1 FATİHA SÛRESİ

Fatiha suresi, Mekke döneminde inmiş olup 7 ayettir. Kur'an-ı Kerim'in ilk suresi olduğu için "Başlangıç" anlamına gelen "Fatiha" adını almıştır. Fatiha sûresi ile kişi yaratılmışlar içindeki müstesna konumundan dolayı Allah'a hamd eder. Hayatı boyunca Allah'tan başka hiçbir varlığa kulluk etmeyeceğine dair söz verir. Ömrünün sonunda dünyadaki yaşantısına göre karşılık alacağı inancıyla Allah'ın huzurunda saygıyla boyun eğdiğini bildirir. Allah'la ve diğer yaratılmış bütün varlıklarla doğru ilişki kurup huzura kavuşması için Allah'tan yardım ister.

1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

"Besmele", Tevbe sûresi hariç bütün sûrelerin başında yer almakta olup Fâtiha sûresinin 1. âyetini oluşturmaktadır. Bu nedenle 1. âyet olarak numaralandırılmıştır. Besmele, bütün diğer örneklerde sûrelerin başında yer alır fakat âyet sayılmaz.

"Rahmân", bütün yaratılmışlar hakkında hayır ve rahmet irade buyuran; Rahîm", yarattığı varlıkları farklı nimetlerle besleyen ve bu beslenme işini sonsuza dek devam ettiren anlamındadır. Başka bir ifade ile; Allah'ın varlığı kavramında mündemiç bulunan ve ondan ayrılması imkânsız olan merhameti Rahmân ile; bu merhametin varlık âlemi üzerindeki tezahürü yani mahlukata yansıması ve karşılık bulması ise Rahîm ile ifade edilir.

2. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Hamd; sözlükte iyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme ve övme manasına gelir.

Terim olarak Hamd, bütün övgü türlerini içerip sevgi ve saygıyla Allah'a yönelmeyi ifade eder. Bu bakımdan "hamd etmek", takdir ettiği her işi en iyi şekilde yaptığı için kulların Allah'a karşı memnuniyetlerini bildirmeleri demektir. Daha özet bir ifade ile hamd etmek; bir nimete karşı insanın şükür duygularıyla Allah'ı tazim etmesidir.

Hamd; aynı zamanda görülen ve görülmeyen, bilinen ve bilinmeyen âlemlerdeki tüm varlıkların niteliklerinin Allah'ın bir tecellisi olduğu hakikatini anlatır. Kur'an'da; yerde ve gökte (Rum, 30/18), dünya ve âhirette (Kasas, 28/70) her türlü övgünün Allah'a ait olduğu bildirilmiştir. "Hamd" kelimesi, Allah'a nispet edilmiş olarak Kur'an'da 43 yerde geçmektedir. Ayrıca, 17 âyette de Allah'ın ismi olarak "Hamid" diye yer almaktadır.

"Rab"; bir şeyin sahipliğini yapma ve bunun gereği olarak da o şey üzerinde otorite kurma ve o otoriteyi sonuna kadar devam ettirme anlamlarını içerir. Kur'an'da dokuz yüzden fazla yerde tekrarlanmıştır. "Âlemlerin Rabbi" demek; âlemi düzene koyan, bütün varlıkları yöneten, terbiye eden, hayatı idame ettiren ve yaratılanlar üzerinde her türlü tasarrufu ve otoriteyi elinde bulunduran demektir. Kur'an'da 61 yerde geçen "el-âlemin" terimi hem maddi hem de manevi anlamdaki bütün varlık kategorilerini gösterir.

3. (O) Rahman'dır (ezelde bütün yaratılmışlar hakkında hayır ve rahmet irade buyuran, sevdiğini, sevmediğini ayırt etmeksizin bütün varlıklara merhameti olandır). Rahîm'dir (verdiği farklı nimetlerle yarattığı varlıkları değişik şekillerde besleyen ve bu besleme işini devam ettirendir).

4. (O) yargı (mükâfat ve ceza) gününün sahibidir. Bkz. 4/36, 9/31, 51/56

5. (Ey Rabbimiz!) Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz.

6-7. Bizi doğru yola, kendilerine (lütuf ve ikramda bulunarak) nimet verdiğin kimselerin yoluna ilet; gazaba uğramışların ve sapmışların yoluna değil. Bkz. 4/69 ve Allah'ın gazabına uğramış ve yok olup gitmiş kavimleri anlatan onlarca âyet.

Doğru yolda olmak sadece dua ile olmaz. Allah'tan doğru yola iletilmeyi dilerken, insanın doğru yolu bulma ve o yolda kalma konusunda kendisine yaratılıştan verilen akli ve maddi nimetleri Allah'ın istediği şekilde kullanması şarttır ve ahlâkî bir sorumluluktur.

Âyette geçen “gazaba uğramışlar” ifadesi, Allah’ın mesajından tam haberdar olan, onu anlayan fakat hakka karşı direnerek kendilerini Allah’ın rahmetinden yoksun bırakanları; “sapmışlar” ifadesi ise, Allah’ın mesajına muhatap olduğu halde mesajın gerçekliğini kabul etmeyecek kadar özünden uzaklaşmış, soysuzlaşmış, dejenere olmuş ve yobazlaşmış kimseleri işaret etmektedir.

2 **BAKARA SÛRESİ**

Bakara sûresi, Veda Haccı sırasında Mekke’de inen 281. ayeti hariç, Medine döneminde inmiş olup 286 ayettir. Sure, adını 67-73. ayetlerde Yahudilere kesmeleri emredilen ve “sığır/inek” anlamına gelen “Bakara” kelimesinden almıştır.

Sûre, çok farklı hükümleri ve konuları ihtiva etmekle birlikte iman, ibadet ve hayat düzeniyle ilgili temel bilgiler vermektedir. Allah’ın varlığını anlatan delillerin ortaya konduğu sûrede; Kâbe’nin inşası ve kıble oluşu, İslam dininin önceki dinlerin evrensel öğretilerini ihtiva etmesi, insanın yaratılışı ve kabiliyetleri, din ve vicdan hürriyeti gibi konular işlenmektedir. Sûrede ayrıca iman esaslarını anlatan ayetler olmakla birlikte bunlardan özellikle “Ayetü’l-Kürsi” diye adlandırılan ayetle tevhid inancının özellikleri vurgulanmakta, son iki ayetle de mü’min olmanın şartları ve örnek dualar zikredilmektedir.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

1. Elif Lâm Mim.

“Huruf-i Mukattaa” (kesik harfler, ayrılmış münferit harfler) veya "Heca Harfleri" adı verilen bu harflerin muhtemel anlamları ile ilgili pek çok yorum yapılmıştır. Kur'an'daki 114 sûrenin 29’u bu harflerle başlamaktadır. Bu harfler, bulundukları 19 surenin başında birer ayet olarak gösterilmişlerdir. Kur'an'ın tamamında ise 19'u sûre başlarında olmak üzere, 20 yerde başlı başına birer ayet olarak gelirler. Bu harflerin tamamı vokallerle (sesli harflerle) harekelerle seslendirilirken, sadece yirmi dokuz sûre başında yer alan bu on dört harf yer aldıkları sûre başlarında üstün, esre, ötre gibi vokallerle seslendirilmez, sadece isimleriyle okunur. Yani bu harfler, yazılışta bir kelime gibi yazılsa da okunuşta birer birer söyleme şekli ile örneğin; Elif-Lam-Mim diye üç kelime gibi okunurlar. 28 harfli Arap alfabesinin tam yarısı (on dört harfi) müstakil olarak Kur’an sûrelerinin başında da yer alır. Bu harflere çok farklı anlamlar yüklenmiş olsa da hiçbirinin doğruluğu ortak kabul görmemiştir. Bu harflerin Allah ile Resulü arasında bir şifre olduğu görüşü ise Kur'an'da anlaşılmayan hiçbir ayetin olamayacağını açıkça ortaya koyan (Yusuf 12/1, Hicr 15/1, Nur 24/34, 46, Şuara 26/2, Neml 27/1) âyetlerine ters düşmektedir. Evrende birtakım kanunlar, nasıl ki insanın araştırmasıyla üzerinde derinden düşünmesiyle ve uzun yıllar hatta asırlar süren incelemeleriyle ortaya çıkarılabiliyorsa ayetlerin bazılarında da hikmetine binaen aynı durum söz konusu olabilir.

2. Bu, kendisinde kuşku, çelişme, tutarsızlık olmayan (ilahi bir) kitaptır. Muttâkiler için bir yol göstericidir. Bkz. 3/103, 5/16, 6/155, 10/57, 14/1

Bu ayetten anlaşıldığına göre; Kur’an’dan istifade etmenin birinci şartı, “Muttaki” olmaktır. Yani Allah’a karşı gelmekten sakındığımız ve ona karşı sorumluluk bilinciyle yaşadığımız takdirde, Kur’an bizim için bir hidayet kaynağı olacaktır. Allah inancını ve sevgisini yüreğine sindiremeyen ve bu inancın gereklerini yerine getiremeyenlerinse onun kitabını hakkıyla algılaması söz konusu olamaz.

“Muttakî”nin, “Allah’tan korkan ya da sakınan” şeklindeki alışılagelen tercümesi, bu kelimenin ifade etmek istediği manayı yeterli biçimde yansıtmaz. “İtteka” kelimesi: kişinin Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle ve şuuruyla kendi varlığını biçimlendirme arzusunu ve O’nun direktiflerine uygun yaşama isteğini yansıtır. “Allah’tan korkmak” ifadesi: insanı baskı altına alarak onun Allah’a olan güvenini ahlaki değerinden ve anlamından yoksun bırakabilir. İnsan, korktuğu şeyden uzak durmak ister. Buna karşın insan, Allah’tan korkmak yerine ona karşı saygısızlık yapmaktan

sakınmayı, onu sevmeyi ve ona karşı sorumluluk bilinciyle kendi varlığını biçimlendirmeyi düşünürsebu takdirde Allah'a daha yakın olur ki olması gereken de budur.

3. Onlar ki gayba inanırlar ve namazlarını ikame ederler. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler. Bkz. 8/3

"Gayb" kelimesi; Kur'an'da insanın kavrayış alanının ötesinde bulunan, gözle görülemeyen, duyularla algılanamayan, insanın bilme imkânlarının dışındaki varlık alanını ve onu aşan hakikatlerin tüm safhalarını ifade eder. Bu sebeple gaybın, mesela Allah'ın varlığı, evrenin yaratılış amacı, ölümden sonraki hayat, zamanın gerçek mahiyeti, ruhsal güçlerin varlığı gibi konuların bilimsel yöntemlerle ispatı ya da reddi söz konusu değildir.

"Rızık olarak verdiklerimizden infak ederler" cümlesi ile murad edilenin ise "kendilerine emanet edilen rızkı Allah'ın rızasını kazanmak üzere O'nun yarattıklarının ve evrende kurduğu düzenin yararına kullanırlar, yani verilen emanete ihanet etmezler" manasında olsa gerektir. Onun için infak eden kimse verdiğini kendi malından veriyormuş gibi karşı tarafın başına kakmamalı ve minnet de beklememeli. Zira bütün nimetleri insanlara farklı yollarla lütfeden yalnızca Allah'tır. Onun için yapılanı bir iyilik olarak değil, vecibe olarak görmeli. Yani kendine verilenden infak etmezse emanete ihanet ettiğini, infak ederse üzerine düşeni yaptığını bilmelidir.

4. Onlar hem sana indirilene (Kur'an'a) hem de senden önce indirilene (kitapların asıllarına) inanırlar. (Onların) ahiret hayatının varlığı konusunda da hiçbir şüpheleri yoktur. Bkz. 31/4

5. İşte Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar Rablerinin gösterdiği yolda yürüyenlerdir ve gerçek anlamda kurtuluşa erenler de onlardır.

6. İnkârcılara gelince; onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, (inanmamaya kararlı oldukları için) onlar iman etmezler.

Onlar, inanmak gibi bir niyet ve gayrette olmadıkları ve Hakk'ı inkâra şartlandıkları için inanmazlar. Ama "Nasıl olsa inanmayacaklar!" diye tebliğden asla vazgeçemezsin. Senin vazifen sadece tebliğdir.

(Ra'd, 13/40; Nahl, 16/82; Şura, 42/48 ayetlerinde gösterildiği gibi)

7. Allah (küfürde direnmeleri sebebiyle) onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiş ve gözlerine de (ilahi hakikatleri görmeyi engelleyen) perde çekmiştir. Onlar için (âhirette) büyük bir azap vardır. Bkz. 4/155, 6/25, 16/108

İnkârcılar özgür iradelerine sahipken kendilerini yaratan Allah'a ve onun elçisine inanmayıp, zulme ve fesada devam ettikleri, kendileri dışındakilere düşmanlık besledikleri ve bir daha iman etme ihtimalleri kalmadığı için Allah, onların algılama yeteneklerini duyarsız, hissetme yetilerini işlevsiz ve kavrama kabiliyetlerini fonksiyonsuz hale getirmiş ve basiretlerini bağlamıştır. Aslında kimse onları zorlamamış, onlar kendi özgür iradeleriyle işledikleri ameller neticesinde kendi kendilerine yapmışlardır, Rabbimiz de bu durumu tescillemiştir.

8. Ve insanlardan öyle kimseler vardır ki, gerçekte inanmadıkları halde, "Biz Allah'a ve âhiret gününe inanıyoruz." derler.

Bkz. 2/165

Burada Müslüman kimliğiyle yaşayıp, Allah'a ve ahirete inandığını söylediği halde Allah'ın hayata müdahalesine karşı çıkan ve ahiret yörüngeli yaşamayanlara da bir mesaj vardır. Zira amelsiz iman çift kişilikli ve zayıf karakterli bir insan tipinin oluşmasına sebep oluyor.

9. Onlar, (böylece) Allah'ı ve iman edenleri kandırmaya çalışırlar. Hâlbuki onlar yalnızca kendilerini kandırırlar ve bunun (aldandıklarının) farkında bile olmazlar.

10. Onların kalplerinde bir hastalık vardır. (İnkârda direndikleri ve yeryüzünde fesat çıkardıkları için) Allah da hastalıklarını artırmıştır ve söyledikleri yalanlarından dolayı onlar için acıklı bir azap vardır.

Bkz. 4/142-143

11. Onlara: "Yeryüzünde yozlaşmaya ve bozgunculuğa yol açmayın." denildiğinde: "Biz sadece ıslah edicileriz." derler.

12. İyi bilin ki onlar bozguncudur ve yozlaşmaya yol açan kimselerdir; ama bunun kendileri de farkında değillerdir.

13. Onlara: "(Mü'min) insanların inandıkları gibi siz de iman edin." denildiğinde: "Biz de şu dar kafalıların inandığı gibi mi iman edelim?" derler. İyi bilin ki asıl dar kafalılar hiç şüphesiz (onların) kendileridir; fakat bunu bilmezler.

Bkz. 26/111

14. (Onlardan bazıları) iman edenlerle karşılaştıkları zaman: "Biz de sizin gibi inanıyoruz." derler. Fakat şeytanlarıyla (münafık dostlarıyla) yalnız kaldıkları zaman: "Şüphesiz, biz sizinle beraberiz; biz onlarla sadece eğleniyoruz." derler.

Bkz. 2/76

Eski Arapçadaki kullanımına göre "Şeytan" terimi aynı zamanda, "Kötülükte aşırı giden, acımasız, şer üreten, ikiyüzlü ve kötülüğün yayılması için çalışan, bozgunculuk yapan" insanları ifade eder. Bu ayette de bu manada kullanılmıştır. Ancak "Şeytan" terimi; Kur'an'da çoğunlukla insanın ruhundaki kötü eğilimleri ve özellikle de hakikate ve maneviyata ters düşen bütün şer dürtüleri tanımlamak için kullanılmıştır.

15. Allah, (bu alaycı tavırlarından ve ürettikleri kötülüklerden dolayı) onları maskaraya (soytarıya) çevirir ve taşkınlıkları içinde serserice dolaşmalarına mühlet verir.

Bkz. 15/95

16. Onlar, hidayete karşılık (kendi iradeleriyle) sapıklığı satın almış olan kimselerdir. Ancak onların bu ticareti kazançlı olmamış ve kendileri de doğru yola girememişlerdir.

Bkz. 17/7

17. Onların durumu, (geceleyin) ateş yakan kimsenin durumu gibidir ki ateş tam çevresini aydınlattığı sırada (yaptıkları yüzünden) Allah, ışıklarını yok ediverir de onları göremez bir şekilde zifiri karanlıkta bırakıverir.

18. Onlar sağırdırlar (ilahi mesajları duymak istemezler), dilsizdirler (gerçekleri konuşmayı dilemezler) ve kördürler (Hakkı görmeyi arzulamazlar). Bu sebeple onlar (dalaletten hidayete) dönemezler.

Onların kulakları dünyalıkları duymada ve gereksiz sözleri işitmede sağır değil; ancak Hakk'ın sesine ve ilahi öğretilere kulak vermede duyarsızdır. Dilleri kötülüğü konuşmada ve yalan söylemede yetersiz değil, gerçekleri dile getirmede ve doğruları söylemede ahrazdır. Gözleri batılı görmede ve harama ulaşmada beceriksiz değil, gerçekleri görmede ve doğru yolu bulmada kabiliyetsizdir. Yani onlar kendi iradeleriyle kulaklarını, dillerini ve gözlerini Hakk'ı algılamak, hidayetten ve aydınlıktan yararlanmak, doğrulara vakıf olmak için fonksiyonsuz bırakmışlardır. Bu yüzden onların Hakk'a dönmeleri, hidayete yönelmeleri söz konusu değildir.

19. Yahut onların durumu; gökten yoğun karanlıklar içinde gök gürültüsü ve şimşekle sağanak hâlinde boşalan yağmura tutulmuş kimselerin durumu gibidir. Onlar ölümün dehşeti içinde yıldırımlardan korunmak için parmakları ile kulaklarını tıkarlar; oysa Allah, inkârcıları çepeçevre kuşatmıştır.

20. Neredeyse gözlerini kapıverecek olan şimşek önlerini aydınlattığında onun ışığında yürürler, karanlık çökünce de dikilip kalırlar. Şayet Allah dileseydi, onları işitme ve görme yeteneklerinden yoksun bırakabilirdi. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.

21. Ey insanlar, (Siz sadece) sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin ki (azaptan) korunasınız.

Bkz. 2/168

22. O (Rab) ki yeryüzünü sizin (yaşamanız ve istirahatiniz) için bir döşek, göğü de (faydalanmanız için) bir tavan yaptı ve gökten su indirip onunla size rızık olarak topraktan çeşitli ürünler çıkardı. Siz de artık bunu bildiğiniz halde, Allah'a eşler koşmayın! (Putlar edinmeyin!)

23. Eğer kulumuza (Muhammed'e) indirdiğimiz (Kur'an) hakkında kuşkunuz varsa o zaman aynı değerde bir sûre getirin ve Allah'tan başkalarını da size tanıklık etmeleri için çağırın; eğer doğru sözlü kişilerseniz…

Bkz. 10/38, 11/13, 17/88

24. Eğer bunu yapamıyorsanız -ki kesinlikle yapamayacaksınız- o zaman yakıtı insanlar ve taşlar olan, hakikati inkâr edenler için hazırlanmış ateşten sakının!

Bkz. 4/140

Burada, insanların Allah'la beraber yöneldiği canlı cansız bütün tapınma objeleri "taş" olarak dile getirilmekte ve bunlara tapınan varlıkların güçsüzlükleri de yine taşlarla sembolize edilmektedir. Ayrıca Allah, insana şah (can) damarından daha yakınken (Kaf, 50/16) ve bununla birlikte bağışlayan, merhamet eden, dilekleri kabul eden ve dualara karşılık veren de sadece O iken; kendini korumaktan bile aciz olan varlıklara kulluk eden insanların cehennem yakıtı olacağı hatırlatılmaktadır.

25. İman edip faydalı ve güzel işler yapanları müjdele! Onlara altından ırmaklar akan cennetler vardır. Öyle ki ne zaman rızık olarak orada bazı ürünler bahşedilse: "Bu, bize daha önce (dünyada) bahşedilenlerin aynısıymış." diyecekler. Oysa bu, onların aynısı olmayıp, (dünyadakilerin) benzeri olarak kendilerine sunulacaktır. Orada onların tertemiz eşleri/arkadaşları da olacak ve onlar orada devamlı kalacaklardır. Bkz. 3/15 dipnot ve 4/57

26. Allah, hakikati ortaya koymak için bir sivrisineği hatta (yaratılışta) ondan daha da küçük olan bir şeyi örnek vermekten imtina etmez. İnananlar onun Rablerinden gelen doğru ve uygun bir örnek olduğunu bilirler. İnkârcılar ise: "Allah'ın böyle bir örnek vermesinin ne anlamı var?" derler. Böylece Allah'ın verdiği bu örnekle birçokları sapıtır, birçokları da doğru yola ulaşır. Fakat şu bir gerçektir ki bu örnekle (Allah) ancak fasıkları (yoldan çıkmış olanları) sapıklıkta bırakır. Bkz. 22/73

Kur'an'da inek (Nahl, 16/66), sinek (Hac, 22/74), böcek (Neml, 27/18; Nahl, 16/68) ve örümcek (Ankebût, 29/41) gibi varlıklardan örnekler verilerek insanın hakikati daha iyi kavraması, tefekkür etmesi ve farklı yollarla tekâmül etmesinin sağlanması hedefleniyor. Bununla birlikte Kur'an, hayvanları, Yaratıcının sanatındaki mahareti ve üstünlüğü dile getiren bir sanat eseri olarak da takdim ediyor. Nitekim Nahl, 16/66'da "Kuşkusuz sizin için hayvanlarda da büyük bir ibret vardır. Zira size, onların karınlarındaki fışkı ile kan arasından(gelen), içenlerin boğazından kolayca geçen

halis bir süt içiriyoruz," buyrulmaktadır. Ama küfürde ısrar edenler: "Bu nasıl ilahi bir kitaptır ki inekten, sinekten, böcekten, örümcekten bahsediyor?" diyerek, ilahi öğretiden gitgide daha da uzaklaşıyor ve küfürde ısrar ediyorlardı. Oysaki bu örnekler, algı alanı ve idrak düzeyi dikkate alınarak insanın inanmasına ve imanının güçlenmesine vesile olan paradigmalardır.

27. Onlar öyle (fasıklardır) ki (emirlerine kayıtsız şartsız bağlı kalacaklarına dair) Allah'a kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler. Allah'ın sürdürülmesini emretmiş olduğu (sosyal ve insani) ilişkileri keserler ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarırlar. İşte onlar hüsrana uğrayanlardır.

28. Allah'ı nasıl inkâr edebilirsiniz ki? Siz ölü iken, sizi var etti. Sonra sizi öldürecek ve sonra tekrar diriltecek. Sonra ona döndürüleceksiniz. Bkz. 22/66

Bu âyetin, bazılarının iddia ettikleri gibi reenkarnasyonla yani ölüm sonrasında ruhun, bir başka bedene girmek suretiyle yaşadığı hikâyesiyle bir ilgisi yoktur. Âyette insan hayatının üç safhası anlatılıyor: Yoktan yaratılma, ölüm, ahirette tekrar dirilme. "Siz ölü iken sizi var etti." yani yokluktan var oldunuz. "Sonra sizi öldürecek" yani misafir olarak bulunduğunuz dünyadan ayrılacaksınız. "Sonra tekrar diriltecek" yani ahiret hayatına başlamak üzere mahşere sevk edileceksiniz.

29. O (Allah) ki yeryüzünde bulunan bütün varlıkları sizin için yarattı (ve emrinize verdi). Sonra da plan ve tasarımını göklere uygulayıp onları yedi gök şeklinde düzenledi. O, (her şeyi) hakkıyla bilendir. Bkz. 41/12, 65/12, 67/3, 71/15-16

Kur'an'daki "yedi gök" ifadesiyle ilgili kesin bir şey söylemek doğru olmaz. Zira vahyin geliş amacı; insanlığın manevi düzeyini yükseltmek ve böylelikle onun tekâmül etmesini sağlamaktır. Bu tip konularda dile getirilenler ancak ihtimal düzeyinde kalabilecek birkaç teoridir.

Başka bir perspektiften bakarak hitap muhatap ilişkisi çerçevesinde değerlendirildiğinde ayet daha kolay anlaşılacaktır. Zira muhatapların kültüründe yedi, aynı zamanda çok fazla anlamında da kullanılırdı. Ayette ifade edilen yedi yer, yedi gök gibi kullanımları da bu şekilde düşündüğümüzde Rabbimizin büyüklüğünü ifade etmek anlamında yani "sizin bildiğiniz bilmediğiniz, yerlerin ve göklerin Rabbi sadece Allah'tır." demek istenilmektedir.

Kur'an'da yedi yerde doğrudan ve iki yerde dolaylı olarak "yedi gök" ten söz edilmiş olup (Bakara, 2/29; İsra, 17/44; Müminun, 23/86; Fussilet,141/2; Talak, 65/12; Mülk, 67/3; Nuh, 71/15) sadece bir yerde "yedi yer" den (Talak 65/12) bahsedilmiştir.

30. Bir zamanlar Rabbin meleklere: "Ben yeryüzünde (hükümlerimi icra edecek) bir halife (etkili ve yetkili olmaya elverişli insan) yaratacağım." buyurmuştu. Melekler de: (Ya Rab!) "Seni övgüyle yüceltip takdis eden bizler dururken, orada bozgunculuğa ve yozlaşmaya yol açacak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?" dediler. (Allah da) şöyle buyurdu: "Muhakkak ki ben, sizin bilmediklerinizi bilirim."

31. Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini/özelliklerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek: "Dedikleriniz doğruysa haydi bunların özelliklerini bana söyleyin bakalım!" buyurdu.

32. (Onlar) dediler ki: "Sen yücesin, bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Gerçekten (her şeyi) hakkıyla bilen, (her şeyi) hikmetle yapan yalnız Sensin."

33. (Allah, Âdem'e:) "Ey Âdem! Eşyanın özelliklerini meleklere bildir." buyurdu. O da isimleriyle/özellikleriyle/kanunlarıyla onları bildirince (Allah) buyurdu ki: "Ben size dememiş miydim, göklerin ve yerin sırlarını sadece ben bilirim. Ayrıca sizin neyi açığa vurduğunuzu, içinizde neyi sakladığınızı da bilirim."

Yani "insanlarla ilgili açığa vurduğunuz endişeleri bildiğim gibi, kendinizi bu makama insandan daha lâyık görme hususunda sakladığınız duyguları da bilirim."

34. O vakit biz meleklere: "Âdem'e secde edin." (Onun varlığını kabul edin/önünde hürmetle eğilin) demiştik de İblis dışında hepsi secde etmişti. İblis ise yan çizmiş, kibre sapmış ve küstahça böbürlenmişti. Böylece kâfirlerden olmuştu. Bkz. 7/11, 17/61, 18/50, 20/116, 38/76

"Âdem'e secde edin." ifadesindeki "secde" emri, Âdem'in topraktan yaratılmış iskeletine/bedenine değil, Allah tarafından ona üflenen ruhadır. İnsan, kendisine Allah tarafından üflenen ruhla birlikte, anlama kabiliyeti, idrâk etme becerisi, şuur, kavramsal düşünme ve görebilme melekeleri ile donanmıştır. Ruh, maddeden yaratılmamıştır. Yani o, atomların bir araya gelmesiyle oluşmuş bir varlık değil, Allah'ın emriyle meydana gelen şuur sahibi bir kanundur. Böyle olunca da o, çözülmez ve iyonlaşmaya doğru gitmez. Ruhun varlığı Allah ile kaimdir. Allah şuurlu bir kanun olarak ruhu kendi kudretine dayamıştır. Nitekim Hicr 15/29 ve Sad 38/72 ayetlerinde Allah, insanın yaratılışından sonra meleklere hitaben; "Ona belirli bir biçim verip de ruhumdan üflediğim zaman ona secde edin!" buyurmuştur. Buradaki "Ruhumdan üflediğim zaman" ifadesinin hemen arkasından gelen "onun için secde edin" emri ile secde, üflenen ruha bağlanıyor. Buradan da anlıyoruz ki; secde emri, ruhun bu dünyaya geliş ve gidiş sürecindeki refakatçisi ve taşıyıcısı durumunda olan beden elbisesine değil, geçici süreliğine beden elbisesiyle bir araya gelen ruhadır. Yani secde; kendisine üflenen "İlahi Ruh" sayesinde yücelen, şuur sahibi insanadır.

35. Yine dedik ki: "Ey Âdem! Eşinle birlikte cennette/bahçede kal. Onun nimetlerinden ikiniz de bolca yiyin, fakat şu ağaca yaklaşmayın yoksa haddi aşanlardan olursunuz."

36. Ama şeytan (cennette ebedî kalmak istiyorsanız bu ağaçtakinden yiyin diyerek) ikisini de içinde bulundukları yerden (bahçeden) çıkardı (ve böylece sahip oldukları konumu yitirmelerine sebep oldu). Bunun üzerine biz de: "(Şeytana uyduğunuz için) birbirinize düşman olarak çıkın gidin! Yeryüzü sizin için belirli bir süreye kadar barınak ve geçim yeri olacaktır (dedik). Bkz. 7/11-24 ve dipnotu, 20/116-123.

Yani "insanlarla ilgili açığa vurduğunuz endişeleri bildiğim gibi, kendinizi bu makama insandan daha lâyık görme hususunda sakladığınız duyguları da bilirim."

37. Bunun üzerine Âdem, Rabbinden ikaz ve uyarı içeren vahiyler aldı, Rabbine itaate yöneldi ve tövbe etti. (Allah da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Çünkü Allah tövbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır. Bkz. 7/23

Allah, Hz. Âdem'e nasıl tövbe edeceğini şu ayetle öğretiyor: "Ey Rabbimiz, biz kendimize zulmettik! Eğer bizi bağışlamaz, bize merhamet etmezsen mutlaka kaybedenlerden olacağız." (A'râf 7/23)

Cennet ebedi bir konaklama yeri olup belli bir olgunluktan ve imtihandan sonra bıkılmayan ve usanılmayan bir yer olarak anlamlıdır. "Cennetten kovulma" denen olay, somut bir durumu anlatmıyor, cennetin bir sonuç olduğunu, peşin verilmesinin anlamsız olacağını vurguluyor.

38. Onlara dedik ki: "Hepiniz (ilişiğinizi keserek) göç edin oradan." Yalnız (iyi bilin ki) size (ve neslinize) benden bir hidayet geldiği zaman, kim benim hidayetime uyarsa artık onlara (hem dünyada hem de ahirette) korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de."

39. Hakikati inkâr edip mesajlarımızı ciddiye almayanlar var ya; işte onlar cehennem halkıdır ve onlar orada kalıcıdırlar.

40. Ey İsrailoğulları (Yakup'un oğulları)! Size verdiğim nimetimi hatırlayın ve bana (iman ve itaat hususunda) verdiğiniz söze vefalı olun ki ben de sözümü tutayım. Ve yalnız ben (im azabım)dan sakının!

Bkz. 2/47, 122, 45/16

"İsrail" Hz. Yakup'un lakabıdır. Bu ayetle Allah; İsrailoğullarından Hz. Musa'ya nebilik vermesi, onları Firavun ve askerlerinden kurtarması, başta Tevrat olmak üzere onlara kitaplar indirmesi, taştan onlar için su çıkarması gibi nimetlerini hatırlatıyor ve onların da Allah'a ve resulüne itaat edeceklerine dair peygamberlerine (Musa'ya) verdikleri söze sadık kalmalarını istiyor.

41. Sizin yanınızda olan (Tevrat'ın aslın)ı doğrulayıcı nitelikte indirdiğim vahye inanın. Ona inanmayanların öncüleri olmayın! Âyetlerimi de basit çıkarlar karşılığında (dünyalık menfaat için) değiştirmeyin ve yalnız benden, (bana karşı gelmekten ve azabıma uğramaktan) sakının!

42. Hakkı batıl ile örtüp bile bile gerçeği gizlemeyin.

Bkz. 3/71

43. Namazı ikame edin, zekâtı verin ve rükû eden (mü'min)lerle birlikte siz de rükû edin. Bkz. 6/72 ve namazla ilgili dipnotu.

Namazla başlayan âyetin devamında gelen; "Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin." ifadesi, namazlarınızda teknik olarak rükû olsun anlamındadır.

44. Siz kitabı okuyup durduğunuz halde, insanlara erdemli olmayı öğütlüyor da kendinizi unutuyor musunuz? Hâlâ aklınızı işletmeyecek misiniz?

Yapılan bir öğüdün amacına ulaşabilmesi ve konuşulanların muhatapta karşılık bulması için öğüt verenin anlattıklarını evvela kendi nefsinde yaşaması çok önemlidir. Tebliğde temsil esastır. Temsilin olmadığı yerde tebliğ etkili olamaz. Bütün semavi kitapların asıllarında bu tarz uyarılar çokça görülmektedir. Nitekim Saff suresinin 61/3. Âyetinde, "Allah katında en tiksinti verici şeyin, kişinin yapmayacağı şeyi söylemesi/önermesi," olduğu anlatılmaktadır.

45. Hem sabır (ve sebat)la (sıkıntılara katlanarak ve mücadeleye devam ederek) hem de salatla/duayla (Allah'tan) yardım isteyin. Hiç kuşkusuz bu, (yeryüzünde adâlet ve doğruluğu egemen kılmak için verilen mücadele) yürekten Allah'a yönelenler dışında herkes için zor bir iştir.

Bkz. 2/153, 6/72 ve namazla ilgili dipnotu, 14/7

46. (İnananlar) o kimselerdir ki, Rablerine kavuşacaklarını ve sonunda ona döneceklerini iyi bilirler (ve Onun öğretilerine göre yaşarlar).

47. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetleri ve bir zamanlar sizi diğer kavimlere karşı (İslam'la şereflendirerek) üstün kıldığımı hatırlayın! Bkz. 2/40, 61 ve dipnotu, 122; 45/16

İsrailoğulları, Allah'ın elçisi olan Hz. Musa'ya ve onun getirdiği İlahi öğretilere (Tevrat'a) iman ederek, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan birer "Müslüman" oldukları için Allah onları Musa Peygamber zamanında bütün insanların üstünü kıldı. Buradaki üstünlük, İslam'la şereflendirilmelerindendir.

48. Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiç kimseden (azaptan kurtulmak için) herhangi bir şefaat (bedel ve karşılık) kabul olunmaz, fidye alınmaz; onlara yardım da edilmez.

Bkz. 2/123, 255; 6/51, 70; 10/3; 21/28; 34/23 ve şefaatle ilgili dipnotu; 53/26.

49. (Ey İsrailoğulları! Yine hatırlayın ki) işkencenin en kötüsünü size uygulayan, kadınlarınızı (kızlarınızı) bırakıp erkek çocuklarınızı boğazlayan/öldüren Firavun'un adamlarından sizi kurtarmıştık. Bu da Rabbiniz tarafından büyük bir imtihandı.

Bkz. 7/141, 28/4 ve dipnotu.

Bu ve bunun gibi ayetler; İsrailoğullarına, atalarının bir zamanlar içine düştükleri sıkıntılı günleri ve zorluk ve çile dolu o günlerden nasıl kurtulduklarını hatırlatıyor. Ayetin son cümlesindeki; "Bu, sizin için Rabbiniz tarafından büyük bir imtihandı." söylemi bunun hem bir imtihan olduğu hem de zorluklarla tekâmül etme amacına yönelik olduğu vurgulanıyor. Böylelikle gerek İsrailoğullarına ve gerekse onlar üzerinden diğer insanlara; beşerî gayretleri ortaya koyduktan sonra, sadece Allah'a teslim olmanın, kurtuluşu yalnız O'ndan beklemenin ve mutlaka onun gösterdiği doğru yolda yürümenin gerekliliği anlatılıyor.

50. Hani, sizin için denizi yarıp sizi kurtarmış, Firavun (ve) soyunu/adamlarını siz bakıp dururken boğmuştuk.

Bkz. 10/90-92, 43/55-56

51. Hani, biz Musa ile kırk gece için sözleşmiştik. Sizler ise onun yokluğunda buzağıya taparak zalimlerden olmuştunuz.

Bkz. 2/54, 92; 4/153; 7/148-155; 20/88

Sâmiri adında biri, Musa Peygamber Tur Dağı'na gidince arkasından, halktan topladığı altınları eriterek Mısır dinindeki "Apis" figürünün bir uzantısı olarak altın bir buzağı heykeli yapmış ve çevresindekilere onun tanrı olduğunu telkin ederek ona tapmalarını sağlamıştı. Bu âyet; aynı zamanda her tür maddeyi/metayı ve tabi ki parayı tanrılaştıranlara da bir mesajdır.

52. Bütün bunlara rağmen, (tövbe edince) şükredersiniz diye biz de sizi affetmiştik.

53. Hani! Musa'ya; doğru yolu bulmanız ve hak ile batılı ayırt etmeniz için deliller vermiştik.

54. Musa kavmine demişti ki: "Ey kavmim! Şüphesiz siz, buzağıyı (maddeyi) tanrı edinmekle kendinize kötülük ettiniz. Onun için hemen, yaratanınıza tövbe edip içinizdeki kötülükleri öldürün (ıslah edin). Bu, yaratıcınız katında sizin için daha hayırlıdır." Böylece Allah tevbenizi kabul etmiş olur. Hiç şüphesiz o, tövbeleri kabul edendir, merhametlidir.

55. Bir zamanlar: "Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görmedikçe asla sana inanmayız." demiştiniz de sizi yıldırım çarpmıştı. Siz ise bakıp duruyordunuz.

Bkz. 7/155

56. Ölü bir toplum haline geldikten sonra şükredesiniz diye sizi tekrar hayata döndürmüştük (geri getirmiştik).

Ayette geçen "mevt/ölüm" terimi; bildiğimiz anlamdaki "ölmek" değildir. Zira uyku ve baygınlık anının da bir nevi ölüm olduğu En'am 6/60 ve Zümer 39/42. ayetlerinde de anlatılmaktadır. Musa peygamberle beraber Tur'a çıkanlara şiddetli yıldırımlar, fırtınalar isabet etmiş ve hepsi de ölmüş gibi baygın olarak yere serilmişti. Allah şükretmeleri için onları bu durumdan kurtarmış ve hayatta kalmalarını sağlamıştı.

Bu, aynı zamanda toplumsal dinamikler ile ahlaki ve manevi değerler bakımından yok olmaya yüz tutmuş bir toplumun, ilahi vahiyle yeniden yaratılış safiyetine kavuşabileceğini de göstermektedir.

57. Ve (Tih çölünde, Sina'da sizi güneşin yakıcı sıcaklığından korusun diye) üstünüze bulutları gölge yapmıştık. Size kudret helvası ile bıldırcın indirmiş, "Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiyin," demiştik. (Buna rağmen isyan etmişlerdi ama böyle yapmakla onlar) Bize değil, kendilerine zarar vermişlerdi.

58. Ve yine hatırlayın o günleri (Sina çölünü geçtikten sonra), "Bu beldeye (Kudüs ya da Eriha'ya) girin ve yiyeceklerinden dilediğiniz kadar bolca yiyin. Kapıdan tevazu içinde (şükür) secdesi ederek girin ve "Hıtta!" (Günahlarımızın yükünü üzerimizden kaldır!) diye dua edin ki günahlarınızı bağışlayalım. Çünkü iyilik yapanlara sınırsız mükâfat vereceğiz." diye vaadimiz vardır.

Bkz. 28/5

59. Derken, onların içindeki zalimler, kendilerine verilmiş olan sözü başka bir sözle değiştirdiler (Tövbe manasına gelen "Hıtta" kelimesini alaya alarak, onu buğday manasında olan "hınta"ya çevirdiler). Bunun üzerine biz de o zalimlere gökten bir bela/azap indirdik.

60. (Yine) Hatırlayın; Musa kavmi için su aramıştı. O zaman biz ona: "Asanı (bastonunu) kayaya vur." demiştik (o da vurmuştu ve) ondan on iki pınar fışkırmıştı, böylece her soy (kabile), su alacağı kaynağı bilmişti. Ve (onlara): "Allah'ın verdiği rızıktan yiyin, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın." (demiştik).

Kavmi için Allah'tan su isteyen Hz. Musa'ya, asasını belirli bir kayaya vurması emredildi. Asasını kayaya vurunca, oradan on iki farklı pınar fışkırdı.

Hz. Yakup'un on iki oğlu vardır ve onların soyundan gelenlerin tümüne İsrailoğulları denmektedir. Kur'an'da "İsrail" ismi de Yakup yerine kullanılmıştır. Yakup Peygamber, Hz. İbrahim'in torunudur. Hz. Yakup'a nispetle, İsrailoğulları diye anılan Yahudiler de Hz. Yakup'un on iki oğlu olduğundan, on iki kola ayrıldılar. Böylece her kabileye birer pınar tahsis edildi.

Allah, Yahudileri dışlanmışlık ve horlanmışlıktan kurtararak kutsal toprakların mirasçısı yapmak için Hz. Musa'nın kontrolünde Mısır'dan çıkarmıştı. İsrailoğullarının da Allah'ın verdiği bu nimetlere karşı emrolundukları gibi yaşamaları gerekiyordu. Fakat onlar, Allah'ın istediği şekilde yaşamak yerine kargaşa, fitne ve bozgunculuğu tercih ettiler. Bu ayette Allah; İsrailoğullarına çeşitli nimetler bağışladığını, buna karşılık onların bu nimetlerle azmamaları ve yeryüzünde kargaşa ve bozgunculuk çıkarmamaları gerektiğini hatırlatıyor.

61. Yine bir zaman demiştiniz ki: "Ya Musa, biz artık tek çeşit yemekten bıktık. Rabbine bizim için dua et de bize yerin yetiştirdiği değişik ürünlerden yeşillik, kabak, sarımsak, mercimek, soğan bitirsin…" (Musa da) demişti ki: "Daha hayırlı ve onurlu olan yaşadığımız bu hayatı daha düşük olanla mı değiştirmek istiyorsunuz? O halde utanç içinde Mısır'a dönün (şehre inin); orada istediğiniz şeylere kavuşabilirsiniz." Böylece, onlara yoksulluk ve aşağılık damgası vuruldu ve Allah'ın gazabına uğradılar. Bu musibet, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri, nebileri haksız yere öldürmeleri ve isyan edip aşırı gitmeleri sebebiyle gelmişti.

Hz. Musa zamanındaki İsrailoğullarına Hakk'ı inkârda direnmeleri ve Allah'ın nebilerini öldürmeleri sebebiyle yoksulluk ve aşağılık damgası vurulmuştu. İlk bozgunculuklarına kardeşleri Yusuf'u acımasızca kuyuya atarak başlayan İsrailoğulları, başta Şuayb, Zekeriya ve Yahya

peygamberler olmak üzere pek çok peygamberi öldürmüş ve bulundukları yerlerde sürekli fesat çıkarmışlardır.

İsrailoğullarının, tarihte zaman zaman yükselme dönemleri olmakla birlikte, çoğu zaman da zillete maruz kalma dönemleri olmuştur. Bu âyetle; Firavun'un ve ordusunun yok olup gitmesinden sonra Musa, Davud ve Süleyman peygamberlerin zamanında İsrailoğullarına çok parlak bir dönem yaşatıldığı ve bu nimeti hatırlatarak Allah'a karşı vefasızlık yapmamaları gerektiği vurgulanıyor. Kur'an'da İsrailoğulları ile ilgili pek çok ayete ve kıssaya rastlamak mümkündür. Bunun en büyük sebebi; İsrailoğulları üzerinden "samimi iman" ile "dünyevi bencillik" arasındaki farklılığı ortaya koymaktır.

62. Şüphesiz, inananlar (Müslümanlar) ile Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sâbiîlerden kim Allah'a ve âhiret gününe inanır ve sâlih amel işlerse (faydalı işler yaparsa) onlara Rableri katında mükâfat vardır. Onlar gelecekten endişe etmeyecek ve geçmişten dolayı da üzüntü duymayacaklardır. Bkz. 5/69, 22/17

"Sabiîler"; Kur'an-ı Kerim'de üç yerde geçmektedir (Bakara, 2/62; Maide, 5/69; Hac, 22/17). Bu üç yerde de onlardan "Allah'a iman edenler" olarak bahsedilmektedir. Sabiiler'le ilgili ayrıntılı bilgi için Maide sûresi 5/69'un dipnotuna bakabilirsiniz.

"Yahudi" (Ali İmran 3/67) ismi; İsrailoğullarına, buzağıya tapmaktan tövbe ettikleri vakit takılmış bir addır. Bu ismi, Yakup Peygamber'in en büyük oğlu Yahuza'ya nispet edenler de vardır. Bununla birlikte, Kur'an'da, Hz. Peygamber döneminde yaşayan ve Hz. Musa şeriatına bağlı olan kişileri ifade etmek için de "yehud" kelimesi kullanıldığı gibi, aynı anlamda "hûd" ve "hâdû" kalıpları da kullanılmıştır. İsrailoğulları için Bakara 2/62; Nisâ 4/46; Mâide 5/18; En'am 6/146; Tevbe 9/30; Nahl 16/118; Hac 22/17 ve Cuma 62/6'de kullanılan terkip ise; "Benî İsrail'dir.

"Nesârâ" ismini ise Hz. İsa'nın geldiği ve halkının yardım ettiği Nasıra kasabasına nispet edenler olduğu gibi, Âl-i İmran sûresi 3/52 ve Saff sûresi 61/14 ayetlerinde yer aldığı şekliyle, Hz. İsa havarilerine; "Allah yolunda benim yardımcılarım (ensârî) kim?" diye sorduğunda onların da "Allah'ın yardımcıları (Ensar) biziz," cevabındaki "Ensar" kelimesine nispet edenler de olmuştur.

Kur'an'da anlamları birbirine oldukça yakın olan ve üç kez tekrarlanan bu ayetlerdeki "Kurtuluş" fikri üç şarta bağlanmıştır: Allah'a iman, hesap gününe iman ve sâlih amel yani hayatta doğru ve yararlı işler yapmak. Bu üç ilkenin esas alındığı, ilk insanla başlayan ve son peygamber Hz. Muhammed'le kemale ulaşan tevhid dininin adı: İslam'dır. Vahye dayanan bütün dinlerde dinin temelini oluşturan ilkeler aynıdır. Farklılıklar ise dinî prensiplerin özünde olmayıp, daha ziyade ibadetlerde ve beşerî münasebetlerdeki bazı şeklî detaylara ve şeriata dayalı prensiplerdedir. Bu farklılıklar, toplumların kültürel açıdan ilerlemelerine paralel olarak manevi, ahlaki ve içtimai anlamda tekâmül etmesinin de bir sonucudur.

63. Hani, (şiddetli bir sarsıntı ile) Tûr (-i Sina) dağını üzerinize (düşüverecek gibi) yükselttiğimiz sırada sizden söz almıştık ve size şöyle emretmiştik: "Size verdiğimiz mesaja sımsıkı sarılın, onun muhtevasını hatırdan çıkarmayın ki bu sayede (kötülüklerden) korunasınız."

64. Ama bundan sonra yine yüz çevirdiniz. Eğer üzerinizde Allah'ın lütuf ve rahmeti olmasaydı her halde hüsrana uğrayanlardan olurdunuz.

İlahi emirlerden ve evrensel ahlaki kurallardan yüz çeviren toplulukların mutlaka hüsrana uğrayacağı belirtilmektedir.

65. Andolsun ki içinizden (ibadet etmek yerine balık avlayarak) cumartesi günü yasağını ihlal edenleri biliyorsunuz. (Bu davranışlarından ötürü) onlara: "Aşağılık maymunlar olun!" demiştik. Bkz. 4/47, 154 ve Cumartesi yasağıyla ilgili dipnot, 7/163, 166 ve "Aşağılık maymunlar olun" la ilgili dipnotu, 16/124

66. Biz bunu hem o zamandakilere hem de sonradan geleceklere bir ibret ve sorumluluk bilinciyle yaşamak isteyenlere de bir nasihat kıldık.

67. Hani Musa, kavmine: "Allah, size bir sığır kesmenizi emrediyor." demişti de onlar "Bizimle alay mı ediyorsun?" demişlerdi. O da (onlara) "Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım!" diye cevap vermişti.

68. (Onlar) demişlerdi ki: "Bizim için Rabbine yalvar da o sığırın niteliklerini bize bildirsin." (Musa) demişti ki: "Allah buyuruyor ki: O (sığır) ne yaşlı ne körpe, ikisi arasında orta yaşta dinç bir sığırdır. Artık emrolunduğunuz işi yapın!"

69. "Bizim için Rabbine yalvar da onun rengini de açıklasın." (Bunun üzerine Musa): "O (Rabbim) diyor ki: O, bakanlara ferahlık verecek sapsarı bir inektir." demişti.

70. (Ey Musa!) "Bizim için, Rabbine yalvar da onun tam olarak nasıl bir şey olduğunu bize açıklasın, (çünkü) bize göre tüm sığırlar birbirine benzer. Allah dilerse elbette biz doğru yolu buluruz." demişlerdi.

71. (Musa) demişti ki: "(Allah) buyuruyor ki: O, henüz boyunduruk altına alınmayan, yer sürmeyen, ekin sulamayan, serbest dolaşan (salma), renginde hiç alacası bulunmayan bir inektir." Bunun üzerine onlar: "İşte şimdi gerçeği anlattın," diyerek tanımlanan sığırı kestiler. Ama az kalsın bu emri yerine getiremeyeceklerdi.

Aslında buradaki emri olduğu gibi alıp fazla detaya girmemeleri gerekirdi. Yani emri uygulayın, kendinize daha da zorlaştırmayın denmektedir. "Açıklandığı zaman hoşunuza gitmeyecek olan şeylerden sormayın. Eğer onları Kur'an indirilirken sorarsanız, size açıklanır..." (Maide, 5/101) ayeti de bu tezi doğrulamaktadır. Hz. Musa'nın kavminin herhangi bir ineği kesmesi yeterli olacaktı. Fakat bugün birçok konuda olduğu gibi o günün insanı da basit bir inek kesme emrini bile o kadar abarttı ki, sonunda kendileri de işin içinden çıkamaz hâle geldiler. Fakat vahiy devam ettiği için sorun çözülmüş oldu. Ancak bugün için aynı imkân söz konusu değildir. Kur'an'ın emirlerini olduğu gibi alıp, aklın ve vicdanın sesini dinleyip, vahyin bu konuyla ilgili diğer öğretileriyle de bir araya getirerek netice almak durumundayız. Aksi takdirde uydurma hurafelerle bizden istenileni, asıl mecrasından, varması gereken yerden çıkarmış oluruz.

72. Hani, bir kimseyi öldürmüştünüz de suçu birbirinizin üstüne atmıştınız. Oysa Allah, sizin örtbas ettiğiniz her şeyi açığa çıkarandır.

73. (Bu amaçla) dedik ki; "Haydi, şimdi öldürülen bu adama, kesilen ineğin bir parçasıyla vurun!" Allah ölüleri bu şekilde diriltir ve size âyetlerini gösterir. Umulur ki bu sayede aklınızı işletirsiniz.

İsrailoğullarından birisi bir adamı öldürmüş ve o, bu olayın aydınlatılması için Hz. Musa'ya gitmişti. Ortada bir şahit olmadığından, katilin bulunması konusunda Hz. Musa da işin içinden çıkamamıştı. Allah, gerçeğin ortaya çıkmasını ve bunu öldürülen adamın dilinden açıklamayı murad etmişti. Bunun için de bir sığır kesmelerini ve kesilen sığırın bir parçasıyla maktule vurmalarını emretmişti. Emri alan İsrailoğulları; bu vecibeyi yerine getirerek bir sığır kesmiş ve kesilen sığırın bir parçasıyla ölen adama vurmuşlardı. Bunun üzerine ölen adam dile gelerek

kendisini öldürenin Hz. Musa'ya gelen adam olduğunu söylemişti. Bu olayla; hem insanların kavrayamadığı Allah'ın yeniden yaratma konusundaki gücü somut bir örnekle gösterilmiş hem de çok büyük düşmanlıklara neden olabilecek bir olay aydınlığa kavuşmuştu.

74. Ne var ki bundan sonra (ibret almanız gerekirken) kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha da katı (oldu). Çünkü taşlardan öyleleri vardır ki içlerinden ırmaklar akar; öyleleri vardır ki çatlar da bağırlarından sular fışkırır, öyleleri de vardır ki Allah'a karşı duyduğu saygıdan yuvarlanıp aşağı düşer. Allah yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.

Burada inkârcılara ve Allah'ın emirlerine duyarsız kalanlara "taş" benzetmesi üzerinden derinden verilen bir mesaj vardır. Kimi zaman akılsız ve şuursuz da dediğiniz duyarsız insanlar için "taş kalpli" tabirini kullanırsınız. Hâlbuki o taşlar bile Allah'ın kanunlarına koşulsuz boyun eğerken; akıl, idrak ve irade sahibi olan sizler, size karşı sonsuz merhamete sahip olan Yaratıcınıza karşı nasıl olur da saygısızlık edersiniz, hangi cüretle onun emirlerine başkaldırırsınız? denmektedir.

75. Şimdi siz (ey mü'minler) onların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Aksine, birçoğu Allah'ın kelamını dinler ama onu anladıktan sonra bilerek çarpıtırlar. Bkz. 2/14

76. (Onların ikiyüzlüleri) İnananlarla karşılaştıkları zaman: "Biz de iman ettik." derler. Kendi aralarında baş başa kaldıklarında ise: "(Ne yapıyorsunuz?) Allah'ın size açtıklarını (Tevrat'taki bilgileri), Rabbiniz katında sizin aleyhinize hüccet getirmeleri için mi onlara anlatıyorsunuz? Aklınızı kullanmayacak mısınız?" derler. Bkz. 2/146 ve dipnotu.

77. Onlar bilmezler mi ki Allah, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da bilir.

78. İçlerinde bir takım ümmîler (İlâhi kelâmın gerçek bilgisine sahip olmayanlar) vardır ki Kitab'ı (Tevrat'ı) bilmezler. Bütün bildikleri kulaktan dolma şeylerdir. Ve onlar ancak zanna/kuruntuya dayanırlar.

O gün Tevrat'a dair hiçbir bilgisi ve ilgisi olmayan, ilahi mesajla bağdaşmayan batıl inançla yaşayan, zannını ve töreyi din edinmiş Ehl-i Kitab üzerinden; bugün Kur'an'ı bilmeyen, anlamayan, anlamak için bir gayret göstermeyen, Kur'an'ın dilini kutsayarak, anlamak için kendi diline çevirmeyen ve bununla birlikte din adına içselleştirdiği hurafeleri de dinin aslı zanneden, gelenekleri vahyin önüne geçiren Müslümanlara da bir atıf vardır.

79. Kendi elleri ile kitabı yazdıktan sonra karşılığında az bir dünyalık menfaat için: "Bu, Allah katından geldi." diyenlerin vay haline! Kendi elleriyle kaydettiklerinden ötürü yazıklar olsun onlara! Ve yine bütün o kazandıklarından ötürü yazıklar olsun böylelerine!

Bu ayetlerle; Tevrat'ta tahrifatın yapıldığı ve Yahudilerin dünyalık menfaat için kendi yazdıklarını, "Allah'ın ayetleri," diye Tevrat'ın içine sokarak insanları inandırmaya çalışmaları anlatılıyor. Aynı zamanda bir önceki ayette olduğu gibi bu ayetle de o günün Yahudileri üzerinden, bugünün Müslümanına; Kur'an dururken ya da ilahi emirde her şey açık ve net olarak ortaya konmuşken, vahyin önüne geçerek insanların yazdıkları ya da ortaya koyduklarıyla amel etmenin doğru olmayacağı yönünde de bir mesaj veriliyor. Dini okuyup öğrenmenin önemi de açıkça ortaya çıkıyor. Malum günümüzde birtakım insanlar tarikat, cemaat, dernek, vakıf adı altında iyi niyetli, temiz, inançlı fakat dinini bilmeyen insanları İslam'a hizmet adı altında şahsi çıkar ve menfaatlerine hizmet ettirebiliyor.

80. Onlar: “Sayılı birkaç gün dışında bize ateş asla dokunmayacaktır.” derler. Onlara de ki: “Allah’tan bir söz mü aldınız? Aldıysanız ne âlâ, Allah sözünden asla caymaz.” Yoksa bil(e)mediğiniz şeyleri Allah adına mı söylüyorsunuz? Bkz. 3/24

Yahudiler, Allah’ı kendilerinin millî tanrıları, kendilerini de Allah’ın imtiyazlı kulları olarak görüyorlardı. Bu âyette Allah; Yahudilerin kutsadığı “üstün ırk” anlayışını ve dolayısıyla da toplumsal özellikleri, ırksal özelliklere indirgemeyi ve böylece herhangi bir ırkın öteki ırklara üstün olduğu öğretisini reddediyor.

81. Hayır! İş onların sandığı gibi değil. (Hangi ırka, hangi dine ve hangi kültüre mensup olursa olsun) her kim bir kötülük işler de kötülüğü kendisini çepeçevre kuşatırsa (kötülüğü yaşam biçimine dönüştürürse); işte onlar cehennem halkıdırlar. Onlar, orada kalacaklardır.

Kötülük işleyen kimseler, yaptıkları kötü işlerin zararının, bütün çevreyi etkiledikten sonra kendilerine de mutlaka bulaşacağını bilseler ve bunun sonucunu düşünseler kötülük yapmazlar. (Fatır, 35/43) İmanın eksikliğinden ve vicdanın zayıflığından ötürü, kötülüklere zararlı ve günah gözüyle bakılmadığı için o kötülükler, ayette de ifade buyrulduğu gibi, kişiyi çepeçevre kuşatır ve kötü bir insan tipi ortaya çıkarır. Böylece kötülüklerin işlendiği ve kötü insanların çoğaldığı toplumlar meydana gelir ve bu toplumlar, dünyanın gidişatını da kötü yönde etkiler. Kötülüğü yaşam biçimine dönüştürenlerse muhataplarıyla ve kötülükleriyle aynı dünyada yaşadıkları için farkında olmadan kendilerine de kötülük etmiş olurlar.

82. İman edip faydalı eylemde bulunanlar ise cennet halkıdır. Onlar da orada kalacaklardır.

83. Ve bir vakit İsrailoğullarından şöyle söz almıştık: “Allah’tan başkasına kulluk etmeyeceksiniz, ana-babaya, yakınlara, öksüzlere ve biçarelere de iyilik edeceksiniz. İnsanlarla güzellikle konuşacaksınız, namazlarınızı ikame edeceksiniz ve zekâtı vereceksiniz.” Sonra pek azınız hariç, sözünüzden döndünüz. Hâlâ da yüz çevirmeye devam ediyorsunuz.

84. (Yine) birbirinizin kanını dökmeyeceksiniz, birbirinizi yurtlarınızdan sürmeyeceksiniz diye de sizden söz almıştık. Sonra sizler bunu onaylamıştınız. Hâlâ da (buna) tanıklık etmektesiniz (bu ahitleri Tevrat’ın aslında da görmektesiniz).

Hz. Muhammed’e peygamberlik vazifesi verildiği zaman, Arabistan’da, özellikle Medine’de kalabalık bir Yahudi topluluğu yaşıyordu. Son peygamberin geleceğini onlar da biliyordu; fakat onun kendi ırklarından olmasını bekliyorlardı. Hâlbuki peygamberin onların ırkından gelmesinin ne maddi ne de manevi olarak onlara kazandıracağı bir şey yoktu. Çünkü bir toplumun içinden bir peygamber çıkıyorsa bu o toplumun iyi olduğu anlamına gelmemekle birlikte, aksine o toplumun yaratılış safiyetinden ve fıtratından uzaklaştığını ve insanlığını kaybetmeye başladığını gösterir. Yahudiler, bu gelen peygamber kendi ırklarından olmayınca onu hazmedemediler ve sürekli ona karşı düşmanlık beslediler. Daha önce birçok peygamberi öldüren İsrailoğulları, Hz. Muhammed’e karşı da sürekli entrikalar ve onu yok etmeye yönelik eylemler planladılar.

85. (Buna rağmen) birbirinizi öldürüyor ve içinizden bazılarını yurtlarından sürüyor, onlara karşı kötülük ve düşmanlık için aranızda iş birliği yapıyorsunuz. Onları sürgüne göndermeniz yasaklandığı halde sürgüne gönderiyorsunuz. Sonra size esir olarak geldiklerinde ise fidye alışverişi yaparak kendilerini kurtarıyorsunuz. Yoksa siz Kitap’ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Oysa içinizden böyle yapanların cezası dünya hayatında rezillikten başka bir şey değildir. Onlar kıyamet günü de azabın en şiddetlisine uğratılırlar. Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

İslam'dan önceki dönemde Medine Yahudilerinden Benî Kaynukâ, Benî Nadîr ve Benî Kurayza kabileleri iki fırkaya ayrılmışlardı. Medine'de bulunan Evs ve Hazrec kabileleri ise sürekli birbirleriyle savaş halindeydiler. Yahudi olan Benî Kaynukâ ve Benî Nadîr, Hazrec kabilesinin müttefiki olduğu halde yine Yahudi olan Beni Kurayza kabilesi ise Evs'in müttefikiydi. Böylece, Evs ve Hazrec kabileleri arasında yapılan savaşlarda; Yahudiler, farklı müşrik gruplarıyla ittifak halinde oldukları için kendi dinlerinden olan öteki Yahudileri de öldürüyorlardı. Allah, gönderdiği bu ayetle Yahudiler arasındaki entrikaları ortaya sermektedir. Yoksa siz Kitap'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Demek: İnsanların menfaatleri gereği işlerine gelmeyen emirleri tevil etmemeleri gerektiğinin altını çiziyor.

86. Onlar, âhiret karşılığında dünya hayatını satın alan kimselerdir. Bu yüzden onların ne azabı hafifletilecek ne de kendilerine yardım edilecektir.

Dünya hayatının geçici menfaatleri için ahiretin bitip tükenmeyecek nimetlerini elinin tersiyle itmenin çok ağır bedelleri olacağı vurgulanıyor.

87. Andolsun ki Musa'ya Kitap'ı (Tevrat'ı) verdik, arkasından birtakım resuller de gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya açık deliller (mucizeler) verdik ve onu Cebrail ile de destekledik. Size her ne zaman bir resul nefislerinizin hoşlanmayacağı ilahi bir mesaj getirse siz büyüklük taslayarak; (gelen resullerin) bir kısmını yalanlayacak bir kısmını da öldürecek misiniz? Bkz. 3/48-49

88. Onlar: "(Kur'an'ı anlamak hususunda) kalplerimiz perdelidir (Hak adına başka bilgiye ihtiyacımız yok)." dediler. Aksine, hakikati kabullenmeyi reddettikleri için Allah onları rahmetinden dışlamıştır. Bunun içindir ki onların çok azı iman eder.

89. Kendilerine ellerindekini (Tevrat'ın aslını) tasdik eden bir kitap (Kur'an) gelince (Yahudiler) onu inkâr ettiler. Oysa daha önce (bu kitabı getirecek resul ile) inkârcılara (müşriklere) karşı yardım istiyorlardı. (Tevrat'tan) tanıyıp bildikleri (bu resul) kendilerine gelince bu sefer (bu İsmailoğullarındandır, İsrailoğullarından değildir diye) kendileri onu inkâr ettiler. Artık Allah'ın lâneti bütün inkârcıların üzerinedir.

Müslümanlarla Yahudiler arasında bu hadiseler yaşanırken, Yahudilerin elindeki Tevrat'ın tahrif edilmemiş bölümlerinde ise aynen şöyle yazıyordu: "Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir elçi çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına koyarak ona emredeceğim her şeyi onlara aktaracak." (Tesniye 18)

90. Allah'ın, kullarından dilediğine nebilik (yani Araplardan bir yetime peygamberlik) ihsan etmesini kıskandıkları için Allah'ın indirdiğini (Kur'an'ı) inkâr ederek kendilerini harcamaları/satmaları ne kötü bir şeydir! İşte Yahudiler, Allah'ın bir gazabından (İsa ve İncil'i inkâr ettiklerinden dolayı azaba uğramalarından) sonra (Kur'an-ı inkâr ettiklerinden dolayı da) başka bir azaba tutuldular. O inkârcılar için ayrıca (ahirette de) hor ve zelil edici bir azap vardır.

91. Kendilerine: "Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) iman edin." denildiği zaman: "Biz sadece bize indirilene (Tevrat'a) inanırız." derler ve ondan başkasını inkâr ederler. Hâlbuki o Kur'an, kendi ellerinde bulunan Tevrat'ı(n aslını) doğrulayan hak bir kitaptır. Onlara de ki: "Gerçekten size indirilene inanıyor idiyseniz niçin daha önce Allah'ın nebilerini öldürüyordunuz?"

92. Andolsun ki, Musa size apaçık delillerle geldi. Siz ise onun yokluğunda (Tur Dağı'na gittikten sonra) kendinize yazık ederek buzağıya taptınız.

Bkz. 2/51, 7/148-155

Hani Musa Peygamber, Tur Dağı'na gidince arkasından Samiri, halktan topladığı altınları eriterek altın buzağı heykeli yapmış ve İsrailoğullarını bu heykele taptırmıştı ya, işte Allah, yapılan bu saçmalığı burada tekrar hatırlatarak, artık İsrailoğullarının akıllarını başlarına devşirmelerini; saçmalıklara, tutarsızlıklara, entrikalara ve cinayetlere son vermelerini istiyor.

93. Hani, "Size verdiğimiz Tevrat'ı kuvvetle tutun, emirlerini dinleyip gereğince amel edin" diye Tur'u üzerinize kaldırıp, sizden sağlam söz almıştık. Onlar da "Kulağımızla işittik, kalbimizle isyan ettik." demişlerdi. Çünkü küfürleri sebebiyle kalplerine buzağı/madde sevgisi sinmişti. Onlara de ki: "Eğer inanan kimseler iseniz, imanınız size ne kötü şey emrediyor."

Bkz. 4/154, 7/171

Burada o günün Yahudileri üzerinden Müslümanlara ve bütün insanlara bir mesaj var. Yahudilerin vaktiyle Tevrat'taki ilahi emirleri uygulama konusunda kesin söz vermelerine rağmen ortaya koydukları davranışlar yadırganıyor. Bu örnekten hareketle, Hz. Muhammed aracılığıyla gelen vahiy mesajının muhataplarının da aynı duruma düşmemesi konusuna dikkat çekiliyor.

94. (O Yahudilere) de ki: "Eğer Allah katında ahiret yurdu (cennet), diğer insanlara değil de sadece size mahsus ise ve (bu iddianızın da) doğru olduğunu düşünüyorsanız, hemen ölümü isteyin (ki cennete kavuşup dünyanın sıkıntısından kurtulun)!"

Bkz. 62/6

Öyle ya, madem Allah onlara o kadar yakındır ve madem cennet sadece onlar için ve onlar da cennet için yaratılmıştır; o halde ne diye dünyanın kahrını çekiyorlar, neden dünyaya hâkim olmak için mücadele veriyorlar, niçin ırklarını üstün tutmaya çalışıyorlar? Bu âyet Yahudilerin anlamsız iddialarına ve mesnetsiz beklentilerine cevap verir niteliktedir.

95. Oysa onlar kendi (iradeleriyle) işlemiş oldukları (günahlar) yüzünden ölümü kesinlikle istemezler. Hiç şüphesiz, Allah zalimleri hakkıyla bilendir.

96. Onları, insanların hayata en düşkünü, puta tapanlardan bile daha tutkunu olarak bulacaksın. Her biri ister ki bin yıl yaşatılsın. Oysa uzun yaşamak kendilerini azaptan kurtaracak değildir. Hiç şüphesiz Allah, yaptıklarını çok iyi görmektedir.

Buradaki soru; madem onlar Allah tarafından seçilmiş bir millet ve cenneti sadece kendileri hak ediyor, o halde ne diye her biri bin yıl yaşamak istiyor ya da bin yıl yaşayacakmış gibi planlar yapıyor? 94. âyette de ifade edildiği gibi; ölümü isteseler ya! İsteyemezler, çünkü yaptıkları yüzünden azaba uğratılacaklarını bilirler. İnsan; dünya ve ahirete bir bütün olarak bakmayınca ve dünyayı da bu bütünün küçük bir parçası olarak görmeyince, dünya hayatına/dünyalıklara düşkünlüğü onu ahiret bilincinden koparır ve böylece kendini azaba yaklaştıracak eylemlerde bulunur. Oysa ahiret hayatı; Allah'ın insanlara bağışlamış olduğu bir nimettir. İnsanın ahirete inanması ve orada dünyada yaptıklarının karşılığına göre yaşayacağını bilmesi; canlı, adil, doğru, tarafsız, ilkeli, tutarlı ve ideal bir hayatın oluşmasını sağlar. Ahiret inancı insana sorumluluk duygusu kazandırır, onu kötülük yapmaktan ve kötü yaşamaktan sakındırır, iyiliğe ve doğruluğa yönelterek ahlak ve fazilet sahibi yapar.

97. De ki: Kim Cebrail'e düşmansa iyi bilsin ki hem senden evvel indirilen kitapların doğruluğunu bildiren hem de inananlara doğru yolu gösteren ve bir müjdeci olan Kur'an'ı Allah'ın izniyle senin kalbine o (Cebrail) indirmiştir.

İsrailoğulları; beklediği son peygamber aralarından çıkmayınca peygamberi seçmek ve ona vahyi iletmek sanki tek başına Cebrail'in yaptığı bir işmiş gibi Cebrail'e karşı düşmanlık beslemeye başladılar ve başlarına gelen bütün felaketlerin sorumlusu olarak onu gördüler.

98. Kim Allah'a, meleklerine, resullerine, Cebrail'e, Mikail'e düşmanlık beslerse (bilsin ki) Allah inkârcılardan nefret edendir.

99. Biz sana apaçık âyetler indirdik. Yoldan çıkmış olanlardan başkası onları inkâr etmez.

100. Onlar ne zaman söz verdilerse aralarından bir grup onu bozup sözünden dönmedi mi? Zaten onların çoğu güvenilir değildir.

101. Onlara ne zaman Allah tarafından yanlarındakini (Tevrat'ın aslını) doğrulayan bir resûl geldiyse, kendilerine Kitap verilenlerden bir topluluk, sanki hiç bilmiyormuş gibi Allah'ın kitabını arkalarına attılar.

102. (Tevrat'ı bırakıp sihirle meşgul olan Yahudiler) Süleyman (Peygamber)in hükümranlığı hakkında şeytanların (ve şeytan tinetli insanların) uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat o şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki güç sahibine ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o ikisi: "Biz yalnızca bir fitneyiz (imtihan vesilesiyiz, sihri caiz görüp de) sakın küfre sapma(yın)!" demedikçe, hiç kimseye (sihir adına bir şey) öğretmiyorlardı. Fakat (bazı düzenbazlar) o ikiliden erkekle karısının arasını açan sihri/haram tılsımları öğreniyorlardı. Oysa onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. Buna rağmen (onlar böyle yaparak) kendilerini zarara uğratacak ve fakat kendilerine hiçbir fayda getirmeyecek şeyleri öğreniyorlardı ve Andolsun, onu (büyücülük sırlarını) satın alanın ahirette hiçbir payı olmadığını da biliyorlardı. Karşılığında kendi nefislerini (ve ahiret nimetlerini) sattıkları şeyin ne kadar kötü (pişmanlık verici) bir şey olduğunu bilselerdi (böyle davranmazlardı).

Eski toplumlarda sihir (büyü ve efsun) yapmak ve sihre inanmak çok yaygındı ve bunu sanat edinenlere de "sihirbaz" denirdi. Sihrin değişik yolları ve pek çok çeşitleri vardı. Sırf "gözbağcılık" tan ibaret sihirler olduğu gibi, ruhlar üzerinde etkili olan, karıkoca arasını açan, aile yuvasını yıkan, komşuları birbirine düşüren ve toplumu fesada uğratan sihirler de vardı. İşte bunun içindir ki İslam dini, sihri bütünüyle yasaklamıştır. Nitekim Taha suresi 20/69. Ayette "…Sihirbaz nereye varırsa varsın, hiçbir yerde iflah olmaz." buyrulmuştur.

O tarihte sihir, insanların hayatlarına öylesine girmişti ki dinî inançları bile etkiler vaziyetteydi. Bu yüzden Yahudiler, Hz. Süleyman'a verilen mucizeleri de sihir olarak düşünmüşler ve Süleyman peygamberin saltanatını yıkmak için de yine sihre başvurmuşlardı.

Hz. Süleyman, Hz. Davud'un oğlu olup hem peygamberlikle vazifelendirilmiş hem de peygamberlerin hayalini gerçekleştirerek Allah'ın adını her tarafa duyuran bir güce sahip olmuştur. Kur'an'ı Kerim'de 16 yerde kendisinden bahsedilen Hz. Süleyman, farklı canlılarla diyalog kurma, rüzgârı kullanma gibi müstesna yeteneklere de sahipti.

103. Eğer onlar iman edip Allah'ın istediği gibi yaşasalardı, Allah katından onlara erişecek olan ödül elbette daha hayırlı olacaktı. Keşke bunu bilmiş olsalardı!

104. Ey inananlar! (Resûle) "Râinâ" (bizi güt) demeyin! Onun yerine: "Unzurnâ" (bize karşı tahammüllü ol, bizi gözet, bizi yönet) deyin ve ona kulak verin. Çünkü hakikati inkâr edenleri şiddetli bir azap beklemektedir.

Bkz. 4/46, 5/13

"Bizi güt" anlamına gelen "râinâ" kelimesi; Arap Yahudileri tarafından o günkü konuşma dilinde, sövme ifadesi olarak da kullanılırdı. Yahudiler içlerindeki düşmanlığı kelime oyunlarıyla da ortaya koyarak İslam'ın peygamberini "Râinâ" kelimesiyle küçük düşürmeye çalışıyorlardı. "Râinâ": bizi güt yani, peygamberin hitap ettiği kitleyi düşünemeyen, sorgulamayan sürü yerine koyan ve bu sürünün başındaki kişiyi de çobanları olarak gören bir alay kelimesi olarak kullanıyorlardı. Bunun üzerine Allah, inananlara aynı ifadeyi kullanmamalarını, onun yerine doğru olan "unzurnâ/bizi yönet" kelimesini kullanmalarını emretti.

105. Kitap ehlinden olan inkârcılar da müşrikler de Rabbinizden size hiçbir hayır indirilmesini istemezler. Allah ise (iyi niyet ve eyleminden dolayı) dilediğine/dileyene rahmetini tahsis eder. Allah büyük lütuf sahibidir.

Burada yapılan vurgu; önceki vahyin takipçileri olan Yahudilerin ve Hıristiyanların, kendileri dışında herhangi bir topluma vahyin bahşedilmesine karşı çıkmaları, müşriklerin de vahiy ile toplumun kendi çıkar ve menfaatlerinin aksine barış, esenlik, adalet içerisinde yaşamayı kabul etmemelerinedir.

106. Biz yürürlükten kaldırdığımız veya unutturduğumuz herhangi bir mesajı mutlaka daha iyisi veya benzeri ile değiştiririz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?

Ayette ifade edildiğine göre; önceden nazil olmuş bir mesajın, sonradan gelen bir başka mesajla yürürlükten kaldırılmasına "nesh" denilmektedir. Bu âyette ortaya konulan gerçek; Tevrat ve İncil gibi eski kitapların mesajının yerini Kur'an mesajının almasıdır. O Kitaplardaki öğretilerin bir kısmı Âl-i İmran 3/3 ve Fatır 35/31. ayetlerinde ifade edildiği gibi; Kur'an'da yerini almış ise de bir kısmı yeni hükümlerle yürürlükten kaldırılmıştır. Allah, vahyin iniş süreci boyunca coğrafi şartların ve sosyal hayatın gereği olarak pedagojik bir eğitim metoduyla insanlığın maddi ve manevi gelişimine göre Kitaplar, şeriatlar göndermiş; bu âyette ve Âl-i İmran 3/50'de görüldüğü gibi öncekilere ait bazı hükümleri de bu süreçte yürürlükten kaldırmıştır. Nitekim bu durumu açıklar manada Kur'an'ı Kerim'de; "…Her biriniz için bir şeriat, bir yol tayin ettik…" (Maide 5/48) buyrulmaktadır.

107. Göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğunu bilmez misin? Sizin için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.

108. Yoksa vaktiyle Musa'yı sorguya çektikleri gibi siz de resullerinizi sorguya çekmek mi istiyorsunuz? Her kim, hakikate inanmak yerine onu inkâr etmeyi tercih ederse doğru yoldan sapmış olur.

Bu ayet, bazı Müslümanların Kur'an mesajının gerçekliğinin deruni kanıtını yeterli bulmayıp Hz. Peygamber'den vahyin dışında açık deliller ve mucizeler getirmesini istemeleri üzerine nazil olmuştur ki bu ayette de onların durumu Hz. Musa'nın kavminin durumuna benzetilmektedir. Kur'an'ın pek çok yerinde anlatıldığı üzere, Hz. Musa ne zaman yeni bir emir verse ve ne zaman yeni bir yükümlülük bildirse Yahudiler hemen karşı çıkar ve farklı istekler öne sürerek gelen emri gölgede bırakmak isterlerdi.

109. Kitap Ehlinin çoğu, hak kendilerine apaçık belli olduktan sonra içlerindeki kıskançlıktan dolayı sizi imandan sonra küfre döndürmek isterler. (Ey inananlar! Savaş, cizye ve benzeri şeylerde) Allah'ın emri/tedbiri gelinceye kadar onları bağışlayın (gerek sözle gerekse eylemle onlara ilişmeyin) ve onları hoşgörün (müsamahalı davranıp idare edin). Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.

Bkz. 3/99, 186, 4/44

İnkârcıların fütursuz ve sınırsız baskıları her geçen gün daha da artınca, İslam'ın ilk zamanlarındaki bu uygulama Tövbe sûresinin 9/5 ve 9/29. ayetleriyle kaldırılarak, inananlara savaş için izin verilmiştir.

110. Namazı ikame edin, zekâtı verin (mali yükümlülüğünüzü yerine getirin). Çünkü kendiniz için önceden yaptığınız her iyiliği Allah katında mutlaka bulacaksınız. (Unutmayın ki) Allah bütün yaptıklarınızı görendir.

Bkz. 6/72 ve namazla ilgili dipnotu.

111. Onlar: "Yahudilerden ve Hıristiyanlardan başka hiç kimse Cennet'e giremeyecek." dediler. Bu onların kendi kuruntularıdır. Sen de ki: "İddianızda tutarlı iseniz haydi delilinizi ortaya koyun!"

112. Hayır, kim işini güzel yaparak yüzünü (kendini ruhu ve bedeniyle) Allah'a teslim ederse Rabbi katında mükâfatını görecektir ve böylelerine kaygılanacak ne de korkacaktır.

Ayette geçen "vech/yüz" terimi; soyut anlamıyla kişinin bütün varlığını, bütün dikkat ve duyarlılığını, ruhunu ve bedenini dile getirmek için kullanılmıştır. Klasik Arapçada "vech/yüz" ifadesi; insanın özünü, bütün kişiliğini yahut bütün benliğini anlatmak için kullanılırdı. Kur'an'da çokça tekrarlanan bu ifade, bu iki kullanımı da içererek burada da kişinin her şeyiyle kendini Allah'a teslim etmesi anlamında kullanılmıştır.

113. Yahudiler: "Hıristiyanlar (dinde sağlam) bir temele dayanmamaktadır." dediler. Hıristiyanlar da: "Yahudiler (sağlam) bir temele dayanmamaktadır." dediler. Oysa hepsi de Kitap'ı okuyorlar. Gerçeği bilmeyenler de onların dediğini söylemişlerdi. Kıyamet günü Allah, anlaşmazlığa düştükleri konularda aralarında hüküm verecektir.

114. Allah'ın mescitlerinde onun isminin anılmasını (ve İslami hakikatlerin konuşulmasını) engelleyen ve (İslam nizamının kurulması ve korunması için inşa edilen) o yapıların yıkılmasına çalışan kimseden daha zalim kim olabilir? Böyleleri oralara (istedikleri gibi değil) ancak korkarak/saygı duyarak girmeleri gerekir. Bunlar için dünyada rezillik, ahirette de büyük bir azap vardır.

Ayet; müşriklerin durumunu anlatan bir muhteva ile gelmiş olsa da Allah'ın mescitlerinde ya da onun nizamının kurulması ve korunması için inşa edilen yapılarda, onun isminin katıksız olarak anılmasından yana tavır koymayan, tevhidi duruşa zarar veren şirk içerikli söylemlerle ve hurafe dolu anlatımlarla camileri/mescitleri/dine hizmet için inşa edilen yapıları gerçek fonksiyonunun dışına çekerek Allah'a ibadet etmekten ve onun öğretilerini konuşmaktan uzak tutan bugünün Müslümanına da uyarı niteliğindedir.

115. Doğu da Allah'ındır Batı da. Ne tarafa yönelirseniz yönelin Allah'ın yönü orasıdır. Unutmayın ki Allah, her şeyi kuşatandır (her yerde vardır ve gücü sınırsızdır), her şeyi (hakkıyla) bilendir.

Bkz. 2/142-150

Müslümanlar, kıblenin değiştirilmesi gününe kadar, Beyt'ül-Makdis'e (Kudüs'teki mescide) doğru namaz kılıyordu. Hatta Medine'de yapılan mescidin kıblesi de bir süre (16 ay) Mescid-i Aksa idi. Hicretin ikinci yılında (Bakara sûresi 2/144) kıblenin Kâbe'ye doğru döndürülmesiyle Yahudiler Müslümanların zihnini bulandıran ve kafalarını karıştıran söylemlere başlamışlardı. Bunlardan birisi; "Müslümanların, kıblenin değiştiği güne kadar yaklaşık 2,5 yıl yanlış yöne doğru yöneldikleri için namazlarının boş ve geçersiz olduğu" iddialarıydı. Bir diğeri

ise; “Mademki Müslümanlar namaz kılarken bizim kıblemize dönüyorlar, o halde bizim kıblemiz haktır ve kıblesi hak olanın dini de haktır. Öyleyse dinimize neden uymuyorlar da yeni bir dinin geldiğini iddia ediyorlar?” demeleriydi. İşte bu ayetle aynı zamanda Yahudilerin bu iddialarına da cevap verilmiş oluyor.

116. “Allah, çocuk edindi.” dediler. Hâşâ! O, yücedir. Göklerde ve yerde olanların hepsi onundur, hepsi ona boyun eğmiştir.

Bkz. 5/17, 72, 9/30, 16/57, 43/15, 53/21

Yahudiler, Üzeyir peygamberin Allah’ın oğlu olduğunu (Tevbe 9/30) ileri sürüyordu. Hıristiyanlar ise Hz. İsa’nın Allah’ın oğlu olduğunu (Maide 5/17) iddia ediyordu. Müşrikler de meleklerin Allah’ın kızları olduğunu (Nahl 16/57) söylüyordu. Bu âyet; kendisine isnat edilen bu saçmalıklardan Allah’ın münezzeh olduğunu ortaya koymaktadır.

117. Gökleri ve yeri (herhangi bir bir örnek/model olmaksızın) yaratandır. O, bir işin olmasına karar verirse ona yalnızca “Ol” der, o da hemen oluş sürecine girer.

118. (Ehl-i Kitap’tan ve müşriklerden bir takım) bilgisizler: “Allah (senin elçiliğin konusunda) bizimle konuşmalı ya da bize bir mucize gelmeli değil miydi?” dediler. Onlardan öncekiler de onların söyledikleri gibi söylemişlerdi. Kalpleri nasıl da hep birbirine benziyor. Gerçekte biz, bütün delilleri, yürekten inanıp tasdik etmeye niyetli olanlar için açık ve anlaşılır kıldık.

119. (Ey Muhammed!) Biz seni hak üzere müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Cehennem halkından sen sorumlu değilsin.

Bkz. 17/105, 25/56, 33/45, 34/28, 35/24, 48/8

120. Sen onların kendi dinlerine uymadıkça, Yahudi ve Hıristiyanlar senden kesinlikle hoşnut olmayacaklardır. De ki: “Kuşkusuz doğru yol, Allah’ın (gösterdiği) dosdoğru yoldur.” Eğer sana gelen bunca ilimden sonra bunların boş ve iğreti arzularına uyarsan, Allah katından ne bir dostun/destekçin olur ne de bir yardımcın.

Bkz. 3/100, 118-120, 149

121. Kendilerine verdiğimiz kitabı gereği gibi anlayarak okuyanlar, işte ona iman edenler bunlardır. Kim de onu inkâr ederse işte (dünyada da ahirette de en büyük) zarara uğrayanlar onlardır.

Bkz. 3/199, 29/47

122. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizin (İslam’la şereflenerek) diğer kavimlere üstün gelmenizi sağladığım günleri hatırlayın!

Bkz. 2/40 ve dipnotu, 2/47 ve dipnotu, 45/16

123. Hiç kimsenin başkasına bir yararının olmayacağı, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği, hiç kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve onların hiçbir yerden yardım görmeyeceği günden sakının!

Bkz. 2/48, 255, 6/51, 70, 10/3, 20/109, 34/23 ve şefaatle ilgili dipnotu, 53/26

124. Hani, İbrahim’i Rabbi birtakım kelimelerle (emir ve yasaklarla) imtihan etmişti de o da bunları tamamlayınca: “Seni insanlara (din işlerinde sana uysunlar diye) önder yapacağım.” buyurmuştu. İbrahim de: “Benim neslimden de (önderler yap ya Rabbi!)” demişti. (Allah:) “Benim ahdim (verdiğim söz) zalimleri kapsamaz,” buyurmuştu.

Bu ayet, Hz. İbrahim'in soyundan gelmeleri sebebiyle "Allah'ın seçilmiş kulları" olduklarını iddia eden İsrailoğullarının bu iddiasını reddediyor ve ayrıca Hz. İbrahim'in de Allah katındaki makamının, biyolojik anlamda onun soyundan gelenlere kendininkiyle benzer bir konum kazandırmayacağını da açıkça ifade ediyor.

125. Hani biz, Kâbe'yi insanlar için sevap kazanmaya yönelik (insanların her taraftan gelip bir araya gelecekleri) bir toplantı yeri ve güvenli bir sığınak yapmıştık. Siz de (İbrahim'in takipçileri olduğunuzun bir göstergesi olarak) İbrahim'in (Kâbe'de namaza durduğu) yeri namaz/dua yeri edinin (onu kendinize örnek alarak tevhid dinin savunucuları olun)! İbrahim ve İsmail'e şöyle emretmiştik: "Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için evimi (Kâbe'yi) tertemiz tutun!"

Allah'ın birliğini sembolize eden Kâbe, İslam'ın ideolojik bütünlüğünün de odak noktasıdır. İnsanların Kâbe'yi tavaf etmesi, sembolik olarak bütün insan davranışlarının Allah'ın birliğini merkez almasını göstermektedir. Kâbe'yi temiz tutmak, onu sadece maddi kirlerden arındırmak ya da putlardan temizlemek değil, aynı zamanda kalpleri de şirkten temizleyerek bir olan Allah'ta birleşmesidir. Yani Allah'ın belirlediği şekliyle bir yaşam birliği oluşturmaktır.

Kâbe aynı zamanda insanlığı ahlâkî, kültürel, siyasi, ekonomik erozyonlara karşı korumak; zulmün, haksızlığın, talanın, yalanın karşısında dik durmak; huzur, güven ve barış ortamını sağlamak; adaleti, eşitliği ve hakkaniyeti tesis etmek; emanete, meşverete ve liyakate riayet etmek üzere yalnızca Allah'a kulluk esasına dayanan inanç sistemini dünyanın her tarafından gelen insanlara tanıtmak; İnananların tanışmasını ve kaynaşmasını sağlamak, sorunlarını görüşmek, çözüm yolları bulmak ve Müslümanların aralarındaki bağları güçlendirmek için toplanacakları bir yerdir.

126. Hani İbrahim: "Ey Rabbim! Bu şehri güvenli bir yer kıl, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli ürünlerle besle." demişti. (Allah da) "Onlardan kâfir olanı dahi (yaşadığı müddetçe) bir süre geçindirir, sonra cehennem azabına katlanmak zorunda tutarım. Ne kötü bir varış yeridir orası!" buyurmuştu.

127. İbrahim, İsmail'le birlikte Kâbe'nin sütunlarını/duvarlarını yükseltirken (ikisi şöyle dua etmişlerdi:) "Rabbimiz! Bizden (bunu) kabul et. Şüphesiz, sen (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilensin."

128. "Rabbimiz! İkimizi sana teslim olanlardan kıl, soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet yetiştir. Bize ibadet yollarımızı göster, tövbemizi kabul buyur. Şüphesiz tövbeleri en güzel şekilde kabul eden, çok merhametli olan ancak Sensin!"

129. "Rabbimiz! İçlerinden onlara bir Resûl gönder, onlara âyetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları (günahlardan) arındırsın. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız Sensin."

Bkz. 3/164, 9/128

130. Kendi nefsini aşağılık kılandan başka, İbrahim'in dininden kim yüz çevirir? Andolsun, Biz onu dünyada seçkin kıldık. Ve âhirette de o, muhakkak iyi ve hayırlı kullardan olacaktır.

131. Hani, Rabbi ona: "(Hakka) teslim ol!" buyurduğu zaman, o da (hiç tereddüt etmeden): "Âlemlerin Rabbine teslim oldum!" diye cevap vermişti.

İslam'ın kelime anlamlarından biride "teslim"dir. Teslim, "itaat etmek, boyun eğmek, doğrulamak, selamete ulaşmak" demektir. Bu da insanın tek olan Yaratıcısına iman ettikten sonra

her şeyi ile ona teslim olup hayatını onun istediği şekilde biçimlendirmesi ve onun emirleri doğrultusunda yaşamasıdır. Müslüman, Allah'a teslim olan ve bu teslimiyetin gereği olarak da hayatını bütünüyle Allah'a göre dizayn eden kişidir. Ancak bu noktada Allah'a teslim olmayı bir kadercilik olarak değerlendirmek yanlış olur. Bu yüzden, Hz. İbrahim sadece "Teslim oldum." demedi. Bu sözün sorumluluğunu diğer tüm peygamberler gibi yerine getirdi ve bu teslimiyeti örnek kişiliği ile başta oğulları olmak üzere kendinden sonraki kuşaklara hem önerdi hem de yaşayarak gösterdi. Zaten en büyük tebliğ de anlatmak değil, anlattığını tatbik ederek göstermektir.

132. Aynı şeyi İbrahim, oğullarına da tavsiye etti. (Torunu) Yakup da (öyle yaptı ve): "Ey oğullarım! Allah size bu dini seçmiş bulunuyor. O halde (Müslüman olarak yaşayın ki) ancak Müslüman kimseler olarak ölün."

133. Yoksa Yakup'a ölüm geldiği zaman sizler yanında mıydınız? O, oğullarına: "Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?" diye sormuştu. Onlar da: "Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek ve biricik olan Allah'a kulluk edeceğiz. Biz yalnız ona teslim olmuşuz." demişlerdi.

134. İşte onlar (İbrahim ve Yakup'un oğulları) bir ümmetti ki geldi geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız sizedir. Onların yapmış olduklarından sorumlu tutulacak değilsiniz.

Bkz. 2/140

Yahudiler ve Hıristiyanlar, Hz. İbrahim'e Yahudi ve Hıristiyan ismi vererek onun itibarından istifade etmek istiyorlardı. Oysa Âl-i İmran suresinin 3/67. ayetinde İbrahim peygamberin ne Yahudi ne de Hıristiyan olmadığı anlatılmaktadır. Ayrıca okuduğumuz ayetten anlıyoruz ki; İbrahim ve Yakup peygamberlerden ve onların oğullarından paye çıkarmanın kimseye de bir faydası yoktur. Herkes, kendi yaşadıklarıyla muamele görecek ve ebedi hayatı ona göre şekillenecektir. Ecdadımızın yaptıklarından sorumlu olmadığımız gibi kazandıklarından da nasiplenemeyiz. Onların arkada bıraktıkları dünyalıklar veraset yoluyla bizlere intikal edebilir ama yaşadıkları yani amelleri intikal edemez.

135. Onlar: "Yahudi ve Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız." derler. De ki: "Doğrusu, biz batıl dinlerden uzaklaşıp Hakk'a yönelen İbrahim'in Hanif dini üzereyiz. O hiçbir zaman müşriklerden olmadı."

Buradaki "Hanif" ifadesi; Hz. İbrahim ve milleti için kullanılmakla beraber İslam öncesinde günahtan, dünyevî zevklerden ve bütün şüpheli inançlardan, özellikle de puta tapıcılıktan uzak duran, Hakk'a dosdoğru yönelmiş bulunan insanları tanımlamak için kullanılırdı. Yani "Haniflik"; puta tapıcılığın karşıtı olarak bütün peygamberlerin milletinin ve tevhid dininin adıdır. Bu bakımdan, dini Allah'a has kılmak üzere görevlendirilmiş peygamberlerin dinlerine uyan, doğrunun yanında ve kötülüğün karşısında olan tevhid dinin müntesipleri de "Hanif"tir.

136. (Ey mü'minler!) Siz şöyle deyin: "Biz; Allah'a, bize indirilene (Kur'an'a), İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve torunlarına indirilmiş olanlara; Musa'ya, İsa'ya verilenlere, nebilere Rableri tarafından verilmiş olanlara iman ettik. Onların hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz ancak O'na teslim olan (Müslüman)larız." Bkz. 2/253, 285, 3/84 17/55 ve dipnotu

Kronolojik sıralamaya göre nebilerin adlarını veren, mealen aktardığımız bu ayetten açıkça anlaşılmaktadır ki; nasıl Hz. Muhammed bizim peygamberimiz ise Hz. İbrahim de Hz. İsmail de Hz. Yakup da Hz. İsa da Hz. Musa da ve diğer bütün nebiler de bizim peygamberlerimizdir. Ve bu peygamberlerin dinleriyle Hz. Muhammed'in dini aynıdır ve o da İslam'dır.

Âyette geçen; "Nebîlere Rableri tarafından verilmiş olanlara" ifadesi, "Her nebî, resûl değildir. Nebîler, resûllerin kitaplarıyla amel etmektedir." tezini de çürütmektedir. Bu cümleden anlıyoruz ki hangi adla anılırsa anılsın her peygamber vahiy almıştır.

137. Eğer onlar (Yahudiler ve Hıristiyanlar) sizin iman ettiğiniz gibi (Allah'ın kitapları ve elçileri arasında hiçbir fark gözetmeden ilahi mesajın tümüne) iman ederlerse işte o zaman doğru yolu bulmuş olurlar. Yok, eğer yüz çevirirlerse mutlaka onlar (bir çelişki ve) ayrılık içindedirler. (Ama sen üzülme!) Onlara karşı Allah sana yeter. O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

138. "Allah'ın verdiği rengi alınız (O'nun istediği şekilde hayatınızı dizayn ediniz)! Kim (hayata) Allah'tan daha güzel renk verebilir? Biz yalnız O'na kulluk ederiz." deyiniz.

Buradaki "Allah'ın verdiği rengi almak." ifadesi; vahiyle hayatı inşa ederek anlamlı hale getirmektir. Yani, Allah tarafından gönderilen ve insanın yaratılış özelliklerine en uygun olan inanç sistemini kabul ederek, hayatı bu sisteme göre düzenlemektir. "Kim (hayata) Allah'tan daha güzel renk verebilir." ifadesi ise; diğer renklerin (sistemlerin) insanı tatmin etmede, ondaki güzelliği ve derinliği ortaya koymada yeterli olamayacağını göstermektedir. Bu bakımdan Allah'ın uygun gördüğünün dışındaki renkler (sistemler) insanın doğasıyla örtüşmediği için inanç sisteminde ve hayat tarzında çelişkiler ortaya çıkacaktır. Bunun çözümü tüm bu ifadeleri özetleyen, Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmaktır. Bunun yapılmaması; mutsuz ve huzursuz bir dünyanın oluşmasına sebep olacaktır.

139. De ki: "Allah hakkında bizimle didişmeye mi gireceksiniz? Oysa o, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız sizedir. Biz kendimizi yalnızca ona gönülden adamışız (tam bir samimiyetle sadece O'na bağlanmışız)."

140. Yoksa siz; İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve oğullarının Yahudi veya Hıristiyan olduğunu mu iddia ediyorsunuz? De ki: "Siz mi daha iyi biliyorsunuz yoksa Allah mı? Allah tarafından kendilerine verilen bir delili örtbas edenden daha zalim kim olabilir? Ama (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir." Bkz. 2/134

Ayette zikredilen peygamberlerin Yahudi ya da Hıristiyan olmadıkları Âl-i İmran sûresinin 3/67. ayetinde de apaçık belirtilmektedir. Allah katında yalnızca Allah'a kulluk etmek ve onun öğretilerine tam bir teslimiyetle itaat etmek anlamına gelen, "İslam" vardır. Yani ilk insandan günümüze tek din vardır ve o da İslamiyet'tir. Yahudilik de Hıristiyanlık da İslam dininin zamanla bozulmuş ve değiştirilmiş hallerinden başka bir şey değildir. İbrahim, İsmail, İshak ve Yakup peygamberler Yahudi ve Hıristiyan olmadıkları gibi, Hz. Musa ve Hz. İsa dâhil hiçbir peygamber de Yahudi ve Hıristiyan olmamıştır. Ayrıca bu konu ile alakalı olarak 2/136. ayetin dipnotuna da bakabilirsiniz.

141. Onlar bir ümmetti, geldi geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da size aittir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulacak değilsiniz. Bkz. 2/134

Ayrıca ayet günümüze: geçmişte birbiri ile sorun yaşamış, ihtilafa düşmüş, savaşmış atalarının üzerinden kin, nefret, düşmanlık güdülmemesi gerektiğini, herkesin işlediklerinin sadece kendisini bağladığını, kimsenin de kendisinden önce yaşamış insanlar yüzünden bir sorumluluğunun olamayacağını ifade ediliyor.

142. İnsanlar arasındaki dar kafalılar diyecekler ki: "Şimdiye kadar uydukları kıbleden onları (Müslümanları) vazgeçiren nedir?" Sen de deki: "Doğu da batı da Allah'ındır. O, (iyi niyet ve eyleminden dolayı) dilediğini/dileyeni doğru yola iletir."

Bkz. 2/115 ve dipnotu

143. Ve işte böylece sizi dengeli ve ölçülü bir toplum kıldık ki insanlar nezdinde Hakk'ın şahitleri (örnekleri) olasınız ve resul de sizin hakkınızda şahit/örnek olsun. Senin vaktiyle (arzulayıp da şu anda) yöneldiğin Kâbe'yi, kim resule uyuyor, kim de gerisin geri dönüyor, görelim diye kıble yaptık. Şüphesiz bu (değişiklik), Allah'ın (iyi niyet ve gayretinden dolayı) doğru yola ulaştırdığı kişilerden başka herkes için zor bir sınavdı. Allah sizin inancınızı kesinlikle göz ardı etmeyecektir. Unutmayın ki Allah, insanlara karşı en şefkatli ve en merhametli olandır.

Buradaki "Dengeli ve ölçülü bir toplum" ifadesi; zevk-u sefadan uzak duran, dünyalıklara soğuk ve ilgisiz davranırken dünyadan ilişkiyi kesecek derecede zühde meyletmeyen, taşkınlıklar ve savurganlıklar karşısında mutedil olan, doğruları konuşan, adil olan, insanın tabiatını ve imkânlarını değerlendirmede gerçekçi ve makul davranan, itidali ve adaleti belirleyici güç kabul eden, aşırılıklardan uzak duran bir topluluğu işaret eder.

Dengeli ve ölçülü olmak; Kur'an'ın emridir ve sosyal hayatın da bir gereğidir. Hayatın insana yaraşır bir şekilde düzenlenebilmesi; aklın ve sağduyunun her daim aktif olmasına ve vahyin ortaya koyduğu kuralların pratik hayata geçirilmesine bağlıdır. İnsanı yoktan yaratan Allah, kuşkusuz ki onun nasıl bir hayat yaşaması gerektiğini ve hangi kanunlarla güven içinde yaşayacağını da en iyi bilendir. Onun için insan, fıtratıyla uzlaşı içinde olur ve vahiy merkezli yaşarsa muhakkak ki huzurda ve güvende olur.

144. (Ey Muhammed! Kıblenin Kâbe'ye çevrilmesi hususunda) biz senin çok defa yüzünü semaya doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. Şimdi seni elbette hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. Artık yönünü Mescid-i Haram'a (Kâbe'ye) doğru çevir. Siz de (ey mü'minler) her nerede olursanız olun, yönünüzü oraya doğru çevirin! Şüphesiz kendilerine Kitap verilenler, bu emrin Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz değildir.

Hicretin ikinci yılının ortalarına kadar namaz, Beyt-i Makdis'e (Kudüs'e) doğru kılınıyordu. Fakat başta Hz. Muhammed olmak üzere, tüm Müslümanlar kıblenin Kâbe olmasını arzu ediyorlardı. Kâbe'yi putlardan temizlemek ve Hz. İbrahim devrindeki tevhid kimliğine büründürmek, Peygamber'in gönlündeki ideallerin başında geliyordu. Onun için kıblenin Kâbe olması konusunda sürekli bir beklenti içindeydi. Hicretten 16-17 ay kadar sonra Şaban ayının 15. günü Hz. Peygamber, Medine'de Selemeoğulları yurdunda öğle namazını kıldırırken, bu ayet geldi ve Hz. Peygamber yönünü hemen Kudüs'ten Mescid-i Haram'a çevirdi. Bu yüzden de o günden sonra, Selemeoğulları Mescidi'ne "Mescid-i Kıbleteyn" (İki Kıbleli Mescid) denilmiştir.

145. Sen, Kitap verilenlere her türlü delili getirsen, onlar yine de senin kıblene yönelmezler. Ne sen onların kıblelerine yönelirsin ne de onlar birbirlerinin kıblelerine yönelirler. Ve eğer sana ilim geldikten sonra onların asılsız görüşlerine uysaydın, bu durumda kuşkusuz sen kendine zulmedenlerden olurdun.

"Onlardan" kastedilen Yahudiler ve Hıristiyanlardır. Zira Yahudiler, Kudüs'teki Süleyman Mabedine yani Beyt'i Makdis'e Hıristiyanlar ise doğuya yönelirlerdi.

146. Daha önce kendilerine Kitap verdiğimiz (Yahudi ve Hıristiyan bilginleri), onu kendi öz evlatlarını tanıdıkları gibi tanırlar. Böyle iken, onlardan bazıları (kıskançlık ve bencillikleri yüzünden) hakikati bilerek örtbas ederler.

Bkz. 2/76, 6/20

147. Hakikat, Rabbinden (gelen)dir. Bu konuda asla şüpheye düşenlerden olma!

148. Herkesin yöneldiği bir istikameti ve hedefi vardır ki ona yönelir. Öyle ise (ey inananlar!) siz de iyi ve güzel hedefler koyarak hayır işlerinde yarışın. Nerede bulunursanız bulunun, Allah hepinizi kendi katında (mahşerde) toplayacaktır. Şüphesiz ki Allah, her şeye gücü yetendir.

Bkz. 62/8, 67/2

149. Nereden yola çıkarsan çık, yönünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Bu, elbette Rabbinden gelen gerçek bir emirdir. Allah, sizin yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.

150. Evet, nereden yola çıkarsan çık yönünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. (Ey inananlar! Siz de) nerede (ve ne halde) olursanız olun, yönünüzü o yana çevirin ki zalimlerin dışındaki diğer insanların size karşı kullanabilecekleri bir delilleri, aleyhinize (sizi küçük düşürecek) bir bahaneleri kalmasın. Artık onlardan korkmayın, Ben(im azabım)dan korkun ki size olan nimetimi tamamlayayım ve böylece doğru yolu bulabilesiniz.

Burada "Mescid-i Haram'a yönelin." emrinden maksat; sadece namazları Kâbe'ye doğru ikame etmeyi değil, aynı zamanda yaşananların Allah'ın mesajları istikametinde olması gerektiğini de içeriyor. Zira ayetin ikinci cümlesindeki "İnsanların size karşı kullanabilecekleri bir delilleri kalmasın." ifadesinden de bunu anlıyoruz. Yani inandıklarınızla yaşadıklarınız tutarsız olmamalı, söz ve davranışlarınız birbiriyle uyumlu olmalı, ikisi arasında her şeyde olduğu gibi bir denge olmalı. Aksi takdirde, kendinizin inandığı ve fakat uymadığı bir dine başkalarını da inandıramazsınız denilmektedir.

151. Nitekim kendi aranızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her türlü kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti gösteren, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir resul gönderdik.

Bkz. 3/164

152. O halde (her işte ve her yerde) beni hatırlayın ki ben de sizi hatırlayayım. Bana şükredin ve asla nankörlük etmeyin!

Bkz. 40/60

İnsanın Allah'ı hatırlaması genel anlamda; nerede ve hangi şartlarda olursa olsun Allah'a karşı sorumluluğun gereği olarak aklını işleterek, vahyi hayatın merkezine taşıması ve Peygamber'in rehberliğini düstur edinmesidir. Allah katında bu hatırlanma; kulunun göstereceği erdemli ve faziletli bu duruşa karşı Allah'ın sınırsız ve sonsuz nimetler sunması ve onu dünyanın da ahiretin de halifesi kılması anlamına gelir.

153. Ey inananlar! Sabır ve salâtla (dua ile) Allah'tan yardım dileyin! Unutmayın ki Allah, zorluklara karşı direnenlerle beraberdir.

Bkz. 2/45, 155, 14/7

İnsan; mücadele gücünü kaybetmeden, ümitsizliğe kapılamadan, kötülüğe engel olup iyilikleri egemen kılmak için sabır ve sebatla hedeflediği noktaya doğru ilerlemeli. Bununla birlikte, Yaratıcısıyla arasındaki gönül bağını tefekkürle, duayla, namazla sürekli aktif tutmalı. Çünkü hayat şartlarının her geçen gün ağırlaştığı bu dünyada zorluklara göğüs germeyi prensip haline getirmeden, mücadeleyi bir hayat tarzına dönüştürmeden, Yaratıcının birliktelik desteğini almadan, toplumlara barışı, huzuru ve refahı getirmek imkânsızdır.

154. Ve Allah yolunda hayatlarını feda eden (şehit)lere "Ölüler" demeyin. Bilakis, onlar (sizin bilmediğiniz bir biçimde Allah'ın lütfettiği nimetler içinde) yaşıyor, ama siz farkında değilsiniz.

Bkz. 3/169

155. Sizi mutlaka korkuyla, açlıkla, (sahip olduğunuz) mallarınızın bir kısmını eksiltmekle (ya da telef etmekle), can kaybına uğratmakla (veya sakatlığa maruz bırakmakla), mahsulünüzü afete uğratmakla (kıtlıkla) imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele!

Bkz. 2/45, 153, 14/7

156. Onlar (inananlar), başlarına bir musibet geldiğinde: "Biz ancak Allah için varız (Ona iman ve itaat etmek için yaratılmışız) ve biz sonunda ona döneceğiz (sahip olduğumuz nimetler geçicidir ve bize Allah'ın emanetidir)." derler.

157. İşte Rablerinden bağışlanma ve rahmet onların üzerinedir ve doğru yolu bulanlar da onlardır.

158. Şüphesiz, Safa ile Merve Allah'ın belirlediği sembollerdendir. Kim hac veya umre niyetiyle Kâbe'yi ziyaret ederse oraları tavaf etmesinde bir sakınca yoktur. Her kim (yapmakla yükümlü olmadığı halde) gönüllü olarak bir iyilik ve hayır yaparsa bilsin ki Allah, şükrün karşılığını verir ve o her şeyi bilir.

"Safa-Merve"; Mekke'de Kâbe'nin hemen yakınında bulunan, Hz. İbrahim'in Allah'ın buyruğu ile Hâcer ve İsmail'i terk ettiği tepelerin adıdır. Bugünkü zemzem kuyusunun bulunduğu noktada, susuzluktan bunalmış olan ve çocuğunun hayatından endişeye kapılan Hz. Hâcer; telaş ve heyecan içerisinde su bulmak maksadıyla iki tepe arasında koşup duruyor ve yardım için Allah'a yalvarıyordu. Sonunda Hz. Hâcer, Allah'a güveni ve sabrı sayesinde hem kendisini hem de çocuğunu susuzluktan kurtaran bir su kaynağının (zemzem kuyusu diye bilinen suyun) keşfiyle mükâfatlandırıldı. Bu sebeple; Safâ ile Merve arasındaki gidiş ve geliş, insanın Allah'a büyük bir huşû ve acziyet itirafı içerisinde yönelmesi anlamını taşımaktadır. Hâcer validemizin bu ağır ve zor imtihanının ve Allah'a güveninin anısıyla Safâ ve Merve, İslam öncesi zamanlarda bile imanın ve sıkıntılara göğüs germenin sembolleri olarak görülmüştür.

Ayette esas üzerinde durulması gerekense; "Her kim (yapmakla yükümlü olmadığı halde) gönüllü olarak bir iyilik ve hayır yaparsa Allah şükrün karşılığını verir." cümlesidir. Burada bahse konu olan; iyi olmaktır, iyilik yapmaktır, yardım etmektir, paylaşmaktır ve yapılanı en iyi şekliyle yapmaktır. Yani hayırlı ve erdemli olabilmek için tabir caizse "katma değer" üretmektir, paylaşmasını ve infak etmesini bilmektir. Nitekim Bakara 2/177'de; "Gerçek erdemli kişi sevdiği maldan yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara verendir." buyrulmaktadır.

159. İndirdiğimiz hakikatin ve rehberliğin delilini ilahi kelâm aracılığıyla insanlığın önüne koyduktan sonra (güç odaklarının vereceği zarardan korkarak veya dünyalık menfaat için) onu gizleyip örtbas edenlere gelince; onlara hem Allah lanet eder hem de lanet edebilenler lanet eder.

Bkz. 2/161, 174

160. Ancak tövbe edip kendilerini düzeltenler ve gerçeği ortaya koyanlar müstesnadır. İşte Ben onların tövbesini kabul ederim. Zira Ben tövbeleri çokça kabul edenim, rahmeti sınırsız olanım.

161. (Hakkı, doğruyu) inkâr edip de kâfir olarak ölenler var ya; işte Allah'ın, meleklerin ve insanların hepsinin laneti onlaradır.

Bkz. 2/159, 174

162. Onlar orada kalıcıdırlar ve ne azapları hafifletilecek ne de yüzlerine bakılacak.

163. Sizin ilâhınız bir tek ilah (olan Allah)'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmandır, Rahîmdir.

Bkz. 1/1 ve dipnotu

164. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde, insanların yararı için denizlerde seyreden gemilerde, Allah'ın gökten su indirip onunla ölmüş olan yeri dirilterek üzerine her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde, gök ile yer arasında emre hazır bekleyen bulutları evirip çevirmesinde elbette aklını kullanan bir topluluk için deliller vardır.

165. İnsanlar arasında Allah'tan başkalarını ona ortak koşanlar vardır. Onları, (yalnızca) Allah'a özgü (olması gereken) bir sevgi ile severler. İnananların Allah sevgisi ise daha fazladır. (Allah'a ortak koşarak) nefislerine zulmedenler, azabı gördükleri zaman bütün kuvvetin Allah'ta bulunduğunu ve Allah'ın azabının pek şiddetli olduğunu (anlayacaklar ama) keşke (bunu önceden) bilselerdi.

Bkz. 12/106

Tarih boyunca Allah'a inanmayan insanlar olduğu gibi, inandığı halde ona eş/ortak koşanlar da olmuştur. Bu eşler/ortaklar, başta güneş ve yıldızlar olmak üzere ya bir takım cansız nesneler ya putlaştırılmış şahıslar ya da ideolojiler ve nazariyeler kılığında tezahür etmiştir. Allah'a eş koşanlar; bazen çeşitli taşlara ve ağaçlara taparken, bazen de meleklere ve şeytanlara tapmışlardır. Bütün bunlar Allah'la beraber anılsa da Allah'a özgü olması gereken sevgi bunlara gösterildiğinden, bu sevgi onları şirke bulaştırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Ayette de belirtildiği gibi "Allah'a koştukları eşleri Allah'ı sever gibi severler." Ama mü'minlerin sevgisi çok daha farklıdır. Onlar hiçbir şeyi Allah'ı sevdikleri gibi sevmezler. Allah'a olan sevgileri her türlü ölçünün ve sınırlamanın üstündedir. Onlar, sevdikleri her şeyi Allah için severler ve bu manada bütün ilhamlarını Allah sevgisinden alırlar. Onlar ne birtakım putlaştırılmış şahısları ne nesneleri ne de bazı nazariyeleri ve ideolojileri kesinlikle ilah edinmezler.

166. Nitekim (Allah'la beraber) kutsananlar, o gün azabı gördüklerinde, kendilerine tabi olanları tanımazlıktan gelecekler ve aralarındaki bütün bağlar kopacaktır.

Bkz. 11/98

167. Kutsayanlar şöyle diyecek: "Keşke bir şansımız daha olsaydı da onların şimdi bizden uzak durdukları gibi biz de onlardan uzak dursaydık." Böylece, Allah yaptıklarını onlara acı bir pişmanlık olarak tattıracak ve onlar ateşten çıkarılmayacaktır.

Bkz. 16/27, 28/62, 34/22, 37/22-24

168. Ey insanlar! Yeryüzündeki helâl ve temiz olan her şeyden yararlanın! Şeytanın izinden/yolundan gitmeyin; çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.

Bkz. 2/172, 5/88, 16/114

Bu âyetle beraber Hac 22/30 ve Maide 5/96 âyetleri, Müslümanların israf etmeyecek şekilde Bakara 2/173, Mâide 5/96, En'âm 6/145, Nahl 16/115 âyetleriyle birlikte yasaklanan yiyeceklerin dışındaki kendilerine temiz ve hoş gelen bütün yiyeceklerden yararlanmasını helal kılar. Bu da İslam inanç sisteminin özgürlükçü karakterini yansıtırken, aynı zamanda evrensel sistemin işleyişi ile insanın fıtratı arasındaki uyumu da gösterir.

169. O, sizi yalnız kötülük işlemeye, iğrenç ve çirkin işler yapmaya ve hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyleri Allah'a isnat etmeye çağırır.

170. Onlara: "Allah'ın indirdiğine uyun." denildiğinde: "Hayır, biz atalarımızdan gördüklerimize uyarız." derler. Peki, ama ataları bir şey düşünmeyen, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (onlara uyacaklar)?

İnsanlar, genelde inanç ve hayat tarzlarını atalarından, ebeveynlerinden, kardeşlerinden, yaşadıkları çevreden alırlar ve aldıklarını hiç sorgulamadan doğru olarak kabul ederler. Birçok konuda çıkmaza girseler de anlamakta zorlandıkları meseleler olsa da ve ellerindeki ilahi kitapla, yaşadıkları çelişse de sorgulama ihtiyacı duymazlar. Miras yoluyla ve kültürel olarak kendilerine intikal eden inanç ve ibadetlere dair doğru yanlış anlamında kategorize edilmiş ne varsa hepsini kör bir taklit ve taassupla kabul etmeye devam ederler. Çünkü din adına kendilerine dayatılanların içinde dokunulmazlığı olan Hz. Peygamber vardır, onun getirdiği din vardır, bu dinin arkasında da Allah vardır. Oysa onlara dayatılanların birçoğu "din" diye gösterilse de aslında devraldıkları gelenek, kültür ve tarihi birikimle oluşmuş hurafelerden ibarettir. Günümüzde de devam eden haliyle bu acı gerçeği gören ve harekete geçen bazı ilim adamları, İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an üzerinden hareket ederek din adına ortaya konanları yeniden gözden geçirmek için çaba harcarlar. Ancak bu çalışmaların önü, gelenekçi kesim tarafından tıpkı ayette ifade buyrulduğu gibi, "Biz atalarımızdan böyle gördük ve böyle devam edeceğiz, siz de kim oluyorsunuz?" karşı çıkışıyla maalesef engellenmek istenir. Ayetin son cümlesindeki, "Doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (onlara uyacaklar)?" sorusu; bize bu zamana kadar tüm inandıklarımızı ve yaşadıklarımızı, mutlaka Kur'an rehberliğinde ve onun aracılığıyla gözden geçirme konusunda ciddi bir uyarı niteliğindedir.

171. İnkârcıları imana çağıran (Resul) ile inkâr edenlerin durumu, bağırıp çağırmadan başka bir şey duymayan hayvanlara seslenen (çoban) ile hayvanların durumu gibidir. Onlar (manen) sağırdırlar (gerçekleri duymak istemezler), dilsizdirler (doğruları konuşmayı arzulamazlar), kördürler (hakikati görmeyi murad etmezler). Bundan dolayı akıl etmezler akıllarını kullanarak yapılması gerekeni yapmazlar.

Âyette; inkârcıların kendilerini imana çağıran peygamberleri ciddiye almaması, ilahi mesajlara karşı ilgisiz ve kayıtsız kalması, insani olandan uzak olmanın da bir göstergesi olarak hayvanların durumuna benzetiliyor. Bununla birlikte vahyin getirdiği öğretileri duymak istemeyen, gerçekleri görmeyi ve konuşmayı reddederek tam bir ilkesizlik ve duyarsızlıkla ilahi buyrukların karşısında duran inkârcıların da Hakk'ı anlamayacağı anlatılıyor. İnkârcıları Hakk'a karşı sağır, dilsiz ve kör yapan kendi iradesizlikleri ve tutarsızlıklarıdır. Yoksa Allah, kimseyi dünyada İslam'a karşı direnşin ve ahirette de azap görsün diye yaratmamıştır. Nitekim Zümer Sûresi, 39/7. Âyette; "O (Allah), kullarının inkâr etmesine (azap görmesine) razı olmaz." buyrulmaktadır.

172. Ey inananlar! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin ve eğer sadece ona kulluk ediyorsanız, Allah'a şükredin. Bkz. 2/168, 3/92, 5/88, 16/114

173. Allah size sadece leşi, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesilen hayvanı yasaklamıştır. Ama kim mecbur kalır da bir arzu ve iştah duymamak, başkasının payına el uzatmamak ve zaruret miktarını aşmamak üzere bunlardan yerse ona hiçbir günah yoktur. Hiç şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz. 5/3, 7/157

174. Allah'ın indirdiği vahiyden bazı kısımları gizleyenler ve bunu az bir kazanç (dünyalık menfaat) karşılığında değiştirenlere gelince; işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmazlar. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz (onları muhatap bile almaz) ve onları temize de çıkarmaz. Onlara acıklı bir azap vardır. Bkz. 2/159, 161

Ayette, dünyalık menfaat elde etmek ya da birilerine şirin görünmek için Kur'an'ın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamak ya da bazı bölümlerine vahyin bütününe ters düşen yorumlar

getirmek şiddetle kınanıyor ve karınlarına ateş dolduranlar olarak resmedilen bu kimselerin çok büyük bir azap göreceği anlatılıyor.

175. Onlar hidayet karşılığında sapıklığı, mağfiret karşılığında azabı satın almışlardır. Onlar cehennem ateşiyle cezalandırılacaklarına rağmen ne kadar da cüretli davranıyorlar!

176. İşte böyle; Allah kitabı hak bir sebeple (hak ve hakikati ortaya koymak için) indirmiştir. Kitap hakkında (Allah'ın emrine karşı) ihtilafa düşenler ise şüphesiz Hak'tan uzak bir anlaşmazlık içindedirler.

177. İyi ve erdemli olmak (yalnızca) yönünüzü bazen doğu bazen batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyi ve erdemli kişi(ler); Allah'a, ahiret gününe, meleklere, Kitap'a (Kur'an'a) ve nebilere inanıp; sevdiği malını yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilencilere ve boyunduruk altında bulunanlara veren; namazı ikame eden, zekâtı veren; sözleştikleri zaman sözlerinde duran, darlıkta, sıkıntıda ve çetin şartlar altında sabredenlerdir. İşte onlardır imanlarında samimi olanlar ve işte onlardır Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlar.

"Gerçek iyilik"; insanların yüzlerini Doğu'ya (Beyt-i Makdis'e) ya da Batı'ya (Kâbe tarafına veya herhangi bir yöne) çevirmesi değildir. Başka bir deyimle, "İyilik" demek olan "Birr"in gayesi; pratik hayatta uygulanması ve makes bulması (yansıması) gereken davranışlardan soyutlanmış, birtakım iyilik sağlamaz ve hayır üretmez kuru ibadet görüntüleri değildir. Tersine "İyilik" gerek birey gerekse de toplum vicdanında etkisini gösteren bir vakıa olup, bireysel ve sosyal hayatta da karşılığını bulan somut davranışlardır. Kısaca; "Özneye faydalı olma" durumudur. Yüzleri Doğu'ya ya da Batı'ya çevirmekse bu büyük gerçeği göz ardı ettiremez.

178. Ey inananlar! (Kasten) öldürülenler hakkında size kısas (misilleme yapmak) yazılı bir kanun haline getirildi. (Öldürülen) hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle tazminat ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve bir rahmettir. Buna rağmen hak ve adalet sınırlarını bilerek ve isteyerek ihlal eden için şiddetli azap vardır.

Bkz. 4/92, 5/32

179. Ey derin kavrayış sahipleri! Adil karşılık (kısas/misilleme) yasasında sizin için hayat vardır. Olur ki sizler (bu sayede yaralama ve cinayetten) korunursunuz.

Bkz. 10/44 11/101

İşlenen suçun cinsinden ceza vermek, misilleme yapmak, işlenen fiile ona denk bir fiille mukabele etmek anlamına gelen "Kısas"; hayat hakkının ve nesli korumanın bir gereğidir. Hukukta kısas; kasten işlenen adam öldürme ya da yaralama gibi herhangi bir suçun failinin işlediği fiilin cinsinden ona denk bir ceza ile cezalandırılmasıdır. Yani kasten öldüren ya da zarar veren kişinin benzeri bir şekilde cezaya uğratılmasıdır.

Kısas yoluyla hem suçlular hak ettikleri cezayı görür hem de intikam alma duygusu söner. Ayrıca kısas, caydırıcı olması bakımından da örnek teşkil eder. Kimse başkasına yapacağının aynıyla muamele göreceğini bilerek suç işleyemez.

180. Herhangi birinize ölüm yaklaştığında eğer geride bir servet bırakıyorsa ana-babaya ve yakın akrabalara geleneklere uygun biçimde vasiyette bulunması, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerine bir borçtur.

Bkz. 4/7-12, 176

181. Ve her kim vasiyeti işittikten sonra değiştirirse, bunun günahı değiştirenin üzerinedir. Muhakkak ki Allah, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

182. Bunun yanında kim, vasiyet edenin haksızlığa eğilim göstereceğinden ya da günaha gireceğinden korkup da ikisinin arasını bulursa artık ona günah yoktur. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

183. Ey inananlar! Oruç, korunmanız (sağlıklı yaşamanız) için sizden öncekilere yazıldığı (zorunlu hale getirildiği) gibi size de (sayılı günlerde) yazılmıştır (farz kılınmıştır).

Hicret'in ikinci yılında Bedir Savaşı'ndan önce farz olan oruç; ayetten de anlaşıldığı üzere, ilk insandan itibaren bütün insanlara farz kılınmıştır. Çünkü oruç tutmanın, ayette de ifade buyrulduğu gibi; sağlıklı bir yaşam için insan üzerinde çok büyük faydaları vardır. Başlı başına bir disiplin olan oruç, riyanın karışmadığı ve yapay davranışların bulaşmadığı en önemli ibadetlerdendir. Nasıl ki her ritüelin bir yapılış şekli varsa, orucun da kendine has kuralları vardır. Oruç tutmak temel anlamıyla yemeden, içmeden ve cinsel yönelişlere girmeden sabah ve akşam arasını ihya etmek demektir.

Orucun; metabolizmaya, sindirime, zihinsel organlara, karaciğere sağladığı faydaların yanında, kanserin önlenmesi, Parkinson ve Alzheimer gibi hastalıklara karşı direncin artmasına kadar pek çok faydası vardır. Bunu biraz açalım; oruç tutarken gün içinde yemek ve içmek gibi bir durum olmadığından, mide ve bağırsaklar da kendini düzenleme fırsatı bulur. Bu sayede sindirim sistemi çok daha verimli çalışır. Kandaki lipit ve kolesterol düzeyi azaldığı için de damarlar kendini tamir eder ve hücreler yenilenir.

Oruçlu kişinin organizması kendini kontrol etmeye zaman bulunca da bu organizma kanser hücrelerinin oluşumuna da katkı sağlayan kötü hücrelere anında müdahale eder duruma gelir. Normal hayatta tükettiğimiz yiyecek ve içecekler nedeniyle hırpalanan ve yorgun düşen akciğerimiz de oruç sayesinde dinlenir ve böylece çok daha sağlıklı çalışır. Sindirim sisteminin temizlenmesiyle de tüm vücudumuz temizlenmiş olur. Bu sayede karaciğer ve böbreklerimizdeki toksinlerin temizlenmesi sağlanır. Belli bir süre aç ve susuz kalan kişinin beyninde yeni kök hücreleri oluşur. Böylece Parkinson ve Alzheimer gibi hastalıklara karşı da direnç artar. Burada saydıklarımızsa orucun faydalarından sadece birkaçı…

184. (O farz kılınan oruç) sayılı günlerdir. Ancak sizden kim hasta ya da yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde orucunu tutsun. İhtiyarlıktan yahut şifa bulması ümit edilmeyen bir hastalıktan dolayı oruç tutmaya gücü yetmeyenler, bir yoksul doyumu fidye versin. Bununla beraber her kim, yapmaya yükümlü olduğundan daha fazla iyilik yaparsa bu onun için daha iyidir. Eğer bilirseniz, oruç tutmanız (zor da olsa) sizin için daha hayırlıdır.

185. (Oruç tutmanız gereken o sayılı günler) Ramazan ayıdır ki insanlara yol gösteren (kılavuz olan), doğru yola ait apaçık delilleri içeren, eğri ile doğruyu birbirinden ayıran Kur'an o ayda indirilmiştir. Bundan dolayı, sizden kim bu aya erişirse, orucunu tutsun. Ancak hasta veya seyahatte olan, başka günlerde (aynı sayıda oruç tutsun). Allah sizin için kolaylık diler, zorluk çekmenizi istemez. Bu da oruç günlerini tamamlamanız ve size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı yüceltmeniz içindir. (Allah) şükredesiniz diye (size) bu kolaylığı gösterir.

186. Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara) yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm. O halde onlar da benim çağrıma olumlu karşılık versinler ve bana inansınlar/güvensinler ki doğru yolu bulsunlar. Bkz. 3/195

Duanın sadece Allah'a özgü olması gerekliliği, ayetteki "Ben" zamiri ile iyiden iyiye vurgulanmıştır. Allah; "Kullarım" ifadesini kullanarak insanlara karşı büyük bir incelik

gösterirken, “Ben onlara yakınım,” diye buyurarak da buradaki “Ben” zamiri ile duaların yalnız ona has kılınması gerekliliğini de ortaya koyuyor. Ayrıca dikkat edilmelidir ki “Onların duasını işitirim.” demiyor, “Dua edenin duasına karşılık veririm.” buyuruyor. Bu yakınlığın arkasından da kullarının da kendi çağrısına olumlu karşılık vermesini, yani Hakk’a karşı ilgili ve duyarlı olarak Allah’ın istediği şekilde, samimi kul bilinci ve farkındalığıyla yaşamalarını istiyor.

187. Oruç (günlerinin) gecesinde kadınlarınızla ilişkide bulunmanız size helal kılındı. Onlar sizin için bir elbise/eş, siz de onlar için bir elbise/eş gibisiniz (istediğiniz gibi içli dışlı olup birbirinizle ilişkide bulunabilirsiniz). Allah, (gereksiz yasaklamalarla onlara yaklaşmamakla) nefislerinizin arzularına karşı zafiyet göstereceğinizi bildiği için tövbenizi kabul etti ve sizi bağışladı. Artık bundan böyle (oruç gecelerinde de) onlarla ilişkide bulunun, Allah’ın sizler için yazıp takdir ettiği (cinsel tat elde etmek ve çocuk sahibi olma gibi) nimetlerden istifade edin. (Şafağın) beyaz ipliği (çizgisi gecenin) siyah ipliğinden (çizgisinden yani fecrin aydınlığı gecenin karanlığından) seçilinceye kadar yiyin, için, sonra da akşam oluncaya (iftar vaktine) kadar orucu tam tutun. Ama mescitlerde itikâfta iken kadınlara yaklaşmayın. Bunlar Allah’ın koyduğu sınırlardır. O halde bu sınırları ihlal etmeyin! Allah, sakınıp korunmaları için mesajlarını insanlara böyle açıklıyor.

Sözlük anlamıyla; yapışmak, tutunmak, bir şeye devam etmek anlamlarına gelen “İtikâf”, uygulamadaki manasıyla; ezan okunan ve namaz kılınan bir mescitte, camide ya da ibadet edilen herhangi bir mekânda özellikle de Ramazan Ayı’nın son on gününde Müslümanın dışarıyla ilişkisini keserek sadece Allah’ın rızasını kazanmak maksadıyla belli bir adap çerçevesinde ikamet etmesi demektir. İtikâf; Hz. Peygamber’in bir uygulamasıdır. Peygamberimiz Medine’ye hicretten sonra her yıl Ramazan Ayı’nın son on gününde itikâfa çekilir, bütün gün ve gecelerini orada ibadetle ve düşünerek ihyâ ederdi.

188. Birbirinizin mallarını (hırsızlık, yolsuzluk, kumar, gasp ve dolandırıcılık gibi) haksızlıkla yemeyin ve başkalarına ait meşru malları bilerek (yalancı şahitliği ve çek senet hilesi gibi) haksız yollarla elde etmek için (rüşvet vererek ya da baskı yaparak) hukuki hilelere başvurmayın! Bkz. 4/29

189. Sana, hilâllerin niçin sürekli değişip durduğunu (yani ayın geçirdiği evreleri) sorarlar. De ki: “Onlar, (doğal bir takvim olarak) insanların (yıl, ay ve günleri belirlemesine yarayan) yapacakları işlerin ve hem de (oruç ve) hac ibadetinin vaktini gösteren ölçülerdir.” Evlere arkalarından gelip girmeniz asla iyi bir davranış değildir. Lâkin iyi davranış, Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamaktır. O halde evlere kapılarından girin ve Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtulasınız.

Allah, bu ayetle Ay’ın; yıl, ay ve günlerin belirlenmesi gibi konularda insanların yararına sunulduğunu, namazın dışındaki hac ve oruç gibi ibadetlerin Ay takvimine göre ayarlandığını açıklıyor.

Evlere arkalarından girmeye gelince; bu ayet gelmeden önce bazı Medineli Müslümanlar, hac ve umre için ihrama girdiklerinde, sözde dünya işlerinden uzak durma adına, evlerine kapılarından girmeyi günah sayıyorlardı. Bir ihtiyaçları olduğunda ise evlerine arka pencerelerinden merdivenle ya da delik açarak giriyorlar ve bunu da bir erdemlik, fazilet sayıyorlardı. Buna karşılık Allah üstünlük ve erdemliğin evlere arkalarından girmekte olmadığını, gerçek erdemliğin Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle güzel ve faydalı çalışmalar ortaya koyup kötülüklerle mücadele ederek günahlardan sakınmak olduğunu anlatıyor.

190. Sizinle savaşanlara karşı, siz de Allah yolunda savaşın. Fakat acımasızca saldırganlık yapmayın! Muhakkak ki Allah aşırı gidenleri sevmez. Bkz. 9/12, 29

Bu ve bundan sonraki ayetler; Hac Suresi'nin 39 ve 40. ayetlerinden sonra, savaşla ilgili inen ilk ayetlerdendir. "Sizinle savaşanlara karşı, siz de Allah yolunda savaşın!" emri Nisa 4/75'e dayandırılıyor ve Müslümanlar için savaşın meşruiyetinin yalnızca kendini savunma amacına bağlı olduğu tereddütsüz bir şekilde ortaya konuluyor. "Acımasızca saldırganlık yapmayın." yani gereksiz yere kan dökmeyin, kadınları, çocukları, yaşlıları ve hastaları öldürmeyin; ansızın baskınlar düzenleyerek yıkıp yakmayın, çevreye zarar vermeyin, ölenlerin cesetlerini parçalayarak saygısız ve barbarca bir tavır sergilemeyin, teslim olmuş ya da esir düşmüş insanlara işkence yapmayın veya hakaret etmeyin denilmektedir.

191. O (size savaş açarak öldürmeye kalka)nları yakaladığınız yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden (Mekke'den) siz de onları çıkarın. Zulüm ve baskı, adam öldürmekten daha ağırdır. Ama onlar size savaş açmadıkça, Mescid-i Haram civarında onlarla savaşmayın. (Eğer) sizi öldürmeye kalkarlarsa siz de onları öldürün. İşte kâfirlerin (yaptığının) cezası budur. Bkz. 9/5, 33/61, 47/4

"Onları yakaladığınız yerde öldürün…" emri, savaş ortamı içindir. Bir önceki emir açısından bakıldığında; "Allah yolunda" yapılan bir kurtuluş savaşının içindeki "Onları yakaladığınız yerde öldürün!" buyruğu da savaş açanların saldırılarına devam etmeleri durumunda tavsiye edilmiştir.

192. Ancak (savaştan) vazgeçerlerse (siz de bırakın). Unutmayın ki Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

Allah: "çok bağışlayandır ve merhamet edendir." hatırlatmasını yaparak pişmanlık kapısının açık olduğuna ve istedikleri takdirde bu kapıyı kullanabileceklerine vurgu yapıyor. Çünkü Kur'an'ın geliş amacı insanları savaştırmak değil, barış içinde yaşatarak toplumun hidayetini ve huzurunu sağlamaktır, güven getirmektir, refahını yükseltmektir, birliğini temin etmektir.

193. Artık (yaşadığınız yerde, yeryüzünde) zulüm ve baskı kalmayıncaya (herkese temel insan haklarını sağlayan bir düzen kuruluncaya) ve (din de yalnız Allah'ın iradesine uygun bir hale gelinceye ve barış ortamı tüm dünyada egemen) oluncaya kadar onlarla savaşın. Şayet (zulüm ve haksızlıklardan) vazgeçerlerse (bilinçli olarak) zulüm işleyenlerin dışındakilere karşı tüm düşmanlıklar sona erecektir. Bkz.8/39

Burada başlamış bir savaş vardır. Bu savaşın başlama sebebi de zulümdür, fitnedir, baskıdır. İnsani ve ahlaki değerleri yok etmektir; ibadet ve düşünce özgürlüklerine zincir vurmaktır ve de kötülük tohumları ekmektir. Müslümanların yurtlarını terk etmeye zorlanması, mallarının yağmalanması, hayat haklarının ve serbestilerinin ellerinden alınmasıdır.

194. Haram ay, (saldırmazlık örfünün geçerli olduğu aylar: Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Recep düşmanlarınızın uyduğu) haram aya karşılıktır. Hürmetler (dokunulmazlıklar) da karşılıklıdır (düşman hangi aya hürmet gösterip savaş yasağına uyuyorsa siz de o aya hürmet gösterip savaş yasağına uymalısınız). Öyleyse kim size (savaş yasağına uyması gerektiği ayda) saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın. Allah'ın emirlerine uygun yaşayın, ona karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah, kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlarla beraberdir. Bkz.2/217

Eski Arap geleneğine göre her türlü savaşın yasak sayıldığı "haram aylar", birinci, yedinci, on birinci ve on ikinci kamerî takvim aylarıdır. Bu aylarda savaşmama geleneğine çevredeki bütün toplumlar uyuyordu. Allah bu geleneğe Müslümanların da uymasını emretmişti. Müşrikler haram aylarında Müslümanların savaşmayacaklarını öğrenince, bunu fırsat bilerek Zilkade ayında savaşa hazırlandılar. Bunun üzerine, "Onların hürmet göstermediği ayda siz tek taraflı olarak ateşkes ilan etmek zorunda değilsiniz ve onlarla savaşabilirsiniz." emriyle Müslümanlara da savaş izni verildi.

195. Allah'ın istediği gibi infak edin (onun size emanet ettiği nimetleri yine onun emrettiği gibi sınırsızca paylaşın). Kendi ellerinizle (iradenizle cimrilik ve israf ederek kendinizi) tehlikeye atmayın ve iyilik yapmaya azimle devam edin. Muhakkak ki Allah iyilik yapanları sever.

Bu ayette: Allah'ın emanet ettiği nimetleri kendi malıymış gibi gelişigüzel kullanmanın, onlarla savurganca ve bencil bir hayat ortaya koymanın, verilen nimetleri -hakları olduğu halde- başkalarıyla paylaşmamanın, iyiliğe ve iyileştirmeye giden yolda harcamada cimrilik ederek Allah'ın istediği istikamette harcamamanın çok kötü bir iş olduğu anlatılmaktadır.

196. Haccı da umreyi de Allah (rızası) için yapın. Fakat (düşman, hastalık ve benzer sebeplerle) engellenmiş olursanız Kâbe'ye, güç yetirebileceğiniz nitelikte bir kurban gönderin. Gönderdiğiniz kurban yerine ulaşıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. Ancak sizden her kim hasta olur veya başında bir rahatsızlık bulunu(up da tıraş olmak zorunda kalı)rsa ona da fidye gerekir ki o da ya (üç gün) oruç tutmak ya da sadaka (altı fakire fitre) vermek veya bir kurban kesmektir. Sonra emin olduğunuzda kim hac zamanına kadar umreyle faydalanmak (hacc-ı temettü yapmak) isterse kolayına gelen bir kurban keser. Fakat kesecek kurban bulunamazsa veya buna gücü yetmezse ona hac günlerinde üç gün, vatanına döndüğü zaman da yedi gün ki tam on gün oruç tutmak vacip olur. Bu hüküm, Mescid-i Haram civarında yaşamayanlar içindir. Allah'a karşı gelmekten sakının (hac ahkâmını koruyun) ve bilin ki Allah'ın azabı cidden çok şiddetlidir. Bkz. 5/2

Bu kurban ya da oruç hükmü; Mescid-i Haram civarında yaşamayanlar içindir. Çünkü orada yaşayanlar için hacdan önce umre yapma yani "hacc-ı temettü" yoktur. Dolayısıyla onlara fidye ve oruç da yoktur. Zaten, onların sürekli olarak ihramlı hâlde bulunmaları da mümkün değildir.

197. Hac, bilinen aylar(da)dır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda (ihramlı iken) cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz hayır olarak her ne yaparsanız, Allah mutlaka onu bilir. Bir de (yol için) kendinize azık edininiz. Şüphesiz ki azığın en hayırlısı, Allah'a karşı gelmekten (günaha sebep olan hareketlerden) sakınmaktır. Ey akıl sahipleri! Bana karşı gelmekten sakının!

Hac, Hicret'in 9. yılında farz kılınmıştır. Peygamberimiz bu yıl, Hz. Ebu Bekir'i hac emiri tayin etmiş, kendileri de bir yıl sonra yani Hicret'in onuncu yılında haccetmişlerdir. Bu, Peygamberimizin ilk haccı olduğu gibi aynı zamanda da son haccı olmuştur ve buna "Veda Haccı" denmektedir. Çünkü Peygamberimiz bu hacdan sonra hem dünyaya hem de bütün sevdiklerine veda ederek "dar-ı beka" eylemiştir. Âyetin açık anlamına göre haccın belirli bir vakti vardır ve bu vakit belirli aylardadır. Bu aylar Şevval ve Zilkade ayları ile Zilhicce ayının ilk on gününden oluşur. Yine ayete göre sadece bu aylar süresince Hac için ihrama girilebilir.

Azık edinmekten kasıt; hac yolculuğu için gerekli maddi ve manevi hazırlıkları tamamlamaktır. Maddi anlamda hazırlık; Hac sûresi boyunca diğer Müslümanlara yük olmayacak ve lojistik desteğe ihtiyaç duymayacak şekilde her türlü tedarikin yapılmasıdır. Manevi anlamda hazırlık ise vahyin belirlediği sınırlar içinde her türlü güzelliği hayata geçirmek konusunda ilahi öğretilere teslimiyet gösterileceğine, Allah'ın yasakladığı kötülüklerden sakınılacağına ve tâğûtî sistemlere karşı dik durulacağına karar verilmesidir. Aynı zamanda bu davranışları hayat felsefesi haline getirmektir. Onun için "azığın en hayırlısı Allah'a karşı gelmekten sakınmaktır." buyuruluyor.

198. Hac mevsiminde ticaret yaparak Rabbinizin lütfundan istifade etmenizde size herhangi bir günah yoktur. Arafat'tan ayrılıp (Müzdelife'ye) akın ettiğiniz zaman Meş'ar-i Haram'da (Müzdelife'de) Allah'ı zikredin (onu dua ve telbiyelerle anın). Ve size doğru yolu gösterdiği gibi siz de (dünyanın farklı yerlerinden hacca gelmiş bulunan kardeşlerinize) Allah'ı ve onun gönderdiği dini anlatın. Doğrusu siz onun yol göstermesinden önce yolunu şaşırmışlardan idiniz.

199. Sonra insanların döndüğü yerden (Arafat'tan) topluca dönün ve Allah'ın mağfiretini isteyin. Hiç şüphesiz Allah bağışlayandır, merhamet edendir.

Bu âyetteki, "topluca dönün" emriyle hacılara; Allah katında herkesin eşit olduğu, renk, dil, ırk, sınıf, sosyal statü farklarının insanları hiçbir şekilde birbirinden ayıramayacağı ve tüm insanların tek bir yaratıcının kulluk şemsiyesi altında toplanacağı ve birlik olunması gerektiği mesajı verilmektedir.

200. Hac ibadetlerinizi bitirince vaktiyle (orada) atalarınızı (üstün meziyetleriyle överek) andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli ve heyecanlı bir şekilde Allah'ı anın. Zira insanlardan bazıları: "Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini sadece bu) dünyada ver." diye dua eder (ve ona göre yaşarlar). Fakat (bilinmelidir ki) bu şekilde dua edenin ahiretten bir nasibi yoktur.

201. Onların kimi de: "Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik (ver) ve bizi ateşin azabından koru." der.

Allah'tan hem dünya hem de ahiret saadetini istemek en doğru yakarıştır. Bu ayetten anlıyoruz ki insan hem dünya hem de ahireti için çalışmalıdır. Dünya ve ahiret kavramları aslında tek bir hayatı ifade eder. Dünya, gerçek hayatın başlangıç kısmı ve geçici olanı olup insanların tekâmül etmesi ve bazı sınavlardan geçmesi için de kısa süreli bir yaşama alanıdır. "Dünya için çalışmaya değmez." diyerek dünyadan el etek çekmek ve dünyalıklardan tamamen arınmak doğru olmadığı gibi (Kasas, 28/77; Mülk, 67/15; A'râf, 7/3), ahireti unutup tamamıyla dünyaya ve dünyalıklara odaklanmak da doğru değildir.

Dünya; ahiret yolculuğunda bir araçtır, amaç değil. Yani birer emanet olan evlat, mal, mülk, makam, şöhret gibi dünyalıkları kazanmak insan için ana gaye olmamalıdır. İnsan her iki âlemin de güzelliklerini istemeli, dünyasını imar ederken ahiretini, ahiretini inşa ederken de dünyasını berbat etmemelidir. Dünya-ahiret dengesini dikkate alarak bir hayat nizamı oluşturmalı ve bu nizamı oluştururken de Allah'ın istediklerini hayatının merkezine almalıdır. Yani hiç ölmeyecekmiş gibi güzel, faydalı ve kalıcı işler yapmalı; hemen ölecekmiş gibi ebedi hayat için hazırlıklı olmalıdır.

202. İşte onlar için, kazandıklarından (hem dünyada hem de ahirette) büyük bir nasip vardır. Ve Allah hesabı çok çabuk görendir.

203. (Hac dönemindeki) sayılı günlerde (eyyam-ı teşrikte telbiye ve tekbir getirerek özel dualarla) Allah'ı anın. Kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan Mekke'ye) dönmek isterse ona günah yoktur. Kim geri kalırsa ona da günah yoktur. Bunlar günahtan sakınanlar içindir. O halde Allah'ın istediği şekilde yaşayın ve bilin ki sonunda onun huzurunda toplanacaksınız.

Eyyâm-ı teşrik (teşrik günleri) ile teşrik tekbirlerinin gününü birbirine karıştırmamak lazım. Teşrik günleri Kurban Bayramı'nın ikinci gününden başlar, dördüncü günü ikindi vaktine kadar devam eder. Teşrik tekbirleri ise Arefe günü sabah namazında başlar, dördüncü günü ikindi vaktine kadar devam eder.

204. İnsanlardan öyleleri vardır ki dünya hayatına dair konuşması senin hoşuna gider. Bir de kalbindeki (nifak ve menfaat düşüncesi)ne rağmen (din konusunda samimi olduğuna dair) Allah'ı şahit tutar. Hâlbuki o, düşmanlıkta en amansız olandır. Bkz. 63/4

205. Ancak hâkimiyeti eline alır almaz yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya, ekini ve nesli yok etmeye çalışır. Allah bozguncuları hiç sevmez.

Kur'an, fesat çıkaranların yaptıklarını eleştirmekle yetinmez, bunların insanlık ve doğal düzen için de zararlı olduklarını ortaya koyarak onlara karşı mücadele edilmesini emreder.

Bugün, bizler de belli bir zümrenin bencillik ve açgözlülük yüzünden ekinin ve neslin bozulması konusunda çok büyük entrika içerisinde olduğunu görüyoruz. Az çalışarak dünyaya egemen olmak isteyen bu zümre, canlıların genleriyle oynayarak ekolojik sisteme ve biyolojik

çeşitliliğe zarar verecek, dünya ve insanlık adına çok büyük felaketlere sebep olacak, erdemli bir neslin yetişmesini engelleyecek ve adil paylaşımı baltalayacak çalışmalar yapmaktadır. Bu ayet bunlara işaret ederek insanların tedbir alması gerektiğine vurgu yapıyor.

206. Kendisine ne zaman: "Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakın!" dense, yersiz gururu onu günaha sevk eder. Böylelerinin payına cehennem düşecektir. (Orası) ne kötü bir konaklama yeridir!

Yeryüzünde fesat çıkaran, toplumun birliğini ve dirliğini bozan, zulmü ve ahlaksızlığı prensip edinen kişiye, "Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakın!" denildiği zaman bunu gururuna yediremez. İşlediği yanlış ve zararlı eylemlerle de Allah'a meydan okumaya devam eder. Ve böylece ayetin son cümlesinde ifade edildiği gibi cehennemi konaklama yeri olarak seçmiş olur.

207. İnsanlardan öyleleri vardır ki Allah'ın rızasını kazanmak için kendini (dünyalık hevâsını, malını, canını, tüm varlığını) feda eder. İşte Allah (bu fedakârca davranışı sergileyen) kullarına karşı daima şefkatlidir.

208. Ey inananlar! Allah'a kendinizi tam olarak teslim edin. Şeytanın izini/yolunu takip etmeyin. Zira o sizin apaçık düşmanınızdır.

"Allah'a tam olarak teslim olmak" O'nun gönderdiği öğretilerin doğruluğuna ve faydasına, engin merhametine, sonsuz şefkatine, her şeyin üstesinden gelen kudretine, sınırsız ilim ve hikmetine, varlık âleminin işleyişindeki koruyucu yasalarına, yakınlığına, bağışlayıcılığına, bitmeyen lütuf ve ihsanına, O'ndan gelecek olan her şeyin mutlaka hayır içerdiğine, şer diye algıladıklarımızda da hayır bulunduğuna, kahrının da lütfunun da hoş olduğuna inanmak ve O'nun istediği istikamette hayatı tanzim etmektir.

209. Size, apaçık belgeler (ayetler) geldikten sonra yine tökezlerseniz (Hak yoldan kayarsanız), bilin ki Allah, gerçekten üstün ve güçlüdür (O'ndan bir şey eksiltemezsiniz ve Onu acze de düşüremezsiniz), hükmünde tam isabet kaydedendir (her şeyi yerli yerince yapandır).

210. Şeytanın peşinden gidenler ne bekliyorlar? Onlar (akılları sıra), buluttan gölgelikler içinde Allah'ın (azabının) ve (azap için) meleklerin gelip haklarındaki hükmün verilmesini (işlerinin bitirilmesini mi) bekliyorlar? Oysa bütün işler Allah'a döndürülür (nihai kararı Allah verir).

Bkz. 25/25

211. İsrailoğullarına, (mutlak hakikati gösteren) nice açık deliller vermiştik de ne olmuştu, sor onlara (hepsini inkâr etmişlerdi)! Kim (ayetler, mucizeler) kendisine geldikten sonra Allah'ın nimetini (Kitap'ının ayetlerini) değiştirirse (bilsin ki) Allah'ın azabı pek şiddetlidir.

212. İnkârcılara dünya hayatı süslü göründü. Bu yüzden (sadece dünyaya kilitlenen inkârcılar hem dünyayı hem de ahireti önemseyen) mü'minlerle alay eder oldular. Oysa Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle (dünya-ahiret dengesini sağlayarak) yaşayanlar, kıyamet günü onlardan üstün konumda olacaklar. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.

Aslında dünya hayatının süsü herkes için caziptir. Yanlış olan; dünyanın basit ve iğreti nimetlerine bağlı kalarak âhiretin gerçek ve kalıcı nimetlerini unutmak; faydasız uğraşlarla ömür sermayesini tüketirken nihai hedeften mahrum olmak; iğreti arzuları ilahlaştırırken de Allah'ı devre dışı bırakmaktır. İşte inkârcılar bu süse kapılarak hakikati göremez olur ve dünyaya meyletmeyen, dünya ve âhiret dengesini kurarak mutedil bir hayat tarzı ortaya koyan mü'minlerle alay ederler. Oysa âyetin son cümlesinde de ifade edildiği gibi kendilerine dünyalık nimetleri veren ve onlarla refah içerisinde yaşamalarını sağlayan sadece Allah'tır.

213. İnsanlar tek bir ümmetti/milletti. Sonra (bir kısmı küfre saparak ayrılığa düşünce) Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak nebileri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da indirdi. Kendilerine kitap verilmiş olanlar, kendilerine açık deliller geldikten sonra, sırf aralarındaki kıskançlıktan ötürü o Kitap hakkında anlaşmazlığa düştüler. Böylece Allah, iman edenleri, hakkında ayrılığa düştükleri gerçeğe kendi izniyle eriştirdi. Allah, dileyeni doğru yola iletir.

Ayette geçen "İnsanlar tek bir ümmetti/milletti" ifadesi; insanlığın ortak bir kaynaktan geldiğini belirtiyor. Zaman geçtikçe bu ortak kaynaktan çoğalan insanlar, farklı yerlerde yaşamaya yöneldiler. Yaşadıkları yerin coğrafi özelliklerine ve iklim şartlarına göre hayat standartları gelişti, yerel ve bölgesel kültürler oluştu. Bununla birlikte insanlar arasındaki düşünceler farklılaştı, birbiriyle çelişen görüşler ve doktrinler ortaya çıkmaya başladı. Buradan da farklı yaşam tarzları ile çeşitli inanç sistemleri doğdu. Bütün bu oluşumlar, insanların arasından peygamberlerin çıkmasını ve bu peygamberlere ilahi kitapların inmesini gerekli kıldı.

214. (Ey inananlar!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenler gibi sıkıntı çekmeden cennete girebileceğinizi mi zannediyorsunuz? Onların başına öyle ezici sıkıntılar ve katlanılmaz darlıklar geldi ki ve öylesine sarsıldılar ki inananlarla birlikte resul de: "Allah'ın (vaat ettiği) yardımı ne zaman (gelecek)?" diye feryat ediyordu. İyi bilin ki Allah'ın yardımı çok yakındır!

Bkz. 3/142, 21/35, 29/2

Bu ayet, Hendek Savaşı'nda inananların karşılaştıkları sıkıntılar üzerine nazil olmuştur. O gün, günler geçmesine rağmen netice alınamayınca, Hz. Peygamber ve dava arkadaşları ciddi manada sarsılmışlardı. Fakat "Allah'ın yardımı ne zaman gelecek?" diyecek kadar çaresiz kalmalarına rağmen, davalarından caymamışlar ve cepheyi bırakmamışlardı. Allah da sadakat ve samimiyet testinden geçirdiği mü'minleri, "Allah'ın yardımı çok yakındır." sözüyle müjdelemiş ve onların galip gelmesine yardımcı olmuştu.

215. Sana neyi (ve kime) infak edeceklerini soruyorlar. De ki: "İnfak edeceğiniz mal anne-babaya, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmış gariplere verilmelidir. Muhakkak ki Allah, yapılan o iyiliği hakkıyla bilendir."

Bkz. 2/219

216. Savaş, hoşunuza gitmediği hâlde size farz kılındı. Olur ki bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Gerçeği (hayırlı ve doğru olanı) Allah bilir, siz bilemezsiniz. Bkz. 9/122

Bu mesajın muhatabı olan mü'min ki o asla paniğe kapılmaz, zorluklar karşısında yılmaz, yenilgiye uğradı diye karamsarlığa düşmez, direniş gösteremedi diye ümidini yitirmez. Yaşadığı zorlukların arkasında bir kolaylığın, sıkıntıların arkasında bir rahatlığın, zahmetin ve yorgunluğun akabinde bir dinçliğin olabileceğini düşünerek kendini her zaman güvende hisseder. İnsanın karşılaştığı ve "kötü" diye düşündüğü birçok şey, nihai sonuçları itibarıyla kötü değildir. Yine "hayır" zannettiği birçok şey de nihai sonuçları itibarıyla iyi değildir. Görünüşte kötülük olarak değerlendirdiğimiz nice şey, çoğu zaman ilahi kaynaklı bir olgu olan ruhsal kemâlâta erişmemize vesile olabilir. Ya da bizi derinliğini beşerî algı ile kavrayamadığımız bir olay sizi hayırlı bir neticeye götürebilir. Yine zahiri birçok iyilik, çoğu zaman insanı Allah'tan uzaklaştıran ve neticede onu hüsrana götüren bir araç olabilir. Veya kötülüğe zemin oluşturacak hayırsız bir çıkmaza sürükleyebilir. Bkz. 9/122

Bu âyeti daha iyi anlamak için Bakara Sûresi'nin 190–193 ve Hac Sûresi'nin 22/39 âyetleri ile irtibatını kurmak gerekir. Savaş, insanların hoşuna gitmese de barış adına ve toplumun hayrına

birçok faydaları ihtiva eder. O bakımdan çoğu zaman savaş kaçınılmaz olur. Böyle durumlarda da savaşmak bir insanlık görevidir. Bu görevin mutlaka birileri tarafından yerine getirilmesi gerekir.

217. Sana haram ayı (saldırmazlık örfünün geçerli olduğu ayı) ve onda savaşma hakkında soru yöneltiyorlar. De ki: "O ayda savaşmak büyük günahtır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine mâni olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır." Zulüm ve baskı, adam öldürmekten daha beterdir. İnkârcıların güçleri yetse sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşa devam ederler. Sizden her kim dininden döner de kâfir olarak ölürse onların yaptığı ameller dünyada da ahirette de boşa gitmiştir. Ve onlar cehennem halkıdır. Onlar orada ebedi kalacaklardır.

Müşrikler Müslümanlara saldırmak için türlü bahaneler uyduruyorlardı. Bunlardan bir tanesi de savaşın ve adam öldürmenin yasak olduğu "haram ay "da Müslümanların müşriklerden bir kişiyi öldürdüğü, iki kişiyi de esir aldığı yönündeydi. Gerçi bazı kaynaklarda; "haram ay"ın başladığını bilmeden müşriklerden bir kişinin öldürüldüğü ile alakalı bilgiler de bulunmaktadır, ancak aynı kaynaklar bunun Hz. Muhammed'in bilgisi dışında geliştiğini de aktarmaktadır. Bu yaygara üzerine savaş çıkarmak bahanesiyle Hz. Muhammed'e gelen müşrikler yasak ayı ve o aydaki savaş durumunu (adam öldürmenin hükmünü) soruyorlar. Allah da elçisinin şu şekilde cevap vermesini istiyor: "De ki: 'O ayda savaşmak büyük günahtır." Yani "haram ay"da savaşmanın günah olduğunu ve böylece Müslümanların bu günahı irtikâp ederek bir hadsizlik yapmasının mümkün olmadığını, olduysa da bunun bilinçsizce yapıldığını söylüyor. Verilen cevabın devamında müşrikleri şok eden aşağıdaki cümleler geliyor: "Ancak (insanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine mâni olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır. Zulüm ve baskı, adam öldürmekten daha beterdir." Savaşı ve saldırıyı müşrikler başlatmıştı. İnsanları Allah yolundan alıkoyanlar, Allah'ı ve Mescid-i Haram'ın saygınlığını inkâr edenler de onlardı. İnsanları Allah yolundan alıkoyabilmek için her yola başvurmuşlar ve böylece bütün büyük suçları işlemişlerdi. Medine'ye göç edilmeden önce, 13 yıl boyunca Müslümanlara çeşitli eziyetler çektirmişler, dinî inançları yüzünden onlara türlü türlü baskı yapmışlardı. Yüce Allah, Mescid-i Haram'ı güvenli bir bölge yaptığı hâlde onlar buranın halkını yurtlarından çıkarmışlardı. Kısacası buranın dokunulmazlığına hiçbir zaman riayet etmemişler, kutsallığına da saygı göstermemişlerdi.

218. Şüphe yok ki inananlar, zulüm ve kötülük diyarından (inandıklarını yaşayamadığı için) uzaklaşanlar ve Allah yolunda üstün gayret gösterenler (var ya); işte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Muhakkak ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

219. Sana içkiyi ve kumarı soruyorlar. De ki: "Onlarda hem büyük günah hem de insanlar için bazı faydalar vardır. Fakat günahları faydalarından daha büyüktür." Ve yine sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki: "İhtiyacınızdan arta kalan her şeyi." Allah size mesajlarını böylece açıklıyor ki düşünüp ders alasınız. Bkz. 2/215

Şarap (sarhoş eden içecek) haramdır. Bu, onun hiçbir faydası olmadığı anlamına da gelmez. Sarhoş edici olduğu halde bazı faydaları olan içecekler olabilir. Ancak sarhoş edici olmaları hasebiyle içilmeleri yasaklanmıştır. Kumarda bir taraf kazanırken -gerçi bu kazanmanın kimseye bir faydası olduğu görülmemiştir ama yine de kazanılmış gibi değerlendirilmektedir- diğer taraf kaybetmektedir. Dolayısıyla kumar oynamak da sarhoş eden içecekler gibi haramdır.

220. Dünya ve âhiret hakkında (sizin için faydalı olan davranışları düşünün ve ona göre hareket edin). Bir de sana yetimlere nasıl davranılacağını soruyorlar. De ki: "Onların (mallarını muhafaza ederek, haklarını koruyarak ve onlara yardımda bulunarak) durumlarını düzeltmek en doğru olandır. Eğer onlarla bir arada yaşarsanız (doğru olanı yaparsınız. Çünkü) onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah, (yetimler için) bozgunculuk yapanla yararlı iş yapanı bilir. Eğer Allah dileseydi sizi (de onlar gibi) zor durumda bırakır (ve hiçbir şekilde yetimlerin mallarından

faydalanmanıza müsaade etmez)di. Şüphesiz ki Allah, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir."

221. (Ey inananlar!) İman etmedikleri müddetçe müşrik kadınlarla evlenmeyin. Beğenseniz bile müşrik bir kadından, imanlı bir cariye kesinlikle daha iyidir. İman etmedikçe müşrik erkekleri de (kızlarınızla/kadınlarınızla) evlendirmeyin. Beğenseniz bile müşrik bir kişiden inanmış bir köle kesinlikle daha iyidir. Onlar sizi cehenneme çağırırlar. Allah ise sizi kendi izniyle cennete ve affa davet eder ve üzerinde düşünüp gerekli dersi alsınlar diye ayetlerini insanlara (böyle) açıklar.

222. Sana "kadınların regl dönemini (âdet halini ve âdetli iken ne yapıp yapamayacaklarını) soruyorlar. De ki: "O, (kadını sıkıcı ve erkeği tiksindirici, cinsel ilişkiye engel olan bir çeşit) hastalık halidir. Bu yüzden adet halinde kadınlardan uzak durun ve temizleninceye kadar onlara (cinsel ilişki için) yaklaşmayın (fakat cinsel ilişki dışındaki olağan karı-koca ilişkilerini devam ettirebilirsiniz). Temizlendikleri zaman, cinselliğin fıtrî seyrine uygun olarak Allah'ın size emrettiği şekilde onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah, pişmanlıkla kendisine yönelenleri sever, özlerini temiz tutanları da sever."

Bu ayetten anlıyoruz ki âdet gören kadına sadece cinsel ilişki yasağı vardır. Gelenekçi anlayışta sanıldığı gibi âdet gören kadın cünüp ya da Yahudi anlayışındaki gibi lanetli değildir. Çünkü regl (âdet hali) tıpkı burun kanaması gibi bir çeşit kanamadır, rahim iç astar dokusunu oluşturan endometrium tabakasının gebelik için her ay kendini yenilemesinin doğal sonucu olarak rahimden gelen kanın dışarıya atılmasıdır. Böyle bir durumda kadınları cünüp gibi değerlendirerek onlara ibadet yasağı getirmek doğru değildir.

Medine'de yaşayan o günün Yahudileri âdetli kadını cünüp ve lanetli kabul ederek onu her çeşit dinî ve sosyal hayatın dışında tutarlardı. Bunu gören Müslümanlar konuyu Hz. Peygambere intikal ettiriyor ve bu ayet nazil oluyor. Yani soru doğrudan Hz. Peygambere soruluyor, cevabı bizzat Allah veriyor ve bu mevzuda bir daha ne soru soruluyor ne de ayet geliyor ve böylece bu bahis buradaki cevapla olduğu gibi Kur'an'da kayıt altına alınarak kapanıyor. Ama çok açık ve net olan bu ayete rağmen gelenekçi, hurafeci anlayış, farklı görüşler öne sürerek ve bunların bazılarını Hz. Peygambere, bazılarını da sözde büyük İslam otoritelerine atfederek kadınları dini yaşamdan uzak tutuyor.

Adetli kadın fazla kan kaybından dolayı zayıf düşecekse sonra kaza etmek kaydıyla oruç tutmayabilir ama zayıf düşme endişesi yoksa orucunu tutar. Eğer kanama sürekli ise ve bunu önleyecek bir gücü de yoksa namazını kılmayabilir, kaza etmesine de gerek yoktur. Hz. Peygamber zamanında bugün olduğu gibi âdetli kadınların kendilerini koruma imkânları yoktu, böyle olunca da özel durumlarında mescide gitmezlerdi. Ama bugünün kadınının böyle bir sorunu yok, kendini koruyacak ve temiz tutacak her türlü olanağa sahiptir. Böyle olunca, âdetli kadın bütün tedbirleri aldıktan sonra her defasında abdest almak şartıyla namazını kılabilir; hac ve umre için Kâbe'de bulunuyorsa tavafını yapabilir, Kur'an okuyabilir ve dini sohbetlerde bulunabilir.

223. Kadınlarınız sizin (nesil yetiştirmek) için bir tarladır (döl ekme yeridir). O halde tarlanıza (adet halleri dışında) nasıl dilerseniz öyle varın. Kendiniz için önceden (birbirinizin hayrına olacak maddi ve manevi) hazırlıklar yapın. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın ve mutlaka ona kavuşacağınızı bilin. (Ey nebi!) İnananları müjdele!

Ayette geçen "kendiniz için önceden hazırlık yapın," ifadesi, ilişkinin sadece kaba bir şehvet giderme olmaması için ilişkiye bedenen ve ruhen hazırlanmayı öneriyor. Ayrıca hayvanlarda olduğu gibi sadece şehveti gidermeyi amaçlamamak, soyun devam etmesini ve hayırlı bir neslin oluşmasını da hedeflemek gerektiğine vurgu yapılıyor.

224. Allah adına yaptığınız yeminler; erdemliliğe, Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşamaya ve insanlar arasında barışın getirilmesine engel teşkil etmesin. Muhakkak ki Allah, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

225. Allah, düşünmeden yapmış olduğunuz (hayırsız ve yarasız) yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmayacak, ama kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutacaktır. Allah, çok bağışlayandır, halimdir (rızıkları günahlardan dolayı kesmeyen ve ceza vermekte de acele etmeyendir).

Bkz. 5/89

Hz. Ebu Bekir, kızı Aişe hakkında ileri geri konuşan akrabası Mistah'a yardım etmeyeceğine dair yemin etmişti. Daha sonra ona yardım etmek istemişti ama yeminli olduğu için yardım edemiyordu. Bu ve sonraki ayet, bu tür yeminlerin bozulmasında yarar olduğu ve kefaretle telafisinin de mümkün olacağını ortaya koyuyor.

226. Eşlerine yaklaşmayacaklarına (ve onları boşayacaklarına) dair yemin edenler için dört ay bekleme süresi vardır. Eğer (bu müddet içinde pişman olup yeminlerine kefaret ödeyerek hanımlarına) dönerlerse (nikâhları yenilenmiş olacaktır). Kuşku yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Bkz. 2/232, 65/1-2

227. Eğer (yemin edenler birlikte yaşama istek ve sevgileri kalmadığı için yeminlerinden dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (hâkim tarafından boşanırlar). Biliniz ki Allah, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

228. Boşanmış kadınlar, (evlenmeden) kendi başlarına üç adet hali ve temizlenme süresi beklerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa Allah'ın, rahimlerinde yarattığını saklamaları (hamileliklerini gizlemeleri) helal olmaz. Ve bu (üç aylık) süre zarfında kocaları barışmak isterlerse (kadınlar da rıza gösterirse), onları geri almada (başkalarından) daha çok hak sahibidirler. Adalet ölçülerine göre erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Fakat erkekler (aile reisliği ve sorumlulukları bakımından çalışmayan) kadınlara göre bir derece daha üstünlüğe sahiptir. Allah, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

229. (Karşılıklı ve geri dönüş imkânlı) boşama iki defa geçerlidir. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir. Onlara verdiğiniz bir şeyi (mihri) geri almanız size helal olmaz. Erkek ve kadın Allah'ın (evlilik hakkındaki) yükümlülükleri yerine getiremeyeceklerinden korkarlarsa o başka. (Ey karı koca arasında hüküm verecek olanlar!) Siz de bunların Allah'ın verdiği yükümlülükleri yerine getiremeyeceklerinden korkarsanız, o zaman kadının ayrılmak için hakkından vazgeçmesinde artık ikisine de günah yoktur. İşte bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın onları aşmayın. Kim Allah'ın koyduğu sınırları aşarsa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

Bkz. 60/10

Nikâhlı çiftler arasında evlilik bağının sona ermesi, klasik fıkıh literatüründe "Talâk" olarak ifade edilir. Eşler arası geçimsizlik bazen ileri dereceye ulaşır ve boşanma tek çare olarak görülebilir. Buna rağmen, boşanma en son başvurulması gereken yoldur. Bununla birlikte, bütün anlaşma yolları kapanmış ve evlilik hayatının sürdürülmesi imkânsız hale gelmişse boşanma en makul yol olarak meşru görülmüştür.

230. Eğer erkek, karısını (temizlik hallerinde bilinçli olarak) bir defa daha (iki defa boşadıktan sonra üçüncü kez) boşarsa artık o kadın başka biriyle (formalite değil, gerçekten) evlenmedikçe ona helâl olmaz. Bu ikinci koca da onu boşarsa, Allah'ın koymuş olduğu sınırları koruyup ayakta tutabileceklerini umarlarsa eski karı kocanın birbirine dönüp yeniden evlenmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar, bilip anlayan bir topluluğa, Allah'ın açıkladığı (uyulması gereken) sınırlarıdır.

231. Kadınları boşadığınız zaman, iddet müddetleri (olan üç aylık) bekleme sürelerini bitirmeye yaklaşırlarken ya onları iyilikle yanınızda tutun yahut güzellikle bırakın. (Mallarından dolayı) haklarına tecavüz etmek kastıyla zarar vererek onları alıkoymayın. Çünkü böyle bir davranışta bulunan, (yalnızca) kendisine yazık etmiş olur. Sakın Allah'ın âyetlerini eğlenceye almayın! Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size öğüt vermek için indirdiği Kitap'ı ve hikmeti hatırlayın! Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

Buradaki "iddet müddetleri (olan üç aylık) bekleme sürelerini bitirmek" ten maksat; bir önceki ayette anlatılan bekleme sürelerinin sonuna yaklaşmaktır. Bu sürenin bitimine doğru, erkek meşru sınırlar içinde kalarak ya iyi niyetle kadına dönecek ya da iddet müddetinin dolmasını bekleyerek kadının kendisinden kesinlikle umut kesmesini sağlayacaktır. Onu aşağılamayacak, dışlamayacak, ötekileştirmeyecek. Onu ailenin en önemli fertlerinden birisi gibi korumaya devam edecek. Kadına hak ettiği değeri takdir eden İslam dini, hangi sebeple olursa olsun, onun haksızlığa uğramasına müsaade etmez. Nitekim o günün Arap toplumunda yaygın olan "zarar verme amaçlı alıkoyma uygulaması" gibi uygulamalar, okuduğumuz ayetlerde tekrar tekrar yasaklanmaktadır.

232. Kadınları boşayıp da bekleme sürelerini doldurdukları zaman eğer daha önceki kocaları ile örfe uygun (meşru) bir biçimde anlaşırlarsa evlenmelerine engel olmayın! Bununla içinizden Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere öğüt verilmektedir. Bu, sizin için daha isabetli ve daha temizdir. Allah (neyin sizin için daha isabetli olacağını) bilir, siz bilmezsiniz.

Bkz. 2/226, 65/1-2

233. Emzirmeyi tamamlatmak isteyen (baba) için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların (annelerin) yiyeceği, giyeceği, örfe uygun olarak babaya aittir. Hiçbir kimseye gücünün üstünde bir yük ve sorumluluk yüklenmez. Hiçbir anne ve hiçbir baba çocuğu sebebiyle zarara uğratılmasın. (Baba ölmüşse) mirasçı da aynı şeyle sorumludur. Eğer (anne ve baba) kendi aralarında anlaşarak (iki yıl dolmadan) çocuğu sütten kesmek isterlerse, onlara günah yoktur. Ve eğer (anne-baba), her ikisi, (anne ile çocuğun) ayrılmasına karşılıklı rıza ve danışma ile karar verirlerse (bundan dolayı) onlara bir günah yoktur ve eğer çocuğunuzu sütannelere emanet etmeye karar verirseniz, teslim edeceğiniz çocuğun emniyetini uygun bir şekilde sağlamanız şartıyla size bir günah yüklenmez. Allah'ın emirlerine uyun ve bilin ki Allah tüm yaptıklarınızı görmektedir.

234. Sizden ölen erkeklerin geride bıraktıkları eşleri, (evlenmeden, görücüye çıkmadan, süslenmeden) kendi başlarına dört ay on gün (iddet süresi) beklerler. Bekleme süresini doldurunca artık kendi haklarında meşru biçimde (evlenmek, süslenmek, görücüye çıkmak gibi) yaptıklarından dolayı size de onlara da günah ve sorumluluk yoktur. Allah tüm yaptıklarınızdan haberdardır.

Burada dört ay on gün beklemekten maksat, bu süre içinde kadının hamile olup olmadığının tam belli olmasıdır. Yine bu süre içerisinde kadının evlilikle ilgili herhangi bir çalışma yapmaması da tavsiye edilmektedir. Eğer bu zaman zarfında kadının hamile olduğu tespit edilirse bebeğini doğurana kadar evlenemez. Âdetten kesilmiş olan kadınların bekleme süresi ise üç aydır.

235. Böyle (bekleme süresi içindeki) kadınlara evlenme isteğinizi ima yoluyla üstü kapalı olarak anlatmanızda veya gönlünüzde tutmanızda size bir vebal yoktur. Allah biliyor ki siz onlara (bunu er geç mutlaka) söyleyeceksiniz. Meşru sözler söylemeniz dışında sakın onlarla gizliden gizliye buluşma yönünde sözleşmeyin. Farz olan bekleme müddeti sona erinceye kadar onları nikâhlamaya kalkmayın! Şunu da bilin ki Allah, içinizden geçeni hakkıyla bilir. Artık ona karşı gelmekten sakının! Ve yine bilin ki Allah çok bağışlayandır ve halimdir (günahlarından dolayı insanların rızkını kesmez ve cezada da acele etmez).

Bkz.2/234 ve açıklaması.

236. (Evlenmek için bir araya geldiğiniz fakat) kendileriyle henüz cinsel ilişkide bulunmadığınız ya da bir mehir takdir etmediğiniz kadınları (onunla uyuşup uyuşmayacağınız kanaati hasıl olunca) boşarsanız, üzerinize bir günah ve sorumluluk yoktur. Onları, zengin olan kendi gücü, darda olan da kendi imkânı oranında, maruf (meşru ve örfe uygun) bir şekilde yararlandırsın. (Bu,) iyilik eden ve erdem sahibi olan kimselere yakışan bir görevdir.

Âyette geçen "Farîza" terimi; nikâh akdinden önce evlenecek olan çiftler tarafından üzerinde anlaşmaya varılan mehri gösterir. İslam hukukunda mehir, erkeğin evlenirken kadına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği altın, para, mal veya menfaat taahhüdüdür. Mehir kadının mal varlığına dâhil olur ve kadın bu mehirle dilediği tasarrufta bulunabilir. Bu durumda erkeğin üzerine vacip olan mehir, kadına verilen değeri ifade eder ve kadın için sosyal bir garanti niteliği taşır.

237. Kendilerine mehir tayin ederek evlendiğiniz kadınları, gerdeğe girmeden (cinsel ilişkide bulunmadan) boşarsanız, tayin ettiğiniz mehrin yarısı onların hakkıdır. Ancak kadının ya da nikâh bağı elinde bulunan (kocanın paylarından) vazgeçmesi başka. Ey erkekler! Sizin (tamamını ya da fazlasını) bağışlamanız ise takvaya (Allah'ın direktifleri doğrultusunda duyarlı yaşamaya) daha yakındır. Aranızdaki (yakınlıktan ve tanışıklıktan doğan) erdemliliği (birbirinize iyi davranmayı) unutmayın! Şüphesiz ki Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

238. (Ey inananlar!) Namazlarınızı Allah'a gönülden boyun eğerek farkında olarak, derin duygular besleyerek gevşemeden, pörsümeden, her türlü yıpranmadan uzak, okuduklarınızı anlayarak gereği gibi kılın. Ve özellikle orta namazla (ikindi namazıyla) ilgili sorumluluklarınızı yerine getirin. Bkz. 11/114, 17/78, 30/17-18

Burada "orta namaz" dan kastedilen, genel kabule göre günün beş ayrı vaktinde ikame edilen namazların ortasında olan yani günün bitiminden önce kılınan "ikindi" namazıdır. "Namazları muhafaza etmek" ten maksatsa sadece namazları vaktinde eda etmek değil, namazda okunanları anlayıp özümsemek, duaların hakkını vermek, yapılan duaların istikametinde yaşamak, ibadetin bütün güzelliklerini içinde barındıran bir namaz olmasına gayret etmek, "Ancak Sana kulluk eder ve ancak Senden yardım dileriz." şeklindeki vaatlerin arkasında durmak, Allah'la hasbihal edilenleri hayata geçirmek, niyaza dönüştürülen namazla olgunlaşmak, namazdan alınan ilhamla güzellikleri korumak ve kötülüklerden korunarak iyi ve faydalı bir insan olmaktır.

239. Eğer (düşman, yırtıcı hayvan, doğal afet ve benzeri) tehlikede iseniz (durup namaz kılma imkânı bulamazsanız) bu durumda yürürken ya da binek üzerinde iken namazınızı ikame edin. (Tehlikeden emin olup) güvenliğe kavuşunca da Allah'ı, daha önce bilmediğiniz ve onun size öğrettiği şekilde anın (namazı belirlenen şekilde ikame etmeye devam edin). Bkz. 4/101

Bu emir, yalnızca savaş, deprem ve sel felaketi gibi herhangi bir tehlike anında bir yerde namaz kılacak kadar kalmak tehlikeli olacağından, böyle bir durumda namazların, kıbleyi bile dikkate almadan en kolay şekilde kılınabileceğine işaret etmektedir.

240. Sizden hanımlarını geride bırakarak öleceğini anlayanlar, eşleri (kendi evlerinden) çıkarılmaya ihtiyaç duymaksızın bir yıl boyunca geçimlerini sağlayacak kadar (hayattayken nafaka) vasiyet etsinler. Eğer o kadınlar, (kocalarının evinde kalmak zorunda olmadıkları için) kendi arzularıyla evleri terk ederse kendi haklarında yaptıkları meşru bir hareketten dolayı size bir sorumluluk yoktur. Hiç şüphesiz Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

241. Boşanmış kadınların, örfe uygun (meşru) bir şekilde (kocalarından) menfaat sağlamak (nafaka almak) hakları vardır. Bu, Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşamak isteyen herkes için bir görevdir.

Bu hüküm, haksız yere boşanmış olan kadınlarla ilgilidir. Kocanın maddi durumu ve zamanın sosyal şartları belli olmadığı için de boşanan kadınlara, evlenmedikleri sürece ve yeniden evleninceye kadar ödenen nafakanın miktarı da belirlenmemiştir. Bu miktar zamana ve toplumsal şartlara göre değişebilmektedir. Bu konuda iyi bir empati kurması gereken erkek, haksızlığa ve fırsatçılığa meyletmeden üzerine düşeni yapmalıdır.

242. İşte Allah, akıllarınızı kullanarak düşünesiniz diye mesajlarını size böyle açıklıyor.

243. (Ey Resûl!) Ölüm korkusuyla (veba salgınından dolayı ya da cihattan kaytarmak için) binlercesinin yurtlarından çıkıp gittiğini görmedin mi? Allah onlara önce "Ölün!" dedi. (Onlar da ölüm moduna girdiler ve kısa bir müddet) sonra (ibret olsun diye Allah) onları hayata yeniden döndürdü. Şüphesiz ki Allah, insanlara karşı lütufkârdır. Lakin insanların çoğu şükretmez.

Âyette kastedilen insanların kimlikleri ve nerede yaşadıkları konusunda açık bir işarete rastlanmamıştır. Bazı yorumcular, İsrailoğullarının ölüm korkusuyla Mısır'ı terk ederken, Sina Çölü'nde birçok çile çektiklerini, orada on binlerce insanın öldüğünü ve bazılarının ölmek üzere iken hayata yeniden döndüğünü hatırlatarak, insanlara bir mesaj verildiği yönünde kanaat belirtmektedir.

244. Allah yolunda (zulmü ve haksızlığı ortadan kaldırıncaya kadar sizinle savaşanlarla) savaşın ve bilin ki Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

245. Allah'a katlayarak fazlasıyla geri vereceği (güzel) bir borcu ona verecek olan kim var? Kısıtlayan da bolca veren de Allah'tır. Ve (hesap vermek üzere) yalnız ona döndürüleceksiniz. Bkz. 5/12, 57/11, 18, 73/20

246. Musa'dan sonra, İsrailoğullarından ileri gelen kimseleri görmedin mi? Kendilerine gönderilmiş bir nebiye: "Bize bir hükümdar gönder ki (onun komutasında) Allah yolunda savaşalım." demişlerdi. O da: "Ya size savaş emredilir de savaşmazsanız?" deyince, onlar da: "Biz Allah yolunda neden savaşmayalım? Hem yurtlarımızdan çıkarıldık hem de oğullarımızdan ayrıldık." demişlerdi. Fakat ne zaman ki onların üzerine savaş farz kılındı, içlerinden pek azı müstesna hep geri döndüler. Allah, gerçek zalimlerin kim olduğunu çok iyi bilmektedir.

Sürekli baskı gören İsrailoğulları; yurtlarının Filistinliler, Amuriler, Amalikalılar ve Sami ırkından gelen kabileler tarafından devamlı işgal edilmesi ve oğullarının esir alınması üzerine böyle bir dilekte bulunuyorlar. Ve bu savaşa da Allah yolunda savaş diyorlar. Burada da zulme uğrayan bir toplum var ve bu toplum zalimin zulmünü ortadan kaldırmak için "Allah yolunda" ifadesini kullanıyor. Demek ki zulmün, tehcirin, aldatmanın, kayırmanın, haksızlığın, fitnenin, fesadın, talanın, yalanın, gaspın, hırsızlığın olmadığı her yol Allah'ın yoludur. Bu yola hizmet de ancak saydığımız bu çirkin sıfatlara hayat hakkı tanımamakla olur.

İsrailoğulları üzerinden verilen bu mesaj aynı zamanda, iyi ve kolay zamanda kahramanlık gösterip zor zamanda cepheden kaçanlara, parası olmadığında ihlâslı, paraya kavuştuğunda fiyakalı olanlara, "Zengin olsaydım neler yapardım neler…" deyip de paraya kavuştuğunda onlarca mazeret göstererek sıvışanlara da açık bir uyarı niteliğindedir.

247. Nebileri onlara: "Allah, size Tâlût'u hükümdar olarak gönderdi." dedi. Onlar da: "Biz hükümdarlığa ondan daha layık iken ve ona mal (servet) yönünden geniş imkân verilmemişken, o bizim üzerimize nasıl hükümdar olabilir?" dediler. Nebileri onlara: "Allah onu hükümdar olarak seçerek başınıza getirdi, ona bilgi ve vücut gücü bakımından üstünlük bağışladı." dedi. Allah otoriteyi dilediğine verir. Allah, rahmeti ve ihsanı bol olandır, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Tâlût kelimesi, Kur'an'da sadece iki yerde (Bakara 2/247 ve 249) geçmektedir. Birkaç yerde de ona işaret eden zamirler bulunmaktadır. Mısır'la Filistin arasında yaşayan Amalikalılar, kralları Câlut kumandasında bir ordu ile İsrailoğullarına saldırarak onları yurtlarından çıkarmıştı.

İsrailoğulları da peygamberlerinden, kendilerine bir kumandan tayin etmesini istemişti. O da nesli Hz. Yakup'un oğlu Bünyamin'e dayanan Tâlût isminde birini başlarına kumandan olarak tayin etmişti. Bunun üzerine, bir sonraki ayette de görüldüğü üzere onlar, "Biz hükümdarlığa ondan daha layık iken ve ona mal (servet) yönünden geniş imkân verilmemişken, o bizim üzerimize nasıl hükümdar olabilir?" diye yakınmışlardı.

248. Nebileri onlara dedi ki: "Onun hükümdarlığının alâmeti, Tabut'un (kutsal emanet bulunan sandukanın onun vasıtasıyla) sizin elinize geçmesi olacaktır. Meleklerin taşıyarak getireceği o sandığın içinde Rabbinizden size bir ferahlık ve sekinet; Musa ve Harun hanedanlarının bıraktığı bazı önemli eşyalar ve hatıralar vardır. Eğer inanmış kimselerseniz, bunda şüphesiz sizin için bir ibret vardır."

Otoritelerin çoğuna göre, Tabut; içinde Tevrat levhaları ile beraber Hz. Musa ve Harun'dan kalan bazı tarihi eşyaların ve hatıraların saklı bulunduğu bir sandıktır. İsrailoğulları, gönderilen peygamberlere/elçilere karşı saygısızca davrandıkları için Allah bir ceza olarak bu sandığı düşmanları olan Câlut'un eline geçirmiştir. Daha sonra Tâlût hükümdar olunca Allah, bir lütuf olarak Tabut'u asıl sahiplerine yeniden iade etmiştir.

249. Tâlût (cihat etmek için Kudüs'ten) askerleri ile ayrılınca (ordusuna) şöyle dedi: "Gerçekten Allah, sizi bir ırmakla imtihan edecek; kim ondan (bolca) içerse benden değildir. Eliyle sadece bir avuç alanlar dışında kim ondan içmezse o bendendir (bana bağlı olanlardandır). İçlerinden pek azı dışında, hepsi ırmaktan bolca içtiler. Tâlût ve onunla beraber iman edenler ırmağı geçince, (geride kalanlar) "Bugün bizim Calût'a (zalim düşman hükümdarına) ve ordusuna karşı koyacak gücümüz yoktur." dediler. Ahirette Allah'ın rahmetine kavuşacaklarını kesin olarak bilen (o nehrin karşı tarafındaki Talût'a) bağlılar ise: "Nice sayıca az bir topluluk, Allah'ın izniyle sayıca daha çok olan bir topluluğa galip gelmiştir. (Unutmayın ki) Allah sabredenlerle beraberdir." dediler.

Bu ayette Allah, Tâlût'u hükümdar seçmesinin hikmetini açık bir biçimde ortaya koyuyor. Tâlût'un komutasındaki askerler, tarihinde birçok kez bozguna uğramış ve genelde mağlup olmuş bir ordudan oluşuyor. Bu ordu, çoğu kez galibiyet yaşamış, zulmüyle maruf Câlût ve onun askerleriyle karşı karşıya gelecek. Talut öyle bir güç ortaya koymalıydı ki onun sayesinde muhatap olacağı bu ordu karşısında dursun ve galip gelebilsin. İşte bu güç, yokluklara ve zorluklara direnen, yorgunluklara ve sıkıntılara göğüs geren, nefsin istek ve arzularını zapt-u rapt altına alan, zorluklara rağmen ahdini ve sadakatini bozmayan, imanının zorunlu kıldığı bütün sorumluluklara katlanan güçlü bir irade ve sarsılmaz bir imandı. O halde Talut, askerlerinin imanını ve iradesini denemeliydi. Bunun için, askerlerinin susuzluktan kıvrandığı bir sırada bu denemeyi yapmayı uygun gördü. Böylece itaati ve sadakati elden bırakmayanlarla nefsin istek ve arzularına direnemeyenleri ayırt edebilecekti. Yani bir avuç suya (maddiyata, dünyalık menfaate) davasını satanlarla bir yudum suyla ahdini ve sadakatini bozmayanları ayıracaktı. Bu tecrübe sadece kalplerde gizli olan niyetlerin yeterli olmadığını, savaşa girmeden önce ordunun pratik bir sınavdan geçirilmesinin gereğini de ispatlayacaktı. Nitekim öyle de oldu. Askerlerin çoğu nefislerinin arzularına yenik düşerek ırmaktan bolca su içtiler ve böylece imtihanı kaybettiler. Ancak sonraki ayetlerde de görüleceği gibi; "Nice sayıca az bir topluluk, Allah'ın izniyle sayıca daha çok olan bir topluluğa galip gelmiştir." İnanç ve ruhuyla cephede savaşan Talût ve askerleri, sayıca ve kuvvetçe az olmasına rağmen güçlü iradeleriyle ve sarsılmayan imanlarıyla Câlut'un güçlü ve sayıca çok olan ordusunu hezimete uğrattılar.

250. (Onlardan iman edenleri) savaş için, Câlut ve ordusuna karşı meydana çıktıkları zaman şöyle dua ettiler: "Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır (ve sebat) yağdır, ayaklarımızı sabit (ve bizi

metanetli) kıl, (Hakkı ve adil düzeni inkâr eden ve zulmü hayat tarzına dönüştüren) inkârcılar topluluğuna karşı bize yardım et!"

251. Derken, Allah'ın izniyle onları yenilgiye uğrattılar. Davud da Câlût'u öldürdü. Allah da ona hükümranlık ve adil hüküm liyakati verdi ve istediği şeyin bilgisini ona öğretti. Eğer Allah'ın insanları birbiriyle defetmesi (savuşturması) olmasaydı yeryüzü mutlaka fesada uğramış olurdu. Fakat Allah, âlemlere karşı lütuf sahibidir.

Bu savaşta Hz. Davud henüz peygamber olmamış ve genç bir subay olarak orduya katılmıştı. Hz. Davut, o güne kadar hiç görülmemiş ve kullanılmamış olan sapanla attığı taşla kâfir komutanı Calut'u öldürünce, başsız kalan düşman birlikleri de dağılarak yenilgiye uğradılar.

252. İşte bunlar (basit hikâyeler değil) Allah'ın (ibret dolu) ayetleridir. (Ey Resûl!) Biz hakikati ortaya koyan bu ayetleri sana (vahiyle) iletiyoruz. Muhakkak ki sen (bu hakikatleri öğretmekle yükümlü Allah tarafından gönderilmiş) elçilerdensin.

253. İşte resuller! Biz, onlara birbirinden farklı üstün özellikler verdik. İçlerinden, Allah'ın konuştukları vardır. Bir kısmının da derecelerini yükseltmiştir. (Örneğin) Meryemoğlu İsa'ya açık belgeler verdik ve onu Rûh-ul Kudüs (kutsal ilham/Cebrail) ile destekledik. Eğer Allah dileseydi bunların arkasından gelenler kendilerine açık belgeler indikten sonra artık birbirlerini öldürmezlerdi. Ama (her şeye rağmen ihtiras ve iktidar yüzünden) ihtilafa düştüler. Kimi iman etti, kimi inkârcı oldu. Eğer Allah dileseydi (onları iradeleriyle baş başa bırakmasaydı), onlar birbirlerini öldürmezlerdi. Ancak Allah ne isterse onu yapar (Onları kendi iradeleriyle baş başa bırakır). Bkz. 2/136, 285, 3/84 17/55 ve dipnotu.

Âyette geçen, "Biz, onlara birbirinden farklı üstünlükler verdik." ifadesindeki "üstün kılma" olgusu; peygamberlik misyonunun niteliği, Peygamber'e takdir edilen tebliğle ve bu tebliğe alan oluşturan çevrenin genişliği ve zorluğu, düşmanın ya da düşmanların büyüklüğü ve etkisi, zamanın şartları ve toplumların kültürü ile alakalıdır. Yoksa peygamberlere lütfedilen mucizelerle ya da Kur'an'da geçen kıssa veya isim sayısıyla alakalı değildir. Öyle olsaydı en büyük peygamber Hz. Musa, en küçük peygamber de Hz. İdris ya da Elyasa olacaktı. Mesela Hz. Musa, Hz. Şuayb'ın kızını almak için yanında 8 sene çalışmış hem de ondan çok şey öğrenmişken, Kur'an Hz. Musa'dan 136, Hz. Şuayip'ten 11 defa bahseder. Hz. Musa'ya yardımcı peygamber olarak görevlendirilen Hz. Harun'dan 20, Hz. Davut'tan 16 defa söz eder. Kur'an'da Hz. Âdem 25, Hz. İdris 2 defa geçer. Hz. Nuh 43, Hz. İlyas 3 yerde bulunur. Hz. İbrahim 69, Hz. Zülkifl 2 yerde vardır. Hz. Yakup'tan 16, Hz. Elyesa'dan 2 kez zikredilir. Hz. Yahya ismi 5, Hz. Muhammed ismi ise 4 yerde mevcuttur.

Bütün bunlar gösteriyor ki; peygamberlere atfedilen özellikler kıssa ya da isim sayısıyla orantılı değildir. Bu örnekler mesajın niteliği ve ehemmiyeti bakımından önemlidir. Yoksa ismi çok geçti diye en büyük peygamber, az geçti diye en küçük peygamber yakıştırması yapılamaz. Doğru olan; Kur'an'da ismi geçen peygamberlere inanmak, onların dışında da peygamberlerin olduğunu kabul etmek ve Hz. Muhammed'in önderliğinde Kur'an'ın gösterdiği yoldan gitmektir. "Biz hiçbir peygamberi diğerinden ayırt etmeyiz." (Bakara, 2/136, 285 ve Âl-i İmran, 3/84) öğretisi; Allah'ın peygamberlerini birbirinden ayırt etmeyi ve üstün tutmayı yasaklamıştır. Ayrıca ister peygamber olsun isterse ümmet, kimin kimden üstün olduğu Allah'ın takdirindedir ve bu insanları ilgilendirecek bir durum değildir.

254. Ey inananlar! İçinde hiçbir alışverişin, dostluğun ve şefaatin/iltimasın bulunmadığı bir gün (kıyamet) gelmeden önce, size verdiğimiz rızıktan infak edin. Gerçekleri inkâr edenler zalimlerin ta kendileridir.

Şefaat konusunda Sebe sûresinin 23. âyetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

255. Allah, ondan başka ilah olmayan, kendisini gaflet ve uyku tutmayan, diri, her an yaratıklarını koruyup yönetendir. Göklerde ve yerde olan her şey onundur. Onun izni olmadıkça onun katında kim şefaat (başkaları için aracılık) edebilir? Kullarının önlerindeki ve arkalarındaki (geçmiş ve gelecekleri, yaptıkları ve yapacakları) ne varsa hepsini o bilir. Onlar ise onun dilediği kadarından başka onun ilminden hiçbir şey kavrayamazlar. Onun hükümranlığı gökleri ve yeri (tamamıyla) kaplamıştır. O (gökleri ve yeri ve oralarda buluna)nları koruyup gözetmek ona ağır gelmez. O çok yücedir, çok büyüktür. Bkz. 2/123, 6/51, 70, 10/3, 20/109, 34/23 ve dipnotu 53/26

256. Dinde (iman etmede/İslam'a girmede ve İslam'ı yaşamada) zorlama/dayatma yoktur. Artık doğru ile yanlış (hak ile batıl, iman ile küfür) birbirinden ayrılmıştır. Böylece, şeytani düzenlere (uymayı) reddedenler ve Allah'a inananlar, hiçbir zaman kopmayacak en sağlam bir kulpa/tutamağa yapışmıştır. Allah (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Dini kabul etmede zorlamanın olmadığını bildiren bu ayete rağmen savaş zoruyla insanlara dinin dayatılması düşünülemez. Dinden dönenler hakkında ölüm fermanı verilmesi kabul edilemez. Hak ile batıl birbirinden ayrılmışsa ki öyle olmuştur; özgür iradeleri ellerinde bulunan insanların ne yapacağına başkalarının karar vermesi doğru olmaz. Baskının ve zorlamanın olduğu yerde de özgür iradeden söz edilemez.

İslam'da aynı zamanda ibadet özgürlüğü vardır. Dileyen camiye, arzu eden kiliseye, isteyen havraya, uygun gören sinagoga ya da herhangi başka bir mabede gidebilir. Ya da bunların hiçbirine gitmeyebilir. Hac Sûresi'nin 22/40. âyetinde; Allah'ın isminin çokça anıldığı manastırlardan, kiliselerden, havralardan ve mescitlerden ve bunların korunmasından bahsediliyor. Kim îman etmiş ya da küfrü tercih etmişse kim yanlış yolu seçmiş ve bu yolda bulunmuşsa bunun hesabını verecek olan da kendisidir. Hiç kimsenin bir başkasına iman etme ve dine girme konusunda hesap sorma, baskı yapma, ceza verme gibi bir hakkı ve de yetkisi yoktur.

257. Allah, inananların yardımcısı ve koruyucusudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkârcıların dostları da (Allah'tan uzaklaştıran ve onun emirlerini icra etmekten alıkoyan) şeytani güçlerdir. Onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür(ler). İşte onlar cehennem halkıdırlar ve orada kalıcıdırlar.

Bkz. 14/1, 57/9

Allah'ın yardımını ve korumasını; arka çıkmak, taraflı pozisyon almak ya da özel destekle kayırmak olarak değerlendirmek doğru olmaz. Burada "inananlardan" kastedilen; Hakka ve hakça düzene iman eden ve bu imanın gereklerini yerine getirerek erdemli davranışlar sergileyenler" dir. Allah'ın iman edenden, doğru yaşayandan ve haklıdan yana pozisyon alması; hakkın, doğrunun, iyiliğin, adaletin egemen olması içindir. Erdemli insanlar ne kadar destek görürse güzel ve faydalı toplumların oluşması o derece kolay olur. Bu konuda Allah'ın bizzat kendisi devreye girmez, koyduğu evrensel yasalar (Sünnetullah) işler, takdir ettiği program bütün detayıyla uygulanır. Zira Allah'ın koyduğu yasalar yaşanılır bir dünya, sağlıklı bir nesil ve düzenli bir toplum içindir.

258. Allah kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp azarak) Rabbi hakkında İbrahim ile münakaşa eden (Nemrût'u) görmedin mi (ondan haberin olmadı mı)? Hani İbrahim: "Benim Rabbim hem diriltir hem de öldürür." demişti. O (Nemrut) da: "Ben (de) yaşatır ve öldürürüm (istediğimi katleder, istediğimi öldürmekten vazgeçerim)." demişti. (Bunun üzerine) İbrahim: "Allah güneşi doğudan getirmektedir; haydi sen de onu batıdan getir." deyince kâfir (Nemrut) apışıp kalmıştı. Allah zulmeden kimseleri doğru yola ulaştırmaz.

Hükümdar (Nemrut): "Ben de hayat verir ve öldürürüm." diyor ve bunu ispatlamak için öldürülmesi gereken idama mahkûm bir kimseyi belli bir müddet azap ettikten sonra bağışlıyor, bir suçsuzu da öldürtüyordu. Böylece, kendisinin güya yaşatmaya ve öldürmeye muktedir olduğunu göstermeye çalışıyordu.

Ayette zikredilen hükümdarın "Nemrutlardan herhangi birisi olduğu söylenmektedir. Nasıl ki, Eski Mısır hükümdarlarına "Firavun" deniyorduysa, Keldani kavmi hükümdarlarına da "Nemrut" denirdi.

259. Yahut altı üstüne gelmiş bir kasabaya uğrayan kimseyi (Hz. Üzeyr'i duymadın mı? Kendi kendine): "Allah burayı ölümünden sonra (acaba) nasıl diriltecek?" demişti. Bunun üzerine Allah onu yüz yıl ölü moduna sokmuş, sonra da hayata döndürmüştü. (Melek vasıtasıyla kendisine): "Bu halde ne kadar kaldın?" diye sormuştu. O da: "Bu halde bir gün veya bir günden biraz daha az kaldım." diye cevap vermişti. (Allah): "Hayır, (bu halde) yüzyıl kaldın! İşte yiyeceğine ve içeceğine bak henüz bozulmamış. Bir de merkebine bak (kemikleri nasıl birbirinden ayrılmış). Senin bu durumunu da insanlara delil yaptık. Hele o kemiklere dikkat et, onları nasıl birleştirip yerli yerine koyuyoruz, sonra da onlara nasıl et giydiriyoruz!" demişti. Bütün bunları apaçık gördükten sonra: "Allah'ın her şeye kadir olduğunu artık çok iyi biliyorum." demişti.

Kudüs, M.Ö. 586 yılında Buhtunnasır tarafından tahrip edilmişti. Rivayet olunur ki; Hz. Üzeyir yıllar sonra esaretten kurtulup geldiği Kudüs'te merkebi ile gezinirken evleri yıkılmış, harabe haline gelmiş bu şehirdeki ölen insanların bir daha nasıl dirileceğini düşünmüş. Böyle düşünürken Allah onu hayattan koparır. Yüz sene geçtikten sonra tekrar hayata döndürür. Yiyecekleri hiç bozulmamış ama merkebi tamamen çürümüş, sadece kemikleri kalmıştır. Tekrar hayata döndürüldüğünde, yemeklerine bakarak bir gün ya da daha az uyuduğunu zanneder. Ama eşeğini görünce durumun hiç de öyle olmadığını anlar. Allah Hz. Üzeyir'in gözü önünde eşeğini yeniden hayata döndürür. Böylece bir sonraki ayette, Hz. İbrahim kıssasında olduğu gibi hem ona hem de bütün insanlara, yeniden dirilişin nasıl gerçekleşeceğini göstermiş olur. Bu kıssada anlatılanların Hz. Üzeyir tarafından yaşandığı söylense de bizim üzerinde durmamız gereken hadiseyi kimin yaşadığı değil, hadisedeki mesajın ve içeriğin hepimizi ilgilendirdiğidir.

260. Hani İbrahim: "Ey Rabbim! Ölüye nasıl hayat verdiğini bana göster!" demişti. (Allah da:) "Ne o, yoksa inanmıyor musun?" diye sormuştu. O da: "Hayır (elbette inanıyorum), ama (görmeme izin ver) ki kalbim tamamen mutmain olsun." dedi. Bunun üzerine Allah buyurdu ki: "Öyleyse dört tane kuş yakala, onları yanına al (kendine alıştır), sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; (göreceksin ki) koşarak (uçarak) sana gelecekler. Muhakkak ki Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Bazı müfessirler, yukarıdaki kıssayı yorumlarken, "Fesurhunne ileyke" ifadesini; "Onları kendine alıştır, onlara sana itaat etmelerini, alışmalarını öğret," şeklinde yorumlamıştır. Yani insan, isterse kuşları eğiterek onları değerlendirebilir ve kendine alıştırarak itaat etmelerini sağlayabilir. Oysa bu ayette anlatılanlar, Allah'ın ölüyü yeniden diriltme kudretini tasvir etmeyi amaçlamaktadır. Çünkü Hz. İbrahim, kuşların eğitilip eğitilemeyeceğini ya da nasıl evcilleştirileceğini sormuyor, insanın öldükten sonra nasıl diriltileceğini merak ediyor. Bu merakın giderilmesi için insanların yeniden nasıl yaratılacağı bu ve bundan önceki ayetlerde de geçtiği gibi farklı örneklerle ve değişik kıssalarla anlatılıyor.

261. Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfu geniştir, O her şeyi bilendir.

262. Mallarını, cihad ve hayır işlerinde Allah için harcayanlar ve sonra harcadıklarının arkasından başa kakmayı uygun görmeyenler (var ya!) İşte onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlar artık gelecekten endişe duymayacaklar ve geçmişten dolayı da üzülmeyeceklerdir.

263. Güzel bir söz ve (bir kusuru) bağışlama, peşinden onur kırıcı davranışlar getiren bir yardımdan daha hayırlıdır. Allah, zengindir (kimsenin yardımına ihtiyacı yoktur), halimdir (günahlarından dolayı insanların rızkını kesmez ve cezada acele etmez).

Âyetten anlaşılıyor ki hoş görmek ve güzel söz söylemek, arkasından onur kırıcı ve aşağılayıcı davranışın geldiği sadakadan çok daha iyidir. Nitekim İbrahim 14/24-25. Âyetlerde de güzel söz; kökü yerde, dalları gökte olan ve yemiş veren bir ağaca benzetilmiştir. İsrâ 17/53. Âyetinde de "Kullarıma söyle, sözün en güzel olanını söylesinler." buyrulmuştur. Sözün en güzel olanından maksat, doğru yerde, doğru zamanda en doğru ve en güzel olanı söylemektir.

264. Ey inananlar! Allah'a ve ahiret gününe inanmayıp insanlara karşı gösteriş olsun diye malını infak eden gibi minnet ve eziyet ederek sadakalarınızı geçersiz kılmayın. Bu durum, üzerinde toprak bulunan bir kayanın haline benzer, bir sağanak vurunca onu sert ve çıplak bırakıverir. Böyleleri kazandıklarından bir şey elde edemezler. Allah, (verdiği nimetlere nankörlük ederek yoksullarla paylaşmaktan kaçınan) inkârcı toplumu (inatları ve kötü eylemleri yüzünden) doğru yola iletmez.

Bkz. 4/38, 8/47, 107/6

265. Allah'ın rızasını kazanmak ve içlerindeki imanı kuvvetlendirmek için mallarını infak edenlerin hali ise bir tepedeki güzel bir bahçenin hali gibidir ki kuvvetli bir yağmur düşmüş de ona yemişlerini iki kat vermiştir. Ona bol bir yağmur düşmezse yine kendisinde bir çisenti ve nem bulunmakla ürününü verir. Allah, her ne yaparsanız hepsini hakkıyla görendir.

266. Herhangi biriniz ister mi ki, içerisinde her türlü meyveye sahip bulunduğu, içinden ırmaklar akan, hurma ve üzüm ağaçlarından oluşan bir bahçesi olsun; himayeye muhtaç çocukları var iken ihtiyarlık gelip kendisine çatsın; derken bağı ateşli (yıldırımlı) bir kasırga vursun da orası yansın? Allah, düşünesiniz (ve yarın ahirette pişman olmayasınız) diye size âyetlerini böyle açıklıyor.

Mal, mülk, makam, mansıp geçicidir. Dünya nasıl fani ise onlar da fanidir. Dünyalıklarla övünmenin, şımarmanın, fiyaka atmanın, caka satmanın kimseye bir faydası yoktur. Eylemler, emeller, hedefler, gayeler ebediyete yönelik olmalıdır. Saltanatlar, saraylar, hanlar, hamamlar kimseye bir şey kazandırmıyor. Çok çalışarak maddeye egemen olmalı ama maddenin esiri de olunmamalıdır. Varlıklar; ebedi saadet için araç olmalıyken, dünya zevki için de amaç olmamalıdır.

267. Ey inananlar! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan infak edin. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın! Biliniz ki Allah zengindir (hiçbir şeye muhtaç değildir), her zaman övgüye layık olandır.

268. Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği ve hayâsızlığı önerir. Allah ise kendisinden bağışlama ve bol nimet vaat eder. Allah'ın lütfu sınırsızdır, her şeyi bilendir.

Allah'ın verdiği varlıklardan onun rızası için infak etmek konusunda şeytan her zaman engel çıkarır. İnsanın önüne uzun vadeli dünyalık planlar koyarak, infak etmesine mâni olur. Çoluk-çocuğun gelecek endişesini, para ile elde edilen itibarın kaybolup yok olmasını öne sürerek

paylaşmayı engeller. Böylece varlığı elinde tutan insana cimriliği empoze eder ve onu helal olmayan kötü yollara iter. Bu konuda Âl-i İmran 3/180 ve Teğabun 64/16-17 âyetlerine bakarak daha sağlıklı bir değerlendirme yapabiliriz.

Gelecekten kaygı duyarak başkalarına infak edilmek üzere bize emanet edilen nimetleri çocuklarımıza bırakmak için derin planlar yapmamız doğru değildir. Ayrıca bilmeliyiz ki bütün canlıların rızkını veren Allah, bize verdiği gibi çocuklarımıza da verecektir. Bizim irademizi güçlendirdiği gibi çocuklarımızın iradesini de güçlendirecektir. Bizim, çocuklarımıza mal mülk bırakmak gibi bir vazifemiz yoktur. Buna ne gücümüz yeter ne de varlığımız. Her şeyin mutlak sahibi Allah'tır ve rızık vermek de bütünüyle onun yetkisindedir. Bizim vazifemiz; bize birer emanet olan çocuklarımıza iyi bir terbiye vermek, müspet manada eğitilmelerine katkıda bulunmak, ahlaki meziyetler kazandırmak ve bize emanet edilen değerleri bozmadan ve yozlaştırmadan onlara bırakmaktır.

269. O (Allah), hikmeti (bilgeliği, isabetli hüküm verme ve pratik hayatta uygulama yeteneğini) dilediğine verir. Ve her kime de hikmet verilmişse ona çok büyük iyilik yapılmıştır. Bu ayet ve öğütleri ancak olgun akıl sahipleri düşünür.

270. Allah (başkaları için) yaptığınız her harcamayı ve adadığınız her adağı bilir. (Fakir ve muhtaçları görmezlikten gelen, paylaşmayı bilmeyen, verse de verdiğini başa kakan, adaklarını yerine getirmeyen) zalimlerin yardımcıları yoktur.

271. Yardımları açıktan yapmanız güzeldir. Ama bu hayırlarınızı saklı tutar ve muhtaçlara ulaştırırsanız bu sizin için daha güzeldir/hayırlıdır ve (Allah bu sebeple) sizin günahlarınızdan bir kısmını affeder. Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.

Teşvik edici olması bakımından kişinin yaptığı yardımı söylemesi güzeldir ancak kime ve ne için verdiğini söylememesi daha güzeldir. Ruhların arındırılması ve kalplerin yakınlaştırılması için Allah'ın emanet ettiği nimetleri paylaşmak ilahi bir emirdir. Ancak yapılan yardımın Allah'ın mülkünden verildiğini ve veren kişinin sadece bir aracı olduğunu göstermek de en erdemli davranıştır.

272. Onları doğru yola iletmek sana ait değildir (senin görevin sadece tebliğdir). Lâkin ancak Allah dileyeni (gerçeğe ulaşmak isteyeni) doğru yola iletir. Hayır, olarak harcadıklarınız kendi iyiliğiniz içindir. Yapacağınız hayırları ancak Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalısınız. Çünkü yapacağınız her iyilik size eksiksizce geri dönecek ve size haksızlık yapılmayacaktır.

Bu ayetlerde inananlara ciddi mesajlar vardır. Hem Allah'ın rızasını kazanmaya yönelik hem de insanlığın gereği olarak yapılan hayırlar sayesinde günahların bir kısmının affedileceği, ilk etapta zahiren sermayeden eksilmiş gibi görünse de yapılan yardım Allah'ın rahmetinin bereketine mazhar olacağından gerek dünyada ve gerekse de ahirette geri döneceği ve bu konuda kimsenin yaptığının karşılıksız kalmayacağı ifade edilmektedir.

273. Kendilerini Allah yoluna adamış, bu yüzden yeryüzünde (dünyalık için) koşmaya fırsat bulamayan ve iffetlerinden dolayı (dilenmedikleri için) tanımayanlar tarafından varlıklı sanılan fakirlere yardım edin. Sen onları yüz ifadelerinden tanırsın. Yüzsüzlük edip hiç kimseden bir şey istemezler. Hayır namına her ne iyilik yaparsanız, muhakkak ki Allah, onu hakkıyla bilendir.

Bu ayet, Medine döneminde Allah yolunda cihad etmeye kendilerini adayan, bunun yanında ticaret edip kazanç elde etmeye imkân bulamayan ama buna rağmen de hayâlarından dolayı durumlarını belli etmeyerek insanlardan hiçbir şey isteyemeyen, bu yüzden de durumlarını

bilmeyenlerin varlıklı sandığı Ehl-i Suffa gibi, mallarını ve ailelerini Mekke'de bırakıp Medine'ye yerleşen muhacirlerden bir topluluğun durumunu ortaya koymaktadır.

274. Mallarını gece gündüz, gizli açık (demeden hangi durumda olursa olsun ihtiyaç gördüğü an derhal) infak edenler var ya işte onların mükâfatı Allah katındadır. Onlar için bir korku söz konusu değildir ve onlar üzülmeyeceklerdir de.

275. (Farklı isim ve sistemler altında) faiz yiyerek (ve tefecilik yaparak insanları sömüren zalimler) kıyamet günü ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkar. Bu, onların: "Alışveriş de zaten faiz gibidir." demelerinden (ve faizi helal görmelerinden)dir. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bu nedenle, kim Rabbinin öğüdünü dinler ve hemen (faizden) vazgeçerse evvelki kazançlarını koruyabilir ve onun hakkında karar vermek artık Allah'a kalır. Kim de tekrar (faize) geri dönerse işte onlar ateş ehlidirler ve orada ebedi olarak kalacaklardır.

Bkz. 2/278

Ayette geçen "Ribâ" kelimesi lügatte; "çoğalma, artma ve büyüme" manalarına gelmektedir. Dini ıstılahta ise alışverişlerde bir karşılık olmaksızın akitler arasına fazlalık bir miktarı şart koymaktır. Kur'an'ın indiği dönemde bu kelime; "Borçludan, borç süresi (vâde) mukabili alınan fazlalık" için kullanılıyordu. Mesela 50 gr. altını 55 gr. altın olarak geri alırken, fazlalık olan 5 gr. "Ribâ" olarak değerlendiriliyordu. Bu anlamıyla "Ribâ"; Türkçede kullandığımız faiz kelimesinin tam karşılığı olmaktadır.

Ekonomi biliminde ve günümüz uygulamasında faiz; belli bir süre işletilmek üzere ödünç verilen paranın kullanımına karşılık, nominal ya da reel değer üzerinden alınan farktır. İslam dini, paranın yastık altında kalmasını istemez, onunla mutlaka yeni işler kurulmasını, istihdam sağlanmasını, üretim yapılmasını ister. İş kurmak ve bu yolla istihdam sağlamak ve üretim yapmak zordur ve risklidir diye de işin kolayına kaçarak paranın faize yatırılmasını yasaklar. Ancak enflasyonun yaşandığı bir ortamda borç para alıp da alınan paranın değerini erittikten sonra geri vermek de haksızlık olur. Zira İslam'ın faizi yasaklamasının sebebi insanları "haksızlığa uğratmamaktır".

276. Allah, faizli kazançları bereketten mahrum eder, sadakası verilen malları da artırır (bereketlendirir). Allah günahta (haramda) ve inkârda direnen hiç kimseyi sevmez.

Bkz. 3/130

277. İman edip (halis niyet ve amaçlarla) doğru ve yararlı işler yapanların, namazlarını (huşu ve edeple) ikame edenlerin ve (sosyal bünyelerini ve servetlerini arındıran) zekâtı verenlerin Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar artık gelecekten endişe duymayacaklar ve geçmişten dolayı da üzülmeyeceklerdir.

278. Ey inananlar! Gerçekten inanıyorsanız, Allah'a karşı gelmekten sakının ve faizden doğan kazançların tümünden vazgeçin.

Bkz. 2/275 ve dipnotu.

Ayette, inananlara hitaben: "Eğer inanıyorsanız faizden doğan kazançların tümünden vazgeçin." buyrularak inanmanın önemine binaen faizden uzak durmak aynı cümlede değerlendiriliyor. Burada "inanıyorsanız" ifadesi; faize bulaşanlara çok ciddi bir uyarıdır. Yani inanıyorsanız faize bulaşmayacaksınız, bulaşıyorsanız imanınızı gözden geçireceksiniz demektir. Çünkü faiz ölümcül ekonomik ve sosyal bir felakettir. Nitekim bir sonraki ayetteki benzetme de faizin ne kadar kötü bir fiil olduğunu ortaya koymaktadır.

279. Yok, eğer faizi terk etmezseniz bilin ki Allah'a ve Resulüne karşı savaş açmış olursunuz. Eğer faiz (için birikmiş olan parayı) almaktan (vazgeçerek) tövbe ederseniz anaparanız sizindir ve böylece ne zalim olursunuz ne de zulme uğramış bulunursunuz.

"Faiz için birikmiş olan farkı almaktan vazgeçmek." daha çok kişiler arasındaki faizi anlatmaktadır. Eğer bankada biriken faiz farkı bankaya bırakılırsa o takdirde faiz müessesesi daha da güçlenerek insanları sömürmeye devam edecektir.

280. Eğer borçlu güç durumda ise kolaylığa çıkıncaya kadar ona mühlet verin (vade tanıyın)! Bununla beraber eğer bilirseniz, (alacağınızın tamamını ona) bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır.

281. Allah'a döneceğiniz ve sonra hiç kimseye haksızlık edilmeksizin herkese kazancının eksiksiz olarak verileceği günden sakının!

282. Ey inananlar! Birbirinize belirli bir süreye kadar borçlandığınızda, onu yazın. Aranızdan doğru olduğu bilinen bir kâtip de kendisine Allah'ın öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin, yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın. Rabbi olan Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle davransın ve borcunu asla eksik yazdırmasın. Şayet borçlu; aklı ermeyen, zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise velisi adaletle yazdırsın. Bu işleminize erkeklerinizden iki kişiyi de şahit tutun. Eğer iki erkek şahit bulunmaz ise karşılıklı olarak onayladığınız bir erkek ile iki kadını şahit tutun. Ta ki (kadınlardan) biri yanılınca öbürü ona hatırlatsın. Ve şahitler çağrıldıklarında gitmemezlik etmesinler. Küçük olsun büyük olsun, her anlaşma maddesini vade tarihi ile birlikte yazmaya üşenmeyin. Bu, Allah nazarında daha adil, kanıtlanma açısından daha güvenilir ve sizi şüpheye düşmekten alıkoymakta daha uygun olandır. Ama eğer (aranızdaki ticaret) birbirinize doğrudan doğruya devredeceğiniz hazır mallar ile ilgiliyse onu yazmamanızda bir mahzur yoktur. Ve birbirinizle alışveriş yapacağınız zaman (para ya da kıymetli eşya karşılığında ev, araba, arsa ve dükkân gibi menkul veya gayrimenkul devrettiğinizde) bir şahit bulundurun. Ama yazıcı da şahit de bir zarara uğramasın (masrafları ne ise verilsin). Eğer onlara (zarar verici bir iş) yaparsanız unutmayın ki bu, sizin için günahkârca bir davranış olacaktır. Allah'ın istediği gibi hareket edin. Allah (böylece senetleşme ve borçları garanti altına alma gibi her şeyi) size öğretiyor. Allah, (her şeyi) hakkıyla bilendir (ve ona göre hüküm koyandır).

Bkz. 5/106-107

Bu ayet, Kur'an'ı Kerim'in en uzun ayetidir. Ayette, her türlü anlaşma ve borçlanma işlerinin noterlik gibi resmi ve geçerli kurumlar tarafından ve de şahitler huzurunda belli prensiplere göre yazılarak kayıt altına alınması emrediliyor. Anlaşmalar yapılırken, şahitlerin güvenilir iki erkekten oluşması, bunun mümkün olmadığı yerlerde de şahitliklerine rıza gösterilecek olan bir erkek ve iki kadın olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Burada, bir erkeğin yerini iki kadının doldurması; kadın için insanlık ve kişilik yönünden asla bir dışlanmışlık ve aşağılanmışlık ya da ahlaki veya aklî melekeleriyle ilgili bir eksiklik olarak değerlendirilmemelidir. Aksine bu ayet; Cahiliye Dönemi'nde topumda hiçbir yeri olmayan kadını şahit olarak kabul etmekle, onu cemiyetin değerli bir üyesi yapmıştır. Bir erkeğin yerine iki kadının olması, kadının doğrudan yaratılışıyla alakalıdır, onun sosyal ve psikolojik yapısının bir gereğidir. Kadın mizacı itibariyle heyecanlıdır, duygusaldır, merhametlidir, narindir, naziktir. Yaratılışına uygun duygularının inceliği yüzünden düşünceleri, aklından çok kalbine işler. Böyle olunca da olaylar karşısında mukavemetini kolayca kaybedebilir ve tarafsızlığını yitirebilir. Şefkatinin ağır basması ve tesir altına kalma zafiyeti yüzünden de hadiselere sezgisiyle yaklaşabilir. Böyle olunca da sağlıklı karar vermede eksik kalabilir.

Yirminci yüzyıla kadar kadın, gün boyu ev işleriyle çocukların bakımı ve terbiyesiyle meşguldü. Ticaretle, siyasetle, iş hayatıyla kadın ilgilenmezdi. Onun kendine has özel bir dünyası vardı. Dünyada olup bitenlerden habersiz hayatına devam ederdi. Daha düne kadar seçme ve seçilme hakkı bile yoktu. Çevresinde olup bitenin bu kadar uzağında olan bir kadın şahitlik konusunda alınan kararları aklında nasıl tutacak ve isabetli kararı nasıl verecekti? Erkeği de kadını da kendi fıtratlarına has özellikleriyle yaratan Allah, şahitlik mevzuunda kadına erkek kadar bir sorumluluk yüklemeyerek onu korumuştur. Çünkü şahitlik büyük mesuliyet gerektiren bir iştir.

Bu ayette ayrıca, İslam'ın hassasiyetle üzerine durduğu prensiplerden olan hakkın korunması ve emanetin teslim edilmesine de vurgu yapılıyor. İnsanlar, şahitlik ve örgütlenme gibi konularda sorumluluk almaya, kardeşlik ve dayanışma ruhunun canlı tutulması mevzusunda fedakârlık göstermeye davet ediliyor.

283. Eğer seyahatte iseniz ve bir yazıcı bulamazsanız alınmış taahhütler yeterlidir. Ancak birbirinize güveniyorsanız kendisine güven duyulan, bu güvene uygun davransın ve Rabbine karşı sorumluluğunun bilincinde olsun. Ve şahitlikte bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse bilsin ki onun kalbi vebal altındadır (günah içindedir). Allah yapmakta olduklarınızı hakkıyla bilendir.

Ehemmiyetine binaen borçlar ve alacaklar konusu masaya yatırılıyor. Bu konuda Allah, önce yazdırıyor ve yazılanın iki suret olmasını istiyor, sonra şahitler getirtiyor, ayrıca şahitlerin güvenilir olmasına dikkat çekiyor. Yazıcı ve şahitlerin bulunamadığı durumlarda ise taahhüt alınmasını emrediyor. Anlaşılacağı üzere; burada adeta noterlik müessesesini işletiyor.

284. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. İçinizdeki (kötü niyet, duygu ve düşünceleri)nizi açığa vursanız da gizli tutsanız da Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir. Sonra o, istediğini (hak ettiği şekilde) affedecek, istediğini (de yaptıkları yüzünden) cezalandıracaktır. Zira Allah, her şeye gücü yetendir.

Allah; elinizde olmadan ve kendiliğinden ya da dış dürtülerle aklınıza geliveren hoş olmayan düşüncelerinizden dolayı sizi bağışlar ama cezayı gerektirecek derecede bilerek ve isteyerek kötülüğe yol açacak haince düşüncelerinizden dolayı da sizleri cezalandırır.

Burada Allah'ın istediğini affetmesi ve istediğini cezalandırması; (hâşâ) haksızlık olarak değerlendirilmemeli. Eğer Allah bir kulunu affediyorsa onun kaşına gözüne bakarak affetmiyor. Bizim bilemediğimiz ve dünyadaki faydalı eylemleri, Allah'a karşı duruşu, Hakk 'tan yana yer alışı, insanî ve ahlakî durumu, doğa ile ilişkisi, canlılara saygısı… Onun affına vesile olabilir. Birini de cezalandırıyorsa onun da mutlaka cezayı hak eden bir sebebi vardır. Yoksa birini cehennemlik yaratmıştır onun için affetmeyecek, diğerini cennet için yaratmıştır onu bağışlayacak diye bir şey düşünülemez. Bu, Allah'ın şanına yakışmaz ve adaletine sığmaz. Nitekim Bakara 2/281. ayette ifade buyrulduğu gibi "Herkese kazandığının karşılığı verilir ve kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz."

285. Resul, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti. (Ona tabi olan) mü'minler de (iman ettiler). Onların hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resullerine iman etti. "O'nun resullerinden hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. (Davetini) işittik (emrine ve istediklerine) itaat ettik. Ey Rabbimiz, (amellerimizde eksiklik ve davranışlarımızda yanlışlık olduğu için) günahlarımızı bağışlamanı dileriz, dönüş (ancak) sanadır." dediler.

Resuller arasında ancak sorumluluk ve görevlendirildiği toplumun zorluğuna ve büyüklüğüne göre üstünlük farkı vardır. Bkz. 2/136, 253 ve dipnotu, 3/84, 17/55 ve dipnotu.

286. Allah, hiç kimseye güç yetireceğinden daha fazlasını yüklemez. Herkesin kazandığı (iyilik ve güzellik) kendi yararınadır; yüklendiği (kötülük ve vebal da) kendi zararınadır. "Ey Rabbimiz! Unutarak ya da yanılarak hata edersek bizi (ondan) sorguya çekme! Ey Rabbimiz! Bize, bizden önceki toplumlara (isyanlarından ve Hakka karşı) direnmelerinden dolayı yüklediğin (helâk ve

hezimet imtihanı gibi) yük yükleme! Ey Rabbimiz! Güç yetiremeyeceğimiz şeyleri bize taşıtma! Günahlarımızı bağışla, bizi affet, bize merhamet eyle! Sensin bizim (sığınıp korunabileceğimiz) dostumuz. O halde (yeryüzünde fesat çıkaran) inkârcı topluluğuna karşı bize yardım et!"

"Ey Rabbimiz! Güç yetiremeyeceğimiz şeyleri bize taşıtma!" Yani sorumluluğu bize yüklenen ne varsa ya da olgunlaşmamız için karşımıza ne çıkarılırsa aslında dayanma gücümüz onları taşımaya fazlasıyla yetecek kapasitededir. Çünkü bizi Yaratan sensin ve bizim neyi ne kadar taşıyabileceğimizi yine sen bilirsin. Ama irademizin zayıflığından ve ataletimizin çokluğundan bize ağır gibi gelebilirler. Bu konuda imtihanımızı hafiflet. Zira "Allah sizin yükünüzü hafifletmek ister, çünkü insan (sabır ve metanet bakımından) zayıf yaratılmıştır." (Nisa 4/28) buyuran yine Sensin.

Bütün ilahi öğretiler insanın fıtratıyla uyumlu bir hayat yaşaması için gelmiştir. Bu itibarla insan aldığı yükümlülükleri yerine getirirken asla sorumsuz ve üşengeç davranmamalıdır. Tabii ki insanın tekâmül etmesi için bazı badirelerden geçmesi gerekecek. Ancak bunlar insanın aşamayacağı ve üstesinden gelemeyeceği şeyler değildir. Dünyalıkları elde etmek için bütün zorlukları göze alan, fedakârlıkta sınır tanımayan ve on dereden su getiren insan, ilahi öğretileri hayata geçirirken de başına gelen felaketleri bertaraf ederken de aynı özveriyi, aynı metaneti göstermeli ve asla serzenişte bulunmamalıdır. Zira Allah'ın koyduğu yasalar, gönderdiği öğretiler, yaşattığı zorluklar insan içindir. Yani insan yaşadığı her şeyi kendi geleceği için yaşamaktadır.

3- ALİ İMRAN SÛRESİ

Al-i İmran sûresi, Medine döneminde inmiş olup 200 âyettir. Sûrenin 33 ve 35. âyetlerinde Hz. İsa'nın anne tarafından dedesi olan İmran'dan ve onun soyundan söz edildiği için bu adı almıştır. Surede; Allah katında yegâne geçerli dinin İslâm olduğu vurgulanmakta, İslâm'ın inanç esasları ile bazı temel ahlâkî değerler üzerinde durulmaktadır. Hristiyanların Hz. İsa'yı tanrılaştırmaları, Yahudilerin de ona iftira ve karalamalarda bulunmaları gibi konular işlenirken Müslümanlara da Allah'ın nimetleri hatırlatılıp, düşmanların tuzaklarına düşmemeleri ve üstlendikleri misyonun bilincinde olmaları hatırlatılmaktadır. Surede ayrıca Uhud Savaşı'ndan kesitler verilmekte olup bu savaş esnasında ve sonrasında Müslümanların, münafıkların ve müşriklerin davranışları tahlil edilip değerlendirilmektedir.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

1. Elif, Lâm, Mîm.

Bu harflerle ilgili Bakara sûresinin birinci âyetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Allah, kendinden başka ilah olmayan (direktiflerine kayıtsız şartsız itaat edilmesi gereken), sonsuza kadar diri, hayatın ve varlığın kaynağı ve dayanağı, her şeyi hükmüne ve iradesine bağlı kılan (bütün varlıkları her daim koruyup gözeten) ve yönetendir!

3. (Allah) Kendisinden önceki kitapları(n asıllarını) tasdik eden bu ilâhi kelâmı (Kur'an'ı) sana indirdi. Bundan önce de insanlara doğru yolu göstermek için Tevrat'ı ve İncil'i indirmişti.

4. Bundan (Kur'an'dan) önce (onlar) insanlar için bir hidayetti. Furkan'ı (hak ile batılı birbirinden ayıran Kur'an'ı) da (böylece) indirdi. Gerçek şu ki, Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah mutlak galiptir, (ezilen, sömürülen ve hakları elinden alınmak istenen çaresiz kulları adına) intikam alıcıdır (onların hakkını teslim edicidir).

5. Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz.

6. Sizi rahimlerde (döl yataklarında) yaratıp dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. O mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Bu ayetlerden; bütün vahiylerin sadece tek din olan İslam'ın mesajlarını ilettikleri anlaşılmaktadır.

7. Sana Kitabı indiren O'dur. O'nun bazı âyetlerinin hükmü kesin ve nettir ki bunlar, kitabın anasıdır. Diğer bir kısmı da müteşâbih âyetlerdir (ki onlar da benzer anlamlara ve yoruma açıktır). Kalpleri hakikatten sapmaya meyilli olanlar, fitne çıkarmak ve (kendi isteklerine göre olmadık) yorumlar yapmak için müteşâbih âyetlerin ardına düşerler. Oysa onun kesin anlamını Allah'tan başkası bilmez. Bu yüzden ilimde derinleşenler: "Biz ona inandık, tümü Rabbimizin katındandır" derler. Derin kavrayış sahipleri dışında kimse bundan öğüt alıp düşünmez.

Tefsir usulünde, hükmü kesin ve net olan, bozulmaya karşı korunmuş ve yoruma muhtaç olmayan âyetlere muhkemât (Hûd 11/ 1, Hac 22/ 52, Muhammed 47/20); yorum getirilebilen, doğruluk, güzellik söylem biçimi bakımından birbirleriyle benzeşen âyetlere de müteşâbihat denilmiştir (Zümer 39/23)

Kat'i farzları ve ahkâmı (helal, haram, namaz, oruç, zekât, hac, infak, içki, kumar, zina, faiz vb.) beyan eden yani konusu iman ve amel olan âyetler muhkem; yoruma muhtaç olan, lafzın maksat ve muradına dair zımnilik bulunan ve doğrudan birçok kelime ile anlatılma yerine istiâre yoluyla işaret edilen anlamı yansıtan yani konusu iman olmakla beraber amel istemeyen âyetler de müteşâbih vasfına haizdirler. 29 sûrede bulunan ve 19 sûrede birer âyet olarak gelen Hurûf-ı mukattaalar, Hz. Meryem'e ruhun üfürülmesi, Adem'in topraktan yaratılması, Musa'nın asası ile denizin yarılması, Fil hadisesi, 19 sayısı gibi âyetler bu âyetlerden sayılabilir. Ayrıca 15/22. ve 6/125. âyetlerinde de görüleceği üzere müteşâbihin kaynağındaki gerçek anlamın zamana yayılmış olabileceği de bahis konusudur.

Kur'an'ın asıl nüzul sebebi, insan hayatının Allah'ın istediği şekilde tanzim edilmesidir. Bu da ancak muhkem ayetleri hayata geçirmekle mümkün olur. Ancak muhkem ayetlerin pratik hayatta karşılık bulması için müteşabih ayetlerle imanın güçlendirilmesi gerekmektedir.

8. (Onlar derler ki): "Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi saptırma! Bize katından rahmet ihsan et! Kuşkusuz Sen çok bağışlayansın."

9. "Ey Rabbimiz! Doğrusu Sen, (geleceği şüphe götürmeyen bir) günde (hesap sormak ve yerleştirmek için) insanları toplayacak olansın. Şüphesiz ki Allah, sözünden asla dönmez."

10. İnkârcılara gelince; dünya malları da çocukları da Allah katında kendilerine en ufak bir yarar sağlamayacaktır. İşte onlardır (yaptıkları yüzünden cehennemde) ateşin yakıtı olanlar!

11. Bunların tutumu, Firavun ailesinin ve onlardan öncekilerin tutumu gibidir. Onlar (yaptıkları kötülüklerle beraber) âyetlerimizi de yalanlamışlardı. Allah da onları günahlarından dolayı (kahrıyla) hesaba çekti. Allah'ın cezası pek şiddetlidir.

Firavun "Ben sizin en yüce rabbiniz değil miyim?" (Nâziât 79/24) diye sorarken bulunduğu yerde kendisinden başka itaat edilecek bir otoriteyi tanımadığını ifade eder. Kanun konacaksa ben koyarım, yasak getirilecekse ben getiririm, düzen kurulacaksa ben kurarım, benden başka bir güç tanımıyorum ve herkes bana itaat etmek zorundadır. Aksi takdirde herkesin canına okurum, istediğimi keser, istediğimi asarım, istediğimi öldürür, istediğimi hayatta bırakırım diyor ve iktidarını bu şekilde zulüm ve zorbalıkla sürdürüyordu. Ama bu ayette de ifade buyrulduğu gibi Firavun ve avanesinin egemenliği felaketle sonuçlanıyor. "Azabın en şiddetlisiyle kuşatılıyorlar" (Kamer 54/42) ve sonunda bütün yaptıklarının bedelini boğularak ödüyorlar (Zuhruf 43/55). Ahiretteki durumları ise çok daha felaket olacak ve azabın en şiddetlisine uğrayacaklar (Mü'min 40/46).

12. İnkârcılara ve nankörlük edenlere de ki: "Siz mutlaka yenilecek ve cehenneme sürüleceksiniz." Orası ne kötü bir meskendir.

13. (Bedir'de savaş için) karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır. Onlardan bir grup Allah için savaşırken diğeri O'nu inkâr ediyordu. (İnkârcılar inananları) göz bakışıyla kendilerinin iki misli görüyordu. Allah da dilediğini yardımıyla destekliyordu. Muhakkak bunda, basiret sahibi olanlar için (alınacak) bir ibret vardır.

Bkz. 3/123, 140, 8/6-10, 44, 22/39

Bedir Savaşı, 13 Mart 624 tarihinde, peygamberliğin 15. senesinde (Hicretin 2. yılında) Medineli Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılan ve Hac sûresinin 39. âyetiyle izin verilen ilk savunma savaşıdır. Bu savaş Medine'nin 120 km kadar güney batısında bulunan ve Mekke ile Medine arasındaki konak yerlerinden biri olan Bedir kasabasında gerçekleşmiştir. Bu savaşta İslam ordusu 312, müşrik ordusu ise 950 kişiden oluşmaktaydı. Müşrikler sadece asker bakımından değil aynı zamanda silah ve teçhizat bakımından da Müslümanlardan güçlüydü. İnananların zaferiyle sonuçlanan bu savaşta Müslümanlar 14 şehit verirken, başta Ebu Cehil olmak üzere müşriklerin ileri gelenlerinden 70 kişi ölmüştür.

14. Kadınlar, oğullar, altın ve gümüşten birikmiş hazineler, soylu atlar, sığırlar, arazilere yönelik tutku ve dünyevi zevkler insanoğlu için çekici kılınmıştır. Bütün bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak (ve temelli kalınacak) güzel yer Allah katındadır.

Bkz. 18/46, 64/15

15. De ki: "Size bunlardan (dünyevi zevklerden) daha hayırlısını haber vereyim mi? Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için Rableri katında mesken olarak altından ırmaklar akan cennetler, tertemiz eşler/arkadaşlar ve Allah'ın güzel kabulü/rızası vardır." Allah, kullarını hakkıyla görendir.

Bkz. 2/25, 4/57

Âyette geçen "zevc" terimini sadece "eş" olarak anlamamak lazım. Nitekim mezkûr terim, Saffat sûresinin 37/22. âyetinde arkadaş, dost, taraftar anlamında da kullanılmıştır. Eş olarak düşünülse bile, eşin karı-koca olması da gerekmemektedir. Nitekim yolculukta, alış-verişte, herhangi bir etkinlikte yakınınız, arkadaşınız ya da bir dostunuz pekâlâ size eşlik edebilmektedir. Ayrıca cennetteki nimetler algı ve tasavvur algımızın dışında olduğu için, onları dünyevi mülahazalarla kıyaslamamız da doğru olmaz.

16. O (Allah'ın emrine uygun yaşamaya ve günah işlemekten sakınmaya kararlı ola)nlar şöyle derler: "Rabbimiz! Şüphesiz biz (sana ve bütün gönderdiklerine) iman ettik, artık bizim günahlarımızı bağışla ve bizi ateşin azabından koru!"

17. Onlar (Hak uğrunda zorluklara karşı direnen, zulme karşı mücadelede yılgınlığa düşmeyen) sabreden, sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, Allah'ın iradesine yürekten bağlı olan, (mallarını ve imkanlarını) Allah için harcayan ve seher vakitlerinde Allah'tan bağışlanma dileyenlerdir.

Ayette sıralanan özellikler, erdemli ve faziletli insanın olmazsa olmaz vasıflarındandır. Başa gelen her türlü bela ve musibete karşı kahramanca direnmek, zorluk ve sıkıntılar karşısında ümitsizliğe kapılmamak, mücadeleyi vazife edinerek engelleri aşmaya çalışmak, isyana ve itaatsizliğe düşmeden yürekten Allah'a bağlanmak, verilen söze sadık kalmak, adil ve doğru olmak, zor şartlarda da olsa kazanılanları paylaşmak ve bütün bunları yaparken aynı zamanda Allah'la irtibatı en sıkı şekilde devam ettirmek faziletli olmanın gereğidir. Fazilet, insanın gücünü Allah'tan alması ve bu gücü kolektif şuurla kendi sosyal çevresi üzerinde kullanmasıdır. Bu da ancak ayette sıralanan hususiyetlerin icrasıyla mümkündür. Bu manada fazileti oluşturan iman,

itaat, nezaket, nezafet, metanet, maharet, sabır, cesaret, sadakat, izzet, samimiyet gibi kavramları içselleştirip hayata geçirmek bir Müslüman'ın olmazsa olmazlarındandır.

18. Allah, melekler ve adaleti ayakta tutan ilim sahipleri de şahittir ki O'ndan başka ilâh yoktur. O çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir ve kendisinden başka ilah olmayandır.

19. Şüphesiz Allah katında hak din (tek yaşam tarzı) İslam'dır. Kendilerine kitap verilenler (Yahudi ve Hristiyanlar), kendilerine ilim geldikten sonra sırf aralarındaki kıskançlık yüzünden ihtilafa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr eder (ya da değiştirmeye kalkarsa bilsin ki) Allah, hesabı çok çabuk görendir.

"İslam" sözcüğü Arapça "seleme" kökünden türemiş olup itaat etmek, bağlanmak, selamete kavuşmak, teslimiyet gibi anlamlara gelmektedir. İslam, Hz. Âdem'den günümüze kadar beşerin düşüncede, tasavvurda, pratik hayatta ve iç âleminde her şeyi düzenleyen; Hz. Muhammed'in risaletiyle kemal noktasına ulaşan ve ilahi düsturların tamamını ihtiva eden tevhid dininin adıdır. Bu dinin mensuplarına Müslüman denir. Müslüman, Allah'a, meleklere, Allah'ın gönderdiği kitaplara, peygamberlere ve âhiretin varlığına inanan ve Allah'ın emirlerini uygulamaya çalışan kimsedir.

20. Eğer (bunda kanıta rağmen hakikati kabullenmeye yanaşmayıp yine de) seninle tartışmaya girerlerse de ki: "Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim." Kendilerine kitap verilenlere ve ümmilere (daha önce vahye muhatap olmayanlara) de ki: "Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?" Eğer teslim oldularsa doğru yolu buldular demektir. Yok eğer yüz çevirdilerse, sana düşen sadece tebliğdir. Allah kullarını hakkıyla görendir. Bkz. 7/158 ve "Ümmi" ifadesi ile ilgili dipnotu.

21. Allah'ın âyetlerini inkâr edip peygamberleri haksız yere öldürenleri, adaleti emreden insanların canına kıyanları elem verici bir azapla müjdele!

"Peygamberleri haksız yere öldürenlerin azapla müjdelenmesi" ifadesi mecazîdir. Zira Hz. Muhammed'in muhatapları arasında her türlü kötülüğü yapan çoktu ama peygamber öldüren yoktu çünkü başka peygamber yoktu. Bir de "haksız yere" ifadesi vardır ki, peygamberlerin öldürülmeyi hak etmesi zaten düşünülemez. Bu da bu ifadenin mecâzi olduğunu göstermektedir. Yani peygamber bekleyen bir toplumun gelen peygamberi reddetmesi ve onun getirdiklerine hayat hakkı tanımaması, peygamberliği öldürmesi demektir. Peygamberin öldürülmesi, peygamberlik müessesinin öldürülmesi demektir ki bu da peygamberlerin öldürülmesidir.

Burada Allah'ın ayetlerini inkâr edenler ve peygamberlere hayat hakkı tanımayanlarla, adaleti emreden insanların canına kıyanların aynı kategoride değerlendirilmesi ve aynı cezaya çarptırılacak olması dikkate değerdir.

22. İşte onlar, dünya ve âhirette amelleri boşa giden kimselerdir. Onların (azaplarına mâni olacak) hiçbir yardımcıları da yoktur.

23. Kendilerine Kitap (Tevrat)tan bir pay verilen (Yahudi)leri görmüyor musun ki, aralarında hüküm vermesi için Allah'ın Kitabına çağrılıyorlar da sonra içlerinden bir kısmı (Tevrat'ın hükmüne) yüz çevirerek dönüp gidiyor.

Aralarında ihtilaf mevzuu olan bir grup Medineli Yahudi, Hz. Muhammed'in hakemliğine müracaat etmişlerdi. Peygamber Efendimiz, münakaşa konusu olan sorunun çözümü için Tevrat'ın tahrif edilmeyen hükümlerinin hakemliğini önermişti. Onlar bu daveti kabul ederek verilecek olan karara saygı duyacaklarını söylemişlerdi. Ancak verilen karar hoşlarına gitmeyince Tevrat'ın hükmünü de tanımayarak aslında kendi inançlarında bile ne kadar samimiyetsiz olduklarını gösterdiler.

24. Çünkü onlar: "Ateş bize (hafifletilmiş olarak) sayılı günler dışında kesinlikle dokunmayacaktır" demişlerdi. Onların vaktiyle uydurdukları bu iftiraları dinleri konusunda kendilerini yanıltmıştır. Bkz. 2/80 ve dipnotu.

25. Bakalım, o geleceğinde hiç şüphe olmayan gün için kendilerini bir araya topladığımız ve hiç kimseye haksızlık edilmeksizin herkese (dünyada) kazandığının karşılığı tamamen ödendiği vakit, onların hali ne olacak?

26. De ki: "Ey mülkün sahibi ve tasarruf yetkisini elinde tutan Allah'ım! Sen mülkünden dilediğine verirsin, dilediğinden de mülkü alırsın; dilediğini (faydalı çalışmalarıyla) yüceltirsin, dilediğini (de kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) alçaltırsın. (İmkân, mal ve nimet gibi) bütün iyilikler Senin elindedir. Doğrusu Sen, istediğini yapmaya güç yetirensin."

27. "Geceyi uzatırsın, gündüzün bir kısmı gece olur. Gündüzü uzatırsın, gecenin bir kısmı gündüz olur. Ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarırsın. Dilediğini de (hiç umulmadık imkanlarla) hesapsız rızıklandırırsın."

28. Mü'minler, inananları bırakıp da (Allah' tan gelen hakikatleri inkâr eden ya da onları alay konusu yapan) kâfirleri evliya (yandaş, koruyucu, yardımcı) edinmesinler. Kim bunu yaparsa Allah'la irtibatını koparmış olur, O'nun yanında hiçbir değeri kalmaz. Ancak kendinizi onlardan (gelebilecek olan bir tehlikeye karşı) korumak için (dostça görünmenizde) bir sakınca yoktur. Allah, kendisine karşı dikkatli olmanızı emrediyor. (Unutmayın ki) dönüş yalnız Allah'a olacaktır.

Bkz. 4/139, 144, 5/51, 57, 9/23, 19/81, 29/25, 58/22, 60/1

Ayette yer alan "evliya" kelimesi "veli" sözcüğünün çoğuludur. "Veli" sözcüğüne klasik tefsirciler genelde "dost" manası vermişlerdir. Oysa Kur'an'da geçtiği yerlerin çoğunda siyasi anlamda yönetmeyi, korumayı, desteklemeyi, gözetmeyi ifade etmek için kullanılmıştır. Bakara suresi 257. ayette "Allah müminlerin velisidir" ifadesi; "Allah onların koruyucusudur, yardımcısıdır, destekleyicisidir" demektedir. Âraf suresi 3. ayette de "Rabbinizden size ne indirildiyse ona uyun, ondan başkalarını veli edinip onlara uymayın" buyruluyor. Yani "hayatınızı değiştirecek, daha güvenli, huzurlu yaşamanız için size yardımcı olacak, sizi kötülüklerden koruyarak güzelliklerle destekleyecek olan Allah'ın gönderdiği öğretilere uyun, onlardan yani öğretilerden başkası sizin için belirleyici olmasın" demek isteniyor.

İnsanların ekonomik, siyasi, iletişim ve sosyal açılardan birbirine yakınlaştığı ve bu yakınlığın her geçen gün daha da kuvvetlendiği bir dünyada dini, ırkı, düşüncesi ve siyasi yapısı ne olursa olsun insanların birbirinden uzak yaşaması mümkün değildir. Hele 21. Yüzyılın internet, teknoloji ve iletişim çağı olması hasebiyle dünya artık küresel bir köye dönüşmüştür. Bu köyde yaşayan insanların olup bitenlere ilgisiz kalması, problemlere duyarsız davranması, her koyun kendi bacağından asılır demesi mümkün değildir. Ticari anlaşmalar ya da İslam'ı anlatmak ve İslami yaşantıyı göstermek için kurulan diyaloglar ve komşuluk ilişkileri ayette geçem "evliya" kapsamının dışındadır. Mümtehine sûresinin 60/9-10. âyetlerine bakıldığında konu daha iyi anlaşılacaktır.

29. De ki: "Kalplerinizdekini gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. O, göklerde ve yerde olanları da bilir. Çünkü Allah'ın her şeye gücü yeter."

30. Herkes, yaptığı iyilik ve kötülükleri karşısında hazır bulacağı günde, kötülükleri ile kendisi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister. Yine Allah, kendisine karşı (gelmemeniz konusunda) dikkatli olmanızı size öğütler. Allah, kullarına karşı çok şefkatlidir.

31. De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”

Bkz. 5/54

Âyette geçen “Allah’ı seviyorsanız” ifadesi, imanın sevgiye dönüşmesi ve sevginin üzerinde inşa edilen kulluğun tekâmül etmesi bakımından dikkate alınması gereken önemli bir mesajdır. Çünkü Allah’a giden yol kalpteki sevgiden geçer. Sevginin olmadığı kalpte Allah olmaz. Bakara sûresinin 165. âyetinde “İnananların Allah sevgisi her şeyin üstündedir” buyrulmaktadır. Allah sevgisi bir kalbe yerleşmiş ve o kalbi sevgi mekânı edinmiş ise, o kalp tamamıyla şeytana ve şeytani eylemlere kapalı olur. Ayrıca sevgide vazgeçmek ve son olmadığı gibi; kırmak, karşı gelmek, yan çizmek, aldatmak, ikiyüzlülük de yoktur. Allah’ı seven bir insan, kalbindeki Allah sevgisini çıkarıp onun yerine dünya sevgisini yerleştiremez. Allah’a karşı gelemez ve O’na karşı asla ikiyüzlü olamaz. O’ndan ayrı ve O’nun düzeninden bağımsız bir çizgide hayatını devam ettiremez.

32. De ki: “(Hayatın her safhasında) Allah’a ve (O’nun mesajlarını hayata geçiren) Resûl’e itaat edin!” Eğer (Allah’a ve elçisine rağmen gerçeklerden) yüz çevirirlerse, bilsinler ki Allah hakikati inkâr edenleri sevmez.

Bu ve bunun gibi daha birçok âyette Allah’a ve Resulü’ne itaat emrediliyor. Ancak bu âyetleri dinin iki kurucusu ya da Allah’ın ortağı varmış gibi anlamamak gerekir. Din yalnızca Allah’ındır. Hz. Peygamber şari değil müteşerridir yani şeriat koyucu, yasa koyucu değil; Allah tarafından konan şeriati, yasaları uygulayandır. Haşr suresi 59/7 ayetinde “Resûl size ne verirse onu alın, sizi neden sakındırırsa ondan da uzaklaşın” cümlesini alarak Allah’ın resulünü hüküm koyucu olarak görmek doğru olmaz. Çünkü bu ayetin üst kısmında ganimetlerin nasıl ve kimlere paylaştırılacağı anlatılıyor ve bu konuda Hz. Peygambere yetki verildiği ifade ediliyor, yoksa peygambere tek başına hüküm koyma yetkisi verilmiyor.

Hz. Peygamberin vazifesi tebliğdir, dinde hüküm koymak değildir. Resûl’e itaati bu minvalde anlamak gerekiyor. "Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler geldi. O ölse veya öldürülse, gerisin geri mi döneceksiniz?" (Al-i İmran 3/144) “Ey Nebi! Eşlerinden herhangi birini memnun etmek için neden Allah'ın sana helal kıldığı bazı şeyleri kendine haram kılıyorsun. (Tahrim 66/1) Bu konuyu daha iyi anlamak için Nisa suresi 4/64 ve 65. ayetlere bakmak faydalı olacaktır.

33. Muhakkak ki Allah, (ortaya koydukları faydalı çalışmalarından dolayı) Âdem’i, Nuh’u ve İbrahim hanedanı ile İmran soyunu (İmran kızı Meryem ve İsa’yı) seçerek âlemler üzerinde bir konuma çıkardı.

Burada adı geçen İmrân, Hz. Meryem’in babasıdır yani Hz. İsa’nın anne tarafından dedesidir. Hz. Mûsâ’nın ve Hz. Harun’un babalarının adı da İmrân’dı ki, burada kastedilen o değildir. “Âl”kelimesi “yakınlıkta ve gidilen yolda herhangi bir insana mensup olan kimseler” için kullanılır. Âl-i İbrâhim, “İbrahim peygamberin yolundan gidenler” demektir. “(Allah, İbrahim’e) Ben seni insanlara (din işlerinde sana uysunlar diye) imam/önder kılacağım” buyurmuştu. İbrahim de: “Benim neslimden de (önderler yap ya Rabbi!) deyince (Allah: Bu vaadim mü’minler için geçerlidir.) “Zalimler Benim ahdime erişemez” (Bakara 2/124) ayetin hükmü gereğince ilahi ahdin içine aldığı kimseler zalimlerin dışındaki mü’minlerdir.

34. Bunlar birbirlerinin soylarından gelen tek bir nesildir. Allah, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

35. Hani İmran’ın karısı (Hz. İsa’nın anneannesi) şöyle demişti: “Ey Rabbim! Karnımdaki (çocuğu) senin hizmetine adayacağıma söz veriyorum. Benden bunu kabul buyur. Şüphesiz Sen, her şeyi işiten ve her şeyi bilensin!”

36. İmran'ın karısı onu doğurduğunda (Allah onun ne doğurduğunu bilmesine rağmen): "Ey Rabbim, onu kız doğurdum (fakat erkek çocuğu umuyordum. Çünkü) erkek, kız gibi (korunmaya muhtaç) değildir. Bununla beraber, ben onun adını (Allah'ın kulu anlamına gelen) Meryem koydum. İşte ben onu ve zürriyetini (neslinden gelenleri) lanetlenmiş şeytanın şerrine karşı Sana emanet ediyorum" dedi.

37. Bunun üzerine Rabbi, Meryem'i güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu nadide bir çiçek gibi yetiştirdi. (Eniştesi) Zekeriya'yı da (çekilen kura sonucunda) ondan sorumlu kıldı. Zekeriya, Meryem'in bulunduğu bölmeye her girişinde, orada bir rızık bulur, "Ey Meryem! Bu sana nereden geliyor?" diye sorardı. O da: "Bu, (rızıkları yaratan ve bana ulaşmasını sağlayan) Allah katından" diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.

38. Orada Zekeriya Rabbine dua etti ve dedi ki: "Ya Rabbi! Bana katından tertemiz bir soy armağan et. Şüphesiz Sen duaları hakkıyla işitensin."

39. Bunun üzerine Zekeriya mihrapta namaz kılarken melekler ona seslendi: "(Ey Zekeriya! Allah sana, (şu ihtiyarlık çağında) kendi katından bir sözün gerçekliğini doğrulayacak, insanlar arasında seçkin bir yere sahip olacak, tam bir iffet sahibi, dürüst ve erdemli bir nebî olacak olan Yahya'yı müjdeliyor."

Bkz. 6/85, 19/7

Zekeriya Peygamber Hz. Meryem'in teyzesinin kocası idi. Hz. Meryem'in Beyt-i Makdis'te sorumluluğunu üstlenmişti. Meryem'e tahsis edilen oda Kur'an'da "Çilehane" anlamına gelen "Mihrab" olarak isimlendirilmiştir. Âyette geçen "Mihrab" kelimesi çilehane anlamındaki odadır.

Kur'an'da, ismini Allah'ın koyduğu tek peygamber Hz. Yahya'dır. Zekeriya Peygamber ve eşi, çocuksuz bir aileydiler. Zekeriya, kendisi vefat ettikten sonra yerine, akrabalarının geçmesinden endişeleniyordu. Süleyman Mâbedi'nde İsrailoğullarının dînî şûrâsının başkanı idi. Gelirini temin etmek için marangozluk yapardı. Aynı zamanda kendisini Süleyman Mâbedi'nin (Beytü'l-Makdis) bakımına ve maddî-mânevî hizmetine adamıştı. Bu yüzden, kendisine bir evlat bahşetmesi için Allah'a dua etti. Duasının kabul edildiği kendisine haber verildi. Dünya'ya gelecek olan çocuğuna, daha önce kimseye verilmemiş olan Yahya ismini vermesi emredildi. Yahya'ya küçük yaşta hikmet verildi. O, çocukluğundan itibaren anne babasına saygılı, yumuşak kalpli, Allah'a derin saygılı, hayır işlerinde yarışan bir insan oldu.

40. Zekeriya ise: "Ey Rabbim! Yaşlılık beni yakalamışken ve karım da çocuktan kesilmişken benim nasıl bir oğlum olabilir?" dedi. O da: "Öyledir ama Allah dilediğini yapar" buyurdu.

41. Zekeriya: "Ey Rabbim! Bana (çocuğumun olacağına dair) bir işaret göster!" dedi. (Allah) buyurdu ki: "İşaretin şudur; (hasta olmamana rağmen) üç gün boyunca insanlarla işaretleşmek dışında konuşma! Rabbini hiç durmadan an ve gece gündüz O'nu tesbih et!"

42. Hani melekler (Meryem'e) şöyle demişti: "Ey Meryem, Allah seni seçti, arındırdı ve bütün dünya kadınlarından seçkin kıldı."

43. "Ey Meryem! Rabbine huşu ile gönülden bağlan ve Onun huzurunda secdeye kapan ve Rablerinin huzurunda saygıyla eğilen diğer mü'minlerle birlikte sen de saygıyla eğil!

44. (Ey Muhammed!) Sana vahyettiğimiz (bu kıssalar), gaybın (görmediğin ve yaşamadığın devrin) haberlerindendir. Zira hangisinin Meryem'in hamisi olacağını kura ile belirlediklerinde sen onlarla birlikte değildin ve onlar tartışırken de sen yanlarında yoktun.

İslam öncesi Araplarca uygulanan, kör oklarla fal açmaya benzer eski bir Sami âdeti vardı. Bu âdette yazı yazmada kullanılan kamışlar suya atılırdı. Kimin kalemi suyun üzerine çıkarsa o kazanırdı. Hz. Meryem'i himaye konusunda İsrailoğulları, Tevrat'ı yazmakta kullandıkları kamışlarını (kalemlerini) nehre atmak suretiyle kura çekmişlerdi. Çekilen kurada hangisinin kalemi su yüzüne çıkarsa Meryem'i o himayesine alacaktı.

45. Hani melekler şöyle demişti: "Ey Meryem! Allah sana, kendinden bir sözü, adı Meryem oğlu İsa olan Mesihi, dünya ve âhirette şerefli ve Allah'a yakın kılınanlardan olarak müjdeliyor."

"Mesih" formu, İbranice "mahsiah"tan türetilmiş olan Aramicedeki "meşiha"nın Arapçalaştırılmış şeklidir. Aslı "Meşih"tir. "Beğenilen, bereketli ve mübarek" anlamlarına gelen ve İbrani kralları için Kitab-ı Mukaddes'te çok sık kullanılan "Mesih", Hz. İsa'nın bir lakabıdır.

Ayetteki "Ey Meryem" ifadesi hem erkeklerin egemen olduğu Roma kültürünü reddediyor hem de Hıristiyanların İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğu iddiasını çürütüyor.

46. Ve o, "Hem beşikte iken hem de yetişkin bir adam olarak insanlarla konuşacak, dürüst ve erdemli kişilerden olacak."

47. Meryem: "Ya Rabbi! Bana hiçbir erkek dokunmadığı halde nasıl çocuğum olur?" dedi. (Allah şöyle) buyurdu: "Öyle de olsa Allah dilediğini yaratır. O, bir işin olmasını dilediği zaman ona sadece 'Ol' der ve o da hemen oluş sürecine girer."

Bkz. 3/59, 6/73, 16/40, 19/35, 36/82, 40/68

48. (Melekler İsa ile ilgili sözlerine devam ederek:) "Allah ona hem kitabı (okuma-yazmayı) hem hikmeti hem de Tevrat'ı ve İncil'i öğretecektir."

49. Ve onu İsrailoğullarına resul olarak gönderecek. Onlara diyecek ki: "Ben, size Rabbinizden bir mucize ile geldim ki, size çamurdan kuş biçiminde bir yaratık yaparım, içine üflerim, (o da) Allah'ın izniyle bir kuş olur. Yine Allah'ın izniyle, körlere ve cüzamlılara dua ederek şifa bulmalarını sağlarım, manen ölmüş olanlara hayat veririm ve size evlerinizde yediklerinizi ve biriktirdiklerinizi haber veririm. Eğer (Allah'a) iman edenlerdenseniz, şüphesiz bunda size (benim peygamberliğimi gösteren) kesin bir delil vardır."

Âyette geçen "uhyi'l-mevtâ" ifadesini, gerçek ölüyü diriltmek olarak değil de manen ölmüş olanı ihya etmek, diriltmek olarak yorumlamak daha doğru olur. Hz. İsa'nın "ölüleri yeniden hayata döndürmesi", ruhen ölmüş olan topluma yeniden hayat verişinin mecazi ifadesidir. Nitekim "ehyâ" kelimesi Enfâl 8/24. âyetinde mecazi anlamda hayat vermek olarak kullanılmıştır. "Ey inananlar! Sizi, size hayat verecek olana (Kur'an'a) çağırdığında Allah'a da Resule de icabet edin!" Burada "hayat veren" ifadesi Kur'an için kullanılmıştır ki Kur'an'ın bedenen ölen bir insanı diriltmesi düşünülemez. Ayrıca En'am, 6/122 âyetine bakıldığında da "ehyâ" kelimesinin mecazi anlamda hayat vermek olarak kullanıldığı görülecektir. "Manen ölü iken yani imandan mahrum durumdayken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık tuttuğumuz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere yaptıkları çirkinlikler böyle süslü gösterilmiştir.''

50. "(Ve Ben) benden önce indirilmiş olan Tevrat'tan (tahrif olan kısımlarını düzelterek) doğrulamak, (ve bir zamanlar) size haram kılınan (içyağı ve deve eti gibi) bazı şeyleri (tekrar) helal kılmak için geldim ve Rabbiniz tarafından size apaçık deliller ve mucizeler getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana uyun!"

51. “Şüphesiz Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Onun için hep O’na kulluk edin! İşte doğru yol budur.”

52. İsa onlardaki inkârcı ve inatçı tavrı sezince (etrafındaki mü’minlere): “Allah’ın dini için (zalimlere karşı başlattığım mücadelede) yardımcılarım kimlerdir?” dedi. Havariler: “Biziz Allah’ın dininin (ve elçisinin) yardımcıları. Allah’a iman ettik. Şahit ol ki, biz muhakkak Müslümanlarız/tüm benliğimizle Allah’a teslim olmuş kimseleriz.” dediler.

Bkz. 5/113

“Havari” kelimesi, “yardımcı, arkadaş, dost” anlamlarına gelmektedir. Havariler, Hz. İsa’ya ve onun Allah’tan getirdiği dinin yayılması için yardım etmeyi ve zalimlere karşı başlatılan mücadeleye ortak olmayı taahhüt eden sahabelerdir. Hz. İsa’nın tebliğ ettiği ilahi hükümleri yaymayı vazife edinen on iki kişiden her birine “havari” denir.

“Yardımcılar” manasına gelen “nasara” kelimesi ise, kendilerini Allah’ın yardımcıları olarak gören Hristiyanlar için kullanılmıştır. Hz. Muhammed’e ve onun davasına yardım eden Medineli Müslümanlara nasıl ki “Ensar” denmiş ise, Hz. İsa’ya ve onun dinine yardımcı olan Hristiyanlara da “Nasara” denmiştir. Allah, Kur’an’da Hristiyanlardan bahsederken 14 yerde “Nasara” ifadesini kullanmıştır.

53. Havariler: “Ey Rabbimiz! İndirdiğin kitaba iman ettik, Resûle uyduk. Sen de bizi (dini yaşamak ve zulme karşı çıkmak konusunda) örnek olan kullarınla beraber yaz” diye dua etti.

54. (Şeytani düzenlerinin yıkılacağını gören inkârcılar Hz. İsa’yı öldürmek için) tuzak kurdular. Allah da onların tuzaklarını bozdu. Allah, tuzak kuranların karşılığını en iyi verendir.

55. O vakit Allah şöyle buyurdu: “Ey İsa! (Korkma! Zalimlerin seni öldürmelerine asla izin vermeyeceğim) senin hayatına son verecek olan benim (onlar değil). Seni kendi katıma yükselteceğim. Seni küfredenlerden (kurtarıp) temizleyeceğim ve sana uyanları da kıyamete kadar küfredenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca Bana olacak. İşte o zaman dünyada iken hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz her konuda aranızda nihai hükmü Ben vereceğim.” Bkz. 4/157-158

Âyette geçen: “Senin hayatına son verecek olan Benim” ifadesi, Hz. İsa’nın yaşamını sonlandırma yetkisinin sadece Allah’a ait olduğunu vurgulamaktadır. En’am, 6/60. ve Zümer, 39/42. âyetlerde de aynı ifadeyi görmekteyiz. Buradan aynı zamanda şunu da anlıyoruz ki; kim nerede ve hangi sebeple ölürse ölsün ister corona’dan ister veremden ister kanserden ister kazadan ister tayfundan, isterse herhangi bir felaketten insanın yaşamına son veren Allah’tır. Allah’ın takdir ettiği ömrü tamamlamış olan kişi ne yapılırsa yapılsın kurtarılamaz ve hayata döndürülemez ama ömrünü tamamlamamış olan kişi de ne olursa olsun ölmez ve hiçbir şekilde o kişinin hayatına son verilemez, bir sebeple hayatına devam eder, ta ki Allah’ın takdir ettiği ecel gelene kadar. (Nahl 16/61)

“Seni kendi katıma yükselteceğim” cümlesini ise, Hz. İsa’nın bedeniyle değil ruhuyla Allah’ın katına çıkacağı şeklinde yorumlamalıyız. Nitekim aynı ifade Nisa, 4/158’de “Doğrusu Allah onu kendisine yükseltti” şeklinde kullanılmıştır. Yükselen Hz. İsa’nın bedeni değil ruhudur. Ayrıca En’am, 6/83. ve Yusuf, 12/76. âyetlerinde “refea” kelimesi derecelerin yükseltilmesi ve ilahi ikrama nail olma anlamında da kullanılmıştır. Yani İsa’nın ruhu Allah’a ulaşırken aynı zamanda makamı da yükseltilmiştir. Aynı durum Hz. İdris için de söz konusudur. Meryem, 19/57’de “Onu yüce bir makama yükselttik” buyrulmuştur. Birçok müfessir bu ifade ile Hz. İsa’nın Hz. İdris gibi bedeniyle göklere çıkarıldığını iddia etmiş olsa da Nisa 4/158 ve Zuhruf 43/61-62 ve benze

ayetlerde görüldüğü gibi Hz. İsa vefat etmiş ve tüm vefat eden diğer kimselerin ruhları gibi onun ruhu da Allah'a ulaşmıştır.

56. "İnkârcılar (ve zulmedenler) var ya; işte onları hem dünyada hem de âhirette şiddetli bir azaba çarptıracağım. Onların hiçbir yardımcıları da olamayacaktır."

57. "İnanıp erdemli bir hayat sürenlere gelince; Allah onların ödüllerini tam olarak verecektir. Allah haddi aşanları sevmez."

58. (Ey Resul!) Biz bunları hakikati tüm aydınlığıyla ortaya koyan ilahi ayetler ve hikmetli öğütler olarak sana vahiy yoluyla (Kur'an'dan) okuyup (öğretiyoruz).

59. Muhakkak ki İsa'nın babasız dünyaya geliş durumu, Allah katında Âdem'in durumu gibidir. Allah, Âdem'i topraktan yarattı, sonra ona "ol" dedi. O da oluverdi. Bkz. 3/47, 6/73, 16/40, 36/82, 40/68

60. (İsa hakkında sana verilen) bu haber Rabbinden gelen bir gerçektir. Öyleyse kuşkuya kapılanlardan olma!

61. Sana (İsa'nın Allah'ın kulu ve resulü olduğuna dair) bilgi geldikten sonra, bu hususta seninle kim tartışmaya kalkacak olursa, de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım ve bir araya getirelim. Sonra gönülden dua ederek Allah'ın lanetini yalan söyleyenlerin üzerine havale edelim."

Bu âyet, Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia eden Necran Hristiyanlarından bir heyet ile Hz. Peygamber arasındaki bir tartışmayı sonlandırmak için nazil olmuştur. Hz. Peygamber, Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu iddiasında ısrarlı olan Necranlıları lânetleşmeye çağırıyor. Buna mübahele denir. Kim yalan söylüyorsa Allah'ın lanetinin üzerine olmasını dilemek demektir.

62. İşte (İsa'nın da diğer insanlar gibi öldüğü konusundaki), işin hakikati budur. (İsa ne Allah'tır ne de Allah'ın oğlu). Çünkü Allah'tan başka ilah yoktur, sonsuz kudret ve hikmet sahibi yalnız O'dur.

63. Şayet (Allah'ın birliğine inanmaktan) yüz çevirirlerse; şüphesiz ki Allah, fesat çıkaranları bilendir (ve hak ettikleri cezayı verendir).

64. De ki: "Ey Ehli-i Kitab (Yahudiler ve Hristiyanlar)! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin. Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ki Allah'la beraber kimimiz kimimizi ilâh edinmesin." Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, (iman edenler olarak onlara) deyin ki: "Şahit olun/bilin ki bizler gerçek Müslümanlarız."

Hz. Peygamber'in, Ehl-i Kitaba yaptığı "birlikte yalnız Allah'a ibadet ve kulluk" davetinde egonun en küçük bir izine rastlamak mümkün değildir ve bu aynı zamanda bütün peygamberlerin yaptığı gibi çok insaflı ve objektif bir çağrıdır. Bu çağrıda şirki dışlamak ve sadece Allah'a kulluk ve O'nun hayat prensiplerine göre yaşamak vardır. Hangi makam ve mevkide olursa olsun; ister ilk yaratılan kişi ve peygamber Hz. Âdem olsun ister Hz. İsa, Hz. Musa olsun isterse bütün âlemlere rahmetin bir vesilesi olarak gönderilen son peygamber Hz. Muhammed olsun bütün insanlar Allah'ın kuludur.

65. Ey Kitap Ehli! "Neden İbrahim hakkında (O bir Yahudi miydi yoksa bir Hıristiyan mıydı diye) tartışıp duruyorsunuz? Oysa Tevrat da İncil de şüphesiz ondan sonra indirilmiştir. Hala aklınızı kullanmayacak mısınız?"

66. İşte siz böyle kimselersiniz! Diyelim ki biraz bilgi sahibi olduğunuz şey hakkında tartıştınız. Ya hiçbir bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışıyorsunuz? Oysaki (her şeyi) Allah bilir, siz bilemezsiniz.

67. İbrahim ne Yahudi idi ne de Hristiyan. Fakat o, Allah'ı tanıyan dosdoğru bir Müslümandı. Müşriklerden de değildi.

Bkz. 2/134

Yahudiler, İbrahim Peygamber'in Yahudi olduğunu ve kendilerinin onun dinine bağlı bulunduğunu iddia ediyorlardı. Hristiyanlar da Yahudilerden farklı olarak İbrahim Peygamber'in kendilerinden bir Hristiyan olduğunu iddia ediyorlardı. Oysa Yahudilik Tevrat'ın, Hıristiyanlık ise İncil'in gönderilmesinden sonra, zamanla değiştirilip bu günkü biçimini almıştı. Bu âyette her iki tarafın da yanlış düşündüğü ve İbrahim Peygamber'in bu kitaplar indirilmeden çok önceleri yaşamış dosdoğru bir Müslüman olduğu anlatılmaktadır.

68. Gerçekten insanların İbrahim'e en yakın olanı, elbette (zamanında) ona uymuş olanlar ile (onun tebliğ ettiği tevhid inancını yeniden canlandıran) bu Nebî (Muhammed) ve ona iman edenlerdir. Allah da inananların yardımcısı ve koruyucusudur.

Hz. İbrahim'e yakın olmak; onun gittiği sırat-ı müstakim'den gitmek, onun gibi şeksiz ve katıksız imana sahip olmak, Rabbe gönülden teslim olmak, onun sünnetini esas alarak Allah'ın rızası istikametinde yaşamak, aynı temel iman esaslarıyla aynı yolda buluşmaktır.

69. Kitap ehlinden bir grup sizi saptırmak (ve kendi dinlerine çevirmek) isterler. Oysa onlar ancak kendilerini saptırırlar da farkına varamazlar.

70. Ey Kitap ehli! Hakkı (gerçeği) bizzat bildiğiniz halde, Allah'ın mesajlarını ne diye inkâr ediyorsunuz?

71. Ey Kitap ehli! Niçin hiçbir dayanağı olmayan batıl iddialarınızla (batılı hak diye gösteriyor) ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?

Bkz. 2/42

Yahudilerin kitaplarında geleceği yazılı olan Hz. İsa'yı reddedip öldürmeye çalışmaları ve hem İncil'de hem de Tevrat'ta geleceği belirtilen Hz. Muhammed'i kabul etmemelerinin yanlışlığı ifade edilmektedir.

72. Kitap ehlinden bir grup (kendilerinden olan diğerlerine) dediler ki: "İman edenlere indirilen Kur'an'a günün evvelinde inanın, günün sonunda ise (bir bahane uydurarak) inkâr edin. Belki (şüpheye düşerler de) onlar da (dinlerinden) dönerler."

Yahudilerden bir kısmı, inananları Kur'an konusunda şüpheye düşürmek için böyle bir taktik geliştirdiler. Allah, bu âyetle onların bu planını açığa çıkarıyor ve inananları daha dikkatli olmak konusunda uyarıyordu.

73. Ve (Ehl-i Kitab:) "Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın, (dediler)!". (Ey Resulüm!) De ki: "Muhakkak ki hidayet, Allah'ın dosdoğru yoludur. Size verilenin bir benzeri birine (İslam peygamberine) veriliyor ya da Rabbinizin katında onlar (mü'minler) size karşı deliller getiriyorlar diye mi (böyle söylüyorsunuz)?" De ki: "Lütuf ve ihsan, Allah'ın elindedir. Onu dilediğine bağışlar. Çünkü Allah lütfu ve ihsanı bol olandır, her şeyi hakkıyla bilendir."

74. O, rahmetini (peygamberliği/kitabı) dilediğine has kılar. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir.

Ayette geçen "rahmet" kelimesi "peygamberliği" ifade eder. Bütün peygamberler rahmetin vesilesi olarak görevlendirildikleri için rahmet olarak değerlendirilirler. Nitekim Enbiya, 21/107'de peygamberimize yapılan hitap da bunu doğrulamaktadır. Burada ehli kitaptan olmayan birisine peygamberliğin verilmesini hazmedemeyen kitap ehline bir cevap vardır. Peygamber olmak için belli bir soydan gelmek, belli eğitimden geçmek, bazı şeyleri bilmek, varlıklı olmak gerekmiyor. Allah kimi uygun görüyorsa ona peygamberlik veriyor.

75. Kitap ehli arasında öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen, onu sana noksansız iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine çökmedikçe onu sana iade etmez. Bu da onların, "Ümmîlere (Kitap ehli olmayanlara, zayıf ve bilgisizlere) karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur" demelerinden dolayıdır. Onlar (bile bile), Allah hakkında yalan uydururlar.

Bkz. 7/158 ve "Ümmi" ifadesi ile ilgili dipnotu.

76. Hayır! (Gerçek, onların dediği gibi değil.) Kim sözünü yerine getirir ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, şüphesiz ki Allah, sakınanları sever.

77. Allah'a verdikleri sözü ve ettikleri yeminleri basit bir menfaat karşılığında satanlar (var ya), işte onlar, âhiretin nimetlerinden asla nasiplenemeyeceklerdir. Allah kıyamet günü onlarla konuşmayacak ve onları (günahlarından) temize çıkarmayacaktır. Onlar için elem verici bir azap vardır.

78. Onlardan bir grup vardır ki, Kitap'tan olmadığı hâlde Kitap'tan sanasınız diye (okudukları metinleri ayetler arasına karıştırarak) Kitap'tanmış gibi dillerini eğip bükerler ve: "Bu, Allah katındandır" derler. Hâlbuki o, Allah katından değildir. Bile bile Allah'a karşı yalan söylerler.

Kitap ehlinin bir kısmına yapılan bu gönderme, aslında Kur'an'a inandığı halde ondaki ilahi öğretilerin hükümlerini gelenekçi anlayışın gölgesine bırakarak hurafelerle örten ya da karıştıran Müslümanları da ihtiva etmektedir. Nitekim Kur'an'da hiçbir karşılığı bulunmadığı halde Allah adına uydurulanları dinin aslında varmış gibi gösteren, Müslüman kimliğinin Kur'an'la gelişmesine, inanç alanının hurafe ve bidatlerden arındırılarak dinin özüne dönülmesine karşı çıkan birtakım sözde Müslümanlar da maalesef bulunmaktadır.

79. Allah'ın kendisine kitap, hikmet ve nebîlik verdiği hiçbir insanın kalkıp da insanlara: "Allah'ın yanı sıra bana da kulluk edin!" demesi düşünülemez. Aksine, (onlara şöyle öğüt verir: "İnsanlar arasında) öğretmekte olduğunuz ve bilgisini yaydığınız Kitab'ın gerektirdiği gibi Rabbe bağlı kullar olun (O'nun koyduğu hayat prensipleriyle terbiye olun)!"

Bu âyet, Hz. İsa'nın tanrı olduğunu iddia eden Hristiyanlara bir cevap niteliğindedir. Hz. İsa'nın diğer peygamberler gibi Allah'ın kulu ve resulü olduğu gerek İncil'in aslında ve gerekse Kur'an'ın muhtelif yerlerinde anlatılmaktadır.

"Rabbani" ifadesi; Allah'ın kitabının tedrisinden geçerek ondaki öğütlerle tam terbiye olmuş ve bu olgunlukla insanların terbiyesine hayatlarını adamış kişiler için kullanılmıştır.

80. Onun size: "Melekleri ve nebileri ilâhlar edinin." diye emretmesi de düşünülemez. Siz Müslüman olduktan sonra, o size hiç inkârı emreder mi?

81. Allah, (elçilik görevi verirken) nebilerden şöyle söz almıştı: "Size kitap ve hikmet verdim. Sonra size, beraberinizde olan (kitapları) tasdik eden bir resul geldiğinde muhakkak ona inanacak ve kendisini muhakkak destekleyeceksiniz (ayrıca bu görevi ümmetlerinize de yükleyeceksiniz). Kabul ettiniz mi; bu ağır görevi yüklendiniz mi?" buyurduğunda, onlar da: "Kabul ettik" dediler.

(Allah) şöyle buyurdu: "Öyle ise birbirinize şahit olun, ben de sizinle beraber şahitlik edenlerdenim."

82. Artık bundan sonra kim (bu sözleşme-nin gereğini yerine getirmez de verdiği sözden) dönerse, işte onlar yoldan çıkan (fâsıklar)dır.

83. Göklerde ve yerde kim varsa, hepsi isteyerek veya istemeyerek O'na boyun eğmişken ve O'na döndürülüp götürülecekken, onlar kalkıp Allah'ın dininden başka bir din mi arıyorlar?

Daha önce farklı zamanlarda, değişik toplumlara gelen ilahi kitaplar ya yok edilmiş ya da değiştirilmişti. Tahrif edilen bu kitapların olması, olmamasından çok daha kötüydü. Çünkü Allah'ın göndermediği mesajlar O'na isnat ediliyordu. İşte böylesi bir zamanda Kur'an insanların imdadına yetişmiş ve bu karışıklığı ortadan kaldırmıştı. Zira Kur'an, bir yönüyle kendinden önceki diğer ilahi kitaplardaki sosyal ve ahlaki ilkeleri yeniden ve daha kapsamlı bir şekilde ele alırken, diğer yönüyle de kendisinden sonra bir kitap gelmeyeceği için kıyamete kadar cereyan edecek hadiselere de cevaplar barındıran bir muhtevaya sahiptir.

84. De ki: "Biz Allah'a iman ettik. Bize indirilene (Kur'an'a), İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve torunlarına indirilene, Rableri tarafından Musa'ya, İsa'ya ve nebilere gönderilene inandık. Nebiler arasında hiçbir ayırım yapmayız. Biz yalnız Allah'a teslim oluruz."

Bkz. 2/136, 253, 285, 17/55 ve dipnotu

Temel inanışa göre peygamberlere dört büyük kitap, 100 suhuf (sahifeler) gönderilmiştir. Hz. Musa'ya Tevrat, Hz. Davud'a Zebûr, Hz. İsa'ya İncil ve Hz. Muhammed'e Kur'an indirilmiştir. Sayfalar anlamına gelen "suhuf", Peygamberlerden bazılarına verilen küçük kitapçıklara, risalelere denir. Hz. Âdem'e 10, Hz. Şît'e 50, Hz. İdris'e 30 ve Hz. İbrahim'e 10 suhuf verildiği söylenir. Oysa bu ayette Hz. İsmail, İshak, Yakup ve torunlarına da indirilen vahiyden bahsediliyor. Demek ki; Allah'ın peygamberlik verdiği bütün elçileri vahye muhatap olmuştur.

85. Kim İslam'dan başka bir din ararsa, bu kendisinden asla kabul edilmeyecek ve o, âhirette kaybedenlerden olacaktır.

Yani bütün peygamberlerin insanlığa getirdiği barış ve esenliğin kaynağı olan ve insan fıtratına göre prensipler koyan İslam'ın mükemmel hayat tarzından başka bir arayış içerisinde olursa, bu ondan asla kabul edilmeyecektir. Ya da her kim kişisel çıkarları ve ihtirasları için daha önce Yahudi ve Hristiyanların yaptığı gibi İslam'ın bazı hükümlerini gereksiz sayarak veya yetersiz görerek ya da yumuşatmaya kalkarak veya hurafelerle yozlaştırarak bozuk bir din ortaya koyarsa böyle bir din kendisinden asla kabul edilmeyecektir ve bunun sorumluları da âhirette zarara uğrayanlardan olacaktır.

86. İman edip resulün hak olduğuna şahadet ettikten/inandıktan ve kendilerine açık belgeler geldikten sonra inkâr eden bir milleti Allah nasıl doğru yola/hidayete ulaştırır? Allah zalimler topluluğunu doğru yola ulaştırmaz.

87. İşte onların cezası; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanlığın lanetine uğramaktır.

Sözlükte "kovma, hayırdan uzaklaştırma, ilgiden, iyilikten yoksun bırakma" demek olan "lanet", dini ıstılahta "Allah'ın dünyada rahmet ve yardımını kesmesi, ilgisini kaldırması, sevgiden mahrum etmesi, mağfiretini esirgemesi; âhirette ise farklı şekillerde cezalandırarak cennet nimetlerinden yoksun bırakması" demektir. Allah'ın dışındaki varlıkların laneti ise, genelde beddua anlamını taşımaktadır.

88. Onlar ebedî olarak bu lanet ve azabın içinde kalacaklardır. Kendilerinden ne azap hafifletilecek ne de yüzlerine bakılacaktır.

89. Ancak bunun ardından tevbe edip kendisini düzeltenler müstesnadır. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

"Geri dönmek" ve "yönelmek "anlamlarına gelen "tevbe", günah işledikten sonra pişmanlık duyarak aslına dönmeyi ve böylece nefsin istek ve arzularından ve şeytani dürtülerden uzaklaşarak Allah'a yönelmeyi ifade eder. Tevbe, insanın günahlarda ısrar etmemesi, yapılan yanlıştan/günahtan sonra hatasını anlayarak kalpten, samimi bir şekilde pişmanlık duyması ve bir daha aynı yanlışı yapmamak üzere Allah'tan af dilemesi demektir. Nitekim bu sûrenin 135. âyetinin son cümlesinde "Onlar, işledikleri günahlarda bile bile ısrar etmezler" buyurulmaktadır. Bu bakımdan tevbe, ısrarın ve tekrarın olduğu yerde değil, pişmanlığın ve kararlılığın olduğu yerde geçerlidir.

90. Şüphesiz iman ettikten sonra inkâr eden, sonra da inkârda ileri gidenlerin tevbeleri asla kabul edilmeyecektir. İşte onlar sapıkların ta kendileridir.

Bkz. 4/17-18

İnsan, bin kere tevbesini bozsa da Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemeli. Ancak bu tevbeleri bozarken iman dairesi içinde olmalı. İnandıktan sonra inkâr etmek, inkâr ettikten sonra tekrar iman etmek gibi imanla küfür arasına bocalamamalıdır.

91. Hakikati inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya, (bunlar ahirette cehennem azabından kurtulmak için) fidye olarak dünya dolusu altın verseler de hiçbirinden asla kabul olunmayacaktır. İşte elem verici azap onlaradır ve onların hiçbir yardımcıları da yoktur.

92. Sevdiğiniz (kıymet verdiğiniz ve önemsediğiniz) şeylerden infak etmedikçe gerçek iyiliğe asla erişemezsiniz. Hayır olarak her ne infak ederseniz Allah onu hakkıyla bilendir.

Bkz. 2/168, 172, 5/88, 16/114

İnfakta kalite ve fayda esastır. İşe yaramayan, stoklanacak yer bulamayan ya da çöpe atılmayı bekleyen şeylerle iyilik yapılmaz. Gerçek iyilik, sevilen, lazım olan ve değer verilen bir şeyi vererek başkasının işini ve ihtiyacını görmektir. Almak istemediğiniz bir şeyi vererek başkasına iyilik yapamazsınız. Kısaca iyilik, bütün güzel şeylerin tamamıdır ve hiçbir karşılık beklemeksizin bu güzelliklerin bir başkasıyla paylaşılmasıdır ya da ona aktarılmasıdır.

93. Tevrat indirilmeden önce, İsrail'in (Yakup'un) kendisine haram kıldığı şeylerin dışında, yiyeceklerin hepsi İsrailoğullarına helal idi. De ki: "Eğer söylediklerinizde samimi iseniz, haydi Tevrat'ı getirip okuyun!"

Bkz. 6/146

Bazı Yahudilerin Hz. Peygamber'e; "Hem İbrahim'in dininden olduğunu söylüyorsun hem de deve eti yiyor ve deve sütü içiyorsun. Oysa İbrahim Peygamber deve eti yemez ve onun sütünden de içmezdi" demeleri üzerine, Allah bu âyetle Yahudilerin asılsız söylemlerine cevap veriyor.

94. Artık bundan sonra (haram ve helal konusunda) kim Allah'a karşı yalan uydurursa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

95. Sen de ki: "(Helal ve haram konusunda) Allah doğru söylemiştir. O halde İslâm'a yönelerek İbrahim'in dinine uyun. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi."

96. Doğrusu insanlar için (ibadet kastıyla) ilk kurulan ev (mabed), Bekke (Mekke)'deki âlemlere bir bereket ve hidayet kaynağı olan Kâbe'dir.

Âyette geçen "Bekke" isminin Kâbe'nin bulunduğu "Mekke" şehri olduğu konusunda bütün tefsir otoriteleri hemfikirdir. Bazı eski Arapça lehçelerinde dudaktan çıkan "b" ve "m" harfleri, mahreç itibariyle birbirlerine çok yakın oldukları için bazen yer değiştirebiliyorlardı. Burada da aynı durum söz konusu olabilir.

Kâbe, Mescid-i Aksa'nın yapımından yüzyıllarca önce, bizzat Hz. İbrahim ve oğlu İsmail tarafından inşa edilmiştir. "Dört köşe, küp şeklinde" anlamındaki "kâ'b" kökünden gelen "Kâ'be" "küp şeklinde yapı" demektir.

97. Orada (Allah'ın kudret ve merhametini hatırlatan) apaçık deliller vardır, (ayrıca) orası İbrahim'in (namaz kılmayı adet edindiği) makamıdır (sizlere emanet ettiği ve şirkten temizlediği tevhid inancının sembolüdür). Oraya giren emniyette olur (huzur ve güven bulur). Oraya gitmeye gücü yeten herkesin (hac veya umre amacıyla) Kâbe'yi ziyaret etmesi Allah'a karşı yerine getirilmesi gereken bir vecibedir. Kim inkâr ederse (sadece kendine zarar vermiş olur). Çünkü Allah bütün âlemlerden müstağnidir (kimseye muhtaç değildir, herkes O'na muhtaçtır).

98. De ki: "Ey Kitap Ehli! Allah yaptıklarınızı görüp dururken, Allah'ın âyetlerini ne diye inkâr ediyorsunuz?"

99. De ki: "Ey Kitap ehli! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın doğru yolunu eğri göstermeye yeltenerek inananları Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir."

Bkz. 2/109, 3/186, 4/44

100. Ey inananlar! Eğer kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir gruba itaat edecek olursanız, sizi imanınızdan sonra tekrar küfre döndürürler.

Bkz. 2/120, 3/118-120, 149

101. Allah'ın âyetleri size okunduğu ve O'nun resulü (örnek hayatıyla) aranızda olduğu halde nasıl olur da inkâr edersiniz? Kim Allah'a (gönülden bağlanarak, O'nun dinine) sımsıkı sarılırsa, dosdoğru yola ulaştırılmış olur.

102. Ey inananlar! Derin ve katıksız bir imanla Allah'ın istediği şekilde yaşayın (O'nun koyduğu hayat sistemine karşı gelmekten ya da aykırı davranmaktan sakının)! O'na kendinizi yürekten teslim etmeden (hakiki Müslüman olmadan) ölmeyin!

İnsanın yaratılış gayesi, Allah'ın öğretilerine tam teslimiyet göstererek öldükten sonraki hayat için mücadele vermektir. "O'na kendinizi yürekten teslim etmeden ölmeyin" vurgusu bunun içindir. Nitekim Teğabun suresi 64/17. ayetinde; "Gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı sorumlu davranın! Dinleyin ve itaat edin! Kendi iyiliğiniz için infak edin (emaneti sahibine teslim edin)! Kim nefsinin hırsından ve cimriliğinden kendini kurtarabilirse asıl kurtuluşa ve saadete erenler işte onlardır" buyrulmaktadır.

103. Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a/Kur'an'a) sımsıkı sarılın (hayatınızı ona göre düzenleyin) ve (İslam'la çelişen davranışlarınızla gruplara ayrılarak) birbirinizden kopmayın! Allah'ın üzerinizdeki (İslâm) nimetini düşünün ki, cahiliyet devrinde birbirinize düşmanlar iken O, sizin kalpleriniz arasında ülfet (yakınlık) meydana getirdi de O'nun nimeti sayesinde din kardeşleri oldunuz. Hem siz ateşten bir çukurun tam kenarında bulunuyordunuz da oraya

düşmekten sizi (Kur'an ile) O kurtardı. İşte Allah size âyetlerini böylece açıklıyor ki, doğru yola eresiniz. Bkz. 2/2, 5/16 ve dipnotu, 6/155, 10/57, 14/1

Âyette geçen "hep birlikte" ifadesi, kolektif şuurla yaşamanın gerekliliğine bir işarettir. Allah'ın rızasını kazanma anlamında her Müslüman Hz. Peygamber'in öncülük ettiği dinin müntesibi ve onun getirdiği Kitab'ın muhatabı olarak tek bir vücut olmalı, yürekler hep aynı gaye için birlikte atmalıdır. Çünkü Allah Resulü tüm insanlığın peygamberidir. (A'râf, 7/158) ve o Peygamber'in tebliğ ettiği Kitap da aynıdır. O halde davranışlar da aynı hedefe yönelik olmalıdır. Nur sûresinin 24/31. âyetinde "hep birlikte tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!" buyrularak, tevbenin bile toplu yapıldığı takdirde kurtuluşa vesile olacağı vurgulanmaktadır.

Hz. Muhammed'in risaletinden önce insanca yaşam neredeyse yok olmuş, sosyal hayat bütünüyle çürümeye yüz tutmuştu. Öyle ki; çok anlamsız ve gereksiz sebeplerle insanlar birbirlerini öldürüyor, mallarını yağmalıyor, evlerini yerle bir ediyordu. Evs ve Hazrec kabilelerinde olduğu gibi soylar arasında yıllarca süren ve binlerce insanın ölümüne, yetim veya dul kalmasına sebep olan savaşlar yaşanıyordu. İslam'ın yeniden insanların hayatına girmesiyle bütün bu hadiseler son bulmuş ve insanca yaşam yeniden filizlenmişti. Allah bu ayetle bir hatırlatma yaparak verilen nimetin kıymetinin bilinmesini istiyor.

104. İçinizden, iyi ve yararlı olana davet eden, kötü ve yanlıştan alıkoyan bir topluluk mutlaka bulunsun. Nihai kurtuluşa erişecek kimseler, işte bunlardır.

105. (Ey inananlar!) Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın! İşte bunlar için büyük bir azap vardır.

Yani, aynı ortak inanç kaynağından beslendikleri ve aynı manevi hakikatler temeline dayandıkları halde "Yahudi" ve "Hristiyan" olarak bölünen ve bu kimlikler altında değişik mezheplere ayrılan Kitâb-ı Mukaddes'in takipçileri gibi olmayın!

Kitab-ı Mukaddes, tahrif edilmiş şekilleriyle Tevrat, Zebur ve İnciller yanında, bazı peygamberlere atfedilen kitaplar, Pavlus' un kitap ve mektuplarından oluşmuş kitaplar bütününe verilen addır.

106. O gün bazı yüzler (ışıl ışıl parlayıp) ağarır, bazı yüzlerse (pişmanlık ve korkudan) kararır. Yüzleri kararanlara: "İnandıktan sonra inkâr mı ettiniz? İnkârınızdan (ve inadınızdan) dolayı azabı tadın bakalım!" denir. Bkz. 75/22-24

107. Yüzleri ağaranlar ise Allah'ın rahmeti içindedir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

108. İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Onları sana, hakkı yerine getirmek için (vahiy yoluyla) okuyoruz. Allah hiçbir varlığın zulme uğramasını dilemez.

109. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Ve bütün işler Allah'a döndürülür.

110. Siz, insanlığın iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. (Çünkü siz) iyi ve doğru olanı emreder, kötü ve yanlış olandan (zulüm ve haksızlıktan) alıkoyarsınız ve (gerçekten) Allah'a inanırsınız. Ehl-i Kitab da inansaydı, elbette ki bu, kendileri için hayırlı olurdu. İçlerinde iman edenler varsa da çoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

Bkz. 3/104

İnsanların iyiliği için hayırlı bir ümmet olarak ortaya çıkacak kişinin her şeyden önce güçlü bir imana, bu misyonun hakkını verebilecek vizyona, ruhi ve fikri olgunluğa, bilgi donanımına sahip olması gerekir. Hayırlı ümmet olmanın birtakım yükümlülükleri ve bunlardan kaynaklanan ciddi sorumlulukları vardır. İyiliği emretmek ve kötülüklerden sakındırmak sadece lafla olacak bir iş değildir. Tebliğde temsil esastır. İyiliği önerirken iyi olmak ve iyiliklerin yanında yer almak,

kötülükten sakındırmak için kötü fiillerden uzak durmak, kötülerle ve kötülüklerle mücadele vermek, her daim zulmün ve haksızlığın karşısında olmak gerekir. Hayırlı ümmet, tavır ve davranışlarıyla, söylem ve eylemleriyle insanlara örnek olur, iyiliğin, huzurun ve esenliğin egemen olması için malını, imkânlarını, hayatını ortaya koyar, iyi ve faydalı faaliyetlerde bulunur ve bu tip faaliyetlerin destekçisi olur.

111. (Ey inananlar!) Onlar size eziyetten (geçici sıkıntı ve zahmetten) başka (ciddi) bir zarar veremezler. Sizinle savaşacak olurlarsa da (cesaret ve metanetiniz karşısında) geri dönüp kaçarlar; sonra onlara yardım da edilmez.

112. Onlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın ve (inanan) insanların güvencesine sığınmadıkça kendilerini zillet kaplayacaktır. Onlar Allah'ın gazabına uğradılar, (yaptıkları yüzünden) alınlarına perişanlık damgası vuruldu. Bu, onların Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve sebepsiz yere peygamberleri öldürmeleri yüzündendir. Çünkü onlar Allah'a isyan etmiş ve haddi aşmış kimselerdir.

113. Kitap ehlinin hepsi aynı değildir. Onların arasında, gece boyunca Allah'ın âyetlerini okuyan ve O'nun huzurunda secdeye kapanan (samimi, dürüst ve) dosdoğru insanlar da vardır.

Burada Allah'ın "dosdoğru insanlar" olarak tanımladığı kişiler, önceki vahyin takipçileri yani Yahudi ve Hıristiyanlardan olup da Müslümanlara düşmanlık beslemeyen ya da Hz. Peygamber'in risaletinden sonra Müslümanların safında yer alan ve onlarla birlikte îmânî sorumluluklarını yerine getirenlerdir. Yaşadıkları çevrenin çoğu Hz. Peygamber'in çağrısının getireceği ahlaki ve manevi disipline uymak konusunda isteksiz davranırken ve hatta karşı çıkarken, Ehli Kitaptan bazılarının kendi dindaşlarının ve akrabalarının baskısına rağmen, Allah'a ve O'nun koyduğu ahlaki prensiplere sahip çıkarak Müslümanların yanında yer almaları takdire şayandır. İşte âyet bu gerçeği dile getiriyor.

114. Bunlar; Allah'a ve âhiret gününe inanırlar. İyiliği emreder (uygulanmasına çalışırlar) kötülükten alıkoyarlar (engellenmesi için mücadele verirler) ve hayır işlerinde (birbirleriyle) yarışırlar. İşte bunlar sâlih (erdemli ve saygıdeğer) kimselerdir.

115. Onların yaptığı hiçbir iyilik karşılıksız bırakılmayacaktır. Çünkü Allah, kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan dürüst ve erdemli kişileri çok iyi bilendir.

116. İnkârcılara gelince; onları ne (kalıcı olduklarını düşündükleri) dünya malları ne de (iftihar edip durdukları) evlatları Allah'(ın azabın)a karşı koruyabilir. İşte onlar, içinde yaşayıp kalacakları ateşe mahkûm olacaklardır.

İnsan ne kadar varlıklı ve çocuklu olursa olsun, hatta çocukları dünyanın en etkili makamlarında da bulunsa dünyada ölümden âhirette azaptan kurtulamaz. Hal böyle iken insanların bir kısmı hayatı sadece dünyadan ibaret görüp âhireti bütünüyle yok saymaktadır. Dünyalık nimetleri elde etmek uğruna her şeyi kendilerine mubah gören bu tip kişilerin isteklerine gem vurmak imkânsızdır. Âyetteki mesaj inkârcılara hitaben verilmiş olsa da inandığı halde hiç ölmeyecekmiş gibi yaşamlarını sadece dünya ile sınırlı tutan Müslüman kimliğiyle yaşayanlar da buradan kendilerine düşen mesajı almalıdır. Âhireti kazanmak için yalnız Allah'a inanmak yetmiyor, Allah'la yaşamak, O'nun direktiflerine göre bir hayat tarzı oluşturmak, mücadele vermek, ilahi öğretileri çağın vitrinine taşımak, insanların irşadına sunmak, Hakkı bulmakta zorlananların vicdanını harekete geçirmek, varlığın hikmetini ortaya koyarak iyilik ve doğruluk için, adalet ve ehliyet için, barış ve huzur için, Hakkın ve haklının yanında yer almak için çalışmak icap ediyor.

117. Onların bu dünya hayatında (güç ve şöhret elde etmek için hayır adına) yaptıkları harcamalar; kendilerine zulmetmekte olan bir toplumun ekinine isabet eden kavurucu soğuk bir rüzgâra benzer ki, onu (henüz olgunlaşmadan) helak etmiştir. (İmanları olmadığı için, dünyada yaptıkları iyiliklerin âhirette onlara hiçbir faydası olmaz.) Aslında Allah onlara haksızlık etmedi, fakat onlar gerçekten (iman etmemek ve doğru yaşamamakla kendilerine) haksızlık ettiler.

Bkz. 10/44 ve dipnotu 16/33, 29/40, 9/70, 29/40

118. Ey İnananlar! Sizinle aynı düşünmeyeni/inanmayanı dost/sırdaş edinmeyin. Onlar sizi yoldan çıkarmak için ellerinden geleni ardına koymazlar. Daima sizin sıkıntıya düşmenizi isterler. Size olan öfkeleri zaten ağızlarından taşmaktadır. Kalplerinin gizlediği düşmanlık ise daha fazladır. Eğer düşünürseniz size âyetlerimizi iyice açıkladık.

Bkz. 2/120, 3/28 ve dipnotu, 3/100, 149

119. (Kitabınıza ve peygamberinize inanmadıkları halde) siz onları sevmeye hazırsınız ama siz bütün kitaplar(ın asılların)a inandığınız halde onlar sizi sevmezler. Ve sizinle karşılaştıklarında: "Biz (sizin inandığınız gibi) inanıyoruz!" derler. Ama kendi başlarına kalınca size karşı öfkelerinden parmaklarını ısırırlar. De ki: "Öfkenizle kahrolun!" Şüphesiz Allah kalplerde ne varsa hepsini bilendir.

Bu ayette Müslümanlara ciddi uyarı vardır. Geçmişte olduğu gibi bugün de Müslümanların İslam düşmanlarına hoş görünme kaygısı öyle bir noktaya varmış ki, onlara şirin görünmek adına dinlerinden ve dindarlıklarından bahsetmemeyi, dini yaşamı gizlemeyi, dinin prensiplerinden taviz vermeyi âdet haline getirmişlerdir. Hâlbuki dini yaşamı gizli tutarak ya da temsille tebliği gözardı ederek din düşmanlarından hayır beklemenin kimseye bir faydası yoktur. Çünkü bir sonraki ayette de ifade edildiği gibi; onlar zaten Müslümanların en küçük bir başarısına tahammül edemezler ve başarısızlıklarına da sevinirler. Böyle olunca da verilen tavizler, ortaya konan davranışlar, ahlaki ve manevi anlamda geri duruşlar Allah'a saygısızlıktan başka hiçbir işe yaramamış olur.

120. Size bir iyilik gelse tasalanırlar, kötülük gelse sevinirler. Ama sabreder ve Allah'ın emirlerine uygun bir hayat yaşarsanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez. Muhakkak ki Allah, onların yaptıklarını çepeçevre kuşatmıştır.

121. (Ey Muhammed!) Hani bir vakit, (Uhud muharebesinde) inananları savaş düzenine sokmak (ve savaşta duracakları yere yerleştirmek) için sabah erkenden ailenden/evinden ayrıldığında Allah (olup bitenleri) hakkıyla duyuyor ve biliyordu.

Ayette Uhud savaşı için Allah Resulünün okçu birliğini Uhud tepesine konuşlandırdığı gün anlatılıyor.

122. O zaman (Uhud Gazvesinde) içinizden iki bölük çözülmeye yüz tutmuştu. Oysa Allah onların destekçisi ve yardımcısı idi. Artık, mü'minler (üzerlerine düşeni yaptıktan sonra) Allah'a dayanıp güvensinler (Çünkü O, kendi uğrunda mücadele verenleri desteksiz bırakmayacaktır).

Uhud savaşında ordunun sağ ve sol kanadını teşkil eden Hazrec kabilesinden Selemeoğulları ile Evs kabilesinden Hariseoğulları, münafık Abdullah b. Ubeyy'in kaçışına bakarak geri dönmeye niyetlenmişlerdi. Bu âyette; inananların en büyük yardımcısının Allah olduğu ve müminlerin bütün hazırlıklarını yaptıktan ve savaşın gereklerini yerine getirdikten sonra sadece O'na dayanıp güvenmeleri gerektiği, Seleme ve Hariseoğullarının da aynı iman ve duygu ile cephedeki yerlerini korumaları gerektiği uyarısı anlatılmaktadır.

123. Andolsun ki Bedir'de de siz, (asker ve silah bakımından), daha zayıf bir durumda iken Allah size yardım etmiş (ve kesin bir zafer vermiş)ti. O halde Allah'a karşı gelmekten sakının ve

emirlerine sımsıkı sarılın ki O'nun yardımına karşı şükretmiş olasınız. Bkz. 3/13'un dipnotu, 3/140, 8/6-10, 44, 22/39

124. O zaman sen (Bedir gazvesinde) inananlara: "İndirilen üç bin melekle Rabbinizin size yardım etmesi yetmez mi?" diyordun.

125. Evet, güçlüklere karşı direnir ve erdemli davranırsanız, düşman aniden size saldırdığında, Rabbiniz akın akın gelen (her türlü savaş taktiğini bilen teçhizatlı ve özel işaretli süvari birlikleri halinde) beş bin melekle size yardım edecektir.

Bin, üç bin ve beş bin gibi sayılar mübalağa sanatıyla mecazi anlamda kullanılsa da burada düşman askerinin karşısına, onların gözünde süvari birliği şeklinde ya da bizim algılamakta zorlandığımız düşmanı korkutacak ya da püskürtecek başka bir surette, sayıları oldukça fazla bir ordu çıkarıldığı anlatılmaktadır. Nitekim bugün dijital dünyanın vazgeçilmezi haline gelen photoshopla önceden oluşturulmuş grafikler, fotoğraflar vektörel olarak değiştirilip yapılandırılabilmektedir. Yani bu sistemle oynama yaparak az sayıdaki silahsız insanı çok sayıda teçhizatlı büyük bir orduya dönüştürebiliyorsunuz ve bu yolla karşı tarafı yanıltabiliyorsunuz. Bu ayetten anlıyoruz ki; bunun farklı bir versiyonu mü'minler için Bedir Savaşı'nda Allah tarafından düşmanlara karşı uygulanmıştır.

126. Allah bu yardım vaadini, sadece size bir müjde olsun ve kalpleriniz onunla ferahlasın diye yapmıştır. Evet, yardım ve zafer, ancak mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'a aittir.

127. Böylece (Allah) inkârcıların bir kısmını imha etsin (ya da onları etkisiz hale getirip bozguna uğratsın), diğerlerini de iyice alçaltarak ümitsizce geri dönmelerini sağlasın.

Mü'minlerin zaferiyle sonuçlanan Bedir gazvesinde, Müslümanlar 14 şehit verirken, başta Ebu Cehil olmak üzere müşriklerin ileri gelenlerinden yetmiş kişi hayatını kaybetmiş bir o kadarı da esir düşmüştür. Orduları bozguna uğrayan müşrikler bu savaşla çok büyük darbe yemiştir.

128. (İnkârcıları cezalandırmak ya da affetmek) konusunda senin yapabileceğin bir şey yoktur. Allah ister tövbe etmelerine fırsat verip onları bağışlar, isterse de zalim oldukları için onları cezalandırır.

129. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. O, dilediğini (iyi niyet ve eyleminden dolayı) affeder, dilediğini de (kötü niyet ve eyleminden dolayı) cezalandırır. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

130. Ey inananlar! Kat kat artırılmış olan faizi sakın yemeyin! (Faiz yemek konusunda) Allah'a karşı gelmekten sakının ki, kurtuluşa eresiniz. Bkz. 2/276 ve dipnotu.

Peygamberimize ilk karşı çıkanların başında amcaları gelir. Bunun en temel nedeni zenginliklerini borçlu oldukları tefeciliktir. Kat kat arttırılmış olarak kazandıkları faiz gelirlerinin ellerinden alınmaması uğruna Allah resulüne şiddetle karşı çıkmışlardır. Hatta suikast planları yaparak defalarca öldürmeye teşebbüs etmişlerdir.

131. Ve hakikati inkâr edenler için hazırlanmış olan ateşten de sakının!

132. Allah'a ve Resul'üne tabi olun ki size merhamet edilsin.

"O (Peygamber) keyfine göre konuşmaz. O ancak kendisine vahyolunanı söyler (söylediği her şey vahye dayanır)" (Necm 53/3-4)

Bu ayetlerden anlaşılıyor ki; Resul yalnızca Rabbimizin bildirdiklerini tebliğ ile memurdur. Dolayısıyla Resulün tebliğine uyanlar da Rabbimize tabi olmuş olurlar. Bunu belirtmemizin sebebi birçok tarikat ve cemaat liderleri bu ayeti referans göstererek "Alimler Resullerin varisleridir" söylemiyle kendilerine tabi olmanın, Allaha tabi olmak anlamına geldiğini iddia ediyor ve böylece saf, inançlı ama bilgisiz insanları istismar ediyor.

133. Rabbinizin affına mazhar olmak ve genişliği gökler ve yer kadar olan cennete ulaşmak için yarışın! O (cennet), Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için hazırlanmıştır.

Bkz. 57/21

"Genişliği gökler ve yerler kadar olan" ifadesi genişlikten yani büyüklükten kinayedir. Hadid suresinin 57/21. ayetinde de ifade buyrulduğu gibi "genişliği gökler ve yer gibi olan cennet" için yarışın".

134. Onlar (Allah'ın emirlerine uygun olarak yaşayan kimseler), bollukta ve darlıkta (Allah için) harcarlar, (kızdıklarında) öfkelerine hâkim olurlar ve kendilerine karşı kusurlu davranan insanları bağışlarlar. Hiç kuşkusuz Allah iyilik yapanları sever.

Bkz. 42/37

Bolluk zamanında vermeyi beceremeyenler, dar zamanda nasıl verirler? Öfkelenmek için kulp arayanlar, hiddetlenmek için bahane bulmaya çalışanlar öfkelerine nasıl hâkim olurlar? Kusurları araştıranlar ve kusur bulmak için didinenler, hataları/kusurları nasıl bağışlarlar? Âyette zikredilen bu güzel hasletlere muvafık olanlar, Allah'ın inayetine nail olurlar. Allah iyiliği, güzelliği, yardımlaşmayı, merhameti, ilkeli duruşu davranışlarına, ilişkilerine, faaliyetlerine yansıtan; iyiliğe, iyi uygulamaya, iyileştirmeye namzet olan, hayırlı icraatlar yaparak kalıcı hizmetler sunan, toplumun huzuru ve refahı için yararlı çalışmalar yapan Müslümanları sever.

135. Ve (yine) onlar fena bir şey yaptıklarında veya (günah işleyerek) kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayarak günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, işledikleri günahlarda bile bile ısrar etmezler.

136. İşte onların mükâfatı, Rablerinden bir bağışlanma ve altından ırmaklar akan, içinde kalacakları cennetlerdir. İyi yolda gayret gösterenleri bekleyen mükâfat ne kadar güzeldir!

137. Sizden önce(ki toplumlara ait) nice hayat tarzları (kanunlar, sistemler) gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezip dolaşın (geçmiş milletlerin yaşadıklarını düşünerek insanlık tarihini düşünün ve Allah'ın dinini) yalanlayanların sonunun ne olduğuna (bir) bakın (nizamı bozmak ve yeryüzünde fesat çıkarmak için çalışanların akıbetlerinin nasıl olduğunu görün)!

138. Bu (Kur'an), bütün insanlara (yönelik) bir açıklama, Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşamak isteyenler için bir hidayet ve öğüttür.

139. (Ey inananlar zalimlere, yeryüzünde fesat çıkaranlara karşı) gevşemeyin, (yaptıklarından dolayı da) üzülmeyin! Eğer (gerçekten) mü'minseniz mutlaka onlara galip geleceksiniz (ve inandığınız sürece de galip gelmeye/üstün olmaya devam edeceksiniz).

Allah; üstün olmayı iman etmeye değil, mü'min olmaya bağlıyor. Eğer "mü'minseniz üstünsünüz" diyor. Çünkü inanmakla mü'min olmak aynı şey değildir. Allah'ın inanılmasını emrettiği esaslara iman etmek, Kur'an'ın tanımına göre mü'min olmak için yeterli değildir. Kişi imanın gereklerini icra ederek Allah'ın istediği şekilde hayat nizamı oluşturursa gerçek manada mü'min olur.

140. Eğer siz (Uhud 'da) bir yara almışsanız, (size düşman olan) o topluluk da (Bedir'de) benzeri bir yara almıştı. Böylece Biz, Allah'ın, imana erenleri seçip ayırması ve aranızdan hakikate (hayatları ile) şahitlik yapan/örnek olan kimseleri seçmesi için bu günleri (bazen galibiyet ve bazen mağlubiyet şeklinde) insanlar arasında döndürüp duruyoruz. Allah, zulmedenleri sevmez.

Bkz. 3/13, 123, 8/6-10, 44, 22/39

Müslümanlar hicretin üçüncü yılında (M. 23 Mart 625) Uhud Savaşı'nda gerek münafıkların tahriki gerekse ikinci bir emrin gelmesine karşı gösterdikleri sabırsızlıkları ve inançlarına uygun davranmadaki zaaflarından dolayı -70 şehit vererek- yenilgiye uğradılar. Bu olayda; peygambere itaatsizliğin ve ganimetler konusunda maddeye yönelişin insanları nasıl Allah'ın yardımından mahrum kıldığı anlatılmaktadır.

141. Bütün bunlar, (Allah) imana erenleri her türlü boş ve yararsız şeylerden arındırsın ve hakikati inkâr edenleri etkisiz hale getirsin diyedir.

142. Yoksa Allah içinizden üstün çaba gösterenleri ve zorluklara karşı sabırlı olanları görmedikçe cennete gireceğinizi mi sandınız? Bkz. 2/214, 29/2

Burada "Ben Müslümanım, benim kalbim temiz" demekle ya da şehadet getirerek Hz. Muhammed'in peygamber olduğuna inanmakla Müslüman olunacağını ve cennete gidileceğini zannedenlere bir mesaj vardır. Hayatta yaşanılan acılar, ıstıraplar, korkular, kaygılar, sıkıntılar imtihan olmanın, gelişmenin ve tekâmül etmenin bir parçasıdır. Aslolan dertsiz, sorunsuz ve zahmetsiz bir yaşam değil; sorunları çözümleyen, zahmeti rahmete, mücadeleyi hayata dönüştüren, kötülükleri iyilikle savan, savaşı barışa çeviren, bollukla darlığı kaynaştıran, paylaşmayı ve dayanışmayı canlı tutan bir yaşamdır.

143. Andolsun ki siz, savaşa tutuşmazdan önce, ölmeyi (şehit olmayı) arzu etmiştiniz. Fakat (Uhud gününde) onu gördüğünüz halde seyirci gibi bakıp duruyordunuz.

Buradaki ölümden kasıt savaşa katılmaktır yani savaşa katılarak gerekirse şehit olmaktır. Yoksa Allah'ın takdir ettiği hayat programına karşı çıkmak olacağı için doğrudan ölümü temenni etmek doğru değildir.

Bu âyet, Bedir Savaşı'na katılamayıp Medine'de kalanlar hakkında nazil olmuştur. Bunlar Bedir savaşına katılıp gazi ya da şehit olmayı arzu etmişlerdi. Fakat imkanları olmadığı için meşru mazeretlerinden dolayı savaşa katılamamışlardı. Daha sonra Uhud Savaşında bulundukları halde, birçoğu savaşta beklenilen performansı gösteremeyerek gerekli yararı sağlayamamışlardı. Üstelik, Peygamberin öldürüldüğü haberiyle ümitsizliğe ve yılgınlığa kapılarak savaştan tamamen kopmuşlardı.

144. Muhammed, sadece bir resuldür. On-dan önce de resuller gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse gerisin geri (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse (bilsin ki), Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez (kendisine zarar verir). Allah, şükredenleri ödüllendirecektir.

Muhammed ismi bu âyetle beraber Kur'an'da dört yerde geçmektedir. 33/40, 47/2, 48/29

Bu âyet, Hz. Peygamber'in de diğer peygamberler gibi fani olduğunu ve onun da bir gün gelip mutlaka ukbâ âlemine göç edeceğini ve Allah'ın dininin ve davasının onunla yok olup gitmeyeceğini anlatmaktadır.

Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'in vefat ettiği söylentileri üzerine birçok Müslümanın savaşı terk etmeye yeltenmesi ve hatta bazılarının teslim olmaya kadar işi götürmesi üzerine bu âyet nazil olmuştur. Hz. Peygamber'in vefatının hemen ardından vahyin sona erdiğini düşünerek ümitsizliğe kapılan, manevi anlamda demoralize olan bazı Müslümanlar da bu âyetle teselli edilmiştir.

145. Hiç kimse, tayin edilmiş belli bir vadeden önce, Allah'ın izni olmadan ölmez. Kim dünya nimetini isterse kendisine ondan veririz, kim de (faydalı ve güzel yaşantısıyla) âhiret nimetini dilerse ona da ondan veririz. Ve şükredenlere muhakkak karşılığını vereceğiz.

146. Nice nebîler vardır ki, çok sayıda taraftarı kendisi ile birlikte savaştı da Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşemediler, yılmadılar ve zayıflık gösterip (düşmanlarına) boyun eğmediler. Allah sıkıntılara göğüs gerenleri, zorluklar karşısında direnip sabredenleri sever.

Peygamberler ve ümmetleri İslam mücadelesinde çokça çaba sarf etmiş zulme, baskıya, haksızlıklara maruz kalmış hatta savaşlarda yenilgiye uğramış ama buna rağmen hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmamışlardır. Burada rabbimiz, bu iman gücü ve mücadelenin mükafatının kendi sevgisine mazhar olmak olduğunun müjdesini veriyor.

147. (Bu çetin imtihandan geçerken bile) onların tek söyledikleri şuydu: "Ey Rabbimiz! Günahlarımızı ve işlerimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla! (Savaş meydanlarında dizlerimize derman ver ve) adımlarımızı sağlamlaştır. İnkârcı (ve zalim) topluluklara karşı bize yardım et!"

148. Allah da onlara hem dünya kazancını (devlet, izzet ve ganimet olarak) ve hem de âhiret mükâfatının en güzelini (cennetin bütün zenginliklerini) verdi. Allah güzel davrananları/iyilik yapanları sever.

149. Ey inananlar! Hakikati inkâra şartlanmış olan (inkârcılara, zalimlere) uyarsanız sizi topuklarınızın üzerinde gerisin geri (cahiliye dönemi alışkanlıklarına) döndürürler de (o zaman dünyada ve Ahirette) kaybedenlerden olursunuz.

Bkz. 2/120, 3/100, 118-120

150. Hâlbuki sizin yegâne sahibiniz ve yardımcınız yalnızca Allah'tır. O, yardım edenlerin en hayırlısıdır.

Allah'ın insana sahip çıkmasından, onu desteklemesinden, ona yardım etmesinden daha güzel ne olabilir! Bu ilişkiye dayanarak Allah'ın sınırsız gücünü kullanmak varken, insan ne diye zavallıları putlaştırarak onlardan faydalanmak için ellerini eteklerini öpmeye çalışır? "Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir" (Hadid 57/4) buyrulurken hangi akılla kendileri de muhtaç olan varlıklardan yardım dilenir? "Sizin Allah'tan başka taptıklarınız güç birliği yapsalar bir sinek dahi yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan geri alamazlar. (Çünkü) isteyen de âciz, (kendisinden) istenen de." (Hac 22/73)

151. Hakkında (Allah'ın) hiçbir delil indirmediği şeyleri (tanrısal niteliklerle yücelterek veya mutlak otorite kabul ederek ya da servet, makam ve şöhret gibi değerleri amaç haline getirerek) Allah'a ortak koşmalarından (ya da Allah'ın önüne geçirmelerinden) dolayı, inkâra şartlananların ve zulmedenlerin kalplerine korku salacağız ki (dünyada hep kaygı ve endişe içinde yaşasınlar). Onların gidecekleri yer de ateştir. Zalimlerin dönüp varacağı yer ne kötüdür!

152. Andolsun ki, Allah (size verdiği yardım) sözünü yerine getirdi. Siz O'nun izniyle onları (Uhud gününde) kırıp geçiriyordunuz. Fakat (Allah) sevdiğiniz (zafer)i size gösterdikten sonra, siz yılgınlık gösterdiniz, (Resûl'ün verdiği) emir hakkında tartıştınız ve verilen emre karşı geldiniz. İçinizden kimi (zafer sevinci ve ganimet arzusu ile) dünyayı istiyor, kimi de (emre bağlı kalarak) âhireti arzuluyordu. Sonra Allah sizi imtihan etmek için (musibetlere karşı sabır ve metanetinizi denemek için) yardımını üzerinizden alıkoydu. Buna rağmen sizi bağışladı. Zira Allah mü'minlere karşı çok lütufkârdır.

"Onları yok ediyordunuz" ifadesi Uhud Savaşı'nın ilk safhasındaki Müslümanların başarısına, "(Peygamber'in verdiği) emir hakkında tartıştınız ve verilen emre karşı geldiniz" ifadesi Hz. Peygamber'in uyarısına rağmen zafer kazanıldığının sanıldığı anda okçuların çoğunun zafer sevinci ve ganimet arzusuyla mevzilerini terk etmelerine, "kiminiz de savaşa devam ederek ahireti

arzuluyordu" cümlesi ise korkmadan, ümitsizliğe ya da rehavete kapılmadan ve hiçbir şeye aldırmadan savaşa devam eden diğer bir kısım sahabeye işaret etmektedir.

153. (Hatırlayın o Uhud gününü ki) Resul sizi arkanızdan çağırmasına rağmen, siz şaşkınlık içerisinde sağa-sola kaçıyor, hiç kimseye dönüp bakmıyordunuz. Bunun üzerine Allah size, (Peygamber'in) elemine karşılık öyle bir elem verdi ki elinizden gidene de başınıza gelene de üzülmeye fırsatınız olmadı. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

Müslümanlar savaşı kazanmasalar da Allah'ın yardım ve mağfiretiyle tekrar kendilerine gelip müşrikleri Mekke'ye doğru kovaladılar. 70 şehit ve onlarca yaralıya rağmen savaşın hemen ertesi günü müşriklerin ne yapacağı belli olmayacağı için Hz. Peygamber düşmanı takibe karar verdi. Hz. Muhammed, 70 kişilik süvari birliği ile 8 km kadar müşrikleri takip etti. Sonra konakladığı yerde üç gün bekleyip düşmana savaştan yılmadıkları ve korkmadıkları mesajını vererek geri döndü.

154. Sonra o üzüntü ve kederin ardından Allah üzerinize bir güven indirdi, (şaşkınlığı atlatmak ve rahatlamak için) bir kısmınızı bürüyen bir uyku hali verdi. Bir kısmınız da canlarının derdine düşerek, cahiliye kafasıyla Allah hakkında gerçek dışı zanlara kapılarak: "Bu işten bize ne var (niye savaştık) ki?" diyorlardı. (Ey Resûl!) De ki: "Şüphesiz bütün iş (yetki ve karar) Allah'ındır." Onlar, sana açıklayamadıkları şeyi içlerinde gizli tutuyorlar ve: "Bu işten bize bir şey olsaydı, biz burada öldürülmezdik (kardeşlerimiz öldürülmezdi)" diyorlar. De ki: "Evlerinizde dahi olsaydınız, üzerlerine öldürülmesi yazılmış bulunanlar mutlaka yatacakları (öldürülecekleri) yerlere çıkıp gideceklerdi. Allah, bunu gönüllerinizdeki (ihlâs ve fitne gibi) şeyleri yoklamak ve kalplerinizdeki (vesveseleri) temizlemek için yaptı. Allah, sinelerdekini (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir."

Ölümün zaman ve mekân bilgisi tamamıyla Allah'ın takdirindedir (Lokman 31/34, Hud 11/6). Hangi sebeple ve isimle olursa olsun ölen kişi ya da herhangi bir canlı mutlaka eceli geldiği için ölmüştür. "Savaşa gitmeseydi, uçağa binmeseydi, ağaca çıkmasaydı, otobüsle yolculuk etmeseydi, o ilacı almasaydı, o yemeği yemeseydi, ameliyata girmeseydi, kavgaya karışmasaydı…" gibi söylemler tamamen boş ve manasızdır. Elbette ki insan, tedbiri elden bırakmayacak, disiplinli ve düzenli bir hayat yaşayacak, ancak ölümün zamanı ve mekânı konusunda ne yaparsa yapsın başarılı olamayacak. Çünkü "Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an öne geçebilirler." (A'râf 7/34)

"…Ecelleri geldiği zaman ise ne bir an geri kalabilirler ne de öne geçebilirler." (Nahl 16/61), "Bir kimseye/canlıya ölüm gelip çatınca, Allah onun ecelini asla ertelemez…" (Münafikûn 60/119 buyrulmaktadır.

155. (Uhud Savaşı'nda) iki ordu karşılaştığı gün, sizi bırakıp gidenleri, sırf işledikleri bazı hatalar yüzünden şeytan (yerlerinden) kaydırmıştı. Yine de Allah (tevbe ettikleri için) onları affetti. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, halimdir (ceza vermekte aceleci değildir ve müsamahakârdır).

Demek insan nerede ve hangi durumda olursa olsun şeytan yanında ve yakınındadır. Eğer insan Allah'a bütünüyle teslim olmaz ve O'nun rızasına odaklanmazsa şeytanın etkisinde kalarak çok ciddi hatalar yapabilir. Nitekim Uhud Savaşında da böyle bir durum yaşanmıştır. Diğer ayetlere de bakıldığında görülüyor ki; düşmana karşı içten ve samimi bir gayretle mücadele veren Müslümanlar Allah'ın yardımıyla ilk etapta zafer elde etmiş ama daha sonra Hz. Peygamberin talimatına uymayarak ve ganimetlere ilgi göstererek cepheden erken çekilince Allah desteğini çekmiş ve zafer yenilgiye dönüşmüştür.

156. Ey inananlar! Yolculuğa çıkan veya savaşa giden kardeşleri hakkında: "Onlar yanımızda olsalardı ölmezler ve öldürülmezlerdi" diyen inkârcılar gibi olmayın! Allah, bu tür düşünceleri onların kalplerinde derde dönüştürür. Çünkü yaratan ve ölüme hükmeden yalnızca Allah'tır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

157. Andolsun ki, Allah yolunda (Hak ve adil düzeni oluşturmak, zulme ve haksızlığa son vermek için) öldürülür ya da ölürseniz, Allah rahmet ve mağfireti, onların (yaşayıp da) toplayacakları (bütün dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.

Burada savaşın kazanılması hâlinde elde edilecek ganimetlere de vurgu yapılıyor. Çünkü Uhud Savaşı'nda okçuların yerlerini terk etmesinde ganimet sevdasının ciddi payı vardı. Allah'ın rızasının ve rahmetinin dünyalıklardan çok daha hayırlı olduğu anlatılarak dünyalıklara meyletme konusunda Müslümanların dikkati çekiliyor.

158. Andolsun ki ölseniz de öldürülseniz de sonunda Allah'ın huzurunda toplanacaksınız.

159. (Ey Resul! Uhud gazvesinde olduğu gibi her zaman) Allah'tan gelen merhamet sayesinde onlara yumuşak davrandın. Eğer sert, katı kalpli biri olsaydın, kuşkusuz çevrenden uzaklaşırlardı. O halde onları bağışla, kendileri için Allah'tan af dile ve toplumu ilgilendiren her konuda onlarla müşavere et ama karar verince artık Allah'a güven (ve o işi yap). Zira Allah, tevekkül edenleri sever. Bkz. 42/38

Savaşta Hz. Muhammed'in direktiflerine rağmen görev yerlerini tekeden ve dolaysıyla mağlubiyete sebep olan sahabelere kaba ve katı davranmamak konusunda uyarı olduğu gibi istişare konusunda da onların dışlanmamasına dikkat çekiliyor. İslam nizamını ayakta tutan dinamiklerin başında şûra gelmektedir. İlmî, siyasî, iktisadî, içtimaî, sosyal ve kültürel meselelerin çözümünde en önemli vazife şûraya aittir. İstişare konusunda yani şûrayı oluşturmak mevzuunda bugünün İslam dünyası çok geridedir. Oysa Hz. Muhammed'e verilen bu talimat bütün zamanlar için emir niteliğindedir. Yani hangi işte ve meslekte olursa olsun Müslüman'ın istişare ile iş yapması şarttır. Çünkü istişare ile sosyal bir varlık olan insanın diğer insanlarla arasındaki bağ güçlenir, istişare eden insan egonun bütün izlerini siler, bencil davranışlar sergilemekten vazgeçerek daha mütevazı olur, başkalarının aklından ve zekâsında istifade edeceği için kendine olan güveni artar.

160. Allah size yardım ederse, sizi yenecek yoktur. Eğer sizi yardımsız bırakırsa, ondan sonra size kim yardım edebilir? O halde inananlar, sadece Allah'a güvensinler.

Allah'ın yardımı, Müslümanların imanına, güvenine, ahlakına ve gayretine bağlıdır. İnsanlar "Müslüman" kimliğiyle yaşıyorlar diye Allah'ın yardımına mazhar olamazlar. Hayatı isyanla, günahla, ihanetle, hıyanetle, kötülükle, yalanla, dedikoduyla, iftirayla geçen fakat Müslüman olarak geçinen bir kişinin Allah'ın yardımıyla zafer elde edeceğini umması safdillik olur. Allah mazluma, haklıya, doğruya, ilkeliye, tutarlıya, sabırlıya, ahlaklıya… yardım eder.

161. Hiçbir nebînin emanete hıyanet etmesi düşünülemez. Kim böyle bir hıyanette bulunursa, kıyamet günü hıyanet ettiği şeyin günahını boynuna yüklenerek getirir. Sonra da herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir, onlar haksızlığa da uğramazlar.

Bedir savaşında elde edilen ganimetlerden bazıları kaybolmuştu. Münafıklar kaybolan eşyayı "herhalde Muhammed aşırmıştır" diye Hz. Peygamber'e iftira atmışlardı. Yine münafıklar Hz. Peygamberle ilgili; "savaş gelirlerini keyfince ve yakın çevresine dağıtıyor" yönünde iddiada bulunuyorlardı. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

162. Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın gazabına uğrayan kimse gibi olur mu? Onun (gazabına uğrayanın) varacağı yer cehennemdir. Orası ne kötü bir varış yeridir!

163. Onların Allah katındaki dereceleri farklıdır. Allah, onların yaptıklarını hakkıyla görmektedir.

164. Andolsun ki Allah, inananlara büyük bir lütufta bulunmuştur. Zira onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, (onları fena alışkanlıklardan) arındıran, kitap ve hikmeti öğreten kendi içlerinden bir Resûl göndermiştir. Oysa bundan önce onlar apaçık bir dalalet içindeydiler. Bkz. 2/129, 151, 4/113, 9/128

165. Böyleyken (düşmanlarınızı Bedir Sa-vaşı'nda) iki misline uğrattığınız bir musibete (zaafınız ve iradesizliğiniz yüzünden) kendiniz uğrayınca (ve kendi kusurunuzu görmezlikten gelerek) "Bu nereden mi?" dersiniz? (Ey Muhammed bunu soranlara) de ki: "Bu yenilgi, sizin kendi hatanızın sonucudur." Şüphesiz ki Allah, her şeye gücü yetendir (o halde doğru olduğunuz taktirde Allah size nice zaferler nasip edecektir).

Bedir Savaşı'nda Müslümanlar müşriklerden 70 kişiyi öldürmüş, bir o kadarını da esir almıştı. Uhud savaşında bunun tam tersi olmuş, Müslümanlar 70 şehit vermişlerdi. Mü'minlerin çoğu, şartlar ne olursa olsun sırf inançları nedeniyle Allah'ın onlara zafer bahşedeceğine inanıyorlardı. Uhud'daki acı tecrübe, onları derin ve şiddetli bir sarsıntıya uğratmıştı. Bu âyetler onlara, bu yenilginin Allah'ın Resulüne itaat etmemekle kendi yaptıklarının bir sonucu olduğunu hatırlatıyor.

166-167. (Ey mü'minler!) İki topluluğun (mü'min ve müşriklerin Uhud Savaşı'nda) karşılaştığı gün, başınıza gelen (yenilgi sizin hatanız yüzünden ve fakat), Allah'ın izniyle olmuştur. Bu da (Allah'ın gerçek) inananları ayırt etmesi ve münafıkları meydana çıkarması içindi. (Onlara:) "Gelin, Allah yolunda savaşın ya da (düşmana karşı) savunma yapın" denince: "Eğer savaşmayı bilseydik, mutlaka peşinizden gelirdik" dediler. O gün onlar imandan çok küfre yakındılar. Kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlardı. Hiç kuşkusuz Allah, onların kalplerinde gizlediklerini (de açığa çıkardıklarını da) çok iyi bilendir. Bkz. 3/152, 3/172

Hz. Muhammed, düşmana karşı müdafaa için Uhud Dağı'na gitmek üzere asker toplamaya çalışırken, bazı münafıklar ve münafıkların etkisinde kalan bazı göçebe Araplar, farklı mazeretlerle Hz. Peygamber'in çağrısına uymamıştı. Hatta "Eğer savaşmayı bilseydik, mutlaka peşinizden gelirdik." diyerek bir de işi sulandırmışlardı. Sulandıranların başında Abdullah bin Ubeyy bin Selul vardı. Allah bu ayetle bunların konumuna işaret ederek münafık olduklarını bildiriyor ve bu şekilde Müslümanların safını münafıklardan temizlediğini anlatıyordu. Onların imandan çok küfre yakın olduklarını bildirerek "Kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlar." ifadesiyle söylediklerinde samimi olmadıklarını ortaya koyuyordu. Çünkü onlar, savaş olacağını bildikleri halde, Müslümanlarla müşrikler arasında savaşın çıkabileceğini tahmin etmediklerini ileri sürüyorlardı. Bilmiyorlardı ki, kalplerinde gizlediklerini Allah çok iyi biliyor ve bildiklerinden elçisini de haberdar ediyordu.

168. (Uhud gününde Medine'de) kendileri oturup (savaşta şehit olan) kardeşleri için: "Bizi dinlemiş olsalardı, öldürülmezlerdi" diyen o münafıklara şöyle de: "Eğer doğru sözlüler iseniz, (vakti geldiğinde) ölümü kendinizden savın bakalım!"

169. Ve sakın Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanma! Bilakis onlar diridirler. (Hem de senin ve onların bilmediği bir âlemde) Rablerinin katında nimetler içerisinde yaşıyorlar. Bkz. 2/154

"Allah yolunda öldürülenlerin ölüler sanılmaması" onların bizim gibi yaşadığı anlamına gelmez. Evet, onlar bedenleriyle bu dünyadan ayrılmışlardır. Onların diri olması, asılları olan ruhlarının Allah'ın belirlediği bir âlemde nimetler içerisinde yaşıyor olmasıdır. Nitekim Bakara, 2/154. âyette de "…onlar yaşıyor ama siz farkında değilsiniz" buyrulmaktadır.

170. (Onlar) Allah'ın lütfedip kendilerine bağışladığı (şehitlik mertebesi ve cennet) nimetleriyle iftihar ederler. Ve arkada kalıp kendilerine (şehit olarak) katılmamış olan kardeşlerine; "hesap gününde herhangi bir korku ve üzüntü duymayacakları" müjdesini vermek isterler. Bkz. 2/154 ve dipnotu

171. Onlar (ayrıca) Allah'ın (şehitler için hazırladığı muhteşem) nimeti ve lütfu haber vermek ve Allah'ın müminlerin çabalarını boşa çıkarmayacağını müjdelemek isterler.

172. O inananlar ki, savaşta yara aldıktan sonra bile (müşrikleri kovalayıp geri püskürtmek için) Allah'ın ve Resul'ün çağrısına uydular. Onlar içinden iyilik yapıp erdemli davrananlara büyük bir ödül vardır. Bkz. 3/166

173. (O inananlar öyle kimselerdi ki) insanlar onlara; "düşmanlarınız size karşı ordu topladı, onlardan korkun" dediklerinde, bu onların imanını artırdı ve şöyle dediler: "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir."

Uhud savaşından sonra müşrik ordusu savaş alanını terk ederken Ebu Süfyan, Hz. Peygamber'e; "Önümüzdeki yıl Bedir meydanında sizinle tekrar karşılaşacağız" şeklinde tehdit savurmuştu. Ertesi sene, müşriklerin böyle bir savaş için hazırlık yaptığı haberi Medine'ye ulaşınca Hz. Muhammed yetmiş kişilik bir süvari birliği ile Bedir'deki savaş yerine gitti. Fakat Müslümanların azim ve kararlılığını haber alan Ebu Süfyan ve ordusu, geleceklerine dair şayia çıkarmalarına rağmen korkup yola çıkmadılar. Bu âyet, Müslümanların Allah'a olan güvenini ve bu güvene dayalı olarak ortaya koydukları yürekliliği takdir etmektedir.

174. Sonra da kendilerine hiçbir keder dokunmaksızın Allah'tan bir nimet ve lütufla (başlarına hiçbir kötülük gelmeden) geri döndüler ve (böylece) Allah'ın rızasını da kazanmış oldular. Hiç kuşkusuz Allah, (müminlere karşı) son derece cömert, son derece lütufkârdır.

Hz. Peygamber'in komutasındaki yetmiş kişilik süvari birliği, en ufak bir cesaret kaybına ve korkuya kapılmadan, yaklaşık bir hafta Bedir Savaşı'nın yapıldığı yerde bekledi. Ancak askerleriyle yola çıkan Ebu Süfyan savaşmaktan korkarak geri dönünce, Müslümanlar da Medine'ye geri döndüler.

175. İşte o şeytandır kendi dostlarıyla (Ebu Süfyan sizin için ordular topluyor diyerek) sizi korkutan. Siz, eğer gerçekten inanıyorsanız onlardan korkmayın, Benden (gelebilecek azaptan ve Benim sevgimi kaybetmekten) korkun!

Mekkeli Kureyş müşrikleri Müslümanlara karşı durmadan adam topluyor ve kuvvet hazırlıyorlardı. Bu hazırlıklardan hoşlanan münafıklar inananların moralini bozmak ve onları Hz. Peygamber'in arkasından koparmak için anında bu çalışmaları onlara iletiyordu. İnananların moralinin bozulmaması gerektiği, onları korkutanların şeytanın dostları olduğu ve kaygılanacak bir durumun olmadığı bu âyetle hatırlatılıyor.

176. (Ey Resûl!) İnkârda yarışanlar seni üzmesin! Şüphesiz onlar Allah'a hiçbir şekilde zarar veremezler. Allah onlara, inkarda yarıştıklarından dolayı ahiretten yana bir nasip vermek istemiyor. Onları büyük bir azap beklemektedir.

177. İman karşılığında küfrü satın alanlar hiçbir surette Allah'a (ve O'nun dinine) zarar veremezler. Tersine (kendilerini ateşe atmış olurlar) çünkü onları şiddetli bir azap beklemektedir.

178. O küfre sapanlar, onlara tanıdığımız süreyi sakın kendileri için hayırlı sanmasınlar. Biz onlara, ancak (kendi iradeleriyle çoğaltmak istedikleri) günahlarını artırmaları (ve dünyadaki

çılgınlıkları yaşamaları) için mühlet vermekteyiz. Sonuçta onlara utanç verici/alçaltıcı bir azap vardır.

179. (Ey inkârcılar!) Allah, inananları sizin durumunuzda bırakacak değildir. Temizi pisten (münafığı mü'minden) ayıracaktır. Ve Allah, insan idrakini aşan şeyleri kavrama gücünü size verecek değildir. Fakat Allah, resulleri arasından dilediğini seçer (insan idrakini aşan şeylerden bazılarını gerekli görünce ona bildirir). Öyleyse Allah'a ve resullerine inanın. Eğer iman eder ve imanın gereklerini yerine getirirseniz o zaman bilin ki, sizin için çok büyük bir mükâfat vardır.

Gerek bu âyette gerekse Cin sûresi 26-27. âyetlerinde Allah gayb bilgisinin kendi inhisarında olduğunu, ancak peygamber olarak seçtiği bazı kullarını ihtiyaç duyulan -evrenin yaratılış amacı, ölümden sonraki hayat, ruhsal güçlerin varlığı ve zamanın gerçek mahiyeti gibi- konulardan "vahiy yoluyla" haberdar ettiğini bildirmektedir. Bu, peygamberler de gaybın bir kısmını bilir anlamına gelmemektedir. Nitekim Ahkâf sûresinin 46/9. âyetinde Hz. Peygamber'e, "kendisine neler yapılacağını bilmediğini, sadece kendisine vahyedilene uyduğunu" söylemesi de bunu doğrulamaktadır. Mamafih Allah'tan başka gaybı bilen yoktur. Zira O her şeyi bilir, hiçbir şey O'na gizli değildir.

180. Allah'ın lütuf olarak bağışladığı şeylerde (infak etmeyip) cimrilik edenler, asla bunun kendileri için hayırlı bir şey olduğunu sanmasınlar. Aksine bu, onlar için kötüdür. Cimrilikle yanlarında tuttukları mal, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Kaldı ki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır (ve her şey O'na kalacaktır). Hiç kuşkusuz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

İnsana lütfedilen servet ve zenginlikler onun kendi metaı değil, sadece ona geçici olarak verilen emanetlerdir. Bu emanetlerin asıl sahibi Allah olmakla beraber bunlara hakkı olan ihtiyaç sahipleridir. Gün gelecek bütün bu emanetler insanın elinden alınarak gerçek sahibi olan Allah'a dönecektir. Üstelik "neden infak edilmedi ve neden hak sahipleri bulunup da onlara teslim edilmedi? diye de hesap sorulacaktır.

181. "Allah fakirdir, biz ise zenginiz" diyen (Yahudi)lerin sözünü elbette ki Allah işitmiştir. Onların bu sözlerini ve resulleri haksız yere öldürmelerini kaydediyoruz ve onlara (o kıyamet günü): "Yakıcı olan azabı tadın (bakalım)!" diyeceğiz.

Bakara suresinin 2/245. Ayeti "Allah'a katlayarak fazlasıyla geri vereceği (güzel) bir borcu O'na verecek olan kim var?" nazil olunca Yahudilerden bazıları alaycı bir tavırla "demek Müslümanların inandığı ve güvendiği Allah fakirmiş. Baksanıza bir taraftan insanlara yardım ederken diğer taraftan borç dileniyor. Ama biz zenginiz, hiçbir şeye ve hiç kimseye ihtiyacımız yoktur" demişlerdi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

182. İşte bu, dünyada iken kendi ellerinizle (iradenizle) yaptıklarınızın karşılığıdır. Yoksa Allah, (ödüllendirmede de cezalandırmada da) kullarına hiçbir şekilde haksızlık etmez!

183. Doğrusu onlar: "Allah, bize, (gökten mucize olarak inen) ateşin yiyeceği (yakacağı) bir kurban getirmedikçe hiçbir Resûle inanmamamızı (Tevrat'ta) emretti" dediler. De ki: "Benden önce size nice resuller, açık belgeleri ve sizin dediğiniz şeyi getirdi. Eğer doğru söyleyenler iseniz, niçin onları öldürdünüz?"

Medine'de bulunan Yahudiler, Müslüman olmamak için bin türlü bahane ileri sürüyor, gereksiz ve manasız mucizeler istiyorlardı. Âyette zikredilen, gökten inmesini istedikleri kurban da bunlardan sadece bir tanesidir.

184. (Ey Resûl!) Şayet onlar senin elçiliğini yalanlarlarsa (aldırma, çünkü) senden önce de hakikatin tüm kanıtlarını, ilahi hikmet yüklü kitapları ve aydınlık saçan sayfaları getiren elçileri de yalanlamışlardı.

185. Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size eksiksiz olarak verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı zevkten başka bir şey değildir.

Bkz. 21/35, 29/57

"Her canlı ölümü tadacaktır" ifadesi, Kur'an'da üç yerde geçmektedir. Âyette "her canlının ölmesi" yerine, "her canlının ölümü tatması" ifadesinin kullanılması, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Zira bir şeyin tadına bakmakla o şeyi yemek aynı şey değildir. Ölüp yok olmakla ölümü tatmak farklı şeylerdir. Ölümü tatmak anestezi almak gibidir. Anestezi alanlar belli bir müddet sonra kendilerine gelerek hayatlarına kaldıkları yerden devam ederler ama ölüm anestezisini alanlar hayatlarına gittikleri yerde devam ederler. Demek ki ölüm, kişinin yok olup gitmesi değil, yeni ve farklı bir hayatla ölümsüzlüğe adım atmasıdır. Ayrıca bu ifade, herkesin ölümünün farklı olacağı anlamına da gelmektedir. Nitekim yenecek şeyin tadı, rengi, kokusu ve lezzeti ne kadar aynı olsa da yiyen kişinin algısına ve tat alma zevkine göre değişir. Herkes ölümü tadacaktır ama herkesin ölümü ve ölümden sonraki hayatı, yaşadıklarına göre farklı olacaktır.

186. Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden (hiç de hak etmediğiniz) birçok üzücü söz işiteceksiniz. Eğer (zorluklar ve hakaretler karşısında) sabreder ve kötü davranışlardan sakınıp korunursanız (ne mutlu sizlere ki bu yaptıklarınız) sebat gerektiren işlerdendir.

Bkz. 2/109, 3/99

187. Allah, geçmişte kendilerine kitap verilenlerden: "Onu(n hükümlerini) insanlara açıklayacaksınız ve ondan hiçbir şeyi gizlemeyeceksiniz!" diye sağlam bir söz almıştı. Ama onlar (antlaşmayı hiçe sayarak) bu sözlerini kulak ardı etmişler ve onu küçük bir kazanç karşılığı (mal, servet, şan, şöhret gibi dünyalıklarla) değiştirmişlerdi. Ne kötü bir alışverişti bu!

"Ne kötü bir alışverişti" ifadesi, Yahudilerin Tevrat'taki ilahi hükümleri tahrif ederek Allah'ı kendi ırklarının millî tanrısı gibi, kendilerini de O'nun seçilmiş toplumu olarak görmelerine ve Hristiyanların da İncil'deki ilahi hakikatleri değiştirerek Hz. İsa'nın vekâleten kefaretine inanmalarının kendilerini otomatik olarak kurtaracağı inancına işarettir.

188. Sanma ki, yaptıkları (bu tür) işlerle övünen ve yapmadıklarıyla övülmekten hoşlanan kişiler azaptan kurtulabilecekler. Onlar için elem verici bir azap vardır.

Bunlar bazı ayetleri gizlemeleri ya da tahrif etmeleriyle servet, şan, şöhret kazanan toplumlar olarak anılmak istemez. Aksine, kendilerinin dine en büyük hizmet yapan kişiler olarak anılmalarını arzu ederler.

189. Göklerin ve yerin hükümranlığı yalnızca Allah'a aittir. Allah, her şeye gücü yetendir.

190. Şüphesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, aklını iyi kullananlar için dersler vardır.

191. Onlar ki ayakta dururken, otururken ve yatarken Allah'ı anar, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde inceden inceye düşünürler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Sen bunların hiçbirini anlamsız ve amaçsız yaratmadın. Sen yücelikte sınırsızsın! Bizi ateş azabından koru!"

Bkz. 4/103, 10/12, 17/67, 39/8

Ayakta dururken, otururken ve yatarken Allah'ı anmak demek Allah'la yaşamak demektir. İnsan, biyolojik anlamda diğer canlılar gibi et ve kemikten yaratılmış bir varlık olsa da onun yaratılışı, hayatı, terbiyesi, tekâmül etmesi, bakımı ve ölümü diğer canlılardan farklıdır. Onun hayatı gönderilen peygamberlerle ve indirilen kitaplarla disipline edilmek istenmiştir. Dünya, bildiğimiz canlılar için bir yaşama yeri iken, insan için bir imtihan ve olgunlaşma yeridir, bir nevi gideceği ebedi yurdun bekleme salonudur, bir istasyondur. Gelen bir trenle istasyona bırakılmıştır, gelecek olan bir başka trenle istasyondan alınarak gerçek âleme götürülecektir. Binaenaleyh insan, dünyanın halifesi ve cennetin efendisi olarak yaratıldığı için dünya istasyonunda, eğitim ve imtihan salonunda kaldığı müddetçe kendisini cennete taşıyacak davranışlar sergilemelidir.

192. "Rabbimiz! Şüphesiz Sen kimi (yaptıkları yüzünden) ateşe sokarsan, elbette onu alçaltmış olursun. Zalimlerin hiç yardımcıları yoktur."

193. "Ey Rabbimiz! Biz, 'Rabbinize iman ediniz' diye imana çağıran bir davetçi işittik ve hemen iman ettik. Ey Rabbimiz! Artık günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört ve canımızı iyilerle beraber al (bize iyiler zümresinden olarak ölmeyi nasip eyle)!"

194. "Ey Rabbimiz! Resullerin aracılığıyla vaat ettiğin (dünyada hidayeti ve üstünlüğü, ahirette de cennet nimetlerini) bize bahşet ve kıyamet günü bizi mahcup etme! Şüphesiz Sen, sözünden asla caymazsın!"

195. Bunun üzerine Rableri de onların dualarına şöyle icabet buyurur: "Ben, erkek olsun kadın olsun içinizden, çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım. Hepiniz birbirinizin neslinden türeyen, eşit hak ve sorumluluklara sahip kimselersiniz. Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler. Andolsun, Ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükâfat, Allah tarafındandır. Çünkü mükâfatın/ödülün en güzeli Allah katında olandır." Bkz. 2/186

Ayette; dualara icabet eden Allah "çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım" ifadesiyle kuru bir duaya değil, çalıştıktan ve gerekeni yaptıktan sonra dua etmeye vurgu yapıyor. Kötülüklerin örtülmesi ve günahların silinmesi için hicret edenlerin gayretini, samimiyetini, fedakârlığını ve kahramanlığını örnek veriyor. Yani bu dünyanın gelip geçici zevkleri için değil, ahiretin sonsuz ve sınırsız nimetlerini kazanmak için daima iyiliğe, güzelliğe yönlendirecek faaliyetlerin olmasını, her türlü zulmü, haksızlığı, kötülüğü, fitneyi ortadan kaldıracak çalışmaların bulunmasını istiyor.

196. İnkârcıların refah içerisinde diyar diyar dolaşmaları ve yeryüzünde dilediklerini yapabilir görünmeleri sakın seni yanıltmasın!

Tarihte olduğu gibi bugün de bazı mü'minler, inkârcıların geniş maddi imkânlar içinde yaşadıklarını görünce: "Onlar varlık içinde yaşarken bizler yoklukla savaşıyoruz" şeklinde serzenişte bulunabilir. Allah korusun, bu son derece isyana müteallik ve inkârca bir yaklaşımdır. Mü'min meşru dairede elinden geleni fazlasıyla yapmalı ve neticeyi Allah'ın takdirine bırakmalıdır. Başkalarının malının hesabını yapmak ve geçici dünyalıklara aşırı ilgi göstermek mü'mine yakışmaz. Allah, çalışmalarına rağmen kullarına farklı oranda rızık veriyorsa bunun mutlaka insan idrakini aşan derin bir hikmeti vardır. Müslümana yakışan, dünyanın şartlarına göre her geçen günü bir önceki günden farklı kılacak faydalı işler yapmaktır ve yapılan bu işleri de ibadet olarak görmektir.

Kimse zengin olmak zorunda değildir. Zengin olamıyor diye haram yollara başvurarak illa da servet edinmeye çalışmak en büyük felakettir. Allah'ın dilemesi olmadan kimse servet sahibi olamaz ve servet sahibi olan hiç kimse de kendi gücümle, emeğimle, alın terimle, kafamla bu servete ulaştım diyemez. Evet çalışmadan ve emek vermeden zengin olunmaz ancak zengin olmak için çalışmak ve kafayı kullanmak da yetmez. Öyle olsaydı hamallar ve filozoflar dünyanın en zenginleri olurdu.

197. Onlara verilen bu nimetler geçici bir tatminden/zevkten ibarettir ama sonunda varacakları yer cehennemdir. O, ne kötü bir meskendir.

198. Rablerine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar, altından ırmaklar akan cennetlere kavuşacaklardır. Onlar Allah'ın konukları olarak orada ebedî kalacaklardır. İyilik yapanlar için, Allah'ın katında olanlar daha hayırlıdır.

199. Kitap ehlinden öyleleri vardır ki, Allah'a, size indirilene (Kur'an'a) ve kendilerine indirilene (kitapların asıllarına) Allah'a derinden saygı duyarak inanırlar. Allah'ın âyetlerini az bir değere (dünyalık menfaate) satmazlar/değiştirmezler. İşte onların Rableri katında mükâfatları vardır. Şüphesiz Allah, (yeri ve zamanı geldiğinde) hesabı çok çabuk görendir. Bkz. 2/121, 29/47

200. Ey inananlar! Zorluklara direnin ve zulme karşı toplumsal direnç göstererek birbirinizle sabırda yarışın! Düşmandan gelebilecek saldırılara karşı birbirinizle irtibatlı olun. Allah'ın emirlerine uygun yaşayın, günahlardan korunun ki mutluluğa eresiniz!

"Allah'ın emirlerine uygun yaşayın ki mutluluğa eresiniz" ifadesi, mutluluğun kaynağının İslam'da olduğunun ifadesidir. Yani mutlu olmak istiyorsanız Allah'ın istediği şekilde yaşayacaksınız demektir. İslam toplumlarında mutluluğu göremiyorsak bunun sorumlusu İslam değil, İslam'ı bir kimlik olarak kullanan Müslümanlardır. Allah'ın istediği şekilde yaşayan insanın mutsuz ve huzursuz olması düşünülemez. Çünkü huzurun kaynağı İslam'dır, mutluluğun membaı Kur'an'dır. İslam'da sefalet değil saadet vardır. Eğer dünyanın bir yerinde işsiz, mesleksiz, itibarsız, mutsuz ve huzursuz bir Müslüman toplum varsa anlayın ki onlar sadece kimlik Müslümanıdır.

İlhamını Allah'tan değil de şeytandan alanlar mutlu olamazlar, sevgiyi sezemezler, saygı gösteremezler. Onların mutluluk adına ortaya koyduğu her şey sadece gösterişten ibarettir. Davranışlarındaki nezaket, ilişkilerindeki letafet, yüzlerindeki tebessüm, dillerindeki belagat yürekten değil, yapmacıktır. Çünkü yürekleri Allah yerine şeytana tahsis edilmiştir. Şeytanın ve şeytani düşüncelerin egemen olduğu yerde, güzellikten ve güzel işlerden bahsedilemez.

4- NİSA SÛRESİ

Nisâ suresi, Medine döneminde inmiş olup 176 ayettir. Suredeki ayetlerin büyük çoğunluğu kadından ve kadın haklarından bahsettiği için sureye "Kadın" anlamına gelen "Nisâ" adı verilmiştir. Sure; ilk insanın neden ve nasıl yaratıldığını, İslam'da evlilik, kadın-erkek ilişkilerini, miras hukukunu, tek evliliği, çok eşliliği konu almakla beraber kadınlarla ilgili hükümler, açıklamalar ve değerlendirmeler getirmiştir. Surede ayrıca evrensel ahlaki değerlere değinilmiş; adalet, iyilik, yardımlaşma, emanete riayet edilmesi; canın, malın ve mülkiyetin korunması ve bunlara karşı yapılan tecavüzlerin cezalandırılması gibi konulara ve hükümlere de yer verilmiştir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey insanlar! Sizi bir tek canlıdan yaratan, ondan (onun özünden/maddesinden) eşini var eden ve her ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize gönülden bağlanarak emirlerine itaat edin ve kötülüklerden sakının! Kendisi adına (Allah aşkına, Allah'a yemin olsun, Allah şahittir

ki… gibi yemin edip) birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının, emirlerine sımsıkı sarılın ve aranızdaki komşuluk/akrabalık bağlarını koparmamaya özen gösterin! Unutmayın ki Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir. Bkz. 7/189

Bu sûre "Ey insanlar" ifadesiyle başlayan hac suresi ile birlikte iki sureden biridir.

2. (Vefat eden akrabalarınız ya da bir başkası tarafından sizler emanet edilen) yetimlere (gerekli yaşa ulaştıklarında) mallarını veriniz, temiz olanı (helali) pis olanla (haramla) değiştirmeyiniz! Onların mallarını (hileli yollarla) kendi mallarınıza katarak yemeyiniz! Biliniz ki bu, çok büyük bir günahtır.

"Yetâmâ", "yetim" kelimesinin çoğulu olup ergenlik çağına gelmeden babası ölen ya da ergenlik çağına gelmiş ama reşit olamamış çocuk demektir. Ancak eski Arap geleneğinde kocası ölen kadına da tek başına kaldığı için yetim denilirdi.

Hz. Muhammed zamanında Arap bedevileri yapılan savaşlarda yetim kalmış kadın ve kızları nikahlayıp varlıklarına el koyuyor sonra bu varlıkları kendi hanımlarına harcıyorlardı. Bu geleneğin sonlandırılması için bu ayet nazil olmuş ve daha sonra böyle istismar edici evliliklere kimse tevessül etmemiştir.

3. Eğer, yetim kızlarla evlendiğiniz taktirde onlara haksızlık edeceğinizden korkarsanız (veya bu kadınlar size cazip gelmediği halde kendilerine miras kalan mallarına sahip çıkmak için onlarla evlenmeyi düşünüyorsanız, o zaman böyle yetim kızlarla değil), size helal olan ve hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz. Eğer (birden fazla kadınla evlendiğiniz taktirde o kadınlar arasında) adaletli davranamayacağınızdan endişe ederseniz, o takdirde bir tane (hür kadın) alın ya da (bir çözüm olarak) elinizin altındaki savaş esiri bir cariye ile yetinin. İte bu durum adaletten ayrılmamanız için en uygun olandır. Bkz. 4/129

İslamiyet yeniden canlandığı sırada Arap Yarımadasında Cahiliye âdetleri egemendi. İslamiyet bunlardan bazılarını bir anda kaldırıyor, bazılarını tedrici bir yolla yasaklıyor, bazılarını da mutedil hale getiriyordu. Evliliğe sınır koyan bu ayet geldiği zaman, erkekler sayı tahdidi olmaksızın istedikleri kadar kadınla evlenebiliyordu ve bu kadınların kayda değer hakları da yoktu. Dünyalık bir eşya gibi alınıp satılabiliyorlardı. İşte Kur'an, bu cahiliye âdetine bir sınırlama getirdi. Azami olarak dörde kadar evlenmenin mümkün olabileceğini ancak bu evlilikte eşler arasındaki hakların korunacağını ve adaletin sağlanacağını zorunlu kıldı.

Birden fazla evlilik konusunda en belirleyici hüküm bu sûrenin 129. ayetinde verilmiştir. "Ne kadar isteseniz de eşleriniz arasında adaleti sağlayamazsınız." Yani Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşıyorsanız her zaman adaleti gözetmek zorundasınız, birden fazla evlilik yaptığınız taktirde adaleti sağlayamayacağınıza göre tek evlilikle yetinmelisiniz.

Ayrıca birden fazla evlilikle ilgili Allah'ın verdiği bu ruhsat için bazı ahlaki ve sosyal zaruretlerin de oluşması gereklidir. Mesela kadının, eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını göremeyecek derecede hasta olması, bir savaş sonrası erkek nüfusun azalması ve himayeye muhtaç kadınların sahipsiz kalması gibi. Bunun acı örnekleri I. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya ve Fransa gibi ülkelerde görülmüştür. Bu ülkelerde savaş sonrası kocasız kalan kadınların birçoğu şartlar elvermediği için zorunlu olarak fuhuş batağına düşmüş, birçoğu da evsiz ve sahipsiz kalarak perişan olmuştu.

4. (Nikâhladığınız) kadınların mehirlerini (şart koşulan evlenme bedellerini) gönül rızası ile (bir hak olarak) verin. Eğer kendi rızalarıyla o mehrin bir kısmını size bağışlarlarsa, onu da alıp gönül huzuruyla harcayabilirsiniz.

3.ve 129. Ayetlerdeki "adaletli davranma" şartına ilaveten burada da mehir şartı ile erkeğe, bu ayetten önce almış olduğu kadın sayısını maddi gücüne göre ayarlama şartı da eklemiş ve birden

fazla kadınla evlenme geleneğini daha da zorlaştırmıştır. Ayetteki "mehri tam verin" emri kesin hüküm niteliğindedir.

5. Allah'ın koruyasınız diye sizin sorumluluğunuza bıraktığı (yetimlere ait) malları muhakeme yeteneği zayıf (çocuklara ve aklı ermeyen) kimselere emanet etmeyin! Bu mallarla onların geçimlerini karşılayın, onları yedirin, giydirin ve onlarla nazik bir şekilde (gönüllerini hoş tutarak) konuşun!

6. Evlenme çağına gelene kadar yetimleri (gözetip) deneyin. Eğer reşit olduklarını görürseniz, mallarını kendilerine verin. (Yetimler) büyüyecek (ve bu mallar elimizden çıkacak) diye onları(n mallarını) savurganca tüketmeye kalkmayın! Eğer (yetimlere bakmakla yükümlü) kişi zenginse bu mallara hiç el sürmesin. Fakat fakirse (yetimin malını koruduğu için) bu mallardan geleneklere uygun düşecek ölçüde (ihtiyacı kadar) yararlansın. Mallarını kendilerine teslim ederken yanlarında şahit bulundurun. Hesap sorucu olarak Allah yeter.

"Gözetip deneyin" yani kendi başlarına ayakta durabilecek ve işlerini idare edebilecek olgunluğa ulaşıp ulaşmadıklarını belirlemek amacıyla, önemli sorumluluklar yükleyerek ara sıra onları test edin.

7. (Ölen) ana-baba ve (diğer yakın) akrabanın (miras olarak geride) bıraktıklarından erkekler için de pay vardır, ana-baba ve akrabanın bıraktıklarından kadınlar için de pay vardır. Bunlar az veya çok belirlenmiş, farz kılınmış paylardır.

Bkz. 4/12

Bu âyet, kadınları toplumun bir ferdi olarak görmeyen ve onlara sadece cinsel bir obje olarak bakan cahiliye devri geleneklerini yıkarak mirasta kadının da payı olduğunu ve paylarının mutlaka kendilerine verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

8. Mirasın bölüştürülmesi sırasında (kendilerine pay düşmeyen diğer) akrabalar, yetimler ve yoksullar da orada hazır bulunurlarsa, onlara da (göz hakkı olarak) maldan bir şeyler verin ve kendilerine gönül alıcı sözler söyleyin.

9. (Kendileri ölüp de) arkalarında kendi haklarını koruyamayacak kadar küçük ve aciz çocuklar bıraktıkları takdirde (onların büyümesi ve yetişmesi konusunda), onlar için endişe edenler, (empati kurarak yetimlere) haksızlık yapmaktan öyle korksunlar. Allah'ın emirlerine uygun davransınlar, cezalandırmasından sakınsınlar ve mutlaka doğru şâhitlik edip, doğru söz söylesinler!

10. Doğrusu yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, ancak karınlarını doldurasıya ateş yemiş olurlar. Zaten onlar (günahları ve haksızlıkları yüzünden) çılgın bir ateşe gireceklerdir.

11. Allah, (miras konusunda) çocuklarınız hakkında erkeğe, kadının/kızın hissesinin iki misli (miras vermenizi) emreder. Eğer (geride kalan çocuklar iki ya da) ikiden fazla kız iseler, (ölenin geriye) bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Eğer bir tek kız/kadın ise (mirasın) yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, geriye bıraktığı maldan, ana babasından her birinin altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu yok da (yalnız) ana babası ona vâris oluyorsa, anasına üçte bir düşer. Eğer kardeşleri varsa, anasının hissesi altıda birdir. Bu hüküm, ölenin yaptığı vasiyetin yerine getirilmesinden ve borçların ödenmesinden sonra kalan mal içindir. Anne ve baba yahut evlatlarınızdan hangisinden size fayda geleceğini siz bilemezsiniz. Bu şekildeki hisse dağıtımı size Allah tarafından farz kılınmıştır. Allah her şeyi (hakkıyla) bilen, her şeyi hikmetle yapandır.

Bkz. 4/176

Cahiliye devrinde miras sadece erkeğe kalırdı. Bu ve bundan önceki âyetlerde mirasın dağılımında kadına da pay verilmiştir. Erkeğe kadının iki katı pay verilmesi kadına yapılmış bir

haksızlık olarak değerlendirilmemelidir. Burada kadın ve erkeğin sorumluluklarına göre eşit oranda dağılım yapılmıştır. Evlenirken mehir verecek, düğün masraflarını üstlenecek olan erkektir. Evlendikten sonra ailenin geçimini üstlenecek ve çocuklarının nafakasını temin edecek olan yine erkektir. Kadının böyle bir sorumluluğu yoktur. Ayrıca kadın, babasından kalan mirastan da pay almakla beraber evlenirken de kocasından evlenme bedeli olarak mehir almaktadır. Bilindiği gibi "mehir, İslam hukukunda erkeğin evlenirken kadına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para, ziynet veya maldır ki kadın kocasına sormadan -öz malı olduğu için- bunlar üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir.

Mirastan erkeğin iki, kadının bir pay almasının daha pek çok hikmeti vardır. Biz ne kadar yorum getirsek de ayetin son cümlesinde "Bu şekildeki hisse dağıtımı size Allah tarafından farz kılınmıştır" buyrularak en sağlıklı taksimin Allah tarafından yapıldığı açıklanmıştır. Zira her şeyin en doğrusunu bilen ve hayata geçiren Allah'tır.

12. (Mal ve mülk sahibi olarak ölüp de geriye miras bırakan) eşlerinizin/hanımlarınızın (önceki kocalarından) çocukları yoksa, yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa bıraktıklarınızın dörtte biri onlarındır. Eğer çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri yine edeceğiniz vasiyet ve borcun ödenmesinden sonra onlarındır. Eğer (ölen) bir erkeğin ya da kadının, babası ve çocukları (hayatta) bulunmadığı halde malı mirasçılara kalırsa ve bir erkek yahut bir kız kardeşi varsa, her birine altıda bir verilir. Eğer onlar birden fazla iseler; zarara uğratılmaksızın üçte birine ortak olurlar. Bunlar; yaptıkları vasiyet ve borç ödendikten sonradır. Bu, Allah tarafından size bir emirdir. Allah her şeyi hakkıyla bilen ve cezalandırmada acele etmeyendir.

Bkz. 4/7

Âyette geçen "kelâle"den kastedilen, ölüye -usul veya fürûu olmayan yani bir erkek veya kadının, ana babası ve çocukları bulunmayan- bunlar gibi bir bağı olmayan ve zayıf bir bağla akraba olan vârislerdir. "Kelâle" sözcüğü Kur'an'da bu âyetle beraber yine Nisâ sûresinin 176. âyetiyle iki ayrı yerde geçmektedir. Bu sözcük, miras hukukunda genellikle "mirasta validi ve veledi olmayan yani babası ve erkek çocuğu bulunmayan" olarak ele alınmıştır. Oysa örfte "valid" sözcüğü hem anayı babayı, "veled" sözcüğü de hem kız hem oğlan çocuğunu ifade eder. Kur'an'da ana-baba ifadesinin "valideyn"; oğlan çocuk-kız çocuk ifadelerinin "veled ve evlad" sözcükleriyle kullanıldığını çokça görmek mümkündür. Böyle olunca da "kelâle"nin anlamı "zayıf düşmüş, kimsesiz, desteksiz kalmış" demek olur ki insan bu duruma ancak usul ve fürûu olmadığı zaman düşer.

13. Bunlar Allah'ın yasalarıdır. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, Allah da onu, altından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları cennetlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur.

14. Kim de Allah'a ve Resûlüne karşı gelir, O'nun çizdiği sınırların dışına çıkarsa, Allah onu ebedi kalacağı cehennem ateşine koyar. Onun için (orada) onur kırıcı bir azap vardır.

Sadece Allah'a inanmak ve itaat etmek yetmiyor, ayrıca O'nun Resûlüne de inanmak ve itaat etmek gerekiyor. Yani Allah'ın çizdiği ve Hz. Muhammed'in gittiği yoldan O'nun koyduğu yasalarla gitmek gerekiyor. Bu yasalar Kur'an'la belirlenmiş ve Hz. Muhammed'in örnekliğinde pratik hayatta karşılığını bulmuştur. Biz buna Kur'an'ın Hz. Muhammed tarafından yaşanmış hali yani "sünnet" diyoruz.

Yaratılış itibariye diğer canlılardan çok daha farklı donanımla dünyaya gelen insan yaratılış safiyetini kaybedince aslına dönmek ve özündeki değerlere yeniden kavuşmak için Allah

tarafından evrensel ahlaki prensiplerle ve içtimai yasalarla desteklenmiştir. İnsanın aklıyla ve ruhuyla uzlaşan bu yasalar, insanca yaşamanın ve dünya şartlarında tekâmül ederek cennetin varisi olmanın formüllerini içerir.

Peygamberler vasıtasıyla insanlara ulaştırılan bu formüller zamana ve koşullara bağlı olarak yeni bazı ilavelerle devam etmiştir. Hz. Peygambere Kur'an'ın inmesiyle bu formüller tafsil ve icmal edilmiş ve böylece dünyanın sonuna kadar insanca yaşamanın sınırları belirlenmiştir. Daha sonraki zamanlarda hadiselere ışık tutması bakımından mikro planda, kıyamete kadar cereyan edecek olan birçok şey Hz. Muhammed'in hayatında tezahür etmiştir. Onun için Kur'an bir bütün olarak değil de zamana ve şartlara bağlı olarak parçalar halinde gelmiştir.

15. Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Şahitler, onların suç işlediğinden yana şahitlik yaparlarsa o kadınları, ölüm canlarını alıncaya yahut Allah onlara (tevbe etmeleri suretiyle) bir kapı açıncaya kadar evlerinde alıkoyun.

Bkz. 24/2

Nûr sûresinin 2. âyeti nazil oluncaya kadar fuhuş yapan kadınlar konusunda bu âyet esas alınmıştır. Ancak Nûr sûresinin 2. âyeti nazil olduktan sonra erkek olsun kadın olsun, evli olsun bekar olsun zina eden herkese yüz sopa vurulması hükmü getirilmiştir.

16. İçinizden fuhuş yapan her iki tarafa ceza verin; ama eğer ikisi de tevbe eder ve gidişatlarını düzeltirlerse onları kendi hallerine bırakın. Çünkü Allah tevbeleri kabul edendir, çok bağışlayandır.

17. (Ancak) Allah'ın kabul edeceği tevbe, iradesine hâkim olamayarak bir kötülük yapıp da sonra tez elden ondan vazgeçenlerin tövbesidir. İşte Allah böylelerinin tevbelerini kabul eder. Zira Allah her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Tevbe, irade zayıflığından kaynaklanan ve kasıt olmadan işlenen günahın ardından insanın kendine gelerek samimi ve kararlı bir şekilde pişmanlığını Allah'a arz etmesi ve aynı günahı tekrar etmeyeceğine dair söz vermesidir. Âl-i İmran 89. âyette; "tevbe edip düzelenler" istisna kılınıyor. Tevbeden sonra bir düzelme olmayacaksa ve kişi günah işlemeye devam edecekse tevbenin bir anlamı olmaz.

18. Yoksa hayatı boyunca kötülük yapıp dururken ölümün eşiğine gelince, "Şimdi tevbe ediyorum" diyen (sözde mü'min)lerle kâfir olarak ölenlerin tevbesi geçerli değildir. Biz, işte böylelerine şiddetli bir azap hazırlamışızdır.

Bkz. 3/90

Tevbe, günah işleme imkânı olduğu halde bir daha aynı günahı işlememeye söz vermektir. Kur'an'da, "Allah, kendisine şirk koşulmasının dışındaki dilediği kimselerin bütün günahlarını bağışlar. (Nisâ, 4/48, 116)" buyrulmuştur. Allah'ın mağfireti, tevbe eden insanın samimiyetine bağlıdır. Allah'ın kabul etmeyeceği tevbe ise, artık günah işleme olanağı kalmamış, kötülük işleme fırsatlarını pervasızca kullandıktan sonra köşeye sıkışmış, kendisinin kötülükleri değil de kötülüklerin kendisini terk ettiği ve canı gelip boğaza dayandığı mücrimlerin tevbesidir. Yani artık iş işten geçmiştir ve yapılan tevbenin bir anlamı kalmamıştır. Bu konuda çaresiz kalan ve çıkış yolu bulamayan Firavun'un tevbesi bizim için referans olmalıdır. (Yunus 10/90-92)

19. Ey inananlar! Kadınlara zorla mirasçı olmaya kalkışmanız size helal değildir. (Kadınlarınız) açıkça fuhuş ve edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğiniz (mehr)in bir kısmını ele geçirmeniz için

de (uyduruk bahanelerle) kendilerine baskı yapmayın. Onlarla iyi geçinin. Onlardan hoşlanmıyor olsanız bile, biliniz ki hoşlanmadığınız bir şeyi Allah büyük bir hayra vesile kılmış olabilir.

Cahiliye devrinde bir erkek, akrabasından ölen birinin malına vâris olduğu gibi, onun karısına da vâris olabiliyordu. Bunu isterse mehir vermeksizin kendine ya da mehrini almak suretiyle başkasına nikâhlayabiliyordu. O kötü âdet, bu âyetle yasaklanmıştır.

20. Eğer eşinizi bırakıp da yerine başka bir eş almak isterseniz, önceki hanımınıza yükler dolusu mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın! (Ve hele ona fuhuş yaptı diye) iftira ederek ve apaçık bir vebal yüklenerek verdiğinizi geri almanız olacak şey midir?

Cahiliye döneminde karısını boşamak isteyen kimse onun mehir bedelini ödememek için ona iftira atar ve onun başkalarıyla fuhuş yaptığını iddia ederdi. Bu âyetle Allah Teâlâ, sadece dünya menfaatini önceleyen böylesine iğrenç bir ahlaksızlığı şiddetle kınıyor ve yasaklıyor.

21. (Karı-koca olarak) kendinizi birbirinize adadıktan ve eşiniz sizden sağlam bir taahhüt aldıktan (nikâh kıydıktan) sonra verdiğinizi (hangi yüzle) geri alacaksınız?

Bu âyet, "Kendinizi birbirinize adadıktan sonra" ifadesiyle, birbirine gönül vermiş, birbirinin mahremiyetine girmiş, dert ve sıkıntılara birlikte göğüs germiş, âdeta bir bütün olmuş iki hayat arkadaşının birbirini anlayıp hoş görmesi uyarısında bulunarak erkeğin aklını başına devşirmesini istiyor.

22. Geçmişte (cahiliye döneminde olanlar) bir yana, babalarınızın (veya dedelerinizin) daha önce evlenmiş (ya da zina etmiş) olduğu kadınlarla evlenmeyin! Zira bu bir hayasızlıktır, utanç verici bir iştir ve kötü bir gelenektir.

Bu âyet, babanın daha önce evlenip boşandığı kadınlarla çocuklarının evlenmesine yasak getiriyor. Bu kadınlar biyolojik anlamda ana olmasalar da babanın eşi olmaları hasebiyle ana konumunda oldukları için Allah böyle bir evliliği uygun görmüyor. Araplarda hâkim olan evlenme çeşidi, erkeğin kendi kabilesi veya aşiretinden bir kadınla evlenmesidir. Dolayısıyla bu noktada birçok edebe aykırı problemle karşılaşan İslam, cahiliyedeki bu tür geleneklere devrim niteliğinde düzenlemeler getirmiştir.

23. Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren sütanneleriniz, sütkardeşleriniz, kayınvalideleriniz, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanınızda kalan (ve koruyuculuğunu üstlendiğiniz) üvey kızlarınız (ile evlenmeniz) size haram kılındı. Eğer onların (analarıyla) gerdeğe girmemişseniz (o kızlarla evlenmenizde) size bir engel yoktur. Kendi sulbünüzden olan (öz) oğullarınızın eşleri ile evlenmeniz ve iki kız kardeşi birlikte nikâhınız altında bulundurmanız yine size haram kılındı. Fakat geçmişte olanlar geçmişte kalmıştır. Çünkü Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

"Analarıyla gerdeğe girmemişseniz onların kızlarıyla evlenebilirsiniz" ifadesi, bir erkeğin nikâhlayıp da kendisiyle zifafa girmeden boşadığı kadının başkasından olma kızıyla evlenmesini anlatmaktadır. Yoksa anası nikâh altında olup da henüz zifafa girilmemiş olan kadının kızıyla evlenmek anlamında değildir.

"Geçmişte olanlar hariç" ifadesi, Kur'an'ın hükmü gelmeden önceki zamanı yani Cahiliye dönemini ve İslam'ı kabul etmeden önce bu fiili işleyenlerin durumunu anlatmaktadır. Yani onlara bir sorumluluk yoktur.

24. (Savaş esiri olarak) sahip olduğunuz cariyeler müstesna olmak üzere evli kadınlar (da size) haram kılındı. (İşte bütün bunlar) Allah'ın size farz kıldığı yazılı hükümlerdir. Bunlardan başkasını, namuslu-iffetli, zinadan kaçınarak mallarınızla (mehir verip) istemeniz size helal kılınmıştır. O halde onlardan hangisinden (nikâh akdiyle) yararlandıysanız, mehrini takdir edildiği şekilde verin. Takdir edildikten sonra karşılıklı rıza ile anlaşmanızda size bir vebal yoktur. Şüphesiz ki Allah bilendir ve yegâne hikmet sahibidir.

Âyette geçen "muhsenat" kelimesi, evli, iffetli ve hür kadını ifade eder. Hür ve iffetli bir kadının iffetli bir erkekle hayatlarını birleştirmesi nikâhla resmiyet kazanır. Bu birliktelik ailenin temelini oluşturur. Nitekim insanı diğer canlılardan ayıran özelliklerden biri de "aile" olmasıdır. Aile, kanla ve mukavele ile bireyleri birbirine bağlanmış aralarında hukuki münasebetler olan tabii bir toplumdur. Hayvanlar sadece ürer ve çoğalırlar ama insanlar nikâh akdiyle önce aile olurlar, sonra da üreyip çoğalarak toplumu oluştururlar. Nitelikli bir toplumun oluşması, o toplumu meydana getiren ailelerin nitelikli olmasına bağlıdır.

25. Sizden kim iffetli, hür ve mü'min kadınlarla evlenecek güce sahip değilse, ellerinizin altında bulunan imanlı genç kızlarınızdan/cariyelerinizden alsın. Allah imanınızı en iyi bilendir. Siz mü'minler hep birbirinizden sayılırsınız. O halde fuhuşta bulunmayan, gizli dost edinmeyen, namuslu yaşamakta olan cariyeleri sahiplerinin izniyle nikâhlayınız, mehirlerini de güzelce veriniz. Eğer evlendikten sonra zina işlerlerse kendilerine özgür kadınlara verilecek cezanın yarısını uygulayınız. Bu (cariyelerle evlenme izni), içinizden (zinaya sapmak yoluyla) günaha gireceklerinden korkanlara tanınan bir imkândır. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok affedici, çok merhametlidir.

Bu âyette, hür kadınlarla evlenecek imkâna sahip olmayan ve aynı zamanda bekârlıktan kaynaklanan baştan çıkarıcı dürtülerin etkisinde bulunan kişilere cariyelerle evlenmek öneriliyor. Çünkü cariyelerin mehri hüre nazaran daha düşüktür. Ancak cariyeler başkalarına ait oldukları için onlarla evlenmenin bazı mahzurları olabilir.

Zina eden cariyelere, hür kadına uygulanan cezanın yarısının tatbik edilmesi; cariyelerin hukuki disiplinden uzak, adabı muaşeretten mahrum, sosyal hayattan yoksun ve ahlaki eğitimden nasipsiz olmalarındandır.

İslam'da köle ve cariyenin tek asli kaynağı savaştır. Dolayısıyla bugün bu müessese tarihte olduğu gibi işlememektedir. Cariyelerle evlilik konusunu tarihteki toplumların aile yapılarını tanımadan, sosyo-ekonomik düzeylerini bilmeden, psikolojik ihtiyaçlarını araştırmadan, kültürel altyapılarını soruşturmadan, yaşam koşullarını tetkik etmeden, hayata ve dünyaya bakışlarını değerlendirmeden İslam'ın bu konudaki hükmünü anlamak zordur.

26. Allah, size bilmediklerinizi bildirmek, sizi sizden önceki (iyi kimse)lerin (onurlu) yollarına iletmek ve tevbelerinizi kabul ederek günahlarınızı bağışlamak ister. Çünkü Allah, her şeyi en iyi bilendir, (sizin yararınız için) en uygun hüküm verendir.

Âyette geçen "öncekilerin yolları"ndan kasıt, Allah'ın ortaya koyduğu yasaların Hz. Peygamber'den önceki ümmetler tarafından uygulanış şeklidir. İlk insandan son insana uzanan bir hayat düsturu, yaşam biçimi vardır ve bu da bütün ilhamını Allah'ın yönergelerinden almaktadır. Bu yönergelerin pratik hayatta tatbikinde zaman zaman şartlara göre esneklikler görülse de temeli ve ana sütunları itibarıyla asla değişmezler. Prensip itibarıyla ilkeler ve amaçlar aynıdır, hedefler süreklidir ve hedefteki varlık insandır ve gaye de insanın saadetidir.

27. (Ey inananlar!) Allah, sizin tövbenizi kabul etmek ister. Fakat arzu ve şehvetlerini ilahlaştıranlar ise sizin (kendileri gibi) büsbütün sapıklığa düşmenizi isterler.

28. Allah yükünüzü hafifletmek ister, zira insan (sabır ve metanet bakımından) zayıf yaratılmıştır.

29. Ey inananlar! Birbirinizin mallarını (hırsızlık, gasp, kumar ve faiz gibi) haksız yollarla yemeyin. Karşılıklı rıza ile yapılan bir ticaret yapmanız ise elbette meşrudur. Sakın kendinizi öldürmeyin (mahvetmeyin)! Allah size pek merhametlidir.

"Kendinizi öldürmeyin" ifadesini, "kendi canınıza kıymayın" ya da "birbirinizi öldürmeyin" şeklinde almak yerine ayetteki anlam bütünlüğünden yola çıkarak, "birbirinizin mallarını haksız yere yiyerek toplum hayatınızı yaşanmaz hale getirmeyin, ömrünüzü mahvetmeyin" şeklinde yorumlamak daha doğru olur çünkü ayetin sonundaki "Allah size pek merhametlidir" cümlesi de bunu doğrular niteliktedir. Yani birbirinizin malını haksız yollardan yemez de ticari yollarla kazanmaya çalışırsanız Allah da size yardım eder ve istediğiniz bereketi verir.

30. Kim haddi aşarak ve düşmanca bir tavırla (gayri meşru yollarla) insanların malını yiyecek olursa, Biz onu ateşe atarız. Bu, Allah için çok kolaydır.

31. Eğer uzak durmanız emredilen büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin (diğer küçük) kusurlarınızı da örteriz ve sizi bereket ve nimet dolu bir yere yerleştiririz.

Bkz. 42/37, 53/32

Allah'ın, yapılmasını yasakladığı her şey günahtır. İslam'da günahlar nitelik açısından "büyük günahlar" ve "küçük günahlar" diye iki kategoride ele alınır. Farzların icra edilmemesi, şirk, sihir, haksız yere öldürmek, zina, kumar, hırsızlık, gasp, dolandırıcılık, aldatmak, yalan, iftira, gıybet ve insanlarla alay etmek büyük günahtır. Büyük günahlar dışında kalan mekruhlar ise küçük günahlar olarak değerlendirilir. Aslında küçük ya da büyük her işlenen günahta Allah'a karşı bir saygısızlık vardır. İşlenen günahlar büyük olmasa da kartopu gibi, işlendikçe ve çoğaldıkça büyüyeceği için güzel ve faydalı amellerle, tevbe ve istiğfarla temizlenmeleri gerekir.

32. Allah'ın, kiminizi kiminize üstün kılmaya vesile yaptığı (çalışmakla elde edilmeyen) birtakım nimetleri (boş kuruntularla) arzu edip durmayın. Erkekler de kendi kazandıklarından bir pay alacaklar, kadınlar da kendi kazandıklarından bir pay alacaklar. Çalışın da Allah'ın ihsan ve ikramından isteyin. Şüphesiz ki Allah, (her hak sahibine hakkını vermesini) en iyi bilendir.

Bkz. 16/71

Bu ayet, erkeğe mirastan kadının iki katı pay verilmesi, şahitlikte bir erkeğin yerine iki kadının geçmesi konusunda Hz. Peygambere "kadınların durumu amelde de böyle mi olacak yani bir kadın bir iyilik yaptığı zaman ona erkeğin yarısı kadar mı mükâfat verilecek?" sorusu üzerine nazil olmuştur.

33. (Erkek ve kadından) her biri için, ana, baba ve akrabanın bıraktığından (hisselerini alacak olan) vârisler kıldık. Kendileriyle yeminleştiğiniz kimselere hisselerini veriniz. Doğrusu Allah her şeyi bir şahit olarak gözetlemektedir.

"Yeminleştiğiniz kimseler" cahiliye devrinde âdet olan, bir adam başka biriyle kardeş olmak, birbirine arka çıkmak üzere anlaşır ve böylece birbirlerinin mirasına da vâris olurlardı. İlk zamanlar Kur'an bu geleneğe izin vermişti. Ancak daha sonraki zamanlarda bu durum istismar edilince Enfâl sûresinin 8/75. âyetiyle mirasa vâris olabilmek için yakın akrabalık şartı getirildi.

34. Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine (doğal ve ilahi iradenin tecellisi gereği) üstün kılması ve mallarından (aile efradına) harcaması (ve ailenin sorumluluğunu üzerine alması) sebebiyle erkekleri kadınların yöneticisi ve koruyucusu kılmıştır. Dürüst ve erdemli kadınlar, gerçekten Allah'ın koruduğu (ve korunmasını emrettiği) namuslarını, aile içi mahremiyetlerini koruyan sadık ve itaatkâr kadınlardır. Kötü niyetlerinden ve (yuvanızın yıkılmasına sebep olabilecek) çirkin davranışlarından korktuğunuz kadınlara gelince; onlara (kendilerini düzeltmeleri için önce) öğüt verin; sonra (uslanmazlarsa ilginizi azaltarak) onları yataklarında yalnız bırakın; (bu da fayda vermez ve edepsizliklerine devam ederlerse) son çare olarak onları (aşırıya gitmemek kaydıyla) dövün. Eğer bundan sonra size itaat ederlerse onları incitmekten kaçının! Şüphe yok ki Allah çok yücedir, çok büyüktür.

"Kavvâm", "kaim" kelimesinin mübalağa şekli olup geçimi sağlayan, koruyup gözeten, muhafaza eden, yüklendiği sorumlulukları yerine getiren, işleri yürüten, maiyetindekileri idare eden anlamlarına gelmektedir. Fıtrat bakımından varlık yapılarındaki farklılıklardan ötürü bu konularda erkekler kadınlardan daha yetkin olduğu için Allah kadını erkeğin himayesine ve sorumluluğuna bırakmıştır. Bilindiği üzere ailede görevleri bakımından erkek ve kadının farklı yükümlülükleri ve birbirlerine karşı hak ve sorumlulukları vardır. Ancak ailenin birinci derecede sorumlusu erkektir. Bu, bazı istisnalar dışında dünya genelinde de böyledir. Bu ayet aynı zamanda miras ayetlerinden hemen sonra geldiği için buradan da anlıyoruz ki; erkekler kadınlar üzerine koruyucu ve yöneticidirler. Çünkü erkekler, mallarını eşleri ve aile fertleri için harcamaları sebebiyle mirastan kadınların iki katı pay almaktadırlar. Ayrıca üstünlük gerekçesini sadece geçimi sağlamaya bağlamak da doğru değil çünkü erkekler biyolojik anlamda farklı olduğu gibi fiziksel bakımdan da kadınlara nazaran daha güçlüdür. Tarih boyunca savaşlar hep erkeklerle yapılmıştır, zor ve yorucu işler erkekler tarafından yürütülmüştür, ağır ve bunaltıcı meslekler erkeklerin olmuştur. 21. Asırda bile hala kadın korunan ve korunmaya muhtaç bir varlık olarak görülmektedir. Bunu kanıtlayan yüzlerce örneğe rastlamak mümkün. Bu onun zavallı ve değersiz bir varlık olduğu anlamına gelmez. Allah her iki cinse de farklı alanlarda üstün kabiliyetler vermiştir. Bazı konularda kadın üstün yeteneklere haizdir, bazı konularda da erkek.

Âyetteki "darabe" kelimesine "uzaklaştırmak", "bırakmak", "göndermek", "örnek vermek" gibi farklı anlamlar yükleyenler vardır. Yani "onları geçici olarak evden uzaklaştırın, uslanmaları için onlara farklı örnekler verin, kısa süreliğine evlerine gönderin" gibi. "Darabe" kelimesi Kur'an'da 58 yerde geçer ve bağlamına göre farklı manalara gelse de burada bu kelimeye "dövmek" dışında bir anlam yüklemek, âyetteki anlam bütünlüğünü bozacağı için doğru olmaz. Bunun yerine, âyette bahsi geçen ve dövülebileceğine müsaade edilen kadının durumunu sorgulamak daha doğru olur. Âyette, kötü niyetli ve yuvasının yıkılmasına sebep olabilecek çirkin davranışlar sergileyen kadından söz ediliyor, evliliğe dair sorumluluk taşımayan, iffetini düşünmeyen, ailesinin onurunu ve şerefini ciddiye almayan, yabancı erkeklerle ilişkilerinde ölçüsü bulunmayan kadından bahsediliyor. Kur'an bu tip kadınların ıslahı için bir terbiye metodu ortaya koyuyor ve işe öğütle başlayarak, kadını yatağında yalnız bırakmakla devam ediyor ve birkaç gün geçtikten sonra haddi aşmamak kaydıyla son çare olarak "dövme" cezasını uygun görüyor.

Ayrıca buradaki "nüşûz" kelimesiyle Tahrim 66/10. âyetindeki "haneta" kelimesi muhteva bakımından da birbirine yakındır. Hz. Lût ve Hz. Nuh'un karılarının kocalarına ihanetinden -düşmanlarıyla iş birliği yapmalarından- sonra helak oldukları anlatılmaktadır. Demek Allah'a isyan etmemek kaydıyla kocasına ihanet eden kadın kötü kadındır ve cezalandırılması gereken kadındır. Bilinmelidir ki helak olmak, dövülmekten çok çok daha ağır bir cezadır, dahası imtihanı kaybetmektir.

35. (Kadın ile kocanın) aralarının (iyice) açılmasından endişe ederseniz, bu durumda erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden de bir hakem gönderin. Bunlar, (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da aralarında (barışın yeniden sağlanması için onları) muvaffak kılar. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi) hakkıyla bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.

36. Allah'a kulluk edin ve hiçbir şeyi O'na denk tutmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya ve elinizin altındaki hizmetçi ve kölelere iyilik yapın. Allah, büyüklük taslayıp böbürlenen kimseleri sevmez.

Bkz. 1/4, 9/31, 51/56

37. Onlar ki hem cimrilik ederler hem de insanları cimriliğe teşvik ederler ve (infak etmemek için) Allah'ın kendilerine lütfundan verdiklerini gizlerler. Biz de (bu) inkârcı (nankör)lere, rezil edici ve alçaltıcı bir azap hazırladık.

38. Onlar, mallarını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve âhiret gününe de (gerçekten) inanmayan kimselerdir. Şeytan kime arkadaş olursa, o ne kötü bir arkadaştır.

Bkz. 2/264, 8/47, 107/6

39. Allah'a ve âhiret gününe inansalar ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiklerinden (gösteriş yapmadan) infak etselerdi ne olurdu sanki! Allah onların durumunu hakkıyla bilendir.

40. Şüphesiz ki Allah, (hiç kimseye) zerre kadar haksızlık etmez. (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir.

Bkz. 6/160, 27/89, 28/84

41. (Hesap günü) her ümmetten haklarında tanıklık edecek bir şahit (resûl) getirdiğimiz ve seni de bu ümmete karşı şahit gösterdiğimiz zaman, bakalım (o inkârcıların) halleri ne olacak? Bkz. 16/89, 39/69

Peygamberler Allah'ın dinini insanlara tebliğle yükümlüdür. Bütün peygamberler ümmetlerine aynı iman esaslarını getirmiştir. Kur'an'ın bize öğrettiği üzere hayat, devamlı ve organik bir süreçtir. Bölgesel ve sosyal şartlara göre uygulamalar (şeriatlar) değişse de ahlaki prensipler temelde değişmemektedir. Son peygamber olan Hz. Muhammed gelmiş geçmiş bütün peygamberlerin getirdiği ilahi öğretileri ihtiva eden en kapsamlı kitaba (Kur'an'a) muhatap olmuş ve İslam dininin tamamlanmış son şeklini tebliğ etmiştir. Peygamberlerin muhatap olduğu toplumlar, peygamberlerine inanmak ve tebliğ ettiklerine uymak zorundadır. Bu konuda en büyük şahitleri hiç şüphesiz kendileriyle beraber yaşayan peygamberlerdir. Bu bakımdan hesap gününde gerekli görüldüğü taktirde bütün ümmetler için peygamberler tanık durumunda olacaktır. Hz. Muhammed'in tanıklığına örnek olarak Furkan suresi 25/30 ayeti gösterebiliriz: "Resul (Muhammed) de (o gün): "Ey Rabbim! Kavmim şu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış bir şey haline getirdi" diyecek.

42. Allah'ı inkâr edip Resûl'e itaatsizlik yapanlar, o gün toprağın kendilerini yutmasını isteyecekler ama (onlar) olup biten hiçbir şeyi Allah'tan gizleyemeyecekler.

43. Ey inananlar! Sarhoşken ne söylediğinizi bilinceye (kendinize gelinceye) kadar, bir de -yolcu olmanız müstesna- cünüpken gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın! Eğer hasta veya yolculukta iseniz yahut herhangi biriniz tuvalete gidip ihtiyaç giderdikten sonra veya kadınlarınızla birlikte olup su da bulamamışsanız pak bir toprakla teyemmüm edin, (toprağı) yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz ki Allah çok affedendir, çok bağışlayandır.

"Ne söylediğinizi bilinceye kadar" ifadesi, namazın çok dikkatli ve bilinçli eda edilmesi gerektiğini anlatmaktadır. Sarhoşken yani kişi ne dediğini ve ne istediğini bilmezken namaza durmasının bir anlamının olmayacağı vurgulanmaktadır. İnsan, namazda kimin huzurunda olduğunu, okuduklarının ne anlama geldiğini ve huzurunda durduğu yaratıcısıyla neleri

konuştuğunu, O'na hangi konularda söz verdiğini, O'ndan neleri istediğini bilmelidir. Aksi taktirde namaz, sadece cehennem korkusuyla ya da cennet arzusuyla eda edilmiş olur ki bu namazın insanı kötülüklerden alıkoyması ve müspet manada insan davranışlarında etkili olması düşünülemez. Allah'ın istediği namaz da bu değildir zaten. Müslüman namazın her rekâtında; "Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz" diye Allah'a söz verdiğini bilecek ki kendisi gibi aciz varlıklara ve sahte otoritelere kulluk etmesin, onlardan medet ummasın! Namazda "Bizi, duygularımızla, ihtiyaçlarımızla, eğilimlerimizle birebir örtüşen, varlık kanunlarıyla tam bir uyum içinde olan o dosdoğru yola, yani İslâm'a ilet" diye dua eden kişi bunu hatırlayacak ki namazdan sonra İslam'a uymayan, Kur'an'ın getirdiği evrensel ahlak değerlerle örtüşmeyen davranışlar sergilemesin. Namazı, ahlaktan yoksun insanın Allah'ın rahmet kapısının önünde içi boş bir ritüel yapması değil, İslâm ahlakıyla tekâmül etmiş Müslümanın Allah'la hasbıhal etmesi olarak görsün.

44. Şu kendilerine kitaptan bir pay verilenleri görmüyor musun? Onlar (mal, servet, şöhret peşinde din istismarına yönelip) sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan çıkmanızı istiyorlar.

Bkz. 2/109, 3/99, 186, 4/44

Kitaptan pay verilmesi demek: ilim sahibi olmak anlamındadır ve bu ilim sahiplerinin çıkar ve menfaatleri uğruna hem kendisini hem de etrafındakileri basit çıkarlar uğruna felakete sürüklememesi, hakkı batıl, batılı hak gibi göstermemesi gerektiği ifade ediliyor.

45. Allah (sizin gerçek dostlarınızı ve) düşmanlarınızı sizden çok daha iyi bilir. Koruyup gözeten olarak Allah (size) yeter. Bir yardımcı olarak da Allah (size) yeter.

46. Yahudilerin bir kısmı, (Tevrat'taki) kelimelerin anlamını çarpıtırlar. Sözleri asıl bağlamından koparıp tahrif ederek, "İşittik ama karşı çıkıyoruz!" ve "Dinle, dinlemez olası!" ve "Asıl sen bize kulak ver (bizim çobanımız ol ey Muhammed)!" derler. Böylece dilleriyle oyun oynarlar ve (sahih) itikadın yanlış olduğunu ima etmeye çalışırlar. Hâlbuki onlar, sadece "İşittik ve itaat ediyoruz!" ve "Bizi dinle, bize katlan (organize edip yönet)!" deselerdi, gerçekten bu onlar için daha hayırlı ve daha dürüstçe bir davranış olurdu. İşte Allah inkârları (ve isyanları) yüzünden onlara lanet etmiştir. Onların ancak pek azı inanır. Bkz. 2/104, 3/78, 5/13

"Râina", Bakara suresinin 104. ayetinde de olduğu gibi "i" harfinin kesresini azıcık uzatmakla yani "î" yapmakla anlamı değişen bir kelimedir. Normal okunuşla "Lütfedip dinle" anlamı taşıdığı gibi "î" yi uzatarak hakaret anlamında "dinle, dinlemez olası, çoban ol" gibi anlama da gelir. Medine Yahudilerinden bazıları Peygamber Efendimizle konuştukları zaman, kelime oyunları yaparak "bizi gözet" anlamına gelen "râina" kelimesindeki ayının kesresini biraz uzatarak "râîna" şeklinde okur ve "Bizim çobanımız ol, dinlemez olası!" anlamına gelen şekle sokarlardı. Bu şekilde laubali tavırlarıyla Hz. Peygamberle alay etmeye çalışırlardı. Bu ayet, o günün Yahudilerinin bu yaptığının ne kadar çirkin bir iş olduğu ve bu tavırlarından dolayı lanetlendikleri ifade edilmektedir.

47. Ey geçmişte kendilerine kitap verilenler! Ümitlerinizi boşa çıkarmadan ve onları sona erdirmeden ya da cumartesi yasağını çiğneyenleri lanetlediğimiz gibi lanetlemeden yanınızda bulunanı (Tevrat'ı) doğrulayıcı olarak indirdiğimiz bu kitaba (Kur'an'a) iman edin. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir. Bkz. 2/65, 4/154 ve dipnot, 7/163, 16/124

48. Allah, kendisine ortak koşulmasını (başkalarının ilahlaştırılmasını) asla bağışlamaz. Onun dışında, (iyi niyet ve amellerine bakarak) dilediği kimsenin günahını bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa kesinlikle büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur. Bkz. 4/116, 5/72, 22/31

Gerek varlık âlemindeki düzen ve disipline, gerek insan bünyesindeki maddi ve manevi mucizelerin sınırsızlığına, gerekse Allah'ın mutlak birliğinin ve benzersizliğinin Hz. Peygamber'in getirdiği öğretilerle ve örnekliğinin sürekli vurgulanmasına rağmen Allah'tan başka

varlıklarda tanrısal özellikler bulunduğunu vehmeden, Allah'la arasına vasıtalar koyan ve Allah'ın tasarruf yetkisini onlarla paylaşan kişi müşriktir.

49. Şu kendilerini temize çıkaranları (günahsız görenleri) görmüyor musun? Oysa Allah dilediği kimseyi (iyi niyet ve faydalı çalışmalarından dolayı) arındırır, fakat hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz.

İnsan hayatı boyunca yaptıklarının yanı sıra yapması gerektiği halde yapmadıklarından da sorumludur. Dolayısıyla kendisini günahsız görme yetkisinin olmadığı, değerlendirmeyi sadece Rabbimizin yapacağı ifade edilmektedir.

50. Bak Allah'a karşı nasıl yalan uydurup iftira ediyorlar. Bu, apaçık bir günah olarak (onlara) yeter.

"Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" (Maide, 5/18), "Sayılı günlerin dışında, ateş asla bize değmeyecektir" (Bakara 2/80), "Biz (Allah'ın) salih kullarıyız" (Bakara 2/11), "Cennete ancak Yahudi veya Hıristiyan olan girebilecektir" (Bakara 2/111). Bu ayetlerde de görüldüğü gibi "Allah bizi ayrıcalıklı bir millet olarak seçip yüceltmiştir ve ne yaparsak yapalım, bizi asla cezalandırmayacaktır!" şeklindeki söylemleriyle yalanlar uydurup Allah'a iftira atıyorlar.

51. Kendilerine ilahi kelamdan bir pay verilenleri görmüyor musun? Onlar, cibt'e (hükmüne kayıtsız şartsız boyun eğdikleri kişilere) ve tağûta (ilahi kanunlara aykırı hükümler veren azgın güçlere) iman ediyor ve sonra da mü'minlerden daha doğru yolda bulunduklarını söylüyorlar.

"Cibt" put, büyücü, şeytan ya da hiçbir gücü ve özelliği olmadığı halde kendisine güç vehmedilen şeydir. "Tağût" ise, azgın, sapkın, zorba, kötülük önderi, haddini aşan, Allah'ın emirlerinin karşısında olan, insanlara kaba kuvvetle hükmetmeye çalışan kişi ya da düzen demektir.

Medine'den gelen Yahudiler müşriklere güven vermek ve Müslümanlara karşı bir ittifak oluşturmak için müşriklerin komutanı Ebu Sufyan'a, "Allah için söylenecekse, siz hakka Muhammed'den daha yakınsınız." diyerek inançlarını bile ayaklar altına alıyorlardı. Yeter ki Müslümanlara zarar verilsin, İslam'ın yayılması engellensin ve Muhammed'in varlığı ortadan kalksın… Gaye ve amaçları bu yöndeydi.

52. Bunlar Allah'ın kendilerine lanet ettiği kimselerdir. Allah kime lanet ederse artık onun için hiçbir yardımcı bulamazsın.

53. Yoksa onların (Allah'a ait olan) mülkte hisseleri mi var? Eğer öyle olsaydı, insanlara bir çekirdek kırıntısı bile vermezlerdi.

54. Ya da Allah'ın insanlara cömertçe sunduğu nimet ve bol ihsanına karşı haset mi ediyorlar? Oysa Biz İbrahim ailesine (ki sen de o nesildensin) vahiy ve hikmet vermiş (kitaptaki bilgileri pratik hayatta uygulama yeteneği) bahşetmiş ve onlara güçlü bir hükümranlık lütfetmiştik.

55. Onlardan (Yahudilerden) kimi ona (Muhammed'e) inandı, kimi de (bu İsrailoğullarından değildir diyerek) ondan yüz çevirdi. Onlara ceza olarak cehennem yeter.

56. Mesajlarımızı inkâr edenleri zamanı geldiğinde ateşe mahkûm edeceğiz. Derileri her yanıp döküldüğünde yerlerine taze deri yaratacağız ki azabı (tam olarak) tadabilsinler. Şüphe yok ki Allah mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 20/74, 25/14, 87/13

57. İman edip de erdemli davrananları ise içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetlere yerleştireceğiz. Onlar için orada tertemiz eşler/arkadaşlar vardır. Onları orada (keyif ve mutluluk içinde yaşamlarını sürdürecekleri) koyu (tatlı) bir gölgeye eriştireceğiz. Bkz. 2/25, 3/15 ve "eşler/arkadaşlar" la ilgili dipnot.

58. Allah size, mutlaka emaneti (ve işleri) ehil ve emin kimselere vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adalet (ve hakkaniyet)le hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel

öğütler veriyor! Şüphesiz ki Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla görendir. Bkz. 16/90

Emanet; bir şeyin ya da işin sorumluluğunu ve yetkisini geçici olarak birine vermektir. Konusu ve alanı ne olursa olsun sosyal, ekonomik, siyasi, ticari yükümlülükler buna dahildir. Emanette liyakat çok önemlidir. Basit ve ehemmiyeti düşük küçük şahsi işlerde bile insan liyakat ararken şahsının ve toplumun geleceğini doğrudan ilgilendiren idari, siyasi ve ekonomik anlamda yöneticileri seçerken ya da atarken mutlaka çok hassas davranmamız gerekmektedir.

Adalet; eşit davranmak, hakkı teslim etmek, her şeyi yerli yerine koymak demektir. Özet bir ifade ile nizamı âlemdir adalet. Adaletin olmadığı yerde sefalet olur, anarşi olur, terör olur, savaş olur. Onun için adaletin tesisiyle ilgili görev alacak kişilerin seçimi ve ataması da o derece mühimdir. Bir sonraki ayette "otorite emanet edilmiş olanlara itaat" emrediliyor. Liyakatsiz ve ehliyetsiz birine itaat etmek de zulümdür. Onun için atamalarda ve seçimlerde sorumluluk çok büyüktür. Aksi taktirde yapılan zulme de ortak olmuş olunur.

Ayetin nüzül sebebi: Miladi 630 Yılında Mekke fethedildiği zaman, Kâbe'nin kilidi Osman b. Talha'da bulunuyordu. Osman b. Talha kilidi Hz. Peygamber'e vermek istemeyince Hz. Ali zorla alarak Kâbe'nin kapısını açtı. Daha sonra Hz. Muhammed'in amcası Hz. Abbas kilidin ve Kâbe'nin bakıcılığının kendisine verilmesini istedi. Hz. Peygamber bu konuda henüz kararını vermemişken bu âyet nazil oldu. Bunun üzerine Hz. Ali kilidi Osman b. Talha'ya geri iade etti ve kendisinden de özür diledi. Bu olayı yaşayan Osman b. Talha da Müslüman oldu.

Bu ayet hepimizi ilgilendirdiği gibi en çok hisse çıkarması gereken kişiler ülkeleri ve toplumları yönetenlerdir!

59. Ey inananlar! Allah'a itaat edin, Resul'e de itaat edin ve aranızdan kendilerine otorite emanet edilmiş olanlara da (itaat edin). Eğer Allah'a ve âhiret gününe (gerçekten) inanıyorsanız anlaşmazlığa düştüğünüz konuları Allah'a ve Resul'üne götürün (onları Kur'an ve sünnetle çözün). Bu (sizin için) en hayırlısıdır ve sonuç olarak da en iyisidir. Bkz. 2/132

İslam terminolojisinde, kendisine tabi olanlara rehber olan Hz. Muhammed'in hayat tarzı "sünnet" olarak ifade edilmiştir. Vahiy ile şekillenen Hz. Peygamber'in sünneti her türlü şüphe ihtimalinden uzak bir kesinlik ortaya koyduğu takdirde Kur'an ile tam bir hukuki bağlayıcılık taşır. Onun için Kur'an'la çelişen ve vahye ters düşen hiçbir söylem hadis olamaz ve hiçbir hayat tarzı da sünnet olarak lanse edilemez. Allah Kur'an'da; bir konuda açık ve net hükmünü koyduğu halde "…ama bu konuda Hadis-i Şerifte şöyle buyuruyor…" demek İslam'ı bölmektir ve Hz. Muhammed'i Allah'ın önüne geçirmektir. Yani peygamberimizden olduğu iddia edilen bir söz Kur'an'a uygunsa hadis diyebiliriz aksi durumda gerçek değildir, bilakis peygamberimize atılmış bir iftiradır.

60. (Ey Resul!) Sana (indirilen Kur'an'ı) ve senden önce indirilen (kitaplara sözde) inandıklarını iddia eden, (ama öte yandan) şeytani güçlerin hâkimiyetine teslim olmakta beis görmeyenlerin farkında değil misin? Oysa onlar onu reddetmekle emrolunmuşlardı. Şeytan da onları uzak bir sapıklıkla sapıtmak ister. Bkz. 2/256, 5/49, 16/36

Bu âyet, Medine'de kendisini Müslüman gösteren bir münafık ile bir Yahudi arasındaki anlaşmazlık üzerine nazil olmuştur. Yahudi anlaşmazlığın çözümü için Hz. Muhammed'in hakemliğini, münafık ise Yahudi olan Ka'b b. Eşref'in hakemliğini istemişti.

Âyette geçen "Tağût" kelimesi, Allah'ın koyduğu sınırları aşan, insanları Allah'tan alıkoyan kişi ya da güç için kullanılmıştır. Şeytana "Tağût" denmesi de bunun içindir. Eğer birileri insanları Allah'tan uzaklaştıracak planlar yapıyorsa, Hz. Peygamber'i devre dışı bırakacak yollara başvuruyorsa, Kur'an'ı hayatın dışına itecek girişimlerde bulunuyorsa o kişiler "Tağût" olarak anılır.

61. Her ne zaman onlara: “Allah’ın indirdiğine (Kur’an’a) ve Resûl’e gelin!” denilse, münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.

Bu âyet, Hz. Peygamber zamanında şeytani güçlerin hâkimiyetine teslim olup da Haktan uzak duran münafıkları anlatsa da Kur’an’ı anlamaya yanaşmayan, onu ölçüt ve referans olarak almayan günümüz tipik Müslümanlarını da tarif etmektedir. Nitekim Müslümanların çoğu sarayın içinde ikamet etmek varken kapısında bekleyen evsizler gibi Kur’an sarayının kapısında el pençe duruyor ama içinde yaşamayı düşünmüyor yani sayfasını kapağını öpüp başına koyuyor, mushafını duvara asıyor ama içindeki hikmetlerle tanışmayı akıl edemiyor. Kur’an’da 6236 ayet varsa, bu kadar muhatabın var demektir. Bu muhatapların fotoğrafına bakarak Müslümanlık olsaydı, Allah Kur’an’ı 23 senede değil de bir defa da “albüm” olarak gönderirdi. Kur’an ziyafeti” diye insanlar merasimlere davet ediliyor fakat mesajı anlamak yerine sadece “lafız tilaveti” yapılıyor. Kur’an’daki hayatımızı birebir ilgilendiren mesajların beynimize kazınması ve yüreğimize nüfuz etmesi gerekirken, sadece lafız tilavetiyle duygulanarak ve gözyaşı dökerek Kur’an’dan istifade ettiğini zanneden, maalesef büyük bir gelenekçi kitle mevcut.

62. Peki, nasıl oluyor da kendi elleriyle işledikleri (kötülükler) yüzünden başlarına bir musibet gelince sana koşarak: “Biz sadece iyilik yapmak ve uzlaşma sağlamak istemiştik” diye Allah’a yemin ediyorlar. Bkz. 2/95, 5/52

63. Halbuki onlar, kalplerinde olan (yalan)ı Allah’ın bildiği kimselerdir. O halde sen onları kendi hallerine bırak. Ama yine de onlara öğüt ver(meye devam et) ve kendi durumlarıyla ilgili (nefislerini ikna edici) tesirli söz(ler) söyle!

64. Biz, bütün peygamberleri Allah’ın izni (emri) ile kendilerine sadece itaat edilmek üzere gönderdik. Eğer onlar (günah işleyip) kendilerine zulmettikleri vakit sana gelerek Allah’tan bağışlanma dileselerdi ve resûl de onların bağışlanması için dua etseydi, Allah’ın ne kadar bağışlayıcı ve merhametli olduğunu elbette göreceklerdi. Bkz. 3/152, 58/12

Âyette geçen “Allah’ın izniyle” ifadesi, “Allah’ın yardımıyla” ya da “Allah’ın emriyle” şeklinde anlaşılmalıdır.

65. Hayır (onların zannettiği gibi değil), Rabbine andolsun ki onlar, aralarında anlaşmazlığa düştükleri her konuda seni hakem tayin etmedikçe ve sonra da senin kararına kalplerinde hiçbir burukluk (ve şüphe) duymaksızın tam anlamıyla teslim olmadıkça, gerçekten iman etmiş olamazlar.

Bu âyet, Hz. Peygamber’in Allah’tan aldığı vahiy ile Kur’an mesajını yaşanılır kılmak amacıyla verdiği emirlere her Müslümanın kayıtsız şartsız uymak zorunda olduğunu göstermektedir. Hz. Muhammed’in sadece peygamberliğine inanmakla yani şehadet getirmekle, onun hayata geçirdiği inanç, düşünce ve ahlaki değerleri tatbik etmek aynı şey değildir. Bir kişi Hz. Peygambere inanıyorsa, ona tabi olmak ve hayatını ona göre inşa etmek zorundadır.

66. Eğer Biz onlara (Allah yolunda savaşarak): “Canlarınızı feda ediniz” ya da (zulmün ve haksızlığın hâkim olduğu) “yurtlarınızdan çıkınız” diye emretmiş olsaydık, pek azı dışında, bunları yapamazlardı. Oysa onlar, kendilerine verilen öğütleri tutsalardı, bu kendileri için daha iyi olurdu ve onları (imanlarında) daha dirençli kılardı.

Bugün Allah için hayatını ortaya koyarak yurdunu terk edebilecek yiğitlere rastlamak zor olsa gerek. Allah hicretin zorluğuna dikkat çekerek, Kur’an mesajıyla verilen öğüdün tutulması, manevi ve ahlaki değerlere sahip çıkılarak hayatın Allah’ın istediği şekilde disipline edilmesi konusunda uyarıda bulunuyor.

67. O zaman kendilerine (direktiflerimize uydukları için) elbette katımızdan büyük bir mükâfat verirdik.

68. Ve elbette onları dosdoğru yola (ve sonsuz mutluluğa) iletirdik.

69. Kim(ler) Allah'a ve Resûl'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği nebîler, (hakikatten hiç sapmamış) sıddıklar, (Allah yolunda hayatını vakfeden ve canını imanına şahit kılan) şehitler ve (İslam'ın emir ve yasaklarına uyan) salihlerle beraber olacaklardır. İşte onlar ne güzel arkadaştır!

70. Bu, ihsan ve ikram Allah'ın lütfudur (ve nimetidir). Her şeyi hakkıyla bilen olarak Allah yeter.

71. Ey inananlar! (Düşmanlarınıza karşı) ihtiyatlı davranın, (duruma göre) bölük bölük veya hep birden savaşa gidin. Bkz. 2/190 ve dipnotu, 22/39 ve dipnotu.

Düşmanlara karşı ihtiyatlı davranmak, savaş siyasetinin bir gereğidir. Zamana ve şartlara göre farklı stratejilerle düşmanın karşısına nasıl çıkılması gerekiyorsa o şekilde çıkılmalı. Toplu halde çıkılması gerekiyorsa toplu halde, küçük gruplar hâlinde çıkılması gerekiyorsa da küçük gruplar hâlinde çıkılmalı ama mutlaka çıkılmalı. Hiç kimse, "Ben Müslüman'ım ama savaşla işim olmaz, dünya zaten geçicidir ben ahiretimi bilirim, haksızlıkları da alır bağrıma basarım, ibadetimle meşgul olur, kulluğumu yerine getiririm" diyemez. Eğer birileri, -hangi dinden ve düşünceden olursa olsun, isterse Müslüman kimliğiyle yaşayan bir toplum olsun, -dünyanın huzurunu bozuyor, barışı tehdit ediyor, güveni ortadan kaldırıyor, kardeşliği, birliği, dayanışmayı dinamitliyor ve insanların hayat haklarını ellerinden almaya çalışıyorsa, o kimselere karşı savaşmak farzdır.

72. İçinizden bazıları vardır ki (cihad konusunda) pek ağır davranırlar. Eğer başınıza bir felaket gelirse, "Allah bana lütfetti de onlarla birlikte bulunmadım" derler.

Görüldüğü gibi Allah, en küçük bir detayı bile göz ardı etmiyor. Savaş emri alınmasına rağmen uyuşuk davranışlarla geri kalmayı planlayan, pasif ve zayıf iradeli insanların ikiyüzlülüğünü ortaya koyuyor. Savaştan geri durduğu için etkilenmeyen bu tip insanlar "Allah bize lütfetti de onlarla birlikte bulunmadık" derler, yani Allah'ın emrinden kaçarak geri kalmalarını Allah'ın bir lütfu olarak değerlendirirler.

73. Fakat Allah'tan size bir lütuf (zafer) ihsan edildiğinde, bu sefer de sizinle kendisi arasında hiçbir dostluk ilişkisi yokmuş gibi şöyle der: "Keşke ben de onlarla beraber olsaydım da büyük bir başarı elde etseydim."

74. O halde dünya hayatı yerine âhireti satın alanlar, Allah yolunda savaşsın. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülürse yahut (düşmana) üstün gelirse, ona pek büyük bir mükâfat vereceğiz.

Bu âyet hem savaşa katılanlar hem de sair zamanlarda dünya-ahiret dengesini sağlamaya çalışanlar için çok ciddi mesajlar içermektedir. "Dünya hayatı yerine ahireti satın alanlar" ifadesi, ölebileceğini bile bile savaşa katılarak dünyayı ahiret ile takas etmek isteyenler ve haksızlık, zulüm, kötülük karşısında mücadele edenler için kullanılmıştır. Ahirete inanan insanların Allah'a itaatsizlik ederek savaştan kaçması, dindaşlarına ihânet etmesi, ölümden korkması düşünülemez. Çünkü bu insanlar biliyor ve inanıyorlar ki, Allah'ın emrini yerine getirdikleri takdirde öldükten sonraki hayatları dünyadakinden çok daha güzel ve çok daha rahat olacaktır. Âyetin ikinci cümlesindeki, "Kim Allah yolunda savaşır da öldürülürse yahut üstün gelirse, ona pek büyük bir mükâfat vereceğiz." söylemi bu tezi doğrulamaktadır. Kişi ister öldürülsün isterse galip gelerek dünya hayatına kaldığı yerden devam etsin, her iki durumda da mükâfatını fazlasıyla alacaktır. Fazlasıyla diyorum çünkü dünya ile cenneti takas etmiştir. Dünyanın iğreti ve süflî emellerine karşı Allah'ın rızasını talep ederek cenneti kazanmak en kârlı ameldir. Eğer kişi buna inanıyor da hâlâ Allah için cehde zorlanıyor ve çekimser kalıyorsa îmanını gözden geçirmek durumundadır.

75. Size ne oluyor ki; “Ey Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu memleketten kurtarıp özgürlüğe kavuştur ve rahmetinle bize bir koruyucu ve yardımcı gönder” diyen erkekler, kadınlar ve çocuklar uğruna Allah yolunda düşmanla savaşmıyorsunuz?

Savaşa izin verildikten ve Bedir Savaşı için hazırlıklara başlandıktan sonra yine de bazı Müslümanlar korkak davranarak savaşın başlamasına, müşriklerle cenkleşmeye soğuk durdular. Bunun üzerine yukarıdaki âyet nazil oldu. Burada savaşmak için geri duranlar yadırganıyor ve eleştiriliyor. Halkı zalim olan bir toplumun elinden kurtulup özgürlüğe kavuşmanın bir vecibe olduğu anlatılıyor. Demek zulme uğrayanların sadece Allah’a dua etmesi yetmiyor, zulmü durduracak çalışmalar yapması ve bunun için gerekirse düşmanla savaşmaya kadar her şeyi göze alması gerekiyor.

76. İman edenler Allah yolunda savaşırlar. İnkârcılar da (Allah’ın direktiflerinden uzaklaştıran, kendi isteklerini hâkim kılmak isteyen) tâğût yolunda savaşırlar. O halde (ey inananlar!) siz de şeytanın dostlarıyla savaşın. Şüphesiz ki şeytanın tuzağı ve hilesi zayıftır.

İnsan için iki yol vardır: Biri Allah’ın yolu, diğeri şeytanın yoludur. İnananlar, insanca yaşamak için gerektiğinde Allah’ın yolu için savaşmaktan geri durmazlar. İnkârcılar ise âyetin ikinci cümlesinde ifade buyrulduğu gibi “Tâğûtun yolunda savaşırlar.” Yani onlar da nefsin ve şeytanın istekleri istikametinde dünyanın düzenini bozmak, hakça yaşamayı engellemek, fitnenin, fesadın egemen olması için mücadele verirler.

77. (Savaş emri gelmeden önce) kendilerine: “Ellerinizi savaştan çekin, namazı ikame edin, zekâtı verin” denilenleri görmedin mi? Savaş üzerlerine farz kılınınca içlerinden bir topluluk, Allah’ın azabından korkar gibi hatta daha çok korkarlar ve “Ey Rabbimiz! Neden üzerimize savaşı farz kıldın, bize biraz daha zaman tanıyamaz mıydın” derler. (Ey Resûl! Onlara) de ki: “Bu dünyanın keyfi ve rahatlığı kısa ömürlüdür. Âhiret ise Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için en hayırlısıdır. Siz zerre (hurma çekirdeğinin lifi) kadar bile haksızlığa uğratılmayacaksınız.” Bkz. 47/20

Âyette, mağdur olan, haksızlığa uğrayıp hicrete zorlanan ve arkasından malları yağmalanan Müslümanların savaşa istekleri anlatılıyor. Ancak savaş farz kılınınca bu defa da korkuya kapılıyorlar ve “Neden bize savaş farz kılındı?” diyerek çekimser davranıyorlar. Burada insanların garâbeti hayret verici bir şekilde ortaya konuyor. Mekke döneminde müşriklerden işkence ve baskı gören Müslümanlar savaş izni için Allah’tan ruhsat bekliyordu. Yıllar geçtikten ve şartlar savaşı kaçınılmaz hâle geldikten sonra Allah savaşa izin verince, bu defa da Müslümanların bir grubu paniğe ve korkuya kapılarak, sanki savaşı isteyen kendileri değilmiş gibi, “Ey Rabbimiz! Neden üzerimize savaşı farz kıldın?” diyerek dertleniyorlar. Arkasından da “Bize biraz daha zaman tanıyamaz mıydın?” diye soruyorlar. Oysa gerçek mü’minlerin bu şekilde imanlarıyla çelişen davranışta bulunması doğru değildir. Çünkü zulme uğradıkları için savaş iznini dört gözle bekleyen, kendilerini savunmak, onurlarını korumak ve özgürce yaşamak için Hz. Muhammed’e “Neden savaşmıyoruz?” diye çıkışan kendileriydi. Bu insanlar Hz. Muhammed’in terbiyesinde ve gelen vahyin etkisinde olsa da imanları zayıf olduğu için böyle bir talepte bulunabiliyorlar. Bu davranışların insanî bir davranış olduğunu bilmek ve onları da Hz. Muhammed’in arkadaşlarıdır diye günahsız ve kusursuz düşünmemek lâzım. Zira onlar da insandır ve insan Hz. Muhammed’in arkadaşı da olsa mükemmel değildir.

78. Nerede olursanız olun, sağlam yapılı kaleler içinde bulunsanız dahi ölüm size ulaşır. Onlara bir iyilik dokunursa “Bu Allah’tandır” derler. Bir kötülük dokunursa “Bu senin yüzündendir”

derler. Onlara de ki: “Hepsi de Allah tarafındandır.” Böyle iken bu topluluğa ne oluyor da kendilerine bildirilen hakikati anlamaya yanaşmıyorlar? Bkz. 33/16, 62/8

79. (Ey insan!) Başına ne iyilik gelirse Allah’tandır, uğradığın her kötülük de nefsindendir. (Ey Muhammed!) Biz seni insanlara bir resûl olarak gönderdik. Buna şahit olarak Allah yeter.

80. Kim resûle itaat ederse, gerçekte Allah’a itaat etmiş olur. Kim de (itaatten) yüz çevirirse bilsin ki, biz seni onların başına bekçi göndermedik. Bkz. 2/132, 4/59, 48/10

Âl-i İmran 3/32, 132; Nisa 4/59, 69; Maide 5/92; Enfal 8/1, 46; Nur, 24/54; Muhammed 47/33; Mücadele 58/13 ve Teğabun 64/12 ayetlerinde olduğu gibi burada da Allah’a itaatle Peygamber’e itaat aynı karede yer alıyor. Aynı sûrenin 4/80. ayetinde de “Kim Resûl’e itaat ederse, gerçekte Allah’a itaat etmiş olur” buyrularak vahyin birinci muhatabı ve uygulayıcısı olan Resûl’e itaatin Allah’a itaatten bağımsız olarak düşünülemeyeceği anlatılıyor. Ancak bu ayetleri; “Allah’a itaat Kur’an’a itaat, elçisine itaat hadislere itaattir” şeklinde anlamak asla doğru olmaz. Çünkü hadis diye peygamber üzerinden meşrulaştırılmak istenen yüzlerce hurafe vardır. Peygamberin Kur’an’la çelişen bir şey söylemesi asla mümkün değildir. Onun için hadislerin Kur’an üzerinden yorumlanması lazım. Allah’ın gösterdiği yolda Peygamber bir elçidir, öncüdür, rehberdir ve modeldir. Ama asla bir kanun koyucu değildir. Bu minvalde Hz. Peygamber’in âlemlere (insanlığa) rahmetin vesilesi olması (Enbiya, 21/107) vahyin birinci muhatabı ve tebliğcisi olmasından kaynaklanmaktadır. Vahyin, muhatapları üzerinde etkili olabilmesi için ayetlerin tebliğcisi ve uygulayıcısı olan Hz. Peygamber’in otoritesinin sağlanması gerekiyordu. Dolayısıyla Allah’ın elçisi ve tebliğcisi olduğu için Allah’a itaatle Hz. Peygamber’e itaat aynı şey sayılmış ve ona itaat etmenin Allah’a itaat olacağı vurgulanmıştır.

81. Yüzüne karşı “evet” derler. Fakat onların bir grubu yanından ayrıldıktan sonra geceleyin aleyhinde sana verdikleri sözle bağdaşmayan planlar/tuzaklar kurarlar. Hiç şüphesiz Allah onların geceleri kurdukları planları/tuzakları (görüyor ve) kaydediyor. Sen onlara aldırma ve Allah’a güven (çünkü Allah da plan yapıyor). Vekil olarak Allah sana yeter.

82. Onlar hâlâ Kur’an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah’tan başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, kuşkusuz içinde birçok çelişki (tutarsızlık) bulacaklardı.

83. Onlara İslam toplumunun güvenliğini ilgilendiren veya (mü’minler arasında) korkuya neden olabilecek bir haber ulaşınca onu hemen yayarlar (ortalığı telaşa verirler). Hâlbuki o haberi Resûl’e ya da (kendi) başlarındaki yetkililerine götürseler, elbette işin iç yüzünü araştırıp gerçek mahiyetini anlarlardı. Eğer Allah’ın lütuf ve rahmeti üzerinizde olmasaydı, pek azınız hariç hepiniz şeytana uyup gitmiştiniz.

84. (Ey Muhammed!) Artık Allah yolunda savaş. Sen ancak kendinden sorumlusun. Mü’minleri de buna (savaşa) teşvik et! Allah inkârcıların gücünü kırmaya muktedirdir. Çünkü Allah kuvvetçe daha üstün, cezalandırmada da daha şiddetlidir.

85. Kim bir iyiliğe aracılık ederse kendisi için ondan bir pay/sevap var. Kim de bir kötülüğe aracılık ederse, kendisi için ondan bir pay/vebal vardır. Allah her şeyi gözetip karşılığını verendir.

İnsan sosyal bir varlık olduğu için toplu halde yaşama ihtiyacı duyar. İnsanların oluşturduğu toplumlardan sosyal olaylar, ilişkiler ve olgular ortaya çıkar. Bu ilişkiler etkileşim kalıbı açısından birey-birey ilişkisi, birey-grup ilişkisi ve grup-grup ilişkisi olarak kendini gösterir. Sosyal ilişkiler dinamik bir özelliğe sahip olduğu için değişirler. Toplumdaki değişmelerde çevre ve teknoloji faktörü etkili olsa da en önemli rolü kültür faktörü oluşturur. Bu da bireyin ve toplumun yapısında hızlı bir şekilde tezahür eder. Bu değişim sürecinde bütün bir cemiyeti, dolayısıyla dünyayı

etkileyecek olan fert planındaki davranışlar çok önemlidir. Onun için kişi, davranışlarında ve ilişkilerinde bu derin mesajın sorumluluğunu hissetmelidir. Bir sonraki âyette "selama karşılık verin" direktifi de bu bağlamda çok büyük anlam ifade etmektedir. Çünkü selamlaşmak; sevginin, saygının ve barışın topluma yayılmasında önemli katkı sağlar.

86. Size bir selam verildiği vakit, siz de ondan daha güzel bir selamla yahut aynıyla karşılık verin. Şüphesiz Allah her şeyin hesabını (kaydını) tutmaktadır.

87. Allah (O'dur ki), O'ndan başka ilah yoktur. (O,) hakkında hiçbir şüphe olmayan kıyamet gününde sizleri muhakkak toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

88. Size ne oluyor da münafıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz (bazılarınız onları hâlâ savunup duruyor)? Hâlbuki kazandıkları yüzünden Allah onları baş aşağı çevirdi. Allah'ın, sapıklıkta bıraktığını siz mi doğru yola ulaştıracaksınız? Allah kimi (kötü niyetinden ve eyleminden dolayı) sapıklıkta bırakırsa, sen onun için bir çıkış yolu bulamazsın. Bkz. 6/39, 13/33, 39/23, 42/46

"Allah'ın sapıklıkta bıraktığı" ifadesi, "Allah kullarını saptırır" şeklinde anlaşılmamalı. Allah kulunu saptırmadığı gibi sapmasına rıza da göstermez (Zümer, 39/7). Ancak kul kendi iradesiyle sapmak ister ve Allah da onu sapıklıkta bırakır/saptırır. Allah, sapmayı tercih eden kulların hidayeti için peygamberler göndermiş ve onlara vahiy yoluyla kitaplar, sahifeler indirmiştir. Allah inkârcıların sandığı ya da iddia ettiği gibi kullarının dalalette kalmasını isteseydi peygamberler göndermez, kitaplar indirmezdi.

89. Onlar kendileri gibi sizin de inkârcı olmanızı arzu ederler. Bu yüzden Allah yolunda hicret etmedikleri sürece onlardan hiçbirini dost edinmeyiniz. Eğer düşmanlığa yönelirlerse (ve sizi öldürmek için fırsat kollarlarsa), onları nerede bulursanız yakalayın ve öldürün. Bir daha da onlardan ne dost edinin ne de yardımcı.

"Onlar kendileri gibi sizin de inkârcı olmanızı arzu ederler." cümlesi, herhangi bir mazereti olmadan Mekke'de kalmayı tercih edip Müslümanlarla beraber Medine'ye hicret etmeyen Müslüman görünümlü münafıklar için kullanılmıştır. Hz. Muhammed'le birlikte Medine'ye göç eden samimi Müslümanların arkasından Mekke'de kalan bu Müslüman görünümlü münafıklar, müşriklerle birlikte hareket ederek samimi Müslümanların aleyhinde çalışmalara katılıyorlardı. Müslüman bilindikleri için onların çalışmaları müşriklerden daha tehlikeli ve etkili oluyordu. "Allah yolunda hicret etmedikleri sürece onlardan hiçbirini dost edinmeyiniz." emrinden anlıyoruz ki, Medine'deki Müslümanların ruhlarında ailesel ve kabilesel ilişki ve bağlar sürmektedir. (Bu ilişkilerde ekonomik çıkarlar da göz önünde bulundurulmuş olabilir.) İşte, Kur'an'ın eğitim metodu bu kalıntıları gidermekte, Müslüman ümmet için ilişkilerini dayandıracağı yeni kurallar belirlediği gibi bu düşüncenin temel kurallarını da yerleştirmektedir. Kur'an onların, ümmet oluşunu aşiret ve kabile, kan ve yakınlık ilişkilerine dayanmadığını bildiriyor. Yani bölgede ve aynı şehirde yaşamanın doğurduğu bağlara yahut ticaret ya da ticaret akışı ekonomik çıkarların belirlediği ilkelere dayanamayacağını, aksine ümmetin akideye ve ondan kaynaklanan toplumsal düzene dayanacağını öğretiyordu.

90. Ancak sizinle aralarında bir anlaşma bulunan bir topluluğa sığınanlar ve sizinle savaşmaktan veya kendi kavimleriyle savaşmaktan bunalarak size başvuranlar müstesnadır. Hâlbuki Allah dileseydi, onları sizin başınıza musallat ederdi de sizinle savaşırlardı. Eğer onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmayıp size barış teklifinde bulunurlarsa, bu durumda Allah onlara zarar vermenize asla razı olmaz.

Âyette kendilerinden bahsedilen kimseler, Medine dışındaki münafıklardır. Bunların bir kısmı Mekke'de kalıp müşriklerle iş birliği yapmışlar, bir kısmı Müslümanlarla aralarında "saldırmazlık antlaşması" bulunan toplumlara sığınmışlar, diğer bir kısmı ise tarafsızlığı ve savaşmamayı tercih edip

Müslümanlarla iyi geçinmek istemişlerdir. Birinci kısımda anlatılanlar 4/89. âyette ifade edilenlerdir. Son iki kısımda anlatılanlar ise bu âyette zikredilenlerdir.

91. Bir de hem sizden ve hem de kendi kavimlerinden emin olmak isteyen başka kimselere rastlayacaksınız. Bunlar ne zaman fitneye (şirke veya inananlarla savaşmaya), bozgunculuğa itilseler ona canla başla atılırlar. Eğer bunlar sizden uzak durmaz ve size barış teklifi getirerek savaştan (ve sizi öldürmeye yeltenmekten) geri durmazlarsa onları yakalayın ve nerede bulursanız öldürün. Onlara karşı size apaçık bir yetki verdik. Bkz. 2/191, 9/5, 47/4

Bu ayet, Hz. Muhammed'e Müslüman olduklarını söyleyerek kendilerini güvence altına almak isteyen ancak müşriklerle beraber olduklarında putlara taparak onların himayesine giren Mekkeli bir topluluk hakkında nazil olmuştur. "Hem sizden ve hem de kendi kavimlerinden emin olmak isteyen başka kimselere rastlayacaksınız" cümlesi bunu doğrulamaktadır. Bunlar imanla şirk arasında karar verememekten ziyade, imanla şirkin gölgesinde kimseye fark ettirmeden hayatlarını sürdürmeyi tercih edenlerdir.

92. Bir mü'minin diğer bir mü'mini yanlışlık dışında öldürmesi asla caiz değildir. Bir mü'mini yanlışlıkla öldürenin, bir mü'min köleyi azat etmesi ve öldürülenin ailesi bağışlamadığı sürece ona diyet ödemesi gerekir. Öldürülen, sizinle savaş halinde olan bir topluluğa mensup bir mü'min ise, (öldürenin yalnız) mü'min bir köle azat etmesi gerekir. Şayet (öldürülen kimse) kendileriyle aranızda anlaşma bulunan bir toplumdan ise ailesine teslim edilecek bir diyet vermek ve mü'min bir köle azat etmek gerekir. Kim (gerekli para veya özgürlüğüne kavuşturacak bir köle) bulamazsa, Allah'ın tevbesini kabul etmesi için aralıksız iki ay oruç tutar. Hiç şüphesiz Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 2/178, 5/32

Bu âyet; bir mü'minin bir başka mü'mini yanlışlıkla öldürmesi durumunda ne yapılması gerektiğini anlatmaktadır. Bir sonraki âyette (Nisâ, 4/93); bir mü'mini kasten öldürmenin cezasının ebedî cehennem olduğu vurgulanmaktadır. İslam hukukunda bir Müslümanı haksız yere öldürmenin cezası kısastır/idamdır. Bu konuda af yetkisi öldürülenin ailesine aittir. Bunlar isterlerse kısas yerine diyet talep edebilirler ya da bağışlayabilirler. Ancak öldüren kişinin âhiretteki durumu Allah'ın takdirindedir. Ayrıca burada mü'minin mü'mini öldürmesi anlatılırken, mü'min olmayanı öldürmenin bir sakıncası yoktur gibi yanlış bir kanaate varmamak lazım. Hz. Peygamber bir kavme, içinde Mikdad b. Esved'in de olduğu bir seriyye göndermişti. O kavme vardıklarında içlerinden biri şehadet getirdiği halde Mikdad tarafından öldürüldü. Durum Hz. Peygamber'e anlatılınca o da çok üzülmüştü, bu olay üzerine bu âyet nazil oldu.

93. Kim bir mü'mini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş, lanet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.

İnsan öldürmenin cezasıyla alakalı olarak ayrıca Bakara 2/178, Mâide 5/32. âyetlerine de bakabilirsiniz. Mâide sûresinin 5/32. âyetinde, peygamberleri ve insanları sürekli öldüren İsrailoğullarına hitaben, "Kim bir canı, başka bir cana ya da yeryüzünde fesat çıkarmasına karşılık olmaksızın öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur" buyrulmaktadır. Buradan da öldürmenin ne kadar kötü bir fiil olduğu anlaşılmaktadır.

94. Ey inananlar! Allah yolunda savaşa/sefere çıktığınız zaman (mü'mini kâfirden ayırt etmek için) iyice araştırın. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek (ganimet almak için), "Sen mü'min değilsin" demeyin. Çünkü Allah nezdinde pek çok ganimet vardır. (Unutmayın ki) sizler de bir zamanlar aynı durumdaydınız ama Allah size (imanı) lütfetti. Öyleyse iyice araştırın ("Sen mü'min değilsin" diyerek peşin hükümlü olmayın). Şüphesiz ki Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

Görüldüğü gibi, İslam savaş konusunda en küçük ayrıntıyı dahi göz ardı etmemiştir. "Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman (mü'mini kâfirden ayırt etmek için) iyice araştırın." cümlesi bu

detayın bir parçasıdır. Olur ya düşman tarafında bulunduğu hâlde henüz îmanını açığa vuramamış, kan akmasına gönlü razı olmayan ve Müslümanları öldürmek istemeyen ya da Müslüman olmadığı hâlde aktif şekilde size düşmanlık yapıp yapmadığından emin olmadığınız kimseler bulunabilir. Bunlar durumlarını size anlatırken, gücünüzü kullanarak umursamaz bir şekilde bunlara zarar vermeye kalkmayın. "(Unutmayın ki) sizler de bir zamanlar aynı durumdaydınız." Yani bir zamanlar düşmanınız güçlüydü, siz zayıftınız ve zayıf olduğunuz için düşmanınızın size merhametli davranmasını istiyordunuz. Üstelik düşmanınız müşrik olduğu hâlde. Şimdi güçlendiniz, düşmandan beklediğiniz merhameti, kendiniz göstermezseniz bu doğru olmaz. Sizin dininiz rahmet dinidir ve bu rahmet her şeyi ve herkesi kuşatmıştır. O hâlde savaşta da olsa merhamet göstermek için saikler bulmalısınız. "Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek, 'Sen mü'min değilsin' demeyin." Üstelik Müslüman olduğunu bildirmek için size 'selam verene' sırf ganimetlerini ele geçirmek ya da savaşta galip gelmenin menfaatlerinden yararlanmak için "Sen mü'min değilsin." diyerek selamı yalandan veriyormuş gibi onları duymazlıktan gelmeyin. 'İyice araştırın' ifadesi selam vereni öldürmeyi değil de ona farklı şekillerde engel olmayı, malına el koymayı vb. yaklaşımları işaret ediyor. Çünkü savaş anında öldürmek konusunda karar vermek için uzun bir araştırmaya imkân yoktur.

95. Mü'minlerden özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir değildir. Allah malları ve canları ile cihad edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allah hepsine de (davalarında samimi oldukları için) güzellikler vaat etmiştir ama malları ve canları ile cihad edenleri oturanlara karşı büyük bir mükâfatla üstün tutmuştur.

Bkz. 57/10

96. Cihad edenlere Allah katından (çok büyük) dereceler, mağfiret ve rahmet vardır. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

97. Melekler, (inkârcıların dayatması altında zulme rıza göstererek ve tavizler vererek) kendilerine yazık edenlerin hayatlarına son verecekleri zaman şöyle derler: "Ne işte idiniz (Sizin neyiniz vardı)?" (Onlar): "Biz (bulunduğumuz) yerde (Allah'ın emirlerini yaşayamayan) acizdik" diye cevap verirler. Melekler de "Allah'ın yeri geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!" derler. İşte (dünya hayatının rahatını tercih edip dinden uzak kalarak sefil bir hayat yaşadıkları için) onların varacağı yer cehennemdir. Orası ne kötü bir varış yeridir.

98. Ancak, hicret için bir yol bulamayan güçsüz ve çaresiz erkekler, kadınlar ve çocuklar bu hükmün dışındadırlar.

99. Umulur ki, Allah o kimseleri affeder. Çünkü Allah çok affedendir, çok bağışlayandır.

100. Kim Allah yolunda hicret etmek isterse, yeryüzünde (gidilecek) birçok yer ve (her türlü) genişlik bulabilir. Kim Allah ve Resûlü yolunda hicret ederek evinden çıkar da yolda ölüm gelip kendisini yakalarsa, onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Miladi 622 yılında Hz. Muhammed, onun gönül dostları ve dava arkadaşları Mekke'den Medine'ye hicret etmişlerdir. Bu hicret, İslam'ı yaşamanın her geçen gün zorlaştığı, müşriklerin zulmünün çekilmez olduğu bir zamanda İslam dünyasının geleceği için zorunlu olmuştur. Hz. Peygamber'le beraber göç edenler Medine'de yepyeni bir düzen kurarken, aynı zamanda bütün dünyalıkları da Mekke'de bırakarak hem maddi ve hem de manevi anlamda hicret etmiş oldular. Bu arada hicret etme imkânı olduğu halde evini, yurdunu, mal ve mülkünü bırakamayan, Mekkeli müşriklerin baskısını onayarak geçici dünya malını Allah'a ve Resûlüne tercih eden sözde

çaresizler 97. âyette ifade edildiği gibi şiddetli bir şekilde kınanmakta ve zulme rıza gösterdikleri için zalim sayılacaklarından varacakları yerin cehennem olduğu vurgulanmaktadır.

101. Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman inkârcıların aniden size zarar vermesinden endişe ederseniz, namazları kısaltmanızda size bir günah yoktur. Şüphesiz inkârcılar, sizin apaçık düşmanınızdır.

Bkz. 2/239

Burada iki şeye dikkat etmek gerekiyor. Biri, namazların kısaltılma ruhsatı düşmanın zarar verme endişesine bağlanıyor. Yani "namaz kılmak için durduğunuz yerde düşmanın size zarar vereceğinden endişe ederseniz, namazı kısaltabilirsiniz" deniyor. Yoksa "tatil yolculuğunda lüks restoranlarda afiyetle yemek yiyip kahve yudumlamaya, alışveriş merkezlerinde bol para harcayarak alışveriş yapmaya, eğlence merkezlerinde alabildiğince hoşça zaman geçirmeye, dostlar kahvesinde keyif çatmaya zaman bulurken namazları kısaltabilirsiniz" demiyor. Diğeri ise, kişi düşman tehdidi altında da olsa Rabbi ile diyaloğunu kesmemeli, kısa da olsa O'nunla birlikteliğini sürdürerek yardımının tecellisinden ümit var olmalı.

102. Ey Muhammed! Cephede müminlerin arasında olup da onlara namaz kıldıracak olursan, onlardan bir kısmı sana tâbi olarak silahlarını yanlarına alıp namaza dursun. Bunlar seninle beraber secdeye vardıklarında, diğer kısım (nöbet için) arkanızda beklesin. Sonra o namaz kılmamış olanlar gelsin, sana tâbi olarak namazı (ikinci rekâtı) kılsınlar, hem tedbirli bulunsun ve silahlarını da yanlarına alsınlar. Kâfirler (ve zalim güçler) sizi silahsız ve teçhizatsız yakalayarak, ani bir baskınla işinizi bitirmek isterler. Eğer yağmurdan dolayı güçlük çekerseniz yahut hasta bulunursanız, silâhlarınızı bırakmanızda bir sakınca yoktur fakat yine de tedbiri elden bırakmayın. Muhakkak ki Allah kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır.

Namazın ne kadar ehemmiyetli bir ibadet olduğu ve hele cemaatle icra edildiği takdirde ne büyük bereketlere, kazanımlara vesile olacağı bu âyetten anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in ve ashabının hayatında nafile namazların dışında münferit namaz yok denecek kadar azdır. Namaz, Allah'ın yardımına sığınmaktır, Allah ile doğrudan hasbihal etmektir. Namaz, imanla tekâmül etmiş, Kur'an'ın buyruklarıyla olgunlaşmış mü'minlere Allah'ın bir lütfudur. Namazı ikame etmek, Allah'ın huzurunda ikamet etmektir. Namazın eda edilmesi, Allah'ın kuluna verdiği randevuya katılarak dertlerin ve dileklerin O'na arz edilmesi demektir. Başka bir ifade ile namaz, Allah'la kulun manevi bir atmosferde buluşmasıdır. Yaratanın yaratılanı bağrına basmasıdır, dünya meşgalesinden bunalan insanın nefes alması, rahata ermesi, gönül dünyasının aydınlatılmasıdır. Ancak "Hangi namaz?" diye de sormak gerekir. Namaz Şuayb Peygamber'in namazı gibi bütün otoriteleri reddedip Allah'a boyun eğmenin, düşünceyi eyleme dahası salih amele dönüştürmenin nüvesini barındırır. Namaz, insanı "kötülüklerden ve fuhuştan alıkoyar. (Ankebût 29/45) Eğer alıkoymuyorsa demek kıldığımızı zannettiğimiz namaz başka bir şeydir.

103. Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken Allah'ı anmaya devam edin. Emniyete kavuştuğunuzda da namazı (eksiksiz) ikame etmeye devam edin. Çünkü namaz mü'minler üzerine vakitleri belli (zamanında eda edilmesi gereken) bir farzdır.

Bkz. 3/191, 10/12

Allah'ın rahmetinden istifade etmek ve O'nun gücünden yararlanmak istiyorsak sürekli O'nu yanımızda ve yakınımızda hissetmeliyiz. "Nerede olursanız olun, Allah sizinle beraberdir." (Hadid, 57/4) Evet Allah bizimle beraberdir ve bizi her daim görmekte ve gözetmektedir ama bizim de buna karşılık vermemiz lazım. Yani bizimle beraber olduğu şuuruyla tavırlarımıza,

davranışlarımıza, söylemlerimize dikkat etmemiz gerekir. Kur'an, bizim sürekli olarak Allah'ı hatırlamamızı ve Onunla engelsiz irtibata geçmemizi emreder (2/152,200; 3/191, 33/41-42). İnsanlar Allah'a inanmakla beraber maalesef araya birilerini veya bir şeyleri sokmadan ya da Allah'ın dışındaki varlıkları putlaştırmadan Allah'la irtibata geçmeyi beceremezler. (12/106; 23/84-89; 29/61-63; 31/25; 39/38; 43/87). Allah'ın sınırsız gücünü aracısız kullanmak varken, ne diye zavallıları putlaştırarak ellerini eteklerini öpmeye çalışır insan?

104. O (düşmanlarınız olan) toplumu (dağılıp kaçtıktan sonra) takip etmekte gevşek davranmayın. Eğer siz acı çekiyorsanız, bilin ki onlar da sizin gibi acı çekmektedir. Oysa siz Allah'tan onların beklemediğini (yardım ve cennet gibi şeyleri) bekliyorsunuz. Hiç kuşkusuz Allah (her şeyi) hakkıyla bilen, (emir ve yasaklarında) hüküm ve hikmet sahibidir.

105. (Ey Muhammed!) Doğrusu Biz sana gerçeğin ta kendisi olan Kur'an'ı indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hükmedesin. Sakın hainlerin (destekleyicisi ve) savunucusu olma!

106. Ve Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

107. (Günah işleyerek) kendilerine ihanet eden kimseler için didinip durma (tebliğ et ve onları iradeleriyle baş başa bırak)! Çünkü Allah, hainlikte direnen günahkârları sevmez.

108. (Onlar günah işlerken ve plan yaparken) insanlardan gizle(yebili)rler de Allah'tan gizle(ye)mezler. Oysa onlar gecenin karanlığında Allah'ın hoşnut olmadığı planları kurarken Allah onlarla beraberdi (onların konuştuklarını ve yaptıklarını görüyordu). Çünkü Allah, onların yaptıkları her şeyi ilimi ve kudretiyle çepeçevre kuşatmıştır.

Bkz. 58/7

"Tebyît" bir işi geceleyin düşünmek, planlamak ve yapmak demektir. Kur'an, iki yüzlülüğü tabiat hâline getirmiş nifak sahibi münafıkların geceleyin bir araya gelerek Müslümanlar aleyhine planlar hazırladıklarına dikkat çekiyor. Âyette geçen "kavl" kelimesi sadece "söz" anlamına gelmez; aynı zamanda bir düşünce, doktrin, inanç, öğreti, akide olarak da kullanılır.

109. İşte siz, öyle kimselersiniz ki, dünya hayatında o (hainlik yapa)nlardan yana (haklı olduklarını sanarak) çekişip durursunuz. Ya kıyamet günü Allah'a karşı onları kim savunacak yahut onlara kim vekil olacak?

110. Kim bir kötülük yapar yahut (günah işleyerek) nefsine hainlik eder, sonra da Allah'tan mağfiret dilerse, Allah'ı çok affedici ve çok bağışlayıcı olarak bulacaktır.

111. Kim de bir günah işlerse, onu yalnız kendi aleyhine olacak şekilde işler (kimse Allah'a zarar veremez). Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

112. Kim bir hata ya da günah işler de sonra onu bir masumun (suçsuzun) üzerine atarsa, elbette o bir iftira (suçu işlemiş) ve apaçık bir günahı yüklenmiş olur.

113. (Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın fazlı ve rahmeti senin üzerinde olmasaydı, onlardan bir grup (vereceğin hükümde) seni saptırmak (şaşırtmak) için (çeşitli hilelere) yeltenmişti. Hâlbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar, sana da bir zarar veremezler. Çünkü Allah sana bu ilahi kelâmı (Kur'an'ı) indirmiş, hikmeti (ilahi bilgiyi pratik hayatta uygulamayı) ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana olan lütfu gerçekten büyüktür.

Bkz. 2/151, 3/164

Müslümanlığı henüz kabul etmiş Medine yerlilerinden Tu'me b. Übeyrik hırsızlık yapmıştı. Hırsızlığı kanıtlanmasına rağmen, utancından yapmadığına dair yemin etmişti. Kabilesi olan Zaferoğulları da ailenin itibarı sarsılmasın diye Resûlullah'a gelerek Tu'me'nin masum olduğunu iddia etmişti. Hz. Muhammed de bu durum karşısında nasıl hükmedeceği konusunda zorlanmıştı. Bunun üzerine yukarıdaki âyetler nazil oldu.

Hikmet: Çok farklı anlamlarda kullanılan geniş mefhumlu bir kelimedir. Doğru bilgiyi bulmak, bilginin ve hakikatin asıl kaynağını bilmek; idrak, görgü, sağduyu ve sezgisel anlayış ile birlikte bu hususiyetleri özümseyebilme ve uygulayabilme kapasitesi hikmet olarak tanımlanır. Âyette geçen "hikmet", Allah'ın, Resûlüne indirdiği Kur'an'ın hükümlerini, bütün incelikleriyle anlama, kavrama, idrak etme, onunla hükmetme ve hayatı ona göre dizayn etme anlamına gelmektedir.

"Biz sana Kur'an'ı indirmiş ve hikmeti vermişiz" cümlesi, hikmetin de Kur'an gibi Hz. Peygambere indirildiği anlamına gelmektedir. Yani "Hikmet", Kur'an'daki kötülükleri engellemek ve güzellikleri yaymak için konulmuş ilahi yasaların pratik hayatta uygulanması için Hz. Muhammed'e lütfedilen sezgisel anlayışla birlikte özel bir uygulama yetisidir.

114. Onların gizli konuşmalarının çoğunda hayır yoktur. Sadaka vermeyi (infakta bulunmayı) veya iyilik yapmayı ya da insanların arasını bulmayı (barışı sağlamayı) teşvik edenler müstesna. Kim bunları sırf Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla yaparsa, Biz ona büyük bir mükâfat vereceğiz.

115. Kendisine hidayet bahşedildikten sonra Resûl'e muhalefet edip müminlerin yolundan başka bir yola sapana gelince; onu kendi tercih ettiği (o sapık) yolda bırakırız. Sonra (âhirette) kendisini cehenneme atarız. O ne kötü bir varış yeridir!

Bkz. 4/114, 5/82-83, 6/110, 18/53, 37/22, 57/27-28, 61/5, 68/44.

116. Muhakkak ki Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları dilerse bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa, elbette o derin/apaçık bir sapıklığa düşmüştür.

Bkz. 4/48, 5/72, 22/31

117. Onlar, (müşrikler) Allah'ı bırakıp yalnızca dişilere (kadın ismi taktıkları tanrıçalara, heykellere) tapıyorlar. Hâlbuki onlar (böyle yaparak) sadece isyankâr ve inatçı şeytana tapmış oluyorlar.

Bkz. 34/41, 37/158-159, 43/19, 53/19

Âyette geçen "inas" kelimesi dişi varlık anlamına gelen "ünsan"ın çoğulu olup cahiliye Araplarının putlarına verdikleri addır. Mekkeli müşrikler, Allah'ın varlığını ve birliğini itiraf ettikleri halde "Lat", "Menat" ve "Uzza" gibi dişi isimli tanrıçaları da ilah ediniyorlardı. Yani onları aracı kullanarak Allah'a sığınmaya/ulaşmaya çalışıyorlardı. Onlarsız dua ederlerse dileklerinin karşılık bulmayacağına inanıyorlardı. Bugün ise canlı-cansız farklı putlar aracı kılınarak Allah'tan yardım talebinde bulunuluyor. Üstelik buna karşı çıkanlar küfürle itham ediliyor. Türbelerden yardım dilenmek, yatırlara çaput bağlamak, su kuyularına para atmak yoluyla dilekte bulunmak; yaşayan veya cesedi çoktan toprağa dönmüş insanları farklı adlarla kutsayıp onları aracı olarak tutmak cahiliye müşriklerinin yaptığının farklı bir versiyonudur. Arada sadece isim ve cisim farkı vardır.

118. O şeytan ki Allah onu lanetledi (rahmetinden kovdu). O da şöyle dedi: "Yemin ederim ki Senin kullarından belirli bir bölümünü kendi tarafıma çekeceğim."

119. (Ardından) mutlaka onları saptıracağım ve muhakkak onları olmayacak kuruntularla aldatacağım ve onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar (böyle batıl inançalara sapacaklar). Yine onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler." Kim Allah'ı bırakıp da şeytanı (rehber ve) dost edinirse, elbette ki o apaçık bir ziyana uğramış demektir!

Müşrikler putlara adadıkları hayvanların belli olması için kulaklarını keserek ikiye ayırırdı, Ayette şeytanın insanları kandırmak suretiyle putlara kurban kesmelerini sağlamasının şeytanca bir iş olduğu vurgulanmaktadır. 116 ve 120. Ayetler birlikte okunduğunda ve müşriklerin âdetleri düşünüldüğünde konu daha iyi anlaşılır. Günümüze verdiği mesajı anlamak için ise kimin hangi putları için neleri ayırdığını düşünmemiz gerekiyor. Çıkar menfaat ilişkilerimizi, neler için nelerden vaz geçtiğimizin tespitini iyi yapmamız icap ediyor. Zira Rabbimiz 121. ayette bunun bedellerinin çok ağır olacağını ifade etmektedir.

"Allah'ın yarattığını değiştirecekler" ifadesi, sözde güzelleşmek için estetik yaptıranları, cinsiyetlerini değiştirenleri, ürünlerin genetik yapılarıyla oynayarak muhtelif mahsuller meydana getirmek isteyenleri, kırık genli ya da ebter tohumlar üreterek mahsulde tekelleşmeye gidenleri, bazı hayvanların DNA'larıyla oynayarak farklı canlı türlerinin ortaya çıkmasını amaçlayanları işaret ettiği kanaatindeyiz.

120. Şeytan onlara (birçok) vaatte bulunur ve onları kuruntulara sürükler. Oysa şeytan, ancak aldatmak için onlara vaatte bulunur.

121. İşte onların varacakları yer cehennemdir. Ve ondan kaçıp sığınılacak bir yer de bulamayacaklardır.

122. İman edip sâlih ameller işleyenleri ise altından ırmaklar akan, içinde ebedî olarak kalacakları cennetlere yerleştireceğiz. Bu, Allah'ın vaadidir. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?

123. (Unutmayın ki siz); ne kendi hayal ve kuruntularınızla (cennete) ulaşabilirsiniz ne de Ehl-i Kitap (kendilerini selamette görme) kuruntularıyla (cennete) ulaşabilirler. Doğru olan şudur ki: Her kim bir kötülük yaparsa, kötülüğünün cezasını mutlaka çekecek ve Hesap Günü kendisine Allah'tan başka ne bir dost bulabilecek ne de bir yardımcı!

124. Erkek olsun kadın olsun, imanlı olarak sâlih amel işleyen herkes cennete girecek ve zerre kadar haksızlığa uğratılmayacaktır.

Hangi cemaatten, hangi tarikattan, hangi koldan, hangi soydan olursan olsun insan ahirette dünyada iken yaşadıklarına göre muamele görecektir. "İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır." (Necm, 53/39) Ayetteki müjde tamamen kişinin kendi yaşadıklarıyla alakalıdır. Yani kimse kimsenin sırtından bir yerlere varamayacaktır. Salih amel işleyen, yaptığı bütün iyiliklerin karşılığını alarak zerre kadar haksızlığa uğratılmadan cennete girecektir. Ancak iyilikleri yetmiyor diye bir başkalarından iyilik transferi yapamayacaktır. Nitekim "O gün kimsenin kimseye faydası olmayacak" (İnfitar, 82/19) buyrulmaktadır. Orada genetik test yok, DNA yok, biyolojik yakınlık yok, soy sop yok; sadece kişinin kendisi vardır. Kişi amelleriyle, hayat defterine yazdıklarıyla baş başadır ve hak ettiği karşılığı görecektir. "Onların hepsi kıyamet günü O'na tek başına gelecek." (Meryem, 19/95)

125. Bütün benliğini (ruhunu ve bedenini) Allah'a teslim eden, dürüst ve erdemlice bir hayat sürerek İbrahim'in tevhid dinine tabi olan kimseden daha güzel dinli kim olabilir? Allah, işte bu yüzden İbrahim'i dostluğuyla yüceltip şereflendirmiştir.

Bkz. 2/124, 3/68, 16/120-121, 123, 46/16, 53/37

Peygamberler Allah'ın elçileri olması hasebiyle aralarında bir fark yoktur (Bakara 2/136, 285; Âl-i İmran 3/84). Ancak bazı özellikleriyle ve sorumluluklarıyla birbirlerinden farklıdırlar (İsra 1/55). Mesela Ulu'l-azm diye tabir edilen peygamberler vardır. Bunlar: Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed Mustafa'dır (Ahzâb 33/7, Şûrâ 42/13, Ahkâf 46/35). Bunlara Ulu'l-azm denmesinin farklı sebepleri vardır. Bu konuda İsrâ 17/55. âyetin dipnotuna bakabilirsiniz. Bu âyette olduğu gibi Kur'an'da birçok yerde Hz. İbrahim'in samimiyetinden, hanif dininden bahseden âyetleri görmek mümkündür.

126. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Allah'ın ilmi ve kudreti her şeyi kuşatmıştır (hiçbir şey O'nun bilgisinin ve kudretinin dışında kalamaz).

Bkz. 3/189, 5/120, 24/42, 57/2, 85/9

127. (Ey Resûl!) Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: "Onlar hakkında size fetvayı Allah veriyor." Kitapta, kendilerine (verilmesi) farz kılınan (miras)ı vermeyip kendileriyle evlenmek istediğiniz yetim kızlara, biçare çocuklara ve yetimlere karşı âdil davranmanıza dair, size okunmakta olan âyetler de bunu açıklıyor. Her ne hayır yaparsanız, şüphesiz Allah onu hakkıyla bilir.

Bkz. 4/2-10

128. Eğer bir kadın, kocasının ilgisizliğinden veya (kendisinden) yüz çevirmesinden endişe ederse, kendi aralarında anlaşıp uzlaşmaya gayret etmelerinde (evliliklerinin devamında yarar varsa devamına, yoksa ayrılmalarına karar vermelerinde) bir sakınca yoktur. Barışmak (geçimsizlikten ya da ayrılıktan) elbette daha hayırlıdır. (Unutmayın ki) kıskançlık ve bencillik insanın doğasında vardır. Eğer güzel geçinir ve sorumlu davranırsanız, biliniz ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.

129. Ne kadar isteseniz de (birden fazla kadınla evli iseniz) eşleriniz arasında adaleti sağlayamayacaksınız. O halde birine iyice tutulup öbürünü ortada (sahipsizmiş gibi) bırakmayınız. Eğer barış içerisinde yaşar ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Bkz. 4/3 ve dipnot.

Bu âyetten anlaşılıyor ki, şartlar zorlamadığı takdirde -şartların zorlamasından maksat nefsin istekleri ve şehvetin arzuları değil, savaş ve hastalık gibi bazı nedenlerdir- aile için öngörülen en doğru hayat tek eşli hayattır. Allah "Ne kadar özen gösterseniz de eşleriniz arasında adaleti sağlayamayacaksınız" buyurarak tek eşliliği âdeta zorunlu hale getirmiştir. Nisâ sûresinin 4/3. âyetindeki hüküm tamamen ruhsattan ibarettir ki onun da hastalık ve savaş gibi birtakım sebepleri vardır. Orada da: "Eğer aralarında adaleti sağlamak konusunda kendinize güvenemiyorsanız o takdirde bir tane ile yetinin" buyrularak yine tek eşliliğin en doğru seçim olacağı ifade edilmektedir. Bu iki âyeti birlikte değerlendirdiğimizde en makul ve en doğru seçimin tek eşli evlilik olduğunu görüyoruz. Çok evlilikle ilgili öngörülen koşullar için Nisa suresi 3. Ayete ve açıklamasına bakabilirsiniz.

130. Eğer (karı koca çaresiz kalarak boşanıp) ayrılırlarsa, Allah her birini lütfu ile besleyip (diğerine) muhtaç olmaktan kurtarır (onlara farklı rızık kapıları açar). Çünkü Allah (lütfunda) sınırsızdır, hüküm ve hikmet sahibidir.

131. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Andolsun ki Biz, sizden önce kitap verilenlere ve sizlere Allah'a karşı gelmekten sakınmayı emrettik. Eğer (bunca nimete rağmen yine de) nankörce davranıp O'nun ayetlerini inkâr ederseniz, bilin ki göklerde ve yerde olan her şey (varlık âleminin tamamı) Allah'a aittir ve Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, bütün övgülere layık olan O'dur.

132. (Bir kez daha söylüyorum;) göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır (ve tasarrufu da O'na aittir. Güvenilecek ve dayanılacak) vekil olarak Allah yeter.

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır" cümlesi arka arkaya iki defa gelmiş olsa da her cümleden sonra muhatapların dikkatini çekerek farklı mesajları içermektedir. Mesela; eşler ister evli olarak kalsınlar isterse ayrılsınlar Allah insanların rızkını vermeye devam eder. Çünkü O, bütün canlıların rızkını üstüne almış, göklerde ve yerde olanların sahibi ve malikidir yani tasarruf yetkisi O'na aittir. Yine insan nankörce de davranıp Allah'ın ayetlerini inkâr etse yine de rızıklanmaya devam eder. Çünkü Allah'a ait olan gökler ve yer ister mü'min olsun ister kâfir ister deist olsun, isterse ateist, sonuçta insan için yaratılmıştır.

133. Ey insanlar! (Allah) dilerse sizi yok eder, yerinize başkalarını getirir. Allah'ın buna gücü yeter.

Bkz. 4/38, 35/16-17

134. Kim (yalnız) dünya nimetini isterse, (bilsin ki) dünya ve âhiret nimeti Allah'ın elindedir (Allah onu istediğine istediği şekilde verir). Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla görendir.

Bkz. 2/200-202, 17/18-21, 42/20

135. Ey iman edenler! Kendinizin, ana babanızın ve en yakınlarınızın aleyhine dahi olsa, adaleti titizlikle ayakta tutan ve sırf Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın)! Çünkü Allah her ikisine de (sizden) daha yakındır. Öyleyse, keyfinize uyup adaletten uzaklaşmayın. Eğer şâhitlik ederken gerçeği çarpıtırsanız, ya da şâhitlikten kaçınarak yüz çevirirseniz, (bunun cezasını çok ağır ödersiniz)! Çünkü Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır.

Bkz. 5/8

136. Ey iman edenler! Allah'a, Resûlü'ne, Resûlü'ne indirmiş olduğu Kitaba ve daha önce indirilmiş kitaplar(ın tahrif olmamış asılların)a iman ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, resûllerini ve âhiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur.

Bkz. 7/158, 24/62, 48/9

Burada mü'minler, yeniden ve gönülden imana çağrılıyor. Bir insanın mü'min olması ancak âyette geçen esaslara inanmasıyla mümkündür. Âyette "ey mü'minler" diye hitap edilenler bu esaslara inananlardır. Ona rağmen tekrar imana davet edilmeleri, imanın yürekten ve samimi olması ve inanılanların pratik hayatta karşılık bulması gerektiğini anlatıyor. Nûr sûresinin 24/62. âyetinde "Mü'minler ancak Allah'a ve Resûlüne inananlardır" buyrulmaktadır. Demek "inandım" demek yetmiyor, imanın gönülden olması, iman esaslarının benimsenmesi ve hayata geçirilmesi gerekiyor.

137. İman edip sonra inkâr edenleri, sonra yine iman edip tekrar inkâr edenleri, sonra da inkârlarını arttıranları Allah ne bağışlar ne de onları doğru yola iletir.

İman ettikten sonra küfre dönmek ve küfür perdesiyle imanı örtmek mağfireti olmayan bir suçtur. Çünkü Yaratıcısıyla irtibatlı olan fıtratı, Rabbinden koparark şeytanla irtibatlandırmak, onun yaşam alanını elinden almak demektir ki, bu en büyük zulümdür. Bu zulmün işlenmesi için kişinin illa da "ben kâfir oldum" demesi gerekmiyor. Küfre götüren fiilleri işlemesi, imanı ortadan kaldıracak küfür içerikli söylemlerde bulunması küfre girmesi için yeterli sebeptir.

138. (Ey Resûl!) Münafıklara kendilerini şiddetli bir azabın beklediğini duyur!

139. Onlar, mü'minleri bırakıp inkârcıları dost edinen kimselerdir. Onların yanında şeref ve itibar mı arıyorlar? Hâlbuki şeref ve itibar bütünüyle Allah'ın yanındadır.

Bkz. 3/28, 4/144, 5/51, 57, 9/23, 19/81, 29/25, 35/10, 58/22, 60/1, 63/8

Bu âyetteki uyarıdan, mü'min olduğunu iddia eden ve fakat İslam düşmanlarıyla sarılı olma psikozu içinde onursuz ve kişiliksiz bir hayat yaşamayı tercih eden sözde Müslümanlar da ders almalıdır. Buradaki mesaj; 138. âyetten bağımsız olarak genel muhtevasıyla ele alındığında, sadece dünyanın geçici menfaatlerini elde etmek adına inkârcıların gölgesine sığınarak onlardan yararlanmak isteyen ve bu uğurda inandıklarından sürekli taviz veren ikiyüzlü Müslümanlar için ciddi uyarı içermektedir.

140. Oysa Allah size indirdiği kitapta (inkarcılarla oturduğunuz bir mecliste) onun âyetlerinin inkâr edildiğini ya da alaya alındığını işittiğiniz zaman (orada bulunanlar) başka bir konuya geçmedikleri sürece onlarla bir arada oturmamanızı, yoksa sizin de onlar gibi olacağınızı bildirdi. Hiç kuşkusuz Allah, münafıklarla inkârcıların tümünü cehennemde toplayacaktır.

Bkz. 6/68

141. Onlar (iki yüzlülüğü tabiat haline getirmiş münafıklar) sizi gözetleyip durmaktadır. Eğer Allah tarafından size bir zafer nasip olursa, "Biz sizinle beraber değil miydik?" derler. Şayet inkârcılar zafer elde ederse, (bu defa da onlara) "Sizi üstün gelmeniz için (mü'minlere karşı) desteklemedik mi?" derler. Allah, kıyamet gününde aranızda hükmünü verecektir. Ve yine (mü'minler imanlarının gereğini yerine getirerek üzerlerine düşeni yaptıkları taktirde) Allah, inkârcıların inananlara zarar vermesine asla fırsat vermeyecektir.

142. Şüphesiz münafıklar Allah'ı kandırmaya çalışırlar. Hâlbuki Allah, onların kendi kendilerini kandırmalarına (inkâr ve nifak batağında kalmalarına fırsat veriyor). Onlar namaza kalktıkları zaman (inanmadıkları için) üşenerek kalkarlar, (Müslüman gözükmek için, namaz kılarak) insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az zikrederler.

Bkz. 58/18

143. Onlar küfür ile iman (inkârcılarla inananlar) arasında bocalayıp durmaktadır. Ne onlara ne de bunlara (ne Müslümanlara yâr olurlar ne de kefirlere). İşte böyle, Allah'ın (kötü niyet ve eyleminden dolayı) sapıklıkta bıraktığı kimseye sen çıkış yolu bulamazsın.

Bkz. 2/20

144. Ey iman edenler! Müminleri bırakıp da inkârcıları dost edinmeyin. (Bunu yaparak) Allah'a, aleyhinizde olacak apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz?

Bkz. 3/28, 4/139, 5/51, 57, 9/23, 58/22, 60/1

"Dostlar" ifadesi, her geçen gün küçülen dünyada aynı coğrafyayı, aynı bölgeyi, aynı şehri, aynı beldeyi, aynı sokağı hatta aynı apartmanı paylaşan ve aynı şartlarda ve ortamda yaşamak zorunda kalan insanların sosyal, politik ve ticari anlamdaki birlikteliklerini göstermez. Aynı zamanda Hz.

Peygamber'i ve ona gönderilen Kur'an'ı inkâr edenler ile ahlaki dayanışmaya işaret eder. Bu da onların hayat tarzlarını mü'minlerin benimsemesini ya da hangi sebeple olursa olsun kendi hayat tarzlarına onların yaşamlarını tercih etmesini ifade eder. Sahih inancın öngördüğü ahlaki esaslar ile inkârcıların yaşadıkları çeliştiği için inananların tavizsiz bir hayat ortaya koymaları gerekir. 139. âyette de belirtildiği gibi Müslüman neye inanıyorsa onu yaşamak ve ne ile emrolunuyorsa ona göre hayatının tanzim etmek zorundadır.

145. Doğrusu münafıklar, cehennemin en aşağı tabakasındadır. Onlar için (orada) hiçbir yardımcı da bulamazsın.

Münafıklar yani iki yüzlülüğü adet haline getirmiş kimseler kâfirlerden daha tehlikeli olduğu için, ahirette azabın en kötüsüne uğratılacaklardır. Teşbihte (temsilde) hata olmasın; Hakla batıl arasında gidip gelen iki yüzlü insanlar, kuzu postuna bürünmüş yırtıcı kurtlar gibidir.

146. Ancak (iki yüzlülükten vaz geçerek samimi bir niyetle) tevbe edenler, (hallerini düzelterek) dürüst ve erdemli yaşayanlar, Allah'a sımsıkı sarılanlar ve yalnız O'na yürekten inanıp bağlananlar müstesna. Zira bunlar mü'minlerle beraberdir. Zamanı geldiğinde Allah mü'minlere çok büyük mükâfat verecektir.

147. Eğer iman edip şükrederseniz, Allah (geçmiş günahlarınızdan dolayı) ne diye sizi azaba uğratsın ki? Allah, şükredenlere karşılığını hakkıyla veren ve (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Şükür, Allah'a duyulan minneti ifade etse de Allah'ın lütfettiği nimetlerin karşılığını kendi cinsinden vermektir. Sözle yapılan şükür işin kolayına kaçarak sadece gönül borcunu eda etmek olur ki Allah'ın kastettiği bu değildir. "Her nimetin şükrü kendi cinsinden olur" yani Allah bize ne ikram ettiyse bizim de başkalarıyla bunu paylaşmamız gerekir! Örneğin Allah'ın verdiği ilmi herhangi bir menfaat gütmeden insanlarla paylaşmak, çok zor şartlarda da olsa kazanılan parayı kimseden minnet beklemeden infak etmek, yapılan hayrı riyaya bulaşmadan ve çıkar gözetmeden toplumun hizmetine sunmak.

148. Allah, zulme uğrayanların dışında hiç kimsenin açıkça kötü söz söylemesini sevmez. Hiç kuşkusuz Allah (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Allah, çirkin ve kırıcı sözlerin konuşulmasını, hele bunların toplum ahlakının yara almasına etki edecek şekilde açıkça söylenmesini sevmez. Ancak haksızlığa uğrayan ve canı yanan kimsenin tepkisine izin verir. Hz. Ebubekir, kendisine hakaret eden bir inkârcıya aynı dille karşılık verince Hz. Peygamber bundan rahatsızlık duydu ve bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Allah, zulüm ve haksızlıktan canı yananların tepkisine saygısızlığın karşısına geçmek adına cevaz veriyor.

149. Bir iyiliği açıklar ya da gizli tutarsanız veya bir kötülüğü bağışlarsanız (bilin ki), Allah da çok bağışlayandır, gücü her şeye yetendir.

150. Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah ile peygamberleri arasında ayrım yapmak isterler ve "Biz (peygamberlerin) bazısına inanır, bazısını da inkâr ederiz" derler ve bu ikisi arasında bir yol tutmak isterler.

Burada inkârcılar dört grupta ele alınıyor: Birincisi; Allah'ı ve elçilerini tümden inkâr edenler ki bunlar ateistlerdir, tanrıtanımaz maddecilerdir. İkincisi; Allah'a inandığını iddia etmekle birlikte vahiy ve peygamberlik gerçeğini inkâr edenler ve Allah ile elçileri arasında ayırım yapanlar ki bunlar da vahye iman etmeyen ve dini kabul etmeyen deistlerdir. Üçüncüsü Peygamberlerin bazısına iman eden, bazısını reddenler ki bunlar da Yahudi ve Hıristiyanlardır, çünkü Yahudiler Hz. Musa'ya inanır ama Hz. İsa'nın ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkâr ederler. Hristiyanlar da Hz. Musa ve Hz. İsa'ya inanır ama Hz. Muhammed'i inkâr ederler. Dördüncüsü ise; bazen imana bazen de inkâra meylederek iman ile küfür arasında yol tutan ikiyüzlülerdir. Günümüzde en sık rastladığımız

dördüncü gruptakilerdir. Bunlar duruma göre din değiştirir ya da dininden işine geleni alır gelmeyeni tasfiye eder, kolayına geleni yaşar gelmeyeni kılıfa sokar.

151. İşte bunlar, gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirler için zelil ve perişan eden bir azap hazırladık.

152. Allah'a ve peygamberlerine iman eden ve onlardan (peygamberlerden) hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara gelince; işte (Allah) onların da mükâfatlarını verecektir. Allah çok bağışlayan ve rahmeti bol olandır.

153. Ehl-i Kitap, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. Musa'dan bundan daha büyüğünü istemişler ve "Allah'ı bize açıkça göster" demişlerdi. Bunun üzerine zulümlerinden ötürü onları yıldırım çarpmıştı. Sonra kendilerine açık deliller geldiği halde buzağıyı ilah edinmişlerdi. Onları yine de affettik. Ve Musa'ya açık bir delil (yetki) verdik. Bkz. 2/51 ve altın buzağı ile ilgili dipnot, 54, 92, 7/148-155, 171, 20/88

Buradaki anlatımların siyakı ve sibakı dikkate alındığında "Ehl-i Kitabın" özel olarak o günün Yahudileri olduğu anlaşılmaktadır.

154. Ve Tûr'u (Sina Dağı'nı) verdikleri sözün delili olarak tepelerine kaldırdık. Onlara: "(Şu ele geçirdiğiniz Kudüs şehrinin) kapısından (kibirle ve çalımla değil) baş eğerek (hürmet içinde tevazu ile) girin ve Cumartesi (günü çalışma) yasağını ihlal etmeyin!" diye emretmiştik ve kendilerinden de sağlam bir söz almıştık (fakat bunu da hiçe saydılar). Bkz. 2/65, 4/47, 7/163, 166 ve dipnotu, 16/124

Âyette geçen cumartesi yasağının uygulandığı kasabanın, Medyen ile Tûr arasında Ürdün'ün meşhur Akabe limanına yakın bir mesafedeki Elat/Elot yerleşim bölgesinde bir yer olduğu söylenmektedir. Cumartesi gününün muhatapları ise bu kasabada yaşayan o günün Yahudileridir. Bunlar peygamberlerinden haftanın bir gününün kendileri için bayram olmasını istemeleri üzerine cumartesi günü onlar için bayram ilan edilmişti. Böylece, Allah İsrailoğullarının cumartesi gününü ibadete ayırıp tatil yapmalarını emretmiş, balık avlamalarını ve dünyalık işlerle uğraşmalarını da yasaklamıştı. Normal günlerde gelmeyen ve fakat cumartesi günü gelen balıklar Yahudilerin çetin bir sınavdan geçmesine vesile olmuştu. "Hile-i Şer'iyye" ile cuma akşamı nehre ağ atıp pazar sabahı balıkları toplayarak sözde hem yasağa riayet ediyorlar hem de balıkları avlıyorlardı. Bu 'şark kurnazlığı' yapanların yüzlerine vuruldu ve Bakara 65'te geçtiği üzere kendilerine "Aşağılık maymunlar olun" dendi. Bu konuda yani "aşağılık maymunlar olun" ifadesiyle ilgili 7/166'nın dipnotuna da bakabilirsiniz.

155. Verdikleri sağlam sözü bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, nebileri sebepsiz yere öldürmeleri ve "Kalplerimiz kılıfla kaplıdır (bize yapılan davet boşunadır)" demelerinden dolayı (onlara türlü belalar verdik ve onları lanetledik). Hayır, (onların kalpleri kılıfla kaplı değil) inkârları (ve kötü niyetleri) sebebiyle Allah kalplerini mühürlemiştir. Artık (onlar), pek azı dışında iman etmezler. Bkz. 5/13

156. (Kalplerinin mühürlenmesinin bir sebebi de İsa'yı) inkârları ve Meryem'e (ağza alınmayacak) büyük ve çirkin iftirada bulunmalarıdır.

Hz. Meryem'in iffetine dil uzatıp Hz. İsa'nın gayr-ı meşru olduğunu söylüyorlardı. Bu iddia bir anlamda Allah'ın babasız bir çocuk yaratmayacağını ya da yaratamayacağını iddia etmekti.

157. (Diğer bir sebebi ise:) "Biz, Allah'ın resulü (olduğunu iddia eden) Meryemoğlu İsa Mesihi öldürdük!" diye böbürlenmeleridir. Aslında onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler, sadece onlara öyle (olmuş gibi) göründü ve o konuda farklı görüşler ileri sürenler de gerçekten şaşkındılar, onunla ilgili (gerçek) bir bilgileri yoktu ve sadece bir zanna uymuşlardı. Kesin olan şu ki onu öldürmediler.

Yahudiler; Hz. İsa'yı öldürdüklerini söylüyorlardı. Hıristiyanlar ise onun çarmıha gerildiğini, ardından da defnedildiğini, ancak üç gün sonra mezarından doğrulduğunu iddia ediyorlardı. Oysa İsa diye çarmıha gerdikleri, onu Romalılara ihbar eden hâindi. Allah'ın desteği ve mucizesiyle İsa'yı ihbar eden kişi, onların gözlerine İsa'ya benzer gösterildi. Bu yüzden askerler İsa'yı değil, ona benzeyen bu adamı astılar. Kur'an bu âyetle Hz. İsa'nın öldürülme ve çarmıha gerilme hikâyesini kesinlikle reddediyor, bir sonraki âyetle de "Allah onu katına yükseltti" buyurarak aralarındaki ihtilafa son veren hükmünü ortaya koyuyor. "Rafaa" fiili ne zaman Allah'a atfedilse "onurlandırma" veya "yüceltme" anlamlarına gelmiştir. Burada da aynı durum söz konusudur. Yani Allah İsa'nın derecesini yükseltiyor ve diğer insanlarda olduğu gibi onun ruhunu katına alıyor. Bu konuda ayrıca Âl-i İmran 3/55. âyetin dipnotuna da bakabilirsiniz.

158. Doğrusu Allah, onu (İsa'yı) kendi katına yüceltti. Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 2/88, 3/49, 55, 19/30, 41/5

Bu ayetlerden anlıyoruz ki; Hz. İsa, Yahudiler tarafından öldürülmemiş, Allah tarafından vefat ettirilerek kendi katına yükseltilmiştir. Yani Hz. İsa ölmüştür ve birilerinin iddia gibi kıyametten önce dünyaya tekrar dönmesi diye bir şey de yoktur.

159. Nitekim kitap ehlinden hiç kimse yoktur ki; ölümünden önce (can boğaza geldiğinde) bu gerçeği tasdik etmiş olmasın. Kıyamet günü, o (İsa) onlar aleyhine tanık olacaktır.

160. Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan saptırmalarından dolayı kendilerine (bir zamanlar) helal kılınmış olan birçok temiz ve hoş nimeti yasakladık. Bkz. 6/146

161. Yasaklanmış olduğu halde faiz almalarından ve halkın mallarını haksız yere yemelerinden ötürü (böyle yaptık). İçlerinden kâfir kalanlara da acı bir azap hazırladık. Bkz. 2/62, 275, 3/93, 6/146 ve dipnotu.

162. Fakat onlardan gerçek ilim sahipleri ve (sana) inanan mü'minler; hem sana indirilen (Kur'an ayetlerin)e ve hem de senden önce indirilen vahiylere inanırlar. (Evet) namazı ikame edenler, zekâtı verenler ve Allah'a ve âhiret gününe inananlar var ya; işte onlara pek yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.

Ahirete iman etmek ve âhiret bilinciyle yaşamak, namazı hakkını vererek ikame etmek ve namazla Allah'la ilişkileri sıklaştırmak, zekât vermek, zekât vermek için çalışmak ve verilen zekâtla manevi kirlerden arınmak mü'minin özel sıfatlarındandır. Bu tanımlama, Hz. Peygamber'in ve önceki tüm peygamberlerin bir tek hedef için gönderildiğini ve bir tek vahiyden beslendiğini gösteriyor.

163. Nuh'a, ondan sonra gelen nebîlere, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve torunlarına (sonraki nesillere), İsa'ya, Eyyub'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz gibi, şüphesiz sana da vahyettik. Davud'a da Zebur'u verdik.

Âyette sıralanan peygamberlerin dışında bir sonraki âyette de görüleceği gibi Allah'ın Kur'an'da anlatmadığı daha nice peygamberler vardır. Allah, değişik zamanlarda farklı toplumlara, milletlere, kabilelere peygamberler göndermiştir. Bunların sayısının ne kadar olduğunun bizim için bir önemi yoktur. Bizim için esas olan Allah'ın gönderdiği peygamberlere inanmak ve Hz. Muhammed'e tabi olmaktır.

Allah'ın peygamberlerine hangi yolla vahiy gönderdiği ve peygamberlerin vahyi hangi şekilde aldığı Allah'la onlar arasında bir olgudur. Allah'ın Hz. Musa ile konuşmasının, Hz. İsa'yı babasız dünyaya getirmesinin, Hz. Muhammed'den sonra peygamberin gelmeyecek olmasının mahiyeti

ve hikmeti nedir bilemeyiz. Doğruluğundan kuşku duymadığımız Kur'an bu konuda herhangi bir detaya girmemektedir.

Burada özellikle Hz. Dâvut ve ona indirilen Zebur'un zikredilmesinin sebebi: O günün Yahudilerinden bazılarının "Musa'dan sonra Peygamber, Tevrat'tan sonra kitap yoktur," demeleridir

Hz. Davut güçlü hükümdar ve etkin bir peygamber olmasına rağmen ayetin son cümlesinde onun mülküne ve gücüne değil de vahye vurgu yapılması, üstünlüğün zenginlikle ve kuvvetle değil, ilimle ve takva ile olduğunu gösterir.

164. Daha önce kıssalarını sana anlattığımız bir kısım resuller ve sana anlatmadığımız daha (nice) resuller gönderdik. Allah, Musa ile doğrudan konuşmuştur. Bkz. 7/144, 40/78

Hz. Musa'nın özel olarak anılması: vahyin diğer nebilerden farklı olarak ona "kelam" yoluyla geldiğinden kaynaklanmıştır. Allah'ın Hz. Musa ile doğrudan konuşması ona has bir durumdur. Bunu da ayetteki "mutlak mef'ul" olarak zikredilen "teklimen" ifadesinden anlıyoruz.

165. (Bütün bu) resulleri rahmetimizin müjdecileri ve azabımızın habercileri olarak gönderdik ki, resullerden sonra insanın Allah karşısında bir mazereti kalmasın. Allah gerçekten güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.

166. Fakat Allah, sana indirdiği (Kur'an) ile şahitlik eder ki onu kendi (ezelî) ilmiyle indirmiştir. Melekler de şahitlik ederler. Şahit olarak Allah yeter.

Ehl-i Kitap, önceki peygamberleri ve kitapları kabul ettikleri halde Hz. Muhammed'i ve ona indirilen vahyi kabul etmiyorlardı. Her fırsatta onun yalancı olduğunu ve vahiy diye söylediklerinin uydurulduğunu ya da eski kitapların bazı bölümlerinden kopyalandığını iddia ediyorlardı. Bu da Hz. Peygamber'in şevkini kıracak derecede üzülmesine sebep oluyordu. Gelen âyet, "Üzülmeni gerektirecek bir şey yok, bunun Allah'ın ilmiyle indiğini Allah'ın bilmesi yeter" dercesine onu teselli ediyordu.

167. Şüphesiz inkâr edip (insanları) Allah yolundan alıkoyanlar, büyük bir sapıklığa dalmışlardır.

Bkz. 47/1, 32

168. İnkâr edip zulme sapanlar var ya, Allah onları affetmeyecek ve onlara doğru bir yol göstermeyecektir.

Bkz. 47/34

169. Onları (yaptıkları yüzünden) ancak cehennemin yoluna iletecek ve onlar orada ebedî olarak kalacaklardır. Bu ise Allah'a çok kolaydır.

170. Ey insanlar! Şüphesiz Resûl size Rabbinizden hakikati (Kur'an'ı) getirdi. Öyleyse iman etmeniz sizin için hayırlıdır. Eğer inkâra saparsanız biliniz ki, göklerde ve yerde olanların tümü Allah'ındır (O'nun sizin imanınıza ihtiyacı yoktur). Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir.

171. Ey Kitap Ehli (Hıristiyanlar)! Dininiz konusunda aşırı gitmeyin! Allah hakkında gerçek olandan başkasını söylemeyin! Meryemoğlu İsa Mesih sadece Allah'ın Resulü, O'nun Meryem'e ulaştırdığı vaadi ve O'nun yarattığı bir ruhtur/candır. O halde Allah'a ve O'nun resullerine iman ediniz, (Allah) "üçtür" demeyiniz ve kendi iyiliğiniz için bundan vazgeçiniz. Allah, ancak tek bir

ilahtır. Çocuk edinmek O'nun şanına, yüceliğine yakışmaz. Çünkü göklerde ve yerde ne varsa hepsi zaten O'nundur. (Öyleyse bir tek Allah'a inanın ve güvenin) Zira vekil olarak Allah yeter.

Bkz. 1/4, 2/116, 3/45, 59, 5/75, 9/31, 19/88-89, 21/91, 43/59, 66/12, 109/6

Ayette Kitap Ehlinden kastedilenler Hristiyanlardır. Çünkü ayet muhteva olarak Hıristiyanların yanlış inanışlarını ve iddialarını içermektedir.

Hristiyanların çoğu Allah'ın hem bir hem de üç olduğuna inanırlar ve onlara göre teslis Hristiyanlığın esasıdır. "Teslis" kelime olarak, üçleme, üçe çıkarma anlamına gelir. Hristiyanlıkta "teslis" genel olarak Allah'ın tek âlemde ayrı, eşit ve tek cevherli üç kişi (Baba, Oğul, Rûh'ul-Kudüs) olduğu şeklinde tarif edilmektedir. Buna göre Allah "baba", Hz. İsa "Oğul", Ruhu'l-Kudüs ise; "Hz. Meryem'e Allah tarafından ilkâ edilen ruhtur. Yani Ruhu'l-Kudüs baba tanrıdan çıkıp İsa'nın cesedi ile birleşmiştir. Oysa Hz. Meryem'e üflenen "ruh" diğer insanlara üflenen ruhtan farklı değildir. Zira "minhu"daki "min" harf-ı cerri "ba'zıye" için değil, "beyaniye" içindir. Yani Allah'ın kendi ruhundan bir parça değil, diğer insanlara verilen ruh gibi İsa'ya da verilen bir ruhtur.

Bazı Hristiyanlar da Hz. İsa'nın hem tanrısal hem de insani doğasına iman ederler. Bunlar da Hz. İsa için oğul tanrı, insan cesedine girerek Hz. Meryem'den doğmuştur diyorlar. Yani onun hem doğduğuna hem de ilah (oğul tanrı) olduğuna inanıyorlar. Diğer bazıları ise, Hz. İsa'dan sonra yalnız teslisi esas alarak tevhid inancını terk etmekle kalmamışlar, aynı zamanda bir çeşit putperestliğe de dinlerinde yer vermişlerdir. Böylece, şirkin daha farklı bir boyutuna saparak azizlere ve mezarlara tapmaya başlamışlardır.

172. (Oysa İsa) Mesih de (Allah'a) en yakın olan melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim O'na kulluk etmekten kaçınır ve büyüklük taslarsa, bilsin ki O, onların hepsini huzurunda toplayacaktır.

Hz. İsa da diğer peygamberler ve Hz. Muhammed gibi Kur'an âyetlerinin bize tanıttığı onurlu, saygın ve seçkin bir elçidir (Âl-i İmran, 3/45). Ancak ne melektir ne de bazı Hristiyanların iddia ettiği gibi Allah'ın oğludur. O da diğer insanlar gibi Allah'ın kuludur. Nitekim Kur'an'da "Meryem oğlu İsa" diye geçer (Meryem, 19/34). Nasıl olur da hem Meryem'in oğlu hem de Allah'ın oğlu olur? İnsanlar için bir imtihan vesilesi olmak üzere Hz. Âdem'de olduğu gibi Hz. İsa da babasız dünyaya getirilmiştir (Âl-i İmran, 3/49). Hz. Âdem hem annesiz hem de babasız yaratılmasına rağmen ona ilahlık izafe etmeyenler, nasıl oluyor da sadece babasız yaratılan Hz. İsa'ya ilahlık izafe ediyorlar?

173. (Allah) iman edip doğru ve yararlı işler yapanlara mükâfatlarını eksiksiz olarak verecek ve (hatta) lütfundan çok daha fazlasını bağışlayacaktır. Allah'a kulluk etmekten çekinenlere ve büyüklük taslayanlara gelince; (Allah) onları elem dolu bir azaba uğratacaktır. Ve işte o zaman zalimler, kendilerini Allah'a karşı koruyabilecek ne bir dost bulabilecekler ne de bir yardımcı!

174. Ey insanlar! Rabbinizden size hakikatin delili geldi ve Biz size her şeyi aydınlatıcı bir nur (olarak Kur'an'ı) indirdik.

175. Allah kendisine iman edip (Kur'an'a) sımsıkı sarılanları tarafından bir rahmet ve geniş bir nimet içine yerleştirecek ve onları, kendisine ulaştıran doğru yola iletecektir.

176. (Ey Resûl! Miras konusunda) sana soruyorlar/danışıyorlar. De ki: "Allah size eşsiz ve çocuksuz olan kişinin mirası hakkında şu hükmü açıklıyor: Ölen erkeğin çocuğu olmayıp bir kız kardeşi varsa, bıraktığı mirasın yarısı kız kardeşinindir. Fakat (ölen kişi) çocuğu olmayan kız

kardeşse, erkek kız kardeşinin mirasının tamamını alır. Vârisler iki kız kardeş ise, bırakılanın üçte ikisi onlarındır. Kardeşler, erkeklerden ve kadınlardan oluşuyorsa, erkeğe kadının iki katı kadar pay verilir." İşte Allah (adaletten) ayrılıp sapmayasınız diye size hükümlerini böyle (ayrıntılı olarak) açıklıyor. (Unutmayın ki) Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

Bkz. 4/11

5- MAİDE SÛRESİ

"Maide suresi, Medine'de inmiş olup 120 ayettir. Surenin 112 ve 114. ayetlerinde Hz. İsa'nın Allah'tan istediği sofradan bahsedildiği için sureye "Sofra" anlamına gelen "Mâide" adı verilmiştir. Surede inanç ve ahlak esaslarına, münafıklara, Ehl-i Kitaba ve bazı İslami hükümlere yer verilmiş; aile ve ceza hukuku ile ilgili hükümlere, hac uygulamalarına, meşru usule uygun olmayan hayvan kesimlerine, abdest, gusül, teyemmümle ilgili esaslara değinilmiştir. Şahitlik ve hırsızlık konularının da yer aldığı surede sözlerinde durmayanlar için de uyarılar bulunmaktadır. Surede ayrıca İsrailoğullarının sözlerinde durmamaları, Hıristiyanların yanlış inançları, yolsuzlukları ve dünyaya düşkünlükleri de konu edilmektedir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey iman edenler! Anlaşmalarınıza sadık kalın! Size haram kılındığı bildirilenlerin dışında, davarların (deve, sığır, koyun vb. gibi büyük ve küçükbaş hayvanların) eti size helal kılınmıştır. Yalnız, (hac veya umrede) ihramlı iken avlanmanız helal değildir. Şüphesiz, Allah dilediği şekilde hükmeder.

Kur'an'daki evrensel ahlaki değerlerin en önemlilerinden birisi de sosyal hayatın ahengi için insanların anlaşmalara sadık kalmasıdır. İç, dış, özel ve kamu cihetinde yapılan sözleşmelerin bağlayıcılığı çağdaş hukukun gereklerinden biridir. Kur'an asırlar önce, tarafların dinî ve etnik aidiyetlerine bakmaksızın sözleşmelere riayet etmelerini müminlere emrederek bu ilkeyi teyit etmiştir. Bu âyette de Allah'ın emir ve nehiylerine, O'na verilen sözlere, kulların aralarında yaptıkları sözleşmelere riayet etmek dinin esasları arasında gösterilmiştir.

2. Ey iman edenler! Allah'ın (ibadet için) koyduğu sembollere, (savaşmanın yasak olduğu haram) ay'a, süslenmiş kurbanlıklara ve Rablerinin lütuf ve rızasını isteyerek Mescid-i Haram'a yönelenlere karşı saygısızlık etmeyin! (Hac farizasını bitirip) ihramdan çıktıktan sonra avlanabilirsiniz. (Daha önce) sizi Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara karşı öfkeniz saldırganlık yapmanıza yol açmasın! İyilikte ve fenalıklardan sakınmada birbirinizle yardımlaşın; günah işlemek ve düşmanlıkları körüklemek amacıyla yardımlaşmayın! Allah'a karşı gelmekten sakının! Çünkü Allah'ın azabı çok şiddetlidir.

Bkz. 2/196

Burada "Allah'ın ibadet için koyduğu semboller" ifadesi, hem Kâbe gibi dinî merasimler için ayrılan mekânları, hem de Safa ve Merve gibi yerleri gösterir. Safa ve Merve'nin "Allah tarafından konulmuş nişaneler/semboller olduğunu" Bakara sûresinin 158. âyetinde görmekteyiz. "Süslenmiş kurbanlıklar" ise, Allah adına kurban edilmek ve etleri yoksullara dağıtılmak üzere hac için Mekke'ye getirilmiş olan kurbanlık hayvanlardır. Bu tür hayvanların geleneksel olarak boyunlarına süsler/gerdanlıklar takılırdı.

3. Ölmüş hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilen (kurban edilen), boğulmuş, darbe sonucu ölmüş, yüksekten düşerek canı çıkmış, boynuzlanarak ölmüş ve yırtıcı hayvan tarafından parçalanmış hayvanlar ile dikili taşlar üzerinde boğazlanan hayvanlar ve ayrıca fal oklarıyla kısmet aramanız (kumar yoluyla size dağıtılan et ve yiyecek) de size haram kılındı. İşte bunları yapmak (doğru) yoldan çıkıştır. Artık bugün inkârcılar dininizi söndürmekten ümitlerini kestiler. Öyleyse onlardan korkmayın, bana karşı gelmekten sakının. İşte bugün sizin dininizi kemale erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim/seçtim. Kim günaha meyletmeksizin açlıktan bunalıp çaresiz kalırsa, haram olan etlerden yiyebilir. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Bkz. 2/173, 7/157

Bakara 2/173 ve A'râf sûresinin 7/157. âyetlerinde sıralanan yasaklar bu âyetin ilk kısmında ehemmiyetine binaen tekrar sıralanmıştır. Bunların neden yasaklandıkları konusunda faklı yorumlar yapılmakla beraber bilmeliyiz ki; Allah bir şeye yasak koyduysa onun bir hikmeti, bir sebebi vardır. Yarattıklarını insanın emrine tahsis eden Rabbimiz, bir konuda bir sınırlama getirmiş ise demek insan için doğru ve hayırlı olan odur.

Ayette konu yasak olan yiyecekler olduğu için "fal oklarıyla kısmet aramanın" etle yani yiyecekle alakalı olacağını düşünmek daha doğru olur. Zira müşrikler; yola çıkmak, ticaret yapmak, evlenmek, herhangi bir işe başlamak, nesebi şüpheli bir çocuğun babasını belirlemek, öldürülen kimsenin diyetini ödetmek, çocuğu sünnet ettirmek gibi konularda cansız tanrılarının güya görüşünü almak için Kâbe'de bulunan Hübel putunun yanında; her birinin üzerinde: "evet, hayır, diyet, sizden, başkasından, mulsak (nesebi şüpheli) sular (sarih)" ifadelerinin yer aldığı yedi adet fal oku bulundururdu. Kişi, kurbanını sunduktan sonra oklardan birini çeker, üzerinde ne yazılı ise böylece sözde tanrısal iradeyi öğrenmiş olurdu ve ona göre hareket ederdi. Ve bu kurbanın eti insanlara dağıtılırdı.

4. (Ey Resûl! Mü'minler) sana, kendilerine neyin helal kılındığını soruyorlar. De ki: "Bütün temiz şeyler size helal kılınmıştır." Allah'ın size bahşettiği bilgi (ve yetenek sayesinde) eğitip yetiştirdiğiniz (köpek, tazı, atmaca ve benzeri) avcı hayvanların (sizin için) yakaladıklarından üzerlerine Allah'ın adını anarak yiyin. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın. Şüphesiz ki Allah, hesabı çabuk görendir.

5. Bugün size temiz olan yiyecekler helal kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helaldir ve sizin yiyecekleriniz de onlara helaldir. İffetli mü'min kadınlar ile sizden önce kendilerine kitap verilmiş olan iffetli hanımlar mehirlerini verdiğiniz takdirde; iffetlerini korumanız, zinadan uzak durmanız ve gizli dost edinmemeniz şartıyla size helaldir. Her kim iman etmeyi reddederek, Allah'ın yasalarını inkâr ederse, bütün yaptıkları boşa gidecektir ve o kimse âhirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır.

Ehl-i Kitabın avladıklarını ya da kestiklerini (İslam'ın cevaz verdiği hayvanlardan iseler ve Allah'tan başkaları adına kesilmemişlerse) yemekte bir beis yoktur. Ancak kanı akıtılmayarak öldürülen hayvanlarla, Allah'ın adını maksatlı olarak anmayı terk edenlerin kestiği hayvanları yemek caiz değildir. Ayrıca En'âm 6/121'e bkz. Hayvanın kanının olabildiğince akıtılması şarttır, çünkü kanın kendisi zaten 5/3. âyette ifade edildiği gibi haramdır.

6. Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın ve başlarınızı meshedip her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın/meshedin. Eğer cünüp iseniz, iyice (tepeden tırnağa) yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya yolculukta bulunursanız ya da abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su

bulamazsanız, o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin, yüzünüzü ve ellerinizi onunla meshedin. Allah, (bu emirleri vermekle) size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Ancak şükredesiniz diye, sizi (maddi ve manevi kirlerden) temizlemek ve size vermiş olduğu (iman, sağlık ve güzellik gibi) nimetlerini tamamlamak ister.

Teyemmüm, ellerin içiyle toprağa veya toz alabilen toprak cinsinden herhangi bir şeye dokunup yüzünü yıkar gibi bir defa sıvazlamak, tekrar aynı şekilde vurup, sol eliyle sağ kolunu, sağ eliyle de sol kolunu dirseklerle beraber birer defa sıvazlamak ve bunları temizlenme niyetiyle yapmaktır. Nisâ sûresinin 4/43. ayetinde de belirtildiği gibi, suya ulaşmanın mümkün olmadığı ya da hastalık sebebiyle suyun kullanılamadığı durumlarda teyemmüm, hem cinsel münasebetten sonraki (guslün) boy abdestinin hem de namazlardan önceki abdestin yerine geçer.

7. Allah'ın üzerinizdeki (İslam) nimetini ve O'na verdiğiniz sözü daima hatırlayın! Hani o zaman "işittik ve itaat ettik" demiştiniz. O halde Allah'a verdiğiniz söz konusunda duyarlı ve bilinçli olun. Şüphesiz Allah, kalplerin içindeki (bütün gizli niyet ve düşünce)leri hakkıyla bilendir.

Bkz. 7/172 ve dipnotu, 57/8

Tefsircilerin çoğuna göre "işittik ve itaat ettik" sözünden Hz. Peygamber'in "Akabe" ve "Hudeybiye" de mü'minlerden aldığı bey'at kastedilmektedir. Doğru ve adil olmak, Hakkı ve haklıyı savunmak, ilkeli ve sorumlu davranmak, adalet ve hakkaniyetle şahitlik etmek, anlaşmalara uymak, Allah'ın kesin emirlerindendir. "Elest Bezmi" diye adlandırılan yerde Allah'ın bütün ruhlara hitaben: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sualine cevaben onların: A'râf sûresinin 7/172. ayetinde de ifade edildiği gibi "Evet Rabbimizsin" diyerek Allah'ın yaratıcı ve terbiye edici olduğunu kabul ettiklerine dair verdikleri sözdür. Burada iman nimetiyle Allah'tan gelen vahye uyacağına, ilahi mesajın gereklerini yerine getireceğine söz veren insana bu sözü hatırlatılıyor. Ancak biz böyle bir sözü hatırlamadığımıza göre burada anlatılmak istenen Rabbimizin bizi kendisine iman edecek fıtrat ve donanımla yarattığının temsili şeklinde bir anlatımı olabilir. En doğrusunu Allah bilir.

8. Ey iman edenler! Allah için hakkı/adaleti ayakta tutun ve adaletle şahitlik eden kimseler olun! Bir topluluğa karşı duyduğunuz kin (kırgınlık ve kızgınlık), sakın sizi adaletsizliğe sürüklemesin! (Siz her zaman, herkese karşı) adil davranın! Bu (davranışınız), Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamanın tâ kendisidir. Allah'a karşı gelmekten sakının! Şüphe yok ki Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

Bkz. 4/135

Doğru ve adil olmak, Hakkı ve haklıyı savunmak, ilkeli ve sorumlu davranmak, adalet ve hakkaniyetle şahitlik etmek, anlaşmalara uymak, Allah'ın kesin emirlerindendir. İslami ıstılahta adalet; kültür, bilgi, mevki, cinsiyet, dil, din, mezhep, meşrep, parti, tarikat, ırk veya kişi farkı gözetmeksizin insanlara eşit davranmak ve haklarını vermek demektir. İnsanın huzuru ve güveni, toplumun birliği, dirliği ve barışı; adaletin ayakta durmasına, hakkın teslim edilmesine, haklının korunmasına, adil şahitliğin canlı tutulmasına bağlıdır. Adaletin olmadığı yerde huzur olmaz, ahlak kalmaz, sevgi-saygı bulunmaz, birlik sağlanamaz, barış tesis edilemez, hele medeniyet hiç kurulamaz. Âyetin, mü'minlere hasım topluluklara dahi adaletle muamele etmeyi emretmesi ve bu davranışın takva ile ilişkilendirilmesi bilhassa önemlidir.

9. Allah, iman edip de doğru ve yararlı işler yapanlara söz vermiştir. Onlar için bağışlanma ve büyük bir ödül (cennet) vardır.

10. (Hakkı) inkâr edip âyetlerimizi ciddiye almayanlara gelince, işte onlar da cehennem halkı olacaklardır.

Bkz. 5/86

11. Ey iman edenler! Allah'ın size bahşettiği (şu) nimeti hatırlayın! Hani (siz zayıf ve çaresiz durumdayken düşman) bir topluluk size el uzatmaya yeltenmişti de Allah onların ellerini sizden çekmişti. (Allah'ın desteğini almaya devam etmek istiyorsanız) Allah'a karşı gelmekten sakının ve O'nun istediği şekilde hayatınıza devam edin). Mü'minler yalnız Allah'a güvensinler.

Bu âyet, Kur'an vahyinin başlangıç dönemindeki inananların zayıflığına rağmen Allah'ın inayet ve korumasıyla inkârcılar karşısında güçlenmesine işaret ediyor.

12. Andolsun ki, Allah İsrailoğullarından (Kenan diyarına göndermek için) on iki temsilci (önder) seçmiş ve onlardan şöyle söz almıştı: "Gerçek şu ki; "Ben (tüm desteğimle zalimlere karşı) sizinle beraber olacağım. Andolsun ki, eğer namazı kılar, zekâtı verirseniz, resullerime inanır (ve itaat ederseniz), onları destekler ve Allah'a güzel bir borç verirseniz (Allah yolunda harcama yaparsanız) elbette sizin kötülüklerinizi örterim ve Andolsun sizi, altından ırmaklar akan cennetlere koyarım. Ama bundan sonra sizden kim (doğru yolu bulmuşken) inkâr ederse, mutlaka o, dosdoğru yoldan saparak (kendine yazık etmiş olur)."

Bkz. 2/245, 5/20-25, 57/18, 73/20

Âyette geçen "temsilci" ifadesi, "önder, başkan" anlamlarına da geldiği gibi "istihbaratçı" ya da "casus" anlamlarına da gelmektedir. Allah Musa Peygamber'e on iki kabilenin her birinden seçilen güvenilir birer öncü kişiyi İsrailoğullarının işgalinden önce, bilgi toplamak ve organize etmek üzere "Kenan topraklarına" göndermesini emir buyurmuştu.

Kur'an'ın başka muhtelif yerlerinde birçok kez tekrarlanan "salat" terimi, bir ritüel olmanın yanında Hak'tan yana olmayı ve imanın gereklerini yerine getirmeyi de ihtiva edecek şekilde hayatın tamamında ortaya konan duruşu da ifade eder.

Ayrıca "salat"; dua, dua etmek; yalvarma, yakarış; konuşma, söylev, nutuk, övgü, nimet, meydana getirmek, sebep olmak, yakından takip etmek, desteklemek, izlemek, uymak, bağlı kalmak, irtibata geçmek anlamlarına da gelir.

13. (Buna rağmen o günün Yahudileri) verdikleri sözlerden caydıkları için onları (rahmetimizden mahrum ederek) lanetledik ve (hakikati idrak etme melekelerini körelterek) kalplerini katılaştırdık. Onlar ki kelimelerin anlamlarını (Tevrat'ı) tahrif ederler, kendilerine öğütlenen şeyden pay çıkarmayı da unuttular. Pek azı dışında, onlardan sürekli ihanet görürsün. Yine de Sen onları bağışla (kaba ve kırıcı olma), yaptıkları (densizliklere) aldırış etme (sabret ve güzellikten yana ol)! Çünkü Allah iyi davrananları ve iyi yapanları sever.

Bkz. 2/104, 4/46 ve dipnotlar.

Yahudiler, verdikleri sözlerden caydılar. Sebepsiz yere Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve Hz. Şuayb gibi birçok peygamberi öldürdüler. Hz. İsa'yı öldürmek ve çarmıha germek için tuzak kurdular. Âyette belirtildiği gibi Tevrat'ı tahrif ettiler. Tevrat ayetlerini yorumlarken, sözleri asıl bağlamından koparark kasten çarpıttılar. Kendi görüşlerini Allah'a isnat ederek keyfî ilaveler ve kasıtlı değişiklikler yaptılar. Verdikleri sözden caydıkları için Allah da onları lanetledi ve kalpleri katılaştı. (Bakara, 2/74) Çünkü batıl inançlara maksatlı olarak sarılan ve hakikatin sesini dinlemeyi inatla reddeden insanların zamanla ferasetleri kayboluyor.

M.Ö. 586 Yılında Babil İmparatoru Buhtunnasır, Kudüs'ü işgal edip Mescid-i Aksa'yı tahrip etmiş, İsrailoğullarının ileri gelen âlimlerini öldürmüş ve ezberlenmemiş ve tek nüsha halinde bulunan Tevrat'ı yakmıştı. Daha sonraki yıllarda esaretten kurtulan İsrailoğulları, Tevrat'ın hatırlarda kalanlarını toplayarak kendilerine göre bir Tevrat oluşturdular. Bu esnada hazır fırsat ellerine geçmişken işlerine geleni bıraktılar, gelmeyeni çıkardılar.

14. (Bunun gibi) "Biz Nasarayız/Hristiyan'ız" diyenlerden de (peygamberlerine ve kitaplarına inanıp itaat edeceklerine dair) sağlam söz almıştık. Ama onlar da kendilerine öğretilen hakikatlerden pay almayı/nasiplenmeyi unuttular. Bu yüzden, Biz de aralarına (tâ) kıyamete kadar sürecek olan bir kin ve düşmanlık soktuk. Yakında (Mahşer günü) Allah yaptıklarını (sanata dönüştürdükleri dini tahrif etmeyi) onlara haber verecektir!

Ayette zikredilen Hristiyanlar Pavlus Hristiyanlığından önce yaşayan İsevilerdir. Ayette de görüldüğü gibi Hz. İsa onların arasındaydı ve "teslis" yani Tanrının üç ayrı kişiden oluştuğu inancı henüz yoktu. Bakara sûresinin 2/146. âyetinde de ifade edildiği gibi Hz. Muhammed'i kendi çocuklarını tanıdıkları gibi tanıyan o günün Hristiyanları, bilerek ona ve onun getirdiği vahye inanmadılar. Hakikati örtbas ettiler. Hz. İsa'yı haksız şekilde Allah'ın insan şeklindeki bir tezahürü olarak görerek ulûhiyet makamına yükselttiler, onun için "Allah'ın oğludur" dediler. Böylece onun getirdiği mesajın özüne ters düşerek Hz. İsa'nın gerçek öğretisinden uzaklaştılar. Buna karşılık, âyette belirtildiği gibi Allah, Hristiyan toplulukları kendi aralarında düşmanlıkla cezalandırdığından dolayı sürekli savaşlara yol açan birbirlerine düşman yüzlerce mezhep türemiş, onlarca farklı İncil yazılmıştır.

Ayetin sonunda "yasnaûn" kelimesinin gelmesi de manidardır. Çünkü Kur'an'da genelde "yapmak" anlamına gelen "ya'melûn" kelimesi kullanılır. "Yasnaûn" sanat icra ederler anlamındadır. Yani bunlar din ile oynamayı, vahyin içeriğini değiştirmeyi kendilerine sanat edinmişlerdir. Bu itibarla ayetin son cümlesini "Sanata dönüştürdükleri dini tahrif etmeyi mahşerde Allah onlara soracaktır" şeklinde yorumlamak daha doğru olur.

15. Ey Ehli Kitap! Kitaptan (Tevrat ve İncil'den) gizlemekte olduğunuz birçok şeyi size açıkça bildiren ve birçoğunu da (gerekli görmediği için yüzünüze vurmayıp) affeden Resulümüz gelmiştir. İşte size Allah'tan bir nûr ve hakikatleri açıklayan bir kitap (Kur'an) gelmiştir.

"Kitap'tan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açığa çıkaran ve birçoğunu da yüzünüze vurmayıp affeden" ifadesi, Kur'an'ın temel ilkelerinden biri olan, ilahi vahyin tarihsel sürekliliği akidesine bir işarettir. Allah, Risâlet gelmeden önce, geçmiş kitapların ve şeriatların içerdiği hükümlerden uygulanmaz hale gelenleri neshetmiş, sürekli ve kapsayıcı yeni ilave hükümlerle dinini tamamlamıştır.

16. Allah, rızasını kazanmak isteyenleri bu kitap sayesinde barış, esenlik ve kurtuluş yollarına ulaştıracaktır. Onları kendi izni ve iradesiyle (dalalet ve cehalet) karanlıklarından (kurtarıp) aydınlığa çıkaracak (ve sonu cennet olan) dosdoğru yola iletecektir. Bkz. 2/2, 3/103, 6/155, 10/57, 14/1

"Kur'an sayesinde Allah'ın rızasını gözetenlerin kurtuluşa ermesi" tanımlaması, insanın hem maddi hem de manevi her türlü kötülükten emin olması ve iç huzuru yakalaması demektir. Yunus sûresinin 10/57. âyetinde de ifade edildiği gibi Kur'an insan için genel anlamıyla bir "şifa" kaynağıdır, selamet ve saadeti için bulunmaz bir hazinedir. Kâinat kitabını doğru okuyan ve hayatını Kur'an'a göre programlayan insanın önündeki yolların kapanması mümkün değildir. Şirk, iftira,

fitne, yalan, hırsızlık, aldatma, kayırma, zulüm gibi kötülüklerin her türlüsünden uzak kalarak, huzurla dolu, barış ve esenliğin hâkim olduğu bir hayatın tesisi ancak Kur'an'la mümkündür. Kur'an'la hayatın dizayn edilmesi için, onun çok iyi anlaşılması lazım. Anlaşılmayan bir şeyi okumanın kimseye bir faydası yoktur.

17. Şüphe yok ki, "Meryem oğlu Mesih Allah'tır!" diyenler (şirke girip) kâfir olmuşlardır. De ki: "Eğer Allah, Meryemoğlu İsa'yı, onun annesini ve yeryüzündeki herkesi yok etmek istese O'na kim engel olabilir? Zira göklerin, yerin ve onlar arasında bulunan her şeyin hükümranlığı Allah'a aittir. O dilediğini (dilediği şekilde) yaratır. Çünkü O'nun gücü her şeye yeter!" Bkz. 2/116 ve dipnotu; 5/72, 73; 9/30; 16/57

18. Yahudi ve Hristiyanlar: "Biz Allah'ın çocukları ve sevgili kullarıyız" dediler. De ki: (madem Allah'ın çocuklarısınız) "O halde ne diye günahlarınızdan ötürü (Allah) sizi cezalandırıyor? Hayır, siz de O'nun yarattıklarından birer beşersiniz. O, kullarından (niyet ve eylemlerine göre) dilediğini bağışlar, dilediğini cezalandırır. Göklerin, yerin ve bunların arasındakilerin tümünün mülkü Allah'ındır. (Sonunda) dönüş ancak O'nadır."

19. Ey kitap ehli! Resullerin arası kesildiği bir sırada, "Bize müjdeleyici ve uyarıcı bir resûl gelmedi" demeyesiniz diye, işte size hakikatleri beyan eden, müjdeleyici ve uyarıcı resulümüz gelmiştir. Allah her şeye kâdirdir.

Hz. İsa'dan yaklaşık altı asır geçtikten sonra Hz. Muhammed resûl olarak görevlendirildi. Bu iki peygamber arasındaki zamana "Fetret devri", bu dönemde yaşayanlara da "fetret ehli" denmektedir. Otoritelerin çoğuna göre Hz. Musa ile Hz. İsa arasındaki zaman bin yedi yüz sene, Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasındaki zaman da altı yüz senedir. Yaygın inanışa göre, Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında peygamber gelmemiştir. Oysa "Andolsun ki biz her topluma: "Allah'a kulluk edin ve tağûta kulluk etmekten sakının" diyen bir peygamber gönderdik" (Nahl 16/36), "Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın" (Fatır 35/24) buyrulmaktadır. Ayette zikredilen "resullerin arası kesildiği sırada" cümlesi altı yüz sene gibi uzun bir zamanı kapsayıp kapsamadığı bilinmemektedir. Ancak Kur'an'da adı geçen peygamberlerde Hz. İsa ile Hz. Muhammed arasında herhangi bir nebi ismi zikredilmemektedir. Bu, iki nebi arasında peygamber gelmediği anlamına gelmez. Zira Mü'min suresi 40/78. ayette "Andolsun, senden önce de resuller gönderdik. Onlardan sana anlattıklarımız da var, anlatmadıklarımız da" buyrulmuştur. Dolaysıyla peygamber gelmiş de Kur'an'da zikredilmemiş olabilir. Bize düşen, Hz. Peygamber'in çağrısının getirdiği ahlakî ve manevî disipline uymaktır.

20. Bir zamanlar Musa, kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'ın size geçmişte lütfettiği nimetini hatırlayın! Zira O, içinizden nebîler çıkarmış, sizi (özellikle Yusuf nebi zamanında) yöneticiler ve hükümdarlar yapmış ve dünyada başka hiçbir topluma vermediği nimetleri size vermişti."

Kur'an bu âyetle, 12 ve 13. âyetlerde işaret edilen, kesin taahhütlerini bozan ve Allah'a olan inançlarından rücu eden İsrailoğulları kıssasına yeniden dönüyor. İsrailoğullarına, kendi içlerinden peygamber çıkardığını, bu peygamber aracılığı ile onları Firavun'un zulmünden kurtardığını, onlara hâkimiyet ve özgürlük verdiğini, bulutları üzerlerine gölge yaparak kendilerine kudret helvası ve bıldırcın nimeti lütfettiğini, taşlardan her kabile için su fışkırttığını, Hz. Yusuf zamanında hükümdarlık ihsan ettiğini hatırlatıyor. Bir sonraki âyetteki "Allah'ın size vaat ettiği kutsal topraklara girin" ifadesi bu âyetle doğrudan bağlantılıdır.

21. (O halde) "Ey kavmim! Allah'ın size (vatan olmak üzere) nasip ettiği (Filistin diyarındaki) kutsal topraklara girin ama sakın geri dönmeyin, yoksa kaybedenlerden olursunuz!"

“Kutsal topraklar”, Hz. İbrahim, İshak ve Yakup peygamberlerin vatanı olan Filistin’dir. Bu âyet, Hz. Mûsâ’ya tâbi olan o dönemin İsrailoğulları’ndan bahsetmektedir. Dolayısıyla onların üstün nimetlere mazhar olmaları ve Filistin’e girmeleri o döneme aittir.

22. Onlar, “Ey Musa! Orada zorba bir millet vardır, onlar oradan çıkmadıkça biz oraya girmeyeceğiz. Eğer çıkarlarsa o zaman gireriz” demişlerdi.

23. (Bunun üzerine) Allah’ın nimetine mazhar olan ve sorumluluk bilinciyle yaşayanlardan iki kişi şöyle dedi: “Onların üzerine (yürüyün. Şehre) kapıdan girin! Oraya girerseniz muhakkak ki galip gelirsiniz! Ve eğer gerçekten inanıyorsanız Allah’a güvenmelisiniz!”

Âyette geçen “sorumluluk bilinciyle yaşayan iki kişi”nin 12. âyette geçen İsrailoğullarının işgalinden önce, bilgi toplamak üzere “Kenan topraklarına” gönderilen on iki istihbaratçı arasında bulunan Yeşu ile Kaleb olduğu söylenmektedir.

24. İsrailoğulları şöyle dediler: “Ey Musa, o zalimler orada bulundukça hiçbir zaman oraya girmeyeceğiz. Artık sen ve Rabbin gidin savaşın. Biz burada oturup bekleyeceğiz.”

25. Musa: “Ya Rabbi, ben kendimden ve kardeşim (Harun’dan) başkasına söz geçiremiyorum. O halde, şu fasık kavimle yollarımızı ayır ya Râb!” diye yalvardı.

26. Allah: “Öyleyse, bu (topraklara girmek) onlara kırk yıl boyunca yasaklanmıştır. Bu süre içinde yeryüzünde sersem sersem (aptalca) dolaşıp dursunlar. Sen artık bu fâsıklar topluluğu için üzülme!” buyurdu.

Ayette geçen “kırk” sayısının çokluktan kinaye olduğunu yani “yıllarca, uzun zaman” anlamında kullanıldığını söyleyenler olsa da “kırk sayısı” Yahudi kültüründe gizemli bir anlam taşımaktadır. Nitekim Hz. Musa’nın Sina Dağına gidişi de kırk gün sürmüştü. “Hani Musa ile kırk gece için sözleşmiştik” (Bakara 2/51), “Musa için (Sina Dağında) otuz gecelik bir süre belirledik ve buna bir on gece daha ekleyerek (kırka çıkardık)” (A’râf 7/142). Peygamberlerine karşı gelerek mukaddes beldeye girmek istemeyen İsrailoğulları kırk yıl gibi uzun bir zaman Tih çölünde kısılıp kaldı ve birçokları öldü, yerlerine yeni nesiller geldi. Hz. Musa’nın vefatından sonra peygamber olan Hz. Yuşa zamanında Filistin fethedilerek Yahudiler oraya yerleşti.

27. (Ey Muhammed!) Onlara Âdem’in iki oğlunun gerçeğe dayalı hikâyesini anlat. Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı da birinin (Habil’in) kurbanı kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen (Kabil), kardeşine: “Yemin ederim ki seni öldüreceğim” deyince, diğeri (Habil): “Allah, ancak kendisine karşı sakınanlardan (kurbanı) kabul eder” demişti.

28. “Eğer beni öldürmek üzere elini bana kaldırırsan, (kendimi savunmaya çalışırım ama) ben seni öldürmek için (asla) elimi sana kaldırmam. Çünkü ben, âlemlerin Rabbi olan Allah’a karşı yanlış yapmaktan korkarım.”

29. “(Beni öldürürsen) dilerim ki hem benim günahlarımı hem de kendi günahlarını yüklenesin de cehennem halkından olasın. Zalimlerin cezası işte budur” (dedi).

Yani beni öldürmekle öyle günah kazanacaksın ki sanki benim günahlarımı da üzerine almış gibi çok büyük vebal alarak cehennem halkından olacaksın. Yoksa birisi bir başkasına kötülük yaptı diye onun günahlarını transfer etmiş olmaz. Öyle olsaydı bu ayetler gelmezdi: “Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez” (Fatır 35/18), “Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez” (Necm 53/38).

30. Sonunda nefsi onu, kardeşini öldürmeye sevk etti de onu öldürdü. Böylece hüsrana uğrayanlardan oldu.

31. Sonra Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl gömeceğini göstermek için (Kabil'e) toprağı eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömemiyor muyum?" dedi ve böylece o artık pişman olmuştu (ama iş işten geçmişti).

Kıskançlık, bütün insanların yaşadığı evrensel bir duygudur. Başaramadığımızı başarana, dikkati daha çok çekene, sahip olmadığımıza sahip olana, daha huzurlu, daha özgüvenli, daha mutlu yaşayana karşı duyduğumuz tarifi zor bir duygudur kıskançlık. Beklediği ilgiyi, sevgiyi, saygıyı, şefkati göremediği zaman kişide kıskançlık duygusu görülebilir. Aşırıya kaçmadığı, hasede dönüşmediği ve zararlı olmadığı sürece yaşanan bu kıskançlık doğal bir duygudur. Ancak, bu duygunun imanla kontrol altına alınması gerekir. Allah'ın takdirine ve adaletine inanan insanların kıskançlık duygusuna kapılarak zararlı olması mümkün değildir. Zira onlar inanıyor ki her şey Allah'ın iradesiyle ve dilemesiyle gerçekleşmektedir. "Zaten siz ancak, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın iradesinin tecellisine uygun olması halinde, iradenizi ve tercihinizi kullanabilirsiniz" (Tekvir 81/29). "Hiçbir şey hakkında sakın: "Yarın şunu yapacağım" deme! (Bunun yerine:) "Ancak Allah dilerse yapacağım de"!" (Kehf 18/23-24). Fakat imandan mahrum, materyalist düşünceye sahip, zayıf ruhluların kıskançlığı tehlikelidir. Nitekim bir önceki âyette, Kabil'de olduğu gibi kıskançlığın insanı adam öldürmeye kadar götürebileceği anlatılmaktadır.

32. İşte bu yüzdendir ki İsrailoğullarına (Tevrat'ta) şöyle bildirmiştik: "Kim bir kişiyi, başka bir cana ya da yeryüzünde fesat çıkarmasına karşılık olmaksızın (haksız yere) öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir adamın hayatını kurtarırsa, bütün insanları kurtarmış gibi olur." Andolsun ki; resullerimiz onlara apaçık delillerle geldiler. Sonra, onlardan birçoğu, bu âyet ve mucizeler geldikten sonra, yine de yeryüzünde fesat çıkarmaya ve azgınlık etmeye devam ettiler.

Bkz. 2/178, 4/92

33. Allah'a ve Resulüne (dolaysıyla inananlara) savaş açanların ve (terör, gasp, adam kaçırma, ırza tecavüz gibi fiillerle) yeryüzünde bozgunculuk/anarşi çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya dönekliklerinden (ve karşı çıkmalarından) dolayı yetkilerinin, işlerinin ve gezip dolaşma özgürlüklerinin ellerinden alınması (hapsedilmesi) yahut bulundukları yerden (yurtlarından) sürülmeleridir. Bu (cezalar) dünyada onlar için bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.

Bkz. 7/124 ve dipnotu, 20/71, 26/49, 42/42

"Allah'a ve Resulüne savaş açmak" demek, "Allah'ın hayata müdahalesine karşı çıkmak, helallerin imhası, haramların ihyası için gayret göstermek, iyiliğin karşısına çıkıp kötülüğü yaymak, adaletin yerine zulmü ayakta tutmak; Hz. Muhammed'i bir kabile peygamberi gibi görüp, hayata koyduğu düsturları ilkel bulmak, örnekliğini hafife almak ya da onun yaşadıklarının kendi devrinde kaldığını düşünerek ilahi sistemi çağdışı görmek" demektir.

"Yeryüzünde bozgunculuk/anarşi çıkarmaya çalışmak", insanların ölümüne kadar götüren toplum düzenini bozan faaliyetlerde bulunmak demektir. 32. ayette de belirtildiği gibi "Bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmek gibidir". İnsan, sosyal bir varlık olması hasebiyle toplu yaşamaya mecburdur. İnsanın kendi huzuru ve güvenliği olduğu kadar içinde yaşadığı toplumun huzuru ve güveni de o kadar önemlidir. Binaenaleyh, toplumun huzuruna yönelik her faaliyet, toplumları oluşturan devlete gösterilmiş demektir. Kur'an, bireyin haklarını ve saygınlığını ve cemiyetin huzurunu ve güvenini tehdit eden her gayretin mutlaka cezalandırılacağını anlatır.

Ayette suçlulara verilecek ceza işlenen cürmün durumuna göre sıralanmaktadır. Bunlar; adam öldürmüş ya da yeryüzünde bozgunculuk çıkararak toplumu felakete sürüklemişse öldürülür. Eğer hem adam öldürmüş hem de fesat çıkarmış ya da mala ve ırza tecavüz ederek can almışsa, bu durumda ibret için insanlara teşhir edilmek üzere idam edilir. Eğer adam öldürmemiş de sadece mal ve makam gasp etmişlerse işleri ve yetkileri ellerinden alınır ve hapsedilirler. Eğer sadece terör havası estirerek insanları tehdit etmişlerse sürgüne gönderilirler.

34. Ancak onları ele geçirmenizden önce (pişmanlık duyup) tevbe eden (ve kendiliklerinden teslim olan)lar bunun dışındadır. Artık Allah'ın çok bağışlayıcı, çok merhamet edici olduğunu bilin.

Bkz. 25/68-71

35. Ey inananlar! Allah'a karşı gelmekten sakının ve O, nasıl istiyorsa öyle yaşayın! O'na (güzel ve faydalı çalışmalar sergileyerek) daha yakın olmaya çalışın, (hoşnutluğunu kazanmak için sebepler bulun (vesileler arayın). O'nun yolunda gayret gösterin ki (dünyada ve ahirette) kurtuluşa eresiniz.

36. İnkârcılar, yeryüzünde ne varsa hepsine, hatta bir misli fazlasına sahip olsalar da kıyamet gününün azabından kurtulmak için tamamını fidye olarak verecek olsalar, onlardan yine kabul edilmez. Onlara çok acıklı bir azap vardır.

Bkz. 39/47

37. Onlar orada ateşten çıkmak/kurtulmak isterler fakat çıkamazlar/kurtulamazlar. Onlar için devamlı bir azap vardır.

38. Erkek hırsız ve kadın hırsızın, yaptıklarından ötürü Allah tarafından ibret verici bir ceza olarak, (şartların oluşmasından sonra) yetkilerini ellerinden alın (ve işlerine son verin). Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.

Ayette geçen "faktaû eydiyehuma" cümlesi tefsircilerin çoğu tarafından "ellerini kesin" şeklinde tercüme edilmiş olsa da bu ifadeyi "yetkilerini ellerinden alın" şeklinde yorumlamak daha doğru olur. Çünkü "faktaû" emri ile birlikte kullanılan "yed" kelimesi Bakara 2/87, 253. Ayetlerinde ve daha birçok yerde "güç" ve Maide 4/64, Fetih 48/10 ayetlerinde ise "kuvvet/yetki" olarak kullanılmıştır. "Kataa" kelimesi Kuran'da 19 yerde geçer. Bu ayetin dışında geçtiği yerlerin (Ra'd, 13/4 "kıt'a/ada" ve Hakka, 69/47 "koparmak, kesmek" hariç) hemen tamamında "ilişkiyi kesme" veya "son verme" gibi fiziksel olmayan ya da mecazi anlamlarda kullanılmıştır. Söz konusu kelimenin bir başka formu olan "kattaa" kelimesi ise Kuran'da 17 kez geçer. Geçtiği yerlerin beşinde fiziksel olarak kesip atmak, on yerde mecazen ilişkiyi kesmek ve diğer iki yerde ise fiziksel olarak yarma/çizme anlamında kullanılmıştır. Bu iki kelimeye; bir cümle içerisinde bir arada kullanıldığında ve bu ayet bir sonraki -tevbe kapısının açık olduğunu bildiren- ayetle siyak-sibak ilişkisi kurulduğunda "yetkilerini ellerinden alın" anlamını vermek daha uygun düşer. Zira kesilen eller tevbe ile geri gelmeyeceğine göre bu durumda tevbenin bir anlamı kalmamış olur. Zina edene yüz sopa cezası uygulayan bir din, hırsızlık yapana elinin kesilmesi gibi geri dönüşü olmayan bir ceza verir mi? Üstelik tevbe ile telafisi mümkün olan bir suça karşı, böyle bir uygulamaya müsaade eder mi? El gibi önemli bir uzvun kesilmesi ne demek, düşünebiliyor musunuz? "Elleri kesilen kişi bekarsa evlenemeyecek ya da çok zor şartlarda izdivaç gerçekleştirecek, ölünceye kadar başkalarına muhtaç yaşayacak, kendi özel ihtiyaçlarını dahi göremeyecek, evli ise eşinin ve çocuklarının nafakasını temin etmekte zorlanacak. Merhamet

edenlerin en merhamet edeni olan Allah'ın böyle bir ceza verebileceğini aklınız, mantığınız alıyor mu?

39. Her kim de işlediği (hırsızlık) zulmünün arkasından tevbe edip durumunu düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tevbesini kabul eder. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Bir hırsız düşünün tevbe etmeye zaman bulamadı eli kesildi, diğeri de tevbe etti elini kurtardı ya da tevbe etti ama eli kesildikten sonra, böyle bir durumda adaletin tecelli etmiş olabileceğini düşünebiliyor musunuz? Kesilen saç değil, eldir. Bir defa değil, bin defa tevbe etseniz kesilen elin binde birini geri getiremezsiniz.

40. Bilmez misin ki göklerin ve yerin mülkü Allah'a aittir. O, kullarından (niyet ve eylemlerine göre) dilediğine azap eder, dilediğini bağışlar. Allah her şeye gücü yetendir.

41. Ey Resul! Kalpleri iman etmediği halde (sırf sizi kandırmak için) ağızlarıyla "biz de inandık" diyen (münafık)larla (Yahudilerden oluşmuş) küfür yarışçıları seni üzmesin! O Yahudilerden, sürekli yalan dinlerler ve senin yanına yaklaşmayan diğer bir kavmin sözlerine kulak kabartırlar. Onlar kitaptaki kelimelerin yerlerini ve anlamlarını (kasten) değiştirirler. "Size şu hüküm verilirse alın, o verilmezse uzak durun" diye tembih ederler. Allah, (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) kimin düştüğü sapıklıkta kalmasını isterse, artık sen onu (kurtulması için) Allah'ın elinden alamazsın. (Kendileri istemediği için) Allah da onların kalplerini temizlemek istememiştir. Dünyada onlar için bir zillet, ahirette ise büyük bir azap vardır.

42. Onlar, yalanı çok dinleyen, haramı çok yiyenlerdir. Eğer sana gelirlerse ister aralarında hüküm ver ister onlardan yüz çevir. Onlardan yüz çevirecek olursan, sana asla hiçbir zarar veremezler. Ama eğer hükmedecek olursan, aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, âdil davrananları sever.

"Onlar yalanı çok dinleyenlerdir" ifadesi, onların yalanı bir hayat tarzı olarak gördüğünü ve bu olgunun onların ahlakının bir parçası olduğunu anlatıyor. Günahların en çirkini ve kabası olan yalan, kalpleri karartan, yürekleri yıpratan, vicdanları sızlatan kötülüklerin başıdır. Hac suresinin 22/30. ayetinde "iğrenç bir pislik olan putlardan ve yalan söz söylemekten sakının" uyarısında, puta tapmakla yalan söylemenin aynı karede yer alması, yalanın ne kadar iğrenç bir şey olduğunu anlatmaya yetiyor.

"Haramı çok yiyenlerdir" ifadesi, yalan söylemek, hırsızlık etmek, adam öldürmek, faiz ve rüşvet yemek gibi bütün bu kötü işleri yapanlar için kullanılmıştır. Böyle kişiler arasında herhangi bir meselede hüküm verip vermemek konusunda Allah, Peygamberini serbest bırakıyor. Çünkü haram yiyen ve yediği haramı bir hak olarak gören ve bunu da bir hayat tarzı olarak kabul eden insanların tutarsızlığı Hz. Peygamberi incitebilir. Ancak illa da hüküm verecekse, onların arzularını dikkate almaksızın adaletle hüküm vermesi emrediliyor.

43. İçinde Allah'ın hükümleri bulunan Tevrat yanlarında iken, nasıl oluyor da senin hakemliğine başvuruyorlar? Daha sonra da verilen hükümden yüz çeviriyorlar. Aslında onlar hiçbir şeye inanmış değillerdir.

Yahudilerin, Tevrat yanlarında dururken ve Tevrat'ın Allah'ın şeraitinin tümünü içerdiğine imanları varken, inanmadıkları bir peygambere hakemlik için başvurmaları Yahudilerin tutarsızlıklarını gösteriyor. Çünkü onlar inandıklarını söyledikleri Tevrat'ın hükmüne de peygamberin hakemliğine de saygı duymamaktadır.

Ayette; Allah'ın hükümlerini içeren Tevrat ellerinde iken Yahudilerin Hz. Muhammed'den hakemlik istemesi eleştiriliyor. Yani İlahi kanunlar varken ne diye Peygamber size hüküm verecek? Burada Hz. Muhammed'in aynı zamanda "kanun koyucu" olduğunu iddia eden günümüz Müslümanlarına da bir cevap vardır. "(De ki:): "O, size Kitab'ı açıklanmış olarak indirmiş iken, Allah'tan başka bir hakem mi arayayım?" (En'am 6/114) "(Seni hakem seçtikleri taktirde) sen de Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet!" (Maide 5/48)

44. Gerçek şu ki; içinde hidayet ve (aydınlatıcı) nur bulunan Tevrat'ı Biz indirdik. (Musa'dan sonra) kendilerini Allah'a teslim etmiş (olan) nebiler, Yahudilere onunla hükmederlerdi. Ayrıca, Allah dostları ve ilim adamları (hahamlar) da Allah'ın kitabını korumaya memur edilmeleri ve üzerine şahit olmaları itibarıyla onunla hüküm verirlerdi. Artık (Ey İsrailoğulları) insanlardan değil, Ben(im azabım)dan korkun ve benim ayetlerimi (servet, makam, şöhret gibi) önemsiz menfaatler karşılığında değiştirmeyin! Kim Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmezse onlar inkârcıların ta kendileridir.

45. Biz (Tevrat'ta onlara şöyle) yazmıştık: "Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş. Yaralar da kısastır (her yaralama misli ile cezalandırılır). Kim bu hakkından vazgeçerse o da kendi günahlarına kefaret olur (bu bağışlama günahlarını örter). Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

Kısas, bir kul hakkıdır. Hak sahibi, hakkını kullanmakta ya da kullanmamakta yetkilidir. Hak sahibi istemedikçe kısas cezası uygulanamaz.

46. Kendinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak nebilerin izleri üzerinde Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Biz, ona, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara bir rehber ve bir öğüt olarak Tevrat'tan (o güne) kalanı tasdik eden, içinde rehberlik ve aydınlık bulunan İncil'i verdik.

47. O halde İncil'e inananlar da Allah'ın onda indirdiğiyle hükmetsin. Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar yoldan çıkmış günahkârların tâ kendileridir.

48. Sana da (Ey resul!) senden önceki (İlahi) kitap(ların asılların)ı tasdik edici ve onlara gözcü/koruyucu olmak üzere Hakk olan Kitab'ı (Kur'an'ı) indirdik. O halde (seni hakem seçtikleri taktirde) sen de Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet! Gerçek olan sana gelmişken onların heveslerine uyma! Her biriniz için bir şeriat, bir yol tayin ettik. Eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı, fakat verdiği (farklı eğilimler, imkânlar, yetenekler) sizi denemesi içindir. O halde hayır işlerinde yarışın! Hepinizin dönüşü Allah'adır. O hakkında ayrılığa düştüğünüz (ihtilaf konusu yaptığınız) şeyleri size bildirecektir.

Din, insanlara, yaratılış gayesini ve varoluş hikmetini bildiren Allah tarafından konulmuş kanunların, direktiflerin bütünüdür. Dinle amaçlanan; hayata yön vermek ve gerçekçi bir yaşam biçimi belirlemektir. Allah'ın dine yüklediği misyon; yaratılış safiyetinden, fıtratından uzaklaşan insanların yaşam biçimlerini yeniden düzenlemek, onları yasalarla istikamet vermek ve onları koruma altına almaktır.

Ayette geçen "şir'a" terimi "yol, mezhep, adet, metot" gibi anlamlara gelmektedir. Kur'an'da, bir topluluğun sosyal ve manevi refahı için gerekli olan sistemini göstermek için kullanılır. "Şir'a ile birlikte kullanılan "minhâc" kelimesi ise, genellikle soyut anlam taşıyan "açık yol", yani bir "hayat tarzı, yaşam biçimi" manasına gelir. Ancak, bu iki kelime, yalnızca belli bir inanç sistemi ile ilgili kanunları değil, aynı zamanda Kur'an'a göre Allah'ın her peygamberi tarafından tebliğ edilen bütün değişmez, temel manevî hakikatleri de kapsayan din teriminden anlam olarak daha dar kapsamlıdır. Çünkü Peygamberler tarafından tesis edilen belli bir şeriat (hukuk sistemi) ve

tavsiye edilen hayat biçimi (minhâc), zamanın ihtiyaçlarına ve her toplumun kültürel gelişmesine bağlı olarak değişir. İsra suresinin 17/84. ayetinde de belirtildiği gibi herkes farklı eğilimlere, yeteneklere, karaktere, yetiye sahiptir. İnsanlar, birbirlerinden farklı yapılarda yaratılmışlardır. Allah onlara doğru yolu ana sınırlarıyla göstermiş ve bu sınırlar içerisinde onları serbest bırakmıştır. Bugün için insanların temel kaynağı ve dayanağı Kur'an olmalıdır. Ancak hayat tarzları, Kur'an'la çizilen ilahi sınırların dışına taşmamak kaydıyla kültürel farklılıklara göre değişebilir. Bu açıdan bakıldığında din ile şeriati aynı kapsamda düşünmek doğru değildir. Yani Allah'ın dini insanlığı yarattığından beri sabit, şeriatı ise yaşanılan dönemin şartlarına göre değişkendir. O halde, Allah'ın dinini gözetme adına, tüm insanları aynı çatı altında birleştirmeye, her devirde şartlar değişmesine rağmen aynı uygulamayı dayatmaya ve tek merkezden yönetmeye kalkmak da doğru olmaz.

49. (Ey Resul!) Aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet! Onların arzu ve heveslerine uyma! Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmında seni şaşırtmalarından sakın! Eğer yüz çevirirlerse, bilmiş ol ki, Allah bir kısım günahları nedeniyle onlara bir musibeti (fitneyi) tattırmak istiyor. Şüphe yok ki, insanların çoğu (dini kendi arzularına uydurmalarından dolayı) ilâhî sınırları aşmışlardır.

Bkz. 2/256

50. Yoksa onlar (İslâm öncesi) cahiliye idaresini mi arıyorlar? Gerçeği görebilen bir toplum için, Allah'tan daha güzel hüküm veren kim vardır?

51. Ey inananlar! Yahudileri ve Hıristiyanları dost (sırdaş) edinmeyin. Zira onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz ki Allah, zalimler topluluğunu (istemedikleri için) doğru yola eriştirmez.

Bkz. 3/28, 4/139, 144, 5/57, 9/23, 19/81, 29/25, 58/22, 60/1

3/28 ve 4/139 ayetlerde de görüldüğü gibi bir Müslümanın diğer din mensuplarıyla kuracağı dostluk, onların hayat tarzlarını benimsemesine ya da -Kur'an terminolojisine göre- onlarla "dost olması" durumunda kendi ahlaki kimliğini yitirmesine sebep olacağından Kur'an böyle bir ilişkiyi reddeder. Fakat dünyalık ilişkiler ve ticari münasebetler konusunda bir yasak getirmez.

52. (Bu ilahi uyarıya rağmen) kalplerinde (şüphe ve korku gibi) hastalık bulunan (münafık)ların: "Başımıza bir bela gelmesinden korkuyoruz" diyerek (inkârcılara şirin gözükmek için) onların arasında dolanıp durduklarını görürsün. Ancak Allah, (kendisine güvenen mü'minlere) zafer ihsan edecek ya da kendi tarafından (münafıkların maskelerini düşürme gibi) bir başka durum ortaya çıkaracaktır. İşte o zaman onlar içlerinde gizledikleri (şüphe ve korku) için büyük bir pişmanlık duyacaklardır.

53. (Münafıkların foyası açığa çıkınca, onurlu ve şuurlu) mü'minler birbirlerine (şöyle diyecekler:) "Sizinle beraber olduklarına bütün güçleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mıdır?" Onların bütün yaptıkları boşa gitti ve böylece onlar, hüsrana uğrayan kimseler oldular.

54. Ey inananlar! Sizden kim dininden dönerse, Allah (onların yerine) kendisinin onları, onların da kendisini sevdiği, müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı sert ve onurlu bir toplum getirir ki onlar, Allah yolunda gayret gösterirler, (bu uğurda) hiç kimsenin yermesinden ve kınamasından çekinmezler. Bu Allah'ın bağışıdır/lütfudur, onu dileyene verir. Allah lütfu geniş olandır, O (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Bkz. 4/133, 6/89, 14/19-20, 47/38, 48/29, 58/21-22

55. (Ey inananlar!) Sizin gerçek dostunuz ve yardımcınız ancak Allah'tır ve O'nun Resulüdür, bir de Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı ikame eden ve zekâtı veren mü'minlerdir.

56. Kim Allah'ı, Resul'ünü ve mü'minleri dost edinirse, (bilsin ki), Allah'tan yana olanlar üstün geleceklerdir.

Burada hem dostluktan hem de galibiyetten/üstün gelmekten bahsediliyor. Dostluk, kişisel çıkar gözetmeksizin sevgi ve güven üzerine kurulan bir ilişkidir. Bu ilişkiyi kuran ve bu ruhla yaşayan kişi Allah'a, Peygamber'e ve mü'minlere dost olmayı başarmıştır. İşte galibiyet müjdesi bu başarıyı yakalamış kişiler içindir. Galibiyet sadece savaşlarda zafer elde etmek değil, meşru ve hayırlı olan her sahada üstün gelmektir.

57. Ey inananlar! Sakın sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan ve inkârcılardan dininizi alaya alanları, eğlence konusu yapanları dost edinmeyin! Eğer gerçekten inanıyorsanız, Allah'ın emirlerine uygun yaşayın!

Bkz. 3/28, 4/139, 144, 5/51, 9/23, 19/81, 29/25, 58/22, 60/1

58. (Ezanla) siz birbirinizi namaza çağırdığınız zaman onu alay ve eğlenceye alırlar. Bu, onların akılsız bir topluluk olmasındandır.

Bu ayet namaz için okunan ezanın bir delilidir. İlk ezan hicretten hemen sonra 622 yılında okunmuştur. Ezandan önce farklı yöntemlerle Müslümanlar namaza çağrılıyordu. Sabit bir yöntemle namaza çağrı konusunda Hz. Peygamber bir istişare toplantısı yaptı. Bu toplantıda, çan çalınmasını, borazan kullanılmasını, ateş yakılmasını önerenler oldu ama Hz. Peygamber hiçbirisinden tatmin olmadı. Çünkü Çan'ı Hıristiyanlar, borazanı Yahudiler, Ateş'i Mecusiler kullanıyordu. Hazrec kabilesinden Abdullah b. Zeyd'in teklifiyle bugün olduğu gibi ezan okunmaya başlandı. İlk ezan Bilal-i Habeşi tarafından Mescid-i Nebevi'nin hemen yanındaki yüksek bir evin damından okunmuştur. Ayrıca; "Ey inananlar! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, alışverişi bırakarak hemen Allah'ın zikrine koşun!" (Cuma, 62/9) ayetindeki çağrının da ezan ile yapıldığı bilinmektedir.

59. (Ey Resul! Yahudilere ve Hıristiyanlara) şöyle de: "Ey Ehl-i Kitap! Biz yalnızca Allah'a, bize indirilene ve bizden önce indirilen(ler)e inandığımız için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Sizin çoğunuz yoldan çıkmış kimselersiniz."

Bkz.7/126, 9/74, 85/8

60. De ki: "Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size haber vereyim mi? Onlar Allah'ın kendilerine lanet ettiği, gazabına uğrattığı ve şeytani güçlere taptıkları için Allah'ın maymun ve domuz haline getirdikleridir." İşte onlar makamı en kötü olanlar ve doğru yoldan en fazla sapanlardır!

Bkz. 2/65, 4/47, 4/154, 7/163, 166

Birçok alim bu değişimin şekli değil manevi olduğu, fiziki yapıları insan kalmakla birlikte kalplerinin maymunlaştığı, karakterlerinin değiştiği, bozulmuş tabiatları gereği kimsenin bunlarla konuşmadığı ve bu sebeple toplumdan dışlandıkları için rezil duruma düştükleri görüşünü ifade etmiştir.

61. (Münafıklar) size geldiklerinde "inandık" derler. Oysa onlar (yanınıza) inkârcı olarak girmişler ve yine inkârcı olarak çıkmışlardır. Allah, onların neleri gizlediklerini çok iyi bilendir.

62. Onlardan birçoğunun günah işlemekte, düşmanlık etmekte ve ve haram yemekte birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kadar kötüdür!

63. (Peki,) başlarındaki din âlimlerinin ve hahamların, onları günahkârca söz söylemekten ve haram yemekten alıkoymaları gerekmez miydi? Yaptıkları şey ne kötüdür!

64. Yahudiler: "Allah'ın eli sıkıdır (rızık vermede Allah cimridir)" dediler. Sıkı olan onların elidir. Bu iddialarından dolayı (Allah tarafından) lanetlenmişlerdir. Aksine, O'nun (rahmet) elleri sonuna kadar açıktır. O, (lütfunu) dilediği gibi dağıtır. Ama (Ey resul!) Rabbin tarafından sana indirilen her şey, onların çoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracaktır. Biz, (yaptıkları yüzünden) onların arasına kıyamet gününe kadar (sürecek) düşmanlık ve kin bıraktık. Her ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışırlar. Allah ise bozguncuları sevmez.

65. Eğer Ehl-i Kitap (gerçekten) iman edip (Allah'a karşı gelmekten, fitne ve fesat çıkarmaktan) sakınsalardı, elbette kötülüklerini örter ve onları nimetlerle donatılmış cennetlere koyardık.

Bkz. 2/61, 3/112, 4/53-54, 14/34, 17/82, 41/44

66. Ve eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve onlara Rableri tarafından indirilmiş olanı (Kur'an-ı) dosdoğru uygulasalardı gökyüzünün ve yerin tüm nimetlerinden yararlanırlardı. İçlerinde tutumlu (ılımlı) bir topluluk vardır, ama onların çoğunun yaptıkları şeyler pek çirkindir.

67. Ey resul! Rabbinden sana indirileni (olduğu gibi) tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun risaletini (sana gönderdiğini) tebliğ etmemiş olursun. (Görevini yaparsan) Allah seni (inanmayan) insanlardan (gelecek tehlikelere karşı) koruyacaktır. Doğrusu Allah, inkârcılar topluluğunu (istemedikleri için zorla) doğru yola iletmez.

68. De ki: Ey Ehl-i Kitab! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilen (Kur'an')ı dosdoğru tatbik etmedikçe asla sağlam bir temele dayanmış olamazsınız. (Ey Resul!) Rabbinden sana indirilen (şu ayetler), onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracaktır. Öyleyse o inkârcılar toplumu için üzülme!

69. İman edenler ile Yahudiler, Sabiîler ve Hıristiyanlardan Allah'a ve ahiret gününe (gerçekten) inanıp iyi amel işleyenler üzerine asla bir korku yoktur. Onlar üzülecek de değillerdir.

Bkz. 2/62 ve dipnotu, 22/17

Otoritelerin çoğuna göre ayette geçen "Sabiîler", Müşrik Arapların izlediği puta tapıcılık geleneğinin doğruluğundan kuşku duyarak ruhlarını tatmin edecek başka bir inanç sistemi aramış ve bu arayışları sonucunda Tevhid inancını benimsemiş kimselerdir. Eskiden mensupları çoğunlukla Irak ve Suriye'de bulunurdu. Hz. Muhammed'in peygamberliğinden sonra bunlar sayıları azalarak yok olma noktasına gelmiştir. Bunların Hz. Yahya'nın takipçileri olduğunu söyleyenler de vardır. Ayetin ifadesine göre, adı geçen gruplardan, Allah'a ve ahiret gününe inanarak güzel ve faydalı eylemlerde bulunan herkes Allah katında hak ettiği mükâfata kavuşacaktır. Çünkü önemli olan inanç sisteminin özüdür, Allah'ın varlığına inanmaktır, faydalı ve güzel eylemlerde bulunmaktır, ahiretin geleceğini kabul etmektir. Nitekim peygamberlerin geliş amacı da bu üç ilkeye hizmet etmektir. Bu konuda ayrıca Bakara suresi 62. ayetin dipnotuna da bakabilirsiniz.

70. Andolsun ki, İsrailoğullarından sağlam söz almıştık ve kendilerine resuller göndermiştik. Ama ne zaman onlara bir resul, canlarının hoşlanmadığı bir hükümle geldiyse, kimini yalanladılar, kimini de öldürdüler.

Bkz. 5/13 ve dip notu.

Kur'an'da İsrailoğullarını anlatan yüzlerce ayet olmakla beraber sadece isimlerinin geçtiği 43 ayet bulunmaktadır. Bunların birçoğunda Allah İsrailoğullarına verdiği nimetleri hatırlatarak kendilerine çeki düzen vermelerini istemektedir.

71. (Bu cinayetleri işleyerek) kendi başlarına bir fitne (bir bela ve musibet) gelmeyeceğini sandılar da körleştiler, sağırlaştılar. Sonra Allah kendilerine tevbe nasip etti. Sonra yine içlerinden birçoğu, körleşti ve sağırlaştı. Allah yaptıklarını hakkıyla görmektedir.

72. Gerçekten, "Allah Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler hakikati inkâr etmişlerdir. Hâlbuki o Mesih demiştir ki: "Ey İsrailoğulları! (Yalnızca) hem benim Rabbim hem de sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin! Unutmayın ki, kim Allah'tan başka bir varlığa ilahlık yakıştırırsa, Allah onu cennetten mahrum edecek ve böylelerinin varış yeri cehennem olacaktır. Ve o gün hiç kimse zalimlere yardım edemeyecektir."

Bkz. 2/116 ve dipnotu, 5/17, 9/30, 16/57

73. Gerçekten, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığını gördükleri halde "Bakın, Allah üçlünün (üç ilahtan) üçüncüsüdür" diyenler, hakikati inkâr etmişlerdir. Ve onlar bu iddialarından vazgeçmedikçe, hakikati inkâr eden bu gibilerin başına şiddetli bir azap gelecektir.

74. (Allah üçtür diyenler) pişmanlık içinde Allah'a yönelip O'dan af dilemeyecekler mi? Hâlbuki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

75. Meryem oğlu Mesih (İsa), sadece bir resuldür. Şüphesiz ki ondan önce de resuller gelip geçmiştir. Annesi de çok doğru bir kadındı. İkisi de (diğer insanlar gibi) yemek yerlerdi. Bak (dikkat et), onlara ayetlerimizi nasıl açıklıyoruz; sonra yine bak (dikkat et, ayetlerimizden) nasıl çevriliyorlar!

Bkz. 12/109

Yahudiler, Hz. İsa'nın gayri meşru yollardan dünyaya geldiğine inanıyor ve Hz. Meryem'i fahişelikle itham ediyorlardı. Bu ayet, Hz. Meryem'in fahişeliğini reddederek onun namuslu bir bakire olduğunu vurgulamaktadır. Ali İmran suresinin 3/45, 46 ve 47. ayetlerinde olduğu gibi Meryem suresinin 19/16-36. ayetlerinde de Hz. İsa'nın nasıl yaratıldığı geniş şekilde anlatılmaktadır. Ayrıca bu ayet; Hristiyanların Hz. Meryem'e ve Hz. İsa'ya tanrılık vasfı vermelerini ve böylece Hz. İsa'yı Allah'ın insan şeklindeki bir tezahürü konumuna yücelterek bir azizler hiyerarşisi oluşturmalarını da reddetmektedir. Zira "Her ikisi de yemek yerlerdi" ifadesi, onların da diğer insanlar gibi yiyen-içen birer beşer olduğu ve hiçbir şekilde ilahlık konusunda onlara bir atıfta bulunulamayacağı ifade edilmektedir

Hz. İsa'nın sadece bir resûl olduğunu (yani Allah olmadığını) anlatan bu ayetin ilk cümlesiyle Hz. Muhammed'in de sadece bir resûl olduğunu anlatan ayetin ilk cümlesi motamot aynıdır. "Muhammed, sadece bir resuldür. Şüphesiz ki ondan önce de resuller gelip geçmiştir" (Ali İmran 3/144). Hz. Muhammed'i bulutların üzerine çıkararak varlık âleminin yaratılış sebebi olarak görenler bu ayetten de ders çıkarmalıdırlar.

76. De ki: "Allah'a inanmakla beraber, size zararı da faydası da olamayan (aciz ve fani) varlıklara da mı kulluk ediyorsunuz?" Allah (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Kur'an'da; "Allah'tan başka varlıklar" anlamına gelen "min dünillah" ifadesi 70 yerde geçmektedir. Bu ifade geçtiği bütün yerlerde, insanın Allah'ın dışındaki canlı cansız bütün tapınma

objelerini gösterir. Yani Allah'a inanmakla beraber O'nun dışındaki varlıkları da ilah edinmeyi ya da onları aracı kılmayı anlatır.

77. De ki: Ey Kitap Ehli! Dininizde haksız yere (bid'at ve hurafeleri dine ekleyerek) taşkınlık yapıp sınırı aşmayın! Daha önce hem kendileri sapmış hem birçoğunu saptırmış ve (halen de) dosdoğru yoldan sapmakta olan bir topluluğun heveslerine uymayın!

78. İsrailoğullarından inkâr edenler, Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lanetlenmişlerdi. Bu (onların Allah'a) isyan etmeleri ve aşırı gitmelerindendi.

79. Onlar işledikleri kötülüklerden birbirlerini sakındırmazlardı. Ne kadar kötü şeydi yaptıkları!

Kur'an'ın birçok yerinde geçtiği gibi, İsrailoğulları kendilerini Allah'ın ayrıcalıklı kulları olarak gördükleri için diğer insanları hep hor görmüşlerdir. Onların, bu kendilerinin dışındakileri hor görmeleri, aşağılamaları şüphesiz Hz. Musa'ya gönderilen orijinal Tevrat'tan kaynaklanmamaktadır. Tevrat'ın nüzulünden sonra, bir kısım Yahudiler zaman içinde bu İlahi kitap üzerinde tahrifatlar yapmışlar ve yaptıkları tahrifatı da Allah'a isnat etmişlerdir. Böylece Tevrat'ı aşırı ırkçı tutumlarına alet edip dünyevi amaçlarına "kutsal" bir görünüm kazandırarak sapık, bozguncu ve isyankâr tavırlarına devam etmişlerdir. Onların isyan etmeleri ve isyanlarında peygamberleri öldürecek kadar ileri gitmeleri Hz. Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle de lanetlenmiştir. Bu ayetler, birinci elden İsrailoğullarının ortaya koyduğu çirkeflikleri anlatsa da bunlardaki mesaj aynı zamanda genel bir muhteva taşımaktadır. Yeryüzünü kötülüklerden bütünüyle arındırmak elbette ki imkânsızdır. Ancak İslam, kötülüklere karşı mücadele etmeyi emreder ve kişilerin kötülük işlemesine asla müsaade etmez. Fenalıklardan olabildiğince arındırılmış daha derli toplu bir dünyanın oluşması için bireyin ve toplumun kötülüklerin karşısında durmasını, onlara karşı birbirlerini sakındırmasını zorunlu kılar.

80. Onlardan birçoğunun inkâr edenleri dost edindiklerini görürsün. İhtiraslarının onları sürüklediği şey (öyle) kötüdür (ki) Allah onlara gazap etmiştir ve onlar azap içinde yaşayacaklardır.

81. Eğer Allah'a, nebiye ve ona indirilene iman etmiş olsalardı inkârcıları dostlar edinmezlerdi. Fakat onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

82. İnsanlar içerisinde iman edenlere düşmanlık bakımından en şiddetli (ve tehlikeli) olarak Yahudiler ile şirk koşanları bulacaksın. Onlar içinde iman edenlere sevgi bakımından en yakın olarak da "Biz Hıristiyanlarız" diyenleri bulacaksın. Çünkü Hıristiyanlar arasında Allah'a bağlı bilginler ve din adamları vardır ve onlar büyüklük taslamazlar.

Ayette Yahudileri anlatan "yehûd" kelimesinin başına "lam-ı ta'rif" vardır, yani belirlilik takısı olarak "el" gelmiştir. Bu da gösteriyor ki; bundan kastedilen, o gün mü'minlerle aynı coğrafyada yaşayan ve İslam'a tavır alan malum Yahudilerdir. Yoksa tarihin her döneminde yaşamış ve yaşayacak olan Yahudileri kapsayan bir husus değildir.

Ayette bahsi geçen Hıristiyanların ise, Habeşistan'a (Etiyopya'ya) göç eden Müslümanları iyi konuk eden ve onları hoşgörüyle karşılayan Hıristiyanlar ile Hz. Muhammed'le antlaşma yapan Necran Hıristiyanları olduğu söylenmektedir. Bir sonraki ayette de görüleceği gibi, Habeş Hıristiyanlarından keşişler ve rahipler, Rasülullah'ı tanımak için geldiklerinde, Kur'an'dan okunanları dinleyince ve Hz. Peygamberin tavır ve davranışlarını görünce Müslüman olmuşlardır.

83. Resule indirilen (Kur'an)ı dinledikleri vakit gözlerinden yaşlar boşaldığını görürsün, çünkü ondaki hakikatin bir kısmını tanırlar. (Ve) "Ey Rabbimiz" derler, "Biz inanıyoruz. Öyleyse bizi hakikate şahitlik edenlerle bir tut."

Bu ve bundan sonraki iki ayet Habeşistan Kralı Necâşi ve arkadaşları hakkında nazil olmuştur. Ayette bahsi geçen kişilerin, eski adı Habeşistan yeni adı Etiyopya olan ülkenin Kralı Necâşi'nin Hz. Muhammed'e gönderdiği din adamları olduğu söylenir. Necâşi, Kureyş'in uyarı ve tehditlerine rağmen, Mekkeli müşriklerin baskı ve zulmüne dayanamayarak ülkesine hicret etmek zorunda kalan Müslümanları barındırmış ve onlara sahip çıkmıştır.

84. Ve "Bize ne oluyor ki, Rabbimizin bizi dürüst ve erdemliler ile beraber (cennete) koymasını umarken, Allah'a ve bize gelen gerçeğe (Kur'an'a ve resul)e inanmayalım!"

85. Allah da onları söyledikleri bu sözden dolayı altlarından ırmaklar akan cennetlerle mükâfatlandırdı. (Onlar) orada ebedi kalacaklardır. İşte güzel davrananların mükâfatı budur.

86. İnkâr edenlere ve ayetlerimizi ciddiye almayanlara gelince; işte onlar cehennem halkıdırlar.

87. Ey inananlar! Allah'ın size helal kıldığı hayatın güzelliklerinden kendinizi yoksun bırakmayın (onları kendinize haram etmeyin) ve Hakkın sınırlarını da aşmayın! Allah, aşırı gidenleri asla sevmez.

Bkz.2/168, 172, 5/88, 16/114

Allah, yarattığı helal ve temiz rızıklardan kulunun istifade etmesini emretmiş ve hangi sebeple olursa olsun insanın Allah'ın helal kıldığı bir şeyi -Allah'a yakınlaşma adına da olsa- kendisine yasaklamasını da haram kılmıştır." "De ki: "Bana vahyedilenlerde leş, akıtılmış kan, iğrenç bir şey olan domuz eti, üzerinde Allah'tan başka bir ismin anıldığı kurban dışında yenmesi yasak olan hiçbir şey görmüyorum." (En'am 6/145) Günümüzde özellikle deniz ürünleri gibi farklı sahalarda bu yasakların her geçen gün eklenerek çoğaldığını görmekteyiz. Ayrıca duygusal mülahazalarla da farklı yasaklar konmaktadır. Örneğin; "peygamberim bundan yememiş ya da yiyememişti, rahmetli annem-babam bunu çok severdi" gibi manasız ve gereksiz düşüncelerle hiçbir nimetin yasaklanmasına Allah müsaade etmez. Allah verdiği nimetleri bir sonraki ayette de görüldüğü gibi kulu üzerinde görmek ve gördüğü nimetlerin karşılığını almak ister. İnsana düşen, Allah'ın verdiği nimetlerden israf etmeden, savurganca davranmadan, şımarmadan istifade ederek kulluğunu ortaya koyması ve ihsan edilen nimetlerin şükrünü Kur'an'ın tarif ettiği şekilde eda etmesidir.

88. O halde, Allah'ın rızık olarak size bağışladığı nimetlerden istifade edin ve inandığınız Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın!

Bkz.2/168, 172, 3/92, 16/114

89. Allah, bilinçsiz olarak yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz ama bilerek ve isteyerek yaptığınız yeminlerden sorumlu tutar. Böylece, yemini bozmanın kefareti, on yoksulu kendi ailenize yedirdiğinizin aynısı ile yedirip doyurmak yahut onları giydirmek veya bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır. Buna imkânı olmayan ise üç gün (arka arkaya) oruç tutacaktır. Her ne zaman yemin eder ve onu bozarsanız yeminlerinizin kefareti işte budur. Öyleyse yeminlerinize sadık kalın. Allah ayetlerini size böylece açıklıyor ki şükredersiniz.

Bkz. 2/225

"Allah ayetlerini size böylece açıklıyor ki şükredersiniz" yani büyük bir günah işlemişsiniz, vebal altına girmişsiniz ve bundan kurtulmanız gerekiyor. Bunun için Allah kurtuluş yolunu ayetleriyle size gösteriyor. İşte sizi bu günahtan kurtardığı için Allah'a şükretmeniz gerekiyor.

Yemine karşı ortaya konan bu duyarlılığın temelinde insana saygı vardır. Allah, insanların birbirlerini aldatmalarını ve bu konuda etkili olmak için kendi adını istismar etmelerini şiddetle yasaklıyor. Böyle durumlarda insanların imkânlarına göre yasağın ehemmiyetine binaen on yoksulu yedirmek, köle azat etmek, üç gün oruç tutmak gibi ağır müeyyideler koyuyor.

90. Ey İnananlar! Hamr (Sarhoş eden herşey), kumar (tüm şans oyunları), dikili taşlar (putlar) ve fal okları (çekiliş oyunları) şüphesiz şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan kaçının ki saadete eresiniz.

Bkz. 2/219

Aklı örten, sarhoşluk veren her türden içecek ve hangi yolla olursa olsun vücuda enjekte edilen her türlü uyuşturuşu şey, hangi adla olursa olsun ve ne şekilde oynanırsa oynansın tüm şans oyunları, put ve puta benzeyen kutsallaştırılmış bütün nesneler, gelecek hakkında fal bakarak kehanette bulunmak şeytan işi bir pisliktir yani doğrudan haramdır.

91. Muhakkak şeytan, sarhoşluk verici şeyler ve şans oyunları ile sadece aranıza düşmanlık ve nefret sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bu pis işlerden) vaz geçiyorsunuz değil mi?

Şeytanın en çok istediği şey, insanı Allah'tan uzaklaştırarak kendi egemenlik alanına çekmektir. Teşbihte hata olmaz, sırtlanlar gözlerine kestirdikleri avlarını yalnızlığa iterler ve bunun için olmadık manevralar yaparlar. Ne zaman avları yalnız kalır işte o zaman tepesine çökerler. Şeytan da böyledir. Âyette sıralanan sarhoşluk verici şeylerle, şans oyunlarıyla ve daha birçok aldatıcı unsurla insanı Allah'tan koparır, namazdan alıkoyar, ondan sonra da istediği gibi kullanır.

92. Öyleyse Allah'a da itaat edin, Resul'e de itaat edin ve (onlara karşı gelmekten) sakının. Eğer yüz çevirirseniz (itaatten uzak kalırsanız), bilin ki bizim resulümüzün görevi, kendisine ulaşanı apaçık tebliğ etmektir.

93. İman edip doğru ve yararlı işler yapanlar; Allah'a karşı gelmekten sakındıkları ve arkasından iman edip güzel davranışlar sergiledikleri, sonra Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayarak imanda kemale erdikleri, daha sonra Allah'ın emrettiği şekilde hayatlarına devam ederek güzellikler sergiledikleri takdirde, daha önce tattıkları haram yiyecek ve içeceklerden dolayı sorumlu tutulmazlar. Hiç kuşkusuz Allah, güzel davranışta bulunanları sever.

94. Ey inananlar! Allah, kimsenin görmediği anda bile kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanları ayırt etmek için, (hac esnasında) ellerinizin ve silahlarınızın menziline girebilen hayvanları avlanmak konusunda (yasak getirerek) elbette sizi deneyecektir. Kim bundan sonra sınırı aşarsa (emirlere uygun yaşamaz ve yasaklardan kaçınmazsa) onun için acı bir azap vardır.

Hudeybiye yılında müminler ihramlı iken çeşitli av hayvanları onların eşyaları arasına dalıverdi. Ellerini uzatsalar onları avlayabilecek kadar birbirlerine yakın oldular. Ancak, ihtiyaçları olmasına rağmen Allah'ın ihramlıya koyduğu yasağı hatırlayınca sabır göstererek avlanma yapmadılar. Böylece inananların, kemale ermelerine matuf Allah'ın direktiflerine karşı gösterdikleri tutarlılık test edilmiş oldu.

95. Ey inananlar! Sizler (hac veya umre ibadetini yerine getirmek için) ihramlı iken av hayvanı öldürmeyiniz! Kim bu durumdayken kasten bir av hayvanı öldürürse, işlediği suçun vebalini tatması için, içinizden iki adil kişinin öldürülen av hayvanının dengi olduğuna karar verecekleri bir kurbanlığı ceza olarak Kâbe'ye ulaştırıp kesmesi yahut kefaret olarak (o nispette) yoksullara yemek yedirmesi ya da bunun dengi kadar gün oruç tutması gerekir. Allah geçmiştekileri

affetmiştir. Fakat kim bir daha aynı suçu işlerse Allah ondan intikamını alır (bedelini ona ödetir). Hiç kuşkusuz Allah mutlak galiptir, (işlenen günahın karşılığını vermede) intikam sahibidir.

96. Deniz avı ve onu yemek; size de yolculara da geçimlik olmak üzere helal kılınmıştır. İhramlı bulunduğunuz sürece, kara avı yasaklanmıştır. Huzuruna varıp toplanacağınız Allah'la karşı karşı gelmekten sakının!

97. Allah, Beyt-i Haram-ı (hürmete layık) olan Kâbe'yi, (içinde hac farizasının icra edildiği) o haram olan ayı, (hacılar için gönderilen gerdanlıksız) kurbanlıkları veya gerdanlık takılan (haccın dışındaki adak) kurbanlıkları insanlar için hayat ve güven veren bir dayanak, bir ayağa kalkış aracı kıldı. Bu, Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın gerçekten her şeyin bilgisine vakıf olduğunu bilmeniz içindir.

98. Bilmelisiniz ki, Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Ancak (azabı şiddetli olmakla beraber) Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

99. Resulün üzerine düşen sadece tebliğdir. Allah, sizin açıkladığınızı da gizlediğinizi de bilir.

Bu ayeti bir sonraki iki ayetle beraber ele aldığımızda tekrar anlıyoruz ki Hz. Muhammed'in mutlak hüküm koyma yetkisi yoktur. Ancak Peygamberin hüküm koyma yetkisi yoktur diye onu sorumluluğu olmayan bir postacı gibi de düşünemeyiz. Zira vahyin tebliği ile postacının mektubu ulaştırması aynı şey değildir. Birinde bütün bilgiler zarfta saklıdır ve muhatabına kapalı olarak teslim edilir, diğerinde bütün bilgiler açıktır ve muhatabına açıklanmış olarak tebliğ edilir.

100. De ki: "(Ey İnsan!) kötü şeylerin birçoğu senin hoşuna gitse bile kötü ve çirkin olan şeyler ile iyi ve güzel olan şeyler bir olmaz. O halde, siz ey derin kavrayış sahipleri! Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın ki mutluluğa eresiniz!"

101. Ey inananlar! Size açıklandığı takdirde sizi üzecek olan şeylere dair soru sormayın! Eğer Kur'an indirilirken bunlara dair soru sorarsanız size açıklanır. Hâlbuki Allah onları bağışlamış, sizi onlardan muaf tutmuştur. Çünkü Allah çok bağışlayandır, halimdir (affı ve müsamahası geniştir)

Hz. Peygamber; "Allah üzerinize haccı farz kıldı" buyurunca; sahabeden birisi, 'her sene mi?' Sonra tekrar 'her sene mi? Ey Allah'ın Resulü!' diye sordu. Bunun üzerine Peygamberimiz, bir sonraki ayette görüldüğü gibi "sizden evvelkiler hep çok soru sormaktan helâk oldular, işi zorlaştıracak sorular sormayın" diye uyarıda bulundu ve bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

102. (Ey inananlar!) Sizden önceki bir toplum da böyle sorular sormuş ve sonuçta hakikati inkâr etmişti.

103. Allah, (cahiliye devrindeki âdet üzere hayvanlar için) "bahire", "saibe", "vesile" ve "ham" diye bir şey meşru kılmamıştır. Fakat inkârcılar, Allah'a yalan uydururlar. Zaten onların çoğu akıllarını kullanmazlar (körü körüne tabi olurlar).

Bkz. 6/136 ve dipnotu.

Cahiliye Araplarının batıl inançlarından biri de birtakım bahanelerle bazı hayvanları putlara kurban etmeleri ya da putlar adına serbest bırakmaları idi. Bu yaptıklarını da Allah adına ve O'nun emriyle yaptıklarını söylerlerdi. Yukarıdaki ayetle, dinin bir uygulaması haline gelen bu tür cahiliye adetleri kaldırılmıştır.

"Bahire": Beşinci batında erkek doğurduğunda kulağı yarılıp salıverilen devedir. Bu durumda kimse ondan yararlanamazdı.

"Saibe": Herhangi birisinin şifa bulması ya da yakın birisinin gelmesiyle salıverilen devedir ki bundan da kimse yararlanamazdı.

"Vesile": Koyun, dişi doğurduğunda kendilerine ayırırlardı, erkek doğurduğunda ise ona isim vererek onu ilahlarına adarlardı.

"Ham": Bir erkek devenin dölünden on batın doğunca onu serbest bırakırlar ve sırtına da yük yüklemezlerdi.

104. Onlara: "Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) ve Resul'(ün size tebliğ ettiğin)e gelin" denildiği zaman (onlar): "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz (töre, gelenek ve ideolojiler) bizim için yeterlidir" derler. Ya ataları hiçbir şey bilmeyen ve doğru yolu bulamayan (kimseler) olsa da mı (yine onlara uyacaklar)?

"Atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyler bize yeter" demek, hayatımızdan memnunuz, yeni bir kitaba ve peygambere ihtiyacımız yok, atalarımızdan gördüklerimizle, ecdadımızın yaşadıklarıyla yaşamaya devam edeceğiz demektir. "Bugün dünyada iyi de olsa kötü de olsa yürüyen bir düzen vardır, bu düzen içerisinde herkes şöyle böyle hayatından memnundur. Kur'an kutsal bir kitap olarak kalsın, onu duvarlara asalım, yemin aracı olarak kullanalım, arabamızın torpidosuna koyalım, cenaze merasimlerinde okuyalım ama onu anlamaya çalışarak işimize karıştırmayalım, hayata müdahalesine izin vermeyelim. Hz. Muhammed peygamberimiz olsun, Müslüman kimliği için onun peygamberliğine şehadet edelim ama onun on dört asır önceki hayatını günümüze taşımaya kalkmayalım, bu kadar çağdaş paradigmalar varken tutup da onu model olarak almayalım" gibi hezeyanlarla toplum her geçen gün dinden ve dini hayattan daha da uzaklaştırılıyor, insanların inançlarındaki ve ahlakî gelişmelerindeki yetkinlik tarihî süreç içinde giderek azalıyor. İslami hakikatlerden ve Kur'an'daki mesajlardan haberi olmayan ve böylece dinî mülahazaların pratik hayata müdahalesine karşı çıkan insanlar, yaşadıklarının olması gereken olduğunu sanıyorlar. Oysa insandan istenen ve beklenen hayat bu değildir. Realite planında insanı hak ettiği makama taşıyacak ve onu cennetin varisi yapacak olan, yaratılıştan kendisine lütfedilen insanî güzellikleri diri tutarak ve bunun için ilahî düsturlardan destek alarak dosdoğru bir hayat ortaya koymasıdır.

105. Ey inananlar! Siz kendinizi düzeltin (doğru yolda olun). Eğer siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size hiçbir zarar veremeyecektir. Hepinizin dönüşü Allah'a olacaktır. Ve o zaman Allah, size (hayatta) yapmış olduğunuz her şeyi bildirecektir.

106. Ey inananlar! Herhangi birinize ölüm yaklaştığı zaman vasiyet ederken içinizden (sizinle mirasçılarınız arasında) iki adil kimseyi yahut yolculukta iken ölüm işaretleri baş göstermişse, sizden olmayan iki kişiyi şahit tutun! Eğer bu şahitler(in adaletin)den şüphe ederseniz (herhangi bir) namazdan sonra kendilerini alıkoyun. Sonra her ikisi de Allah'ın adıyla şöyle yemin etsinler: "Dost ve yakınlarımızın çıkarı için bile olsa bu vasiyete ihanet etmeyeceğimize ve bu şahitliği gizlemeyeceğimize Allah için yemin ederiz. Aksi taktirde günah işlemiş olacağımızı kabul ediyoruz."

107. Eğer daha sonra (yeni delillerin ortaya çıkmasıyla) bu şahitlerin (yalan söyleyip gerçeği gizlemeleri gibi) bir günah işledikleri ortaya çıkarsa, (bunların şahitlikleri yüzünden hakları çiğnenen mirasçılar arasından ölüye) en yakın olan iki kişi onların yerine geçer ve: "Bizim şahitliğimiz onlarınkinden daha doğrudur, biz hiçbir hakkı çiğnemiş değiliz, yoksa zalimlerden oluruz" diye yemin ederler.

108. Bu (yemin şekli), şahitliği gerektiği şekilde yapmaları yahut yeminlerinden sonra (başka tanıkların şahitliklerine başvurma sonucunda, yalan söylediklerinin ortaya çıkması sebebiyle), yeminlerinin reddedileceğinden korkmalarını sağlama bakımından en uygun yoldur. Öyleyse Allah'a karşı gelmekten sakının ve (O'nun emirlerine) kulak verin. Zira Allah emrinden sapmış olan topluluğu doğru yola götürmez.

109. Allah, bütün resulleri bir araya getireceği gün (onlara şöyle) soracak: "İnsanlar çağrılarınıza ne cevap verdi?" Resuller de: "Bizim bildiğimiz bir şey yok. Yaratılmışların idrakini aşan, görülmeyen ve bilinmeyen her şeyi tümüyle bilen sensin!" diyecekler.

Burada Kur'an'ın birçok yerinde farklı üsluplarla tasvir edilen mahşerin durumu hakkında -özellikle vahyin ilk muhataplarının algısı da dikkate alınarak- özet bir bilgi veriliyor. Resullerin; "bizim bildiğimiz bir şey yok, her şeyi tümüyle bilen sensin" şeklindeki cevabı, Allah'ın koyduğu ve hiçbir şeyi atlamadığı çok hassas işleyen kayıt sistemine zımnen işaret ediliyor. Yani "biz bilsek de bilmesek de şahit olsak da olmasak da senin sistemin her şeyi en ince ayrıntısına kadar kaydetmiştir." Ayrıca peygamberler, Allah katından getirdikleri buyruk ve yasalara kendilerinden sonra insanların nasıl bir tepki verdiği hususunda herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ve her şeyi bilenin sadece Allah olduğunu da belirtiyor. Zira birçok sözde Müslüman Hz. Peygamberin ölmediğini, kendilerini takip ettiğini, yaşadıkları her şeye onun tanık olduğunu ve yarın Allah'ın huzurunda yaşadıklarına şahitlik edeceğini iddia ediyor. Bu ayet aynı zamanda bu batıl inancı da çürütmüş oluyor.

110. Allah o zaman şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene (verdiğim) nimetimi hatırla! Hani seni mukaddes ruh ile desteklemiştim; (bu sayede) sen beşikte iken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun. Sana kitabı (okuyup yazmayı), hikmeti (eşyanın hakikatini anlamayı), Tevrat ve İncil'i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yapıyordun da ona üflüyordun, hemen benim iznimle o bir kuşa dönüşüyordu. Yine benim iznimle anadan doğma körü ve alacalının şifa bulmasına vesile oluyordun. Manen ölmüş olanlara benim iznimle hayat veriyordun. Hani kendilerine (İsrailoğullarına) apaçık deliller (mucizeler) getirdiğin zaman içlerinden inkâr edenler: "Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir" demişlerdi de o vakit İsrailoğullarının (haince tuzaklarına, seni öldürmelerine) engel olmuştum.

Hz. İsa üzerinden ortaya konan bu mucizeler tamamen Allah'ın fiilidir. Bilindiği üzere mucizeler doğrudan Allah'ın fiilleridir. Peygamberler sadece aracıdır. Yoksa bir Peygamberin ya da herhangi bir kulun çamurdan yapılan bir şeyi kuşa dönüştürmesi ya da Allah'ın izni olmadan körlere ve hastalara şifa dağıtması, ahlaki ve manevi kimliklerini bütünüyle kaybetmiş, özündeki güzellikleri yitirmiş insanlara hidayet etmesi mümkün değildir.

Ayrıca ayette sıralanan mucizeler arasında; "ruhen ölmüş olanlara hayat vermesi" birçok tefsirde "ölüleri diriltmesi" olarak yorumlanıyor. Oysa bu, ruhen ölmüş olan topluma yeniden hayat verişinin mecazî bir ifadesidir. Bu konuda 6/En'am 122. ve A. İmran 3/49 ayetlerine ve dipnotuna bakabilirsiniz.

Ayetin son cümlesinden anlıyoruz ki; Hz. İsa çarmıha gerilerek öldürülmemiştir.

111. Hani Havarilere: "Bana ve Resulüme iman edin" diye ilham etmiştim. Onlar da: "İman ettik, Hakk'a teslimiyet gösterdiğimize sen de şahit ol" demişlerdi.

Bkz. 3/51-52

Beyaz ve beyazlık manasına gelen "havarî", mecazen "halis ve temiz dost" anlamında kullanılmıştır. "Havarîler" peygamberlerin davetine uyarak Allah'ın dinine temiz niyet ve samimi gayretleriyle yardımcı oldukların için kendilerine "havarî" denmiştir.

112. (Bir vakit) Havariler: "Ey Meryem oğlu İsa! Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?" demişlerdi. İsa da "Eğer inanıyorsanız, Allah'a karşı gelmekten sakının" demişti.

113. (Bu sefer Havariler:) "(İnanıyoruz ama) biz istiyoruz ki ondan yiyelim, gönlümüz rahatlasın, senin (elçilik konusunda) bize doğru söylediğini bilelim ve ona şahitlik edenlerden olalım" demişlerdi.

Bkz. 3/52 ve dipnotu.

Hz. İbrahim'in sorduğu gibi: "…Ey Rabbim, ölüleri nasıl diriltirsin? bana göster." Allah: "- Ölüyü dirilttiğime inanmadın mı?" buyurdu. İbrahim: "- Evet, inandım, fakat kalbim tam yatışsın, mutmain olsun diye sordum…" (Bakara 2/260)

114. Bunun üzerine Meryem oğlu İsa şöyle dedi: "Ey Allah'ım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofra indir ki bizim için, geçmiş ve geleceğimiz için bir bayram ve senin bize gösterdiğin bir mucize olsun. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın."

Havarilerin bu talebini imanlarındaki zayıflığa, Hz. İsa'ya güvensizliğe bağlamamak lazım. Zira bir önceki ayetin açıklamasında da anlatıldığı gibi, benzer bir talebi Hz. İbrahim'de yapmıştı. Onlar Allah'ın istediği şekilde tam teslim olmasaydı zaten kendilerine "havarî" denmezdi.

115. Allah buyurdu ki: "Ben o sofrayı size elbette indiririm. Fakat ondan sonra içinizden her kim nankörlük ederse artık onu kâinatta hiç kimseye yapmayacağım derecede cezalandırırım."

116. Allah (kıyamet günü) şöyle buyuracak: Ey Meryem oğlu İsa! "Sen mi insanlara, Allah'la beraber beni ve annemi iki ilah edinin, dedin?" İsa da şöyle diyecek: "Seni tenzih ederim. (Söylemeye) hakkım olmayan bir sözü söylemek bana yakışmaz. Eğer ben, onu söylemişsem sen, onu elbette bilirsin. Zira Sen, benim içimde olanı bilirsin ama ben senin zatında olanı bilmem. Şüphe yok ki yaratılmış varlıkların idrakini aşan her şeyi yalnızca bilen sensin."

117. (Ya Rabbi!) "Ben onlara, (söylememi) emrettiğinden başkasını söylemedim. 'Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin' dedim. İçlerinde bulunduğum müddetçe onlar üzerine denetçiydim. Sen beni vefat ettirince üzerlerine yalnız sen gözetleyici oldun. Sen her şeye hakkiyle şahitsin."

Bu ayetten de anlaşılıyor ki; Hz. İsa Hıristiyanların sandığı ve iddia ettiği gibi Allah'ın insan şeklindeki bir tezahürü değil, tıpkı diğer insanlar gibi yaşayan ve dünyadan ayrıldıktan sonra diğer insanlar üzerinde etkisi olamayan bir beşerdir. Yine anlaşılıyor ki, Allah'ın dışındaki varlıkların – isterse peygamber olsunlar- öldükten sonra diğer insanları etkileme gibi bir güçleri ve yetkileri yoktur. Bu ayette ayrıca Hz. İsa'nın ahir zamanda yeryüzüne ineceğini iddia edenlere de bir cevap vardır. Öyle sanıldığı gibi Hz. İsa gelecek olsaydı ayette; "Sen beni vefat ettirince üzerlerine yalnız sen gözetleyici oldun" ifadesi yer almazdı. Binaenaleyh Hz. İsa ölmüştür ve kıyamette Hz. Muhammed de dahil diğer bütün peygamberler gibi insanlarla beraber dirilecek ve yine bütün peygamberler ve insanlar gibi hesap verici olarak Allah'ın huzuruna çıkacaktır.

118. "Eğer onlara azap edersen, şüphe yok ki, onlar senin kullarındır (dilediğini yaparsın) ve eğer kendilerini bağışlarsan yine şüphe yok ki sen, mutlak galipsin ve hükmünde hikmet sahibisin."

119. (Ve Hesap Günü) Allah şöyle buyuracak: "Bugün sözlerine sadık olanların, doğruluklarının (kendilerine) fayda vereceği gündür. Onlar için, içinde ebedi kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan memnun olmuşlardır. İşte büyük başarı ve mutluluk budur!"

120. Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin egemenliği Allah'a aittir. Muhakkak ki O'nun gücü her şeye yeter.

Bkz. 3/189, 4/126, 24/42, 57/2, 85/9

6- EN'AM SÛRESİ

En'am suresi, 6 ayeti (91, 92, 93, 151, 152, 153) hariç Mekke döneminin bitiminde nazil olmuştur. 165 ayettir. "En'am"; koyun, keçi, deve, manda ve sığır gibi büyük ve küçükbaş hayvanları ifade eden bir kelimedir. 136. ayette ve devamında Arapların, kurban edilen hayvanlarla ilgili birtakım gelenekleri kınandığı için bu sureye "En'am" adı verilmiştir. En'am suresinde başlıca Allah'ın birliği ve ilim, irade, kudret, adalet gibi bazı sıfatları işlenmiştir. Vahiy ve yeniden dirilme gibi konulara yer verilmiştir. İnsanları şirke ve inkâra götüren batıl inançların neler olduğu; itikâdî meseleler, doğru yaşama yolları anlatılmıştır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Her türlü övgü, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a aittir. Buna rağmen inkârcılar, başka güçleri Rableri ile eş tutuyorlar!

Ayette "karanlık" çoğul, "aydınlık" tekil kalıbıyla/kipiyle gelmiştir. Zira karanlık; şirk, küfür, zulüm, isyan ve fitne gibi kötü eylemlerin tamamını ihtiva eder. Nur ise; iman için kullanılır, bu da Hakk'ın tek olduğunu gösterir.

2. Odur sizi çamurdan (balçıktan) yaratan ve sonra (sizin için) bir ecel (ömür) tayin eden. Bir de O'nun katında (sizin bilmediğiniz) muayyen bir ecel (kıyamet günü) vardır. Ama siz hâlâ şüphe içinde bocalayıp duruyorsunuz.

Ecel sınırlı bir süre demektir. Ayette ifade edilen birinci ecel, insan hayatı ile ölümü arasındaki sürenin sonunu, ikinci ecel ise dünyanın ömrünün dolması "kıyamet" anlamında kullanılmaktadır.

3. Göklerde ve yerde gerçek ilah (hakiki mabud) sadece Allah'tır. (O) sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilir. (İyi ve kötü) yaptıklarınızı da bilir.

4. Böyle iken, onlara ne zaman Rablerinin ayetlerinden bir mesaj gelse, mutlaka ondan yüz çevirmişlerdir.

Allah'ın gönderdiği öğretiler: yüz çevrilecek, ciddiye alınmayacak, ihmal edilecek önemsiz şeyler değildir. İnsanca yaşamak ve hayatı anlamlı hale getirmek için İlahi öğretiler mutlaka hayata geçirilmelidir. Mesajın doğrudan muhatabı olan insan öğretilerle yaptırım ifade eden bir emri ciddiye almaz ve ona itaat etmezse ondan yüz çevirmiş demektir. Zira mesajda esas olan pratik hayatta karşılık bulmasıdır. Burada hitap müşriklere olsa da Kur'an mesajının hayata müdahalesi konusunda gevşek davranan ya da mesajın içeriğini ciddiye almayan Müslümanlar için uyarı vardır.

5. Şimdi ise kendilerine gelmiş olan bu hakikati de böyle yalanlıyorlar. Ama yakında, o alay edip durdukları (cennet ve cehennemle) ilgili haberlerin gerçekliği karşılarına çıkacaktır.

6. Onlardan önceki nice nesilleri (yaptıklarından dolayı) helak ettiğimizi görmüyorlar mı? Oysa o nesillere size vermemiş olduğumuz derecede geniş yerleşme ve yaşama imkânları vermiştik. Yurtlarına gökten bol yağmurlar yağdırmış, ayakları altından nehirler akıtmıştık. Fakat (bunca nimete karşılık şükürleri sadece isyan oldu) Biz de işledikleri günahlar yüzünden onları yok ederek arkalarından başka nesiller meydana getirdik.

Bkz. 8/25, 54, 29/40, 51/59

7. (Ey Resul!) Eğer sana kâğıda yazılmış bir kitap indirmiş olsaydık ve onu elleriyle tutsalardı, yine de o inkârcılar: "Muhakkak ki bu, apaçık bir sihirdir" diyeceklerdi.

8. Ve onlar dediler ki: "Ona (Muhammed'e) bir melek indirilseydi ya." Ama bir melek indirmiş olsaydık (o da kıyamet meleği olurdu), muhakkak ki (o zaman da) her şeyin hükmü verilip bitmiş olurdu ve onlara (pişmanlık için) başka bir fırsat tanınmazdı.

9. Eğer onu, biz bir melek yapsaydık, yine de onu bir insan kılığında gönderirdik ve onları yine düştükleri kuşkuya düşürürdük.

Bkz.17/95, 23/24

Müşrikler "Muhammed melek değildir, insandır" dedikleri halde yine de çıkar ve menfaatlerine ters düştüğü için iman etmedikleri ifade edilmektedir.

10. Andolsun ki, senden önceki resullerle de alay edilmişti ama onları küçümseyen kimseleri, (sonunda) alay edip durdukları şeyin kendisi mahvetmişti.

11. De ki: "Yeryüzünde dolaşın ve hakikati yalanlayanların sonlarının ne olduğuna bir bakın!"

Araplar, ticaret alanları bulma, yeni geçim kaynakları elde etme, avlanma ve hayvan sürüsü gütme gibi farklı amaçlarla sefere çıkarlardı. Buna karşılık, ayetteki ilahi direktif gereği, bilgi toplama ve pedagojik amaçlı gezi onlar için yepyeni bir şeydi. Tarihin olaylarını yorumlamaya yönelik sistematik bir çalışma o zamanın insanının düşünce düzeyi için yeni ve farklı bir yöntemdi. Devletleri, milletleri, toplumları, kültürleri, bölgesel hadiseleri, coğrafi inkişafları, toplumsal olayları zaman ve yer göstererek anlatan ve bunların daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını araştıran, milletlerin kurduğu medeniyetleri, ülkelerin iç ve dış sorunlarını inceleyen güvenilir çalışmalar yoktu. O zamana kadar tarih diye ortaya konulan çalışmaların en ileri düzeydeki örnekleri birtakım basit gözlemlerden ya da geçmişteki olayların birbirinden kopuk hikâyelerinden ibaretti. Bu ve buna benzer ayetlerde geçmişteki olaylara ait bilgilerin keşfi, toplanması, bir araya getirilmesi ve insanlık tarihinin belirli sistematik yasalara göre yorumlanması, mazideki olaylara ilişkin tüm bilgilerin, olayların vuku bulduğu dönemin koşulları göz önüne alınarak nesnel bir şekilde sunulması isteniyor.

12. De ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" De ki "Allah'ındır." O, affetmeyi kendisine ilke edinmiştir. O, (varlığı) her türlü şüphenin üstünde olan kıyamet günü hepinizi mutlaka bir araya toplayacaktır. Ama (aklını kullanmayarak) kendilerini hüsrana uğratanlar, işte onlar inanmayanlardır.

13. Gece ve gündüzün içinde barınan her şey O'nundur. Ve O'dur yalnızca her şeyi hakkıyla duyan ve hakkıyla bilen.

14. De ki: “Göklerin ve yerin yaratıcısı olan, (yarattıklarını) beslediği hâlde beslenmeye ihtiyacı olmayan Allah’tan başkasını mı dost edineceğim?” Yine de ki: “Bana, (Allah’a) teslim olanların öncüsü olmam emredildi” ve “Sakın Allah’a ortak koşanlardan olma (denildi)!”.

15. De ki: “Eğer ben, Rabbime karşı saygısızlık edersem, cidden büyük bir günün azabından korkarım!”

16. O gün kim azaptan kurtarılırsa, gerçekten Allah ona merhamet etmiştir. İşte bu da apaçık bir kurtuluştur.

17. Eğer Allah, (yaptıklarından dolayı) sana bir zarar dokundurursa, O’ndan başka onu giderecek hiçbir güç yoktur. Ve eğer sana bir hayır dokundurursa (O’ndan başka onu engelleyecek de yoktur). Çünkü O, her şeye gücü yetendir.

18. O, kullarının üzerinde (mutlak hükümranlık ve) otorite sahibidir. O, her şeyin hükmünü veren ve her şeyden haberdar olandır.

19. De ki: “Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?” (Cevap olarak) de ki: “Allah benimle sizin aranızda (nebiliğime en büyük) şahittir. Bu Kur’an bana, onunla sizi ve (sizden sonra) eriştiği herkesi uyarmam için vahyolundu. (Şimdi) siz (bütün bunlara rağmen), Allah ile beraber başka ilâhlar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz?” (Cevaben) de ki: “Ben (böyle bir iftiraya asla) şahitlik etmem.” Yine de ki: “O, ancak tek bir ilâhtır ve muhakkak ki ben sizin Allah’a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.”

“Bu Kur’an bana, onunla sizi ve (sizden sonra) eriştiği herkesi uyarmam için vahyolundu” cümlesi, Kur’an’ın evrensel bir kitap olduğunu, öğretilerinin sadece o döneme ait olmayıp, tüm zamanları kapsadığını göstermektedir.

20. Kendilerine kitap verdiğimiz (Yahudi ve Hristiyanlar), o (Muhammed’i öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar/bilirler. (Aklını kullanmayarak) kendilerini hüsrana uğratanlar var ya, işte onlar inanmazlar.

Bkz. 2/76, 146, 61/6

21. Allah’a karşı yalan uydurup iftira atanlardan veya O’nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Hiç şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler (ve isteklerine de ulaşamazlar).

22. O gün onların hepsini bir araya toplayacağız ve o zaman, Allah’tan başka şeylere ilahlık yakıştıranlara: “İddia edip durduğunuz ortaklarınız nerede?” diye soracağız.

23. Sonra onların: “Rabbimiz Allah’a yemin ederiz ki, bizler müşriklerden değildik,” demekten başka çareleri kalmayacak.

Bkz. 16/28, 58/18

24. Bak, (mahşer günü hesap verilirken) kendi kendilerine nasıl da yalan söylediler ve düzmekte oldukları hayalleri (sahte tanrıları) nasıl da onları yüzüstü bıraktı!

25. Onların bir kısmı seni dinler (inanmak istedikleri için değil, fitne çıkarmak için kulak kabartırlar). Buna karşı biz de (kötüye yorumlamamaları için) kalpleri üzerine perdeler, kulaklarına da ağırlık koyarız. Onlar hakikatin bütün işaretlerini görseler yine de inanmazlar. Bundan ötürü sana geldiklerinde seninle tartışırlar. İnkârcılar: “Bu (Kur’an) eskilerin masallarından başka bir şey değildir” derler.

Bkz. 17/46, 18/57, 31/7

İnkârda inat ve ısrar etmek, kötülükleri alışkanlık haline getirmek insanların kalplerini manen köreltir ve onların gerçekleri görmesine ve doğruları anlamasına mâni olur. Bu tip insanların hidayete karşı arzu ve iradeleri kalmadığı için doğru yolu bulamazlar.

Kur'an hislerle anlaşılmaz, duygusallıkla kavranmaz, bu sebeple bütün hitaplar insan aklına yapılır ve "aklını işletmeyenlerin üzerine pislik yağar" der. (Yunus 10/100) Nahil suresi 16/98. Ayette şöyle buyrulur: "Kur'an okuyacağın zaman, ilâhî rahmetin dışladığı her türlü kötü düşünceden, önyargıdan ve şeytanın ayartmalarından Allah'a sığın!"

26. Onlar (hem insanları) Kur'an'dan alıkoyarlar ve hem de kendileri ondan uzak dururlar. Böylece yalnız kendilerini mahvederler ve (üstelik) bunun da farkında olmazlar.

Bu iki ayet, müşriklerin İslam'a karşı tutumlarını ve bu tutumlarının doğuracağı sonuçları ele almaktadır. Müşriklerin bir kısmı Kur'an'ı dinliyordu ancak dinlediklerinin doğru olup olmadığını merak ettikleri ve doğru bulurlarsa tasdik edecekleri için değil; itiraz etmek, karşı çıkmak ve alaya almak için dinliyorlardı. Sebep-sonuç ilişkisini bir yasa olarak koyan Allah olduğu için, "sapmayı dileyeni sapıklık içinde bırakan" yani kendileri sapıklıkta kalmayı istediği için kalplerine hakka karşı perde çeken ve kulaklarına ağırlık koyan Allah'tır. Fakat bu eyleme sebep olan insan olduğu için sorumluluk da ona aittir. Bkz. Bakara 2/7 ve İbrahim 14/4.

27. Onların ateşin karşısında durdurulduklarında: "Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak!" dediklerini bir görsen!

28. Hayır, önceden saklı tuttukları (şirk ve küfür gibi) şeyler kendilerine açıklandı(ğı için böyle söylüyorlar). Eğer (hayata) geri çevrilmiş olsalar, kendilerine yasaklanmış olan şeye yine dönerler. Zira onlar geçekten yalancıdırlar!

Bkz. 32/12

29. Ve onlar derler ki: "Bu dünyadaki hayatımızın ötesinde başka bir şey yoktur ve öldükten sonra da dirilmeyeceğiz!"

30. Onları Rablerinin huzuruna çıkarıldıkları zaman bir görsen! Allah, onlara: "Bu (ahiret hayatı) gerçek değil miymiş?" diye sorar. Onlar: "Rabbimiz hakkı için, evet" derler. Allah da onlara: "O halde inkârcılığınızdan dolayı azabı çekiniz bakalım" buyurur.

31. Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar gerçekten kaybetmişlerdir. Nihayet kıyamet/ecel ansızın gelip çattığı zaman; günah yüklerini sırtlarına yüklenerek: "Orada yaptığımız eksiklerden dolayı yazıklar olsun bize!" diyecekler. Dikkat edin, o yüklenip taşıdıkları şeyler ne kötüdür!

32. Bu dünya hayatı, bir oyundan, eğlenceden ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir. Ama ahiret hayatı, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için çok daha güzeldir. Öyleyse hala akıllanmayacak mısınız?

33. Onların sözlerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Aslında onların yalanladığı sen değilsin. Bu zalimlerin inkâr ettiği, aslında Allah'ın mesajlarıdır.

Bkz. 26/3, 35/8

34. Andolsun ki, senden önce nice resuller yalanlandı ve bizden yardım gelinceye kadar bütün düzmece ithamlara ve kendilerine yapılan eziyetlere sabırla katlandılar. Çünkü hiçbir güç Allah'ın kelimelerini (yardım vaadini) değiştiremez. Andolsun ki gönderilen (o resul)lerin kıssalarından bazıları sana ulaşmıştır.

Bkz. 37/171-173

35. Eğer onların (imandan) yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse, elinden geliyorsa yerkürenin derinliklerine inen bir kanal ya da göğe çıkaracak bir merdiven bul da onlara başka bir delil getir. Eğer Allah dileseydi (onlar isteseydi), onları doğru yolda bir araya getirirdi. O halde (bu gerçeği gözardı edip, onların gereksiz tekliflerine uyarak) sakın cahillerden olma!

Burada Hz. Peygamber'e asıl vazifesi hatırlatılarak inkârcıların direnmelerinden dolayı üzülmesine gerek olmadığı bildiriliyor. İnkârcıların inanmak gibi bir niyetleri, arzuları ya da bir arayışları olmadığı için Kur'an'dan başka mucizeye gerek kalmadığına dikkat çekiliyor.

Mûcize; sözlükte "bir şeye güç yetirememek" anlamındaki acz kökünden türeyen "muciz" kelimesinin isim şeklidir. Terim olarak, Yüce Allah'ın, peygamberlik iddiasında bulunan zâtı doğrulamak ve desteklemek için yarattığı, insanların benzerini getirmekten aciz kaldığı olağanüstü olay olarak tanımlanır. "Mucize" kelimesi Kur'an'da geçmez, "âyet, âyât, beyyine, delil ve delâil" kelimeleri "mucize" anlamında kullanılır.

Bu ayetten ayrıca anlıyoruz ki mucize getirmek peygamberin iradesiyle olacak bir iş değildir. Mucize Allah'ın peygamberlerini doğrulamak ve desteklemek için yarattığı ve insanların aynısını yapmaktan aciz kaldığı bir fiilidir. Mucize gerçekte Allah'ın işidir. "Peygamberin mucizesi" denilmesi, mucizenin onun aracılığıyla olması ve onun doğruluğunu göstermesi sebebiyledir. Allah murad etmeyince hiçbir peygamberin herhangi bir mucize göstermesi mümkün olmaz. Ra'd 13/38. ayetinden de anlaşıldığına göre, Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber bir mucize getiremez.

36. Ancak (iyi niyetle) dinleyenler bu daveti kabul ederler. (Kalben/ruhen) ölmüş olanlara gelince, onları(ın kalplerini) ancak Allah diriltebilir (uyandırabilir), en sonunda da hepsi O'na dönecektir.

Bkz. 36/70

37. (İnkârcılar, madem Muhammed peygamber olduğunu iddia ediyor, o halde) "Ona, Rabbinden bir mucize indirilseydi ya" dediler. (Onlara) de ki: "Allah'ın böyle bir mucize indirmeye gücü yeter." Fakat onların çoğu (gerçekleri) bilmez.

Bkz. 10/20, 13/7, 27, 17/90-95, 26/4

38. Yerde hareket eden hiçbir hayvan ve kanatları ile (havada) uçan hiçbir kuş yoktur ki (yaratılış ve yaşayış itibariyle) sizin gibi bir topluluk/ümmet olmasın! Biz (evren kanunlarının yazılı olduğu) hiçbir şeyi o kitabın dışında bırakmadık. Sonra onlar, Rablerinin huzurunda toplanacaklardır.

Bkz. 6/59, 10/61, 11/6, 16/89, 29/60, 34/3, 36/12

İnsanlar gibi, tek hücrelilerden omurgalılara, sürüngenlerden yürüyenlere ve uçanlara varıncaya kadar bütün canlıların kendilerine özgü hayat kuralları vardır. Allah bütün bu canlıların hayatlarını koyduğu yasalarla, Kur'an terminolojisindeki karşılığı "Sünnetullah" olan tabiat kanunlarıyla kontrol altına almıştır. Onların dünyaya gelmeleri, beslenmeleri, üremeleri ve kendilerine uygun ortamlarda hayatlarını sürdürmeleri Allah'ın kudretiyle gerçekleşmektedir. "Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. (Allah) onların (dünyada) yerleştikleri yeri de ölecekleri yeri de bilir." (Hud 11/6) İnsan, kendisini çevreleyen hayat gerçeğinin tümünde Allah'ın mucizelerini anlamak için onları gözlemlemeye çalışmalıdır.

Ayetin son cümlesindeki "onlar da Rablerinin huzurunda toplanacaklardır" ifadesi, insanın dışındaki varlıkların da insanlar gibi yeniden dirileceğine işaret etmektedir. Hud 11/6'da "Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. (Allah) onların

(dünyada) yerleştikleri yeri de (öldüklerinde) kalacakları yeri de bilir," buyrulmaktadır. Bu da insandan başka diğer canlıların tıpkı insanlar gibi mahiyetini bilemediğimiz bir şekilde yeniden dirileceğini göstermektedir. Ayrıca Kur'an'da insanın dışındaki canlıların toprak olup gideceğini gösteren herhangi bir ayet de yoktur.

39. Mesajlarımızı yalanlayanlar, karanlıklar içinde kalmış (manen) sağır ve dilsizlerdir. Allah dilediği kimseyi (niyet ve eylemlerine göre) sapıklıkta bırakır, dilediği kimseyi de (iyi niyet ve eyleminden dolayı) doğru yola iletir.

Bkz. 4/88 ve dipnot, 13/33, 39/23, 42/46

40. De ki: "Düşündünüz mü hiç; eğer size Allah'ın azabı gelirse ya da (kıyamet/ecel) saati ansızın gelip çatarsa, (kurtulmanız için) Allah'tan başkasına mı yalvarırsınız? Doğru kimseler iseniz haydi söyleyin (bakalım kime yalvarırsınız?)."

41. Hayır! Ortak koştuğunuz her şeyi unutur da sadece O'na yalvarırsınız. O da dilerse, kaldırılmasını istediğiniz belayı kaldırır.

42. Andolsun ki, senden önceki ümmetlere de resuller gönderdik. Ardından onları, boyun eğsinler (ve tevbe ederek kendilerine gelsinler) diye (zaman zaman çeşitli) darlık ve sıkıntılara uğrattık.

43. Hiç olmazsa başlarına bu sıkıntılar geldiği zaman (tevbe edip) yalvarsalardı. Fakat (aksine iyice azgınlaştılar ve) kalpleri katılaştı, şeytan da bütün yaptıklarını kendilerine güzel gösterdi.

44. (Derken) onlar kendilerine yapılan uyarıları unuttular. Biz de (önce) bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık ve nihayet kendilerine bahşedilen (bol) nimetler yüzünden şımarıklığa kapıldıkları (ve günaha daldıkları) bir sırada kendilerini ansızın, kıskıvrak yakalayıverdik de bütün ümitleri sönüverdi!

Demek nimetin bolluğu da yokluğu ve azlığı gibi bir imtihan vesilesidir. Bazı insanlar yoklukla sınanır, bazıları da varlıkla. Onun için, "Elinizden çıkana üzülüp ümitsizliğe düşmeyesiniz ve Allah'ın size verdiğiyle sevinip şımarmayasınız." (Hadid 57/23) buyrulmaktadır.

45. Ve (sonunda), zulmeden (inkârda ve isyanda ısrar eden) o toplumların kökü kazındı. Bütün övgüler yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

46. De ki: "Eğer Allah kulaklarınızı sağır, gözlerinizi kör etse ve kalplerinize de mühür vursa, Allah'tan başka bunları size geri verebilecek bir ilah var mıdır?" Bak nasıl ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz. (Gel gör ki) onlar hâlâ yüz çeviriyorlar!

47. (Yine o zalimlere) de ki: "Size Allah'ın azabı ansızın ya da göz göre göre (önceden belli olacak şekilde) gelip çatsa, zulme sapan kavimden başkası mı yıkıma uğrayacak (bunu hiç düşünüyor musunuz)?"

48. Biz, resullerimizi yalnızca müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz. O halde kim(ler) iman edip doğru ve yararlı işler yaparsa, (hesap gününde) ne korkuya kapılacaklar ne de üzülecekler (çünkü onlara vaat edilen cennet vardır).

49. Ayetlerimizi anlamaktan geri duranlara (ve onlara ilgi göstermeyenlere) gelince; onlar günah işlemeyi adet edindiklerinden dolayı azaba çarptırılacaklardır.

50. (Senden hâlâ mucize bekleyenlere) de ki: "Ben size Allah'ın hazineleri benim yanımdadır (onları dilediğim gibi kullanabilirim)" demiyorum. Ben (kendiliğimden) insanın kavrayış alanının ötesindeki bilinmeyenleri de bilmem. Size: "Ben bir meleğim de demiyorum. Ben sadece bana indirilen vahye uyuyorum." (Yine) de ki: "kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?"

Bkz. 13/19

"Kör ile gören" benzetmesi, ilahi vahyin ve aklın nuruyla gerçekleri gören erdemli insanla, peşin hükümlülük, bencillik, kibir, vefasızlık ve duyarsızlık batağında saplanmış cahil insan için yapılmıştır.

51. Kendileri için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi bulunmaksızın, Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye, bu (Kur'an ile) uyar!

Bkz.2/123, 255, 70, 10/3, 20/109, Ayrıca şefaat konusunda Sebe suresinin 34/23. ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

52. Sırf Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na kulluk eden (fakir)leri, (inkârcılar istiyor diye) yanından uzaklaştırma! (Sen fakirlerle berabersin diye ekâbir takımı iman etmese de) onların hesabından sana (hiçbir sorumluluk) düşmez ve senin hesabından da onlara bir şey düşmez. Bu yüzden onları kovarsan zalimlerden olursun.

Bkz. 18/28, 26/112-114

Mekke'deki bazı müşrik önderleri (sözde ekâbir takımı), Hz. Peygamber'in köleleri ve (onlara göre) alt tabaka diye tabir edilen kimseleri etrafından uzaklaştırması halinde Hz. Muhammed'le birlikte olacaklarını bildirmişlerdi. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın anlattığına göre; Hz. Peygamberin yanında altı kişi bulunuyordu. Müşrikler Peygamberimize: "Yanında bulunan şu adamları uzaklaştır ki, bize karşı cüretkâr davranmasınlar" dediler. Peygamberimizin yanında bulunanlardan biri bendim, biri İbni Mesut, biri de Hüzeyl kabilesinden bir kişi, diğer biri de Bilal idi. Bir de isimlerini hatırlayamadığım iki kişi vardı. Bunun üzerine Peygamberimizin gönlünde yüce Allah'ın geçmesini istediği düşünce geçti ve bu ayet nazil oldu.

Bu konuda Hz. Nuh'un Kur'an'da yer alan, inkârcıların taleplerine verdiği cevap buna benzer niteliktedir. "(Nuh) dedi ki: "Onların öteden beri yaptıkları hakkında benim bir bilgim yok. Onlar hakkında yargıda bulunmak bana değil, sadece Rabbime düşer. Keşke bu gerçeğin bilincinde olsanız! Ben inananları kovacak değilim. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım." (Şuara 26/112-115)

53. Böylece: "Allah içimizden bunlara mı lütufta bulundu?" demeleri için onlardan bir kısmını diğerleriyle işte böyle denedik. Allah, şükredenleri daha iyi bilmez mi?

Yani kimilerine diğerlerinden daha üstün nimetler vererek, insanları bu bakımdan birbirleriyle sınarız. "Allah, şükredenleri daha iyi bilmez mi?" cümlesi, imtihan için kendilerine verilen nimetleri sadece kendi nefisleri için kullanmayıp ilahi direktifler doğrultusunda diğer insanlarla paylaşmasını bilen, tokluk ve bolluk zamanında hayat standartlarını değiştirmeden erdemli bir duruş ortaya koyan tevazu sahibi insanları işaret eder.

54. Ayetlerimize inananlar yanına geldikleri zaman onlara de ki: "Selam olsun size! Rabbiniz rahmeti kendine ilke edindi (merhameti kendi zatı için prensip edindi). Sizden her kim bilmeyerek bir kötülük işleyip de sonra arkasından tevbe eder ve kendini düzeltirse, (bilmiş olsun ki) O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

55. Günahı hayat tarzı haline getirenlerin yolu (mü'minlerin yolundan kesin çizgilerle) belli olsun diye ayetlerimizi, işte böyle ayrıntılı biçimde ortaya koyuyoruz.

56. (İnkârcılara) de ki: "Sizin, Allah'tan başka taptığınız şeylere kulluk etmem bana kesinlikle yasaklandı. (Yine) de ki: "Ben sizin arzularınıza uymam. (Uyarsam) o takdirde sapmış olurum, hidayete erenlerden olmam."

57. (Yine) de ki: “Ben Rabbimden gelen kesin bir delile dayanıyorum, siz ise onu yalanladınız. Bir an önce gerçekleşmesini istediğiniz azap da benim yetkimde değildir. Hüküm, yalnız ve yalnız Allah’a aittir. O hakikati haber verecektir. Zira O. (Hak ile batıl arasında) en iyi hükmü verendir.”

Bu ayet, Enfal suresi 8/32. ayetinde zikredilmiş olan, “gökyüzünden üstümüze taş yağdır veya acıklı bir azap getir” gibi inkârcıların, Hz. Peygamber’in Allah’ın elçisi olduğunu ispat etmek için kendilerinin Allah tarafından derhal cezalandırılmaları gerektiği şeklindeki alaycı taleplerine bir işarettir.

58. De ki: “O çabuk gelmesini istediğiniz azap benim elimde olsaydı, aramızdaki iş çoktan sonuçlanmış olurdu. (Fakat) Allah zalimleri(n azap vaktini) en iyi bilendir.”

Yani ben Allah gibi sabırlı değilim. Bana kalsaydı o azabı belki de çoktan size yaşatırdım veya bir an önce yaşamanız için Allah’a dua ederdim. Ama biliyorum ki; Allah “Halim”dir, hoşgörülü davranan ve ceza vermekte acele etmeyendir. Lâkin günü gelince hak ettiğiniz cezaya mutlaka çarpılacaksınız.

59. Gaybın (yaratılmış varlıkların idrakini aşan şeylerin) bütün anahtarları Onun katındadır. Onları Allah’tan başka kimse bilemez. O, karada ve denizde olan her şeyi bilir. O’nun bilgisi olmadan ne (dalından) bir yaprak düşer ne de toprağın karanlıklarına/derinliklerine bir tohum. (Canlı-cansız) yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki O’nun (varlık kanunlarının bulunduğu) apaçık kitapta (bilgi işlem merkezinde) bulunmasın.

“Gaybın anahtarları O’nun katındadır”, yani yaratılmış varlıkların idrakini aşan daha açılmamış, vücuda gelmemiş, bilmediğiniz ve bilmeyi çok istediğiniz nice şeyler vardır ki bütün bunlar ancak Allah’ın bilgi hazinesindedir. Onları ondan başka kimse bilmez. İnsanın yaşadıkları ve yaşamak istedikleri de bu kapsamdadır. İnsan hayata geçirdiklerini ne için yaşamıştır? Neleri amaçlar ve amaçladıklarının ne kadarında muvaffak olur, hikmeti nedir bilemeyiz.

Hadiselerin arka planında insan idrakini aşan fakat Allah’ın bilgisi dâhilinde olan nice hikmetler bulunmaktadır. İnsanlar her şeyi kendi beşerî güçleriyle yargıladıkları için yanılmaları çok kolay olmaktadır. İnsanın hayırlı zannedip günlerce peşinden koştuğu ve enerji tükettiği nice şeyler vardır ki şer, şer olarak düşünüp uzak durduğu ve kötü gördüğü nice şeyler de vardır ki hayır olabilmektedir (Bakara, 2/216). Nitekim İfk Hadisesinin anlatıldığı Nur suresinin 24/11. ayetinde “(kötü zannettiğiniz ve huzursuz olduğunuz) bu olayı kendiniz için kötü bir şey sanmayın! Tersine belki sizin için hayırdır!” buyrularak bizim idrakimizi aşan meselelerde hakkımızda neyin hayır, neyin şer olacağını ancak Allah’ın bileceğine vurgu yapılmaktadır.

60. Geceleyin (uyutarak) sizi ölü (gibi) yapan, sonra (kendisi tarafından) tespit edilen ömrü tamamlamak üzere sizi (uyandırarak) her gün hayata geri döndüren ve gündüzün ne yaptığınızı bilen O’dur. En sonunda O’na döndürüleceksiniz. Ve o zaman (dünyada) yaptığınız bütün her şeyi size gösterecektir.

Bkz. 3/15, 39/42 ve dipnotu.

Demek uyku anında insan canlılığını devam ettirirken ruhu kendisinden ayrılıyor. Yani uyku anında ölümle yaşamak arasında sadece bir kerte kalıyor o da vücudun canlı kalması ve müdahalelere reaksiyon gösterebilmesi. Ölüm hem ruhun hem de canın bedenden ayrılmasıdır. Vefat ise sadece ruhun bedenden ayrılmasıdır. Onun için Hz. Muhammed uykuya geçmeden önce; “Allah’ım senin adını anarak ölür ve dirilirim (uyur ve uyanırım)” şeklinde dua ederdi.

61. O, kullarının üstünde yegâne kudret ve tasarruf sahibidir. O size koruyucu melekler gönderir. Nihayet sizden birinize ölüm vakti geldiğinde elçilerimiz onun canını alır ve onlar vazifelerinde asla kusur etmezler.

Bkz. 82/ 10

Ayette geçen "koruyucu melekler" ifadesi, insanı her türlü felaketten koruyan, tabiat kanunlarına karşı ayakta durmasını sağlayan melekleri anlatmış olabileceği gibi, insanın yaptıklarını kayıt altına alan meleklere de işaret olabilir. İnsanın yaptıklarını kayıt altına alan meleklerle ilgili Kâf suresi 50/17, 18. ve İnfitar suresi 82/10-12. ayetleriyle karşılaştırma yapabilirsiniz.

İnsan hayatını disipline eden birtakım unsurlar vardır. Bunların en önemlisi Allah'ın varlığına ve denetleyiciliğine inanmaktır. Allah'a inanan, O'nu seven ve O'na karşı sorumluluk bilinci olan bireyin plansız, programsız, gayesiz, ilkesiz, mefkûresiz, tutarsız, duyarsız, sorumsuz, amaçsız yaşaması düşünülemez. Bir ikincisi de insanın eylemlerinin kayıt altına alındığını bilmesi ve buna inanmasıdır. İnsan, dünyada yaptıklarıyla ahirette değer göreceğine, yaşadıklarıyla değerlendirileceğine inanırsa daha dolu, daha anlamlı ve daha düzeyli bir hayat yaşar.

62. Sonra o canları alınanlar, gerçek takipçileri olan Allah'ın huzuruna getirilirler. Doğrusu, nihai hüküm yalnız O'nundur. Ve O, hesabı en hızlı görendir.

63. De ki: "Bizi bu durumdan kurtarırsa Andolsun şükredenlerden olacağız, diye boyun büküp ürpererek O'na yakardığınızda, karanın ve denizin karanlıklarından/tehlikelerinden sizi kim kurtarıyor?"

64. De ki: "(Yalnızca) Allah, sizi bundan ve başka her türlü sıkıntıdan kurtarabilir. Ama siz hâlâ O'ndan başka güçlere ilahlık yakıştırıyorsunuz!"

65. De ki: "Yalnız O'dur size üstünüzden (gökten) veya ayaklarınızın altından (yerden) bir azap göndermeğe, ya da sizi gruplar halinde birbirinize düşürmeğe ve kiminizin şiddetini kiminize tattırmaya gücü yeten." Bak, iyice anlasınlar diye, mesajları nasıl her yönüyle açıklıyoruz!

Üstten azap, yıldırım düşmesi, taş yağması ve tufan gibi felaketleri; ayakların altından azap ise deprem, sel, suların taşması ve volkanik patlamalar gibi afetleri anlatıyor.

66. O (Kur'an) hak olduğu halde, kavmin onu yalanladı. Onlara şöyle de: "Ben, sizin davranışınızdan sorumlu değilim."

67. (Kur'an'daki) her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır. Yakında siz de gerçeği bileceksiniz.

Bkz. 38/88

68. Ayetlerimiz hakkında alay yollu söz edenleri gördüğün zaman, onlar başka bir konuya geçinceye kadar onlardan yüz çevir (onlara tavır koy ve kendilerinden uzak dur). Eğer onlardan yüz çevirme işini, şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra hemen kalk ve o zalimler kavmi ile oturmaya devam etme!

Bkz. 4/140

69. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara, o (inanmaya)nların hesabından dolayı bir sorumluluk yoktur. Fakat (günahkârlar, olur ki) Allah'a karşı gelmekten sakınırlar diye onlara nasihat etmek gerekir.

70. Dünya hayatının rahatına dalarak eğlenceyi ve geçici zevkleri dinleri haline getiren kimseleri (kendi hallerine) bırak! O Kur'an ile şunu hatırlat ki; bir kimse kazandığı (günah)tan dolayı felakete düşmeye görsün; artık onun için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi vardır. O, (kurtulmak için) bütün varlığını fidye olarak verse, yine de ondan kabul edilmez. Onlar kazandıkları (günahlar) yüzünden felakete sürüklenmiş kimselerdir. İnkâr ettiklerinden dolayı da onlar için kaynar sudan ibaret bir içecek ve elem verici bir azap vardır.

Bkz.2/123, 255, 6/51, 10/3, 20/109, 24/23 ve dipnotu 53/26

71. (Ey Mü'min) de ki: "Allah'la beraber, bize fayda veya zarar verme kudretine sahip olmayan o sahte ilâhlara da mı yalvaralım? Allah bizi doğru yola ilettikten sonra tekrar geriye mi dönelim? Tıpkı arkadaşları tarafından 'bize gel' diye doğru yola çağrıldığı halde, şeytanlar tarafından ayartılıp çöl ortasında şaşkın bırakılan kimse gibi mi olalım?" Yine de ki: "Allah'ın gösterdiği yol (İslam), yegâne doğru yoldur. Biz, âlemlerin Rabbine teslim olmakla emrolunduk."

İnsanın heykel, taş, ağaç, yatır, ruh, melek, şeytan ya da insan gibi varlıklara yalvarması, ağaçlara çaput bağlayarak dilek tutması, Allah'a inanmakla beraber aracılar vasıtasıyla O'na ulaşmaya çalışması ve bu aracılardan yardım dilenmesi şizofreni bir vakıadır. Bunların hepsi yarar ya da zarar dokundurmak bakımından eşittir. Hele ölen insanların türbelerine, mezarlarına giderek onlarla ilişki kurma psikozu içinde menfaat beklentisine girmesi muhakeme yetisi bulunan bir insan için faciadır.

72. Bir de (emrolundu ki): "Namazı ikame edin ve Allah'a karşı gelmekten (ve fenalığın her çeşidinden) sakının. Çünkü hepiniz (sonunda) O'nun huzurunda toplanacaksınız."

Bkz. 2/3, 43, 45, 83, 110, 153

Namaz, imanla olgunlaşan ve İslami hayatı özümseyen mü'mine Allah'ın bir lütfudur, kredisidir, ihsanıdır, inayetidir, bağışlamasıdır, iltifatıdır, imtiyazıdır, itibarıdır. Namaz, nefisleri tezkiye, kalpleri tasfiye ve ruhları takviyedir. Namaz, Yaratanın, yarattığını bağrına basmasıdır, dertlerine derman bulmasıdır, ıstıraptan sıkışan ve dünyadan sıkılan kulunun gönül dünyasını aydınlatmasıdır. Namaz, ümitsizliğe düşen insan için bir ışıktır, bir inşirahtır, bir genişliktir, bir huzura ermedir. Namaz bir sözleşmedir. İnsan, Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceğine dair söz verir, Allah da kendisine kulluk eden insana ebedi nimetleri vaad eder. Olur da insan sözünden cayarsa diğer namazla telafisine gider. Yalnız, namazın bu tanımlamalara uyması için bilinçle ve şuurla eda edilmesi gerekir. "Kendisini kötülüklerden arındıran (inkârdan ve isyandan) temizlenen, Rabbinin adını anıp namazı dosdoğru kılan kurtuluşa ermiştir." (Â'la 87/14-15)

73. O'dur gökleri ve yeri (belli bir hikmete göre) Hak ile yaratan. O ne zaman "Ol" dese emri hemen yerine gelir (ve oluş süreci başlar). O'nun sözü hakikatin tâ kendisidir. (Yeniden diriliş için) Sur'a üfürüldüğü gün hükümranlık yine O'nun olacaktır. O, görüleni de görülmeyeni de bilendir. O, mutlak hüküm ve hikmet sahibidir (ve her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.

Bkz. 3/47, 59, 16/40, 19/35, 36/82, 40/68

74. Hani (bir zamanlar) İbrahim, babası Âzer'e: "Putları tanrılar mı ediniyorsun? Doğrusu ben seni ve kavmini açık bir sapıklık içinde görüyorum" demişti.

Bkz. 19/42, 43/26

Hz. İbrahim, Irak'ta yaşayan Keldânîler'e peygamber olarak gelmiştir. Keldânîler, yıldızlara, gök cisimlerine taptıkları gibi aynı zamanda elleriyle yonttukları putlara da taparlardı. Hz. İbrahim babasının ve kavminin bu durumunu görünce tebliğ işine onları uyarmakla başlamıştı.

75. (İşte) böylece biz İbrahim'e tam ve kesin bir imana sahip olması için (şirkin çirkinliğini gösterdiğimiz gibi) göklerin ve yerin melekûtunu (muhteşem ve mükemmel varlıklarını) da gösteriyorduk.

Bkz. 3/190-191, 7/185, 10/101, 21/51, 23/88, 34/9, 36/83

76. (İbrahim) gecenin karanlığı üzerine çökünce bir yıldız gördü. (Babasının ve kavminin putlara, yıldızlara, aya ve güneşe tapmaları karşısında) "bu (mudur) benim Rabbim?" dedi. Sonra yıldız batıp gidince, "ben batıp gidenleri sevmem (ilah edinmem)" dedi.

77. Sonra, ayın doğduğunu görünce, "(Öyleyse) Rabbim bu ha!" dedi. Ama ay da batıp gidince, "Gerçekten, eğer Rabbim beni doğru yola iletmemiş olsaydı andolsun ki (ben de babam ve kavmim gibi rastgele şeylere taparak) doğru yoldan sapmış kimselerden olacaktım!" dedi.

78. Nihayet güneşi doğarken görünce de: "(Demek) Rabbim budur, zira bu (hepsinden) daha büyüktür" dedi. O da batıp gidince, dedi ki: "Ey kavmim! Ben sizin taptığınız şeylerden uzağım."

79. (İbrahim) "Bakın, ben batıl olan her şeyden uzak durarak yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allah'a çevirdim ve ben O'ndan başkasına ilahlık yakıştıranlardan değilim!" (dedi).

Hz. İbrahim'in batıl olan şeylerden uzaklaşarak yüzünü Allah'a çevirmesi, bütün benliğiyle Allah'a teslim olarak yönünü O'na çevirmesi demektir. Ayette geçen "vech" kelimesi Kur'an 'da geçtiği yerlerin çoğunda "yön/istikamet, benlik, rıza" gibi farklı anlamlarda kullanılmıştır. "Bütün benliğini Allah'a teslim eden" (Nisa 4/125), "Yönünü tevhid dinine çevir" (Yunus 10/105), "O ancak Rabbinin rızasını kazanmak için verir" (Leyl, 92/20)

80. Kavmi, onunla tartışmaya girişti. (Bunun üzerine) onlara dedi ki: "Beni doğru yola iletmişken, Allah hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Ben, sizin O'na ortak koştuğunuz şeylerden korkmam. Ancak Rabbimin dilediği olur! Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ düşünüp öğüt almayacak mısınız?"

81. "Hem siz; (kendilerine ibadet edileceğine dair) Allah'ın size hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na şirk koşmaktan korkmazken; kendisine şirk koştuğunuz (sahte ilahlarınız)dan ben ne diye korkayım?" Şimdi biliyorsanız (söyleyin) güvende olmak bakımından, bu iki taraftan (Allah'ın bir olduğuna inananlar mı, yoksa Allah'a ortak koşanlar mı) hangisi emin olmaya daha layıktır?

Bkz. 42/21, 53/23

Yetmişinci ayetten itibaren Allah'ın birliği ve benzersizliği Hz. İbrahim'in hayatı üzerinden ortaya konmaktadır. Bilindiği üzere Hz. İbrahim, tüm inananların bilincinde kendisine üstün bir yer edinmiş ve tevhid mücadelesinin önderi olmuş bir peygamberdir. Bu konuda kendisinden sonra gelen Müslümanlar için bir rol modeldir, mücadelesi ve teslimiyeti tüm inananlar için bir paradigmadır. Bu arada belirtmek gerekir ki; birleme demek olan "tevhid" i sadece Allah'ın birliği olarak anlamamak lazım. Esas tevhid, yeryüzündeki parçalanmışlığı ortadan kaldırmak için Allah'ın varlığına ve birliğine inanan insanların O'nun etrafında yine O'nun istediği şekilde birleşmesidir. Yani Allah'ın desteğini almak ve O'nun gücünden yararlanmak için Allah'ın etrafında bir bütün olunmasıdır.

82. İman edip de imanlarını herhangi bir zulümle (şirkle) kirletmeyenler var ya; işte onlardır güven içinde olacak olanlar. Çünkü onlar doğru yolu bulmuşlardır.

83. İşte bu (şekilde Allah'ı arayıp bulması), kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimizdir. (Amellerine göre) dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki, Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi hakkıyla bilendir.

İbrahim Peygamber'e verilen "delil" den maksat ona ilham edilen tefekkür ve muhakeme gücüdür. İbrahim Peygamber bu özelliği ile kendi zamanında bile Asya kıtasının birçok yöresinde namı duyulan saygın bir peygamberdi. En büyük hedefi putperestliği ortadan kaldırmak ve Allah'a ortak koşmak adına yapılan bütün saçmalıkları bertaraf etmekti. Tam bir tevhid insanı olan ve teslimiyet kendisinde zirveleşen Hz. İbrahim tevhit rehberliğiyle insanlık tarihinin seyrini müspete çeviren büyük devrimlerin yaşanmasına vesile olmuştur. Zîrâ birçok insanı yoldan çıkartıp saptıran putlara tapma işi onun gayretiyle ciddi oranda azalmıştır. Onun için Kur'an'da kendisinden sürekli övgü ile bahsedilir ve imanı insanlara örnek olarak sunulur. Hz. İbrahim tevhid inancının sembol isimlerinin en başında gelen peygamberdir.

84. (Daha sonra) Biz İbrahim'e (oğlu) İshak'ı ve (torunu) Yakub'u armağan ettik. Onların her birini daha önce Nuh'u hidayete erdirdiğimiz gibi hidayete erdirdik. Onun neslinden gelen Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u da hidayete erdirdik. İşte iyilik yapanları ve iyi davrananları böyle ödüllendiririz.

85. Zekeriya'ya, Yahya'ya, İsa'ya ve İlyas'a da (nebilik verdik). Onların hepsi de dürüst ve erdemli kimselerdendi.

Bkz. 3/39

86. İsmail'e, Elyesa'ya, Yunus'a ve Lût'a da (nebilik verdik. Kendilerine farklı meziyetler lütfederek) hepsini âlemlere üstün kıldık.

Hz. İbrahim'in kardeşinin oğlu olması hasebiyle onun "soyundan" gelmemesine rağmen Hz. Lut'un isminin burada zikredilmesi, eski Arapça kullanımında amcanın çoğunlukla "baba" olarak ve yeğenin de "oğul" olarak tanımlanmasındadır.

87. Onların atalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bazılarına da (aynı şekilde üstün meziyetler verdik). Onları seçtik ve onları doğru yola ilettik.

88. İşte bu, Allah'ın gösterdiği dosdoğru yoldur ki, O, kullarından dilediğini (kullar da dilediği taktirde) bu yola iletir. Eğer onlar da (peygamber olmalarına rağmen) Allah'a (en küçük bir şeyi) ortak koşsalardı, bütün yaptıkları boşa gidecekti.

Bkz. 39/65

89. Onlar kendilerine kitap, hikmet (doğru hüküm verme yeteneği) ve nebilik verdiğimiz kimselerdir. Eğer bunları tanımayıp inkâr ederlerse, (bilsinler ki biz) yerlerine inkâr etmeyen bir topluluk getiririz.

Bkz.5/54, 14/19

Mekkeli müşrikler Allah'ın yol göstericiliğini ve O'nun Hakk yolunu ve peygamberini reddetmiş olsalar bile, bu hiç sorun değil çünkü gönderilen nebiyi, nebiye indirilen kitabı, anlatılan gerçekleri, gösterilen yolu kabul eden, koruyan ve insanlara tebliğ edecek olan bir topluluk mutlaka bulunacaktır.

90. İşte onlar Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların yolunu izle ve de ki: "Ben bu tebliğ karşılığında sizden hiçbir ücret istemiyorum. (Ben bir peygamberim ve) bu (Kur'an da) bütün âlemler için ancak bir öğüttür."

Bkz. 23/72, 25/57, 34/47, 36/21, 38/86, 42/23

91. (Yahudiler:) "Allah insana hiçbir şey indirmemiştir" diyerek Allah'ın azamet ve kudretini bilip anlayamadı(klarını ortaya koydu)lar. (Onlara) de ki: "(Madem Allah hiçbir şey indirmedi o

halde) Musa'nın insanlara bir nur, bir hidayet olarak getirdiği (ve sonradan adı Tevrat olan) Kitab'ı kim indirdi? (Gerçi) siz onu (ciddiye almadınız), parçalara ayırarak ve kâğıtlarda yazıya dökerek işinize geleni açıkladınız ve çoğunu da (işinize gelmediği için) gizlediniz. Hâlbuki sizin de atalarınızın da bilmediği şeyler (Kur'an'la) size öğretilmiştir. (İşte o Kitab'ı indiren de) Allah'tır." de ve sonra bırak onları, boş laflarla oyalanıp dursunlar. Bkz. 10/2, 17/94, 95

92. Bu (Kur'an), kendinden önceki, ilahi kitapları(n değiştirilmiş kısımlarını düzelterek) doğrulayan ve şehirlerin anası durumunda olan (Mekke) halkını ve çevresindeki bütün insanları uyarman için indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Ahirete inananlar ona (Kur'an'a) da inanırlar ve Hak'tan yana duruşlarını devamlı korurlar.

Kur'an'ın ifadesinden de anlaşılacağı üzere Mekke şehri İslam dünyasının manevi merkezidir. Ayette geçen "Şehirlerin anası" ifadesi Mekke için kullanılan bir sıfattır. Çünkü Allah için yapılan ilk mabed orada inşa edilmiş (A. İmran, 3/96) ve daha sonra da orası bütün müminlerin kıblesi olarak tayin edilmiştir. "Çevresinden" kasıt; bütün yeryüzüdür. Çünkü Kur'an sadece Arap Yarımadasına ve Araplara değil bütün dünyaya ve insanlığa gelmiştir.

Ayetin son cümlesindeki "salat" sözcüğünü namaz olarak değil de "Hak'tan yana duruş" olarak almak daha doğru olur. Çünkü burada "salat" kelimesi "yuhâfızûn" fiili müzarisi ile gelmiştir. Yani onlar, Allah'a teslimiyetin gereği olarak taviz vermeden Hakk'ın yanında yer almaya devam ederler. "Salat" sözcüğüyle ilgili Mü'minun suresinin 23/9 açıklamasına bakabilirsiniz.

93. Allah'a karşı yalan uydurandan yahut kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken "Bana da vahyolundu" diyenden ve "Ben de Allah'ın indirdiği ayetlerin benzerini indireceğim" iddiasında bulunandan daha zalim kim olabilir? (Ey Resul!) Kendilerini ölüm sancıları içinde bulduklarında ve melekler ellerini uzatarak: "Ruhlarınızı teslim edin! Allah'a gerçek olmayan şeyleri izafe ettiğiniz ve kibre kapılarak O'nun ayetlerine karşı büyüklük tasladığınız için bugün aşağılanma cezası ile cezalandırılacaksınız!" diye o zalimlere seslendiklerini bir görsen!

Bu âyet; Peygamberliklerini iddia ederek "Allah beni Peygamber gönderdi" diyen Müseylemet'ül-Kezzab, Nadr b. Hâris, Esved'ül-Ansi ve kendi kendine din uydurmağa kalkışan Amr b. Lühay gibileri hakkında indirilmiştir. Tarihte Şirazlı Mirza Ali Muhammed ve Ahmet Kadiyani ve daha birçokları gibi sahte peygamberlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Kur'an bu haddini bilmeyen maceraperestlere ve onlardan önceleri de aynı serüvenin kurbanı olan kişilere de dikkat çekmektedir. Bugün bile –maalesef- aynı iddia ile ortaya çıkan hatta kendilerinin Allah'tan bilgi aldıklarını, ruhlar âleminde Allah'la ve Peygamberlerle görüştüklerini, kendilerine insan idrâkini aşan bilgiler geldiğini iddia eden kendini bilmezlere rastlamak mümkündür. İnsanlar arasından böyle sahte peygamberlerin çıkışı bir felakettir ancak bundan daha büyük felaket bu zavallıların arkasına takılan cahillerin sergilediği teslimiyettir.

94. (Ve o zaman Allah şöyle buyuracak:) Andolsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi, bize yapa yalnız geldiniz. Ve size (hayatta iken) bahşettiğimiz her şeyi arkanızda bıraktınız. Hani, hakkınızda Allah'ın ortakları olduğunu sandığınız (Allah'a ulaşmak için aracı kıldığınız, dünyalık menfaatler için gölgesine sığındığınız) şefaatçilerinizi sizinle beraber görmüyoruz. Andolsun ki; aranızdaki bağlar artık kopmuştur. (Çok güvenip itimat ettiğiniz ve sizi kurtarabileceklerine inandığınız sahte ilahlarınız) sizi yüzüstü bırakıp gitmiştir.

95. Kuşkusuz Allah, tohumu ve meyve çekirdeğini patlat(ıp içinden filizler çıkar)andır. O, Ölüden diriyi meydana getiren, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte (sizin Rabbiniz olan) Allah budur. O halde nasıl oluyor da (Rabbinizin öğütlerinden) uzaklaştırılıyorsunuz?

96. O, karanlığı yarıp sabahı çıkaran, geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı da ince birer hesap ölçüsü kılandır. Bütün bunlar, sonsuz kudret ve ilim sahibi olan Allah tarafından mükemmel bir ölçüyle takdir edilmiştir.

97. Karanın ve denizin karanlığında onlara bakıp yolunuzu bulabilesiniz diye yıldızları sizin için var eden O'dur. Gerçekten bilmek ve anlamak isteyen kimseler için ayetlerimizi açıklıyoruz.

Bkz. 16/16, 21/31

Yıldızlara bakarak yol bulmak. Önce yönümüzü bulabilmek için biri uzun ve biri de kısa olan iki değneği yere dikip herhangi bir yıldıza bakmalıyız. Yıldız sağa doğru hareket ediyorsa güneye, sola doğru hareket ediyorsa kuzeye, yükseliyorsa doğuya, alçalıyorsa batıya bakılıyor demektir. Bu arada hatırlatmak gerekir ki; aslında hareket eden sadece yıldız değil, Dünyamızla birlikte bütün gök cisimleri, yıldızlar, galaksilerdir. Dünya kendi ekseni etrafında döndüğü için yıldızlar hareket ediyormuş gibi görülür. Tıpkı dönen dünya ile güneşin battığını sandığımız gibi.

98. Sizi bir candan yaratan O'dur. Ve O (sizin her biriniz için yeryüzünde karar kılan) bir vade/kalış süresi ve (ölümden sonra da emaneten kalınan) bir dinlenme yeri (tayin etmiştir). Biz bu mesajları hakikati kavrayabilecek insanlar için açık ve anlaşılır kılmaktayız.

Ayette geçen "müstakar" ve "müstavda" yani "karar kılınan yer" ile "emaneten kalınan yer" hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Bazılarına göre emaneten kalınan yer babaların sulbleri (dölleri), karar kılınan yer ise anne rahmidir. Bazılarına göre de karar kılınan yer dünya, emaneten kalınan yer ise ruhların diriliş gününe kadar kalacakları yerdir. Diğer bazılarına göre karar kılınan yer anne rahmidir, emaneten kalınan yer dünyadır. Bu iki kelimenin gerçek anlamlarına yakın en doğru yorumu yapmak için Hud 11/6. ayetine ve dipnotuna bakabilirsiniz.

99. Gökyüzünden suyu (yağmuru) indiren O'dur. Sonra biz onunla her çeşit bitkiyi çıkarırız. O bitkiden bir filiz, ondan da büyüyüp birbirinin üstüne binmiş taneler, başaklar çıkarırız. Hurma tomurcuklarından sarkan salkımlar, üzüm, zeytin ve nar bahçeleri yetiştiririz. Bunlardan kimi birbirine benzer, kimi benzemez. Her birinin meyvesine, bir ilk meyve verdiklerinde bir de tam olgunlaştıklarında bir bakın! Hiç kuşkusuz bütün bunlarda inanacak insanlar için derin mesajlar vardır

100. Bir de cinleri, (görünmeyen varlıkları) Allah'a ortak koştular. Hâlbuki onları O yaratmıştır. Bilmeden O'na oğullar ve kızlar isnat ettiler. Hâşâ O, onların ileri sürdüğü niteliklerden uzaktır ve şanı yücedir!

Bkz. 2/116, 4/117-120, 18/50, 19/44, 34/41, 36/60-61

Putperestliğin zirvede olduğu dönemlerde bazı Araplar cinleri Allah'ın yardımcıları olarak görüyorlardı. Yahudiler, Uzeyr Peygamber'e, Hıristiyanlar ise İsa Peygamber'e Allah'ın oğlu diyorlardı. Müşriklerden bazıları da meleklere dişilik isnat ederek onların Allah'ın kızları olduğunu iddia ediyordu.

101. Göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısı O'dur. O'nun eşi olmadığı halde nasıl (olur da) O'nun bir çocuğu olabilir! Her şeyi O yaratmıştır ve her şeyi hakkıyla bilen O'dur.

Başta insan hayatı olmak üzere bütün canlıları kapsayan bir canlılık olgusu ile karşı karşıyayız. Belirli bir noktada ortaya çıkan bu olgu, varlık âlemindeki tartışmasız düzenle beraber, insana yüce Allah'ın eşinin olmadığına ve dolaysıyla O'nun bir çocuğunun olamayacağına ilişkin kesin bir mesaj iletiyor.

102. İşte (ey insanlar) sizin (kulluk etmeniz gereken sadece) Rabbiniz (olan) Allah'tır ve O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır (ve yaratılanların idaresi O'nun elindedir). Öyle ise yalnız O'na kulluk edin. Zira O, her şeyi görüp gözeten ve gerçek manada güvenilmeye layık olandır.

103. Gözler O'nu algılayamaz ama O, gözleri (ve gözlerin gördüklerini) algılar. O'nun ilmi her şeyin bütün inceliklerine nüfuz eder. O her şeyden haberdardır. Bkz. 75/23

Gözlerin Allah'ı algılayamaz olması, O'nun zatının insanın göz ufkunu aşması demektir. Yani gözler kavrama suretiyle içyüzüne inecek şekilde Allah'ı göremez. O'nun zatı aynı zamanda tasavvur ve tahayyül ufkunu da aşar ki insan gözlerin göremediği Allah'ın zatını gerçek anlamda algılayamaz. Sadece varlık alemine bakarak O'nun varlığını ve kudretini görür.

104. Doğrusu Rabbinizden size anlama ve kavrama (kabiliyeti) verilmiştir. O halde, kim (gerçeği) görmek isterse kendi lehine ve kim de (bunca hakikate rağmen) körlüğü tercih ederse kendi aleyhine davranmış olur. Ve (inanmamakta ısrar edenlere de ki): "Ben de sizin üzerinize (illa da inanmanızı sağlayacak) bir bekçi değilim (sadece bir tebliğciyim)."

105. Onlar sana: "Sen iyi ders almışsın" desinler diye ve bir de bilen bir toplum için o (Kur'an')ı açıklayalım diye ayetleri değişik biçimlerde işte böylece açıklıyoruz.

Ayetlerin farklı biçimlerde açıklanması ve anlaşılmalarını kolaylaştıracak üsluplarla ve değişik örneklerle insanlara iletilmesi herkes için bir hidayet kaynağı olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamber aldığı vahyi tebliğ ederken bazıları için anlaşılması zor olan konularda bile karışıklık olmasın diye yorum yapmaktan ve açıklık getirmekten kaçınmıştır. Zira Kur'an anlaşılması için hem kolaylaştırılmış hem de birbirini açıklayan ayetlerle gelmiştir. Bu konuda Nahl 16/44, Hud 11/1, Kamer 54/17. ayetlere bakarak bir çalışma yapılabilirsiniz.

106. Sen, Rabbinden sana ne vahyolunmuşsa ona uy! O'ndan başka ilah yoktur. Müşriklerden yüz çevir!

107. Eğer Allah dileseydi onlar (da inanmak isteseydi) şirk koşmazlardı. Seni onlara bekçi kılmadık. Sen onların yaptıklarından sorumlu da değilsin. Bkz. 13/40, 88/21-22

Âyetteki "ma", olumsuz anlamındaki "ma'i nafiye" değildir. Bu "ma" Allah'ın takdirini değil, gücünü ifade etmek için kullanılmıştır. Yani Allah onlara seçme hakkı vermeseydi de onları mü'min olmaya mecbur etseydi onlar müşrik olmazlardı. Fakat Allah, akıllarını kullanarak kendi özgür iradeleriyle iman etmelerini istiyor.

108. Allah'tan başka varlıklara tapanlara (şirkte ısrar ediyorlar diye) sövmeyiniz ki, onlar da cahillikle şaşkınlığa kapılıp Allah'a sövmesinler. Zira Biz her topluma (güzel görmek istedikleri için) kendi yaptıklarını güzel gösterdik. Sonunda dönüşleri ancak rablerinedir. O, onlara (dünyada) yaptıklarını bütün ayrıntılarıyla anlatacaktır.

Ayet doğrudan Allah'tan başka varlıklara dua edenlere sövmeyi yasaklıyor ve inancı, düşüncesi ve kimliği ne olursa olsun hiç kimseye hakaret edilmesini uygun görmüyor. Zira bu hem savunulan değerleri hakarete açık hale getirir hem de düşmanlığı tetikler. Doğru olan, onlara sövmek yerine onları anlamaya ve şirkin yanlışlığını onlara anlatmaya çalışmaktır.

109. Onlar kesin bir dille Allah adına yemin ederek, eğer kendilerine bir mucize gelirse ona (ilahi kelama) mutlaka inanacaklarını söylediler. De ki: "Mucizeler sırf Allah'ın katındadır/yetkisindedir." Şunu iyi bilin ki (ey mü'minler; onlara) mucize gönderilseydi bile, (yine de) inanmayacaklar(dı). Bkz. 17/59

Mûcize göstermek, Peygamberlerin elinde değil, Allah'ın takdirindedir. Onun ne zaman, nerede, hangi şartlarda ve nasıl gösterileceğine Allah karar verir. Çünkü mûcize doğrudan Allah'ın fiilidir. Ancak peygamberlerin elinde zuhur eder.

110. (Kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) biz onların kalplerini ve gözlerini ters döndürürüz de ilkin ona iman etmedikleri gibi (mucize geldikten sonra da inanmazlar). Biz de onları azgınlıkları içinde bırakırız da bocalar dururlar.

İnkârda ısrar edenler, inanmamak için doğru yola açılan bütün kapıları kapatarak Allah'ın davetini anlamayı inatla reddediyorlar, âdeta inanmamak için direniyorlar ve iradelerini Hakk'a karşı direnmede kullanıyorlar. Onlara istediklerinin on katı mucize gelse yine inanmazlar. Çünkü onlar gerçeği kavrama yeteneklerini kaybetmişler ve kararlarını küfürden yana vermişlerdir. Bakara 2/6. ayetinde buyrulduğu gibi inkârcılar, hakikati kabul etmekteki isteksizlikleri sonucunda ona karşı kör kaldıkları sürece kendi azgınlıkları içinde yaşamaya devam edeceklerdir.

111. Eğer, onlara gerçekten melekleri indirseydik, ölüler kendileriyle konuşsaydı ve her şeyi karşılarına toplasaydık, Allah dilemedikçe (kendileri de istemedikçe), onlar yine de inanmayacaktı. Fakat onların çoğu (yaptıkları cahilliğin kendilerini nereye götüreceğini) bilmezler.

Bkz. 10/96-97, 17/92, 25/21

112. İşte böylece Biz, görünen ve görünmeyen varlıklar içinden zihin çelmeyi amaçlayan yaldızlı sözlerle birbirlerini aldatan şeytani güçleri her peygambere düşman kıldık. Ama Rabbin dileseydi onlar bunu yapamazdı. Bırak onları, düzdükleri teorilerle baş başa kalsınlar!

Bkz. 3/184, 6/34, 25/31, 41/43

113. Bir de (şeytanlar), ahirete inanmayanların gönülleri bu yaldızlı sözlere meyletsin, onlardan hoşlansınlar ve işleyecekleri günahları işlesinler diye (bu fısıldamayı yaparlar).

114. (De ki:): "O, size Kitab'ı açıklanmış olarak indirmişken, Allah'tan başka bir hakem mi arayayım?" Kendilerine kitap verdiklerimiz(den Yahudi ve Hristiyan âlimleri) de, hiç kuşkun olmasın ki o (Kur'an')ın, gerçekten Rabbin tarafından indirildiğini biliyorlar.

Ayetin ilk cümlesi gösteriyor ki; İslam'ın son ve en kapsamlı Kitabı olan Kur'an, hem Hz. Muhammed için hem de onun yolundan giden mü'minler için dinin tek referans kaynağıdır. Bir taraftan Kur'an'ın lafzından (hiç anlamadan) okuyarak sevap kazanmaya çalışmak, diğer taraftan hakemliği onlarca kaynağa baş vurarak yapmak ve bu kaynakları da bir yolunu bularak Hz. Muhammed'e dayandırmak bu ayettin ruhuna terstir. Üstelik yapılan bu yıkıma karşı çıkanları da din düşmanı ilan etmek en büyük ihanettir.

115. Rabbinin sözü doğruluk ve adalet bakımından tamdır. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

"Rabbinin sözü" Kur'ân'da bildirilen hükümlerin ve haberlerin tamamıdır. Allah'ın vahyettiği, vaad ettiği ve haber verdiği herşey haktır ve doğrudur ve hem de adalete tamamıyla uygundur. Hiç kimse ondan daha iyi hüküm koyamaz ve O'ndan daha adil de olamaz.

116. Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyacak olursan, seni Allah yolundan saptırırlar. (Çünkü) onlar (aklın ve vahyin gereklerine göre değil) ancak zanna göre hareket ederler. Bundan dolayıdır ki onlar kurgusal bilgiye dayanırlar.

"Zann" sözcüğü burada "sahte din, bâtıl inanç" anlamında kullanılmıştır. Bu ifade ile ilkel ve feodal geleneklerin esiri olan toplumların, varsayımlara dayalı olarak ortaya koydukları helal-haram, sevap-günah ölçütlerinin keyfiliğine vurgu yapılıyor.

Tarih boyunca insanların ekseriyeti Allah'tan uzak ve İslam'dan mahrum yaşamayı yeğlemişlerdir. Bu durum, onlara elçilerin gelmediğinden ya da kitapların inmediğinden değil, kendi nefislerinin istek ve arzularının ağır basmasından, çıkar ve menfaatlerine ters gelmesinden kaynaklanmıştır. Nefsin arzuları ve şeytanın istekleri görünürde spot ve çekici olunca insanların çoğu bayağı ama peşin olanı seçmiş; kalıcı ve ebedi olanı ciddiye ya da dikkate almamıştır. Onun için insanların ekseriyetinin yaptığına değil, Allah'ın söylediğine bakmak gerekir.

117. Muhakkak ki senin Rabbin, evet O, kimin O'nun yolundan saptığını ve kimin doğru yolda olduğunu en iyi bilendir.

118. O halde O'nun ayetlerine iman ediyorsanız, Allah'ın adı anılarak (putlara adanmadan) kesilen hayvanlardan yiyin.

"Allah'ın adının anılması" ndan maksat, putlara adanarak kesilen hayvanlar gibi Allah'tan başka varlıklar için kesilmemiş olmasıdır. Onun için eğer hayvan başka varlıklara adanarak kesiliyorsa Allah'ın adının anılması da onu helal kılmaz. Ya da Allah'tan başka varlıklara adanmamış da sadece et ihtiyacının giderilmesi için kesilmişse o taktirde besmele çekilmemiş olması da onu haram kılmaz. Ama kasten Allah'ın adı anılmıyorsa bu durumda yine haram olur.

119. Size ne oluyor da üzerine Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanların etlerinden yemiyorsunuz? Oysa Allah çaresizlik sonucu yemek zorunda kaldıklarınız dışında, size haram kıldığı etleri ayrıntılı biçimde açıkladı. Birçokları hiçbir doğru bilgiye dayanmaksızın, sırf keyfi arzularına uyarak insanları yoldan çıkarırlar. Hiç kuşkusuz Rabbin haddi aşanları çok iyi bilmektedir.

Eti yenmeyen hayvanlar Bakara, 2/173 ve Maide, 5/3 ayetlerinde açıklanmıştır.

120. Günahın aşikâre olanını da gizlisini de bırakın. Çünkü günah işleyenler; kazandıkları (günahlar) yüzünden (bir gün mutlaka) cezalandırılacaklardır.

121. Üzerinde Allah'ın adı (kasten) anılmayan (hayvanların etlerin)den asla yemeyin! Çünkü bu davranış tam bir yoldan çıkıştır. Ve (insanların kalplerindeki) şeytanî dürtüler, sahiplerine, sizi (neyin günah olduğu ve neyin olmadığı konusunda) tartışmaya çekmelerini fısıldarlar. Onlara boyun eğerseniz şüphesiz siz de Allah'a ortak koşmuş olursunuz.

Bkz. 5/5 ve dipnotu.

Allah'ın adının anılmaması konusunda kasıt olup olmadığına bakmak gerekir. Yenmesi helal olan bir hayvan kasıtlı olarak Allah'ın adı anılmadan kesilirse ya da Allah'tan başka varlıklara adanarak kurban edilirse haram olur. Yoksa unutularak besmele çekilmeden kesilen hayvanın eti haram olmaz.

Ayetin ikinci pasajında; "şeytani dürtülerin, sahiplerini Allah'ın açık öğretileri konusunda seni tartışmaya çekmek istedikleri" ifade edilerek, tartışmaya girmemek konusunda ciddi uyarı vardır. Yani, eğer onlara ilgi gösterirsen, kendilerini adeta ahlakî ve mânevi meseleler konusunda kanun koyucular olarak görmüş olursun. Bu durumda da sadece Allah'a izafe edilmesi gereken pozisyonu onlarla paylaşmış olursun ki bu da Allah'a şirk koşmak olur.

122. (Manen) ölü iken (yani imandan mahrum durumdayken) dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık tuttuğumuz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere yaptıkları çirkinlikler (ilahi yasalar gereğince) böyle çekici gösterilmiştir.

123. Ve işte böylece biz, her kasaba ve şehrin büyüklük taslayan (varlıklı) günahkârlarını -orada hileli düzenler kursunlar diye- (fırsat verip) oranın ileri gelenleri durumuna getirdik. Oysa onlar, hileli düzeni ancak kendilerine kurarlar da bunun farkına varmazlar.

Bkz.17/16, 29/13, 34/31-33, 34-35, 43/23, 71/22

124. Onlara ne zaman (Kur'an'dan) bir ayet gelse, derler ki: "Allah'ın resullerine verilenin (vahiy, peygamberlik ve mucize gibi) bir benzeri bize de verilmedikçe biz kesin olarak iman etmeyeceğiz." Allah, elçiliğini kime vereceğini (onlardan) daha iyi bilir. Bu şekilde günah işleyenlere, kurdukları hileli düzenleri nedeniyle Allah katından bir aşağılama ve çok şiddetli bir azap isabet edecektir.

Dirayeti, güzel hitabeti, evlatlarının çokluğu ve zenginliğiyle Kureyş içerisinde seçkin bir duruma gelmiş olan Velid b. Muğire: "(Ey Muhammed!) Eğer Peygamberlik gerçek olsaydı, sana değil bana gelirdi. Çünkü bende güç, servet ve şöhret var, üstelik senden daha da büyüğüm. Küfrün önderlerinden ileri gelenlerinden Ebu Cehil de "Yemin olsun ki; bana vahiy gelmedikçe Muhammed'e inanmayacağım" demişti. Bu ayet, bu tip söylemler üzerine nazil olmuştur.

125. Allah, her kimi (iyi niyetinden dolayı) doğruya erdirmek isterse, onun kalbini İslâm'a açar. Kimi de (kötü niyet ve eyleminden dolayı) sapıklıkta bırakmak isterse, onun da kalbini göğe yükseliyormuş gibi dar ve sıkıntılı kılar. Allah iman etmeyenlerin üstüne, işte böylece pislik/azap bırakır.

Ayette geçen "kalbini göğe yükseltiyormuş gibi dar ve sıkıntılı kılar" ifadesiyle inkârcının iç daralmasının tasvir edilmesi hem muhteşem bir benzetmedir hem de bir tabiat olayına işarettir. Zira yükseğe çıkıldıkça yer çekimi azalacağından basınç da azalmaktadır. Bilindiği gibi yer çekiminin etkisiyle gazlar Dünya'yı çepeçevre kuşatmıştır. Yükseklere doğru çıkıldıkça Atmosferi oluşturan gazların yoğunluklarının yerçekimi etkisiyle azalmasıyla basınç azalır. Buna bağlı olarak da oksijen miktarında azalma olur ve böylece kandaki oksijen miktarı da düşer ve bu durumda solunum güçlüğü çekilir. Onun için rakımı yüksek olan yerlerde yaşayanların fonksiyonel olarak metabolik hareket mekanizmaları azalır. İşte Allah bu ayetle aynı zamanda, 14 asır önce, insanların yüksekliğin ne olduğunu bilmediği bir zamanda farklı bir tabiat olayı üzerinden bir benzetme yaparak Kur'an'ın mucizesini ortaya koyuyor.

126. İşte bu (İslâm dini), Rabbinin dosdoğru yoludur. Gerçekten biz, ayetlerimizi, düşünen bir topluluk için ayrıntılı olarak açıkladık.

127. O (hayat koordinatlarını Kur'an'a göre belirleye)nlere Rableri katında barış ve esenlik yurdu (olan cennet) vardır. Allah, yaptıkları (doğru ve yararlı) işler sayesinde onların en yakın dostu (ve yardımcısı) olacaktır.

128. İşte o (mahşer) günü (Allah), onların hepsini huzurunda toplayacak ve: "Ey cinler (görünmeyen) şeytani varlıklar! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız" (diyecek). Onların insanlardan dostları da şöyle diyecekler: "Rabbimiz! Biz birbirimizden faydalandık. Nihayet bize tayin ettiğin vademize ulaştık." (Bunun üzerine) Allah da buyuracak ki: "Sizin durağınız cehennemdir. Allah aksini dilemedikçe orada kalacaksınız." Şüphesiz Rabbin tam hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir.

Bu ayet, ispritizma ile uğraşanlara ışık tutabilir. Medyumlar zaman zaman ruhanilerle irtibat kurduklarını iddia ederler. Oysa onların irtibat kurduğu ruhaniler değil (cinler) görünmeyen varlıklardır. Hayatta olan insanların ölülerin ruhlarıyla irtibata geçmesi mümkün değildir. Ama

görünmeyen varlıklarla irtibat kurmaları imkân dâhilindedir. Cinlerin insanlarla irtibat kurduğu ve insanlar üzerinde etkili olduğu ayetten de anlaşılmaktadır.

"Allah aksini dilemedikçe" cümlesi Cehennemin ebedi olmayacağını ve oranın bir terbiye yeri olacağını iddia edenlerin görüşünü teyit eder niteliktedir. Nitekim aynı ifade Hud suresi 11/107. ayetinde de geçiyor. Bu ayetlerin üslubuna yani "Allah aksini dilemedikçe" ifadesine bakıldığında, zımnen bir merhamet vurgusu göze çarpıyor yani duruma göre Allah aksini dileyebilir. Tabii ki her konuda olduğu gibi bu konuda da tek hâkim Allah'tır. Zira "O merhamet edenlerin en merhametlisidir" (Yusuf 12/92)

129. İşte böylece işledikleri günahlar yüzünden zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmının peşine takarız (inatları yüzünden birbirlerini felakete götürürler).

130. (O gün Allah zalimlere soracak) Ey görünmeyen ve görünen akıl sahibi iradeli varlıklar! Size ayetlerimi anlatan ve böyle bir günle karşılaşacağınızı (haber vererek) sizi uyaran içinizden resuller gelmedi mi? Onlar da: "Haksız olduğumuza bizzat kendimiz şahitlik ederiz" diyecekler. Böylece dünya hayatı onları aldatmış olur ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ederler.

131. Gerçek şu ki: Bir toplumun fertleri (doğru ile eğrinin anlamından) habersiz olduğu sürece Rabbin o toplumu yaptığı yanlışlıklardan dolayı asla yok etmez.

Allah insanlara peygamber göndermeden onları sorumlu tutmaz ve yaptıkları taşkınlıklar yüzünden onları cezalandırmaz. Ceza veya mükâfat, ancak âdil bir imtihandan sonra verilir. Nitekim İsra suresi 17/15. ayetinde de "Biz, peygamber göndermedikçe hiç kimseye azap etmeyiz" buyurmuştur.

132. Herkes için, yaptıklarına göre dereceler vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.

Bkz. 46/19

Ayetten anlıyoruz ki; dünyalık işlerde olduğu gibi insanın dünyada yaşadıklarıyla alakalı olarak Allah katında da bir kredi notu/skoru vardır. Yaşadıklarına bakılarak kişinin Allah katındaki makamı ya yükselir ya da alçalır. Faydalı amellerde bulunarak kredi notu yükseldikçe itibarı artar, güvenilir hale gelir ve Allah'ın desteğini almaya hak kazanır. Bu destekle güzel eylemlerin takipçisi olur ve sürekli faydalı işler üretir. Ama günah irtikâp ederek kredi notu düştükçe itibarı da azalır, güvenilirliğini kaybeder ve böylece Allah'ın merhametinden mahrum olur. Bu da kişinin zayıf ve desteksiz kalmasına yol açar. Böylece Allah'ın desteğinden mahrum kalan insan, şer dürtülere karşı kendini savunamaz ve sürekli kötülük üretir. Ayrıca kişinin ahiretteki durumu da Allah katındaki derecesine yani yaşadıklarıyla oluşturduğu kredisine bağlıdır. İyi bir insan olarak gitmişse mutlaka yeri de iyi olacaktır, kötü olarak gitmişse gideceği yer de şüphesiz kötü olacaktır.

133. Rabbin zengindir (hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır), rahmet sahibidir. Dilerse sizi yok eder ve sizi başka bir toplumun soyundan yarattığı gibi sizden sonra da yerinize dilediği bir toplumu getirir.

Bkz. 2/143, 4/133, 35/16-17, 47/38

134. Şüphe yok ki size vaat edilen o (hesaplaşma günü) mutlaka gelecektir. Siz, onu engelleyemezsiniz.

135. De ki: “Ey kavmim! (Allah’ın nurunu söndürmek için) elinizden geleni yapın, ben de (O nurun her tarafa yayılarak dünyayı aydınlatması için) elimden geleni yapacağım. Yakında kimin nihai başarıya ulaşacağını göreceksiniz!” Şu muhakkak ki, zalimler asla mutluluğa erişemezler.

136. Onlar, Allah’ın yarattığı tüm ekinlerden ve (evcil) hayvanlardan O’na sınırlı bir pay ayırdılar. Asılsız saplantılara uyarak: “Bu Allah’ındır, bu da (O’na eş koştuğumuz) ilahlarımızındır” dediler. Üstelik ilahları (için ayırdıkları) payı Allah’a geçmezken, Allah (için ayırdıkları) pay (Allah zengindir diye) bu ortaklara geçebiliyor. Ne kötü hüküm veriyorlar.

Bkz. 5/103 ve dipnotu.

Cahiliye Arapları hayvanların ve ekinlerin bir kısmını keyiflerine göre Allah’la taptıkları putlar arasında bölüştürürlerdi. Allah için ayırdıklarını yoksullara ve kimsesizlere dağıtırlardı, putlar için ayırdıklarını da onların huzurunda yapılan ayinlerde kullanırlardı. Putların payında eksilme veya bozulma olduğunda “Allah zengindir putlar ise muhtaçtır” diyerek Allah’a ayırdıklarından bunu tamamlarlar, Allah için ayırdıklarında bir eksilme veya bozulma olduğunda ise yine, “Allah zengindir, ihtiyacı yoktur” diyerek buna aldırış etmezlerdi. Bu ayet, yapılan bu saçmalığa işaret ederken aynı zamanda bu örnekle Allah, hayatın çok önemli bir gerçeğine vurgu yapıyor. İnsanların bazıları imkânlarının çoğunu (putlaştırdığı) para, makam, şan, şöhret ve servet gibi şeyler için seferber ederken, Allah için zamanlarının ve imkanlarının azını harcıyorlar. Bu da gösteriyor ki onların yaptıklarıyla Cahiliye müşriklerinin yaptıkları farksızdır.

137. Bir de (Allah’a ortak koştukları) varlıklara veya güçlere olan inançları, Allah’tan başka şeylere ilahlık yakıştıranların çoğuna çocuklarını öldürmelerini (bile) güzel gösterir ve böylece (bu durum) onları yok olmaya ve inançlarında şaşkınlığa götürür. Şayet Allah, dileseydi (onları kendi iradelerine bırakmasaydı) bunu yapamazlardı (fakat Allah onları zorla doğru yola iletmeyi dilememiştir). Artık sen, onları uydurdukları yalanlarla (saçma geleneklerle, bâtıl inançlarla, hurafelerle) baş başa bırak.

138. Bir de kendi (asılsız iddialarına dayanarak) dediler ki: “Bunlar yasaklanmış hayvanlar ve ekinlerdir. Onları bizim dilediklerimizden başkası yiyemez. (Şunlar da putlara adandığı için) sırtlarına (binilmesi ve yük yüklenmesi) yasaklanmış hayvanlardır.” Bir kısım hayvanları da keserken üzerlerine Allah’ın adını anmazlar (onları Allah için kesmezler). (Bütün bunları) Allah’a iftira ederek (Allah böyle emretmiştir diyerek) yaparlar. Bu iftiraları sebebiyle Allah onları cezalandıracaktır.

139. Yine dediler ki: “Şu hayvanların karınlarında olanlar yalnız erkeklerimize aittir, kadınlarımıza ise haram kılınmıştır. Şayet (yavru) ölü doğarsa, o zaman (kadın erkek) hepsi onda ortaktır.” Allah bu değerlendirmelerinin cezasını verecektir. Şüphesiz ki O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Bkz. 5/103

İslam öncesi Araplar azgınlıkta, zulümde, sapıklıkta ve cehalette insan havsalasının alamayacağı derecede zıvanadan çıkmıştı. Hayvanlar dünyasında bile eşine pek az rastlanan, aşağıdaki ayette de görüldüğü gibi bir insanın yavrusunu öldürmesi, gereksiz yere hemcinslerini katletmesi insanların ne derece kontrolden çıktığını anlatmaya yeter de artar bile. Bu ve bunun gibi ayetler Cahiliye Araplarının hayatlarını özetleyerek bir ibret vesikası olarak sergilerken, aynı zamanda, insanlar akıllarını ve duyularını Allah’ın vahiyle belirlediği şekilde kullanmadığı taktirde nefislerine tutsak olacakları ve böylece her türlü kötülüğe bulaşacakları mesajını veriyor.

140. Bilgisizlik ve ahmaklıkları yüzünden kendi (kız) çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine (helal olarak) verdiği rızkı Allah'a iftira ederek haram sayanlar, gerçekten hüsrana uğramışlardır ve doğru yolu bulamamışlardır.

Burada tıbbi müdahalelerle anne rahmindeki bebeklerini öldürerek aldıranlara ve takvalık taslayarak Allah'ın helal kıldığı bazı nimetleri kendilerine haram kılanlara da bir mesaj vardır.

141. Çardaklı ve çardaksız (asmalı ve asmasız üzüm) bağları/bahçeleri, tatları çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, (renk, koku ve lezzetleriyle) birbirine benzeyen ve benzemeyen zeytin ve narları yaratan O'dur. Meyve verdikleri zaman onların meyvelerinden yiyin ve hasat edildiği zaman da hakkını (öşrünü ve sadakasını) verin. İsraf etmeyin! Çünkü Allah israf edenleri sevmez.

Burada bahsedilen hak; öşür ve sadakadır. Bu hakkın verilmesi için zekâtta olduğu gibi mahsulün üzerinden bir yıl geçmesi gerekmez. Ürünün elde edilmesinden hemen sonra verilmesi gerekir. İnfak konusunda Bkz. 17/26, 30/38, 51/19, 70/25

142. Hayvanlardan yük taşıyanı da tüyünden döşek yapılanı da yaratan O'dur. Allah'ın size rızık olarak verdiği şeylerden yiyin, şeytanın ardına düşmeyin! Şüphesiz o sizin için apaçık bir düşmandır.

"Şeytan", Arapça "Şetane" kelimesinden rahmetten uzaklaştı, Hakk 'tan uzak oldu; "Şata" kökünden ise, "öfkeden tutuştu, kahroldu" gibi anlamlara gelir. İnsandaki bütün şer dürtülerin ortak adı olarak da değerlendirilir Şeytan. Dini ıstılahta ise, Kehf suresinin 18/50. ayetinde de anlatıldığı gibi; Allah'ın Âdem'e secde emrine karşı gelip isyan ettiği için Allah'ın rahmetinden kovulan ve insanların amansız düşmanı olan, cin taifesinin inkârcı kesiminden gizli bir varlık olarak tanımlanır. "Şeytan" kelimesi Kur'an'da tekil olarak 63 ve çoğul/şeyatîn olarak 17 yerde geçmektedir. Ayette, verilen nimetler hatırlatılıyor ki, bu nimetlerin sahibi hatırlansın ve insanın en büyük düşmanı olan şeytanın ardına düşülerek cehenneme gidilmesin.

143. (Allah evcil hayvanlardan), sekiz çift yarattı. (Erkek ve dişi olarak) koyundan iki, keçiden de iki. De ki: "Allah iki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi? Yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı? Eğer doğru söyleyenler iseniz bu konuda ne biliyorsanız söyleyin bana."

Bu ve bundan sonraki ayet, Arapların, cehaletlerinden ve batıl inançlarından kaynaklanan saçma sapan uygulamalarını anlatıyor. Cahiliye Arapları birtakım isimler altında uydurma helal haram listeleri yaparlardı ve listeleri herhangi bir makul gerekçeye dayanmadan kafalarına göre değiştirirlerdi. Bu saçmalıklarından bir tanesi de bazen hayvanların erkeklerini, bazen dişilerini, bazen de bunların yavrularını haram sayarlardı. Üstelik yaptıkları bu saçmalığın Allah'ın bir emri olduğunu iddia ederlerdi. Bu ve bundan sonraki ayet, bilgisizce insanları saptırmak için ortaya atılan bu tip batıl düşüncelerin mantıksızlığını anlatıyor.

Geri kalan diğer iki çift bir sonraki ayette belirtildiği gibi erkek ve dişi olarak deveden iki sığırdan da iki çifttir.

144. (Allah) deveden de iki, sığırdan da iki (çift yarattı.) De ki: "Allah, bunların erkeklerini mi, dişilerini mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kıldı? Yoksa Allah'ın size böyle vasiyet ettiğine şâhit mi oldunuz?" Bilgisizce insanları saptırmak için Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir? Şüphesiz Allah o zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.

145. De ki: "Bana vahyedilenlerde leş, akıtılmış kan, iğrenç bir şey olan domuz eti, üzerinde Allah'tan başka bir ismin anıldığı kurban dışında yenmesi yasak olan hiçbir şey görmüyorum. Kim

de çaresiz kalırsa açgözlüce saldırmadan ve zaruri ihtiyacını da aşmadan (isteksiz olarak yerse bunda bir sakınca yoktur). Çünkü şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

Bkz. 2/173, 5/3, 16/115

Allah'ın, yenmesini yasakladığı şeylerin neden yenmediğini bilmek zorunda değiliz. Müslümanlıkta aslolan; ister hikmeti bilinsin, isterse bilinmesin, emrettiği şeyde Allah'a itaat etmek, yasakladığı şeyi de derhal terk etmektir. Derinliği ve hikmeti belli olmasa bile bir şeyin helal ya da haram olarak Kur'an'da kayıt altına alınmış olması, o şeyin bağlayıcı tarzda şer'î bir hüküm olması için yeterlidir. Bu ayette yasaklananların dışında kalanlarla ilgili toplumsal tercihlere ve alışkanlıklara bakmak lazım. Çünkü Kur'an'ın yasakladığı yiyecekler, aralarında belli zaman geçmesine rağmen geçtiği yerlerin tamamında değişme görülmemektedir. (Bakara 2/173, Maide/53, Nahl 16/115) Yalnız bu, her bulduğunuzu yiyebilirsiniz demek de değildir. Nitekim Bakara suresinin 2/168. ayetinde "Ey insanlar! Yeryüzündeki helâl ve temiz şeylerden yiyin!" buyrulmaktadır.

146. Biz, (aşırılıkları ve sapıklıkları yüzünden yalnızca) Yahudilere vaktiyle bütün tırnaklı hayvanları haram kılmıştık. Bir de sığır ve koyunların sırt, bağırsak ve kemik yağları dışında kalan içyağlarını (don yağlarını) da haram kılmıştık. İşte böyle, azgınlıkları sebebiyle onları cezalandırmıştık. Biz elbette doğruyu söyleriz.

Bkz. 4/161

Hz. Musa'nın getirdiği dinin adı İslam'dı. Yahudilik Tevrat'ın gönderilmesinden sonra zamanla değiştirilip bugünkü biçimini almıştır. Ayette adı geçen Yahudilerin, ne Hz. Muhammed zamanındaki Yahudilerle ne de bugünkü Yahudilerle bir ilgisi yoktur.

Aslında ayette zikredilenlerin hepsi Yahudilere haram değildi. Fakat peygamberleri öldürmeleri, tefecilik ederek fakirleri ekonomik bakımdan ezmeleri, sömürmeleri, yeryüzünde azgınlık yapmaları gibi zulümleri sebebiyle ve bir de dini meselelerde uyarılmalarına rağmen detaycı olmaları yüzünden Allah bunları belli bir süre Yahudilere haram kılmıştır.

"Tırnaklı hayvan" tabirinden anlaşılan o günün Yahudilerine, sığır ve davarın dışında, diğer tırnaklı hayvanların hepsi; at, eşek, deve, tavşan ve bütün kuşlar… gibi hayvanlardır.

147. (Ey Resul!) Eğer (Allah rahmet sahibidir, O böyle ceza vermez diyerek) senin yalan söylediğini iddia ederlerse onlara de ki: "(Evet) Rabbiniz geniş bir rahmet sahibidir ama O'nun suçlu insanları cezalandırması da kaçınılmazdır."

148. Müşrikler diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi (irademizi devre dışı bırakırdı da) Ondan başkasına ilahlık yakıştırmazdık, atalarımız da (öyle yapmazdı) ve (Onun izin verdiği) hiçbir şeyi de yasaklamazdık." Onlardan öncekiler de aynı şekilde (saçma gerekçelerle resulleri) yalanlamışlardı ve sonunda azabımızı tatmışlardı. De ki: "Yanınızda bize açıklayacağınız bir bilgi var mı? Siz zandan/kuruntudan başka bir şeye uymuyorsunuz ve siz sadece yalan söylüyorsunuz."

Elbette ki her şey Allah'ın dilemesiyle olmaktadır. O'nun izni ve bilgisi olmadan ağaçtan bir yaprak dahi düşmez (En'am, 6/59). İnsanı özel yeteneklerle donatarak dünyaya gönderen Allah, neyin yanlış ve neyin doğru olduğunu elçileri vasıtasıyla ona bildirerek onu hür iradesiyle baş başa bırakmıştır. Hal böyleyken güzeli ve çirkini, iyiyi ve kötüyü ayırt edebilecek kabiliyette yaratılan insan, Hz. Peygamber'in çağrısının getireceği ahlakî ve manevî disipline uymak konusunda ilgisiz ve isteksiz davranmasına rağmen hidayeti de dalaleti de Allah'ın dilemesine bırakması doğru olmaz.

149. De ki: “En kesin delil, Allah’ındır. Eğer O dileseydi (sizler de isteseydiniz), hepinizi doğru yola iletirdi.”

150. De ki: “(Haram saydıklarınız hakkında) Allah’ın bunu haram kıldığına tanıklık edecek şahitlerinizi haydi getirin!” Eğer yalan yere tanıklık ederlerse sakın onların tanıklığını onaylama! Bizim mesajlarımızı yalanlayanların ve ahirete de inanmayanların keyfi düşüncelerine uyma! Onlar (değil midir ki) başkalarını Rablerine eşit tutuyorlar.

151. De ki: “Gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını ben söyleyeyim: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın! Anaya-babaya iyilikten ayrılmayın (onlara karşı saygısızlık yapmayın. Fakirlik korkusuyla) çocuklarınızı öldürmeyin! (Allah buyuruyor ki:) Sizin de onların da rızkını biz veririz. İster açık olsun ister gizli, kötülüğün ve ahlaksızlığın her çeşidinden uzak durun! Haklı bir gerekçeye dayanmaksızın, Allah’ın haram kıldığı bir cana kıymayın!” İşte, bunları (Allah) size bildiriyor. Umulur ki aklınızı kullanırsınız (da bütün bunlara riayet edersiniz).

Bkz. 4/32

“Allah’a eş koşmak”, Kur’an’da en büyük zulüm olarak tanımlanır (Lokman 31/13). Nisa suresi 4/48. ayette; Allah’ın kendisine şirk koşulmasını asla affetmeyeceğini bildirmektedir. İnsan, Allah’a eş koşamaz ve O’na ulaşmak için araya birilerini ya da bir şeyleri sokamaz. O doğrudan Allah’a ulaşır. Çünkü Allah ona can damarından daha yakındır (Kaf 50/16). “Her nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir” (Hadid 57/4).

“Kötülüğün ve ahlaksızlığın her çeşidinden uzak durun!” emri de diğer emirler gibi zımnî bir hassasiyeti ihtiva eder. Burada gizli, açık her türlü kötülük yasaklanıyor. Ama Müslümanların hayatlarında kötülükler büyük günahlar adı altında şirk, adam öldürmek, kumar, zina, içki ve faiz gibi birkaç eylemle sınırlandırılmıştır. Oysa ki ayet kötülüğün ve ahlaksızlığın her çeşidini yasaklıyor. Örneğin; yalan, gıybet, hırsızlık, aldatmak, tefecilik, riya, kibir, haset, cimrilik, su-i zan, israf, aldatma, kayırma, torpil vb. kötülükler Allah’ın uzak durulmasını emrettiği ahlaksızlıklardandır. Onun için Müslüman keyfine göre Allah’ın yasaklarını kategorize ederek rahatça günah işleyemez. Bir eylemin içinde bir başkasının hakkı geçiyorsa ya da birileri zarara uğratılıyorsa veya toplumun düzeni bozuluyor, manevi ve ahlaki değerlerini yozlaştıracak bir aksiyon bulunuyorsa o eylem haramdır.

152. Bir de erginlik çağına girinceye kadar (himayeniz altında bulunan) yetimlerin mallarına uygun yolla ilgilenme dışında yaklaşmayın! Ölçüyü ve tartıyı tam ve denk yapın! (Biz) hiç kimseye taşıyabileceğinden daha ağır bir sorumluluk yüklemeyiz. (Şahitlik etmek ve hüküm vermek gibi herhangi bir konuda) bir görüş belirteceğiniz zaman, yakın akrabanız da olsa adil olun (taraf gözetmeyin). Allah’a karşı taahhütlerinize (daima) riayet edin! Öğüt alırsınız (ve gereğini yerine getirirsiniz) diye (Allah) size bunları emretti.

Bkz. Yetim malları konusunda 2/ 220, 4/2, 3, 6, 10, 17/34

153. (Ey insanlar!) İşte benim dosdoğru yolum (İslam) budur! Öyleyse bu yolu izleyin! Sakın sizi Allah’ın yolundan ayrı düşürecek (ve felaketlere sürükleyecek bâtıl) yollara girmeyin! İşte (Allah), kötülüklerden sakınasınız ve huzura ulaşabilesiniz diye size bu direktifi verdi.

154. Sonra da (güzel davranışlar sergileyerek) iyilik edenlere yönelik nimetimiz tamamlamak, her şeyi ayrıntılı biçimde açıklamak ve bir yol haritası ve bir rahmet olmak üzere Musa’ya ilahi kelâmı (Tevrat’ı) verdik ki onlar (en sonunda) Rablerinin huzuruna çıkacaklarına inansınlar!

155. Bu (Kur’an) bizim indirdiğimiz bereketli bir kitaptır. Merhamet edilmeniz, ona uymanıza ve kötülüklerden sakınmanıza bağlıdır.

Bkz. 2/2, 3/103, 5/16 ve dipnotu, 10/57, 14/1, 21/10

“Allah’ın rahmetinin tecelli etmesi”, insanın Kur’an’la olan ilişkisine ve Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamasına bağlanıyor. Kur’an bir hayat kitabı olarak insanların hayatını dizayn ederse vazifesini yapar ve bereketli olur. İnsanlar da Kur’an’ı anlar, hayatlarına müdahale ettirir ve onunla yoldaş olursa ancak o şekilde onun feyzinden istifade ederler. Kur’an’ı anlamadan sadece lafzından okumanın yani lafız tekrarı yapmanın rahmetin tecellisine bir katkısı olmaz. Çünkü o, anlaşılmak ve hayatları insanca yaşamanın formülleriyle dizayn etmek için gelmiştir. İnsan önüne konan lezzetli bir yemeğe sadece bakıp dursa ve onun doyurucu olduğuna da inansa doyabilir mi? Elbette ki hayır. Doyması için onu midesine indirmesi lazım. Kur’an’ın bir rahmet kaynağı olduğunu bilmek ve onun doğru yolu gösteren ve cennete ulaştıran bir rehber olduğuna inanmak yetmez. Ondaki açık mesajları içselleştirerek onun getirdiği manevi ve ahlaki disipline uymak, daha özet bir ifade ile onunla yaşayarak onun isteklerine göre hayatı dizayn etmek gerekir.

156. (Mahşerde hesaba çekildiğiniz zaman) “Bizden önceki yaşamış olan iki topluluğa (Yahudiler ile Hristiyanlara) kitap indirildi ve biz onların okuduklarından habersiz kaldık” demeyesiniz diye o (Kur’an’)ı size indirdi.

Tevrat ve İncil Arap toplumunun anlamadığı dillerde indikleri için Araplar onlardan anlamıyor ve anlamak da istemiyorlardı. Zaten kontrolsüz ve gayesiz yaşamayı alışkanlık haline getiren Araplar bu dil farklılığını da bahane ederek kendilerini savunma yoluna gidebilirlerdi.

157. Veya: “Bize de o kitap indirilseydi; muhakkak ki onlardan daha fazla hidayete ererdik” demeyesiniz diye işte size, Rabbinizden apaçık bir delil, bir hidayet ve bir rahmet kaynağı (olan Kur’an) gelmiştir. Öyleyse, Allah'ın mesajlarını yalanlayandan ve onlardan küçümseyerek yüz çevirenden daha zalim kim olabilir? Biz, ayetlerimizden yüz çevirenleri bu davranışlarından dolayı azabın kötüsüyle cezalandıracağız.

158. Yoksa o inkârcılar (iman etmek için), meleklerin kendilerine inmesini yahut (bizzat) Rabbinin (karşılarına gelip gözlerine) görünmesini veya O’ndan (kıyamet ve ölüm gibi) bazı alametlerin gelmesini mi bekliyorlar? (Ama) Rabbinin (kesin) işaretlerinin ortaya çıkacağı gün iman etmenin, daha önce inanmamış yahut inandığı halde bir hayır yapmamış olan kimseye hiçbir yararı olmayacaktır. De ki: “(Ya şimdiden iman edin ve faydalı işler yapın, ya da ahiret gününü) bekleyin! Doğrusu biz de bekliyoruz!”

159. İnançlarının bütünlüğünü bozup (tanınmaz hale getirerek) gruplara, fırkalara ayrılanlara gelince; onlar için yapabileceğin bir şey yoktur. Onların işi ancak Allah’a kalmıştır. Zamanı geldiğinde Allah onlara vaktiyle yaptıklarını gösterecektir.

“İnançların bütünlüğü” nden kastedilen İslâm Dininin kendisidir. Hangi tarihi isimlendirme altında olursa olsun Allah’a inanan ve dinine tabi olan herkes bu mesajın doğrudan muhatabıdır. Müslümanlar da bu mesajdan üzerlerine düşeni almak zorundadır. Zira bugün Müslümanların yaşadığı İslam’la Allah’ın gönderdiği İslam aynı değildir. Müslümanların yaşadığı İslam’a baktığımızda görüyoruz ki; bidatlerle, hurafelerle, menkıbelerle yozlaştırılan din statik bir hal alarak Arap kültürüyle bütünleşmiş ve daha sonra farklı grupların, mezheplerin, cemaatlerin elinde aslını kaybederek tanınmaz hale gelmiştir. Öyle ki; Rabbi Allah olan lakin Allah’ı dara düştüğü zaman hatırlayan, peygamberi Muhammed olan ancak Hz. Muhammed’i sadece bir şefaatçi olarak gören, kitabı Kur’an olan fakat Kur’an’ı bir tılsım gibi düşünen, dini İslam olan ama İslam’ı bir

kimlik olarak kullanan, aklı olan ama aklını işletmek yerine atalarının aklıyla yaşayan bir ümmet meydana gelmiştir.

160. Kim (Allah'a) bir iyilikle gelirse ona on kati verilir. Kim de bir kötülükle gelirse sadece misliyle cezalandırılır ve onlara asla haksızlık yapılmaz. Bkz. 4/40, 27/89, 28/84

"İyilikle gelene on katının verilmesi" ifadesinden anlıyoruz ki Allah, kulunun ebedi nimetlerden yararlanması için büyüklüğünü gösteriyor. Mücrimlere tevbe kapısını bunun için açık tutuyor, günahkârlara rahmetinin sınırsızlığını bu nedenle müjdeliyor, pişmanlık duyanlara istiğfarın yolunu bu sebeple gösteriyor. Cehennemi anlatan ve tasvir eden ayetlerin sonunda kul kendine gelsin ve azap görmesin diye bağışlayıcılığını, rahmetinin sınırsızlığını onun için dile getiriyor.

161. De ki: "Şüphesiz Rabbim beni dosdoğru bir yola, mükemmel bir dine, (yani) tek Allah inancına yönelen İbrahim'in dinine iletti. O, (hiçbir zaman) Allah'tan başka şeylere ilahlık yakıştıranlardan olmadı."

İbrahim Peygamberin Hanif Dininde Yahudilerde olduğu gibi "milli tanrı", Hristiyanlarda olduğu gibi "teslis" (üç tanrı) inancı yoktur. Bu din tevhidin esasını koruyarak Allah'ın birlik temeli üzerinde manevi ve ahlaki düsturlar ortaya koymuş ve toplumların ıslahını, irşadını ve birliğini bu düsturlarla sağlamıştır.

162. De ki: "Benim salâtım (yakarışım, yönelişim, Hakk'tan yana duruşum), ibadetlerim (faydalı eylemlerim), hayatım ve ölümüm (yalnızca) âlemlerin Rabbi olan Allah içindir."

163. "O'nun hiçbir ortağı yoktur. Bana emredilen de budur. (Bunun için) ben Müslümanların öncüsüyüm."

164. De ki: "Ben, Allah'tan başka bir Rab mı arayacağım? Hâlbuki O, her şeyin Rabbidir. İnsanların yaptığı eylemler yalnızca kendilerini ilgilendirir ve hiçbir günahkâr başkasının (günah) yükünü taşımaz (hiç kimseye başkasının sorumluluğu yüklenmez). Zamanı gelince hepiniz (Mahşerde) Rabbinize döneceksiniz. İşte o zaman Allah, hakkında anlaşmazlığa düştüğünüz her şeyi size açıklayacaktır." Bkz. 17/15, 35/18, 39/7, 53/38

165. O (Allah), sizi dünyaya mirasçı yapmış ve kiminizi kiminizden denemek için derecelerle farklı/üstün kılmıştır ki bahşettiği şeyler aracılığıyla sizi imtihan edebilsin. Şüphe yok ki Rabbiniz ceza vermede hızlıdır ve şüphe yok ki O, gerçekten çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

7- A'RAF SÛRESİ

A'râf suresi, Mekke döneminde inmiş olup 206 ayettir. Surenin adı 46 ve 48. ayetlerde gecen "A'râf" kelimesinden alınmıştır. "A'râf" yüksek yerler demektir. Bu ayetlerde cennet ve cehennem ehli arasındaki yüksek bir yerde bulunan insanlardan söz edilmektedir. Bu surede Allah'ın mutlak hükümranlığı, itikâdî konular, îmâni meseleler, vahyin ehemmiyeti, ataları sorgulamadan taklit etmenin yanlışlığı, ahiretle ilgili meseleler işlenmektedir. Ayrıca peygamber kıssalarına yer verilmiş, çok sayıda dini hüküm ve emir de aktarılmış olup, inananlara sabır ve metanet tavsiyesinde bulunulmuştur.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mim, Sad. Bkz. 2/1 dipnotu

2. (Bu Kur'an,) kendisi ile (insanları) uyarasın ve inananlara öğüt veresin diye sana indirilen bir kitaptır. O halde bu görevi yaparken sakın ruhun sıkılmasın/kalbinde bir şüphe olmasın. Bkz. 3/7, 11/12, 15/97, 18/5, 6

"Ruhun sıkılmasın" yani yüreğinde asla bir şüphe, kaygı ve sıkıntı olmasın cümlesi, Hz. Peygamber'i rahatlatmak için kullanılmış gibi dursa da aslında ayette, Kur'an mesajının ulaşabildiği herkesin dikkatini iki yönlü bir hedefe, yani hem inkârcıların uğrayacakları âkıbete karşı uyarılmasına hem de bu evrensel çağrıya inananların gelen ayetlerle yönlendirilmesine dikkat çekilmektedir. Zira Kur'an, sadece inananlara değil, aynı zamanda bütün âlemlere bir öğüt olarak gelmiştir. Onca uyarıya rağmen inkârda ve bozgunculukta ısrar eden, nihai gerçeğe karşı çıkan ehli küfrün yalanlamasından, Kur'an'ı etkisiz bırakmak için kurdukları tuzaklardan, tavır ve davranışlarından üzülen, sıkılan Hz. Peygamber bu ayetle hem teselli edilmiş ve hem de farklı bir strateji ile ümitsizliğe kapılmadan görevine devam etmesi istenmiştir.

3. (Ey insanlar!) Rabbinizden size indirilen Kitap'a uyun! O'nun dışında bir takım başka otoriteleri yakın görüp dostlar edinmeyin (onlara uymayın)! (Bunca uyarıya rağmen) ne kadar da az öğüt alıyorsunuz! Bkz. 12/103-106

"Onun dışındaki başka otoriteleri dostlar edinmeyin!" Yani ona inanmakla beraber onun dışındaki lider, şeyh, mürşid, hoca, alim, cemaat, mezhep, tarikat gibi kişi ya da oluşumlar sizi Kur'an'dan koparark başka mecralara çekmesin! Onlarla beraber olmak ya da onlara uymak konusunda evvela, onların hayatlarının Kur'an'la ve dolaysıyla Hz. Muhammed'in hayatıyla örtüşüp örtüşmediğine bakın. Örtüşmüyorsa sorgulayın, olmuyorsa derhal uzaklaşın! Unutmayın ki; inananların yol gösterici kaynağı Kur'an'dır, onun birinci muhatabı ve uygulayıcısı da Hz. Peygamberdir. Hz. Peygamberi öncü ve rehber kabul etmek, Kur'an'ın kılavuzluğunu kabul etmekle olur. Zira Kur'an, bütün öğretileriyle ve evrensel ahlaki değerleriyle yaşayan bir peygamberdir, canlı bir mü'mindir.

4. Biz nice kentleri(n insanlarını yaptıkları yüzünden) yok ettik. Azabımız, onları, ya (Lut kavminde olduğu gibi) geceleyin ya da (Şuayip kavmindeki gibi) öğle uykusu sırasında yakalayıverdi. Bkz. 6/10, 7/97-98, 22/45, 28/58

Araplarda yaygın bir alışkanlık olarak öğleden sonra uyumak vardı. Öğle uykusu ifadesi bunun için belirtilmiştir.

5. Baskınımız başlarına geldiği zaman, çağırışları: "Biz gerçekten (haddi aşan) zalimlerdendik" demekten başka bir şey olmadı.

6. Kendilerine (resul) gönderilenleri de gönderilen (resulleri)n kendilerini de mutlaka sorguya çekeceğiz. Bkz. 5/109, 28/65

Bu ayetten anlıyoruz ki; ümmetler peygamberlerin getirdiği mesaja sahip çıkmak ve bu mesajlara göre yaşamak konusunda hesaba çekileceği gibi, peygamberler de tebliğ vazifesinin hakkını verip veremedikleri konusunda hesaba çekilecektir.

7. Andolsun ki, yaptıklarını kendilerine bir bir anlatacağız. Zira biz onlardan uzak değiliz.

8. O (kıyamet) gün(ü herkesin dünyada yaptığını) ölçmek ve değerlendirmek haktır. Kim(ler)in (sevabı) tartıda ağır gelirse; işte onlar kesintisiz mutluluğa erişecektir.

9. Kim(ler)in de (günahları ağır, sevapları) tartıda hafif gelirse; işte onlar, ayetlerimize karşı haksızlık ettiklerinden dolayı kendilerini zarara uğratanlardır.

10. Andolsun ki, sizi yeryüzüne yerleştirdik ve orada size geçimlikler yarattık. Ona rağmen ne kadar da az şükrediyorsunuz.

11. Yine Andolsun ki; sizi (önce madde olarak) yarattık, sonra size (mükemmel bir) şekil verdik, sonra da meleklere dedik ki: "Âdem'e secde edin (onun önünde saygı ile eğilin." Onların hepsi secde ettiler yalnız (aslen cin taifesinden olan) İblis direndi ve secde edenlerden olmadı. Bkz. 2/34 ve dipnotu, 7/11, 15/30, 17/61, 18/50, 20/116, 38/73

12. Allah İblis'e: "Secde etmeni emrettiğimde seni secde etmekten alıkoyan ne oldu?" dedi. O da: "Ben ondan üstünüm, beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın" dedi. Bkz. 2/34, 7/12, 15/26-28, 17/61, 18/50, 20/116, 38/76, 55/14-15

Ayette de görüldüğü üzere ırkçılığı ilk başlatan şeytan olmuştur. İnsan, hangi maddeden yaratıldığına değil ne için yaratıldığına bakmalı. Ne yaptığına değil ne yapması gerektiğine dikkat etmeli. İnsanın elinde olmayan ve hiçbir katkısı bulunmayan doğuştan gelen bir özelliği üstünlük ölçüsü olarak görmesi hem yanlıştır hem de şeytanî bir davranıştır. Bu düşünceyle, "biz peygamber soyundan geliyoruz", "biz falan kabileye mensubuz" gibi çıkışlar arasında herhangi bir mantık farkı yoktur. Irk, renk, servet, şöhret, güzellik, makam, güç gibi özellikler, İslâm'a göre asla üstünlük ölçüsü olamazlar. İlâhî değer ölçülerine göre en kıymetli, en saygıdeğer insan; ortaya koyduğu faydalı çalışmalar ve ahlâkî erdemler bakımından en önde olan insandır. Nitekim Hucurat, 49/13. ayetinde buyrulduğu gibi "Allah katında sizin en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır" buyrulmaktadır. Yani kim Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşar ve O'nun öğretileriyle hayatını tanzim ederse Allah için en değerli insan odur.

13. (Allah:) "Öyleyse oradan (bulunduğun konumdan) çık/in! Çünkü o (makamda) büyüklük taslamak senin (hakkın) olamaz. Hemen çık (bulunduğun yerden). Gerçekten sen, aşağılanmış kimselerdensin" buyurdu.

Görüldüğü gibi İblis'in, Allah'a inanması, O'nun varlığını ve sıfatlarını biliyor olması kendisini kovulmaktan, aşağılanmaktan kurtaramadı. Demek doğru olan Allah'a inanmakla beraber, O'nun emirlerine itaat etmektir. Kim Allah'ın emirlerine itaatsizlik ederse o da İblis gibi ilâhî rahmetten uzaklaştırılır.

14. (İblis: "Hiç olmazsa insanların) tekrar dirilecekleri güne kadar bana süre ver" dedi.

15. (Allah:) "Tamam, sen artık mühlet verilen kimselerden oldun" buyurdu.

16. (Bunun üzerine İblis:) "Mademki beni (yaptıklarım yüzünden rahmetinden uzaklaştırarak) azgın bıraktın, o halde ben de, gidip senin doğru yolunun üzerinde onlar(ı saptırmak) için pusuya yatacağım" dedi.

17. Sonra Andolsun ki: "Onların önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından gelip sokulacağım. Ve sen, onların çoğunu nankörlük eden kimseler olarak bulacaksın" dedi.

18. (Allah) buyurdu ki: "Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak oradan çık! Andolsun ki, onlardan kim sana uyarsa, sizin hepinizi cehenneme dolduracağım."

19. (Ve size gelince) "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden (ve canınızın çektiği her çeşit meyveden) yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın! Yoksa zalimlerden (haddi aşanlardan) olursunuz."

20. Bunun üzerine, şeytan, (o ana kadar) birbirlerine kapalı olan mahrem yerlerini açıp kendilerine göstermek amacıyla onlara (şöyle) fısıldadı: "Rabbinizin sizi bu ağaçtan uzak tutması, yalnızca, siz ikiniz melekler (gibi) olmayasınız ya da sonsuza kadar yaşayamayasınız diyedir."

21. Bir de onlara: "Muhakkak ki, ben sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim" diye yemin etti.

22. Böylece ikisinin de yanılmalarını sağladı. Âdem ile eşi o ağacın meyvesinden tadar tatmaz birden çıplaklıklarının (mahrem yerlerinin açıldığının) farkına vardılar. Bunun üzerine bahçeden topladıkları yapraklarla mahrem yerlerini örtmeye başladılar. Rableri de onlara şöyle seslendi:

“Ben ikinizi de o ağaçtan yasaklamadım mı?” Ve size: “Şeytan mutlaka ikinize de açık bir düşmandır” demedim mi? Bkz. 20/121

Burada insanın aklını ve duyularını Allah’ın istediği şekilde kullanmadığı taktirde şeytanın esiri ve nefsin tutsağı olacağı temsili bir şekilde gösteriliyor. Ayrıca insanoğlunun dünyadaki mücadele ve olgunlaşma sürecine girmeden önceki saf ve masum durumuna işaret ediliyor. Öyle ki; cinsel dürtülerinin etkisine girmeyen insan, cinselliğini ön plana çıkaracak mahrem yerlerinin bile farkında değil. Ama aldığı sorumluluğu unutup amansız düşmanı olan Şeytanın etkisiyle harama bulaşınca her şey ortaya çıkıyor; saflık ve masumiyet gidiyor, onun yerine itaatsizlik ve hadsizlik geliyor ve böylece mahrem yerlerin örtünme ihtiyacı doğuyor. Acaba günümüzde yaşanan sınırsız hayasızlığın ve vurdumduymazlığın arkasında Allah’ın koyduğu yasakların insan hayatında ciddi yer almamasının bir payı var mıdır? Bu konuda aklımızı işleterek muhakeme etmek durumundayız.

23. (İkisi de:) “Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik; bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, hiç şüphesiz kaybedenlerden oluruz!” dediler. Bkz. 2/37

24. (Allah) buyurdu ki: “(Şeytana uyduğunuz için) buradan (şeytan ve siz) birbirinize düşman olarak göç edin bakalım! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır.” Bkz. 2/36, 20/123

Buradaki “düşmanlık” Bütün insanlığı temsilen Âdem’le küfrü temsilen şeytan arasındadır. Bundan anlıyoruz ki; iman küfür mücadelesi Adem’le başlamıştır ve kıyamete kadar devam edecektir. Ayrıca “Birbirinize düşman olarak inin” ifadesini bir azarlama ve cezalandırma olgusu olarak düşünmemek lazım. Aksine, doğal güdü ve sezgileriyle yaşayan diğer bütün yaratıklardan farklı, özgür ve ahlakî bir iradeyle donanmış olan insanın gelişip olgunlaşma sürecinde ruhunun Allah’a bağlı olması hasebiyle meleklerin secdesini hak edecek ve cennetteki nimetlere layık olacak bir evreyi tamamlaması için yeryüzü mektebinde belli bir süre eğitim görmesinin gerekli olduğunu düşünmek gerekir.

“(Buradan) göç edin” cümlesini, âdem ve Havva’nın saygısızlıklarına karşı bir ceza olarak görüp; “Âdem’le Havva günah işleyerek kovulmasaydı, insanoğlu sürekli cennette kalacaktı” şeklinde muhakeme etmek de son derece yanlıştır. Zira insan kendini kanıtlamak ve ebedi nimetlere mazhar olmak için zaten bu gezegenin misafiri olmak durumundaydı. Allah Bakara suresinin 2/37-38. ayetlerinde, Âdem’le Havva’nın tevbelerini kabul ettiğini ve onları bağışladığını zaten bildirmiştir.

Ayrıca Kur’an da geçen şeytan âdem kıssalarını imtihanın gerekliliğini anlatan bir teşbih, benzetme, metafor olarak da anlayabiliriz.

25. (Allah) yine buyurdu ki: “Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (dirilip Mahşere) çıkarılacaksınız.”

26. Ey âdemoğulları!” Şu bir gerçektir ki size hem çıplaklığınızı örtecek hem de güzel görünmenizi sağlayacak giyim-kuşam (yapma bilgisini) öğrettik. Ama sizi koruyan ve sakınmaya yarayan takva elbisesi en hayırlısıdır. İşte bu nimetler, Allah’ın yüce kudretine delalet eden ayetlerdendir. Ola ki, düşünür de öğüt alırlar.”

Bu ayetten anlaşılıyor ki; örtünme duygusu fıtridir ve ilk insanla başlamıştır. Öyle birilerinin iddia ettiği gibi “ilkel insanlar çıplaktı” şeklindeki iptidai düşünceler asla doğru değildir.

Allah’ın takva elbisesine vurgu yapması; elbisenin, bir cazibe ve övünme aracı haline getirmek veya karşı cinsi tahrik etmek ya da ilgi çekmek için değil; maddi, manevi ve ahlaki anlamda dış etkenlerden korunmak için gerekli olduğunu göstermek içindir.

27. Ey Âdemoğulları! Ayıp yerlerini kendilerine açmak için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi şeytan sizleri de ayartıp tuzağa düşürmesin! Zira şeytan ve adamları sizin göremeyeceğiniz yerlerden sizi görürler. Muhakkak ki biz şeytanları inanmayanların dostu yaptık.

“Sizin göremeyeceğiniz yerlerden” yani kimliklerini ve kişiliklerini gizleyerek büyük bir ustalıkla aranıza girip sizi sapıtmaya çalışırlar. Üstelik bu çalışmayı, Allah’ın bağışlayıcılığını ve merhametini ileri sürerek yaparlar. (Fatır 35/5)

28. Onlar ne zaman utanç verici bir iş işleseler (fahşa): “Biz atalarımızı da bu işi yapar bulduk. Allah da bunu emretmiştir bize” derler. De ki: “Şüphesiz ki Allah asla utanç veren işleri emretmez. Siz, Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?”

Ayette utanç verici iş olarak çevirdiğimiz ‘fahşa’ kelimesi: zina, aşırılık, yüz kızartıcı, tiksindirici işler anlamına geldiği gibi yine hayasızca bir iş olan çıplak olarak Kabe’yi tavaf etmeyi de içerir. Cahiliye döneminde müşrik Araplardan erkekler Kabe’yi çıplak olarak tavaf eder, kadınlar da sadece avret yerlerini örterler ve “biz anamızdan doğduğumuz gibi bu ibadeti ifa ediyoruz, biz atalarımızdan böyle gördük, içerisinde Allah’a isyan ettiğimiz elbiselerimizle tavaf etmeyiz” derlerdi. Burada yaptıklarının çirkinliğine işaret ediliyor.

29. De ki: “Rabbim (yalnızca) doğru olanın yapılmasını emretmiştir. O halde kulluğunuzu göstermek üzere girişiğiniz her işte bütünüyle O’na yönelin! Dini yalnız kendisine has kılarak (gönlünüze başka ilahlar getirmeden sadece) O’na dua edin! (Unutmayın ki,) ilk defa sizi yarattığı gibi (yeniden yaratacak ve) yine O’na döneceksiniz.”

30. Allah (insanların) bir kısmını (iyi niyet ve eyleminden dolayı) doğru yola yönelterek onurlandırdı, bir kısmına da (kötü niyet ve eyleminden dolayı) doğru yoldan sapmak kaçınılmaz oldu. Çünkü onlar; Allah’a inanmakla beraber şeytanları kendilerine evliya edindiler. Ve onlar, kendilerinin (hâlâ) doğru yolda olduklarını sanıyorlar. Bkz. 16/36

“Şeytanları kendilerine evliya edindiler” cümlesindeki “evliya” kelimesini sadece yalın anlamıyla “dostlar” olarak almak yerine “onları kendilerine veli tayin ettiler” şeklinde alırsak daha isabetli olur. Zira “evliya”, “veli”nin çoğuludur. “Veli” dost anlamına gelmekle beraber bir çocuğun her türlü durumundan sorumlu olan kimseye ya da velayet hakkına sahip olan kimseye de denmektedir. Bu zaviyeden bakıldığında şeytanları veli edinenler, onların velayetini kabul etmiş ve davranışlarının belirlenmesinde yetkiyi onlara devretmişler demektir.

31. Ey Âdemoğulları! “Her mescide giderken giyinin, ziynetinizi takının. Yiyin, için fakat israf etmeyin! Çünkü Allah israf edenleri asla sevmez.”

Ziynet; maddi, manevi ve ahlakî anlamda insan hayatına zarafet ve güzellik katan ne varsa hepsini ifade eder. Yani Allah’a ibadet edilen yerlerde, bakımlı, temiz giyimli, ahlaklı, erdemli ve edepli olun. Nitekim abdest alma şartı da temizlik emrinin yerine getirilmesinin bir parçasıdır. Bu konuda ayrıca 7/28.ayetin açıklamalarına bakabilirsiniz.

32. De ki: “Allah’ın kulları için yarattığı güzelliği, rızkın iyisini, temizini yasaklayan kimdir?” De ki: “Bunlar, dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara tahsis edilmiştir. Biz, ayetlerimizi bilen bir kavim için böylece açıklarız.

Bu iki ayetten anlıyoruz ki gerek giyim konusunda gerekse gıda konusunda insanlar, kafalarına göre kendilerine birtakım yasaklar getirmişlerdi. Cahiliye döneminde, erkekler gündüz, kadınlar gece olmak üzere müşrik Araplar “İçerisinde Allah’a isyan ettiğimiz elbiselerimizle tavaf etmeyiz” diyerek Kâbe’yi çıplak olarak tavaf ederlerdi ve bunu da bir dindarlık, bir erdemlilik sayarlardı. Böylece hem günahlardan temizleneceklerini düşünürlerdi hem de bu durumun kendilerine uğur getireceğine inanırlardı. Yine aynı düşünceye bağlı olarak bazı hayvansal gıdaları da kendilerine yasaklamışlardı. Oysa En’am 6/145’de hangi yiyeceklerin yasak olduğu sıralanmıştı.

33. De ki: “Rabbim, ancak açık ya da gizli kötülükleri, günahın her çeşidini, haksız yere (başkalarının hak ve özgürlüklerine) göz dikmeyi, hakkında hiçbir delil indirmediği varlıkları Allah’a ortak koşmanızı ve bilmediğiniz şeyleri Allah’a izafe etmenizi yasaklamıştır.”

“Bilinmeyen şeylerin Allah’a izafe edilmesi” günümüzün en büyük şizofreni vakasıdır. Bu yasakla; bazı kimseleri tanrısal niteliklerle yüceltip otorite kabul ederek onların, sanki vahiy alıyormuşçasına uydurdukları her şeye ve ürettikleri her senaryoya kayıtsız şartsız inanmayı ve itaat etmeyi bir vecibe olarak gören insanlara ciddi uyarı yapılmaktadır.

34. Ve her toplum için bir vade belirlenmiştir. Öyle ki, vadeleri dolduğunda ne bir an geri kalabilirler ne de bir an öne geçebilirler.

Bkz. 7/34, 10/49, 15/5, 16/61, 23/43, 63/11

35. Ey Âdemoğulları! İçinizden size ayetlerimizi anlatan resuller geldiğinde, her kim (kötülük yapmak ve günah işlemekten) sakınırsa ve (davranışlarını) düzeltip ıslah olursa, işte onlar gelecek kaygısı taşımayacak ve geçmişte yaptıkları için de üzüntü duymayacaktır.

36. Ayetlerimizi yaşamaktan geri durup onlara karşı büyüklük taslayanlar; işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada kalacaklardır.

37. (Uydurduğu hükümleri Allah’a nispet ederek) Allah adına yalan uyduran veya O’nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? (Onların) kaderden nasipleri (ne ise) kendilerine ulaşacaktır. Melekler gelip canlarını alırken onlara: “Hani, nerde Allah’tan başka yalvarıp durduğunuz varlıklar?” dediklerinde: “Onlar bizi bırakıp kayboldular!” diye karşılık verecekler ve (böylece) hakkı inkâr eden kimseler oldukları konusunda kendi aleyhlerine tanıklık etmiş olacaklar.

Bkz. 18/49, 48/28

Yani, diğer bütün insanlar gibi onlar da yaşadıkları sürece, Allah’ın ezelî takdirinde kendileri için bilinen iyi ya da kötü, nasipleri neyse, onunla karşılaşacaklar. Allah katında bir insanın nasıl yaşayacağının bilinmesi, onun yaşadıklarının daha önceden yazıldığı ve onun da bunları hayata geçirme mecburiyetinde olduğu anlamına gelmez. Yani Allah takdir etti diye insan iyi ya da kötü yaşamaz. Ancak insanın kendi özgür iradesiyle yapacaklarını Allah daha önceden bilir. İşte “kader” bu yaşanacakların Allah tarafından bilinmesidir. Yani bir anlamda yaptıklarımızın sonuçlarıdır.

38. (Bunun üzerine Allah buyuracak ki:) “Sizden önce gelip geçmiş olan cin ve insan (görünür görünmez iradeli) topluluklar arasında siz de girin ateşe!” Her topluluk (cehenneme) girdikçe; (kendisine uyduğu) yoldaşına lanet eder. Nihayet hepsi peş peşe orada toplanınca; sonrakiler öncekiler için derler ki: “Rabbimiz! İşte bizi bunlar saptırdı. Onun için bunlara katmerli azap ver.” (Allah) buyurur ki: “Her biriniz katmerli azaba müstahaksınız ama bunu bilmiyorsunuz.”

Burada “cin” sözcüğü bilinmeyen, görünmeyen, haber alınmayan, tanınmayan yani yabancı olan ve yabancı yerlerde yaşayan toplumlar için kullanılmıştır.

39. Ve (bunun üzerine) öncekiler, sonrakilere şöyle diyecek: “Sizin bize karşı bir üstünlüğünüz yoktur. Öyleyse yaptığınız kötülükler yüzünden tadın azabı!”

40. Muhakkak ki ayetlerimize ilgi göstermeyen (onları anlamak istemeyen) ve onlara karşı büyüklük taslayanlar var ya; işte onlara, yüce âlemlerin (rahmet) kapıları açılmaz ve onlar, halat iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler. Biz, suçluları işte böyle cezalandırırız.

“Cemel” kelimesi kökü itibariyle hem “halat” hem de “deve” anlamına gelmektedir. Meal ve tefsirlerin çoğunda deve olarak yorumlansa da Kur’an’daki edebi tasvire uygun düşmediği ve deve ile iğne arasında bir münasebet bulunmadığı için burada “halat” olarak tercüme edilmesi daha

uygun bulunmuştur. Ayrıca böyle bir benzetme ile cehennem ehlinin bir gün azaptan kurtulabileceğine dair açık bir kapı bırakılmış oluyor.

41. Onlar için cehennemde (ateşten) bir döşek ve üstlerine de (yine ateşten) örtüler vardır. Biz, zalimleri işte böyle cezalandırırız.

Bkz. 21/39, 29/55, 39/16

42. İman edip doğru ve yararlı işler yapanlara gelince -ki biz, hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz- işte onlar, cennet halkıdır ki onlar orada kalacaklardır.

43. Onların içlerinde kinden ne varsa söküp atarız. Altlarından ırmaklar akarken derler ki: "Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bize doğru yolu göstermeseydi kendiliğimizden hidayete eremezdik. Andolsun ki; Rabbimizin resulleri hakkı getirmiştir." (Onlara:) "İşte (dünyada yapmış olduğunuz) güzel işlere karşılık, şu cennete vâris kılındınız" diye seslenilir.

Bkz. 15/47 ve dipnotu.

"Onların içlerinde kinden ne varsa söküp atarız" vurgusu; insanlar arasındaki hak hukuk meselelerinin çözümüne ciddi ışık tutmaktadır. Ehli cennetin özellikleri sıralanırken böyle bir özelliğin öne çıkarılması merhameti ilahinin farklı bir tecellisidir. Nitekim Haşr 59/10. ayette; mü'minlerin kalplerinde birbirlerine karşı kin olmaması için Allah'a yakarmaları öğütlenmektedir. Bu durumun cennette de davam etmesi, Allah'ın rahmetine bağlıdır. Eğer orada Allah, kinlerin atılması konusunda mü'min kullarının kalplerine bir operasyon gerçekleştirirse insanların hak konusunda birbirleriyle ödeşmesi çok daha kolay olacaktır.

44. Cennetlikler cehennemliklere: "Rabbimizin bize vaat ettiğini biz gerçek olarak gördük. Siz de Rabbinizin vaat ettiğini gerçek olarak gördünüz mü?" diye seslenirler. Onlar, "Evet" derler. O zaman aralarında bir davetçi: "Allah'ın lâneti zalimlere olsun!" diye seslenir.

Zulüm kavramı hem itikâdî hem de ahlakî ve sosyal boyutu itibariyle Kur'an'da en çok zikri geçen kavramlardan birisidir. Yirmi âyette sosyal ilişkilerde haksızlığa sapma anlamında doğrudan "zulüm" kelimesi, 250'den fazla yerde türevleri yer alır. Bunların çoğunda "küfür, şirk" veya "Allah'ın hükümlerine karşı çıkma" anlamında kullanılır.

45. Onlar (insanları) Allah yolundan alıkoyan ve onu eğri göstermek isteyenlerdir. Onlar ahirete de inanmayanlardır.

46. Bu iki taraf (cennet halkıyla cehennem halkı) arasında (iki grubu birbirinden ayıran) bir perde vardır. (Bu sûrun) A'râf (denilen tepelerin) üzerinde de (cennetlik ve cehennemliklerin) hepsini yüzlerinden tanıyan (kimlerin cennete ya da cehenneme gideceğini bilen) kimseler vardır. Henüz cennete girmemiş olan (fakat oraya gireceklerini bekleyen) cennet ehline: "Allah'ın selamı üzerinize olsun (kurtuluşa erdiniz)!" diye seslenecekler.

Bkz. 7/48, 57/13

Ayette geçen "A'raf" terimi "urf" sözcüğünden türetilmiş olup "arf" kelimesinin çoğuludur. "Kule, burç, duvar, sırt, tepe" gibi anlamlara gelir. Bu âyetle beraber Kur'an'da iki defa geçmektedir (Â'raf 7/48). Çoğul anlamıyla yüksek tepeler, yüksek burçlar ya da platformlar olarak ifade edilen Â'raf'ın cennet ile cehennem arasındaki bir yerin özel adı olarak kullanıldığı söylenmektedir. A'raf ehlinin kimler olduğu hakkında muhtelif görüşler olmakla beraber tefsircilerin çoğuna göre; iyilikleri ile kötülükleri eşit olanlar Allah'ın takdir edeceği bir zamana kadar burada bekletilirler. Bu bekleme esnasında cennete girecekleri kesinleşmiş ama henüz

yerleşimleri yapılmamış olan cennet ehline özenerek selam verirler. Bir sonraki ayette görüldüğü gibi cehennem ehlini görünce de korku ve endişe ile Allah'a sığınırlar. Ancak 48 ve 49. ayetlerle birleştirildiğinde Â'raf'ta bulunanların ma'ruf insanlar ya da melekler olabileceğini düşünmek de mümkündür.

47. Gözleri cehennem ehli tarafına döndürülünce de: "Ey Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu ile beraber bulundurma!" derler.

48. (Yine) A'raf ehli, simalarından kendilerini tanıdıkları birtakım (inkârcı) kimselere seslenerek derler ki: "Ne çokluğunuz ne de taslamakta olduğunuz büyüklük size hiçbir yarar sağlamadı."

49. "Allah'ın rahmetine eriştirmeyeceğine dair yemin ettiğiniz kimseler bu (cennetlik ola)nlar mıdır?" dedikten sonra (cennetliklere dönerek): "Girin cennete, artık size ne korku vardır ne de üzüleceksiniz" (derler).

50. Cehennem halkı, cennet halkına: "Üzerimize biraz su dökün yahut Allah'ın size bahşettiği azıklardan (atın bize)!" diye seslenecekler. (Fakat mü'minler:) "Doğrusu, Allah, gerçeği inkâr edenlere her ikisini de haram kılmıştır" diyecekler.

51. O inkârcılar ki; dinlerini alaya eğlenceye aldılar ve böylece dünya hayatı(nın cazibesi) onları aldatmış oldu. Artık onlar bu günlere yetişeceklerini unuttukları ve bizim ayetlerimizi inkâr ettikleri gibi Biz de onları bugün unutacağız.

"Biz de onları unutacağız" cümlesini Allah'a bir eksiklik olarak yakıştırmak küfür olur. Zira Allah için unutmak, ihmal etmek, hatırlamamak diye bir şey düşünülemez. Bu ifade tamamen mecazi olup, "onların gözardı edileceğini, umursanmayacağını, unutulmaya terk edileceğini, affetme ve nimet verme konusunda hatırlanmayacağını, varlıklarından habersiz gibi davranılacağını, onların kendi hallerine bırakacağını" anlatmak için kullanılmıştır.

52. Andolsun ki Biz onlara, inanmaya gönüllü bir toplum için hidayet rehberi ve bilgiye dayalı ayrıntılı açıklamalarda bulunduğumuz rahmet kaynağı olan (mükemmel) bir kitap gönderdik.

Bkz. 3/7, 11/1

"Bilgiye dayalı ayrıntılı açıklamalar" cümlesi, hem ayetlerin ayetler ile açıklandığı Kur'an yöntemini ifade ediyor hem de Kur'an'ın, ilmi prensiplere ve bilimsel gerçeklere uygun olmak kaydıyla tefsir edilebilen bir kitap olduğunu gösteriyor.

53. (O inkârcılar) O (hesap günün)ün gerçekleşmesinden başka bir şey mi bekliyorlar? Onun bildirdiği sonuç gelip çattığı gün, onu daha önce önemsemeyenler: "Rabbimizin resulleri (bize) gerçeği getirmişlerdi (ama biz yine de iman etmemiştik). Ah, keşke Allah katında sözü geçen ve kurtuluşumuz için aracılık edebilecek şefaatçilerimiz olsaydı da bizim adımıza şefaat etselerdi! Yahut daha önce yaptıklarımızdan farklı işler yapmak için (dünyaya) geri gönderilsek" diyecekler. Onlar cidden kendilerine yazık etmiş ve uydurdukları varlıklar (ilahlar) da onları yüzüstü bırakmıştır.

54. Şüphesiz ki sizin Rabbiniz olan Allah, gökleri ve yeri altı aşamada yaratan, sonra da arş üzerinde istiva eden (yarattığı her şeyin kanununu koyarak evreni sınırsız kudret ve iktidarıyla hükmü altına alan)dır. Geceyi, durmadan kendisini kovalayan gündüzle bürüyüp örten, Güneş'i, Ay'ı ve yıldızları yasalarına boyun eğmiş olarak yaratan O'dur. Dikkat edin, yaratmak da yarattıklarını koyduğu yasalara göre yönetmek de yalnız O'na aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!

Bkz. 13/2, 32/4, 36/38

Burada "altı aşama"yı altı gün olarak yorumlayanlar olsa da göklerin ve yerin yaratılışı henüz tamamlanmadığı, dolaysıyla dünyanın ve güneşin olmadığı yerde gün olmayacağı için bu yorum

doğru olamaz. Ayrıca Allah katındaki bir gün, bize göre bin yıl kadar olduğu için (Hac 22/47) bu ayetteki altı gün altı bin yıla tekabül eder ki bu da doğru olmaz.

"Allah'ın arş üzerinde istiva etmesi" farklı şekillerde yorumlanmıştır. "İstiva" sözlükte yükselmek, kurulmak, istikrar etmek ve karar kılmak, "arş" ise hâkimiyet tahtı ve sınırsız kudret makamı anlamlarına gelmektedir. Allah'ın Arş'ı istiva etmesi mecazi olarak söylenmiştir. Anlatılmak istenen: şaşmayan kanunlarıyla varlık âlemini belli bir düzen ve disiplin içerisinde yaratarak, kudretiyle her şeye egemen olması demektir.

55. Rabbinize alçak gönüllülükle ve derin bir acziyet duygusu içinde yakarın/dua edin. Doğrusu O, aşırı gidenleri sevmez.

Bkz. 7/205

Duada gönüllülük, sessizlik ve acziyet duygusu esastır. Bağırıp çağırarak, feryad-ü figan ederek dua edilmez. Lokman, 31/19. ayetinde eşek sesine benzetilen yüksek ses tonuyla, ne anlama geldiği bilinmeden kalıplaşmış ve ezberlenmiş dualarla Allah'a yakarmak doğru değildir. Dua eden, ne istediğini bilmeli ve isterken de Allah'ın huzurunda bulunduğu hissiyatıyla acziyetini ortaya koymalı. Bakara 2/186'da duanın mahiyeti ve makbuliyetinin yolu açıkça anlatılmaktadır. Ayrıca Cin 72/18'de; yapılan duada hangi saikle olursa olsun Allah'la kul arasına başkalarının sokulması da şiddetle yasaklanmaktadır.

56. (Allah'ın mesajlarıyla, barış ve huzur anlamında) belli bir düzene girmiş olan yeryüzünde bozgunculuk yapmayın! (Azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak O'na dua edin! Çünkü Allah'ın rahmeti iyilere/iyilik yapanlara her zaman yakındır.

"Muhsin" İyi kimse, iyi işler yapan, iyi davranmayı ilke edinen, iyilikte bulunan, lütuf ve ihsan eden, erdemli, güzel ahlak sahibi olan kimse demektir. Ali İmran suresi 3/134. Ayetinde Muhsinler şöyle tarif edilmektedir: Bollukta ve darlıkta (Allah için) harcarlar, (kızdıklarında) öfkelerine hâkim olurlar ve kendilerine karşı kusurlu davranan insanları bağışlarlar.

57. Rahmetinin önünde (yağmurla gelecek bereketleri) müjdeleyici olarak rüzgârları gönderen O'dur. Nihayet o rüzgârlar, topladığı (yağmur dolu) ağır bulutları yüklendiğinde; biz, onu ölü bir bölgeye göndeririz; derken onunla su indirir ve o su ile de türlü türlü mahsuller yetiştiririz. İşte ölüleri de böyle (diriltip) çıkarırız. Umulur ki iyice düşünüp ibret alırsınız.

Yağmurun yağması için rüzgârın aşılayıcı bir görevi olduğu bilimsel araştırmalar ile ortaya konmuştur. Bu konuda Hicr suresi 15/22. âyetin açıklama kısmına bakabilirsiniz.

58. Rabbinin izniyle toprağı verimli olan yerin bitkisi de güzel olur. Kötü olandan ise faydasız bitkiden başka bir şey çıkmaz. İşte şükredecek bir toplum için ayetleri böylece farklı şekillerde (çeşitli örneklerle) açıklıyoruz.

Burada ders alınması gereken ciddi bir teşbih vardır. İnanan ve inandığını hayata geçiren erdemli insan verimli toprak gibi Allah'tan aldığı buyruklarla hayatını inşa ederek faydalı eylemler ortaya koyar. Bu faydalı eylemlerle dünyanın düzelmesine, insanlığın huzuruna ve saadetine vesile olur. Ama Hakk'a karşı direnmeyi âdet haline getirmiş ve Kur'an mesajına olan inancını bütünüyle yitirmiş olan kimse ise kötü toprak gibi kötü ve zararlı şeyler üretir. Bu da üretmiş olduğu kötülüklerle toplumu yozlaştırır, dünyanın düzenini bozar ve hayatı yaşanmaz hale getirir.

59. Andolsun ki Nuh'u da (resul olarak) kavmine gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a (gönülden boyun eğin ve yalnızca O'na) kulluk edin. Sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Doğrusu ben üzerinize (inecek olan) büyük bir günün azabından korkuyorum."

60. Kavmi içinden önde gelenler: "Doğrusu, biz senin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu görüyoruz!" diye karşılık verdiler.

61. Nuh dedi ki: “Ey kavmim! Bende herhangi bir sapıklık yok, ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim.”

62. “Size Rabbimin mesajlarını iletiyorum, (ayrıca) size öğüt veriyorum. (Çünkü ben) Allah tarafından (vahiy sayesinde bana bildirilen ama) sizin bilmediğinizi (gerçekleri) biliyorum.”

63. Sizi (cehennem azabına karşı) uyarmak, sizin (kötülüklerden) sakınmanızı ve böylece (ilahi bir) rahmete kavuşmanızı sağlamak için kendi aranızdan bir adama Rabbiniz tarafından bir zikir (öğüt) geldi diye mi hayret edip duruyorsunuz?

64. (Bunca uyarılara rağmen) onu yalancılıkla suçlamaya devam ettiler. Bunun üzerine, Biz de (büyük bir tufan gönderdik ve) onu ve gemide beraberinde olan (inanan)ları kurtardık. Ayetlerimizi yalan sayanları da suda boğduk. Çünkü onlar gerçekten, (gönül gözleri) kör (olmuş inatçı ve zalim) bir toplum idiler.

“Nuh Tufanının” bütün dünyayı kapsadığını iddia edenler olsa da ayette geçen “ayetlerimizi yalan sayanları suda boğduk” ifadesi açıkça gösteriyor ki bu olay, Hz. Nuh’un ve kavminin yaşadığı bölgede vuku bulmuştur. Çünkü Hz. Nuh, kendi yaşadığı bölgenin toplumuna peygamber olarak gelmişti ve getirdiği öğretiyi diğer toplumlara ulaştırma imkânı da yoktu. Ayette zikredilen ve isyanları yüzünden boğulan insanlar da o toplumun fertleriydi. İsra suresinin 17/15. âyetinde; “Biz, peygamber göndermedikçe hiç kimseye azap etmeyiz” buyruluyor. Bu da gösteriyor ki; kendi toplumu Hz. Nuh’a iman etmedi, zulme ve isyana devam etti diye Allah diğer toplumlara, milletlere azap etmez. Buradan da anlaşılıyor ki; Nuh tufanı bölgesel bir hadisedir, tufana uğrayanlarda o bölgede yaşayan insanlardır.

65. Âd kavmine de kardeşleri Hud’u gönderdik. O dedi ki: “Ey milletim! Allah’a kulluk edin, O’ndan başka ilahınız yoktur. Siz hâlâ (Allah’ın azabından) sakınmayacak mısınız?”

Âd kavmi, Nuh kavmi gibi isyanları yüzünden Allah’ın gazabına uğrayarak yok olan eski bir Arap kabilesidir. Âd, Hz. Nuh’un torunlarından olan Avs’ın oğludur. Hz. Nuh’un oğlu Sam, Sam’ın oğlu İrem, İrem’in oğlu Avs, Avs’ın oğlu da Âd’dır. Âd kavminin putperest bir millet olduğu “Semud” ve “Hetar” adında iki büyük putları bulunduğu söylenir. Umman ile Aden’in doğusuna düşen Hadramut arasında yaşadıkları sanılmaktadır. Hadramut, Yemen’in doğusunda yer alan bir bölgedir.

66. Halkından ileri gelen inkârcılar ona: “Biz seni aptal olarak görüyoruz ve bir yalancı olduğunu düşünüyoruz” dediler.

67. Hud onlara dedi ki: “Bende bir aptallık yoktur, tersine tüm varlıkların Rabbi tarafından gönderilen bir elçiyim.”

68. “Size Rabbimin vahiy ile gelen buyruklarını tebliğ ediyorum. Ve ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.”

Aynı ifadeyi Hz. Nuh da kullanmıştır. “Size Rabbimin vahiy ile gelen buyruklarını tebliğ ediyorum” demek, “bu anlattıklarıma kendi düşüncelerimi katmıyorum” demektir. “Ben sizin için güvenilir bir elçiyim” ifadesi bu ayetle beraber Kur’an’da altı kez zikredilmiştir. 26/107’de Hz. Nuh, 125’te Hz. Hud, 143’de Hz. Salih, 162’de Hz. Lût ve 178’de Hz. Şuayip peygamberler kullanmıştır. Demek anlatılanların tek başına doğru olması yetmiyor, anlatanın da doğru ve güvenilir olması gerekiyor. Hz. Muhammed için “emin, güvenilir” vurgusu bu anlamda çok önemlidir. Bugün dünyanın geldiği noktada Kur’an’daki evrensel ahlâkî mesajlara şiddetle ihtiyaç duyulmasına rağmen İslam’ın ilgi görmemesinin temelinde “din adamları” diye adlandırdığımız -genelleme

yapmıyorum- kesimin ve takipçilerinin payı var mıdır? Hz. Peygamber'in çağrısının getirdiği ahlakî ve manevî disipline uymak konusunda Müslümanlar olması gereken yerde midir? Yani İslam'ı sözde tebliğ için yola çıkanlar İslam'ın önünde bir model midir yoksa engel mi? Öyle ya, her mümin erişebildiği herkese güvenilirlik vasfıyla inandıklarını tebliğ etmekle yükümlüdür. Bu konuda biraz düşünmemiz gerekir.

69. "(Cehennem azabına karşı) sizi uyarması için kendi aranızdan biri aracılığıyla Rabbiniz tarafından size öğüt verici bir mesajın gelmesine mi hayret ediyorsunuz? Düşünün ki; Nuh toplumunun ardından size (büyük bir) güç (ve yetenek) vererek (bu topraklarda) egemen olmanızı sağladı. Ve artık Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz!" Bkz. 10/2, 38/4

70. (Soydaşları ona:) "Sen bize tek Allah'a kulluk edelim, atalarımızın taptıkları ilâhları bırakalım diye mi geldin? Eğer söylediklerin doğru ise ilerde uğrayacağımızı söylediğin azabı şimdi başımıza getir de görelim (bakalım) dediler."

71. (Bunun üzerine Hud) dedi ki: "Rabbinizin layık gördüğü ürkütücü bir bela ve gazapla kuşatılmış durumdasınız zaten! Şimdi, Allah'ın haklarında hiçbir delil indirmediği, yalnızca sizin ve atalarınızın taktığı (uydurma) isim(li put)lar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? (O kaçınılmaz olan azabı) bekleyin öyleyse; doğrusu ben de sizinle beraber bekleyeceğim!"

72. Biz, (engin lütuf ve) rahmetimizle, Hud'u ve beraberindeki (mü'min)leri (zalimlerin elinden) kurtardık, ayetlerimizi yalanlayanların, iman etmeyenlerin (zulme ve haksızlığa devam edenlerin) kökünü kazıdık. Bkz. 69/6-8

Âd kavminin helâki, Hakka 69/6-7. âyetlerinde şöyle anlatılmaktadır: Âd kavmi, yedi gece, sekiz gün kesintisiz olarak salıverilen uğultulu ve dondurucu bir kasırga ile helâk edilmiştir.

73. Semud kavmine de kardeşleri Salih'i (elçi olarak görevlendirdik). Dedi ki: "Ey kavmim! (Yalnızca) Allah'a kulluk edin. (Zira) sizin O'ndan başka ilahınız yok. Bakın size Rabbinizden açık bir mucize gelmiştir. İşte şu; Allah'ın devesi. Bu sizin için bir delildir. Bırakın onu da Allah'ın mülkünde yesin, içsin. Sakın ona bir kötülük etmeyin! Yoksa sizi elem dolu bir azap yakalar." Bkz. 11/64, 17/59, 26/155, 54/27-28

Semud kavmi, Ad kavminden az bir zaman sonra gelmiş ve Ad kavminin topraklarına sahip olmuş saygın bir toplumdur. Öyle ki; eski Yunan ve Rum tarihçileri de Semud halkından bahsederler. Söylendiğine göre; Kuzeybatı Arabistan'da Hicr denilen bölgede yaşamış bu insanlar, Salih Peygamberden bir mucize isteyerek: "Eğer sen gerçekten peygambersen bizim için Allah'tan dişi bir deve iste" dediler. Salih peygamber de dua etti ve Kamer suresinin 54/27. ayetinde ifade buyrulduğu gibi Allah da onlara dişi bir deve gönderdi. Bu mucize karşısında inananlar olduysa da Hakkı inkâra şartlanmış olanlar inanmadılar. Hz. Salih deveye dokunmamalarını istedi ama onlar inadına deveyi ayaklarını keserek öldürdüler. Hz. Salih'in Kur'an'da muhtelif yerlerde sözü geçen bu sahipsiz hayvana kavminin iyi davranması yönündeki özel ısrarı; zayıf durumda olan herkese kaba kuvvet kullanan despot ve bozguncu kavminin kalplerinin yumuşaması, küstahlıklarının azalması yönünde bir gayreti olduğunu göstermektedir.

74. "Allah'ın sizi Âd kavminden sonra onların yerine geçirdiğini ve ovalarında köşkler edinip dağlarında yontma evler yaptığınız bir bölgeye yerleştirdiğini hatırlayın! (Evet) Allah'ın nimetlerini hatırlayın ki yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan kaçınınız!"

75. (Salih'in bu çağrısına karşılık) kavminden imana gelmeyip kibirlenenler, içlerinden iman eden zayıflar için, alay yollu, şöyle dediler: "Siz Salih'in hakikaten Rabbi tarafından gönderilmiş bir resul olduğuna inanıyor musunuz?" Onlar da: "Doğrusu biz, (ona ve) onun aracılığıyla gönderilen her şeye iman ediyoruz" dediler.

76. (Buna rağmen) büyüklük taslayanlar dediler ki: “Biz de sizin iman ettiğiniz şeyi inkâr ediyoruz.”

77. Ve böyle (diyerek Allah’a itaatin simgesi olan) dişi deveyi yatırıp hunharca kestiler ve böylece Rablerinin buyruğuna burun kıvırıp sırt çevirdiler. Ve (bununla da kalmayıp): “Ey Salih! Eğer gerçekten Allah’ın elçilerinden biriysen, haydi getir şu bizi korkutup durduğun azabı!” dediler.

Bkz. 11/63, 26/157

Ayette, doğrudan deveyi öldürdüler anlamında “katele” sözcüğü değil de işkenceyle öldürdüler anlamındaki “akere” sözcüğü kullanılıyor. Çünkü onlar fıtratlarıyla çelişen bir tavır sergileyerek deveyi normal şartlarda değil de işkenceyle öldürdüler. Böylece hem Allah’a büyük bir saygısızlık gösterdiler hem de peygamberlerini aşağılamak konusunda kendilerince bir eylem ortaya koydular.

78. Derken, onları (müthiş bir gürültüyle patlayan bir) sarsıntı/deprem yakalayıverdi ve evlerinde birbiri üzerine yığılarak ölüverdiler.

Bkz. 7/91

79. (Salih de onların düştüğü bu felaketi görünce) onlardan yüz çevirip şöyle dedi: “Ey kavmim! Andolsun ki ben size Rabbimin mesajını tebliğ ettim ve (iyiliğiniz için) size öğüt verdim; Anlaşıldı ki, siz öğüt verenlerden hoşlanmıyorsunuz.”

80. Hani Lût da (erkek erkeğe sapık ilişkilere giren) kavmine şöyle demişti: “Sizden önceki milletlerden hiçbirinin yapmadığı hayâsızlığı mı yapıyorsunuz?”

Lût Peygamber, Hz. İbrahim’in kardeşi Haran’ın oğludur. “Sedün” yöresine (Lût Gölünün) bulunduğu yere peygamber olarak gönderilmiştir. Lût Kavmi MÖ 1900 yıllarına kadar varlığını sürdürmüştür. Arkeolojik incelemelere göre Kavmin yaşadığı yerin, bugün Kızıldeniz’in kuzeyinde Ürdün-İsrail sınırında Lût Gölü yakınlarında olduğu söylenmektedir.

81. “Çünkü siz; kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Doğrusu siz, çok aşırı giden bir toplumsunuz.”

Bu ayetlerle Lût kavminin kıssası anlatılarak, hayvanlar dünyasında bile eşine rastlanmayan erkekle erkeğin ilişkisi (homoseksüellik-eşcinsellik) ağır bir dille kınanıyor. İmandan mahrum ve vahiyden kopuk olarak fıtrat bozulması yaşayan, yaratılış safiyetinden bütünüyle uzaklaşan insanların her an ne yapacağının belli olamayacağına, hayvanların bile ortaya koymadığı davranışlar (Furkan 25/44) sergileyebileceğine dikkat çekiliyor.

Bugün bile kalıntılarına rastlanan bu kavmin yaptıklarını Kur’an, yaşayan milletlere ibret olsun diye 27 yerde anlatmaktadır. Bugün, eşcinsellik dünyanın geneli tarafından kabul görmese de bu işi normal karşılayanların ve hatta destekleyenlerin sayısı her geçen gün çığ gibi büyümektedir. Lut kıssalarında farklı versiyonlarla sık sık dile getirilen felaketler; yaşadığımız dünyada bu tip ahlaksızlıkların hayata geçirilmesi durumunda aynı felaketlerin tekrar edebileceği konusunda uyarı niteliğindedir.

82. Halkının (bu uyarıya) verdiği cevap şundan ibaret oldu: “Bunları (Lut’u ve taraftarlarını) şehrinizden çıkarın; belli ki bunlar temizliğe fazla düşkün insanlarmış!”

Hz. Lut’un davetine karşı kavminin cevabı; “Onları şehirlerinden çıkarmak” kararı olmuş ve böylece, Hz. Lût’la kavmi arasında yıllar sürecek zorlu bir mücadele başlamıştır. Ayrıca Neml 27/56. âyetinde Lut kavminin sürgünle ilgili gayretlerini görüyoruz. Bu da o insanların kötülükte

ve ahlaksızlıkta ne kadar ileri gittiğini göstermektedir. “Temizliğe fazla düşkün insanlarmış” ifadesi, aynı zamanda alay dolu bir ifadedir. Yani “Lut, ahlak polisliği yaparak bize rehberlik etmek istiyorsa bizim böyle bir şeye ihtiyacımız yok” demektir.

83. Bunun üzerine biz de Lût’u ve eşi dışındaki yakınlarını kurtardık. Eşi ise geride kalıp helak olanlardan oldu.

Bkz. 11/81, 21/74, 66/10

Hz. Lût’un karısı inkârcıların zulmünü onaylayarak o zalimlerle birlikte hareket ediyordu. O da Hz. Nuh’un karısı gibi kocasına ihanet edenlerdendi. Bu konu Tahrim suresi 66/10. âyetinde şu şekilde anlatılmaktadır: “Allah, inkârcılara, Nuh’un karısı ile Lût’un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah’ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: “Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin ateşe!” denilir.

84. Ve (geride kalanların) üzerlerine (helak edici) bir yağmur yağdırdık. İşte görün, günaha gömülüp gidenlerin (ve isyana dalanların) başına geleni!

85. Medyen toplumuna da kardeşleri Şuayb’ı (elçi olarak) gönderdik. Şuayb onlara dedi ki: “Ey milletim! Allah’a kulluk edin, O’ndan başka bir ilâhınız yoktur. İşte size Rabbiniz tarafından açık bir delil geldi: Artık ölçüde ve tartıda dürüst olun, insanların eşyalarını eksik vermeyin, yeryüzünde huzur sağlandıktan sonra bozgunculuk çıkarmayın! Eğer inanıyorsanız sizin için hayırlı olan budur.”

Bkz. 11/84, 29/36

Hz. Şuayb, Medyen ve Eyke halklarına peygamber olarak gönderilmiştir. Medyen toprakları, Hicaz’ın kuzey batısında, oradan Kızıldeniz’in doğu sahiline, güney Filistin’e Akabe Körfezi’ne ve Sina Yarımadası’nın bir bölümüne kadar uzanan bölgede yer alır. Medyen aynı zamanda İbrahim Peygamberin oğlunun da ismidir. Bunun torunlarına Medyen halkı, yaşadıkları yere de Medyen denmiştir. Medyenliler putperest olmakla beraber hırsızlıkta, vurgunda, hilekârlıkta ve insan haklarını ihlalde tarihe geçmişlerdir. Hz. Şuayb, Hz. İbrahim’in torunlarından Mikail’in oğludur. Annesi Hz. Lut’un kızıdır. Şuayb peygamber kızı Safura’yı Hz. Musa ile evlendirerek aynı zamanda onun kayınbabası olmuştur.

86. “Bir de inanan herkesi tehditle Allah’ın yolundan dönmeye zorlayarak ve (aldatıcı propagandalarla) onu eğri göstermeye çalışarak (doğruya götüren) her yolun kıyısında pusuya yatmayın! Ve hatırlayın ki, siz pek az idiniz de (Allah) sizi çoğalttı (güçlü ve varlıklı bir toplum yaptı). Ve bakın ki (sizden önce yeryüzünde) fesat çıkaranların sonu ne olmuş (bundan ibret alın)!”

87. (Ey kavmim!) “Eğer içinizden bir grup, benimle gönderilen (hakikat)e inanır, diğer bir grup inanmazsa, o taktirde Allah aramızda hükmünü verinceye kadar bekleyin! Zira O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.”

88. (Şuayb’ın sözlerine karşılık) kavmi içinde ileri gelen, kendini beğenmiş kimseler dediler ki: “Ey Şuayb! Hiç şüphen olmasın ki, ya seni ve inanan yoldaşlarını ülkemizden sürgün edeceğiz yahut kesin bir biçimde bizim yolumuza döneceksiniz!” O da: “Peki, ya bunu (sürgünü ya da yolunuza dönmeyi) istemiyorsak ne olacak?” dedi.

89. “Allah, bizi ondan (sizin bâtıl dininizden) kurtardıktan sonra yine ona dönecek olursak, doğrusu Allah’a iftira etmiş oluruz. Rabbimiz olan Allah’ın dilemesi olmadıkça, sizin inancınıza dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimizin (sonsuz) ilmi her şeyi kuşatmıştır. Ancak

Allah'a dayanıp güvendik biz. Ey Rabbimiz! Kavmimizle bizim aramızda sen, hak ile hüküm ver. Sen, hüküm verenlerin en hayırlısısın."

Son cümleden anlaşılıyor ki Hz. Şuayb, taammüden Hakk'ın karşısında olan bu ısrarcı kâfirlerin imana geleceğinden iyice ümidini kesmiş, Hz. Nuh'un, Hz. Lût'un ve Hz. Salih'in kavmi gibi akıbetlerini Allah'a bırakmıştır.

90. Kavminden inkârcıların ileri gelenleri dediler ki: "Şuayb'e uyarsanız; kesinlikle zarara uğrar, perişan olursunuz."

91. Derken, onları (müthiş bir gürültüyle patlayan bir) sarsıntı/deprem yakalayıverdi ve evlerinde birbiri üzerine yığılarak ölüverdiler. Bkz. 7/78, 11/84

Hz. Salih'in kavmi de benzer bir felakete maruz kalmıştı. (A'râf 7/78) "Recfeh" sözcüğüne, "birbiri üzerine yığılarak öldüler" anlamı vermek en doğru olandır. Bu felaketlerin yaşandığı Akabe körfezi kıyısında yer alan bölgenin jeolojik yapısı incelendiğinde, söz konusu bölgenin geçmişte volkanik hareketlere maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

92. Şuayb'ı yalanlayanlar, (öyle bir azaba uğradılar ki) sanki yurtlarında hiç oturmamış gibi (kendileri yalan) oldular. Evet, Şuayb'ı yalanlayanlar, hüsrana uğrayanlar işte onlar oldular. Bkz. 11/95

93. (Ve nihayet Şuayb onların düştüğü bu felaketi görünce) yanlarından dönüp giderken şöyle dedi: "Ey kavmim! Ben size Rabbimin gönderdiklerini tebliğ ettim ve size nasihat de ettim (ama fayda vermedi). Nankörlük etmiş bir topluluk için nasıl acıyabilirim?"

Demek Hz. Şuayb, kavminin bu durumuna önce üzülmüş fakat onların yaptıklarını hatırlayınca üzülmesine gerek kalmadığını ve Allah'ın gazabına layık olduklarını düşünerek kederlenmenin yersiz olduğunu anlamış.

94. Biz hangi bir bölgeye/topluma bir nebi (veya elçi) gönderdiysek ora halkını (gaflet uykusundan uyansınlar, aciz olduklarını anlasınlar ve) yalvarıp yakarsınlar diye bir takım zorluk ve sıkıntıyla yakalayıvermişiz (imtihan etmişiz)dir.

Allah varlığı yaratır ve yasalarını da koyar. Burada da bir yasa ortaya konuyor ve ilahi takdirin aşamalarından bahsediliyor. Peygamberlerin gönderilmesi, kitapların indirilmesi ve bunlara karşı çıkanların cezalandırılması bu ilahi yasanın işlemesidir. Başta insan olmak üzere evrende var olan her şey bir plan ve program çerçevesinde hayatını sürdürür. Allah sebepsiz yere kimseyi sıkıntıya sokmaz, gereksiz yere ceza vermez. Ayetin son cümlesindeki "zorluk ve sıkıntıyla yakalayıvermişiz" anlatımı peygamberlere başkaldıranlar için geçerlidir. Yoksa elçinin gelmesini zorunlu hale getirmek için insanların saptırılması asla sözkonusu değildir. Allah, fıtrat bozulması yaşayan ve dünyayı çekilmez hale getiren insanlara peygamberler gönderdiği halde onları yalanlayanları farklı ruhi ve bedeni hastalıklara ve mali sıkıntılara maruz bırakır. Sıkıntılara maruz kalanlardan aklını başına devşirerek aslına dönenler kurtulur ama isyana ve zulme devam edenler helak olur giderler.

95. Sonra da o darlığı değiştirip yerine genişlik (bolluk) getiririz ki; refahı tatsınlar ve kendi kendilerine "atalarımız da darlığa ve sıkıntıya düşmüşlerdi" desinler. İşte Bunun üzerine, hiç beklemedikleri bir anda (korkunç bir azap ile) onları ansızın yakalayıveririz! Bkz. 45/24

96. Eğer o memleketlerin ahalisi iman edip Allah'tan sakınsalardı elbette üzerlerine yerden gökten bereket kapıları açardık. Ama gerçeği yalanladılar ve biz de yaptıklarından dolayı onları kıskıvrak yakaladık.

97. O halde, hangi memleketin insanları, (yapacakları yüzünden) azabımızın, geceleyin onlar uykudayken ansızın başlarına gelmeyeceğinden emin olabilir?

98. Yahut hangi memleketin halkı, (işleyecekleri kötü fiillerden dolayı) azabımızın, güpegündüz onlar oyalanıp dururken başlarına gelmeyeceğinden emin olabilir?

99. Yoksa onlar Allah'ın mekrinden (tuzağından, azabından) emin mi oldular? Hüsrana uğrayanlar topluluğundan başkası Allah'ın azabından emin olmaz.

Bkz. 12/107

"Mekr", "hissedilmeyecek şekilde gizli ve ansızın başkasına zarar vermek, tuzak kurmak" demektir. "Allah'ın tuzağı" demek, onların hile ve tuzaklarını karşı bir tuzakla Allah'ın bozması demektir. Nitekim Ali İmran Suresi 3/54 ayetinde "Onlar (İsa'yı öldürmek için) tuzak kurdular. Allah da onların tuzaklarını bozdu. Allah, tuzak kuranların karşılığını en iyi verendir" buyrulmaktadır.

100. Önceki kuşakların (helâk oluşunun) arkasından yeryüzüne varis olanlar için (şu gerçek) hala ortaya çıkmadı mı: Eğer dileseydik kendi günahları yüzünden onları da mahvedebilirdik; hem de (hakikati) idrak etmesinler diye kalplerine mühür basarak!

101. İşte o memleketlerin haberlerinin bir kısmını sana anlatıyoruz. Andolsun ki, resulleri onlara apaçık deliller getirmişti; ama onların daha önce de yalanladıkları şeye inanmaya hiç niyetleri yoktu. İşte Allah (inatları yüzünden) inkârcıların kalplerini böyle mühürler.

Allah, insanlığın saadeti için her devirde peygamberler göndermiştir. İnsanlardan bu peygamberlere inananlar olduğu gibi karşı çıkanlar da olmuştur. Hiçbir gerekçeye dayanmadan sırf bozgunculuk olsun ve insanların doğru yola gitmesi engellensin diye peygamberleri alaya alarak ortalığı karıştıranların cezası çok ağır olmuştur. "Allah inkarcıların kalbine mühür basar" ifadesi mecazi olup, inkara şartlanmış olanların hakka direnmesine karşılık "kalp gözlerini köreltir ve böylece kendi kendilerini gerçeği göremez hale getirirler" demektir.

102. Ve biz onların çoğunda doğru olan şeylere karşı (içsel) bir bağlılık (sadakat) bulmadık. Tersine, onların çoğunu yoldan çıkmış günahkârlar olarak bulduk.

103. Sonra onların ardından Musa'yı ayetlerimizle Firavuna ve onun ileri gelen adamlarına gönderdik. Onlar buna karşı haksızlık ettiler. Sonra bak, o bozguncuların sonu ne oldu?

Bkz. 20/42-79, 27/14

Musa Peygamber M.Ö. 13. Yüzyılın ortalarında yaşadığı sanılmaktadır. Firavun, Mısır krallarına verilen addır. Ayette geçen Firavunun II. Ramses olduğu söylenmektedir. Musa ile Firavun arasında geçen kıssa Kur'an'da 22 yerde farklı üsluplarla anlatılmaktadır.

Ayette geçen "mele'" kelimesi, aynı dünya görüşü etrafında birleşip, şekil ve görünüşleri ile dikkat çeken heyet, imtiyaz sahibi seçkinler, halkın ileri gelenleri, örneğin bir konseyin üyeleri, bir derneğin yönetim kurulu, bir parlamentonun temsilcileri, bir ordunun kuvvet komutanları, bir kuruma bağlı din adamları gibi.

104. Musa dedi ki: "Ey Firavun, ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim!"

105. "Bana düşen, Allah hakkında gerçekten başka bir şey söylememektir. İşte size Rabbinizden apaçık delille çıkıp geldim. Öyleyse bırak artık, İsrailoğullarını benimle (birlikte Mısır'dan çıkıp atalarının yurdu olan Filistin'e) gelsinler!"

Hz. Yusuf Mısır'da bakan olunca, babası Hz. Yakup ve oğulları (İsrailoğulları) Filistin'den çıkıp Mısır'a yerleşmişlerdi. Daha sonraki zamanlarda, Mısır Firavunları İsrailoğullarını esir gibi ağır işlerde kullanmaya başlamıştı. Hz. Musa da onları hem İslam'la şereflendirmek hem de Firavunların esaretinden kurtarıp, atalarının vatanı olan Filistin'e yerleştirmek istemişti.

106. (Firavun) dedi ki: "Eğer bir mucize getirdiysen ve gerçekten doğru söylüyorsan onu göster bakalım."

107. Bunun üzerine Musa, asasını yere bırakıverdi, o da birdenbire kocaman bir ejderha oldu.

108. Ve elini (koynuna sokup) çıkardı ki, bir de ne görsünler o, bakan kimseler için parlak ve ışık saçıyordu!

109. Firavunun kavminden ileri gelenler: "Doğrusu bu, bilgin bir sihirbazdır" dediler.

110. "Tek amacı, sizi yurdunuzdan çıkarmak (ve tahtınızı ele geçirmek) isteyen biri!" (Bunun üzerine Firavun:) "Peki, (buna) ne (yapmamı) öneriyorsunuz?" diye sordu.

111. Şöyle cevap verdiler: "Onu ve kardeşini bir süre alıkoy ve şehirlere davetçiler gönder."

Burada "kardeş" ifadesi, Harun Peygamberi işaret etmektedir. Zira Hz. Harun, Musa Peygamberin kardeşi olup ona yardımcı olarak gönderilmiş bir peygamberdir.

112. "Bütün usta ve bilgin sihirbazları senin huzuruna toplayıp getirsinler."

113. Ve sihirbazlar Firavuna gelip: "Galip gelecek olursak, mutlaka bize büyük bir mükâfat verilir, değil mi?" dediler.

114. Firavun: "Evet, yakın adamlarım arasına gireceksiniz" dedi.

115. Sihirbazlar: "Ya Musa, önce sen mi hünerini ortaya koyacaksın, yoksa biz mi önce hünerimizi ortaya koyalım" dediler.

116. (Musa:) "Siz koyun!" dedi. Ve onlar (asalarını) yere attıkları zaman, insanların gözlerini büyüyle bağladılar ve onları korkuyla şaşkına çevirdiler.

117. Biz de Musa'ya: "Asanı bırak (yere at)!" diye vahyettik. Bir de baktılar ki (Musa'nın asası) onların uydurduklarını yutuyor.

118. Böylece gerçek kendini gösterdi ve onların yaptıkları boşa çıktı.

Burada Hz. Musa'nın eliyle meydana gelen fiilin gerçek bir mucize, ama düzenbaz sihirbazların yaptıklarının ise illüzyonist bir maharete dayanan bir beceri olduğu dile getirilmek isteniyor.

Akılcılık yoluyla "Sünnetullah" üzerinden bu tür ayetleri anlamak zordur. Çünkü varlıklar üzerindeki Allah'ın değişmez yasalarından yola çıkılarak bir ağaç parçası olan asanın canlı bir yılana dönüşmesini kabul etmek mümkün olmaz. Bu konuları anlamak için vahiy ile uzlaşı içinde meseleleri yorumlayan akılla hareket etmek gerekir. Kur'an'daki kıssalar muhataplarına mesaj verme amacını taşıdığına göre bunların yaşanmışlıklarından daha ziyade anlatılan kıssa üzerinden nasıl bir mesaj verilmek istendiğine bakmak lazım.

119. Artık (böylece) orada onlar yenilmiş ve küçük düşmüşlerdi.

120. Sihirbazlar (hemen) diz çöküp secdeye kapandılar.

121-122. (Ve) "Musa ve Harun'un Rabbi olan âlemlerin Rabbine iman ettik" dediler.

123. Firavun: “Ben size izin vermeden iman ettiniz ha!” dedi. “Şüphesiz bu bir hiledir, siz bunu yerli halkı oradan çıkarmak amacıyla şehirde planladınız. (Size ne yapacağımı) sonra anlayacaksınız!”

124. “Karşı çıkmanızdan ve döneklik etmenizden dolayı işlerinizi bitireceğim, yetkilerinizi ellerinizden alacağım, sizi tutuklayıp seyahat özgürlüğünüzü elinizden alacağım sonra da hepinizi (çarmıha gererek) asacağım.”

Bkz. 20/71, 26/49

Ayette geçen “Leukatti’anne eydiyekum veerculekum min hilafin” cümlesi birçok mealde “ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim” şeklinde tercüme edilmiştir. Oysa bu ifade tamamıyla mecazidir. Yani “Ellerinizi keseceğim” demek; “işlerinizi bitireceğim, yetkilerinizi ellerinizden alacağım”; “ayaklarınızı keseceğim” demek; “artık bundan böyle özgürce dolaşamayacaksınız, sizi tutuklayacağım”, “Min hilafin” ise çaprazlama değil, “karşı çıkmanızdan, döneklik etmenizden dolayı” demektir.

125. Onlar da: “(Ne yaparsan yap), biz zaten Rabbimize döneceğiz!” dediler.

126. “Ve sen ancak Rabbimizin ayetleri bize gelince onlara inandık diye bizden öç alıyorsun. Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve canımızı Müslüman olarak al!” diye dua ettiler.

Bkz. 5/59, 9/74, 85/8

127. Firavunun kavminin ileri gelenleri: “Peki,” dediler, “Musa ve halkının ülkede karışıklık çıkarıp sana uyanları senden ve senin topraklarından uzaklaştırmalarına göz mü yumacaksın?” (Firavun:) “Onların oğullarını öldüreceğiz, kadınlarını sağ bırakacağız. Çünkü gerçekten onların üzerinde ezici bir gücümüz var!” dedi.

128. Musa kavmine: “Allah’tan yardım dileyin ve sabredin. Gerçek şu ki, yeryüzü Allah’ındır. Kullarından dilediğini ona mirasçı kılar. Ve istikbal Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlarındır” dedi.

129. Kavmi ona: “Biz, sen gelmeden önce de çok eziyet çektik, geldikten sonra da!” dediler. (Musa cevaben:) “Belki de Rabbiniz düşmanınızı yok edip yeryüzüne sizi varis kılacak ve sonra sizin nasıl (ve neler) yaptığınıza bakacak!”

Ehemmiyetine binaen Kur’an’da birçok kez anlatıldığı gibi Allah, daha sonraki zamanlarda Firavun ve kavmini yaptıkları kötülükler yüzünden suda boğarak bu vaadini yerine getirmiş ve iyi niyet ve samimi duruşlarından dolayı da İsrailoğullarını onların yurtlarına ve mallarına yerleştirmiştir.

130. Andolsun ki; biz, Firavun hanedanını düşünüp ibret alırlar diye yıllarca kuraklık ve mahsul kıtlığına mahkûm ettik.

Allah, insanları bollukla ve toklukla imtihan ettiği gibi yoklukla ve yoksullukla da dener. Kuraklık yoluyla gelen kıtlık, tamamıyla helak olmaktan çok daha ehvendir. Allah, insanlar felaketi hak etseler de önce onlara yoksulluk ve kıtlık gibi hadiselerle tevbe imkânı sunar. Yani artçı musibetlerle akıllarını başlarına devşirmelerini ister. Tevbe edip kendilerine geldikleri takdirde helak olmaktan kurtulurlar. Ama azgınlıklarına ısrarla devam ederlerse helak olup giderler. Nitekim Kur’an’da bunun çokça örneklerini görmekteyiz.

131. Onlara bir iyilik geldiğinde: “Bu, bizim içindir” derlerdi. Ne zaman da başları dara düşse bunu Musa ve onun yandaşlarının uğursuzluğuna verirlerdi. Şüphesiz, onların uğursuzlukları (yaptıkları yüzünden) Allah tarafından öngörülmüştür. Ne var ki, çokları bunu bilmezler.

132. (Firavunun yandaşları, Musa’ya) dediler ki: “Bizi büyülemek için her ne getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz.”

133. Bunun üzerine biz de onlara, ayrı ayrı birer mucize olarak tufan (su baskını, hayatı felç eden) çekirge sürüsü, (ürünlere zarar veren) böcekler, kurbağalar ve (sularını kızıla boyayan) kan gönderdik. Yine de büyüklük taslayarak günahkâr bir toplum oldular.

Firavun ve halkına gönderilen bu felaketlerin mahiyetlerinin herhangi Kur’ânî bir dayanağı yoktur. Bunlarla ilgili detay açıklamalar tamamen İsrailiyat kaynaklıdır. Hz. Musa’ya verilen dokuz mucize ile ilgili “Mûsâ’ya apaçık dokuz mu‘cize verdik”. (İsra 17/101 ve Neml 27/12) detaylar Kur’an’da farklı şekillerde, değişik yerlerde işlenmiştir. “Doğrusu biz, Musa’yı mucizelerimizle ve apaçık bir delille gönderdik” (Hûd 11/96, Mü’min 24/23)

134. Azap üzerlerine çökünce: “Ey Musa sana verdiği söze dayanarak, bizim için Rabbine dua et! Eğer bu azabı bizden kaldırırsan, Andolsun ki, sana kesinlikle iman eder ve muhakkak İsrailoğullarını seninle birlikte (Mısır’dan) göndeririz” dediler.

135. Fakat ne zaman ki sözlerini yerine getirmeleri için kendilerine süre verip de bu musibeti üzerlerinden kaldırdık, onlar yine verdikleri sözden caydılar.

136. Bu yüzden; biz de onlardan intikam aldık (azap haklarını teslim ettik). Âyetlerimizi yalanlayıp umursamadıkları için hepsini denizde boğduk.

“İntekame” kelimesi “intikam/öç almak”, “karşılığını çıkarmak”, hakkı teslim etmek” gibi farklı anlamlara gelir. Ancak Allah’ın intikamı, hak edileni vermek ve layık olanı teslim etmek şeklinde olunca burada bu kelimeye “hakkı teslim etmek” anlamı verdik. Yukarıdaki ayetlerde görüldüğü gibi onca uyarıya ve mucizeye rağmen Firavun ve avenesi Allah’tan gelen ayetleri yalanlamaya, zulme ve insanların hayatlarına kastetmeye devam edince Allah da hak ettiklerinin karşılığını teslim ederek denizde hayatlarına son verdi. Ayrıca ayeti günümüz için düşündüğümüzde Rabbimiz hiçbir haksızlığa, zulme, kötülüğe uğrayan mazlum ve mağdurun hakkını kimsede bırakmaz, faillerin de cezalarını verir şeklinde anlayabiliriz.

137. O güne kadar horlanan, ezilen toplumu bereketlerle donattığımız toprakların doğusuna ve batısına mirasçı kıldık. İsrailoğullarının sabretmelerine karşılık, Rabbinin onlara verdiği o güzel söz gerçekleşti. (Zalimlere gelince;) Firavunun ve soydaşlarının ortaya koydukları eserleri ve yükselttikleri yapıları yıkıp yok ettik.

Bkz. 28/5-6, 44/25-28

Firavun, İsrailoğullarını çok ağır şartlarda çalıştırıyor, onlardan cizye alıyor, erkek çocuklarını öldürüyor, hiçbir şekilde onlara sosyal statü tanımıyordu. Yapılan bunca haksızlığa sabırla direnen İsrailoğulları Allah’a ve peygamberine olan iman ve sadakatlerinden dolayı ödüllendiriliyor. Ayette de ifade edildiği gibi Firavunun egemen olduğu Mısır ve Şam’ın doğu ve batısında bulunan verimli topraklar ellerine geçiyor ve o topraklardan elde ettikleri mahsullerle refah seviyeleri yükseliyor. Uzun müddet bu bölgede yaşayan İsrailoğulları daha sonra Kudüs ve Şam bölgelerini hakimiyetleri altına alarak hayatlarına o bölgede devam ediyor. Onun için Bakara suresi 2/47. âyetinde İsrailoğullarına bu nimetler hatırlatılıyor; “Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetleri ve sizi bir zamanlar diğer kavimlere karşı üstün kıldığımı hatırlayın!”

138. İsrailoğullarını denizden geçirdik. Onlar, (çölde) gönülden putlara tapan bir topluluğa (Amelika kavmine) rastladılar ve dediler ki: "Ey Musa! Onların tanrıları gibi bize de bir tanrı yap!" O da dedi ki: "Siz gerçekten cahil topluluksunuz."

Ayetin hemen ilk cümlesindeki; "İsrailoğullarını denizden geçirdik" ifadesi, "İsrailoğullarına özgürlük ve zulümden kurtuluş gibi lütufların ihsan edildiğini" gösteriyor. Her türlü sosyal ve siyasi nimetlerin başlangıcını oluşturan "denizden geçme" hadisesi Allah'ın yardımıyla Hz. Musa'nın bir mucizesi olarak gerçekleşiyor. Fakat İsrailoğulları yine de puta tapan ve Amalikalılar olduğu söylenen bir topluluğu görünce onlara özenerek Hz. Musa'dan kendilerine de bir put yapmasını istiyorlar. Demek onca ilahi desteğe ve mucizeye rağmen puta tapma geleneğinin etkisi hala üzerlerinde ve Allah'a olan imanları bu geleneği yıkacak güce tam ulaşamamış.

139-140. (Musa) dedi ki: "Şüphe yok ki (imrendiğiniz bu toplumun) yaşam tarzları onları kaçınılmaz biçimde yok oluşa götürecek. Çünkü yaptıkları her şey boş ve değersizdir. O (Allah verdiği nimetlerle) sizi âlemlere üstün kılmışken, şimdi ben size Allah'tan başka bir ilah mı arayayım?"

Firavun 'un zulmünden özgürlüğe kavuşan, Kızıldeniz'i geçtikten sonra Sina Çölünde yaşamlarını devam ettirebilmek için farklı nimetlerle desteklenen İsrailoğullarının hâlâ tapma duygularının canlı ve tapınmaya istekli olduğunu gören Allah, Bakara suresi 2/47 ayetinde olduğu gibi akıllarını başlarına devşirmeleri için onlara bir hatırlatma yapıyor.

141. (Ey İsrailoğulları!) Hani sizi Firavun hanedanından kurtarmıştık. Onlar size ağır eziyetler çektiriyor, oğullarınızı öldürüp kadınlarınızı (kızlarınızı) sağ bırakıyorlardı. Bu olaylar Rabbinizin size yönelik büyük bir sınavıdır.

Bkz. 2/49, 28/4 ve dipnotu.

142. Ve Musa için (Sina Dağında) otuz gecelik bir süre belirledik. Ve buna bir on gece daha ekledik ki böylece Rabbinin belirlediği süre kırk geceye tamamlandı. Ve Musa kardeşi Harun'a şöyle dedi: "Halkımın arasında benim yerime geç, dürüst (ve erdemli) davran, bozguncuların yoluna uyma!"

Bkz. 2/51

Bu ayet, Bakara suresi 2/51. "Biz Musa ile kırk gece için sözleşmiştik" ayetinin açıklaması niteliğindedir. Musa Peygamberin İsrailoğullarına dinlerinin esaslarını ve puta tapmanın zararlarını öğretecek Tevrat'ı alabilmesi için Tur Dağına çıkmış, orada otuz günü oruç tutarak ve otuz geceyi de ibadetle geçirerek kendisini manevi kirlerden temizlemiştir. Son on gün içinde de kendisine Tevrat indirilmiştir. Onun için ayette 30 gece ile 10 gece ayrı ayrı ifade edilmektedir. Kırk gün, kırk gece, kırk yıl gibi zamanlar insanın olgunlaşması için önemlidir. İsrailoğullarına Arz-ı Mukaddes kırk yıl yasaklanmıştır (Maide 5/26). İnsanın olgunluk yaşı Kur'an'da 40 olarak belirtilmiştir (Ahkâf, 46/15). Hz. Muhammed'e Peygamberliğin verildiği yaşın kırk olduğunu da bilmekteyiz.

143. Ve Musa belirlediğimiz vakitte, tayin ettiğimiz yere (Sina Dağına) varınca, Rabbi ona konuştu. (Musa da:) "Ey Rabbim! Bana (kendini) göster ki sana bakayım!" dedi. (Allah:) "Beni (dünya gözüyle) asla göremezsin. (Çünkü gözlerin dünyadaki varlıkları görmeye programlanmıştır). Ama (illa da Beni görmek istiyorsan) şu dağa bir bak (şimdi ona görüneceğim); eğer o (sapasağlam) yerinde durabilirse o zaman sen de beni görebilirsin (demektir)!" Ve Rabbi dağa tecelli edince, onu paramparça etti ve (bunu gören) Musa bayılarak yere düştü. Sonra ayılıp

kendine geldiğinde: “Sen ne yücesin (Rabbim). Sana tevbe ettim ve ben iman edenlerin öncüsüyüm” dedi.

144. (Bunun üzerine Allah) “Ey Musa!” dedi. “Hem sana verdiğim elçilik göreviyle ve hem de seninle konuşmamla, seni insanların başına seçtim. (Şimdi) sana verdiğimi (şu levhaları) al ve şükredenlerden ol.” Bkz. 4/164, 40/78

Allah’ın, Hz. Musa’ya konuşmasını bir insanın diğer bir insanla konuşması gibi düşünmemek gerekir. Çünkü Allah’ın elçisi de olsa, insan gözü dünyalık varlıkları görebilmeye programlanmıştır. Güneşe bakmak için bile, katarakta sebep olabilecek ultraviyole ışınlarından korunmak için renkli veya koyu camlardan ve çeşitli biçimlerde yapılan filtreli özel görme cihazları kullanmak gerekirken, aynı gözler Allah’ı nasıl görecek ve buna nasıl dayanacak. Dünya gözüyle ancak Allah’ın yarattıklarında Allah’ı görmek mümkün olur.

Kasas 28/30 ve Taha 20/11-14 ayetlerine bakıldığında Allah’ın Hz. Musa’ya konuşmasının mahiyeti daha iyi anlaşılacaktır. Bunlar Hz. Musa’nın aldığı ilk vahiydir ve bunlarla Hz. Musa peygamber olduğunu anlamıştır. Nitekim daha sonraki zamanlarda (Taha 20/17-18) da görüldüğü gibi bu konuşma farklı şekillerde devam etmiştir. “Sağ elindeki nedir ey Musa?” (Musa) Dedi ki: “O, benim asamdır.” Kuşkusuz Allah, Hz. Musa’nın elindekinin asa olduğunu bilmektedir. Fakat Hz. Musa’yı eğitmek, onun heyecanını azaltmak ve ona Kendi gücünü göstermek için böyle hitap etmiştir.

145. Biz ona (Tevrat’a ait) levhalarda, insanlara öğüt olmak üzere her şeyi açık olarak yazdık. “Ona sıkıca sarıl! Kavmine de emret, onları en güzel şekilde tutsunlar. Yakında size (ibret almanız için) yoldan çıkanların yurdunu ne hale getirdiğimi göstereceğim” (dedik). Bkz. 19/12

Tevrat, parça parça değil levhalara yazılı olarak bir defada bir bütün olarak indirilmiştir. Ancak bu levhaların mahiyeti, ne zaman ve nasıl indiği, nerede ve nasıl yazıldığı konusunda kesin bir bilgi yoktur. Tevrat’ın Hz. Musa tarafından papirüs kil levhaları üzerine yazıldığı söylense de ağırlık, Allah’ın Tevrat’ı levhalara yazdığı” şeklindedir. Tevrat, bu levhaların taştan olduğunu ve yazıların bizzat Allah tarafından yazıldığını yani Allah’ın öğretileri taşa print edildiğini bildirir. Kur’an da Tevrat Levhalarını Allah’a izafe etmekle beraber detaya girmemektedir. A’râf 7/150’de “Tevrat levhalarını bıraktı” ve 7/154’de“Tevrat levhalarını aldı” buyrulmaktadır.

146. Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri (kalplerini mühürleyerek) ayetlerim(i anlamak)tan uzaklaştıracağım. Onlar bütün mucizeleri görseler de (inatlarından) iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Ama azgınlık yolunu görseler, onu hemen kendilerine yol edinirler. Bütün bunlar, ayetlerimizi yalanlamış olmalarından ve ondan gafil bulunmalarından ileri gelmektedir.

147. Ayetlerimizi ve ahiret karşılaşmasını yalanlayanların bütün çalışmaları boşa gitmiştir. Yoksa onlar, yaptıklarının karşılığından başka bir şeyle ödüllendirilmeyi mi bekliyorlardı?

148. (Musa, Tevrat levhalarını almak için Tur’a gittiği zaman) kavmi onun arkasından ziynet/süs eşyalarından (esen rüzgarla) böğürtü sesi çıkaran bir buzağı heykeline tapınmaya başladırlar. Görmemişler miydi ki o heykel onlara hitap edemiyordu ve kendilerine yol da gösteremiyordu. Ama buna rağmen onu tanrı edindiler ve zalimlerden oldular. Bkz.2/51 ve dipnotu, 54, 92, 4/153, 20/88

Buradan anlaşılıyor ki; İsrailoğulları tapınma geleneğinden bir türlü kopamıyor. Kendilerini Firavun’un zulmünden kurtararak Allah’ın yardımıyla bulundukları bölgenin en üstün toplumu durumuna getiren peygamberleri Allah’tan vahiy almaya gidiyor, onlar da peygamberlerini hevesle ve heyecanla beklemesi gerekirken, fırsat bu fırsattır diyerek Hz. Musa’nın arkasından

buzağıya taparak dönekliklerini ortaya koyuyor. Hz. Musa'ya inanan ve fakat en küçük bir fırsatta onu yalnız bırakan, o günün dönek İsrailoğulları ile, Hz. Muhammed'e inandığı halde çok küçük bir dünyalık çıkar için onu yalnız bırakabilen Müslümanın ne farkı var?

149. (Nihayet İsrailoğulları yaptıklarına) pişman olup kendilerinin gerçekten doğru yoldan sapmış olduklarını anlayınca dediler ki: "Rabbimiz bize merhamet etmezse ve bizi bağışlamazsa muhakkak ki hüsrana uğrayanlardan oluruz." Bkz. 20/92-94

150. Musa kavmine döndüğünde, pek kızgın ve üzgün olarak şöyle dedi: "Benim arkamdan ne kötü işler yapmışsınız. Rabbinizin (azap) emrini çabuklaştırdınız, öyle mi?" (Elindeki) Tevrat levhalarını bıraktı ve kardeşini başından tutup kendisine doğru çekiyordu (ki Harun ona:) "Annem oğlu, bu topluluk beni güçsüz gördüler ve neredeyse beni öldüreceklerdi. Bari sen, düşmanları sevindirecek bir şey yapma ve beni bu zalimler topluluğuyla birlikte değerlendirme!" dedi. Bkz. 20/94

Burada Hz. Harun'un Musa Peygamber'e "annem oğlu" diye hitap etmesi çok manidardır. Annenin şefkati babaya nazaran daha fazla olduğu için onun merhametini celp etmek maksadıyla bu şekilde hitap etmiş olabilir. Ayrıca Kur'an'ın bu konuda bu kadar detaya girmesi de insana verilen değerin ehemmiyetiyle alakalıdır. Bu ayet, Hz. Harun'u altın buzağının yapımı konusunda suçlamaz. Onun tek hatası aralarında ayrılık doğmasından kaygılanarak halkın buzağıyı yapması ve ona tapması karşısında pasif kalmasıdır.

"Musa'nın elindeki Tevrat levhalarını bırakması" günümüz Müslümanına ciddi mesaj niteliğindedir. Hz. Musa, Tevrat levhalarını yere bırakarak âdeta şu mesajı veriyor: "İlahi emir ve yasaklarla dolu olan bu levhalara uymak zorundayız. Bizim için esas olan bunların fiziksel yapısı değil, üzerlerine yazılı olan ilahi metinlerin anlamlarının hayata geçirilmesidir. Madem bunlara uymayacağız o halde bunları taşımanın da bir anlamı yoktur." Bu konuda Cuma suresi 62/5. Ayetinde muhteşem bir benzetme yapılmaktadır. Bugün aynı durum Müslümanlar için de söz konusudur. Kur'an, yaldızlı ve kaliteli sayfalara basılıyor, kaliteli kapaklarla Mushaf haline getiriliyor, kadife kumaşlarla kaplanıyor, pahalı kutularda saklanıyor, torpidolarda korunuyor, dikiz aynalarında asılıyor, sandıklarda muhafaza ediliyor ama maalesef Hz. Musa'nın toplumunda olduğu gibi hükümlerine itibar edilmiyor. Tevrat ve Kur'an ilişkisi konusunda Hz. Musa'nın kavmiyle Hz. Muhammed'in ümmetinin bir bölümü ne kadar da birbirine benziyor.

151. Musa dedi ki: "Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla! Bizi rahmetinin içine al! Sen merhametlilerin en merhametlisisin."

152. Muhakkak ki buzağıyı ilah edinenlere Rablerinden bir gazap ve dünya hayatında bir horluk erişecektir. İşte biz, yalan uyduranları böyle cezalandırırız.

153. Ancak, kötü işler yapan ve sonra pişmanlık duyup (Hakk'a) inananlara gelince doğrusu, böyle bir tevbeden sonra şüphesiz senin Rabbin çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

154. Musa'nın öfkesi yatışınca, levhaları koyduğu yerden aldı. Onların bir nüshasında, Rablerinden sakınanlar için doğru yolu gösterir belgeler ve rahmet (yazılı) idi.

155. Musa, belirlediğimiz (ikinci bir) buluşma için kavminden yetmiş adam seçip ayırdı (ve onlarla Tur Dağına çıktılar. Bazıları Allah'ı doğrudan görmek istedi). Bunları da dayanılmaz bir sarsıntı tutuverince (Musa) dedi ki: "Rabbim, eğer dileseydin, onları da beni de daha önceden helak ederdin. İçimizdeki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi de mi helak edeceksin? Bu, sırf senin bir imtihanındır. Onunla sen dilediğini (kötü niyetlerinden dolayı) sapıklıkta bırakırsın, dilediğini

de (samimiyetinden dolayı) hidayete eriştirirsin. Sen bizim dostumuzsun. Öyleyse bizi bağışla, bize merhamet et! Sen bağışlayanların en hayırlısısın.” Bkz. 2/55, 4/153

Hz. Musa seçtiği yetmiş kişiyle tevbe etmek için Sina dağına çıkar. Hepsi orada secdeye kapanarak Allah’tan af dileğinde bulunur. Allah da Hz. Musa’ya dilediği gibi vahyeder, onlar da bunu duyarlar. Buna rağmen içlerinden -ayette de ifade edildiği gibi- bazı beyinsizler bundan tatmin olmayıp haddi aşarak Bakara suresi 2/55. âyetinde de ifade edildiği gibi “Ey Musa, biz Allah’ı apaçık görmedikçe sana inanmayız” derler ve bunun üzerine şiddetli bir yıldırım sesiyle sarsılırlar.

Yetmiş sayısında da kırk da olduğu gibi bazı hikmetler olabilir. Bir bakıma çokluğun sembolü olan bu ifade Tevbe Suresinin 9/80. ayetinde de “onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de Allah onları affetmeyecektir” yani “ne kadar dilersen dile faydası olmaz” şeklinde de kullanılmıştır.

156. “Bize bu dünyada da ahirette de iyilik nasip et! Şüphesiz ki biz (tevbe edip) sana yöneldik.” Allah buyurdu ki: “Ben, eylemlerine göre dilediğim kimseyi azabıma uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır. Onu Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara nasip edeceğim.”

157. O (Ehl-i Kitap ola)nlar ki, ellerindeki Tevrat’ta ve (daha sonra da) İncil’de tanımlanmış olan, ümmi resule uyarlar. (Ve o resul) onlara yapılması doğru olanı tavsiye edip yapılması yanlış olanı yasaklar. Yine onlara temiz ve hoş şeyleri helal kılar, kötü ve çirkin şeyleri yasaklar. (Dinin aslında olmadığı halde insanların sırtına yüklenmiş olan) ağır sorumluluk yüklerini ve (cehalet ve bağnazlık) zincirlerini kaldırır. Ve sonuç olarak, ona inanan, onu destekleyen, ona yardım eden ve ona bahşedilen ışığın (Kur’an’ın) ardına onunla birlikte düşenler; işte böyleleri, nihai kurtuluşa, esenliğe erişen kimselerdir.

Bkz. 10/94

“Ümmi” kelimesinin Kur’an’da peygamberimizin bir özelliği olarak vurgulanması konusunda farklı yorumlar yapılmaktadır. Bazıları “ümmi” sözünden peygamberimizin okuma yazma bilmeyen bir insan olduğunu söylerken bazıları da ehli-kitap olmayan, o günün değişmiş, yozlaşmış, hurafelerle, sapkınlıklarla dolu dinlerin hiç birisine tabi olmayan bir insan olduğunu savunmaktadır.

Bu konuda izlenecek olan en isabetli yol; “Ümmi” kelimesiyle ilgili Kur’an ayetlerini aklın ve mantığın süzgecinden geçirerek neticeye varmaktır. Bakara 2/78, Ali İmran 3/20, 75, Ankebût 29/48, Şura 42/52 ayetlerinden anlıyoruz ki; Hz. Peygamber, okuma yazma bilmeyen birisi değildi. Peygamberlik yaşına kadar ticaretle uğraşmış, kervanlara öncülük etmiş, bu sahada başarılı olmuş bir insanın okur-yazar olmaması mümkün olabilir mi? Ayrıca o kadar çalışmış didinmiş ve işinde başarılı olmuş, hayatın süzgecinden geçerek toplumun güvenini kazanmış bir insanın 40 yaşına kadar okuma yazmayı öğrenememesi düşünülebilir mi? Bizim bildiğimiz ve inandığımız bir gerçek vardır ki o da Hz. Muhammed, peygamber olduğu güne kadar şirke bulaşmamış, diğer dini kitapları okumamış ve herhangi bir ideolojik kodlamanın etkisi altına girmemiştir.

158. De ki: “Ey insanlar! Şüphesiz ben Allah’ın sizin hepinize gönderdiği bir resulüyüm. Göklerin ve yerin mülkü yalnız O’nundur. O’ndan başka ilah yoktur. O diriltir ve öldürür. Öyleyse Allah’a ve nebi olan ümmî resulüne iman edin. O da Allah’a ve O’nun sözlerine inanmaktadır. Ona iman edin ki doğru yolu bulmuş olasınız.”

Bkz. 2/107, 34/28

“Nebi olan ümmi resul” ifadesi, Hz. Peygamberin hem resul hem nebi ve hem de ümmi olduğunu anlatmaktadır. Yani resul ve nebi olan Muhammed daha önce ne şirke bulaşmıştır ne de kutsal kitapları okumuştur. O, fıtratıyla çelişen şer dürtülerin etkisinde kalmadan, ahlaki ve manevi kirlenmelerden korunarak tevhid dininin nebisi seçilmiştir.

Önceki Peygamberler, sadece kendi bölgelerine ve toplumlarına gönderilmiştir. Bu bakımdan “Eski Ahid” yalnızca İsrailoğullarına hitap etmektedir. Buna karşılık Kur’an’ın mesajı evrenseldir. Yani, bütün bir insanlığa hitap etmekte ve ne zamana bağlıdır ne de herhangi bir kültürel çevreye kayıtlıdır. Bunun içindir ki, Kur’an mesajının tebliği için görevlendirilen Hz. Peygamber, Enbiya 21/107 ayetinde “âlemlere/bütün toplumlara Allah’ın rahmetinin bir tecellisi olarak tanımlanmıştır.

159. Musa’nın (görevlendirildiği) toplum içinde öyleleri vardır ki; onlar (insanlara) hakkıyla rehberlik ederler ve o hakikat sayesinde adaletli davranırlar.

160. Biz onları (İsrailoğullarını) ayrı topluluk halinde on iki kabileye ayırdık. (Tih Çölünde) kavmi kendisinden su isteyince, Musa’ya: “Asanı taşa vur!” diye vahyettik. (Musa asasıyla taşa vurur vurmaz) derhal on iki pınar fışkırdı. (Bu sayede on iki kabileden) her biri su alacağı yeri öğrendi. (Ayrıca çölün kavurucu sıcağından korumak için) üzerlerine bulutla gölge çektik ve onlara kudret helvası ile bıldırcın indirdik. (Sonra da onlara şöyle dedik:) “Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiyin.” Ama onlar (buna rağmen emirlerimizi dinlemediler. Böyle yapmakla) bize bir zarar vermiyorlar, sadece kendilerine yazık ediyorlardı.

İsrailoğulları, Yakup Peygamberin on iki oğlundan türeyerek on iki kabile halinde çoğalmışlardır. İsrailoğullarının tamamı Hz. Yakup peygamberin torunudur. Bakara suresinin 60. ayetinde görüldüğü gibi Musa Peygamber, İsrailoğulları arasında otorite kurmak ve kavgalara ve sürtüşmelere son vermek için bu on iki kabileyi -küçük de olsa- bugünkü deyimle eyaletlere ayırmıştı.

Allah, İsrailoğullarını dışlanmışlık ve horlanmışlıktan kurtararak kutsal toprakların mirasçısı yapmak için Hz. Musa’nın kontrolünde Mısır’dan çıkarmıştı. Yahudiler de Allah’ın verdiği bu nimetlere karşın eski hatalarından vaz geçerek kulluklarını ortaya koymaları gerekiyordu. Fakat onlar, Allah’ın emirleri doğrultusunda yaşamak yerine O’nun verdiği nimetlere büyük vefasızlık göstererek anarşi çıkarmaya, düzeni bozmaya, toplumu fesada uğratmaya devam ediyorlardı. Bu ayette Allah, hatalarıyla ma’ruf olan o günün İsrailoğullarına her zaman olduğu gibi farklı dönemlerde verdiği çeşitli nimetleri -ki bu nimetler o günün şartlarında sıradan nimetler değildi- hatırlatarak haddi aşmamaları ve şımarıklığa kapılarak aynı kötülükleri devam ettirmemeleri ve yeryüzünde kargaşa ve bozgunculuk çıkarmamaları gerektiğine vurgu yapıyor.

161. Hani (halkı zalim olan bir şehre yerleşecekleri zaman) onlara denmişti ki: “Bu şehre (Kudüs ya da Eriha’ya) yerleşin ve nimetlerinden de dilediğiniz gibi yiyiniz! (Fakat şehrin) kapısından girerken, başlarınızı eğerek (hürmet ve tevazu ile) girin ve ‘Rabbimiz! Bağışla bizi’ deyiniz ki, günahlarınızı bağışlayalım ve iyilik edenlerin mükâfatını artıralım.” Bkz. 2/58, 4/154

162. Ama (ne yazık ki), onlardan kötülüğe eğilimli olanlar kendilerine söylenen sözü (tahrif edip) başka bir sözle değiştirdiler ve bu yüzden biz de yaptıkları bütün kötülüklerin karşılığı olarak onların üzerine gökten bir bela (veba) gönderdik.

Ayette kastedilen; “bağışla” anlamına gelen “hıtta” kelimesiyle “buğday” anlamına gelen “hınta” kelimesinin değiştirilmesidir. İsrailoğullarından bazıları Allah’ın kendilerini affetmesi için söylemeleri gereken; “Ya Rabbi bizi affet” şeklindeki dua yerine “Ya Rabbi bize buğday ver”

anlamına gelen bir cümle kullanırlardı ve böylece Hz. Musa'nın dua talebini ehemmiyetsiz hale getirerek onunla alay ederlerdi. Bu pervasızlıkları sebebiyle ayetin son cümlesinde ifade edildiği gibi bir saat gibi kısa bir zamanda binlerce İsrailoğlu veba salgını ile helâk olmuştur.

163. Onlara, denizin kıyısındaki o kasaba (halkı)nın durumunu (başına gelen felaketi) sor. Hani onlar, (birtakım hileli yollarla) cumartesi gününü ihlal ederek haddi aşmışlardı. Zira tatil yaptıkları cumartesi günleri balıklar sürüyle geliyor, tatil yapmadıkları (diğer) günlerde ise gelmiyorlardı. Biz onları işledikleri kötülükler sebebiyle işte böyle deniyorduk. Bkz. 2/65, 4/47, 154, 16/124

Ayette bahsi geçen yerin, Ürdün'ün Akabe körfezinin ucunda Eyle (Elath) şehri olduğu söylenir. Kızıldeniz kıyısındaki bu liman şehri, İsrail oğullarının parlak dönemlerinde her zaman önemli bir ticaret merkezi olmuştur.

Hz. Musa, İsrailoğullarına cuma gününü ibadete tahsis etmelerini emretmiş ama onların çoğu buna uymamıştı. Bunun üzerine Allah cumartesi günü onlara balık avlamayı yasaklamıştı. Onlar bu yasağı da farklı hilelerle delerek itaatsizliklerine devam etmişti. Allah da onları yaptıkları yüzünden maymun huylu insanlara dönüştürmüştü. Konuyla ilgili olarak Nisa suresi 4/154'un açıklamasına bkz.

164. Onlardan bir topluluk: "Allah'ın, (yaptıkları yüzünden) kendilerini helak edeceği veya şiddetli bir azaba uğratacağı bir kavme ne diye öğüt veriyorsunuz?" dedi. (Öğüt verenler de) dediler ki: "Rabbinizin katında sorumlu olmayalım ve (bu bozguncular) belki böylece (öğüdümüzden etkilenirler de) sorumluluk bilincine erişerek erdemli bir hayatı tercih ederler diye" (öğüt veriyoruz).

Ayetin son cümlesinden anlıyoruz ki; mü'min etrafında olup bitenlere seyirci kalmamalı ve asla "her koyun kendi bacağından asılır" dememeli. Durum ne olursa olsun, inanan bir birey olarak toplumun sorunlarına karşı duyarlı olmalı ve bütün insanlığı ihtiva edecek büyük bir hidayet projesinin içinde yer almalıdır.

165. Onlar, kendilerine yapılan uyarıları unutunca; kötülükten sakındıranları kurtardık ve zalimleri, yoldan çıkmaları yüzünden ağır bir azap ile yakaladık.

166. Sakındırıldıkları kötülüğü ısrarla ve küstahça işlemeye devam edince, kendilerine: "Birer aşağılık maymun olunuz" dedik. Bkz.2/65, 5/60

Kur'an'da üç ayrı yerde (Bakara 2/65, Maide 5/60 ve A'raf Surelerinde) "maymunlaşın, maymuna dönün" ifadesi kullanılmıştır. Otoritelerin bir kısmı bunu zahiri anlamda değerlendirerek itaat etmeyenlerin maymuna döndüğü diğer bir kısmı da ruhen, karakter ve davranış bakımından maymuna benzetildikleri şeklinde yorumlamışlardır. Kur'an'ın genel anlam örgüsü içinde bir değerlendirme yaptığımız zaman ikinci görüşün daha doğru olacağını söyleyebiliriz. Bu durum Cuma 62/5 ayetinde "'kitap yüklü eşeğin durumu gibidir", A'raf 7/176 "Onun durumu; üstüne varsan da dilini sarkıtıp soluyan, kendi başına bıraksan da dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir" ve daha birçok örnekte olduğu gibi Allah'ın, o günkü Yahudilerin durumunu tasvir etmek için kullandığı mecazi bir ifadedir. Nitekim maymunlar karakterleri gereği ne yapacaklarına bir türlü karar veremeyen, sadece birbirlerini taklit eden ve gördüklerinin sırf dış görünüşlerine bakarak hareket eden, iştahlı ve doyumsuz varlıklardır. Adı geçen Yahudiler de Allah'ın hükümlerinin derinliğine bakmadan, iç hikmetini merak etmeden, insicamı üzerinde kafa yormadan sağlıklı karar veremedikleri, tutarsız ve istikrarsız bir hayat ortaya koydukları ve dünyalık nimetlere çok iştahlı oldukları için Allah onların karakterlerinin maymuna dönüştürüldüğünü anlatıyor.

167. Ve (senin) Rabbin, (Yahudiler kötü alışkanlıklarından vazgeçmedikçe) kıyamet gününe kadar, onlara en kötü eziyeti yapacak (zalim) kimseleri başlarına musallat edeceğini bildirmiştir.

Doğrusu, senin Rabbin ceza vermekte çabuktur, ama O aynı zamanda çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

Yahudilerin tarihine bakıldığı zaman, bu ayetin hükmünün mucizevi tecellisine şahit oluyoruz.

168. (Daha sonra) onları gruplara ayırarak yeryüzüne dağıttık. Onlardan iyi kimseler de vardır, aksine (inkârda ve isyanda) olanları da vardır. (Biz) belki (doğru yola) dönerler diye onları hem iyiliklerle hem de (kıtlık ve sıkıntı gibi) kötülüklerle imtihan ettik.

169. Nihayet onlardan sonra gelen (bozuk) bir nesil Kitab'a (Tevrat'a) varis oldu. Şu geçici dünyanın değersiz malını alır ve "(nasıl olsa) biz bağışlanacağız" derlerdi. Kendilerine benzeri bir mal/menfaat gelse (aynı düşünce ile) onu da alırlardı. Peki, Kitap'ta Allah hakkında, gerçek dışında bir şey söylemeyeceklerine dair onlardan söz alınmamış mıydı ve onlar Kitap'takini (defalarca) okumamışlar mıydı? Hâlbuki Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için ahiret yurdu daha hayırlıdır. Hala akıllanmayacak mısınız?

Ayetten anlaşıldığına göre, dünyalık çıkarları için Tevrat'ın hükümlerini değiştiren o günün Yahudilerinin; "Allah nasıl olsa bizi bağışlayacaktır, bu kadar değişiklikten bir şey çıkmaz" demelerine ve daha sonra herhangi yeni bir menfaat için arkasından tevbe etmek şartıyla yine değişiklik yapabildiklerine dikkat çekiliyor. Ve bizleri de buna benzer şeyler yapmamamızla ilgili ikaz ediyor.

170. Kitap'a sımsıkı sarılıp namazı ikame edenlere gelince; şüphesiz biz, böyle dürüst ve erdemli olmayı benimseyen ve bunu öğütleyen kimselerin hakkını elbette ziyan etmeyeceğiz.

Ayet İsrailoğullarından bahsettiği için, "ekamu's-salât" cümlesine, "namazlarını ikame edenler" yerine "kulluklarını yerine getirenler" manası verenler olsa da doğru olan "namazlarını ikame edenlerdir". Çünkü namaz, bütün peygamberlerin şeraitinde bulunan yani mü'minlerin hayatında devamlı var olan temel bir ibadettir. Bu ayetten de anlaşılıyor ki Yahudilerin hayatında da namaz vardı.

171. Hani o dağı (Tur-i Sina Dağı'nı tehdit için İsrailoğullarının) başına (bir bulut gibi) kaldırmıştık da onlar dağın üzerlerine düşeceğini sanmışlardı. Bu durumda kendilerine: "Size verdiğimiz Kitab'a sımsıkı sarılın ve içindeki mesajları sürekli aklınızda tutun. Böylelikle korunmuş olursunuz" demiştik.

Bkz. 2/93, 4/154

172. Kıyamet gününde: "Biz bundan habersizdik" demeyesiniz diye, hani Rabbin, Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkarmış ve onları kendilerine şahit tutarak: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim (demişti)?" Onlar da: "Evet (Rabbimizsin) şahit olduk" demişlerdi.

Bkz. 5/7 ve dipnotu, 57/8

"Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Evet, rabbimizsin" şeklindeki karşılıklı konuşma hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Bu sözün ezelde mi, ana rahminde mi yoksa sorumluluk yaşına gelen insanın Müslüman olduğuna karar vermesiyle mi verildiği bilinmemektedir. Ancak, Kur'an'da çokça görülen, Allah'ın yaratıcı eylemini ve insanın da buna varoluşsal tepkisini dile getirmek için kullanılan temsîlî ifadeler de bulunmaktadır. Bu konuşma da onlardan bir tanesi olabilir. Ya da metaforik bir anlatımla; Allah'ın, insanı yaratırken -ki ayette bellerinden zürriyetlerin çıkarmasına vurgu yapılıyor- onun künhüne Yaratıcıyı idrak etme eğilimi yerleştirdiğini de ifade etmiş olabilir.

173. Ya da: "(Başka bir gerekçe önce sürerek, ne yapalım) vaktiyle atalarımız müşrik olmuşlardı, biz ise onlardan sonra gelen (ve onların yolundan giden) kuşaklardık. Bizi eğri yola sapanların yaptıklarından dolayı mı helâk edeceksin?" demeyesiniz diye (doğruyu gösteren bütün yolları size açtık).

174. Belki inkârdan dönerler diye ayetleri böyle ayrıntılı bir şekilde açıklıyoruz.

175. Kendisine mesajlarımızı lütfettiğimiz halde onları bir kenara itip de şeytanın kendisini peşine taktığı ve böylece azgınlardan olan adamın (ibret verici) durumunu onlara anlat.

Ayette adı geçen adamın Bel'am b. Bâura olduğunu söyleyenler ağırlıktadır. Bu adam, İsrailoğullarından, Yemen diyarından veya Ken'an ilinden Allah'ın dinini öğrenmiş, itibar gören, saygın, ilim, irfan sahibi bir mü'mindi. Etrafındakiler, duasının mutlaka kabul olduğuna inanırdı. Yaşadığı şehrin adamları Hz. Musa'nın getirdiği şeriata karşı çıkmışlardı. Hz. Musa ile savaşan bu adamlar Bel'am b. Baura'dan Hz. Musa ve ordusuna beddua etmesini istemişlerdi. O da havaya girerek ve ısrarlara dayanamayarak beddua etmişti. Bunun üzerine Baura Allah tarafından cezalandırılarak ne dediğini bilmeyen, kimsenin itibar etmediği geveze bir adama dönüşmüştü. Bazılarına göre de Medine'deki münafıkların liderlerinden "keşiş" Abdullah b. Amr'dır. Ya da bazılarının iddia ettiği gibi Ümeyye b. Ebi's-Salt'tır. Bir sonraki ayette "onu bu ayetler sayesinde yükseltirdik" ifadesi onun Hz. Peygamber zamanında yaşayabileceğine işaret etmektedir. Bu adam ister Hz. Musa zamanında yaşayan Bel'am olsun, isterse Hz. Muhammed zamanında yaşayan Abdullah b. Amr ya da başka herhangi biri. Burada örnek verilen kişi dünyalık çıkar için, Allah'ın dininden taviz veren ve dinin hükümlerini kafasına göre değiştiren insanları sembolize etmektedir.

176. Eğer biz dileseydik, onu bu ayetler sayesinde yükseltirdik. Ama o yere saplandı, arzu ve isteklerine uydu. Onun durumu; üstüne varsan da dilini sarkıtıp soluyan, kendi başına bıraksan da dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalanlayan topluluğun durumu böyledir. Artık gerçek olan haberi onlara aktar. Umulur ki düşünürler.

177. Ayetlerimize gerekli ilgiyi göstermeyenlerin ve yaratılış gayesine aykırı hareket edenlerin durumu ne kötüdür.

178. Allah kime yol gösterirse, gerçekten doğru yola erişen işte odur. O'nun (niyet ve eylemleri yüzünden) sapıklık içinde bıraktığı kimselere gelince; işte asıl ziyana uğrayanlar da onlardır!

179. Andolsun ki, birçok görünen ve görünmeyen iradeli varlıkları (yaptıkları yüzünden) cehennemlik kıldık. Onların kalpleri var fakat (hakkı) anlamazlar, gözleri var fakat (gerçeği) görmezler, kulakları var fakat (doğruyu) duymazlar. Onlar hayvanlar gibidirler. Hatta hayvanlardan da sapıktırlar. Onlar gaflet içindedirler. Bkz. 25/44

"Cehennemlik kıldık" ifadesi, ilk bakışta insanın özgür iradesini ortadan kaldıran bir durum gibi görülse de Kur'an'daki muhtelif atıflara bakıldığında anlaşılıyor ki; Allah, hiç kimseyi yakmak için yaratmamıştır ve yaratmaz da. Bu Allah'ın şanına da azametine de yakışmaz. Aksine insanlar Allah'ın yol göstericiliğinde kemâle erdikten ve belli merhalelerden geçtikten sonra ebedi nimetlere mazhar olmak için yaratılmıştır. İnsan ebedi saadeti kazansın ve selamete ersin diye Allah, "affetmeyi ilke edinmiştir (En'am 6/12)." Ama insan kendisine uzanan bu ilahi rahmet elini inatla reddeder ve doğuştan kendisine lütfedilen yetenekleri hep şer yolda kullanırsa elbette ki ebedi nimetlerden mahrum olur. Akıllarını ve duyularını Allah'ın Kur'an'da istediği şekilde kullanmayarak nefislerine tutsak olanların hayatları Allah'ın bilgisi dâhilinde olduğu için Allah, onları cehennem ehli olarak ifade etmektedir. Burada hayvanlara yapılan benzetmenin gerekçesi Furkan 25/44. ayetinde de açıklanmıştır. Hayvanlar sadece tabii ihtiyaçlarının sevkine bağlı, ahlakî sorumlulukları olmayan varlıklar olduğu için böyle bir benzetmede bulunulmuştur.

180. En güzel (en iyi) sıfatlar Allah'a aittir. Öyleyse, o iyi sıfatlarla yalnız O'na dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın (onlardan uzak durun). Böyleleri yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır!

En güzel sıfatlar anlamına gelen "Esmâ-u'l-husna" terkibi Kur'an'da bu ayetle beraber dört ayrı yerde geçmektedir. (İsra 17/110, Taha 20/8, Haşr 59/24). "En iyi sıfatlar (nitelikler) Allah'a aittir" anlamındadır. Bunlara "Allah'ın İsimleri" yerine "Allah'ın Sıfatları" demek daha doğru olur. Zira isim canlı, cansız bütün varlıkları ve kavramları sadece ifade etmek için kullanılır ama sıfat, varlıkları daha detaylı anlatır ve tanıtır, görev ve ödev bakımından varlığın özelliklerini bütün ayrıntılarıyla ortaya koyar. Örneğin, bir insanın isminin Kâmil olması onun kemâle erdiğini göstermez, sadece o kişinin bilinmesi için adının Kâmil olduğunu gösterir ama bir insanın sıfatının kâmil olması onun kemale erdiğini, emin olması onun güvenilirliğini ortaya koyar. Allah'ın isimlerinden birinin "Rahman" olduğunu bilmekle, O'nun merhametinin sınırsızlığını, varlık âlemi üzerindeki sonsuzluğunu bilmek ve buna inanmak ve bu inançla O'nun rahmetine sığınmak aynı şey değildir.

"O iyi sıfatlarla yalnızca O'na dua edin" Yani O'na dua edeceğiniz zaman o sıfatların mahiyetini muhakeme ederek dilekte bulunun. Rızık isterken Yegâne rızık verenin O olduğunu düşünerek rızık isteyin, bağışlanmanız için bağışlayanın sadece Allah olduğunu dile getirerek yürekten dua edin. Bu sıfatları illa da Arapça söylemek gerekmez. Mesela herkes kendi konuştuğu ve anladığı dille, örneğin; "Ey Bağışlayan ve bağışlamayı seven!", "Ey Merhamet eden ve merhameti sınırsız olan!", Ey affeden ve affetmeyi ilke edinen!" şeklinde samimi ve içten dua ederse daha güzel olur.

181. (Bunun yanında) yaratmış olduğumuz (insanlar) arasında (başkalarına daima) doğru yolu gösteren ve onun sayesinde adaletle davranan insanlar da vardır.

182. Ama ayetlerimizi yalanlamaya kalkışan (ve onları ciddiye almayan, zulüm ve isyanlarıyla yeryüzünü fesada uğratan) kimselere gelince; onları, hiç bilmeyecekleri yerden adım adım felakete götüreceğiz. Bkz. 6/44-45

Burada sadece inanmamak yok aynı zamanda küfrün ayakta kalması için zulüm var, baskı var, fitne var, nefsi önceleyip dünyada hüküm sürdürmek isteyen seküler anlayış var. İnsan haklarına ve temek özgürlüklere hayat hakkı yok. En'am suresi 6/44-45 ayetleri bu âyetin ikinci cümlesini ve bir sonraki âyeti açıklar niteliktedir. "Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutunca (önce) bütün nimetlerin kapılarını yüzlerine açtık, nihayet sahip oldukları (bol) nimetler yüzünden şımarıklığa/günaha kapıldıklarında kendilerini ansızın, kıskıvrak yakalayıverdik de bütün ümitleri suya düştü! Ve böylece, zulmeden (inkârda ve isyanda ısrar eden) o toplumların kökü kesildi…"

183. Ben onlara (akıllarını başlarına devşirmek için) bir süre tanıyorum. Hiç şüphesiz benim düzenim sapasağlamdır. Bkz. 68/45

184. Onlar düşünmediler mi ki (kendileriyle iç içe yaşamış olan) arkadaşlarında (resulde) delilikten eser yoktur. O, ancak apaçık bir uyarıcıdır. Bkz. 34/46, 81/22

185. Onlar, Allah'ın göklerdeki ve yerdeki mutlak egemenliğini, yarattığı bütün o nesneleri hiç göz önüne almıyorlar mı? Ve (sormuyorlar mı kendilerine) ya vakit erişip ecelleri gelmişse? Artık bundan (Kur'an'dan) sonra, başka hangi söze inanacaklar?

186. Allah'ın, (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) sapıklıkta bıraktığı kimseler için (Allah'tan başka) yol gösterici yoktur. Allah onları azgınlıkları içinde bırakır, körü körüne yuvarlanır giderler.

İnsanın inanmasının manevî ve ahlakî değeri, bu inancın tahakkümle değil, serbest ve özgür iradenin ürünü olmasına bağlıdır. Allah kimseyi inanmıyor diye sapıklıkta bırakmaz ve helâk etmez. Aksine bulunduğu kötü durumdan onu kurtarmak için bütün çıkış yollarını gösterir. Ama buna rağmen insan tercihini kötü yönde kullanmak isterse, işte o zaman bu seçime göre karşılık verir ve sapıklığa devam etmek isteyeni sapıklıkta bırakır.

187. Sana kıyametin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: “Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır ve zamanı geldiğinde onu ortaya çıkaracak olan sadece O’dur. (O gün) göklere ve yere bütün ağırlığıyla çökecek ve sizi mutlaka umulmadık bir anda yakalayacaktır.” Sanki sen (kıyametin ne zaman kopacağını) biliyormuşsun gibi sana (onun vaktini) soruyorlar. De ki: “Onun bilgisi ancak Allah’ın katındadır. Ama insanların çoğu bunu bilmezler.”

188. (Ey Resul) de ki: “Allah dilemedikçe, kendime bir yarar sağlamak ya da kendimden bir zararı uzaklaştırmak benim elimde değil. Eğer insan kavrayışının ötesinde olanı bilseydim, muhakkak ki, kendime tüm güzelliklerden daha çok pay ayırmak isterdim ve bana kötülük de dokunmazdı. (Ama) ben sadece bir uyarıcıyım ve iman edecek bir topluma iyi haberler getiren müjdeleyiciyim.”

Burada, Hz. Peygamberin nebi ve resul olmakla beraber diğer insanlar gibi bir beşer olduğuna, ona inanan ve onun yolundan gidenlerin onu Hz. İsa örneğinde olduğu gibi insanüstü bir varlık olarak görmemeleri gerektiğine işaret ediliyor. Peygamberi sevmek ve ona itaat etmek başka şeydir, onu insan üstü bir varlık olarak görmek ve sadece Allah’a has olan, gaybı bilmek gibi bazı olağanüstü özellikleri ona yüklemek başka şeydir. Hele içinden çıkılmayan konularda ve felaket zamanlarında “Medet Ya Resulellah!” diyerek çağrıda bulunmak çok daha başka bir şeydir. Ayette “her şeyin Allah’ın dilemesiyle olduğu anlatılıyor. “Kendime bir yarar sağlamak ya da kendimden bir zararı uzaklaştırmak benim elimde değil” diyen ve bunu ona Allah’ın söylettiği bir peygambere “insanların kurtulmasını, rahmetin tecellisini, alemlerin yaratılmasına vesile olmasını izafe etmek doğru olabilir mi? Peygamberin alemlere rahmetin vesilesi olması Kur’an ile olmuştur. Buradaki rahmet Hz. Muhammed’in kendisi değil, aldığı vazifedir ve bu vazifeyi icra ederken rehberi olan Kur’an’dır.

“Kendime tüm güzelliklerden daha çok pay ayırmak isterdim” yani daha çok hayır yapabilmek ve insanlara faydalı olabilmek için elimdeki imkânları artırırdım. Böyle olunca da kötülüklerden uzak dururdum. Zira iyilikler çoğaldıkça doğal olarak kötülükler azalacaktır.

189. Sizi tek bir candan yaratan, (sevgiyle) kadına meyletsin diye ona kendi özünden/cinsinden eşini var eden O’dur. Öyle ki, o eşini kucaklayınca, eşi (ilkin) hafif bir yük yüklenir (gebe kalır) ve bir müddet onu (karnında) taşır. Sonra (kadının) gebeliği ağırlaşınca, her ikisi birden Rableri Allah’a: “Bize gerçekten kusursuz bir (çocuk) bahşedersen, muhakkak ki sana şükreden kimselerden olacağız!” diye dua ederler. Bkz. 4/1, 6/98, 30/21, 39/6, 49/13

Ayette geçen “kendi özünden” ifadesi, onun türünden şeklinde anlaşılmalıdır. Yani nasıl ki insan cinsinin erkek türü olan Âdem’i yarattı ise, yine aynı cinsten kadın türü olan eşi Havva’yı yarattı. Yani, Âdem’in eşini başka türden değil, kendisi gibi insan cinsinden meydana getirdi. Ancak bir sonraki ayetten anlıyoruz ki; bu nefis Âdem olabileceği gibi her insanın babası da olabilir. Konuyla ilgili olarak daha geniş bilgi için Bkz. Nisa 4/1, En’am 6/98, Rum 30/21, Zümer 39/6, Hucurat 49/13

190. Ama (Allah) onlara iyi bir çocuk verince; kendilerine verdiği bu çocuk hakkında Allah’a ortaklar koşarlar. Allah, onların ortak koştuğu şeylerden münezzehtir.

Müslümanlar çocuklarına “Abdullah, Abdurrahman” (Allah’ın kulu, Rahman’ın kulu) anlamlarına gelen isimler takarlardı. Müşrikler ise putlarına nispet ederek çocuklarına “Abdul-Menat, Abdul-Uzza” (Menat’ın kulu, Uzza’nın kulu) gibi isimler koyarlardı. Burada müşriklerin bu davranışı şiddetle kınanıyor. Ayrıca çocuklarını yaratanın, Allah olduğunu unutup, onların bir kısım dünyevi tedbirlerle meydana geldiğini söylerlerdi. Onun için erkek çocuğu olanı tebrik ederler, kızı olanı aşağılarlardı. Hele çocuğu olmayanı adam yerine koymazlardı.

191. Bunlar hiçbir şey yaratamayan, tersine kendileri yaratılmış bulunan varlıkları mı (Allah'a) ortak koşuyorlar?

192. Hâlbuki bunlar ne onlara yardım edebilir ne de kendilerine bir yardımları olabilir.

193. Onları doğru yola çağırırsanız, size uymazlar. Çağırmanız da susmanız da onlar için birdir (çünkü onlar inanmamaya karar vermişlerdir).

194. Allah'tan başka çağırıp, sığındığınız şeylerin hepsi, hiç şüphe yok ki sizler gibi yaratılmış varlıklardır. Eğer doğru sözlü kimselerseniz, haydi onları çağırın da davetinize icabet etsinler!

195. Onların ayakları var mıdır ki onunla yürüsünler? Elleri var mıdır ki onunla tutsunlar? Gözleri var mıdır ki onunla görsünler? Kulakları var mıdır ki onunla işitsinler? De ki: "Çağırın ortaklarınızı da elinizden gelirse, bana tuzak kurun ve göz açtırmayın."

196. Doğrusu benim koruyucum bu Kitab'ı indiren Allah'tır. Zira O, dürüst ve erdemli olanların koruyucusudur.

197. O'ndan başka taptıklarınız size yardım edemediği gibi kendilerine de yardım edemezler.

198. Sen onları, doğru yola çağırsan da kulak vermezler. Sen onların sana baktıklarını sanırsın, hâlbuki onlar görmezler.

199. (Ey Resul!) Sen affetmeyi ve müsamahayı esas al. İyiyi ve güzeli emret, cahillerden uzak dur (onlara aldırış etme)!

Burada, hitap doğrudan Hz. Peygamber'e yapılıyor olsa da "sen" hitabı Kur'an'a bağlılık gösteren herkese, dolayısıyla her çağda bütün Müslümanlara yöneliktir. Bu ayette, İslam'ı tebliğ için yola çıkanların uygulayacakları metot hakkında adeta yol haritası veriliyor. Öncelikle İrşad vazifesini üstlenen Müslümanın bütün tepkilere karşı vakarlı, anlayışlı, müsamahakâr ve affedici olması gerektiği vurgulanıyor. Çünkü insan, doğal güdü ve sezgileriyle yaşayan diğer bütün yaratıklardan farklı olarak özgür ve ahlaki bir iradeye sahiptir. Dayatma, zorlama ve baskı ile terbiye edilecek bir varlık değildir. Şartlar ne olursa olsun her zaman iyi ve güzel, doğru ve yanlış hoş bir üslupla ona anlatılmalıdır. A. İmran 3/159'da "Eğer sert, katı kalpli biri olsaydın, kuşkusuz çevrenden uzaklaşırlardı" fermanı da kabalık ve baskıdan uzak bir yöntemin insan için en doğru yol olacağını işaret etmektedir.

"Cahillerden uzak dur!" emri; onlara temkinli yaklaş, ihtiyatlı davran, meclislerinde fazla kalma, onlarla beraber olma, onların seviyesine inmeyi tevazu olarak görme, onlarla çok konuşma, arkadaşlık kurma, dost olma anlamındadır. Cehalet, kendi bildiğinin dışında bir bilgi ve düzey olduğunu bilmemektir. Cehalet bilmediğini bilmemektir, kindir, inattır, kibirdir, sefalettir, bağnazlıktır, yobazlıktır, vurdumduymazlıktır. Yoksulluğun, karanlığın, şiddetin, nefretin, hasedin en âlâsıdır cehalet. Bu bakımdan Kur'an cahilliği ortadan kaldırmak için seferberlik ilan emiş ve cahil kalan ve kalmak isteyenlerle ilişki konusunda ciddi prensipler ortaya koymuştur. Bunlardan bağlayıcı cümle olarak ayet sonlarında gelenlerden birkaç örnek: "Ben cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım" (Bakara 2/67), "Sakın cahillerden olma!" (En'am 6/35), "Sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim!" (Hud 11/46), "Biz cahillerle bir arada olmak istemeyiz" (Kasas 28/55)

200. Ve eğer Şeytandan bir kışkırtı/vesvese seni sürükleyecek olursa (hemen) Allah'a sığın ve bil ki O (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir. Bkz. 23/97, 41/36

201. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan (dürüst ve erdemli insan)lara şeytandan bir vesvese dokununca, hemen (ilahi öğretileri) hatırlarlar (ve şeytana uymamak için) gözlerini açarlar.

202. (Şeytanların) dostlarına gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürükler, sonra da yakalarını bırakmazlar.

Tıpkı psikoaktif maddelere kendini kaptıran madde bağımlısı gibi, yaratılış safiyetinden uzaklaşarak her geçen gün gafletin tesir alanında kötüleri kendi bakış açısına göre iyi görerek şeytanın esiri olanlar bir daha kolay kolay yakalarını kurtarıp özgürlüklerine kavuşamazlar.

203. Ve sen (ey Resul,) onlara (kendi isteklerine göre) bir âyet getirmediğin zaman: "Madem Rabbin bizim arzularımıza göre ayet göndermiyor, bari) sen derleyip getirseydin ya!" derler. De ki: "Ben sadece Rabbim tarafından bana vahyolunan her neyse, ona uyarım. Bu (Kur'an), inanmak isteyen bir toplum için Rabbinizin katından bahşedilmiş bir kavrama yöntemi, bir yol gösterici ve bir rahmettir."

204. Bunun içindir ki, Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun (başka şeyler konuşmayın) ki (onun öğütlerini anlayarak) merhamete nail olasınız.

Kur'an bir rahmet kaynağıdır. Bu kaynaktan faydalanmak için okunduğu zaman bütün konuşmaları keserek onu can kulağıyla dinlemek, düşünmek ve dinlediklerimizi de anlamak zorundayız. Ne dediğini anlamaksızın ve okunanların ne anlama geldiğini bilmeksizin onu dinlemek geçici olarak zihinsel rahatlama sağlayabilir, hele de güzel sesli biri tarafından okunduğu zaman stresi ve yorgunluğu azaltma ve ruh halini iyileştirme gibi geçici katkıları olabilir. Ama Kur'an'ın geliş amacı ve ayet metinlerinin okunuş gayesi bu değildir. Onun misyonu; bütün insanlığı dünya ve ahiret saadetine taşıyacak ilkeleri ortaya koyarak maneviyat ve ahlak seviyesi yüksek erdemli, onurlu, vakarlı, tutarlı ve kararlı bir toplum yetiştirmektir. Kur'an böyle bir amaca hizmet için okunmalı ve okunan mesajlar da mutlaka hayata geçirilmelidir ki Kur'an amacına ulaşmış olsun.

205. Rabbini gönülden yalvararak (Allah'ın yüceliği karşısında eğilerek), ürperti ve duyarlılık içinde (acziyetini ifade ederek), sesini yükseltmeden sabah akşam (her zaman) zikret ve sakın umursamaz kimselerden olma! Bkz. 7/55 ve dipnotu. 17/110, 76/25

206. Bil ki, Rabbine yakın olanlar, O'na kulluk etmekten asla kibre kapılmazlar. O'nu tesbih ederler (hayatı O'nunla anlamlandırırlar) ve yalnızca O'na secde ederler.

"Yalnızca O'na secde ederler" yani kendisini Rabbinin kural ve ilkelerinin dışına çıkartacak hiçbir kişi, kurum veya güce biat etmezler anlamında ifade edilmiştir.

8- ENFÂL SÛRESİ

Enfâl Suresi, 30 ila 36. ayetler hariç, Hicretin ikinci yılında Medine döneminde inmiş olup 75 ayettir. "Enfâl", savaş ganimetleri demektir. Surenin büyük bir kısmı Bedir savaşıyla ilgilidir. Sure, genel olarak savaşın amacı, savaşta ele geçirilen esirlerin durumu, ganimetler ve barışla ilgili hükümleri ihtiva etmektedir. Surede ayrıca Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslüman muhacirler ve Medine'de onlara yardımcı olan Ensar övülmekte ve onların gerçek mü'min oldukları anlatılmaktadır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Sana savaş ganimetlerini(n durumunu) soruyorlar. De ki: "Ganimetler hakkında (hüküm verme yetkisi) Allah'a ve Resulüne aittir. O halde eğer (gerçekten) inanıyorsanız Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızdaki kardeşlik bağlarını canlı tutun, Allah'a ve Resulüne itaat edin! Bkz. 8/41

İlk dört ayet Medine'de Bedir Savaşından hemen sonra nazil olmuştur. İslam'dan önce savaşta elde edilen ganimetler savaşa katılanlar arasında bölüşülürdü. Hz. Peygamber, Bedir Savaşından elde edilen ganimetlerden, mallarını ve mülklerini Mekke'de bırakıp hicret etmek zorunda kalan fakat meşru mazeretleri nedeniyle savaşa katılamayan ihtiyaç sahibi muhacir Müslümanlara da pay verilmesini uygun görmüştü, buna karşı çıkan bazı Müslümanların itirazı ve hoşnutsuzluğu üzerine bu ayet nazil olmuştur.

2. Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah('ın emri) hatırlatıldığı zaman kalpleri (sorumluluk bilinciyle) ürperir, Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğu zaman imanları (güçlenir ve güvenleri) artar. Ve (her işlerinde) Rablerine güvenip dayanırlar. Bkz. 3/135, 9/124, 39/23

Tevekkül, tüm tedbirleri alıp, gerekenleri yaptıktan sonra, işin sonucunu Allah'a bırakarak ona güvenmek demektir. İman sadece inanıyorum demek değil aynı zamanda güvenmektir de!

3. Onlar ki; namazı/salâtı ikame ederler ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler (rızık emanetini sahibine teslim ederler). Bkz. 2/3

Onlar, vahiyle kemâle erdikten sonra Allah'a karşı sorumluluklarının bilinciyle namaza durarak Allah'la hasbihal ederler ve böylece günün belli zamanlarında namaz ibadetiyle Allah'ın lütfundan istifade etmiş olurlar.

Yine onlar, Allah'ın kendilerine emanet ettiği nimetleri infak yoluyla sahiplerine ulaştırarak topluma karşı sorumluluklarını yerine getirirler.

4. İşte gerçek mü'minler bunlardır! Rableri katında onlar için yüksek dereceler, bağışlanma ve cömertçe verilmiş tükenmez rızıklar vardır.

Demek, namaz lütfundan yararlanmayan ve Allah'ın kendisine emanet ettiği nimetleri infak yoluyla sahiplerine ulaştırmayan bir anlamda emanete ihanet ederek başkalarının hakkını gasp edenler imanını gözden geçirmeli ve kendine çekidüzen vermelidir.

5. (Ganimetlerin taksimi konusunda bazılarının hoşnutsuzluğu,) Rabbinin seni hak uğrunda (Bedir'de savaşmak üzere) evinden çıkardığı zamanki tavırlarına benzer. (Bedir savaşına katılmak konusunda da) müminlerden bir grup isteksizdi.

6. Hak (yolunda savaş) ortaya çıktıktan sonra sanki göz göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi (savaş konusunda) seninle tartışıyorlardı. Bkz. 3/13, 123, 140, 8/44, 22/39

7. Allah, iki topluluktan birine sizi galip kılacağını vaat ediyordu. Siz de silahsız olan grubun (ticaret kervanının) size düşmesini istemiştiniz. Oysa Allah'ın muradı, buyruklarıyla tam bir uyum içinde, hakkı ortaya koymak ve hakkı inkâr edenlerin kökünü kazımak yönündeydi

Burada anlatılan iki taife, Mekke müşriklerinin Ebu Süfyan başkanlığında Şam'dan Mekke'ye dönmekte olan ticaret kervanı ile Mekke'den Bedir'e doğru hareket etmiş olan Kureyş ordusudur. Hz. Peygamber, Şam'dan dönmekte olan ticaret kervanını haber alınca, daha önce kendilerini yurtlarından çıkarmış olan Kureyşlilere karşı tedbir amacıyla önlerini kesmek için yola çıkmak istemişti. Ancak Mekke'den Ebu Cehil'in kumandasında bin kişilik silahlı müşrik ordusunun Müslümanları yok etmek için Bedir'e doğru hareket ettiği haberi gelince Müslümanlar o tarafa yönelmek zorunda kalmıştı. Ashaptan bazıları hazırlıklı olmadıkları gerekçesiyle Ebu Cehil kumandasındaki silahlı orduyla savaşmaya karşı çıkmış, bunun yerine silahsız ticaret kervanıyla savaşmayı tercih etmişlerdi. Neticede Ebu Cehil'in komutasındaki müşrik ordusuyla savaş hususunda ittifak sağlanmış ve zafer inananların olmuştu.

8. (Zalimlerle savaşmanızın amacı,) suçlular istemese de Hakk'ın (yeryüzüne) hâkim olması ve batılın ortadan kaldırılmasıdır.

9. Hatırlayın ki, siz (Bedir'de güçlü düşman ordusuna karşı) yardım için Rabbinize yalvarıyordunuz. O da: "Size birbiri ardından inen bin melekle yardım edeceğim!" diye duanıza icabet etmişti.

Meleklerle yardım konusunda 3/122. Ayete de bakabilirsiniz.

10. Allah bunu (meleklerle yardımı), sadece bir müjde olsun ve onunla kalpleriniz yatışsın diye yapmıştı. Yardım ancak Allah katındandır. Şüphesiz ki Allah üstün ve güçlü olandır, hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 3/126

11. O zaman, korkunuzu gidermek için (Allah) sizi hafif bir uykuya daldırmıştı. Ayrıca sizi temizlemek, şeytanın vesvesesinden arındırmak, kalplerinizi pekiştirmek ve ayaklarınızı sağlam bastırmak için size gökten su indirmişti.

Bu ayetler Bedir savaşından önceki hazırlık safhalarını anlatıyor. İnananlara nazaran müşrikler hem sayıca, hem de silah ve teçhizat bakımından daha güçlüydü. Bu durum inananları korkutuyor, morallerini altüst ediyordu. Allah, bu sırada onlara hafif bir uyku vererek sinirlerinin yatışmasını ve morallerinin düzelmesini sağladı. Ayrıca yağan yağmurla savaş alanı uygun bir duruma geldi. İnananlar bu durumu ilahi bir rahmet olarak değerlendirdi ve bu rahmetin devam edeceği ümidiyle moralleri düzeldi.

12. Hani Rabbin meleklere: "Ben sizinle beraberim, inananların (cesaretini artırarak düşman karşısında) dimdik ayakta kalmasına sağlayın! Ben inkârcıların kalplerine korku salacağım. Öyleyse (Ey mü'minler, bir daha savaşamayacakları şekilde) vurun boyunlarını ve kırın bütün parmaklarını!" diye vahyetmişti. Bkz. 47/4

Burada "vurun boyunlarını ve kırın parmaklarını" emri birçoklarının sandığı gibi meleklere değil, mü'minleredir. Zira bu emir meleklere olsaydı zaten inkârcılardan kimse hayatta kalmazdı.

13. Bu da onların Allah'a ve Resul'üne başkaldır(arak meydan oku)maları yüzünden olmuştur. Her kim ki Allah'a ve Resul'üne meydan okursa, bilsin ki Allah'ın cezalandırması çok şiddetlidir.

14. İşte (Ey zalimler! Bu yenilgi size Allah'ın dünyadaki azabı), onu tadın! (Fakat asıl cezayı ahirette çekeceksiniz. Zira zalimler ve) inkârcılar için (orada) ateş azabı vardır.

15. Ey inananlar! Ordu halinde savaşmak üzere inkârcılarla karşılaştığınız zaman onlara arkanızı dönüp kaçmayın!

Bu ayet, maddi anlamda düşman ordusundan çok daha zayıf durumda olan Müslümanların korkup geri kaçmamaları konusunda uyarı niteliğindedir. Kur'an'ın birçok yerinde "Ey inananlar! Eğer siz Allah'a (Allah adına İslam'a ve Müslümanlara) yardım ederseniz, O da size yardım eder ve sizin ayaklarınızı sağlamlaştırır" (Muhammed, 47/7) ayetinde olduğu gibi Allah'ın inananları destekleyeceği açık açık belirtilmişken, Müslümanların kendilerini zayıf görüp savaştan kopmaları, gerisin geri kaçmaları asla doğru bir davranış olamaz. "Eğer (gerçekten) inanıyorsanız mutlaka (insanların) en üstünüsünüz." (A. İmran 3/139)

16. Kim o gün savaşmak için bir tarafa çekilmek veya diğer bir birliğe ulaşıp mevzi tutmak dışında onlara arkasını dönüp kaçarsa, şüphesiz ki Allah'ın gazabına uğrar ve varacağı yer de cehennem olur. Orası ne kötü bir varış yeridir!

Bu ayetlerde savaşa özendirme yoktur. Çıkılmış bir savaşta düşman karşısında dik durmak konusunda emir olduğu gibi, geri dönüp kaçanlara ve tavırlarıyla düşmana cesaret veren korkaklara azap tehdidi vardır. Zorunlu olduğu zaman savaşa gitmek nasıl bir zorunluluk ise, savaşa katıldıktan sonra sonuna kadar, ölümüne cenkleşmek de öyle bir zorunluluktur. Savaştan kaçan sadece kendine değil aynı zamanda arkadaşlarına da ihanet etmiş olur. Düşman karşısına çıkan her askerin bir görevi ve mevzisi vardır. O görev yerine getirilmez ve o mevzi doldurulmazsa, Uhud Savaşı'nda olduğu gibi düşman karşısında başarı sağlanamaz. Onun için âyetin son cümlesinde "savaştan kaçanların varacağı yerin cehennem olacağı" vurgulanmaktadır. Allah'ın açıktan zafer vaadi olduğu halde Müslümanlardan arkasını dönüp kaçanlar olursa bu âyetin hükmüne göre Allah'ın gazabına uğrayacağı bildiriliyor. Çünkü Allah'ın vaadine rağmen bir Müslüman savaştan kaçıyorsa, imanında bir problem vardır ve Allah'a güveni tam değildir. Bu durumda olanlar Müslümanları yanıltacağı ve mağlubiyetlerine sebep olacağı için sorumludurlar.

17. (Bedir'de) onları (aslında) siz (kendi gücünüzle) öldürmediniz, fakat onları (Hakka direndikleri ve zulmettikleri için) Allah öldürdü. (Ey Resul! Avucundaki kumu) attığın zaman da

(aslında) sen atmadın, fakat Allah attı(rıp onları yenilgiye uğrattı). Allah bunu, inananları güzel bir imtihana tabi tutmak (sabır ve metanet konusunda eğitmek) için yaptı. Muhakkak ki Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir. Bkz. 2/249, 3/123, 9/25

Ayetteki "rama" kelimesi, Kur'an'da 7 ayette 9 kere geçer. "Atmak ve "saçmak" anlamlarına geldiği gibi "bir kimseye bir suç isnat etmek" anlamında da kullanılır ki buna göre "soyut yükleme" anlamına gelir. Bu ayette düşmanların kalbinde oluşan korku, yılgınlık ve isteksizlik gibi olumsuzluklar melekelerin, Allah'ın kurguladığı sistem gereği melekler vasıtasıyla yüklendiği, dolayısıyla Allah tarafından planlandığı belirtilmektedir. Anlaşıldığına göre, bir insanın veya toplumun tercihleriyle bir araya getirdiği ve içinde taşıdığı şartlara göre melekler iniyorlar, o insanın kalbinde olumlu veya olumsuz melekeleri oluşturuyorlar. Ayeti bu şekilde düşünmek, Allah'ın evrene koyduğu kanunların uygulamasını/sünnetini değiştirmeyeceğini ifade eden Fetih, 48/23, Fatır, 35/43, Ahzab, 33/62 ve İsra, 17/77 gibi ayetlerle de uyumluluk arz ediyor.

Ayette; "attığın zaman (aslında) sen atmadın, Allah attı" ifadesiyle Sünnetüllah'ın tecellisinden bahsediliyor. Eylemlerin bir insana bakan tarafı vardır, bir de Allah'a bakan tarafı. "Attığın zaman" ifadesi insanın rolünü, "(aslında) sen atmadın (Allah attı)" ifadesi ise tesirin Allah'a ait olduğunu göstermektedir. Yani eylemleri sonuçlarıyla beraber yaratan Allah'tır.

Bedir Savaşının en kızıştığı anda Cibril'in talimatıyla Hz. Muhammed bir avuç kum alarak Kureyş ordusunun üzerine atıyor. Atılan kumun etkisiyle müşriklerin gözleri görmez oluyor. Onlar bu kumların temizliğiyle uğraşırken Hz. Peygamber hücum emri veriyor ve böylece inkârcılar bozguna uğruyor. Bu hadise ile aynı zamanda varlık âleminde meydana gelen her olayın sebeplere bağlanması açık bir şekilde kendini gösteriyor. Bilim dilinde "kozalite/nedensellik/sebep sonuç ilişkisi" dediğimiz bu olaya Kur'an "Sünnetullah" demektedir.

18. Bu (da) sizin için (ey mü'minler): İşte Allah (her zaman) inkârcıların (ve zalimlerin) tuzağını boşa çıkarır.

19. (Ey inkârcılar!) Eğer siz fetih/zafer istiyorsanız, işte size zafer? Eğer (insanlara saldırmaktan, zulüm ve haksızlıktan) vazgeçerseniz bu sizin için daha hayırlı olur. Eğer tekrar savaşa dönerseniz, Biz de döneriz. Askeriniz çok da olsa sizi kurtaramayacaktır. Çünkü Allah inananlarla beraberdir.

Savaş öncesi müşrikler Bedir için yola girmeden Kâbe'nin örtüsüne sarılarak "Ey Tanrımız! İki tarafın en doğrusuna yardım et, hangi taraf haklıysa ona fetih/zafer nasip et" şeklinde dua etmişlerdi. Ayetin ilk cümlesinde geçen "feth" kelimesi, dil bilimi açısından aynı zamanda "hüküm" ya da "karar" anlamı taşımaktadır. Yani "Ey İnkârcılar! Siz haklı tarafa zafer istiyordunuz, Allah da hükmünü, kararını doğrudan yana verdi ve sizi yenilgiye uğrattı."

20. Ey inananlar! Allah'a ve O'nun resulüne itaat edin ve artık (O'nun mesajını) işitmiş bulunduğunuz halde ondan yüz çevirmeyin! Bkz. 4/80 ve dipnotu.

21. Ve dinleyip kulak asmadıkları halde, "İşittik" diyenler gibi olmayın!

Burada bir umursamazlıktan bahsediliyor. Peygamberin emirlerini duyduğunuz halde duymazlıktan gelmeyin ya da umursamamanıza rağmen umursamış gibi yapmayın. Yani kalpleriyle inanmadıkları halde; "duyduk ve kabul ettik" diyen münafıklar gibi olmayın! Peygamberin Allah'tan getirdiği emirleri can kulağıyla dinleyin ve hayata geçirin. Zira o emir içerikli mesajlar hayata geçirilmek için verilmiştir, lafız tilaveti yapılarak insanları duygulandırmak için değil.

22. Gerçek şu ki, Allah katında yaratıkların en kötüsü (tehlikelisi) aklını kullanmayan sağırlar ve dilsizlerdir. Bkz. 2/18, 171, 6/39, 7/179, 17/97

İnsan düşünme, kavrama, anlama ve hükmetme yetisini kullanmazsa o insan hayvandan faksız duruma düşer. "(Allah) pisliği (huzursuzluğu, cehaleti, yobazlığı, azabı), akıllarını

kullanmayanların üzerine musallat eder." (Yunus 10/100) Böyle insanlar aklî melekelerini kullanmadıkları için doğruları duymazlar ve gerçekleri konuşmazlar.

23. Şayet Allah onlarda (iyiliğe yönelme konusunda) bir hayır (bir eğilim) görseydi onlara (hakikate dair mesajları) elbette işittirirdi. Ama (istemedikleri halde) onlara (Hakkı zorla) işittirmiş olsaydı; yine de yüz çevirenler olarak arkalarını dönerlerdi (çünkü inanmaya niyetleri yoktu).

24. Ey inananlar! Allah ve resulü, sizi, yeniden dirilişinizi sağlayacak (size hayat verecek) olan (Kur'an')a çağırdığı zaman bu çağrıya mutlaka uyun! Bilin ki Allah kişi ile kalbi arasına girer (kişinin yöneleceği istikamete göre kalbini o tarafa çevirir ve eğilimlerini yönetir. Unutmayın ki) sonunda hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız.

25. Bir de öyle bir fitneden sakının ki, o içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (aynı zamanda hepinize erişir). Biliniz ki Allah'ın cezalandırması şiddetlidir.

Onun için Allah "İçinizden, iyi ve yararlı olana davet eden, kötü ve yanlıştan alıkoyan bir topluluk mutlaka bulunsun" buyurmaktadır (A. İmran 3/104). Zulme seyirci kalmak da zulümdür. Yani zalimi seyretmek ve zulmüne karşı koymamak da zalimliktir. "Allah'ın laneti zalimleredir." (A'raf 7/44, Hud 11/18) Allah'ın lânet ettiği bir toplumun cezasız kalması düşünülemez. "Allah, zalimleri mutlaka helak edecektir." (Kasas, 28/59)

26. Ve yeryüzünde azınlıkta, çaresiz (ve korumasız bir topluluk) olduğunuz (ve zalim) insanların sizi kapıp (esir) götürmesinden (ya da öldürmesinden) korktuğunuz günleri de hatırlayın! Bu halde iken Allah sizi yer-yurt nasip ederek barındırdı, yardımıyla destekledi, şükredesiniz diye size temiz ve helâl rızıklar bahşetti.

Bu ayet, inananların hicretten önce, İslam'ın ilk dönemlerindeki güçsüz durumlarına, Medine'ye yerleşip orayı yurt edinirken çektikleri ıstıraplara ve Allah'ın lütuf ve ihsanıyla bu zorlukları aşmak için nasıl desteklendiklerine ilişkin bir hatırlatma yapıyor.

27. Ey inananlar! Sakın (size tebliğ edilen ilahi öğretilerle ters düşerek) Allah'a ve resule ihanet etmeyin (Kur'an'a ve Kur'an'ın peygamber hayatındaki uygulaması olan sünnete ters düşecek davranışlarda bulunmayın)! Size tevdi edilen kendi emanetlerinize de bile bile ihanet etmeyin (sadakatsizlik göstermeyin)!

Medine'deki Yahudi kabilelerinden Kurayza oğulları bir savaşta Hz. Peygamber'le daha önce yapmış oldukları antlaşmayı bozarak müşrikleri desteklemişti. Bu olay üzerine Hz. Peygamber onların kalelerini kuşatarak hesap sormuştu. Uzlaşma için Yahudiler hakem olarak Sa'd'ı seçmişti. Sa'd'ın vereceği hüküm hakkında bilgi almak üzere eski dostlarından Müslüman olmuş Ebu Lübabe'yi görevlendirmişti. O da aldığı görüşü Yahudilerin lehine çevirerek bildirmişti. Bu ayette Ebu Lübabe'nin yaptığının bir ihanet olduğu ve inananların ihanet etmemeleri gerektiği anlatılıyor. Böylece Ebu Lübabe'nin şahsında bütün insanlığa mesaj veriliyor.

Bu emanetler bir sonraki ve Nisa suresi 4/75. ayetlerde de ifade edildiği gibi kişiye Allah'ın lütfettiği kendi vücutları, ilahi öğretiler, maddi ve manevi nimetler, insani ve ahlakî değerler, verilen kamu görevleri, doğal zenginlikler, koruması altında olan eşi, çocukları, yaşlılar, çaresiz ve âciz kimselerdir.

28. Ve iyi bilin ki, mallarınız ve çocuklarınız (imanınızı ölçmek ve kemâle ermeniz için) birer imtihan vesilesidir. Ve büyük mükâfat âhirette Allah'ın yanındadır. Bkz. 63/9

Yani mallarınızın çokluğuyla, azlığıyla veya infakıyla, zekâtıyla; evlatlarınızın başarısıyla, başarısızlığıyla ya da geleceğiyle imtihan edileceksiniz. Allah'ın size yaşamınızı sürdürmeniz ve infak etmeniz için emanet ettiği nimetlerin üzerine çöküyor musunuz yoksa onları hakkı olanlarla paylaşıyor musunuz? Ya da haddiniz olmadığı halde başkalarının hakkını gasp ederek evlatlarınızın gelecek rızkını garanti altına almak için yatırım mı yapıyorsunuz? "Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ın istediği gibi bir hayat yaşamaktan alıkoymasın. Kim(ler)

böyle yaparsa, işte onlar zarara uğrayanlardır.” (Münafikûn 63/9) Ayrıca imtihanın derinliğini ve ciddiyetini daha detaylı görmek istiyorsak Tevbe 9/24. ayetine de bakabiliriz.

29. Ey inananlar! Eğer Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşarsanız; O, size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir. Kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Çünkü Allah, büyük lütuf sahibidir.

30. Hani inkârcılar seni tutuklamak, öldürmek ya da Mekke’den sürmek amacı ile sana tuzak kurmuşlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzaklarını boşa çıkarıyordu. Hiç kuşkusuz Allah tuzaklara karşılık verenlerin en güçlüsüdür.

31. Ayetlerimiz onlara okunduğu zaman şöyle derler: “(Evet) işittik, istersek biz de bunun benzerini söyleriz. Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.” Bkz. 25/5-6

“Esatîr” öncekilerin satıra dökerek yazdıkları şeyler, uydurma masallar, hikâyeler, hurafeler, destanlar demektir. İnkârcılar, Kur’an’ın ilahi bir kitap olmadığını, vahiy diye aktarılanların eskiden yazılmış olan kitaplardan alıntı, şehir efsanesi, masal vs. olduğunu iddia ediyorlardı.

32. Bir de (küstahça bir eda ile): “Ey Allah’ımız, eğer bu (Kur’an) bir gerçek olarak Senin katından ise, gökyüzünden üstümüze taş yağdır veya acıklı bir azap getir (de görelim bakalım)” demişlerdi. Bkz. 70/1-4

33. Oysa sen onların arasında olduğun müddetçe, Allah (tüm şehri helâk edecek şekilde) onlara azap edecek değildi. Ayrıca Allah, aralarında bağışlanma dileyenler varken onları cezalandıracak değildir.

İlk cümledeki Allah’ın onlara azap etmemesinin gerekçesi; Hz. Peygamberin önderliğinde İslâm’a çağrının devam etmesinden ve daha önceki zamanlarda olduğu gibi içlerinden nice temiz yürekli insanların bağışlanma dileyip imana gelme ihtimalindendi. Yoksa Hz. Peygamberin kişisel karizmasından ya da şahsî özelliklerinden kaynaklanan bir durum değildi. Öyle olsaydı Uhud Savaşında yaşananlar gerçekleşmezdi.

34. Onlar Mescid-i Haram’ın bakımına ehil olmadıkları halde (inananları) oradan alıkoyarken, Allah onlara ne diye azap etmesin? Oranın bakımına ehil olanlar ancak Allah’ın emirlerine uygun olarak yaşayanlardır. Fakat onların pek çoğu bunu bilmezler.

Allah, inancı ve düşüncesi ne olursa olsun, durup dururken kimseye azap etmez (Yunus, 10/44) ve inanmak konusunda da insanları iradeleriyle baş başa bırakır (Bakara, 2/256). Ama insanların hakları ve özgürlükleri, canları ve namusları mevzu bahis olunca hemen mazlumdan yana desteğini verir. Enfal 8/30’da müşriklerin, Hz. Peygamberin şahsında Müslümanları inanç ve ibadet özgürlüğünden yoksun bırakmayı hedef alan komplolarından bahsederken Allah’ın plan yapmada ve tuzaklara karşılık vermede en üstün olduğu vurgulanır.

35. Onların Kâbe’nin yanındaki duaları ıslık çalıp el çırpmaktan başka bir şey değildir. O halde ey inkârcılar! (Hakikati inatla) inkâr etmenizden (ve zulme ve haksızlığa devam etmenizden) dolayı tadın bakalım azabı!

Mekkeli müşrikler, Kâbe’nin etrafında el ele tutuşup ıslık çalarak ve alkış tutarak ibadet ederlerdi. Öyle ki; onların gürültüsünden başkaları ibadet edemez olurdu.

Bu ayetten şunu da anlıyoruz ki; müşrikler hiçbir zaman Allah’ı inkâr etmediler, somut varlıkları araya sokarak Allah’a daha yakın olmaya çalıştılar ve kendilerine göre ibadetlerini de aksatmadılar. Yani müşrik olmak için Allah’ı inkâr etmek gerekmiyor, Allah’la kul arasına birilerini sokmak ya da şefaat yetkisi tamamıyla Allah’a ait (Zümer 39/44) olmasına rağmen, Allah’ın dışındaki varlıklardan şefaat dilenmek yetiyor.

36. Şüphesiz ki, o inkâr edenler, (insanları) Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar ve harcayacaklardır. Sonra da bu kendilerine iç acısı olacak, nihayet yenilgiye uğrayacaklar ve inkârcılar toplatılıp cehenneme sevk edilecekler.

Bkz. 2/217, 4/76

37. (Bütün bunlar) Allah'ın kötü olanı iyi ve temiz olandan ayırması, kötü olanı kendi türünden olanla yan yana getirip bir araya toplaması ve (nihayet) onları topluca cehenneme koyması içindir. İşte hüsrana uğrayanlar onlardır.

38. İnkârcılara söyle: "Eğer saldırganlıklarından vazgeçerlerse geçmiş günahları bağışlanacaktır. Yok, eğer eski tutumlarına dönerlerse, daha öncekiler için geçerli olan kurallar onlar için de işleyecektir."

39. Ve artık (yeryüzünde) zulüm ve baskı kalmayıncaya ve insanların kulca yönelişleri bütünüyle ve yalnızca Allah'a adanıncaya kadar onlarla savaşın. Ama eğer direnmeyi bırakırlarsa (savaşmayı bırakın). Muhakkak ki Allah yaptıklarını hakkıyla görendir.

Bkz. 2/193

Burada başlamış bir savaş vardır. Ve bu savaşın başlama sebebi zulümdür, baskıdır, Müslümanların yurtlarından çıkarılmaya zorlanması, mallarının yağmalanması, hayat haklarının ve özgürlüklerinin ellerinden alınmasıdır. Her iki âyetin ilk cümlesi, bunu açıkça özetlemektedir. "Dinin ve insanların kulca yönelişlerinin Allah'a adanması" demek, Müslümanların inandıklarını özgürce yaşayacak ortamı oluşturmaları ve bu konuda yapılan saldırılara karşılık vermeleri için aldıkları savaş emrini yerine getirmeleri demektir. Yoksa yeryüzündeki bütün inanç sistemlerinin yok edilmesi, hangi adla olursa olsun İslâm'ın dışında hiçbir ekolun, sistemin, düşüncenin kalmaması, kültürlerin ortadan kaldırılması için savaşmak değildir. Öyle olsaydı Kur'an, "Sizin dininiz size, benim dinim bana" (Kâfirun, 109/6) demezdi.

40. Yine de yüz çevirir (düşmanlığa devam eder)lerse, artık bilin ki Allah sizin koruyucunuzdur. O ne güzel koruyucudur ve ne güzel yardımcıdır!

İslam, hiçbir zaman zorda kalınmadıkça ve saldırı olmadıkça savaşı önermez, onu bir son çare olarak görür. Allah'ı ve O'nun dinini yaşamak ve anlatmak için yola çıkanlara engel olunursa, onların dinî hürriyetleri ve ibadet özgürlükleri ellerinden alınırsa, başkalarının batıl inanç ve yaşamları onlara zorla dayatılmaya kalkılırsa işte o zaman Müslüman için savaş zorunlu olur.

41. Bilesiniz ki, (savaşta) ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a ve resule, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir. Eğer Allah'a ve hakkın batıldan ayrıldığı gün, (yani) iki ordunun (Bedir'de) karşılaştığı gün kulumuz (Muhammed')e indirdiklerimize inandıysanız (taksimatı buna göre yapın). Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

Savaşta alınan ganimetler beşe bölünür. Beşte dördü savaşa katılanlara, beşte biri de ayette sayılanlara taksim edilir. Tamamen Allah'ın desteğiyle kazanılmış bir savaştan sonra ganimetlerin tamamının savaşa katılanların kendilerine verilmesini istemeleri hadsizlik olur. Ganimetlerden Allah'a verilmesi, kamu yararına tahsis edilmesi demektir. Hz. Muhammed'e verilmesi, Peygamberin örtülü ödenek diyebileceğimiz herkes tarafından bilinmesi gerekmeyen siyasi ve sosyal amaçlı hizmetler için demektir. Yakınlarına verilmesi, birinci derecede yakınında bulunan fakirlerin ve savaşta şehid düşen askerlerin yakınlarının acil ihtiyaçları için demektir.

42. Hani (Bedir Savaşında) siz vadinin (Medine'ye) en yakın yamacında, onlar vadinin uzak yamacında (Mekke tarafında) idiler. Ticaret kervanı da vadi tabanına sizden daha yakındı. Eğer (savaş için) buluşmak üzere sözleşseydiniz anlaşmazlığa düşerdiniz (cesaretiniz kırılır, bu buluşmayı göze alamazdınız). Fakat Allah, işlenmesi gerekli olan bir emri yerine getirmek için böyle yaptı. Ta ki helak olan; apaçık bir delilden dolayı helak olsun, yaşayan da apaçık bir delilden dolayı yaşasın. Hiç kuşkusuz Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Yani düşman gerek asker sayısı gerekçe silah ve teçhizat bakımından sizden çok daha güçlü durumdaydı. Böylesine güçlü bir orduyla karşılaşacağınızı daha önceden bilseydiniz cesaretiniz kırılır, savaşıp savaşmama konusunda anlaşmazlığa düşerdiniz. Ama Allah yapılmasını murad ettiği işi yerine getirmek için sizi bir araya getirdi ve böylece inkârcılar, az sayıda bir İslâm topluluğunun maddi anlamda güçlü ve kalabalık bir düşman ordusunu nasıl yenilgiye uğrattığını görerek kahrından helâk oldu.

43. Hatırla o vakti ki, (cesaretiniz kırılmasın diye) Allah onları uykunda (rüyanda) sana (sayıca) az göstermişti. Eğer onları sana (olduğu gibi) çok gösterseydi, elbette çekinecek ve bu iş hakkında ihtilafa düşecektiniz. Fakat Allah (yardımıyla sizi bundan) kurtardı. Şüphesiz O, kalplerde olanı çok iyi bilendir.

44. Allah, ortaya çıkması gereken sonucun gerçekleşmesi (ve inananların zaferi) için savaş alanında karşılaştığınızda onları sizin gözlerinizde az gösteriyor, (üzerinize gelsinler diye) sizi de onların gözünde iyice azaltıyordu. (Biliniz ki) bütün işler, Allah'a döndürülecektir. Bkz. 3/13

45. (O halde) ey inananlar! Savaş durumunda (düşman) bir toplulukla karşı karşıya geldiğinizde, (asla gevşemeyin) sıkı durun ve Allah'ı çokça anın (O'nun sizinle beraber olduğunu hatırınızdan çıkarmayın) ki başarıya ulaşasınız!

"Allah'ı çokça anın" Anmak ismini sürekli tekrar etmek değil bilakis varlığını sürekli hatırda tutmaktır. Yani O'nun sizinle beraber olduğunu ve imanınızı koruduğunuz ve haklı olduğunuz müddetçe desteğini sizden esirgemeyeceğini unutmayın! Tıpkı Talût ve ordusunun Calût'la savaşırken; "Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır (ve sebat) yağdır, ayaklarımızı sabit (ve bizi metanetli) kıl, (zulmü hayat tarzına dönüştüren) inkârcılar topluluğuna karşı bize yardım et!" (Bakara 2/250) şeklinde dua ederek Allah'a güvendiği gibi siz de bu duygularla Allah'ı düşünün ve O'na güvenin. Zira "İnananlar yalnız Allah'a güvenirler." (Maide 5/11)

Allah'la kul arasındaki iletişim iyi sağlanırsa yani insan Allah'ın her zaman kendisiyle beraber olduğunu (Tevbe 9/49) düşünürse ve bu bilinç ile hayatını idame ettirirse, muvaffakiyeti o derece kolay olur. Allah, savaş halinde cephedeki kuluna, düşmana karşı sıkı durmasını ve kendisiyle irtibatlı olmasını emrediyor. Tâhâ, 20/46'da hidayete davet için Firavuna giden Musa ve Harun peygamberlere; "Korkmayın! Çünkü Ben, sizin yanınızda olacağım" buyurarak onlara cesaret veriyor ve bütün desteğiyle onların yanında olacağını hatırlatıyor. Hadid 57/4'te "Nerede olursanız olun O, sizinle beraberdir", Maide 5/12'de "Ben sizinle beraberim" şeklindeki ilahi mesajlar da gösteriyor ki, insan Yüce Yaratıcısı ile sürekli irtibat halinde olmalı, O'nun engin desteğinden, sınırsız rahmetinden ve limitsiz lütfundan ümit var olmalı, O'nu yanında hissetmeli ve o bilinçle yaşamalıdır.

46. Allah'a ve Resulüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin (tefrikaya düşmeyin). Sonra içinize korku düşer ve (bütün heybetiniz ve) kuvvetiniz elden gider. (O hâlde birbirinize karşı) sabırlı olun. Çünkü Allah, sabredenlerle beraberdir.

Allah'a ve Resulüne itaat emri verilirken bu emrin muhataplarının aynı zamanda her bakımdan fikir ve hareket birliği içerisinde olmaları gerektiği hatırlatılıyor. Sosyal bir varlık olan insanın kapasitesi sınırlıdır. Onun için münferit olarak hareket etmesi asla doğru olamaz. Birliğin olmadığı yerde başarı olmaz, zafer elde edilmez, doğru netice alınmaz. Ali İmran 103'te, "Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı sarılın, ayrılığa düşmeyin" buyrularak birliğin ehemmiyetine vurgu yapılıyor.

Tefrikanın ve çekişmenin ciddi bir enerji kaybına yol açacağına vurgu yapan ayet mü'minler için bu tehlikeye karşı uyanık olmalarını istiyor. "Ümmetin ihtilafında fayda olduğu" söylense de buradaki "ihtilaf" değil "niza'" dır, tefrikadır, çatışmadır, ayrılıktır, bozuşmadır, kavgadır. Niza ve tefrika uzlaşının ve tevhidin zıddıdır. Yani bölünmüşlüğün, parçalanmışlığın ve nifakın adıdır.

Nifakın olduğu yerde rahmet olmaz, tefrikanın ve niza'ın bulunduğu yerde kuvvetten söz edilemez. Onun için Allah, "eğer parçalanırsanız gücünüzü kaybedersiniz ama birliğinizi korumak için gayret gösterir, sabrederek kararlı ve dirençli tavır sergilerseniz o zaman Allah da sizinle beraber olur" buyuruyor.

47. Çalım satmak, insanlara gösteriş yapmak ve (inananları) Allah yolundan alıkoymak için yurtlarından/evlerinden çıkan (inkârcı)lar gibi olmayın! Allah, onların bütün yaptıklarını (sınırsız kudretiyle) kuşatandır. Bkz. 2/264, 4/38, 107/6

48. Hani şeytan (Bedir'de savaştan hemen önce) yaptıkları işleri kendilerine güzel göstererek (inkârcılara): "Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yok, ben sizin arkanızdayım" demişti. Fakat iki ordu birbirini görünce, (şeytan) birdenbire geri dönerek: "Benim sizinle hiçbir ilgim yok, ben sizin görmediğiniz (melekler)i görüyorum ve ben Allah'tan sakınırım, çünkü Allah'ın azabı çok şiddetlidir" demişti. Bkz. 14/22, 59/16

49. O sırada münafıklar ile kalplerinde (inkâr ve şüpheden) hastalık bulunan (bazı yeni Müslüman)lar (sizin zayıflığınıza bakarak): "Bunları dinleri (galip gelmek konusunda) yanılgıya düşürmüş" dediler. Hâlbuki kim Allah'a güvenip dayanırsa Allah ona yeter. Çünkü Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 2/14

"Kalplerinde hastalık bulunanlar" Müslüman kimliğine büründükleri halde iman kalplerine henüz nüfuz etmemiş sözde Müslümanlardı. Bunlar imanla küfür arasında bir çizgide mü'minlerle beraber Medine'ye hicret etmeyip Mekke'de kalan kişilerdi. Bu kimseler müşriklerle beraber istemeyerek de olsa savaşa çıkmışlar ve müşrik ordusu karşısında Müslümanların sayılarının az olduğunu görünce, "bunları dinleri yanılgıya düşürmüş" diyerek kendilerine göre güçlü gördükleri inkârcılar safında yer almışlardı.

50. O inkârcıları can çekişirlerken bir görseydin; melekler, yüzlerine ve sırtlarına vura vura (canlarını alırken onlara şöyle diyecekler): "Yakıp kavuran azabı tadın, bakalım! Bkz. 6/93

51. "İşte bu (ceza) sizin dünyada kendi ellerinizle işlediğiniz (zulüm ve haksızlığ)ın (ahiretteki) karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına asla haksızlık etmez!" Bkz. 3/182

52. Bu inkârcıların durumu tıpkı Firavun hanedanının (yandaşlarının) ve onlardan önceki (inkârcı zalim)lerin durumu gibidir. Onlar da Allah'ın ayetlerini inkâr (ederek zulmetmeye devam) etmişlerdi. (Ama) Allah günâhları yüzünden (onların da) yakalarına yapışmıştı. Çünkü Allah sonsuz kuvvet sahibidir, (hak eden için) azabı çetin olandır.

Hakk'a karşı direnmekte, zayıf ve güçsüzlere zulmetmekte, insanların temel hak ve özgürlüklerini ellerinden alarak yurtlarından çıkarılmaya zorlamakta Mekkeli müşriklerin durumu Firavuna ve ondan önce yaşayan inkârcı zorbalara benzetilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca muhtelif zamanlarda farklı hadiseler cereyan etmiş ve benzer sonuçlar gerçekleşmiş olsa da insanlar bunlardan ders almamaktadır. Bugünün Firavun ruhlu insanları sosyal hayatı derinden etkileyecek zulmün daha da ağırını değişik ortamlarda, zorbalığın ve azgınlığın daha da bunaltıcısını farklı versiyonlarla hayata geçirmektedir. Lâkin bu zalimlerin gözardı ettiği bir şey var; tarihin hangi döneminde olursa olsun çok güçlü olmalarına karşın Allah'a meydan okuyanlar, zulmedenler, hak yiyenler, adaleti ayaklar atına alanlar, çalıp çırpanlar, batılı Hakk'ın üstünde tutanlar her zaman kaybetmeye mahkûm olmuşlardır.

53. İşte (onların kendi yaptıklarının cezası) budur. Çünkü Allah, (koyduğu yasalar gereğince) bir topluma bahşettiği nimeti ve esenliği, o toplum kendi gidişini değiştirmedikçe asla değiştirmez Şüphesiz Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir. Bkz. R'ad 13/11

54. Bu inkârcıların durumu tıpkı Firavun hanedanının ve onlardan önceki inkârcıların durumu gibidir. Onlar Rablerinin ayetlerini yalanladılar, biz de onları günahları yüzünden helâk ettik. Firavun ailesini denizde boğduk. Zaten onların hepsi zalim kimselerdi.

Bu ayetle 52. ayet ciddi benzerlik gösteriyor. Her ikisinde de Firavun hanedanına ve ondan önceki inkârcı zalimlere atıfta bulunarak bugünkü zorbaların yaptığı kötülüklerin, işlediği günahların sınırsızlığına dikkat çekiliyor. Orada "günahları yüzünden yakalarına yapıştık" ifadesi yerine burada "günahları yüzünden helâk ettik" anlatımı yer alıyor. Her iki ayette de günâhlara vurgu yapılıyor, çünkü bu günahlar öyle fert planında işlenen sıradan hatalar değil, sosyal hayatı temelden etkileyen Allah'ın öğretilerine hayat hakkı tanımayan, inanç ve özgürlükleri baskı altına alan, zorbalık, dayatma, tahakküm gibi zulüm ve inkâr içerikli kötülüklerdir.

55. Şüphesiz, Allah katında yaratıkların en kötüsü, (Rablerinin nimetlerini göremeyen) inkârcılardır. İşte bu yüzden onlar iman etmezler.

56. Onlar, kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra da her defasında hiç çekinmeden antlaşmalarını bozan kimselerdir.

Hz. Peygamber Müslümanların Medine'ye hicret etmesinden sonra Medine'deki Yahudilerle bir sözleşme yaptı. Bu sözleşmeye göre "müşriklere karşı birlikte hareket edilecek, şehrin dışından gelen bütün saldırılara karşı birlik olunacak ve şehir savunması hep beraber yapılacaktı". Ancak Yahudi kabileleri Müslümanların başarılı çıkışını ve İslam'ın her geçen gün daha da yayıldığını görünce sözlerinde durmayarak antlaşmaya uymayan davranışlar sergilediler ve Müslümanların önünü kesmek için Mekkeli müşriklerle el altından anlaşmaya başladılar. Bu destekten cesaret alan Kureyşliler Müslümanları mağlup etmek için savaş hazırlığına başladılar. İşte bu savaş, o günün Yahudilerinin önünü açtığı Bedir Savaşı'dır.

57. Eğer onları savaşta ele geçirirsen, öyle cezalandır ki, geride kalanlara ibret olsun.

58. Eğer (antlaşma yaptığın) bir kavmin ihanet etmesinden korkarsan; sen de onlara karşı aynı şekilde davran (antlaşmayı boz). Şüphesiz ki Allah hainleri sevmez.

Bu âyet, anlaşmalara sadakat konusunda İslam'ın ne kadar hassas davrandığını ortaya koymaktadır. Muhataplar kim olursa olsun karşı taraf anlaşmaya sadık kaldığı müddetçe Müslüman taraf da yapılan anlaşmaya uymak zorundadır. Ancak taraflar arasında anlaşmayı bozacak sebepler zuhur ederse ya da karşı tarafın anlaşmayı ihlal eden bir durumu sezilirse o taktirde anlaşma bozulabilir.

59. İnkâr edenler (yaptıklarının bedelini ödemeden) yakayı kurtardıklarını sanmasınlar. Onlar, kendilerine azabımızın ulaşmasına engel olamayacaklardır.

60. O halde, onlara karşı toplayabildiğiniz kadar kuvvet ve atlı savaş birlikleri hazır edin ki bununla hem Allah'ın hem de sizin düşmanınız olan bu insanları, hem de Allah'ın bildiği ama sizin bilmediğiniz diğer düşmanları yıldırıp caydırabilesiniz. (Fakat bunu yapabilmeniz için maddi ve manevi anlamda büyük fedakârlık etmeniz gerekiyor) Allah yolunda her ne harcarsanız, karşılığı size eksiksiz ödenir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız.

Düşmana karşı günün şartlarına göre meşru ve insanî sınırlar içinde her türlü hazırlığı yapmak Allah'ın bir emridir. Ayette özellikle "atlı savaş birlikleri" ne vurgu yapılması, vahyin ilk muhataplarının yaşadığı dönemde savaşta en etkin aracın savaş atları olmasındandır. Demek çağın şartlarına göre, kara, deniz ve hava kuvvetlerine ait bütün araç gereçler, tanklar, kamyonlar, uçaklar, gemiler, toplar, füzeler, tüfekler, farklı savaş silahları ve bunlara ait mühimmat, ulaşım ve iletişim konusunda yapılması gereken her şey yapılmalıdır ve bu anlamda güçlü bir ekonomiye sahip olmak için gerekli çalışmalar ortaya konmalıdır. İslam'da tedbirsiz tevekkül diye bir şey yoktur. Bu konuda inananlar üzerlerine düşeni yapmak zorundadır. Surenin başından beri gelen ayetlere baktığımızda görüyoruz ki; Allah'ın yardımı hep kulun gayretinin arkasından gelmiştir.

Yani Müslümanlar ellerinden geleni fazlasıyla yapmış, Allah da haksızlığa uğrayan kullarından desteğini esirgememiştir. Ancak yeri gelmişken bir ayrıntıyı atlamamak gerekir. Müslümanların hedefinde hiçbir zaman savaş olmamalı. Çünkü İslâm, savaşı, kavgayı, yıkıp yakmayı, talanı durdurmak için gelmiş bir barış dinidir. Onun hedefi barışın ve esenliğin egemen olduğu mazlum ve mağdurların olmadığı bir dünya kurmaktır. Müslümanların savaş için yapacakları bütün hazırlıkların amacı caydırıcılık olmalıdır.

61. Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de barıştan yana ol ve Allah'a güven. Çünkü O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

62. Eğer onlar (barış yanlısı gözükerek) sana hile yapmak isterlerse (korkma, onlara karşı) Allah sana yeter. Zira seni hem (bizzat kendi) yardımıyla hem de mü'minlerle destekleyen O'dur.

63. Allah, inananların kalplerini uzlaştırmıştır (birbirine ısındırmış, pekiştirmiştir). Eğer sen (uzlaştırmak konusunda) dünyadaki her şeyi harcasaydın yine de onların kalplerini uzlaştıramazdın. Fakat Allah onları uzlaştırdı. Çünkü O'nun kudreti her şeye üstündür, hikmeti her şeyi kuşatmıştır.

Evs ve Hazrec kabileleri arasında cahiliye devrinden kalan büyük bir kin ve düşmanlık vardı. Her iki kabile de İslam ile şereflenince, Allah aralarındaki intikam duygularını kaldırdı, kalplerini birbirine ısındırdı. Öyle ki birbirlerine azılı düşman olan bu iki kabile bir araya gelerek İslam adına düşmana karşı tek vücut oldu. Bunlar gibi daha nice kabileler savaşa son vererek İslâm çatısı altında birleştiler. Bu ayet, Evs ve Hazrec kabilelerinin şahsında bütün inananlara bir mesaj verirken, bugün Müslüman oldukları halde birbirlerine düşman olan toplumlara ne demeli? Allah bu insanların kalplerini neden uzlaştırmıyor? Ya da Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen kalpleri neden birbirine ısınmıyor? Barış dininin müntesipleri olarak barış için neden birlik olamıyorlar? Tevhid dininin mensupları neden tefrika içindedir? Bu soruların cevabı samimiyet ve tahkiki bir imanın olmaması ya da eksik olması olabilir mi? Bu ayetlerden büyük dersler çıkarmalıyız!

64. Ey Nebi! Allah sana da sana tabi olan mü'minlere de yeter.

65. Ey Nebi! İnananları (Allah için düşmana karşı) savaşa hazırla! Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz inkârcıya galip gelir. Eğer sizden (sabırlı) yüz kişi bulunursa, inkârcılardan bin kişiye galip gelir. Çünkü onlar anlamayan bir topluluktur.

Bu ayette, "gerçekten inanan ve gerekliliklerini yerine getiren yirmi kişinin, gerçeği ve doğruyu görmezden gelen iki yüz kişiye veya yüz kişinin bin kişiye üstünlük sağlayacağı" ifade edilmektedir. Burada, niteliğin nicelikten daha önemli olduğu vurgulanmaktadır; yüksek değer oranı olarak bire on değeri verilmektedir.

Kur'an'ın bu ifadesi bugün bilim dünyasının sosyo ideolojik alandaki nitelik-nicelik araştırmalarıyla da ortaya konulmuştur. Nitelik-nicelik verimliliği noktasında söz konusu oranın diğer alanlara da yansıması yüksek ihtimalle mümkün görünmektedir. Müminler bu durumun onlara verdiği özgüven, cesaret, sebat, coşku, odaklanma ve adanma melekeleriyle avantajlı pozisyona geçmektedirler veya başka bir deyişle, Allah onların içine çeşitli türde olumlu melekler indirip onlara yardım etmektedir. Kâfirler için "onlar anlamayan bir topluluktur" ifadesi kullanılmıştır. Onlar, ilgili konulardaki doğruları görmezden geldikleri için bilgi eksikliği içindedirler, durumu ve kendilerinin durum içindeki pozisyonunu anlayamamaktadırlar. Bu durumda onlar korku, panik, ümitsizlik, isteksizlik ve yılgınlık hissetmektedirler. Başka bir deyişle, Allah onların içine çeşitli türde olumsuz melekeler verip onları engellemektedir. Bu nedenle müminler, sağlam adım attıklarından emin olarak ve Allah'tan destek alarak cepheye çıkıyorlar. Ama karşılarındakiler Allah'a ve ahirete inanmayan, sadece dünyalık çıkarlar için çarpışmaya gelen, içinde haklı olmanın özgüvenini taşımayan, ölümden korkan, bencil hedefleri olan bir

gürûhtan ibarettir. Onların kalpleri kilitlidir, gözleri perdelidir, basiretleri bağlıdır, düşünsel ve duygusal güçleri yetersizdir. Hattâ onlar, düşünme yeteneği olmadığı için idealize olamayan, zora düştüğü zaman birbirlerini bırakıp kaçan diğer canlılar gibidirler. Çünkü onların birliktelikleri menfaate dayalıdır.

66. Şimdi Allah yükünüzü hafifletti, çünkü sizin güçsüz olduğunuzu iyi biliyor. Bu durumda, sizden sabretmesini bilen (dirençli) yüz kişi çıkarsa, bunlar iki yüz kişiye galip gelir ve sizden böyle bin kişi çıkarsa, Allah'ın izniyle iki bin kişiye galip gelir. Çünkü Allah (zulme karşı) direnenlerle beraberdir.

Tefsir otoritelerinin çoğu, bu âyetin Müslümanların zayıf olduğu Bedir Savaşı'ndan hemen sonra geldiği yönünde kanaat belirtmişlerdir. Bedir'de Müslümanlar kendilerinden sayı bakımından üç kat daha fazla olan ve silah ve teçhizat bakımından çok daha güçlü olan bir orduyu yenilgiye uğratmışlardı. Buna rağmen bu ayetlerin gelmesi ve ikinci ayette müminlerin zayıflığından bahsedilmesi aslında onların savaşı inanarak ve sabrederek kazandıklarına ama yüksek nitelikte olmadıklarına işaret edilerek uyarılması anlamına da gelir. İnsanın içinde, insanlar arasında ve evren bağlamında çalışan bu mekanizmaya ilişkin bu ayette verilen yüze iki yüz ve bine iki bin rakamlarının oranı bire ikidir. Önceki ayette ise bire ondu. Her iki ayette ifade edilen oranlar, nitelik-nicelik karşılaştırmalarında üst ve alt oranları vermektedir. Tarafların nitelik-nicelik kalitelerine bağlı olarak söz konusu oran, bire on ile bire iki arasında değişebilir. Ancak yine de bu oranlar, mutlak tavan-taban oranlar olarak görülmeyebilir.

67. Kıran kırana gerçekleşmiş zorlu bir meydan savaşı olmadıkça bir nebiye esir almak yakışık almaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Hâlbuki Allah âhireti (kazanmanızı) istiyor. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.

Meydan muharebesine dönüşmeden, Müslümanların galibiyetiyle sonuçlanan bir savaşta alınan esirlerle ilgili Hz. Peygamber ashabıyla istişare etmişti. Hz. Ebu Bekir, esirlerin fidye karşılığı serbest bırakılmasını istemiş, ama Hz. Ömer buna karşı çıkmıştı. Fidye karşılığı esirler serbest bırakılınca bu ayet nazil oldu. Ayet, yasa koyucu üslubuyla bildirmektedir ki, özgürlüklerin savunulması için Allah yolunda girişilen savaş dışında kimse esir edilemez ve fidye karşılığı bırakılamaz. Fidye için düşman askerlerini esir almak; insan onurunu zedeleyeceği, savaş disiplinini bozacağı ve ayrıca zaferi olumsuz yönde etkileyeceği için böyle bir uygulama doğru bulunmamıştır.

68. Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, (esirleri bırakmak için) aldığınız fidyelerden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu. Bkz. 30/1-5

69. Artık elde ettiğiniz ganimetten helal ve temiz olarak yiyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

70. Ey Nebi! Elinizin altında bulunan esirlere de ki: "(Bu savaşta sevdiklerinizle beraber malınızı mülkünüzü kaybettiniz fakat) eğer Allah kalplerinizde iyilik görürse; sizden alınan(lardan) çok daha güzelini (ve hayırlısını) size verecek ve sizi bağışlayacaktır. Çünkü Allah bağışlayandır, merhamet edendir."

Bedir savaşında alınan esirler arasında Hz. Peygamberin amcası Abbas ile yeğenleri Ebu Talip'in oğlu Âkil ve Nevfel de vardı. Hz. Muhammed Abbas'ı ve yeğenlerini diğer esirlerde olduğu gibi fidye karşılığı serbest bırakabileceğini önermişti. Abbas ise, fakir olduğunu ve fidye verecek gücünün olmadığını söylemişti. Oysa Mekke ordusunun iaşesini üstüne alan zenginlerden biriydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber amcası Abbas'a; savaşa çıkarken ne olur ne olmaz geri dönmeyebilirim düşüncesiyle başkalarına emanet ettiği altınlarının yerini söyleyince, Abbas hayrete düşmüş ve Hz. Muhammed'in risaletini kabul etmişti.

71. Eğer sana hainlik etmek isterlerse (üzülme, çünkü) daha önce Allah'a da hainlik etmişlerdi de Allah onlara karşı sana imkân ve kudret vermişti. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

72. İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin dostlarıdır. İnandığı halde (Medine'ye) göç etmeyenlere gelince, bunlar göç etmedikçe kendilerine karşı hiçbir yandaşlık, koruyuculuk (miras bırakmak) yükümlülüğünüz yoktur. Ama din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında antlaşma bulunan bir topluluk aleyhinde olmamak üzere, kendilerine yardım etmeniz gerekir. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

"Göçmenleri barındıranlar" ifadesi, Hz. Peygamber'den hem önce hem de sonra Mekke'den Medine'ye göç edenlere (Muhacirlere) kol kanat açıp bütün maddi ve manevi destekleriyle onların yardımlarına koşan; hiçbir maddi menfaat düşünmeden evlerini, bağlarını ve eşyalarını paylaşan Medineli Müslümanlara (Ensar'a) işaret etmektedir.

73. İnkârcılar da birbirlerinin (yardımcıları, koruyucuları, müttefikleri ve) dostlarıdır. Eğer (siz de kendi aranızda ittifak sağlayarak) gerekeni yapmazsanız, yeryüzünde bir karışıklık ve büyük bir bozulma olacaktır.

74. İman edip (Medine'ye) göçenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ile bu göçmenlere barınak sağlayanlar ve yardım edenler var ya; işte bunlar gerçek mü'minlerdir ve onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

75. Sonradan iman ederek hicret edip de sizinle birlikte cihada katılanlar da sizdendir. Fakat Allah'ın Kitabı'na göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmaya) daha uygundur. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

Bkz. 9/100, 59/8-9

9- TEVBE SÛRESİ

Tevbe Suresi 128 ve 129. ayetler hariç Medine döneminin sonlarında, hicretin dokuzuncu yılında indirilmiş olup 129 ayettir. Sûrenin büyük bölümü, Tebük seferiyle ilgili konuları ele alır. Adını da bu sefere katılamayanların tevbelerini dile getiren 104. Ayetten almıştır. Surede, yaptıkları anlaşmalara bağlı kalmayan düşmanlarla ilişkilerin kesilmesi, Ehl-i Kitap'le ilişkiler, cizre ve zekât hükümleri, Allah'ın elçisiyle birlikte hareket edenlerin kurtuluşa erecek olması, Muhacir ve Ensar ile onlara tam uyanlardan Allah'ın razı olacağı ve onların da Allah'tan hoşnut kalacağı, Kur'an'ın Müslümanlar üzerindeki etkileri konu edilmektedir

Kur'an'da başında besmele olmayan tek suredir. Başında besmele bulunmamasının birkaç sebebi vardır. Bunlardan birincisi: Tevbe suresi uzun bir aradan sonra nazil oldu ve muhteva bakımından Enfal suresinin devamı niteliğindedir. İkincisi: Sure müşriklere ve münafıklara karşı tehditler içerdiği ve müşriklere karşı savaş ilânı ile başladığı için rahmeti, selâmeti ve barışı ifade eden Besmele surenin başında yer almamıştır. Üçüncüsü ise: Bu sure ile Müslümanların daha önce ortak savunma ve benzeri hususlarda müşriklerle yaptıkları antlaşmaların tamamen kaldırıldığı beyan edildiği için başına Besmele konmamıştır.

1. (Bu ilân,) Allah ve Resulü tarafından, kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklere (ateşkes hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığını bildiren) bir ültimatomdur!

2. (Ey müşrikler!) Yeryüzünde dört ay daha rahatça dolaşın. Ama şunu bilin ki siz, Allah'ı aciz bırakamazsınız. Hem Allah, mutlaka inkârcıları rezil edecektir.

Ayette geçen dört ay haram aylardır. İslam öncesi Arabistan'da yaygın olan örfe göre, haram aylarda (Muharrem, Receb, Zilkâde ve Zilhicce ayları) savaş olmazdı. Kur'an, bu saldırmazlık dönemlerini korumak ve çoğu zaman birbiriyle kavgalı olan kabileler arasında barışı sağlamak amacıyla bu eski örfü bozmamış, bilakis barışa vesile olur düşüncesiyle destekleyip güçlendirmiştir.

3. Ve (bu ültimatom her kabileden çok sayıda kişinin bir araya geldiği) büyük hac gününde, insanlara Allah'tan ve Resul'ünden bir bildiridir. (Herkes bilsin ki;) Allah ve Resulü, artık müşriklerden uzaktır. Şu hâlde (Ey müşrikler) eğer tevbe ederseniz; bu, sizin için daha hayırlıdır. Yok, eğer yüz çevirirseniz; bilin ki siz, Allah'ı aciz bırakacak değilsiniz. (Resulüm!) Küfredenleri elem verici bir azapla müjdele!

4. Ancak antlaşma yaptığınız müşriklerden, size karşı hiçbir eksiklik yapmamış ve sizin aleyhinize hiç kimseye yardım etmemiş olanlar, bu hükmün dışındadır. Onlarla yaptığınız antlaşmaya, sürenin sonuna kadar bağlı kalın. Şüphesiz ki, Allah, sorumluluk bilinciyle yaşayanları sever.

5. Haram aylar bitince; (antlaşmaya ihanet eden ve öldürmek niyetiyle size saldıran) müşrikleri kıstırdığınız yerde katledin. Onları yakalayın, hapsedin, gelip geçecekleri bütün yolları tutun. Eğer tevbe ederler, Hakk' tan yana olduklarını davranışlarıyla gösterirler ve zekâtı verirlerse kendilerini serbest bırakın. Çünkü Allah bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz.2/191, 4/91, 47/4

Bu ayette, inananlara karşı öteden beri saldırı halinde bulunan ve Müslümanları yok etmek için fırsat kollayan ve onların güçsüz zamanlarını gözetleyen, şartlar kendi lehlerine geliştiği zaman antlaşmaları bozan müşriklere bir tehdit var. Bazı müşriklerin esir alınması ve hapsedilmesi stratejiktir. Ele geçirilen düşman askerlerinden bir kısmının daha sonra salıverilmek kaydıyla esir olarak tutulması, bilgi akışının sağlanması ve düşmanın planlarının deşifre edilmesi açısından çok önemlidir. İslam ordusunun belirlediği hedefe varması bakımından Allah, inanan kullarına bu şekilde bazı taktikler veriyor.

Âyette geçen "katele" kelimesi her yerde öldürmek anlamına gelmez. Bakara Suresi'nin 2/54. âyetinde "fektulu enfuseküm" cümlesindeki "katele" fiilinin emr-i hazırı burada öldürmek anlamında kullanılmamıştır. Eğer öyle olsaydı, "kendinizi öldürün" demek olurdu ki bu doğru olmazdı. Ama ıslah edin, etkisiz hâle getirin anlamı verirsek -ki doğru olan da budur- işte o zaman manâ oturur. Yani "…içinizdeki kötülükleri öldürün (ıslah edin, etkisiz hâle getirin) …" Çünkü Hz. Musa'nın kavminin buzağıya tapmakla kendilerine büyük kötülük ettiklerini, onun için hemen Allah'a tövbe ederek içerlerindeki kötülüğü ıslah etmelerini istemiştir. Bu âyetteki "katledin" ifâdesini "etkisiz hâle getirin" olarak almak daha doğru olur. Çünkü yakalanan esirlerle ilgili aşama aşama yol gösteriliyor. Sırasıyla size zarar vermemeleri için etkisiz hâle getirin, kaçmaya fırsat vermeden yakalayın, yeniden zararlı ve etkin hale gelmemeleri için hapsedin, diğer arkadaşlarıyla tekrar irtibata geçmemeleri için bütün yolları kesin. Eğer öldürün anlamı çıksaydı bu aşamalar sıralanmazdı.

6. Eğer müşriklerden biri (ister savaş isterse barış halinde olsun) senden can güvenliği konusunda yardım isterse kendisine can güvenliği sağla (onu korumana al) ki, (senin yanına kaldığı müddetçe) Allah'ın kelamını işitme imkânı bulsun. Sonra da onu kendisinin güvende yaşayabileceği bir yere ulaştır. Çünkü onlar gerçekleri bilmeyen bir topluluktur.

"Allah'ın kelâmını işitme imkânı bulsun" vurgusu, cihadın amacına işarettir. Nitekim İslâm'ın tek hedefi vardır o da insanı kazanmak ve onun hayatını yeniden inşa etmektir. İslam'da savaş zulme karşı gelişin, baskılara boyun eğmemenin, dik durmanın eyleme dönüşmüş halidir. Eğer hayatlar Allah'ın

istediği şekilde inşa edilirse zulmün ve zorbalığın yerini adalet ve hakkaniyet, dayatmanın ve baskının yerini dayanışma ve özgürlük alır ve artık savaşa da gerek kalmaz.

7. Mescid-i Haram yanında kendileriyle antlaşma yaptıklarınızın dışında, o (sözünden dönen) müşriklerin Allah katında ve Resul'ünün yanında nasıl (geçerli) bir sözleşmeleri olabilir? Şu hâlde o (anlaşmalı olanlar), size karşı (doğru) bir tutum takındıkça, siz de onlara karşı doğru bir tutum takının. Şüphesiz ki Allah, kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanları sever.

8. (Başka) nasıl olabilirdi ki? Eğer (düşmanlarınız) size üstün gelselerdi (size karşı) ne bir sorumluluk üstleneceklerdi ne de yaptıkları antlaşmayı tanıyacaklardı. (Şimdi de ahde bağlılıktan bahsederek) dilleriyle sizi razı etmeye çalışıyorlar ama kalpleriyle kötülüğünüzü istiyorlar. Zaten onların çoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

Yani size karşı onların eline bir fırsat geçse bırakın sözlerinde durmayı, gözünüzün yaşına bakmadan, şahsi hukukunuzu da gözetmeden sizi bir kaşık suda boğarlar. Onların her şeyi yapmacıktır, insanlıkları dillerinin ucunda sahte ifadeden ibarettir. Onların kalplerinden geçenlerle, ağızlarından çıkanlar aynı kişiye ait değilmiş gibi taban tabana zıttır.

9. Basit bir kazanç uğruna Allah'ın ayetlerini gözden çıkardılar ve halkı O'nun yolundan alıkoydular. Gerçekten onların yaptıkları şeyler ne kötüdür.

Dünyanın ve dünyalıkların cazibesine kendilerini kaptırarak Allah'ın âyetlerini umursamadılar ve vahyin belirlediği sınırların dışına çıktılar. Hayır adına ne varsa hepsinden uzak kaldılar. Kötülük adına da ne varsa hepsine yakın oldular. Böylece hayrın değil şerrin temsilcileri oldular.

Aynı durum bugünün bazı Müslümanları için de geçerlidir. Dünyalık geçici çıkarlar için Mushaf'ına çok fazla değer verdikleri halde Kur'an'daki ilahi mesajları önemsemiyorlar, hoşnutsuzluğuna vesile olacak davranışlar sergiliyorlar, ona itibar etmiyorlar, direktiflerini ciddiye almıyorlar, hükümlerini görmezlikten geliyorlar, en önemlisi onu hayat nizamı olarak görmüyorlar, onun için hayatlarına taşımıyorlar, emirlerini icra etmek ve yasaklarından uzak durmak konusunda gerekli hassasiyeti göstermiyorlar. Kur'an için savaşmayı hatta can vermeyi göze alıyorlar, onun için slogan atmayı ve gösteri yapmayı ihmal etmiyorlar ama fani dünyanın ucuz menfaatlerine sıra gelince onun belirlediği sınırları kolayca çiğneyebiliyorlar.

10. Onlar bir mü'min hakkında ne ettikleri yemini tanırlar ne de imzaladıkları antlaşmayı. İşte onlar o kadar zalim kimselerdir.

11. Eğer tevbe ederler (ve bu tevbenin göstergesi olan) namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı hakkıyla verirlerse sizin din kardeşleriniz olurlar. Biz ayetlerimizi, bilen bir topluluk için böyle açık seçik ortaya koyarız.

Hangi dinden ve görüşten olursa olsun, pişmanlık duyarak tevbe eden, Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı ikame eden ve zekâtı verenler dinde kardeş sayılırlar. Burada yalnız tevbe ederek İslam'a girmek yani Müslümanların safında yer almak yeterli bulunmamıştır. Çünkü namaz ve zekât imanla küfür arasındaki farkı ortaya koyan en belirgin özelliklerdendir. Namazını vaktinde ikame eden ve zekâtını da gerektiği gibi veren bir insanın küfürden yana davranış sergilemesi mümkün değildir.

12. Ve eğer antlaşmalardan sonra, yine yeminlerini bozarlarsa ve dininize saldırırlarsa, bu durumda küfrün önderleriyle savaşın. Çünkü onlar, yeminlerine riayet etmeyen kimselerdir. O zaman belki (azgınlıklarından) vaz geçerler.

Bkz. 2/190, 9/29

13. (Ey inananlar!) Yeminlerini bozan, resulü (yurdundan) çıkarmak için ellerinden geleni yapan ve üstelik size (sıcak) saldırıyı ilk defa kendileri başlatan bir topluluğa karşı savaşmaktan geri mi duracaksınız? Onlardan (yoksa) korkuyor musunuz? Eğer inanıyorsanız, bilin ki, Allah('ın azabı) korkulmaya daha layıktır.

Bkz. 8/30, 17/76, 60/1

14-15. Onlarla savaşın ki, Allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın, onları rezil etsin, sizi onlara galip kılsın ve inanan toplumun kalplerini ferahlatsın. Ve kalplerindeki öfkeyi gidersin. Allah (insanların iyi niyet ve amellerine göre) dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Bir önceki âyette savaşın gerekçesi ortaya konuyor. "Yeminlerini bozan!" yani antlaşma yaptıkları halde sözleşmelerine uymayan, "Rasulü (yurdundan) çıkarmak için ellerinden geleni yapan!", Allah'ın elçisine görevini yapıyor diye yaşama hakkı tanımayan, "Saldırıyı ilk defa kendileri başlatan!" yani "Durup dururken, savaş için herhangi bir haklı sebep yokken sadece Müslümanları yok etmek için ilk saldırıyı başlatan!" diyor. Üstelik bu durumda; "Böyle bir topluluğa karşı savaşmaktan geri mi duracaksınız?" şeklinde uyarıda bulunarak savaşmanın da bir sosyal sorumluluk olduğu anlatılıyor. Burada savaşmanın gerekçeleri bir bir sıralanıyor. Ve şartlar gerçekleştikten sonra artık savaş kaçınılmaz hâle geliyor. Hattâ savaştan korkmanın ve kaçmanın bir itaatsizlik olacağı vurgulanıyor. Çünkü Müslüman mazlum olamadığı gibi zulme seyirci kalamaz, hayatı akışına bırakamaz, "Garip ve mazlum olarak yaşarsam cennet bana hak olur…" diyemez, ümitsizliğe de düşemez. Zalimin karşısına dikilmezse zulme rıza göstermiş olur. Zulme rıza zulümdür. Âyetteki, "Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın!" ifâdesi, hem zulmün bertaraf edilmesi hem de zalimlerin mutlaka cezalandırılması ve bu cezanın da sorumluluk alan inananların eliyle verilmesi gerektiği anlatılıyor.

16. (Ey inananlar!) Yoksa siz, içinizden cihad edip Allah'tan, Resulünden ve mü'minlerden başkasını dost (ve yardımcı) edinmeyenleri ortaya çıkarmadan (refah içinde yaşayarak kendi halinize) bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

Ayette geçen dostluğun ne anlama geldiğini daha iyi kavramak için A. İmran 3/28 ve Nisa 4/139 ayetlerine ve bunların dipnotlarına bakabiliriz. Enfal 8/72. ayetinde hicret eden Müslümanlarla hicret etmeyen Müslümanlardan bahsederken "İnandıkları halde (Medine'ye) göç etmeyenlere gelince, bunlar göç etmedikçe kendilerine karşı hiçbir yandaşlık, koruyuculuk yükümlülüğünüz yoktur" buyruluyor. Burada kast olunan dostluk, destek, iş birliği, dayanışma ve yardımlaşma konusundadır. Zaten ayetin devamında da "din konusunda sizden yardım isterlerse, kendilerine yardım etmeniz gerekir" buyrulmaktadır. Buna göre, "İslam Devletinin kurulduğu Medine'deki Müslümanlar ile Medine'ye hicret etmeyen Müslümanlar arasında bu bağlamda bir dostluk kurulamaz. Aynı zamanda buradan da anlıyoruz ki; Müslümanlar ile Yahudi ve Hristiyanlar arasında Medine'deki İslâm devletinin ilk yıllarında var olan, ancak sonradan-yasaklanan dostluk da iş birliği ve dayanışma bağlamındaydı. Aynı durumu Kur'an'ı rehber edinerek, evrensel ahlak ve hukuk kurallarına uyularak bugüne de uyarlamak gerekir.

17. Hakkı inkâr ettiklerine bizzat kendileri şahitken, Allah'ın mescitlerini onarmalarına (ve bunu istemelerine hak ve yetkileri) yoktur. İşte onların yaptıkları boşa gitmiştir. Ve onlar ateşte ebedi kalacaklardır.

Yani müşrikler, kendilerinin inkârcı olduklarını bildikleri halde Allah'a ibadet maksadıyla yapılan Kâbe'yi onarmalarına asla imkân ve ihtimâl yoktur.

"Allah'ın mescitleri" anlatımı, sadece Mescid-i Haram-ı değil yeryüzündeki bütün mescitleri ihtiva eden bir ifadedir. O gün müşrikler Kâbe'ye sahip çıkıyorlardı, bugün de cami ile pek bir alakası olmayan insanlar cami inşa ederek günah çıkartmaya çalışıyorlar.

18. Allah'ın mescitlerini; ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı ikame eden, zekâtı veren ve Allah'(ın azabın)dan başka hiçbir şeyden korkmayan onarır. İşte, hidayete erenlerden oldukları umulanlar bunlardır.

19. (Siz ey müşrikler! Alışkanlık haline getirdiğiniz Kâbe'de) Hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram'ın bakım ve onarımını üstlenmeyi; Allah'a ve ahiret gününe inanan ve Allah yolunda cihat edenle(rın yaptığı işler)le bir mi tutuyorsunuz? Allah katında bunlar asla bir olamazlar. Ve Allah, (kendisine eş koşan) zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.

20. (Allah'a, elçisine ve gönderdiği kitaba yürekten) inanan, (sonra da onların istediği gibi bir hayat yaşamak için) hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşanların, Allah katında dereceleri çok büyüktür. İşte gerçek kurtuluşa erenler onlardır.

21. Rableri onları kendi katından bir rahmetle, hoşnutlukla ve içinde daimî ve kesintisiz nimet bulunan cennetlerle müjdeler.

22. (Onlar) orada ebedi kalacaklardır. Şüphesiz en büyük mükâfat Allah katındadır!

23. Ey inananlar! Eğer küfrü imana tercih ederlerse (ve İslâm'a karşı bir mücadelenin içinde olurlarsa), babalarınızı ve kardeşlerinizi bile veli edinmeyin! İçinizden kim(ler) onları (küfrü imana tercih ettikten sonra) veli edinirse, işte onlar, zalimlerin tâ kendileridir.

Bkz. 3/28, 4/139, 144, 5/51, 57, 19/81, 29/25, 58/22, 60/1

"Onları veli edinmeyin" yani onların velayeti altına girmeyin, onlardan yardım istemeyin, işlerinizi onlara havale etmeyin, onları koruyucu olarak görmeyin, desteklerini, ilgilerini beklemeyin. Zira onlar, inandıklarınızın düşmanı olduğu için sizi yanlış istikamete yönlendirirler.

24. De ki: "Eğer babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileniz, kazandığınız mallar, az kâr getireceğinden korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden meskenler sizlere Allah'tan, O'nun resulünden ve O'nun yolunda cihad etmekten daha sevimli geliyorsa, artık Allah'ın (azap) emri gelinceye kadar bekleyin. Şüphe yok ki Allah, günaha batmış bir topluluğu asla doğru yola erdirmez."

25. Andolsun ki; Allah, size (samimiyetinizden dolayı) birçok yerde ve Huneyn (savaşı) gününde yardım etmişti. Hani, çokluğunuz sizi böbürlendirmişti de size bir faydası olmamıştı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Sonra gerisin geri dönüp gitmiştiniz.

Huneyn, Mekke yakınında bir vadinin adıdır. Huneyn savaşı Müslümanlarla Havazin ve Sakif kabileleri arasında gerçekleşmiştir. Mekke'nin fethinden sonra İslam ordusunun güçlendiğini gören bazı Müslümanlar; "bu ordu artık yenilmez" diyerek kendilerini büyük görüp rehavete kapılmıştı. Bu sebeple savaşta fazlaca rahat hareket ederek çokluklarına güvenmişlerdi. Böylece İslam ordusu büyük bir bozguna uğrayarak hızla geri kaçmaya başlamıştı. Daha sonra Hz. Peygamberin, gayreti ve askeri dehası ile İslam ordusu yeniden toparlanarak galip gelmişti.

26. (Bu bozgundan) sonra Allah, Resulünün ve mü'minlerin üzerine sekinetini (kalplere huzur ve güven veren rahmetini) indirdi, görmediğiniz ordular gönderdi ve Hakka karşı direnenleri de azaba uğrattı. İşte inkârda direnenlerin cezası budur!

Bu savaşta Müslümanlar 5 şehit verirken, düşman ordusundan 70 kişi hayatını kaybetti, 6000'e yakın kişi de esir düştü. Düşman harp meydanına kadınları ve çocukları da getirdiği için esirlerin

çoğu kadınlardan ve çocuklardan oluşuyordu. Hz. Muhammed bazı sahabeleri Mekke'ye göndererek esirler için elbise aldırdı ve esirleri giydirdi. Esirlerin yakınları tarafından alınması için haber gönderdi. Birkaç gün bekledikten sonra gelen-giden olmayınca esirler, Müslümanlar arasında bölüştürüldü. Bölüştürülme işi bittikten sonra Havazin Kabilesi'nden bir heyet esirleri almak üzere Hz. Muhammed'in huzuruna geldi. Yapılan görüşmeler neticesinde Hz. Muhammed 6.000 esiri hiçbir karşılık istemeden gelenlere teslim etti.

27. Sonra Allah, bunun ardından yine dilediği kimsenin tevbesini kabul eder. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

28. Ey inananlar! (Bilin ki) müşrikler ancak birer murdardır (soyut pisliktir). Bu yüzden, bu yıl (yaptıkları hac)larından (Hicretin dokuzuncu yılından) sonra artık Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer (onların Kâbe'ye gelmemesinden dolayı) yoksul olmaktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse lütfuyla sizi zengin kılar. Şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

"Müşrikler ancak birer murdardır" ifadesi, onların maddi varlıklarının yani bedenlerinin, elbiselerinin pis olduğu anlamında değil, batıl inançları, manevi ve ahlâkî telakki ve davranışları bakımından soyut anlamda pis sayılmalarındandır. Mescid-i Harama girmeleri bu bakımdan yasaklanmıştır.

"Kâbe'yi ziyarete gelmemelerinden dolayı yoksul kalmaktan korkmak" cümlesinden anlıyoruz ki; Kâbe'yi ziyarete gelenlerin bugün olduğu gibi zamanına göre iktisadi anlamda çevreye ciddi katkıları oluyordu. Bu katkıların bitmesinden endişelenen Müslümanları teselli etmek için "Allah sizi zenginleştirir" ifadesi kullanılmıştır.

29. Allah'a ve ahiret gününe inanmayanlarla, Allah'ın ve O'nun elçisinin haram kıldığını haram kabul etmeyenlerle, kendilerine kitap verilenlerden hak dini din olarak benimsemeyenlerle (size karşı savaş başlatırlarsa), boyun eğerek kendi elleriyle cizye verecekleri zamana kadar savaşın! Bkz. 2/190, 9/12

"Cizye" sözcüğü "bedel" anlamında bir nevi güvenlik vergisidir. Bu vergi, İslâm devleti ya da toplumu bünyesinde yaşayan gayri Müslim vatandaşların mükellef olan erkeklerinden can ve mallarını koruma bedeli olarak yılda bir defa alınmaktadır. Cizyenin miktarı, yükümlülerin ekonomik durumları dikkate alınarak belirlenir. Akıl hastaları, bunaklar, çocuklar, kadınlar, köleler, körler, topallar ve yaşlılar cizye ödemezler. Cizye veren kişi İslâm'a girer ve Müslüman olursa cizye vermekten kurtulurdu.

Bu uygulama aynı zamanda gösteriyor ki; kimse dinini değiştirmeye zorlanamaz. Öyle olsaydı cizye vermek kaydıyla dinini yaşamaya devam eden insanlara dinlerini yaşama müsaadesi verilmezdi. Cizye vermelerinin sebebi; kendilerinin korunma konusunda herhangi bir sorumlulukları olmadığı halde İslâm devleti ya da toplumu tarafından korunmalarının sağlanmasıdır.

Bu ayeti, daha iyi anlamak için Muhammed 47/4 ayetiyle bir araya getirmek gerekir: "(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman hemen (onlar sizi öldürmeden siz onların) boyunlarını vurun. Onlara üstün geldiğiniz zaman bağı sıkı bağlayın (onları esir alın). Savaş bitince de onları ya karşılıksız olarak ya da fidye ile salıverin…"

30. Yahudiler: "Üzeyir, Allah'ın oğludur" dediler. Hıristiyanlar ise: "İsa Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah, onları kahretsin! Nasıl da haktan çevriliyorlar! Bkz. 2/116, 5/17 ve dipnotu, 72, 16/57, 43/15, 53/21, 72

31. (Yahudiler) Allah'la beraber (aşırı yücelttikleri din adamları olan) hahamlarını ve (Hıristiyanlar da aynı şekilde kendi) rahiplerini Allah'tan ayrı birer Rab konumuna getirdiler.

Meryem oğlu (İsa) Mesih'i de (zaten Allah'ın oğlu ilan ederek) rab edinmişlerdi. Hâlbuki onlara yalnız bir tek ilah (olan Allah')a kulluk etmeleri emredilmiştir. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır/yücedir. Bkz. 1/4, 4/36, 5/17, 51/56

Ayette geçen "ahbar" terimi, "hebr" sözcüğünün çoğuludur. Bu terim "Kitap ehlinin bilginleri" -daha çok Yahudi bilginleri- anlamına gelir. "Ruhban" terimi ise "rahip" sözcüğünün çoğuludur, Hıristiyanlarda genellikle manastırlarda yaşayan din adamları için kullanılır. Aynı zamanda insanlardan uzaklaşıp uzlete, riyazete çekilerek dünyalıkları ve dünya zevklerini terk eden ve kendini aşırı derecede ibadete veren kişiler anlamına gelir.

Yahudilerin hahamlarını, Hıristiyanların rahiplerini ilah edinmelerinden maksat, Allah'ın mesajlarını bırakarak sahte ilah edindikleri bu kişilerin vahiy dışındaki söylemlerine itibar etmeleri ve onların kişisel emir ve yasaklarına uymaları demektir ki bu da onların, din adamlarına kulluk etmesi anlamına gelmektedir. Ayetin devamında Allah: "Hâlbuki onlara yalnız bir tek ilah (olan Allah')a kulluk etmeleri emredilmişti" buyuruyor.

Aynı öldürücü tehlike bugünün Müslümanları için de geçerlidir. Allah ve resulü adına birçok şey farklı isimler altında Müslümanlara dayatılmaya çalışılıyor. Kur'an'la çelişmesine rağmen uydurma hadislerle Hz. Peygamber üzerinden meşrulaştırılarak bazı hurafeler Müslümanların hayatına sokulmak isteniyor. Hahamlarda ve rahiplerde görüldüğü gibi kişiler, özellikle bazı din adamları aşırı derecede yüceltilerek kendilerine tanrısal özellikler yükleniyor. Kutsanan bu kişiler üzerinden yanlış dini telkinlerle mütedeyyin insanlar yozlaştırılıyor ve bağnaz bir toplum meydana getiriliyor. Onun için kim tarafından ve hangi adla olursa olsun söylenenleri, yaşananları, Kur'an'a ve onun yaşanmış hali olan sünnete -ki sünnet Kur'an'ın kendisidir, ahlakıdır- giderek sorgulamalıyız. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum çünkü sünnet diye şişirilmiş ve içi hurafelerle, bidatlerle, uydurma mucizelerle doldurulmuş bir peygamber hayatıyla da karşılaşabilirsiniz. Müslümanlar olarak bilgili ve uyanık olmalıyız, aksi takdirde bizim de yukarıdaki sınıflardan bir farkımız kalmaz.

32. (İnkârcı gruplar) ağızlarıyla (boş ve mesnetsiz söylemleriyle) Allah'ın nurunu (Kur'an'la gönderilen hakikatin aydınlığını karanlıkla) söndürmek istiyorlar. Oysa kâfirler hoşlanmasa da Allah, nurunu tamamlamaktan asla vazgeçmez.

33. Müşrikler istemese de Allah, dini (İslam'ı) bütün dinlere üstün kılmak için resulünü hidayetle ve hak dinle gönderendir.

Bkz. 41/53, 48/28, 61/9

"Müşrikler istemese de Allah, nurunu tamamlamaktan asla vazgeçmez" ifadesi, kâfirlerin zoruna gitse de müşriklerin canı sıkılsa da Allah'ın, nurunu (dinini) mutlaka tamamlayacağı ve buna kimsenin engel olamayacağı anlamına gelmektedir. Bu vaad, sadece asr-ı saadette değil, geçmişten günümüze her zaman mü'minlerin kalplerine güven ve huzur aşılamıştır ve onların geçilmez gibi görülen engelleri aşarak yollarına devam etmelerini, inkârcıların bütün hile ve tuzaklarına rağmen, insani normları aşan gayretleriyle hedeflerine doğru ilerlemelerini sağlamıştır. Çünkü Allah, İnananların mutlaka galip geleceğini ve kendisinin her zaman onlara yardım edeceğini ve böylece nurunu tamamlayacağını müjdelemiştir. Yalnız bütün bunlar inananların gayretine, samimiyetine ve duruşuna bağlıdır.

34. Ey inananlar! Doğrusu (Yahudi) hahamların ve (Hıristiyan) rahiplerin pek çoğu insanların mallarını haksızlıkla yerler ve (onları) Allah yolundan alıkoyarlar. (Bir de) altını ve gümüşü biriktirip, Allah yolunda harcamayanlar var ya, işte onları pek acıklı bir azapla müjdele!

Bu din istismarının devam edebilmesi ve sömürü sektörünün ayakta kalabilmesi için dinin kaynağına doğrudan ulaşmak isteyenleri yanlış dini telkinlerle, aslı astarı olmayan fetvalarla Allah'ın yolundan alıkoyarlar. Aynı durum İslâm dünyası için de geçerlidir. Nikâh ve sünnet merasimleri, cenaze ve kabir başı organizasyonları, mevlit okumalar ve hatim indirmeler, ıskat-ı salât ve telkin aldatmacaları, muska yazmak, vs. gibi hiçbir dini dayanağı olmayan ritüeller icat edip fiyat borsaları oluşturulmaktadır. Bunları ve benzerlerini hahamlar ve rahipler yaptığı zaman yanlış oluyor da Müslüman sözde din adamları yaptığı zaman neden doğru oluyor? Din sömürüsü yaparak insanları gerçek dininden uzaklaştıran hahamlar ve rahipler azabı hak ederken, aynı işi yapan İslâm'ın sözde temsilcileri neden cenneti hak ediyor?

35. O gün (biriktirdikleri altın ve gümüşler) cehennem ateşinde kızdırılacak da onlarla alınları, yan tarafları ve sırtları dağlanacak ve kendilerine: "Bunlar biriktirdiğiniz altın ve gümüşlerdir. Hadi tadın bakalım, biriktirip sakladıklarınızı" (denilecek).

Bu ayetle Ali İmran 3/180. ayet arasında; cimrilik ederek ve tamahkârlık göstererek Allah'ın kendisine emanet ettiği nimetleri sahiplerine teslim etmeyen yani Allah'ın emanetine ihanet eden kimseleri ahirette bekleyen azap konusunda ciddi bir paralellik olduğunu görmekteyiz.

36. Şüphesiz gökleri ve yeri yarattığı günden beri koyduğu yasalar uyarınca Allah katında ayların sayısı on iki aydır. Bunlardan dördü haram olan (hürmet gereken Muharrem, Receb, Zilkâde ve Zilhicce) aylarıdır. İşte doğru hesap budur. O halde onlarda (Allah'ın koyduğu yasağı delerek) nefislerinize zulmetmeyin. Müşrikler sizinle nasıl toplu olarak savaşıyorlarsa, siz de onlarla (öylece) toplu olarak savaşın ve bilin ki Allah (kötülükten) sakınanlarla beraberdir.

Haram aylar, Arabistan'da yaygın olan ve Hz. İbrahim'den bu yana uygulanan Hz. Muhammed'in elçiliğinden önceki bir örfe göre, savaşılması, kan dökülmesi yasak olan saldırmazlık aylarıdır. Bunlar; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Ay sistemine göre yani hilalin doğup batması arasında geçen süre bir aydır ve bu şekilde bir yılda on iki ay vardır ve bunlara "kameri aylar" denir. Bu ayların isimleri sırasıyla şöyledir: 1. Muharrem, 2. Safer, 3. Rabiülevvel, 4. Rabiülahır, 5. Cemaziyülevvel, 6. Cemaziyülâhır, 7. Recep, 8. Şaban, 9. Ramazan, 10. Şevval, 11. Zilkade ve 12. Zilhicce.

37. (Savaşmak için) haram ayların yerini değiştirip sonraya bırakmak, küfrün ileri noktasıdır ki, onunla inkârcılar (daha derin bir) sapıklığa düşüyorlar. Allah'ın kutsal saydığı ayların sayısını bozmak ve O'nun haram kıldığını helal kılmak için (haram ayını) bir yıl helal, bir yıl da haram sayarlar. (Böylelikle) Allah'ın haram kıldığını helal kılmış olurlar. Yaptıklarının kötülüğü kendilerine çekici ve süslü gösterilmiştir. Allah, küfre batan bir topluluğu (kötü niyet ve eyleminden dolayı) doğru yola iletmez.

İslâm dünyasında yaygın olan Haram Aylar; Recep, Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem aylarıdır. Yani Kameri takvimin 7, 11, 12 ve 1. aylarıdır. Arap toplumu, bu ayları haram kabul eder ve bu aylarda savaş yapmazlardı. Ay takvimi ile güneş takvimi arasındaki yıllık 11 günlük fark nedeniyle hac mevsimi her sene 11 gün geri geliyordu. Ancak Araplar bu durumdan rahatsızdı. Çünkü onlar kendilerinin avantajlı olduğu ılıman bir mevsimde haccı sabitlemek istiyorlardı. Ayrıca haram aylardan üç tanesi art arda geldiğinden bu kadar uzun süre savaşmadan ve yağmalamadan duramıyorlardı. Hem haccı işlerine gelen bir mevsimde yapabilmek hem de ayların arasını açabilmek için haram ayların süresini kısaltır ve sırasını değiştirirlerdi. Bu yüzden haram ayların arasına fazladan bir ay katmak, bir senenin haram ayını bir başka seneye ertelemek gibi düzenlemelerle, kendi akıllarınca işi kitabına uydururlardı. Bu uygulama H. 8. yılında bu âyet

indirilinceye kadar devam etmişti. Hz. Peygamberin veda haccı, gerçek hac mevsimine denk gelmiş ve o yıldan beri hac gerçek tarihinde yapılmaktadır.

38. Ey inananlar! Size ne oluyor ki: "Allah yolunda seferber olun (savaşa çıkın)!" denildiği zaman yere çakılıp kalıyorsunuz? Yoksa ahiretten (vazgeçip yalnız) dünya hayatına mı razı oldunuz? (Unutmayın ki) dünya hayatının nimeti ahirete oranla pek azdır.

Bu ve bundan sonraki ayetler Tebük Seferi ile ilgili olarak inmiştir. Öyle ki bu sefer, gerçek Müslümanlarla münafıkları birbirinden ayırmıştır.

Bizans İmparatorluğu, Müslümanların hicretten sonraki başarılarından kaygılanmaya başlamış ve Hz. Muhammed öncülüğündeki İslam'ın yayılmasından ciddi rahatsızlık duymuştu. İslam'ın daha fazla kitlelere ulaşmasına engel olmak için Hristiyan olan Arapların da desteğini alarak bir çalışma başlatmıştı. Tam böyle bir zamanda Suriye'de bulunan Hristiyanlar, Bizans İmparatoru Heraklius'a bir mektup göndererek; "Muhammed'in öldüğünü, İslam coğrafyasında kıtlığın baş gösterdiğini, Müslümanların dağılmaya yüz tuttuğunu, dolaysıyla Medine'ye sefer düzenlendiği takdirde Müslümanların karşı koyamayacağını ve Hristiyanlık inancına katılabileceklerini…" bildirmişlerdi.

Bunun üzerine Müslümanları yok etmeyi planlayan Bizans İmparatoru 40.000 kişilik bir ordu hazırlayarak Medine'ye doğru yola çıkmıştı. Hicretin dokuzuncu yılında (M. 630'da) Bizans İmparatorunun Müslümanlara karşı büyük bir saldırı plânladığını haber alan Allah'ın Elçisi, genel bir seferberlik ilan ederek derhâl hazırlıklara başlanmasını emretmişti. Fakat münafıklar Romalılara karşı savaşmanın bir intihar olacağını ortaya atarak kendileriyle beraber yeni Müslüman olanların da bu sefere katılmamasını sağlamışlardı. Bütün olumsuz şartlara ve münafıkların engellemesine rağmen, Hz. Peygamber, sadık ve samimi Müslümanların gayretiyle topladığı 30.000 kişilik İslam ordusuyla Tebük'e doğru yola çıktı. İslam Ordu Tebük'e kadar gelmişti ki, Bizanslıların savaştan vazgeçtiği haberini aldılar. Hem tedbir hem de tebliğ amaçlı İslam ordusu yirmi gün boyunca orada kaldılar. Bu zaman zarfında, bölgedeki kabilelere Allah'ın dini anlatılarak temsille tebliğler yapıldı ve bölge halkının çoğu İslâm'ı kabul etti ve bölge İslâm devletinin egemenliği altına alındı. Bu seferde savaş olmamış ama Hz. Muhammed çok güçlü ve disiplinli bir ordu ile Bizans'ı püskürterek askerî ve siyasî açıdan önemli bir zafer kazanmıştır. Böylece Müslümanlar, Arap coğrafyasının en büyük gücü olduklarını herkese kabul ettirmiştir.

39. Eğer (emrolunduğunuz bu savaşa) seferber olup çıkmazsanız, (Allah) sizi elem verici bir azapla cezalandırır ve yerinize başka bir millet getirip koyar da siz ona hiçbir zarar veremezsiniz. Allah, her şeye gücü yetendir.

Tebük Seferi'ne katılacak olan Müslümanların işi oldukça zordu. Çünkü hem gidecekleri yer uzak hem de havalar sıcaktı. Savaşacakları düşmanları da güçlüydü. Kıtlık ve yokluk vardı. Genel seferberlik ilan edilmesine rağmen Müslümanların bir kısmı bu sefere sıcak bakmıyordu. Onun için sefer hazırlıkları uzun sürdü. Ancak Müslümanlar, kıtlığı, kuraklığı, sıcaklığı, uzaklığı bahane etmeden mutlaka bu sefere katılmalıydı, imanlarının ve sadakatlerinin gereğini yerine getirmeliydi. Aksi takdirde cezalandırılacakları bu âyetle kendilerine bildiriliyordu.

Demek, gerektiği zaman zulme karşı koymak, terörü engellemek, insan hak ve özgürlüklerini korumak, başka bir ifâde ile meşru savunma anlamındaki önleyici savaş da bir farzdır. Bizans'a karşı böyle bir vecibenin icrası için Müslümanların bir kısmı korkak ve ürkek davranarak sefere katılmak istemeyince bu defa hem teselli hem de uyarı amaçlı bir sonraki ayet nazil oldu.

40. Eğer siz (Allah yolunda savaşa çıkarak) o (nebi)ye yardım etmezseniz (mühim değil, Allah ona yardım edecektir). Hani vaktiyle inkârcılar onu iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir'le birlikte Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona Allah yardım etmişti. Onlar (Sevr dağında) mağarada bulunurken, o arkadaşına: "Tasalanma, çünkü Allah bizimle beraberdir" demişti. Bunun üzerine

Allah da o(na yardım etmiş ve arkadaşının kalbi)ne huzur ve güven indirmişti. Ve onu görmediğiniz ordularla desteklemişti. Böylece inkâr edenlerin sözünü (davasını) alçaltmıştı. Allah'ın sözü en yücedir. Çünkü Allah üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.

Bu ayet, Hz. Peygamber'in, M.S. 622 yılında Hz. Ebû Bekir'le birlikte Mekke'den Medine'ye hicretini anlatıyor. Ayette geçen; "İkinin ikincisi" ifadesi bir hiyerarşiyi îma etmiyor, iki kişiden birini anlatıyor. Yani Hz. Peygamberi işaret ediyor.

41. (Ey inananlar!) Kolay da olsa zor da olsa savaşa çıkın ve mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda yürekten çaba gösterin. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.

42. Eğer o (cihad) kolay bir kazanç ve normal bir yolculuk olsaydı elbette senin arkana düşerlerdi. Fakat o meşakkatli (mesafe) onlara uzak geldi. Gerçi onlar: "Gücümüz yetseydi herhalde biz de sizinle beraber çıkardık" diye yemin edecekler. Onlar bu yalanla kendilerini felakete sürüklüyorlar. Allah, onların yalancı olduklarını elbette bilmektedir.

43. Allah, seni affetsin! Doğru söyleyenler sence iyice bilinip, yalancılar belli oluncaya kadar (beklemeden seferden geri kalmaları için) onlara neden izin verdin?

"Allah seni affetsin!" deyişi bir suçlama ya da sorumlu tutma ifadesi değil, bir bağışlama ifadesidir. Söz konusu meselede serbest hareket ettiği kaygısıyla kendisini suçlu hisseden Hz. Peygamberi rahatlatmak için teselli anlamında kullanılmış bir ifadedir. Burada Tebük savaşına çıkmamak için mazeret uyduran münafıkların savaştan geri kalmalarına izin vermesi kastediliyor ki bu Hz. Muhammed'in yöneticiliğinin yetersiz olduğu ya da ahlakî bir zaafın yer aldığı anlamına gelmez. Ayette de belirtildiği gibi yalancıların bilinmesi ve tanınması bakımından onlara izin vermemesinin daha doğru olacağı bildiriliyor.

44. Allah'a ve ahiret gününe inananlar, mallarıyla canlarıyla savaşmaktan (geri kalmak için) senden izin istemezler. Allah, emrine uygun olarak yaşayanları çok iyi bilir.

Bkz. 24/62

Allah'a ve ahirete inananlar, inandıklarıyla ilgili iddiaları, çalışmaları gerek ulusal ve gerekse uluslararası arenada doğru yöntem ve araçlarla savunmak, karar mekanizmalarındaki kişi ve kurumları ikna etmek ve inandırmak konusunda toplantılar düzenlemek ve bu toplantıların düzenleneceği meclisler, şûralar oluşturmak durumundadır. "Mallarıyla canlarıyla savaşırlar" söylemi, bu anlamda mü'minlerin olması gereken bir özelliğini ortaya koyuyor.

45. Ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşüp kendileri de o şüphelerinin içinde bocalayan kimseler (savaşa katılmamak için) senden izin isterler.

46. Eğer onlar (gerçekten) sefere çıkmak isteselerdi, bunun için hazırlık yaparlardı. Fakat Allah, (korkaklıkları yüzünden) sefere çıkmaya kalkışmalarını istemediği için onları böyle bir girişimden alıkoydu. Kendilerine: "Peki, (sizler de kadın, çocuk, yaşlı ve hasta gibi) oturanlarla beraber evlerinizde oturun bakalım" denildi.

47. Eğer onlar da sizinle beraber (sefere) çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmayacak ve sizi fitneye düşürmek için aranızda koşuşturacaklardı. Aranızda onları dinleyecek kişiler de vardı. Allah, o zalimleri hakkıyla bilendir.

Tebük Seferiyle Müslümanlar çok büyük kazanımlar elde etti. Çünkü Bizans İmparatorluğunu dize getiren bir İslam Ordusunun Allah'ın izniyle sırtı yere gelmeyecekti. Bundan böyle başta Arap Yarımadası olmak üzere Müslümanlar ciddi bir şekilde güçlenmeye başladı. Güçlendikleri için de Bizanslılara yardım eden kabileler Müslümanlarla antlaşmalar yapmak zorunda kaldı.

Müslümanların büyüdüğünü gören kabileler İslam devletine karşı hayranlık duyarak gruplar halinde Müslüman oldu.

48. Gerçekten onlar daha önce de fitne çıkarmak istemişler, sana karşı çeşitli entrikalar çevirmişlerdi. Nihayet hak yerini buldu ve Allah'ın emri onların zoruna gitmesine rağmen açığa çıktı.

49. Onlardan bazıları da: "Bana izin ver (bu savaştan geri kalayım), beni fitneye (günaha) düşürme!" diyor. Haberiniz olsun ki, onlar zaten fitneye düşmüşlerdir. Şüphe yok ki cehennem, inkârcıları mutlaka kuşatacaktır.

Tebük Seferine katılmak istemeyenlerin çoğu İnkârcı oldukları halde Müslüman görünen münafıklardı. Bunların ileri gelenlerinden birisi de Abdullah b. Ubey b. Selul'dü. "Beni fitneye düşürme!" derken, "Bana baskı yapma, beni böyle zor bir sınava tabi tutma!" demek istemişti. Savaş, münafıklar için zordu. Çünkü inanmadıkları bir dava için kendileri gibi düşünenlere karşı savaşacaklardı.

50. Eğer sana (zafer gibi) bir iyilik erişirse; bu (durum) onları üzer. Eğer başına bir kötülük gelse: "Biz, (savaşa katılmayarak) baştan tedbirimizi almıştık (bizi ilgilendirmez)" diyerek (sizi sıkıntılarla baş başa bırakarak) keyif içerisinde dönüp giderler.

51. De ki: "Allah'ın bizim için takdir ettiği şeylerden başkası bize asla isabet etmez. O, bizim yardımcımızdır/dostumuzdur. Onun için inananlar yalnız Allah'a güvensinler."

İnsanın başına gelen her şey Allah'ın bilgisi dâhilindedir. Allah, kulu istemedikçe kötülük yaratmaz. Yarattığını ya kul hak etmiştir ya da hayırlı bir geleceğin habercisidir. Onun için inanan insan, Allah'tan gelen her şeye layık olduğunu bilmeli, en büyük yardımcısının, koruyucusunun, yol göstericisinin ve güvenilir dostunun Allah olduğuna inanmalı. Ayetteki "tevekkül", yan gelip yatarak işi Allah'a bırakmak değil; her türlü çabayı gösterip gerekliliklerini yerine getirdikten sonra sonucu Allah'a bırakmaktır, Onu vekil etmek ve Ona güvenmektir.

52. (Onlara) de ki: "Siz bizim için iki güzellikten (şehitlik veya zaferden) birinin dışında başka bir şey mi beklemektesiniz? Biz ise Allah'ın, ya (doğrudan doğruya) kendi tarafından veya bizim ellerimizle sizi cezalandırmasını bekliyoruz. Bekleyin bakalım (neler olacakmış), biz de (sizinle beraber akıbetinizin ne olacağını) bekliyoruz!"

Yani size göre biri (ölüm) kötü olabilir ama sizin, bizim için beklediklerinizin ikisi de bizim için güzeldir. Ölürsek şehit oluruz ki gideceğimiz yer gittiğimiz yerden çok daha güzeldir ve kalıcıdır, kalırsak gazi oluruz ki bu bizim için bir şereftir. Ama siz, bunların ikisinin de mutluluk olduğunu bilemezsiniz ve sadece geçici olanına sevinirsiniz.

53. (O münafıklara) de ki: "(Gösteriş için harcadıklarınızı) ister gönüllü verin isterse gönülsüz, sizden asla kabul olunmayacaktır. Çünkü siz, gerçekten yoldan çıkan bir kavim oldunuz."

Bu ayetten anlıyoruz ki; münafıklardan ve kâfirlerden İslâm'a hizmet adına asla yardım talep edilemez. Birtakım fonlar aracılığıyla onlar yardım etmek isteseler de asla kabul edilemez.

54. Onların harcamalarının kabul edilmesine, yalnızca, Allah'ı ve Resulünü (içten içe) inkâr etmiş olmaları, namaza ancak üşenerek gelmeleri ve harcadıklarını gönülsüzce vermeleri engel olmuştur.

Bkz. 4/142-143

55. Artık onların (kendilerine sınamak için verdiğimiz) malları ve çocukları sakın seni hayrete düşürmesin! Allah bütün bu (baştan çıkarıcı imkâ)nlarla onları bu dünya hayatında (yaptıklarından dolayı) cezalandırmak istemekte ve canlarının kâfir olarak çıkmasını murad etmektedir. Bkz. 9/85

"Onların malları," servetlerini, ekonomik güçlerini, "evlatları" ise etraflarındaki güçlü, kuvvetli ve etkili adamlarını işaret etmektedir.

56. (O münafıklar) mutlaka sizden (yana) olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Hâlbuki onlar sizden (taraf) değillerdir, ancak (onlar) korkularından öyle söyleyen bir topluluktur.

57. Eğer (sizden kaçıp) sığınabilecekleri (güvenli) bir yer, (barınabilecekleri) bir mağara hatta (başlarını sokabilecekleri) bir delik bulsalardı muhakkak ki onlar koşarak oralara yönelirlerdi.

58. Onlardan kimi de zekâtlar(ın bölüştürülmesi hususun)da sana dil uzatır. Eğer o sadakalardan kendilerine pay verilse hoşlanırlar, onlardan kendilerine pay verilmezse hemen kızarlar.

Müslümanlar mallarından %2,5 zekât veriyordu ve bu da fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere Beytülmal 'de toplanıyordu. Münafıklar ihtiyaçları olmamasına rağmen bunlardan kendilerine pay ayrılmasını ya da ayrılan payın daha çok olmasını istiyorlardı. İstekleri yerine getirilmeyince de "Peygamber zekât paralarını kendi akrabalarına dağıtıyor" şeklinde dedikodu çıkarıyorlardı.

59. Eğer onlar Allah ve Resulünün kendilerine verdiğine razı olsalardı ve: "Allah bize yeter, Allah bolluk ve bereketinde dilediğini bize verecektir, Resulü de bize verilmesini (sağlayacaktır), biz umudumuzu yalnız Allah'a bağlamışız" deselerdi (bu elbetteki kendileri hakkında daha iyi olurdu).

60. Zekâtlar yalnızca yoksullara, düşkünlere, zekât toplamakla görevli memurlara, kalpleri (İslam'a) ısındırılmak istenenlere, sözleşmeli (azad edilecek) köle ve esirlere, (borcunu vermeyecek kadar fakir düşen) borçlulara, Allah yolunda çalışanlara ve yolda kalmış kimselere verilir. Bu paylaştırma sırası Allah tarafından belirlenmiştir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 2/177, 215

Ayette geçen sekiz kategori, zekâtın verilebileceği bütün alanları göstermektedir. Zekât ya da sadaka zenginlerin sekiz kategoride yer alan kesimlere bir ihsanı değil, zenginlerin malının üzerinde hakkı olan ihtiyaç sahiplerinin payıdır.

Bu kategoride bulunanlar: Temel ihtiyaçlarını gideremeyecek kadar yoksul olanlar, hiç çalışamayacak durumdaki özürlü, hasta, yaşlı, yatalak ve benzeri durumda olanlar, zekât toplamakla memur olup ihtiyaçları topladıkları zekâtlardan karşılananlar, kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenen ve Müslüman olmaya meyilli kişiler, başkalarının boyunduruğu altında ezilen işçi, hizmetçi, esir ve köleler, borcunu ödeyemeyecek kadar sıkıntıya düşmüş ve acil paraya ihtiyacı olanlar, Allah'ın dinine hizmet için yola çıkmış ama ihtiyaçlarını karşılamakta zorlananlar, evinden, yurdundan uzak, memleketine dönemeyecek şekilde yolda kalmış kimselerdir.

61. (Yine) o münafıklardan kimileri de: "O, her şeye kulak veriyor (inanıyor)" diyerek nebiyi incitirler. De ki: "O hakkınızda hep iyi sözlere kulak veren biridir. Allah'a iman eder, mü'minlere inanıp güvenir. (O) içinizden iman edenler için de bir rahmettir. Allah'ın Resul'ünü incitenler var ya; işte onlar için acıklı bir azap vardır."

İslam toplumu içinde, çeşitli sebeplerden dolayı ve menfaati gereği kendini Müslüman göstererek Allah'a, Resulüne ve müminlere düşmanlığını gizleyen (Bakara, 2/8; Âli İmrân, 3/167; Mâide, 5/41) münafıklar hemen her konuda Hz. Peygambere muhalefet ederek, ona sınırsız sadakat gösteren Müslümanların güvenini sarsmaya çalışıyorlardı. Ayette ifade edildiği gibi "her şeye kulak veriyor (inanıyor)" diyerek; Peygamberin olmayan ve mantıklı düşünce ile izah

edilemeyen birtakım sesler işittiğini ve yanılarak bunları insanlara vahiy olarak yansıttığını söylüyorlardı.

62. (Münafıklar) sizin hoşnutluğunuzu kazanmak ve kendilerini (size) kabullendirmek için Allah'a yemin ederler. Oysa onlar mü'min olsalardı, Allah'ın ve Resulünün hoşnutluğunu kazanmayı daha gerekli görürlerdi.

63. Bilmiyorlar mı ki, kim Allah'a ve Resulüne karşı koymaya kalkarsa ona, içinde ebedi kalmak üzere cehennem ateşi vardır? İşte en büyük aşağılanma budur.

Allah'a ve resulüne karşı koymaya kalkmak; onlara meydan okumaktır, onların hayata müdahalesine karşı çıkmaktır, her konuda söz sahibi olamayacaklarını söylemektir, Kur'an'ın sadece bedevi bir Arap toplumuna geldiğini ve Hz. Muhammed'in yaşadığı çağın çok gerilerde kaldığını iddia etmektir. "Allah'a ve Resulü'ne karşı gelenler, kendilerinden öncekilerin alçaltıldıkları gibi alçaltılacaklardır" (Mücadele 58/5)

64. Münafıklar, kendileri hakkında, kalplerinde olan şeyleri ortaya çıkaracak bir surenin üzerlerine indirilmesinden korkuyorlar (ama ona rağmen alay etmeye devam ediyorlar). De ki: "Siz alay etmeye devam edin. Ama Allah o (içinizde söylemekten) çekindiğiniz şeyleri mutlaka ortaya çıkaracaktır."

Bkz. 47/29, 58/8

"Münafıkların haklarında bir surenin gelmesinden korkması", onların vahye inandığını ama gereklerini yerine getirmediğini gösteriyor.

65. Şayet kendilerine (neden alay ettiklerini) soracak olursan: "Biz sadece lâfa dalmıştık ve aramızda eğleniyorduk" diyecekler. De ki: "Allah'la, O'nun ayetleriyle ve Resulüyle mi eğleniyordunuz?"

Tebük Seferi öncesi, Hz. Peygamberin azmini gören münafıklar kendi aralarında: "Şu adamın haline bakar mısınız, kocaman Bizans İmparatorluğunu yenecek ve dünyaya hâkim olacak!" diyerek onu alaya alıyorlardı. Onların bu tavrı vahiy yoluyla Hz. Peygambere bildirilince kendilerine neden böyle saçmalıklarla uğraştıkları sorulunca onlar da ayette ifade edildiği gibi uydurma bir cevap verdi.

66. (O halde ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeye kalkmayın. Çünkü siz inandığınızı (açıkladıktan) sonra (bile bile yeniden) küfre saptınız. İçinizden (bilinçsizce bu konuşmalara katılan) bir grubu (tevbeleri sebebiyle) affetsek bile, (diğer) bir topluluğu (ısrarla) suç işlemeye devam ettikleri için (kesinlikle) cezalandıracağız.

Buradan anlıyoruz ki; sadece gevezeliğinden dolayı bu tür konuşmaları yapanlar ya da hoşlandığı için gevezelik yapanları dinleyenler belki affedilebilir. Ama Allah'ın dinini kasten alay konusu yapanlar asla affedilmeyecektir.

67. Münafık erkeklerle, münafık kadınlar (hangi toplumda olursa olsun) birbirlerindendir (hepsi aynıdır). Kötülüğü teşvik edip iyiliği engellerler ve cimriliklerinden dolayı ellerini sımsıkı tutarlar. Onlar Allah'ı unuttular; O da onları unuttu (rahmetsiz bıraktı). Gerçekten münafıklar günaha gömülmüş kimselerdir!

Burada bir anlamda münafıkların özellikleri sıralanmaktadır: Her daim kötülerin başarısını ve kötülüklerin egemen olmasını isterler, bunun için de doğrudan ya da dolaylı kötülüğü teşvik ederler. İyilere ve iyiliklere sürekli karşı çıkarlar, iyiliğin yayılmaması için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Olabildiğince cimridirler, gösteriş yapmanın dışında kimseye bir zırnık koklatmazlar, insanların yoksulluğundan zevk alırlar ve bunun devam etmesi için farklı planlar

yapar, komplolar kurarlar. Yaşamlarında, Allah yokmuş gibi hareket ederler, Allah'ın iradesinin hayatlarına müdahalesini asla istemezler.

Ayette geçen "Allah'ı unuttular, O'da onları unuttu" ifadesi, mecazi bir deyiş olup, ikiyüzlülüğü içselleştirmiş olan münafıklardan Allah'ın yardımını ve merhametini keserek onları terk edilmiş bir vaziyette bırakması demektir. Allah'a "unutmak" gibi bir eksikliği izafe etmek ya da O'nu bu tip zayıflıklarla nitelendirmek asla caiz değildir. Bu ayette olduğu gibi, Araf 7/5, Taha 20/126, Casiye 45/34'de ve daha birçok ayette de "unutmak" teriminin diğer bazı kelimeler gibi mecazi anlamda kullanıldığı görülmektedir.

68. Allah, münafık erkeklerle, münafık kadınlara ve inkârcılara içinde daimî kalacakları cehennem ateşini vadetmiştir. O (cehennem ateşi), onlara yeter. Ve Allah, onlara (yaptıkları yüzünden) lanet etmiştir. Onlara sonu gelmeyen bir azap vardır.

Lânet etmek, mahrum etmek, ilgilenmemek, yoksun bırakmak demektir. Allah'ın lânet etmesi, rahmetinden yoksun bırakması ve nimetlerini esirgemesidir.

69. (Onlara de ki:) "Sizler de sizden önce yaşayıp gitmiş kimseler gibisiniz. Onlar (kendi zamanlarında) kuvvetçe sizden daha güçlü, servetçe daha zengin ve sayıca daha kalabalıktılar. Onlar (bu dünyadan) kendi paylarını aldılar; siz de öncekilerin paylarını aldıkları gibi kendi payınızı alıp yararlandınız ve onlar gibi (dünya zevklerine) dalıp gittiniz. İşte onların dünyada da ahirette de amelleri boşa gitmiştir ve onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir.

70. Onlara kendilerinden önceki toplumların (yani) Nuh, Ad, Semud ve İbrahim kavminin, Medyen halkının ve yurtları altüst edilenlerin bilgileri gelmedi mi? Bu toplumlara, resulleri açık ve anlamlı mesajlar getirmişlerdi. Allah'ın (durup dururken) onlara zulmetmesi düşünülemezdi fakat onlar kendilerine zulmettiler. Bkz. 3/117, 10/44 ve dipnotu 16/33, 29/40

Kur'an'da birçok kez tekrarlanan bu ve bunun gibi geçmiş peygamberlerin kıssaları ders almamız için vahiy yoluyla bize anlatılıyorsa, bizim yaşadıklarımız da bizden sonrakilere tarih yoluyla intikal edecektir. Geçmiş kavimlerin yaşadıklarına baktığımızda isyan kokan ve zulüm içeren bütün davranışlarının onların helak olmalarına sebep olduğunu görüyoruz. Allah'ın dini için ortaya çıkan Hak ve halk kahramanlarının çalışmalarına baktığımızda da gayretlerinin boşa gitmediğine tanık oluyoruz. Eski ümmetlerin güzel eylemleri bizim tekâmül etmemize nasıl katkı sağlıyorsa, bizim faydalı eylemlerimiz de bizden sonraki insanların kemâle ermesine öylece katkı sağlamalıdır. Yani Allah'ın rızasını kazanmak, övgüsüne mazhar olmak ve bizden sonraki insanların duasını almak için model insan olmak durumundayız.

71. Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar da birbirlerinin dostları, koruyucuları ve yardımcılarıdır. Bunlar iyiliği emrederek kötülükten sakındırırlar, namazı ikame ederler, zekâtı verirler, Allah'a ve resulüne itaat ederler. İşte Allah bu kimselere rahmet edecek (onları bağışlayacak ve destekleyecek)tir. Şüphesiz ki Allah mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Burada kadın olsun, erkek olsun dostluk ve yardım konusunda müminlerle ilgili bir gerçek ortaya konuyor. Müşrikler ve münafıklar birbirlerinin dostu ve yardımcısı ise mü'min olan kadın ve erkeklerin de dost olmaktan ve birbirlerine yardım etmekten başka çareleri yoktur. İnananlar arasındaki dostluk ve yardımlaşma, öncelikli olarak iyiliği hayata geçirme ve kötülüğü bertaraf etme alanında görülmelidir. İşte tam bu noktada inananlar tek vücut gibi olmalıdır.

Burada bir anlamda gerçek mü'minin özellikleri sıralanıyor: Öncelikle mü'min, mü 'minin dostu ve kardeşi olmalıdır. (Hucurat 49/10). İyiliğin yayılması ve egemen olması için gayret göstermeli, kötülüklerin ortadan kaldırılması ve engellenmesi için mücadele vermelidir. Kendisine hayat hakkı veren ve yaşamını sürdürebilmesi için hesapsız nimetler bahşeden Yüce Yaratıcısıyla belli zamanlarda mutlaka bir araya gelerek hasbıhal etmelidir yani namazını kılmalıdır. Allah'ın

kendisine lütfettiği nimetleri ihtiyaç sahipleriyle paylaşırken cömert olmalıdır, zekâtı ve infakı ihmal etmemelidir. Allah'a ve elçisine kayıtsız şartsız, sorgusuz sualsiz teslim olmalı ve itaatte asla kusur etmemelidir.

72. Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, içinde kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde tertemiz barınaklar vaat etmiştir. (Ancak) Allah'ın rızası (hoşnutluğu) ise bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu, en büyük kurtuluştur ve en yüce bahtiyarlıktır. Bkz. 10/26, 48/5, 57/12

Kur'an'da birçok kez bahis konusu edilen "adn cennetleri" Allah'ın murad ettiği şekilde ömrünü tamamlayarak rıza-i ilahiye mazhar olmuş erdemli kişilerin ahiret âleminde gidecekleri müstesna yerlerdir. Sınırsız ilahi nimetlerin bulunduğu Adn ve Firdevs cennetleri gibi yerlerin mahiyeti konusunda çok fazla detaya girmek doğru olmaz. Zira dünya algısıyla cenneti ve cennetteki nimetleri anlamaya çalışmak sadece nefsin iğreti istekleri doğrultusunda cılız tasvirler ortaya çıkarır ki bunlar cenneti anlamak için yeterli olmaz. Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için nice sevindirici ve göz kamaştırıcı nimetlerin saklı olduğunu hiç kimse bilmez. (Secde 32/17)

73. Ey Nebi! İnkârcılarla ve münafıklarla mücadele et, onlara sert davran (taviz verme)! Onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü bir varış yeridir!

Bkz. 9/123, 48/29, 66/9

74. (Münafıklar, senin aleyhinde) kötü bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Hâlbuki kendilerini küfre götüren o (çirkin) sözleri kesinlikle söylediler ve (böylece) Müslüman olduktan sonra yeniden kâfir oldular. Ayrıca başaramadıkları şeye (sana suikast düzenleyerek seni öldürmeye) de yeltendiler. Münafıkların resule ve müminlere kin beslemelerinin tek sebebi, Allah'ın lütuf ve ihsanıyla inananların ihtiyacını gidermiş olmasıdır. Eğer (pişman olup) tevbe ederlerse, kendileri için daha hayırlı olur. Fakat yüz çevirir (aynı kötülüklere devam eder)lerse, Allah onları hem bu dünyada hem de ahirette elem dolu bir azaba çarptıracaktır. Artık onlar için yeryüzünde bir dost ve yardımcı yoktur.

Bkz. 5/59, 7/126, 85/8

Münafıklardan Cülas b. Süveyd ve Vadia b. Sabit, "Eğer Muhammed'in hakkımızda söyledikleri doğru ise eşeklerden daha beter olalım" şeklinde sözde kendilerine beddua ederek inananların kafasını karıştırmaya çalışıyordu. Konuşulanlara tanık olan Hz. Mus'ab, durumu Hz. Peygambere haber verdi. Hz. Peygamber, Cülas'ı çağırıp konuşulanların doğru olup olmadığını sordu. O da öyle bir konuşmanın olmadığına dair Allah adına yemin ederek Hz. Mus'ab'ı yalancı durumuna düşürdü. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu ve böylece Cülas'ın münafık olduğu ve Hz. Mus'ab'ın doğru söylediği anlaşıldı.

"Başaramadıkları şeye yeltendiler" ifadesi, öldürmek maksadıyla Hz. Peygambere düzenlenmek istenen suikaste işarettir. Tebük seferi dönüşünde münafıklar Hz. Peygamberi gecenin karanlığında bir tepenin üzerinden geçerken vurup uçuruma atmayı planladırlar. Münafıkların bu planını haber alan Hz. Muhammed tepelerin üzerinden giderken, ordunun çevredeki yolları izlemesini istedi. İzciler, yolda yüzleri örtülü bazı münafıkların kendilerini takip ettiğini görünce durumu peygambere haber verdiler. Böylece suikast önlenmiş oldu.

75. Onlardan bazıları: "Eğer Allah bize lütfundan bol mal verirse, sadaka verenlerden ve iyi amel edenlerden olacağımıza yemin ederiz" diye Allah'a söz vermişlerdi.

“Allah bize lütfundan bol mal verirse” ifadesi, Münafıkların bazılarının, Hz. Peygamber’e ve o’nun tebliğ ettiği dine ilgi duymaktan çok, Hz. Peygamberin ve onun getirdiği dinin onlara sağlayabileceği maddî nimetlere karşı ilgi duymalarına işaret ediyor.

76. Ne zaman ki Allah, lütuf ve kereminden onlara verdi, onlar da cimrilik ettiler ve (Allah’ın emrinden) yüz çevirerek (verdikleri sözden caydılar ve) dönüp gittiler.

77. Allah’a verdikleri sözden dönmeleri ve yalan söyleyip durmaları yüzünden, Allah da kendisine kavuşacakları güne kadar onların kalplerinde münafıklığı yerleştirdi.

78. (Münafıklar) bilmiyorlar mı ki, onların bütün sırlarından, (mü’minlerin aleyhine yaptıkları) bütün gizli görüşmelerinden Allah’ın haberi var? (Ve yine bilmiyorlar mı ki,) Allah, insan idrakini aşan, bilinmeyen ve görünmeyen şeyler hakkında eksiksiz bilgi sahibidir?

79. Sadaka vermek hususunda gönüllü bağışta bulunan mü’minlerle, güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler var ya; işte Allah asıl onları maskaraya çevirecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır.

Bu ayetler münafıkların yersiz ve anlamsız tepkilerinden bahsediyor. Hz. Peygamber mü’minleri sadaka vermeye teşvik ettiğinde; bazıları ellerindekinin çoğunu, bazıları da çok azını getirip teslim ediyordu. Münafıklar çok verenler için “gösteriş yapıyorlar”, az verenler için de “Allah’ın bunların sadakasına ihtiyacı yoktur” diyerek işi sulandırmaya çalışıyorklardı.

80. (Ey Resul!) Onlar için ister af dile ister af dileme. Onlar için yetmiş defa da af dilesen Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allah’ı ve resulünü inkâr etmelerindendir. Çünkü Allah, böylesine kötülüğe batmış bir topluluğu doğru yola çıkarmaz. Bkz. 9/113

Münafıkların başı durumunda olan Abdullah b. Ubeyy yatağında ölümle pençeleşirken oğlu Abdullah, Hz. Peygambere gelerek babasının bağışlanması için af dilemesini istemişti. İyi bir Müslüman olan Abdullah’ın hatırı için Peygamberimiz Abdullah b. Ubeyy için dua etmişti. Bunun üzerine Hz. Allah bu ayeti göndererek Müslümanların en yakınındaki anne-babası dahi olsa inanmayanların ve inanmamakta direnenlerin affedilmeyeceği konusunda kesin hükmünü vermiştir. Ayette geçen “yetmiş” sayısı, çokluktan kinayedir. Mesajın etkisini güçlendirmek için mübalağa sanatıyla pek çok anlamında kullanılmış bir ifadedir. Zira Arapçada “yetmiş” sayısı genellikle “çok, pek çok” anlamında da kullanılır. “Sen onlar için ne kadar çok af dilersen dile” demektir. “Akraba bile olsalar, cehennemlik oldukları belli olduktan sonra müşrikler için Allah’tan af dilemek, peygambere de müminlere de yakışmaz.” (Tevbe 9/13)

Hz. Peygamberin kendi akrabaları için bile şefaat etmesi söz konusu değilken, Müslümanlar peygamber şefaatine sığınarak hangi cüretle günah işleyebiliyor? Bu şefaat beklentilerini hangi ayete dayandırıyorlar? Hz. İbrahim babasına şefaat edemedi (Mümtehine 60/4), Hz. Nuh oğlunu kurtaramadı (Hud 11/45-46). Çünkü “o gün kimseden şefaat kabul edilmeyecek, kimseden fidye alınmayacak ve kimseye yardım edilmeyecektir. (Bakara 2/48)

81. Allah’ın Resulüne muhalefet ederek (Tebük seferine çıkmayıp) geri kalanlar, (Medine’de) oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi ve: “Bu sıcakta sefere çıkmayın” dediler. (Onlara) de ki: “Cehennemin ateşi sıcaklık bakımından (bundan) daha şiddetlidir.” Keşke (gerçeği) anlasalardı.

Tebük Seferi’ne, meşru mazeretleri olmadan bir takım temelsiz bahanelerle katılmayıp Hz. Muhammed’i ve arkadaşlarını yalnız bırakan o günün sözde Müslümanları, bu ve bundan sonraki ayetlerle şiddetle kınanmaktadır. Çünkü zalimin zulmüne rıza göstermek de zulümdür, karşı koymak ise bütün insanlar üzerinde bir zorunluluktur. Bunun için Müslüman olmaya da gerek yoktur. Dini, mezhebi, meşrebi, ırkı, düşüncesi ne olursa olsun kimsenin kimseye haksızlık etme

lüksü yoktur. Yapılan haksızlıklara karşı çıkmak, hak ve özgürlüklerin korunması için dik durmak, mücadele etmek herkesin vazifesidir.

82. Bundan böyle artık az gülsünler, çünkü yaptıklarından ötürü çok ağlayacaklar.

83. Eğer Allah seni (Tebük'ten) döndürür de o (savaşa gitmeyen münafık)lardan bir grupla karşılaşırsan, onlar da (başka bir savaşa) çıkmak için senden izin isterlerse de ki: "Artık benimle birlikte hiçbir zaman (savaşa) çıkamayacaksınız ve benimle beraber hiçbir düşmanla savaşamayacaksınız. Mademki ilk defa (Tebük seferinde) oturup geri kaldınız, haydi şimdi de geri kalanlarla birlikte oturun!"

84. Onlardan ölen hiçbirinin asla (cenaze) duasını yapma (namazını kılma), kabrinin başında (gömülürken veya daha sonra dua etmek için) durma! Çünkü onlar Allah'ı ve Resulünü tanımadılar ve (dünyalıklarla) yoldan çıkmış olarak öldüler.

Bu ve 80. ayet münafıkların elebaşı Abdullah b. Ubey için nazil olmuştur. Oğlu Abdullah, babası ölüm döşeğinde iken onun affedilmesi için Hz. Peygamberden dua istemişti, Allah buna izin vermemişti. Bu defa da ölen babasının cenazesine katılarak dua etmesini istiyor, Allah buna da müsaade etmiyor.

Bu âyetlerde, dünyayı ve dünyalıkları "Tanrı" edinmiş, nefsin istek ve arzularına kul-köle olmuş, egosunu her şeyin üstünde gören bugünün sorumsuz sözde Müslümanlarına da ciddi mesajlar vardır. Bugün dünyada milyonlarca insan -dini, dili, ırkı, rengi, soyu ve ailesi ne olursa olsun- açlık ve sefalet içinde yaşarken, sağlık sorunları sebebiyle her gün on binlerce insan yaşamını yitirirken altın kaplama arabalarla safari yaparak nefsini tatmin etmeye çalışan, özel jetlerle dünya turuna çıkarak gününü gün eden, modern ve yelkenli yatlarla okyanusları geçmeye çalışarak caka satan, prestij için milyonlarca dolarlık yalılarda oturarak keyif çatan ancak yoksulları görmeyen ve görmek için bir gayreti bulunmayan, fakiri ve yolda kalmışı dikkate almayan sözüm ona Müslümanlarla Tebük Seferinden kaçan o günün sözde Müslümanları arasında ciddi benzerlik bulunmaktadır.

85. Onların malları ve evlatları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla (yaptıklarından dolayı) onlara dünyada sıkıntı ve azap çektirmek istemekte ve canlarını inkârcı olarak almayı murad etmektedir . Bkz. 9/55 ve açıklaması.

86. "Allah'a (yürekten) iman edin ve resulü ile birlikte cihada katılın" direktifini içeren bir pasaj/ayet indiğinde onların içinde servet sahibi olanlar senden izin isteyerek: "Bizi bırak evlerinde oturan (şu kadınlarla, çocuklarla ve hasta)larla birlikte kalalım" demişlerdi.

87. Onlar (kalplerindeki nifaktan dolayı) evlerinde oturan güçsüzlerle (kadınlarla ve çocuklarla) birlikte (geri) kalmaya razı oldular. (Bunun için) kalplerine mühür vuruldu. Artık onlar anlayamazlar.

88. Fakat resul ve onunla beraber olan mü'minler, mallarıyla ve canlarıyla cihad ettiler. İşte bütün iyilikler onlarındır ve kurtuluşa erenler de onlardır.

89. Allah, onlara içinde kalacakları ve altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kazanç budur.

90. (Medine çevresindeki çöllerde yaşayan) bedevilerden mazeret öne sürenler, hiç değilse gelip kendilerine (savaşa katılmama) izni verilmesini talep ettiler. Allah'a ve Resulüne yalan söyleyen (kabile)ler ise (evlerinde) oturmayı tercih ettiler. Onlardan nankörlükte ısrar edenlere, er geç elim bir azap isabet edecektir.

91. Zayıflar, hastalar ve (kendilerine savaş için donanım sağlama) imkânına sahip olmayanlar, Allah'a ve Resulüne karşı bağlı kaldıkları takdirde sorumlu tutulmayacaklardır. İyilikte bulunan kimselerin (kınanması için) bir sebep yoktur. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

92. Bir de kendilerine (savaşa katılabilecek malzeme ve) binek temin etmen için sana her gelişlerinde: “Size verecek binek bulamıyorum” dediğin ve (binek ve savaş malzemesi satın alabilmek için) harcayacak bir şey bulamayıp üzüntüden gözlerinden yaş dökerek geri dönenlere de (sorumluluk) yoktur.

Tebük Seferine katılmak isteyen fakat yiyecek, giyecek ve binek bulamayan bazı fakir Müslümanlar Hz. Peygamber’e gelerek yardım istemişlerdi. Ancak imkânların kıtlığından Hz. Peygamber kendilerine yardımcı olamayacaklarını söylemişti. Onlar da sefere katılamamanın üzüntüsüyle ağlayarak evlerine dönmüştü. Bu ayetle hem sorumluluktan kurtulacakları ve hem de Allah’a ve Resulüne olan sadakatlerinden dolayı kendilerine mükâfat verileceği ifade ediliyor.

93. Sorumluluk ancak, zengin oldukları hâlde (sefere katılmamak için) senden izin isteyenleredir. Bunlar, geride kalan (güçsüz, kadın ve çocuk)larla beraber olmaya razı oldular. Allah da kalplerini mühürledi. Öyle ki, artık onlar ne yaptıklarını dahi bilmiyorlar.

“Zengin oldukları halde, (sefere katılmamak için) senden izin isteyen” ifadesi; malî yeterlilik yanında bedeni elverişliliği ve sağlığı da kapsamaktadır. Dolaysıyla burada, hem bedenî yeterlilik ve sağlık olarak sefere katılmak konusunda müşkül durumda bulunmayanlar, hem de maddi gücüyle kendi silah, teçhizat ve bineğini sağlayabilecek durumda olduğu halde sefere katılmak istemeyenler şiddetle kınanmaktadır.

94. (Seferden) geri döndüğünüzde (münafıklar) size özür belirttiler. De ki: “Özür belirtmenize gerek yok, size kesin olarak inanmıyoruz. (Zira) Allah bize, sizinle ilgili her şeyin içyüzünü bildirdi. (Bundan böyle) Allah da Resulü de sizin ne yaptığınıza bakacak. Sonra da görünen ve görünmeyen her şeyi bilen Allah’ın huzuruna çıkarılacaksınız. O da yaptıklarınızı size haber verecektir.

“Sizin ne yaptığınıza bakacak” yani geçmişte olduğu gibi ikiyüzlülüğünüze devam mı edeceksiniz yoksa aklınızı başınıza devşirerek yaratılıştaki safiyetinize, fıtratınıza mı döneceksiniz. Bunun için, kendi özgür iradenizle dünyada bir süre daha kalacaksınız.

95. (Seferden) dönüp yanlarına vardığınız zaman kendilerini (kınama ve ayıplamadan) vazgeçesiniz diye Allah’a yemin edecekler. Onları azarlamayınız, bir şey olmamış gibi davranınız. Onlardan yüz çevirin. Çünkü onların hepsi murdardır (soyut pisliktir). İşledikleri kötülüklerin karşılığı olarak varacakları yer de cehennemdir.

Bu ayet, hiçbir haklı gerekçeleri olmadığı halde sadakatsizliklerinden ve rahatlarının bozulmamasından dolayı Tebük Seferine katılmayan fakat Allah’a yemin ederek asılsız ve uydurma mazeretler ileri süren münafıklarla ilgili olarak inmiştir. Allah, onların sadece yalan söylemediklerini, aynı zamanda soyut birer pislik olduklarını ve bu pisliklerden uzak durulması konusunda inananların dikkatli olmaları gerektiğini vurguluyor.

96. Onlardan razı olasınız diye size yemin edecekler. Bilesiniz ki, siz onlardan razı olsanız bile Allah yoldan sapmış olan o topluluktan asla razı olmayacaktır.

97. Bedevîler (Medine çevresindeki çöllerde yaşayan ve okuma yazma bilmeyen göçebe Araplar) inkâr ve nifak bakımından (şehirde yaşayan Araplardan) hem daha beter hem de Allah’ın Resulüne indirdiği hükümlerin sınırlarını tanımamaya daha yatkındırlar. Allah, (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Yerleşik hayat tarzı, göçebe hayat tarzından her zaman daha üstündür. Göçebe hayat tarzına sahip olan bedeviler, ahlakî emir ve yaptırımlara ayak uydurmak konusunda yerleşik insanlara göre daha başarısızdır. Bu bakımdan bedevilerin dini öğretileri/talimatları kavraması ve pratik

hayata taşıması şehirlerde yaşayan insanlara nazaran daha zor gerçekleşmekte, inkâr ve nifakları da o derece kötü olmaktadır.

Göçebe Araplar (Bedevîler), görünüşte İslâm'ı kabul etmiş olsalar da iman kalplerine tam yerleşmemişti. Nitekim Hucurat 49/14. ayetinde de "Göçebe Araplar: 'İman ettik' dediler. De ki: 'İman etmediniz' (Onun için; 'iman ettik' demeyin) fakat 'boyun eğdik (teslim olduk/Müslüman olduk)' deyin" buyrularak bedevilerin imanlarının kalplerine henüz oturmadığı, Müslüman olmanın avantajlarına sahip olmak için Müslüman kimliğini kabul ettikleri anlatılıyor. Onun için göçebe Araplar savaşlara sadece yağmalamak ve ganimet elde etmek için katılıyorlardı, namaz kılmaya, zekât ve sadaka vermeye yanaşmıyorlardı.

98. Bedevilerden öyleleri de vardır ki; infak edeceğini angarya sayar ve sizin başınıza belalar gelmesini bekler. Fakat (o bekledikleri) belalar kendi başlarına gelecektir! Allah her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir.

Bedeviler İslam'ı yalnız siyasi bir tavır olarak benimsedikleri ve Müslüman olmayı kendileri açısından yararlı gördükleri için özellikle zekât ve sadaka gibi parasal konularda harcadıklarını boşa gitmiş bir kayıp olarak görüyorlardı. Bu durumdan kurtulmak için Müslümanların başına felaketlerin gelmesini istiyorlardı.

99. Bedevîlerden kimileri de vardır ki, Allah'a ve ahiret gününe (yürekten) inanırlar, harcadıklarını, Allah katında yakınlığa ve resulün dualarını almağa vesile sayarlar. Bilesiniz ki bu (harcadıkları mallar Allah katında) onlar için tam bir yakınlıktır. Allah, onları rahmeti (ile şereflendirecek ve cenneti)ne sokacaktır. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

100. (Allah yolunda cihadda) öncü olan Muhacirler ve Ensar ile iyilikte onların izinden gidenler var ya; işte Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut ve memnun olmuşlardır. (Allah,) onlara altlarından ırmaklar akan ve içlerinde ebedi olarak kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş, büyük başarı budur.

Bkz. 8/75, 59/8, 9

Muhacirler; Mekke'nin fethine kadar geçen süre içinde, inançları uğruna, evlerini-barklarını, mallarını-mülklerini, ailelerini, kabilelerini, akrabalarını Mekke'de bırakarak müşriklerin ve inkârcıların baskılarından dolayı Medine'ye hicret etmek zorunda kalan Müslümanlardır. Ensar ise, Mekke'den Medine'ye göç ederek kendilerine sığınan din kardeşlerine kucak açan ve her türlü fedakârlığı göstererek onları evlerinde barındıran ve mallarını onlarla paylaşan Medineli Müslümanlardır.

101. Gerek çevrenizdeki bedeviler içinde ve gerekse Medine halkı arasında ikiyüzlülükte uzmanlaşmış münafıklar vardır. Sen onları bilmezsin, ancak biz biliriz. Onları iki kez azaba çarptıracağız, sonra da (ahirette) büyük azaba uğratılacaklardır.

"Biz onları iki kez azaba çarptıracağız" yani hem İslâm'ın zaferini görüp kahrolacaklar hem de ihanetleri tespit edilip itibarları yerle bir olacak, böylece daha ölmeden dünyada iken iki kez azaba uğramış olacaklar. Sonra da cehenneme atılacaklardır.

102. (Müslümanlardan Tebük seferine katılmayan) diğerleri ise (tevbe ederek) günahlarını itiraf ettiler ve iyi bir ameli diğer kötü bir amelle karıştırdılar. Umulur ki Allah onların tevbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Tembellik ederek Tebük seferinden geri kalan fakat münafıklar gibi yalandan mazeret uydurmayan bir grup, yaptıklarının yanlış olduğunu ve sefere çıkmamakla çok büyük hata ettiklerini anladıktan sonra, kendilerini mescidin direklerine bağlayarak cezalandırdılar. Allah Resulü çözmedikçe kendilerini çözmeyeceklerine dair yemin ettiler. Seferden dönen Hz. Peygamber, onların pişmanlığını görünce vahyin gelmesini bekledi. Bu ayet nazil olunca da onların çözülmesi talimatını verdi.

103. Onların mallarından sadaka al, bununla onları temizlemiş, arındırmış olursun. Onları destekle çünkü senin desteğin onlar için bir huzur ve gönül ferahlığı olacaktır. Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Onların mallarından sadaka alınması sadakatlarının bir göstergesidir. Çünkü "sadaka" "sıdk" kökünden türetilmiş bir kelime olup temelinde sadakat vardır. Sadakatin olmadığı yerde sadaka olmaz. Kişinin bağlılığı ve dürüstlüğü sadakatle ifade edilir. Ayette kastedilen sadaka, bağlılığı kanıtlayan, teslimiyeti ifade eden sadakadır. Yani vermek zorunda olduğu mali bir yükümlülük olan zekât değil, tamamen gönülden kopup gelen ve sadece sadakati kanıtlamaya özgü maddi bir fedakârlıktır.

Hz. Peygamberin onları desteklemesi, pişmanlıklarının ciddiye alındığı ve İslâm peygamberinin kendilerini sahiplendiği anlamına gelir ki bu onlar için büyük bir ferahlıktır.

104. (Pişmanlıkla kendisine yönelen) kullarının tevbesini ancak Allah'ın kabul edeceğini, sadakaları geri çevirmeyeceğini ve Allah'ın tevbeleri çokça kabul eden ve merhameti bol olan (bir ilah) olduğunu bilmiyorlar mı?

105. Onlara de ki: "İstediğiniz gibi davranınız, yaptığınız işleri Allah da Resulü de mü'minler de görecektir. Sonra görünür, görünmez her şeyi bilen Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız ve O size neler yaptığınızı haber verecektir."

106. Savaşa katılmayanların bir başka bölümü daha vardır ki, onların işleri doğrudan doğruya Allah'ın iradesine kalmıştır. O, onları ya azaba çarptırır ya da tevbelerini kabul eder. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

107. Ve (birtakım) zararlı eylemlerde bulunmak, dinden çıkmayı örgütlemek, inananlar arasına ayrılık sokmak ve başından beri Allah'a ve Resulüne karşı savaş tavrı içinde bulunanlara bir gözetleme (kulis) yeri sağlamak için (ayrı) bir mescit (Mescid-i Dırâr) kuranlar (var). Bunlar muhakkak ki, şöyle yemin edecekler: "Biz (bununla) sadece iyilerin iyisini yapmak istemiştik!" Oysa Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şahitlik eder.

"Mescid-i Dırâr", Kuba mescidinin karşısında münafıkların inşa ettikleri, fitne ve fesat yuvası ve mühimmat deposu olarak kullandıkları ve fakat mescit diye adlandırdıkları bir yerdir. Sözlükte "zarar vermek, muhalefet etmek, karşı çıkmak, problem çıkarmak" anlamlarına gelen "dırâr" sözcüğü "mescid" kelimesiyle birlikte "zararlı mescid" anlamına gelmektedir. Müslümanlara zarar verme amacıyla kurulduğu için Kur'an'da Mescid-i Dırâr olarak nitelenmiş ve daha sonra da hep bu adla anılmıştır.

Münafıklar İslâmiyet'in Medine'de güçlenerek yayılmasından rahatsızlık duyuyor ve bu gelişmeyi önleyemedikleri için kahroluyorlardı. İslâm aleyhindeki faaliyetlerini açıkça ve rahatça yapamadıkları için Müslümanların takibinden kendilerini koruyacak, gizli ve sinsi çalışmalarını

yürütmeye elverişli bir merkeze ihtiyaç duyuyorlardı. Medineli münafıklar planlarını gerçekleştirebilmek için Hristiyan bir rahip olan Ebu Amir'in görüşünü aldılar. O da onlara mescit şeklinde bir merkez kurmaları tavsiyesinde bulundu. Bunun üzerine münafıklar, M. 630 senesinde Medine'de Kubâ Mescidi'ne yakın bir yerde sözde bir mescit inşa ettiler. Yaptıkları bu yerde -mescit olduğu intibaı hâsıl olsun diye- Hz. Peygamber'in namaz kılmasını istediler. Bunun üzerine bu ayetler nazil oldu ve Hz. Peygamber, Malik b. Duhşüm ile Asım b. Adiy'e "Şu cemaati zalim olan yere (mescide) gidiniz, orayı yakıp yıkarak yerle bir ediniz" diye talimat verdi. Onlar da gidip binayı yıkarak yerle bir etti.

108. (Ey Resul!) Böyle bir yerde (Mescid-i Dırar'da) asla namaz kılma! İçinde namaz kılacağın en uygun mescit, daha ilk günden beri Allah'ın emrine ve rızasına uygun olarak yükseltilen mescittir (Kuba Mescididir). Onda, (manevi kirlerden) arınmayı içten arzulayan kişiler vardır. Allah günahtan arınmış tertemiz (kullarını) sever.

Ayet günümüz Müslümanlarına da temeli takva ile inşa edilmemiş, iyi niyetle yapılmamış, kibir, gösteriş, riya vb. maksatlarla yapılmış ibadethanelere girilmemesi, namaz da kılınmaması gerektiği mesajını vermektedir.

109. Binasını, Allah'a karşı sağlam bir sorumluluk bilinci ve O'nun rızasını/hoşnutluğunu kazanmak çabası/temeli üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa binasını, çökmek üzere bulunan bir yar kenarına kurup da onunla beraber cehennem ateşine yıkılıp giden mi? Allah zulmeden topluluğu doğru yola eriştirmez.

Bugün de dünyanın değişik yerlerinde bazı devletler ve hükümetler hem dini istismar hem de dini ve dindarları kontrol altında tutmak ve onların desteğini çekmek için camiler yaparlar. Ancak camilerin fonksiyonlarını icra ederek cemaatin uyanmasından kaygı duydukları için daima korku duyarlar. Nitekim bazı İslam ülkelerinde hükümetler tarafından kurulmuş olan camiler aynı hükümetlerin devrilmesine sebep olmuştur.

110. Kalpleri paralanıncaya kadar kurdukları bina yüreklerinde kuşku kaynağı olmaya devam edecektir. Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

Yukarıda her iki ayette geçen "Kurdukları yapı" ifadesi, temsili bir anlatım tarzı içinde insanların bütün davranışlarını, bütün eylemlerini ihtiva ediyor. "Parça parça oluncaya kadar" deyişi ise, "ölünceye kadar" demektir.

111. Hiç şüphesiz Allah, inananlardan karşılığında onlara cenneti vermek üzere canlarını ve mallarını satın almıştır (barter yapmıştır). (Şöyle ki;) onlar Allah yolunda savaşırlar, (kendilerini öldürmeye kalkan zalimleri) öldürürler ve gerekirse (bu uğurda seve seve) can verirler. Bu Allah'ın Tevrat'ta da İncil'de de Kur'an'da da üzerine aldığı gerçek bir vaadidir. Verdiği sözde Allah'tan daha sadık kim olabilir? O halde (Ey inananlar!) yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinin. İşte en büyük kurtuluş, en büyük başarı budur!

112. (Gerçek mü'minler; Allah'a yönelerek günahlarından) tevbe edenler, (yalnız Ona) kulluk/ibadet edenler, (O'na) hamd edenler, (O'nun için) seyahat edenler, yalnızca O'nun önünde eğilip, sadece O'nun huzurunda yere kapananlar, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. (İşte böyle) mü'minleri müjdele!

"Seyahat edenler" yani iyiliği önermek ve yaşayarak göstermek, kötülükten sakındırmak ve yanlışların karşısında olmak için sorumluluk alarak yola koyulanlar, vahiy ile insanları tanıştırmak ve onlara Kur'an'daki evrensel ahlaki değerleri anlatmak için seyahat edenler, inandıkları doğruları hayata geçirmek ve başkalarının da doğrulara sahip çıkması için hicret edenler, şirkin, zulmün ve zalimin karşısında Hakkı, haklıyı ve adaleti savunduğu için sürgüne gönderilerek yollara düşenler, insanları eğitmek, helâl kazanç sağlamak ve haramın önüne

geçmek için sefere çıkanlar, yeryüzünde Allah'ın kudretini, birbirinden güzel mucize eserlerini, yarattıkları üzerindeki rahmetinin tezahürünü, hayatın canlılığını görmek ve farklı kültürün insanlarıyla tanışarak onlarla fikir teatisinde bulunmak için yolculuk edenler.

113. Akraba bile olsalar, cehennemlik oldukları belli olduktan sonra müşrikler için Allah'tan af dilemek, nebiye de müminlere de yakışmaz. Bkz. 9/80

Bu âyetin Hz. Muhammed'in amcası Ebû Tâlip hakkında indiği rivayet edilir. Hz. Peygamber, ölüm döşeğinde olan amcasından iman etmek teklifinde bulunur ama beklediği cevabı alamaz. Bunun üzerine onun affı için Allah'tan mağfiret diler. Fakat gelen bu ayetle Hz. Peygamberin af talebi reddedilir. Şimdi bu âyetle tanıştıktan sonra Şefaat sancakları kuranlara ve şefaat sertifikası dağıtanlara sormak lazım; amcasını kurtarma yetkisi alamayan bir peygambere hangi gerekçe ile şefaat yetkisi veriyorsunuz? Hz. Peygamberin şefaati Allah'tan aldığı vahiydir. Eğer Kur'an hayata geçirilirse şefaatçi arama ihtiyacı duyulmaz. Ama ona hayat hakkı tanınmazsa şefaatçi aramak beyhudedir. Allah'ın bağışlaması olmadıktan sonra, babasını kurtaramayan Hz. İbrahim de oğluna faydası olmayan Hz. Nuh da ve diğer bütün peygamberler de bir araya gelse hiç kimseye bir faydası olmaz.

114. İbrahim'in babası için istiğfarına gelince, bu sırf (önceden) ona verdiği bir söz yüzündendi. Fakat onun bir Allah düşmanı olduğu ona belli olunca, İbrahim ondan uzaklaştı (ve istiğfar etmeyi bıraktı). Şüphesiz ki İbrahim, çok yumuşak huylu ve pek sabırlı bir kişiydi.

Bkz. 19/47, 26/86-87, 60/4

Hz. İbrahim babasına; "Senin için Rabbimden mağfiret dileyeceğim" (Meryem, 1947) diye söz verdiği için ona dua etmişti. Yaptığı dua; "Babamı da bağışla (ona tevbe ve hidayet nasip eyle)! Çünkü o gerçekten yolunu şaşıranlardandır" (Şuara, 26/86) şeklindedir. Babası müşrik olarak ölünce Allah'tan ona gelecek herhangi bir şeyi önleme gücüne sahip olmadığını açıkça ifade etmiştir (Mümtehine, 60/4).

115. Allah bir toplumu doğru yola ilettikten sonra, nelerden sakınacaklarını açıkça belirtmedikçe (günahları yüzünden) onları sapıklığa düşürmez (sorumlu tutmaz). Hiç kuşkusuz Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

116. Muhakkak ki göklerin ve yerin hükümranlığı yalnız Allah'ındır. O, diriltir ve öldürür. Sizin için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.

117. Andolsun ki Allah, nebinin ve o zor anda onun peşinden giden muhacirlerle Ensar'ın tevbelerini kabul etti. O sırada onlardan bir grubun kalpleri kaymanın eşiğine gelmişti. Arkasından O, onların tevbelerini de kabul etti. Çünkü O, onlara karşı son derece şefkatli ve merhametlidir.

Ayette geçen; "tevbelerini kabul etti" ifadesi, Hz. Peygamber'in ve onunla beraber bulunan Müslümanların günah işledikten sonra tevbe ettikleri anlamına gelmez. Çünkü tevbe etmek için illa da günah işlemek gerekmiyor. Daha uygun olanı yapamamaktan, daha güzel ve daha şuurlu ibadet edememekten, Allah'a ve O'nun Kitabına karşı gösterilmesi gereken sadakati ortaya koyamamaktan dolayı da tevbe edilir.

"Onlardan bir grubun kalpleri kaymanın eşiğine gelmişti" ifadesi, Hz. Peygamber'in Tebük seferine katılma çağrısına, haklı mazeretleri olmadığı halde sadece mevsimin sıcaklığını ileri sürerek olumlu bir tepki göstermeyen, sonra da pişmanlık duyup tevbe eden bir kısım mü'minler için söylenmiştir.

118. (Savaştan) geri bırakılan üç (kişiyi) de (bağışladı). Öyle ki bütün genişliğine rağmen yeryüzü onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıkıştırmıştı. Böylece Allah'tan başka sığınacak hiçbir

şey olmadığını anlamışlardı. Sonra eski (iyi) hallerine dönsünler diye (Allah) onların tevbelerini kabul etti. Çünkü Allah tevbeleri kabul edendir ve merhameti bol olandır.

Tebük Seferine ihmalcilik yüzünden katılamayan bu üç kişinin Ka'b bin Malik, Hilal bin Ümeyye ve Murara bin Rabi adlı sahabeler olduğu söylenir. Ka'b bin Malik, Bedir Savaşı dışında bütün savaşlara katılmış ve çok büyük kahramanlıklar göstermişti. Diğer ikisi ise Bedir Savaşı'nda cengâverce savaşan kahramanlardandı. Bunlar da herhangi bir mazeret bildirmeden, ihmalkârlıkları yüzünden Tebük Seferi'ne katılmamışlardı. Başta Hz. Peygamber olmak üzere seferden dönen bütün sahabeler kendilerine katılmayan bu üç kişiden yüz çevirmişti. Herhangi kötü bir niyetleri olmadan geri kaldıkları ve bir de pişmanlık duyarak tövbe ettikleri için Allah onları da bağışlamıştır.

119. Ey inananlar! Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın ve hep doğru kimselerle beraber olun!

Sosyal bir varlık olan insan, doğası gereği diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadır. Bu birlikte yaşama işi aile ile başlar, çevre ile devam eder. Aile bireyin ve toplumun fonksiyonlarında en önemli birimdir. Onun için psikolojik ve zekâ gelişimi, kültürel ve ahlaki değerleri kazanma gibi konularda ailenin birey üzerindeki etkisi çok büyüktür. Ancak aile ile birlikte çevre de çok önemlidir. Okulda, mahallede, ticarette ve daha pek çok sahada herkesin sırlarını paylaştığı, dertlerini anlattığı, hemhal olduğu, teselli gördüğü, derman bulmaya çalıştığı arkadaşları vardır. Bireyin hayatında bunların da aile kadar, belki de aileden de çok birey üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bu etkinin pozitif olması için seçilen arkadaşların erdemli kişilerden oluşması gerekir. Onun için ayette; "Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşarken beraber olduğunuz kimselerin doğru ve erdemli kişilerden olmasına dikkat edin" buyuruluyor.

120. Bu şehrin halkına ve çevresinde (göçebe kabileler halinde) yaşayan bedevilere, Allah'ın resulünü (mücadelesinde) yalnız bırakmak, kendi canlarını onun hayatından üstün tutmaları yakışmaz. Çünkü onlar Allah yolunda ne zaman susuzluk, yorgunluk ya da açlık çekseler; ne zaman hakkı inkâr edenleri şaşırtan bir adım atsalar ve ne zaman başlarına gelmesi mukadder olan şeye düşman eliyle uğratılsalar (sonuç ne olursa olsun) bu onların lehine kaydedilmektedir. Çünkü Allah, iyilik yapanların emeklerini asla boşa çıkarmaz.

121. Allah onları, yaptıklarının en güzeli ile ödüllendirmek için, küçük büyük (Allah için) yaptıkları her harcamayı, geçtikleri her vâdiyi mutlaka onların lehine kaydediyor. Bkz. 24/38, 29/7

Ayette geçen "vâdî" terimi klasik Arapçada çok defa "yeryüzü/arazi" anlamında kullanılır. Burada "kataa" "kesti" fiiliyle birlikte kullanılması "yol tepmek", "yolculuğa devam etmek" şeklinde anlaşılmalıdır. Bu itibarla, "geçtikleri her vadiyi" ifadesini "ne zaman yeryüzünde yol kat etseler" şeklinde anlamak daha doğru olacaktır.

Tebük seferi, inananlar için ciddi bir imtihan olmuştu. Sefere katılanlar Allah tarafından övgü dolu ifadelerle anılmış, katılmayanlar şiddetle uyarılmıştı. Bazılarının tevbesi kabul edilmiş, bazıları kovulmuştu. Bu duruma tanık olan Müslümanlar seferden geri kalanlarla ilgili inen ayetlerin de etkisiyle daha sonraki seferlere hep birlikte katılmışlardı. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

122. Mü'minlerin hepsinin (savaş zamanı) toptan sefere çıkmaları gerekmez. Onların her bölge halkından bir grup din hususunda sağlam bilgi sahibi olmak, dinî hükümleri öğrenmek için çalışmalı ve (savaşa çıkanlar) geri döndüklerinde kötülüklerden sakınmaları ümidiyle, onları uyarmalıdır.

Bu ayet; din hususunda ve ahlakî anlamda eğitim ve öğretimin toplumsal bir vecibe olduğunu, savaş zamanında da olsa bu vecibenin mutlaka birileri tarafından yerine getirilmesi gerektiğini

beyan eder. Ancak toplumun sadece dînî ve ahlakî hayatlarını değil, sosyal, ekonomik ve siyasi hayatının sorumluluğunu üzerine alan farklı alanlarda görev yapan eğitimciye, gazeteciye, yöneticiye, iş insanına, sanatkâra da ihtiyacı vardır. Seferberlik ilân edilmedikçe hayatın devam etmesi için iş bölümü yapılarak bazı insanların savaştan geri durması gerekir.

123. Ey inananlar! (Size düşmanlık eden) inkârcılardan (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın ve sizde (sarsılmaz bir iman) bir sertlik ve kararlılık görsünler. Bilin ki Allah, zalimlere karşı dik duran ve Allah'ın emirlerini yerine getirenlerle beraberdir. Bkz. 9/123, 48/29, 66/9

İslam dini, savaşın en son çare olduğunu ve insanların her zaman barıştan yana olması gerektiğini emreder. Nitekim dinin temel kaynağı olan Kur'an'da İslam'ın barış, hoşgörü, uzlaşı ve müsamaha dini olduğunu gösteren pek çok ayet mevcuttur. Barışın ve uzlaşmanın daha hayırlı olacağı Nisa 4/128. ayetinde belirtilmiştir. Bu itibarla Müslümanca yaşamanın ve Müslüman zihniyetin temelini barış oluşturmaktadır. Müslüman; barışı hayata geçirmeyi ve barış içerisinde yaşamayı prensip edinmiştir. Ancak düşman; savaşı kaçınılmaz kılacak derecede zulmetmeye devam eder, manevi ve ahlaki ilkeler konusunda baskı yapar ve hiçbir konuda uzlaşmaya yanaşmaz ve böylece hayatı çekilmez hale getirirse işte o zaman son çare olarak savaş zorunlu olur.

124. Her ne zaman (Kur'an'dan) yeni bir sure indirilse münafıklardan bazıları (alaylı bir şekilde): "Bu (sure) hanginizin imanını artırdı?" diye sorarlar. Gerçek şu ki, o (sure) inananların imanını artırmış (kuvvetlendirmiştir) ve onlar (her inen vahiyle) sevinç duyarlar. Bkz. 8/2

Vahiy, yaratılış safiyetini kaybeden, nefsin ve şeytanın tesirinde kalarak ve kötülüklerden etkilenerek fıtratıyla çelişen davranışlar sergileyen toplumların tekrar aslına ve özüne dönmesi için Allah'ın merhametinin bir tecellisidir. Gelen her ayet ya da sûre insanların düzenli hayat yaşaması içindir. Her ilahi öğretinin temelinde insanın önünü açmak ve onu mutlu etmek vardır. Yani vahiy barışın ve esenliğin kaynağıdır. Onun için vahyin ilk muhatapları gelen her ayetle sevinç duymuşlar ve bayram havası yaşamışlardır. Aslında aynı heyecanı belki daha da fazlasıyla bugünün Müslümanı da yaşamalıdır. Zira 23 yıllık vahyin tamamı bir kitap halinde şu an elindedir. Dolaysıyla o ilk muhatapların yaşadığı yüzlerce bayramı her gün yaşamalıdır. Ancak bu sevinci yaşaması için önce Kur'an'ı anlaması gerekir. Anlaşılmayan hiçbir şey hayata heyecan katamaz, etki edemez. Fakat günümüz Müslüman'larının çoğu ömrü boyunca Kur'an mektubuna sadece baktı durdu. Bir defa olsun gönderenin ona ne yazdığını merak etmedi. Sadece çok değerlidir ve Allah'tan geliyor diyerek özel koruma altına aldı. Yani geliş amacıyla hiç ilgilenmedi. Oysa ahirette gönderenin huzuruna çıktığı zaman "Ondan sorguya çekileceksiniz!" (Zuhruf, 43/44) ayetine muhatap olacaktır.

125. Kalplerinde (şirk ve münafıklık gibi) bir hastalık bulunan kimselere gelince, (inen vahiy) onların inançsızlıklarına inançsızlık katar ve böylece hakkı tanımama tutumu içindeyken ölüp giderler. Bkz. 17/82, 41/44

126. Görmüyorlar mı ki, onlar her yıl, bir veya iki kez (çeşitli belalarla) imtihan ediliyorlar. Böyle iken yine de tevbe etmiyorlar ve bundan ibret de almıyorlar (ders çıkarmıyorlar).

127. (Münafıkların durumunu bildiren) bir sure indirilince birbirlerine, "Acaba sizi bir gören var mı?" diye sorarlar, sonra da sıvışıp giderler. (Hakkı) anlamayan (ve anlamak istemeyen) bir kavim oldukları için Allah onların kalplerini (imandan) çevirmiştir.

128. Andolsun ki, size kendi içinizden gayet izzetli bir resul geldi. Zorlanmanız ve sıkıntıya düşmeniz ona ağır gelir. O size son derece düşkündür, inananlara karşı şefkatli ve merhametlidir. Bkz. 2/129, 3/164

129. Buna rağmen sana inanmaktan yüz çevirirlerse de ki: “Allah bana yeter. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur; ancak O’na güvenip dayanırım. Çünkü O’dur en yüce hükümranlığın Rabbi.”

“Allah bana yeter” diyebilmek ve buna içtenlikle inanabilmek kadar büyük bir zenginlik olamaz. Çünkü âciz bir varlık olan insan, bütün âlemlerin tek Yaratısı ve tek hâkimi olan Allah’ın güvenini kazanıyor, rahmetine mazhar oluyor ve desteğini alarak O’nun gücünden faydalanıyor. “Ancak O’na güvenirim” ifadesi, son noktayı koyuyor. İnsanın güveneceği ve sığınacağı tek varlığın Allah olduğunu anlatıyor.

10- YÛNUS SÛRESİ

Yunus suresi, Mekke döneminde inmiş olup 109 ayettir. 40, 94, 95 ve 96 ayetler Medine döneminde nazil olmuştur. Surenin 98. ayetinde Hz. Yunus’un kıssası anlatıldığı için sureye bu ad verilmiştir. Nüzul sırasına göre elli birinci sûredir. İsrâ sûresinden sonra, Hûd’dan önce Mekke’de, hicretten iki yıl önce nâzil olduğu tahmin edilmektedir.

Surede Allah’a iman ve kulluk, peygamberlerin çağrısına uymayanların âhirette uğrayacağı âkibet işlenmekte ve Allah dostlarına dünya ve ahiret için müjdeler verilmektedir. Hz. Muhammed’in peygamberliği ve onun tebliğ metodu anlatılmakta ve Allah’ın hiç kimseye zulmetmediği, her kişinin kendi âkıbetini kendisinin hazırladığı beyan edilmektedir. Surede ayrıca Hz. Yunus’tan ve diğer peygamberlerden de örnekler verilerek tarih boyunca yaşanan Hakk-batıl mücadelesine, Kur’an’ın ilâhî kaynaklı olup önceki vahiyleri tasdik ettiğine, mânevî hastalıklar için bir şifa, inananlar için bir hidayet ve rahmet kaynağı olduğuna yer verilmektedir.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

1. Elif-Lam-Ra. İşte bu (okuna)nlar, hüküm ve hikmet dolu olan Kitab’ın ayetleridir.

Elif-Lam-Ra harfleriyle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Kendi içlerinden birine (resule): “(Bütün) insanları (kötülüklere karşı) uyar ve inananlara Rablerinin üstün sadakat makamı vereceğini müjdele!” diye vahyetmemiz insanların tuhafına mı gitti ki, (resul onlara ayetleri okuyunca) inkârcılar: “Bu (adam), muhakkak apaçık bir sihirbazdır” dediler. Bkz. 7/69, 38/4

3. Şüphesiz sizin Rabbiniz, gökleri ve yeri altı evrede yaratan, sonra da yarattığı her şeyin kanununu koyan, onlar üzerinde egemenlik kuran ve yarattıklarını başıboş bırakmayıp yöneten Allah’tır. O’nun izni olmadan hiçbir şefaatçi devreye giremez. İşte sizin Rabbiniz olan Allah budur. Öyleyse yalnızca O’na kulluk edin. Hala düşünüp öğüt almayacak mısınız? Bkz.2/123, 255, 6/51, 70, 20/109, 34/23 ve dipnotu, 53/26

Eşlik etmek, yardımcı olmak ve arka çıkmak gibi anlamlara gelen “şefaat” dini ıstılahta; “bir kimsenin suçunun, günahının bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesi için Allah’la kul arasında yapılan aracılık” demektir. Şefaatle ilgili Kur’an’da onlarca âyet bulunmasına rağmen Müslümanlar arasında asırlardan beri tartışma konusu olmuştur. Oysa Kur’an iyi anlaşıldığı taktirde görülecektir ki; Allah’ın bağışlamasının dışında kişinin şefaatçisi kendi amelleridir. “Hiç kimsenin başkasına bir yararının olmayacağı, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği, hiç kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve onların hiçbir yerden yardım görmeyeceği günden sakının!” (Bakara 2/123) “Kendileri için Allah’tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi bulunmaksızın, Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları, Allah’a karşı gelmekten sakınsınlar diye, bu (Kur’an ile) uyar!” (En’am 6/51) Aynı muhtevaya sahip daha pek çok ayet bulunmaktadır. Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri; ancak Allah’ın izniyle, (O’nun) dilediği ve hoşnut olduğu kimselere yarar sağlar” (Necm 53/26). “Rahman’ın huzurunda, söz almış olanlar dışında hiç kimseye şefaat edemeyecek.”

(Meryem 19/87) Bu ayetlerden de anlıyoruz ki şefaat; Allah'ın cennet ehline yapacağı yardımın melekler vasıtasıyla gerçekleştirilmesidir. Bu konuda Sebe suresi 34/23. Ayetin açıklama kısmına da bakabilirsiniz.

4. Sonunda hepiniz O'na döneceksiniz. Bu Allah'ın kesinlikle gerçekleşecek bir vaadidir. O, insanları önce yaratır, sonra iman edip faydalı eylemlerde bulunanlara adaletle karşılığını vermek için onları (mahşerde) yeniden diriltir. İnkârcılara gelince; onlara da gerçekleri inkâr ettiklerinden dolayı kaynar sıvıdan oluşmuş bir içecek ve acıklı bir azap vardır.

5. Güneşi parlak bir ışık/enerji, ayı da aydınlık yapan, (takvim ölçümlerini) yılların sayısını ve (vakitlerin) hesabı(nı) bilmeniz için aya menziller takdir eden O'dur. Allah bütün bunları rastgele değil, şaşmaz ölçülere bağlı olarak yaratmıştır. O, âyetlerini bilip anlayacak bir topluma böylece bir bir açıklamaktadır.

6. Gerçekten, gece ile gündüzün değişmesinde (uzayıp kısalmasında) ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan bir topluluk için nice deliller vardır.

İlgili ayet, Dünyanın hem kendi ekseni etrafında döndüğünü hem de Güneşin çevresinde bir elips çizerek tur attığını ifade etmektedir. Dünya kendi ekseni etrafında dönerek gece ile gündüzün meydana geldiğini, Güneşin çevresinde dönerek de gece ile gündüzün uzayıp kısaldığını ve böylece mevsimlerin oluştuğunu anlatmaktadır. Onun için Miladi Takvim dünyanın güneş etrafında bir dönüşünü yıl olarak kabul eder. Kameri (ay) takvimi ise ayın dünya etrafında 12 kez dönüşünü bir yıl sayar. Bu nedenle Kameri Takvim Güneş (Miladi) Takvimden 10 gün 8 saat 48 dakika daha kısadır. Bu iki ayetle Allah, bir taraftan Ay takvimine işaret ederek oradaki derinliği ortaya koyuyor bir taraftan da Güneş takvimini anlatarak varlık âlemi üzerindeki hassas dengeyi gösteriyor.

7-8. (Öldükten sonra) huzurumuza çıkacaklarını hiç hesaba katmayanlar, dünya hayatına razı olup onunla rahat bulanlar ve ayetlerimizden habersiz olanlar var ya; işte bunların kendi yaptıkları yüzünden varacakları yer cehennemdir.

9. İman edip iyi ve faydalı işler yapanlara gelince; Rableri onları imanları sayesinde doğru yola iletir, altlarından nehirler akan nimetlerle dolu cennetlere eriştirir.

10. Onların oradaki duaları: "Allah'ım, seni anar ve seni her türlü noksanlıktan tenzih ederiz", birbirlerine yönelik iyilik dilekleri ise, "Selâm" ve dualarının sonu da: "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun" olacaktır. Bkz. 6/1, 13/23-24, 18/1, 33/44, 36/58, 56/25-26

Selam; bütün kötülüklerden emin olmak, esenlik, güven duygusu, teslimiyet, kurtuluş ve benden sana zarar gelmez demektir.

Hamd; iyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme ve övme manasına gelir ve bütün övgü türlerini içerip sevgi ve tazimle Allah'a yönelen saygıyı ve minneti ifade eder. Bu bakımdan Allah'a hamd, kısmen övgüyü, kısmen de şükrü ihtiva eder.

"Onların cennetteki duaları hamd ve tesbihten ibaret olacak çünkü "Cennette sizin için canınızın çektiği ve istediğiniz her şey vardır." (Fussılet 41/31) buyrulmaktadır. Arzu edilen her şeyin bulunacağı bir yerde, dünyada olduğu gibi duaya ihtiyaç kalmayacaktır ve cennet ehlinin duası sadece hamd, şükür ve tesbihten ibaret olacaktır.

11. Allah, insanlara şerri, onların hayrı acele istedikleri gibi çabucak verseydi, ecellerinin onlara ulaşmasına çoktan hükmedilmiş olurdu. Fakat Bize kavuşacaklarını ummayanları, Biz kendi azgınlıkları içerisinde şaşkın bir halde bırakırız. Bkz. 2/15, 8/32

Böylece, akıllarını başlarına devşirerek tevbe edip imana gelmeleri için onlara bir fırsat daha vermiş oluruz.

12. İnsana bir sıkıntı dokunduğunda gerek yan yatarken gerek otururken ve gerekse ayaktayken (sıkıntıdan kurtulmak için her halinde) bize dua eder. Ama sıkıntıyı üstünden kaldırdığımız zaman, sanki kendisine dokunan sıkıntının kaldırılması için bize hiç yalvarmamış gibi (nankörce davranmaya) devam eder (ve Bizi unutur). İşte tutarsız ve istikrarsız yaşayanlara yapmakta oldukları şey böylesine alımlı görünür. Bkz. 3/191, 4/103, 17/67, 39/8

İnsanın bu yaptığına hem nankörlük hem de vefasızlık denir. İnsana verilen nimetleri ve kendine yapılan iyilikleri unutması, yok sayması ya da görmezlikten gelmesi yani bencil davranması çok büyük vefasızlık ve terbiyesizliktir. Ayetin son cümlesinde, vefasızlığı gösterenlerin yaptığı bu saygısızlığın onlara alımlı göründüğünü, cazip geldiğini anlatıyor ki bu daha büyük bir vahamettir.

13. Andolsun ki, sizden önce (gelip geçen) nice nesilleri, resulleri onlara apaçık deliller getirdiği hâlde zulmettiklerinden dolayı helâk ettik. Onlar zaten inanacak değillerdi. İşte biz suçlu toplumu böyle cezalandırırız.

14. Sonra, nasıl davranacağınızı görelim diye, onların arkasından sizi yeryüzünde halife (mirasçı) yaptık (hâkim kıldık).

Konumuzla direk ilgili olarak "halife" kelimesi, tekil ifade ile Kur'an'da iki yerde (Bakara 2/30 ve Sâd 38/26), çoğul ifade ile "helaif" olarak dört yerde (En'am 6/165, Yunus 10/14, 73, Fatır 35/39), "hulefa" olarak da üç yerde (A'râf 7/69, 74, Neml 27/62) toplamda dokuz defa geçmektedir. Geçtiği örneklerin tamamında "halife" kelimesi, insanın yeryüzüne egemen olacağı ve siyasi erki elinde bulunduracağı anlamında kullanılmıştır.

Sözlükte "birinin arkasından gelmek, yerine geçmek" anlamlarına gelen "half" kökünden türetilmiş olan "halife", birinin yerine geçerek onun yaptığı işi devam ettiren ya da onun yerini alan kişi demektir. Bu itibarla diyebiliriz ki; bizden yani beni Âdemden önce dünyada yaşayan birileri vardı ve biz bu birilerinin arkasından dünyaya gelmişiz. "Bir zamanlar Rabbin meleklere: "Ben yeryüzünde (hükümlerimi icra edecek) bir halife (etkili ve yetkili olmaya elverişli insan) yaratacağım," buyurmuştu. Melekler de: (Ya Rab!) "Seni övgüyle yüceltip takdis eden bizler dururken, orada bozgunculuğa ve yozlaşmaya yol açacak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın?" dediler. (Allah da) şöyle buyurdu: "Muhakkak ki Ben, sizin bilmediklerinizi bilirim." (Bakara 2/30) Bu ayetten de anlıyoruz ki; Âdem'den önce dünyada insan gibi canlılar yaşamış ve bu varlıkların melekler nezdindeki izlenimleri kötü olmuştur. Bunu modern bilime baktığımızda daha iyi anlayabiliriz. Dünya yaratılalı minimum beş milyar yıl olmuş ama insanlık tarihi maksimum iki yüz bin yıl olarak bilinmektedir.

15. Ayetlerimiz onlara açık-seçik parçalar halinde okunduğu zaman, bizimle karşılaşmayı beklemeyenler derler ki, "bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir." (Onlara) de ki: "Onu kendiliğimden değiştirmem olmaz. Ben, ancak bana vahyolunana uyarım. Ben, Rabbime karşı gelirsem; büyük bir günün azabından korkarım."

16. De ki: "Eğer Allah dileseydi, ben size onu okumazdım, Allah da size onu bildirmezdi. Ben (peygamber olmadan ve Kur'an inmeden) önceki yıllarımı sizin aranızda geçirdim. Siz yine de aklınızı kullanarak gerçeği görmeyecek misiniz?"

"Ben önceki yıllarımı sizin aranızda geçirdim." Yani nasıl bir insan olduğumu, yalan söyleyip söylemeyeceğimi çok iyi bilirsiniz, çünkü kendi öz çocuklarınızı tanıdığınız gibi beni de tanırsınız. Beni tanıdığınız için bana dürüst ve erdemli kişi anlamına gelen "el Emin" lakabını takan da sizsiniz. Bugüne kadar herhangi ilahi bir kitap okumadığımı da bilirsiniz. Şimdi nasıl oluyor da Allah adına yalan uydurarak diğer ilahi kitaplara benzeyen bir kitap yazdığımı ya da uydurduğumu düşünebiliyorsunuz?

17. Allah adına yalan uydurandan ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Gerçek şu ki; günahta ısrar edenler asla iflah olmazlar!

18. Onlar, Allah'tan başka kendilerine zararı ve faydası olmayan varlıklara kulluk ediyorlar/tapıyorlar (onlardan yardım diliyorlar) ve: "Bunlar Allah yanında şefaatçilerimizdir" diyorlar. De ki: "Siz Allah'a, göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?" O, onların ortak koştuklarından uzaktır ve çok yücedir.

Burada şirke bulaşanlar üç kategoride ele alınıyor: 1. Allah'a inanmakla beraber putlara da inanıyorlar yani Allah'a ulaşmak için putları aracı kılıyorlar. 2. Putların veya putlaştırılan varlıkların Allah'ın katında imtiyazları olduğunu düşünerek Allah adına hüküm koyma yetkilerinin olduğunu düşünüyorlar. 3. Putlardan ya da putlaştırılanlardan şefaat elde etmek için beyhude onlara kulluk etmeyi olmazsa olmaz addediyorlar.

Kur'an'ın genelinde şirkle ilgili ayetler incelendiğinde müşriklerin hepsinin ortak özelliğinin Allah'tan başka ilahlar, hüküm koyucular, yol göstericiler, düzen kurucular, şefaatçiler, yardımcılar edinen kimseler oldukları görülür.

Ayette geçen "şufeâuna (şefaatçiler)" ifadesi, Allah'a yakınlaşmak ve işlerin görülmesine vesile olmak için Allah'la aralarına soktukları bütün varlıklar için kullanılmıştır. "Kendilerine zararı ve faydası olmayan varlıklar" söylemi ise; hem canlı-cansız bütün somut putları ve sembolleri hem de kavramsal ve soyut imajları işaret eden bir ifadedir.

19. İnsanlar (tevhit inancına bağlı) bir tek ümmetti; sonra ayrılığa düştüler. Eğer (hesabın ahirette görüleceğine dair) Rabbinden bir söz (hükme bağlanıp) geçmemiş olsaydı, ayrılığa düştükleri şey hakkında aralarında elbette hüküm verilir (ve azaba uğratılırlar)dı. Bkz. 2/213, 11/110, 20/129

Yahudilerin Tevrat'taki ahiretle ilgili belgelerin çoğunu kaybetmeleri/yok etmeleri ve kendilerinden olmayan, Yahudi anneden doğmayan insanların Yahudi olmasına izin vermeyerek dini kendi tekellerinde tutup yayma çabası göstermemeleri, Hristiyanların da İncil'in aslının bozulmasına ve Allah'a isnat edilen haksız yakıştırmalara sebep olmaları nedeniyle Tevhit İnancı ciddi şekilde bozulmuştu. Bütün bu yozlaşmalardan sonra, Tevhit inancını yeniden hayata geçirmek ve kıyamete kadar insanlığın ruhi, ahlaki ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak, dünyevi ve uhrevi saadetin yolunu açmak için Kur'an indirilmiştir.

20. Bir de: "Ona Rabbinden bir mucize indirilse ya!" diyorlar. De ki: "İnsan idrakini aşan şeylerin bilgisi ancak Allah'a mahsustur. (Öyleyse Allah'ın iradesi tecelli edinceye kadar) bekleyin, ben de sizinle beraber (başınıza gelecekleri merakla) bekleyeceğim." Bkz. 6/4-10, 37, 8/32, 10/96-97, 15/14-15, 17/59

Ayette mucize ile gaybın bilgisinin birlikte işlenmesi; her ikisinin de Allah'ın takdirinde olmasındandır. Mucize doğrudan Allah'ın fiilidir, peygamberler kendiliklerinden mûcize gösteremezler. Gaybın bilgisi de sadece Allah'a aittir, insan idrakini aşan şeylerin bilgisini Allah'tan ve Allah'ın bildirdiklerinden (Cin 72/26, 27) başka hiç kimse bilemez.

21. İnsanların başlarına gelen sıkıntılardan sonra kendilerine bir rahmet, bir rahatlık tattırdığımızda bakarsın ki, ayetlerimize karşı hemen gizli bir plan kurarlar. Onlara de ki: "Allah'ın planlarınıza karşılık vermesi daha çabuktur. Şüphe yok ki, elçilerimiz (olan melekler) kurduğunuz planları kaydetmektedir."

İnsan kendi özgür iradesiyle, duygularıyla, eylemleriyle her şeye bir kişilik kazandırır. Bu itibarla iyiyi de kötüyü de oluşturan insanın kendisidir. Güzel duygular besleyerek ve faydalı eylemler üreterek hayırlı bir varlık olması gereken insan sınırsız ve istikrarsız arzularına yenik

düşerek kendi eliyle hayatını çıkmaza sürükler. Geldiği noktanın felaket olduğunu anlayınca Yaratıcının rahmetine sığınır. Ne zaman rahata ve refaha kavuşur, o zaman da Allah'ın ayetlerine sırtını döner. Oysa bu durumda olan kişi, hayattan ders çıkartarak mesaja daha duyarlı olmalıdır.

22. Sizi karada ve denizde yürüten O'dur. Gemide bulunduğunuzda geminin onları hoş bir rüzgârla götürdüğünde ve onunla sevindiklerinde; birden şiddetli bir kasırga gelip onları her taraftan dalgaların sardığı ve çepeçevre kuşatıldıklarını sandıkları anda, Allah'ın dinine sarılarak: "Andolsun ki, bizi bu tehlikeden kurtarırsan, şükredenlerden olacağız" diye O'na yalvarırlar.

23. Fakat Allah onları bu (felaketten) kurtarınca, hemen yeryüzünde haksızca taşkınlık yapmaya koyulurlar. Ey insanlar! Dünya hayatının geçici menfaati için yaptığınız bütün taşkınlıklar ancak kendi aleyhinizedir! Sonra dönüşünüz ancak bize olacaktır. Biz de yaptığınız her şeyi size (eksiksiz olarak) haber vereceğiz.

Bu ayetlerde, herkesin çok rahat anlayabileceği muhteşem örnekle nankörlüğün resmi çiziliyor. Yaşadığımız dünya bunun çarpıcı örnekleriyle doludur. Hangi dinden ve kültürden olursa olsun bir toplumun başına bir felaket geldiği zaman o toplumun fertleri hemen yaratıcıya sığınır ve O'nun ismini ağızlarından düşürmezler. Ama belli bir zaman geçtikten sonra ağızlarından düşüremedikleri Yaratıcının adını hem ağızlarından çıkarırlar hem de kafalarından silerler. Ve başlarına felaket gelmeden önce yaptıkları taşkınlığa ve azgınlığa kaldıkları yerden devam ederler.

24. Dünya hayatının misali gökten indirdiğimiz su gibidir ki, onunla insan ve hayvanların yiyerek beslendikleri nebatlar bolca yetişir; yeryüzü rengârenk, çeşitli mahsullerle süslenir ve yerin sahipleri bütün bunlara egemen olduklarını sandıkları sırada, geceleyin veya gündüzün emrimiz geliverir de orayı bir gün önce hiçbir şey yokmuş gibi biçilmiş hale çevririz. Düşünen bir toplum için biz ayetleri böyle birer birer açıklıyoruz.

Bkz. 18/45, 39/21, 57/20

Dünya hayatını bundan daha güzel özetleyebilecek bir örnek olamaz. Yani canımızla, dişimizle, tırnağımızla, alın terimizle kazandığımızı iddia ettiğimiz zenginliklerimiz ölümün gelmesiyle bir anda elimizden alınacak. Ya da herhangi doğal bir afetle bir anda her şeyimiz yok olup gidecek. Hem yaşadığımız ortamda hem de tarihin farklı dönemlerinde bunun canlı örneklerini görebiliyoruz.

25. (Böylece) Allah, (insanı) huzur ve güvenlik ortamına (İslam'a) çağırır ve dileyeni (samimi gayretinden dolayı) dosdoğru bir yola iletir.

İnsanların hidayete ermesi elbette ki Allah'ın takdirindedir. Ancak doğru yolu isteyecek olan insanın kendisidir. Allah, iyi niyeti ve gayretinden dolayı sonsuzluk yurdunun mutluluğuna ermek isteyen kulunu hidayete erdirir ama insan kendi iradesiyle hidayete erer. Eğer, "Allah istediğini hidayete, istediğini de dalalete erdirir" diye düşünürsek, yani istediğini cennete, istediğini cehenneme yerleştirir şeklinde anlarsak; o zaman insanın seçmesi, tercih etmesi, istemesi, yönelmesi, karar vermesi, gücü; diğer bir ifadeyle iradesi devre dışı bırakılmış olur. Bu durumda da insanın uhrevi âlemdeki yerinin belirlenmesi sadece Allah'ın dilemesiyle olmuş olur ki bu da Allah'ın adaletiyle örtüşmez ve imtihan felsefesine de ters düşer.

26. Güzel ve yararlı davranış gösterenlere daha güzeli ve fazlası vardır. Onların yüzleri ne (günahtan) kararacak ne de (utançtan) kızaracaktır. İşte onlar cennetin sakinleridir, onlar orada kalacaklardır. Bkz. 4/40, 27/89, 28/84

"Daha güzeli ve fazlası verilecek." Yani onlara hiç beklemedikleri ve hayal edemedikleri nimetler lütfedilecek. "…Allah, (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat artırır

ve kendi katından büyük bir mükâfat verir." (Nisa 4/40), "Kim (Allah'a) bir iyilikle gelirse ona on kati verilir." (En'am 6/60).

"Yüzü kararmak", mecâzen mahcup olmak, aşağılanmak, horlanmak" demektir. Yani onlar, orada hem muratlarına erecekler hem de onların canını sıkacak, yüzlerini kızartacak en küçük bir keder yaşamayacaklardır.

27. Kötülük yapmış olanların cezası ise, yaptıkları kötülük kadar olacak ve kendilerini bir zillet kaplayacaktır. Onları Allah'ın azabından koruyacak kimse de yoktur. Onların yüzleri sanki gecenin karanlık bir parçasıyla kaplanmıştır. İşte onlar cehennemin sakinleridir. Onlar da orada kalacaklardır.

Onları zilletin kaplaması, yüzlerinin gecenin karanlığı gibi olması yaptıkları kötülüğün cezası olarak karşılarına çıkacaktır. Yoksa hak etmedikleri azabı onlara yaşatmak için ilave bir durum değildir. "Kim ki kötülük yaparak (Allah'ın huzuruna) çıkarsa, (bilsin ki,) kötülük yapanlar yalnızca yaptıklarının karşılığını göreceklerdir. (Kasas 28/84), "Kim de bir kötülükle gelirse ancak misliyle cezalandırılır ve onlara (hak ettiklerinden daha fazla ceza verilerek) haksızlık yapılmaz." (En'am 6/160)

28-29. O gün onları bir araya topladıktan sonra, şirk koşanlara, "Haydi siz ve ortak koştuklarınız, yerlerinize!" deriz. Sonra onları birbirinden ayırırız. O zaman bize ortak koşulan varlıklar, ortak koşanlara şöyle derler: "Sizinle bizim aramızda Allah şahittir ki; (dünyada iken) sizin tapınıp durduklarınız biz değildik, sizin tapmanızdan haberimiz bile yoktu." Bkz. 19/82, 28/63

30. İşte orada herkes önceden yapmış olduklarını karşısında bulur. (Bütün insanlar ve cinler) gerçek sahipleri olan Allah'a döndürülür ve yakıştırdıkları düzmece ilahlar yanlarından kayboluverir. Bkz. 17/13-14, 75/13, 86/9

İnsan, dünyada yaşadıklarının filmini önünde hazır bulacak ve bu filmi en ince ayrıntısına kadar seyredecektir. Günümüzde insanın yaşadıklarının Allah'ın koyduğu sistemde filme alınması konusunda insanları ikna etmeye çalışmanın bir anlamı kalmadı, çünkü insanlar bunun örneğini daha dünyada iken zaten yaşıyor. Gün geçmiyor ki yeni bir teknolojik gelişme ile karşılaşmayalım. Geçmişte sadece bilim kurgu filmlerinde görülebilen sahnelerin çoğu günümüzde gerçekleşiyor. Bu gelişmelerden bir tanesi de sınırsız bilginin, görüntünün, videonun en ince ayrıntısına kadar Hard disklerde kayıt altına alınabilmesidir.

Bu ayetler, mahşeri bütün gerçekliğiyle özet olarak ortaya koyuyor. Olacak olanları bütün etkileriyle, realiteleriyle daha şimdiden gözle önüne seriyor. Kur'an'da daha pek çok ayet, insanın dirilmesinden mahşerde hesap vermesine ve oradan da ikamet edeceği yere kadar diyalektik etkileri olacak çok çarpıcı örnekler sunuyor.

31. Onlara de ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulaklara ve gözlere işlerini görme yeteneğini kim verdi? Ölüden diriyi ve diriden ölüyü kim çıkarıyor? Evrenin işlerini kim çekip çeviriyor?" Sana: "Allah" diyecekler. O zaman onlara de ki: "O halde Allah'a karşı artık gereken duyarlılığı göstermeyecek misiniz?"

Ayetteki sorunun muhatabı, Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yakıştıran ve fakat evrenin işlerini çekip çevirenin de Allah olduğunu söyleyen, yani varlık âlemindeki her şeyin tasarrufunun Allah'ın elinde olduğunu bilen fakat bazı varlıklara tapınmanın insanı Allah'a yaklaştıracağına ve bir kısım şeyleri araya sokarak işlerin daha rahat yürüyeceğine inanan kimselerdir. Ayetin son cümlesindeki "Allah'a karşı artık gereken duyarlılığı göstermeyecek misiniz?" söylemi, bu insanların Allah'la aralarındaki bütün perdeleri kaldırmaları gerektiği konusunda uyarı niteliğindedir.

32. İşte O, (her şeye gücü yeten) sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır. Şimdi söyler misiniz Hakikat (inkâr edildik)ten sonra geriye sapıklıktan başka ne kalır? Buna rağmen nasıl oluyor da (Haktan) döndürülüyorsunuz?

33. İşte böylece, Yoldan çıkmış (yaratılış safiyetinden uzaklaşmış) kimselerin, "iman etmeyeceklerine dair" Rabbinin sözü gerçekleşmiş oldu.

Rabbinin sözü; "İnkârcıları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, çünkü (inanmamaya kararlı oldukları için) onlar iman etmezler." (Bakara 2/6) "Onlar hakikatin bütün işaretlerini görseler yine de inanmazlar." (En'am 6/25, A'râf 7/146)

34. Onlara de ki: "O sizin ilahlaştırdığınız varlıklar arasında yoktan var edip de (ölümünden) sonra onu (yeniden hayata) döndürebilecek biri var mı?" (Ve cevap olarak) de ki: "Her şeyi yoktan var eden ve sonra (yeniden hayata) döndürecek olan yalnız Allah'tır. Hal böyleyken, nasıl oluyor da (doğru yoldan) saptırılıyorsunuz!"

35. De ki: "Ortak koştuklarınızdan doğru yolu gösterecek olan var mıdır?" Yine de ki: "Allah, hak olan doğru yola iletir. O halde doğru yola ileten mi kendisine uyulmaya daha layıktır, yoksa kendisine yol gösterilmeyince onu bulamayan mı daha layıktır. O halde ne oluyor size? Nasıl hükmediyor (Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yakıştırıyor)sunuz?"

"Ortak koştuklarınızdan doğru yolu gösterecek olan var mıdır?" sorusu bilginin kaynağına işarettir. Yani "onlardan bilginin kaynağını ve varlığın hakikatini gösterebilecek olan var mı?" demektir. Evet bilginin kaynağı ve mahiyeti nedir? Neyi, ne kadar bilebiliyoruz ya da bilmemiz gerekiyor? Bildiklerimizin ne kadarı doğru ne kadarı yanlış? Duyularımız bize bilgi sağlayabilir mi? Aklımızın bilgi ile ilişkisi nasıldır? Varlığın hakikatini, gerçeklerin neler olduğunu ve ilâhi meselelerin esasını Allah'tan başka bize öğretebilecek birileri var mı?

Aklı işleterek ve düşünceyi harekete geçirerek, duyu, gözlem ve deneyler üzerinde durarak, sezgi ve kalbin inkişafını bekleyerek bilginin ana kaynağına inemeyiz. Zira bilginin ana kaynağı Allah'tır. Salt akıl, sezgi ve duyumlar doğru bilginin kaynağı olamaz. Doğru bilgi vahiy ve ilahi buyruklardır. Onun için akıl ile vahyin uzlaşması sonucunda doğru habere ulaşmak mümkün olur. Bu yüzden Allah insanları aydınlatmak ve hakkı tesis etmek için Kur'an'ı göndermiştir. "Sen yücesin, bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur..." (Bakara 2/32) "…Onları Allah'tan başka kimse bilemez." (En'am 6/59) "Gerçekten, onlara inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, bilgiye dayalı ayrıntılı açıklamalarda bulunduğumuz bir kitabı ulaştırdık." (A'râf 7/52) Kur'an, insanların akıllarını nasıl yürüteceğini, kalp ve duyu organlarını nerede ve nasıl kullanacağını gösteren İlâhi bir kaynaktır. Bize düşen bu bilgi kaynağına ve bilgi araçlarına gereken değeri verip o doğrultuda hareket etmektir.

Ancak, fizik, kimya, biyoloji yasaları sayesinde kazanılan başarılardan etkilenerek diğer alanlarda olduğu gibi bilimi putlaştırmak da şirktir. Bilim insanın pek çok konuda önünü açmış ama birçok engeli de beraberinde getirmiştir. Sosyal bir varlık olan insan bilime kör bir inatla bağlanmış ve hiç ara vermeden ona kulluk etmeye devam etmektedir. Bilime kul olanların nezdinde bilimin ortaya koyduğu herşey gerçektir ve reddettiği herşey de sahtedir anlayışı çok tehlikelidir. Biz buna "bilimin putlaştırılması" diyoruz ki, bu da çağın en dinamik şirklerinden biridir.

36. Onların çoğu sadece zanna (asılsız bilgiye/kuruntuya) dayanırlar. Oysa zan, hiçbir şekilde gerçeğin yerini tutmaz. Hiç şüphesiz Allah onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.

37. Bu Kur'an, Allah'tan (indirilmiş olup) başka birisi tarafından uydurulabilecek bir şey değildir. O, kendisinden önce indirilmiş olan (ilahi kitap)ları doğrulayan, Allah'ın hükümlerini

açıklayan, içinde hiçbir kuşkuya yer bulunmayan ve âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir kitaptır.

38. Yoksa onu (Muhammed) uydurdu mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru sözlü kimselerseniz, haydi siz de onun benzeri bir sûre getirin ve Allah'tan başka, çağırabileceğiniz kim varsa onları da yardıma çağırın!" Bkz. 2/23, 11/13, 17/88, 52/34

Sûre, Kur'an'ın, 114 bölümünden birisine dendiği gibi, Bakara 2/282'de olduğu gibi bir konuyu detaylıca anlatan tek bir ayete ya da ayetlere de denmektedir.

39. Aksine onlar özünü, hikmetini kavrayamadıkları ve üstelik o mesajın ayrıntılı açıklaması henüz kendilerine gelmemişken onu yalanladılar. Onlardan öncekiler de tıpkı böyle yalanlamışlardı. Zalimlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak!

Kur'an'ı doğru anlamak için ayetlerin diğer ayetlerle bağlantılarını kurmak gerekir. Zira Kur'an âyetlerinin birbirlerini açıklamaları önemli bir kolaylıktır. Nitekim Nahl, 16/44 ayetinde "…Biz sana bu uyarıcı kitabı indirdik ki, insanlara, başından beri indirilen mesajın aslını olanca açıklığıyla ulaştırasın…" buyrulmuştur. Onun için Kur'an'ı iyi anlamak istiyorsak onun bütününü bilinçaltına yerleştirip ayetlere o bütünün penceresinden bakmak gerekir.

40. Onların arasında ona (Kur'an'a) inananlar da var inanmayanlar da. Rabbin bozgunculuk yapanları çok iyi bilmektedir.

41. Eğer seni yalanlarlarsa, onlara de ki: "Benim yaptıklarım benim, sizin yaptıklarınız sizindir. Benim yaptıklarımla sizin bir ilginiz yoktur, sizin yaptıklarınızla da benim bir ilgim yoktur (Ne siz benim yaptıklarımdan sorumlusunuz ne de ben sizin yaptıklarınızdan sorumluyum, ben sadece bir tebliğciyim)." Bkz. 109/1-6

42. İçlerinde sana kulak verenler de vardır. Fakat akıllarını kullanıp anlamak istemiyorlarsa, sen (gerçeği) sağırlara işittirebilir misin?

43. İçlerinden sana bakıp duranlar (senin peygamberliğini anlamalarına rağmen sana inanmayanlar) da vardır. Fakat (hakikati) görmek istemiyorlarsa, sen körlere doğru yolu gösterebilir misin?

Ayetteki "onlar sana bakıp duruyorlar fakat gerçekleri göremiyorlar" cümlesi bir gerçeği gözler önüne sererken bir taraftan da "bakmakla" "görmek" arasındaki farkı ortaya koyuyor. Bir bakmak (nazar) vardır bir de görmek (basiret). Bakmak sadece o yöne gözlerini çevirmek, detaysız kabaca kavramaktır. Görmek ise nesneyi anlamak, detaylara inmek, akıl ve kalp gözüyle arka planını sezmektir. Bakmak için gözün açık olması yeter ama görmek için zihnin ve kalbin açık olması gerekir.

44. Şüphesiz ki Allah, insanlara hiçbir şekilde kötülük etmez fakat insanlar kötülüğü (Haktan uzaklaşarak) kendi kendilerine ederler. Bkz. 3/117, 9/70, 16/33, 29/40

İnsanların gittiği yol ateşten de olsa gitmeleri gereken yer cennettir. Çünkü insan cenneti kazanmak ve ebedi saadet ehli olmak için halife seçilmiştir. Allah sadece insanı değil, hiçbir canlıyı azap görsün diye yaratmaz. Ama bütün rahmet ve mağfiret kapıları açık durmasına rağmen insan illa da cehenneme gitmek ve azap görmek istiyorsa ve bunun için de hayatını programlıyorsa Allah kulunun arzusunu geri çevirmez.

45. (Allah) o kıyamet günü (onları) topladığı zaman (onlara öyle gelecek ki yeryüzünde) sanki sadece tanışmalarına yetecek kadar gündüzün bir saati kadar kalmışlar. (Vaktiyle) Allah'ın huzuruna çıkarılacakları uyarısını yalanlayan ve doğru yola girmekten geri duranlar (işte o zaman) en büyük kayba uğramış olacaklar.

İlla da kabir azabı görmek isteyenlere sormak lazım; "kabir azabı diye bir şey olsaydı, cehennem ehli yeniden diriltildiklerinde kabirde yaşadıkları işkence dolu hayatı unutarak sadece

dünyada bir saat kadar yaşamış olduklarını zannederler miydi?" Aynı konuyu anlatan diğer ayetlere bakalım: "Orada ancak bir gün kaldınız" (Taha 20/104) "Allah inkâr edenlere: 'Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?' diye sorar. Onlar da 'Bir gün veya günün bir kısmı kadar' derler. Allah: 'Az bir süre kaldınız. Keşke siz bunu bilmiş olsaydınız.' buyurur." (Müminun 23/112-114) Dünya-ahiret ilişkisini ortaya koyan bu ayetlerin kabir azabı neresindedir?

Ayrıca hesap günü henüz olmamış, mizan kurulmamış, suçlular, suçsuzlar, haklılar, haksızlar, ödüller, cezalar belli olmamış… böyle bir durumda kabir azabından nasıl bahsedilebilir?

46. (Ey Resul!) Onlara hazırladığımız (azap ve cezan)ın bir kısmını sana (dünyada) göstersek ya da (göstermeden) seni vefat ettirsek bile (sonuçta) onların dönüşleri ancak bize olacaktır. Muhakkak ki Allah onların yaptıklarına şahittir.

47. Her toplumun bir resulü vardır. Resulleri geldiği (ve hakikat tebliğ edildiği) zaman, aralarında adaletle hükmedilir ve onlar haksızlığa uğratılmazlar. Bkz. 16/36, 39/69

"Her toplumun bir resulü vardır" cümlesi, Allah'ın bütün ümmetlere elçi gönderdiğini ifade etmektedir. İslam düşüncesinde; resul-nebi ayırımı "her resul nebidir fakat her nebi resul değildir" şeklinde formüle edilse de doğru olan; her nebi resuldür ama her resul nebi değildir. "Onlar o kimselerdir ki, kendilerine kitap, hüküm ve nübüvvet vermişizdir." (En'am 6/89) "…Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak nebiler gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da indirdi…" (Bakara 2/213) Bu âyetlerde de görüldüğü gibi nebilere vahiy gelmiştir. Hz. Peygamberle ilgili "Muhammed Allah'ın resulüdür (elçisidir) ve nebilerin de sonuncusudur." (Ahzab 33/40) buyrulmaktadır. Burada Hz. Muhammed'in hem Allah'ın elçisi olduğu anlatılıyor hem de nebiliği ve nebilerin sonuncusu olduğu özel olarak vurgulanıyor.

48. Onlar: "Eğer dediğiniz doğru ise, peki bu vaat (edilen azap) ne zaman (gerçekleşecek)?" diyorlar.

49. De ki: "Allah dilemedikçe, ben kendime bile ne bir zarar ne de fayda verme gücüne sahibim. Her milletin (her canlının) bir eceli (ölüm zamanı) vardır. Onların eceli geldi mi ne bir an geri kalabilirler ne de öne geçebilirler." Bkz. 7/34, 16/61, 63/11

"Ben kendime bile ne bir zarar ne de fayda verme gücüne sahibim" yani size vaad edilen azabın nerede ve ne zaman gerçekleşeceğini bilemem. Bildiğim bir şey var ki; Allah öğütlerini anlayabilesiniz diye size imkân ve mühlet verir ve cezayı geciktirir. "Eğer Allah, insanları yaptıkları (kötülükler) yüzünden (hemen hesaba çekip) cezalandıracak olsaydı, yer üzerinde hiçbir canlı bırakmazdı." (Fatır 35/45)

50. De ki: "Söyleyin bakalım, eğer size O'nun azabı bir gece vakti, ya da gündüzün gelecek olursa ne yaparsınız? Günahkârlar onu aceleyle niye istiyor?"

51. (Yoksa azap) gerçekleştikten sonra mı O'na iman edeceksiniz? O vakit size: "Şimdi mi iman ediyorsunuz?" denecek. Oysa siz alay ederek, bu azabın acele gelmesini isteyip duruyordunuz.

52. Sonra da zulmedenlere: "Ebedî azabı tadın! Siz ancak vaktiyle kazanmakta olduğunuzun cezasına çarptırılıyorsunuz" denilecek.

53. "O (kıyamet ve azap) gerçek mi?" diye sana soruyorlar. De ki: "Evet. Rabbim hakkı için o kesin bir gerçektir. Ve siz (bu konuda Allah'ı) âciz bırakacak değilsiniz."

54. (Hakka karşı direnerek ve kötülüğü âdet haline getirerek) kendisine zulmetmiş olan herkes, o gün yeryüzünün bütün servetine sahip olsa elbette bunu (azaptan kurtulmak için) fidye olarak verirdi. Onlar (kendilerini bekleyen) azabı görünce pişmanlıklarını gösterecek gücü dahi kendilerinde bulamayacaklar. O gün aralarında tam bir adaletle hükmedilir ve kimseye en küçük bir haksızlık yapılmaz.

55. Şunu iyi bilin ki; göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır! Şunu da iyi bilin ki; Allah'ın vaadi, başa gelmesinden şüphe edilmeyecek bir gerçektir. Ne var ki, onların çoğu bunu bilmezler!

56. O hem hayat verir hem de öldürür ve (sonunda) yalnız O'na döndürüleceksiniz.

Allah'ın hayat vermesini aynı zamanda manen ölmüş olan kalpleri hayata döndürmesi olarak da yorumlayabiliriz. Ruhi ve ahlaki değerlerini kaybederek manen ölüme mahkûm olmuş bir insanın ilahi mesajlarla yeniden dirilmesi de hayata dönüştür. Nitekim bir sonraki ayet de bunu doğrulamaktadır. Sağlıklı yaşamın yolunu bulamayan, hayatı anlamlandıramayan, dolaysıyla huzuru yakalayamayan bir insanın ölmüş bir kişiden ne farkı vardır?

57. Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplerdeki/gönüllerdeki hastalıklara bir şifa, inananlara yol gösterici ve rahmet gelmiştir. Bkz. 2/2, 3/103, 5/16 ve dipnotu, 6/155, 14/1, 17/82, 41/44

"Kalplerdeki hastalıklara şifa" olan Kur'an'ın içindeki ilahi öğütlerdir, teselli edici ayetlerdir, müjdeleyici öğretilerdir, vaad veren mesajlardır, dünya için tasalanmaya gerek olmadığını, gerçek hayatın âhiret olduğunu anlatan ayetlerdir. Kur'an'ın kendisinin rahmet olması, şifa olması demektir. Ancak şifadan bahseden bu ayet, maddi hastalıklara uğramış insanları iyileştirmek için gelmemiştir. Ayetteki "şifa" kelimesini bağlamından koparark maddi hastalıkların tedavisinde kullanmaya kalkan muskacılar, Kuran ayetlerini bilinçsiz insanlara ilaç gibi satmaktadır. Oysa bu ayet Kur'an'la ilgili bir realiteyi ortaya koymak için gelmiştir.

Göğüsler anlamındaki "sudur" kelimesi, kalpte olan ruhu anlatmaktadır. "Biz, onların gönüllerindeki kini söküp atmışızdır" (Hicr 15/47), "Allah, bunu gönüllerinizdeki (ihlâs ve fitne gibi) şeyleri yoklamak ve kalplerinizdeki (vesveseleri) temizlemek için yaptı." (A. İmran 3/154) ayetlerinde olduğu gibi kinin atıldığı, vesveselerin temizlendiği yer kalpteki ruhtur.

58. De ki: "Bunlar Allah'ın lütfu ve rahmeti iledir. (İnsanlar) sadece bununla (Kur'an'la) sevinsinler. O, bütün toplayıp durdukları dünyalıklardan daha hayırlıdır."

59. (Allah adına helal-haram uydurarak değer yargılarını yozlaştıranlara) de ki: "Allah'ın size bahşettiği fakat sizin bir kısmını helâl, bir kısmını haram saydığınız rızıklar hakkında ne dersiniz?" De ki: "Bu hususta Allah mı size izin verdi, yoksa (yalan uydurarak) Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"

Bu ayet, Allah tarafından Kur'an'da yasak olarak ifade edilmemesine rağmen insanların birtakım mülahazalarla bazı nimetleri kendilerine yasaklanmasını şiddetle reddediyor. "De ki: "Bana vahyedilenlerde leş, akan kan, iğrenç bir şey olan domuz eti, üzerinde Allah'tan başka bir ismin anıldığı kurban dışında yenmesi yasak olan hiçbir şey görmüyorum." (Bakara 2/145) İnsanın Allah'ın helal ve meşru kıldığı bir şeyi zımni ve izafi yaklaşımlarla Kur'an'a atıfta bulunarak veya uydurma hadislerle Hz. Peygamber'in sünnetine isnat ederek ya da gelenekçi anlayışın etkisinde kalarak kendisine yasaklaması ve haram kılması asla doğru olamaz. Allah adına yasak getirmek şirktir, Allah'ın koyduğu yasağı bozmak ise küfürdür.

60. Allah'a yalan uydurup iftira edenlerin kıyamet günü (görecekleri azap) hakkındaki görüşleri nedir acaba? Hiç kuşkusuz Allah, insanlara karşı lütufkârdır, fakat onların çoğu (buna) şükretmezler.

61. (Ey Resul!) Sen her ne yaparsan yap, Kur'an'dan hangi parçayı okursan oku (ve siz ey insanlar), hangi işi gerçekleştirirseniz gerçekleştirin işinize daldığınız andan itibaren biz üzerinizde gözlemci bulunuyoruz. Ne yerde ve ne de gökte bulunan zerre ağırlığınca bir şey Rabbinizden saklı kalmaz. Gerek bundan daha küçüğü ve gerekse daha büyüğü mutlaka apaçık bir kitapta, (Allah'ın) Bilgi İşlem Merkezinde kayıtlıdır. Bkz. 6/59, 11/6, 26/217-218

62. Haberiniz olsun ki, Allah dostlarına korku yoktur ve onlar üzülecek de değillerdir.

Yani sadece Allah'a güvenenler, O'nunla aralarına başka birilerini ya da bir şeyleri koymayanlar, O'nun yolunu takip edenler, O'nun desteğini arkasına alanlar, O'na karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar gelecekten dolayı endişe etmeyecekler, geçmişten dolayı da keder duymayacak ve kaygılanmayacaklardır.

63. Onlar Allah'a iman eden ve O'na karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlardır.

Bir önceki ayette Allah'ın inananlara dostluğundan söz edilmektedir. Bu ayette ise, Allah dostlarının, Allah'a iman edenler ve O'na karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar olduğu anlatılmaktadır. Eğer inanan insan, Hayatını Allah'ın koyduğu kurallara göre inşa eder, O'na karşı hep sorumlu ve duyarlı olursa dostluğu kurmuş demektir. Dostluk, iki birey arasında kopması mümkün olmayan bir bağın oluşmasıdır, fedakârlıktır, paylaşmaktır, aynı safta olmaktır. Bu demektir ki; insan Allah'a dost olmak ve bu dostluğu kalıcı hale getirmek istiyorsa Allah'tan bağımsız bir hayat düşünmemelidir, Onun istediği şekilde hayatını tanzim etmelidir, O'nunla aynı frekansta buluşmalıdır.

64. Onlar için dünya hayatında da ahiret hayatında da müjdeler vardır. Ve Allah'ın kelimelerinde (hükümlerinde, verdiği sözlerde) bir değişme yoktur. İşte budur en büyük zafer, en büyük kurtuluş! Bkz. 41/30-32, 57/12

"(Diriliş gününün uyandıracağı) o benzeri olmayan büyük korku bile onları kaygılandırmayacak. Çünkü melekler böylelerini: "Size vaad edilen (mutlu) gün işte bugündür!" sözleriyle karşılayacaklardır." (Enbiya 21/103)

65. (Ey Resul!) O (inanmaya)nların sözü seni üzmesin. İzzet ve şeref tümüyle Allah'ındır. O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir.

Yücelik, kuvvet ve hürmet anlamlarına gelen "izzet" kelimesi burada insanlar arasında belli bir seviyeye gelme, üstün olma, saygı görme ve hürmete layık olma manasında kullanılmıştır. Başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer anlamına gelen "şeref" kelimesi ise itibarlı olma, manevi ve maddi anlamda ihsana kavuşma manasında kullanılmıştır. Nisa, 4/139 ve Fatır, 35/10 ayetlerinde de ifade buyrulduğu gibi izzet ve şerefin tamamıyla Allah'a ait olması, bu değerlerin Allah'ın takdiri ile ve O'nun yolundan gidilmesi durumunda alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

66. İyi bilin ki, göklerde ve yerde her kim varsa (insanlar, cinler, melekler ve daha nice kimseler) hepsi Allah'a aittir. O halde Allah'a inanmakla beraber başkalarına yalvarıp yakaranlar (gerçekte) neye yalvarıyorlar? Gerçekte onlar, ancak zanna (kuruntuya/asılsız bilgiye) uyuyorlar ve sadece yalan söylüyorlar.

67. O, içinde dinlenesiniz diye geceyi sizin için (karanlık); gündüzü ise (çalışıp kazanmanız için) aydınlık kılandır. Şüphesiz bunda (ilahi mesajları) dinleyen bir topluluk için ibretler vardır.

68. İnkârcılar: "Allah, çocuk edindi" dediler." Hâşâ, O kendisine yakışmayan niteliklerden uzaktır. (Zira O'nun hiç kimseye ve) hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Bu hususta elinizde hiçbir (akli ve nakli) deliliniz yok. (O halde) nasıl oluyor da Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylüyorsunuz? Bkz. 2/116, 19/88-93, 21/26

Yahudiler, "Uzeyr, Allah'ın oğludur", diyorlardı. Hıristiyanlar da İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia ediyorlardı. Oysa çocuk edinmek neslin devamı için insani bir ihtiyaçtır. Allah'ın nesli yok ki devam etmesine ihtiyaç duysun.

69. De ki: "Allah hakkında (böyle) yalan uydurup iftira edenler (asla) kurtuluşa eremezler."

70. Onlar için dünyada (geçici) bir yararlanma vardır. Sonra dönüşleri bize olacaktır. Daha sonra da inkâr ettiklerinden dolayı o çetin azabı onlara tattıracağız.

“Çetin azabı onlara tattıracağız” ifadesindeki “nuzik” sözcüğü ile “her nefis ölümü tadacaktır” (Ankebût 29/57) ayetindeki “zâike” sözcüğü aynı kökten gelmektedir ve her ikisi de tatmak anlamındadır. Bu ifadeden cehennem hayatının belli bir zaman sonra sona erebileceğini de anlayabiliriz. Zira tatmak, lezzetine bakmak niyetiyle bir şeyden az miktarda yemek ya da içmektir. Gerçi cehennemi anlatan ayetlerin tamamına yakını ebedi azaptan bahseder ancak rahmetin herkes için belli bir zaman sonra tecelli edebileceğini gösteren bazı ayetlerde vardır. “Onlar, halat iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremezler,” (A’râf 7/40), “Allah aksini dilemedikçe orada kalacaksınız,” (En’am 6/128), “Rabbin aksini dilemedikçe, gökler ve yer yerinde durduğu sürece onlar orada kalacaklardır,” (Hud 11/107). Bu ayetlerin üslubuna ve “Allah aksini dilemedikçe” ifadesine bakıldığında, zımnen bir merhamet vurgusu göze çarpıyor.

71. Onlara Nuh’un kıssasını anlat. Hani Nuh, kavmine demişti ki: “Ey kavmim! Eğer benim konumum ve Allah’ın ayetleriyle öğüt vermem size ağır geliyorsa, (biliniz ki) ben sadece Allah’a dayanıp güvenmişim. Artık siz de (bana) ne yapacağınızı ortaklarınızla beraber kararlaştırın ki, işiniz size dert olmasın! Bundan sonra bana (hükmünüzü) uygulayın ve bana mühlet de vermeyin!”

Hz. Nuh, M.Ö 2700’lü yıllarda Mezopotamya'da doğmuştur. Tevrat'ta Hz. Nuh'un 950 yıl yaşadığı söylenir. Kuran'da ise Nuh peygamberin 950 yıl kavmi içinde yaşam sürdüğü belirtilmiştir. “Andolsun ki, biz, Nuh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. Bin seneden elli yıl eksik (dokuzyüzelli yıl) onların içlerinde kaldı.” (Ankebût 29/14) Kur'an’da Nuh peygamberden tam olarak 43 defa bahsedilir. Nuh’un kıssası, ehemmiyetine binaen Kur’an’ın farklı yerlerinde kesitler halinde sunulur. En ayrıntılı biçimde Hud 36-48 ve A’râf surelerinin 59-64 ayetlerinde anlatılmaktadır. Burada anlatılanlar Hz. Nuh’un, Allah’ın mesajını yalanlayan kavminin hüsrana uğrayacağı inancıyla onlara son meydan okuyuşudur.

72. Eğer (benim imana davetimden) yüz çeviriyorsanız (yapacak bir şey yok), ben sizden (zaten) herhangi bir ücret istemiyorum. Benim çabamın karşılığını verecek olan sadece Allah’tır. Ben, Müslümanlardan olmakla (Allah’a kayıtsız şartsız teslim olmakla) emrolundum. Bkz. 11/29, 34/47

73. Onu yine de yalanladılar. Biz hem onu ve hem de onunla beraber gemide bulunanları kurtardık ve bunları onların yerine (yeryüzüne) hükümran kıldık. Ayetlerimizi ısrarla yalan sayan (ve zalimliklerine devam eden) kimseleri ise boğulmaya terk ettik. İşte bak, azapla korkutulduğu halde yola gelmeyenlerin sonu nasıl olmuştur?

Bu ayetlerde Hz. Nuh kıssasına temas edilmesi, bu surenin ana fikriyle olan irtibatı sebebiyledir. Hz. Nûh’un ibret ve öğüt veren hayat hikâyesi Kur’an’ın daha pek çok yerinde yer almakla beraber en uzun ve detaylı biçimde Hud suresi 11/36-48 ayetlerinde anlatılmaktadır. Ayrıca 71. sure Hz. Nuh’un mücadelesini ve Nuh Tufanını anlattığı için bu sureye Nuh adı verilmiştir.

74. Sonra onun arkasından kendi kavimlerine resuller gönderdik. Onlara açık belgelerle, mucizelerle geldiler. Fakat onlar, ta işin başında elçiye karşı yalana sarılmaları sebebiyle daha sonra inanmaya yanaşmadılar. İşte (ilâhî buyrukları dinlemeyip, inatlarından dolayı) haddi aşanların kalplerini böylece mühürleriz.

75. Sonra onların ardından Musa ve Harun’u mucizelerimizle Firavuna ve avanesine gönderdik. Fakat (onlar da iman etmek konusunda) büyüklük tasladılar. Zaten (bu insanlar, öteden beri) suç işlemeyi alışkanlık hâline getirmiş kimselerdi. Bkz. 7/60

76. Onlara tarafımızdan hak (mucize) ulaşınca: “Bu açık bir sihirdir” dediler.

77. Musa (onlara): “Size hakikat gelince, onun hakkında böyle mi diyorsunuz? Bu bir sihir midir? Oysa sihirbazlar, iflah olmazlar!” dedi.

78. Onlar dediler ki: “Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (dinden ve yoldan) çevirmek ve ikiniz için yeryüzünde büyüklük (liderlik ve önderlik) sağlamak için mi bize geldin? Biz ikinize de asla inanacak değiliz.”

“Babalarımızı üzerinde bulduğumuz” ifadesi Kur’an’da en çok karşılaştığımız cümlelerdendir. Mekkeli müşriklerin de Hz. Peygambere karşı çıkmasının en büyük gerekçesi ve bahanesi buydu. Bugün de aynı durumla karşılaşmıyor muyuz? Ne zaman Kur’an’dan bahsedilse ve ne zaman hurafeleri ortadan kaldıracak bir faaliyet gösterilse hemen birileri çıkıp; “doğruyu siz mi biliyorsunuz, bugüne kadar yaşananlar yanlış mıydı, şimdiye kadar herkes yanlış anladı da bir tek siz mi doğru anladınız? atalarımız bunları bilmiyor muydu?” şeklinde tepkilerle Kur’an’ın getirdiği hakikati boğmaya kalkıyor. Üstelik bunu da Hz. Muhammed’in peygamberliğini istismar ederek uydurma hadislerle yapmaya çalışıyor. Kur’an’ı saf dışı etmeye çalışanların söylemlerinden sadece bir örnek: “Herhangi bir konuda yüzlerce ayet olsa, eğer o konuda bir hadis bulunuyorsa ve bu hadis zayıf da olsa, âyetlere değil, Hadis’e itibar edilir.” Bu söylemleri görünce insan düşünmeden edemiyor; “Hz. Peygamber galiba Kur’an’ı tebliğ için değil de onu ortadan kaldırmak için görevlendirilmiş.” İşte dalaletin zirveleşmesi buna derler.

79. Firavun: “Bana bütün bilgin büyücüleri getirin” dedi.

Firavunun hazırladığı plandaki amacı; sadece sihirbazlarına Hz. Musa’yı mağlup ettirmek değil, aynı zamanda toplumun önünde sihirbazlarla Hz. Musa’yı yarıştırarak onun da diğerleri gibi bir sihirbaz olduğunu ispatlamaktı.

80. Büyücüler geldiğinde Musa onlara: “Atacağınız şeyleri atın” dedi.

81. Sihirbazlar (atacaklarını) atınca, Musa dedi ki: “Sizin bu yaptığınız sihirdir. Allah, onu elbette boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah, bozguncuların işini rast getirmez.”

82. Günahkârlar hoşlanmasalar da Allah, kelimeleriyle hakkı ortaya çıkarıp kanıtlayacaktır. Bkz. 8/8, 42/24

Ayetteki “Allah’ın kelimeleri” nden kasıt, Allah’ın resullerine indirdiği vahiy olduğu gibi aynı zamanda, Allah tarafından koyulmuş tabiat kanunlarında kendini gösteren İlahi iradedir.

“Kelimelerden” kasıt vahyi düşünürsek o takdirde anlamalıyız ki; Hakkı yok etmek ve faziletin ışığını söndürmek isteyenlerin hoşuna gitmese de Allah, A. İmran 3/110 ve 114. ayetlerde de buyurduğu gibi hem kendi yardımıyla hem de doğruluğu öneren ve kötülükten sakındıran insanların gayretiyle Hakkı yaşatacaktır.

83. Firavunun ve seçkin çevresinin kendilerine işkence etmesinden korkuya düştükleri için kavminden bir grup gençten başka kimse Musa’ya iman etmedi. Çünkü Firavun bölgesinde küstahça böbürlenen ve hak hukuk tanımayan (acımasız bir diktatör) idi.

84. Musa dedi ki: “Ey halkım! Eğer Allah’a inanıyorsanız ve gerçekten O’na bağlanıp kendinizi teslim etmişseniz (Müslüman olmuşsanız) sadece O’na güvenin!”

85-86. (Onlar da) şöyle dediler: “Biz yalnız Allah’a güvendik. Ey Rabbimiz! Zalim bir topluluğun zulmüne uğratmakla bizi imtihan etme! Bizi rahmetinle o inkârcılar topluluğundan kurtar!”

“Zalim bir toplumun zulmüyle imtihan olmak”; hem mazlum olmanın güçlüklerine katlanmak hem de zalimler karşısında sindirilerek onların daha da azgınlaşmasına imkân vermek demektir.

87. (Bunun üzerine) Biz de Musa ile kardeşine şöyle vahyettik: “Mısır’da kavminiz için evler hazırlayın ve (bu) evlerinizi ibadet yerine dönüştürün ve namazı ikame edin. (Ey Musa!) İnananları (Allah’ın yardımıyla) müjdele!”

“Evlerinizi ibadet yerine dönüştürün” ifadesini birçok anlamda değerlendirebiliriz. “Evlerinizi karargâh edinip teşkilatlanma çalışması yapın, namazı evlerinizde de kılabilirsiniz, eğitime evinizden başlayarak çoluk çocuğunuzu terbiye edin ve Firavun’a köleliğe direnin, namazı hayatınıza hâkim kılarak Allah’la irtibatınızı kesmeyin” olarak da anlayabiliriz.

Toplumun sosyal anlamda toparlanması ne kadar gerekliyse manevi anlamda durumu düzeltmesi de o kadar lüzumludur. Özellikle zor zamanlarda insanların bir araya gelerek hemhal olması, problemleri aşmak için hasbıhal etmesi, ruhi anlamda sükûna kavuşması, Allah’la ilişkilerini canlı tutacak rahmet ortamları oluşturması zaruridir. Evlerin ibadet yerlerine dönüştürülmesi; maneviyatın canlı tutulması ve Yüce Yaratıcının rahmetinden istifade edilmesi bakımından çok önemlidir. Ayetin son cümlesindeki müjde, evlerini mesken olarak kullanırken aynı zamanda ibadet yerine dönüştüren ve namazı ikame edenleredir.

88. Musa, (kardeşi Harun ile birlikte) şöyle dedi: “Ey Rabbimiz! Gerçekten sen Firavuna ve onun ileri gelen çevresine, bu dünya hayatında ihtişam ve zenginlik verdin. Ey Rabbimiz! Bunlar (verdiğin zenginlikleri zayıf kullarını) senin yolundan saptırmaları için (kullanmakta)dır. Ey Rabbimiz! Sen onların servetlerini yok et ve kalplerine darlık ver. Zira onlar, elem dolu azabı görünceye kadar iman etmeyecekler.”

Demek Hz. Musa ve Harun zulümden öyle sıkıldılar ve öyle çıkmaza girdiler ki; toplumun hidayeti için görevlendirilmelerine rağmen Firavun’a, onun yandaş ve yardakçılarına beddua etmeye başladılar. Zulme uğrayanların en son çare olarak beddua edebileceklerine dair ayet: “Allah, zulme uğrayanların dışında hiç kimsenin açıkça kötü söz söylemesini sevmez.” (Nisa 4/148)

89. (Allah) buyurdu ki: “Bu dileğiniz kabul olundu. Doğrulukta devam edin ve sakın (o kendini ve hakkı) bilmeyenlerin peşine takılmayın!”

90. Derken (iman eden) İsrailoğullarını (Kızıl) denizden geçirdik. Firavun ve askerleri takip ve taarruz etmek için arkalarına düştü. Sonunda (Firavun) boğulmaya başlayınca: “İnandım, gerçekten de İsrailoğullarının iman ettiği Allah’tan başka tanrı yok, artık ben de (O’na) teslim olanlardanım” dedi. Bkz. 2/50, 20/78, 40/84-85, 43/55-56

Hz. Musa Allah’ın emri uyarınca halkını alıp Filistin’e doğru yola çıktı. Firavun durumdan haberdar edilince derhal askerleriyle beraber arkalarından giderek Kızıldeniz kıyısında onlara yetiştiler. Hz. Musa ve inananları denizle düşman arasına sıkışmışken Allah’ın emriyle deniz ikiye yarılarak karşıya geçmeleri için Müslümanlara yol oldu ve aynı deniz arkalarından gelen Firavun ve askerlerinin üzerine kapanarak onlara da mezar oldu.

91-92. (Biz de ona:) “Şimdi mi (iman ediyorsun)? Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun. Senden sonrakilere ibret olman (ve zalimlerin âkibetinin nasıl olacağını görmeleri) için bugün senin (cansız) bedenini kurtaracağız” dedik. Doğrusu insanların çoğu ayetlerimize karşı umursamazlık gösteriyor.

“Senin bedenini kurtaracağız” söylemi muhtemelen, eski Mısırlıların, başta firavunlar olmak üzere elit kesimin cesetlerini mumyalayarak saklamak için uyguladıkları geleneklerini ima ediyor. Yani evet seni kurtaracağız ama ibret-i âlem mumyalanman için senin cansız bedenini kurtaracağız, yoksa dünya hayatına kaldığın yerden devam edeceksin anlamında değildir. Kur’an’da geçen “Firavun” tabiri özel bir isim olmayıp Eski Mısır’da yaşayan bütün krallar için kullanılan bir unvandır. Araştırmacılara göre Kur’an’da bahsi geçen Firavun, MÖ. 12. yüzyılda yaşamış olan II. Ramses’tir. Cesedin, onun selefi Tutankhamon ya da çok önce yaşamış olan III. Tutmosis’e ait olduğunu söyleyenler olsa da cesedin II. Ramses’e ait olduğu yönündeki görüşler ağırlıktadır. Ve bu ceset şu anda Kahire Müzesinde sergilenmektedir.

93. Andolsun ki, biz, İsrailoğullarını çok güzel (ve güvenli) bir yurda yerleştirdik ve onlara temiz rızıklar sunduk. Kendilerine hakikatin bilgisi (vahiy yoluyla) gelinceye kadar anlaşmazlığa düşmemişlerdi. Şüphe yok ki, Rabbin kıyamet günü anlaşmazlığa düştükleri konularda haklarında hüküm verecektir. Bkz. 7/137, 26/59-60

Kendilerine hakikatin bilgisi gelmeden anlaşmazlığa düşmüyorlardı, çünkü onlar daha önce cahillikte ve nankörlükte birlikte hareket ediyorlardı. Dünyalık menfaatleri için ayrılığa düşmüyorlardı ama bekledikleri nebi kendi soylarından gelmeyince anlaşmazlığa düştüler.

Tevrat'ta geleceği yazılı olan son peygamberi bütün Yahudiler heyecanla bekliyordu. Ne zaman ki Allah, Mekke'den Kureyş Kabilesinden Muhammed isminde birisini peygamber olarak seçip gönderdi, Yahudiler hemen karşı çıkarak ve isyan ederek ayrılığa düştüler. Çünkü onlara göre; gelecek olan son nebinin de Harun Peygamberin soyundan olması gerekiyordu. Oysa peygamberler sadece Allah'ın birer elçisidir. Onların herhangi bir soydan gelmesi ne o soyun Allah katındaki itibarını yükseltir ne de o soya ekstra bir değer katar. İnsanların ve soyların itibarı verecekleri hizmete ve gösterecekleri sadakate bağlıdır. Hatta bu konuda Allah resulü "soyumdan gelenler değil yolumdan gidenler kurtulacaktır" buyurarak kan bağı ya da akrabalığın bu konuda bir anlam ifade etmeyeceğini belirtmiştir. Günümüzde seyyid ya da şerif kimliğiyle yani peygamber soyundan olduklarını iddia ederek inananları istismar edenlere de açık bir uyarı yapılmaktadır.

94. Eğer, sana indirdiğimiz (geçmiş nebilerin haberlerin)den kuşku duyuyorsan, senden önce (indirdiğimiz) kitabı okuyanlara sor. Andolsun ki, Rabbinden sana gerçek gelmiştir. O halde sakın kuşkuya kapılanlardan olma! Bkz. 7/157

95. Sakın Allah'ın âyetlerine ilgi göstermekten (ve onları yaşamaktan) geri duranlardan olma! Yoksa zarara uğrayanlardan olursun.

Hz. Peygambere hitap eden diğer âyetlerde olduğu gibi, burada da muhatap Peygamberin şahsında bütün insanlardır.

Ayette geçen "kezzebû" fiilini "yalanlayanlardan" değil de "ciddiye almayanlardan" şeklinde anlamak daha doğru olur. Çünkü her ne kadar hitap Peygamberin şahsında bütün insanlara olsa da ilk muhatap Hz. Muhammed'dir. Hz. Peygamberin kendisine vahyolunan ayetleri yalanlaması düşünülemez ama Hz. Âdem ve Yunus örneğinde olduğu gibi ihmal etmesi ya da olması gerektiği kadar ciddiye almaması bir zafiyet olarak düşünülebilir.

96. Haklarında Rabbinin hükmü kesinleşmiş olanlar iman etmezler.

Yani yaptıklarının yanlış olduğunu bildikleri halde Allah'ın davetine ve uyarısına karşı çıkarak zulümde ısrar edenler hakkında Allah'ın "iman etmezler" hükmü kesinleşenler mü'min olamazlar. Çünkü mü'min olmak onlar için bir züldür, utançtır, gericiliktir, yobazlıktır, çağdışılıktır.

97. Onlar bütün âyetler/mucizeler önlerine gelse bile elem verici azabı görünceye kadar (inanmazlar). Bkz. 10/88

98. Keşke azap gelmeden önce, iman edip de bu imanları kendilerine fayda vermiş bir memleket halkı bulunsaydı ya! Bunun tek istisnası Yunus'un halkıdır. (Onlar) iman edince, dünya hayatındaki o perişanlık azabını kendilerinden kaldırdık ve onlara bir zamana kadar refah verdik. Bkz. 21/87-88, 36/30, 37/139-148, 51/52

Hz. Yunus'un kavmi ona karşı çıkınca (Saffat 37/139-148), o da öfkeyle onlardan uzaklaştı (Enbiya 21/87-88) ve onlara gelecek olan azabı haber verdi, kavmi azabın geleceğini anlayınca hemen tevbe ederek azabın gelmemesi için Allah'a yalvardılar. Allah da azabı kaldırdı.

Hz. Yunus hakkında Kur'an'da "Zünnûn/balık sahibi" (Enbiya 21/87) ve "Sahib'ülhût/balık arkadaşı" (Kalem 68/48) diye bahsedilir. Hz. Yunus, kavmi kendisine inanmayınca yüklü bir gemiye binmiş, gemi su almaya başlamış ve kura çekilerek kaybedenlerin gemiden atılması kararı

alınmıştır. Çekilen kur'a neticesinde kaybedenlerden olmuş, denize atılmış ve yunus balığı tarafından kurtarılarak karaya çıkarılmıştır.

99. Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekûn iman ederdi (ama onları özgür iradeleriyle baş başa bıraktı). O halde insanları mü'min olsunlar diye sen mi zorlayacaksın?

Bu ayetten anlaşılıyor ki; Allah insana Hak ile Batıl, doğru ile yanlış arasında seçim yapma serbestliğini ve iradesini bahşetmiş ve böylece onu yalnızca doğal güdüleriyle yaşayan öteki canlılardan ayırarak özgür iradesiyle üstün bir varlık statüsüne yükseltmiştir ve bu statü ile insan kendi geleceğiyle ilgili kararı yine kendisi verecektir. Yani ya yaptığı güzelliklerle ebedi nimetleri hak eden erdemli bir insan olacak ya da yaptığı kötülüklerle azabı hak eden zalim ve günahkâr biri olacak.

100. Allah izin vermedikçe (elbette ki) hiç kimse iman edemez. (Ama inanmak iradesi insanın elindedir. Allah) pisliği (huzursuzluğu, kokuşmuşluğu, azabı), akıllarını kullanmayanların üzerine yağdırır. Bkz. 11/118-119, 13/31, 28/56, 88/21-22

İnsanları özgür iradeleriyle yaratan Allah'tır. Allah isteseydi bu iradeyi kuluna vermez, onu iman etmek zorunda bırakırdı ve onun inkâra sürüklenme gibi bir opsiyonu da olmazdı. Ama Allah insanı diğer canlılardan farklı tutarak ona serbest irade verdi ve bu iradeyi insana yaraşır şekilde kullanması için de akıl verdi. Kur'an'da sıkça vurgulanan "aklın kullanılması" Allah'ı anlamanın ve insanca yaşamanın temelini oluşturmaktadır. İnsanın davranışlarını belirleme, denetleme ve yargılaması ya da hayrı şerden, doğruyu yanlıştan, hakkı batıldan ayırması ancak akılla mümkündür. Vahiy ile hayatın şekillenmesi aklın kullanılmasına bağlıdır. Kur'an'da birçok yerde: "Ey akıl sahipleri!" şeklindeki ilahi hitap, akıl sahibi olmanın dolaysıyla aklı kullanmanın önemine bir işarettir. İnsan ne sadece akılla kendini bulabilir ne de sadece vahiy ile yetinebilir. Allah'ın istediği, vahiyle aklın uzlaşarak işletilmesidir. Aklın gerektiği gibi kullanılmaması durumunda ise pislik içerisinde yani zulüm, adaletsizlik, haksızlık, günah, küfür ve şirk içerisinde kalınacağı ifade edilmektedir.

101. (Ey Peygamber! Senden mucize isteyenlere) de ki: "Göklerde ve yerde neler var (neler) bir bakın (da ibret alın)! Ama iman etmek istemeyen bir topluluğa o ayetler ve o uyarılar bir fayda sağlamaz!

102. Onlar sadece, kendilerinden önce gelip geçenlerin başlarına gelen (azap dolu) günlerin benzerini mi bekliyorlar? De ki: "Bekleyin bakalım, ben de sizinle beraber bekleyeceğim."

103. Sonra (azap günü geldiğinde) resullerimizi ve inananları kurtarırız. Bu hep böyle olmuştur. İnanıp güvenenleri kurtarmak boynumuzun borcudur.

104. (Onlara) de ki: "Ey insanlar! Eğer benim dinim hakkında şüphe içinde iseniz (bilin ki) ben, Allah'tan başka taptıklarınıza kulluk etmem ve ancak sizin canınızı alacak olan Allah'a kulluk ederim. Ben, mü'minlerden olmakla emrolundum."

105. Ve: "(Her türlü batıl inanç ve ideolojilerden arınmış bir şekilde) yüzünü tevhit dinine döndür (her türlü sapmadan ve aracı fikrinden uzak dur), sakın müşriklerden olma!"

106. "Ve Allah'tan başka, sana yararı da zararı da dokunmayacak olan şeylere yönelme (yalvarıp yakarma)! Eğer bunu yaparsan mutlaka zalimlerden olursun!"

Burada hitap doğrudan Hz. Peygambere yapılsa da Allah'a inanan herkes bu mesajın muhatabıdır.

107. Eğer Allah sana bir sıkıntı verirse, onu yine ancak Allah giderir. Sana bir iyilik dilediği takdirde; onun lütfunu geri çevirecek de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine verir. Çünkü O, mutlak bağış sahibidir, sonsuz rahmet kaynağıdır.

108. De ki: “Ey insanlar! Size Rabbinizden hak (resul ve Kur’an) gelmiştir. Artık kim doğru yola girerse, ancak kendisi için girer. Kim de (Haktan) saparsa ancak kendi aleyhine sapar. Ben sizin üzerinizde (davranışlarınızdan sorumlu) bir vekil değilim.”

109. (Ey Muhammed!) Sana ne vahyolunduysa ona uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret! Çünkü hüküm verenlerin en hayırlısı O’dur.

Bu ayet göstermektedir ki; Hz. Peygamber kendisine ne vahyolunmuşsa ona uymuş ve onu tebliğ etmiştir. Hakkında vahiy olmayan konularda vahyin gelmesini beklemiş ama asla kafasına göre hüküm vermemiştir. Bu konuda bu ayetle birlikte daha pek çok ayet bu gerçeği destekler niteliktedir: “Hüküm yalnız Allah’ındır.” (12:40) “O, hükmüne hiç kimseyi ortak etmez.” (18:26), “De ki “Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum.” (Enbiya 21/45) “Ey Elçi! Rabbinden sana ne indirildiyse onu tebliğ et.” (Maide 5/37) Görüldüğü gibi, Hz. Peygamberin vazifesi kendisine vahiy olarak gelen Kuran’ı insanlara tebliğ etmektir. Nitekim, Hz. Peygamber, Allah’ın, insan hayatı üzerindeki hükmünün ancak Allah’ın Kitabı olan Kuran’daki öğüt ve emirlerle sağlanacağını Kur’an’da yer alan bu ifadeleri ile onaylamıştır: “Allah size Kitabı ayrıntılı kılınmış bir halde indirmişken, Allah’ın dışında bir hüküm koyucu mu arayayım?” (6:114)

Bu ayetlere rağmen Allah Resulünün din adına hüküm koyma yetkisinin olduğunu iddia edenler ve bu iddialarını bazı ayetlere dayandıranlar vardır. Örneğin “Allah’a ve Resulüne itaat edin!” (Ali İmran 3/32) Burada itaat vahyi getiren Allah’ın elçisinedir. Ona itaatsizlik vahye itaatsizlik demektir. Çünkü itaati zorunlu kılan vahiydir. “Anlaşmazlığa düştüğünüz konuları Allah'a ve Peygamber'e götürün!” (Nisa 4/59) Yani Peygamber vahiy ile aranızı bulsun ve anlaşmazlıklarınızı Kur’an’daki ilahi hükümlerle çözsün. Yoksa Kur’an’ın ya da peygamberin kendi başına kimseye aracılık etmesi düşünülemez. “Rabbine Andolsun ki onlar, aralarında anlaşmazlığa düştükleri her konuda seni hakem yapmadıkça ve sonra da senin kararına kalplerinde hiçbir burukluk duymaksızın tam bir teslimiyetle tabi olmadıkça, gerçekten iman etmiş olmazlar.” (Nisa 4/65) Mü’minler elbette ki anlaşmazlığa düştükleri konularda Hz. Peygamberi hakem tayın edeceklerdi. Ve tayin ettikten sonra karara tabii ki uyacaklardı. Çünkü Necm suresi 53/4-3’de “O (Peygamber) keyfine göre konuşmaz. O ancak kendisine vahyolunanı söyler (söylediği her şey vahye dayanır).” Demek ki Hz. Peygamberin, dini emir ve yasaklarda hüküm bildiren her sözü vahiyledir.

11- **HUD SÛRESİ**

Hud suresi Mekke döneminde inmiş olup 123 ayettir. 50-60 ayetlerde Hud Peygamberden bahsettiği için sure bu adı almıştır. Hûd suresi hem metot ve üslup bakımından hem de konusu ve muhtevası açısından Yunus suresinin devamı niteliğindedir.

Sûrede başlıca tevhit, peygamberlik, beş vakit namaz, öldükten sonra dirilme ve ceza konuları ele alınmakta ve bunlar Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhim, Lût, Şuayb ve Mûsâ peygamberlerin kıssalarıyla devam etmektedir. Özellikle Nuh Tufanı hakkında geniş bir yer ayrılan sûrenin son bölümünde isyan ve zulümleri yüzünden helâk edilen kavimlere haksızlık edilmediği, bizzat kendi kötülükleri yüzünden helâke uğradıkları anlatılmaktadır.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

1-2. Elif-Lam-Ra. (Bu) öyle bir kitaptır ki, Allah’tan başkasına kulluk etmeyesiniz diye (aklını işleterek anlamaya çalışanlar için) ayetleri her işi hikmetle yapan, her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından açık ve anlaşılır kılınmıştır. (De ki:) “Şüphesiz ben, O’nun tarafından size (gönderilmiş) bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.” Elif-Lam-Ra harfleriyle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

3. “Rabbinizden af dileyiniz, tevbe ile O’na yöneliniz ki, belirli bir sürenin sonuna kadar sizi güzel bir geçimle faydalandırsın ve her erdemli kişiye erdemli davranışlarının karşılığını versin. Eğer (imandan) yüz çevirirseniz, elbette ben sizin için büyük günün azabından korkarım.” Bkz. 16/97

“Rabbinizden af dileyin!” Yani yaptığınız yanlışın bir saygısızlık aynı zamanda kendinize bir zulüm olduğunu bilin, kalbinizle ve dilinizle samimi bir şekilde bağışlanma dileyin. A. İmran 3/135’te erdemli insanlardan bahsederken “Onlar fena bir şey yaptıklarında veya (günah işleyerek) kendilerine zulmettiklerinde Allah’ı hatırlayarak günahlarının bağışlanmasını dilerler” buyruluyor.

“Tevbe ile O’na yönelin!” Bağışlanma diledikten sonra yaptığınız kötü şeylerden vazgeçin ve onları bir daha yapmamaya kararlı olduğunuzu gösterin. Allah’la aranıza birilerini sokuyorsanız aklınızı başınıza devşirin, yalan söylüyorsanız bırakın, hak yiyorsanız vazgeçin, çalıyorsanız kendinize gelin.

4. Dönüşünüz yalnız Allah’adır. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

5. İyi bilin ki o inkârcılar, göğüslerini bükerek haktan yan çizer, böylece resulden gizlenmek isterler. Yine iyi bilin ki, (gecenin zifiri karanlığında) elbiselerine büründükleri zaman bile (Allah, onların) gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Çünkü O, (her şeyle beraber) kalplerin en mahrem sırlarını dahi bilendir.

Arapça ’da “göğüs bükmek”, mecaz ve kinaye olarak; sırtını dönmek, yan çizip kaçınmak ve dıştan iyi görünüp içinden iki yüzlülük etmek demektir. “İnkârcıların Allah’tan gelen hakikat karşısında eğilip bükülerek yan çizmesi” söylemi, Hz. peygambere olan kinlerini, kıskançlıklarını, düşmanlıklarını gizli tutmalarını anlatmakta ve gelen çağrıya kulak vermede isteksiz olduklarını mecazî bir anlatımla dile getirmektedir.

6. Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı (dâbbe) yoktur ki, rızkı Allah’a ait olmasın. (Allah) onların (dünyada) yerleştikleri yeri de (öldüklerinde) kalacakları yeri de bilir. Bunların hepsi apaçık bir kitapta (bilgi işlem merkezinde, Levh-i Mahfuz’da) yazılıdır. Bkz. 2/44, 6/59, 29/17

“Dabbe” kelimesi insan da dâhil bütün canlıları kapsamaktadır. Kelime anlamı debelenen, hareket eden canlı demektir. Yeryüzündeki canlıların tür olarak sayısını bilmek mümkün değildir. Her türden ne kadar canlının hangi şartlarda ve nerede yaşadığını bilmek de imkânsızdır. Bütün bu canlıların yaşadığı yerleri, ne ile besleneceklerini, ölecekleri zamanları ve öldükten sonra bekletilecekleri geçici mekânları bilen sadece Allah’tır. Ve bütün bunlar Levh-i Mahfuz’da (Allah’ın yasasında-Bilgi işlem merkezinde) kayıtlıdır. Levh-i Mahfuz ve orada her şeyin kayıtlı olması gibi konular, insan idrakini aşan ve insanın havsalasının alamayacağı konulardır ki bu konularda kesin bir şey söylemek ve iddiacı olmak asla doğru değildir.

İnsandan başka diğer canlıların da öldükten sonra bekletildikleri yer olduğuna göre demek onlar da tıpkı insanlar gibi yeniden dirilecektir. Nitekim En’am 6/38. ayetine bütün canlılardan bahsedilirken son cümlede; “…Onlar da Rablerinin huzurunda toplanacaklardır…” buyrulmaktadır. Bu da mahiyetini bilemediğimiz bir şekilde onların da yeniden dirileceğini göstermektedir. Ayrıca Kur’an’da insanın dışındaki canlıların toprak olup gideceğini gösteren herhangi bir ayet de yoktur.

7. O, hanginizin davranışlarının daha güzel olacağı konusunda sizi imtihan etmek için, Arş’ı henüz su üzerinde iken gökleri ve yeri altı evrede/aşamada yaratandır. Böyle iken sen onlara: “Ölümden sonra şüphesiz diriltileceksiniz” desen, o inkârcılar: “Mutlaka bu, apaçık bir büyüdür” derler. Bkz. 18/7, 21/35, 41/11-12, 67/2

"Arşı henüz su üzerinde iken" deyimi: henüz varlık alemi yaratılmadan anlamındadır. Yaratılıştaki muhteşemliğe ve Rabbimizin sonsuz kudret ve gücüne vurgu yapmak maksadıyla kullanılan bir metafor olarak anlayabiliriz.

8. Şayet azabı onlardan sayılı bir zaman/süreye kadar geciktirecek olsak: "Onu engelleyip alıkoyan nedir?" diyecekler. Bilin ki azap onlara geldiği gün, artık kendilerinden çevrilecek değildir ve alaya aldıkları şey onları iyiden iyiye kuşatacaktır.

"Ümmet" kelimesi bu ayette zaman, süre; Nahl 16/20'de hayırlı adam, erdemli kişi; Kasas 28/23'te, topluluk, kalabalık; Zuhruf: 43/22'de ise din anlamlarına gelir.

9. Bunun gibi, insana katımızdan (zenginlik, huzur, sağlık gibi) bir rahmet tattırsak, sonra da (imtihan olarak) onu kendisinden çekip alsak, muhakkak o, (önceki lütfumuzu gözardı eden) çok ümitsiz ve çok nankör bir kimse olur.

10. Ve yine Andolsun ki, kendisine dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona bir nimet tattırsak, o zaman da; "kötülükler benden gidiverdi" der ve (bir daha sıkıntıya düşmeyecekmiş gibi hemen böbürlenir). Çünkü o, şımarıktır, kibirlidir.

11. Ancak sabreden ve güzel işler yapanlar bundan müstesnadır. İşte onlar için hem bir bağışlanma ve hem de büyük bir ödül vardır.

12. Şimdi (Ey Resul! Sırf inkârcılar hoşlanmıyor ve) onların "Niçin o'na (gökten) bir hazine inmedi" ya da "(neden) kendisiyle birlikte bir melek gelmedi?" diye söylenmelerinden ötürü yüreğin daralıyor. Bunun için sana vahyedilen mesajın bir bölümünü onlara duyurmaktan vaz geçebilirsin (asla böyle yapma! Unutma ki,) sen sadece bir uyarıcısın. Allah ise her şeye vekildir (herkese layık olduğu neticeyi verendir). Bkz. 15/97, 25/7-8

Belki inanırlar diye gelen vahyin işlerine gelmeyen bir bölümünü onlara duyurmaktan sakın vaz geçme! Zira senin görevin onları imana getirmek değil, doğru yolu onlara göstermektir. Onlar ister inanırlar kurtuluşa ererler, isterse karşı çıkarlar bedelini öderler, sen sadece bir uyarıcısın.

13. Yoksa Kur'an'ı kendisi uydurdu mu diyorlar? De ki: "Eğer doğru sözlü iseniz, Allah'tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın ve siz de onun gibi uydurma on sure getirin." Bkz. 2/23, 10/38, 17/88

Burada inkârcılardan, Kur'an'daki ilahi metinler ayarında on sûreye denk gelebilecek bir eser ortaya koymaları isteniyor. Onlar bunu yapamayınca, Bakara 2/23 ve Yunus 10/38. âyetlerinde olduğu gibi belagat ve tesirde onun ayarında herhangi bir sûre getirmeleri isteniyor. Üstelik getirecekleri bu çalışmanın illa da hakikat ifade eden bir eser olması gerekmiyor, uydurma bir çalışma da olabilir yeter ki belagat ve fesahat bakımından eşit durumda olabilsin. Kur'an'ı Muhammed uyduruyorsa, onu susturmak için bundan daha büyük fırsat mı olur? Sizler güzel edebiyat yapan, şiirler yazan söz ustaları değil misiniz? İşte size fırsat! Onun uydurduğunu iddia ettiğiniz herhangi bir sûre gibi bir ya da birkaç sûre yazacaksınız, olup bitecek.

14. Eğer size cevap veremiyorlarsa, bilin ki, o (Kur'an) ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O halde, "şimdi artık O'na teslim olacak mısınız?"

15. Kim (sadece) dünya hayatını ve lüksünü ararsa, yaptıklarının karşılığını orada tam öderiz ve onlar orada hiçbir eksikliğe uğratılmazlar. Bkz. 17/18, 42/20

Sadece dünyaya ve dünyalıklara odaklanmış ve âhiret hayatı diye bir derdi olmayan kimseler, çabalarının karşılığında dünyanın malını, zenginliğini, makamını, şöhretini, gösterişini alacaklar. Zira Allah, kullarının istediklerinin karşılığını çalıştıklarından aşağı olmamak üzere verendir.

Ancak bu, onların her istediklerinin tamamını alacakları anlamına gelmez. "Kim geçici dünyanın mutluluğunu isterse dilediğimiz kimselere orada dilediğimiz kadar geçici nimet veririz." (İsra 17/18), "…Kim dünya kazancını isterse, ona istediğinden veririz, fakat (sadece dünyayı isteyenin) ahirette hiçbir payı yoktur." (Şura 43/20)

16. İşte bunlar kendileri için ahirette ateşten başka bir şey olmayan kimselerdir. Onların orada (dünyada) bütün yaptıkları boşa çıkmıştır ve zaten bütün yaptıkları da dünyalık değersiz şeylerdir.

17. Rabbi tarafından gönderilen kesin delile (Kur'an'a) dayanan, ayrıca da o delili destekleyen daha önce de rehber ve rahmet olarak gönderilmiş Musa'nın kitabı ile tasdik edilen kimse, yalnız dünya hayatını arzu eden gibi olur mu? İşte bu kesin delile dayananlar Kur'an'a iman ederler. Hangi toplum onu inkâr ederse, onun yeri ateştir. O Kur'an'dan hiç kuşkun olmasın! Muhakkak o, Rabbinden gelen gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmazlar. Bkz. 61/6, 7/157

Burada Allah'ın kitabı olan Kur'an'la hayatını dizayn eden kimselerin tanıklığı ve Hz. Musa'ya gönderilen Tevrat'ın da tasdiki ile peygamberliği kanıtlanmış olan Hz. Muhammed'le bunları inkâr eden ve sadece dünyayı düşünen bir inkârcının karşılaşacakları muamele bakımından eşit olamayacağı anlatılmaktadır.

18. Yalan düzerek Allah'a iftira edenden daha zalim kim olabilir? İşte bunlar Rablerine sunulacaklar. Ve şahitler de: "Rablerine karşı yalan söyleyenler bunlardır" diyecekler. Biliniz ki, Allah'ın lâneti zalimler üzerinedir.

Ayette geçen "şahitler" ifadesiyle; insanların yapıp-ettiklerini kaydeden meleklerin işaret edildiğini düşünebileceğimiz gibi, Ahirette gönderildikleri ve görevlendirildikleri toplum için tanık olarak şahitliğe çağrılacak olan peygamberlerin ima edildiğini de söyleyebiliriz.

19. O zalimler ki, başkalarını Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve onu eğri, dolambaçlı bir yol olarak göstermeye çalışırlar; ahiret hayatını yok sayan zaten onlardır.

Allah'ın yolu en doğru yol olmasına rağmen, zalimler insanları o yoldan alıkoymak için onu eğri, kendi yollarını doğru gösterirler. Hele ölümden sonraki Allah'ın nihai yargısına ve ahiret hayatına asla inanmazlar. Oysa evreni ve onda harikalar halinde müşahede edilen hayat olgusunu yaratan ve yarattıklarını besleyen, terbiye eden, yaşatan Allah'ın, yeni bir yaratma hamlesiyle insanları ölümden sonra diriltmeye ve dünyada yaptıklarına göre ahirette yargılamaya ve yargıladıktan sonra durumlarına göre yerleştirmeye gücü yetmez mi?

20. Bunlar yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakacak değillerdir (Allah'ın yapacaklarına engel olamayacaklardır) ve Allah' tan başka (kendilerini kurtarabilecek) dostları da yoktur. Onların azabı katlanacaktır. Çünkü onlar (İlahi hakikatleri) işitmeye tahammül edemiyorlardı ve gerçeği görmemekte direniyorlardı.

"Onların azabı katlanacaktır" ifadesi yaptıklarıyla orantılıdır. Kötülüğün cezasının yapılan eylemle mütenasip olarak verileceği Yunus 10/27 ve Şûra 42/40 ayetlerinde belirtilmiştir. Ancak âhiret hayatını yok sayanlar, Allah'ın yolunu eğri ve dolambaçlı göstererek doğru yoldan ne kadar insanın uzaklaşmasına vesile olmuşlarsa kendilerine o oranda ceza verilecektir. Nahl suresi 16/25'te buyrulduğu gibi "hem kendi günahlarını tümü ile hem de bilgisizce sapıklığa sürükledikleri kimselerin günahlarının bir bölümünü yüklenirler." Yani, hem kendileri Hak yoldan saptığı için, hem de yaptıkları eylemlerle ve ortaya koydukları kötü örneklikle başkalarını saptırdıkları için ilave azap görürler. "Kim bir iyiliğe aracılık ederse kendisi için ondan bir pay/sevap var. Kim de bir kötülüğe aracılık ederse, kendisi için ondan bir pay/vebal vardır. Allah her şeyi gözetip karşılığını verendir." (Nisa 4/85)

21. Onlar kendilerine yazık etmiş olan kimselerdir. Ve uydurdukları (kuruntu ilahları) da kendilerinden yüz çevirip gidecektir.

Bkz. 2/166, 19/81-82, 29/25, 46/6

Kur'an putçuluğun her türlüsüne karşı çıkar ve putlara tapmanın kötülüğünü bütün ayrıntılarıyla ortaya koyar. Put, sadece tapılan birtakım maddi nesneler değil, kişinin Allah'ın dışında hayatının amacı olarak gördüğü maddi ve manevi her şeydir. Modern bir ev, lüks bir araba, şatafatlı bir hayat, çekici bir meslek, dikkat toplayan bir makam, kıskandıran zenginlik eğer yaşam amacına dönüşmüşse putçuluk hortlamış demektir. İlahlaştırmanın her türlüsü insanın kendi kendisine uydurduğu ve kendisini de inandırarak kandırdığı bir yalandır. "Onlar, kendileri için bir şeref, kuvvet ve statü (kaynağı) olsunlar diye, Allah'tan başkalarını ilâhlar edindiler." (Meryem 19/81) "Sizler dünya hayatında birbirinizin hatırı için Allah'ı bir yana bırakarak putları ilah edindiniz." (Ankebût 29/25)

22. Hiç şüphesiz ahirette de en büyük kayba uğrayanlar bunlar olacaktır.

23. İnanan, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan ve Rablerine karşı alçak gönüllülükle boyun eğen kimseler; işte onlar da cennet halkıdır ve sonsuza dek orada kalacaklardır.

24. Bu iki grubun durumu, kör ve sağır olan kimseyle gören ve işiten kimsenin durumu gibidir. (Ne dersiniz,) bu ikisinin durumu hiç eşit olur mu? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?

25. Andolsun, biz Nuh'u kavmine (nebi olarak) göndermiştik. Onlara şöyle demişti: "Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım."

26. "Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Doğrusu ben, hakkınızda acıklı bir günün azabından korkuyorum."

27. Bunun üzerine kavminden inkârcıların elebaşları şöyle demişlerdi: "Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. İçimizden sana uyanların da aşağı tabakadan bir takım (dar görüşlü) insanlar olduğunu düşünüyoruz. Dolayısıyla, sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü görmüyoruz. Aksine, sizin yalancı kimseler olduğunuz kanaatindeyiz."

28. Nuh dedi ki: "Ey Kavmim! Söyleyin bakalım; şayet ben Rabbimden gelen apaçık bir delil üzerinde isem ve O, kendi katından bana bir rahmet (kitap, peygamberlik, mucize) vermiş de siz ona karşı kör kalmışsanız, o rahmeti istemediğiniz hâlde, biz sizi ona zorlayabilir miyiz?"

29. "Ey kavmim! Bu uyarı çabalarıma karşılık sizden maddi bir karşılık istemiyorum, benim hizmetimin karşılığını verecek olan Allah'tır. İnananları yanımdan kovacak değilim, çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Fakat sizin gerçeklerden habersiz bir toplum olduğunuzu görüyorum."
Bkz. 6/52-53, 10/72, 26/111

"İnananları yanımdan kovacak değilim" ifadesi, inkârcıların Hz. Nuh'a ashabının aşağı sınıftan kimselerden oluştuğunu ve bunları etrafından uzaklaştırdığı takdirde belki kendisine kulak verebileceklerini îma edenlere karşı "böyle bir şey asla yapmam" anlamında bir söylemdir.

Aynı durum Hz. Peygamber'le Kureyş müşrikleri arasında yaşanmıştı. Hz. Peygamber Suhayb, Ammar, Selman ve Bilal gibi fakir Müslümanlarla beraberken müşrikler; "biz bunlarla beraber mi oturup kalkacağız? Bunları yanından uzaklaştırırsan belki sana kulak veririz," demişlerdi. Bunun üzerine, "Sabah akşam Rablerinin rızasını isteyerek, O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara bir sorumluk yok ki, onları kovup da zalimlerden olasın!" (En'am 6/52) ayeti nazil oldu.

30. “Ey kavmim! Eğer ben inananları yanımdan kovarsam, beni Allah’tan kim koruyabilir? Hiç düşünmüyor musunuz?”

31. “Ben size Allah’ın hazineleri benim yanımdadır demiyorum, insanın duyu ve algı alanının ötesini bilirim de (demiyorum), bir melek olduğumu da söylemiyorum; sizin o hor gördüğünüz (tertemiz) kimselere Allah’ın bir hayır ulaştırmayacağını ise zaten söyleyemem, çünkü onların kalplerinde olan (iman ve samimiyeti) en iyi bilen Allah’tır. Böyle bir şey söylersem, o zaman ben de zalimlerden olurum.” Bkz. 6/50

İnanmayanlara karşı Hz. Nuh örnek bir tavır sergiliyor. Kendisinin halkından bir farkı olmadığını, insanların bilemeyeceği şeyleri kendisinin de bilemeyeceğini, melekler gibi olağanüstü yetenekleri de olmadığını, hidayetin tamamen Allah’ın takdirinde ve insanların kendi iradesinde olduğunu dile getiriyor.

32. “Ey Nuh! Bizimle çekişip durdun, bu çekişmede ileri de gittin. (Yeter artık,) eğer doğru söyleyenlerden isen haydi bizi tehdit edip durduğun o azabı getir de görelim” dediler.

33. Nuh: “(Bu benim elimde değil ki,) onu size, dilerse ancak Allah getirir ve siz de buna (asla) engel olamazsınız” dedi.

Yani Allah dilemedikçe ben size ne azap getirebilirim ne hidayetinizi sağlayabilirim ne de mucize gösterebilirim. Ben sadece, dünya ve âhirette kurtuluşunuzu sağlayacak hayat prensiplerini Allah’ın bana bildirdiği şekilde size tebliğ eden bir elçiyim.

34. Ben size nasihat etsem de eğer Allah (inadınız ve yaptıklarınız yüzünden) sizi sapıklıkta bırakacaksa, nasihatim de size fayda vermeyecektir. Zira O, sizin Rabbinizdir ve hepiniz (sonunda hesap vermek ve hayatınıza kaldığınız yerden devam etmek üzere) O’nun huzurunda çıkarılacaksınız.

“De k; ‘Hak, Rabbinizdendir. Dileyen inansın, dileyen inkâr etsin’…” (Kehf 18/29) Yani “siz inkâr etmeyi dilemişseniz Rabbim size ne yapsın! Benim nasihatlerim sizi doğru yola nasıl getirsin? Siz önce kendinizi değiştirmeye karar vermelisiniz”. “Bir toplum, tutumunu değiştirmedikçe Allah o toplumun konumunu değiştirmez!” (Ra’d 13/11)

35. (Ey Resul!) Yoksa o (Nuh’un kıssası)nı, “kendisi mi uydurdu” diyorlar? (Onlara) de ki: “Eğer onu ben uydurduysam, günahım bana aittir. Ama ben, sizlerin suç olarak işlediklerinizden uzağım.”

Bu âyet, ehemmiyetine binaen Hz. Nûh kıssasını anlatan ayetlerin arasına yerleştirilmiş tek bir cümledir. “Onu ben uydurduysam günahı bana aittir” yani “beni yalancılıkta itham etmeniz sizin Allah’a karşı olan sorumluluğunuzu ortadan kaldırmaz. Ayrıca benim yalan söylemeyen bir kişi olduğumu da çok iyi biliyorsunuz.”

36. Nuh’a vahyolundu ki: “Kavminden (şimdiye kadar sana) iman etmiş kimselerden başkası, (artık asla sana) inanmayacak. O halde sen, onların yaptıklarından dolayı üzülme!”

37. “Gözetimimiz altında ve vahyimize göre gemiyi yap. Zulmedenler hakkında (kurtulmaları için) benden bir istekte bulunma! Çünkü onlar (suda) boğulacaklardır.”

Ayetin ilk cümlesinden anlıyoruz ki; kim ve hangi şartlarda olursa olsun insan Allah’ın elçisi de olsa ve Hak din için yola çıkmış da bulunsa insan olarak dünyalık bütün şartları yerine getirmeli ve ondan sonra güvenini kaybetmeden olayların neticesini Allah’a havale etmelidir. Ali İmran 3/153’te buyrulduğu gibi “Bir işi yapmaya azmettiğin zaman Allah’a güven.” Buradaki “güven/tevekkül” işe niyet edip koyulduktan sonradır. Hz. Nuh Allah’ın gözetiminde gemiyi yapıyor ve ondan sonra yola koyuluyor. “Allah’ım bana bir gemi yap da onunla hayatta kalalım” demiyor.

38. Nuh gemiyi yapıyordu, kavminden birtakım ileri gelen (inkârcı)lar ise, yanına her uğradıkça onunla alay ediyorlardı. (Nuh onlara) dedi ki: “Siz bizimle alay ediyorsunuz (olsun

bakalım. Şunu iyi bilin ki;) siz (şimdi bizimle) nasıl alay ediyorsanız, (vakti gelince) biz de sizinle (öyle) alay edeceğiz."

Allah'ın gözetiminde Hz. Nuh'un gemi yapması da aslında bir mucizedir. Yanına gelen inkârcıların Hz. Nuh'un yaptıklarına ve söylediklerine bakarak onunla alay etmesi, onların daha önceden böyle bir şeye tanık olmadığını ortaya koyuyor. Bir sonraki ayette "yakında göreceksiniz" söylemi de inkârcıların Hz. Nuh'un anlattıklarının ve yaptıklarının boş ve manasız olduğu yönündeki menfi kanaatlerini ve inançsızlıklarını gösteriyor.

39. "Artık yakında siz de öğreneceksiniz, (dünya hayatında) alçaltıcı azabın kime geleceğini ve (ahirette) sürekli azabın kime ineceğini."

40. Sonunda emrimiz gereği sular coşup yükselmeye başlayınca Nuh'a dedik ki: "Her cins hayvandan birer çift al ve (boğulacaklarına dair) haklarında hüküm verilmiş olanlar dışında aileni ve iman edenleri gemiye bindir!" Zaten onunla birlikte iman edenlerin sayısı pek azdı. Bkz. 3/7, 23/27, 26/119-121, 54/11-14

41. (Nuh) dedi ki: "Haydi, ona binin artık. (Bu geminin) yürümesi de durması da Allah'ın adıyla/yardımıyladır. Doğrusu, benim Rabbim gerçekten bağışlayandır, merhamet edendir."

"Onun yürümesi Allah'ın adıyladır" yani bu gemi, Allah'ın emriyle hareket edecek, O'nun lütuf ve inayeti sayesinde azgın suların dalgalarına dayanabilecek ve bu gemide bulunanlar kurtularak Allah'ın rızası istikametinde hayatlarına devam edeceklerdir.

42. Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna: "Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin, inkârcılarla birlikte olma!" diye seslendi.

43. O: "Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. Nuh: "Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç, O'nun azabından korunacak hiç kimse yoktur" dedi. Ve tam o anda aralarında bir dalga yükseldi ve (oğul) boğulup gidenlerin arasına karıştı.

44. Bir süre sonra yere: "Ey yer, suyunu yut" ve göğe: "Ey gök, yağmurunu tut" denildi. Bunun üzerine sular çekildi, Allah'ın emri gerçekleşti ve gemi Cudi'ye oturdu. Bu sırada: "Kahrolsun zalimler topluluğu!" diye bir ses duyuldu.

Nuh tufanı, öyle söylendiği gibi bütün bir yeryüzünü ihtiva eden bir tufan değil, Hz. Nuh'un davetine muhatap olanları kapsayan bölgesel bir tufandır. Suriye ve Irak'ın birleştiği yerde yani Mezopotamya'da yaşayan bir peygambere halkı iman etmedi diye dünyanın diğer yerlerinde yaşayan insanlara Allah'ın tufanı yaşatması düşünülemez. Zira Allah elçi göndermediği toplumlara asla azap etmez. "Biz bir peygamber göndermedikçe, hiçbir topluluğa azap etmeyiz." (İsra 17/15)

Ayette geçen "Cûdi" sözcüğü "engince bir dağ" demektir. "Cûdi" ile ilgili çok farklı rivayetler vardır. Bazıları "Ağrı Dağı", bazıları Musul civarında bir dağ olarak yorum yapsa da bu dağın nerede olduğu bizim için çok önemli değil. Esas olan Nuh Tufan'ının verdiği mesajdır ve bu mesajdan alınan derstir.

45. Nuh, Rabbine niyaz edip şöyle dedi: "Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vadin elbette gerçektir. Sen de hükmedenlerin en iyi hükmedenisin."

Hz. Nuh; "oğlum ailemdendir" demekle Allah'a vaadini hatırlatarak oğlunu boğulmaktan kurtaracağını düşünmüş. Ama ileriki ayetlerde de görüleceği gibi aile olmak için bir insanın sulbünden meydana gelmek yani biyolojik bağlılık ve aynı hanede yaşamak yetmiyor. İman ve

mantalite birliğinin de olması gerekiyor. Demek iman kardeşliği bizim anladığımız manada biyolojik kardeşlikten çok daha önemlidir.

46. (Allah) buyurdu ki: "Ey Nuh! O (oğlun isyan ettiği için) senin ailenden değildir. Çünkü o kötü işler yaptı. İçyüzünü bilmediğin bir şeyi yapmamı benden isteme! Sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim."

Burada aslında zımnen ırkçılığa da bir atıf vardır. Hangi ırktan ve soydan gelirse gelsin insan, tevhid çatısı altında iman birliği olmadıkça gerçek kardeşlik olamaz.

47. "(Nuh) Ey Rabbim! Senden, hakkında bilgi sahibi olmadığım herhangi bir şey istemekten sana sığınırım! Eğer beni bağışlamaz, bana acımazsan, şüphesiz kaybedenlerden olurum!" dedi.

48. (Ona) denildi ki: "Ey Nuh! Sana ve seninle birlikte olanların soyundan gelecek toplumlara (ümmetlere) Bizim katımızdan bir esenlik ve bereketle (gemiden) in. Daha birtakım ümmetler de olacak ki, biz onları (dünyada) yararlandıracağız. Sonra da bizden kendilerine (inanmayanlara) elem dolu bir azap dokunacak."

Bkz. 2/38

49. Bütün bunlar sana vahyettiğimiz bilinmedik haberlerdendir ki bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O hâlde sabret ve unutma ki, iyi sonuç mutlaka Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanların olacaktır.

Bkz. 3/44, 28/46, 40/51

Hz. Nûh kıssası, daha önceki zamanlarda da biliniyordu. Ancak dilden dile aktarılarak gelen kıssa Kur'an'da anlatıldığı kadar mesaj içerikli, doğru ve insicamlı değildi. Ayette geçen "Bütün bunlar sana vahyettiğimiz bilinmedik haberlerdendir" ifadesi, aynı zamanda Kur'an'ın diğer sûrelerinde anlatılan ve anlatılacak olan öteki peygamber kıssalarını da işaret etmektedir. Kur'an'daki tarihsel referansların, peygamber kıssalarının tümünde sıkça görülen mesajlar ve değerler genel bir ahlaki muhteva taşımaktadır ve bütün zamanlar ve şartlar için geçerlidir.

50. Ad (kavmin)e de kardeşleri Hud'u (nebi olarak gönderdik). Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Siz sadece iftira edip duruyorsunuz."

Hz. Hud, Nuh Peygamberin oğlu Sâm'ın soyundan gelmektedir. Yemen'de Aden ile Umman arasında bulunan Ahkâf diyarında doğup büyüdü. Âd kavmine peygamber olarak geldi. Hz. Nuh'un torunlarından biri olan Âd'ın soyundan gelen insanlara Âd kavmi denmektedir. Nuh tufanından sonra putperestlik yapmaya başlayan ilk kavim Âd kavmidir. Bu sebeple Hz. Hud bu topluma peygamber olarak gönderilmiştir.

51. "Ey kavmim! Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim (hizmetimin karşılığı), ancak beni yaratana aittir. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"

52. "Ey kavmim, Rabbinizden af dileyiniz, arkasından O'na tevbe ediniz ki, size gökten bolca rahmet ve bereket göndersin ve gücünüze güç katsın. Artık siz de günahkârlar olarak (Allah'tan) yüz çevirmeyin!"

Bkz. 71/11

Yaratılış safiyetinden uzaklaştığınızı, insanlığa karşı yanlış tavırlar içinde olduğunuzu Allah'a karşı itiraf ederek, O'nun gerçek Rabbiniz olduğunu dile getirin. Arkasından tevbe ederek kötü alışkanlıklarınızı tekrarlamayacağınıza ve günah işlemeye devam etmeyeceğinize dair O'na söz verin ve bu konuda erdemli bir duruş sergileyin.

53. (Onlar da) dediler ki: “Ey Hud! Sen bize (peygamberliğini kanıtlayacak ve bizi inanmaya ikna edecek türden) açık bir mucize getirmedin. (Bu durumda) biz (sırf) senin sözünle tanrılarımızı bırakacak değiliz ve (boşuna ümitlenme) biz sana asla inanmayacağız!”

54-55. Bizim sana sözümüz ancak şudur: “Tanrılarımızdan bir kısmı seni fena halde çarpmıştır.” (Bunun üzerine Hud) dedi ki: “Ben, Allah’ı şahit tutuyorum ve siz de şahit olun ki, ben sizin Allah’ı bırakıp da O’na ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Haydi, hepiniz toptan bana tuzak kurun, sonra da (elinizden gelirse) bana göz açtırmayın.”

56. “İşte ben hem benim hem de sizin Rabbiniz olan Allah’a güvendim. Yeryüzünde bulunan hiçbir canlı yoktur ki, Allah, onun perçeminden tutmuş (onu denetimine almış) olmasın. Şüphesiz ki benim Rabbim dosdoğru bir yoldadır (hüküm ve tasarrufunda en doğruyu yapandır).” Bkz. 10/71

Araplarda “bir şeyi perçeminden tutmak” onu hakimiyetine almak, bütün hareketlerini kontrol etmek anlamında kullanılmaktadır.

“Allah’ın, her varlığın perçeminden tutması” ile bütün canlıların Allah’ın kudret ve iradesi altında bulunduğu, onları dilediği gibi yönettiği, bu konudaki tasarrufun sadece O’nun elinde olduğu vahyin güzel üslubuyla anlatılmaktadır.

“Allah’ın dosdoğru yolda olması” ise; hatadan ve yanlışlıktan münezzeh olan Allah’ın yaptığı her şeyin güzel ve doğru olması, her şeyi yapmaya kadir olduğu halde ilkeli davranarak adaletten şaşmaması ve hiçbir canlıya haksızlık etmemesidir.

57. “Eğer yüz çevirirseniz (sonucuna da katlanırsınız). Bilin ki, benimle gönderilen (ilâhî buyrukları) ben size bildirdim (artık benim yapacak bir şeyim yok). Rabbim (dilerse sizi yok eder), yerinize sizin dışınızda başka bir kavmi getirir de siz O’na hiçbir şekilde (karşı koyamaz ve) zarar veremezsiniz. Şüphesiz ki Rabbim, her şeyi gözetip koruyandır” dedi.

Yani Allah’ın sizi yok edip sizin yerinize başkalarını getirmesi ve onların sizin topraklarınıza egemen olması O’nun için zor bir şey değil, sizin için rahmeti ilke edinen ve bunun gereği olarak da size peygamber ve vahiy gönderen Allah için siz vazgeçilmez değilsiniz.

58. Ve nihayet, (azap) emrimiz gelince (zalimleri helâk ettik), Hud’u ve onunla aynı inancı paylaşanları katımızdan bir koruma lütfuyla kurtardık; ayrıca kendilerini (ahiretteki) ağır ve zorlu azaptan (da) koruduk.

59. İşte Ad (kavminin sonu böyle oldu. Çünkü onlar). Rablerinin ayetlerini inkâr ettiler, (O’nun) peygamberlerine isyan ettiler ve nerde (Allah’tan yüz çevirmiş) inatçı zorba varsa, onun peşinden gittiler.

60. Onlar hem bu dünyada hem de kıyamet gününde Allah’ın lânetine uğradılar. Bakın, işte Rablerini ısrarla inkâr eden işte bu Âd (kavmi) idi. Unutmayın ki; Hud’un kavmi Âd (tarih sahnesinden) işte böyle yok olup gitti. Bkz. 53/50

Ad kavminin helakiyle ilgili Hakka suresinin 6 ve 7. ayetlerine bakabilirsiniz. Bu ayetlerde Ad kavminin sonu çok ibretli bir tablo halinde sergilenmektedir. Sekiz gün, yedi gece devam eden şiddetli bir kasırga ile felakete uğrayan bu toplum içi boş hurma kütükleri gibi yerlere yığılıp kalmıştır.

61. Semûd (kavmine) de kardeşleri Salih’i (nebi olarak) gönderdik. (Salih onlara:) “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin, sizin O’ndan başka ilahınız yoktur. O’dur sizi yerden (topraktan) yaratan ve oranın imarında görevli kılan. Af dileyin O’ndan, sonra da O’na tevbe edin. Şüphesiz ki Rabbim (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir.”

"Semûd kavmi", Âd kavminden Hz. Hûd'un peygamberliğini kabul eden ve bu şekilde Allah'ın gazabından kurtularak hayatta kalmayı başaran kavimlerden biridir. Bunlara "ikinci Âd" kavmi de denmektedir. Hûd'un kavmi ile bu toplumu birbirinden ayırt etmek için 60. ayette Âd kavminden bahsederken özellikle "Hûd'un Kavmi Âd" diye vurgu yapılmıştır. Semûd Kavminin, Hicaz ile Şam arasındaki Vadi el-Kura ve çevresinde yaşadıkları rivayet edilir. Kendilerine aynı kavme mensup olan Hz. Salih peygamber olarak gelmiştir.

62. Dediler ki: "Ey Salih, bundan önce sen içimizde sevilen sayılan (güvenilir) bir adamdın. Atalarımızın taptığı şeylere tapmamızdan sen bizi engelleyecek misin? Doğrusu biz, senin bizi davet ettiğin şeyden kuşku verici bir tereddüt içindeyiz."

63. (Salih) dedi ki: "Ey kavmim! Söyleyin bakayım, eğer ben Rabbim tarafından apaçık bir delil üzerindeysem ve bana kendi katından bir rahmet vermişse, ben Allah'a isyan ettiğim takdirde, beni ondan kim kurtarabilir? Demek ki, siz bana zarar vermekten başka bir şey yapmayacaksınız." Bkz. 7/78, 26/157

Yani "Rabbimden apaçık bir delil ile gelmişsem yine de atalarınızın dininden mi bahsedeceksiniz?" Dikkat edilirse peygamberlerin en çok çektiği atalar dini yani geleneksel anlayış ve muhafazakarlık olmuştur. Hemen her peygambere yapılan ilk çıkış "neden bizi atalarımızın dininden vazgeçirmeye çalışıyorsun" olmuştur. Bugün en çok müntesibi bulunan din hangisidir diye sorsalar, hiç şüphesiz bu din atalar dinidir derim. Bu din, ana-baba, nine-dede, yakın akraba, konu komşu, imam öğretmen, hacı hoca, şeyh molla gibi kimselerin anlattıkları üzerine kurulmuştur. Onun için Kur'an ayetleri, insana kendisini yaratıcısı karşısında sorumlu kılan ve onun seçme yeteneğinin kaynağını oluşturan aklını kullanarak atalar dinini sorgulamasını, araştırmasını ve vahiy süzgecinden geçirmesini emreder.

64. "Ey kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın gönderdiği dişi bir deve! Bırakın onu da Allah'ın arzında otlasın. Ona kötü maksatla dokunmayın! Yoksa çok geçmez sizi bir azap yakalayıverir." Bkz. 7/73 ve dipnotu, 17/59, 26/155, 54/27-82

Hz. Salih'in kavmi kendisinden mucize olarak Allah'ın kendilerine dişi bir deve göndermesini istemişti. Bunun üzerine Allah mucize olarak onlara bir deve göndermişti. Buna rağmen kavminden çoğu yine iman etmemişti. Üstelik Salih Peygamber'in deveyi kesmeme konusundaki uyarılarına rağmen onu keserek isyanlarını ikiye katlamışlardı. Daha sonra da Allah kendilerini çok feci bir şekilde helak etmiştir. Bu konuda daha geniş malumat için A'râf 7/73 dipnotuna da bakabilirsiniz.

65. Derken (Semûd halkının ileri gelenleri) onu kestiler. Bunun üzerine (Salih) dedi ki: (İşte bu olay sonunuzu getirdi!) "Yurdunuzda üç gün daha yaşayın bakalım! (Sonra helâk olacaksınız!) İşte bu, yalanlanamayacak bir tehdittir!"

66. Ve derken, (azap) emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâk olmaktan ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.

67. O zulmedenleri ise, korkunç bir gürültü yakalayıverdi de yurtlarında/evlerinde diz üstü çöküp helâk oldular. Bkz. 78/91, 11/94, 29/37

68. Sanki daha önce orada hiç oturmamış (yuva kurup yaşamamış) gibi oldular. Haberiniz olsun ki, Semud (kavmi) gerçekten Rablerini inkâr etmişlerdi. Bak işte nasıl yok olup gittiler.

69. Andolsun, (melekler arasından seçip gönderdiğimiz) elçilerimiz, İbrahim'e (bir çocuğunun dünyaya geleceğine dair) müjde getirip: "Selâm sana (Ey İbrahim)!" dediler. O da: "Size de selâm olsun (Ey Allah'ın kulları)!" dedi ve sonra da oyalanmadan onların önüne (pişirilerek) kızartılmış bir buzağı getirdi. Bkz. 15/52-62, 51/26-27

70. Fakat (İbrahim) elçilerin kızartılmış buzağıya doğru el uzatmadıklarını görünce, konukları tuhafına gitti, onlardan dolayı içine bir korku (endişe) düştü. Bu sırada konukları: "Korkma (biz

Allah'ın melekleriyiz)! Lût'un kavmine (cezalarını uygulamak için) gönderildik" dediler. Bkz. 15/52-53

Hz. Lût, İbrahim Peygamberin yakın akrabası olup aynı şeriatla insanları hidayete çağıran bir peygamberdir. Kavimleri de yaşadıkları bölge de birbirlerine yakındı. Hikmetine binaen melekler önce, Rabbinden birtakım mesajlar iletmek üzere Hz. İbrahim'e uğruyor ve arkasından Hz. Lût'un kavmini helâke gidiyor.

71. İbrahim'in karısı (Sâre) ayakta bekliyordu, (bu sözleri duyunca) güldü. Biz de ona İshak (adında bir çocuk dünyaya getireceğini) ve İshak'ın ardından Yakup (isminde bir de torun)'u (olacağını) müjdeledik. Bkz. 2/133, 15/54

Hz. Yâkûb, Hz. İshak'ın oğludur, İshak da Hz. İbrahim'in. Hz. İshak, Sâre'den dünyaya gelmiş, Hz. İbrahim'in diğer eşi Hacer'den de Hz. İsmail dünyaya gelmiştir. Yani bu durum da Hz. İbrahim iki peygamber babası ve bir peygamber dedesidir.

72. Karısı: "Vay başıma gelenler! Ben kocamış bir kadın ve bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Gerçekten bu, çok şaşılacak bir şeydir!" dedi.

Rivayet edilir ki o sırada Hz. İbrahim yüzlü yaşlarda, hanımı Sâre ise doksanlı yaşlardaydı.

73. (Elçiler,) "Sen Allah'ın işine mi şaşıyorsun? Ey (peygamberin) ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinizdedir. Şüphe yok ki, övülmeye yegâne layık olan O'dur (her şeyi en güzel yapandır) ve lütuf ve ikram sahibidir" dediler.

74. Böylece İbrahim'in endişesi geçtikten ve kendisine müjde verildikten sonra Lût kavmi hakkında (affedilmeleri için) bizim (elçilerimiz)le tartışmaya başladı. Bkz. 29/31-32

Hz. İbrahim'in meleklerle tartışması, çekişme anlamında değil, isteğinde ısrarcı olması anlamındadır. Meleklerden azabı geciktirmelerini ve bunun için Allah'tan dilekte bulunmalarını istiyor. Çünkü inkârcılara gelecek olan umumî felâkete Hz. Lût ile ona inananların da uğrayacaklarından endişe ediyor. "…Biz Lut'u ve yakınlarını (ona inananları Allah'ın emriyle) kurtaracağız. Yalnız karısı orada kalarak azaba çarpılanlardan olacaktır" (Ankebût 29/32)

75. Çünkü İbrahim, gerçekten çok halim (yumuşak huylu), ince ruhlu, duyarlı ve kendisini bütünüyle Allah'a vermiş bir kimseydi. Bkz. 9/114

76. (Elçilerimiz) ona dediler ki: "Ey İbrahim! Bu tartışma işinden (ısrarından) vazgeç; çünkü (Lût kavmi için) Rabbinin (azap) emri gelmiştir. Ve onların başlarına geri çevrilmesi mümkün olmayan bir azap kaçınılmaz olmuştur."

Allah, yaptıkları yüzünden bir kavmi azaba uğratacaksa ve bu azap da hak olmuşsa, Allah bundan asla vaz geçmez.

77. Ve elçilerimiz, (delikanlı suretinde) Lût'a geldiğinde; (sapık kavminin saldırısından korktuğu için) onların gelmelerinden endişeye düştü, çok sıkıldı ve: "İşte bu çok çetin bir gün olacak" dedi.

78. Lût'un kavmi (konuklarıyla çirkin ilişkide bulunmak üzere) ona doğru koşarak geldi. Zaten onlar önceden de bu tür çirkin işleri yapıyorlardı. Lût, (onlara) dedi ki: "Ey Kavmim! İşte kızlarım, onlar sizin için daha temizdir. Allah'a karşı gelmekten sakının ve konuklarıma karşı beni rezil etmeyin! İçinizde hiç aklı başında bir adam yok mu?" Bkz. 15/71, 26/165-166

"İşte kızlarım" ifadesi Hz. Lut'un sadece iki tane olan öz kızlarıyla ilgili değil, Hz. Lut'un kavminin, o beldenin kızları için söylenmiştir.

"Kızlarımla nikâhlanmanız sizin için daha temizdir" tümcesi ise onlarla nikâhlanma yoluyla evlenmeyi ifade eder. Burada Hz. Lût; kızlarla evlenmelerinin fıtrata uygun bir davranış olacağını söylemiştir.

Bu ayetlerden anlaşılıyor ki; Hz. Lut'un kavminin bu sapık eğilimleri yüzünden erkeklerle kadınlar arasındaki doğal ilişki olması gereken düzeyde olamamıştır.

79. (Buna karşılık) onlar da dediler ki: "Sen (gayet iyi) biliyorsun ki bizim (kadınlarla bir işimiz olmadığı için) senin kızlarında bir gözümüz yok. Aslında sen bizim neyin peşinde olduğumuzu çok iyi biliyorsun (ama bizi oyalıyorsun)."

Burada söz konusu edilen eşcinsellik (homoseksüellik), cinsel yönelişin kişinin kendi cinsiyetinden kişilere yönelik olmasıdır. Örneğin, bir erkeğin cinsel olarak diğer erkeklere ilgi duyması, onlarla duygusal ve cinsel birliktelikler kurması, erkekleri sevip âşık olması eşcinsel olduğu anlamına gelir.

80. (Onların bu tavrı karşısında çaresiz kalan) Lût onlara dedi ki: "Ah, keşke size karşı (koyabilecek) bir gücüm olsaydı veya (şerrinizden korunabileceğim) çok sağlam bir kaleye sığınabilseydim."

Hz. Lût, beldeye daha sonradan gelen bir yabancı konumunda olduğu için kendisini savunacak ne bir akrabası vardı ne de bir tanıdığı. Kendisini müdafaa edecek insan desteği olmadığı için eşcinsellerin tutumundan bıkmış ve kendini yalnız hissetmeye başlamış. Bu konuda öylesine sıkılmış ve öylesine çaresiz kalmıştı ki; yanındaki melekleri ve Allah'ın desteğini bile unutup sağlam bir kaleye sığınmayı dile getirmiş.

81. (Bunun üzerine melekler:) "Ey Lût! Biz senin Rabbinin elçileriyiz! Bunlar sana asla ilişemeyecekler! Artık sen ailen ile gecenin bir aralığında yola çık ve karının dışında (ailenden kimse arkada kalmasın). Çünkü onların başına gelecek olan (azap) onun da başına gelecek. Onlar için belirlenmiş vakit tam da (bu) sabah; eh, sabah da zaten yaklaşmadı mı? Bkz.15/63-66

"Karın dışında" ifadesi ciddi bir aile dramını ortaya koymaktadır. Çünkü Hz. Lût'un karısı da helâk olanlar arasında yer almıştır. Fakat karısının hangi sebeple helâk olduğu konusunda Kur'an'da herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. İnkâr eden kavim gibi karısının da inanmadığını düşünmekteyiz. "Allah, inkârcılara, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki salih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı…" (Tahrim 66/10)

"Sabah da yaklaşmadı mı?" ifadesi bu konuşmanın sabaha yakın olduğu, vaktin geldiği anlamındadır.

82. (Nihayet azap) emrimiz gelince, o (Sodom) şehrinin altını üstüne getirdik, tepelerine de daha önceden takdir edilmiş bir cezanın infazı için üzerlerine birbiri ardından püskürtü halinde balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık.

Âdeta bir yanardağ patlaması gibi şiddetli yer sarsıntısının eşliğinde çevreye taşların ve ateş güllelerinin yağdığı gibi büyük bir sarsıntı ile Sodom halkının üzerine püskürtü halinde yakıcı taşlar yağdırıldı.

83. O taşlar ki (böyle toplumlar için) Rabbin tarafından hazırlanmış, işaretlenmiştir. O taşlar, zalimlerin başından hiç eksik olmaz.

Bkz. 51/33

"Rabbin tarafından işaretlenmiş" ifadesi, her taşın hedefinin daha önceden belirlendiğini ve hedefe kilitlenen güdümlü füze gibi her birinin kimin başına ineceğinin kararlaştırıldığını anlatıyor.

84. Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı (nebi olarak) gönderdik. O, şöyle dedi: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. Ve (birbirinizle olan alışverişinizde) ölçüyü ve tartıyı eksik tutmayın. Ben sizi savurganlık içinde görüyorum. Ben sizin adınıza kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum."

Bkz. 7/85-92, 29/36

Hz. Şuayb, Hz. İbrahim'in soyundandır. Ahlaki değerleri tamamen dejenere olmuş, Medyen halkına nebi olarak gönderilmiştir. İlk zamanlarda kendisine inanan kişi bulamadığından toplum tarafından sürekli dışlanmıştır. Medyen halkı bugünkü Suriye'nin güneyi ile Ürdün ve Hicaz'ın kuzeyine denk gelen alanda yaşadılar. Hz. Musa Mısır'dan kaçtıktan sonra geldiği Medyen bölgesinde Şuayb'ın kızıyla evlendi. Ve kayınbabası Hz. Şuayb'ın yanında yaklaşık 10 yıl yaşadı.

85. Ve ey kavmim! "Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin, yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın!"

Dürüst olmak, kanaatkâr olmak, adaleti gözetmek, yalan söylememek, baskıya ve bozguna boyun eğmemek, despotizme karşı hakkı ve haklıyı savunmak her insanın misyonu olmalıdır. Kur'an'daki tarihsel referansların tümünde görüldüğü gibi Şuayip Peygamberin kavmine hitaben söylediği bu mesaj da genel bir muhteva taşımaktadır.

86. "Eğer mü'minseniz, Allah'ın (helalinden) bıraktığı (kâr) sizin için daha hayırlıdır. (Ben sizi sadece uyarıyorum, emirlere uymanız konusunda) ben, sizin başınızda bekçi değilim."

87. Dediler ki: "Ey Şuayb! Atalarımızın taptıklarına tapmayı bırakmamızı ve mallarımız konusunda dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana salatın mı emrediyor? Aslında sen yumuşak huylu, uslu ve aklı başında bir adamsın."

"Salatın mı emrediyor?" ifadesini hem namaz hem din ve hem de Hak'tan yana duruş olarak alabiliriz. Namazın kötülüklerden alıkoyduğunu düşünürsek (Ankebût 29/45) buradaki "salat"ı namaz olarak alabiliriz. "Ataların taptıklarına karşı çıkmayı" düşünürsek Hak'tan yana bir duruş olarak değerlendirebiliriz. Bu ayet bir sonraki ayetle birleştirildiğinde "din" olarak almak daha doğru olur. Çünkü orada "ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam" ifadesi geçmektedir ki bu da dinin kendisidir.

88. (Şuayb) dedi ki: "Ey kavmim! (Söyleyin bakalım) ya ben Rabbimden gelen açık bir belgeye dayanıyorsam ve O bana kendi rahmetinin sonucu olarak temiz bir geçim kaynağı (helal kazanç) vermiş ise (ne olacak, O'na saygısızlık mı yapacağım)? Ben size aykırı hareket etmekle, sizi alıkoyduğum şeylere, kendim düşmek istemiyorum. Tek isteğim, gücümün yettiği oranda bozuklukları düzeltmek ve yanlış gidişata dur demektir. Başarım Allah'ın yardımına bağlıdır. Yalnız O'na güveniyor ve sadece O'na yöneliyorum.

89. "Ey kavmim! Bana karşı gelişiniz, sakın Nuh kavminin ya da Hud kavminin veya Salih kavminin başlarına gelen felaketin bir benzerini sizin başınıza getirmesin. Üstelik Lut kavmi size pek uzak da değil."

"Lut kavmi size pek uzak değil" ifadesi, onların da Hz. Şuayb'ın kavmine yakın bir zamanda ve yakın bir bölgede helak olduğunu anlatmak için söylenmiştir. Her zaman yakın tarih en anlaşılır tarihtir. Tarihteki ilahi felaketlere bakıldığı zaman Hz. Şuayb zamanında yaşayan insanların görebileceği en yakın Lût kavminin helakidir. Lût kavmi, insan neslinin devamı için zaruri olan cinsel ihtiyacı, Allah'ın çizdiği sınırların dışına taşırarak, toplumu ifsada götüren çok çirkin bir harama meylettikleri için Kur'an'ın birçok yerinde lanetlendikleri gibi helâkleri de o derece ağır olmuştur. Maalesef yaşadığımız bugünün dünyasında aynı ahlaksızlıklar üstelik toplumların ve ulusların onayıyla hız kesmeden ve her geçen gün daha da büyüyerek devam etmektedir. Kur'an'daki ilahi mesajlardan ve tarihi referanslardan anlaşılıyor ki Lût kavminin ve daha nice toplumların yaşadığı felaketlerin benzerlerini her an yaşayabiliriz.

90. (Onların başına gelenlerden ibret alın da) "Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra tevbe ile O'na yönelin! Şüphesiz ki Rabbim çok merhamet edendir, (tevbe eden kullarını) çok sevendir."

Tevbe, yapılan hatadan vazgeçmek ve onu bir daha yapmamaya karar vermek olduğu için Allah günahın büyüklüğüne bakmadan tevbe ile kendisine yönelen kulunun duyarlılığını ve kararlılığını görünce onu bağışlar.

91. Dediler ki: "Ey Şuayb! (Bize) söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz. Üstelik biz seni aramızda zayıf görüyoruz. Eğer (sana arka çıkan) kabilen olmasaydı, seni taşlayarak öldürürdük. Çünkü senin bize karşı koyacak hiçbir gücün/üstünlüğün yok."

92. Şuayb dedi ki: "Ey kavmim, kabilem sizin gözünüzde Allah'tan daha mı üstündür, daha mı önemlidir ki (kabilemden çekiniyorsunuz da,) O'na sırt dönüyorsunuz, O'nu(n emirlerini) dikkate almıyorsunuz? Oysa Rabbim, sonsuz ilmi ve kudretiyle yaptığınız her şeyi çepeçevre kuşatmıştır."

93. "Ey kavmim! (Madem direnmekte kararlısınız, o zaman) elinizden geleni yapın. Doğrusu ben de (vazifemi) yapacağım. Alçaltıcı azabın kime geleceğini ve yalancının kim olduğunu (o zaman) göreceksiniz. Artık (başınıza gelecek olan azabı) gözleyin, doğrusu ben de sizinle beraber gözlüyorum!"

94. Nihayet (azap) emrimiz gelince Şuayb'ı ve onunla birlikte iman edenleri katımızdan bir rahmetle kurtardık. Zulüm ve haksızlık içinde olanları korkunç bir gürültü yakaladı; öyle ki, kendi yurtlarında/evlerinde dizüstü yığılıp kaldılar.

95. Sanki orada hiç barınmamışlardı. Haberiniz olsun ki, Semûd kavmi (Allah'ın rahmetinden) uzak olduğu gibi Medyen kavmi de uzak oldu.

Bkz. 7/92

96-97. Andolsun Musa'yı da ayetlerimizle ve somut mucizelerle Firavun'a ve onun önde gelen çevresine (nebi olarak) gönderdik. (Buna rağmen) onlar (bizim emrimize değil) Firavun 'un emrine uydular. Oysa Firavun 'un emri doğruya götürücü (irşat edici) değildi.

Bkz. 7/133, 17/101, 27/12

Hz. Musa'nın getirdiği somut mucizelerle alakalı olarak Â'raf 7/133, İsra 17/101 ve Neml 27/12 ayetlerine ve açıklamalarına bakabilirsiniz.

98. Firavun, kıyamet gününde kavminin önüne geçecek ve onları ateşe götürecektir. Ne kötü varış yeridir orası!

Bkz. 2/166-167, 7/38, 33/67

99. Çarpıldıkları azaba ilave olarak hem dünyada hem de ahirette lânete uğramışlardır. Ne kötü bir ikramdır onlara verilen bu ikram.

Bkz. 28/42, 40/46

100. (Ey Resul!) İşte bu sana anlattığımız (geçmişte helak edilmiş) kasaba halklarının (ibret verici) haberlerinden bazılarıdır. Onların bıraktıkları eserlerden ayakta kalan da var, yok olup giden de vardır.

Kur'an'daki kıssalar; genelde ahlakî ilkeleri daha etkin ve yaşanılabilir bir biçimde açıklığa kavuşturmak ve Allah'ın mesajına insanların gösterdiği değişik tepkileri ortaya koyarak Hakkın anlaşılmasını yansıtmak içindir. Mademki Kur'an bir hidayet mesajıdır o halde, hidayete götüren enstrümanların mutlaka emir şeklinde olması gerekmez. Peygamber kıssalarında olduğu gibi farklı versiyonlarla da mesaj verilebilir.

101. Onlara biz zulmetmedik; fakat onlar (inatla kötülüğü tercih ederek) kendilerine zulmettiler. Rabbinin (azap) emri geldiğinde, Allah'tan başka taptıkları (sahte) ilahları onlara hiçbir şey sağlamadı ve onların zararlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.

102. İşte Rabbin, halkı zalim olan memleketlerin yakasından tutunca böyle tutar. Hiç kuşkusuz O'nun yakalaması pek sert ve acıklıdır.

103. Ahiret azabından korkan kimse için bu (anlatıla)nda kesin bir ibret vardır. O gün tüm insanların toplantı günüdür. Herkes o günün canlı tanığı olacaktır.

Bkz. 14/13-14, 18/47, 40/51

Yani yalanın, atlatmanın, gizlemenin, kayırmanın, korumanın olmadığı o gün her şey ortaya dökülüp bütün ayrıntısına kadar görülecektir.

104. Ve biz o (kıyamet) günün(ün) gelip çatmasını, ancak (insanların imtihanı ve tekâmülü için) sayılı bir müddete kadar erteliyoruz.

Yani dünyanın ömrünün sonsuz ve sınırsız olarak devam edeceğini sanmayın! Onun ömrü de sizin ömrünüz gibi sınırlı ve sayılıdır. Ancak nasıl ki sizin için takdir edilen ömrün dolmasını bekliyorsak, dünya için takdir edilen ömrün de dolmasını bekliyoruz.

105. O gün gelince, O'nun izni olmadan hiç kimse konuşamaz. Onlardan kimi bahtsızdır (mutsuzdur), kimi mutlu.

Bkz. 20/108, 42/7, 78/38

106-107. Mutsuz olanlar (dünyadayken yaptıklarından ötürü) ateşte (yaşayacak) ve orada ah çekip inleyeceklerdir. Rabbin aksini dilemedikçe, gökler ve yer yerinde durduğu sürece onlar orada kalacaklardır. Şüphesiz Rabbin dilediğini istediği gibi yapandır.

Bkz. 21/101

"Rabbin aksini dilemedikçe" söylemi, cehennem sakinlerinin azabının belli bir zaman sonra Allah tarafından sonlandırılabileceği konusunda bir ümit olabilir. Bu konuda kesin bir şey söylemek asla doğru olmaz. Sadece Allah'ın engin ve sınırsız rahmetini düşünerek ihtimal dâhilinde yorum yapılabilir.

108. Mutlu olanlar ise cennettedirler. Rabbinin dilemesi dışında gökler ve yer sürüp gittikçe onlar da bitmeyen bir lütfun sonucu olarak orada kalacaklardır.

Bu ayette de "Rabbin aksini dilemedikçe" ifadesi cennet sakinleri için kullanılmıştır. Ancak cehennem için düşünülebilen sona erişi cennet için düşünmemeliyiz. Çünkü bu ayetin son cümlesi "bitmeyen bir lütuf" dan bahsediyor. Dolaysıyla bu cümle cennet nimetlerinin ebediliğini ortaya koyuyor. "Gökler ve yer sürüp gittikçe" cümlesi ise hayatın sona erebileceğini değil aksine devamlılığının mecazi bir anlatımıdır.

109. (Ey Resul!) Onların taptıkları şeylerin batıl olduğu konusunda şüpheye düşme! Onlar sadece, daha önce babalarının taptığı gibi tapıyorlar. Şüphesiz biz (azaptan) paylarına ne düşüyorsa onu eksiksiz olarak (kendilerine) tastamam vereceğiz.

110. Andolsun ki, Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik de ona iman konusunda (insanlar) görüş ayrılığına düştüler. Eğer Rabbinin daha önce verilmiş kesin hükmü olmasaydı, o anlaşmazlığa düşenler hakkında çoktan hüküm verilirdi. Onlar hâlâ da (Kur'an) hakkında derin bir şüphe içindedirler.

111. Şüphesiz Rabbin hepsinin yaptıklarının karşılığını tam olarak verecektir. Çünkü O, onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır.

112. (Ey Resul!) Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tevbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın/aşırıya gitmeyin/azgınlık etmeyin! Unutmayın ki O, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

Hz. Muhammed'e hitaben verilen "emrolunduğun gibi dosdoğru ol!" emri, Hz. Nebinin sadece vahiy ile hareket ettiğini gösteriyor. Devamındaki cümle de ona uyanların da Kur'an'ın direktiflerine göre hayatlarını tanzim etmeleri gerektiğini anlatıyor. Ahkâf 46/9 "De ki: "…sadece bana vahyolunana uyarım" ve Yunus 10/109 "Sana ne vahyolunduysa ona uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret!" ayetlerinden de anlaşılıyor ki Hz. Peygamber hiçbir zaman kafasına göre hüküm koymamış ve bütün çalışmalarını vahiy ile yürütmüştür.

Bu ayet sebebiyle olacaktır ki, Hz. Peygamber; "beni Hûd suresi kocattı" buyurmuştur. Azgınlık etmeden Hak ve adalet ölçülerine uyarak Allah'ın istediği istikamet üzere olmak Fatiha suresinde mü'minin hedefi olarak gösterilmiştir. Ayrıca dosdoğru yolun yolcuları cennetle müjdelenmiştir. "'Rabbimiz Allah'tır' deyip de sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner ve derler ki: 'Korkmayın, üzülmeyin, size vaad edilmiş olan cennetle sevinin!'" (Fussılet 41/30)

113. Ve asla zulmedenlerden yana eğilim göstermeyin (onlara sempati duymayın)! Yoksa ateş size de dokunur. Sizin Allah'tan başka (hiçbir yardımcınız) hiçbir dostunuz yoktur, (kendinize başka bir dost/yardımcı aramayın), aksi taktirde (O'ndan) yardım göremezsiniz.

"Zalimlerden yana eğilim göstermek" günümüzün en büyük felaketidir. Zalimlerden yana olmak, Allah'a karşı olmak demektir. Zalimin zulmüne seyirci olmak, mazluma zulmetmektir, zulme karşı çıkmamak da zulümdür. Müslüman hangi şartlarda olursa olsun Hakkın, haklının ve mazlumun yanında yer almalı, zulme, zalime ve haksızlığa karşı çıkarak erdemli bir duruş sergilemelidir.

114. Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindide) ve gecenin (gündüze) yakın vakitlerinde (akşam, yatsı ve sabah da) namazı ikame et! Muhakkak ki iyilikler, kötülükleri (küçük günahları) ortadan kaldırır. İşte bu, anlayışı ve kavrayışı olanlar için bir öğüttür. Bkz. 2/238, 17/78, 30/17-18

Günün beş vaktinde namaza durmaya işaret eden âyetlerden biri de budur. Sabahtan öğleye kadar gündüzün bir tarafı, öğleden akşama kadar da gündüzün diğer bir tarafıdır. Dolaysıyla gündüzün iki tarafından kasıt, öğle ve ikindi namazlarıdır. Gecenin gündüze yakın vakitlerinden kasıt ise sabah, akşam ve yatsı namazlarıdır. Bu ve bunun gibi bazı ayetlerle belirlenen beş vakit namaz Hz. Peygamber'in uygulamasıyla net bir şekilde ortaya konmuştur. Günün belli zamanlarında belli aralıklarla Allah'la kulun bir araya gelmesi ve dileklerin Allah'a arz edilmesi kulluğun gereklerindendir. "Namazı ikame et" emri, davete icabet et, Yaratıcının huzuruna gel, aslını ve kendini düşün, sadakatini gözden geçir, yaşadıklarının muhasebesini yap, Allah'tan gelip O'na gideceğini hatırla, vefalı ve erdemli olmaya çalış, Allah'la yaşamayı içselleştir anlamındadır.

115. Ve sabr(ederek mücadeleye devam)et. Allah iyilik yapanların hak ettiği karşılığı hiçbir şekilde zayi etmez!

116. Sizden önceki nesillerde yeryüzünde bozgunculuktan sakındıran birtakım akıllı ve erdemli kimseler bulunmalı değil miydi? Ama içlerinden (mücadeleden yılmadıkları için) kurtuluşa erdirdiğimiz az bir topluluk dışında hiçbiri bunu yapmadı. Zulme sapanlar ise kendilerini şımartan ihtiraslarına kapılarak ağır suçlara daldılar.

117. Yoksa senin Rabbin, halkı ıslah edici davrandığı sürece, bir toplumu asla helak etmez.

Demek ilâhî gazaba uğramak istemiyorsak, insanları zorlamadan usulüne uygun şekilde irşad ve ıslah edici çalışmalarımız olmalı, toplumdaki haksızlıkları, çarpıklıkları giderecek faaliyetlerde bulunmalıyız.

118-119. Rabbin dileseydi bütün insanları tek bir millet yapardı (O, yollarını seçmek konusunda kendilerini özgür bıraktı). Onlar (hak ile batıl konusunda) birbirleriyle tartışmaya devam etmektedir. Yalnız Rabbinin rahmetini kazananlar bunun dışındadır. Zaten (Allah) onları bunun için (irade hürriyetiyle) yaratmıştır. Rabbinin: "Andolsun ki; Cehennemi, insanlardan ve cinlerden (isyan edenlerle) dolduracağım" sözü gerçekleşecektir. Bkz. 32/13, 51/56

Allah'ın; "Cehennemi, insanlardan ve cinlerden dolduracağım" sözü, kendilerine Allah'ın teklif ettiği yol gösterici mesajı reddeden insanlar ve görünmeyen varlıklar için telaffuz edilmiştir.

Herkes, Allah'ın hidayet nimetine nail olacak fıtratta yaratılmıştır. Ancak imana karşı küfrü tercih edenler, iyi olmak yerine kötü olmayı yeğleyenler, doğru yoldan gitmek yerine yanlış yolu seçenler, yeryüzünde fesat çıkaranlar, toplumun ve doğanın yapısını bozanlar yaptıklarının bedelini azapla ödeyeceklerdir.

120. (Ey Muhammed!) Resullerin haberlerinden, senin gönlünü takviye edecek her şeyi sana aktarıyoruz. Bu kıssalar sana gerçeği ilettiği gibi inananlar için de öğüt ve hatırlatma niteliğindedir.

121. İnanmayanlara de ki: "Elinizden geleni yapın, biz de (tebliğ vazifemizi) yapıyoruz."

122. Ve (olacak olanı) "Bekleyin, biz de bekliyoruz."

123. Göklerin ve yerin bilinmeyen, insan idrakini aşan görülüp gözlenemeyen sırrı Allah'ın bilgisindedir. Bütün işler ancak O'na döndürülür. Öyleyse, O'na kulluk et; O'na güven. Rabbin yaptıklarınızdan asla habersiz değildir.

Her türlü çabayı gösterdikten sonra Allah'a güvenmek, O'na dayanmak hem kulluğun gereğidir hem de Allah'ın kuluna bir lütfudur. Allah'ın kuluna "Bana güven" demesinden daha büyük ne olabilir? İnsan küçük bir dünyalık iş için kendisinden daha güçlü olan bir yakınından destek sözü aldığı zaman ne kadar mutlu oluyor değil mi? Allah kuluna her zaman, her yerde ve her konuda destek vereceğini bildiriyor, yeter ki kul haddini bilsin, Allah'a karşı sorumlu olduğunun idrakinde olsun, fıtratıyla örtüşmeyen davranışlar sergilemesin, insanlığını bilsin ve insanca yaşasın.

12- YÛSUF SÛRESİ

Yusuf suresi Mekke döneminde inmiş olup 111 ayettir. Surenin birkaç ayeti hariç tamamında Hz. Yusuf Peygamberden bahsedildiği için sureye bu ad verilmiştir.

Sûrede Hz. Yusuf'un karşılaştığı sıkıntılar, gördüğü eziyetler ve çektiği cefalar ve bunlara nasıl direndiği ve arkasından nasıl başarıya ulaştığı anlatılmaktadır. Hz. Yusuf kıssası üzerinden mü'minlere önemli mesajlar ve faydalı öğütler verilmektedir. Sabrettikleri ve mücadele verdikleri takdirde onların da Hz. Yusuf gibi başarıya ulaşacakları ve ödüllendirilecekleri müjdelenmektedir. Kur'an'da baştan sona kadar yalnızca bir konuyu anlatan tek sûre Yusuf suresidir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Elif lâm Râ. Bunlar, her şeyi apaçık bildiren kitabın (Kur'an'ın) ayetleridir. Elif-Lam-Râ harfleriyle ilgili Bakara suresinin 1. ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik ki; aklınızı işleterek belki onu kavrayıp özümsersiniz.

Bu ayet, Arapçanın da diğer diller gibi normal bir dil olduğunu ancak Kur'an'ın ilk muhataplarının Arapça konuşmasından dolayı vahyin bu dille geldiğini anlatıyor. Anlaşılmayan bir şey zaten topluma istikamet veremez. Allah, Tevrat'taki hükümleri Kur'an'da tekrar inzal buyururken ve Hz. Musa'nın hadislerini aktarırken onların dilini Arapçaya çevirerek aktarıyor. İncil'deki direktiflerini ve Hz. İsa'nın hadislerini naklederken yine Arapçayı kullanıyor. Çünkü vahyin birinci muhataplarının dili Arapçadır. Kur'an evrensel de olsa vahiy hareketinin ilk nüvesini oluşturanların dili Arapçaydı. Arapça konuşan bir topluma başka bir dille kitap göndermek düşünülemezdi. "Kur'an'ı yabancı dilde okunan bir kitap olarak gönderseydik: 'Hayata geçirilebilmesi için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmalı değil miydi? Arapça konuşan bir peygambere, yabancı dilde bir kitap mı gönderilir?' diyeceklerdi." (Fussılet 41/44) Bu ayetten de anlaşılıyor ki; Kur'an mesajının anlaşılması ve hayata geçirilmesi için Kur'an'ın ulaşmak istediği toplumlara kendi dillerinde tercüme edilerek ulaştırılması gerekir.

"Kur'an" sözcüğü genelde Allah'tan gelen vahyin kitaplaşmış haline denmektedir. Aslında bazı ayetlerdeki bağlamından dolayı vahyin kitaplaşmış haline Kur'an dense de ayetlerin bir araya getirilerek oluşturulan kitabın adı "Mushaf"tır. "Karae" kökünden türeyen Kur'an, kök anlamı itibariyle "okumak", "bir araya getirmek", "nakletmek", "aktarmak" demektir.

3. (Ey Resul!) Biz sana bu Kur'an'ı vahyetmekle, (aynı zamanda) geçmiş kavimlere ait haberlerin en güzelini anlatıyoruz. Hâlbuki daha önce bunlardan haberin yoktu.

Bu ayetten itibaren Hz. Yusuf'un ibret dolu hikâyesi anlatılmaktadır. Hz. Yusuf, Hz. Yakup'un oğludur, Hz. Yakup Hz. İshak'ın, Hz. İshak da Hz. İbrahim'in oğludur. Hz. İbrahim hem Kureyş boyu Araplarının hem de İsrailoğullarının atasıdır. Araplarla İsrailoğulları köken itibariyle kardeştirler. Hz. İbrahim ise putperest bir babanın evladıdır. "Hani İbrahim, babası Âzer'e, 'Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum' demişti." (En'am 6/74) Demek ki babanın putperest olması evladının Allah katındaki yerini değiştirmez, evladın peygamber olması da babanın durumunda değişiklik yapmaz. Kişinin Allah katındaki değeri amelleriyle orantılıdır. Kimse Hz. Muhammed'in ümmetiyim diye kendine bir pay çıkarmasın. Öyle olsaydı örnek peygamber ve model insan Hz. İbrahim babasını kurtarırdı.

4. Hani Yusuf babasına: "Babacığım; ben (rüyamda) on bir gezegenin, güneşin ve ayın önümde hürmetle eğildiklerini gördüm" demişti.

5. (Babası Yakup) şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma; sonra (şeytana uyup) sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan insan için apaçık bir düşmandır."

Burada insandaki kötülük, kıskançlık ve haset dürtüsüne vurgu yapılıyor. Üstelik hassasiyetine binaen kardeşler üzerinden mesaj veriliyor. Çünkü hasedin kan bağıyla, akrabalıkla, arkadaşlıkla bir ilgisi yok. Haset, insanda tabiatından gelen bir duygu olarak bulunuyor. Ancak insan gerek haset etmede gerekse haset edilmede dikkatli olması gerekir. Haset ve kıskançlıktan korunmak isteyen insan elindeki maddi ve manevi imkânları insanların dikkatini çekecek şekilde reklam etmemeli. "Rüyanı kardeşlerine anlatma" uyarısı bu manada ikaz niteliğindedir. Arkasından gelen "sana tuzak kurarlar" cümlesi ise haset edenin şerrini anlatıyor. "Haset ettiği vakit hasetçinin şerrinden Allah'a sığın" (Felak 113/5) ayeti de bu hakikati destekliyor.

6. "İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi senin ve Yakup ailesinin üzerindeki nimetini tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

7. Gerçekten, Yusuf ve kardeşlerinin kıssasında (hakikati) sorup arayanlar için nice (uyarılar ve) ibret verici dersler vardır.

8. (Kardeşleri) şöyle demişti: "Biz güçlü bir grup olduğumuz halde Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamızın gözünde bizden daha sevgilidir. Doğrusu, babamız (bu konuda) apaçık bir yanılgı içindedir."

Hz. İbrahim'in 2 oğlu vardır. Hz. İshak ve Hz. İsmail. Hz. İshak Hz. İbrahim'in birinci eşinden (Sare'den), Hz. İsmail ise ikinci eşinden (Hacer'den) doğmuştur. Hz. İshak'ın oğlu Yakup İsrail adıyla anılır ve onun 12 evladı, İsrail oğullarının on iki boyunu oluşturur. Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. İsa bu soydan gelen ve Kur'an'da ismi geçen peygamberlerdir.

Hz. Yakup'un İbrahim peygamberin oğlu olduğunu söyleyenler ve bunu aşağıdaki ayetlere dayandıralar da vardır. Hz. İbrahim, İsmail, İshak ve Yakup peygamberlerin birlikte anıldığı Bakara, 2/136 ve A. İmran, 3/84 ayetleri, "Biz O'na İshak'ı ve Yakup'u da armağan ettik" (Enbiya, 21/72; Meryem, 19/49; Ankebût, 29/27).

Hz. Yakub'un çocuklarından Bünyamin Hz. Yusuf'un anne-baba bir, yani öz kardeşi; ötekiler (baba bir, anne ayrı) üvey kardeşleriydiler. Diğer anadan olan çocukları babalarının her zaman kendilerine üvey evlat muamelesi yaptığı zannıyla Yusuf ve Bünyamin hakkında kötü düşünüyorlardı.

9. (İçlerinden biri dedi ki:) "Yusuf'u öldürün ya da bir yere götürüp atın ki, babanızın ilgisi yalnız size yönelsin. Ondan sonra da tevbe ederek iyi kimseler olursunuz (babanızla münasebetleriniz düzeltir, işleri yoluna koyarsınız.)"

10. İçlerinden (daha insaflı olan) bir sözcü de dedi ki: "Yusuf'u öldürmeyin, eğer ona illa da bir şey yapacaksanız onu bir kuyunun içine/dibine bırakın ki (oradan geçen) kafilelerden biri onu bulup alsın (ve uzak diyarlara götürsün).

11. (Bu karara vardıktan sonra babalarına) şöyle dediler: "Ey babamız! Yusuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Hâlbuki biz onun iyiliğini istiyoruz."

Hz. Yusuf'la ilgili planlarını yaptıktan sonra, babaları Hz. Yakup'a gelerek Yusuf'u da yanlarına alarak bir kır gezisine çıkmak istediklerini söylediler. İçinde bir his doğmuş olacak ki; Hz. Yakup bunun tehlikeli olabileceğini ve bu planlarından vaz geçmelerini istedi.

12. Yarın onu bizimle beraber gönder de (kırlarda) gezip eğlensin. Bizim onu koruyacağımızdan kuşkun olmasın.

13. (Babaları/Yâkûb) dedi ki: "Doğrusu onu götürmeniz beni gerçekten üzer (onun yanımdan ayrılmasına dayanamam). Ayrıca dalgınlığınıza denk gelir de kurdun biri onu yer diye korkuyorum."

14. (Onlar da:) "Andolsun ki, biz, (güçlü) bir grup iken yine de onu kurt kaparsa, o zaman bize de yazıklar olsun" dediler.

15. Nihayet (babalarını ikna ederek Yusuf'u yanlarına alıp yola çıktılar), kardeşleri onu götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman biz Yusuf'a: "Andolsun ki, gün gelecek sen, onların bu yaptıklarını (senin kim olduğunu) kavrayamayacakları bir anda kendilerine hatırlatacaksın!" diye ilham ettik. Bkz. 12/89-90

"Evhayna" fiili, burada ilham anlamında kullanılmıştır. Tıpkı Hz. Musa'nın annesine (Kasas 28/7), Hz. İsa'nın Havarilerine (Maide, 5/111) ve arıya ilham edilmesi (Nahl 16/68) gibi. "…Allah insanla ancak vahiy/ilham yoluyla konuşur…" (Şura 42/51) cümlesindeki "vahiy" kelimesi yine

ilham anlamında kullanılmıştır. "Yüklemek" (Fussılet 41/12), "emretmek" (Enfal 8/12) ve "talimat vermek" (Zilzal 99/5) örneklerinde de olduğu gibi "vahiy" sözcüğü sadece peygamberler için kullanılmamıştır. Kendisine ilham edildiğinde Hz. Yusuf henüz peygamber olmamıştı. Allah'ın Hz. Yusuf'a kuyuya atıldığı zamanki bu vaadi gerçekleşmiş ve Hz. Yusuf kuyudan çıkarıldıktan belli bir zaman sonra önce Mısır'a vezir olmuş, daha sonra da kendisine peygamberlik verilmiştir.

16. (Onlar, Yusuf'u kuyuya bıraktıktan sonra) havanın karardığı (yatsı) vakti (yalandan) ağlayarak babalarına geldiler.

Yaptıkları planı adım adım uygularken kardeşleri Yusuf'u kuyuya atmadan önce gömleğini almışlardı. Öldürdükleri bir hayvanın kanına buladıkları bu gömleği de inandırıcı olsun diye babalarına götürmüşlerdi.

17. "Ey babamız! Gerçek şu ki; yarış yapmak için bulunduğumuz yerden (biraz) uzaklaşmış ve Yusuf'u azıklarımızın yanında bırakmıştık. (Ne yazık ki) onu kurt yemiş! (Biliyoruz ki,) her ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmayacaksın" dediler.

18. (Yusuf'un) gömleğini üzerine bulaştırdıkları sahte bir kanla getirmişlerdi. (Babaları) dedi ki: "Nefsiniz sizi aldatıp böylesine (çirkin bir işe) itmiştir. Artık (bana) güzel bir sabır gerekiyor. Anlattıklarınıza karşılık ancak, Allah'ın yardımı beklenir."

Yusuf'un kardeşleri gömleğe kan sürmüştü ama onu yırtmayı unutmuşlardı. Feryadı basan Hz. Yakup Yusuf'un gömleğini aldı ve onu gözlerine sürüp ağladı. Yapılan ihaneti ve hileyi sezmiş olacak ki çocuklarına şöyle söyledi: "Bu kurt ne kadar da ince ruhluymuş! Oğlumu yemiş ama ziyan olmasın diye sırtındaki gömleği yırtmamış."

19. Daha sonra bir kafile geldi, sucularını su almak için (kuyuya) gönderdiler. Adam kovasını kuyuya sarkıtınca (Yusuf kovaya sımsıkı yapıştı, kovanın Yusuf'la dışarı çıktığını gören adam): "Hey müjde! İşte size bir oğlan çocuğu" dedi. Kafiledekiler onu bir ticaret malı olarak (başkalarına) satmak üzere sakladılar. Oysa Allah onların ne yaptıklarını biliyordu.

20. (Kafile Mısır'a varınca) Onu yanlarında alıkoymak istemedikleri için ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar.

21. Onu satın alan Mısırlı adam karısına: "Ona güzel bak, umulur ki bize bir yararı dokunur ya da (durumuna göre) onu evlat ediniriz" dedi. İşte bu şekilde biz, Yusuf'u o yere (Mısır'a) yerleştirdik. Ona olayların doğru yorumunu öğrettik. Zira Allah, emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmez.

Hz. Yusuf'u satın alan adamın, o günkü Mısır'ın Maliye Bakanı Kıtfir olduğu ve hanımın adının Züleyha olduğu söylenmektedir. Yusuf'un serüveni Tevrat'ta, Tekvin bölümünde de anlatılmaktadır. Kenan ülkesinde yaşayan Yusuf'un İbranice 'deki adı Yosaf'dır. Hz. Yusuf bu olayla ailesinden aldığı terbiyenin yanında medeniyetin zirvede olduğu bir memlekette seçkin bir ailenin yanında iyi bir eğitim ve öğretim imkânı bulmuştur.

22. (Yusuf) olgunluk çağına erişince ona bir muhakeme yeteneği ve bilgi yöntemi bahşettik. Ve işte iyiliği, güzel davranmayı huy edinenleri böyle mükâfatlandırırız.

23. Ve (Yusuf'un) barındığı evin kadını (Züleyha) onun gönlünü çelmek istiyordu ve (bu niyetle kocasının evde olmadığı bir gün) kapıları sımsıkı kapatıp ona: "Haydi, gelsene!" dedi. Yusuf: "(Hâşâ) Allah'a sığınırım (sana yaklaşmaktan). Doğrusu O benim rabbimdir/efendimdir,

bana güzel bir konum kazandırmıştır. Gerçek şu ki, zalimler (nankörler ve zina edenler) asla kurtulamazlar" dedi.

"Rab" aynı zamanda efendi demektir. Ayetteki "o benim Rabbimdir" cümlesindeki "rab" Allah'ı değil, hanımın kocasını, Yusuf'un efendisini anlatmaktadır. Yani "kocan benim efendimdir, beni öz evladı gibi bağrına basmıştır, ona nasıl ihanet eder, nankörlükte bulunabilirim."

Namahrem olan yani birbirlerine nikâhı düşen bir erkekle bir kadının yanlarında yakınları olmaksızın tenha bir mekânda bulunmaları doğru değildir. Bu konuda Hz. Yusuf ile ilgili anlatılan kıssadan alınacak büyük hisseler bulunmaktadır. İnsan, kendisini günaha götürecek yollardan uzak durmalı ya da o yolları kullanmamaya özen göstermelidir. Zira İsra 17/32. ayetinde "zina yapmayın" demiyor özellikle "Zinaya yaklaşmayın" diyor yani, zinaya götürecek olan bütün yolların kapalı tutulması isteniyor. Küçük günahlar büyük günahların öncüleridir. Zinaya götürecek en küçük bir çıkış zinanın geleceğinin habercisidir. Onun için bu duruma yol açacak bütün davranışlardan uzak durmak gerekir.

24. Andolsun ki, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin (zinadan alıkoyan) delilini görmemiş olsaydı, Yusuf da ona istek duyacaktı. Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, (erdemli duruşuyla) bizim samimi kullarımızdandı.

25. (Kaçmak isteyen Yusuf önde olduğu halde) ikisi de kapıya doğru koştular. Kadın, onun gömleğini arkasından boylu boyunca yırttı. Derken kapının yanında efendisine (kadının kocasına) rast geldi. (Kadın hemen) dedi ki: "Ailene kötülük etmek isteyenin cezası; zindana atılmaktan veya acıklı bir azaptan başka ne olabilir?"

26-27. (Yusuf:) "(Hayır yalan söylüyor) asıl kendisi benim gönlümü çelmek istedi!" diyerek (kendini savundu). O an kadının yakınlarından duruma tanık olan (bilgili) birisi: "Eğer onun gömleği ön taraftan yırtılmış ise kadın doğru söylemiştir, o yalancılardandır. Yok, eğer onun gömleği arkadan çekilip yırtılmışsa, bu durumda kadın yalan söylemiştir ve kendisi doğruyu söyleyenlerdendir" dedi.

28. Kadının kocası, gömleğin arka tarafından yırtılmış olduğunu görünce karısına: "Hiç şüphesiz bu, siz kadınlara özgü bir komplodur, çünkü sizin komplolarınız gerçekten büyüktür" dedi.

29. (Adam: "Ey) Yusuf! Sen bu olayın üstünde durma (kimseye de bir şey söyleme)! Ve sen de (ey kadın) işlediğin günahtan ötürü bağışlanma dile, çünkü sen günah işleyenlerden birisi oldun" dedi.

30. Şehirde birtakım kadınlar: "Vezirin karısı, (hizmetçisi olan) genç (delikanlı) kölesinin gönlünü çelmeye kalkmış. Öyle ki Yusuf'un sevdası onun kalbine işlemiş. Doğrusu biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler.

"Aziz" kişinin adı olmayıp Mısır'ın maliye işlerine bakan en yüksek makamında bulunan zâtın unvanıdır. Bugünkü ifade ile maliye bakanı ya da müsteşarı.

31. (Azizin karısı Züleyha) onların bu tür dedikodularını işitince (bir davetçi) gönderip onları çağırdı. Onlar için oturup yaslanacakları bir yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yusuf'a: "Çık karşılarına" dedi. Kadınlar Yusuf'u görünce güzelliği karşısında büyülendiler (şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve "Allah'ım, sen ne büyüksün! Bu bir insan değil, ancak saygın bir melektir" dediler.

32. Bunun üzerine (Züleyha) onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun ki, ben, ondan karşılık almak istedim. Fakat o, iffetinden dolayı bundan kaçındı. Ve eğer (bundan böyle de) arzumu yerine getirmez (birlikte olma teklifimi) kabul etmezse, (hepinizin önünde uyarıyorum) mutlaka o zindana atılacak ve sürüm sürüm sürünecektir."

33. Yusuf (bu tehdit karşısında): "Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni davet ettiği (çirkin) şeyden daha sevimlidir. (Allah'ım!) Eğer onların hile ve entrikalarından kurtarmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum" dedi.

34. Ve Rabbi onun duasını kabul etti ve onu onların komplolarına karşı korudu. Çünkü O gerçekten her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi detayıyla bilendir.

35. Sonra onlar (Yusuf'un suçsuzluğuna dair) bu kadar delili gördükleri halde, yine de onu (dedikoduların kesileceği) bir zamana kadar zindana atmayı uygun buldular.

Hz. Yusuf, suçlu bulunduğu için değil; karısına karşı pasif kalan, kişilik zaafı bulunan, dirayetsiz ve basiretsiz efendisinin dik duramayışından ve aile itibarının yok olmasından hapse atılmıştır. Hz. Yusuf'un suçluluğuna ilişkin en ufak bir kanıt bulunmadığı ve isnat edilen suçun Hz. Yusuf'la alakasının olmadığı ispatlanmasına rağmen suçlu muamelesi görerek zindana atılması saray kültürünün zorba yönetiminin acı bir göstergesidir. Bu durum aristokrat çevrelerin tutarsız ve adaletsiz atmosferini ortaya koymaktadır. Hz. Yusuf'u hapse atan zihniyet hâlâ egemenliğini sürdürmektedir. Bugün bir takım derin güçler istiyor diye nice Yusuflar suçsuz yere zindanlarda çürümekte ve nice Yusufların hayat hakları haksızca ellerinden alınmaktadır.

36. Onunla beraber iki delikanlı daha zindana girdi. Bunlardan biri: "Ben (rüyamda) kendimi şarap (yapmak için üzüm) sıkarken gördüm." Öbürü de: "Ben de başımın üzerinde kuşların yemekte olduğu bir ekmek taşıdığımı gördüm, bunların yorumunu bize bildir. Çünkü biz senin gerçekten iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz" dediler.

37. (Yusuf) dedi ki: "(Merak etmeyin, daha yiyeceğiniz yemek önünüze gelmeden, size rüyanızın ne anlama geldiğini bildireceğim. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Doğrusu ben, Allah'a inanmayan ve ahireti de inkâr eden bir toplumun milletini terk ettim."

Son cümledeki "millet" sözcüğü halkın sahip olduğu dini, uygarlığı, hayat tarzını, sistemi, düzeni ifade etmektedir. "Terk ettim" cümlesi, "ben onların dininden uzak durdum" anlamındadır. Zira peygamberler peygamber olmadan önce de şirke ve zulme bulaşmamış insanlardır.

Zindanda yaşanan bu durum Hz. Yusuf'a tevhid dinine hizmetin kapısını açmıştır. Rüyalarına yorum bekleyen gençlerin isteğini fırsata dönüştüren Hz. Yusuf hemen "Allah'a inanmayan ve ahireti de inkâr eden bir toplumun yaşam biçiminden uzak olduğunu" dile getirerek çizgisini ortaya koymuştur. Aşağıdaki ayetlerde de görüldüğü gibi Mısırlıların yanlış yoldan gittiklerini, gerçek dinin İslam olduğunu ve kulluğun sadece bir olan Allah'a yapılması gerektiğini onlara tebliğ etti.

38. "Onun yerine atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un milletine bağlandım. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz. Bu inanç Allah'ın, bize ve tüm insanlara yönelik bir lütfudur. Fakat insanların çoğu Allah'a şükretmezler."

Burada da "millet" sözcüğü din, yaşam biçimi, uygarlık, düzen, sistem anlamında kullanılmıştır. Hz. Yusuf'un; "atalarım İbrahim'in, İshak'ın ve Yakup'un milletine bağlandım" demesi, şirkin olmadığı gerçek tevhid dini olan İslam'a intisap etmesi demektir. Onun için "Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize yakışmaz" diyor. Yani Tevhid dinini kabul ettikten sonra tevhidi yaralayacak davranışlar sergilemek doğru olmaz. Tevhid dininin tanımı Hz.

Peygamberin getirdiği mesajda, örnekleri ise başta Hz. Nebi olmak üzere Kur'an'ın sunduğu peygamberlerin hayatlarında vardır.

39. "Ey benim zindan arkadaşlarım! (Hiçbir şeye gücü yetmeyen) birbirinden farklı (uydurma) tanrılar mı daha iyidir, yoksa mutlak hâkimiyet sahibi olan tek Allah mı?"

40. "O'ndan başka taptıklarınız, sizin ve atalarınızın takmış olduğu bir takım kuru isimlerden ibarettir. Allah, onların (kendisi adına) yetkili olduklarına dair herhangi bir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah'ındır. O, size kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler."

Odak noktasını Allah'ın birliği ve yegâne hüküm koyuculuğu öğretisinin oluşturduğu ayette, Allah'a şirk koşulmaması, aracılar tutulmaması konusunda insanların dikkati çekilmektedir. Allah'tan başka varlıklarda tanrısal özellikler bulunduğunu vehmeden kişinin müşrik olacağı bütün ilahi mesajlarda açık olarak bildirilmesine rağmen putçuluk hiçbir zaman eksik olmamıştır.

41. "Ey benim zindan arkadaşlarım! (Rüyalarınızın yorumuna gelince): Biriniz (daha önce olduğu gibi) efendisine şarap sunacak, diğeriniz ise (suçlu bulunup) asılacak da kuşlar başının etini yiyecek. İşte hakkında yorum istediğiniz şey olup bitmiştir (ilâhî kaza ve hüküm yerini bulacaktır).

42. (Yusuf,) kurtulacağını anladığı arkadaşına: "(Buradan kurtulduğunda) efendinin yanında benden söz et (suçsuz olduğumu söyle ve özelliklerimi anlat)" dedi. Fakat şeytan, (Yusuf'un durumunu) efendisine anlatmayı ona unutturdu; (bu yüzden Yusuf) birkaç yıl daha zindanda kaldı (ve böylece tebliğ ve irşad vazifesine devam etti).

"Bıd'a sinîin" cümlesi "senelerce" demektir. Üçten ona kadar olan sayılardan birine verilen addır. Aynı ifade Rum suresi 30/4. ayetinde de geçer. Burada olduğu gibi orada da birkaç yıl anlamında kullanılmıştır.

43. (Yusuf'un hapis hayatı devam ederken) bir gün kral dedi ki: "Ben rüyamda yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini gördüm; ayrıca yedi yeşil başak ve bir o kadar da kuru başak (vardı). Efendiler! Eğer rüya yorumlamayı biliyorsanız, bu rüyamın ne anlama geldiğini bana açıklayın."

Ayette sözü edilen Kral'ın Mısır'da M.Ö. 1580'den 1700'e kadar hüküm süren altı Hiksos kralından biri olduğu söylenir. Kıssada sözü geçen kralın İbranî kavminden olan Hz. Yusuf'a imkân vermesi, Mısır'da İsrail milletinin oluşumuna esas teşkil etmiş olabilir. İbraniler, Arabistan Yarımadası'ndan Mezopotamya'ya, sonra Suriye ve Mısır'dan Kuveyt'e kadar olan topraklarda yaşamış eski bir halk topluluğudur. İbrani asıllı halk genellikle İsrailoğulları, Midianitler, Yoktanitler ve Edomitler olarak anılır. Günümüzde sadece İsrail Halkı İbranice konuşur. Ayrıca Hiksos dilinin, eski Arap lehçelerinden biri olan İbraniceye çok yakın olduğu da bilinmektedir.

44. (Ünlü tabirciler) dediler ki: "(Bunlar) karmakarışık rüyalardır. Biz böyle rüyaların yorumunu bilemeyiz."

45. (Tam o sırada zindandaki) o iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yusuf'u) hatırladı ve "Ben size rüyanın yorumunu söyleyebilirim, (ancak bunun için bir mahkûma gitmem lazım) hemen beni (zindana) gönderin" dedi.

46. (Zindana varınca) dedi ki: "Ey özü sözü dosdoğru Yusuf! (Rüyada görülen) yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yemesi ve yedi yeşil başak ile bir o kadar sayıdaki kuru başak hakkında bize yorum yap. Ümit ederim ki (vereceğin bilgi ile) insanlara dönerim de onlar da (senin değerini) bilirler."

47. (Yusuf şöyle) cevapladı: "Öteden beri yapageldiğiniz gibi, yedi yıl boyunca hiç ara vermeden ekip biçeceksiniz fakat yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiğinizi başağında öylece bırakacaksınız (depolayacaksınız)."

48. "Sonra onun ardından yedi yıl sıkıntı ve kuraklık meydana gelecek. (Tohumluk için) sakladığınız az şeyin dışında (bu kıtlık yılları) daha önce biriktirdiklerinizin hepsini silip süpürecek."

49. "Bu (kıtlık yılları) geçtikten sonra insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. (O zaman) insanlar (meyveleri) sıkarak (meyve suyu ve zeytinyağı yapacak, hayvanları otlatarak süt) sağacaklar."

50. (Adam bu yorumu getirince) Kral: "Onu bana getirin" dedi. Elçi, Yusuf'a gelince (Yusuf) dedi ki: "Efendine dön de ellerini kesen o kadınların derdi ne idi? diye sor. Şüphesiz Rabbim onların tuzaklarını/hilelerini hakkıyla bilendir."

Kralın kendisini huzuruna çağırmasına rağmen Hz. Yusuf 'un bu çağrıyı reddetmesi vakarlı ve onurlu duruşunun bir göstergesidir. Suçsuzluğu kanıtlanmasına rağmen zindana atılan Hz. Yusuf'un kralın huzuruna çıkarak boyun eğmesi onun için hem bir züldü hem de karakterine tersti. Nitekim Hz. Yusuf, hakkın örtbas edilemeyeceğinden, adaletin er ya da geç tecelli edeceğinden ve gerçeğin mutlaka ortaya çıkacağından emindi.

51. (Bunun üzerine kral o kadınları çağırtıp kendilerine:) "Yusuf'un gönlünü çelmek isterken ne sağlayacağınızı umuyordunuz?" diye sordu. (Kadınlar:) "Allah korusun, biz ondan en küçük bir kötülük görmedik!" dediler. Tam o sırada kralın karısı: "Artık gerçek ortaya çıktı!" diye atıldı: "Onun gönlünü çelmek isteyen bendim; o ise hep özü sözü doğru olan kimselerdendi!" dedi.

Hz. Yusuf'un, hapisten çıktıktan çok sonra, kocası ölen Züleyha ile evlendiği ve ondan iki çocuğunun dünyaya geldiği rivayet edilir. Hz. Yusuf, Züleyha ile evlenmiş mi evlenmemiş mi? Evlenmişse nasıl ve ne için evlenmiş? Daha önce fuhşa yeltenmiş, iftira atmış, haksızlık etmiş bir kadınla Hz. Yusuf nasıl izdivaç etmiştir... gibi detaylara takılmamak lazım. Zira Hz. Yusuf üzerinden bize verilmek istenen mesaj önemlidir. Mademki Kur'an bir hidayet mesajıdır o halde, hidayete götüren enstrümanların mutlaka tarihi derinliğinin ve hikmetinin bilinmesi gerekmez.

52.(Yusuf olup biteni öğrendiğinde:) Amacım; efendim bilsin ki ben, arkasından ona ihanet etmedim. Gerçekten Allah hainlerin hilesini başarıya ulaştırmaz" dedi.

53. "(Yine de) ben kendimi bütünüyle temize çıkarmaya çalışmıyorum. Çünkü Rabbimin merhameti olmadıkça, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi.

"Nefis aşırı derecede kötülüğü emreder". Yani akıl ve sağduyunun ahlaken iyi ve olumlu bulmadığı yöne doğru insanı sürükler. "Kendinizi (beğenip) temize çıkarmayın!" (Necm 53/32) ayetiyle Allah, nefsi temize çıkarmayı yasaklamıştır. Nefisteki güdüler genelde insana kötüyü iyi, iyiyi kötü; güzeli çirkin, çirkini güzel olarak empoze eder. Faydalı eylemleri zorlaştırarak, zararlı eylemleri ise kolaylaştırarak insanı fıtratıyla çelişen yollara sevk eder. Düşmanlıklar, savaşlar, kavgalar, aşırılıklar, kinler, ihtiraslar hep bu kaynaktan beslenir. Akıl ile vahiy uzlaşıp tek bir güç olmadıkça nefsin tasallutundan kurtulmak ve fıtrat bozulmasını önlemek mümkün olmaz.

54. (Yusuf'un bu sözlerini duyan) Kral: "Getirin onu (Yusuf'u) bana, onu yakın çevreme (sırdaş olarak) alayım" dedi. (Yusuf kralın yanına gelmeyi kabul etti. Kral) onunla konuşunca da (Yusuf'a): "Bugün(den sonra) sen artık bizim yüksek mevki sahibi ve güvenilir bir adamımızsın" dedi.

Kral, rüyasının yorumunu yapan Hz. Yusuf'a nasıl tedbir alması gerektiğini sordu. Hz. Yusuf da "üründe bolluk ve bereket yaşandığında stok yapmak gerektiğini, kıtlık olduğunda bu stoklardan hem satarak hem de ihtiyaçları gidererek zorlukları aşabileceklerini" söyledi. Bunun üzerine Kral bu işi kimin yapabileceğini sorunca, Hz. Yusuf bir sonraki ayette ifade edildiği gibi "bu işe ben talibim" dedi.

55. Yusuf: "Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Güvenilir ve bilgili bir koruyucu olacağımdan emin olabilirsiniz" dedi.

Kral, Hz. Yusuf'un bu teklifini isabetli bulup kabul etti ve kendi yetkilerinin pek çoğu ile beraber maliye ile ilgili sorumlulukların tamamının Hz. Yusuf'un yönetimine geçmesini istedi. Böylece Hz. Yusuf bölgenin en büyük medeniyeti olan Mısır'ın çok yetkili Maliye Nazırı oldu. Öncelikle tarımı ele alarak üretimi artırdı. İhtiyaç fazlasını ambarlara stoklayarak geleceğe hazırlık yaptı. Kıtlık yılları çatınca stoklardaki ürünlerden hem ihtiyacı giderdi, hem ülkeyi dünya pazarına açtı, hem de ihracat yaparak ülkeye ciddi kazanç sağladı.

56. İşte böylece biz yeryüzünde Yusuf'a güç ve imkân verdik. Öyle ki orada (Mısır'da) dilediği yerde sözü geçiyordu. Biz dilediğimizi rahmetimizden böyle nasiplendirir ve iyilik yapanların mükâfatını kayba uğratmayız.

57. Elbette ki, inandıktan sonra Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için ahiret ödülü daha hayırlıdır. Bkz. 38/39-40

58. (Derken, kıtlık yılı gelince) Yusuf'un kardeşleri (Mısır'a) çıkageldiler ve (Yusuf'un) yanına girdiler. Onlar Yusuf'u tanımadıkları halde o, onları hemen tanıdı.

Kıtlığın gelip çattığı bölgede, Mısır'da ihtiyaç fazlası ürünün dünya pazarına açıldığını duyan çevre halkı, oraya akın etmeye başladılar. O dönemde Kenan Diyar'ında (Filistin'de) yaşayan Hz. Yakup ve ailesi de kıtlıktan etkilendiği için çocuklarını yani Hz. Yusuf'u kuyuya atan kardeşlerini erzak satın almak için Mısır'a göndermişti.

59. Ve onların yüklerini yüklettikten sonra, kendilerine: "(Bir dahaki gelişinizde) o baba bir (üvey) erkek kardeşinizi (Bünyamin'i) de getirin bana. Görmüyor musunuz, tartıyı tam tuttum ve (size karşı) son derece iyi bir konukseverlik gösterdim."

Hz. Yusuf stokların talebi karşılaması için kişi başına belli bir ölçü ile bir deve yükü erzak veriyordu. Hz. Yusuf'un kardeşleri kendisini tanımadıklarından üvey kardeşleri Bünyamin için de erzak istemişlerdi. Onları tanıdığı halde tanımamazlıktan gelen Hz. Yusuf bu talebi kabul etmiş ancak bir daha gelişlerinde onu da beraberlerinde getirmeyi şart koşmuştu.

60. "Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (zahire) bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın" dedi.

61. (Kardeşleri:) "Onu babasından istemeye çalışacağız, kuşkusuz bunu yapacağız" dediler.

62. (Yusuf) yardımcılarına da dedi ki: "Yaptıkları ödemeyi (erzak bedellerini) yüklerinin içine geri koyun. İhtimal ki ailelerine döndüklerinde bunun farkına varırlar da (kendilerine iyilik yapıldığını anlayarak) belki geri dönerler."

63. Onlar, babalarına döndüklerinde: "Ey babamız! Bize artık zahire verilmeyecek. Kardeşimizi (Bünyamin'i) bizimle gönder ki zahire alalım. Onu biz mutlaka koruyacağız" dediler.

64. (Yakup:) "Daha önce kardeşiniz (Yusuf'u) emanet ettiğim gibi, şimdi de onu mu size emanet edeyim? Allah koruyup gözetici olarak (sizden) elbette daha üstündür. Çünkü O merhamet edenlerin en merhametlisidir" dedi.

Yani "daha önce Yusuf için de aynı şeyleri söylemiştiniz ama söylediklerinizin tersini yaptınız. Bu şartlarda ben size nasıl güvenebilirim? Ancak tekrar Mısır'a gidip erzak getirmek de gerekiyor. Anlaşılan o ki, siz Bünyamin'i almadan gitmeyeceksiniz. İyisi mi ben oğlumu size değil

de Allah'a emanet edeyim. Size olan bu güvensizliğimi dikkate alarak belki aklınızı başınıza devşirirsiniz."

65. Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız. Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir" dediler.

66. Babaları: "Hep birlikte ölüm çemberine düşmeniz ihtimali dışında, onu (Bünyamin'i) kesinlikle geri getireceğinize dair bana Allah adına sağlam bir güvence, bağlayıcı bir söz vermedikçe onu sizinle birlikte göndermem" dedi. Oğullarının istediği güvenceyi vermeleri üzerine (Yakup): "Bu söylediklerimize Allah vekildir" dedi (ve kardeşleri Bünyamin'i onlarla beraber Mısır'a gönderdi).

Hz. Yakup'un Allah'ı vekil tayin etmesi 64. ayete dayanıyor. Allah'ı şahit tutmak yerine vekil tutuyor. "Ben oğlumu size değil Allah'a emanet ediyorum, size itimadım yok O'na güveniyorum. Zira konuşulanları yerine getirecek olan Allah'tır siz değilsiniz."

67. Sonra şöyle dedi: "Ey oğullarım! (Şehre) hepiniz tek bir kapıdan girmeyin; (dikkat çekmeyecek şekilde) her biriniz farklı kapılardan girin. Ben Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden savamam. Zira hüküm yalnızca Allah'a aittir. Ben yalnız O'na güvendim. Ve tevekkül edenler de yalnızca O'na güvensinler!"

Hz. Yakup'un oğullarının farklı kapılardan şehre girmesi: dikkat çekmemek ve diğer insanların kıskançlık duygularını tahrik etmemek için olabilir. 5. ayette Hz. Yakup'un oğlu Yusuf'tan rüyasını kıskançlığa yol açar endişesiyle kardeşlerine anlatmamasını istemesi gibi. Hz. Yakup'un 12 oğlu vardı ve bunlar daha sonra farklı kabilelere ayrılarak İsrail oğullarını oluşturmuşlardır. Bilindiği gibi Hz. Yakup'un bir adı da İsrail'dir. İsrail "Abdullah" anlamında "Allah'ın kulu" demektir. Onun için Hz. Yakup'un oğullarına İsrailoğulları denmiştir.

68. Nihayet (Yusuf'un kardeşleri) babalarının direktifi uyarınca (Mısır'a ayrı ayrı kapılardan) girdiler. (Böylece kendilerine göre önlem almış oldular.) Gerçi bu önlem, Allah'ın onlara ilişkin hiçbir kararını başlarından savacak değildi. Sadece Yakup, içinden gelen bir görev duygusunun gereğini yerine getirmişti. Onun bu meseleye ilişkin, tarafımızdan kendisine öğretilmiş bilgisi vardı. Fakat insanların çoğu (İlahi takdiri) bilmezler.

Hz. Yakup, gayretin takdire, takdirin ise tedbire mâni olmayacağını ancak tedbirin de takdiri engelleyemeyeceğini biliyordu ama o da görevini yapıyordu. Buradan anlıyoruz ki; ne kendi gayret ve tedbirlerimize güvenerek Allah'a tevekkülü bırakacağız ne de Allah'a tevekkül ederek yan gelip yatacağız. Yani hem çalışacağız hem de tevekkül edeceğiz.

69. Yusuf'un huzuruna girdiklerinde; o, kardeşi (Bünyamin') i bağrına bastı ve (gizlice) "Haberin olsun ben senin kardeşinim, artık onların yaptıklarına üzülme!" dedi (ve başına gelenleri anlattı).

Bu ayet, Hz. Yusuf'un kendini öteki kardeşlerine tanıtmadan önce Bünyamin'e tanıttığını ve ağabeyi olduğunu göstermiş oluyor. "Onların (geçmişte) yaptıklarına üzülme" ifadesi, büyük kardeşlerin vaktiyle Hz. Yusuf'a yaptıkları kötülükleri ima ediyor. Hz. Yusuf'la ilgili yaşanan acıların mutlaka küçük kardeşi Bünyamin'in yanında anlatıldığı ve böylece onun kalbinde diğer ağabeylerine karşı düşmanca tepkilerin oluştuğu varsayımıyla Hz. Yusuf düşmanlıkları bertaraf etmek için kardeşini teselli ediyor.

70. (Yusuf,) onların yüklerini donatıp hazırlarken, su kabını (gizlice öz) kardeşi (Bünyami)n'in eşyaları arasına yerleştirdi. (Kafile hareket ettikten) sonra bir tellal (çağrıcı) şöyle seslendi: "Ey kafile (durun bakalım! Çünkü) siz hırsız(lık yapmış)sınız!"

71. (Yusuf'un kardeşleri) onlara dönerek: "Ne kaybettiniz (ne arıyorsunuz)?" dediler.

Hz. Yusuf'un kardeşleri kendilerinden emin olarak, "durun bakalım hemen bizi suçlamaya kalkmayın, çalındığını düşündüğünüz her ne ise belki kaybolmuştur, önce ne kaybettiğinizi bir bilelim, gerekirse biz de sizinle beraber arayalım" dediler.

72. Onlar: "Hükümdarın su kabını arıyoruz. Onu getirene bir deve yükü ödül var" dediler. (Bu arada Kralın sözcüsü) "buna ben de kefilim" dedi.

73.(Yusuf'un kardeşleri) dediler ki: "Allah'a yemin olsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede bozgunculuk yapmaya (hırsızlık etmeye) gelmedik, (biz) hırsız da değiliz."

74. Görevliler: "Peki eğer yalan söylüyorsanız, size göre hırsızlığın cezasının ne olduğunu (biliyor musunuz)?" dediler.

75. Onlar da: "Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa, o kimsenin kendisinin alıkonması onun cezasıdır. Biz haddi aşanları böyle cezalandırırız" dediler.

Hz. İbrahim'in ve Hz. Yakup'un şeriatına göre suçu sabit olan hırsız yakalandıktan sonra çaldığı mala göre cezalandırılırdı. Eğer çok değerli bir mal değilse belli bir süre mal sahibinin hizmetinde çalıştırılırdı. Eğer çalınan mal çok değerli ise hırsız malını çaldığı kişinin kölesi yapılırdı.

76. (Bunun üzerine) Yusuf, (öz) kardeşinin yükünden önce (şüphe çekmemek için) diğerlerinin yüklerini (aramaya) başladı ve sonunda onu kardeşinin yükünden bulup çıkardı. İşte biz Yusuf'a (kardeşi Bünyamin'i yanında tutması için) böyle bir plân öğrettik. Yoksa Allah'ın dilemesi dışında kralın hukuk sistemine göre kardeşini alıkoyamazdı. (Biz) dilediğimiz kimseyi (iyi niyetinden ve güzel amellerinden dolayı) yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır. Bkz. 58/11

Hz. Yusuf, Allah'ın kendisine kurdurduğu bir planla kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoymak istemiştir. Ancak o günkü Mısır yasalarına göre öteki kardeşlerin izni olmadıkça hükümdar da olsa Hz. Yusuf'un küçük bir çocuğu tutsak olarak alıkoyması mümkün değildir. Ayrıca babalarına verdikleri sözden dolayı kardeşleri Bünyamin'i bırakmaları da imkânsızdır. Hz. Yusuf', kardeşlerine kim olduğunu açıklamak konusunda henüz hazır olmadığı için iradesini rahat kullanamamıştır. Aşağıdaki ayetlerde de görüleceği gibi Hz. Yusuf'un iyi niyeti ve Allah'ın öğretisiyle bir aile trajedisine son verilmiştir.

77. (Yusuf'un kardeşleri) dediler ki: "Eğer o çalmışsa olabilir, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı." Bunun üzerine Yusuf, onlara belli etmeksizin kendi kendine dedi ki: "Asıl kötü durumda olan sizsiniz. İleri sürdüğünüz iddiaların içyüzünü Allah çok daha iyi bilmektedir."

Hz. Yusuf'un kardeşlerinin kendisi hakkındaki hırsız söylemi bir iftira değil, mahiyetini ve hikmetini Allah'ın bildiği ama içyüzünü kardeşlerinin bilemediği bir gerçekti ki bu ayetin son cümlesinde de vurgulanmaktadır. Rivayet edilir ki; Hz. Yusuf'u çok seven halası, büyüyünce onu yanına almak istemişti fakat babası Hz. Yakup buna sıcak bakmamıştı. Hz. Yusuf'un su kabını saklayarak Bünyamin'i alıkoyma örneğinde olduğu gibi Hz. Yakup'tan oğlu Yusuf'u almak için yol arayan halası Hz. İbrahim'den kalma kuşağı yeğeni Yusuf'un beline bağlayarak kuşağın kaybolduğunu söylemişti. Kardeşlerinin Bünyamin için, "daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı"

dedikleri, Hz. Yusuf'un başından geçen fakat derinliğini bilmedikleri bu hadiseye dayanarak söyledikleri bir ifadedir.

78. (Yusuf'un kardeşleri:) "Ey Vezir! Gerçek şu ki, bunun büyük bir yaşlı babası var; onun yerine bizden birisini alıkoy. Görüyoruz ki, sen iyiliksever bir adamsın."

79. (Yusuf:) "Biz malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah'a sığınırız. Çünkü biz öyle yaparsak haksızlık etmiş oluruz."

Yukarıdan beri anlatılan kıssada Hz. Yusuf'un çözüm yolu anlatılıyor. Buna Kur'an fıkhında "Alternatif çözüm/çıkış yolu" denir. Harama düşmemek için kurtuluş çaresi olarak değerlendirilen "Alternatif çözüm/çıkış yolu", farklı zamanlarda değişik sosyal davranışlar gösteren Müslümanları haram işlemekten kurtarmak için, dinin asli ruhundan sapmamak kaydıyla çözümler üretmek demektir. Hz. Yusuf örneğini Hz. Eyüp kıssasında da görmekteyiz. Hz. Eyüp, gittiği yerden gelmek için geciken karısına çok kızıp, iyileştiği zaman yüz değnek vuracağına dair yemin etmişti. Hâlbuki karısı suçsuzdu. Allah, yemininden dolayı günahkâr olmasın diye Hz. Eyüp'e Sâd, 38/44 "Eline bir deste (sap/değnek) al, böylece onunla vur ve yeminini bozma!" buyurarak kolaylık göstermişti. Böylece, hem Hz. Yusuf'a ve hem de Hz. Eyüp'e gösterilen bu yol, "çözüm/çıkış yolu" olarak içtihada dayanak olmuştur.

80. (Kardeşleri) ondan tamamıyla ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. En büyükleri dedi ki: "Babanızın (Bünyamin için) Allah adına sizden kesin söz aldığını ve daha önce de Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık (yanına gidebilmem için) babam bana izin verinceye veya Allah benim hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır."

81. (Size gelince) siz babanıza dönüp gidin ve ona deyin ki: "Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı. Biz ancak bildiğimiz şeye şahitlik ediyoruz (kaybolan su kabının onun yükünden çıktığını gördük). (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık yaparak alıkonacağını) bilemezdik."

82. "(Bize inanmıyorsan) içinde bulunduğumuz kasaba halkına ve birlikte yolculuk yaptığımız kervancılara sor. Biz gerçekten doğru söylüyoruz."

83. Yakup onlara: "Hayır, nefsiniz size bir işi süsleyip hayal gücünüzü artırmıştır. Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah, onların hepsini (günün) birinde bana getirecektir. Şüphesiz ki O, (her şeyi) hakkıyla bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

84. Ve (Yakup) onlardan yüzünü başka tarafa çevirerek: "Vah Yusuf'um vah!" diye sızlandı. Gözleri hüzünden ağarmıştı, buna rağmen acısını içine gömüyor, belli etmiyordu.

Hz. Yakup, peygamber olmasına rağmen çocukları kaybolan anne-baba gibi gamlanarak "vay Yusuf'um vay" diye acı bir iştiyakla oğlunun hasretini dile getiriyordu. Demek insanlar peygamber de olsa ondaki beşerî hisler değişmiyor, yeri ve zamanı gelince depreşerek kendini gösteriyor.

85. (Babalarının içler acısı durumunu gören oğulları) dediler ki: "Vallahi, sen hâlâ Yusuf'u anıp duruyorsun. Sonunda (bu hasret) seni yiyip bitirecek ve kendini telef edip gideceksin."

86. (Yakup) oğullarına dedi ki: "Ben acımı ve ıstırabımı yalnız Allah'a arz ediyorum ve Allah'ın bildirmesi sebebiyle sizin bilmediklerinizi de biliyorum."

87. Ey oğullarım! (Şimdi Mısır'a) gidin, Yusuf ile kardeşi hakkında bir haber almaya çalışın ve Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Bilin ki, hakkı inkâr edenlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez."

"Ümitsizlik" imanla çelişen en kötü hastalıklardan ve en büyük günahlardan bir tanesidir. Zümer, 39/53 ayetinde "Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin!" buyruluyor. Hayat her zaman istenildiği gibi gitmez. Sıkıntılarla, acılarla, ıstıraplarla, kederlerle donatılmış bir serüvendir hayat. İnsan ne zaman bir sıkıntıya, bir çıkmaza, bir zorluğa, bir üzüntüye maruz kalsa arkasından Allah mutlaka bir çıkış yolu gösterir. Nitekim İnşirah, 94/5-6 ayetlerinde; "Muhakkak ki her güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır." buyrulmaktadır. Arka arkaya iki defa tekrarlanan "her zorlukla beraber bir kolaylık vardır" söyleminden de anlıyoruz ki, hayatta zorluklar, sıkıntılar olacak ama bunlar üstesinden gelinemeyecek ve giderilemeyecek şeyler değildir. Ayrıca zorluk ve zahmetin olmadığı, engelin ve yokuşun bulunmadığı bir dünyada insan nasıl kemale ererek cennet nimetlerine varis olacak? Sıradan mesleklere aday olmak için bile bir sürü testten ve birçok badireden geçmek gerekirken; ebedi nimetlere mazhar olmak için dünyaya gelen insan diğer canlılar gibi sadece yaşamını sürdürmekle bu vazifesini yapmış oluyor mu?

Ayette geçen "ravh" terimi tefsircilerin çoğuna göre "rahmet" sözcüğü ile eş anlamlıdır. Burada da "rahmet" anlamında kullanılmıştır.

88. Bunun üzerine (hem araştırmak hem de erzak almak için Mısır'a geldiler), Yusuf'un yanına girdiklerinde: "Ey vezir! "Biz ve ailemiz sıkıntıya düştük, (bu sefer) pek az bir sermaye ile geldik. (Sen yine de) zahiremizi tam ölçekle ver ve bize bağışta bulun. Şüphesiz Allah, sadaka verenleri mükâfatlandırır" dediler.

89.(Yusuf kardeşlerinin bu durumunu görünce dayanamayarak) onlara dedi ki: "Hani cahillik çağınızda Yusuf'a ve kardeşine neler yapmıştınız, hatırlıyor musunuz?"

İşte Allah'ın Hz. Yusuf'a verdiği söz böylece tecelli etmiş oluyor: "Andolsun ki, gün gelecek sen, onların bu yaptıklarını (senin kim olduğunu) kavrayamayacakları bir anda kendilerine hatırlatacaksın!" (Yusuf 12/15)

90. "Ne? Yoksa sen Yusuf musun?" diye haykırdılar. "Evet, ben Yusuf'um" dedi. "Ve bu da benim kardeşimdir. Allah bize lütfetti. Gerçek şu ki, kişi Allah'a karşı duyarlı ve bilinçli olmaya çalışır ve güçlüklere göğüs gererse, (bilsin ki,) Allah iyilerin emeklerini boşa çıkarmaz!"

91. (Kardeşleri) dediler ki: "Allah'a yemin ederiz, Allah gerçekten seni bizden üstün kılmıştır. Biz gerçekten de büyük hata ettik."

92. (Yusuf da:) "Bugün size sorgulama ve kınama yoktur. Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir" dedi.

93. "Şu gömleğimi götürün, onu babamın yüzüne koyun da gözü açılsın. Sonra bütün ailenizle birlikte bana gelin."

"Gömleğimi babamın yüzüne koyun" ifadesi "gömleğimi babamın önüne koyun" şeklinde değerlendirilebilir. Çünkü "vech-yüz" terimi klasik Arapçada çoğu zaman mecaz olarak kişinin zatı anlamında kullanılır. Hz. Yakup görme yetisini tamamen mi kaybetmişti, yoksa çok ağlamaya ve strese bağlı olarak görme yeteneği zayıflamış mıydı? Bu konuda kesin bir şey yok. Ancak tefsir otoritelerinin tamamına yakını Hz. Yakup'un gözlerinin kör olduğunu söylerler. Rivayete göre; Oğulları Hz. Yakup'a diğer kardeşleri Bünyamin›in de Mısır›da alıkonduğu haberini verince Hz. Yakup, iyice şoka girer ve Yusuf'tan kaynaklanan acısı yeniden depreşir ve üzüntüden strese dayalı olarak görme yetisini kaybeder.

94. Kafile (Mısır'dan) henüz ayrılmıştı ki Filistin'de bulunan) babaları (yanında bulunanlara): "Şüpheniz olmasın ki, ben Yusuf'un kokusunu alıyorum. Sakın bana 'bunak' demeyin" dedi.

Şimdi merak edenler olabilir; "Tâ Filistin'den Mısır'daki gömleğin kokusun alan Hz. Yakup, neden yakınında bulunan kuyudaki oğlu Yusuf'u görememişti?" İşte Allah, bir taraftan peygamberlerin de diğer insanlar gibi, kaybolan oğlunun nerede olduğunu bilemeyecek kadar aciz

olduğunu gösteriyor, diğer taraftan da ağır bir imtihandan geçirdiği elçisine Mısır'daki gömleğin kokusunu ulaştırıyor.

95. (Yanındakiler Yâkûb'a:) "Vallahi, sen hâlâ o eski şaşkınlığında (bocalamaya) devam ediyorsun" dediler.

Çünkü onlar, Hz. Yusuf'un hayatta olmadığını ve ölen oğlu için Hz. Yâkûb'un depresyona girdiğini düşünüyorlardı.

96. (Öncü olarak gönderilen) müjdeci gelip gömleği (Yakup'un) yüzüne koyunca derhal gözleri açılıverdi. (Bunun üzerine Yakup:) "Ben size, Allah tarafından, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum demedim miydim?" dedi.

Hz. Yâkûb'un; "Ben acımı ve ıstırabımı yalnız Allah'a arz ediyorum ve Allah'ın bildirmesi sebebiyle sizin bilmediklerinizi de biliyorum." (Yusuf 12/86) söylemi bir mucize olarak gerçekleşmiş oluyor.

97. (Oğulları) dediler ki: "Ey babamız! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz, gerçekten suçluyduk."

98. "Rabbimden sizi bağışlamasını dileyeceğim; Şüphe yok ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi.

Yakup Peygamber, bağışlanma dileğinde bulunacağını söylese de aslında kalbinin sızlaması ve oğullarına karşı kırgınlığı devam etmektedir. Bu kırgınlık onu oğullarına soğuk ve ilgisiz davranmaya zorlasa da baba şefkati ağır basarak bağışlanmaları için Allah'tan af dileyeceği sözünü veriyor. Ancak bu sözünü hemen yerine getireceğini söylemiyor. Oğullarının gerçekten suçluluk psikolojisiyle hareket edip etmeyeceklerini ve pişmanlığın davranışlarına yansıyıp yansımayacağını görmek istiyor. Nitekim "dileyeceğim" derken uzak gelecek zaman ifade eden "sevfe" edatı kullanıyor. Bu da gösteriyor ki, bağışlanma dileğinde bulunacak ancak bu dileği oğullarının olgunlaşıp olgunlaşmadığını gördükten ve yaramazlıklarını bırakıp bırakmadıklarından emin olduktan sonraya bırakıyor.

99. Böylece onlar (gelip) Yusuf'un yanına vardıkları zaman, (Yusuf) babasını ve annesini bağrına bastı ve: "Allah'ın izniyle Mısır'a güvenlik içinde girin (yerleşin)" dedi.

Hz. Yusuf'un davetini alan tüm aile fertleri Mısır'a doğru yola çıkıyorlar. Kervanın geldiği haberini alan Hz. Yusuf Mısır'ın girişinde ailesini karşılıyor.

100. Babasını ve annesini makamına çıkarıp oturttu. Hepsi onun için (kendilerini ona kavuşturan Allah'a şükür için) secdeye kapandılar. (Yusuf) dedi ki: "Ey babam, işte bu, evvelce gördüğüm rüyanın gerçekleşmesidir. Doğrusu, Rabbim onu doğru çıkardı. Bana iyilik etti. Çünkü beni zindandan çıkardı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra da O, sizi çölden getirdi. Gerçek şu ki, benim Rabbim, olmasını istediği şeyi aklın ermediği yollarla gerçekleştirir. Çünkü O (her şeyi) hakkıyla bilen, mutlak hüküm sahibidir.

Hz. Yusuf rüyasında; "on bir yıldızın, güneşin ve ayın kendisi önünde hürmetle eğildiklerini görmüştü" (Yusuf 12/4) bunu babası Hz. Yakup'a hatırlatarak rüyanın gerçekleştiğini söylüyor.

101. "Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin (rüyaların, olayların) yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette benim yegâne dostum, yardımcım sensin. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni dürüst ve erdemli insanların arasına kat!"

102. İşte (Ey Muhammed!) Sana böylece vahyettiklerimiz senin önceden bilmediğin haberlerdendir. Yapacak oldukları işe karar verdikleri ve tuzaklarını kurdukları zaman sen Yusuf'un kardeşlerinin yanında değildin.

103. Sen ne kadar üstüne düşsen de insanların çoğu (hakikate) inanmayacaklardır.

104. Hâlbuki sen buna (tebliğ vazifesini yapmaya) karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. Bu (Kur'an) âlemler için ancak bir öğüttür. Bkz. 3/7

Kur'an bütün insanlık için bir öğüttür. "Bu (Kur'an) senin ve halkın için bir öğüttür." (Zuhruf 43/44) Bir şeyin öğüt/nasihat olması için anlaşılması lazım. Anlaşılmayan bir şeyin öğüt olması düşünülemez. Müslümanlar her şeyden önce Kur'an'ı anlamalı, kendi dillerine çevirerek toplumlarına mesajın içeriğini ulaştırmalı. Tarihi eser gibi onun metinlerini, yapraklarını, hattını ve estetiğini koruma altına almakla yetinmemeli; öğretilerini, hükümlerini bozmadan ve asıl amacından saptırmadan muhafaza etmeli ve hayata geçirmelidir. Günümüzde Kur'an, Müslümanların elinde dokunulmazlığı olan kutsal tarihi bir esere dönüştürülmüştür. Müslümanlar Kur'an'ı hayata geçirmeleri gerekirken, onu ilahi bir muska, Kâbe gibi mukaddes bir değer, abdestsiz sayfalarına dahi tutulamayan, mesajlarından faydalanılamayan mucize bir kitap, yaşayanlar için değil de ölenler için bir rahmet kaynağı, kıraat edenler ve hat sanatını geliştirenler için sanat ve bilim yapıtı olarak görüyorlar. Bu da onu gerçek amacının dışına taşıyor. Kur'an'a yapılabilecek en büyük saygısızlık onun amacının dışında kullanılmasıdır.

105. Göklerde ve yerde (iman etmek için) nice ibret içerikli deliller/kanıtlar vardır ki, yanlarından geçtikleri halde onları umursamazlar.

106. Ve onların çoğu, başka varlıklara da tanrısal nitelikler yükleyerek Allah'a inanırlar (imanlarına şirk karıştırırlar). Bkz.2/165

Allah'ın varlığını sezme, algılama yatkınlığı insanda yaratılıştan var olan fıtrî bir hususiyettir. Sonradan, şer dürtülerin itmesiyle oluşan arızî duygular Allah'la insanın arasını açar ve insan araya bir takım canlı cansız varlıklar sokar. Ve bunları da Allah'a ulaşmak adına yapar. Allah'a katıksız iman, tevhid inancının temelini oluşturmaktadır. Allah'ın bir ve her şeye egemen olduğuna inanmak yetmiyor. O'na şirksiz ve katıksız iman gerekiyor. O'nun birliğine ve büyüklüğüne gölge düşürecek başka varlıkları araya sokmak ve onlara tanrısal nitelikler yakıştırmak da şirkin farklı bir versiyonudur. Bir kısım Mekkeli müşrikler de Allah'ın birliğine inanıyorlardı ama melekler Allah'ın kızlarıdır diyerek O'na şirk koşuyorlardı. Allah'a ulaşmak için putları aracı kılarak Tevhid inancıyla çelişen tavırlar sergiliyorlardı. Bir insan Allah'la kendi arasına birisini ya da herhangi bir şeyi koyuyorsa ve buna da Allah'a nispet edilebilecek nitelikler yüklüyorsa o kişi, imanına şirk bulaştırıyor demektir. Kur'an imanlarına şirki bulaştırarak kendilerine zulmedenleri şiddetle uyarıyor.

107. Yoksa onlar, Allah tarafından kuşatıcı bir felaketin gelmesi ya da farkında olmadıkları bir sırada kıyametin ansızın kopması karşısında kendilerini güvende mi görüyorlar? Bkz. 7/97-99

108. (Ey Resul!) De ki: "İşte benim yolum budur. Ben Allah'a (O'nun dinine) çağırıyorum, ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Allah'ı (ortaklardan ve her türlü noksanlıktan) tenzih ederim! Ve ben (Allah'a) ortak koşanlardan değilim."

109. Senden önce de memleketler halkından kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamları (resul) olarak gönderdik. Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin akıbetinin ne olduğuna bakmıyorlar mı? Ahiret yurdu, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için elbette çok daha hayırlıdır. Artık aklınızı kullanmayacak mısınız? Bkz. 16/43 ve dipnotu, 21/7

110. Nihayet, o resuller neredeyse büsbütün ümitlerini kaybettikleri ve yalancılıkla damgalandıklarını gördükleri bir sırada onlara yardımımız geldi de böylece dilediğimiz kimseler (davete uydukları için) kurtuluşa erdirildi. Suçlu, günahkârlar topluluğundan zorlu azabımız kesin olarak geri çevrilmeyecektir.

111. Andolsun ki, (bu anlattığımız) elçilerin hayat hikâyelerinde aklını işletenler için çıkarılacak bir (hayli) ders vardır. (Bu Kur'an insan tarafından) uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden önceki (İlahi kitapların asıllarını) doğrulayan, her şeyi açıklayan (bir kitaptır) ve inanacak bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.

13- **RA'D SÛRESİ**

Ra'd suresinin muhtevasına bakıldığında Mekke döneminde indiği anlaşılmaktadır. Sure 43 ayet olup, adını 13. ayette geçen ve "Gök gürültüsü" anlamına gelen "Ra'd" kelimesinden almıştır.

Surede; Allah'ın varlığının ve birliğinin aklî delillerle ispatı, evrenin tasarruf yetkisinin sadece Allah'ta oluşu, yeryüzünün etrafının gitgide eksilmesi gibi tabiat olayları, gök cisimleri arasındaki ilâhî nizam, peygamberlerin doğrulukları, müşriklerin şüphelerine verilen cevaplar, Kitap ehlinin Kur'an karşısındaki tutumu, vahyin hak oluşu ve Kur'an'ın Allah tarafından gönderilişi, samimi müminlerin özellikleri, öldükten sonra dirilme, cennet ve cehennem ve daha pek çok ahlâkî konular ele alınmıştır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mim, Râ. Bunlar, Kitabın (Kur'an'ın) ayetleridir. Sana Rabbinden indirilen (Kur'an) gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmazlar.

"Elif-Lâm-Mîm-Râ harfleriyle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Gördüğünüz gibi gökleri herhangi bir destek olmadan yükselten, sonra da yarattığı her şeyin kanununu koyarak hepsi üzerinde egemenlik kuran Allah'tır. Ayrıca her biri belli bir zamana kadar yörüngelerinde akıp giden güneşi ve ayı da koyduğu yasalara tabi tutan; var olan her şeyi yöneten, çekip çeviren O'dur. Bütün bu mesajları açık açık dile getiriyor ki, Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanırsınız. Bkz. 7/54 ve dipnotu, 36/38

"Rabbimiz bütün bu ibretlik, üzerine tefekkür edilmesi gereken mesajları öldükten sonra da bizi diriltmeye kadir olduğunu bilmemiz ve anlamamız için dile getiriyor. (Yasin 36/81, Rum 30/27, Nâziât 79/27, En'am 5/2, Ankebût 29/19)

3. O, yeryüzünü yayıp genişleten, orada dağlar, nehirler meydana getiren, orada her türlü meyveden/bitkiden (erkekli-dişili) iki çift yaratan ve geceyi gündüze bürüyendir (gündüzü kısaltıp geceyi uzatandır). Şüphesiz bütün bunlarda, düşünen bir toplum için derin mesajlar vardır.

"Her türlü meyveden iki çift yaratan" ifadesi botanik bilimiyle tam bir uyum ortaya koyarak bitkilerde üremenin erkek ve dişi organlar vasıtasıyla gerçekleştiğini bitkilerin de dişisi ve erkeğinin olduğunu göstermektedir. "Gecenin gündüze bürümesi" gündüzün kısalıp gecenin uzamasıdır. Dünya'nın ekseninin yörünge düzlemi eğik olması sebebiyle bir yıl içinde gündüz ve gece saatleri devamlı uzar ya da kısalır. Kuzey yarımkürede 21 Aralık ile 21 Haziran tarihleri arasında günler aşama aşama uzar, 21 Haziran ile 21 Aralık tarihler arasında da geceler uzar. Güney yarımkürede de bunun tam tersi olur. Bu muhteşem denge ve düzen üzerine düşünmemiz, ibret almamız gerekmez mi?

4. Ve yeryüzünde birbirine komşu (fakat bitki örtüsü ve doğal zenginlik bakımından birbirinden farklı olan) kara parçaları (kıtalar), üzüm bağları, hububat ekili tarlalar, bir kökten sürgün verip küme halinde ya da tek başına boy veren hurma ağaçları vardır ki (bunların hepsi) de

aynı su ile beslenir. Hal böyleyken yine de biz onların bazılarını bazılarına farklı kılmışız. Doğrusu, bütün bunlarda aklını kullanan bir toplum için mutlaka (alınacak) dersler vardır.

"Ürünlerin bazılarını bazılarına farklı kılmışız" demek; renkleri, şekilleri, tatları, boyutları, kokuları, besin değerleri birbirine benzemeyen meyveler demektir ki bu da doğada bulunan ürünlerin Allah tarafından aynı su ile beslendiğini ve istikrarlı bir şekilde sürekli canlı tutulduğunu göstermektedir.

5. Eğer (Allah'ın yarattığı bu harikalara) şaşıyorsanız inkârcıların şu sözlerine de şaşın: "Nasıl yani! Biz toprak olduktan sonra yeniden mi yaratılacağız?" İşte (bunu söyleyenler) Rablerini inkâra kalkışan kimselerdir. İşte böyleleri (kıyamet gününde) boyunlarında (kendi davranışlarının bir sonucu olarak) demir halkalar (tasmalar) bulunan kimselerdir. İşte böyleleri yerleşip kalmak üzere ateşe giren kimselerdir!

Toprak olduktan sonra yeniden dirilmek inkârcılara inandırıcı gelmiyor. Onlar bu işin olamayacağını düşünüyorlar. "Sizi (yeniden) yaratmak mı daha zor, yoksa göğü yaratmak mı?" (Nâziât 79/27) "Yaratmayı ilk başlatan, sonra onu yeniden gerçekleştirecek olan O'dur. Bu O'na daha kolaydır." (Rum 30/27) "Daha kolaydır" ifadesi anlayışları kıt olanlar için söylenmiştir. Zira Allah için ilk defa yaratmakla yeniden yaratmak aynı seviyede kolaydır. İkisi için de sadece "ol" demesi yeterlidir. Ama aklı olduğu halde işletmeyenler için böyle uç bir örnek veriyor.

6. (Bir de) senden, iyilikten önce, (tehdit edildikleri) kötülüğün (azabın dünyada iken) gelmesini istiyorlar. Oysa onlardan önce ibret alınacak birçok azap gelip geçmiştir. Muhakkak ki senin Rabbin, işledikleri zulümlere rağmen insanlara karşı (her zaman) mağfiret sahibidir. Bununla beraber (unutmayın ki) Rabbinin azabı da çok şiddetlidir.

İnkârcılar, kendilerine sunulan güzellikleri isteyecekleri yerde azabı istiyorlarsa bu onların küstahlıklarını ve inanmadıklarını gösterir, yoksa kimse iyilik yerine kötülük istemez. Önceki toplumların başına gelen felaketlerden örnek verilmesi, yaptıkları hata ve günahlardan vazgeçerek akıllarını başlarına devşirmeleri içindir. İşledikleri zulme rağmen "Rabbin mağfiret sahibidir" hatırlatması, Allah'ın rahmetinin gazabından önce geldiğini hatta geçtiğini ve kendilerine tevbe etmeleri için zaman tanındığını gösterir.

7. İnkârcılar derler ki: "(Madem ki Muhammed peygamber olduğunu iddia ediyor) ona Rabbinden bir mucize indirilseydi ya!" Oysa sen, yalnızca bir uyarıcısın ve her topluluk için bir yol gösterici vardır (sen de onlar gibi bir yol göstericisin).

Peygamberlerin vazifesi mucize göstermek değil, insanların hidayeti için çalışmak, zulümden ve haksızlıklardan uzak durmaları konusunda onları uyarmaktır. "Sen yalnızca bir uyarıcısın" cümlesi de bunu ifade ediyor.

Burada Hz. Peygamber için mucize üretenlere de bir hatırlatma yapmak lazım; Hz. Peygamberin mucize göstermek gibi bir vazifesi yoktu ve o sizin, gösterildiğini iddia ettiğiniz yüzlerce mucize de göstermemiştir. Onun mucizesi Kur'an'dır, o sadece Allah'ın Kitabı olan Kur'an'ı yaşamış ve tebliğ etmiştir.

"(İnkarcılar) dediler ki: 'Ona Rabbinden mucizeler indirilseydi ya!" De ki: "Mucizeler ancak Allah katındadır ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım! Kendilerine okunan (bu) Kitab'ı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu…'" (Ankebût 29/50-51)

8. Her bir dişinin neye gebe olduğunu ve rahimlerin neyi ne kadar erken bırakacağını, neyi ne kadar (olağan süresinden) fazla bekleteceğini bilen Allah'tır. Çünkü (yarattığı) her şey O'nun katında bir ölçüye ve bir amaca bağlı kılınmıştır.

Döllenme zamanında kadının vücuduna intikal eden milyonlarca erkek hücresi belli aşamalardan geçtikten sonra sadece bir tanesi yumurtanın hücre zarını delerek hücre içine girmeyi başarır. Döllenme/aşılanma dediğimiz bu olayla her iki yumurta hücresi birleşerek yaratılacak olan

yeni bir canlının ilk hücresini oluşturur. Bu döllenmeden sonra kas, kemik ve sinir hücreleri gibi farklı dokular mucizevî bir konseptle oluşmaya başlar. İşte Allah'ın koyduğu ölçüler, insan bedeninin daha yaratılmaya başlama sürecinde bile bütün incelikleriyle işlemektedir.

9. O, yaratılmışların duyu ve tasavvurlarının ötesinde olanları da onların görüp gözleyebildikleri şeyleri de tam olarak bilendir. (Gerçek anlamda) büyüklük ve yücelik, yalnızca O'na aittir. O, var olan ve var olması mümkün olan her şeyin üstündedir.

10. Sizden birinin sözlerini gizlemesiyle onu açığa vurması, geceleyin saklanmasıyla gündüzün dolaşması (bilinmesi bakımından O'nun için) aynıdır.

11. Kişiyi önünden ve arkasından takip eden (melekler) vardır ki, Allah'ın emriyle onu korurlar. Herhangi bir toplum, tutumunu değiştirmedikçe Allah o toplumun konumunu değiştirmez. Allah, bir topluma (kendi kötülüklerinin bir sonucu olarak) ceza vermeyi dilediği zaman, artık onu geri çevirecek (kimse) de olmaz. Zaten onlar için Allah'tan başka bir koruyucu da yoktur. Bkz. 8/53

Koruyucu melekleri; bazı tefsirciler, insanı her türlü kötülükten koruyan (mahiyetleri sadece Allah tarafından bilinen) melekler olarak yorumluyor, bazıları da insanın yaptıklarını kayıt altına alan melekler olarak değerlendiriyor. Her iki durumda da insanın başı boş bırakılmadığı, takip edildiği, korunduğu ve yaptıklarının kayıt altına alındığı anlaşılmaktadır. "İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında (yaptıklarını) gözetleyen, dediklerini kaydeden bir melek hazır bulunmasın." (Kaf 50/18) Buradaki meleği (teşbihte hata olmasın) bir kameraman gibi de düşünebiliriz.

"Allah'ın bir toplumu değiştirmesi, o toplumun değişmesine bağlıdır." Yani Allah insanlara bazı nimetleri lütfeder, helal rızıklar verir, ummadıkları yerden zenginlikler ihsan eder ve onları sınamak için farklı testlerden geçirir. Eğer insan, verilen nimetlerin kıymetini bilir de hakiki manada insanca yaşamak konusunda ölçüyü kaçırmazsa ne âlâ. Yok, isyan eder, nankörce ve zalimane bir hayat yaşamayı tercih ederse işte o zaman Allah verdiği nimetleri geri alır. Böylelikle toplum kendini değiştirmiş olur.

12. O (Allah), hem bir korku ve hem de (bereketli yağmuru müjdeleyen) bir ümit (vesilesi) olarak size şimşeği gösteren ve (yağmur yüklü) bulutları meydana getirendir.

Allah'ın bulutlara taşıttığı suyu, insanın kendisi taşımaya kalksa bunun ne kadarını taşıyabilir, az bir kısmını taşısa da bu iş insana neye mal olur hiç düşündük mü? Sıradan bir orman yangınını söndürmek için bütün dünya seferber oluyor da birkaç tanker suyu bir araya getirip yangını söndüremiyor. Üstelik tuzlu denizlerden aldığı acı suyu temiz olarak bize indiriyor. Allah'ın kudretini anlamak için bulutların taşıdığı suyu düşünmek bile yeter.

13. Gök gürültüsü, O'nun sınırsız kudretiyle gerçekleşir. Melekler de duydukları saygıyla görevlerini icra ederler. O, yıldırımları gönderip onları dilediğine isabet ettirir. (Hal böyleyken) o (inanmaya)nlar hâlâ Allah hakkında birbirleriyle tartışıp, ileri geri konuşurlar. Hâlbuki O, azabı çok şiddetli olandır.

14. Gerçek dua yalnız O'nadır. (Müşriklerin) Allah'ın dışında yalvarıp durdukları putlar onların hiçbir dileklerine cevap veremezler. (Onların durumu) tıpkı ellerini suya doğru açıp da ağzına suyun ulaşmasını bekleyen kimse (gibidir). Hâlbuki (suyu ağzına götürmedikçe) su onun ağzına girecek değildir. İşte ayetleri görmezlikten gelenlerin duası/duruşu sapıklık içinde olmaktan başka bir şey değildir.

Eğer dua-duruş Allah'a değil de O'nun dışındaki varlıklara yapılırsa ki bunlar peygamberler de olsa hedef şaşırmış demektir. Zira peygamberlerin geliş amacı da kulluğun sadece Allah'a has olduğunu ve bu istikamette hayatın tanzim edilmesi gerektiğini anlatmak ve bu gayeye hizmet etmektir. Yanlış hedefe gönderilen yakarmaların insana bir yararı olmayacağı gibi şirke bulaşmak bakımından dönüşü olmayan çok büyük zararları olacaktır. "Ayetleri görmezlikten gelenler" ifadesi sadece müşrikleri kapsamıyor, aynı zamanda mesaja inandığı halde şirkle ilgili onlarca ayet

bulunmasına rağmen Allah'la arasına vasıta koyan, yakarışına başkalarını ortak eden ya da serveti, makamı, gücü, otoriteyi tanrılaştıran bütün kişileri ihtiva etmektedir.

15. Göklerde ve yerde olanların hepsi, isteyerek yahut istemeyerek Allah'a secde ederler. Gölgeleri de sabah akşam (secde ederler). Bkz. 16/48

"Boyun eğmek/saygı duymak" anlamına gelen "secde" sözcüğünün yaygın anlamı ise "alnımızı hürmetle yere koymaktır". Burada zorunlu duruştan bahsedildiği için "boyun eğmek" tercih edilmiştir. Örneğin "Göklerde ve yerde olan her şey ve melekler kendilerini büyüklük duygusuna kaptırmadan Allah için saygıyla secde ederler." (Nahl 16/49). Bu ayette de görüldüğü gibi her şey istese de istemese de Allah'a secde etmektedir.

Allah'a, isteyerek yani gönüllü ve bilinçli olarak secde edenler melekler ve inananlardır. İnkârcılar ise, kulluğa ve secde etmeye istekli olmasalar da bir yaratık olarak kurabilecekleri farklı bir dünyaları olmadığına ve Allah'ın dünyasında yaşamaya mahkûm olduklarına göre bağlı oldukları maddi ve manevi ilke ve yasalar bakımından Allah'ın iradesine boyun eğmek durumundadırlar.

"Gölgelerinin secde etmesi" ise güneşin dünyaya göre aldığı duruma bağlı olarak sabah ve akşam uzayıp öğlen vakti kısalmasının yaratıklar üzerinde oluşturduğu gölgedir.

16. (Ey Resul! Onlara) de ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" (Onlar bakıp dururken) "Allah'tır" de. Ve yine de ki: "O'nun yanı sıra kendilerine (bile) bir faydası ve zararı olmayan dostlar ve yardımcılar mı ediniyorsunuz?" (Onlara) de ki: "Kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa Allah'a, O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar buldular da bu yaratma ile Allah'ın yaratması onlara göre birbirine mi benzedi?" De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, birdir ve tüm varlıklara boyun eğdirecek mutlak otorite sahibidir."

17. (O) gökten su indirir de dereler kendi yataklarından hacimlerine göre çağlayıp akar. Akan su, yüzeyinde köpük taşır. Süs ya da kullanım eşyası yapmak amacı ile ateşte erittiğiniz madenlerin de buna benzer köpükleri, cürufları vardır. İşte Allah, hak ile batılı böyle bir benzetmeyle anlatıyor. Çünkü köpük yok olup gider, insanlara faydası olan cevher kısmı ise yerde kalır. İşte Allah (hak ile batılın daha iyi anlaşılması için) böyle misaller verir.

"Dereler kendi yataklarından hacimlerine göre çağlayıp akarlar". Yani yağan yağmurdan her dere kendi hacmine ve bağlantılarına göre istifade eder. Bu örnekte olduğu gibi Kur'an da toplumun bütün fertlerine hitap eder ama her fert kendi kapasitesi, idraki ve inancı ölçüsünde ondan faydalanır.

18. Rablerinin çağrısına uyanlar için (dünyada da ahirette de) mükâfatın en güzeli vardır. O'nun çağrısına uymayanlar ise, yeryüzünde olan her şey ve onun yanında bir katı daha kendilerinin olsa, (Allah'ın azabından) kurtulmak için hepsini fidye olarak verirlerdi. İşte hesabın kötüsü bunlar içindir. Onların varacakları yer de cehennemdir. Orası ne fena bir dinlenme yeridir! Bkz. 5/36, 39/47

19. Rabbinden sana indirilen (vahy)in gerçekten hak olduğunu bilen kimse, (inkâr eden) kör kimse gibi olur mu? Ancak akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alırlar.

20. Onlar, Allah'a verdikleri sözü (kulluğu) yerine getiren ve fıtrat sözleşmesini bozmayanlardır.

"Allah'a verdikleri sözü" ifadesi, insanın Allah'a iman ettikten sonra, kendisine yaratılıştan verilen aklî ve maddi nimetleri Allah'ın istediği şekilde kullanması yolundaki ahlaki sorumluluğuna işaret eder. Yani insanın fıtratıyla örtüşen bir hayat yaşaması gerektiğine vurgu

yapar. Bu bağlamda herhangi bir açıklayıcı referansın kasıtlı olarak ihmal edilmesi, Allah'a karşı verilen sözün çiğnenmesi demektir. Bu anlam örgüsü içinde, önceki ve sonraki ayetlerde de görüldüğü gibi Hakk'ın çağrısına olumlu cevap veren kişinin kör bir kimse gibi olamayacağı, İmâni mevzulara kayıtsız kalamayacağı, Allah'ın rızasını kazanmak için saygılı ve duyarlı tavırlar sergileyeceği anlatılmaktadır.

21. Yine onlar, Allah'ın ulaştırılmasını emrettiği şeyi ulaştırırlar. Rablerine karşı son derece saygılı ve duyarlı davranırlar ve hesabın kötü çıkmasından kaygı duyarlar.

"Allah'ın ulaştırılmasını emrettiği şey" insanların riayet etmesi gereken ilahi yasalardır. "Ulaştırırlar" ifadesi, bu yasaları yani dinin esasını oluşturan hükümleri nesilden nesle aktarırlar demektir. Buna "akrabalık bağlarını geliştirirler" şeklinde mana verenler olsa da önceki ve sonraki ayetlerin anlam örgüsüne dikkat edildiğinde bu cümleye verilecek olan en uygun anlamın ulaştırılması gereken şeyin "dinin esasını oluşturan ilahi yasalar" olduğudur. Bu ayetlerde bir anlamda mü'min kişinin özellikleri anlatılmaktadır. "Siz, insanlığın iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. (Çünkü siz) iyi ve doğru olanı emreder, kötü ve yanlış olandan (zulüm ve haksızlıktan) alıkoyarsınız ve (gerçekten) Allah'a inanırsınız." (A. İmran 3/110)

22. Onlar ki, Rablerinin rızasını kazanmak için sabrederler, namazı ikame ederler, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve aşikâr infak ederler, kötülüğü de iyilikle savarlar. İşte (geçici dünyanın ardından) gelecek olan ahiret yurdu bunlarındır.

"Rızıktan infak ederler" yani günün şartlarına göre kendi ihtiyacını karşıladıktan sonra Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği emanetin arta kalanını sahibine teslim ederler. "Sana neyi infak edeceklerini sorarlar. De ki: "İhtiyaçtan artakalan her şeyi." (Bakara 2/219)

Hiç kimse Allah'ın verdiği rızkı keyfine göre harcayamaz, milyonlarca insan açlık ve yoksulluk sınırının altında yaşarken çocuklarının, torunlarının 30-40 sene sonrasını düşünerek yatırım yapamaz, arkasından gelecek olan zürriyetinin refahı için fakirin hakkını yiyemez. İnfak etmek sosyal bir zorunluluktur, keyfi bir durum değildir. İnfak etmemek fakirin hakkını yemektir, Allah'ın emanetine ihanet etmektir. "O gün size verilmiş olan her nimetten sorguya çekileceksiniz!" (Tekâsür 102/8)

23-24. (Bu mutlu akıbet,) Adn cennetleridir. Kendileri ile birlikte iyi davranışlı ataları, eşleri ve çocukları bu cennetlere girerler. Melekler de her bir kapıdan yanlarına girerek (şöyle seslenir): "(Allah için dünyanın zorluklarına karşı) sabretmenizden dolayı selâm olsun sizlere! (Gördüğünüz gibi geçici dünyanın ardından) gelen sonsuzluk yurdu (olan cennet) ne güzeldir!"

25. Ama Allah'a verdikleri sözü, iyice pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah'ın korunmasını emrettiği ilahi düzenin (dinin esasını oluşturan hükümlerin nesilden nesle) ulaşmasını engelleyenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar var ya; işte lânet onlara, yurdun kötüsü (cehennem) de onlaradır.

26. Allah, dilediğine rızkı bolca verir, (dilediğine de) kısar. Onlar ise dünya hayatı ile sevinmektedirler. Hâlbuki dünya hayatı, ahiretin yanında çok az bir yararlanmadan ibarettir.

27. İnkârcılar: "Ona Rabbi tarafından somut bir mucize indirilseydi ya!" diyorlar. Onlara de ki: "Allah, dilediğini (arzu ve yaşantılarına bakarak) sapıklıkta bırakır ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir." Bkz. 26/69

28. O'na inanan ve gönülleri Allah'ın zikriyle huzur bulan kişilerdir. Gözünüzü açın! Gönüller yalnız Allah'ın zikriyle huzur bulur.

Burada Allah'ın zikrinden kastedilen "Kur'an" dır. Zira barışın ve huzurun kaynağı, paylaşmanın ve dayanışmanın membaı olan Kur'an insanlar için bir öğüttür. Öğüt Kur'an'da "zikr" veya "zikr" kökünden gelen "zikrâ" ve "tezkire" kelimeleriyle anlatılmıştır. "Muhakkak ki bu Kur'an senin ve halkın için bir öğüttür. Zamanı gelince hepiniz (ona karşı tutumunuzdan dolayı) hesaba

çekileceksiniz.” (Zuhruf 43/44) “Muhakkak ki bu Kuran, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan herkes için bir öğüttür.” (Hakka 69/48 “Hayır, (düşündükleri gibi değil), Muhakkak ki Kur'an (Allah'tan) bir öğüttür.” (Müddessir 74/54) Görüldüğü gibi bu ayetlerde de Kur’an zikr kelimesiyle ifade edilmiştir.

29. İman ettikten sonra güzel ve yararlı amellerde bulunanlara ne mutlu! Varacakları yer de ne güzeldir!

30. (Ey Muhammed!) Böylece seni, kendilerinden önce nice milletlerin gelip geçtiği bir ümmete gönderdik ki, onlar Rahman’ı inkâr ederken sana vahyettiğimiz (Kur’an’)ı onlara okuyasın. De ki: “O, benim Rabbimdir. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben yalnız O’na güvendim ve yönelişim de sadece O’nadır.” Bkz. 6/34, 16/63

31. Kendisiyle dağların yürütüleceği veya yeryüzünün parçalanacağı, ya da ölülerin (diriltilip) konuşturulacağı bir Kur’an olacak olsaydı (o yine bu kitap olurdu). Bütün işler Allah’a aittir. İman edenler hâlâ (şu gerçeği) anlamadılar mı ki, Allah (herkesin zoraki iman etmesini) dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi? Fakat o inkârcıların kendi yaptıkları (kötülükler) yüzünden başlarına durmadan bela inecek veya yurtlarının yanı başına düşecek ve bu hal Allah’ın vaadi (olan ölüm ya da kıyamet vakti) gelip çatıncaya dek sürecek. Allah asla sözünden caymaz.

Gelişen teknoloji hızlı bir şekilde harp sanayine yönelmekte ve insanları kitleler halinde imha edebilecek silahlar üretilmektedir. Bu silahların gölgesinde bulunan Doğu Bloku da Batı Bloku da korku içinde yaşamaktadır. İnkârcıların kendi ürettikleriyle başlarının belaya girmesi işte budur. Bugün dünyanın nükleer silahlarla başı derttedir. Mesela üretilen 1 megatonluk nükleer bomba, yüz binlerce hektarlık alanda tahribata yol açabiliyor ve milyonlarca insanı aynı anda öldürebiliyor. İnsanlığın korkulu rüyası olan bu silahların imhası için çareler aranmaktadır. Üretimleri kadar imhaları da zor ve külfetli olan bu silahlar gökten inmedi. Bunları insan kendi eliyle yaptı, üstelik dolaylı olarak kendini, neslini yok etmek için.

“Başlarına durmadan bela inecek” ifadesi tekrar ve süreklilik arz etmektedir. Yani, zulüm ve haksızlık devam ettiği müddetçe bu sistemleri ayakta tutan ve bunlara çanak tutanlar, aralıksız bir biçimde sosyal felaketler, karşılıklı haksızlık ve tecavüzler, kardeş kavgaları, küçüklü büyüklü savaşlar yaşayacaklardır.

“Yurtlarının yanı başına düşecek” cümlesi ise, “doğal çevrenin bozulması yoluyla yaşanacak olan felaketler doğrudan ya da dolaylı olarak onları etkileyecek” demektir. En basit örneği; Çin’den başlayarak kısa bir süre içinde tüm dünyada birçok insanı etkileyen Corona Virüs (COVID-19). Solunum yolu ile bulaşan ve kontrolü zor olan bu virüs on binlerce insanı öldürdü ve on binlercesini de yataklara düşürdü. Tıbbın her sahada ilerleme kaydetmesine rağmen sadece bir felakete (virüse) karşı dünya aylarca aciz kaldı ve uzun zaman geçmesine rağmen somut bir ilaç ya da aşı geliştiremedi.

32. Andolsun ki, senden önce de nice resuller alaya alınmıştı. Ben de inkâr ede(rek zulme ve haksızlığa devam ede)nlere önce mühlet verdim, sonra da (onları azabımla) yakaladım. Ve (böylece) benim cezalandırmam nasıl olurmuş (gördüler). Bkz. 22/48

33. Herkesin ne yaptığını görüp gözeten (Allah, hiçbir şeye güç yetiremeyen düzmece ilâhlarla bir tutulabilir) mi? Onlar, (Allah’ın yarattığı varlıklardan) Allah’a birtakım ortaklar koşuyorlar. Onlara de ki: “Bunları adlandırın (kim olduklarını ve özelliklerini söyleyin)! Yoksa siz Allah’a, yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Yahut boş sözlerle mi oyalanıyorsunuz?” Doğrusu inkârcılara entrikaları çekici göründü de doğru yoldan saptırıldılar. Allah, (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) kimi sapıklıkta bırakırsa artık onu doğru yola iletecek yoktur. Bkz. 4/88 ve dipnot, 6/39, 39/23, 42/46

Şirk ve sömürü düzeninin baronları toplumlar üzerinde daha etkili olabilmek için sürekli sahte tanrılar ve kurtarıcılar icat ediyor. Bu sahte tanrılarla ve onların öncülüğünü yaptığı uydurma dinlerin sahte ve sapkın telkinleriyle bilinçli ve planlı olarak toplumlar özgür düşünmekten, özne olmaktan, karşı çıkmaktan, sorgulamaktan, araştırmaktan, uyanık ve farkında olmaktan, tepki vermekten habersiz yetiştiriliyor. Dünyanın gidişatını ve toplumun sosyolojik yapısını bozmasına rağmen maksatlı olarak insanlar evrensel ahlaki değerlerden uzak tutuluyor. Böylece Allah'ın öğretilerine ve insanın doğasına ters düşen sistemlerle insanlar âdeta uyuşturuluyor. Sonra da kurulan tâğûtî sistemlerle insanlar figüran olarak kullanılıyor, musibetler başımızdan eksik olmuyor.

34. Onlara dünya hayatında (güvensizlik, bunalım, doyumsuzluk ve huzursuzluk gibi) bir azap vardır. Fakat ahiret azabı ise çok daha şiddetlidir. Onları (orada) Allah'(ın azabın)a karşı koruyacak birileri de olmayacaktır.

35. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara vadeliden cennet şöyledir. Oranın altından çeşitli ırmaklar akar, ağaçlarının meyveleri de gölgeleri de süreklidir (mevsim şartlarına bağlı olarak değişmezler). İşte Allah'ın emirlerine uygun olarak yaşayanların varacağı yer böyle olacaktır. İnkârcıların sonu ise cehennem ateşidir.

36. Kendilerine bu kitabı emanet ettiğimiz imanlı kimseler, sana indirilenlerden dolayı sevinirler. Fakat çeşitli gruplardan onun bir kısmını inkâr edenler de vardır. De ki: "Ben, yalnızca Allah'a kulluk etmekle ve O'na ortak koşmamakla emrolundum. Ben ancak O'na davet ederim ve son dönüşüm de O'nadır."

Çeşitli fırkalara, farklı görüşlere, ideolojik yapılanmalara ayrılmış olanlardan bazıları batıl düşüncelerini desteklemek için çıkarlarına göre yorumladıkları ayetleri kabul edip işlerine gelmedikleri için diğerlerini inkâr ettikleri ifade ediliyor.

37. Ve işte böylece biz onu (Kur'an'ı, geldiği ve ilk muhatap olduğu toplum Arapça konuştuğu için) Arapça bir hüküm olarak indirdik. Artık sana gelen (bunca) ilimden sonra onların heveslerine uyacak olursan (işte o zaman), Allah tarafından seni koruyacak ne bir dost ne de bir koruyucu vardır.

Bu ve bunun gibi bazı ayetlerde Kur'an'ın Arapça indirildiğinin üzerinde durulması, Kur'an'ın ilk muhataplarının Arapça konuştuğuna ve anlayabilmeleri için mutlaka bu dille indirilmesi gerektiğine bir vurgudur. Yoksa beşer dillerinin en kutsalı ya da en zengini Arapçadır diye değil. "…Dillerinizin ve renklerinizin farklılığı da O'nun delillerindendir..." (Rûm 30/22) "Biz, her peygamberi kendi milletinin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın buyruklarını) iyice anlatsın." (İbrahim 14/4)

38. Andolsun ki, (biz) senden önce birçok resul göndermiş, onlara da (peygamberliğe mâni olmayan) eşler ve çocuklar vermiştik. Allah'ın izni olmadıkça hiçbir resulün bir mucize göstermesi mümkün değildir. Her şeyin vakti ve süresi yazılıdır (her olayın gerçekleşme zamanı ve her ömrün yazılı bir vadesi vardır).

Dini ıstılahta mucize, insanların benzerini meydana getirmekten aciz kalacakları, peygamberlerin, peygamberliğini ispat etmek için meydan okuma üslubuyla zuhur eden harikulade olay demektir. Her peygambere kendi devrine ve durumuna göre Allah tarafından mucizeler verilmiştir. Peygamberler, hangi mucizelerle peygamberliklerini kanıtlayacaklarsa o mucizeleri göstermişlerdir. Onun için peygamberlere, mucizelerinin farklılığına ve büyüklüğüne bakarak üstünlük izafe etmek doğru değildir. Mucizeler tamamen Allah'ın fiilidir ve peygamberlerin bunlara herhangi bir katkıları yoktur ve Allah'ın izni olmadan peygamberlerin mucize gösterme gibi bir yetkileri ve kabiliyetleri de yoktur. "…Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamberin bir mucize getirmesi söz konusu olamaz…" (Mü'min 40/78) Bu konuda daha geniş bilgi için İbrahim suresi 11. Ayetin açıklamasına da bakabilirsiniz.

39. Allah, (önceki mesajlardan bazılarını yürürlükten) kaldırır, (bazılarını da) pekiştirir. Çünkü vahyin kaynağı O'nun katındadır.

Allah, kaldırmak istediği bir hükmü ya tamamen kaldırır ya da başka bir hükmü onun yerine koyar. Buradaki hükümler dinin kendisi ile alakalı değil yaşam şartlarının ve dönemin değişmesi ile alakalıdır. Vahyin kaynağı da membaı da Allah'tır. Kur'an'dan önceki kitapları, sahifeleri yürürlükten kaldıran ve onların değişmeyen hakikatlere ilişkin mesajlarını Kur'an'da toplayarak gönderen O'dur. Bu konuda 2/106 ayetin dipnotuna bakabilirsiniz.

40. Onlara vaad ettiğimiz (azab)ın bir kısmını sana göstersek yahut seni, (onu görmeden) vefat ettirsek, yine de sana düşen sadece tebliğ etmektir. Bize düşen de hesaba çekmektir.

Yani sen bunları hiç düşünmeden görevini yapacaksın. Çünkü senin vazifen Allah'tan indirilenleri hayata geçirmek ve tebliğ etmektir. Müslümanlar da Hz. Peygamberin tebliğ ettiği bu ayetlerin doğrudan muhatapları olarak gayretlerinin sonucunu merak etmeden vazifelerini sorumluluklarını yerine getirmelidir.

41. Görmüyorlar mı ki; biz, yeryüzünün etrafından gitgide eksiltmekteyiz. Allah hükmünü verir. O'nun hükmünü bozacak yoktur. Ve O, hesabı çabuk görendir.

"Biz, yeryüzünün etrafından gitgide eksiltmekteyiz" ifadesi farklı şekillerde yorumlanmıştır. İnkârcı zalimlerin her geçen gün azaldığını ve yeryüzündeki egemenliklerinin tenakusa uğradığını söyleyenler olduğu gibi, yanlış ve doyumsuz uygulamalar yüzünden yeryüzü kaynaklarının tüketildiğini ifade edenler; yağmur, sel ve rüzgâr gibi tabii olayların etkisiyle toprağın erozyona uğraması, dağların, tepelerin aşınarak yeryüzünün küçülmesi şeklinde yorumlayanlar da vardır. Ya da mecazi bir anlatım olarak; tıpkı bizler gibi dünyamızın da bir ömrünün olduğu ve bir gün sonlanacağı şeklinde de anlaşılabilir.

42. Onlardan öncekiler de (nebilere) tuzak kurmuşlardı. Hâlbuki bozulmayan planlar yaparak (kurulan ya da kurulacak olan düzenleri boşa çıkarmak) yalnızca Allah'a aittir. O, herkesin ne yaptığını bilir. İnkârcılar da dünya yurdunun sonunun kime ait olduğunu bileceklerdir.

43. İnkârcılar: "Sen gönderilmiş (hak bir nebi) değilsin" diyorlar. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter ve bir de kitap hakkında bilgi sahibi olanlar (bu gerçeği bilir)."

Ellerinde Tevrat ve İncil gibi önceki kitaplar bulunanlar, ilahi kitaplara vukufiyetleri olduğu için bu Kur'an'ın da Allah'ın kitabı olduğuna şahitlik edecekler. Çünkü Kur'an ayetlerini okuyup içeriğini, mesajını anlayanlar, diğer kitaplarda olduğu gibi Kur'an'daki belagati, anlatım üslubunu ve ayetlerin birbirleriyle olan bağlantısını görünce onun da Allah tarafından gönderilmiş bir kitap olduğunu anlayacaklardır.

14- İBRAHİM SÛRESİ

İbrahim suresi 52 ayet olup Mekke döneminde inmiştir. 35-41. ayetlerde Hz. İbrahim ve ailesinden bahsedildiği için sureye "İbrahim" adı verilmiştir.

Diğer birçok surede olduğu gibi İbrahim suresi de Allah'a iman, peygamberlere iman, öldükten sonra dirilme ve sorgulanma ele alınmaktadır. Surede; vahyin, insanların karanlıklardan aydınlığa çıkarılması için indirildiği, peygamberlerin görevleri, her peygamberin kendi diliyle gönderilmesi, inkârcıların durumu, Hz. Mûsâ'nın hayat hikâyesinden bazı kesitler, peygamberlere karşı çıkanların âkibetleri, Allah'a güvenme ve itaat etmenin önemi, inkârcıların dünyadaki çalışmaları, ahirette inkârcıların durumu ve müminlere verilen mükâfat, Hz. İbrahim'in duası, herkesin yaptığının karşılığını alacak olması, Kur'an'ın insanlığa gönderilmiş bir mesaj oluşu gibi konulara da temas edilmiştir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Elif Lâm Râ. Bu (Kur'an) öyle bir kitaptır ki, onu sana, Rablerinin izniyle bütün insanlığı karanlıklardan aydınlığa, O yüceler yücesinin, O her övgüye layık olan (Allah)ın yoluna çıkarasın diye indirdik. Bkz.2/2, 257, 3/103, 6/15 ve dipnotu, 10/57, 57/9.

Elif-Lam-Ra harfleriyle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

Kur'an, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarması hasebiyle bir nurdur. Karanlıkları ifade eden "zulumat" kelimesinin çoğul olması zulmün, küfrün ve küfre götüren yolların çokluğuna, aydınlığı ifade eden "nur" sözcüğünün tekil olması hakkın ve aydınlığın, hakka ve aydınlığa giden yolun tekliğine yani sadece Allah'ın yolu olduğuna delalet eder.

2. O Allah ki, göklerde ve yerde ne varsa (hepsi) O'nundur. Şiddetli azaba uğrayacak olan inkârcıların vay haline!

3. Onlar, dünya hayatını ahirete tercih ederler. (Başkalarını) Allah yolundan çevirip onu eğri ve çelişkili göstermeye çalışırlar. İşte onlar derin bir sapıklık içindedirler.

4. Biz, her resulü kendi milletinin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın buyruklarını) iyice anlatsın. Allah, (sapmayı) dileyeni sapıklık içinde bırakır, (doğru yolda kalmayı) dileyeni de doğru yola iletir. O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 7/158

"Biz, her resulü kendi milletinin diliyle gönderdik" demek, her peygamberi kendisiyle aynı dili konuşan topluma gönderdik ve kitaplarını da aynı dilde indirdik demektir. Bu da gösteriyor ki; her toplum kitabını kendi diliyle almış ve ibadetlerini de kendi diliyle yapmıştır. Dili farklı olan bir kitabın muhatabına mesajını ulaştırması nasıl ki istenilen neticeyi veremezse, bilinmeyen bir dille ibadet etmek de arzu edilen bereketi sağlamaz. İbadetin feyizli olması için ya ibadetin dili öğrenilecek ya da konuşulan dilde ibadet edilecek.

5. Andolsun ki, Musa'yı da: "Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (sıkıntılı ve huzurlu) günlerini hatırlat." diye ayetlerimizle göndermiştik. Elbette bu (gibi hatırlatmaların yapılması)nda çok sabreden ve çok şükreden herkes için (alınacak) dersler vardır.

Eski Arap geleneğinde "günler" deyimi genelde önemli tarihi olayları işaret için kullanılırdı. Ayette geçen "Allah'ın günleri" ifadesi geçmişte kalan sıkıntılı ya da huzurlu günlere atıfta bulunarak onları hatırlatmak için kullanılmış olabilir. Mümkündür ki bu ifade, Allah'a isyan eden, zulmü, haksızlığı, adaletsizliği, zorbalığı ve hakka karşı direnmeyi alışkanlık haline getiren toplumların helakini anlatmış olacağı gibi, bir sonraki ayette de görüleceği gibi, zulmü adet haline getiren Firavun ve avanesinin elinden Musa Peygamberin gelmesiyle kurtulan ve böylece Allah'ın lütuf ve ihsanıyla bolca nimete kavuşan İsrailoğullarının refah dolu günlerini de anımsatmış olabilir.

6. Hani, Musa (da) halkına (bu doğrultuda) şöyle demişti: "Allah'ın size bahşettiği nimetini hatırlayın! O sizi Firavun yönetiminin elinden kurtarmıştı. (Onlar ki) size dayanılmaz acılar çektiriyor; oğullarınızı boğazlayıp, kadınlarınızı/kızlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbinizden büyük bir sınav vardır."

Hz. Yusuf, zamanındaki ikinci Firavun Reyyan b. Velid'di. Reyyan, Yusuf peygamberin davetiyle Müslüman olmuştu. Reyyan'ın ölümünden sonra yerine Kâbus b. Mus'ab gelmişti. İnkârcı ve zorba olan Kâbus, hayırlı kadın olan Asiye ile evlenmişti. Kâbus ölünce, yerine, kardeşi Velid b. Mus'ab geçti ve ölen kardeşinin zevcesi Asiye ile evlendi. Velid, kardeşi Kâbus'tan daha Zorba, daha inkârcı ve daha azgındı. Mısır Firavunlarının en uzun ömürlüsü, en acımasızı ve en zalimi olan Velid, İsrailoğullarını köle ve hizmetçi olarak çalıştırıyor ve onlara olmadık zulümler yaparak hayatlarını zindan ediyordu. Musa peygamberin doğumunun yaklaştığı sıralarda İsrailoğulları'ndan doğan erkek çocukları öldürüyor, kızları sağ bırakıyordu. Hz. Musa büyüyüp peygamber olunca Allah'ın yardımıyla İsrailoğullarını Firavun belasından kurtarıyor.

7. Hatırlayın ki, Rabbiniz size şöyle buyurmuştu: “Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artırırım, eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.”

Allah, artırma vaadini şükretme şartına bağlıyor. Bu demektir ki şükretmeyenin nimeti artmaz, görünürde artmış gibi dursa da gerçekte artmaz. Nimetin en büyük şükrü, o nimeti vereni bilmekle ve ona layık olmakla olur. “Şükür” nimete sahip olduktan sonra sadece kuru bir teşekkür ifadesiyle olmaz. “Her nimetin şükrü kendi cinsindendir.” Akıl bir nimettir, şükrü işletilerek akıllıca işler yapmaktır. Servet bir nimettir, şükrü infaktır, yardımlaşmadır, paylaşmadır. Bilgi nimettir, şükrü öğretmektir, aydınlatmaktır, bilgin toplum yetiştirmektir. Konuşmak bir nimettir, şükrü iyiyi ve doğruyu tavsiye etmek, kötülükleri anlatmaktır.

8. Musa (şöyle) dedi: “Siz ve yeryüzünde olanların tamamı, topyekûn inkâr etseniz (sadece kendinize zarar vermiş olursunuz). Çünkü Allah’ın hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, (O,) her türlü övgüye lâyıktır.

9. Daha önce yaşamış olan Nuh, Ad ve Semud kavimlerine, ayrıca bunlardan sonra gelen ve haklarında Allah’tan başka hiç kimsenin bir şey bilmediği toplumlara ilişkin bilgi size ulaşmadı mı? Resulleri, bu toplumlara açık belgelerle geldiler. Fakat onlar (öfkeyle ve hayretle) ellerini ağızlarına götürüp: “Biz, sizinle gönderilen talimatları kesinlikle kabul etmiyoruz. Çünkü bize yaptığınız davetin mahiyetinden derin bir kuşku içindeyiz” dediler.

10. Resulleri (onlara) dedi ki: “Gökleri ve yeri yaratan Allah(‘ın yasaları, adaleti, kudreti) hakkında şüphe mi ediyorsunuz? (Hâlbuki) O, günahlarınızı bağışlamak ve sizi (helâk olmaktan kurtarıp) belli bir zamana kadar yaşatmak için (imana) çağırıyor.” Onlar da: “Siz de bizim gibi sadece birer insansınız. Bizi babalarımızın taptıklarından alıkoymak istiyorsunuz. Öyleyse bize (Allah’ın elçileri olduğunuza dair) apaçık bir delil getirin” dediler.

Bkz. 11/3

Kur’an’da anlatılan peygamberlerin hayat hikâyelerinde en çok karşılaştığımız ifade; “atalar dini” dir. İnsanlar atalarından devraldıkları gelenek haline dönüşmüş, kalıplaşmış dini araştırmadan, sorgulamadan ve akıl yürütmeden kabul etmişler, Allah’a ve elçilerine karşı gelmek pahasına da olsa bu dinlerinden kopamamışlar, alışılmış tarihi düşünce kalıplarıyla kendi inandıkları dışındaki tutum ve anlayışları reddetmişlerdir. “Onlara: “Allah'ın indirdiğine (Kur'an'a) ve Resul'(ün size tebliğ ettiği şeyler)e gelin” denildiği zaman (onlar): “Atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyler bize yeter” derler.” (Mâide 5/104)

11. Resulleri onlara dedi ki: “(Evet) biz de sizin gibi sadece birer insanız. Fakat Allah (peygamberlik) nimetini kullarından dilediğine lütfeder. Allah’ın izni olmadan (elçiliğimiz hakkında) bizim size bir mucize getirmemize imkân yoktur. İnananlar ancak Allah’a güvenirler.”

Mucizeler, doğrudan Allah’ın fiilleridir. Peygamberler, ellerinde olmadığı için, istedikleri zaman mucize gösteremezler. Mucize, bir irşad ve tebliğ aracı olmadığı gibi, toplumun ıslahı için uygulanan bir yöntem de değildir. Sadece peygamberliğin kanıtlanması için Allah tarafından geçici olarak lütfedilen bir olaydır. Peygamberlik de seçimle kazanılan ya da çalışarak, eğitim görerek, ticaret yaparak elde edilen bir meslek değildir. Ayetin ikinci cümlesinde de belirtildiği gibi peygamberlik Allah’ın iradesiyle takdir edilen bir vazifedir. Allah bu vazifeyi istediği toplumdan arzu ettiği kişiye verir. Bu arada şunu da belirtmek gerekir ki; peygamberin akrabası olmak, onunla aynı dili konuşmak ya da aynı bölgede yaşamak, aynı soydan gelmek kimseye bir imtiyaz ve itibar kazandırmaz. İtibarlar, terakkiler peygamberlerin getirdiği ilahî buyruklara gösterilen bağlılıkla yani yolundan giderek, iyi ve faydalı eylemlerle kazanılır.

12. "(Allah,) yollarımızı bize dosdoğru göstermişken, biz ne diye O'na güvenmeyelim? Sizin bize verdiğiniz eziyete elbette katlanacağız. Allah'a güven bağlamış olanlar sonuna kadar yalnız O'na güvenmeye devam etmelidirler."

İnkârcıların çıkarlarından dolayı "atalar dini" demekten başka bir fikri ve bu dini yaşamaktan başka bir mefkûresi olmayınca kendilerini Allah'ın dinine davet edenlere zulmetmeye başlıyorlar. Ama Hakka hizmeti ilke edinen erdemli insanlar Allah'a güvenerek inandıklarından taviz vermeden tebliğlerine devam ediyorlar.

13-14. İnkârcılar, resullerine; "Andolsun ki ya sizi yurdumuzdan çıkaracağız ya da bizim dinimize (yaşam biçimimize) döneceksiniz" dediler. Rableri de resullere şöyle vahyetti: "Biz zalimleri mutlaka yok edeceğiz. Ve onlardan sonra o yere sizi yerleştireceğiz. Bu (söz, hesap vermek üzere) benim huzuruma (günahkâr olarak) çıkmaktan çekinen ve benim azabımdan sakınan kimseler içindir."

15. (O Resuller, düşmanlarına karşı Allah'tan) yardım istediler ve sonunda (Allah'ın yardımıyla) her inatçı zorba hüsrana uğrayarak yok olup gitti.

16. (Bu hüsranın) ardından bir de cehennem vardır ki, orada (onlara) kanlı ve irinli su içirilecek.

17. Onu zorla yutmaya çalışacak fakat boğazından geçiremeyecek ve her taraftan ona ölüm gelecek fakat yine de ölmeyecektir. Ve arkasından (her defasında daha da şiddetlenen) dehşet verici bir azap gelecek!

18. Rablerini inkâr edenlerin (ve bu küfrü zulümle besleyenlerin) amelleri fırtınalı bir günde şiddetli rüzgârda savrulan küle benzer, yaptıklarından hiçbir şey elde edemezler. İşte koyu bir sapıklığın içinde olmak budur.

Onların yaptıkları rüzgârın savurduğu kül gibidir. Küller nasıl ki rüzgârın esmesiyle savrulup gidiyorsa onlar da yok olup gidecektir. Çünkü yaptıkları her şey sadece dünya içindir. Dünya ile sınırlı çalışmalar yok olup gidecek olan dünya ile beraber yok olmaya mahkûmdur. İnkârcıların yaptıkları da sadece bir oyun ve eğlenceden ibaret olan dünya ile sınırlı olduğu için kül kadar değersiz, sevap terazisine konamayacak kadar kıymetsiz, rüzgarla savrulacak kadar zayıf ve geçici işlerdir.

19-20. Allah'ın gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattığını görmüyor musun? Dilerse sizi giderir, (yerinize) yeni bir topluluk getirir. Ve bu Allah için zor da değildir.

Bkz. 5/54, 6/89

21. (Mahşer günü) tüm insanlar Allah'ın huzuruna çıkacak ve güçsüzler, büyüklük taslayanlara: "Şüphesiz biz size uymuştuk. Şimdi siz, Allah'ın bize vereceği azabın herhangi bir bölümünü başımızdan savabilecek misiniz?" diyecekler. Onlar da diyecekler ki: "Eğer Allah bizi doğru yola iletseydi, biz de sizi doğru yola erdirirdik. Şimdi sızlansak da katlansak da değişen bir şey olmayacak. Çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yoktur."

Yani sizin güçlü ve varlıklı olduğunuzu görünce; "mutlaka bildikleri bir şey var ki yaşam biçimlerini böyle oluşturuyorlar" düşünmüştük ve sizleri örnek almıştık. Meğer sizin gittiğiniz yol da yaşadığınız hayat tarzı da doğru değilmiş. "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırırlar." (En'am 6/116) Demek insanların keyfiyetine ve sayısal olarak çokluğuna bakarak etkilenmemek gerekir. Allah'ın ne istediğine ve bizim için nasıl bir hayat tarzı ortaya

koyduğuna bakıp ona göre yaşamak gerekir. Gerekirse İbrahim peygamber gibi tek başına olsa bile…

22. (Hesap görülüp) iş bitirilince şeytan (cehennem ehline) diyecek ki: "Şüphesiz Allah, gerçek olan (ahireti, dünyada iken) size vaad etmişti. Ben de size (ahiretin olmadığını) vaad etmiştim. Söz verdim ama (gördüğünüz gibi) yalancı çıktım. Aslında benim sizi zorlayacak bir gücüm de yoktu. Ben sizi sadece (isyana ve inkâra) çağırdım, (işinize geldiği için) siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Aslında, beni Allah'a ortak tutmanızı (Allah'a inandığınız halde bana kulluk etmenizi) onaylamış da değildim (bu konuda beni bile geçtiniz). Hiç kuşkusuz zalimlere pek de acıklı bir azap vardır.

Bkz. 4/120, 59/16

Şeytanın cehennem ehline karşı; "Aslında benim size karşı bir gücüm yoktu" demesi, insan iradesinin şeytani dürtüler karşısında daha güçlü olduğunu gösterir. Nitekim "Şüphesiz ki şeytanın tuzağı ve hilesi zayıftır," (Nisa 4/22) buyrulmuştur. Evet şeytanın hilesi ve tuzağı vardır ama insanın da buna direnecek gücü ve iradesi bulunmaktadır ve insan öyle güçlüdür ki şeytanın tuzağı bu gücün karşısında zayıf kalmaktadır.

23. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanlar, içinde devamlı kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirileceklerdir. Orada birbirleriyle karşılaştıklarında iyi dilek temennileri ise "selam" olacaktır.

24. Baksana; Allah, nasıl bir benzetme yapıyor? Güzel bir söz, kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş bir ağaç gibidir.

Ayetin ilk cümlesi; "Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı." şeklinde tercüme edilmesi gerekirken; konuşma diline daha uygun düştüğü için yukarıdaki gibi tercüme edilmiştir. Nitekim mealden kasıt ayette Allah'ın maksadını en güzel şekilde anlamaktır.

Vahyin güzel üslubuyla ortaya konan "Güzel sözün güzel ağaca benzetilmesi", ahlaki anlamda mükemmel bir misaldir. Güzel sözün meyvesi güzel eylem, güzel ağacın ürünü de faydalı meyvedir. İnanan insan, Allah'a verdiği; "Ancak sana kulluk eder ve ancak senden yardım dileriz" güzel sözüne uymalı ve bu sözü "Bize doğru yolda hidayet et" tamamlamasıyla bütünleştirmeli. Gittiği yolda Kur'an'ı rehber, Hz. Peygamberi model olarak görmeli ve bütün davranışlarını Allah'ın istediği istikamette tanzim etmelidir. Zira mü'minler bireysel ve toplumsal hayatlarını ancak Kur'an'ın ortaya koyduğu emir ve prensiplere dayalı bir çerçeve içinde verimli ve faydalı hale getirebilirler.

25. (O ağaç), Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Allah, öğüt almaları için insanlara böyle benzetmeler yapar.

26. (Küfür ifade eden) kötü bir sözün durumu da kökü toprağın üzerine çıkarılmış, ayakta durma imkânı olmayan ağacın durumu gibidir.

Allah'ın verdiği nimetlerden alabildiğine faydalanan insanın O'na karşı inkâr ve isyan içerikli ifadelerde bulunması nihai etkisi bakımından insanı inkâra götürebilmektedir. Bu durumda olan insanlar ne kadar güzel ve faydalı işlerle uğraştıklarını zannetseler de Allah'la olan dikey ilişkilerini kesecek derecede isyan ve başkaldırı içerikli söylemlerde bulundukları için onları bu duruma düşüren çirkin sözleri ayakta duramayan dayanıksız ağaca benzetilmiştir ki, böyle bir ağaç ancak ateşe odun olur.

27. Allah, inananların durumunu dosdoğru bir sözle hem dünya hayatında hem de ahirette (dimdik ayakta kalmalarını) sağlar. Allah (inkârcı) zalimleri de (kötü niyetleri ve eylemleri yüzünden) sapıklık içinde bırakır ve Allah dilediğini yapar.

Burada "dosdoğru söz" den kastedilen Kur'an'dır. Kur'an Allah'ın kelâmıdır, Cebrail vasıtasıyla elçisine gönderdiği ve insanların nasıl yaşaması gerektiğini anlatan bir sözdür. "Muhakkak bu Kur'an (Allah katında) kerim olan bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür." (Tekvir 81/19) "O, bir şair sözü değildir." (Hakka 69/41) İnsanların hem dünya hayatında hem de ahirette ayakta kalmaları bu doğru sözün anlaşılmasına ve hayata geçirilmesine bağlıdır. İnsanı gaflet uykusundan uyandıracak, aklını başına devşirecek, vicdanını harekete geçirecek ve bu sayede ona erdemli bir kişilik kazandıracak olan Kur'an'dır. Bu kelâm/söz sayesinde insan yaratılış safiyetine dönecek ve fıtratıyla örtüşen bir hayat yaşayacaktır.

28-29. Allah'ın nimetine nankörlükle karşılık verenleri ve kavimlerini de yıkım ve azap yurduna (cehenneme) sürükleyenleri görmedin mi? Onlar cehenneme gireceklerdir. Orası, ne kötü bir karargâhtır.

30. (Onlar insanları) Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koştular. De ki: "(dünyada istediğiniz gibi) yaşayın! Çünkü varacağınız yer ateştir."

İnsanları, Allah'ın kendisine has olan özelliklerini bir kısım insanlara yakıştırarak, Allah'ın dışında otoriteler kabul ederek onlar üzerinden saptırdılar. Eski zamanlarda insanlar putlar yaparak Allah'a eş koşarlardı. Onun için putperestler "put" bulmakta bayağı zorlanırdı. Çünkü pişmiş topraktan ya da kaliteli taştan yapılacak heykeller için yetenekli ustalar gerekiyordu. Ama günümüzde artık putların yerini insanlar aldığı için böyle bir problem yok! Çünkü insanlar tapmak için kendi aralarından bir zavallı çıkarıyorlar ve onu kutsamaya başlıyorlar, o da kısa zamanda "Put"a dönüşüyor. Ya da makama, şöhrete, paraya taparak onları putlaştırıyorlar. Anlayacağınız, eskiye göre putperestlik kolaylaşmıştır! Onun için putperestlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

31. (Ve) inananlara söyle: Hiçbir pazarlığın, dostluğun, arkadaşlığın olmayacağı o gün gelip çatmadan önce, namaza devamlı ve duyarlı olsunlar, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli açık versinler.

Ahiret yurdunda dostluk, arkadaşlık, akrabalık kimseye bir fayda sağlayamayacak; hiçbir şeyin pazarlığı da yapılamayacaktır. İnfitar, 82/19 "O gün kimse kimseye hiçbir fayda sağlayamayacaktır" Necm, 53/39 "İnsan için ancak kendi çalıştığı vardır", Bakara, 2/254 "İçinde hiçbir alışverişin, dostluğun ve iltimasın bulunmadığı bir gün (kıyamet) gelmeden önce, size verdiğimiz rızıktan hayır yolunda harcayın" ayetleriyle de insanın tamamen dünyada yaşadıklarıyla baş başa kalacağı ve ahretteki hayatının dünyada yaşadıklarına göre şekilleneceği vurgulanmaktadır.

32-33. Allah, gökleri ve yeri yaratan, gökten yağmur indiren ve onunla size rızık olarak türlü meyveler çıkaran, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri hizmetinize veren, nehirleri de (yararlanmanız için) akıtandır. Devamlı olarak yörüngelerinde seyreden güneşi ve ayı sizin emrinize veren, geceyi ve gündüzü de sizin yararınıza sunandır.

34. O size kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi verdi. Eğer Allah'ın nimetlerini sayacak olursanız, onları saymakla bitiremezsiniz. (Buna rağmen) kuşkusuz insan çok zalim ve çok nankördür.

35. Bir zamanlar İbrahim demişti ki: “Rabbim, bu beldeyi güvenli kıl, beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan koru.”

Bkz. 2/126, 3/96-97, 29/67

Hz. İbrahim’in “güvenli kıl” diye hakkında dua ettiği yer Mekke’dir. Allah Hz. İbrahim’in duasını kabul etmiş ve Mekke’yi her bakımdan güvenli bir belde kılmıştır. “Kâbe'yi insanların sevap kazanmaları için bir toplanma ve güvenlik yeri kıldık.” (Bakara 2/125) “Oraya giren emniyette olur.” (A. İmran 3/97) Yukarı Mezopotamya’da Urfa’da doğan Hz. İbrahim kendisine peygamberlik verildikten sonra ilk iş olarak putlara savaş açtı. Kral Nemrut tarafından ateşe atılan ve fakat Allah’ın korumasıyla ateşten kurtulan Hz. İbrahim kardeşi Harân’ın oğlu (yeğeni) Lût’u ve ailesini de yanına alarak Mısır’a gitti. Bir süre Mısır’da kalan Hz. İbrahim daha sonra Filistin’e yerleşti. Karısı Sare’nin çocuğu olmadığı için cariyesi olan Hacer’le evlendi. Hacer’den İsmail dünyaya geldi. Daha sonra Sare’den de İshak adını verdiği ikinci oğlu oldu. Hz. İbrahim, aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar yüzünden oğlu İsmail’i de yanına alarak Mekke yöresine yerleşti. İşte bu ayetler Hz. İbrahim’in Mekke’ye yerleştikten sonraki hayat hikâyesini anlatmaktadır.

36. “Rabbim, çünkü onlar (tapınma nesneleri ve müşrikler) insanlardan birçoğunu baştan çıkardılar. Artık bundan böyle kim bana uyarsa o bendendir, kim bana karşı gelirse (o da senin merhametine kalmıştır). Şüphesiz sen çok bağışlayan, çok merhamet edensin.”

37. “Ey Rabbimiz! Gerçekten ben, çocuklarımdan bir kısmını Beyt-i Harem’inin (Kâbe’nin) yanında ekini olmayan bir vadiye yerleştirdim/bıraktım. Rabbimiz! Namazı ikame etsinler diye (böyle yaptım). Sen de insanlardan bazılarının kalplerini onlara meylettir (yanlarına varıp Kâbe’yi ziyaret etsinler) ve onlara verimli, bereketli rızıklar bahşet ki şükretsinler.”

İnsanların gönüllerinin onlara doğru yöneltilmesini dileyen Hz. İbrahim’in, duasının kabulü hac ve umre ibadetleriyle gerçekleşmiştir. İnsanlar, hac ve umre münasebetiyle Mekke’yi ziyaret ederek oranın sakinlerinin bu kutsal ama çorak beldede geçinmelerini kolaylaştıracak yönde yardımcı olmaktadır. Her yıl milyonlarca Müslümanın ibadet ve ziyaret maksadıyla “inanç turizmi” adı altında kutsal topraklara gitmesi ve orada uzun zaman kalarak harcamalar yapması ekonomilerinin güçlenmesi hem de refah seviyelerinin yükselmesi bakımından o bölge insanı için çok önemlidir.

38. “Rabbimiz! Doğrusu sen, gizlediğimizi de açığa vurduğumuzu da bilirsin. Zaten yerde ve gökte hiçbir şey Allah’tan gizli kalmaz.

Bkz. 20/7, 25/6

39. “Bana yaşlılığımda İsmail ile İshak’ı bağışlayan Allah’a hamdolsun. Şüphesiz ki Rabbim (bütün yakarışları, bütün) duaları işiten (ve kabul eden)dir.”

40. “Ey Rabbim! Beni ve soyumdan (gelenleri) de namazı ikame edenlerden eyle! Ey Rabbimiz! Duamı kabul eyle!”

“Namazı ikame edenlerden kıl.” Yani “şirkten arınmış, tevhidi bir bilinçle sana yönelen ve seninle irtibatını koparmayan kimselerden eyle.” Bu ayetten de anlıyoruz ki; tevhidi bir şuurla Allah’a yönelmenin adı olan namaz, bütün toplumlarda farklı usullerle ikame ediliyordu. Ancak namazın bizden önceki toplumlarda nasıl eda edildiği konusunda kesin ve detaylı bir bilgiye sahip değiliz. Kur’an da namazın nasıl eda edileceği konusunda detay vermemiş, Hz. Peygamberin icra şekli tevatür yoluyla bize intikal etmiştir.

41. “Ey Rabbimiz! Amellerin hesaplanacağı gün beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla!”

42. (Ey Resul!) Sakın Allah'ı, zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! O sadece, onlarla hesaplaşmayı, korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor.

43. (O gün onlar) havaya dikilmiş başları ve hiçbir tarafa bakamayan gözleri ile gönülleri bomboş bir şekilde (umutsuzca çağrıldıkları tarafa doğru) koşarlar.

44. (Bunun içindir ki,) insanları, kendilerine azabın geleceği gün konusunda uyar! O gün, zulmedenler: "Ey Rabbimiz! Bize yakın bir zamana kadar izin ver ki senin çağrına icabet edelim, resullere uyup arkalarından gidelim" diyecekler. (Onlara şöyle denilecek:) "Daha önce siz, sonunuzun gelmeyeceğine dair yemin etmemiş miydiniz?"

45. (Oysa) siz daha önce (Âd ve Semûd kavimleri gibi) kendilerine zulmetmiş olanların yurtlarında yaşadınız, onlara ne yaptığımızı açıkça öğrendiniz, size bu konuda çeşitli örnekler de verdik (ama siz aklınızı işletmediniz).

Kendilerinden önce yaşamış ve fakat kendilerini kötü duruma düşürmüş Âd ve Semûd kavimlerinin zalimlerinin yaşadığı felâketler hatırlatılarak onların durumundan ders çıkarmaları isteniyor. Aynı durum bugün için de geçerlidir. Dünyanın geldiği noktada eski Karun ve Firavun toplumlarındaki zulümlerin, isyanların, karşı çıkmaların, Allah'a meydan okumaların benzeri daha katmerli bir şekilde uygulanmaktadır. Başta kirletmek ve bozmak yoluyla doğaya yapılan ihanetle, hayvanların yaşam haklarının ellerinden alınarak dünyanın dengesini bozmakla ve insan fıtratıyla çelişen davranışlar sergilemekle, şirkle, inkârla, isyanla, yaratılışın gayesini unutmakla, Allah'ın hayata müdahalesine karşı çıkmakla Allah'a meydan okumak her geçen gün artarak devam ediyor. Toplum ve kişi haklarına tecavüz ediliyor, özgürlükler alabildiğine kısıtlanıyor, haksızlık ve adaletsizlik her geçen gün artıyor, zalim keyifle zulmünü devam ettiriyor, mazluma sahip çıkmak yerine zalim alkışlanıyor. Ezilen, sömürülen ve hakları çiğnenen mazlum ve çaresiz kimseler sahip çıkılmayı beklerken birileri çıkarları için dünyayı ateşe vermeye çalışıyor. Devlet otoritelerinin fertlere ve toplumlara yaptıkları zulümler, haksızlıklar, işkenceler kimseyi ilgilendirmiyor. Sorumlu yaratılan insan sorumsuzluğu ilke edinmiş, sadece kendi egosunu tatmin için çırpınıyor. Dünya nüfusunun büyük bir kesiminin açlık ve yoksulluk sınırının altında yaşaması kimsenin dikkatini çekmiyor. Toplumlarda her türlü fuhşiyatın, cinsel sömürünün, sapık ilişkilerin yaygınlaşmasını dünya hayretle ve taktirle seyrediyor. Toplumsal çözülmenin ve yozlaşmanın önüne geçmek için namus, iffet ve ahlak gibi yüce değerleri güçlendirmek uğruna sorumluluk alanların önleri kesiliyor, hayat hakları ellerinden alınıyor. Bu da gösteriyor ki; insanoğlu aklını başına devşirmez ve bu gidişattan rahatsızlık duyarak sorumluluk almazsa geçmiş milletlerin başına gelen felaketlere hazır olmalıdır.

46. Gerçekten onlar (İslam'a karşı) tuzaklar kurdular. Oysa onların tuzakları dağları yerlerinden oynatacak nitelikte de olsa, Allah'ın denetimi altındadır (O'nun iznine tabidir).

İnkâra şartlanmış olanların İslam'a karşı ortaya koyacakları hile ve entrikalar ne kadar güçlü olursa olsun, velev ki dağları yerinden oynatacak kadar kurgulanmış güçlü ve kuvvetli olsun Allah izin vermedikten sonra onların kimseye bir zarar vermesi düşünülemez. Zira inkârcılar, kemiyet ve keyfiyet bakımından çok güçlü de olsa, o gücün kullanılmasında ortaya konacak olan irade tamamıyla Allah'ın elindedir.

47. (O halde) asla Allah'ın, resullerine verdiği sözden cayacağını sanma! Şüphesiz Allah, mutlak galiptir, intikam sahibidir (hakkı teslim edendir).

48. O gün, yer başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve (insanlar) her şeyin üzerinde yegâne hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.

Göklerin ve yerin değişmesi, bilinen evrenin yeniden değişikliğe uğramasından kaynaklanacak. Ahiret âlemi dediğimiz başka bir evren kurulacak. Oranın kendine has arzı ve kendine özel gökleri olacak. İşte o zaman bütün insanlar o âlemin fertleri olarak yeniden hayata

gelecek ve dünyadaki durumlarına göre sınıflara ayrılarak cennete ya da cehenneme sevk edilecekler.

49-50. O gün, suçluların zincirlerle birbirine bağlanmış olduğunu göreceksin. Onların giysileri katrandan olacak ve yüzlerini ateş bürüyecektir.

51. (Bütün bunlar) Allah'ın, herkese yaptığının karşılığını verecek olmasındandır. Şüphe yok ki Allah hesabı çok çabuk görendir.

52. Bu (Kur'an) tüm insanlara yönelik bir çağrıdır/tebliğdir. Artık (zalimler) onunla uyarılsın, herkes Allah'ın tek olduğunu öğrensin, aklı ve vicdanı temiz olan kimseler onun ibret derslerinden öğüt alsın!

15- HİCR SÛRESİ

Hicr suresi Mekke döneminde inmiş olup 99 ayettir. Sure adını 80. ayette geçen "Hicr" kelimesinden almıştır. Hicr Medine'nin kuzeyinde, vaktiyle Semûd kavminin yaşadığı bir bölgenin adıdır.

Sûrede; Mahşer gününde inkârcıların neden "Müslüman olmadık" diye vahlanacağı, Kur'an'ın her türlü tahrifattan korunacağı, her ümmet için bir ecel belirlendiği ve bunun asla değişmeyeceği, Hz. Peygambere iftira atanların çabalarının karşılık bulmayacağı, peygamberlere iftira edenlerin kötü akıbetlere uğradığı, cinlerin ve şeytanların Allah'ın koruması altında bulunduğu için göklerin ötesinden vahiy getirmeye güç yetiremeyecekleri, Allah'ın tabiat olayları üzerindeki kudreti ve her şeyi belli bir ölçü ile yaratması, gökyüzünün burçlarla süslendiği, ilk insanın yaratılışı ve meleklerin onun önünde saygı ile eğilmesi, şeytanın ilk defa Allah'a karşı gelmesi, bazı peygamberlerin hayat hikâyeleri, Hicr toplumunun peygamberleri inkâr etmeleri yüzünden helâk edildiği ve kendilerini korumak için dağ yamaçlarında kayaları oyarak yaptıkları evlerin kendilerini kurtarmaya yetmediği anlatılır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Elif, Lâm, Râ. Bu (okuna)nlar Kitap'ın ve (her şeyi) açıklayan ve apaçık olan Kuran'ın ayetleridir.

"Elif-Lâm-Râ harfleriyle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. (Kıyamet günü) inkârcılar, keşke (dünya hayatındayken) Müslüman olsaydık diyecekler.

3. (Şimdi) kendi hallerine bırak onları, yesinler, geçici hazlarla avunsunlar, ihtiraslarıyla oyalansınlar; nasıl olsa günü gelince (neyin doğru, neyin yanlış olduğunu) öğrenecekler (ama iş işten geçmiş olacak). Bkz. 77/46

4. Biz, hiçbir memleketi/toplumu, (önceden) bütünüyle bilinip anlaşılan ilahi bir kelama (ilahi yasalara) muhatap etmeden helak etmedik.

Buradan anlıyoruz ki; Allah'ın elçi göndermediği toplumlar zulüm, haksızlık, adaletsizlik gibi vicdana ve fıtrata aykırılıklar dışında kalan dini emir ve ibadetlerden sorumlu tutulmaz. Bir topluma resul gönderilmemişse o topluma elçi gerekmiyor ve o toplum genel anlamda helâki hak edecek zulüm işlemiyor demektir. Eğer bir toplum da helâk edilmişse o topluma mutlaka elçi gelmiş ve o toplumun geneli kötülüğü ve zulmü kalıcı hale getirmiş demektir. Bu ayetteki gerçeğe; "…Biz, peygamber göndermedikçe hiç kimseye azap etmeyiz." (İsra 17/15) "Biz, hiçbir memleketi uyarıcılar göndermedikçe helâk etmedik. Bu, bir hatırlatmadır. Biz zalim değiliz." (Şuara 26/208) gibi farklı formlarla da vurgu yapılmıştır.

5. Hiçbir ümmet kendisi için (Allah tarafından) belirlenmiş ecelinin ne önüne geçebilir ne de ondan geri kalabilir.

6-7. (Müşrikler) dediler ki: "Ey kendisine Kur'an inen kimse, sen kesinlikle delisin! Eğer doğru sözlü isen bize melekleri getirsene!"

8. Oysa biz melekleri ancak bir hak (ve hikmet gereği) indiririz, o zaman da onlara mühlet verilmez (gerekli azaba çarpılırlar).

9. Bu Kur'an'ı gerçekten biz indirdik ve onu koruyacak olan da biziz. Bkz. 2/23

Kur'an'ın zamana ve şartlara bağlı olarak tedrici bir şekilde nüzulü, kalplere ve kafalara oturması ve inananların imanını güçlendirmesi (Enfal, 8/2) bakımından büyük önem arz etmektedir. Hz. Muhammed'in karşıtları, Kur'an'ın bir defada değil de parça parça inmesinden dolayı ilahi kaynaklı olmayacağını ileri sürmüşlerdi (Furkan, 25/32). Kur'an'ın Allah tarafından korunacak olması; Kur'an metninin tahrifattan, ilave ve kısaltmalardan uzak tutulacağı anlamına gelmektedir. Yani Allah, imanlarıyla iradelerini güçlendireceği mü'min kullarının samimi gayretleriyle Kitabını hayata yayacak ve onu tahrif edilmekten koruyacaktır.

10. (Ey Resul!) Andolsun ki, senden önceki topluluklara da elçiler gönderdik.

11. Onlara hiçbir peygamber gelmedi ki, onunla alay etmesinler.

12. Böylece biz, (mesajımızdan yana bu alaycı tutumu) o günaha gömülüp gitmiş olan kimselerin kalplerine sokarız.

Yani kitabın doğru olduğunu kalpleriyle bilirler ama buna çıkar ve menfaatlerine ters gelmesinden dolayı bir türlü kendilerini inandırmak istemezler ve bu gerçeği dile getiremezler. Çünkü onların zulümleri, isyanları, kasıtlı ve alaylı tavırları yüzünden Allah onların kalplerini mühürlemiştir.

13. (Böylece) geçmiş ümmetlerin başlarına gelen felaketler ibret teşkil ettiği halde onlar yine de inanmazlar.

14-15. Hatta o inkârcılara gökten bir kapı açsak da oradan yukarı çıksalar yine: "Gözlerimiz hayal görüyor, herhalde birileri (bize) sihir yaptı" derler.

16-17. Andolsun ki, biz gökyüzüne burçlar (yıldız kümeleri) serpiştirdik ve onları (ibret nazarıyla) bakanlar için süsledik. Biz onları kovulmuş her şeytandan koruduk (oraya yaklaşamazlar).

Bkz. 25/61, 26/212, 37/8-10, 85/1

Ayette sözü edilen burçların astroloji burçlarıyla, hele o burçlara izafe edilen esrarengiz güçlerle bir alakası yoktur. Kur'an, kâhinlik, medyumluk, falcılık türünden şeyleri bütünüyle reddeder ve onları şeytan işi olarak görür. Allah'ın gökleri her türlü şer güce karşı koruma altına aldığını, yıldızlar ve galaksilerle muhteşem bir düzen kurduğunu dile getiren ifade, müneccimlik yoluyla bir takım gizli güçleri elinde tuttuğunu iddia eden kimselerin insanın algı ve tasavvur alanının dışındaki konular hakkında bilgi edinmelerinin imkânsız olduğunu vurgulamaktadır.

18. Ancak (göğün sırlarını çalmak için) dinleme hırsızlığına yeltenen biri olursa onu (akıp yakan) parlak ışıklı bir alev kovalar.

Bkz. 37/5-10, 67/5

Bu ayet; şeytani dürtülerle gaybın bilgilerini devşirme iddiasına kalkışarak gelecekle ilgili bilgiler vermeye kalkan kâhinleri, büyücüleri, medyumları, falcıları, cinlerle bağlantı içinde olduklarını iddia edenleri yalanlamaktadır. Aynı zamanda da Kur'an'ın hiçbir cin veya şeytan müdahalesine maruz kalmadan, asıl şekliyle insanlığa ulaştırıldığını anlatmaktadır.

"Parlak ışıklı alev" konusunda farklı yorumlar yapılmıştır. Bunların göktaşlarından ya da kayan yıldızlardan oluşabileceği veya görünmeyen ışınlar olabileceği ihtimal dahilindedir.

19. Yeryüzünü yayıp üzerine yerinden oynatılmaz dağlar yerleştirdik ve orada ölçülü (bir biçimde) her şeyi bitirdik.

20. Ve yine orada hem sizin için hem de rızkı size bağlı olmayan öteki bütün canlılar için geçim imkânları yarattık.

21. Evrende kaynağı yanımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Ve biz her şeyi belirli bir ölçüye göre indiririz.

22. Biz (bitki ve bulutlar için) rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik, gökten su indirerek sizi onunla suladık. Onu toplayıp depolayan da siz değilsiniz.

"Rüzgârları aşılayıcı olarak gönderdik" ifadesi, rüzgârın bitkiler üzerinde hem tozlaşmada büyük rol oynadığını hem de onların erkek tohumlarını dişi tohumlarının üzerine kondurmak suretiyle aşılanmasında büyük etken olduğunu ortaya koymaktadır. Ayetin son cümlesinde kaynak sularını oluşturan ilahi kanuna işaret ediliyor. Yağmurla inen suyun yüzeye yakın havuzlarda depolandığı, asitli ve zararlı maddelerden arıtılarak canlıların istifadesine sunulduğu anlatılıyor.

23. Ve muhakkak ki, hayatı bahşeden de ölüme hükmeden de biziz. (Fani olan her şey göçüp gittikten sonra) her şeyin sahibi olarak kalacak olan yine biziz!

24. Andolsun ki, biz, sizden önce gelip geçenleri de biliriz, sonraya kalanları da.

"Sizden önce dünyaya gelip gidenleri, ne kadar ve nerede yaşadıklarını da biliriz, sizden sonra gelecek olanları nerede ve ne kadar yaşayacaklarını da biliriz."

25. Hiç kuşkusuz senin Rabbin, onları (diriltip) mahşerde bir araya getirecektir. Gerçekten O, hüküm ve hikmet sahibidir ve (her şeyi) hakkıyla bilendir.

26. Andolsun ki, biz (ilk) insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık.

27. Cinleri de daha önce dumansız ateşten yaratmıştık.

28-29. Hani Rabbin, meleklere (şöyle demişti:) "Ben kuru çamurdan, şekillenmiş balçıktan bir insan yaratacağım. Ona belirli bir biçim verip de ruhumdan üflediğim zaman onun önünde secdeye kapanın!"

Bkz. 2/34 ve dipnotu, 7/11, 17/61, 18/50, 20/116, 38/76

30-31. Bunun üzerine İblis hariç bütün melekler secdeye kapandılar. O ise kibirlenip, secde edenler arasında yer almadı.

32. (Allah:) "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmamandaki maksadın nedir?" diye sordu.

33. İblis dedi ki: "Benim, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın bir varlığın önünde saygı ile eğilmem bana yakışık almaz."

34. (Allah) şöyle buyurdu: "Öyle ise oradan çık, git! Artık kovuldun!

35. Ve bil ki, hesap gününe kadar lanetim üzerinde olacak!"

36. İblis: "Ey Rabbim, o halde insanların tekrar dirilecekleri güne kadar bana yaşama süresi tanı" dedi.

37-38. (Allah) buyurdu ki: "Öyleyse, sen vakti (yalnızca benim tarafımdan) bilinen (kıyamet) gün (ün)e kadar mühlet verilenlerdensin."

39. (İblis) dedi ki: "Ey Rabbim! (Yaptığım saygısızlık yüzünden) beni azdırmana karşılık, Andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim ve onların hepsini azdıracağım.

40. Ancak içlerinden (sana yürekten bağlanan) kulların hariç,

41. (Allah) şöyle buyurdu: "(Bu bahsettiğin samimi kullarımın izlediği yol var ya,) işte dosdoğru yol budur."

42. (Bilesin ki) sana uyan azgınlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin olmayacaktır."

43. "Ve (senin peşinden gidecek olanların) hepsinin varacağı yer, kesinlikle cehennem olacaktır!"

44. O (cehennem)in yedi kapısı/tabakası vardır. Onlardan her bir tabakasında da o (şeytana uyanlardan günahlarına göre) yerleştirilmiş gruplar vardır.

45. Şüphesiz Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan kimseler, cennetler içinde ve pınarlar başındadır.

46. O (cennete ehil ola)nlara: "Esenlikle ve güven içinde oraya giriniz" denecektir.

47. Biz, onların gönüllerindeki kini söküp atmışızdır. Onlar artık köşkler üzerinde karşı karşıya oturan kardeşler olacaklar.

Bkz. 7/43

Dünyada birbirine incinmiş olan mü'minlerin kalplerindeki "kin" çıkarılır ve kardeş olarak birlikte cennette yaşamaları sağlanır. Ayrıca kalplerdeki kinin sökülüp atılması, karşılıklı helalleşmenin sağlanmasında da büyük katkı sağlar ve üzerinde kul hakkı bulunan kişi bu yolla affedilebilir. Tabii ki bu yorum kul hakkı konusunda bizi rahatlatmamalı. Nihayetinde Hak, Hak sahibini ve en nihayetinde sahibimiz olan Rabbimizi bağlar. Biz sadece Allah'ın affına sığınarak O'nun rahmetinin zenginliğinden istifade etmenin yollarını arıyoruz. Bu konuda tek yetkili Allah'tır.

48. Onlar orada bıkkınlık hissetmezler, oradan çıkarılmaları da söz konusu değildir.

49. (Ey Resul!) Kullarıma, benim çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici olduğumu haber ver.

50. (Bununla beraber kullarıma) azabımın da çok acıklı bir azap olduğunu bildir.

51. Onlara İbrahim'in misafirlerinden de haber ver.

52. Hani, onun yanına geldiklerinde: "Sana selam olsun!" dediler de o da onlara: "Biz sizden korkuyoruz!" diye cevap verdi.

53. "Korkma! Biz sana, bilgin bir erkek evlat müjdeliyoruz!" dediler.

54. İbrahim: "Bana yaşlılık gelip çatmış iken beni mi müjdeliyorsunuz? O halde neye dayanarak müjde veriyorsunuz?" dedi.

55. "Sana bu müjdeyi gerçeğe dayanarak veriyoruz, sakın umutsuzlardan olma!" dediler.

56. (İbrahim) dedi ki: "Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?"

57. (İbrahim onların melek olduğunu anlayınca:) "Ey Elçiler! Göreviniz nedir?" diye sordu.

58. Onlar: "Biz, suçlu bir topluluğu cezalandırmak için gönderildik;

59. Yalnız Lût'un ailesi müstesna; onların hepsini kurtaracağız.

60. Ama karısını değil. Zira eşinin (yaptıkları yüzünden) suçlularla beraber kalmasını gerekli gördük" dediler.

Hz. Lût'un karısının suçlularla beraber kalması tamamen yaptıkları yüzündendir. Tahrim 66/10. ayetinde "Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı" buyrularak Hz. Lût'un karısının suçlularla beraber neden kalması gerektiğini anlatmaktadır.

61-62. Nihâyet elçiler Lût ailesine geldiğinde, (Lût onlara:) "Doğrusu siz (buralarda pek) tanınmamış kimselersiniz." dedi.

63. (Onlar da) dediler ki: "Evet, biz sana (kavminin) şüphe etmekte olduğu azabı getirdik.

64. Ve sana (gerçekleşmesi kaçınılmaz olan) hakkı getirdik. Kuşku yok ki, biz doğruyu söylüyoruz.

65. Gecenin bir bölümünde aile fertlerini yola çıkar, sen de arkalarından git. Sizden hiç kimse arkasına bakmasın. Emrolunduğunuz yere (doğru) gidin."

Bkz. 11/78-81 ve dipnotu.

66. Ona şu durumu kesin olarak bildirdik: "Sabaha çıkarken onların kökü kesilmiş olacaktır."

67. Bu arada, (Sodom) şehrinin (sapık) halkı (misafirlere zarar vermek için) sevinerek (Lut'un evine) geldiler.

68. (Lut şöyle) seslendi: "Bakın, bunlar benim konuklarımdır, sakın beni utandırmayın!

69. Allah'a karşı gelmekten sakının, beni rezil etmeyin!" dedi.

70. Onlar: "Biz seni insanlarla ilgilenmekten men etmemiş miydik" dediler.

71. (Lût:) "Eğer bir şey yapacaksanız, işte size kızlarım (onlarla sizi nikâhlayayım)!" dedi. Bkz. 11/78 ve dipnotu, 26/165-166

72. (Ey Resul!) Hayatın hakkı için doğrusu onlar (şehvetten) gözleri dönmüş hâlde, sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı.

73. Ve derken güneşin doğuşu sırasında, onları korkunç bir ses yakalayıverdi.

74. Ve bir anda (yaşadıkları yerin) üstünü altına getirdik. Üzerlerine de balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık.

75. Şüphesiz, bütün bunlarda, (kavrama kabiliyeti olan) düşünceli kimseler için alınacak nice dersler vardır.

76. Bu (beldenin yıkıntıları) hâlâ (herkesin çok rahat görebileceği) işlek olan bir yol üzerindedir.

Ayette sözü edilen "işlek olan yol", Kuzeydoğusunda Sodom ve Medyen bulunan Ölü Deniz'in kıyısını izleyerek kuzeye, Suriye'ye doğru uzanan Kuzey Hicaz'daki bir yoldur.

77. Şüphesiz bunda inananlar için bir ibret vardır.

78. (Şuayb'ın kavmi olan) Eyke halkı da doğrusu, ıslah olmaz zalim kimselerdi.

Hz. Şuayb'ın gönderildiği Medyen halkı ormanlık bölgede yaşadıklarından onlara Eyke halkı denmiştir. "Eyke" sözlük olarak ormanlık alan demektir. Medyen, Filistin ile Hicaz arasında, Kızıldeniz sahiline yakın bir yerdir.

79. Onlardan intikam aldık (Sodom ve Eyke halklarına hak ettikleri cezayı verdik). Bu her ikisi de (Lût kavminin yaşadığı Sodom ile Şuayip kavminin yaşadığı Eyke herkesin görebileceği uğrak) apaçık bir yol üzerindedir.

80. Andolsun ki (benzer biçimde Salih'in gönderildiği Semud kavmi olan), Hicr halkı da (bizim) gönderdiğimiz (peygamberleri) yalanlamışlardı.

81. Halbuki biz onlara ayetlerimizi (mucizelerimizi) vermiştik de (onlar) yine de yüz çevirmişlerdi.

82. (Onlar tehlikelere karşı kendilerini korumak için) dağları oyup güya güvenli köşkler yapıyorlardı.

83. Onları da sabaha girerlerken, (yaptıkları yüzünden) korkunç bir gürültü yakalayıverdi.

84. Yaptıkları şeylerin (oydukları köşklerin) onlara hiçbir faydası olmadı.

85. Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri, gerçek bir gaye ve hikmetle yarattık. Kıyamet günü mutlaka gelecektir. O halde onların küstahlıklarını soylu bir umursamazlıkla karşıla!

86. Şüphe yok ki Rabbin, her şeyi yaratandır ve her şeyi bilendir.

87. Gerçekten sana sürekli tekrarlanan yedi ayeti ve yüce Kur'an'ı verdik.

"Seb'ul Mesânî" ifadesi, "yedi" anlamına gelen "seb'" kelimesiyle "katlanmak, tekrarlanmak, takviye edilmek, iki katını almak…" anlamındaki "mesnâ" kelimesinin çoğulu olan "mesâni" den oluşmuştur. Ağırlıklı olarak tercih edilen görüş, bu ifadenin Fatiha suresini işaret ettiği yönündedir. Ancak âyetin bütünlüğünde değerlendirirsek "Seb'i Mesânî (yedi defa tekrarlanan)" ifadesi ile Fâtiha suresi kastedilmiş olsaydı, bu ayette "seb-i mesâni"nin Kur'an'ın önünde değil, arkasında gelmesi gerekirdi. Zira Fâtiha Kur'an'ın sadece bir bölümüdür, bölüm bütünün önünde değil, arkasında olur.

Bu ifadeden; Hz. Peygambere, Kur'an'la birlikte verilmiş, şahsı ile ilgili, kendisini başarıya götüren nimetler kastedilmiş olabilir. "Sana seb'ül mesânî'yi ve Kur'an-ı indirdik" demiyor, "verdik" diyor. Bundan da anlaşılıyor ki; "(Ey Peygamber!) Biz, sana Kevser'i (iyilik, bereket, mutluluk, güzellik gibi bol nimet) verdik." (Kevser 108/1) âyetinde olduğu gibi Kur'an'ın dışında Hz. Peygambere bazı özel nimetler verilmiştir. Bunların ne olduğuyla alakalı olarak "Hurufi Mukattaa" da olduğu gibi kesin bir şey söylemek doğru olmaz.

Ayrıca belirtmek gerekir ki; Kur'an incelendiğinde diğer bazı sayılarda olduğu gibi yedi sayısının da farklı bir konumda olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin; yedi kat sema (Bakara 2/29), yedi gün oruç (Bakara 2/196), yedi başak (Bakara 2/261), yedi zayıf inek yedi semiz inek (Yusuf 12/43), yedi yeşil başak yedi kuru başak (Yusuf 12/43), yedi sene ekin ekip biçmek (Yusuf 12/47), yedi yıl kıtlık ve yedi yıl bolluk (Yusuf 12/48), cehennemin yedi kapısı/tabakası (Hicr 15/44), yedi yol (Müminun 23/17), yedi deniz ((Lokman 31/27), yedi kat gökle yedi yer (Talak 65/12), fırtınanın yedi gece devamı (Hakka 69/7) sapasağlam yedi gök (Nebe 78/12). Yedi rakamı bunların bazılarında bilgi amacıyla verilmiş olsa da bazılarında mübalağa için kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ayette Hz. Peygambere Kur'an'la birlikte verilen her ne ise onun büyüklüğü, güzelliği, bereketi ve etkisi hatırlatılarak moral ve motivasyon desteği verilmektedir.

88. İnkârcılardan bazılarına verdiğimiz (dünyalık) zenginliklere gözün kalmasın! Ve (inanmıyorlar diye) onlar için üzülme! İnananlara kol kanat ger (onlara karşı mütevazı ol, kendilerini himayene al).

89. "Gerçekten ben, apaçık bir uyarıcıyım" de!

90. Nitekim kendi kitaplarını parçalara ayıran (bir kısmını geçerli bir kısmını geçersiz sayan Yahudi ve Hristiyan)lara indirdiğimiz gibi (vahyi sana biz indirdik)!

91. Onlar ki, (bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr ederek) Kur'an'ın ayetleri arasında da ayırım gözettiler.

92. Rabbin hakkı için, onların tümünü muhakkak sorguya çekeceğiz.

93. Onları yaptıkları işlerden sorumlu tutacağız.

94. Artık sen, sana emredilen şeyi açıkla ve müşriklerden yüz çevir (onlara itibar etme)!

95. (Seninle ve sana vahyedilenlerle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz.

96. Onlar ki, Allah'la beraber başka tanrısal güçlerin de varlığını benimsiyorlar. (Gerçeğin ne olduğunu) yakında bilecekler.

97. Söyledikleri (karalayıcı) şeylerden ötürü kalbinin daraldığını kuşkusuz biz biliyoruz.

Bkz. 18/6, 26/3

98. Şimdi sen Rabbinin yüceliğini, sınırsız kudret ve kemalini övgüyle an ve sadece O'na secde edenlerden ol!

99. Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et!

16- NÂHL SÛRESİ

Nahl Suresi, Mekke döneminde inmiş olup 128 ayettir. Sure adını 68. ayette geçen ve "Bal arısı" anlamına gelen "Nahl" kelimesinden almıştır.

Sûrede, Allah'tan başka ilahın olmadığının ispatı için tabiatın yaratılışından, konseptinden ve işleyişinden örnekler verilir. Bu örnekler arasında evcil hayvanların yararları, su ve su sayesinde yetişen besinler, yer küresinin uzay içindeki konumu, güneşin ve ayın insanların hizmetine verilmesi, denizler ve dağlar, nehirler ve yollar anlatılır. Hz. Muhammed'e indirilen kitapla dinî ihtilâfların ortadan kaldırılması, inanan ve yalnız Rablerine güvenen kimseler üzerinde (şeytanın) hiçbir etkisinin olmaması işlenir. Süt veren hayvanlar, hurma, üzüm ve özellikle arıya vahyedilmesi ve arının yaptığı balın şifa olması konu edilir. İnsana lütfedilen eş, oğullar ve torunlardan söz edilir. Surede ayrıca ahiret gününde inkârcılarla müşriklerin karşılaşacağı kötü durumlara temas edilir. Surenin sonunda Allah, kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan ve iyilik yapan erdemli kimselerle beraber olacağını müjdeler.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Allah'ın (kıyamet ve azapla ilgili) emri mutlaka gelip çatacaktır. Artık onun gelmesini çabuklaştırmak istemeyin! Allah, müşriklerin koştuğu ortaklardan uzaktır, yücedir.

Bkz. 21/1, 54/1

Ayetin başında, "geldi" anlamındaki "etâ" fiilinin dili geçmiş zaman olmasının rağmen: "kesin gelecek, gelmesinde hiç şüphe yoktur" anlamındadır.

2. (Allah) kullarından dilediğine: "Benden başka ilah yoktur. Öyleyse bana karşı gelmekten sakının!" diye (insanları) uyarmaları için emrini içeren ruh ile melekleri gönderir.

Kur'an'da genelde "can", "ilham" ve "vahiy" anlamlarında kullanılan "ruh" kavramı burada tevhid inancının bir gereği olarak ölü olan kalbe vahiy ile hayat vermek anlamında kullanılmıştır. Bir anlamda da insanı ayakta tutan (Hakk) yöneliş ile yıkımına yol veren (Batıl) yöneliş arasındaki yol ayrımını ortaya koymuştur. Nitekim Şua 42/52'de "İşte böylece sana da kendi buyruğumuzdan bir ruh (hayat veren Kur'an'ı) vahyettik" buyrularak vahyin aynı zamanda insana hayat veren bir ruh olduğuna vurgu yapılmıştır. Dolaysıyla bu ayetteki "ruh" da Allah'tan gelen Kur'an'ı işaret etmektedir.

3. (Allah) gökleri ve yeri hak (bir nizam) ile yarattı. O, (müşriklerin) kendisine yakıştırdıkları ortaklardan uzaktır. Bkz. 53/31

Bu âyet aynı zamanda; "Varlık birdir, o da Hakk'ın varlığıdır. Allah'tan başka varlık diye bilinen ne varsa Allah'ın gölgesidir" iddiasında bulunan vahdet-i vücud inancını reddetmektedir.

4. O, insanı meni(deki sperma)dan yarattı. (Böyle iken) bir de bakarsın o (insan, Rabbine karşı) apaçık bir düşman kesilmiştir.

5. Hayvanları da (O) yarattı. Onlardan pek çok yararları yanında, sizi ısıtan giysiler, besleyen yiyecekler elde edersiniz.

6. (Onları) akşamleyin getirirken, sabahleyin (otlamaya) salıverirken de sizin için bir güzellik (ve zevk) vardır.

7. (Onlardan bazıları) ağırlıklarınızı sizin ancak zorlukla varabileceğiniz beldelere taşırlar. Hiç kuşkusuz Rabbiniz pek şefkatlidir, çok merhametlidir.

Bkz. 23/21-22, 43/12-14

8. (Allah) atları, katırları, eşekleri hem kendilerine binmeniz için hem de süs hayvanı olarak yarattı. O sizin bilmediğiniz daha nice şeyleri de yaratmaktadır.

Bkz. 16/80-81

"Bilmediğiniz daha nice şeyleri de yaratmaktadır" şeklindeki Kur'anî ifade ise, bilmediğimiz ama zamanla görebileceğimiz daha nice şeylerin yaratıldığına ya da yaratılacağına işaret etmektedir. Uygarlık tarihinin birbirini izleyen her safhası, hayal bile edilemeyen yeni buluşlar ortaya koymaktadır. Bu buluşlarla bizden öncekilerin fark edemediği onlarca, yüzlerce hatta binlerce yeni varlığın keşfi gerçekleşmektedir. Meydana gelen bu buluşlar, keşifler hiç şüphesiz Allah'ın insana lütfettiği zekâ ve istidat sayesinde olmaktadır.

9. Doğru yolu bildirmek Allah'a aittir. Ama o yoldan sapan da vardır. Allah dileseydi (doğru yolu bulmayı iradenize bırakmasaydı), hepinizi doğru yola iletirdi.

İnsanları bütün donanımlarıyla Allah yarattığına göre elbette ki insanın gideceği yolu göstermek de Allah'a düşer. Ancak hikmetine binaen hayat tarzını özgürce oluşturma konusunda insanı iradesiyle baş başa bıraktı. Allah dileseydi insana seçme hakkı tanımayarak ve ona özgür irade vermeyerek onu zorunlu olarak hidayete iletirdi. Ama bunu yapmadı, çünkü insan ancak kendi özgür iradesiyle doğru yolu seçtiği taktirde gerçek anlamda hidayete ermiş, yaptığı işin de ancak bu şekilde bir kıymeti olmuş olurdu.

10. Sizin için gökten su indiren O'dur. Hem içecekleriniz ondan oluşur hem de hayvanlarınızı otlattığınız çayır çimen (ondan meydana gelir).

11. Onunla sizin için ekin, zeytin, hurmalıklar, üzümler ve meyvelerin her türlüsünden bitirir. Şüphesiz bunda, düşünebilen bir topluluk için ibret vardır.

12. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını işleten bir toplum için deliller vardır.

13.Ve sizin için yeryüzünde yarattığı rengârenk (güzel) şeyler vardır. İşte bunlarda da ibret almasını bilen kimseler için elbette çıkarılacak bir ders vardır.

Yeryüzünde milyonlarca bitki türü vardır. Bunların her birinin modeli, rengi, biçimi, deseni ve kokusu ayrı ayrıdır ama beslendikleri toprak aynıdır. Bir metrekarelik topraktan farklı kokulara ve desenlere sahip yüzlerce renkte bitki yetiştirilebilmektedir. Toprakta da çeşitli renkte ve özellikte madenler vardır. Bunlar da aynı toprakta bulundukları halde birbirlerinden farklı özelliklere sahiptirler. İşte bu varlıklar Allah'ın yeryüzünde yarattığı ve kullanmasını insana bıraktığı nimetlerdir.

14. O, yemeniz için taze et (su ürünü), takınmanız için değerli taşlar çıkarasınız diye denizi emrinize verendir. Gemilerin orada suyu yararak gittiğini görürsün. (Bütün bunlar Allah'ın) lütfundan nasip arayasınız ve O'na şükredesiniz diyedir.

Bkz. 25/53, 27/61, 35/12, 55/19-22

Ayette "balık" yerine "taze et" ifadesinin kullanılması, deniz ürünlerinden sadece balığın değil, diğerlerinin de yenilebileceği anlamına gelir. Fatır, 35/12. ayetinde de balık yerine "taze et" ifadesi kullanılmıştır. Bundan da anlıyoruz ki balıkların dışındaki deniz ürünlerinden yemek caizdir.

15. (Allah,) yeryüzünde sarsılmayasınız diye sağlam dağlar, yolunuzu şaşırmayasınız diye nehirler ve yollar ve nice işaretler meydana getirdi. Bkz. 21/31, 79/32

16. (Allah) daha nice alâmetler/işaretler yaratmıştır. (Özellikle denizde veya çölde geceleyin) yıldızlar sayesinde yollarını bulabilirler.

Önceki ayette "siz" çoğul zamiri ile insana hitap edilirken, burada yıldızlar ve diğer daha farklı işaretler mevzu bahis olunca "onlar" çoğul zamiri ile genel bir ifade kullanılmıştır. Bu da insanın dışındaki canlıların, örneğin farklı mevsimleri farklı coğrafyalarda geçiren göçmen kuşların, düzenli periyotlarla göç eden bazı balıkların ve daha pek çok hayvanın yön bulabilmeleri için yıldızlardan ve başka işaretlerden faydalandıklarını göstermektedir.

17. Hiç yaratan, yaratamayan gibi olur mu? Artık siz (hala aklınızı kullanarak) düşünmeyecek misiniz?

Hiçbir şey yaratamayan ve kendileri de yaratılmış olan ya da yaratılmışlar tarafında inşa edilen o putlar, bunca varlığı yoktan var eden Allah'a denk tutulur mu?

18. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, asla böyle bir işin altından kalkamazsınız! Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Allah'ın nimetlerini gördüğünüz halde ona kulluk konusunda üzerinize düşeni yapamadıysanız, vakit geçmiş sayılmaz, aklınızı başınıza devşirin ve derhal tevbe ederek yeni bir sayfa açın. Bundan sonraki hayatınızda Allah'ın istediği şekilde yaşayacağınıza dair söz verirseniz Allah geçmiş bütün günahlarınızı bağışlayacaktır. Çünkü Allah çok bağışlayandır ve çok merhamet edendir. "De ki (Allah şöyle buyuruyor:) "Ey kendi aleyhlerinde olmak üzere (günah işleyerek) aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin! Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder…" (Zümer 39/53)

19. Allah gizlediklerinizi de bilir, açığa vurduklarınızı da.

20. Müşriklerin Allah'tan başka taptıkları düzmece ilahlar hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü onların kendileri yaratılmıştır. Bkz. 16/73

21. (O müşriklerin taptıkları) diri olmayan cansız varlıklardır. (Kendilerine tapanların) ne zaman yeniden diriltileceklerini de bilmezler. Bkz. 37/95-96

22. Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Fakat ahirete inanmayanların kalpleri bu gerçeği inkâr eder. Onlar, büyüklük taslayan (Allah'ın birliğini ve ahirete imanı gururlarına yediremeyen)lerdir.

23. Şüphe yok ki Allah, onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da (çok iyi) bilir. O, büyüklük taslayanları hiç sevmez.

24. Onlara: "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulduğunda "Eskilerin masallarını" derler. Bkz. 25/5, 83/13

25. Böylece kıyamet günü hem kendi günahlarını tümü ile hem de bilgisizce sapıklığa sürükledikleri kimselerin günahlarının bir bölümünü yüklenirler. Dikkat et, yüklendikleri şey ne kötüdür!

"Sapıklığa sürükledikleri kimselerin günahlarını yüklenirler" şeklindeki Kur'anî deyiş, işlenen günahın etki alanına göre katlanarak kişiye döneceğini ortaya koymaktadır. İnsan bir günah işler ve işlediği o günah için tevbe eder, bağışlanma diler, bir daha yapmamak üzere söz verir ve hayatını düzeltir. Ancak işlenen günah topluma sirayet edecek, sosyal anlamda cemiyetin ahlakını bozacak, değerlerini yaralayacak düzeyde bir virüs özelliğinde ise işte o zaman bilgisizce başkalarını da aynı günahın içine çekmiş olur. Böylece sapıklıklarına ve günah işlemelerine sebep olduğu kimselerin günahlarına da ortak olmuş olur. Bu "başkalarının işlediği günahları kendi üzerine alır ve onları günahlardan temizlemiş olur" anlamına gelmez. "Diğerlerinin irtikâp ettiği günahlara sebep olduğu için daha da günahkâr olmuş olur" anlamına gelir.

26. Onlardan öncekiler de (peygamberlerine) hile ve tuzak kurmuşlardı. Bunun üzerine Allah, binalarını temellerinden yıkmıştı da üstlerindeki tavan tepelerine çökmüştü. Azap onlara hiç fark edemedikleri yerden gelmişti.

27. Sonra, kıyamet günü (Allah) onları rezil edecek ve diyecek ki: "Kendileri için (inanan kullarımla) kavga çıkarıp ayrılığa düştüğünüz ortaklarım nerede?" (Kendilerine) ilim verilen (mü'min)ler de şöyle diyecekler: "Şüphesiz bugün rezillik, aşağılık ve kötülük inkârcıların üzerinedir."

Bkz.2/167, 28/62, 34/22, 37/22-24

28.(Allah'a karşı gelerek işledikleri günahlar yüzünden) kendilerine zulmederken (ansızın) meleklerin canlarını aldıkları inkârcılar: "Biz hiçbir kötülük yapmamıştık" diyerek (ölüm meleklerine) kolayca teslim olurlar. Hayır, öyle değil. Allah sizin neler yaptıklarınızı çok iyi bilmektedir. Bkz. 6/22-23, 58/18

Surenin akışı içinde; hem kıyamet adımından bir önceki adım yani kişinin kendi kıyameti ele alınarak kötülük yapanların ölüm anındaki halleri sahneleniyor, hem de büyük kıyamette yaşayacakları rezilliklere dikkat çekiliyor. Ölüm melekleri, şirk ve isyan içinde eceli gelenlerin canlarını alırken, karşılarına çıkacak tablo ile kendilerine nasıl zulmettiklerinin farkına varacaklar ama iş işten geçmiş olacak. Onun için Allah, elinde yaşama imkânı ve önünde tevbe edecek zamanı olan insanın kendisini düzeltmesi için, hayat hakkı elinden alındıktan sonra başına gelebilecekleri farklı şekillerde tasvir ediyor ki insan aklını işletsin ve cehennem ehli değil cennetin varisi olsun.

29. "Haydi, içinde ebedî kalacağınız cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!"

30. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara: "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulduğunda: "İyilik indirdi" derler. Bu dünyada, iyi davrananlar iyilik görürler. Ahiret ise onlar için daha hayırlıdır. Allah'ın emirlerine uyanların yurdu gerçekten de ne güzeldir.

31. Onların girecekleri yer, altından ırmaklar akan Adn cennetleridir. Orada diledikleri her şey kendilerine verilir. İşte Allah emirlerine uygun yaşayanları böyle ödüllendirir.

Bkz. 41/30-32, 43/71

32. Bunlar, meleklerin iyi insanlar olarak canlarını aldıkları kimselerdir. (Melekler onlara:) "Selam üzerinize olsun, yapmış olduğunuz iyiliklerin karşılığı olarak cennete giriniz" derler.

Bkz. 41/30-33

Ayette iyi insanların gerek canları çıkarken ve ruhları teslim alınırken gerekse teslim alındıktan sonraki durumu ortaya konuyor. Gelen elçiler önce Allah'ın selamıyla işe başlıyor ve devamında "Haydi Cennete!" diyerek ruhu güzel ve hoş bir âleme götürmek üzere teslim alıyorlar.

Burada Allah, meleklerin, kimleri selamla karşılayacağını ve cennetle müjdeleyeceğini bildiriyor. "Ölürken yanında Kur'an okunan kişinin canı selamla alınır" demiyor, hayatını Kur'an'ın öğretileriyle geçirmiş iyi ve erdemli kişinin canı selamla alınır ve cennetle müjdelenir diyor.

Bu ayetten anlıyoruz ki; Allah'ın istekleri doğrultusunda fıtratına uygun yaşayan iyi ve erdemli insanlar öldükten sonra kıyamete kadar toprağın altında değil, Allah'ın takdir edeceği cennet diye ifade edilen güzel yerlerde hayatlarına devam edeceklerdir. "Ona: 'Cennete gir' denildi, o da: 'Keşke benim kavmim de (bu durumu) bir bilseydi (görseydi).' dedi." (Yâsîn, 36/26) Bu ayet, ölen kişinin ruhunun cennete doğru yola girdiğini ve bir cennet ortamında hayatına devam ettiğini göstermektedir.

33. (O inkârcılar) yalnızca meleklerin kendilerine gelmesini ya da Rabbinin nihai yargısının (azap emrinin) gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan önce gelip geçen toplumlar da böyle yapmışlardı. Allah (hak etmiş oldukları cezayı vermekle) onlara zulmetmedi, fakat onlar (bile bile kötülüğü tercih ederek) kendilerine zulmettiler.

Bkz. 3/117, 9/70, 10/44 ve dipnotu 29/40, 29/40

34. Öyle ki, işledikleri kötülükler kendi başlarına yıkılmış, alay edip durdukları şey onları çepeçevre kuşatmıştı.

35. Allah'a ortak koşanlar, dediler ki: "Allah dileseydi ne biz ne de atalarımız O'ndan başka hiçbir şeye tapmazdık, O'nun emri olmadan hiçbir şeyi de yasaklamazdık." Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı (kendi suçlarını Allah'a yüklemişlerdi). Peygamberlere düşen, açık bir tebliğden başkası değildir.

36. Andolsun ki biz her topluma: "(Yalnızca) Allah'a kulluk edin, tağûta (şirk ve zulüm sistemini kurumsallaştırmaya çalışan zalim ve inkârcılara) kulluk etmekten sakının" diyen bir elçi gönderdik. (Onların) kimini Allah (iyi niyet ve gayretlerine göre) doğru yola iletti, kimi de (inatları yüzünden) sapıklığı hak etti. Yeryüzünde geziniz de (ayetlerimizi) yalanlayanların sonunun ne olduğunu görünüz!

Bkz. 2/256, 4/60

37. Sen onların doğru yola erişmelerine aşırı istek göstersen de şüphesiz Allah (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) sapıklıkta bırakacağı kimseyi doğru yola iletmez. Onların yardımcıları da yoktur.

38. Onlar: "Ölen kimseyi Allah tekrar diriltmez" diyerek olanca güçleriyle Allah'a yemin ettiler. Hâlbuki bu ölüleri diriltmek, Allah'ın kendi üzerine aldığı bir vaadidir. Ancak insanların çoğu bunu bilmezler.

Ayette; disiplinli, düzenli ve güvenli bir dünya için ahirete imanın ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ölen kimsenin tekrar dirilmeyeceği konusunda ısrar edenler, olanca güçleriyle Allah'a yemin ederek ısrarlarında haklı olduklarını göstermeye çalışıyorlar. Oysa ahiretin varlığına imanın olmadığı bir yerde insanların iradelerini zapturapt altına almak mümkün olmaz. Yapılan onca haksızlığın, hırsızlığın, zulmün, aldatmanın, gıybetin, iffetsizliğin, yalanın, talanın, adam öldürmenin hesabının sorulacağı Allah'ın nihai yargısı olmayacaksa insanlar ne ile

kontrol altına alınacaklar? Evet, insanın fıtratına üflenen "ruh", ondaki olması gereken bütün güzel hasletleri ihtiva ediyor ancak aynı insan şer dürtüleri de bünyesinde barındıran bir varlıktır. Dolaysıyla fıtrat bozulması yaşandığı ve şer dürtülerin baskın çıktığı bir zamanda insanı kontrol altına alacak ve aslına döndürecek bir kuvvet olmalı ki bu da "din" dir. Dinin temel özelliği; insan eğitimine Allah'a ve Ahirete imanla başlamasıdır. Allah'a inanmak ne kadar önemliyse ahiretin varlığına yani insanların dünyada yaşadıklarına yaptıklarına karşılık olarak başka bir âlemde yeniden dirilerek hayatlarına devam edeceğine inanmak da bir o kadar önemlidir.

39. Görüş ayrılığına düştükleri konular (Allah tarafından) açıklığa kavuşturulsun ve inkârcılar, yalan söylediklerini öğrensinler diye (Allah onları diriltilecektir).

40. Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman sözümüz ona sadece, "Ol" dememizdir. O da hemen oluş sürecine girer.

Bkz. 3/47, 59, 6/73, 19/35, 36/82, 40/68

41. Haksızlığa uğradıktan sonra Allah yolunda zulüm diyarını terk edenlere gelince; kesinlikle onları dünyada güzel bir yere yerleştireceğiz. Ama onların ahiretteki mükâfatı çok daha büyük olacaktır. (İman etmeyenler) keşke bunu bilselerdi.

42. Onlar (eziyetlere) sabreden ve yalnız Rablerine güvenen kimselerdir.

Her konuda Allah'a güvenme, O'na dayanma; her türlü çabayı gösterdikten sonra sonucu Allah'a bırakmaktır. Allah, merhametin, güvenin, sevginin ve tüm güzelliklerin kaynağı olduğu için insan bütünüyle Allah'a dayanmalı ve ona kayıtsız şartsız teslim olmalıdır. Ancak insanın Allah'a güven duyduktan sonra onun desteğini alabilmesi için kendisi de güvenilir olmalı. Zira mü'min, inanan, güvenen ve güvenilen kişi demektir. "…Mü'minler yalnızca Allah'a güvenip dayansınlar!" (Teğabun 64/13)

43. (Ey Resul!) Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını (peygamber olarak) göndermedik. Eğer bunu bilmiyorsanız, zikir ehline sorun! Bkz. 12/109, 21/7

Ayette geçen "ehl-i zikir", "zikir ehli" demektir. Allah'ın indirdiği kitabın adı "zikir" dir. "Ehli zikir" de o kitapta bulunan Allah'ın öğretileriyle eğitilmiş, dürüst ve güvenilir olmuş gerçekleri bilen kişi demektir.

Burada özellikle vurgulanan peygamberlerin erkek ya da dişi olup olmadıkları değil, ölümlü birer insan olup olmadıklarıdır. Çünkü inkârcılar iki de bir "Allah peygamber olarak bir melek gönderseydi ya" deyip duruyordu. Sanki peygamber melek olsaydı inanacaklardı.

44. (O Peygamberleri) apaçık mucizelerle ve sayfalarla/kitaplarla (gönderdik). Ve biz sana da bu uyarıcı kitabı indirdik ki, kendilerine indirilen (ayetler)i insanlara açıklayasın ve belki onlar da bu sayede düşünürler. Bkz. 17/93-94, 18/110, 21/8, 25/20

Bu ayetten anlaşılıyor ki; Kur'an, başından beri indirilen ayetleri açıklamıştır. İnsanların saadeti ve huzuru için ana hatları vahyedilen ama anlaşılması zamana bırakılan bazı ayetler daha sonraki zamanlarda gönderilen ayetlerle açıklığa kavuşturulmuştur. Yani Kur'an yine Kur'an'la anlaşılmış ve bu işin rehberliğini ve öncülüğünü Hz. Peygamber yapmıştır.

45. Kötü işler yapmak için tuzak kuranlar, Allah'ın kendilerini yere geçirmesinden veya (ansızın) bilemeyecekleri bir yerden kendilerine azap gelmesinden emin mi oldular? Bkz. 67/16-17

46. Yahut dönüp dolaşırlarken (azabın) kendilerini yakalamasına karşı (korunabileceklerine dair bir yerlerden garanti mi aldılar)? Onlar, Allah'ı âciz bırakacak değillerdir.

47. Ya da ilahi azabın, korkulu bir bekleyiş içindeyken başlarına gelmeyeceğinden emin midirler? (Eğer akıllarını başlarına alarak tevbe ederlerse bilsinler ki) kuşkusuz sizin Rabbiniz çok şefkatlidir, çok merhametlidir.

48. (İnkârcılar) Allah'ın yarattığı nesneleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri (bile Allah'ın kudretine) bütünüyle boyun eğerek Allah'a secde eder olduğu halde sağda ve solda yer değiştirir(ler). Bkz. 13/15 ve dipnotu.

"Gölgeler bile Allah'a secde ederler" ifadesi, gölgelerin sahibine değil ışığın geldiği noktanın ters istikametine düşer ve hep onun zıddına göre hareket eder. Bu da gösteriyor ki gölgeler bile sahiplerine değil, Allah'a secde ediyor.

49. Ayrıca göklerde ve yerde olan her şey ve melekler kendilerini büyüklük duygusuna kaptırmadan Allah için saygı ve tazimle secde ederler.

50. Onlar üzerlerinde (egemen) bulunan Rablerinin (azabından) sakınırlar ve kendilerine emredileni yaparlar.

51. Allah buyurdu ki: "İki (ya da daha fazla) ilah edinmeyin; O, ancak tek bir ilahtır. Öyleyse benden, yalnızca bana karşı gelmekten sakının!"

"İki ilah" kavramından sonra "iki" teriminin tekrar kullanılması, çokluktan kinaye olarak tek olan Allah'tan başkasına kulluk etmek konusundaki mutlak yasaklamayı güçlendirmek içindir. Yasaktan sonra bir de "ancak" kavramı kullanılarak şirkten sakınmak konusunda ne kadar dikkat edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

52. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi ancak O'nundur. (O halde) kulluk ve itaat de daima O'na olmalıdır. Hal böyleyken, yine de Allah'tan başkasından mı sakınıyor (da Allah'ın emirlerini ciddiye almıyor)sunuz?

53. Yararlandığınız her nimet Allah'tandır. Sonra başınıza bir sıkıntı gelince yalnız O'na yalvarırsınız.

54. Arkasından sıkıntınızı giderince, içinizden bazıları hemen Rablerine ortak koşarlar (Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yükleyerek onlardan yardım beklerler).

55. (Böyle yapmaları) kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük etmelerindendir. O halde bir süre daha (dünyalıklardan) faydalanın bakalım; yakında başınıza gelecekleri göreceksiniz!

56. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden (mahiyetini) bilmedikleri şeylere (putlara) pay ayırıyorlar. Allah'a Andolsun ki, uydurmakta olduğunuz şeylerden mutlaka sorguya çekileceksiniz.

Cahiliye döneminde koyu bir bilgisizlik içinde bulunan Araplar, hayvanlarından ve ekinlerinden bir kısmını Allah ile tanrısal nitelikler yakıştırdıkları putları arasında bölüştürürlerdi. Allah için ayırdıklarını fakirlere ve konuklara harcarlar, tanrıları için ayırdıklarını da onların huzurunda yapılacak olan ayinlerde kullanırlardı. Hâlbuki Sahte ilahları için harcadıkları rızıklar, kendilerini tevhide çağıran, onların başka varlıkları kendisine ortak koştukları Allah'ın verdiği nimetlerdir. Günümüzde yatırlara sunulan kurbanlar, ağaçlara, türbelere bağlanan çaputlar, yakılan mumlar da aynı özelliği taşımaktadır. Yani o günün müşrikleriyle bugünün müşrikleri arasında sadece versiyon farkı vardır. Yaptıkları iş ve durumları aynıdır.

57. (Onlar,) kızları Allah'a nispet ediyorlar. Hâşâ! O, bundan (çocuğu olmaktan) münezzehtir. Hoşlandıkları (erkek çocukları)nı ise kendilerine yakıştırıyorlar. Bkz. 2/116, 5/17, 9/30, 17/40, 19/88, 43/15, 53/21, 72

Mekkeli müşrikler kendi kız çocuklarını diri diri toprağa gömerken "melekler Allah'ın kızlarıdır" (Zuhruf 43/19) diyorlar ve hiçbir işe yaramadığına inandıkları kız çocuklarını Allah'a ait görüyorlardı. Hatta taptıkları putlarından "Allah'ın sevgilileri" gözüyle baktıkları Lat ve Uzza birer dişi suretindeydi. Onlara göre Allah (hâşâ) yazı Uzza ile kışı da Lat ile geçiriyordu.

58. (O kadar ki,) ne zaman biri bir kız çocuğu ile müjdelense hemen yüzü kararır, içi öfkeyle dolar.

59. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden halktan gizlenmeye çalışır. Aşağılanmaya katlanarak onu alıkoysun mu, yoksa toprağa mı gömsün diye düşünür. Baksana, ne kötü hüküm veriyorlar!

60. Ahirete inanmayanlar için (böyle nice) kötü örnekler vardır. En yüce sıfatlar Allah'ındır. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

61. Eğer Allah, insanları (bu dünyada) yaptıkları kötülüklerden dolayı hemen cezalandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları belirli bir süreye kadar erteler. Ecelleri geldiği zaman ise ne bir an geri kalabilirler ne de öne geçebilirler. Bkz. 7/34, 10/49, 63/11

"Yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı" ifadesi yeryüzünde yaşayan canlıların insan için yaşadığını göstermektedir. Çünkü insanların yaptığı kötülükler yüzünden helâk olması gereken biri varsa o da insan olmalıdır. Diğer canlıların da insanla beraber yok olması demek insanın olmadığı dünyada diğer canlıların yaşamasının bir anlamı olmadığıdır.

62. Onlar, hoşlanmadıklarını Allah'a mal ederler. Dilleri de güzel şeylerin kendilerinde olduğunu yalan yere söyler durur. Oysa hiç kuşku yok ki onların yeri cehennemdir, oraya en önde gireceklerdir.

Hoşlanmadıkları ya da başaramadıkları şeyleri "ne yapalım kaderimiz böyleydi" diyerek Allah'a isnat ederler. Ama güzel bir iş yaptıklarında bunu kendi başarıları ve marifetleri olarak görerek "dişimizle tırnağımızla çalışıp bugünler geldik" dedikleri anlatılmaktadır.

63. Allah'a Andolsun ki, senden önce de çeşitli ümmetlere peygamberler gönderdik. Şeytan onlara yaptıkları kötülükleri güzel gösterdi. O, bugün de onların (inkârcıların) dostudur. Onlar için acıklı bir azap vardır.

64. Biz sana bu kitabı, insanlara anlaşmazlığa düştükleri meseleleri açıklayasın, inananlara yol gösterici ve rahmet kaynağı olsun diye indirdik.

"İnsanlara anlaşmazlığa düştükleri meseleleri açıklamak" için adres Kur'an olarak gösteriliyor. Yani Allah, anlaşmazlığa düşülen meselelerde Kur'an'ın hakemliğini istiyor. Kur'an hem yol göstericidir hem rahmet kaynağıdır ve hem de hakemdir. Hz. Muhammed'in bu konudaki rolü; Allah'tan aldığı öğretilerle süreci yönetmesidir, önder ve rehber olmasıdır, örnek yaşantısıyla bütün insanlık için bir yaşam modeli olmasıdır.

65. Allah gökten su indirerek, onunla yeri ölümünden sonra diriltti. Şüphesiz bunda (aklını başına alarak) dinleyen toplum için bir ibret vardır.

66. Sizin için süt veren hayvanlarda da bir ibret vardır. Onların karınlarındaki (fışkı) posa ile kan arasından size halis ve tatlı içimli bir besin kaynağı olan sütü içiririz.

67. Ve hurma ağaçlarının ve asmaların ürününden hem sarhoşluk veren (zararlı) içkiler, hem de güzel, temiz rızıklar elde edersiniz. İşte bunda da aklını kullanan kimseler için bir ders vardır.

Ayetteki "sarhoşluk veren içki" ile "güzel ve temiz rızık" ifadelerinin örtüşmediği görülse de burada dikkat çekilen ve vurgulanmak istenen husus içkinin kendisi değil, hurma ve üzümden hem temiz ve hem de zararlı içeceklerin elde edilebilmesidir.

Bu ayet Mekke'de nazil olduğu zaman sarhoş eden içki henüz haram kılınmamıştı ama ona rağmen güzel ve temiz rızıklardan ayrı tutulmuştur. Bundan da anlıyoruz ki Kur'an içkiye hiçbir zaman sıcak bakmamış ama onu yasaklamak konusunda bu ayette olduğu gibi insanları hazırlamıştır. "Sarhoşluk veren" ifadesi, içkinin zararlı olduğunu gösterir. Yani geçici olarak da olsa insanın aklını başından alan ve işlevini ortadan kaldıran içki ne yaptığını bilemeyecek kadar insanı etkilemekte, sarhoşluk durumunda sayısız kötülükler işlenmesine sebep olmaktadır.

68. Senin Rabbin, bal arasına da şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve insanların kuracakları kovanlardan kendine evler edin."

Vahiy, "Allah'ın, irade ettiği bilgileri insanlar arasından seçtiği peygamberlerine kelâm, söz ve mana olarak bildirmesi" dir. Kur'an ayetlerine baktığımızda, "vahiy" terimi peygamberlerin dışında da kullanılmıştır ki biz buna genelde ilham diyoruz. Gökyüzüne (Fussılet, 41/12), yeryüzüne (Zilzal, 99/5), Meleklere (Enfal, 8/12) Burada görüldüğü gibi arıya (Nahl, 16/68), Hz. Musa'nın annesine (Kasas, 28/7) ve Hz. İsa'nın Havarilerine (Maide, 5/111) de vahyedilmiştir. Ayrıca Kur'an'da sözü edilen bir başka vahiy şekli ise, şeytanların insanlara vahyetmesidir (Enam, 6/121).

69. "Sonra meyvelerin (ve çiçeklerin) hepsinden ye de Rabbinin (bal yapımı için) sana kolaylaştırdığı (yaylım) yollarına gir." Onların karınlarından çeşitli renklerde bir içecek (bal) çıkar. Onda insanlar için şifa vardır. Şüphesiz bunda düşünecek bir (toplum) için bir ders vardır.

Bal arılarının diğer böceklerden farklı tarafı, onlar içgüdüleriyle değil de tamamen sevk-i ilahi ile hareket ederler. Yani bal arısının bal yapacağı çiçeği bilmesi ve bulması ve bunun için çok uzaklara kadar gitmesi bir içgüdünün değil, ilahi sevkin neticesidir.

70. Ve sizi Allah yarattı, günü gelince de (yine sizi O) öldürecek. Ve içinizden kimilerinin ömrü uzatılır da adam vaktiyle bildiklerinin hiçbirini bilmez olur. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeye) hakkıyla gücü yetendir.

71. Allah, rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı (bazılarına fazla vererek farklı kıldı). Rızık bakımından üstün kılınanlar ellerinin altında bulunan (kölelere, hizmetçilere ve çalışanlara)lara kendi rızıklarından (kendileriyle eşit seviyeye gelecek derecede) vermezler. Hâlbuki rızık konusunda bunlarla onlar eşit hakka sahiptir. Durum böyleyken (verdiği nimetlerden paylaşmayı ve infak etmeyi reddederek) Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?

Allah'ın bazılarına bazılarından fazla vermesi, Allah öyle uygun gördüğü içindir. Yoksa fazla alanlar bunu iyi niyetlerinden dolayı hak etti ya da çok çalıştılar da kazandılar diye değil.

"Ellerinin altında bulunanlar" ifadesini sadece hizmetçi ve köle olarak yorumlarsak bu ayet maksadına ulaşmış olamaz. Çünkü bugün artık kölelik devri kapanmış durumdadır. Bu ifadeden "rızıkları sizin aracılığınızla verilen kimseler" kastedilmektedir. Bugün ne acıdır ki; kölelere gösterilmesi gereken hassasiyet maalesef çalışanlara gösterilmiyor. Allah kölelerin haklarını ve hayat standartlarını iyileştirirken; milyonları kazanarak zevk-u safa içinde modern şatolarda, ihtişamlı saraylarda, görkemli yalılarda, muhteşem villalarda yaşayan, lüks ve şatafatlı arabalara binerek caka ve fiyaka satan nice sözüm ona zenginler vardır ki üzerlerinden para kazandığı çalışanları açlık sınırının altında hayatlarını sürdürmektedir. İnfaktan yararlanmak bir yana emeklerinin karşılığını dahi alamamaktadır bu insanlar. İşte ayetin son cümlesinde infaktan ve paylaşmaktan uzak duranların Allah'ın nimetine nankörlük etmiş sayılacağı ifade edilmektedir.

72. Allah size kendi cinsinizden eşler yarattı ve size eşlerinizden de çocuklar ve torunlar verdi ve sizi güzel şeylerden rızıklandırdı. Hal böyleyken, insanlar yine de asılsız, boş şeylere inanıp, Allah'ın nimetine karşı nankörlük mü ediyorlar?

73. (Onlar) Allah'la beraber, onlar için göklerden ve yerden herhangi bir rızık sağlayamayan ve buna gücü de yetmeyen şeylere mi tapıyorlar?

Bkz. 16/20-22

74. Artık Allah'a hiçbir şeyi benzetmeyin (birtakım varlıkları yüceltip O'na denk hale getirmeyin)! Çünkü (her şeyin hakikatini ve hikmetini) Allah bilir, siz bilmezsiniz.

75. Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile kendisine verdiğimiz güzel rızıktan gizli ve açık olarak Allah yolunda harcayan kimseyi misal verir. Bunlar hiç eşit olur mu? Doğrusu bütün övgüler Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

76. Allah bir de şu iki adamı örnek verir: Adamlardan biri dilsizdir, hiçbir şey yapamaz efendisine yüktür, gönderildiği hiçbir yerden başarı ile dönmez. Şimdi bu adamla, hakikati bilen, adaleti dile getirip gerçekleştiren, dosdoğru yol üzere ilerleyen kimse eşit olur mu?

77. Göklere ve yere ilişkin bilinmezlerin ilmi yalnızca Allah'a aittir. Kıyametin kopması ise ancak bir göz kırpması kadar yahut bundan da kısa bir zamanda gerçekleşecektir. Şüphe yok ki, Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.

İlgili ayetlerde, varlık âleminde akıllara durgunluk veren her şeyin ilahi bir plan ve programa göre yaratıldığı, insanın bu âlemde Allah'ın dışındaki varlıklara değerleri kadar kıymet vermesi ve bu varlıkların yegâne sahibinin Allah olduğu bilinciyle hareket etmesi gerektiği anlatılıyor. Makro âlemden mikro âleme kadar her şeyi hassas bir denge ile yoktan var eden; var ettiklerini kusursuz bir şekilde yaşatan, eğiten ve terbiye eden Allah'ın, hayatın pratik sorunlarının çözümünde insanın önünü açacak yegâne kudretin tek sahibi olduğu ortaya konuyor. Kıyametin kopma sürecinin göz kırpması örneğiyle insanlara anlayacağı dilden örnek verilerek çok kısa bir zamanda gerçekleşeceği, Allah'ın kıyametle ilgili iradesi tahakkuk ettikten sonra kimsenin tevbe edip ahiret için hazırlık yapma fırsatı bulamayacağı vurgulanıyor.

78. Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.

79. Onlar gök boşluğunda, süzülen kuşları görmüyorlar mı? Onları dengede tutan Allah'tan başkası değildir. Bu olayda inanacak bir toplum için nice ibretler vardır.

Bkz. 67/19

Allah'ın kuşlardan örnek vermesi anlamlıdır. Nitekim bu örnek verildiği zaman insanoğlu henüz havada uçabilen bir araç yapmamıştı. Bugün geldiğimiz noktada havacılık sanayii öylesine gelişti ki insanlar kendileriyle beraber artık eşyalarını da gökten taşıyabiliyorlar. Fakat bunun için asırlarca yürütülen ortak çalışma ile beraber milyarları harcamak zorunda kalıyorlar. Ayrıca bütün bu çalışmalardan netice alabilmek için de Allah'ın gökyüzüne verdiği özelliklerden faydalanıyorlar. Hava akışının küçük bir bozulması nedeniyle oluşan türbülansları hatırlayalım! Ya Allah gökyüzünü uçuşa elverişli yaratmasaydı bütün bu eserler olacak mıydı? Elbette ki hayır. Ama insanların birçoğu hem gökyüzünün ibretlik hassas bir denge ile yaratılışına hem de orada süzülüp giden kuşların uçuşuna bakıp maalesef Allah'ı ve onun kudretini hatırlamıyor.

80. Allah, size evlerinizi huzur ve dinlenme yeri yaptı. Yine sizin için hayvanların derilerinden gerek göç günlerinizde gerekse beldelerinizde oturduğunuz günlerde kolayca taşıyabileceğiniz evler (çadırlar); yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından yaşama sürenizin bitimine kadar yararlanabileceğiniz çeşitli giyim ve kullanım eşyası yapmanızı sağladı.

Bkz. 16/8

81. Allah, yarattıklarından sizin için gölgeler yaptı, dağlarda sığınacağınız barınaklar var etti, sizin için, sıcaktan koruyacak elbiseler, savaşta muhafaza edecek zırhlar var etti. Allah size nimetini böyle tamamlıyor ki O'na teslim olur (kurtulur)sunuz.

Ayette sıralananların bazıları insanlar tarafından yapıldığı için akla şöyle bir soru gelebilir: Dağlarda doğal barınaklar olmakla beraber insanlar kendileri için yaşam yerleri oluşturuyor, giydiği elbiseleri kendisi yapıyor, savaş zırhlarını yine kendisi üretiyor. Hal böyle iken bunlar ilahi nimet olarak neden sıralanıyor? Evet bütün bunlarda insanın emeği çoktur ama imkânları yaratan, yasaları koyan, aklı ve zekâyı veren, iradeyi yöneten Allah'tır. Onun için "Rabbiniz odur ki, lütfundan nasip arayasınız diye sizin için denizde gemiler, filolar yürütüyor." (İsra 17/66) buyrulmuştur. Burada da aynı derinlik mevzu bahistir. Gemileri inşa edecek zekayı ve iradeyi lütfeden, suya tutma kuvvetini veren, rüzgârı estiren ve bütün bunların kanunlarını koyan Allah'tır.

82. (Ey Resul!) Bütün bunlara rağmen (yine de Allah'a kulluk etmekten) yüz çevirirlerse (üzülme, bundan sen sorumlu değilsin), sana düşen açıkça (hakikati) onlara tebliğ etmektir.

83. Onlar hem Allah'ın nimetini bilirler (hem de O'ndan başkasına tanrısal nitelikler yüklemek suretiyle) Allah'a nankörlük ederler. Onların çoğu inkârcı kimselerdir.

84. O gün (kıyamette) her ümmetten bir şahit getiririz. Sonra inkâr edenlere ne izin verilir ne de özür dilemelerine imkân sağlanır.

Bkz. 4/41 ve dip notu, 16/89, 77/35-36

"Her ümmetten bir şahidin gelmesi" peygamberlerin gelmesi demektir. Nitekim Bakara 2/143 ve Nisa 4/41 ayetleri de bunu doğrulamaktadır. İlgili ayetlere baktığımız zaman görüyoruz ki, ahirette her peygamber kendi kavmi için tanık olacak. İnkârcılar, mazeret öne sürdükçe, onlara doğru yolu gösterip göstermedikleri sorulacak. Haklı olmadıkları ortaya çıktıktan sonra özür dilemeleri için kendilerine fırsat verilmeyecek.

85. O zalimler (kötülüğe ve haksızlığa şartlanmış olanlar), azabı gördükleri zaman artık onlardan azap hafifletilmeyecek ve kendilerine mühlet de verilmeyecektir.

86. Allah'a ortak koşanlar, koştukları ortakları gördüklerinde: "Ey Rabbimiz, sana inandığımız halde kendilerine yalvardığımız/kulluk ettiğimiz kimseler bunlardı" diyecekler. Koşulan ortaklar ise: "Sizler kesinlikle yalancısınız" diye cevap verecekler.

87. (Böylelikle) onlar o gün tamamıyla Allah'a teslim olacak ve uydurdukları şeyler de onları yüzüstü bırakıp kaybolacaktır.

Bkz. 20/111, 32/12

Bu ayetlerden anlıyoruz ki; Allah'ın bazı niteliklerini insanlara isnat ederek onları Allah'a ulaşmak için aracı tutanlar da müşrik kategorisinde değerlendirilecek, kutsadıkları ve kendilerini kayırabileceklerine inandıkları kişiler tarafından yüzüstü bırakılacaklardır.

88. İnkâr eden ve (insanları) Allah'ın yolundan (İslam'dan) alıkoyanların, bozgunculuklarına karşılık azaplarının üstüne azap ekleriz.

"Azaplarına azap ekleriz" ifadesi, ilk bakışta En'am 6/160 "Kötülükle gelene yaptığı kadarından fazla ceza verilmez" ifadesiyle çelişir gibi görülse de Nisa 4/85'te "Kim, bir kötülüğe aracılık ederse, kendisi için ondan bir pay/vebal vardır", Furkan 25/69 "Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır" ayetleriyle desteklenmektedir. Bu ayette, kötülüğü doğuran ve yanlışa yol açan

bütün eylemlerin katlanarak kişinin hesabına kaydedileceği Kur'anî bir anlatımla vurgulanmıştır. Bu konuda ayrıca 25/69 dipnotuna bakabilirsiniz.

89. O gün (kıyamette) her ümmete kendilerinden bir şahit (peygamber) göndeririz ve seni de (Ey Muhammed!) bu (mesajın muhatabı olan) insanlar üzerine şahit olarak getiririz. Sana bu kitabı her şeyi açıklamak için bir doğru yol rehberi, bir rahmet kaynağı ve Allah'a yürekten teslim olanlara bir müjde olarak indirdik.

Bkz. 4/41 ve dipnotu.

90. Muhakkak ki Allah adaleti, iyilik yapmayı, akrabaya/yakınlara bakmayı emreder; ahlaksızlığı/hayasızlığı, fenalığı ve azgınlığı da yasaklar. İyice anlayıp tutasınız diye size öğüt verir.

Bu ayet Allah'ın emirlerini ve yasaklarını ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Allah, insanlara karşı adil olmayı, her şeyi doğru ve yerli yerince yapmayı, hukuku gözetmeyi ve hakkı teslim etmeyi emrediyor. "Adil olunuz! (Her bakımdan) kendinizi korumak için en uygun olan budur." (Maide 5/8)

İhsanı; iyilik etmeyi, yapılanı en güzel yapmayı, olabildiğince merhametli, güler yüzlü, hoşgörülü, nazik ve lütufkâr davranmayı, empati kurmayı, kendisi için sevdiğini başkası için de sevmeyi, kendisi için istemediğini başkası için de istememeyi emrediyor.

Akrabaya vermeyi; yakında bulunan dost, komşu, arkadaş kim varsa vermeye onlardan başlamayı ve onlara ikramda bulunmayı, infak etmeyi, onların acılarına, mutluluklarına ortak olmayı, onlarla sürekli ve samimi bir dostluk kurmayı emrediyor.

"Akraba" terimi, çoğunlukla bireyleri, kan bağları, evlilik ya da evlat edinme yoluyla birbirine bağlayan bir ilişki olarak görülse de ayetin genel anlam örgüsü içinde, kişinin manevi ve ahlaki anlamdaki bütün yakınlarını, ait olduğu cemiyetin bütün bireylerini, yaşadığı mahallenin bütün fertlerini işaret etmektedir.

Buna karşılık; zinayı, gayri meşru ilişkileri ve her türlü utanç verici hareketleri, selim akla ve sağduyuya aykırı, Kur'an'ın asla onaylamayacağı edepsizlik, terbiyesizlik türünden çirkinlikleri, ahlaksızlıkları, kamu vicdanının tasvip etmediği davranışları ve zulmü, hak ve hukuka aykırı, onur kırıcı, sınırları hiçe sayan taşkınlık ve azgınlıkları yasaklıyor!

91. Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin! Pekiştirdiğiniz yeminlerinizi bozmayın! Çünkü söylediklerinize Allah'ı şahit tutmuşsunuz. Hiç şüphesiz Allah, yaptıklarınızı biliyor.

92. Taraflardan biri diğerinden daha kalabalık, daha güçlüdür diye yeminlerinizi birbirinize karşı hile aracı olarak kullanmayın! Böylece eğirdiği yünü sağlam iplik haline getirdikten sonra çözüp bozan kadın gibi olmayın! Allah sizi bu yolla sınavdan geçiriyor. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri kıyamet günü size elbette açıklayacaktır.

93. Allah dileseydi, hepinizi tek bir ümmet yapardı. Fakat O, (doğru yoldan uzaklaşmak) isteyeni sapıklıkta bırakır, (gerçeğe ulaşmak) isteyeni de doğru yola iletir. Unutmayın ki sizler yaptığınız işlerden dolayı mutlaka sorguya çekileceksiniz.

Bkz. 5/48

94. Yeminlerinizi birbirinize karşı hile aracı olarak kullanmayın! Yoksa (doğru yolda) sapasağlam duran ayaklarınız kayar ve böylece Allah yolundan dönüp uzaklaşmanızın kötü (sonucunu) tatmak zorunda kalırsınız. Ayrıca ahirette de büyük bir azaba çarpılırsınız.

"Ayaklarınız kayar" ifadesi, Allah'ın hak yoluna girdikten sonra batıla düşmek, yoldan çıkmak anlamında kullanılmıştır. Bu ifadeden anlıyoruz ki; yalan yere yemin ederek insanları aldatmaya kalkmak ya da yemini hile aracı kullanarak insanları yanıltmaya çalışmak doğru yoldan kayacak kadar tehlikelidir. Demek yalan yere yapılan yeminler çoğaldıkça insanın doğru yolda kalma durumu o derece tehlikeye girmektedir. Sadece bir yemin için insanın ödemesi gereken keffaret (bedel) Maide 5/89. ayetinde detaylı anlatılmaktadır. Toplum olarak o kadar yemin ediyoruz ki; bu ayete göre neredeyse ömrümüz yemek yedirmekle ya da oruç tutmakla geçse yine de yaptığımız yeminlerin keffaretini ödemiş sayılmayacağız.

95. Allah'a verdiğiniz sözü değersiz bir (dünyalık) menfaat karşılığında satmayın/değişmeyin! Eğer bilirseniz, sizin için en hayırlısı, sadece Allah'ın katında olan (sonsuz nimetler)dir.

Yani dünyalık iğreti menfaatler için Allah adına verdiğiniz sözü değiştirerek hem Allah'ın adını yere düşürmeyin hem de ebedi cennetteki Allah'ın sizin için hazırladığı sonsuz ve sınırsız nimetlerden mahrum kalmayın denilmektedir.

96. Sizin yanınızda bulunanlar (eninde sonunda) tükenecektir ama Allah katındakiler asla tükenmez. Üstelik (dünyanın geçici nimetlerine aldanmadan doğru yaşamak ve doğruyu hayatta tutmak için) direnenlere mükâfatlarını, yaptıklarının daha güzeli ile mutlaka ödeyeceğiz.

97. Erkek olsun kadın olsun her kim (Allah'a ve âhiret gününe) inanmış olarak faydalı bir iş yaparsa, ona (hem dünyada hem de ahirette) mutlu ve huzurlu bir hayat yaşatacağız. Böylelerini, yaptıkları işlerin en güzeli neyse, ona göre ödüllendireceğiz.

Günümüz Müslümanları bu ayetin neresindedir? Nerede mutlu ve huzurlu hayatlar? Kimse "biz âhirette mutlu olacağız" diyerek kendini aldatmasın. Huzurun ve mutluluğun kaynağı imandır ve Kur'an'ın ahlakıdır ve onun ortaya koyduğu prensipleri hayata geçirmektir. Bunlar olmadan kimse mutlu olacağını sanmasın. Kur'an'ın kapağını, sayfalarını öpmekle, ayetlerini anlamadan terennüm etmekle, şuursuzca ve bilinçsizle camileri doldurmakla, senede bir ay oruç tutmakla huzur elde edilemez. İslam bir bütündür, inanç ve ahlak temellidir. Sağlam iman ve güzel ahlak olmadan ne dünya ne de ahiret bizim için güzel olamaz.

98. Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın!

Ayette, şeytandan korunmanın tek yolunun iradeyi ortaya koyduktan sonra Allah'a sığınmak olduğu ifade ediliyor. İnsan, doğası gereği, her zaman manevî ve ahlakî ölçülerin gerçek değerini sorgulama ya da onlara şüpheyle yaklaşma eğilimindedir. Bunun içindir ki, inanan kişi Kur'an'dan bir ayet ya da bir bölüm okuyacağı ve onun üzerinde düşüneceği zaman, Allah'a yani Allah'ın gönderdiği diğer âyetlere de baş vurmalı ve onların desteğini de alarak şeytanın ve şeytani düşüncelerin etkisinden korunmaya çalışmalıdır. Çünkü bazı ayetler mücmel, bazıları mufassaldır. Mücmel ayetleri mufassal ayetler üzerinden anlamak daha kolay olacaktır. Aksi takdirde şer dürtülerin kuşatmasıyla İlahi Kelamla ilgili inancını yaralayacak gereksiz ve anlamsız şeyler düşünebilir.

Bu ayetten ayrıca Kur'an okuyacağımız ya da Mushaf'a tutacağımız zaman abdestli olmak gibi bir şartın olmadığını da anlamış oluyoruz. Zira Maide, 5/6 ayetinde "Namaza duracağınız zaman…" diye başlayan bir hitap var ve arkasından da abdest alma zorunluluğu getiriliyor. Aynı şart Kur'an okumak ya da Mushaf'a tutmak için olsaydı burada da "Kur'an okumaya başlayacağınız zaman…" hitabıyla abdest zorunluluğu getirilir ve arkasından şeytandan sığınma önerilirdi. Ayrıca "Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın" maktan kasıt her türlü ön yargılardan, geleneksel bilgi ve düşüncelerden, Kuran dışındaki yanlış algı ve

tasavvurlardan sıyrılarak adeta Rabbimizin terbiyesine girerek hikmetlerinden faydalanmak, samimi bir kul olarak okuma yapmak demektir.

99. (Ama) gerçek şu ki: İnanan ve yalnız Rablerine güvenen kimseler üzerinde (şeytanın) hiçbir etkisi yoktur.

100. Onun zorlayıcı gücü, kendisini dost edinenlere ve onu Allah'a ortak koşanlaradır.

101. Biz bir ayetin yerine başka bir ayet getirdiğimiz zaman, inkârcılar sana: "Sen bunu yalandan uyduruyorsun" derler. Oysa Allah kullarına ne mesaj indireceğini herkesten iyi bilmektedir. Aslında onların çoğu işin gerçeğini (ayetlerin yerine neden başka bir ayetin geldiğini) bilmezler. Bkz. 2/106 ve dipnotu

102. (Ey Muhammed!) de ki: "Ruhu'l-Kudüs (Cebrail), O Kur'an'ı inananların imanlarını sağlamlaştırmak, Müslümanlara doğru yolu göstermek ve onlara bir müjde olmak üzere Rabbinden hak olarak indirmiştir."

103. Andolsun ki biz, onların: "Kur'an'ı ona bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz. İma ettikleri kimsenin dili yabancıdır (Rumcadır). Bu Kur'an ise gayet açık bir Arapçadır.

Bkz. 24/4 ve dipnotu.

İnkârcılardan bazıları Kur'an'da dile getirilen mesajlara Hz. Peygamberin kendi "uydurmaları" gözüyle bakarken, bazıları da bunların ona Cebra veya Yaiş isminde Rum ve Hıristiyan olan bir köle tarafından öğretildiğini düşünüyordu. Bu tahminler bütünüyle spekülatif nitelikte olup herhangi bir değer ifade etmemektedir. Çünkü Kur'an'ın fesahat ve belagati karşısında hayretlerini gizleyemeyen Arap edip ve şairleri de çok iyi biliyorlar ki, ümmî olan yani daha önce herhangi bir ilahi kitap üzerinde çalışma yapmamış bulunan bir peygamberin ya da Arapça bilmeyen ve Rumca konuşan yabancı bir adamın böyle mükemmel ifadeler kullanması, cümleler kurması asla mümkün değildir.

104. Allah'ın ayetlerine inanmayanları (ve inanmamakta da ısrar edenleri), Allah elbette ki doğru yola iletmez. Üstelik onlar için elem dolu bir azap vardır.

105. Yalanı, ancak Allah'ın ayetlerine inanmayanlar uydurur. İşte onlar, yalancıların ta kendileridir.

106. Kalbi imanla dolu olduğu halde (dinden dönmeye) zorlananların dışında, her kim inandıktan sonra Allah'ı bırakıp göğsünü (kalbini) küfre açarsa, işte Allah'ın gazabı onların üzerinedir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.

107. Çünkü onlar dünya hayatını ahirete tercih etmişlerdir ve Allah, inkârcıları (inatları yüzünden) doğru yola iletmez.

Burada, mü'min olduğu halde zorla müşrik yapılmaya çalışılan fakat müşrik olmak istemediği halde baskılara dayanamayarak karşı tarafı yanıltmak için sadece diliyle inkâr ettiğini söyleyenlerin özel durumundan bahsediliyor. Rivayet edilir ki; Kureyş müşrikleri sahabelerden Yâsir ailesini zorla dinlerinden döndürmeye çalışır. Onlar imanlarından taviz vermeyince Yasir'i hemen oracıkta, anası Sümeyye'yi de ters istikamete giden iki ayrı deveye bağlayarak öldürürler. Bu duruma şahit olan oğlu Ammar daha fazla işkencelere dayanamayarak diliyle onların istediği şekilde inkâr eder. Bunun üzerine bu iki ayet arka arkaya nazil olur. O halde ne zaman ve nerede olursa olsun aynı durum söz konusu olursa Ammar'ın yaptığı gibi kişi diliyle taviz vererek işkence görmek ya da öldürülmekten kurtulabilir.

108. İşte onlar, (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) Allah'ın kalplerini, işitme ve görme duyularını mühürlediği kimselerdir. İşte, umursamazlık içinde hakkı göremeyen gafiller bunlardır.

109. Hiç kuşkusuz, ahirette hüsrana uğrayacaklar da bunlar olacaktır.

110. Sonra (bilmiş ol ki) muhakkak senin Rabbin, eziyet edildikten sonra hicret eden, sonra (Allah yolunda) cihada devam eden ve (böylelikle) güçlüklere göğüs gerenlerin yardımcısıdır. Hiç kuşkusuz Rabbin, bundan sonra da (iman edecekler için) çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.

Ayetin son cümlesindeki "min ba'diha/bundan sonra" ifadesi, hem bu ayet nazil olduktan sonra İslam'ı kabul ederek mü'minlerin safında yer alan erdemli insanlar için hem de kıyamete kadar gelecek olan mü'minler için kullanılmıştır. Yani inananlar, inandıklarını hayata geçirerek Kur'ânî bir hayat yaşadığı müddetçe Allah'ın her zaman onlar için hem bağışlayıcı hem de rahmet edici olacağı ifade edilmektedir.

111. O gün (kıyamette/mahşerde) herkes kendi başının çaresine bakacak, herkese yaptığının karşılığı tam olarak ödenecek ve kimseye haksızlık yapılmayacaktır.

112. Allah, (ibret için) şöyle bir şehri misal verir: (Bir şehir vardı) O (şehir halkı) güven ve huzur içindeydi. Oraya her taraftan bolca rızık akıyordu. Sonra onlar Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler de Allah kendilerine, yaptıkları şeyler yüzünden açlık ve korku elbisesini/karmaşasını tattırdı.

"Allah kendilerine, yaptıkları şeyler yüzünden açlık ve korku elbisesini/karmaşasını tattırdı" ifadesi açlığı ve korkuyu somutlaştırarak giysi şeklinde tasvir ediyor. Yani korku ve açlık onları bütünüyle kuşattı ne yiyecek bir şey bulabildiler ne de korkudan emin olabildiler. Bu temsil, Allah'ın insana bahşettiği sınırsız nimetlere karşı bilinçli ya da kasıtlı nankörlüğün, bir başka deyişle Allah'ın direktiflerine bilerek karşı çıkmanın, O'na meydan okumanın insanların başına sadece ahirette değil, bu dünyada da büyük felaketler getireceğini gösteriyor. Tefsir otoritelerinin çoğu bu şehrin Mekke olduğunu söylemektedir. Çünkü Mekke halkı Hz. Peygamberi yalanladılar, Allah'ın verdiği nimetlere nankörlük ettiler. Hz. Peygamberin ve inananların Medine'ye hicretinden sonra uzun zaman kıtlık yaşadılar.

113. Andolsun ki, onlara kendilerinden peygamber geldi de onu yalanladılar. Onlar zulmederlerken azap (Bedir savaşı ile) onları yakalayıverdi.

114. Artık Allah'ın size rızık olarak bahşettiği helal ve temiz olan nimetlerden yiyin. Eğer yalnızca O'na kulluk ediyorsanız, o zaman nimetinden ötürü (söz ve davranışlarınızla) Allah'a şükredin. Bkz. 2/168, 172, 3/92, 5/88

115. O, size ancak ölüyü, kanı, domuz etini, bir de Allah'tan başkası için kesilmiş olanı haram kıldı. Ancak kim de çaresiz kalırsa; (başkalarını tehlikeye düşürecek biçimde onların hakkına) saldırmamak ve haddi aşmamak şartıyla (isteksiz olarak bunlardan yiyebilir). Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz. 2/173, 5/3, 6/118-119, 121, 145

Allah'tan başkası adına kesilen hayvanın etini yemek haramdır. Eğer kesilen hayvan herhangi bir kişi adına ya da türbe namına kesiliyorsa Allah'ın adı da anılsa haramdır. Bir şey haramsa onu keserken ya da yerken Allah'ın adını anmak onu helal kılmaz. Kişiler adına kurban kesilemez. Ayet yoruma gerek duyulmayacak kadar açıktır.

"Kim çaresiz kalırsa" ifadesi ölmeyecek kadar ya da baskı karşısında zoru aşıncaya kadar yemeğe ruhsat veriyor. "Nasıl olsa ruhsatlık fırsat oluştu" deyip ölçüyü kaçırmamak gerekir. Zira bu konuda sınırı aşmak da haramdır. Evet" zaruretler haramları mubah kılar", ancak zarurette esas olan zorunluluktur. Zorunlu olanın dışında ölçüyü kaçırmak da haramdır

116. Dillerinizin uydurduğu yalana dayanarak: "Bu helâldir, bu da haramdır" demeyin, çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş oluyorsunuz. Kuşkusuz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler.

Bu ayette, Tevrat'ın orijinalindeki hükümleri bir tarafa itip kendi çıkarlarına göre, helal ve haram hakkında hüküm koyan Yahudiler uyarılıyor. Aynı uyarı bugün olduğu gibi bütün zaman ve toplumlar için de geçerlidir. Bir şeyin helal ya da haram olması tamamen Allah'ın yetkisindedir. Kimse Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını da helal edemez. Bu hadsizlik aynı zamanda Allah adına hüküm koymak anlamına gelir ki bu hem şirk olur hem de küfür. Onun için bu hadsizliği yapanların kurtuluşa eremeyeceği ifade ediliyor.

117. (Uydurulan yalanlarla elde edilen dünyalık menfaatler) az ve geçici bir avuntudan ibarettir. (Ahirette ise) onlara acıklı bir azap vardır.

118. Yahudilere de sana bildirdiğimiz şeyleri haram kılmıştık. Bununla biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar kendilerine zulmettiler. Bkz. 4/160, 6/146

"Sana bildirdiğimiz" ifadesiyle En'am 6/146. ayeti kastedilmektedir. Orada yalnızca o dönem Yahudilerine özgü yasaklar anlatılmaktadır. Yahudilere yasak olanlar her devirde geçerli olacak evrensel yasaklar değildi, azgınlıklarından dolayı sadece Yahudilere verilen bir kısıtlamaydı.

119. Sonra (bilmiş ol ki) muhakkak senin Rabbin, cahillik sebebiyle kötülük yapan, sonra da bunun ardından tevbe edip durumunu düzelten kimseler için de (bağışlayıcıdır). Şüphesiz Rabbin bundan sonra da (tevbe edenler için) elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

120. Hiç kuşkusuz İbrahim, yalan ve sahtelik taşıyan her şeyden yüz çevirerek Allah'ı birleyen, O'na yürekten bağlanan ve Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan bir önderdi. O, hiçbir zaman müşriklerden olmadı.

121. O, kendisini (peygamber) seçip dosdoğru bir yola yönelten (Allah'ın) nimetlerine (söz ve davranışlarıyla) şükreden bir kuldu.

122. Biz ona dünyada iyilik verdik. Şüphesiz o (yaptıklarından dolayı), ahirette de kendini dürüst ve erdemli kimselerin arasında bulacaktır.

Kur'an Hz. İbrahim'den sürekli övgüyle bahseder. Onun şirke karşı dik ve onurlu, inkârcılara karşı tavizsiz ve korkusuz, ilahi emirlere karşı kararlı ve sadakatli duruşu ve erdemli kişiliği mü'minler için örnek verilir. (Mümtehine 60/4) Ne var ki, başta Yahudiler ve Hıristiyanlar olmak üzere Müslümanlar da dahil hep Hz. İbrahim'le iftihar ettiler ama birçoğu onun inancına ve sadakatine maalesef bir türlü sahip olamadı.

123. Sonra da sana da vahyettik ki: "(Her türlü şirkten ve batıl inançtan uzak durarak) Hakka yönelen İbrahim'in dinine uy! Zira o (hiçbir zaman) Allah'tan başkalarına ilâhlık yakıştıranlardan olmadı."

124. Cumartesi (tatili), ancak (İbadetle emrolundukları Cuma'ya itiraz edip) bu konuda anlaşmazlığa düşen (Yahudiler) için farz kılındı. Elbette Rabbin, onların ihtilâf edip durdukları şeyler hakkında kıyamet günü, aralarında hükmünü verecektir.

Bkz. 2/65, 4/47, 154 ve dipnot, 7/163

Yahudilerin çoğu, Hz. İbrahim'in soyundan gelmiş olmalarına dayanarak kendilerinin "Allah tarafından seçilmiş kavim" olduklarını ileri sürmek suretiyle Hz. İbrahim'in gerçek dininden sapmışlardı. Kur'an'da sık sık işaret edildiği gibi bu sapmışlık; sadece İsrailoğullarına has olmak

üzere birtakım özel yükümlülükler, yasaklar ve kısıtlamalar getirmişti. İşte bu yükümlülüklerden biri de cumartesi günü her türlü işten, alışverişten uzak tutulmalarıydı.

125. (Ey Resul! İnsanları) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel yöntemlerle mücadele et! Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.

Güzel olan, güzel anlatılmalıdır. Din güzeldir, o halde güzel kelimelerle ve güzel üslupla anlatılmalıdır. Hz. Muhammed ve arkadaşları da öyle yapmışlardır. O, irşadında da ikazında da asla hiddet ve şiddet göstermemiştir. Zihinlerde oluşan şüphe ve tereddütleri her zaman büyük bir sabır ve anlayışla gidermeye çalışmıştır. Mekke'nin ele geçirilmesinden sonra bile nezaketi ve nezaheti elden bırakmamış, mütevazı tavrıyla, vakarlı duruşuyla binlerce insanın Müslüman olmasına vesile olmuştur. Onun için tebliğde esas doğru yöntem uygulamak ve temsildir. Temsil de güzel ahlaktır ve erdemli olmaktır.

126. (Ey inananlar!) Eğer (bir kimseyi) cezalandıracaksanız, size yapılanın misliyle cezalandırın. Eğer sabreder (ceza vermekten vazgeçer)seniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.

127. (Ey Resul! İnkârcıların yaptıklarına) sabret! (Bunun için Rabbinle irtibatını koparma! Çünkü) senin sabrın ancak Allah'ın yardımı iledir. İnkârcılardan yana (inanmıyorlar diye de) üzülme! Tuzak kurmalarından dolayı da kaygılanma (çünkü tuzaklarını Allah boşa çıkaracaktır)!

128. Muhakkak ki, Allah, kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan ve iyilik yapanlarla beraberdir.

17- İSRA SÛRESİ

İsra suresi Mekke döneminde inmiş olup 111 ayettir. 26, 32, 33, 57 ve 73-80. ayetler Medine döneminde nazil olmuştur. Sure adını, birinci ayette geçen ve "Geceleyin yürümek" anlamına gelen "İsra" kelimesinden almıştır. Ayrıca surenin 2-8 ve 101-104. ayetlerinde İsrailoğullarından söz edildiği için sureye İsrailoğulları anlamına gelen "Beni İsrail" suresi de denmektedir.

Sûrede İsrâ hadisesinden bahsedilir ve İsrailoğullarının yaptığı azgınlıkların ve arkasından yaşayacakları felaketlerin üzerinde durulur. Her insanın yaptığı işlerin kıyamet gününde açık olarak önüne konulacağı, hiç kimsenin bir başkasının günahını yüklenmeyeceği anlatılır. Yalnız Allah'a kulluk etme, anaya babaya iyi davranma, akrabaya, yoksullara ve yolda kalmışlara haklarını verme, cimrilikten ve israftan kaçınma gibi konular işlenir. Fakirlik korkusuyla çocukların öldürülmemesi, zinadan kaçınılması, cana haksız yere kıyılmaması, yetim malına yaklaşılmaması, ölçü ve tartıda hile yapılmaması, yeryüzünde kibirle yürünmemesi gerektiği ifade edilerek bunların Allah katında hoş görülmeyen davranışlardan olduğu bildirilir. Yine Sûrede İblîs'in Âdem'e secde etmekten yüz çevirip Allah'ın emrine karşı gelmesi ve kıyamete kadar insanları Allah'a imandan vazgeçirme isteği anlatılır, ancak onun erdemli kullara dokunamayacağı vurgulanır. Bütün insanların ve cinlerin birlik olsalar bile Kur'an'ın bir benzerini ortaya koyamayacakları anlatılır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Yüceliğinde sınır olmayan O (Allah) ki kulu (Muhammed')i bir gece, kendisine bazı ayetleri göstermek için Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götürdü. Muhakkak ki O, (evet) O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla görendir.

"İsra" sözcüğü "geçmek, gitmek, geceleyin yürümek" anlamındaki "s-r-y" kökünden gelir ve "gece yürütmek" demektir.

"Ayetler" terimi, Kur'an'da tekil ve çoğul olarak çok sık kullanılan bir terimdir. Kur'an'daki sureleri oluşturan kelime ya da cümlelere ayet ismi verilse de burada kendisiyle bir başka şeyin

varlığına ya da niteliklerine hükmedilen delil, açık alamet, simge, veri veya işaret anlamında kullanılmıştır.

"Aksa" sözcüğü, Kur'an'daki diğer örneklerde (Enfal 8/42, Meryem 19/22, Kasas 28/20, Yâsîn 36/20) olduğu gibi kenarında, uzak, dışında, öbür ucunda anlamlarına gelmektedir. Buna göre Mescid-i Aksa, Mekke Şehrinin dışında, uzağında, kenarında bir Mescid demektir.

Buradaki "Mescid-i Aksa" ifadesi Kudüs'teki mescidi işaret etmiş olamaz. Çünkü, bu ayet nazil olduğu zaman Kudüs'teki mescidin adı "Beytü'l-Makdis" ti. Yaklaşık 50 yıl sonra Abdülmelik b. Mervan Kudüs'ü fethedince mescidin ismini "Mescid-i Aksa" olarak değiştirmiştir.

Ayette bahsedilen göstergeler, mahiyetini ve detayını bizim bilmediğimiz özel delillerdir. İsra, Hz. Peygambere sanıldığı ve iddia edildiği gibi bedeniyle değil İsra 17/60. ayette de açıklandığı gibi rüyasında, ruhuyla yaptırılan bir yolculuktur.

2. Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik ve onu "Benden başkasını vekil (Rab) edinmeyin!" diyerek İsrailoğullarına doğru yol kılavuzu yaptık.

3. (Ey) kendilerini Nuh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımızın evlatları! Gerçek şu ki, (Nuh) çok şükreden bir kuldu.

4. Biz İsrailoğullarına kitapta (Tevrat'ta) hükmettik ki: "Muhakkak ki siz yeryüzünde iki defa bozgunculuk çıkaracak ve küstahça böbürlenip azgınlık yapacaksınız!"

5. Nihayet bu iki bozgunculuktan birincisinin vakti gelince (sizi cezalandırmak için) üzerinize, pek güçlü olan bazı kullarımızdan gönderdik. Onlar (sizi yakalamak için) evlerinizin arasına kadar sokuldular. (Bu,) yerine getirilmesi gereken bir vaad idi.

"Güçlü olan bazı kullarımız" ifadesi, M.Ö. 7. yüzyılda Filistin'i istila eden Asurlular veya onlardan yüz yıl kadar sonra Tevrat'ı ve Mescid-i Aksâ'yı yakıp İsrailoğullarının âlimlerini öldüren ve on binlerce insanı da tutsak alarak yurtlarından çıkaran Babilliler ile ilgili olabilir.

6. Sonra onlara karşı size tekrar egemenlik verdik. Mallar ve çocuklarla sizi güçlendirdik ve sayınızı daha da çoğalttık.

Ayetten anlaşıldığına göre, İsrailoğulları M.Ö.6. yüzyılın sonlarına doğru Babil esaretinden kurtulup, özgürlüklerine yeniden kavuşmuşlar ve kendi devletlerini kurmuşlardır.

7. Eğer, iyilik ederseniz, kendiniz için edersiniz, eğer kötülük ederseniz, o da kendiniz içindir. Çıkaracağınız diğer (ikinci) kargaşaya ilişkin cezanın vadesi gelince üzerinize salacağımız başka saldırganlar acınızın yüzlerinize yansımasına yol açarlar. İlk seferinde gelenlerin yaptıkları gibi Mescide (Beyt'ül-Makdis'e) girerler ve ele geçirdikleri her şeyi yerle bir ederler.

Ayette geçen "ikinci sefer", M.Ö. 168 yılında Beyt-i Makdis'in (Süleyman Mabedi'nin) Romalılar tarafından ya da M.S. 70'li yılında Titus tarafından yakılıp yıkılmasını ima etmektedir. Zira Titus katliamında mabed yerle bir edilmiş, geriye bugün "ağlama duvarı" diye anılan yarım bir duvar kalmıştı. Kudüs, M.S. 638 yılında Hz. Ömer tarafından fethedilmiştir. Kudüs, II. İslam Halifesi Hz. Ömer tarafından fethedildiğinde Bizans hâkimiyeti altında bulunuyordu.

8. (Tevbe ederseniz) umulur ki, Rabbiniz size merhamet eder, fakat siz (bozgunculuğa) dönerseniz biz de (sizi cezalandırmaya) döneriz. Biz, cehennemi inkârcılar için bir zindan kıldık.

9. Gerçekten bu Kur'an (insanları) en doğru yola götürür, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan mü'minler için büyük mükâfat olduğunu müjdeler.

10. Ahirete inanmayanlara da, kendileri için can yakıcı bir azap hazırladığımızı (bildirir).

11. İnsan (çoğu zaman) iyilik için dua ediyormuşçasına (kendi aleyhine olacak şekilde kızarak ya da anlamadan) kötülük için dua eder. Çünkü insan, (işin derinliğini düşünmeyecek kadar) acelecidir. Bkz. 2/216, 221, 10/11, 21/37

İnsan fıtratı gereği acelecidir (Enbiya, 21/37). Öfkelendiği ya da sıkıldığı zaman kıyametleri koparır. Zorluklara karşı direneceği yerde teslim olur. Yaptığı duanın hemen karşılık bulmasını

bekler. Hakkında hayırlı olsa bile hoşuna gitmeyen bir şeyi felaket olarak değerlendirir. Hayrı şer, şerri hayır zannederek iyiyle kötüyü birbirine karıştırır. Gereksiz ve zamansız beddualar ederek deşarj olmaya çalışır. Ticarette olduğu gibi peşin olanı sever. Bu yüzden her zaman dünya nimetlerini ahirete tercih eder. Dünyevileşmede o kadar ölçüyü kaçırır ki; Evrendeki mükemmel işleyişi görmesine rağmen ahiret nimetlerine şüphe ile yaklaşır ve onları sadece bir hayal gibi düşünür. Onun için de en büyük ve ebedi mükâfatların bulunduğu ahireti bırakır da dünyalık geçici ve oyuncak misali nimetlere değer verir.

12. Biz gece ile gündüzü varlığımızın ve yetkin gücümüzün iki somut göstergesi olarak yarattık. Sonra Rabbinizin lütfu peşinde koşasınız ve yılların sayısı ile takvim hesabını bilesiniz diye geceyi karartarak gündüzü aydınlık yaptık. İşte biz her şeyi ayrıntılı biçimde anlattık. Bkz. 25/61-62, 28/71-73, 36/37-38

Yani "gök cisimlerinin belli yörüngelerde sistematik olarak hareket etmelerini sağladık ki, günlerin, ayların, mevsimlerin ve yılların sayısını ve hesabını yapabilesiniz." Güneşe bakarak saatin kaç olduğunu, aya bakarak hangi ayda olduğunuzu, mevsimlere bakarak da yılların sayısını bilebiliriz.

13. Her insanın yaptıklarını kaydeden hayat defterini (Hard Diskini) boynuna taktık. Kıyamet günü herkes için onu, (önünde) açılmış olarak (dünyada yaptıklarını) bulacağı bir kitap (hayat filmi) halinde çıkaracağız. Bkz. 4/123, 23/62, 52/16, 75/12-14, 99/7-8

Aslında ayetin ilk cümlesi "her insanın kuşunu, kendisinin boynuna bağladık." şeklinde tercüme edilmesi gerekirdi, ancak daha iyi anlaşılsın diye biz bu şekilde tercüme ettik. Çünkü Cahiliye döneminde insanlar kuşların uçuşlarından kaderlerinin belirlendiğine inanırlardı. Kur'an bu batıl inancı yıkarak onların anlayacağı üslupla her insanın kaderinin kendi çabasına bağlı olduğunu ve herkesin ancak kendi yaptıklarına göre muamele göreceğini bildiriyor.

14. (Ve o gün ona şöyle diyeceğiz:) "(Şimdi) oku sicilini (seyret yaşadıklarını). (Çünkü) bugün kendi hesabını kendin görecek durumdasın!"

15. Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtmışsa yine kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr bir başkasının suç (ve günah) yükünü yüklenmez (ve onunla yargılanarak azap görmez). Ve biz, (uyarıcı olarak) bir resul göndermeden (günahları sebebiyle hiçbir kimseye ve hiçbir topluma) azap etmeyiz. Bkz. 16/25, 29/13, 35/18

Allah'ın Peygamber göndermediği toplumlar var mı? "…Hiçbir toplum yoktur ki içlerinden bir uyarıcı çıkmamış olsun." (Fatır 35/24) Bu uyarıcı kimselerin illa da Kur'an'da adı geçen ya da tarihte peygamber olarak bilinen kimselerden olması gerekmez. Bir toplumun içinden iyiyi ve kötüyü anlatan, zulmü ve haksızlığı ortadan kaldırmaya çalışan ve toplumun huzuru için erdemli çalışmalar ortaya koyan birileri çıkmışsa onlar da Allah'ın dininin yardımcılarıdır. Allah'ın yasalarının savunucusu olmak, kötülüğü engellemek ve hayır adına topluma istikamet vermek için illa da peygamber olmak gerekmez. Nitekim bütün iradeleri yöneten ve yönlendiren Allah'tır.

16. Biz bir toplumu (yaptıkları yüzünden) helak etmek istediğimizde, o toplumun servet ve nimetle şımarmış seçkinlerini yöneticiler yaparız da onlar orada bozgunculuk çıkarırlar. Böylece o toplum cezayı hak eder, bunun ardında biz de orayı yerle bir ederiz.

17. Biz Nuh'tan sonra gelen nice nesilleri (yaptıkları kötülükler yüzünden) helak ettik. Kullarının günahlarını hakkıyla bilen ve gören olarak Rabbin yeter.

18. Kim geçici dünyanın mutluluğunu isterse dilediğimiz kimselere orada dilediğimiz kadar nimet veririz. Fakat (dünyalık nimetlerle şımararak yaptığı kötülüklere karşılık) sonra onu cehenneme yollarız, o da horlanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak oraya girer.

Bkz. 11/15-16, 42/20

19. Kim(ler) de inanmış olarak ahireti ister ve orası için gereği gibi çalışırsa, işte onlar da çalışmalarının karşılığını tam olarak göreceklerdir!

Bkz. 2/201

Bu arada hatırlatmak gerekir ki; dünya için çalışanlara dünyalıkları verilirken, âhiret için çalışanlar dünya nimetlerinden mahrum kalmayacaktır. Onlar dünya-ahiret dengesini gözeterek hem dünya hem de ahiret nimetlerinden yararlanacaklardır. Öyle olsaydı "Ey Rabbimiz! Bize bu dünyada da âhirette de iyilikler ver…!" (Bakara 2/201) diye dua etmezdik.

20. Rabbinin lütfundan her birine; (dünyayı isteyenlere de ahireti isteyenlere de) veririz. Rabbinin lütfu (kimseden) kısıtlanmış değildir (kim ne isterse ve ne için çalışırsa karşılığını alır).

21. Bak, onların kimini kimine (rızık ve makam bakımından) nasıl üstün kıldık. Muhakkak ahiret, ulaşılacak dereceler bakımından daha büyüktür, elde edilecek faziletler bakımından da daha üstündür.

"Faddale" terimi Kur'an'da çok sık tekrarlanır. Genelde üstün kılmak ve kıymet vermek anlamlarına gelen "Faddale" kelimesi burada, dünya hayatında "rızık ve makam bakımından farklı ve üstün olmak" anlamında kullanılmıştır. Ayetin ikinci cümlesinde ulaşılacak dereceler ve elde edilecek faziletler bakımından esas üstünlüğün basit, değersiz ve iğreti dünya nimetleri konusunda değil, Allah'tan başka kimsenin sınırlarını ve hususiyetini bilemediği tahayyül dahi edemeyeceğimiz nitelikte güzel nimetlerin ahirette olduğuna vurgu yapılmaktadır.

22. Allah'la beraber başka (varlıkları) ilah edinme, yapayalnız ve horlanmış olarak oturup kalmayasın!

Burada hitap Hz. Peygamberin şahsında bütün insan soyunadır. Yani Allah'a inandığın halde ondan başka varlıklara Allah'ın özelliklerini yükleyerek kulluk etme! "Benim gibi zavallı, günahkâr bir kişiyi Allah huzuruna nasıl kabul eder?" deyip de Allah'la direkt diyaloğa geçmek yerine araya başka şeyleri ya da başkalarını sokma! Allah senin içindedir. Sen sadece onun kulusun. İyi de olsan kötü de olsan seni Allah'a senden başka kimse yaklaştıramaz, günahlarının affedilmesine kimsenin gücü yetmez, bağışlanmana kimselerin iltiması katkı sağlayamaz. Bu konuda kararlı olacak, adımını atacak, elini uzatacak, yüreğini açacak, tutarlı duruş sergileyecek olan sensin.

23. Rabbin ancak kendisine kulluk etmeni ve ana-babaya iyilikte bulunmanı emretmiştir. Onlardan biri ya da ikisi senin yanında yaşlanırsa, onlara "öf!" bile deme! Onları sakın azarlama! Onlara hep güzel ve iç açıcı sözler söyle!

24. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: "Ey Rabbim! Beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et!"

25. (Bu öğütlere karşı) içinizde olanı en iyi Rabbiniz bilmektedir. Eğer dürüst ve erdemli kimseler iseniz, şunu bilin ki Allah kötülüklerden tevbe edenlere karşı son derece bağışlayıcıdır.

26. Akrabaya (yakınında bulunanlara), yoksula ve yolda kalmışa haklarını ver! (Elindeki imkânları) gereksiz yere saçıp savurma!

Bkz. 16/90 ve dipnotu

27. (Servetlerini, zamanlarını, imkân ve yeteneklerini) boş yere saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Unutmayın ki Şeytan Rabbine karşı nankörlük etmiştir (böyle yapmakla siz de Rabbinize karşı nankörlük etmiş olursunuz).

28. Rabbinden gelecek olan bir rahmeti (darlık ve sıkıntı içindeyken) beklerken (ihtiyaç sahiplerine) ilgi gösteremeyecek durumda isen; o zaman hiç değilse onlara gönül alıcı ve yumuşak bir söz söyle.

Fakir ve yoksul olan sahabelerden bazıları, kendi gelirleri kâfi gelmediği için Hz. Peygamberden de ek destek alırlardı. Hz. Peygamber bazen onlara verecek bir şey bulamazdı ve utancından yüzünü başka tarafa çevirip görmemezlikten gelerek mahcubiyetini gizlemeye çalışırdı. Onlar da bunu Hz. Peygamberin kendilerinden usandığının bir ifadesi olarak yorumlarlardı. Ayette geçen "onlara gönül alıcı ve yumuşak bir söz söyle" ifadesi sadece Peygamberimize değil aynı zamanda bütün insanlara bir mesajdır.

29. Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme! Sonuna kadar açıp büsbütün varını yoğunu da ortaya koyma! Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın. Bkz. 25/67

Yani Allah'ın verdiği nimetleri paylaşman ve infak etmen gerekirken cimri olma! Hesapsız ve düşüncesiz harcamalar yaparak savurganca davranma ve infak ederken de elindekileri sıfırlama! Cimrilik edersen kınanırsın, savurganca davranırsan pişman olursun, infak adına da olsa her şeyini bağışlarsan çaresiz kalırsın. İyisi mi, her konuda olduğu gibi orta yolu tercih etmek, aşırılıklara, ifrat ve tefrite düşmemek bir Müslümana yakışacak en güzel davranıştır.

30. Kuşkusuz Rabbin, dilediğine rızkı bolca verir ve (dilediğine) kısar. Çünkü O, gerçekten kullarından haberdardır, onların hallerini görendir (kime ne için ne kadar vereceğini ve bundaki hikmeti bilendir).

31. Fakirlik korkusu ile çocuklarınızı öldürmeyin. Onlara da size de rızkı biz veririz. Kuşkusuz onları öldürmek büyük bir günahtır/suçtur.

Bu ayet; ekonomik sıkıntılar sebebiyle, yoksulluk ve fakirlik endişesiyle; "bakamam, okutamam, mutlu edemem, üstesinden gelemem ya da rahatım, düzenim ve güzelliğim bozulur, gençliğim elden gider" kaygısıyla kürtaj gibi doğru olmayan yollarla çocukların dünyaya gelmesini engellemenin ne kadar büyük bir günah olduğunu ifade ederek inananları ikaz etmektedir.

32. Zinaya yaklaşmayın! Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur.

"Zinaya yaklaşmayın" ifadesiyle bu ayet, yalnız zinayı değil, aynı zamanda zinaya zemin oluşturan, cinsel arzuları körükleyen ortamlarda bulunmayı ve cinsel iştahı kabartacak davranışlar sergilemeyi de yasaklayarak zinaya sevk edici sebepleri tümden ortadan kaldırmayı amaçlamıştır.

33. Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın! Kim haksızlığa uğramış olarak öldürülürse, biz onun aile temsilcisini (kısas hakkını istemeye) yetkili kıldık. Ama o da "cana karşılık can" sınırlarını aşmasın! Çünkü (dinin verdiği yetki ile) kendisine zaten yardım edilmiştir.

Öldürülen kişinin velisi katilin öldürülmesini talep edebilir. Ancak ona mahkeme yoluyla devletin karar vermesi gerekir. Yoksa herkes katili öldürmeye ve kendi intikamını almaya kalkarsa kan davaları başlar, düzen bozulur ve anarşi çıkar. "Cana karşılık can sınırlarının aşılmaması" katil bulunamadı diye yakınlarından herhangi birinin öldürülmemesidir.

34. Erginlik çağına erişinceye kadar yetimin malına ancak (o malı koruyup çoğaltmak için) niyetlerin en güzeli ile yaklaşın. Ahde vefa gösterin (sözünüzü tutun ve yapılan sözleşmelere uyun)! Çünkü (verdiğiniz sözlerden, yaptığınız sözleşmelerden) muhakkak sorguya çekileceksiniz.

35. Ölçtüğünüz zaman ölçüyü tam yapın ve doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlı, sonuç bakımından daha güzeldir.

36. Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme! Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan (o peşine düştüğün şeyden) sorumlu tutulacaktır. Bkz. 49/12

37. Yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü sen ne yeri yarabilirsin ne de boyca dağlara erişebilirsin.

38. Bütün bu (sayıla)nlar, Rabbinin katında asla hoş görülmeyen (çirkin) davranışlardır.

39. Bunlar, Rabbinin sana, doğrunun ve eğrinin ne olduğuna dair vahiy (yoluyla) bildirdiği hikmetlerdendir. Allah ile birlikte başka ilâh edinme! Sonra kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.

40. Rabbiniz erkek çocukları size seçip ayırdı da kendisine meleklerden kız çocukları mı edindi? Gerçekten çok büyük (ve çirkin) bir söz söylüyorsunuz. Bkz. 2/116, 5/17, 9/30, 19/88, 43/15, 53/21, 72

41. Andolsun ki biz, onlar düşünüp öğüt alsınlar diye bu Kur'an'da farklı şekillerde gerçekleri açıkladık. Fakat (inatları yüzünden) bu onların sadece kaçışlarını artırıyor.

42. De ki: "Eğer onların iddia ettiği gibi, Allah'la beraber (başka) ilâhlar olsaydı, o zaman bu ilahlar Arş'ın sahibi olan Allah ile boy ölçüşmenin yolunu arayacaklardı."

43. Allah, her türlü eksiklikten uzaktır, onların söylediklerinin ötesindedir, yücedir.

44. Yedi kat gök, yer ve buralardaki varlıkların tümü O'nu tesbih eder (O'nun verdiği vazifeyi icra eder). Evrendeki her varlık, O'nu överek tesbih eder (aldığı görevi yerine getirir), fakat siz bu varlıkların tesbihini (ne yaptıklarını) anlayamazsınız. Hiç kuşkusuz O, kullarına karşı çok müsamahalıdır (ceza vermekte acele etmez), çok bağışlayandır. Bkz. 2/29, 7/206, 21/20, 23/17, 41/12, 65/12, 71/15-16

"Tesbih etmek", sadece "suphanallah, elhamdülillah, Allah'u ekber" şeklinde zikretmek anlamına gelmez. Hareket etmek ve çalışmak anlamlarına da gelen tesbih, bütün varlıkların hayatlarını kapsamaktadır. Allah'ın verdiği görevi ifa eden her varlık tesbih halindedir. Güneşin doğuşu, dünyanın dönüşü, yıldızların kayışı, şimşeğin çakışı, bülbülün ötüşü, bulutların çöküşü, yağmurun yağışı, suyun akışı, ağaçların duruşu, horozların ötüşü, köpeklerin havlayışı ve hatta kıyametin kopuşu, ölüm meleğinin can alışı bile bir tesbihtir. Kendi doğal ortamlarında vazifelerini icra eden bütün bu varlıklar, ortaya koydukları performansla hem tesbih ederler ve hem de Allah'ın büyüklüğü konusunda insanlara mesaj verirler. Yani burada konu edilen tesbih: bütün canlıların sorumluluklarını kusursuz olarak yerine getirdiğidir. İnsana da düşen bu kusursuz düzen içerisinde diğer canlılar gibi görev ve sorumluluklarını yerine getirmek, Rabbini tesbih etmektir.

45. Kur'an okuduğun zaman, (hakkı anlamaya niyetli olmadıkları için) seninle ahirete inanmayanların arasına (gözle) görünmeyen (manevi) bir perde çekeriz.

46. Onların kalplerini (kötü niyetlerinden dolayı) onu anlamalarına mâni olacak şekilde bir kılıfla kaplarız ve kulaklarının işitme yeteneğini zayıflatırız. Bu yüzden, Kur'an okurken ne zaman Rabbinin tek bir ilah olduğundan söz etsen nefretle arkalarını dönüp giderler. Bkz. 6/25, 39/45

Hakka karşı inkâra şartlanmış ve küfrü tercih etmiş olanların, inanmamakta direnmeleri, onların gerçekleri duymak konusunda kulaklarında bir ağırlık ve Hakkı kavramak mevzuunda kalplerinde bir basiretsizlik oluşturur. Bu inatçı yaklaşımları onların ilahi mesajları kavramalarına engel olur. Hakikate karşı kör ve sağır davranmaları onlar için mazeret değildir, aksine kendi tercihlerinin doğal bir uzantısıdır. Buradaki ayetler aslında bu durumu dile getiriyor. Kalplerinin, kulaklarının bu anlamda iş görmez duruma gelmesi onların tavırlarından kaynaklanmaktadır.

Yoksa onlar hakkı kavramaktan mahrum kalsınlar diye Allah onlara maksatlı bir şekilde akıl tutulması ve basiret bağlanması yaşatmaz.

47. Onlar seni dinlerlerken hangi maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken de o zalimlerin (senin hakkında): "Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediklerini çok iyi biliyoruz. Bkz. 21/3, 41/26

48. (Ey Resul!) Bak, senin için (sihirbaz, kâhin, mecnun gibi) ne türlü benzetmeler yaptılar da saptılar. Artık onların doğru yolu bulmaya güçleri kalmamıştır. Bkz. 25/9

49. Ve onlar (bir de şöyle) dediler: "Biz kemik ve toz haline dönüştükten sonra diriltilerek yaradılışın yeni bir aşamasına mı geçeceğiz?"

50. De ki: "(Şüphe mi var?) İster taş olun ister demir (mutlaka yeniden yaratılacaksınız)!

51. Yahut aklınızca, diriltilmesi daha da imkânsız gibi gelen başka bir varlık olun, (yine de diriltileceksiniz.)" Diyecekler ki: "Peki bizi hayata tekrar kim döndürecek?" De ki: "Sizi ilk defa yaratan (kimse O döndürecek)!" Bunun üzerine başlarını sana (alaylı bir tarzda) sallayacaklar ve "Ne zamanmış o?" diyecekler. De ki: "Yakın olsa gerek!"

52. O gün (Allah) sizi çağıracak ve siz de O'nun çağrısına saygıyla uyacaksınız ve (dünyada) çok az bir süre kalmış olduğunuzu sanacaksınız. Bkz. 23/112-116

53. (Mü'min) kullarıma söyle: "(İnancı ne olursa olsun insanlara) sözün en güzel olanını söylesinler. Çünkü şeytan aralarına fesat sokar. Muhakkak ki, şeytan insanın apaçık düşmanıdır!

54. Rabbiniz sizi daha iyi bilir. (Durumunuza göre) dilerse size merhamet eder, dilerse sizi cezalandırır. (Resulüm!) Biz seni onlara (zorlayıcı) bir vekil olarak göndermedik.

55. Ve Rabbin göklerde ve yerde bulunan kimseleri çok iyi bilmektedir. Andolsun, peygamberlerden her birine diğerinden farklı olarak üstün nitelikler verdik. Tıpkı, Davud'a (rahmetimizin bir belirtisi olarak) Zebur'u verdiğimiz gibi. Bkz. 2/136, 253, 2/285, 3/84

"Göklerde ve yerde bulunan kimseler" ifadesi, dünyanın dışındaki gezegenlerde de hayatın olabileceğine ve oralarda da bizim gibi varlıkların yaşayabileceğine işaret etmektedir.

"Peygamberlerin bir kısmının bir kısmına üstün kılınması", aldıkları vahyin ağırlığına, yüklendikleri misyonun etki sahasına göre farklıdır. Mesela Hz. Peygamberin dışındaki peygamberler zamana ve bölgeye peygamber olarak gönderilmiş iken Hz. Muhammed bütün âleme ve sonunu bilemediğimiz bir zamana peygamber olarak gelmiştir. "Ulu'l-azm" dediğimiz büyük peygamberler, Nuh, İbrahim, Musa, İsa ve Hz. Muhammed bu özellikleriyle diğer peygamberlerden farklıdırlar. Hatta ayetin sonunda geçen "Davud'a da Zebur'u verdik" ifadesi bu hususu teyit etmektedir. Ancak ümmetlere düşen, peygamberleri farklılıklarıyla ve özellikleriyle yarıştırmak değil, onların tebliğ ettikleri ve örnekliğiyle onlar gibi yaşamaya çalışmaktır.

Hz. Davud, İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Hem peygamberdi hem de hükümdar. Soy bakımından Yakup Peygamberin Yehûda adlı oğluna dayanır. Hz. Süleyman'ın babasıdır. Kudüs'te doğdu ve orada yaşadı. Kendisine İbrani dilinde Zebur kitabı verildi. Sesi çok güzel ve tesirliydi. İsmi Kur'an'da on altı yerde geçmektedir.

Ayette özellikle Hz. Davud'un ve Zebur'un zikredilmesi. Kureyş kabilesi Hz. Peygamberle mücadelede Yahudilerden yardım isteyince, onlar da "Musa'dan sonra peygamber, Tevrat'tan sonra da kitap gelmemiştir." demelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu özel ifade hem peygamber hem de hükümdar olan Hz. Davud'un hükümdarlığına değil de Zebur'e dikkatlerin çekilmesi, üstünlüğün makamda, servette, mülkte, şöhrette değil ilim ve hikmette olduğunu göstermektedir. Bu konuda Nisa suresi 4/163 ayetine ve açıklamasına da bakabilirsiniz.

56. De ki: “O’ndan başka kendilerine tanrısal özellikler vehmettiğiniz (ve Allah yerine onlardan yardım dilendiğiniz) varlıkları çağırın. (Göreceksiniz ki) onlar, başınızdaki sıkıntıyı ne kaldırabilecek ne de değiştirebilecekler.” Bkz. 27/59, 34/22

57. Onların yalvardıkları (Mesih ve Üzeyir gibi daha sonradan da azizleştirilmiş) kim varsa hepsi, “hangimiz daha yakın olacağız” diye Rablerine daha yakın olmak için vesile ararlar, O’nun rahmetini umarlar, azabından korkarlar. Çünkü onun azabı gerçekten sakınılması gereken korkunç bir şeydir!

“Vesile aramak” araya birilerini sokmak değil, Allah’a daha yakın olmak için onun rızasını kazanacak bir iş yapmak, sorumluluk bilinciyle onun isteklerini hayata geçirmek, Allah’ı memnun edecek bir faaliyette bulunmak, doğaya, çevreye ve insanlığa faydalı bir eser meydana getirmektir.

58. (Yoldan çıkmış) ne kadar millet/toplum varsa hepsini kıyamet gününden önce (günahkârca gidişinden ötürü) ya ortadan kaldıracağız ya da şiddetli bir azapla cezalandıracağız. Bu hüküm, varlık kanunlarının kaydedildiği kitapta evrensel bir yasa olarak yazılmıştır.

59. (Kureyş toplumunun iman etmek için istediği) o mucizeleri göndermekten bizi alıkoyan da yoktur. Ancak bu mucizeleri, evvelki ümmetler yalanladılar (yine imana gelmediler). Biz, Semûd kavmine, açık bir mucize olarak o dişi deveyi verdik ve (onu öldürdüler de) bu yüzden zalim oldular. Hâlbuki biz, o mucizeleri, ancak (ahiret azabından) korkutmak için göndeririz. Bkz. 7/73, 26/141

60. Hani (peygamberliğin ilk yıllarında) sana demiştik ki: “Muhakkak Rabbin, (ilmiyle, kudretiyle) insanları çepeçevre kuşatmıştır (kimsenin sana zarar vermesine müsaade etmeyecektir)!” Sana gösterdiğimiz o rüyayı/müşahedeyi de Kur’an’da lânetlenmiş bulunan ağacı da sırf insanları sınamak için vesile yaptık. Biz onları (o ağaçla) korkutuyoruz. Fakat bu, sadece onların büyük azgınlıklarını (daha da) artırıyor.

Burada bahsi geçen rüya/müşahede, 1. ayette geçen ve “Gece Yolculuğu” nu izleyen İsra olayında Hz. Peygambere bazı ayetlerin gösterilmesidir. Ancak İsra olayındaki bu müşahedenin bedenle gerçekleştiğini iddia etmek yanlış olur. Çünkü ayette “rü’ya” kelimesi kullanılıyor ki bu kelime “müşahede, rüya, temaşa anlamlarına gelmektedir. Nitekim bazı ayetler Hz. Peygambere uykudayken vahyolunmuştur. Bu hadiseden sonra Hz. Peygambere iman edenlerin bir kısmı dinden dönmüş, bir kısmı ise imanını arttırmıştı. Nesnel realitesi bakımından mahiyeti itibariyle birtakım şüphelere yol açma özelliği taşıdığı için “insanları sınamak” ifadesiyle Allah bu olayı bir imtihan vesilesi yapmıştır. Ancak Hz. Peygamberin bu olayda bedeniyle seyahat ettiğini iddia etmek dinden dönenlerin sayısını daha da artıracaktır.

Kur’an’da lânetlenen ağaç” ise, Saffat 37/62, Duhan 44/43 ve Vakia 56/52 surelerinde cehennemin tezahürlerinden biri olarak sözü geçen “Zakkum” ağacıdır. Ayetteki anlam örgüsü içinde ağaç, açıkça cehennemin kendisini simgelediği için, “lanetli” yahut “lânetlenmiş” ağaç olarak nitelendirilmektedir.

61. Hani meleklere: “Âdem’e secde edin” demiştik, onlar da secde etmişlerdi. Yalnız İblis secde etmemiş ve “Hiç ben, çamurdan yarattığın kimseye secde eder miyim?” demişti. Bkz. 2/34 ve secde ile ilgili dipnot, 7/12, 18/50, 20/116, 38/76

62. İblis dedi ki: “Şu benden üstün kıldığına da bir bak. Yemin ederim ki, eğer bana kıyamet gününe kadar mühlet verirsen, onun soyunu, pek az bir bölümü dışında, kontrolüm altına alacağım.”

63. Allah buyurdu ki: “Defol git! Ancak, haberin olsun ki, onlardan sana uyanlarla beraber hepinizi bekleyen ceza, yaptıklarınızın tam karşılığı olmak üzere, cehennem olacaktır!”

64. (Haydi) “Onlardan gücünün yettiğini sesinle yoldan çıkar. Atlıların ve yayalarınla onların üzerine yürü. Servet ve evlat edinirken onlara ortak ol. Onlara (yalan yere) vaatlerde bulun.” Zaten Şeytanın vadettiği her şey sadece akıl çelmek içindir.

"Sesinle" ifadesi "vesvese ve fısıldama" anlamlarında kullanılmıştır. Şeytanların insanların göğsüne seslenmesi vesvese ve fısıldama şeklinde anlatılmıştır. "İnsanların kalplerine kötü düşünceleri fısıldayan sinsi vesvesecinin şerrinden Allah'a sığınırım." (Nas 114/4-5)

"Atlıların ve adamlarınla onların üzerine yürü" demek; "var gücünle ve bütün entrikalarınla yüklen" demektir.

"Servet ve evlat edinirken onlara ortak ol." Yani servetlerini haram yollardan, haksız kazançtan elde etmeleri için çaba sarfet, evlatlarını da haram yollara sevk etmek için onları ayart anlamındadır.

65. "Şüphesiz ki benim (erdemli) kullarım üzerinde senin hiçbir etkin olmayacaktır. (Onlara) vekil olarak Rabbin yeter!" Bkz. 15/40

Şeytanın etkisi sadece kendisine uyanlar için geçerlidir. Bu da şeytana uyanların iradelerinin zayıflığından ve niyetlerinin kötülüğünden kaynaklanmaktadır. "Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur." (Hicr 15/42) "(Şeytanın) inanan ve yalnız Rablerine güvenen kimseler üzerinde hiçbir etkisi/hâkimiyeti yoktur." (Nahl 16/99)

66. Rabbiniz odur ki, lütfundan nasip arayasınız diye sizin için denizde gemiler yürütüyor. O, size karşı gerçekten çok merhametlidir.

67. Denizde size bir sıkıntı dokunduğunda bütün taptıklarınız (sizi yüzüstü bırakıp) kaybolur, yalnız Allah kalır (size yardım edecek). Fakat karaya (çıkarıp) sizi kurtarınca (yine) sırt çevirirsiniz. İnsan pek nankördür. Bkz. 3/191, 4/103, 10/12, 39/8

"Bütün taptıklarınız kaybolur" ifadesi, Allah'tan başka yalvarıp yakardığınız hiçbir varlığın size herhangi bir yardımının olamayacağı anlamına gelir. "Yalnız Allah kalır (size yardım edecek)" ifadesinin de "Yetiş ya Gavs…, Medet yâ…, Şefaat yâ…" gibi yakarışların şirk koşmaktan başka hiçbir işe yaramayacağını îma eder.

68. (Acaba denizden çıktıktan sonra) kara tarafında sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden veya üzerinize taş yüklü bir kasırga göndermeyeceğinden emin misiniz? Sonra kendinize bir vekil de bulamazsınız.

69. Yahut O'nun, sizi bir kez daha denize gönderip üzerinize bir kasırga yollayarak, inkâr etmiş olmanız sebebiyle sizi boğmayacağından emin misiniz? Sonra, bundan dolayı sizin adınıza bize hesap soracak hiç kimse de bulamazsınız.

70. Andolsun ki biz, Âdemoğlunu (pek çok meziyetlerle donatarak) üstün konuma getirdik. Ona karada ve denizde (çeşitli araçlarla yolculuk yapma imkânı) bahşettik. Onu tertemiz besinlerle rızıklandırdık ve onu yarattığımız akıllı varlıkların pek çoğundan üstün kıldık.

Allah burada insanoğluna bir hatırlatma yapıyor: "Diğer canlılardan çok daha farklı meziyetlerle donatıldın, ulaşım konusunda hiçbir canlıya lütfedilmeyen yetenekler sana verildi, özel ve temiz besinlerle rızıklandırıldın, her bakımdan akıllı varlıkların en üstünü kılındın. Güneş, yıldızlar, ay, dünya ve dünyadaki bütün canlı cansız varlıklar senin emrine âmâde edildi." Acaba neden? Bütün bunlar sana hizmet ederken senin yapman gereken hiçbir şey yok mu? Eğer sadece yemek-içmekse, gezmek tozmaksa, çoğalıp yaşamaksa maksadın bunu hayvanlar zaten yapıyor. Böyle bir maksat için Allah sana bu kadar değer vermişse o taktirde diğer canlılara haksızlık yapmış (hâşâ) demektir. Öyle ya, diğer canlılarda olduğu gibi amaçsız, ilkesiz, sorumsuz, bilinçsiz bir hayatın olacak ama her şeyin tasarruf hakkı sana verilecek ve bütün canlılar sana hizmet edecek. İnsanoğlu hiç zaman kaybetmeden başını iki elinin arasına alarak hızlıca düşünmeli ve yaratılışıyla örtüşen bir kişilik ortaya koyarak diğer canlılardan farkını ispat etmelidir ki Rabbimizin nazarında bir önemi, değeri olsun.

71. Biz o gün bütün insanları önderleri ile birlikte (huzurumuza) çağıracağız. Kimin kitabı (Hard Diski) sağ taraftan verilirse, onlar kitaplarını sevinerek okurlar (seyrederler) ve zerre kadar haksızlığa uğramazlar.

72. Her kim bu dünyada (gerçekleri görmede) kör olarak yaşamış ise, işte o ahirette de (oranın güzelliklerini görmede) kör olacak, hatta yol bulmadaki şaşkınlığı (dünyadan) daha da beter olacak. Bkz. 20/124-127

73. (Bu inkârcılar,) az kalsın, sana vahyettiğimiz (Kur'an) dışında birtakım sözler uydurup bize yakıştırman (ve Kur'an'ın ayetleriymiş gibi insanlara okuman) için seni fitneye düşüreceklerdi. (Bunu başarabilselerdi) o zaman seni dost edineceklerdi.

Bu ayet, müşriklerin Hz. Peygambere karşı hazırladıkları entrikaları dile getiriyor. Bu entrikaların başında onların Hz. Peygamberi Allah'ın kendisine vahyettiği gerçeklerden saptırıp, O'nun adına iftirada bulunmasını sağlamaktı. Kureyş müşrikleri, Hz. Peygambere bir uzlaşma teklifinde bulunarak, onların kabile tanrılarını tanımasını ve bu tanımayı da Allah'a dayandırmasını istiyorlardı. Buna karşılık da onun peygamberliğini kabul edeceklerini vaad ediyorlardı.

74. Eğer senin imanını perçinlememiş olsaydık, belki de onlara biraz olsun eğilim gösterecektin.

Hz. Peygamberi hedef alan bu ayetlere bakıldığında vahiyden uzak kalan insanın Hak yoldan kopmasının ne kadar kolay olabileceği anlaşılıyor. Öyle ya vahiy ile beslenen ve doğrudan Allah'tan direktif alan bir peygamberin bile müşriklere meyletme tehlikesi varsa, ya sıradan bir insanın eğilim göstermesi çok daha kolay olmaz mı? Demek ki aynı imana sahip olmak için Hz. Peygamberi besleyen Kur'an'la beslenmek, onun ahlakıyla ahlaklanmak gerekir. Eğer besin kaynağımız aynı olursa duruşumuz, tavrımız ve kararlılığımız da aynı olur.

75. O zaman da hayatın ve ölümün azabını katlayarak sana tattırırdık. Sonra da kendine bize karşı bir yardımcı bulamazdın.

76. (Ey Resul!) Seni (ikna edemediklerini görünce) o yerden (Mekke'den) sürüp çıkarmak için taciz etmeye çalışacaklar. Bu durumda, onların kendileri de orada pek fazla kalamayacaklar (helak olacaklar).

77. Senden önce gönderdiğimiz resullerimiz için izlediğimiz yol da buydu (onları da yerlerinden çıkaranlar helak olmuştu). Bizim kanunlarımızın uygulanmasında hiçbir sapma ve bozulma bulamazsın.

78. Güneşin (tepe noktasına gelip batıya doğru) kaymasından, gecenin kararmasına kadar (belli vakitlerde) gereği gibi namazı ikame et. Bir de şafak ışığının toplandığı vakitte sabah (namazı) okuyuşunu, unutma ki sabah okuyuşu, (insanı her tür mânevî) algıya açık hâle getirir. Bkz. 2/238, 11/114, 30/17-18

Ayette belirtilen beş vakit namazdır. "Güneşin zevalinden sonra" öğle ve ikindi namazları, "gecenin kararmasına kadar" akşam ve yatsı namazları, şafağın ışığının toplandığı vakitte sabah namazı işaret edilmektedir. Bu ayet, beş vakit namazı anlatırken aynı zamanda; "gün boyu, daima Rabbini hatırda tutarak, O'dan kopmadan, O'nun çizdiği yoldan ayrılmadan, yörüngesinden çıkmadan hayatına devam et" mesajı vermektedir.

İnsan üzerinde etkileri olması bakımından bu zaman dilimlerinin kendilerine has hususiyetleri vardır. Çünkü gecenin gelişi ve karanlığın çöküşü, aydınlığın doğuşu ve karanlığın açılması, güneşin tepe noktasına gelip Batıya kayması insan kalbini ürpertir. Bütün bu durumlarda insan evrenin şaşmayan yasaları üzerinde düşünüp, değerlendirme yapar. Şafak ışığının toplandığı vakitte, fecrin aydınlığında, ruhu okşayan meltemleri de daha sakindir ve daha vecd içindedir. Onun için bu vakitlerde ikame edilen namazlar çok bereketli olur ve insan üzerinde derin etkiler bırakır.

Tefsircilerin çoğunun ifadesine göre sabah namazının meşhûd (şahitli) oluşu, gece ve gündüz meleklerinin bu namazın kılınışında hazır bulunmalarındandır. Gece melekleri bu namaza hazır

bulunduktan sonra görevlerini gündüz meleklerine devrederler. Ayrıca "açık ve net" anlamına da gelen "meşhûd" sözcüğü, sabaha yakın zaman diliminde insan duyularının mânevî hazzını almaya en açık ve duruca düşünmeye en hazır olduğunu anlatır.

79. Geceleyin yalnız sana mahsus bir armağan olarak (uykuna ara vererek) namaz ikame et. Umulur ki Rabbin seni övgüye değer bir makama yükseltir. Bkz. 73/20, 76/26

"Teheccüd" sözlükte, "uykuyu terk etmek, uyuduktan sonra uyanıp kalkmak" anlamında bir kelimedir. Gece uykusu bölünerek, gece yarısından sonra kalkıp kılınan namazlara "Teheccüd namazı" denir. "Teheccüd namazı" Hz. Peygamber için vacip, bizim için nafile bir ibadettir.

"Makâm-ı Mahmud, övülmüş makam" dan kasıt, Hz. Muhammed'e Allah tarafından vatan olarak tahsis edilen Yesrib (Medine') dir. Zira "makam" sözcüğü Kur'an'da genelde "konaklama, yaşama ve ikamet yeri" olarak geçmektedir. "…Orası ne kötü bir konaklama yeridir." (Furkan 25/66), "Orası ne güzel bir yerleşme ve ikamet yeridir." (Furkan 25/76) "Kuşkusuz takva sahipleri güvenli bir yerde olacaklardır" (Duhan 44/51) "O münafıklardan bir grup da demişti ki: "Ey Yesrib (Medine) halkı! Artık burası sizin için durulacak makam (yer) değil, haydi (hemen ayrılıp evlerinize) dönün! ..." (Ahzab 33/13) Bu ayetlerden de anlıyoruz ki; Hz. Peygambere vaad edilen yer Medine'dir ve Allah'ın vaadi daha sonraki zamanda gerçekleşmiş ve Medine Hz. Peygamberin övülmeyi hak eden vatanı olmuştur. Nitekim bu düşünceyi bir sonraki ayet de teyit etmektedir.

80. Ve şöyle niyaz et: "Ey Rabbim! (Gireceğim yere) doğruluk ve esenlik içinde girmemi sağla! (Çıkacağım yerden de) beni doğruluk ve esenlik içinde çıkar! Katından bana yardımcı bir kuvvet ver!"

81. Ve yine de ki: "Değişmeyen gerçek (hak) geldi, sahte ve tutarsız olan (batıl) yıkılıp gitti. Zaten sahte ve tutarsız olan er geç yıkılıp gitmek zorundadır!"

82. Biz Kur'an'dan, inananlar için şifa ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. O (Kur'an, inatları yüzünden), zalimlerin ancak yıkımını artırıyor. Bkz. 9/125, 10/57 ve açıklaması, 41/44

83. İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer. Kendisine kötülük dokununca da umutsuzluğa düşer.

84. De ki: "Herkes kendi varlık yapısına/kabiliyetine/istidadına/mizacına göre iş yapar. Şu hâlde içinizden kimlerin en doğru yolda olduğunu bilen (ve hangi yolun izlenmesi gerektiğine karar veren) Rabbinizdir." Bkz. 11/121-122

85. Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin emrindedir. (Onun hakkında) size çok az bilgi verilmiştir."

86. Andolsun ki, eğer isteseydik sana vahyettiğimizin tamamını giderirdik (senin hafızandan silerdik) ve onun sana tekrar verilmesi için (bize hesap soracak) bir kimse de bulamazdın.

87. Ancak Rabbinden bir rahmet olarak böyle yapmadık. Çünkü O'nun sana olan lütfu ve ihsanı büyüktür.

88. De ki: "Andolsun ki, görünen ve görünmeyen bütün iradeli varlıklar bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine de destek olsalar, yine onun benzerini getiremezler." Bkz. 2/23, 10/38, 11/13

Bu ayet, Kur'an'ın inkârcıları âciz bırakmanın ve onlara meydan okumanın en kapsamlı ifadesidir. Burada Kur'an'ın sadece bilinen edebi şekillerden farklı olması, hiçbir beşerin ulaşamayacağı derecede fesâhat ve belâğatin zirvesinde olan bir nazım, tertip ve telif güzelliğine sahip olması kastedilmiyor, aynı zamanda Kur'an'ın işlediği konular, ortaya koyduğu üslup, muhteva zenginliği, bilim ve akılla çelişmemesi, ilmi hakikatleri ortaya koyması, insan idrakini aşan geçmiş ve geleceğe ait haberler ihtiva etmesi ve bunların doğru çıkması, kalplerde meydana getirdiği deruni ve manevi tesirli öğretileri, insanın ferdi, sosyal, manevi ve ahlaki bütün problemlerine çözüm getirmesi ve bunlar gibi daha pek çok özelliği kastediliyor.

89. Andolsun ki, biz bu Kur'an'da insanlara her türlü misali değişik şekillerde açıkladık. Yine de insanların çoğu ancak inkârda direttiler.

90. Dediler ki: "Sen, bizim için yerden bir kaynak fışkırtmadıkça sana asla inanmayacağız."

Allah inkârcıların inanması için yerden su kaynakları fışkırtmaya gerek duymadı ama Hz. Peygambere inananlar asırlarca sonra onun parmaklarının arasından su fışkırtmasını başardı. Hz. Peygamberin böyle uydurma mucizelere ihtiyacı yok. Peygamberimizin mucizesi Allah'ın ona gönderdiği Kur'an'dır ve o da bütün zenginliğiyle aramızdadır. Kur'an'a inananların başka mucizeye ihtiyacı yoktur.

91. "Ya da sana ait hurmalıkların ve üzüm bağların olmalı ve bunların arasından ırmaklar akıtmalısın."

92. "Veya iddia ettiğin gibi göğü parçalara ayırıp başımıza düşürmelisin ya da Allah'ı ve melekleri kefil (olarak karşımıza) çıkarmalısın."

93. "Yahut altından bir köşkün olmalı veya göğe çıkmalısın. Ancak (gökten) okuyacağımız bir kitabı bize indirmedikçe senin göğe çıktığına asla inanmayız!" De ki: "Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece Resul olan bir beşerden başka ne olabilirim ki?" Bkz. 25/7-8, 26/187

94. İnsanlara doğru yol rehberi (olan Kur'an) geldikten sonra ona inanmamalarının tek gerekçesi, onların: "Allah bir insanı mı peygamber olarak gönderdi?" demeleri olmuştur.

"Allah bir insanı mı peygamber olarak gönderdi?" ifadesi, aynı zamanda Hz. Peygamberi hayattan koparıp bulutların üzerine taşıyan ve onu insanüstü bir varlık olarak gören bir kısım Müslümana da bir mesajdır. Fussılet 41/6 ve Kehf 18/110. ayetlerinde "De ki: "Ben ancak sizin gibi bir insanım..."" buyruğu da bu manada dikkate alınmalıdır. Allah'ın insanlara göndereceği elçinin insan olmasından ve onların arasından çıkmasından daha doğru ne olabilir? Hz. Peygamberi hem bir model ve hem de arkadaş bir peygamber olarak göremeyen bazı Müslümanlar Hz. Muhammed'i fevkalbeşer bir varlık olarak gördükleri için maalesef ondan ve onun getirdiği mesajdan gerektiği gibi faydalanamamıştır.

95. De ki: "Eğer yeryüzünde, yurt tutup dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten bir melek peygamber indirirdik." Bkz. 6/9, 23/24

96. De ki: "Sizinle benim aramda şahit olarak Allah yeter. Çünkü O, kullarından hakkıyla haberdardır, onları hakkıyla görendir."

Yukarıdaki ayetlerde Hz. Peygamberden istenilenler; sağlıksız, tutarsız, sorumsuz, menfi bir zihinsel tutumu yansıtmaktadır. Talep edilenlerin hiçbiri iyi niyete dayalı değil, tamamen inadına Hakka karşı direnme ile alakalıdır. Kur'an'ın başka muhtelif yerlerinde açıkça dile getirilen inkârcıların bu tutumu yalnızca belli bir tarihsel döneme has olmayıp bütün zamanlar için geçerlidir. Nitekim Hz. Peygamber'den önceki peygamberlere karşı da aynı alaycı ve inatçı tavırlar sergilenmiştir. Hatta Kur'an'ın pek çok yerinde ifade buyrulduğu gibi çok sayıda peygamber isyankâr toplumlar tarafından katledilmiştir.

97. Allah (niyet ve eylemlerine göre) kimi doğru yola iletirse işte o, doğru yolu bulmuştur. Kimi de (yaptıkları yüzünden) sapıklıkta bırakırsa, böyleleri için O'nun dışında dostlar bulamazsın. Onları kıyamet günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzüstü dirilteceğiz. (Onların) varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi dindikçe, onlar için çılgın ateşi canlandıracağız.

Bkz. 2/18 ve dipnotu, 171 ve açıklaması, 6/39, 8/22, 20/125

98. İşte onların cezaları budur. Çünkü ayetlerimizi yalanladılar ve: "Biz kemik ve toz haline dönüştükten sonra diriltilerek yaratılışın yeni bir aşamasına mı geçeceğiz?" dediler.

99. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın onları kendi suretleri (eşkâlleri) üzere yeniden yaratacak güce sahip olduğunu ve onları yeniden diriltmek için bir gün sona ereceğinde kuşku bulunmayan bir süre koyduğunu kavrayamıyorlar mı? Ama zalimler inkârcılıktan başkasını kabullenmez.

Bkz. 36/81, 40/57, 46/33

100. Onlara de ki: "Rabbimin rahmet hazineleri sizin elinizde olsaydı, bu hazineler tükenir kaygısı ile kesinlikle cimrilik eder (kimseye bir şey vermez)diniz. Zaten insan son derece cimridir."

Bkz. 4/53, 64/16, 70/18-19

Çevremiz bu ayete uyan örneklerle doludur. Adam, yedi nesline yetecek varlığa sahip ama hala toplamanın ve biriktirmenin peşinde. Üstelik helal haram demeden… Yaş seksenlere merdiven dayamış ama torununu, torununun çocuklarını düşünecek kadar sözüm ona duyarlı. Etrafında yüzlerce insan açlık sınırının altında yaşarken o hâlâ devşirmeye devam ediyor. Oysa kendisine emanet edilenler, torunlarına bırakılsın diye verilmemiş, yakınlarından başlayarak fakirlere, yoksullara, dara düşmüş kimsesizlere verilsin diye emanet edilmiş ama o bu emaneti sahiplerine teslim etmek yerine torunlarına bırakmayı düşünüyor. Oysa bu emanete ihanettir, fakirin hakkını gasp etmektir, dara düşmüş garibanı sırtından vurmaktır, en önemlisi nimetin gerçek sahibi olan Allah'a saygısızlıktır.

101. Andolsun, biz Musa'ya apaçık dokuz mucize verdik. İsrailoğullarına sor (sana anlatsınlar): Hani Musa onlara gelmiş ve Firavun da ona: "Ben senin kesinlikle büyülendiğini biliyorum ey Musa!" demişti.

Kur'an'da bu ayetle beraber Neml sûresi 27/12 ayetinde Hz. Musa'ya dokuz ayet/dokuz mucize verildiği ifade edilmektedir. Hz. Musa'ya verilen dokuz mucize: 1- Asasının ejderha olması (Şuara, 26/32), 2- Elini koynuna sokarak ışık vermesi (Şuara, 26/33), 3- Denizin yarılarak yol olması (Şuara 26/63), 4- Taştan on iki pınar fışkırması (A'râf 7/160, Bakara 2/60), 5- Tur Dağının İsrailoğullarının üzerine kaldırılması (Bakara 2/63), 6- Gökten kudret helvası ve bıldırcın sunulması (Bakara 2/57, Taha 20/80), 7- Konuşmasındaki sıkıntının giderilmesi (Taha 20/25-35), 8- Çekirge, ekin böceği, kurbağa ve kan yağması (A'râf 7/133), 9- Ürünlerde aşırı derecede noksanlığın başlamasıdır (A'râf 7/130).

102. (Musa Firavuna dedi ki:) "Bu mucizelerin, göklerin ve yerin Rabbi tarafından gönderildiğini kesin olarak biliyorsun. Ey Firavun! Ben de senin kesinlikle bütünüyle ziyan içinde olduğunu biliyorum!".

103. Bunun üzerine (Firavun) onları yurtlarından sürmek istedi, biz de onu yanındakiler ile birlikte (yaptıkları yüzünden) denizde boğduk.

104. Arkasından İsrailoğullarına şöyle dedik: "Bu topraklarda oturun, ahiret günü gelince hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz."

"Bu topraklarda oturun" ifadesi, Kudüs için söylenmiştir. Zira Firavun zulmünden kaçarak Kızıldeniz'den karşıya geçen İsrailoğulları uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Filistin'e yerleşmiştir. İsrailoğullarının Mısır'a dönmesi Hz. Yusuf zamanında gerçekleşmiştir.

105. Biz, Kur'an'ı, hakça bir düzeni gerçekleştirmek için indirdik. O da bütün hakikatleri ihtiva ederek (ihtiyaçlara cevap verecek şekilde) muhatabına ulaştı. Seni de (bu Kur'an ile) ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Bkz. 2/119, 25/56, 33/45, 34/28, 35/24, 48/8

106. Kur'an'ı insanlara sindire sindire (ağır ağır) okuyasın diye bölümlere ayırdık ve (gerektikçe) bölüm bölüm indirdik. Bkz. 25/32

Bu ayetler, Kur'an'ın hakikatleri ihtiva etmek konusunda yeterli olmadığını ve aynı zamanda anlaşılmasının imkânsız olduğunu iddia edenlere bir cevaptır. Allah, hem "bugün sizin dininizi kemale erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım" (Maide, 5/3) diyecek hem de eksik kitap gönderecek. Kamer, 54/17'da "Andolsun Biz, Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık…"ve Meryem 19/97'de "Biz onu senin dilinle kolaylaştırdık…" buyuracak hem de anlaşılmayan bir mesaj gönderecek. Olacak iş midir? Herkes Kur'an'ı olması gerektiği gibi anlayamayabilir ama Kur'an her sınıftan insana yolunu gösterecek, imanını güçlendirecek, ahlakını zenginleştirecek ve manevi olgunluğa ulaştıracak sadelikte gelmiştir. Arapça gelmiş olması anlaşılması için bir problem değildir. Kur'an'ın ilk muhatapları Arapça konuştuğu için Arapça gönderilmiştir. Yusuf sûresi 12/2'de "mubîn" ifadesi kullanılıyor. Kur'an'ın "mubîn" olması, mesajın hem rahat anlaşılması ve hem de her dile dönüştürülebilir olmasıdır.

107. De ki: "Ona ister inanın ister inanmayın (bu tutumunuz, Kur'an'ın hak kitap olduğunu değiştirmez). Şu bir gerçektir ki (bu Kur'an'ı tanımadan) daha önce kendilerine ilim verilmiş olan (dürüst ve erdemli Yahudi ve Hıristiyan)lara Kur'an (ayetleri) okunduğu zaman derhal yüzüstü secdeye kapanırlar.

108. Ve derler ki, "Rabbimizin şanı yücedir, O'nun verdiği söz (elçinin gelmesi ve Kur'an'ın inmesi) kesinlikle gerçekleşmiştir."

109. İşte (böyle) ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar ve (Kur'an okuyarak Allah'tan yana gösterdikleri bilinç ve duyarlılık) onların saygı ve sakınmasını artırır.

110. De ki: "(Rabbinize) ister 'Allah' diye dua edin, ister 'Rahman' diye yalvarın. Hangisiyle dua ederseniz edin (yeter ki dualarınıza birilerini karıştırmayın), nihayet (O birdir ve) en güzel isimler/sıfatlar O'nundur." Duanda sesini pek yükseltme, çok da kısma. İkisi arasında bir yol tut.

111. Ve de ki: "Bütün övgüler, çocuk edinmeyen, egemenliğinde ortağı bulunmayan, acizlikten ötürü herhangi bir yardıma, yardımcıya ihtiyaç duymayan Allah'a mahsustur." İşte, O'nu (hep böyle) yücelterek an!

18- **KEHF SÛRESİ**

Kehf sûresi Mekke döneminde inmiş olup 110 ayettir. Sure adını dokuzuncu ve diğer ayetlerde geçen ve "mağara arkadaşları" anlamına gelen "Ashâb-ı Kehf" den almıştır.

Sûrede insanların hangisinin eylem bakımından daha güzel olduğunu tespit için yeryüzünün çekici hale getirildiği anlatılmakta, putperestliğe karşı çıkan ve öldürülmekten korkup bir mağaraya sığınan birkaç gençle ilgili Ashâb-ı Kehf kıssası yer almaktadır. Allah'ın meleklere Âdem'e secde etmeleri yönündeki buyruğuna İblîs'in uymadığı, Mûsâ ile kendisine rahmet ve hikmet verilmiş olan bir kişinin kıssası anlatılmaktadır. Zülkarneyn kıssasına da yer verilen sûrede Ye'cûc ve Me'cûc gibi saldırgan ve zalim toplulukların kıyamette azapla karşılanacağına temas edilmektedir. Allah'ı ve âhireti inkâr edenlerin, Allah'ın ayetlerini ve elçilerini alaya alanların dünyadaki çabalarının boşa gideceği ve ahirette acıklı bir azaba uğrayacakları, iman edip iyi davranışlarda bulunanların ise Adn ve Firdevs cennetlerine girecekleri bildirilmektedir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Bütün övgüler Allah'ın hakkıdır. O (Allah) ki, kuluna bu Kitabı indirdi ve onun anlaşılmasını zorlaştıracak hiçbir tutarsızlığa yer vermedi. Bkz. 3/99, 7/45, 86, 11/19, 14/3, 20/107, 108, 39/28

2-3-4. (Allah onu) katından gelecek şiddetli bir azap ile (inanmayanları) uyarmak, faydalı eylemlerde bulunan mü'minleri içlerinde ebedi kalacakları güzel mükâfat yurdu olan (cennet) ile müjdelemek ve "Allah, bir çocuk edindi" diyenleri de (korkutup) sakındırmak için dosdoğru bir kitap kıldı.

5. (Allah çocuk edindi diyenlerin) bu konuda ne kendilerinin bilgisi vardır ne de atalarının. Bu ağızlarından çıkan ne ağır bir sözdür! (Gerçekte) onların söyledikleri ancak yalandan ibarettir.

Müşrikler "melekler Allah'ın kızlarıdır" iftirasıyla Allah'a çocuk isnat ediyordu, Hıristiyanlar İsa Allah'ın oğludur diyerek İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia ediyordu, Yahudiler ise Uzeyr Allah'ın oğludur diyerek Allah'ı baba, Uzeyr'i oğul makamına koyuyordu. Bu ayet, bütün bu iddiaları kökünden reddetmektedir.

6. Şimdi onlar bu söze (Kur'an'a) inanmıyorlar diye üzülerek kendini helâk mi edeceksin?

Bkz. 15/97, 26/3

7. İnsanların hangisinin eylem bakımından daha güzel olduğunu tespit edelim diye, yeryüzünde olan şeyleri, ona süs yaptık.

Bkz. 67/2, 76/2

8. Muhakkak ki biz, zamanı gelince yeryüzünün bütün göz alıcı yeşilliklerini kesinlikle kupkuru bir toprak haline getireceğiz.

9. Ne o, (Ey Resul!) yoksa sen, (sadece) Ashâb-ı Kehf ve Rakım'ı mı bizim ibret verici delillerimizden sandın?

"Kehf, dağda bulunan mağara, "rakım" ise içinde mağara bulunan dağ ya da vadi demektir. Menkıbeye göre, Allah'ın varlığına ve birliğine inanan ve bu inançlarını açıkça dile getirip putperestliğe karşı çıkan ve öldürülmekten korkan Efesli bir grup genç, inançlarıyla örtüşen bir hayat sürdürmek için köpekleriyle beraber insan gözünden ırak bir mağaraya sığınır ve orada yatar uyurlar. 25. ayette de görüldüğü gibi 309 yıl civarında mucizevî bir uykuya daldıkları söylense de bu konuda 26. âyette "Onların (orada) ne kadar kaldığını en iyi Allah bilir…" ifadesi mağarada ne kadar kaldıklarıyla ilgili kesin bir şey söylemenin doğru olmayacağını göstermektedir. Ama anlatılan kıssadan ve alışveriş için verdikleri paradan da anlaşılıyor ki 300 yıl civarında mağarada kalmışlardır. Ne kadar sürdüğünün farkında olmadıkları bu uykudan uzun bir zaman geçtikten sonra uyanırlar ve içlerinden birini yiyecek bir şeyler satın alması için şehre gönderirler. Genç adamın alışveriş için kullanmak istediği paranın üzerindeki Dekyanus'un resmini gören şehir halkı adamın bir hazine bulduğunu sanarak kendisini devrin hükümdarına götürürler ve böylece Mağara İnsanlarının ve mucizevî hayatlarının serüveni ortaya çıkmış olur. İşte bu mağara adamlarının hayat hikayesini anlatan ayetler: …

10. Hani o genç yiğitler mağaraya sığınmışlardı da "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluşa ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır" demişlerdi.

11. Bunun üzerine biz de nice yıllar onların kulaklarını (dış dünyaya) kapatmış ve onları uyutmuştuk.

12. Sonra iki gruptan hangisinin ne kadar uyuduklarını doğru olarak hesap edebileceğini belirlemek üzere onları uyandırmıştık.

Bu iki grup, inananlar ve inkârcılardır. Bütün bu yaşananlardan ilahi kudretin tecellisine tanık olan mü'minler imanlarını artıracak, Allah'ın varlığına, kudretine, ahiretin geleceğine ve insanların hesap vermek ve ebedi bir hayata başlamak üzere yeniden dirileceğine inanmayan kişiler de akıllarını işletme ve Allah'ı anlama konusunda yeniden düşünme imkânı bulacak.

13. Biz (şimdi) sana onların kıssalarını doğru olarak anlatıyoruz. Onlar Rablerine inanmış bir grup gençti. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık.

14. Kalplerini öyle sağlamlaştırmıştık ki, doğrulup (birbirlerine): "Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir. Biz asla O'ndan başkasına kulluk etmeyeceğiz, yalvarıp yakarmayacağız, (eğer böyle bir şey yaparsak) çok çirkin bir şey yapmış oluruz!"

15. "Şu bizim halkımız var ya, işte onlar O'ndan (Allah'tan) başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduklarına dair açık (ve ikna edici bir) delil göstermeleri gerekmez miydi? Öyleyse Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?"

16. (İçlerinden biri dedi ki:)" Mademki onlardan ve Allah dışındaki taptıklarınızdan yüz çevirip kenara çekildiniz, hadi mağaraya sığının ki, Rabbiniz rahmetini size ulaştırsın ve sizi durumunuza göre ruhlarınızın ihtiyaç duyabileceği şeylerle donatsın!"

"Mirfak" terimi burada "yararlanılan, destek alınan şey" anlamında kullanılmıştır. Ama yararlanılan şey maddi değil, manevidir. Çünkü genç adamlar, Allah'tan başka varlıkları ve dünyalıkları bütünüyle terk edip inzivaya çekilmek istemişlerdir. Dolaysıyla burada yararlanılan şeyin maddeden çok mana ile ilgisi vardır. Yani Allah, ülfetten uzlete çekilen genç adamlara rahmetini lütfederek işlerini kolaylaştırmıştır. Ashâb-ı Kehf, aralarında geçen bu konuşmadan sonra uzun zaman sürecek olan uykuya dalmışlardır. Bundan sonraki ayetler onların uykudaki hâllerini tasvir etmektedir.

17. (Eğer orada olsaydın) görecektin ki, doğan güneş mağaralarının sağına sapıyor, batan güneş ise sol tarafa kayıyordu. Böylece mağara tabanının geniş bir alanına dağılmış olarak uyudukları halde güneşten rahatsız olmuyorlardı. Bu olay, Allah'ın mucizelerinden biridir. Allah kimi (iyi niyetinden dolayı) doğru yola iletirse, o doğru yolu bulur. O kimi de (kötü niyet ve eyleminden dolayı) sapıklıkta bırakırsa, artık onun için asla yol gösteren bir dost bulamazsın.

18. Uykuda oldukları halde, sen onları uyanık sanırdın. Biz onların sağa sola dönmesini sağlıyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu (ön ayaklarını) uzatmış (yatmakta idi.) Onlarla aniden karşılaşsaydın, (heybetlerinden dolayı) mutlaka yüz çevirip kaçardın ve (gördüklerin yüzünden) için korku ile dolardı.

19. Böylece, aralarında bir sorgulama yapsınlar (ve diğer insanlara ibret olsunlar) diye onları dirilttik (uyandırdık). İçlerinden bir sözcü dedi ki: "Ne kadar kaldınız?" Dediler ki: "Bir gün veya günün bir (kaç saatlik) kısmı kadar kaldık." Dediler ki: "Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz birinizi şu gümüş para ile kente gönderin de baksın; (şehir halkından) hangisinin yiyeceği daha temiz ve lezzetli ise ondan size bir rızık getirsin. Ayrıca, çok nazik davransın (da dikkat çekmesin) ve sizi(n bulunduğunuz yer)i hiç kimseye sezdirmesin."

"Aralarında bir sorgulama yapsınlar diye onları dirilttik" ifadesi; A. İmran 3/27; Enam, 6/95; Yunus, 10/31; Rum, 30/19 ayetlerinde "(Allah) Ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarır" söylemiyle aynı anlamda; hayatı yaratmayı, onu ortadan kaldırmayı ve daha sonra yeniden var etmeyi planlayanı işaret etmektedir.

20. "Çünkü onlar sizi ele geçirirlerse ya öldüresiye taşlarlar yahut kendi inanç sistemlerine döndürürler. O zaman da bir daha asla kurtuluşa eremezsiniz."

21. Böylece, (insanları) onların durumundan haberdar ettik ki Allah'ın (insanları yeniden yaratacağı) sözünün gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasından şüphe edilmeyeceğini bilsinler. (Fakat onlar meseleyi böyle ele alacakları yerde) kendi aralarında o (mağarada uyuyanların) durumunu tartışmaya başladılar. Bazıları: "Onların üzerine (hatırasına) bir bina (anıt) yapın. Çünkü (onların durumunu biz bilemeyiz) Rableri onları daha iyi bilir" dediler. Fakat görüşleri ağır basanlar ise: "Mutlaka onların üstüne (hatırasına) bir mescid yapacağız" dediler (ve mağaranın kapısının önünde bir mescid yaptılar).

Hâlbuki anıt yapmayı düşünmek ya da mescid yapmaya teşebbüs etmek yerine bu insanların hayat hikayesini düşünüp ibret alarak, asırlarca önce ölmüş olan insanların yeniden diriltileceği günün muhasebesini yapmak çok daha doğru olacaktır.

22. Kimileri (Ashâb-ı Kehf 'in sayıları hakkında): "Onlar üç kişi idi, dördüncüleri köpekleridir" diyecekler, kimileri "beş kişi idiler, altıncıları köpekleridir" diyecekler. (Bu sözler) karanlığa taş atmaktır. Kimileri de "yedi kişi idiler, sekizincileri köpekleridir" diyeceklerdir. De ki: "Onların sayısını hepimizden daha iyi Rabbim bilir. Onları pek az (insan) dışında kimse bilemez." O hâlde, onlar hakkında (Kur'an'ın sana aktardığının) dışında kimse ile münakaşa etme ve bu konuda ileri geri konuşanlardan da hiçbir bilgi isteme!

Burada esas olan Ashâb-ı Kehf 'in sayılarını, kimliklerini, zamanını, şartlarını bilmek değil; onlar üzerinden anlatılan kıssa ile hayatı, ölümü, ölümden sonraki yeniden dirilmeyi düşünmek ve zamanın beşerî algılama tarzı içindeki izafiliğini dile getiren bu mesajdan ders çıkarmaktır.

23. Hiçbir şey hakkında sakın: "Yarın şunu yapacağım" deme!

24. (Bunun yerine:) "İnşaallah (ancak Allah dilerse yapacağım de). Böyle (İnşaallah) demeyi unuttuğunda ise Rabbini an ve: "Umarım ki, Rabbim beni şimdikinden daha doğru davranışa muvaffak kılar" de.

"İnşaallah" tan kasıt, her şeyin Allah'ın dilemesiyle olmasının bilinmesidir. Evet, insan her şeyi kendi iradesiyle yapar ama ona yapma iradesini veren Allah'tır. Onun için bir şeye niyet etmeden ya da o işi yapacağını söylemeden önce "Allah dilerse yapacağım" demelidir. Bu ifadeyi illa da Arapça olarak "inşaallah" şeklinde söylemek gerekmez. Esas olan Allah'ın dilemesini dile getirmek ve o bilinçle hareket etmektir.

25. (Bazıları) onların mağaralarında üç yüz yıl kaldı(ğını) söyledi, bazıları da buna dokuz yıl daha ilâve etti.

26. De ki: "Onların (orada) ne kadar kaldığını en iyi Allah bilir. Göklerin ve yerin gizli gerçekleri (yalnızca) O'nun elindedir. O ne güzel görür ne güzel işitir! Onların O'ndan başka koruyucusu, kayırıcısı yoktur. O egemenliğine hiç kimseyi ortak etmez!"

27. Sana vahyedilen Rabbinin kitabını oku. O'nun sözlerini değiştirecek hiçbir kimse yoktur. O'nun dışında sığınabileceğin başka bir kimse de bulamazsın.

28. Ve Rablerinin hoşnutluğunu umarak sabah akşam O'na dua eden (mazlum, dışlanmış, ezilmiş, fakir ve fakat erdemli kimse)lerle beraber sen de candan sabret ve dünya hayatının cazibesine kapılıp da sakın gözlerini onların üzerinden ayırma! (İyi ve güzel olanı terk ederek yalnızca) bencil arzularının peşine düştüğü için kalbini zikrimize karşı duyarsız kıldığımız, işinde aşırı giden kimseye uyma!

Sırf Rablerinin hoşnutluğunu umarak sabah akşam O'na yalvaran fakirleri, mazlumları, yoksulları ve zayıf mü'minleri inkârcılar istiyor diye yanından uzaklaştırma! Bu dava maddiyat,

menfaat davası değil gönül davasıdır, bu dava servet davası değil sadakat davasıdır, bu dava şöhret davası değil sohbet davasıdır. Garip müminleri yanından uzaklaştırdığın takdirde sana iman edeceklerini söyleyen bu kendini beğenmiş inkârcı ekâbir takımının teklifine uyma ve böyle bir şeyi de asla düşünme! "… (Sen fakirlerle berabersin diye ekâbir takımı iman etmese de) onların hesabından sana bir sorumluluk düşmez ve senin hesabından da onlara bir şey düşmez. Bu yüzden onları kovarsan zalimlerden olursun. (En'am 6/52)

29. Ve de ki: "(Kur'an) Rabbinizden gelen bir Haktır. Artık dileyen iman etsin, dileyen küfre sapsın." Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatacaktır. (Susuzluktan) feryat edip yardım dilediklerinde, erimiş maden tortusu gibi yüzleri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilecektir. O ne kötü bir içecektir! Orası ne kötü bir barınaktır!

30. Fakat iman edip de imanın gereklerini yerine getiren dürüst ve erdemli davrananlara gelince; elbette biz güzel iş yapanların mükâfatını asla zayi etmeyeceğiz.

31. İşte bu kimseler için; altlarından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınırlar, ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyerek tahtlar üzerinde otururlar. O ne güzel bir ödüldür ve orası ne güzel bir barınaktır.

Ahiret konusunda bütün Kur'ânî tasvirlerde olduğu gibi, burada da inananlara verilecek olan cennet nimetlerini betimleyen bir temsil vardır. Dünya hayatında inançlarının gereği olarak ortaya koydukları dürüst ve erdemli çalışmaların karşılığında, Tevbe 9/111, Zümer 39/35, Nahl 16/96, Nur 24/38, Necm 53/31 ve daha pek çok ayette de ifade buyrulduğu gibi inananlara kendi emeklerinin üstünde nimetler bahşedilecektir. Yani yapılan iyiliğin durumuna göre Allah onlarca hatta yüzlerce kat fazlasıyla karşılık verecektir. Nitekim Bakara, 2/261 "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir…" Enam, 6/160 "Kim (Allah'a) bir iyilikle gelirse ona on kati verilir. Kim de bir kötülükle gelirse sadece misliyle cezalandırılır ve onlara haksızlık yapılmaz" buyrulmaktadır.

32. Onlara şu iki adamı örnek olarak anlat: Adamlardan birine iki üzüm bağı vermiştik, bağlarını hurma ağaçları ile çevirmiş ve iki bağın arasına bir tahıl tarlası koymuştuk.

33. Her iki bağ da meyvelerini vermiş ve ürünlerinden hiçbir şeyi eksik bırakmamıştı. Bu iki bağın arasından bir de nehir fışkırtmıştık.

34. (Bu adamın ayrıca) başka geliri de vardı. Bundan dolayı bu adam arkadaşıyla tartışırken ederken (kibirli bir eda ile): "Ben senden daha zenginim ve çoluk çocuğum, kalabalık kabilem, güçlü kuvvetli adamlarımla nüfus olarak da daha güçlüyüm!" dedi. (Ve böyle konuşarak bahçelerine vardılar.)

Bu söylem günümüz zenginlerinin söylemlerine ne kadar da benziyor. Servete ve şöhrete sahip olanların refah seviyesi düşük olanlara karşı kasıla kasıla zenginliklerini göstermeleri, evlerinden, arabalarından, adamlarından, sosyal ilişkilerinden bahsetmeleri, yazlıklarını, kışlıklarını, yatırımlarını dillendirmeleri, geldikleri durum sanki kendi başarılarıymış gibi hayat hikâyelerini, ballandıra ballandıra anlatmalarını, çalışmalarından övgüyle ve iftiharla söz etmeleri ve kendilerini devamlı üstün görmeleri bu ayetteki benzetmeyle birebir örtüşüyor. Bir bakalım böylelerinin âkibetleri ile ilgili Allah ne buyuruyor?

35. (Böylece zenginliğiyle övünen ve küstahça davranışıyla) kendisine zulmeden bu adam bağına girdi ve dedi ki: "Bu bahçenin bir gün yok olacağını asla düşünmüyorum!"

Çağımızın bazı zenginlerinin kendileriyle beraber servetlerinin de bir gün yok olacağına inanmadığı gibi.

36. "Kıyametin kopacağını (insanların yeniden dirilip hesaba çekileceğini ve yeni bir hayatın başlayacağını) da sanmıyorum. (Ama iddia ettikleri gibi yeniden dirilerek) Rabbime döndürülsem bile Andolsun bundan daha iyisini bulurum" dedi.

37. Kendisiyle konuşmakta olan arkadaşı ona dedi ki: "Seni (insanı önce) topraktan, sonra bir damla sudan yaratan, sonra da (aşamadan aşamaya geçirerek) seni düzgün (eli ayağı tutan, gücü kuvveti yerinde) bir insan şeklinde düzenleyene nankörlük mü ediyorsun?"

38. "Bana gelince (ben biliyorum ki) O Allah benim Rabbimdir. Ben Rabbime hiç kimseyi (serveti, kibri, bencilliği) ortak koşmam."

"Benim Rabbimdir" yani beni koyduğu kanunlarla, gönderdiği öğretilerle terbiye eden, bana rızık veren, hayatta kalmamı sağlayan, koruyan, ömrümü takdir eden, benim için ahireti yaratan ve bana ebedi nimetler lütfedendir. "Rabbime kimseyi ortak koşmam" yani her şeyi ondan beklerim, kulluğumu ona yaparım, duamı ona ederim, derdimi ona anlatırım, sorunlarımın çözümünü ondan beklerim, sadece ona güvenir ve ondan yardım dilenirim.

39-40-41. "Her ne kadar beni kendinden mal ve evlat bakımından zayıf görüyorsan da bahçene girdiğin zaman 'Maşaallah (Allah'ın dilediği olur), bütün güç sadece Allah'ındır' demen gerekmez miydi? Belki Rabbim senin bağından daha hayırlısını bana verir, (seninkinin) üstüne gökten yakıp yıkan bir afet gönderir de kaygan bir toprak kesiliverir. Veya bağının suyu çekilir de ondan artık büsbütün ümidini kesersin."

"Maşaallah-Allah böyle diledi" Yani Allah böyle murad ettiği için böyle olmuştur. Allah neyi nasıl dilerse öyle yapar. Kime neyin ne kadar ve nasıl verileceğine o karar verir. Dolaysıyla bu konuda tek yetkili Allah'tır. Bunu bilen ve buna inanan insan kıskanç olamaz, haset edemez, filim çeviremez, entrika yapamaz, çalamaz, çırpamaz, hilekâr, düzenbaz olamaz. Çünkü bilir ki Allah dilemedikçe hiç kimse bir şeye sahip olamaz. Vücut güzelliği, üstün zekâ, müstesna kabiliyet, servet, sağlık, çalışkanlık, potansiyel, hamle gücü, enerji… bütün bunlar Allah dilemesiyle olur. Sağlıklı ve dengeli bir hayat için kime neyin ne kadar verileceğine o karar verir. "Herkes kendi yapısına (fıtrat tarzına) göre iş yapar..." (İsra 17/84) Hatta başkalarını kıskanmayı, haset etmeyi, çalmayı Allah'ın takdir ettiği şeye karşı çıkmak olacağı için Allah'a karşı gelmek ve onun işine karışmak gibi düşünür. İnanır ki; Allah bir şeyi murad ettiyse onda mutlaka bir hayır vardır ve Allah adildir, adaletindeki incelikleri biz göremesek de O, asla haksızlık etmez, dünya ahiret dengesini koruyarak kulları arasında gerçek eşitliği sağlar.

42. Derken bütün serveti birden yok edildi. (Yıkılmış) çardakları üzerine çökmüş hâldeki bağına yaptığı harcamalar karşısında ellerini ovuşturmaya başladı ve şöyle dedi: "Keşke ben (de) Rabbime (zenginliğimi, çoluk çocuğumu, bahçemi ve) hiçbir şeyi ortak koşmasaydım!"

43. Onun, Allah'tan başka kendisine yardım edebilecek kimseleri yoktu. Kendi kendini kurtaracak güçte de değildi.

44. İşte bunun içindir ki; koruyucu, yardımcı güç bütünüyle tek ve gerçek ilah olan Allah'a aittir. En iyi mükâfatı da en güzel sonucu da veren O'dur. Bkz. 10/90-91, 40/84

Muhteşem bir örnekle insanlar için yegâne koruyucunun ve yardımcının sadece Allah olduğu çok açık ve net bir biçimde ortaya konuyor. 32. Âyette verilen örnekte biri zengin diğeri fakir olan iki farklı kişiden bahsediliyor. Bu örnekte Allah'a koşulan eş servettir, zenginliktir, bağdır, bahçedir. Vurgulanmak istenen; sevgide, ilgide, güvende bunların Allah'ın önüne geçirilmesidir. Demek Allah'ın verdiği nimetlere sevdalanmak ve onları amaç haline getirmek de bir nevi şirktir. Allah kendisinden başkasına kulluk edilmesini istemiyor. Eğer yalnızca zengin olmayı hedeflemişsek zenginliğe kul olmaya hazırız demektir, sadece şöhreti amaçlamışsak şöhret olmayı tanrılaştırmışız

demektir, gayemiz sadece para kazanmaksa paranın kulu olmuşuz demektir. "… Eğer kazandığınız mallar, az kâr getireceğinden korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden meskenler sizlere Allah'tan, O'nun resulünden ve O'nun yolunda cihad etmekten daha sevimli ise, artık Allah'ın (azap) emri gelinceye kadar bekleyin." (Tevbe 9/24) "O gün ne malın bir faydası olur ne de evlâdın. Yalnızca Allah'ın huzuruna kötülükten korunmuş bir kalple çıkanlar (kurtulacaktır)!" (Şuara 26/88-89)

45. (Ey Resul!) Dünya hayatının gökten indirdiğimiz suya benzediğini onlara anlat: Öyle ki, yerin bitkileri onu emerek zengin bir çeşitlilik içinde boy verip birbirine karışırlar ama (bütün bu canlılık, çeşitlilik sonunda) rüzgârın savurup götürdüğü çer çöpe döner. Hiç kuşkusuz Allah'ın gücü her şeyi yapmaya yeter. Bkz. 10/24, 39/21, 57/20

46. Mallar ve evlatlar dünya hayatının süsüdür. Ürünü kalıcı olan dürüst ve erdemli davranışlar ise, karşılığı bakımından, Rabbinin katında daha değerli ve bir ümit kaynağı olarak daha verimlidir. Bkz. 3/14, 19/76, 34/37, 64/14

Mallar ve evlatlar sadece dünyanın süsü olmakla kalmıyor, onlara gösterilen ilgi ve onlarla olan münasebet aynı zamanda insanla Allah arasını açabiliyor. Bu tehlikeyi bilen Allah, mala ve evlada yapılan yatırımda ve gösterilen ilgide ölçüyü kaçırmama konusunda insanların daha hassas olmaları gerektiğine dikkat çekiyor: "Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan (O'nun için çalışmaktan) alıkoymasın. Kim böyle yaparsa, işte onlar zarara uğrayanlardır." (Münafikûn 63/9) "Mallarınız ve çocuklarınız ancak birer imtihan vesilesidir; Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır." (Teğabûn, 64/15)

47. O gün dağları (yerlerinden) yürüteceğiz ve yeryüzünü çırılçıplak ve dümdüz göreceksin. Tek bir kişiyi gözardı etmeksizin tüm insanları (mahşerde) toplayacağız. Bkz. 20/107, 101/5, 27/88, 101/5

"Dümdüz göreceksin" ifadesi, "içindekileri dışarı atmış, açığa çıkarmış" demektir. Âyetin son cümlesindeki "tüm insanları toplayacağız" söylemi bunu teyit etmektedir. Yani kıyamet kopunca insanlar yeniden dirilmiş olacak ve bir tek kişi dışarda kalmamak kaydıyla bütün insanlar Allah'ın huzurunda toplanacaktır. "O gün, yer başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür ve (insanlar) her şeyin üzerinde yegâne hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar." (İbrahim 14/48)

48. (O gün) sıralar halinde hepsi Rablerinin huzuruna çıkarılacaklar. Onlara: "Andolsun, sizi ilk önce yarattığımız gibi (şimdi de çırılçıplak olarak, hiçbir şeyiniz olmaksızın) bize geldiniz. Oysa siz, sizin için hesaba çekileceğiniz bir zaman belirlemediğimizi sanmıştınız değil mi" denecek.

49. (Amellerin bulunduğu) kitap (Hard Disk) ortaya konur. Suçluları, kitabın (Hard Diskin) içindekilerden dolayı korkuya kapılmış görürsün. Bir yandan da: "Vay başımıza gelenlere! Ne biçim kitapmış bu; küçük büyük hiçbir davranışımızı atlamamış" derler. Onlar (bütün) yaptıklarını (en ince detayına kadar önlerinde) hazır bulurlar. Rabbin hiç kimseye zulmetmez. Bkz. 45/28

İnsanların bütün yaptıklarının kaydedildiği manevi aygıt ne ise, Kur'an'da sürekli "kitap" olarak geçer ve yapılanların kaydedilmesi de "yazmak" sözcüğü ile ifade edilir. Gerek Kur'an'ın ilk muhataplarının yaşadığı devirde ve gerekse daha sonraki zamanlarda insanların yaptıkları kalemle yazılır ve yazılanlar da kitap haline getirilirdi. "Kitap" ve "yazmak" kelimeleri insanların anlaması için bu anlamda en uygun seçimdi. Ancak bugün teknolojinin geldiği noktada bu konunun daha iyi kavranması için "kitap" ve "yazmak" yerine "kamera" ve "Hard Disk" kelimelerini kullanmak daha doğru olacaktır. Zira esas olan kelimelere takılmak değil, maksadın anlaşılmasını sağlamaktır.

50. Hani biz meleklere: "Âdem'e secde edin (onun önünde hürmetle eğilin)" demiştik de İblis'ten başka hepsi secde etmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da İblis'i ve neslini, kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için

birer düşmandırlar. Bu, zalimler için ne kötü bir değiştirmedir/takastır/bedeldir! Bkz. 2/34 ve dipnotu, 7/12, 15/28-39, 17/61, 20/116, 38/76

51. Ben onları göklerin ve yerin yaratılışına tanık etmediğim gibi, kendi yaratılışlarına da (şahit kılmadım). Ayrıca yoldan çıkan ve çıkaran kimseleri hiçbir zaman iş gören olarak da tutmam.

52. Ve o gün (Allah müşriklere): "(Şimdi) çağırın bakalım, benim ortaklarım olduğunu sandığınız varlıkları!" diyecek. Bunun üzerine onları çağıracaklar, ama berikiler (çağrılanlar) onlara bir karşılık vermeyecek. Çünkü onlarla ötekiler arasına aşılmaz bir uçurum koyacağız.

"Benim ortaklarım olduğunu sandığınız" söylemi doğrudan, Allah'a ulaşmak ve yakarışların Allah'a ulaştırılmasını sağlamak için araya bir takım hayal ürünü düzmece varlıkları, tapınırcasına yüceltilen kişileri sokmaya çalışan sefil müşriklere hitaptır. "Aralarında aşılmaz uçurumun olması" söylemi ise, kendilerini putlaştırmaya çalışan ve akıl tutulması yaşayan müşrik ruhlu insanların bu tavırlarına seyirci kalan ve hatta bundan hoşlanarak destek veren sözde büyük zatların (!) da azap göreceğine işarettir.

53. O gün suçlular cehennem ateşini görünce oraya atılacaklarını anlayacaklar, (Kurtulmak için çırpınacaklar) ama oradan dönüp gidecek başka bir yer de bulamayacaklar.

54. Andolsun ki, biz, bu Kur'an'da insanlar için her türlü misali değişik şekillerde açıkladık. Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür.

Muhatabı etkilemek ve akılda kalıcılığı sağlamak için dolaylı anlatım tarzı olarak örnek/misal verilir. Kur'an diliyle biz buna "misal getirmek" diyoruz. Kur'an'da peygamberlerin hayat hikâyelerinde olduğu gibi mesajların etkisini artırmak için verilen örnekler de oldukça fazla yer almaktadır. Bu bakımdan müşrikler "bu nasıl ilahi bir kitaptır ki; çiçekten, böcekten, sinekten, örümcekten bahsediyor" diyerek Kur'an'daki misallerle alay ediyorlardı. "İşte Biz insanlara böyle (ibret içerikli) örnekler veriyoruz ki; (ruhen ve zihnen aydınlanmaları için) düşünüp öğüt alsınlar." (Haşr 59/21) Allah ilahi hakikatleri değişik örneklerle insanların algılarına sunarak anlamalarını sağladıktan sonra bu mesajları ruhlarına ve zihinlerine iyice kazımak istiyor.

55. Kendilerine doğru yolu gösteren (peygamber ve Kur'an) geldiği halde insanları, iman etmekten ve Rablerinden bağışlanma dilemekten alıkoyan şey, ancak (onların) önceki (günahkâr) toplumlara uygulanan sürecin (bela ve musibetlerin) kendilerine de uygulanmasını ya da (nihai) azabın ahirette başlarına gelmesini beklemeleridir.

56. Biz, peygamberleri; sadece (cenneti) müjdeleyici ve (azaba karşı) uyarıcılar olarak göndeririz. İnkârcılar ise hakkı batılla ortadan kaldırmak için mücadele ederler. Onlar, benim ayetlerimi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar.

57. Allah'ın ayetleri kendisine hatırlatıldığı halde, onlara sırt çevirenden ve işlediği kötülükleri unutandan daha zalim kim olabilir? Biz de (bu sebepten dolayı) onların kalplerini, o (Kur'an')ı anlamalarına engel oluşturacak biçimde perdeledik ve kulaklarını (gerçekleri duymamak konusunda) sağırlaştırdık. Bu yüzden sen onları doğru yola çağırsan da onlar ebediyen doğru yola gelmezler.

Bkz. 2/7 ve dipnotu, 6/25 ve dipnotu, 16/108

58. Ama senin Rabbin, (her şeye rağmen) çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Eğer yaptıkları yüzünden onları (dünyada) cezaya çarptırsaydı, elbette azaplarını çarçabuk verirdi (imana gelirler diye onlara mühlet veriyor). Ama onlar için belirlenmiş bir gün vardır ki (o gün gelince) o (Allah'ın azabı)ndan kaçıp sığınacak bir yer bulamayacaklardır.

59. İşte (size) zulmettikleri için yok ettiğimiz geçmiş (medeniyetler) memleketler! (Onlara da) helâk etmeden önce belli bir zaman vermiştik (fakat zulmetmekten vazgeçmedikleri için biz de onları helak etmiştik).

60. Hani Musa, hizmetinde bulunan genç arkadaşına: "İki denizin birleştiği yere kadar yoluma devam edeceğim. İsterse (oraya varmam) yıllarımı alsın" demişti.

Ayette geçen "genç arkadaşın" Hz. Yuşa olduğu söylenmektedir. "İki denizin birleştiği yer" in hangi denizler olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Bunların Kızıl Deniz ile Hint Okyanusu'nun, Cebel-i Tarık'ta Akdeniz ile Atlas Okyanusu'nun ya da Karadeniz ve Marmara Denizi'nin birleştiği İstanbul Boğazı'nın olabileceği ifade edilmektedir. Beydâvî, "iki denizin birleştiği yer" le ilgili temsîlî bir açıklama getirerek, "iki deniz" in iki tür bilgi kaynağını ya da bilgi akışını yani, haricî olay ve olgulara ilişkin gözlem ve muhakemeler yoluyla elde edilen zahirî bilgi ile mistik sezgi ve müşahedeler yoluyla elde edilen batınî bilgiyi simgelediğini söylemektedir. Bu görüşe göre, Hz. Musa'nın arayışının gerçek amacı zahirî ve batınî bilginin buluştuğu sınıra varmaktır. Burada esas olan iki denizin birleştiği yerin neresi olduğunu ve bu olayı yaşayan iki kişinin kimler olduğunu bilmek değil, eşyanın çift kutuplu olarak yaratıldığına inanmak ve gördüğümüz her şeyin mutlaka bir görünen bir de görünmeyen tarafının olduğunu anlamaktır.

61. İki denizin birleştiği yere vardıklarında yanlarındaki balığı bir kenarda unuttular, o da bir yolunu bularak denize kaçtı.

62. (İki denizin birleştiği yeri) geçtiklerinde (Musa,) genç arkadaşına: "Azığımızı getir bakalım, gerçekten bu yolculuğumuzda çok yorgun düştük" dedi.

63. (Genç arkadaşı Musa'ya) dedi ki: "Gördün mü, kayaya sığındığımızda, ben balığı unuttum. Onu hatırlamamı şeytandan başkası bana unutturmadı. Balık şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitti.

Onların unuttukları "balık"; muhtemelen, semboliktir ve zahirî ve batınî bilginin nihaî kaynağının Allah olduğu gerçeğini ifade eden bir söylemdir. Bir sonraki ayet de bu görüşü destekler niteliktedir.

64. Musa: "İşte bizim de aradığımız buydu" dedi. Bunun üzerine izlerini takip ederek gerisingeri (kayanın yanına) vardılar.

65. Orada kendisine tarafımızdan rahmet sunduğumuz ve katımızdan ilim öğrettiğimiz kullarımızdan bir kulu buldular.

"Kullarımızdan bir kul" söylemindeki "kul" ifadesinin kim için kullanıldığıyla alakalı kesin bir şey söyleyemeyiz. Ayette ibadet ve ubudiyet makamının yüceliği ifade edilen bu kişi, tefsir otoritelerinin çoğuna göre, insanî normları aşan, kendisine ilahi bilgi ve hikmet öğretilen temsilî bir kişiliktir. Buna ister Hızır deyin isterse başka bir şey, aşağıdaki ayetlerdeki kanıtlara bakıldığında onun beşerî yasalara tâbi olmayan melek veya başka bir ruhanî varlık olduğu anlaşılmaktadır. Kur'an bu kişinin kim olduğu ile ilgili herhangi bir şey söylememektedir.

"Ayette geçen "ledün" sözcüğü, "nezd, taraf, huzur" anlamlarına gelen bir kelimedir. Yani ona Allah tarafından ilim öğretilmiştir. Tıpkı; Allah'ın Hz. Âdem'e bütün varlıkların isimlerini, sıfatlarını, özelliklerini, kanunlarını öğrettiği gibi (Bakara 2/31). "Ledün" kelimesinin Kur'an'da geçtiği yerler: (Nisa 4/67, Meryem 19/13, Taha 20/99, Enbiya 21/17 ve Kasas 28/57)

"Katımızdan ilim öğrettiğimiz" cümlesini insanlar için kullanmak, çalışmadan Allah tarafından kalbine ilham edilen özel bilgiler olarak değerlendirmek, dini nesnel kaygılarına alet eden din tüccarlarının ekmeğine yağ sürmek olur. Bazıları bu âyeti istedikleri şekilde yorumlayarak kendilerine has bir ilim dalı icat etmişler ve buna da "ilm-i ledün" demişler. Onlara göre, duyu, akıl ve tecrübe dışında, bir de ilm-i ledün vardır ki bu da vehbî bir ilimdir. Bu da

okuyarak öğrenilemeyen, çalışarak elde edilemeyen Allah'ın ihsanı ile kalbe ilham edilen, olayların iç yüzlerine vakıf olmayı sağlayan Allah tarafından özel olarak lütfedilen ilahi sırlara ait bir ilimdir. Bu ilim yoluyla elde edilenler, görünüşte akla ve nakle zıt gelebilir ama arka planında mutlaka bilinmeyen bir derinlik, sırrına vakıf olunamayan bir hikmet vardır. İlm-i ledün sahibi olanlar, hadiselerdeki gizli sırları ve hikmetleri de bilirler. İşte önce böyle bir ilim dalı icad ediyorlar ve bunu da Kur'an'a (bu âyete) dayandırarak insanların önüne koyuyorlar, ondan sonra da ver elini evliya, ulema, fukeha, suleha, kübera... Arkasından bu yolla Allah adına aldatılmış milyonlarca cahil cühela…

66. Musa, ona: "Doğruyu anlamak konusunda sana öğretilen ilimden bana da öğretmen için peşinden gelebilir miyim?" dedi.

67-68. (Kul,) şöyle dedi: "Doğrusu sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin. İç yüzünü kavrayamayacağın bir bilgiye nasıl sabredebilirsin ki?"

69. (Musa:) "İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın ve sana hiçbir işte karşı gelmeyeceğim" dedi.

70. (O da) şöyle dedi: "O halde bana uyacaksan; ben sana anlatmadıkça herhangi bir şey hakkında soru sormayacaksın."

71. Derken yola koyuldular. Nihayet bir gemiye bindiklerinde; (Kul,) onu (gemiyi) deldi. (Musa:) "Gemiyi içindekileri boğmak için mi deldin? Doğrusu şaşılacak bir şey yaptın" dedi.

72. (Kul:) "Sen benimle beraber (olacaklara) asla tahammül edemezsin, demedim mi?" dedi.

73. Musa (özür dileyerek): "Unuttuğum için bana çıkışma! Gücümün yetmediği şeyden beni sorumlu tutma!" dedi.

74. Derken yollarına devam ettiler. Sonunda bir erkek çocuğa rastladılar. O (kul), erkek çocuğu öldürdü. Musa: "Bir cana karşılık olmaksızın tertemiz masum bir canı mı öldürdün? Doğrusu çok kötü bir iş yaptın" dedi.

75. (Kul yine:) "Ben sana, benimle beraber (olacaklara) sabredemezsin, demedim mi?" dedi.

76. (Musa tekrar özür dileyerek:) "Bundan sonra sana bir şey soracak olursam, benimle arkadaşlık etme. Artık özür dileyemeyecek hale geldim" dedi.

77. Yine yola koyuldular. Bir süre sonra bir köye vardılar. Köylüden yemek istediler, fakat köylü onları konuk etmek istemedi. Az sonra yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarla karşılaştılar. O kulumuz, hemen onu inşa etti. Musa ona: "Eğer isteseydin bu yaptığın işe karşılık bir ücret alabilirdin" dedi.

78. (Bunun üzerine kul:) "İşte bu birbirimizden ayrılmamız demektir. Şimdi sana sabredemediğin şeylerin içyüzünü anlatayım" dedi.

79. "O gemi, denizde çalışan birtakım yoksul kimselere aitti. Onu yaralamak istedim, çünkü onların ilerisinde, her gemiyi zorla ele geçiren bir kral vardı."

80-81. "Oğlan çocuğa gelince; onun anne ve babası mü'min kimselerdi. (Bu çocuğun) onları ileride azgınlığa ve küfre sürüklemesinden korktuk. Ve böylece, Rablerinin onlara, bu çocuğun yerine daha hayırlı ve daha merhametli bir çocuk vermesini diledik."

82. "Ve duvara gelince: O duvar kasabada yaşayan iki yetim oğlana aitti ve altında onlar için saklanmış bir hazine vardı. Onların babası dürüst ve erdemli biriydi. Bunun içindir ki, Rabbin onların erginlik çağına eriştiklerinde o hazineyi Rabbinden bir bağış olarak kazıp çıkarmalarını istedi. Ben (bütün) bunları kendiliğimden yapmadım. Senin sabır göstermediğin (olayların) iç yüzünün gerçek anlamı işte budur."

Tamamıyla ilahi hikmetlerle dolu bu kıssayı anlamakta zorlanabiliriz. İnsanın kendi entelektüel tecrübelerinde bir eşdeğeri, bir karşılığı olmayan şeyleri bütün gerçeğiyle kavrama

imkânı olmadığı bazı işlerin zahiri kısmı şer gibi görülse de altında yatan hayır fark edilememektedir. Ayette geçen üç olayda da insanın dünyada karşılaşabileceği değişik hadiselerde ilahi hikmetin nasıl tecelli edeceğinin bilinemeyeceği farklı örneklerle tasvir edilmiştir. Örneğin erken yaşta ölen çocukların neden daha hayatlarının baharında öldüğünü merak ederiz ama içyüzünü bilemeyiz. Bazıları zengin, bazıları fakir olur sebebini, hikmetini kestiremeyiz. Bazılarının çocukları erkek olur, bazılarının kız, bazılarının her ikisi de bazılarının hiç olmaz, bu konuda Allah'ın muradının ne olduğunu anlayamayız. Bazıları sakat doğar, bazıları kör, bazıları topal, bazıları zeki, bazıları gabi, aklımız bunu bir türlü almaz ama buradaki ilahi gizemi çözemeyiz, altında yatan derinliği kavrayamayız. Bütün bunlara dünya-ahiret bütünlüğünü idrak edemeden ve en önemlisi beşerî ölçülerle sınır çizilemeyen Allah'ın adaletine kayıtsız şartsız güvenmeden dünyevi algıların perspektifinden bakarak tatminkâr bir netice alamayız.

Kıssada anlatılan kul, "Bütün bunları kendiliğimden yapmadım" diyerek, yaptığı her şeyi eşyanın dış görünüşünün ötesindeki hakikatle temasını sağlayan ve onu Allah'ın insan idrâkini aşan planının şuurlu bir parçası olduğunu îma ediyor. Bu surenin anlam akışı içinde, bu kıssa ile Eshab-ı Kehf kıssası (Kehf, 18/9-26); insanın algı ve tasavvur alanının ötesinde kalan meselelerin yüce Allah'a has kılınması gerektiği noktasında birleşiyor.

83. (Ey Resul!) Bir de sana Zülkarneyn hakkında soru soruyorlar. De ki: "Size ondan öğüt ve hatırlatma olarak (bazı bilgiler) vereceğim."

Bu ayetten itibaren Zülkarneyn kıssası anlatılmaktadır. Buradaki anlatıma göre Zülkarneyn, Allah'ın lütfuyla kendisine verilen büyük güç ve geniş imkânlar sayesinde dünyanın doğusuna ve batısına iki sefer düzenlemiştir. Batı istikametindeki seferinde karşılaştığı zalim ve müşrik bir halka Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşama konusunda manevi ve ahlâkî anlamda bir tebliğde bulunmuştur. Ardından bu defa doğu istikametinde farklı bir sefere çıkmış ve bu sefer sırasında kendilerini güneşten koruyacak giyim-kuşamları ve evleri dahi olmayan başka bir milletle karşılaşmış ve onlara ilahi hakikatleri anlatmıştır. Daha sonra da farklı bir istikamete doğru sefere çıkmış bu defa Ye'cûc ve Me'cûc diye anılan fesatçı ve saldırgan bir kavimden şikâyetçi olan bir toplumla karşılaşmış, onların isteği üzerine Ye'cûc ve Me'cûc'e karşı bölgedeki bir geçide demir kütleler ve bakırı eritmek suretiyle sağlam bir set inşa etmiştir. Bu set sayesinde o toplum Ye'cûc ve Me'cûc'ün saldırısından kendilerini korumuştur.

84-85. Doğrusu biz, onu yeryüzünde büyük bir kudret sahibi kıldık ve ona herşey için bir sebep verdik. O da (Batı'ya gitmek için) bir yol tuttu.

Zülkarneyn 'in büyük güç ve imkân sahibi kılınması kıssada "sebep" kelimesiyle ifade edilmiştir Müfessirler bu kelimeyi genellikle "amaca ulaştıran ilim ve kudret" diye açıklamıştır. Buna göre Zülkarneyn'e verilen sebebin akıl, irade, ilim, hikmet, kuvvet, kudret, imkân, feraset gibi amaca ulaşmayı sağlayan her şeyi kapsadığını söyleyebiliriz.

86. Nihayet güneşin battığı yere (Batıda varabileceği en uzak noktaya) varınca güneşi adeta kara bir balçıkta suya batar (gibi) buldu. Ve orada (kötülüğün her çeşidini işleyen) bir kavme rastladı. Ona: "Ey Zülkarneyn! Ya (hakka karşı direndikleri için onları) cezalandırırsın ya da haklarında iyilik yolunu tutarsın" dedik.

Gerek bu ayetin son cümlesinde Zülkarneyn'e yapılan hitap gerekse diğer ayetlerde Zülkarneyn 'in peygamberlere özgü bir dil ve üslûpla konuşur biçimde tanıtılması onun peygamber olabileceğini göstermektedir. Ancak Kur'an ondan bir peygamber olarak değil de erdemli bir insan olarak bahsediyor.

87. (Zülkarneyn) dedi ki: “Her kim zulmederse, biz onu cezalandıracağız. Sonra o Rabbine döndürülür. O da kendisine görülmedik şiddetli bir azap ile azap eder.”.

88. “Her kim de inandıktan sonra dürüst ve erdemli davranışlarda bulunursa, böyle birine mükâfat olarak daha güzeli vardır. Ve üstelik ona (yalnızca) emrimizden (yerine getirilmesi) kolay olanı söyleyeceğiz.”

89-90. (Zülkarneyn) sonra (Doğu’ya doğru) bir yol tuttu. Nihayet güneşin doğduğu yere (Doğuda varabileceği en uzak noktaya) vardığı zaman, kendilerine güneşe karşı hiçbir örtü kılmadığımız bir toplumun üzerine güneşin doğduğunu gördü.

Buradan anlaşıldığına göre; Zülkarneyn doğudaki gelişmiş bütün toplumları ziyaret ettikten sonra medeniyetin olmadığı vahşi ve güneşe karşı giyim-kuşam bilmeyen ev yapmayı dahi beceremeyen bir kavimle karşılaşmıştır.

91. İşte (Zülkarneyn ’in) kudret ve saltanatı böyleydi. Andolsun biz, Zülkarneyn ’in maddi ve manevi yönden nelere sahip olduğunu biliyorduk.

92-93. Arkasından yine bir sebebe sarılarak yola koyuldu. Sonunda iki dağ arasına varınca setlerin eteğinde konuştukları dilden anlamayan (farklı dilde konuşan) bir topluluk buldu.

94. Onlar (Tercümanları aracılığıyla): “Ey Zülkarneyn! Ye’cüc ve Me’cûc bu ülkede bozgunculuk yapıyor. Sana bir miktar vergi versek, karşılığında onlar ile aramızda bir set (engel) yapar mısın?” dediler.

Bkz. 21/96

Ye’cüc ve Me’cüc isimleri üzerinde çokça durulmuş, farklı yorumlar yapılmış ama onlarla ilgili hala kesin bir şey söylenememiştir. Tefsir otoritelerinden bazıları bunlarla ilgili anlatılanları Moğollar ve Tatarlarla özdeşleştirmektedir.

95. Zülkarneyn: “Rabbimin bana verdiği (imkân ve kudret, sizin vereceğiniz vergiden) daha hayırlıdır. Şimdi siz bana gücünüzle yardım edin de sizinle onların arasına sağlam bir engel yapayım” dedi.

96. “Bana (yeterince) demir (kütleleri) getirin”. İki yamacın arasındaki boşluğu (dağlarla) bir hizaya getirince, “körükleyin!” dedi. Sonunda demir akkor halini alınca da: “Bana erimiş bakır getirin, bunun üzerine boşaltayım” dedi.

97. Ve böylece (set inşa edilmiş oldu, öyle ki) artık onların düşmanları (Ye’cüc ve Me’cûc) ne onu aşabilirlerdi ne de onda gedik açabilirlerdi.

98. (Zülkarneyn:) “Bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin vaadi (olan kıyametin kopma vakti) gelince o (yapılan engel)i yerle bir eder. Rabbimin vaadi gerçektir” dedi.

Yani yaptığımız bu set muhteşem ve güçlü bir yapıdır, öyle ki Ye’cûc ve Me’cûc fitnesinin zulmünden sizleri korudu ama bu set sonsuza kadar sürecek güçte değildir. Zira Rabbimin kıyamet vaadi gelince bu da diğer her şey gibi paramparça olup yerle bir olacaktır.

99. O (birinci kez sûra üflenmesiyle kıyametin koptuğu) gün biz onları bırakırız, dalgalar halinde birbirlerine girerler. (İkinci kez yeniden yaratılış için) sûra üflenince hepsini bir araya toplarız.

Bkz. 18/47, 56/49-50

100-101. O gün cehennemi, hakikati görmek hususunda gözleri perdeli olan, (Kur'an'ı) dinlemeye tahammül edemeyen inkârcıların karşısına dikeceğiz.

102. İnkârcılar, benim kullarım(dan herhangi birini) bana karşı (kendilerine) dost, koruyucu edinebileceklerini mi sandılar? Biz cehennemi hakkı inkâr edenler için bir konak yeri olarak hazırladık.

103. De ki: "Size, yaptıklarında en büyük kayba uğrayan kimseleri haber vereyim mi?

104. Onlar; iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir."

105. Onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'nun huzuruna çıkacaklarını inkâr edenlerdir. Bu yüzden onların iyi işleri geçersiz olmuştur. Kıyamet günü onların yaptıklarını tartıya (bile) almayız, kendilerine değer vermeyiz.

Şiştikten sonra patlamak anlamına gelen "habita" kelimesi, 103-104- ve 105 ayetlerin anlam akışına uygun olarak çok parlak görünen işlerin sonunda patlayıp işe yaramaz hale geleceği anlamında kullanılmıştır. Bakara 217 "İçinizden her kim dininden döner ve kâfir olarak ölürse, işte onların dünyaya ve âhirete yönelik tüm yaptıkları boşa gidecektir" ayeti de bu konuda insanların dikkatli olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

106. İşte hem inkâr ettikleri hem de ayetlerimi ve peygamberlerimi alaya aldıkları için onların cezası cehennemdir.

107. (Ama) inandıktan sonra dürüst ve erdemli çalışmalar ortaya koyanlara gelince; onlara da konak yeri olarak Firdevs cennetleri vardır.

108. Onlar orada sonsuza kadar kalacaklar (ve) oradan hiç ayrılmak istemeyeceklerdir.

109. De ki: "Rabbimin sözlerini (ilmini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave etsek (denizlere denizler katsak); Rabbimin sözleri tükenmeden önce denizler tükenirdi."

Bkz. 31/27

"Rabbimin sözleri" deyimi, "takdir edilmiş hüküm" demektir ve Allah'ın sonsuz ilmini, hikmetini, gücünü, "ol" emriyle başlattığı oluş süreçlerini, bütün isim ve sıfatlarının tecellilerini, insan idrâkini aşan bütün konuları anlatmaktadır. Burada akıllara durgunluk verecek güzel bir örnekle Yaratanın sonsuz ilmiyle yaratılanların sınırlı bilgisi arasındaki fark ortaya konulmaktadır.

110. De ki: "Ben de sizin gibi ancak (ölümlü) bir insanım. (Ne var ki) bana ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolundu. Öyleyse, artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koysun ve Rabbine özgü kullukta hiç kimseyi, hiçbir şeyi (O'na) ortak koşmasın!"

19 **MERYEM SÛRESİ**

Meryem Suresi Mekke döneminde inmiş olup 98 ayettir. 58 ve 71. ayetlerin Medine döneminde indiğini söyleyenler de vardır. Sure, Hz. Meryem'in, oğlu İsa'yı dünyaya nasıl getirdiğini anlattığı için "Meryem" adını almıştır.

Diğer pek çok sûrede olduğu gibi bu sûrede de tevhid inancı, peygamberlik, öldükten sonra dirilme ve amellerin karşılığına dair konular yer almaktadır. Hıristiyanlığın temel ilkelerinden bahseden ilk sûre Meryem sûresidir. Sûrede peygamber kıssaları ile beraber daha şaşırtıcı ve mûcizevî olan Hz. Meryem ve İsa kıssası yer alır. Hz. Meryem'in İsa'ya hamile kalışı, İsa'nın babasız olarak dünyaya gelmesi, Meryem'in kendi kavmi tarafından kınanması, İsa'nın beşikte iken konuşması ve

kendisinin Allah'ın kulu olduğunu söylemesi anlatılır. Bütün peygamberlerin insanları tevhid inancına çağırdığına işaret edilen sûrede bazı kıyamet sahnelerine de yer verilir, Hz. İsa'dan sonraki Hıristiyanların inançlarında düştükleri yanlışlar izah edilir. Ayrıca Hz. Zekeriya ile oğlu Yahya kıssasına yer verilen sûrede Zekeriya'nın ilerlemiş yaşına rağmen bir evlatla müjdelenişi ve Hz. Yahya'nın mûcizevî bir doğumla dünyaya gelişi anlatılır. Sûrede Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu yakıştırmasının çok çirkin bir iddia olduğu belirtilir. Hıristiyanlara saptıkları bu yanlış inançtan dönmeleri için yol gösterilir. Yahudilere de Hz. İsa ve annesine karşı yaptıkları çirkin yakıştırmalar konusunda cevap verilir. Sûrede Hz. İbrahim ile babası arasında geçen şirk ve tevhid mücadelesine de yer verilir. Hz. Peygamberden önce gelmiş geçmiş Hz. Mûsâ, İsmail ve İdris'e de işaret edilerek onların da aynı tebliğle görevlendirildiği, namaz ve zekâtla emrolunduğu ifade edilir. Sûrede öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden, Allah'a evlât ve ortak izâfe eden Mekkeli müşrikler sert bir şekilde eleştirililirken, müminlere inkârcıların bütün çabalarına rağmen kendilerinin başarılı olacakları müjdesi verilir. İman ettikten sonra imanın gereklerini yerine getirenlere Allah'ın sevgi bahşedeceğini ve Kur'an'ın Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için bir müjde ve inatçı toplumlar için uyarı vesilesi olduğu anlatılır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bkz. 2/1 dipnotu.

2. Bu (ayetlerde) Rabbinin, kulu Zekeriya'ya yönelik rahmeti hatırlatılıyor/anlatılıyor.

Hz. Zekeriya, İsrail oğullarından gönderilen bir peygamberdir. Peygamber olmadan önce uzun zaman İsrailoğullarına danışmanlık yapmış ve onların başkanı olmuştur. Soyu Hz. Süleyman'a uzanmaktadır. Hz. Zekeriya dostu İmran'ın kızı Elisa ile evlenmiştir. Elisa ile Hz. Meryem kız kardeştir. İmran önce Elîsa'nın annesi ile sonra başka erkekten olan kızı Hunne ile evlenmişti. Hunne, Hazret-i Meryem'in annesidir. Hz. Zekeriya, Hz. İsa'nın annesini yetiştiren ve onun terbiyesini üstlenen bir şahsiyettir. Hz. İsa'yı ve onun hayatını doğru anlamak için Hz. Zekeriya'nın hayat hikâyesini de iyi anlamak gerekiyor. Hz. Yahya peygamberin babası da olan Hz. Zekeriya putperestler tarafından hunharca öldürülmüştür.

3. Hani O, Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti:

4. "Ey Rabbim! Doğrusu, artık kemiklerim zayıfladı, saçlarım ağardı. Ey Rabbim! (Şimdiye kadar) sana yönelttiğim duada cevapsız bırakıldığım hiç olmadı."

5. "Doğrusu ben, arkamdan gelecek yakınlarım(ın isyankâr olmaların)dan korkuyorum. Karım da kısırdır. Bana kendi tarafından bir çocuk ver!

6. (Vereceğin çocuk) bana da varis olsun Yakupoğulları'na (İsrailoğullarına) da varis olsun. Ey Rabbim! Hem de onu rızana layık (olanlardan) kıl!"

7. (Allah, şöyle buyurdu:) "Ey Zekeriya! Haberin olsun ki biz sana Yahya adlı bir oğul müjdeliyoruz. Daha önce onun adını kimseye vermedik." Bkz. 3/39-40 ve dipnotu

Kur'an'da beş yerde (A. İmran, 3/39; Enam, 26/85; Meryem, 19/7; Meryem, 19/12; Enbiya, 21/90) geçen Yahya ismi, "yaşayacak" demektir. Yani, manevî erdemleriyle hep canlı kalacak, örnek alınacak, her zaman yâd edilecek anlamındadır. Bu ismin Hz. Yahya için Allah tarafından bizzat seçilerek verilmesi ilahî vaade eş değer müstesna bir payedir.

8. (Zekeriya:) "Rabbim! Hanımım kısır ve ben de ihtiyarlığın son noktasına ulaşmış iken, benim nasıl çocuğum olacak?" dedi.

9. (Ona gelen melek:) "Öyledir" dedi. (Fakat) Rabbin buyurdu ki: "Bunu yapmak bana pek kolay! Nitekim daha önce sen hiçbir şey değilken seni de ben yaratmıştım."

10. (Zekeriya:) "Ya Rabbi, bunun için bana bir belirti göster" dedi. (Allah:) "Bunun belirtisi, sapasağlam olduğun halde (üç gün) üç gece insanlarla konuşamamandır (dilinin tutulmasıdır)" buyurdu. Bkz. 3/41

11. Derken Zekeriya mescitten ayrılıp halkının karşısına çıktı. (Konuşmak istedi fakat konuşamadı) ve onlara: Sabah akşam Allah'ı tesbih edin (insan olarak yapmanız gerekeni yerine getirin)" diye işaret diliyle konuştu.

12. (Yahya büyüyünce kendisini peygamber yaptık ve:) "Ey Yahya! İlahi mesaja sımsıkı sarıl!" (diye ona öğüt verdik). O, daha küçük bir çocukken biz ona hikmeti vermiştik.

Hz. Yahya'nın Peygamber olacağı daha doğmadan babası Hz. Zekeriya'ya bildirilmişti. "Zekeriya mihrapta namaz kılarken melekler ona seslendi: "Allah sana, kendi katından bir sözün gerçekliğini doğrulayacak, insanlar arasında seçkin bir yere sahip olacak, tam bir iffet sahibi, dürüst ve erdemli bir peygamber olacak olan Yahya'yı müjdeliyor." (A. İmran 3/39)

"Ona hikmetin verilmesi", gerçeği kavrama yetisi, doğru yargıda bulunma kabiliyeti, sağlıklı düşünme yeteneği, yerinde ve uygun olanı bulma kapasitesi, en doğru yöntemle sorunları çözme melekesi, hadiseleri önceden sezme feraseti, bilgelik, anlayış lütfedilmesi demektir.

13. Ona kendi katımızdan bir sevecenlik ve kendini yetiştirme yeteneği bahşetmiştik. Dahası o, Allah'a karşı gelmekten sakınan birisiydi.

14. O, anne babasına iyi davranan bir kimse idi. Zorluk çıkaran dik kafalı, saygısız birisi değildi.

15. Bunun içindir ki, doğduğu gün de öldüğü gün de (Allah'ın) selamı onun üzerindeydi ve diriltileceği gün de (aynen öyle olacaktır)!

16. (Ey Resul!) Kitapta Meryem (hakkında anlattıklarımızı da) hatırla! Hani o, ailesinden ayrılarak Doğu tarafında bir yere çekilmişti.

17. Komşuları ile arasına bir perde germişti. Bu sırada ona vahiy meleğimizi (Cebrail'i) göndermiştik de (o) ona düzgün bir insan şeklinde görünmüştü. Bkz. 26/193-194.

"Ruh" kelimesi Kur'an'da genelde "vahiy" ya da "ilham" olarak kullanılır. Bunun yanında, çok nadir de olsa bu ayette olduğu gibi vahyi ya da ilhamı Allah'ın seçtiği kimseye ulaştıran elçiyi yani meleği işaret için de kullanılır. Nitekim burada da Ruh, melek Cebrail için kullanılmıştır.

18. (Meryem onu görünce:) "Senden, O kuşatıcı rahmet ve esirgeme sahibine sığınırım! Eğer günahtan sakınan bir kimse isen (bana yaklaşma!)" dedi.

19. (Cebrail:) "Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için gönderildim" dedi.

20. (Meryem, Cebrail'e:) "Benim nasıl oğlum olabilir? Bana herhangi bir insan dokunmadı. Ben bir kahpe de değilim" dedi.

21. (Cebrail:) "Evet öyle, Rabbin diyor ki: "Bu iş benim için kolaydır. Bu olayı insanlara (gücümüzü) kanıtlayan bir mucize ve oğlunu da onlara rahmet kaynağı olarak sunmak istiyoruz. Bu iş artık hükme bağlanmış, olup bitmiştir."

22. Böylece Meryem, oğluna (İsa'ya) gebe kaldı. Bundan dolayı da (insanların gözünden) uzak, kuytu bir köşeye çekildi.

23. Bir süre sonra doğum sancıları tutunca bir hurma ağacının altına sığınmak zorunda kaldı ve "Keşke, daha önce ölmüş ve hafızalardan silinmiş olsaydım" dedi.

24. Bunun üzerine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: "Sakın üzülme! Rabbin senin alt yanında olanı şerefli kılmıştır. Bkz. 23/50

"Seriyy" sözcüğü su, arak, dere, su yolu anlamlarına geldiği gibi, soylu, şerefli, seçkin, önder, cömert anlamlarına da gelir. Çevirilerde genelde "su" anlamı verilerek "Rabbin senin alt yanında bir su arkı yarattı." şeklinde tercüme yapılmış olsa da aşağıdaki ayetlerden de anlaşılacağız üzere Hz. Meryem'i teselli edecek ve ona destek olacak en uygun ifadenin: "Sakın üzülme, sen çok değerli, şerefli, toplumuna önder olacak bir çocuk dünyaya getiriyorsun" şeklinde de anlaşılabilir. Bize göre bu daha doğrudur. En doğrusunu Allah bilir.

25. “Haydi, hurmanın dalını kendine doğru çekerek silkele de üzerine olgun ve taze hurmalar dökülsün.”

Allah istese hurmalar kendiliğinden de dökülür ama bu Sünnetüllah’a ters düşer. Nitekim hayatın devam etmesi için Allah’ın koyduğu kanunların da işlemesi gerekiyor. Hz. Meryem’in beslenmesi için en azından hurma dalını silkeleyerek hurmaları dökmesi icap ediyor. Hurmaları yaratmak Allah’tan, dalına ulaşıp silkeleyerek toplamak Meryem’den. Burada Hz. Meryem’in hayat hikâyesiyle beraber bir anlamda sebeplere baş vurmadan tevekkülün olmayacağı mesajı da veriliyor.

26. “Ye, iç, gözün aydın (gönlün rahat) olsun! Ve eğer insanlardan herhangi birini görürsen ona (beden dilini kullanarak) de ki: “Ben Rahman (olan Allah) için (susma) orucu adadım, bu yüzden bugün insanlardan hiç kimseyle konuşmayacağım.”

27. Bir süre sonra bebeğini kucağına alıp yakınlarının yanına döndü. (Bebekle döndüğünü gören yakınları) dediler ki: “Ey Meryem, sen çok utandırıcı bir suç işledin.”

28. “Ey Harun’un (soyundan gelen) kız kardeşi! Senin baban fena bir kişi değildi, anan da iffetsiz ve hayâsız bir kadın değildi.”

Hz. Meryem’in yaşadığı zamanda -bugün bile hala örneklerine şahit olduğumuz- kişinin ismi zaman zaman geldiği soyun geçmiş büyüklerinden birinin ya da ilk atası olarak bilinen kimsenin adıyla alınırdı. Hz. Meryem de geldiği soyun büyüklerinden ve meşhurlarından olan Harun ismindeki zatın ailesine mensubiyetinden dolayı çoğu zaman “Harun’un kız kardeşi” olarak çağrılıyordu. Yani bu ifade “Harun ailesine” mensubiyetten kinayedir. Meryem’in teyzesi olan Hz. Zekeriya’nın karısı Elisa da “Harun’un bacılarından biri” olarak anılırdı.

29. (Meryem,) eli ile (beşikteki) oğlunu göstererek onunla konuşmalarını önerdi. Onlar da: “Biz beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz?” dediler.

30. (Bunun üzerine beşikteki bebek şöyle konuştu: “Şüphesiz ben Allah’ın kuluyum. Bana Kitab’ı (İncil’i) vermeyi hükme bağladı. Benim peygamber olmamı takdir etti.”

31. “Nerede olursam olayım beni insanlara faydalı kıldı ve bana yaşadığım sürece salatı ve zekâtı öğütledi.”

Burada “salat” sözcüğünden kastedilen namaz kılmak, ibadet etmek, zulmün ve zalimin karşısında dik durarak Haktan yana yer almaktır. Yani şirkten arınmış bir bilinçle Allah'a yönelmeyi, yaratılış safiyetini koruyarak bütün kötülüklerden uzak durmayı, kötülüğün yayılmaması için mücadele vermeyi, ruhen, kalben, manen ve ahlaken temiz kalmayı öğütledi.

32. “Beni anneme saygılı ve iyilik edici kıldı ve beni zorluk çıkaran dik kafalı, saygısız birisi yapmadı.”

33. “Bunun için doğduğum gün selam benim üzerimdeydi, öleceğim gün ve tekrar diriltileceğim gün (Allah’ın selamı yine benimle olacaktır).”

34. İşte hakkında şüpheye düşüp tartıştıkları Meryem oğlu İsa ile ilgili (Allah’ın) gerçek olan sözü budur.

35. Allah’ın çocuk edinmesi düşünülemez. O, bundan yücedir, uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece “Ol!” der ve o da hemen oluş sürecine girer. Bkz. 3/47, 59, 6/73, 16/40, 36/82, 40/68

36. (İsa onlara:) “Gerçek şu ki, Allah benim de Rabbim/sahibim, sizin de Rabbiniz/sahibinizdir. Öyleyse sadece O’na kulluk edin. Dosdoğru yol budur.” Bkz. 3/51, 5/110, 43/64

37. Çeşitli gruplara ayrılan insanlar, kendi aralarında görüş ayrılığına düştüler. Artık gerçeğin meydana çıkacağı o mühim günün duruşmasında vay o inkârcıların başına geleceklere!

Aralarında ayrılığa düşen bu gurupların, Yahudiler ile Hristiyanlar veya Hristiyanların kendi içindeki mezhepler olduğu söylenmektedir. Hz. İsa'nın hak dini tebliğ ettiği insanlar, zamanla tevhid inancından saparak yüzlerce farklı mezheplere ve hattâ düşman gruplara ayrılmışlardır. Öyle ki; yeryüzünde başka hiçbir dinin mensupları Hıristiyanlar kadar farklı mezheplere ayrılmamış ve din savaşlarına girmemiştir. Tevhid inancına sahip olanlarla beraber Hıristiyanların kimi, "İsa, Allah'ın oğludur", kimi, "İsa, bir ilâhtır", kimi "İsa, Allah'ın oğlu olmakla üç Allah'tan üçüncüsüdür" demiş, kimileri de Mormonlar gibi "çok tanrıcılığı" kabul etmiş ve bu inanç sistemleri altında yüzlerce mezhebe bölünmüşlerdir. Yahudiler de kendi aralarında onlarca farklı mezhep oluşturmuşlar. Hıristiyanlık öncesi, İslâm sonrası ve Çağdaş dönem günümüz Yahudileri olarak onlarca farklı mezhebe ayrılmışlardır.

38. Onlar, bizim huzurumuza çıkacakları gün (başlarına gelecek olanları) ne iyi duyacaklar ve ne iyi görecekler (bir bilsen)! Fakat o zalimler (buna rağmen) bugün (hâlâ) apaçık sapıklık içindedirler.

39. (Ey Muhammed!) İman etmemekte ısrar eden ve gaflet içinde bulunan bu insanları hükmün verileceği o pişmanlık gününe karşı (şimdiden) uyar!

40. Kuşku yok ki, yeryüzünün ve oradaki tüm varlıkların son mirasçısı biz olacağız. (O zaman) onların hepsi bize dönecekler.

Her şey ve herkes fânidir, varlık âleminin ve bu alemde bulunan bütün varlıkların tek sahibi yalnız Bâki olan Allah'tır. Allah'ın dışındaki varlıklar süreli bir ömre sahip olduğu için hepsinin hayatı vadesi gelince sona erer; hesap vermek ve yeni bir hayata başlamak üzere herkes Allah'ın huzuruna çıkar.

41. Kitapta İbrahim (hakkında anlattıklarımızı da) hatırla/hatırlat! O son derece doğru sözlü ve dürüst bir nebi idi.

Hz. İbrahim, İsmail ve İshak peygamberlerin babasıdır. Oğulları İshak'ın soyundan İsrailoğulları peygamberleri gelmiş, İsmail'in soyundan ise Hz. Muhammed peygamber olmuştur. Hz. İbrahim'e 10 sayfa indirilmiştir. Keldani halkına peygamber olarak gelen Hz. İbrahim, halkına kendi heykelini yaptırıp taptıran Babil hükümdarı Nemrut'a karşı çıktığı için Nemrut tarafından ateşe atılmıştır. Fakat Allah'ın izni ile ateşten korunmuştur.

Bu ayetten itibaren, Allah tasavvurunun ve tevhid inancının inşâsında azimli, kararlı, tutarlı, tavizsiz ve ilkeli bir duruş sergileyen; doğru söyleyen, özü sözü bir olan, erdemli ve metanetli kişiliğiyle insanları hayran bırakan Hz. İbrahim'in hayat hikâyesinden kesitler yer almaktadır.

42. Hani babasına şöyle demişti: "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?" Bkz. 6/74, 43/26

43. "Babacığım! Doğrusu, sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Bana tabi ol ki seni doğru yola ileteyim."

44. "Ey babacığım! Sakın şeytana kulluk etme! Çünkü o, rahmeti bol olan Allah'a başkaldırmıştır."

45. "Ey babacığım! Gerçekten ben, senin Rahman (olan Allah)'tan gelecek bir azaba çarptırılarak şeytanın dostu olacağından korkuyorum."

46. (Babası) dedi ki: "Ey İbrahim! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer bu tutumundan vazgeçmezsen seni öldüresiye taşa tutarım. Haydi, şimdi gözümün önünden kaybol."

47. (İbrahim) şöyle dedi: "Selam olsun sana! Senin (hidayete ermen ve) affedilmen için Rabbimden af dileyeceğim. Hiç kuşkusuz benim Rabbim bana karşı lütufkârdır." Bkz. 9/114, 26/86, 60/4

Yusuf suresi 97 ve 98. ayetlerde Hz. Yakup'un oğulları için Allah'tan af dilemesinden bahsediliyor ve baba şefkatinden örnekler veriliyor. Burada da tam tersi Hz. İbrahim 'in babası

için af dilemesinden bahsedilerek evladın babaya şefkati gösteriliyor. Nitekim İsra 1/24. ayetinde "Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki; 'Ey Rabbim! Beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et!'" buyrulmaktadır. Hz. İbrahim 'in duası babasının hidayete ermesine ve doğru yolu bulmasına yöneliktir. Hani İbrahim babasına: "Yalnız İbrahim'in, (henüz men edilmemişken) babasına: "Senin için mutlaka bağışlanma dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez!" (Mümtehine 60/4) şeklinde dua sözü vermişti. Buradaki dua da o sözün devamı niteliğindedir. Ancak yapılan bu dua Allah tarafından kabul görmemiştir. Demek insan peygamber de olsa, hele Hz. İbrahim gibi tevhid inancının inşasında öncülük ve rehberlik etmiş bir kişi de olsa babasına dahi şefaat edemiyor. Ancak insanlar özellikle aileleri için şefkat ve merhametle doludurlar. Bunun doğal bir sonucu olarak Hz. İbrahim'in babasının hidayeti için dua etmesi gayet normaldir.

48. "Sizden ve sizin Allah'tan başka yalvarıp yakardığınız şeylerden uzak duracak ve (yalnızca) Rabbime yakaracağım. Böylece umulur ki, yakarışım Rabbim tarafından cevapsız bırakılmayacaktır."

49. Ve böylece, onlardan ve onların Allah'tan başka tapındıkları şeylerden uzaklaşınca, ona (önce oğlu) İshak'ı ve (daha sonra torunu) Yakup'u bahşettik ve bunların her birini peygamber yaptık.

Hz. İbrahim, Sâre ile evli iken çocukları olmayınca Hacer'le evlendi, ondan Hz. İsmail dünyaya geldi. Daha sonra hanımı Sâre'den de Hz. İshak meydana geldi. Hz. İshak'ın da bilahare Yakup isminde bir oğlu dünyaya geldi. Hz. İbrahim, oğulları İsmail ve İshak, Torunu Yakup ve Yakup'un oğlu Yusuf Allah'ın elçileri olarak vazifelendirilmişlerdir.

50. Onları rahmetimizle ödüllendirdik. Ve onlara doğru olanı (başkalarına) ulaştırmaları için üstün bir anlatım gücü bahşettik.

51. Kitapta (Kur'an'da) Musa (hakkında anlattıklarımızı da) hatırla! Şüphesiz o, seçkin bir insandı. O da vahiy yoluyla haber alan elçilerden biriydi (yani hem nebiydi hem de resul).

52. Hani ona Tur (Sina) Dağı'nın sağ yamacından seslenmiş ve kendisiyle özel olarak konuşmak için onu (kendimize) yaklaştırmıştık.

Tur (Sina) Dağı; Hz. Musa Peygamberin öncülüğündeki İsrailoğullarının (İbraniler) Mısır'dan çıkarken durdukları ve Hz. Musa'nın Allah ile farklı yollarla konuştuğu ve Allah tarafından iki taş levhaya oyularak yazılan On Emir'i aldığı yer olarak bilinmektedir. Bu on temel emir İsrailoğullarının (İbranilerin) ahlaki ve dini hayatlarının temelini oluşturur. Hz. Musa daha sonra bütün bu emir ve öğretileri bir kitap haline getirmiştir. Bu gizemli dağ; Mısır ile Medyen arasında bulunmakta olup Tih (Sina) Çölü'nün hemen yanındadır. Maide suresi 5/26. ayetine göre; peygamberlerine karşı gelmelerinden dolayı Allah'ın İsrailoğullarını bu dağın bulunduğu Tih (Sina) çölünde ve çevresinde kırk yıl dolaşmaya mahkûm etmiştir.

53. Rahmetimizin bir sonucu olarak ona kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan etmiştik.

54. Kitapta (Kur'an'da) İsmail (hakkında anlattıklarımızı da) hatırla! Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. O da vahiy yoluyla haber alan elçilerden biriydi. Bkz. 37/102

Hz. İbrahim'in oğlu olan Hz. İsmail'in en bilinen özelliği zemzem suyu ve babası ile yaşadığı adaklık durumudur. Adaklık mevzusunda babasının gördüğü rüyaya karşı kararlı tutumuna verdiği tepki ile Allah'a teslimiyetin örnek şahsiyetlerinden olmuştur.

55. Ailesine ve yakınlarına salatı ve zekâtı emrederdi. Ve o da Rabbi katında hatırı sayılan biriydi.

Burada “salat” sözcüğünden kastedilen 31. ayette Hz. İsa’nın söyleminde olduğu gibi namaz kılmak, ibadet etmek, zulmün ve zalimin karşısında durarak Hakkın ve haklının yanında yer almaktır.

56. Kitapta (Kur’an’da) İdris (hakkında anlattıklarımızı da) hatırla! O son derece doğru sözlü ve dürüst bir nebi idi.

Hz. İdris, Hz. Şit’in oğludur. Hz. Adem'in altıncı kuşaktan torunudur. Kur’an’a göre İnsanoğluna Allah tarafından gönderilen üçüncü peygamberdir. Allah ona otuz sahife vermiştir. Kābiloğullarına peygamber olarak gönderilmiş, kavminden Allah’a itaat etmelerini, şeytana karşı çıkmalarını istemiş, fakat kavmi onu dinlememiştir.

Bu ayetlerde Hz. İbrahim’in doğruluğu ve ödünsüzlüğü, Hz. Musa’nın mücadelesi ve sabrı, Hz. İsmail’in özünün sözünün bir olması ve sadakati, Hz. İdris’in vefası ve dürüstlüğü gibi daha pek çok güzel vasıfları hatırlatılarak inananlara ahlâkî anlamda mesaj veriliyor.

57. Ve Biz onu da yüce bir makama yükselttik.

58. İşte bunlar, Âdem’in ve Nuh ile beraber (gemiye) bindirdiklerimizin soyundan, İbrahim’in, İsrail’in (Yakup’un) ve doğru yola iletip seçtiklerimizin soyundan kendilerine nimet verdiğimiz nebilerdir. Kendilerine Rahman’ın ayetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.

59. Sonra onların arkasından salatı umursamayan (namaz kılmayan, ibadet etmeyen, Allah’tan yana olduklarını söylemelerine rağmen O’nun emirlerine uymayan) ve ihtiraslarına tutsak olan nesiller geldi. Onlar bu tutumlarından ötürü büyük bir azaba çarptırılacaklardır.

60. Ancak, pişman olup Allah’a yönelen, inanıp dürüst ve erdemli çalışmalar ortaya koyanlar bunun dışındadır. İşte bunlar, hiçbir haksızlığa uğratılmadan cennete girecek olanlardır.

61. Evet, onlar Rahman (olan Allah)’ın kullarına, her türlü beşerî algı ve tasavvurun ötesinde söz verdiği, (dünyada iken görmeksizin inandıkları) Adn cennetlerine gireceklerdir. Allah’ın vaadi kesinlikle gerçekleşecektir.

62. Orada onlar boş söz işitmezler. Yalnızca “selâm!” (sözünü) işitirler. Orada rızıkları sabah akşam kendilerine sunulacaktır.

“Selam”, selamet, esenlik, huzur, güvenlik sözlerini işitirler. Yani devamlı onları mutlu edecek, huzurlarını artıracak sözlerle hayatlarına devam ederler.

“Sabah akşam” bir deyimdir ve “sürekli, aralıksız, her zaman” anlamına gelmektedir.

63. İşte bu, kullarımızdan Allah’a karşı gelmekten sakınanlara miras kılacağımız cennettir.

64. (Cebrail, Muhammed’e dedi ki:) “Biz (melekler) ancak Rabbinin izni ile (yeryüzüne) ineriz. Geleceğimiz, geçmişimiz ve bu ikisi arasındaki tüm olaylar O’nun tasarrufundadır. Senin Rabbin (seni) unutmuş değildir.

Rivayet edildiğine göre; bazen uzun zaman geçmesine rağmen vahiy gelmezdi ve Hz. Peygamber de sebebini merak ederek buna üzülürdü. Bir gün Hz. Peygamberin Cebrail’den daha sık vahiy istemesi ve buna engelin ne olduğunu sorması üzerine Allah bu ayeti göndermiş ve “Rabbin seni unutmuş değildir” ifadesiyle de peygamberimizi teselli etmiştir.

65. “(Allah) göklerin, yerin ve bu ikisi arasındaki tüm varlıkların Rabbidir. O halde sırf O’na kulluk et ve bu kulluk için sabırlı ve metanetli ol. Hiç, ismi O’nunla birlikte anılmaya değer bir başkasını tanıyor musun?”

66. İnsan: “Ben öldükten sonra mı yeniden diriltileceğim?” der.

67. İnsan, daha önce hiçbir şey değil iken kendisini yarattığımızı düşünmez mi? Bkz. 76/1

68. Rabbinin yüceliği hakkı için, onları (peşlerinden gittikleri) şeytanlarla birlikte mahşerde bir araya getireceğiz. Sonra da dizüstü çöktürerek cehennemin çevresinde toplayacağız.

69. Sonra her (günahkâr) topluluktan, rahmeti bol olan Allah’a baş kaldırmada ileri giden küstahları ayıracağız.

Yani Allah'a baş kaldırmada, zulümde, isyanda, kötülükte öncü olanlar, bilinçli ve planlı olarak Allah'a meydan okuyanlar, toplumu fesada uğratanlar cehennem ehlinden ayrılarak farklı kategoride değerlendirilecektir. Yaptıkları kötülüğe göre azap görecekler ve bir sonraki ayette de ifade edildiği gibi cehenneme önce onlar yerleştirilecektir.

70. Muhakkak ki, biz onlardan hangilerinin öncelikle cehenneme gireceğini, herkesten iyi biliriz.

71. İçinizden oraya uğramayacak hiç kimse yoktur. Bu Rabbinin kesinleşmiş bir hükmüdür.

Tefsircilerden bazıları, "içinizden oraya uğramayacak hiç kimse yoktur" anlamındaki hitabın, bütün insanları kapsadığını ve bunun cehennemin üzerinde kurulu olan (sözde) sırat köprüsünü işaret ettiğini iddia etse de 68, 69 ve 70. ayetlerle siyak ve sibak ilişkisi kurduğumuzda buradaki "siz" zamirinin önceki ayetlerde sözü edilen inanmayanlara ilişkin olduğunu ve bütün insanları kapsamadığını söylemek daha doğru olur. Zira Enbiya suresinin 21/102. ayetinde mü'minler için: "Onlar cehennemin hışıltısını bile duymazlar" hitabı da bu tezi doğrulamaktadır.

Bu arada ifade etmek gerekir ki; Kur'an'da ve sahih hadis kaynaklarında, anlatıldığı ve inanıldığı gibi "Sırat Köprüsü" diye bir şey yoktur. Diğer temeli olmayan birçok sanal inanışlar gibi Sırat Köprüsü de insanların yüreklerine korku salan zihniyetin dayatmasından başka bir şey değildir. Bu konuda ısrarcı davrananların dayandığı tek âyet bu âyettir ki görüldüğü gibi bunun da sırat köprüsü ile herhangi bir alakası yoktur.

Kur'an'da onlarca yerde geçen "Sırat" kelimesi, geçtiği yerlerin çoğunda "Müstakim" sıfatı ile birlikte "Sırat-ı Müstakim (Doğru Yol)" anlamında kullanılır. Daha özet bir ifade ile Kur'an'da "Sırat-ı Müstakim", "Kim, Allah'a güvenip dayanırsa muhakkak Doğru Yola (Sırat-ı Müstakime) iletilmiştir." (A. İmran, 3/101) örneğinde olduğu gibi Tevhid Dinini yani İslâmiyet'i anlatır. Tek başına gelen "sırat" da yine En'am 6/126, A'râf 7/86, İbrahim 14/1 ve daha pek çok ayette olduğu gibi aynı anlama gelmektedir.

72. Sonra da (günahları olduğu halde) Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız. Zalimleri ise diz üstü çökmüş halde cehennemde bırakırız.

Bu ayeti bütün insanlar için değerlendirmek doğru olmaz. Bu da cehennem ehlini anlatan ayetlerin devamı niteliğindedir. Burada günahkâr olduğu halde bilinçsizce ve maksatsız günah işleyenlerin zalimlerden ve kötülük yapma densizliğini inadına devam ettirenlerden ayrılarak Allah'ın affıyla cehenneme girmekten kurtulabileceği anlatılmaktadır.

73. Ayetlerimiz kendilerine apaçık bir şekilde okunduğu zaman, inkârcılar, inananlara: "(Bu) iki topluluktan konum olarak hangisi daha üstün ve güçlü, hangisi daha seçkindir?" dediler. Bkz. 6/53, 26/111, 46/11

İki gurup: "Biri yoksul, geri kalmış dünyalık servetleri olmayan müminler, diğeri varlıklı, itibarlı, zengin ve sayıca çok müşrikler. Müşriklerin toplandığı yer Dar'ün-Nedve, Müslümanların toplandığı yer ise Dar'ül-Erkam.

74. Onlardan önce serveti ve görüntüsü daha güzel nice nesilleri helâk ettik.

75. De ki: "Kim sapıklık içinde ise Rahman (olan Allah) ona istenildiği kadar süre versin (ne çıkar). Nihayet kendilerine vaad olunan azabı, ya da kıyameti gördüklerinde kimin yeri daha kötüymüş, kimin taraftarları daha zayıfmış görecekler/bilecekler!"

76. Allah, doğruya erenlerin hidayetini (iman gücünü) artırır. Kalıcı olan yararlı işler, Rabbinin yanında hem mükâfat bakımından hem de varılacak yer bakımından daha hayırlıdır.

77. (Ey Resul!) Şu ayetlerimizi inkâr eden ve: "Bana kesinlikle mal ve evlat verilecek" diyen adamı hiç düşündün mü?

78. Yoksa o beşerî algı ve tasavvurların ulaşamayacağı bir görüş alanına mı girdi? Yahut sınırsız rahmet sahibi (olan Allah) ile bir sözleşme mi yaptı?

Bu iki âyetin müşriklerden Âs b. Vâil hakkında indiği söylenir. Rivayete göre, ashaptan Habbâb b. Eret, müşriklerden olan Âs b. Vâil'deki alacağını istemiş, öldükten sonra dirilmeye ve hesap gününe inanmadığı Âs b. Vâil de: "Siz öldükten sonra diriltileceğinize, altınların, gümüşlerin bulunduğu cennette hayatınıza devam edeceğinize inanıyorsunuz ya, işte sana olan borcumu orada ödeyeceğim. Çünkü öte dünyada bana da zenginlik ve güç verilecektir" şeklinde alay etmişti.

79. Hayır (hiç de onun dediği gibi değil), onun (bu) söylediğini kaydedeceğiz ve (ayetlerimizle alay ettiği için) onun (ahirette çekeceği) azabın süresini uzattıkça uzatacağız.

80. O söylediği (mal ve evlat gibi) şeyleri hep elinden alacağız ve o bize tek başına (malsız ve evlatsız olarak) gelecek.

81. Onlar, kendileri için bir şeref, kuvvet ve statü (kaynağı) olsunlar diye, Allah'tan başkalarını da ilâhlar edindiler. Bkz. 3/28, 4/139, 5/51, 57, 9/23, 19/81, 29/25, 58/22, 60/1

82. Hayır; (o yalancı ilahlar) onların tapınışlarını inkâr edecekler ve onlara azılı düşman kesilecekler.

83. Görmüyor musun ki biz inkârcılara (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) şeytanları musallat ediyoruz, (onlar da günaha ve azgınlığa teşvik ederek) onları oynatıp duruyorlar.

84. (Ey Resul!) Şu hâlde, onların azaba uğramalarını istemekte acele etme! Biz onların günlerini aksatmadan sayıyoruz.

85. O gün kötülükten sakınanları seçkin konuklara yaraşır bir saygınlıkla, Rahman'ın huzurunda bir araya getireceğiz.

86. Suçluları da susuz olarak cehenneme süreceğiz.

87. Rahman'ın huzurunda, söz almış olanlar dışında hiç kimse şefaat edemeyecek. Bkz. 2/123, 255, 10/3, 20/109, Ayrıca şefaat konusunda Sebe 34/23. ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

Şefaat konusundaki ayetleri değerlendirirken çıkış yolumuz; "Şefaat yetkisi tamamıyla ve sadece Allah'a aittir." (Zümer 39/44) ayeti olursa konuyu anlamakta zorlanmayız ve ona buna şefaat yetkisi vererek başkalarına kulluk etmeye ve böylece kendimizi kandırmaya kalkmayız. "Öyle bir günden sakının ki, o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiç kimseden (azaptan kurtulmak için) herhangi bir şefaat (bedel ve karşılık) kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez." (Bakara 2/48) "Hiç kimsenin başkasına bir yararının olmayacağı, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği, hiç kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve onların hiçbir yerden yardım görmeyeceği günden sakının!" (Bakara 2/123) Herkesin şefaatçisi kendi amelleridir. Herkes yaşadıklarının karşılığını alacaktır. "İnsan için ancak çalıştığı vardır. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir. Sonra da çalışmasının karşılığı kendisine tastamam verilecektir." (Necm 53/39-41) "Her kim doğru ve güzel bir iş yaparsa kendi iyiliği için yapmış olur, kim de kötülük işlerse kendi aleyhine işlemiş olur. Ve sonunda hepiniz Rabbinize döndürüleceksiniz." (Casiye 45/15) "Kim zerre miktarı bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecek. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük yapmışsa, onun cezasını görecektir." (Zilzal 99/7-8) "O gün kimsenin kimseye faydası olmaz. O gün bütün yetkiler sadece Allah'a aittir." (İnfitâr 82/19)

88. (Onlar:) "Rahman (olan Allah), bir çocuk edindi" dediler.

89. Andolsun ki, (bunu söylemekle) siz gerçekten çok çirkin bir iddia ortaya atmış oldunuz.

90-91. Rahman'a çocuk isnat etmelerinden ötürü, neredeyse gökler yarılacak, yer çatlayacak ve dağlar yıkılıp göçüverecekti.

92. Oysa çocuk edinmek Rahman'ın şanına yakışmaz. Bkz. 10/68

93. Göklerde ve yerde olan herkes Rahman (olan Allah'ın) huzuruna birer kul olarak gelecektir.

94. Andolsun ki, O bunların hepsini bilgisiyle kuşatmış, sayılarını tespit etmiştir. Bkz. 10/68

95. Onların hepsi kıyamet günü O'na tek başına gelecektir.

Bu demektir ki; o gün herkes sadece kendi yaşadıklarıyla ve yalnız kendi biriktirdikleriyle Allah'ın huzuruna tek başına çıkacak ve değerlendirilmesi ve yerleştirilmesi de amellerine göre yapılacaktır. Öyle ki; başkaları yük olur ya da sıkıntı verir kaygısıyla kişi tek başına kalmak isteyecektir. "O gün kişi, kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacak." (Abese 80/34-36)

96. İnanıp faydalı işler yapanlar için Rahman (olan Allah, kalplerde) bir sevgi yaratarak (onları herkese) sevdirecektir.

97. (Ey Resul!) Biz, Allah'a karşı gelmekten sakınanları Kur'an ile müjdeleyesin, inat eden bir topluluğu da uyarasın diye, onu senin dilinle (Arapça indirip) kolaylaştırdık. Bkz. 54/17, 22, 32, 40

98. Biz bu inatçılardan önce nice kuşakları yok ettik. Şimdi onların hiçbirini ortalıkta görüyor ya da onlardan gelen en küçük bir ses duyuyor musun?

20 -TÂHÂ SÛRESİ

Taha suresi Mekke döneminde inmiş olup 135 ayettir. Sure ismini Birinci ayetteki "Ta-ha" harflerinden almıştır.

Sûrede Hz. Mûsâ'ya peygamberliğin verildiği, Hz. Mûsâ'nın Firavun'la mücadelesi, ona hak dini tebliğ etmesi ve işkenceye mâruz kalan İsrailoğullarını serbest bırakması için Firavun'dan talepte bulunması, Hz. Musa'nın kardeşi Harun'un kendisine yardımcı olarak verilmesini talep etmesi ve talebinin yerine getirilmesi anlatılır. Hz. Musa'nın asasıyla mucize gösterdiği, büyük bir kalabalığın önünde asâsının bir yılana dönüşüp sihirbazların halka yılan şeklinde gösterdikleri ipleri ve sopaları yuttuğu ve bunun üzerine sihirbazların secdeye kapanarak, iman etmeleri ifade edilir. Bunun üzerine Firavun'un ağır baskı ve tehditlerine rağmen sihirbazların imanlarından dönmedikleri, çeşitli baskılardan sonra Mısır'ı terk etmek zorunda kalan İsrailoğullarının bir mucize olarak Kızıldeniz'den karşıya geçtikleri fakat onları takip eden Firavun'un onların geçtiği denizde askerleriyle birlikte boğulduğu anlatılır.

Geçmiş ümmetlere ait haberlerin ibret alınması için nakledildiği sûrede kıyametin kopmasından itibaren âhiret gününün bazı safhalarına etkileyici bir üslûpla temas edilir. Vahiy devam ederken Kur'an âyetlerini acele ile telaffuza çalışmaması hususunda Hz. Peygamber uyarılır. Hz. Âdem'i etkilemesiyle Âdem ile Havva'nın yasak meyveden yemeleri ve bu sebeple cennetten çıkarıldıkları anlatılır. Sûrede ayrıca Allah'a bağlanmaktan yüz çevirenlerin âhirette oradaki nimetleri göremeyecek kadar kör olarak yaratılacağı beyan edilir. Hz. Peygamber'den sabırlı olması istenir; bazı kalbi kararmış kimselere verilen dünya nimetlerine özenmemesi tavsiye edilir, zorluklara katlanabilmesi için gece ve gündüz etrafındakilerle birlikte namaza, hamd ve tesbihe devam etmesi emredilir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Tâ, Hâ. Bkz. 2/1 dipnotu.

2-3. Biz sana bu Kur'an'ı sıkıntıya düşesin diye indirmedik. Yalnızca, (Allah'a karşı gelmekten) sakınanlara bir öğüt, bir uyarı olsun diye (indirdik).

Hz. Muhammed peygamberlikle görevlendirildikten sonra gece gündüz koşuşturuyor, çırpınıyor insanların hidayeti için deyim yerindeyse adeta kendisini helâk ediyordu. Onun bu durumunu gören Mekkeli müşrikler; "Allah Muhammed'i sıkıntıya sokmak için peygamber yaptı" diyordu. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Yoksa Hz. Peygamber'e indirilen Kur'an'ın evrensel mesajlarıyla insana önerilen ahlakî disiplin onun yaşama duygusunu daraltmak maksadına değil, insanın doğru ve eğrinin ne olduğu konusundaki şuurunu artırmak gayesine dayanmaktadır.

4. (Bu Kur'an), yeri ve yüksek gökleri yaratan (Allah) tarafından peyderpey indirilmiştir.

5. Rahman (olan Allah), Arş'a istiva etti: yarattığı her şeyin kanununu koymuş ve onlar üzerinde egemenlik tahtına kurulmuştur. Bkz. 7/54 ve dipnotu, 13/2, 32/4

"İstivâ etmek": "mutedil, düzgün ve eşit olmak; karar kılmak, oturup yerleşmek; yönelmek, yukarı çıkmak; hâkim olmak, tahta oturmak" gibi manalara gelir. Yarattığı evrenin her türlü idaresini hükmü altına alarak bütün işleri yürütmek ve yönetmek üzere hükmünü ve saltanatını icra ediyor anlamında kullanılmıştır.

6. Göklerde, yerde, bu ikisi arasında ve toprağın altında olanların tümü O'nundur.

7. Sen sözü açığa vursan da gizlesen de Allah için birdir. Çünkü O, gizliyi de bilir, ondan daha gizli olanı da. Bkz. 14/38, 25/6

8. Allah O'dur ki, O'ndan başka ilah yoktur. En güzel isimler/sıfatlar O'nundur.

9-10. (Ey Resul!) Musa'nın haberi (kıssası) sana ulaştı mı? Hani o (Sina'da) bir ateş görmüştü de ailesine: "Siz burada kalın, ben bir ateş gördüm. Ya oradan size bir kor getiririm ya da ateşin yakınlarında bize yol gösterecek birini bulurum" demişti. Bkz. 27/7, 28/29

11-12. Musa ateşin yanına varınca, ona (şöyle) seslenildi: "Ey Musa! Benim, ben! Senin Rabbin. Hemen ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vadi Tuvâ'dasın." Bkz. 14/38, 25/6, 27/7-13

"Mukaddes Tuva'dasın" ifadesi Hz. Musa'nın bulunduğu yerin hatırasından dolayı söylenmiş bir ifadedir. Zira hem Hz. İbrahim hem de Hz. Musa aynı bölgede vahiy almışlardır. "Hani Rabbi ona kutsal Tuva vadisinde şöyle seslenmişti" (Nâziât 79/16) vadidir.

13. "Ben seni (resul olarak) seçtim. Şimdi (sana) vahyolunacak şeyleri dinle!"

Bkz. 7/144

14. "Şüphesiz ki ben Allah'ım. Ben'den başka ilah yoktur. O halde sadece bana kulluk/ibadet et ve vahyin (öğüdümün) duyurulması/anlaşılması için salatı ikame et/gerekli desteği ver!"

Ayetin içeriğinden ve bir önceki ayetle sibakından anlaşılıyor ki; buradaki "salat" sözcüğü Kur'an'da daha pek çok yerde olduğu gibi destek anlamında kullanılmıştır. Yani "sana vahyolunan öğütleri anla ve insanlara ulaştırmak için olması gereken desteği ver." anlamındadır.

15. "Herkes işlediğinin karşılığını görsün diye kıyamet mutlaka gelecektir. Neredeyse onu gizleyecek ve geleceğinden hiç söz etmeyecektim (ki herkes her an ahirete hazır olsun)."

16. "Onun geleceğine inanmayıp sadece kendi arzularının, tutkularının peşine düşen kimse seni bu gerçeğe inanmaktan alıkoymasın! Yoksa kendine yazık etmiş olursun!"

17. "Şu sağ elindeki nedir ey Musa?"

18. (Musa) dedi ki: "O benim değneğimdir. Ona dayanırım, onunla koyunlarıma yaprak silkelerim. Onunla başka işlerimi de görürüm."

19. Allah, "Onu yere at ey Musa!" dedi.

20. Musa da onu attı. O bir anda koşan bir yılan oluverdi.

21. Allah, şöyle buyurdu: "Tut onu! Korkma! Biz, onu yine eski durumuna döndüreceğiz."

22. "Elini koynuna sok, bir başka mucize olarak lekesiz, bembeyaz çıksın."

Bkz. 28/32

23. "Böylece sana en büyük mucizelerimizden birini göstermek istiyoruz."

24. "Firavuna git, çünkü o azmıştır."

25. Musa, dedi ki: “Ey Rabbim! Gönlüme ferahlık ver.

26. İşimi bana kolaylaştır.

27. Dilimin bağını (düğümünü) çöz (dilimdeki anlatım zorluğunu gider)!.

28. (Böylelikle) sözümü iyi anlasınlar.”

29-30. Bana ailemden kardeşim Harun’u yardımcı yap.

31. Beni onunla destekle/güçlendir.

Firavun’un karşısında güçlü durabilmek için hitabet, psikoloji ve manevi destek gerekiyor.

32. Onu görevimde bana ortak et.

33. Böylece Senin yüceler yücesi adını (insanların katında) daha yükseklere çıkarmak için çalışalım.

34. Ve Seni(n dinini) çokça anlatalım

35. Şüphe yok ki, sen bizi hakkıyla görmektesin (ne yaptığımızı bilensin).”

36. Allah, şöyle buyurdu: “İstediğin sana verildi ey Musa!

37. Andolsun ki, biz sana bir kere daha (şöyle) iyilikte bulunmuştuk:

38. “Hani bir vakit (sen doğduğunda) annene ilham edilmesi gereken şeyleri ilham etmiştik.

39. (Annene ilham etmiştik ki:) Onu (henüz bebek olan Musa’yı) sandığın içine koy ve nehre (Nil’e) bırak ki, nehir onu kıyıya atsın da kendisini hem bana düşman hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alsın. Seni de ey Musa, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye sempatik kılmıştım.” Bkz. 28/7

Musa doğduğu sırada Mısır'da İsrailoğulları köle olarak en ağır işlerde çalıştırılıyordu. Firavun gördüğü bir rüya üzerine İsrailoğullarından doğan bir erkek çocuğun peygamber olacağını ve kendi saltanatını sarsacağını gördü ve bunu önlemek için İsrailoğullarının doğan bütün erkek çocuklarının öldürülmesini emretti. Hz. Mûsâ’nın annesi, oğlunun da diğer yeni doğan İsrail çocukları gibi öldürüleceği korkusuyla, onu Nil nehrine bıraktı. Akıntı çocuğu Firavun’un sarayının yakınına götürdü. Eşi Asiye, kocası ile sarayının bahçesinde gezinirken fark edip ırmaktan sandığı çıkarttı ve çocuğu evlat edindi.

40. “Hani kız kardeşin (Firavun ailesine) gidip de onlara: “Ona bakabilecek birini size göstereyim mi?’ demişti. Böylece seni yeniden annene kavuşturmuştuk ki onun yüzü gülsün ve (artık o) üzülmesin. Ve (büyüyüp belli bir yaşa vardığın zaman) birini (kazaen) öldürmüştün. Fakat biz seni (bu yüzden içine gömüldüğün) tasadan kurtarmış ve seni çeşitli imtihanlardan geçirmiştik. (Bu olaydan) sonra yıllarca Medyen halkı arasında yaşadın ve sonunda, (peygamber olman için) takdir edilmiş bir zamanda (Tur’a) geldin ey Musa. Bkz. 28/15-16

Asiye çocuğu evlat edinmesine edinir ama daha sonra çocuğun İbrani (İsrailoğullarından) olduğu anlaşılır. Firavun bir İbranî olduğu gerekçesiyle çocuğu istemez, ancak daha sonra bu durumu kabullenir. Derken çocuğa süt annesi ararlar, bunun üzerine Musa'nın ablası onu emzirecek bir İbranî aile bildiğini söyler ve onu gerçek annesine geri götürür. Böylece Musa Firavun’un sarayında büyür. Olgunluk yaşına henüz gelmişken bir kavgaya karışarak kazaen birinin ölümüne sebep olur ve böylece Mısır’dan Medyen’e kaçmak zorunda kalır. Orada Hz. Şuayb’ in kızıyla evlenir ve daha sonra Mısır’a peygamber olarak geri döner.

41. Ben seni kendim için seçip yetiştirdim.

42. (Şimdi) sen ve kardeşin, artık benim ayetlerimle/mucizelerimle yola çıkın ve sakın beni (ve dinimi) anlatmakta gevşeklik göstermeyin!

43-44. Firavuna gidin. Çünkü o azmıştır. Onunla yumuşak bir dille konuşun ki, o zaman belki öğüt alır yahut ürperir." Bkz. 26/20-22, 28/15

Tebliğde esas olan, Allah'ın mesajının, ruhlara tesir edecek şekilde muhataplarına inanç ve tutumlarını, kabiliyet ve yeteneklerini dikkate alarak samimi bir tavır içerisinde ulaştırılmasıdır. Tarihsel süreçte tevhid gerçeğini toplumsal yaşama yaymakla ve kitlelere ulaştırmakla sorumlu kılınan bütün peygamberler bu esasa dikkat etmişlerdir. Bu ayetlerde görüldüğü gibi Firavuna gönderilen Hz. Musa ve Harun'a da aynı yolu takip etmeleri tavsiye edilmektedir. Nitekim yozlaşmanın ve yanlış algıların tavan yaptığı cahiliye çağında hayatının her safhasını mücadele ile geçiren Hz. Peygambere izleyeceği yol konusunda da "Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel yöntemlerle mücadele et!" (Nahl, 16/125) emri verilmiştir.

45. Musa ve Harun şöyle dediler: "Ey Rabbimiz! Şüphesiz biz, onun bize kötülük etmesinden yahut iyice azmasından korkuyoruz!"

46. (Allah,) şöyle buyurdu: "Korkmayın! Çünkü (ben her şeyi) işiterek ve görerek sizin yanınızda olacağım.

47. Hemen ona gidiniz ve deyiniz ki: "Biz Rabbinin sana gönderdiği elçileriz. İsrailoğullarının bizimle birlikte Mısır'dan ayrılmalarına izin ver! Onlara işkence etme! Sana Rabbinden, doğru söylediğimizi kanıtlayacak mucizeler ile geldik. Nihai kurtuluş ve esenlik (yalnızca, O'nun gösterdiği) yolu izleyen kimselerin olacaktır.

48. Bize gelen vahye göre, Allah'ın ayetlerini yalanlayarak gerçeğe sırt çevirenler azaba uğrayacaklardır."

49. (Allah'tan aldıkları direktifi aktardıklarında, Firavun onlara) dedi ki: "Sizin Rabbiniz kim, ey Musa?"

50. (Musa:) "Bizim Rabbimiz, her varlığı (kendi yaratılışındaki amaç ve hikmete) uygun niteliklerle donatarak yaratan, sonra da bu varlıkları nitelikleri doğrultusunda yönlendiren Allah'tır" dedi.

51. (Firavun:) "Öyle ise önceki toplumların hali ne olacak (anlattıklarınıza göre onlar cehenneme mi gidecek)?" dedi.

52. Musa, şöyle dedi: "Onlara ilişkin bilgi Rabbimin katındaki kitapta yazılıdır. Benim Rabbim ne yanılır ne de unutur."

53. "Sizin için yeryüzünü bir beşik yapan, onun üzerinde yollar açan, gökten su (yağmur) indiren O'dur." (Allah buyurdu ki:) "Biz o su ile (topraktan) türlü türlü bitkiler çıkarmaktayız."

54. "(Bu bitkilerden) hem yiyiniz hem de hayvanlarınızı otlatınız. Gerçekten akıl sahiplerinin bu olaylardan alacakları pek çok dersler vardır."

55. "(Ey insanlar!) Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız."

İnsan bedeninin topraktan yaratıldığı; A. İmran 3/47; En'am 6/2, 73; Hicr 15/26; Kehf 18/37; Hac 22/5; Rum 30/20; Fatır 35/11; Saffat 37/11; Mü'min 40/67; ayetlerinde de açık olarak ifade edilmiştir. Ölen insanın bedeninin toprağa dönmesi, kendisini meydana getiren organik ve inorganik unsurlarına ayrılıp dağılması anlamınadır. Ayrıca bu ayette, insanın dünyadaki hayatının kısa ve geçici olduğuna ve ahirette yeniden dirildikten sonra uzun ve kalıcı bir hayatı olacağına zımni bir mesaj vardır.

56. Andolsun ki, biz ona (Firavuna) bütün mucizelerimizi gösterdik de o bunları yalanladı ve reddetti.

57. (Firavun Musa'ya şöyle) dedi: "Ey Musa! Sihrinle bizi yerimizden çıkarmak için mi geldin?

58. O halde biz de mutlaka sana karşı onun gibi bir sihir yapacağız. Bunun için seninle bizim aramızda; uygun bir yerde, senin de bizim de caymayacağımız bir buluşma vakti belirle."

59. Musa: "Buluşma zamanı (ülkenin ulusal) bayram günü ve insanların toplanacağı kuşluk vakti olsun" dedi.

60. Derken Firavun dönüp gitti, hileli düzenini (yürütecek büyücüleri) bir araya topladı, sonra geldi.

Bkz. 7/112, 10/79

Böylece Firavun dönüp gitti, danışma meclisini topladı, Mûsâ'ya karşı yapacağı entrikaları kararlaştırdı ve çevresindeki en usta büyücülerini topladı, büyü malzemeleriyle birlikte buluşma yerine gelerek Hz. Musa'nın karşısına çıktı. Hz. Musa da kardeşi Harun ile birlikte gelen sihirbazların neler yapacağını merakla bekliyordu.

61. Musa, (karşısındaki sihirbazları uyarmak için) onlara şöyle dedi: "(Sırf Firavun'un gönlü olsun diye sihir yaparsanız) yazıklar olsun size! Allah'a karşı yalan uydurmayın, yoksa sizi azap ile yok eder. Allah'a karşı yalan uyduran perişan olur."

62. Bunun üzerine büyücüler aralarında gizlice fısıldaşarak durumlarını tartıştılar.

63. Ve (Musa ve Harun'u göstererek) dediler ki: "Bu iki adam büyücüdür, sizleri büyüleyerek yurdunuzdan çıkarmak, sizin örnek yaşam tarzınızı ortadan kaldırmak istiyorlar.

64. Öyleyse hünerlerinizi bir araya getirin, sonra gruplar halinde buluşma yerine gelin. Bugün üstün gelen kazanmıştır."

65. (Büyücüler) Musa'ya: "Ey Musa! (Önce) sen mi atacaksın (değneğini), yoksa ilk atan biz mi olalım?" dediler.

66. Musa: "Yok, (önce) siz atın!" dedi. Bir de ne görsün, onların ipleri ve değnekleri yaptıkları sihirden dolayı kendisine gerçekten yürüyorlarmış gibi geldi.

67. Musa'nın içine bir korku düştü.

68. (Bunun üzerine Musa'ya) "Korkma! Üstün gelecek olan kesinlikle sensin" dedik.

69. "Sağ elindekini (değneğini) at ki, onların yaptıklarını silip süpürsün. Şüphesiz yaptıkları bir sihirbaz hilesidir (gözbağcılığıdır). Sihirbaz ise nereye varırsa varsın, hiçbir yerde iflah olmaz (gerçek başarıya ulaşamaz)."

70. (Yere atılan Musa'nın değneği, sihirbazların ipleriyle değneklerini silip süpürünce) sihirbazlar hemen secdeye kapandılar ve: "Harun'un ve Musa'nın Rabbine iman ettik" dediler.

71. Firavun: "Ben size izin vermeden ona inandınız ha! O size büyücülüğü öğreten elebaşınızdır. Andolsun ki, bana karşı gelip döneklik yapmanız yüzünden işlerinizi/yetkilerinizi ellerinizden alacağım, özgürlüğünüzü kısıtlayıp sizi tutuklayacağım ve (sonra da) hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabının daha şiddetli ve kalıcı olduğunu öğreneceksiniz" dedi.

Bkz. 7/124 ve dipnotu, 26/49

Ayette geçen "hilaf" sözcüğüne "ters, çaprazlama" anlamı vermek yerine "döneklik yapmak, ters çıkmak" manası vermek daha doğru olur. Çünkü Firavun sihirbazlardan söz almıştı ve onları çok iyi hazırlatmıştı. Böyle bir şey hiç beklemediği gibi onların başarısız olacağını da ummuyordu. Ona göre sihirbazlar döneklik yapmış ve kendisini yarı yolda bırakmışlardı. Firavun'un onları cezalandırması gerekiyordu. Bunun için onlara ellerinin ve ayaklarının yani işlerinin ve seyahat özgürlüklerinin ellerinden alınacağını, arkasından da -ibreti âlem olsun diye- hurma ağaçlarına asılacaklarını söylüyordu. Böyle yapacaktı ki diğer insanlara ibret olsun ve Musa'nın taraftarları çoğalmasın.

72. (Sihirbazlar:) "Biz seni, bize gelen apaçık delillere ve bizi yaratana asla tercih etmeyeceğiz. Artık sen vereceğin hükmü ver. Sen ancak bu dünya hayatında hüküm verirsin."

73. "Biz Rabbimize inandık. O, bize zorla yaptırdığın sihirlerden dolayı işlediğimiz günahlarımızı ve hatalarımızı bağışlayacaktır. Allah'ın ödülü, herkesinkinden daha üstün ve daha kalıcıdır" dediler.

74. Şüphesiz, her kim (hesap gününde) Rabbine suçlu olarak varırsa, kesinlikle ona cehennem vardır. Orada ne ölür ne de yaşar.

Bkz. 4/56, 25/14, 87/12-13

"Orada ne ölür ne de yaşar" ifadesi, cehennemin dehşetini anlatmaktadır. Cehennemin ateşi ne kadar öldürücü olursa olsun, cehennem ehli ölmeyecek ve o azabı çekmeye devam edecektir. Sürekli yanan ve yandıkça yakılan bir insan için yaşamdan, hayattan elbette ki söz edilemez. Onun için cehennem ehli ölmek isteyecek fakat ölemeyecek. Yaşamak isteyecek fakat cehennemde yaşamak azaptan ibaret olduğu için yaşamak ölmekten beter olacaktır. "O en büyük ateşe atılacak ve sonra orada ne ölecek ne de hayat bulacaktır." (Â'la 87/12-13)

75. Kim(ler) de O'na (Rabbine) iyi işler yapmış, erdemli bir mü'min olarak gelirse; işte onlar için yüksek dereceler vardır.

76. İçlerinde ebedi kalacakları, altından ırmaklar akan Adn cennetleri de (iyi işler yaparak Allah'ın huzuruna gelenlerindir). İşte bu, günahlardan arınmış olanların mükâfatıdır.

Bkz. 26/52, 44/23

77. Andolsun ki; Musa'ya şöyle vahyettik: "Kullarımı geceleyin yürüt. Denizde onlara kuru bir yol aç. (Düşmanların yetişmesinden) korkma (ve boğulmaktan da) endişe etme!" Bkz. 26/52, 44/23

78. Bunun üzerine Firavun askerleriyle birlikte onların peşine düştü de deniz onları görülmedik bir şekilde kucaklayıp yuttu. Bkz. 2/50, 40/84-85, 43/55-56

79. Firavun, halkını saptırdı, onların doğru yolu bulmasına engel oldu.

80. Ey İsrailoğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık. Tur Dağı'nın sağ yanında sizden söz almıştık. Size gökten kudret helvası ile bıldırcın indirmiştik. Bkz. 2/57, 7/160

Allah, Mısır'dan çıktıktan sonra Sina Çölü'ndeki yolculuk günlerinde İsrailoğullarına kudret helvası ve bıldırcın bahşetmesine atıfta bulunarak onları nankörlük etmemeleri konusunda uyarıyor. Bundan çok daha önemlisi dünya hayatlarını kurtardıktan sonra ebedî hayatlarını kurtarmaları için "Tur Dağı'nın sağ yanında sizden söz almıştık" ifadesiyle verdikleri sözü hatırlatarak akıllarını başlarına almalarını istiyor. "Hani, (Ey İsrailoğulları! Tevrat ile amel edeceğinize dair) sizden kesin söz almıştık, (sonra sözünüzü tutmadınız. Yeniden söz veresiniz diye) Tûr dağını tepenize dikerek: "Size verdiğimiz hükümlere kuvvetle sarılın, onun içindekileri

düşünün” (demiştik.)” (Bakara 2/63) “Bir vakit İsrailoğullarından şöyle söz almıştık: “Allah'tan başkasına tapmayacaksınız, ana-babaya, yakınlara, öksüzlere ve biçarelere de iyilik yapacaksınız. İnsanlarla güzellikle konuşacaksınız, namazlarınızda dikkatli ve devamlı olacaksınız ve zekâtı vereceksiniz…” (Bakara 2/83)

81. Size verdiğimiz rızıkların en temizlerinden yiyiniz ve bu hususta taşkınlık (israf ve nankörlük) etmeyiniz! Yoksa gazabıma uğrarsınız. Her kim ki gazabıma uğrarsa, o kimse gerçekten kendini bütünüyle yıkıma sürüklemiştir!

82. Şüphe yok ki ben, tevbe edip inanan ve faydalı işler yapan, sonra da doğru yol üzere (hayatına) devam eden kimse için son derece affediciyim.

83. (Ve Allah Musa’ya:) “Seni alelacele (Tür dağında Tevrat’ı almak için yola çıktığında) kavminden öne geçiren nedir?” diye sordu.

84. Musa, şöyle cevap verdi: “İşte onlar hemen arkamdalar. Rabbim! Senin rızanı kazanmak için acele ettim.”

85. Allah buyurdu ki: “Sen öyle biliyorsun ama onlar senin izinde değiller. Zira biz senin ayrılmandan sonra halkını sınadık ve Samiri onları yoldan çıkardı.” Bkz. 2/51, 7/150

Samiri, İsrailoğullarının Samire kabilesine mensup, Hz. Musa’nın dinini benimseyen ve Mısır’dan çıkışlarında İsrailoğullarına katılan biridir. Bu kişi, Mısır dinindeki Apis figürünün bir uzantısı olarak bir altın buzağı heykeli yapmış ve çevresindekilere onun tanrı olduğunu telkin etmişti. Hz. Musa’nın arkasından İsrailoğullarından bir kısmı, aralarında Hz. Harun olmasına rağmen Samiri’nin yaptığı altın buzağıya tapmaya başlamıştı. Burada alınacak en önemli ders; insanların inançlarında samimi olmaları, maddi çıkarlar uğruna inandıklarından taviz vermemeleri gerektiğidir.

86. Bunun üzerine Musa kavminin yanına öfkeli ve üzgün olarak döndü. Onlara dedi ki: “Ey kavmim! Rabbiniz size (Tevhid inancından sapmadığınız müddetçe size her türlü nimeti bahşedeceğine dair) güzel bir vaatte bulunmadı mı? Size (verilen) söz (ya da süre) pek uzun mu geldi? Yoksa Rabbinizden üzerinize kaçınılmaz bir gazabın inmesini mi istediniz ki bana verdiğiniz sözden caydınız?”

87. Dediler ki: “Sana verdiğimiz sözden kendi isteğimizle caymadık. Fakat biz o halkın (Mısırlıların) mücevheratından yüklü miktarlarda takınmıştık. İşte onları (eritmek için) ateşe attık. (Aynı şekilde) Samiri de kendi mücevherlerini attı.”

Mısırlıların mücevheratı dedikleri altınlar, Firavun ve askerlerinin denizde boğulduktan sonra elde edilen ganimetler. Yoksa söylendiği gibi İsrailoğulları Mısır’dan çıkacakları gece, “Yarın bizim bayramımızdır” diyerek yerli halktan ödünç olarak aldığı altınlar değildir. Kimse ülkesini terk edeceğini söyleyen ve bir daha dönme ihtimali olmayan kişilere ödünç bir şey vermez. Hele ki bunlar köleleştirilmiş ve aldığını geri veremeyecek kadar fakir olan İsrailoğulları ise hiç vermez.

88. Samiri, o erimiş altınlardan böğüren bir buzağı heykeli yaparak İsrailoğullarının önlerine çıkardı. Onlar da birbirlerine: “İşte sizin ve Musa’nın ilahı budur, fakat Musa (Rabbinin burada olduğunu) unuttu” dediler.

Bkz.2/51, 54, 92, 4/153, 7/148-155

89. Peki, onlar o buzağı heykelinin kendilerine cevap veremediğini ne zarar ve ne de fayda sağlayamadığını görmediler mi?

90. Andolsun ki, Harun da onlara önceden: “Ey milletim! Siz bu buzağı ile sınanıyorsunuz. Sizin gerçek Rabbiniz çok merhametli olan Allah’tır. Bana uyun, emrime itaat edin (sakın Samiri’ye uyarak buzağıya tapmayın)” demişti.

91. Onlar da (Harun’un uyarılarına hiç kulak asmadan): “Musa bize dönünceye kadar buzağıya tapmaya devam edeceğiz” demişlerdi.

92. (Ve Musa Tur Dağından döndüğünde kardeşine:) “Ey Harun! Bunların yoldan çıktığını gördüğün halde (bunları engellemek konusunda), seni tutan ne oldu?

93. Niye bana uymadın, emrime baş mı kaldırdın?” dedi (ve saçından sakalından tutup çekmeye başladı).

94. (Harun:) “Ey anamın oğlu! Saçımı sakalımı çekme! Doğrusu ben senin: ‘İsrailoğullarının arasını açtın, sözüme uymadın’ diyeceğinden korktum” dedi.

Hz. Harun, aynı zamanda peygamberi olan ağabeyine; olayın üzerine sert bir yöntemle gittiği takdirde İsrailoğullarının bir kısmının Samiri’nin yaptığı buzağıya tapanlar, bir kısmının da kendisinin öğüdünden yana olanlar olarak ikiye bölünmesinden korktuğunu dile getiriyor. Çünkü abisi onu İsrailoğullarını kollaması için görevlendirmişti. Oda kendine göre bu görevi yerine getirmiş ve İsrailoğullarının bölünmesini önlemişti. Bunun üzerine, bir sonraki ayette görüldüğü gibi Hz. Musa Samiri’ye yönelerek bu işteki amacını soruyor.

95. (Musa bu defa Samiri’ye dönerek) “Ey Samiri! Senin bu yaptığın nedir?” dedi.

96. (Samiri) dedi ki: “Ben onların görmediklerini gördüm. Bana gelen ilahi elçinin (Cebrail’in) ayak izlerinden avucumu doldurarak onu erimiş altın külçesinin bulunduğu potaya attım. Böyle yapmamın iyi olacağı içime doğdu.”

97. Musa: “Çekil git! Artık sen hayatın boyunca (hastalanıp) ‘bana dokunmayın, benden uzak durun!’ diyeceksin, yalnız yaşamaya mahkûm olacaksın. Ayrıca senin asla kurtulamayacağın bir ceza günü var. Şimdi tapınıp durduğun tanrına bak! Biz onu yakacağız, sonra da ufalayıp denize savuracağız” dedi.

Ayette ifade buyrulduğu gibi, Hz. Musa’nın: “Sen hayatın boyunca yalnız yaşamaya mahkûm olacaksın” şeklindeki söyleminden sonra Samiri, ağır bir bulaşıcı hastalığa yakalanmış ve bu hastalık sebebiyle herkesten uzak durmak ve toplumdan soyutlanmak zorunda kalmıştı. Hayatta en ağır cezalardan bir tanesi de kişiyi toplumdan soyutlamak ve onu yalnız yaşamaya mahkûm etmektir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır, yalnız yaşamak ve münferit takılmak insanın doğasına uygun değildir. Onun için hapishanelerde verilen en ağır ceza hücre cezasıdır.

98. Sizin ilâhınız ancak kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah’tır. O, ilmiyle her şeyi kuşatmıştır.

99. (Ey Resul!) Sana geçmişin haberlerinden bir kısmını böylece anlatıyoruz. Şüphe yok ki sana katımızdan öğüt (ve uyarılarla dolu olan Kur’an’ı) verdik.

“Zikr” sözcüğü Kur’an’da en çok geçen kelimelerdendir. Kuran, kendi işlevini ifade et mek için de zaman zaman “zikr” kelimesini kullanmıştır. Bu ayette kullanılan “zikr” teriminin yanına ister doğrudan Kur’an diyelim isterse kullanım kipine uygun olarak “öğüt veren, düşündüren, uyaran” anlamlarını verelim ayetteki maksat anlaşılacaktır. Çünkü Kur’an eğiten, yetiştiren, öğreten, uyaran, müjdeleyen, yönlendiren ilahi öğretileri ihtiva etmektedir. “Siz, haddi aşan kimseler oldunuz diye, sizi zikirle (Kur'an'la) uyarmaktan vaz mı geçelim?” (Zuhruf 43/5) Bu ayet bu gerçeği açıkça ifade etmektedir.

100. Kim bundan yüz çevirirse, hiç şüphesiz kıyamet günü o, ağır bir günah yüklenerek gelecektir.

101. Onlar o yükün altında (azabı içinde) ebedi olarak kalacaklardır. Kıyamet günü bu yük, onlar için ne ağır bir yük olacak!

102. (İkinci kez) Sur'a üflendiği (ve yeniden diriliş gerçekleştiği) o gün günahkârları korkudan ağarmış gözlerle bir araya toplayacağız.

103. Kendi aralarında: "Siz (dünyada) on (gün) den fazla kalmadınız (değil mi)?" diye gizli gizli fısıldaşacaklar. Bkz. 23/113, 30/55, 79/46

104. Aralarındaki konuşmaları biz herkesten daha iyi biliriz. O vakit içlerinden en aklı başında olanları ise: "Siz sadece bir gün kaldınız" diyecekler. Bkz. 10/45, 23/112-114

105. (Ey Resul!) Sana dağların durumunu soruyorlar. De ki: "Rabbim onları (kıyamet günü) toz edip savuracak. Bkz. 18/47, 101/5

106. Yerlerini dümdüz ve çırılçıplak bir alana dönüştürecek.

107. Orada ne bir iniş ne de bir yokuş görebileceksin.

108. O gün (herkes), kendisinden kaçış imkânı olmayan bir davetçinin peşinden gider ve tüm sesler o sınırsız rahmet sahibinin huzurunda (hüküm vermesi için) kısılacaktır. Öyle ki (soluk alışveriş seslerinin birbirine karıştığı) boğuk bir uğultudan başka bir şey duymayacaksın! Bkz. 11/105, 19/38, 42/7, 54/8, 78/38

109. O gün, Rahman'ın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimse(ler)den başkasına şefaat fayda vermez. Bkz.2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 21/28, 34/23 ve dipnotu, 53/26

Âyet: "Rahman'ın hoşnut olduğu ve izin verdiği kimseye şefaat/yardım edilecek." diyor. Diğer bir anlatımla şefaat edecek kimselerden değil, şefaate mazhar olacak, bağışlanacak kimselerden bahsediyor ki bunlar daha pek çok ayette de ifade edildiği gibi iman eden, imanın gereklerini yerinde getiren ve Allah'ın razı olduğu kimseler olacaktır. "Onlar, O'nun razı olduğu kimselerden başkasına şefaat etmezler." (Enbiya 21/28) Özetle ifade etmek gerekirse; bu ayette Allah'ın kimlere yardım edeceğinden ve kimlerin işlerini kolaylaştıracağından söz ediliyor. Bu ve bunun gibi ayetlerle "birileri şefaat edecektir" düşüncesiyle kimse kendisini kandırarak başkalarına kulluk etmesin ve birilerine Allah'ın niteliklerini yükleyerek şirke bulaşmasın! Şefaat bütünüyle Allah'a aittir. (Zümer 39/44) Allah'a ait olan bir şeyi yine Allah'ın gönderdiği ayetleri çarpıtarak başkalarına transfer etmeye kalkmak hem şirktir hem de küfürdür.

110. (Allah) onların önlerindeki (gelecekleri)ni ve arkalarındaki (geçmişleri)ni bilir. Onların (sınırlı) bilgisi O'nu(n bilgisini) asla kavrayamaz.

111. (O gün) bütün yüzler, diri ve hayatın ve hâkimiyetin tam sahibi olan Allah'a boyun eğecektir. Zulüm yüklenerek gelen gerçekten perişan olacaktır.

112. Kim de inanmış olarak faydalı eylemlerde bulunursa, böyle birinin, haksızlığa uğramaktan ya da (hak ettiğini) alamamaktan korkmasına hiçbir sebep yoktur.

113. İşte böylece biz onu (insanlar anlasın diye) Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar ve kendilerine bir ibret ve uyanış olsun diye onda uyarı ve tehditlerimizi farklı üsluplarla anlattık.

114. Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. (Ey Resul!) Kur'an'ın sana vahyi tamamlanmadan hüküm vermekte acele etme! "Rabbim ilmimi (bilgimi) artır" de!

"Vahiy sona ermeden onu okumakta acele etme!" uyarısı, Mesajı anlamak konusunda ciddi bir disipline dikkat çekmektedir. Kur'an'ı oluşturan ayetler ve sureler bir arada birbiriyle tutarlı,

uyumlu ve bağlantılı tam bir ahenk içindedir. Bunun içindir ki, İlahi direktifleri tam olarak anlamak isteyen kimse, ayetleri ya da sureleri ait oldukları umumi anlam örgüsünden soyutlayarak onlardan maksadını aşan sonuçlar çıkarmaya çalışmamalı, siyak-sibak bütünlüğüne dikkat etmeli, diğer ayetlerle bağlantılarını kurmalı, mesajı bir bütün olarak ele almalı, münferit meseleleri bile bu bütün içinde değerlendirmelidir. Daha kapsayıcı bir ifadeyle söylemek gerekirse, Kur'an'ın tamamını bilinçaltına yerleştirerek hadiselere onun oluşturduğu zaviyeden bakmalıdır. Onun için "Kur'an okuyacağın zaman, ilâhî rahmetten kovulmuş her türlü şeytanın vesvese ve ayartmalarından Allah'a sığın!" (Nahl 16/98) buyruluyor. "Allah'a sığın" ifadesini, "Allah'ın öğretilerine sığın, onlardan destek al" şeklinde anlamalıyız. Eğer ayeti okurken kötü anlamda kalbimize bir vesvese düşerse hemen diğer ayetlerin desteğine baş vurmalıyız. Burada da Hz. Peygambere "Kur'an'ın sana vahyi tamamlanmadan hüküm vermekte acele etme!" buyrularak hüküm verme konusunda gelecek olan vahyi beklemesi emrediliyor. Bugün böyle bir problem olmadığına ve Kur'an'ın tamamı/vahyin bütünü elimizde olduğuna göre parçacıl bir yaklaşımla hüküm vermekte aceleci davranmamalıyız ve mutlaka Kur'an'ın bütünü üzerinden değerlendirme yapmalıyız!

115. Biz vaktiyle Âdem'e (o yasak ağacın meyvesinden) yememesini tembih ettik. Fakat (o bu tembihimizi) unuttu. (Biz) onda güçlü irade bulamadık (bir isyan kastı ve emrimizde sebat da bulmadık).

116. Hani biz meleklere: "Âdem'e secde edin (onun önünde hürmetle eğilin)" demiştik, İblis'in dışında (hepsi) yere kapanmış, o, ise yüz çevirmişti. Bkz. 2/34, 7/12, 17/61, 18/50, 38/76

117-118-119. Biz de Âdem'e şöyle demiştik: "Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblis), sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın, sonra (dünya hayatına dönerek) mutsuz olursun. Çünkü burada (cennette) senin için aç kalmak, çıplak kalmak yoktur. Ve sen burada susamazsın, güneşin harareti de dokunmaz sana.

120. Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle demişti: "Ey Âdem! Sana (yediğin takdirde ölmeyeceğin ve devamlı surette cennette kalacağın) ebedîlik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?" Bkz. 7/20-21

121. Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yediler. Meyveyi tadar tatmaz (avret yerleri ortaya çıkınca) çıplaklıklarının farkına vardılar. Bunun üzerine cennetteki ağaçların yaprakları ile örtünmeye koyuldular. (Böylece) Âdem (yanılarak da olsa) Rabbine karşı geldi ve şaşırıp kaldı.

122. Sonra (hatasını anlayıp yalvarmaya başladı) Rabbi onu seçkin kıldı (arıtıp temizledi) de tevbesini kabul buyurdu ve ona doğru yolu gösterdi.

123. (Bu arada Allah) şöyle buyurdu: "(Şeytan ve siz) birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin (yeryüzüne göç edin!). Bununla beraber, tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber/kitap) geldiğinde kim benim yol göstericime uyarsa artık o ne sapar ne de sıkıntı çeker." Bkz. 2/34, 7/24 ve dipnotu

124. "Kim de benim zikrimden (öğüdümden) yüz çevirirse, artık onun için sıkıntılı bir geçim vardır ve biz onu kıyamet günü kör olarak diriltiriz." Bkz. 17/72

"Kıyamet günü kişinin kör olarak diriltilmesi" maddi değil, manevidir. Dünyada Allah'ın nimetlerini görmeyen ya da görmemezlikten gelen âhirette cennetin güzelliklerinden ve ilahi nimetleri temaşa etmekten mahrum kalır. Dikkate alınmaz, değer verilmez. Burada, dünyadaki inkârcıların kalplerinin, kulaklarının mühürlenmesi ve gözlerine perde çekilmesi gibi metaforik bir anlatım söz konusudur.

125. O da şöyle der: "Rabbim! Dünyada gören bir kimse olduğum hâlde, niçin beni kör olarak yarattın?" Bkz. 17/97

126. (Allah da:) “Evet öyle. Ayetlerimiz sana gelmişti de sen onları unutmuştun ve bugün de sen unutuldun!” buyurur.

“Sen onları unutmuştun, bugün de sen unutuldun” ifadesi, “sen ayetlerimizi ciddiye almamıştın, öğretilerimizi umursamamıştın, mesajlarımızı gözardı etmiştin, istediğimiz hayatı yaşamayı kendine yakıştıramamıştın ve bugün de aynen öyle umursanmayacaksın, ciddiye alınmayacaksın, gözardı edileceksin ve erdemli insanlar için takdir edilen cennet nimetlerinden yoksun bırakılacaksın!” demektir. Yoksa Allah’ın unutması (hâşâ) söz konusu olamaz.

127. İşte biz haddi aşan ve Rabbinin ayetlerine inanmayanları böyle cezalandırırız. Ve böylelerinin ahirette çekeceği azap gerçekten de (azapların) en zorlusu ve en kalıcısı olacaktır.

128. Kendilerinden önceki nesillerden nicelerini helak etmiş olmamız, onları doğruya yöneltmedi mi? (Oysa bugün kendileri) onlardan kalan tarihi kalıntılar üzerinede gezinip duruyorlar. Şüphesiz bunda aklıselim sahipleri için ibretler vardır.

129. Eğer Rabbinin daha önce verilmiş bir hükmü ve belirlenmiş bir vadesi olmasaydı (onların) yok edilmeleri kaçınılmaz olurdu.

130. (Ey Resul!) O hâlde, onların söylediklerine sabret ve güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbini övgüyle tespih et. Gece vakitlerinde ve gündüzün uçlarında da tespih et ki ilahi hoşnutluğa, esenliğe eresin.

“Güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbini övgüyle tespih et” ifadesinden namaz anlaşılmaktadır. Güneşin doğuşundan önce sabah namazı, batışından önce ikindi namazı, gece vakitlerinde akşam ve yatsı namazı, gündüzün uçlarında (tepe noktasında) da öğle namazı kastedilerek günün beş ayrı vaktinde namaz ikame etmeye ve namazda sürekliliğe işaret edilmektedir. İnsanlar ya namaz kılıyor ya da kılmıyor. Kılanların çoğu beş vakit kılıyor, kılmayanlar da hiçbir vakit kılmıyor. Hâlbuki; her namaz kendi başına bir namazdır ve kendi vaktinde değerlidir. Hiçbir namaz bir diğerine bağlı değildir. Kişi ne kadar namaz kılarsa o kadar feyiz alır. Onun için beş vakti kılamayanlar hiç olmasa bir vakit kılsın, daha sonra ikiye çıkarsın, daha sonra üçe… Ama hiç olmazsa her gün bir vakit de olsa Allah’ın huzuruna çıksın. Zira âyetin son cümlesinde, hoşnut olmanın ve esenliğe ermenin ancak namazla mümkün olabileceği mesajı verilmektedir.

131. O inkârcılardan, kendilerini denemek için dünya hayatının (makam, para ve çoluk çocuk gibi) süsleriyle yararlandırdığımız kimselere gözlerini dikme! Rabbinin nimeti çok daha yararlı ve çok daha kalıcıdır.

132. Ailene/ümmetine namazı/duayı özendir ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç, Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan kimselerin olacaktır.

133. (İnkâr edenler:) “(Muhammed) Rabbinden bize bir mucize getirmeli değil miydi?” dediler. İyi de daha önceki kitapların içeriğinde (bu ilahi mesajın doğruluğunu gösteren) deliller kendilerine ulaşmadı mı?

134. Eğer biz onları, elçi (gönderme)den önce bir azap ile helâk etseydik, (o zaman da:) “Ey Rabbimiz! Keşke bize bir Resul gönderseydin de (böyle) alçalıp rezil olmadan önce ayetlerine uysaydık” diyeceklerdi.

135. De ki: “Herkes beklemektedir; siz de bekleyin bakalım. Yakında doğru yolu seçenlerin kimler olduğunu ve (bu tercih sonucunda Allah’ın) kimleri doğru yola yönelttiğini öğreneceksiniz!”

21- ENBİYA SÛRESİ

Enbiya Suresi Mekke döneminde inmiş olup 112 ayettir. “Enbiya” peygamberler demektir. Surede bazı peygamberlerden ve onların kavimlerinden bahsedildiği için sureye “Enbiya” adı verilmiştir.

Sûrede insanlar için hesap verme vaktinin yaklaştığı halde gaflet içinde hâlâ gerçeğe yüz çevirdikleri vurgulanıyor. Rablerinden kendilerine ne zaman bir öğüt gelse onu alaya alan müşriklerin kendi aralarında yaptıkları gizli konuşmalarda Hz. Peygamberin bir şair, Kur’an’ın da onun uydurması olduğunu söyledikleri haber veriliyor. Sûrede Hz. Muhammed’in diğer peygamberler gibi bir beşer olduğu ve ona ait mucizenin maddî değil aklî, ilmî ve evrensel olduğu, gök, yer ve ikisi arasındaki varlıkların bir oyun ve eğlence olsun diye yaratılmadığı, hak-bâtıl mücadelesinde zalimlerin daima yenilgiye uğradığı ve uğrayacağı anlatılıyor. Önceki vahiylerden haberdar olan kimselerin Kur’an’ı inkâr edişlerinin yadırgandığı sûrede Hz. İbrahim’in tevhid mücadelesine ve onun ateşe atıldığı halde ilâhî bir himayenin sonucu olarak yanmadığına, Hz. Lût, İshak, Yakup, Nuh, Davud, Süleyman, Eyüp, İsmail, İdris, Zülkifl, Zünnûn (Yunus), Zekeriya ve Yahya’nın hayat hikâyelerine temas ediliyor. Bütün toplumların tek bir ümmet olduğuna, bütün nebilere gelen dinin de tek olduğuna ve insanların inanç birliğinden ayrılarak çeşitli gruplara ayrıldığına ama sonunda hepsinin Allah’ın huzuruna birlikte çıkarılacağına vurgu yapılır. Sûrenin sonlarına doğru tevhid inancı pekiştiriliyor, iyilerle kötülerin âkibetleri tasvir ediliyor, kötülükleri yüzünden helâk olmalarına hükmedilenlerin kurtuluşlarının mümkün olmadığı ve yeryüzüne daima iyilerin vâris olacağı ilkesi hatırlatılır. Hz. Muhammed’in Rabbimizin rahmetinin bir vesilesi olarak âlemlere gönderilmiş bir elçi olduğu, mü’minlerin cehennemin hışıltısını dahi duymayacağı ve canlarının istediği nimetler içinde cennette ebedi olarak kalacakları anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.

1. İnsanlar için hesap görme vakti yaklaştığı halde onlar hâlâ gaflet içinde gerçeğe yüz çeviriyorlar.

Ayette geçen “hesap görme vakti” sadece hesap vermeyi anlatmıyor, aynı zamanda hesabın arkasından gelecek olan acıyı da anımsatıyor. İnsanın dünyadaki hesabıyla ahiretteki hesabı çok farklıdır. Dünyada haksızlık yapanların bir gün aynı haksızlıkları yaşayacakları cari bir sünnettir. Tarihe bakıldığı zaman bu sünnetin işlediği çok açık bir şekilde görülmektedir. Hesabın ahiret boyutu ise çok daha farklıdır. Bu konuda Allah’ın rahmetinin hangi yönde tecelli edeceğini bizim bilmemiz mümkün değildir. Ancak bildiğimiz bir şey var ki, o da dünyaya kıyasla ahiretteki hesabın çok daha ağır olacağıdır.

2. Rablerinden kendilerine ne zaman yeni bir öğüt (ve ihtar) gelse, onlar bunu alaya alarak dinlerler.

3. Zulme sapanlar, kalpleri gaflette ve oyalanmada olduğu halde (aralarında) gizlice şöyle fısıldaşırlar: “Bu (Muhammed), sadece sizin gibi bir insan değil mi? Öyleyse, göz göre göre büyüye mi kapılıyorsunuz?” Bkz. 17/47, 41/26

4. (Resul onlara) dedi ki: “Rabbim gökte ve yerde konuşulan her sözü bilir. O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.”

5. Onlar dediler ki: “Hayır, Muhammed’in söyledikleri karmakarışık düşlerdir, bu sözler onun uydurmasıdır. Hayır, o bir şairdir. Öyle değilse bize daha önceki resullerin gösterdiklerine benzer bir mucize göstersin.”

6. (Ey Resul!) Onlardan önce (yaptıkları yüzünden) helâk ettiğimiz hiçbir memleket halkı iman etmedi de şimdi bunlar mı iman edecek?

7. Biz senden önce de kendilerine vahyettiğimiz birtakım adamları/erkekleri resul olarak gönderdik. Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorun! Bkz. 12/109, 16/43 ve dipnotu.

8. Biz, onları yemek yemeyen cesetler olarak yaratmadık. Onlar (dünyada) ebedi kalıcı da (ölümsüz de) değillerdi.

9. Sonra onlara verdiğimiz sözü yerine getirdik. Hem kendilerini hem de dilediğimiz kimseleri kurtardık. (Hakka karşı direnmede) haddi aşanları ise helâk ettik.

10. Andolsun ki, biz, içinde (ihtiyaç duyduğunuz ilahi öğretileri barındıran), size şeref ve itibar kazandıran bir kitap indirdik. Hâlâ aklınızı kullan(arak ondan yararlan)mayacak mısınız?

11. Biz, zulmeden nice toplumları/medeniyetleri (yaptıkları yüzünden) kırıp geçirdik ve onlardan sonra da başka toplumlar meydana getirdik.

Yani siz Allah için vazgeçilmez değilsiniz, yeryüzünde kargaşa çıkarıyorsunuz ve dünyayı yaşanmaz hale getiriyorsunuz diye sizi bir anda yok edebilir. “Dilerse (yaptıklarınız yüzünden) sizi yok eder ve sizi başka bir toplumun soyundan yarattığı gibi sizden sonra da yerinize dilediği bir toplumu yaratır. (En’am 6/133) Bu ayetle Nahl 16/61 ve Fatır 35/45 âyetlerini karşılaştırmalıyız: “Eğer Allah, insanları (bu dünyada) yaptıkları kötülüklerden dolayı hemen cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları belirli bir süreye kadar erteler…” Burada ki “belirli bir süreye kadar erteler” ifadesi, “onlara uyarıcılar gönderir, vahiy indirir, bu yolla yaptıklarının yanlış olduğunu, bu yanlışa devam ettikleri sürece başlarına büyük bir felaketin geleceğini anlatır, ondan sonra da onları yok eder” demektir.

12. Onlar, azabımızın gelip çattığını fark ettiklerinde oralardan uzaklaşıp kaçıyorlardı.

13. (Onlara:) “Kaçmayın, o içinde şımartıldığınız bolluğa ve yurtlarınıza dönün. Çünkü siz sorguya çekileceksiniz” (denildi).

14. (Kurtulamayacaklarını anlayınca onlar da:) “Yazıklar olsun bize! Biz gerçekten kendimize zulmetmişiz” dediler.

Bu âyetler, Allah’ın gazaba uğrattığı toplumların psikolojik durumunu sembolize etmektedir. Bu toplumların kimliğini, yaşadıkları yeri ve tarihi bilmek gerekmiyor. Ayrıca illa da böyle bir toplumun olması da gerekmiyor. Zira Kur’an bir hidayet mesajıdır. İnsanları hidayete götüren enstrümanların mutlaka yaşanmış olması da gerekmiyor. Kur’an’ın metafor, teşbih, istiare gibi farklı anlatım şekilleri de vardır.

15. Onların bu feryatları, biz onları biçilmiş ekin, sönmüş bir ateş (kül) haline getirinceye kadar devam etti.

16. Biz göğü, yeri ve ikisi arasındaki varlıkları bir oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık. Bkz. 38/27, 44/38

Yani gök, yer ve her ikisi arasındaki varlıklar gayesiz ve anlamsız yaratılmamıştır. Yunus, 10/5. ayetinde “Yaratılanların hiçbirini Allah bir anlam ve gayeden yoksun yaratmamıştır” buyuruluyor. Buradaki oyun ve eğlenceyi Enam, 6/32 ve Ankebût, 29/64 ayetlerindeki oyun ve eğlence ile karıştırmamak lazım. Bu ayetlerde dünya hayatının bir eğlence ve oyun olarak

anlatılması, onun ehemmiyetsiz olduğu anlamına gelmez. Her iki ayette de sonraki cümleler ahiret hayatının daha hayırlı ve ehemmiyetli olduğunu anlatıyor. Yani "ahiret hayatının yanında dünya hayatı sadece bir oyalanmadır" demek isteniyor.

17. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızda edinirdik. Ne var ki biz bunu yapmadık. Bkz. 30/8, 38/27, 44/39

18. Hayır, Biz Hakkı batılın üzerine fırlatırız da onu paramparça eder (Hak-batıl mücadelesinde batılın işi biter); bir de bakarsın ki batıl yok oluvermiştir. (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan dolayı yazıklar olsun size (ey müşrikler)!

Burada Haktan kastedilen, mutlak doğruluk demek olan Kur'an ve Kur'an'daki ilahi öğretiler ve evrensel temel insani ilkeleri, bâtılla kastedilen ise, kötülük ve eğrilik temeline dayalı olan tüm şeytani düşünceler ve eylemlerdir.

19. Göklerde ve yerde kim varsa O'na aittir. Ve O'nun katındakiler, O'na ibadet etmekten (O'nun verdiği vazifeyi icra etmekten) ne büyüklüğe kapılırlar ne de yorulurlar.

20. Hiç ara vermeksizin gece gündüz O'nu tesbih ederler (O'nun verdiği vazifeyi icra ederler).

21. Yoksa onlar, yerden birtakım ilahlar edindiler de onlar mı (ölüleri) diriltecek?

22. Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle göklerin ve yerin düzeni bozulurdu. İşte bunun içindir ki, O mutlak hükümranlık tahtının Efendisi, O sınırsız yücelik ve kudret sahibi olan Allah, onların niteleme ve tasvir yoluyla kendisine yakıştırdığı her şeyden uzaktır, her şeyden yücedir. Bkz.23/91

Küçücük devletler bile iki adamla yönetilemezken varlık âlemi nasıl birkaç ilahla yönetilebilir? Arı kovanının bile tek anası varken, âlemin birkaç ilahı olabilir mi?

23. (Allah,) yaptıklarından sorumlu tutulmaz (O'na kimse hesap soramaz), oysa onlar (yaptıkları yüzünden) sorguya çekilirler. Bkz. 15/92, 23/88

24. (Bu gerçeğe rağmen) onlar yine de düzmece tanrılar mı ediniyorlar? Onlara de ki: "Bu konudaki delilinizi ortaya koyun! Bu kitap, gerek benimle birlikteki inananlara yönelik direktifleri ve gerekse benden önceki resullere ilişkin bilgileri içeriyor." Hayır, onların çoğu gerçeğin ne olduğunu bilmeksizin ona sırt çeviriyorlar.

25. Senden önce hiçbir resul göndermedik ki ona: "Şüphesiz, benden başka hiçbir ilâh yoktur. Öyleyse bana kulluk edin!" diye vahyetmiş olmayalım. Bkz. 16/36, 43/45

26. (Onlar ise:) "Rahman (olan Allah) evlat edindi" dediler. Hâşâ, O bundan uzaktır. Onların evlat dedikleri, Allah'ın şerefli kullarıdır.

27. Onlar, O'ndan önce (Allah kendilerine konuşma hakkı vermeden) söz söylemezler ve hep O'nun emriyle iş görürler.

Mekkeli müşrikler meleklerin Allah'ın kızları olduğunu düşünüyorlardı, Yahudiler Hz. Üzeyir'in, Hıristiyanlar ise Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia ediyorlardı. Oysa peygamberler sadece Allah'tan aldıkları vahyi iletmekle, melekler ise yalnızca kendilerine verilen talimatı yerine getirmekle yükümlüdür.

28. Allah, onların yaptıklarını da yapacaklarını da bilir. Onlar, O'nun razı olduğu kimselerden başkasına şefaat etmezler ve hepsi O'na olan saygılarından titrerler. Bkz. 2/123, 2/254, 2/255, 6/51, 6/70, 10/3, 20/109, 34/23 ve dipnotu 53/26

"O'nun razı olduğu kimselerden başkasına şefaat etmezler" söylemindeki "şefaat" ifadesi cennet ehli için söylenmiş olmalı. Çünkü Allah'ın razı olduğu kişilerin varacağı yer cennettir. Cennetteki şefaat, cennet ehlinin bir araya gelmesi konusunda görevli meleklerin Allah'a durumu arz etmesi bizim şu anda bilemediğimiz, anlam veremediğimiz şekillerle ve yollarla olabilir.

29. İçlerinden her kim, “Allah’tan başka ben de şüphesiz bir ilahım” derse, böylesini cehennemle cezalandırırız. İşte biz zalimleri böyle cezalandırırız.

30. İnkârcılar, göklerin ve yerin (başlangıçta bir madde halinde) tek bir bütün olduğunu ve bizim sonradan onu (büyük bir patlama ile) ikiye ayırdığımızı ve yaşayan her şeyi sudan yarattığımızı görmüyorlar mı? Hala inanmayacaklar mı?

Astrofizikçilerin henüz elde edebildikleri bazı bilgiler şaşırtıcı bir biçimde bundan on dört asır önce Kur’an tarafından ibretlik bir şekilde ortaya konmuştur. Kur’an, evrenin başlangıçta tek bir elementten, yani hidrojenden meydana gelen bir gaz kütlesi olduğunu ve bu kütlenin sonradan merkezi çekim yüzünden büzüşüp muhtelif noktalarda yoğunlaştığını ve böylece zaman içinde galaksi ve güneş sistemlerine ve bunlardan da giderek yıldızlara, gezegenlere ve onların uydularına dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

31. Onları sarsmasın diye yeryüzüne dağları yerleştirdik. Yolu bulmaları için onda geniş vadiler açtık. Bkz. 16/15, 41/11, 79/32

32. Gökyüzünü de korunmuş bir tavan yaptık. Onlar ise oradaki, (Allah’ın kudretini gösteren) delillerden yüz çeviriyorlar. Bkz. 12/105, 50/6, 51/47, 91/5

“Gökyüzünü korunmuş bir tavan yaptık” ifadesi dünyayı saran ve onu her türlü zararlı maddelerden koruyan atmosferi ve onun tabakalarını işaret etmektedir. Çünkü ayette “gökleri” demiyor, “gökyüzünü” diyor. Tabii ki bu yorum sadece bugün için yapılmış bir yorumdur. Uzayda yer alan sistemler üzerindeki çalışmalar bize bazı bilgiler verdikçe biz de Kur’an’ın o bilgilerle alakalı ipuçlarına bakıyoruz. Havadaki ses ve görüntüyü taşıyan elektromanyetik dalgaların sesi ve görüntüyü değişen frekanslarla bozulmadan hedeflenen noktaya ulaştırması da gökyüzünün ne kadar korunaklı olduğunu göstermektedir.

33. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratandır. (Onların) her biri bir yörüngede yüzmektedir.

34. (Ey Resul!) Biz senden önce de hiçbir insana ölümsüzlük vermedik. Sen ölürsün de (senin ölümünü heyecanla bekleyen) o inkârcılar ebedi mi kalacaklar?

Bu ayette; Hz. İlyas’ın da İsa’nın da diğer insanlar gibi öldüğü ve o gün için Hz. Peygamberin de günü gelince öleceği yani onun da bir fani olduğu ifade edilmektedir. Uhud Savaşına Hz. Peygamberin ölüm haberi gelince mü’minler dağılmaya yüz tutmuştu. Bunun üzerine “Muhammed, sadece bir Peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz?..) (A. İmran 3/144) ayeti nazil olmuştu. Nitekim 7 sene gibi bir zaman geçtikten sonra Hz. Peygamber vefat etmişti. Ama aradan asırlar geçmiş olmasına rağmen Müslümanların bazıları Hz. Muhammed’in ölmediğini ve onun her daim Müslümanlarla beraber olduğunu ve Müslümanları teftiş ettiğini iddia ediyor. Bu ayet aynı zamanda bunun gibi mesnetsiz iddialara cevap vermektedir.

35. Her nefis ölümü tadacaktır. Ne var ki (hayatın) iyi ve kötü tezahürleriyle karşı karşıya getirerek sizi deniyoruz ve (sonunda) bize döndürüleceksiniz. Bkz. 2/214, 3/185 dipnot, 29/57

36. İnkâr edenler seni gördükleri zaman ancak alaya alırlar: “Bu mudur ilahlarınızı diline dolayan?” derler. İşte Rahman (olan Allah)’ın kitabını inkâr edenler de onlardır.

37. İnsan çok aceleci (tez canlı) yaratılmıştır. Size yakında mesajlarımı(n işaret ettiği azap gerçeğini) göstereceğim. Şimdi benden (azabın) acele gelmesini istemeyin!

38. Bir de: “Eğer doğru sözlü kimselerseniz, bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.

39. İnkârcılar, yüzlerinden ve sırtlarından ateşi savamayacakları, kimseden de bir yardım bulamayacakları o günü keşke bilselerdi (de bu yaptıklarından vazgeçselerdi)!

Bkz. 7/41, 29/55, 39/16

40. Doğrusu o (son saat) ansızın gelip çatacak ve onları şaşırtacaktır. Artık onu geri çevirmeye güçleri yetmeyecek ve onlara mühlet de verilmeyecektir.

41. (Ey Resul!) Andolsun ki, senden önce de birçok resullerle alay edildi de içlerinden alay edenleri, o alaya aldıkları şey kuşatıverdi.

42. De ki: "Gece ve gündüz sizi Rahman'dan (bütün yaratılmış âlemin tek ve biricik koruyucusu olan Allah'ın azabından) kim koruyabilir?" Buna rağmen onlar, yine de Rablerinin zikrinden (Kur'an'dan) yüz çeviriyorlar.

43. Yoksa onların, kendilerini (azabımızdan) koruyacak bizim dışımızda başka ilahları mı var? O sözde ilahlar kendilerine bile yardım edecek güçte olmadıkları gibi bizden de destek göremezler.

"Bizden de destek göremezler" ifadesi, tapılan varlıkların canlı olduğuna işarettir. Hani insanların azaptan korunmak için kul köle oldukları, karşılarında el pençe durdukları, Allah'ın rızasından çok onları memnun etmek için mücadele verdikleri, dünyada ve ahirette şefaatlerini, himmetlerini bekledikleri, kendilerini Allah'ın azabına karşı Allah'tan koruyabileceklerine inandıkları kimseler var ya; işte onlara zımni bir atıf vardır.

44. Doğrusu biz onlara ve atalarına geniş geçim imkânları bağışladık da uzun yıllar refah içinde yaşadılar. Ama artık görmüyorlar mı ki, biz yeryüzünü çevresinden eksiltiyoruz? Durum böyle iken onlar nasıl galip gelebilirler?

Bkz. 13/41, 46/27

"Yeryüzünü çevresinden eksiltiyoruz" ifadesini iki şekilde yorumlayabiliriz. Bunlardan birincisi; inkârcıların yaşadığı yerlerin inananlar tarafından ele geçirilmesi yani tebliğ yoluyla gerek keyfiyet ve kemiyet bakımından gerekse coğrafi konum itibariyle mü'minlerin etki alanının büyümesidir. İkincisi ise erozyonla yer kabuğunun üzerindeki toprakların, başta akarsular olmak üzere türlü dış etkenlerle aşınıp yerinden kopması, bir yerden başka bir yere taşınması ve biriktirilmesi yoluyla dünyada yaşam alanlarının küçülmesidir. Ayetin anlam akışı içinde birinci yorumun daha uygun olacağını düşünebiliriz.

45. De ki: "Ben sizi (kendi düşüncelerimle değil) ancak vahiy ile uyarıyorum." Ama (ne var ki gerçeklere kulaklarını tıkayan) sağırlar ne kadar uyarılsalar da çağrıyı işitmezler.

46. Andolsun, onlara Rabbinin azabından bir ufak esinti dokunacak olsa hiç tartışmasız; "Yazıklar olsun bize! Gerçekten bizler zulme sapanlarmışız" derler.

47. Kıyamet günü (öyle) doğru, (öyle hassas) teraziler kuracağız ki, kimse en küçük bir haksızlığa uğratılmayacak. Bir hardal tanesi kadar bile olsa her şeyi tartıya sokacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz.

Bkz. 4/40, 10/47, 18/49, 31/16, 39/69

48. Andolsun ki biz, Musa ve Harun'a, hakkı batıldan ayıran, karanlıkları aydınlatan, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için doğruyu eğriden ayıran bir kitap (Tevrat'ı) verdik.

Bkz. 2/53, 3/4, 25/1

Kur'an için de kullanılan "Furkan" sıfatı "hakkı batıldan, imanı küfürden, helalı haramdan, doğruyu eğriden, hayrı şerden ayıran ve bunlara dair ölçüler getiren şey" demektir.

49. O (Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşaya)nlar, algı ve tasavvurlarının ötesinde olmasına rağmen Rablerin(in azabın)dan korkarlar. Onlar kıyamet gününden de ürperirler.

50. İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz bereketli ve faydalı bir öğüttür. Şimdi siz bunu mu inkâr ediyorsunuz?

"Kur'an'ın bereketli olması", onun mesajının her devirde ve her toplumda farklı güzelliklerle anlaşılmasıdır. Okundukça toprağa atılan tohum gibi bilinçaltına yerleşen mesajlar okuyucuya her defasında farklı perspektif kazandıracaktır. "Mallarını Allah yolunda sarf edenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir…" (Bakara 2/261) örneğinde olduğu gibi okunan bir ayetin diğer ayetlerle bağlantısı kurulacağı ve bu ayetler kişiyi manevi ve ahlaki anlamda kemale erdireceği için Kur'an'ın bereketi tecelli etmiş olacak. "Kadir Gecesi" ne bin aydan daha hayırlı olma özelliği Kur'an kaynaklıdır. Kur'an bütün ağırlığıyla ve bereketiyle o gecede nazil olmaya başladığı ve muhatabıyla buluştuğu için o gece müstesna kılınmıştır. Bu da Kur'an'ın bereketini farklı bir anlatımla ortaya koymaktadır.

51. Andolsun ki, biz daha önce İbrahim'e de doğru yolu bulma yeteneğini vermiştik. Zaten biz onu(n nebiliğe ehil olduğunu) daha baştan biliyorduk.

Bkz. 6/75

Ayette, "yetenek, yeterlilik" anlamındaki "rüşd" terimi; Hz. İbrahim'in nebi olmadan önce hidayet ve doğruluk yolunda Allah'ın kudretini, eşsiz ve benzersiz büyüklüğünü kavrayabilecek yüksek kişisel, sezgisel, zihinsel özelliğe sahip olduğunu göstermek için kullanılmıştır. "Doğru yolu bulmak, mâkul davranmak" gibi manalara gelen "Rüşd" kavramının Kur'an'da farklı anlamlarda kullanıldığı da görülmektedir. İman, hak ve hidayet (Bakara, 2/250), fayda (Cin, 72/21), hayır (Cin, 72/10), doğru yol (Kehf, 18/66), çıkış ve kurtuluş yolu (Kehf, 18/10) akıl ve olgunluk (Nisa, 4/6).

52. Hani o, babasına ve kavmine: "Ne bu tapınıp durduğunuz heykeller?" demişti.

53. (Onlar da:) "Biz atalarımızı bunlara tapıyor bulduk" demişlerdi.

54. (Bunun üzerine İbrahim:) "Yemin ederim ki siz de atalarınız da çok açık bir sapıklık içindesiniz" dedi.

55. (Onlar:) "Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen bizimle eğleniyor musun?" dediler.

56. "Hayır" dedi (İbrahim). "Sizin Rabbiniz göklerin ve yerin rabbidir. Onları O yaratmıştır ve ben de bu gerçeğe tanıklık edenlerden biriyim."

57. "Allah'a yemin ederim ki, siz arkanızı dönüp gittikten sonra ben putlarınız için tasarladığım tuzağı mutlaka gerçekleştireceğim."

58. Arkasından o putları kırıp paramparça etti, fakat bilgisine başvursunlar diye en büyük putu sağlam bıraktı.

Hz. İbrahim, putperestleri putçuluktan kurtarmak için tamamen görsel ve pratik anlamda öğretmeye matuf bir uygulama yapmak istiyordu. Amacı kavga etmek, kargaşa çıkarmak, çekişmek değildi. Dinlerini sorgulama cesareti bulamayan putperestleri etkilemek, ikna etmek ve inandırmak için güzel ama zor ve tehlikeli bir eylem yapacaktı. İşte bunun için putperestlerin olmadığı zamanı fırsat bilerek eline aldığı bir baltayla sadece bir tanesi hariç bütün putları yere sermişti. Sonra da baltayı ayakta bırakıp yıkmadığı putun omuzuna asmıştı. Geri dönen

putperestler gördükleri manzara karşısında deliye dönmüşlerdi. Bunun üzerine Hz. İbrahim'le aralarında aşağıdaki ayetlerde olduğu gibi tartışma başlamıştı:

59. (Onlar dönünce:) "Kim yaptı bunu ilahlarımıza? (Her kimse) muhakkak o zalimlerden biridir!" dediler.

60. (Bir kısmı:) "İbrahim denilen bir gencin onları diline doladığını duyduk" dediler.

61. "Haydi, getirin onu halkın huzuruna ki çekeceği cezaya onlar da şahit olsun" dediler.

62. (İbrahim gelince) "Ey İbrahim! Sen mi yaptın bunu ilahlarımıza?" diye sordular.

63. (İbrahim:) "Belki şu büyük olan yapmıştır. En iyisi, siz kendilerine sorun; tabii, eğer konuşmasını biliyorlarsa!" diye cevap verdi.

64. Bunun üzerine vicdanlarına dönüp (içlerinden kendi kendilerine): "Hiç şüphesiz asıl zalimler sizsiniz siz" dediler.

Hz. İbrahim'in bu sözleri putperestlerin sağlıklı düşünmesinin önünü açtı. Bunun üzerine vicdanlarının sesini dinleyerek kendi kendilerine "gerçekten bu delikanlı doğru söylüyor, kendilerini bile korumaktan aciz olan bu taş ve metal parçalarına biz nasıl kulluk etmişiz? Kendilerine bile faydası olmayan zavallıların bize nasıl bir faydası olabilir? Bizim yaptığımız saçmalıktan başka bir şey değil. Asıl yanlış yapan, haddi aşan, kendine zulmeden biziz." dediler.

65. Fakat sonra yine eski dik kafalılıklarına dönerek İbrahim'e: "Sen de iyi bilirsin ki, bunlar konuşamazlar" dediler.

66-67. (Bunun üzerine İbrahim) dedi ki: "Öyle ise siz, (hâlâ) Allah'la beraber, size fayda ve zarar veremeyecek olan şeylere de mi tapıyorsunuz? Size de Allah'tan başka taptıklarınıza da yuh olsun! Hâlâ aklınızı işletmeyecek misiniz?"

68. (Onlardan bazıları:) "Eğer yapacağınız bir şey varsa, o da bunu (İbrahim'i) yakmaktır. Böyle yapın da tanrılarınıza sahip çıkın!" dediler. Bkz. 29/24

Bazılarının yaptığı bu teklif kabul edildi ve Hz. İbrahim'in yakılmasına karar verildi. Ancak Hz. İbrahim'in yakılmak üzere ateşe atılıp atılmadığına dair 69. ayetten başka Kur'an'da kesin bir kayıt bulunmamaktadır. Bu ayet de İbrahim'in ateşe atılması konusunda çok açık değil. Evet Allah ateşe serin ve selamet ol" diye emir verdi ama İbrahim ateşe atıldı mı? Ankebût 29/24 ayetinde; "Allah, onu ateşten kurtardı" buyruluyor. Bu ifade, onun ateşe atılmadığını gösteriyor. Eğer ateşe atılsaydı; "ateşe atılan İbrahim'i yanmaktan kurtardı" buyurulurdu. Ateşin serin ve selamet olması Hz. İbrahim'in bundan sonraki hayatında tevhid inancının inşasında öncülük ve rehberlik edeceğine ve hidayet yolunda önünün açılacağına da delalet edebilir.

69. (Biz de:) "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet ol" dedik.

70. Ona böyle bir düzen kurmak istediler. Fakat biz düzenlerini bozarak onları en rezil duruma düşürdük.

71. O'nu da (kardeşinin oğlu) Lût'u da gelecek bütün çağlar için bereketli kıldığımız bir beldeye ulaştırıp kurtardık.

72. Ona İshak'ı ve bir de fazladan Yakup'u bağışladık ve onların hepsinin dürüst ve erdemli insanlar olmalarını sağladık.

Genel görüşe göre Hz. İbrahim ve Hz. Lût Irak'ta yaşıyorlardı. Allah'ın lütfuyla Şam'a hicret ettiler. Hz. İbrahim oradan Filistin'e, Hz. Lût ise Kızıl Denizin kuzeyinde kurulmuş olan Sodom şehrine yerleşti ve orada kendisine nebilik verildi. Hz. İshak İbrahim peygamberin oğludur ve Hz. İsmail'in baba bir anne ayrı kardeşidir. Hz. Yakup da Hz. İshak'ın oğludur ve İbrahim Peygamberin torunudur.

73. Onları bizim emrimizle doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlar işlemeyi, namazı ikame etmeyi, zekâtı vermeyi vahyettik. Onlar sadece bize ibadet eden kullardı (Allah'tan başka hiçbir varlığa tanrısal nitelikler yakıştırmazlardı).

"Namazı ikame etmek, zekâtı vermek" terkibi, namaz ve zekâtın daha önceki toplumlarda da olduğunu gösteriyor. "Zekât" terimi Kur'an'ın pek çok yerinde temizlenmek, aklanmak, arınmak (Bakara 2/151, A. İmran 3/77, Tevbe 9/103, Taha 20/76) gibi anlamlara gelse de burada paranın ya da malın belli bir oranının sadaka olarak verilmesi anlamında kullanılmıştır.

74. Lût'a da sağlam bir muhakeme yetisi ve ilim verdik. Onu, halkı iğrenç işler yapan o kentten kurtardık. Onlar gerçekten çirkin davranışları huy edinmiş kötü bir toplumdu.

75. Ve onu (Lût'u) rahmetimizle kuşattık. Çünkü o gerçekten dürüst ve erdemli kimselerdendi.

Hz. Lût'un nebi olarak gönderildiği Sodom halkı, o güne kadar dünya üzerinde görülmemiş bir sapıklığı icra ediyor, erkeklerle eş-cinsel buluşması uyguluyordu. Hz. Lût, onlara bu sapıklıktan vazgeçmelerini söylediğinde ve Allah'ın ilahi tebliğini getirdiğinde onu yalanladılar, peygamberliğine karşı çıktılar ve hiç aldırış etmeden sapıklıklarına devam ettiler. Bunun sonucunda da Lût'un kavmi, Kur'an'ın farklı yerlerinde anlatıldığı gibi korkunç bir felaketle helâk oldu.

76. Nuh'u da hatırla! Hani o bir dua etmişti de duasını kabul edip onu da ev halkını da büyük bir felâket ve sıkıntıdan kurtarmıştık.

Hz. Nuh'un duası şöyleydi: "Ey Rabbim! İnkârcılardan hiç kimseyi yeryüzünde bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan, sana kulluk edenleri hep saptırmaya çalışırlar ve yalnızca fesada ve inkâra sebep olurlar. Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla! Zalimlerin de ancak helâkini arttır." (Nuh 71/26-27)

77. Ayetlerimizi yalanlayanlara karşı ona yardım etmiştik. Şüphesiz onlar kötü bir toplumdu. Bu yüzden biz de onları topyekûn suda boğmuştuk.

Bkz. 54/9-10, 71/28

78. Davut ve Süleyman'ı da hatırla! Hani bir vakit bir kavmin koyunlarının yayıldığı ekin tarlası hakkında hüküm veriyorlardı ve biz de onların hükmüne şahittik.

Hz. Davut ve Hz. Süleyman zamanında koyun sürüsü sahibi ile ekin sahibi arasında çıkan davada her ikisi de hakemlik yapmıştı. Fakat bu hakemlikte ortaya koydukları hüküm farklı olmuştu. Hz. Davut, koyunların ekin sahibine verilerek zararın ödenmesine hükmetmişti. Hz. Süleyman ise, ekin tarlası koyun sahibine verilmeli, tarla eski bakımlı haline gelinceye kadar koyunların sütünden, yününden istifade etmeli ve böylece elde edilecek olan gelirle zarar tazmin edilmeli diye hükmetmişti. Hz. Davut, oğlu Süleyman'ın bu içtihadını beğenerek kendi görüşünden vazgeçmişti.

79. Biz çözüm getirecek hükmü Süleyman'a kavratmıştık. Zaten her birine hükümdarlık ve ilim vermiştik. Davud'a dağları ve kuşları boyun eğdirmiştik, onunla beraber tesbih ediyorlardı (vazifelerini yapıyorlardı). Bunları yapan bizdik.

Bkz. 34/10, 38/18

80. Bir de Davud'a, savaş sıkıntılarınızdan sizi koruması için zırh yapma sanatını öğretmiştik. Artık (bütün bunlar için) şükredecek misiniz?

81. Bereketli kıldığımız yere doğru esip onun emriyle (çalışan gemileri) yürütsün diye şiddetli rüzgârları Süleyman'ın hizmetine verdik. İşte böyle şeyin yasasını bilen biziz.

Kaynaklarda Hz. Süleyman'ın gemi filolarını yürüttüğü bu yerin Peygamberler diyarı Filistin ya da o günün ticaret merkezlerinden Şam bölgesi olduğu belirtilmektedir.

82. Ayrıca (inci için) derin sulara dalan ve başka işler yapan kural tanımayan bazı dik başlı kimseleri de Süleyman'ın emrine verdik. Bu güçleri kontrol altında tutan yine bizdik.

Hz. Süleyman'ın emrine verilen "şeytanlar", Hz. Süleyman yaşamış kural tanımayan, sorumsuz, ilkesiz, statüsüz yaşayan, Haktan uzak bir karakteristik yapıya sahip yabancı, vahşi kabileler olabileceği gibi Hz. Süleyman'ın denetim altına alıp yararlandığı tabiat güçleri de olabilir. Her (türlü) yapı ustası ve dalgıç olan şeytanları (cinleri) de ve (zarar vermemeleri için) zincirlere vurulmuş diğer yaratıkları da (Süleyman'ın emrine verdik). (Sâd 38/37-38)

83. Ve Eyyub'u (da hatırla ki) o: "Ey Rabbim! Bir derde yakalandım. Sen merhametlilerin en merhametlisisin!" diye yalvarmıştı.

84. Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştik. Tarafımızdan bir rahmet ve gereği gibi kullukta bulunanlar için bir ibret olmak üzere ona yakınlarını bir kat daha artırarak geri vermiştik. Bkz. 38/41-44

Hz. Eyyub'un rahatsızlığı ile ilgili, hiçbir Kur'anî dayanağı bulunmayan birbirinden farklı asılsız ve mesnetsiz yorumlar yapılmaktadır. Hz. Eyyub, varlıklı, itibarlı ve aile fertleri geniş bir kişiydi. Evinin yıkılması sonucu aile fertlerinden bazılarını kaybetmiş ve servetinin çoğu elinden gitmişti. Uzun yıllar ağır bir cilt/beden hastalığına yakalanmıştı. Ama o bütün bu felaketlere rağmen şikâyetçi olmamıştı. Onun şikayetçi olduğu ve çare bulmak istediği hastalık maneviydi. Nitekim Sâd suresi 38/41. ayetinde: "(Ey Muhammed!) Kulumuz Eyyub'u da hatırla! Hani o, Rabbine: "Doğrusu şeytan bana bir dert ve azap (olacak vesvese) dokundurdu" diye seslenmişti." buyrulmaktadır. Buda gösteriyor ki Hz. Eyyub'un derdi kalbine düşen vesveseyi ortadan kaldırmaktı. Bu yakarışına karşı Allah da duasını kabul etmiş kalbindeki hastalığı gidermişti. "Yakınlarını geri vermesi" ifadesi, ölen yakınları yerine sonradan neslinden gelen çocukları işaret etmektedir.

85. İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de (hatırla! Bunların) hepsi de zorluklara direnenlerdendi.

86. Bu yüzden de onları rahmetimizle kuşattık. Gerçekten de onlar dürüst ve erdemli kimselerdi.

87. Zünnûn'u (balık sahibi/Yunus'u) da (hatırla!) Hani öfkelenerek (ve görev yerini terk ederek halkından ayrılıp) gitmişti de bizim kendisini (cezalandırıp) güç durumda bırakmayacağımızı sanmıştı. Derken (balığın karnında) karanlıklar içinde: "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Sınırsız kudret ve yüceliğinle sen her şeyin üstündesin! Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum" diye yalvarmıştı. Bkz. 37/139-144, 68/48

"Balık sahibi" demek olan "Zünnûn" burada Hz. Yunus için kullanılmıştır. Hz. Yunus, Asur Devleti'nin başşehri Ninova 'ya gönderilen nebi idi. Hz. Yunus nebi olarak gönderildiği Ninova halkının yola gelmemesi üzerine ümitsizlik ve bıkkınlıkla, adeta pes ederek onları terk etmek için yola koyulmuştu. Bir gemi yolculuğunda, batmak üzere olan gemiyi kurtarmak için çekilen kura sonucu Hz. Yunus'un denize atılmasına karar verilmiş ve Hz. Yunus denize atılmıştı. Denize atılan

Hz. Yunus'u bir balık yutmuştu. İşte kendisini yutan balığın karnında ayette geçen bu duayı yapmıştı. Duanın kabul edilmesiyle balık Hz. Yunus'u sahile bırakmıştı.

88. Biz de duasını kabul edip kendisini kederden kurtarmıştık. İşte biz inananları böyle kurtarırız. Bkz. 37/139-148

89. Zekeriya'yı da hatırla! Hani o, Rabbine: "Rabbim! Beni tek başıma (çocuksuz) bırakma! (Gerçi) en hayırlı mirasçı sensin, herkes göçüp gittikten sonra kalacak olan tek varlık sensin" diye yalvarmıştı.

90. Biz de onun duasını kabul etmiş, eşini de kendisi için, (doğurmaya) elverişli hale getirerek ona Yahya'yı bağışlamıştık. Gerçekten onlar, hayır işlerinde koşuşurlar, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.

91. Irzını korumuş olan kadını (Meryem'i) de hatırla! Ona ruhumuzdan üflemiştik. Kendisini de oğlunu da âlemlere (sonsuz kudretimizi gösteren) apaçık bir delil kılmıştık.

92. İşte bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir (tevhid dini, bütün nebilerde tek bir dindir). Ben de (sizin) Rabbinizim. Onun için sadece bana kulluk edin.

Hayat hikâyelerinden alıntılar verilen bütün bu peygamberler tevhid inancını yerleştirmek ve ümmet birliğini sağlamak için vazifelendirilmişlerdir. Bu ayet, aynı zamanda İslam'ın insanlığın tüm zamanlardaki dininin ortak adı olduğunu ve bugün hangi adla anılırsa anılsın bu dine mensup olanların da Müslüman olduğunu göstermektedir.

93. Fakat insanlar inanç birliğinden ayrılarak çeşitli gruplara bölündüler. Ama hepsi sonunda bize döneceklerdir. Bkz. 23/53

94. Artık her kim, bir mü'min olarak güzel ve faydalı davranışlar ortaya koyarsa, onun bu çabası asla ziyan edilmeyecektir. Çünkü Biz, bütün yapılanları bir bir kaydetmekteyiz.

95. (Yaptıkları yüzünden) helak et(meye hükmet)tiğimiz bir toplum için (kurtuluş) imkânsızdır. Hiç şüphesiz onlar, (iman etmek ve doğruyu yaşamak için hayata) bir daha geri dönmeyeceklerdir.

96. Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc'ün önü açıldığı zaman her tepeden akın ederler. Bkz. 18/94-99

Kehf suresi 18/949-99, ayetlerinde Hz. Zülkarneyn 'in mazlum kavimleri şerlerinden koruduğu Ye'cüc ve Me'cûc diye adlandırılan hak tanımaz, hukuk bilmez, önüne çıkanı ezip geçen zalimlerle ilgili Kur'an'da herhangi bir detay bulunmamaktadır. Ancak bu ayetten anlaşılıyor ki; Ye'cüc ve Me'cûc ifadesi "Tağût" sözcüğünde olduğu gibi zamana ve bölgeye bağlı olmadan bütün siyasi, ekonomik ve askeri güçleriyle hakkı ve adaleti gözetmeden toplumlara zarar veren küresel güçleri de işaret etmektedir.

97. Gerçek vaadin eşiğine gelindiğinde inkârcıların bakışları dehşetten donakalacak ve "Yazıklar olsun bize! Doğrusu biz bu ana karşı hep umursamazlık göstermiştik. Biz gerçekten kendimize zulmeden kimselerden olduk" (diyecekler).

98. (Onlara da) "Hiç şüphesiz, siz ve Allah'tan başka kulluk ettikleriniz cehennem yakıtısınız. Siz (hep beraber) oraya varacaksınız." (denecek)

Ayette geçen "Allah'tan başka kulluk ettikleriniz ve siz cehennem yakıtısınız" ifadesi, kulluk edenlerin de edilenlerin de insan olduğuna işarettir. Put, sadece cahiliye döneminde olduğu gibi elle yapılan yontma taşlar değil, aynı zamanda gerek Allah'a ulaşmak için aracı edilen ve gerekse dünyalık menfaat için karşılarında sus pus durulan, sorgulamadan, düşünmeden biat edilen bütün

varlıklardır. İnsanın putu tanıması için sadakat gösterdiği varlığın alnına put yazması gerekmiyor. Kişiyi Allah'tan koparan ve Ondan daha sevimli gelen ya da Allah'ın nitelikleriyle anılan, eş değer görülen her şey puttur. Eğer bir insan parayı her şeyin başı olarak görüyorsa para onun ilahıdır. Eğer bir insan şifa veren olarak doktoru düşünüyorsa şirke giriyor demektir. Eğer bir insan işverenini rızık veren olarak düşünüyorsa patronu putlaştırılmış demektir. Yine bir insan servetini, eşini, çocuklarını, annesini babasını Allah'ın önüne geçiriyorsa bu da şirktir. Bu anlam örgüsü içinde, önceki ve sonraki ayetlerde de görüldüğü gibi insanlara tanrısal nitelikler yükleyerek onların önünde eğilmek yani kula kulluk etmek putçuluğun farklı bir versiyonudur. Allah'la beraber tapınılan bütün objeler sadece sahte tapınma nesnelerini değil, aynı zamanda düzmece dinî otoriteler tarafından uydurulan sahte ahlakî değerleri de ihtiva etmektedir.

99. Eğer onlar ilah olsalardı oraya varmazlardı. Hâlbuki hepsi orada kalacaklardır.

100. Onlar için orada bir inleme ve soluma vardır! Ve onlar orada hiçbir şey duymayacaklardır.

101. (Güzel ve faydalı eylemlerinden dolayı) katımızdan kendilerine iyilik ve güzellik ihsan ettiğimiz kimselere gelince: işte onlar (cehennem)den uzak tutulacaklardır. Bkz. 11/106

102. Onlar onun (cehennemin) hışıltısını bile duymayacaklar. Canlarının istediği nimetler içinde (orada) temelli kalacaklardır.

103. (Diriliş gününün uyandıracağı) o benzeri olmayan büyük dehşet bile onları kaygılandırmayacak. Çünkü melekler böylelerini: "Size vaadedilen (mutlu) gün işte bugündür!" sözleriyle karşılayacaktır.

104. O gün göğü kitabın sayfalarını dürer gibi düreceğiz. (Sonra) ilkin başlayıp yarattığımız gibi, yeniden yaratacağız ki, bu bizim için verilmiş bir sözdür. Biz (bunu) mutlaka yapacağız.

105. Andolsun, Zikir'den (Tevrat'tan) sonra Zebur'da da: "Yeryüzüne (dünyaya) muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır" diye yazmıştık.

106. Şüphesiz bunda Allah'a kulluk eden bir toplum için yeterli bir mesaj vardır.

107. Ve (bunun içindir ki, ey Resul!) biz seni, yalnızca âlemlere (insanlara) rahmetimizin bir vesilesi olarak gönderdik.

Ayette geçen "rahmet" terimi peygamberimizin şahsı için değil ona verilen peygamberlik ve gönderilen kitap (Kur'an) için kullanılmıştır. "Rahmet" terimi Kur'an'da 73 yerde geçer. Geçen bu yerlerin çoğunda peygamberlik görevi, peygamberlere lütfedilen mucizeler, kitaplar ve farklı lütuflar için kullanılır. Mesela; Hud, 11/63; Duhan, 44//5-6 de peygamberlik görevi için; Hud, 11/17 de peygamber lütfedilen mucizeler için; A'râf, 7/52 de ve Nahl, 16/64 de kitaplar için; Hud 11/58 de lütuf için kullanılmıştır. Zuhruf suresinin 43/31-32. ayetleri de Kur'an'ın doğrudan bir rahmet olduğunu anlatmaktadır. Eğer söylendiği gibi Hz. Peygamberin şahsı için kullanılmış ise aynı ifade Hud suresi 11/63 de Hz. Salih için de kullanılmıştır. Yani Peygamberlik bir rahmet makamıdır. Allah insanlara rahmet ve merhamet ettiği için peygamber gönderir ve peygamberler rahmetin vesilesi olur. Buradan da anlıyoruz ki; peygamberlerin kendi şahıslarını rahmet olarak değerlendirmek doğru değildir. Hele Hz. Peygamber için; "o olmasaydı âlemler yaratılmazdı, onun hatırı için Allah âlemleri yarattı ve biz de onun yüzü suyu hürmetine yaratıldık" gibi yanlış ve şirk içerikli ifadelerle Hz. Muhammed'i rahmetin kaynağı ve sebebi olarak görmek şirk olur.

108. De ki: "Bana ancak, ilahınızın yalnızca bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Hala Hakka teslim ol(up putperestliği bırak)mayacak mısınız?"

109. Eğer yüz çevirirlerse de ki: “Size (her şeyi) yeterli ölçüde bildirdim. Size söz verilen şeyin (hesap gününün) yakın mı, yoksa uzak mı olduğunu bilemem.”

110. “Şüphesiz O (Allah), sözün açığa vurulanını da bilir, gizlediklerinizi de bilir.”

111. “Bilmiyorum! Belki bu (hesap gününün gecikmesi) sizin için bir imtihan ve bir vakte kadar yararlanmadır.”

112. (Peygamber) dedi ki: “Ey Rabbim! (Onlarla aramızda) adaletle hüküm ver! Bizim Rabbimiz, sizin bunca isnat ve iftiralarınıza karşı yegâne sığınılacak Rahman (olan Allah)’dır.”

22- HAC SÛRESİ

Hac suresinin ayetlerinin çoğu Mekke döneminde, bazıları da Medine döneminde inmiş olup 78 ayettir. 25. ayet ve devamında Kâbe’yi tavaf, hac ve bunlarla ilgili bazı ritüellerden bahsedildiği için sureye “Hac” adı verilmiştir.

Sûrede Müslümanlara Allah’ın öngördüğü şekilde yaşama emri veriliyor. Kıyametin korkunç bir sarsıntıyla kopacağı ve o gün insanların dehşete kapılacağı farklı örneklerle anlatılıyor. Allah’ın ölüleri dirilteceğinde şüphesi olanlara bir insanın yaratılışındaki aşamalar hatırlatılıyor. Allah’ın ölü toprağa yağmurla nasıl hayat verdiyse üstün kudretiyle ölüleri de öylece dirilteceği ifade ediliyor. Putlara tapmanın anlamsızlığına dikkat çekilirken Allah yolundan saptırmak için büyüklük taslayan inkârcılara hem dünyada rezil olacakları hem de âhirette yakıcı bir azaba uğrayacakları ihtar ediliyor. Allah’a güvenmenin ve O’na sığınmanın önemi vurgulanıyor ve iman edip iyi davranışlarda bulunanlara cennete girecekleri müjdeleniyor. Müşriklerin inkârla yetinmeyip insanları Allah yolundan saptırmak ve haccı engellemek suretiyle küfür ve zulümde ileri gittikleri anlatılan sûrede Kâbe’nin yapılışında gözetilen tevhid akidesi gibi kutsal amaçlar ve haccın sağladığı dünyevî ve uhrevî faydalarla kurban konusu da ele alınıyor. Allah’ın koyduğu kurallara ve yasaklara saygılı davranmanın önemi üzerinde durularak asıl amacın kalplerde takvayı pekiştirmek olduğu vurgulanıyor. Takvanın, Allah tarafından konulan din ve ahlâk kurallarına gönülden saygı göstermek ve Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak anlamına geldiği bildiriliyor. Allah’ın kanunlarına saygılı olmaktan, putperestlikten uzaklaşmaktan, yalancı şahitlikten kaçınmaktan, tevhide bağlanmaktan ve İslâm’ın alâmetleri olan temel değerlere tazim göstermekten söz ediliyor. Müslümanlara ilk defa müşriklere karşı silahlı mücadeleye (savaşa) izin verildiği sûrede Müslümanların mescitleriyle birlikte manastırlar, kiliseler ve havraların da dokunulmazlığına işaret ediliyor. Allah’tan başka tapınılan putların hepsi bir araya gelse dahi bir sinek bile yaratmaya güçlerinin yetmeyeceği ifade edilerek putperestlere mesaj veriliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

1. Ey İnsanlar! Rabbinizin öngördüğü şekilde yaşayın. Çünkü son saatin (kıyametin) sarsıntısı pek büyük bir şeydir! Bkz. 56/4-5, 69/14-15, 99/1-2

2. Onu göreceğiniz gün, her emzikli (kadın) emzirmekte olduğu bebeğini unutur ve her hamile (kadın) karnındaki bebeğini düşürür. (O gün) insanları sarhoş (gibi) görürsün; hâlbuki onlar sarhoş değillerdir. Lâkin Allah’ın azabı(ndaki dehşet akıllarını başlarından alacak kadar) çok şiddetlidir.

3. İnsanlardan öylesi vardır ki, Allah hakkında bilgisizce tartışmaya girer ve (bu konuda) her kaypak şeytanın peşinden gider.

Şeytan terimi Kur’an’da çoğu zaman doğru ve iyi olan her şeye karşı çıkan güç ya da etki anlamında kullanılmaktadır. Bu itibarla, şeytan tabiri, en geniş ve soyut anlamıyla, meşru ve geçerli olan ahlakî prensiplere aykırı her türlü kuvvet ve dürtüyü ifade eden bir kavramdır. İnsanın

kendi ruhunda ve toplumsal çevresinde bulunan ve onu manevi ve ahlakî değerlerden koparıp Allah'tan uzaklaştıran her türlü güç ve güdünün genel adıdır şeytan.

4. O (şeytan) hakkında şöyle yazılmıştır: "Her kim onu dost edinirse, mutlaka o kimseyi saptırır ve onu cehennem azabına sürükler."

5. Ey insanlar! Şayet öldükten sonra tekrar dirilmek konusunda şüphede iseniz, (bilin ki) biz sizi topraktan (ilk insan olarak yarattıktan) sonra (sırasıyla) az bir sudan (meniden/spermden), sonra bir "alaka"dan genetik yapı, embriyodan/pıhtılaşmış kandan, sonra (temel unsurları) tamamlanmış ama (bütün öğeleriyle) henüz tamamlanmamış bir mudga'dan (canlı et parçasından) yarattık ki size (öldükten sonra dirilmenin nasıl olabileceğini) apaçık gösterelim. Dilediğimizi (hayata getirmek için) belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz). İçinizden (erken) ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, (daha önce pek çok şey) bilirken (daha sonra bebek gibi) hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz, onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarır ve her güzel çiftten nice bitkiler bitirir. Bkz. 23/14,39/6

Öldükten sonra dirilmeyi insanların daha rahat idrâk edebilmesi için Kur'an'ın daha pek çok yerinde görüldüğü gibi bu ayette de Allah, insanın yaratılış aşamasından yeryüzündeki bitkilerin kuruduktan sonra yeniden canlanmasına kadar farklı örnekler vermektedir. İlk insanın topraktan yaratılmasından sonraki neslin devamı için Allah'ın takdir ettiği aşama düşünmeye değerdir. Erkeğin spermlerden biri kadının rahim tüplerindeki yumurta hücresi ile birleşince "döllenme" gerçekleşir ve ayette de ifade edildiği gibi anne rahminde belli merhalelerden geçerek vücut tam şeklini alır. Daha sonra kendisine ruh verilir (Müminun 23/14) ve böylece insan nesli devam eder gider.

6. İşte böyle; şüphesiz Allah, Hakk'ın kendisidir/nihai gerçektir ve şüphesiz O'dur ölüleri dirilten ve gerçekten her şeye gücü yeten.

7. Ve kıyamet muhakkak gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur ve şüphesiz Allah, (o gün) kabirlerde olan kimseleri diriltecektir.

Burada "kabirlerde olanların dirilmesinden" kasıt; insanın "acbuz-zenep" denen, çürümeyen ve kaybolup gitmeyen özünün bulunduğu yerden dirilecek olmasıdır. Yoksa bizim bildiğimiz mezardan çıkacak olsaydı o zaman cesedini yaktırıp külünü sağa sola attıranlar, hayvanlar tarafından parçalanıp cesedi bulunmayanlar, denizde kaybolup balıklar tarafından yenenler yani kabri olmayanlar yeniden dirilecek olmazdı. Ayrıca "kabirlerde olan kimseler" ifadesinden genel manada ölen herkes kastedilmektedir.

8. Hal böyleyken öyle insanlar vardır ki hiçbir bilgiye, hiçbir delile ve hiçbir aydınlatıcı kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışır durur. Bkz. 4/61, 31/20, 38/39, 63/5

9. (İnsanları) Allah yolundan saptırmak için (Hakka sırt çevirerek) renkten renge girer. Ona dünya hayatında rezillik vardır. Kıyamet günü de ona (cehennemin) can yakıcı azabını tattıracağız.

10. (Kıyamet günü ona şöyle denir:) "Bu senin kendi elinle önceden hazırladığın şeydir. Çünkü Allah kullarına asla en küçük bir haksızlık yapmaz (suçsuz yere onları cezalandırmaz)."

11. Yine insanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a (dinin tamamına inanmadığı halde, iman ve küfrü birbirinden ayıran) sınırda kulluk eder. Öyle ki eğer kendisine bir hayır dokunursa, gönlü onunla hoş olur, şayet başına (hastalık, fakirlik ve musibet gibi) bir kötülük gelirse, gerisingeri dönüverir (Allah'tan şikâyetçi olur). O dünyayı da kaybetmiştir, ahireti de. İşte bu, apaçık hüsranın ta kendisidir.

"Sınırda kulluk eder" demek, inkârla imanın kesiştiği çizgide yer alır. Yani dinin tamamına değil de işine gelen ve menfaatine uyan bölümlerine inanır. Bu da imanın sadece taklit seviyesinde kaldığını ve menfaate yönelik olduğunu gösterir. Küfre bütünüyle saplanmaz ama küfür

derecesinde günah işler. Allah'ın yasakladığı fiilleri hiç çekinmeden gönül rahatlığıyla işler. Pişman olup af dilemek ve tevbe etmek aklından geçmez. Bu da kişinin küfür çizgisine yakın olduğunu ve geri dönüşü zor olan bir batağa saplandığı gösterir.

12. O kimse, Allah dışında, kendisine ne zarar veren ne de yarar sağlayan şeylere yalvarır durur. Kişiyi (haktan) uzaklaştıran en vahim sapıklık da işte budur.

Bu ayetleri gördükten sonra hâlâ türbelere, yatırlara gidip oralardan medet umanlara, ağaçlara çaput bağlayıp beklenti içine girenlere ne demek lazım? Allah'ın bizim dualarımıza icabet etmesi için birilerinin araya girmesine, referans olmasına, hatır göstermesine ihtiyacı yok. O kararında da takdirinde de yalnızdır.

13. (Ve bazen de) kendisine zararı yararından çok olan kimseye yalvarıp yakarır. Gerçekten de o (yalvarıp yakardığı) ne berbat bir dosttur ne kötü bir efendidir!

Sürekli para ile beslenen ve hizmetle desteklenen insan putları bunlardandır. İnsanlar bunlara hem para verip hizmetlerinde bulunur hem de Allah'a ulaşmak için teveccüh göstermelerini bekler. Ve böylece ayette de ifade edildiği gibi Allah'tan daha da uzaklaştırıldıkları için fayda yerine zarar görürler. Ayet bu azim tehlikeye vurgu yapıyor.

14. Muhakkak ki Allah, iman ettikten sonra faydalı işler yapanları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Şüphesiz Allah, dilediğini yapar.

15. Her kim kendisine Allah'ın dünyada ve ahirette yeterli yardımı yapmayacağını düşünerek (Allah'tan başka varlıklardan yardım dilenirse), bir sebeple (tefekkür ederek) hemen semaya yönelsin (Allah'tan yardım istesin), sonra da (manevi anlamda dünya ile irtibatını) kessin de bir baksın; (kendisine kurduğu şirk) tuzağı, onun (Allah'tan başka varlıklardan destek görerek) sıkıntısını giderecek mi?

Birinci cümledeki "hû" zamirinin Hz. Muhammed'i işaret ettiğini söyleyenler olsa da yukarıdan itibaren ayetlerin anlam akışına dikkat edilirse, Allah'tan başka varlıklardan yardım dileyen kişinin hatasına dikkat çekiliyor. Dolaysıyla ayetin ilk cümlesindeki "hû" zamirinin; Allah'tan yeterli yardımı alıp alamayacağı konusunda kuşku duyan kişiyi imâ ettiğini düşünmek daha doğru olur.

16. İşte biz (bir kin ve muhalefet karşısında insanların irşadı için) Kur'an'ı böyle apaçık ayetler halinde indirdik. Şüphesiz Allah, dileyeni doğru yola iletir.

Kur'an, kendisini "mubin/açık ve açıklayan" olarak ifade etmesine rağmen insanların onu anlaşılmaz olarak görmesi Ona yapılabilecek en büyük saygısızlıktır. Ancak bu demek değildir ki her ayetini ve her suresini bağlamlarına bakmadan, geliş sebeplerini araştırmadan ve Kur'an'ın genel anlam örgüsü üzerinden yorumlamadan münferit olarak anlayacağız. Kur'an'ın anlaşılması için ciddi gayret ve emek sarfetmek gerekir.

17. İman edenler, Yahudiler, Sabiîler, Hıristiyanlar, Mecusîler ve şirke sapanlar arasında Allah, kıyamet günü ayrım yapacaktır. Şüphesiz Allah, her şeye şahittir!

Bkz. 2/62, 5/69

"Sabiiler"le ilgili farklı yorumlar yapılmaktadır. Bu konuda Bakara suresi 62. ayetin dipnotuna bakabilirsiniz. "Mecûsiler" ise, Güneş'e ve Ay'a tapanlar, Ateşe tapanlar olarak açıklanmıştır.

18. Görmedin mi ki, gerçekten, göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanlardan birçoğu Allah'ın emrine âmâde olurlar. (Ancak insanlardan) birçoğunun üzerinde (yaptıkları yüzünden) azap hak olmuştur. Allah kimi (yaptıkları yüzünden) aşağılık kılarsa, artık onun için bir yüceltici yoktur. Hiç şüphesiz Allah, dilediğini yapar.

Göklerde ve yerdeki varlıklar istisnasız Allah'ın emrine âmâde olurken insanın özel olarak azabı hak edecek davranışlar sergilediğinin zikredilmesi onun taşıdığı irade ile alakalıdır. Diğer varlıkların Allah'ın iradesinin dışına çıkması düşünülemez. Ama insana verilen irade diğer varlıklardan farklı olarak Allah'ın emrinde olmakla beraber aynı zamanda özgürdür. Yani belli sınırları olsa da insan iradesinde serbesttir. Nitekim "Birçoğu" diye ayırım yapılarak bazı insanların kulluk vazifesini icra konusunda yan çizdiği anlatılıyor. Demek şerefli olmaya müsait bir varlık olduğu kadar, yaratılanlar arasında âlemin en yaramaz, en istikrarsız ve en isyankâr varlığı da insandır. O halde insan, şerefli bir varlık olacak ve haysiyetini ayakta tutacak çalışmalar yapmalı ve Allah'ın yarattığı diğer varlıklar karşısında mahcup duruma düşmemeli.

19. Bunlar Rableri konusunda çekişen iki gruptur. İşte o küfre sapanlar, onlar için ateşten elbiseler biçilmiştir; başları üstünden de kaynar su dökülür.

20. Bu kaynar su ile karınlarının içindekiler ve derileri eritilir.

21. Ayrıca onlar için demirden kamçılar (topuzlar) hazırlanmıştır.

22. Her ne zaman ıstıraptan dolayı cehennemden çıkmak isteseler, oraya geri döndürülürler ve onlara: "Tadın yangın azabını" denilir.

23. Şüphesiz Allah, iman edip faydalı işler yapanları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacak, orada altından bileziklerle ve incilerle süsleneceklerdir. Oradaki giysileri ise ipektendir.

24. Onlar (dünyada) sözün en güzeline, en tutarlısına eriştirilmişler ve onlar her türlü övgüye lâyık olan Allah'ın dosdoğru yoluna iletilmeyi hak etmişlerdi.

"Sözün en güzeli" konusunda farklı yorumlar yapılmıştır. Bazıları bunun "Kelime-i tevhid" ya da "Kelime-i şehadet" olduğunu, bazıları bu ifadeden "Kur'an" ı anlamak gerektiğini, bazıları ise "Hamd, bize yaptığı vaadi gerçekleştiren Allah'a mahsustur" sözü olduğunu söylemektedir. Bize göre en doğrusu "Kur'an" dır. Zira Kur'an'ın "en doğru söz" olduğu yine Kur'an'da vurgulanmaktadır: "Şüphesiz o (Kur'an), üstün onur sahibi bir elçinin gerçekten (Allah'tan getirdiği) sözüdür." (Hakka 69/40, Tekvir 81/19)

25. İnkâr edenlerle (insanları) Allah'ın yolundan çevirmeye; (keza) hem orada yaşayan hem de dışarıdan gelen bütün insanlar için tayin ettiğimiz Mescid-i Haram'dan alıkoymaya çalışanlara ve (bile bile) haksızlık yaparak oranın saygınlığına gölge düşürmeye kalkışanlara çok can yakıcı bir azap tattıracağız.

Bu âyet, Hudeybiye Barış anlaşmasından önce Mekkeli müşriklerin Hz. Peygamberin ve arkadaşlarının Mescid-i Harama gitmelerini engellemeleri üzerine nâzil olmuştur.

26. Hani Biz, İbrahim'in (inşa etmesi) için İbadet Evi'nin kurulacağı yeri gösterdiğimiz zaman; "Bana hiçbir şeyi ortak koşmadığın gibi, Mabedimi de tavaf edecekler ve (ona doğru) kıyama durup rükû ve secdeye kapanacaklar için (şirkten) temiz tutacaksın!" (demiştik).

Ayette geçen "mabedimi temiz tutacaksın!" ifadesinin ilk bakışta Kâbe'yi maddi kirlerden temizlemek için verilmiş bir buyruk olduğu düşünülse de aslında bu emir cümlesinin mânevi temizliği hedeflediği anlaşılmaktadır. "Bana hiçbir şeyi ortak koşmadığın gibi" söylemiyle aynı karede yer alması; Hz. İbrahim'e verilen direktifin "Kâbe'yi putlardan temizlemesi ve oranın bir tapınma nesnesi haline dönüşmemesi" için verildiği anlaşılmalıdır. Yani "sen nasıl şirkten uzak durarak temiz kaldıysan, Kâbe'yi de öylece temiz tutacaksın." demektir. "Tahhara" sözcüğü her zaman maddi kirlerden temizlenmeyi ifade etmez. Tevbe suresi 9/108. ayetinde olduğu gibi şirkten ve günahlardan arınmayı da ifade eder.

27-28. (Ey Resul!) İnsanlara haccı ilân et (onları hacca çağır). Gerek yaya olarak ve gerekse uzak yolları aşmak için hızlı yol alma yeteneğine sahip ulaşım araçlarına binerek senin çağrına gelsinler. Gelsinler de bunun kendilerine sağlayacağı yararlara şahit olsunlar. Bir de belirli günlerde kendilerine verdiğimiz hayvanlardan Allah'ın adını anarak kurban kessinler. Bu kurbanlardan yiyiniz, yoksullara da yediriniz!"

"Kendilerine sağlayacağı yararlara şahit olsunlar" ifadesinden farklı mesajlar çıkarabiliriz: Yeryüzündeki müminler hac vesilesiyle bir araya gelerek tanışır ve her bakımdan iletişim kurmaya çalışırlar. Bu tanışma ile İslam ülkeleri ve Müslümanlar arasında sosyal ekonomik ve ticari anlamda iş birliğine gidilir. İslam dünyasının (Müslümanların) dertleri, problemleri masaya yatırılır, sorunların giderilmesi için çözüm yolları aranır. Ve bunlar gibi daha pek çok faydalı gelişmeler olur. Ama bugün geldiğimiz noktada haccın bu anlamda Müslümanlara sağladığı en küçük bir yararı görülmemektedir. Çünkü Müslümanlar bin parçaya bölünmüş, dilleri farklı, kültürleri farklı, dünyaları farklı hatta -dinleri bir ama- dini yaşamları bile farklı. Sadece dini bir vecibeyi ifa etmek için değil, âdeta âdet yerini bulsun diye Hacca geliyorlar.

29. (Haccı tamamladıktan) sonra uymak zorunda oldukları (temizlenmek, kurban kesmek, tıraş olmak, ihramdan çıkmak gibi) birtakım kısıtlamalara son versinler. (Varsa) adaklarını yerine getirsinler ve bu tarihi özgürlük evini (Kâbe'yi) tavaf etsinler.

30. İşte böyle; her kim Allah'ın emir ve yasaklarına saygı gösterirse, bu tutum Rabbinin katında kendisi için daha hayırlıdır. (Yasak oldukları) size okunanlar (bildirilenler) dışında (kurban etmek ve etinden yemek üzere) bütün hayvanlar size helal kılınmıştır. Öyleyse iğrenç bir pislik olan putlardan ve yalan söz söylemekten de kaçının.

Yalan söylemenin, birer soyut pislik olan putlara tapmakla aynı karede zikredilmiş olması, yalanın ne kadar iğrenç ve bayağı bir şey olduğu mesajını vermektedir. O halde putlara tapmayı ne kadar aşağılık bir eylem olarak görüyorsa insan, yalan söylemeyi de o kadar rezil bir fiil olarak görmelidir.

31. Hiçbir şeyi O'na ortak koşmadan yalnızca Allah'a yönelen kimseler olun! Kim Allah'a ortak koşarsa sanki gökten yere düşmüş de kuşlara yem olmuş ya da rüzgâr tarafından sürüklenerek ıssız bir köşeye atılmış gibi olur. Bkz. 4/48, 6/71, 116, 5/17, 72

Ayetin ilk cümlesi, Allah'a yönelirken araya sokulmak istenen bütün objeleri reddeder. Yani "Her türlü batıl inançtan arınarak doğrudan Allah'ın kendisine ulaşın, O'nunla dolaylı değil direkt iletişime geçin; araya hiç kimseyi ve hiçbir şeyi sokmayın" demektir. Verilen örnekler de çok manidardır. "Gökten yere düşmüş ve kuşlara yem olmuş" demek, "leşe dönmüş ve akbabalara yem olmuş demektir.

32. İşte böyle… Her kim Allah'ın şe'airine (hükümlerine) saygı gösterirse şüphesiz (kişinin) bu (davranışı), Allah'a karşı sorumluluk bilincinin oluşmasındandır.

Burada "şe'air" ile kastedilen hâc ritüeli ile ilgili ihram, kurban ve namaz gibi hükümlerdir.

33. Sizin için o (kurbanlık hayva)nlarda belirli bir süreye kadar (kurban zamanına kadar yün ve sütlerinden) yararlanmak yoluyla birtakım menfaatler vardır. Sonra varacakları yer o tarihi özgürlük evidir (Kâbe'dir ve orada kurban edilirler).

34. (Bunun gibi) biz, her ümmet için kurban kesmeyi bir kulluk vazifesi olarak öngördük. (Bu amaçla,) kendilerine rızık olarak verdiğimiz hayvanları keserken Allah'ın ismini ansınlar (onları Allah için kessinler). İşte sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Öyleyse bütün varlığınızla kendinizi O'na teslim edin. Ve sen de (ey resul) tüm iyi yürekli, alçak gönüllü kimseleri (Allah'ın hoşnutluğuyla) müjdele!

35. Onlar ki, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen, başlarına gelen her türlü sıkıntıya göğüs geren, namazı ikame eden ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah'ın rızası doğrultusunda) harcayanlardır.

Müslümanlığın tarifini almak istiyorsak, bu iki ayete bakmalıyız. Müslüman öncelikle bütünüyle Allah'a teslim olmalı ve bu teslimiyetini tevazu ile beslemeli, onurlu duruşuyla, ilkeli ve erdemli çalışmalarıyla desteklemeli, gösterişsiz bir hayat yaşayarak kulluğunu ortaya koymalıdır. Yanında Allah anıldığı zaman sıradan bir varlıktan bahsediliyormuş gibi dikkatsiz ve samimiyetsiz davranmamalı, kalbi ürpermeli, O'na karşı sorumluluk bilinci depreşmeli, emirlerine sımsıkı sarılma ihtiyacı canlanmalı, varlığın gayesini O'nda aramalı. Zorluklara ve sıkıntılara karşı direnmeli, sabretmesini ve mücadele vermesini bilmeli, sorunlara çareler aramalı ve bütün esbaba başvurduktan sonra yalnızca Allah'a sığınmalı. Namazında devamlı, duyarlı ve kararlı olmalı, kendisine emanet edilen nimetlere ipotek koymamalı, bencil davranmamalı, başkalarıyla paylaşmasını bilmeli, infakı olmazsa olmaz bir vecibe olarak görmelidir…

36. Büyükbaş hayvanları kurban etmeyi de Allah'ın size emrettiği ibadet biçimlerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Ön ayaklarını bağlayarak onları boğazlarken Allah'ın adını anınız (onları Allah için kesiniz). Yan üstü düşüp canları çıktığı zaman da etlerinden hem kendiniz yiyiniz hem de isteyen fakire de istemeyen fakire de yediriniz. Şükredesiniz diye o hayvanları böylece yararınıza sunduk.

37. (Unutmayın ki) o (kurban)ların etleri de kanları da asla Allah'a ulaşacak değildir. Lakin O'na ulaşan, yalnızca sizin O'na karşı göstereceğiniz bilinç ve duyarlıktır. O bu hayvanları sizin emrinize vermiştir ki, sizi doğru yola eriştirdiği için O'nun yüceliğini saygıyla anasınız. (Ey Resul!) Güzel davrananları ve iyilik yapanları müjdele!

Allah için yapılan her şeyin temelinde ihlas ve samimiyet olmalıdır. Allah'ın rızasını gözetmeden onlarca kurban kesilse ve yüzlerce fakire dağıtılsa, samimi niyetle ve Allah rızası için infak edilen maddi değeri çok küçük bir bağış kadar değerli olamaz. Çünkü her şeyde esas olan Allah'ın rızasıdır. "Allah'ın (onlardan) razı olması ise hepsinden büyüktür." (Tevbe 9/72) Ayetin ilk cümlesindeki "Allah'a ulaşmaz" ifadesi mecâzi olup eğer kesilen kurbanlarda Allah rızası yoksa "Allah tarafından değerlendirilmeye alınmaz" demektir. Allah'a her şey ulaşıyor ama ulaşan şeyler kalitesine göre değerlendiriliyor. Allah'ın hoşnutluğunun olmadığı her şey sahte marka ile ve fason olarak ona gönderilmiş demektir. Onun için Allah'ın onayından geçmeden yapılan her şey değersizdir.

38. Şüphesiz, Allah (inkârcıların saldırı ve sinsi tuzaklarına karşı yükümlülüklerini yerine getiren) inananları koruyacaktır. Çünkü Allah (emanete) ihanet eden (nimetlerine karşı) nankörce davranan kimseleri sevmez (ve sevmediği kimselerin başarılı olmasına da müsaade etmez).

39. Kendilerine haksız yere savaş açılan (mü'min)lere zulme uğradıklarından dolayı (artık savaş için) izin verildi ve şüphesiz ki Allah (zulmü ortadan kaldırmak için mücadele veren mü'minleri zafere ulaştırmak üzere) onlara yardım ulaştıracak güçtedir. Bkz. 3/13, 123, 140, 8/6-10, 44

İslam'da ilk savunma savaşı Bedir Gazvesidir. Bu savaş, Hz. Muhammed'e peygamberliğin verilmesinden yani Kur'an'ın inmeye başlamasından yaklaşık 14 yıl sonra vuku bulmuştur. Demek, müşriklerin onca işkence ve dayatmasına rağmen Müslümanlara savaş izni verilmemiş, sadece direnme ve mücadele ile yetinmeleri öngörülmüştür. İslam'a göre, düşman güçlere karşı verilecek savaşın gerekçesinin mutlaka makul ve haklı sebepleri olmalıdır. Kur'an'ın öğretisine göre, insanlar yurtlarından çıkarılmadıkça, can, mal, din ve namus güvenliği tehdit edilmedikçe savaşamazlar. Müşrikler, Müslümanları yurtlarından çıkarmalarına rağmen hala peşlerini bırakmayarak onların malını, canını, dinini ve namusunu tehdit eden sürekli bir gayret içinde olunca Allah Müslümanlara savaşa izin vermiştir. İlk savunma savaşı Bedir Muharebesidir. M.

624 (H. 2)'de gerçekleşmiştir. Hz. Peygamberin bizzat başında bulunduğu savaş sayısı 27'dir. Hz. Peygamber dönemi savaşların tamamında ölen insan sayısı her iki taraf -mü'min-müşrik-için 400 civarındadır. Ama Hz. Peygamberin irtihalinden sonra Kur'an mesajından koparılan Müslümanlar kendi aralarında birbirleriyle savaşarak binlerce Müslümanın ölümüne sebep olmuşlardır. Bugün dünyanın geldiği noktada Hiroşima örneğinde olduğu gibi küçük bir bomba ile on binlerce insan öldürülebilmektedir. Tarihe bakıldığında görülecektir ki; Müslümanlar her zaman kendilerini savunmak için savaşmışlardır ve barış için atılan en küçük bir adımı değerlendirerek hep sulhtan yana olmuşlardır. "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş!.." (Enfal 8/61) Öyle söylendiği ve iddia edildiği gibi İslâm bir savaş dini, Hz. Peygamber ve Müslümanlar da savaşçı değildir.

40. O (mü'min) kimseler, yalnızca: "Rabbimiz Allah'tır" demelerinden dolayı, haksız yere yurtlarından sürgün edildiler. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmıyla bir kısmını defetmesi (yenilgiye uğratması) olmasaydı, Allah'ın isminin çokça anıldığı nice manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yıkılır giderdi. Allah kendi (dini)ne yardım edenlere elbette yardım edecektir. Şüphesiz ki Allah (her şeyi hükmü altında tutacak kadar) kuvvetlidir, her şeye galiptir. Bkz. 1/4, 3/104, 9/31, 41/30

"Defetmesi, yenilgiye uğratması" demek "bir kısmını diğer bir kısmıyla savunması" demektir. Yani bir grup insan ölmek pahasına da olsa zalimlerin karşısına çıkarak hak ve özgürlüklerin korunması, zulmün ve haksızlığın ortadan kaldırılması için savaşmasaydı dünyada kötülük egemen olur, yeryüzü fesada uğrardı. Böylece inanç ve düşünce özgürlüğü ortadan kalkar Allah'ın isminin anıldığı mabedler bile yerle bir edilirdi.

Ayrıca bu âyetten anlıyoruz ki; hangi isimle adlandırılırsa adlandırılsın Allah'ın isminin anıldığı bütün mâbedler korunmalıdır.

41. Onlar öyle kimselerdir ki, şayet kendilerine yeryüzünde imkân ve iktidar versek, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği yayarlar ve kötülükten sakındırırlar. Her işin sonu Allah'a varacaktır.

Yani iktidar oldular diye şımararak namaz kılmayı, zekât vermeyi, iyilik yapmayı, kötülükten sakınmayı bırakmazlar ve bütün bunları da Allah için yaparlar. Zira bilirler ki; her işin sonu Allah'a varacaktır.

42-43-44. (Ey Resul!) Eğer seni yalanlıyorlarsa bil ki, onlardan önce Nuh, Ad ve Semûd kavimleri, İbrahim kavmi, Lût kavmi ve (Şuayip'in kavmi olan) Medyen halkı da (nebilerini) yalanlamışlardı. Musa da yalanlanmıştı. İşte ben o inkârcılara süre tanıdım ve sonra onları yakaladım. Beni inkâr etmek (inadına hakka karşı direnmek) nasıl oluyormuş görsünler bakalım!

45. Halkı zalim olan nice şehirleri yok ettik. Öyle ki yapılarının duvarları, yere inen tavan yıkıntılarının üzerine çökmüştü. Nice kuyularla yüksek saraylar (sahipsiz) bomboş kalmıştı.

46. Onlar, yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı ki, orada olup biteni kalpleri kavrasın ve (anlatılanları) kulakları işitsin? Ne var ki, onlarda kör olan gözler değil; kör olan, göğüslerdeki kalplerdir!

Yani bu yerleri gözleri görür ve anlatılanları kulakları da işitir, ancak gerçekleri görmek istemedikleri için kalpleri ibret alamayacak kadar körelmiştir, basiretleri bağlanmış ve akılları ders çıkartamayacak kadar tutulmuştur.

47. Bir de kalkmış, (inanmadıkları için) azabın bir an önce gelmesi için seni sıkıştırıyorlar. Allah asla vaadinden caymaz. Şüphesiz Rabbinin nezdinde bir gün, sizin saydığınız bin yıl gibidir. Bkz. 32/5 ve dipnotu, 70/4

Zaman, izafi bir havramdır. Kur'an'daki "Zaman" ve "mekân" kavramlarının, Allah ile ilişkili olarak kullanılması tamamıyla mecazidir. İnsanın zamandan ve süreden anladığı şeyin Allah'a

göre bir anlamı yoktur. Çünkü Allah için başı ve sonu belirlenmiş bir zaman söz konusu değildir. O'nun için sonsuzluk vardır. Yani, bir gün de bin gün de bir yıl da bin yıl da O'na göre aynı şeydir. Mearic sûresi 60/4 ayetindeki "50 bin yıllık" Kur'anî ifade nasıl arşın büyüklüğünü ve azametini anlatmak için kullanılmış mecazi bir deyiş ise, bu ayetteki "bin yıl" ifadesi de zaman kavramının Allah için bir şey ifade etmediğini göstermek için kullanılmış metaforik bir anlatımdır. Buradan anlıyoruz ki; bize uzun gibi gelen zamanların Allah katında hiçbir karşılığı yoktur ve bizim sayıp durduğumuz, değişik adlarla andığımız bütün zamanlar Allah'a göre göz açıp kapamak gibi bir andır. "Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi sadece) O'ndan isterler. O, (bütün bunları hayata geçirmek için) her an yeni bir ilâhî tasarruftadır (yeni bir şey yaratmaktadır)." (Rahman 55/29) âyeti de bunu doğrulamaktadır.

48. Nice kentlerin halkına, zalim oldukları halde (onlara iman etmeleri ve doğru yolu bulmaları için) mühlet verdim ve sonra (kötülükten vazgeçmedikleri için) onları kıskıvrak yakaladım. (Herkes bilsin ki) son dönüş Bana olacaktır. Bkz. 2/156

49. De ki: "Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım."

Hz. Peygamberin "Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım" demesi, getirdiği mesajın apaçık olduğunu gösterir. Çünkü o, uyarılarını gelen ayetlerle yapmış, öğütlerini vahiyle vermiştir. Nitekim Hz. Peygambere hitaben indirilen "Biz seni hak (Kur'an) ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik" (Bakara, 2/159), "Sen Kur'an'la öğüt ver" (Kaf, 50 4/45) ayetleri de bu gerçeği ortaya koymaktadır.

50. İman edip dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyanlar için bir bağışlanma ve güzel bir nimet (cennet) vardır.

51. Ayetlerimizi geçersiz kılmak için çaba gösterenler var ya, işte onlar cehennemliklerdir.

52. Biz senden önce hiçbir Resul ve Nebi göndermiş olmayalım ki, o bir dilekte bulunduğu zaman, onun dileğine karşı şeytan (insanların kalbine) bir şüphe düşürmüş olmasın. Ama Allah, şeytanın düşürdüğü şüpheleri derhal giderir, sonra da mesajlarını kendi içlerinde açık ve anlaşılır kılar ve birbirleriyle açıklar. Çünkü (yalnızca) Allah'tır her şeyi bilen, her hükmünde tam isabet kaydeden.

Bu âyet "nebi" ile "resul" un aynı olmadığını göstermektedir. "Her resul nebidir, fakat her nebi resul değildir" söylemi Kur'an'a göre doğru değildir. Doğru olan her nebinin resul olduğudur. "İsmail'e, Elyesa'ya, Yunus'a ve Lût'a da doğru yolu ihsan ettik…" (En'am 6/86) "Onlar, kendilerine kitap, hikmet ve nebilik verdiğimiz kimselerdir." (En'am 6/89) Onlara vahiy gediğine göre demek onlar da resuldür ama biz onları sadece nebi olarak biliyoruz. "… Allah müjdeci ve uyarıcı olarak nebiler gönderdi… Onlara dosdoğru hükmetmek üzere kitap indirdi…" (Bakara 2/213) Burada da nebilere vahyin geldiği anlatılıyor. Demek her nebi resuldür ama her resul nebi olmayabilir. Madem her resul nebidir o halde Kur'an resuller için neden "hem resuldü hem de nebi" ifadesini kullanıyor? "Muhammed hem Allah'ın resulü hem de nebilerin sonuncusudur…" (Ahzab 33/40) "Musa da… hem nebi hem de resuldü." (Meryem 19/51) "İsmail'i de… hem nebi hem de resuldü." (Meryem 19/54)

53. (Allah, böyle yapar ki) Şeytanın düşürdüğü şüpheyi, kalplerinde hastalık olanlar ve kalpleri katılaşanlar için bir imtihan yapsın; zalimler uzak bir ayrılık içindedirler.

54. Bir de kendilerine ilim verilenler, onun (Kur'an'ın), Rabbinden gelen bir hak olduğunu bilip ona inansın ve böylece kalpleri ona saygı duysun diye (Allah böyle yapar). Hiç şüphe yok ki Allah, inananları doğru yola iletir.

55. İnkâr edenler ise, kendilerine ansızın o saat (ölüm ya da kıyamet) gelinceye yahut (bütün ümitlerin boş olduğu) kısır bir günün azabı onlara yetişinceye kadar, ondan (Kur'an'dan) yana kuşku içinde olmaya devam edecekler.

56. İşte o gün, (insanların iradeleri bütünüyle ellerinden alınacak) hükümranlık bütünüyle Allah'ın elinde olacaktır. O, (bütün insanları) yargılayacak ve aralarındaki farkı ortaya koyacaktır. İman ettikten sonra dürüst ve erdemli davrananlar kendilerini nimetlerle dolu cennetlerde bulacaktır. Bkz. 25/26, 82/19

57. Ama inkâr eden ve ayetlerimizi yalanlayanlara gelince; onlar için de aşağılayıcı bir azap vardır.

58. Allah yolunda yurtlarından göç ettikten sonra öldürülenlere ya da ölenlere gelince; Allah (ahirette) onlara rızıkların en güzelini verecektir. Hiç kuşkusuz Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.

59. (Allah,) onları kesinlikle hoşnut olacakları bir yere yerleştirecektir. Hiç kuşkusuz Allah (kimin neyi hak ettiğini) en iyi bilendir, (isyankâr kullarını cezalandırmada da) acele etmeyendir!

60. (Allah'ın Kanunu) işte böyledir. Kim kendine haksızlık yapanlara gördüğü haksızlığa denk gelecek kadar karşılık verdikten sonra (tekrar) saldırıya uğrarsa, Allah ona elbette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah çok affedendir, çok bağışlayandır.

"Tekrar saldırı durumunda Allah ona yardım eder" deniyor, "bu durumda siz de yeniden karşılık verin" demiyor. Çünkü Allah, aşırı gitmeyi, kavgayı sürdürmeyi, kin ve intikam peşinde koşmayı ve düşmanlığı devam ettirmeyi istemiyor. Müslümanlardan yapılan haksızlığı mümkünse bağışlamalarını istiyor. Ama illa da cezalandırmak istiyorsanız "ancak yaptığı kötülüğe denk ceza verin" diyor. Ayetin son cümlesindeki "Allah çok affedendir, çok bağışlayandır" ifadesi Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak isteyenler için affetmek ve bağışlamak konusunda bir hatırlatma yapıyor. Nitekim Allah mü'min kullarının özelliklerinden bahsederken; "… Onlar ki öfkelerini kontrol altında tutarlar ve insanları affederler…" (A. İmran 3/134) buyuruyor. Allah'ın koyduğu sistem zaten kusursuz ve mükemmel bir şekilde işliyor. Kötülük yapanlara siz ceza verseniz de vermeseniz de dünyada da ahirette de onlar yaptıklarının karşılığını alacaklardır.

61. Zira Allah (öylesine sınırsız kudret sahibidir ki,) gündüzü kısaltarak geceyi uzatır, geceyi kısaltarak gündüzü uzatır. Muhakkak Allah olup biten her şeyi işiten ve görendir.

Bu ayetten anlıyoruz ki; gecenin ve gündüzün uzaması ve kısalması, (güneşin doğuşu ve batışı) örneğinde olduğu gibi iyilikler ve kötülükler artarak ve eksilerek aralıksız devam edecektir. Ama Allah olup biten her şeye hâkim olduğu için O'nun koyduğu kanunlar gereği insan yapılan bütün fiillerinin karşılığını hem dünyada hem de ahirette mutlaka bulacaktır.

62. Bu böyledir! Çünkü Allah, mutlak (doğrunun, hayrın ve) Hakikatin tâ kendisidir. Onların (müşriklerin), O'ndan başka yalvardıkları tanrılar ise batılın tâ kendisidir. Ve gerçek yücelik ve büyüklük yalnızca Allah'a aittir.

63. Allah'ın gökten su indirmesiyle yeryüzünün yemyeşil olduğunu görmüyor musun? Allah, çok lütufkârdır, her şeyden haberdardır.

64. Göklerde ve yerde var olan her şey O'na aittir. Şüphesiz ki Allah, elbet O kendi kendine yeterli olandır ve her tür övgüye lâyık olandır.

"Göklerde ve yerde var olan her şeyin Allah'a ait olduğu" hatırlatmasını yapan bu ayet; öncelikle kibirde ve kendini beğenmişlikte ileri giden, iradesi altındaki dünyalıkları sadece kendi emeğiyle kazanmış gibi düşünen ve bunlarla caka ve fiyaka satarak etrafındaki ihtiyaç sahiplerini küçümseyen, Kârunlaşmaya doğru hızlıca ilerleyen (Kasas, 28/78) kendini beğenmiş şımarıklara ciddi mesaj vermektedir. Dünyada insana ait hiçbir şey yoktur, sadece insana emanet edilen nimetler vardır. Bu emanetlerin sahiplerine ulaştırılması konusunda insan kepçe misali sadece aracıdır. Onun için insan ne kadar zenginim, bugünlere kendi emeğimle, alın terimle, tırnaklarımla geldim dese de onun geldiği yeri takdir eden Allah'tır. O nimetlerin dağılımında ve

kullanılmasında insan sadece bir kepçe mesabesindedir. Onun için aldığını kendi kabına ya da çocuklarının kabına değil yakınlarından başlayarak doldurması gereken bütün kaplara aktarmalıdır. Hatırlatmak gerekir ki; sadece geçici olarak bize emanet edilen nimetlerin değil, aynı zamanda kendimizle alakalı tasarruf yetkisinin bile sadece bize ait olmadığını görmekteyiz. Nitekim Bakara sûresi 2/156'da "Doğrusu biz Allah'a aitiz ve muhakkak ki dönüşümüz de O'nadır."

65. Görmüyor musun ki, Allah bütün yerdekileri ve emri uyarınca denizde akıp gitmekte olan gemileri sizin hizmetinize vermiştir. İzni olmaksızın yerin üzerine düşmesin diye göğü O tutuyor. Şüphesiz ki Allah, insanlara karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir.

Burada "gökten" kasıt, Allah'ın koyduğu kozmik yasalara bağlı kalarak yörüngelerinde dönüp duran bütün gök cisimleridir. Yani düşmesin diye tutulan yıldızlar, gezegenler vb.dir. Bu arada insanların yaptığı uçak, helikopter, planör, zeplin, balon gibi hava taşıtlarını da havada tutan Allah'ın koyduğu kozmik yasalardır.

66. Sizi yaratan, sonra öldüren ve sonra tekrar diriltecek olan O'dur. Hiç kuşkusuz insan pek nankördür. Bkz. 2/28 ve dipnotu

67. Biz her ümmete, kulluklarını göstermeleri için (farklı) bir ibadet tarzı (şeriat) belirledik. O halde onlar din işinde asla seninle tartışmasınlar. Sen insanları Rabbine çağır! Hiç kuşkusuz sen doğru bir yol üzerindesin.

"Mensek" sözcüğü mimli mastar olduğu için "ibadet, yol ve yöntem, ibadetin yeri ve zamanı" gibi anlamlara gelir. Yukarıdaki ayetlerin anlam akışını dikkate alırsak "yol ve yöntem" manası vererek "her ümmete, kulluklarını göstermeleri için (farklı) bir şeriat belirledik" şeklinde anlamak daha doğru olur. Zira "…Her biriniz için bir şeriat, bir yol tayin ettik…" (Maide 5/48) buyrulmaktadır. Yani senden önceki peygamberler kendi zamanlarında nasıl bir hayat tarzı getirdiyse, sen de öyle bir hayat tarzı getiriyorsun. O gün insanlar o peygamberlerin getirdiklerine uyuyordu, bugün de senin getirdiklerine uyacaklar. Çünkü kulluk esasına dayalı o günkü hayat tarzını da bugünkü hayat tarzını da belirleyen Allah'tır. Hayat tarzlarınız farklı olsa da hepiniz aynı inanç ve ahlaki değerler etrafında birleşen tek bir milletsiniz. Fakat furuatta -dinin esasında olmayan içtihada açık meselelerde- her ümmetin kendi zamanına, şartlarına, yapısına, ihtiyaçlarına uygun bölgesel ve geçici hükümler koymuşuz. Şimdi de Kur'an'ı göndererek kıyamete kadar geçerli olacak olan inanç ve ahlak sistemini ortaya koyuyoruz. Bu konuda anlamsız tartışmalara girerek inancınızı kaybetmeyin ve ahlakınızı bozmayın!

68. Eğer seninle mücadele ederlerse de ki: "Allah, yaptıklarınızı daha iyi bilmektedir."

69. Allah, ihtilafa düştüğünüz şeylerde kıyamet günü aranızda hükmedecektir.

70. Allah'ın göklerde ve yerde olup biten her şeyi, (bütün detaylarıyla) bildiğini bilmiyor musun? Bütün bunlar (Allah'ın koyduğu yasalarla) bir bir kayıt altına alınmıştır. Şüphesiz ki bunlar Allah için çok kolaydır.

Hz. Peygamberle mücadele edenlerin yaptıklarının, yapacaklarının; göklerde ve yerde olup biten her şeyin "Allah'ın koyduğu yasalarla kayıt altına alınmış olması", hem yaşananların kaydedildiği hem de yaşanacakların daha önceden Allah tarafında bilindiği için kayıt altına alındığı anlamına gelir. "Levh-i Mahfuz" (Burûc, 85/22) diye adlandırılan bu "kitaptan" kasıt, Allah'ın koyduğu yasalarla her şeyin kayıtlı olması ve bilinmesidir. Yani olup bitenleri Allah'ın daha önceden bilmesidir. Yoksa Allah, bütün bu yaşananları bildiği için bunlar olmuyor. Olup bitenler olacağı için Allah bütün bunları biliyor ve bu bilinenleri de "Levh-i Mahfuz" olarak ifade

ediyor. “O, onların yaptıklarını da yapacaklarını da olanı da olacağı da bilir…” (Hac 22/76) Zaten kişinin yarın ne yapıp yapmayacağını eğer Allah bilemiyorsa bu Allah’ın kudretinin (hâşâ) zayıf olduğunu gösterir.

71. Onlar Allah’tan başka, O’nun haklarında hiçbir delil indirmediği ve gerçekte kendilerinin de haklarında pek bir şey bilmediği başka varlıklara kulluk edip duruyorlar. (Bu şekilde başkalarına ilahlık yakıştıran) zalimler kendilerine asla yardımcı bulamayacaklardır.

72. Kendilerine ayetlerimiz anlaşılır bir şekilde okunduğu zaman, o inkârcıların yüzlerindeki hoşnutsuzluğu görürsün. Neredeyse, ayetlerimizi kendilerine okuyanlara hışımla saldıracaklar. De ki: “Şimdi size bu öfkenizden daha kötüsünü haber vereyim mi? Cehennem ateşi! İşte onu Allah inkârcılar için hazırladığını bildirmiştir. Orası ne kötü bir varış yeridir (bir bilseniz)!”

73. Ey insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi onu iyi dinleyin: Sizin Allah’la beraber (Allah’ın dışında) taptıklarınız güç birliği yapsalar bir sinek dahi yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan geri alamazlar. (Çünkü) isteyen de âciz, (kendisinden) istenen de.

74. Onlar Allah’ın gücünü gereği gibi kavrayıp değerlendiremediler. Muhakkak ki Allah, her şeyi hükmü altında tutan en yüce iktidar sahibidir.

“Onlar, Allah’ın gücünü gereği gibi kavrayamadılar” ifadesi, “Onlar, Allah’ın kıymetini idrâk edemediler” demektir. Yani Allah’ın büyüklüğünü, azametini, kudretini tanıyarak O’nun kuvvetinden, ilminden, desteğinden, rahmet deryasından yararlanamadılar. O’na gerektiği gibi iman ederek ve güvenerek ebedi saadeti elde etmek yerine; inanç dünyalarını sahte tanrılarla körelterek azaba müstahak oldular. Cennete varis olmak yerine, cehennemin yerlisi olmayı yeğlediler. Böylece kendilerine zulmettiler.

İnananların bazıları da sadece Allah’a inanmakla, Hz. Peygamberi tanımakla ve Kur’an’ın Allah’ın kitabı olduğunu bilmekle mü’min olunacağını sandılar. İlahi mesajın ön gördüğü prensipler doğrultusunda Hz. Peygamberi örnek alan bir hayat tarzı ortaya koymadılar. Kur’an’ın sunduğu dini yaşamak yerine gelenekleri din haline getirerek onlarla hayatlarına devam ettiler. Battıkça battılar, kan gölünde boğuldular, savaşsız ve kavgasız günleri olmadı, huzuru ve barışı lügatlarından çıkardılar ama bu duruma neden geldiklerini merak etmediler. Araştırmayı, sorgulamayı, yüzleşmeyi, detaya inmeyi, tefekkür etmeyi bir vecibe olarak değil küfür olarak gördüler. Öyle ki uydurulan hadislerle, menkıbelerle, hurafelerle Kur’an’dan ve Hz. Peygamberin hayatından uzaklaştırıldılar. Kur’an’ı kutsal bir Mushaf, Hz. Peygamberi de itibar ve iftiharlarına vesile olarak gördüler. Kur’an’daki evrensel ahlaki değerlerle doğru ve erdemli yaşamak yerine tutarsız, ilkesiz, gayesiz ve sorumsuz bir hayat ortaya koydular. Kurtuluşlarını kendi amellerine değil, başkalarının himmetine ve şefaatine bağladılar.

75. Allah, meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.

Meleklerden seçilen elçiler ilâhî vahyi Peygamberlere getirir, peygamberler de onları size tebliğ eder. Ama bunların Allah’ın tasarrufunda en küçük bir dahli olamaz. Egemenlik bütünüyle Allah’a aittir.

76. O, onların yaptıklarını da yapacaklarını da olanı da olacağı da bilir. Bütün işler yalnızca Allah’a döndürülür.

77. Ey inananlar! Rükû edin, secde edin ve Rabbinize kulluk edin! Faydalı ve erdemli işler yapın ki kurtuluşa eresiniz.

78. Allah yolunda üstün çaba sarfederek gereği gibi mücadele edin! O, (mesajının muhatabı ve tebliğcisi olarak) sizi seçti ve din konusunda da üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Atanız İbrahim'in dinine uyun! Allah sizi hem daha önce(ki kitaplarda) hem de bu (Kur'an')da Müslüman/kendini yürekten Allah'a teslim eden diye isimlendirdi. (Bunu) resul size model/örnek olsun, siz de diğer insanlara model/örnek olasınız diye (yaptı). Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a sımsıkı bağlanın. O sizin koruyucunuzdur. (Allah) ne güzel koruyucu ve ne güzel yardımcıdır!

Ayette, bütün ilahi dinlerin temelde bir olup, ortak adlarının İslam olduğu ifade edilmektedir. İslam, teslim olmak demektir. "Müslim" hakka teslimiyeti ifade eder. Bu ismi ilk kullanan Hz. İbrahim'dir. Nitekim Kur'an'ın birçok yerinde Hz. İbrahim'den övgüyle bahsedilirken "Müslüman" ifadesi kullanılmaktadır. Daha sonra bu isim, Hz. Muhammed'in ümmetine "özel isim" olmuştur. Ancak Müslümanların bu ismi kimlik olarak kullanmak yerine Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed gibi gerçek manada Müslüman olmaları ve onların yolundan samimiyetle gitmeleri gerekir.

23- **MÜ'MİNUN SÛRESİ**

Mü'minun sûresi Mekke döneminde inmiş olup 118 ayettir. Sûre adını birinci ayette geçen ve "Mü'minler demek olan "Mü'minun" kelimesinden almıştır.

Sûrede insanların, iman ettikten sonra alçak gönüllülükle yaşadıkları, boş ve anlamsız şeylerden uzak durdukları, iffetlerini korudukları, emanetlerine ve sözleşmelerine sadakat gösterdikleri, Haktan ve haklıdan yana durdukları takdirde hakiki mü'minler olarak hem kurtuluşa erecekleri hem de Firdevs cennetlerine varis olacakları müjdeleniyor. Hz. Nuh'tan başlamak üzere peygamberler tarihi boyunca devam eden Hak-batıl mücadelesinin anlatıldığı sûrede bütün peygamberlerin temel ilkeleri ortak olan ilâhî mesajları tevhidi bir anlayışla insanlara iletmesine rağmen toplumların farklı inanç ve ideolojilere bölündüğü ve herkesin kendini haklı gördüğü ifade ediliyor. İnkârcıların âhirette suçlarını itiraf edip cehennemden çıkarılmayı talep edecekleri fakat dünyada müminlere yaşattıkları densiz davranışlarının cezasının benzer şekilde kendilerine uygulanacağı belirtilmektedir. Sûre Hz. Peygambere tavsiye edilen şu dua ile sona ermektedir: "Rabbim, affet, merhamet et! Sen merhamet edenlerin en hayırlısısın"

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Hakiki mü'minler, gerçekten kurtuluşa ereceklerdir.
2. Onlar, namazlarında derin bir saygı, huşu ve alçakgönüllülük içindedirler.

Ayette "huşu" ile "salat" terimi birlikte zikredilince "salat" terimini "namaz" olarak almak daha doğru olur. Çünkü Allah'la ahitleşme ve akitleşme anlamına gelen namaz aynı zamanda bir alıp-verme ameliyesidir. Allah vermek için namaza çağırmış, kul da almak için namaza durmuş. Dolaysıyla bu alış-verişin ve huzurda kalmanın huşu, edep, hürmet ve minnet içinde geçmesi gerekir. Zira namaz, saygının, samimiyetin ve alçakgönüllüğün tavan yapması gereken yerdir.

3. Onlar, boş ve anlamsız şeylerden uzak dururlar. Bkz. 25/72
4. Onlar, zekât vermek için çalışırlar.

"Onlar, zekât vermek için çalışırlar" söylemi; "Mü'minler, mallarını, ruh ve bedenlerini arındıran; dayanışmaya, kaynaşmaya, berekete vesile olan zekât verir duruma gelmek ve bu yolla hayırlara vesile olmak, vicdanları temizlemek, uhuvvet duygularını geliştirmek için çaba harcarlar" demektir.

5-6-7. Onlar, iffetlerini korurlar. Yalnız eşleri ya da akitleri aracılığıyla sahip bulundukları bunun dışındadır. (Bunlarla olan ilişkilerinden dolayı) ayıplanmaları sözkonusu olmaz. Ama kim de bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır. Bkz. 70/30

8. Onlar, emanetlerine ve sözleşmelerine sadakat gösterirler.

9. Onlar, salatlarını/haktan yana duruşlarını muhafaza ederler (şartlar ne olursa olsun taviz vermeden Hakkın yanında yer almaya devam ederler). Bkz. 70/34

Buradaki "salavat" kelimesini namaz anlamında değil de "Hak'tan yana yer almak ve Allah'a teslim olmak" olarak değerlendirmek daha doğru olur. Çünkü "salavat" kelimesi "korumak" anlamında olan "muhafaza" kelimesiyle birlikte zikredilmiştir. İmanın ve tevhidi inanışın gereği olarak şartlar ne olursa olsun taviz vermeden Hak'tan yana duruşun devamlı korunması gerekir. Ama namazla ilgili anlatımlar Kur'an'da genellikle "ikame" kelimesiyle "ekâmû" ya da "yukîmûne" şeklinde gelmiştir ki "ikame, Allah'ın huzurunda kalmak" demektir. İkâme fiiline isnat edilmeden yalınkat kullanılan salâtlarda, genelde Hak'tan yana olma ve teslimiyet vurgusu hâkimdir.

10-11. İşte onlar, temelli kalacakları Firdevs cennetlerine varis olanlardır.

12. Andolsun ki, biz, insan türünü süzme çamurdan yarattık.

13. Sonra(ki yaratılışlarda) onu sperm hâlinde sağlam bir yere (ana rahmine) yerleştirdik.

14. Sonra bu spermi döllenmiş yumurta yaptık, rahim duvarına yerleşen bu yumurtayı embriyo haline soktuk. Embriyoda kemik oluşturduk. Sonra da kemiklere et giydirip başka bir yaratılışla (ruh vererek) insan haline getirdik. Yaratanların en iyisi olan Allah'ın şanı ne yücedir! Bkz. 22/5, 39/6

15. Sonra siz bunun ardından muhakkak öleceksiniz.

16. Sonra siz, kıyamet gününde muhakkak (tekrar) diriltileceksiniz.

Yaratılış, ölüm ve ölümden sonraki diriliş aşamalarına dikkat ettiyseniz "kabir hayatı" diye bir şey geçmiyor. Yani öyle "kabre girilecek, sual melekleri gelip hesaba çekecek, sonra işkence başlayacak" gibi iddiaların herhangi Kur'ânî bir dayanağı yoktur. Zira daha mizan kurulmamış, haklı haksız, suçlu suçsuz ortaya çıkmamıştır ki bir cezalandırma söz konusu olsun.

17. Gerçekten biz sizin üzerinizde yedi yol (yörünge) yarattık ve şüphesiz, biz yarattığımız âlemden hiçbir şekilde habersiz değiliz. Bkz. 2/29, 17/44, 41/12, 65/12, 71/15-16

"Yedi yol" ifadesi, güneş sisteminde yer alan görülebilir gezegenlerin yörüngelerine işaret edebileceği gibi "yedi kat gök" ya da "gökteki yedi yıldız sistemi" olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca "yedi" sayısını çokluktan kinaye olarak düşünürsek "çeşitli yollar" anlamında da değerlendirebiliriz.

18. Biz, gökten belli bir ölçüde su indirdik de (faydalanmanız için) onu yeryüzünde (göl, yeraltı suları gibi doğal depolarda) tuttuk. Bizim onu (kurutarak) tamamen gidermeye de elbette gücümüz yeter.

19. Onunla sizin için hurma bahçeleri ve üzüm bağları meydana getirdik. Bu bağ ve bahçelerde sizin için pek çok meyveler vardır ve siz onlardan yersiniz.

Bkz. 16/11, 36/34-35

Bütün bu bağ ve bahçelerin meydana gelmesi, beslenmesi, meyve vermesi ve hayatlarını devam ettirmesi tamamen yağmurla ve güneşle gerçekleşmektedir. Yağmurun olmadığı yerlerde sulama kanallarıyla yapılan bu işlem çok büyük paralara mal olmaktadır. O kanallar vasıtasıyla taşınan sular da Allah'ın gökten indirdiği sudur. Eğer Allah'ın gönderdiği yağmur ve aşılayıcı rüzgârlar olmasaydı (Hicr 15/22) ve bu meyveler ve sebzeler kanal suyuyla beslenseydi halimiz ne olurdu? Bir de o suyun acı ve tuzlu olduğunu düşünün! Nerede ve nasıl arıtılarak faydalı hale

getirilecekti? “Eğer isteseydik, onu tuzlu su yapardık. Artık şükretmeniz gerekmez mi?” (Vakia 56/70)

20. Yine o su ile Tur-i Sina dağında biten bir ağaç (zeytin ağacı) yarattık ki (meyvesi) hem yağ hem de yiyenlere katık olur.

21. Hayvanlarda sizin için elbette bir ibret vardır. Onların içlerindeki sütten size içiririz. Onlarda sizin için daha birçok faydalar da vardır ve etlerinden de yersiniz.

Bkz. 16/66

22. Hem onlarla hem de gemilerle taşınırsınız.

23. Andolsun biz, Nuh’u kendi kavmine (resul olarak) gönderdik de onlara dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. Allah’a karşı gelmekten hâlâ sakınmayacak mısınız?”

24. Bunun üzerine, kavminden inkârcıların önde gelenleri dediler ki: “Bu, sizin gibi bir beşerden başkası değildir. Size karşı üstünlük elde etmek istiyor. Eğer Allah dileseydi, bize bir melek gönderirdi. Onun söylediklerini eski atalarımızdan hiç duymamıştık.”

Bkz. 6/9, 17/95

25. “Bu adam bir deliden başka bir şey değildir. Bir süre için onu gözetim altında tutunuz.”

26. (Nuh:) “Ey Rabbim! Beni yalanlamalarına karşı bana yardım et!” diye dua etti.

27. Biz ona vahiy yoluyla bildirdik ki: “Bizim gözetimimiz altında ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap. Emrimiz gelip tandır kaynadığı (yeryüzünde suların coşup fışkırdığı) zaman her cinsten birer çift ile haklarında azap hükmü takdir edilmiş olanlar dışında kalan aile halkını yanına al! Zalimler(in kurtulması) için sakın bana başvurma! Çünkü onlar boğulmayı hak etmişlerdir.” Bkz. 11/40, 54/11

Bu ayet, sadece dua ile sorunların çözülemeyeceğinin en büyük delilidir. Allah, Hz. Nuh’a yapılmış bir gemi göndermiyor, gemi yapmasını emrediyor. Yani kişi ister nebi olsun isterse sıradan bir insan, amacına ulaşması için gerekli olan her türlü önlemi alarak; elinden gelen tüm gayreti gösterdikten sonra Allah’a tevekkül edecek. Hz. Peygamberin ve ona tabi olanların Mekke’den Medine’ye hicreti, “Ey inanmış kullarım! Benim yarattığım yeryüzü geniştir. O halde (Allah'ın istediği şekilde yaşamak için) güven içinde olacağınız yere gidip yalnız bana kulluk ediniz.” (Ankebût 29/56) ve Bedir Savaşında Hz. Peygamberin elindeki kumu düşman üzerine atması “… (Ey Resulüm! Avucundaki kumu) attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı(rıp onları yenilgiye uğrattı)…” (Enfal 8/17) konuyu anlamak anlamında önemli örneklerdir.

Ayette; “Bizim gözetimimiz altında ve bildirdiğimiz şekilde gemiyi yap” ifadesiyle Sünnetüllah’ın tecellisinden bahsediliyor. Eylemlerin bir insana bakan tarafı vardır, bir de Allah’a bakan tarafı. “Gemi yapmak” insanın rolünü, “tandırı kaynatmak/suyu fışkırtmak” Allah’ın gücünü anlatıyor. Eylemleri sonuçlarıyla beraber yaratan Allah’tır ama Allah’ın kulunu desteklemesi için kul önce vazifesini yapmalı ondan sonra işi Allah’a bırakmalıdır.

28. Sen ve beraberindeki kimseler, gemiye bindiğiniz zaman: “Bütün övgüler, bizi zalim kavmin elinden kurtaran Allah’a aittir” de.

29. Yine de ki: “Ya Rabbi! Beni güvenli ve kutlu bir yere indir. Çünkü sen konuk ağırlayanların en hayırlısısın.” Bkz. 11/40-44 ve dipnotu, 43/12-13

“Beni güvenli ve kutlu bir yere indir.” ifadesi, “Nuh Tufanı” diye adlandırılan çevrenin su ile kaplanması olayının bölgesel olduğunu göstermektedir. Nuh Tufanı öyle iddia edildiği gibi bütün

dünyayı kapsamış bir felâket değildir. Sadece Hz. Nuh'un toplumundan ona iman etmeyen ve zalimliklerine devam eden kimseleri kapsayan ve onların ölümüne sebep olan bir felakettir.

30. Şüphesiz bu olayda ibretler vardır. Biz gerçekten (kullarımızı) imtihan etmekteyiz.

Hz. Âdem'le başlayıp Hz. İbrahim'le zirveleşen ve Hz. Muhammed'le doruk noktasına ulaşan tevhid mücadelesinin içyüzü Kur'an'da hem farklı ilahi öğretilerle hem de kıssalar yoluyla insanlara anlatılmıştır. Meydana gelen hadiselerin sebeplerini iyi tespit edip aynı hataya bir daha düşmemek için kıssalardan ibret almak gerekir.

31. Sonra onların (Nuh kavminin) ardından başka bir nesli (Âd kavmini) dünyaya getirdik.

Yemen ile Umman arasında yaşayan Âd kavmi kendi bölgelerinde gerek siyasi gerek ekonomik açıdan büyük bir güçtü! Öyle ki; yeryüzünde kendilerinden daha güçlü hiçbir kavmin bulunmadığını iddia ediyorlardı. Heykellere (putlara) tapan Âd kavmi, zorbalıkta ve zulümde de ileri gitmişti. Kendi içlerinden Hz. Hûd'a peygamberlik görevi verildiğinde, aralarında büyük bir mücadele başlamıştı. Hz. Hûd, putlara tapmanın Allah'a karşı büyük bir saygısızlık olduğunu, zulmün ve zorbalığın insan doğasıyla örtüşmediğini ve gittikleri yolun doğru olmadığını söylüyordu. Bu tebliğ karşısında Âd kavminin ileri gelenleri, ulusal çıkarlarını bahane ederek, ona karşı amansız bir kampanya başlatmışlardı.

32. Onlara da: "Allah'a kulluk ediniz, O'ndan başka bir ilahınız yoktur, O'na karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?" diyen kendilerinden bir Resul (olan Hûd'u) gönderdik.

33. O Resulün kavminden, Allah'ı inkâr eden, ahireti yalanlayan ve bizim dünya hayatında kendilerine bolca nimet verdiğimiz ileri gelenler şöyle dediler: "O da ancak sizin gibi bir insandır. Yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor."

34. "Hal böyleyken kalkar da kendiniz gibi ölümlü birine tabi olursanız, o takdirde kaybeden mutlaka siz olursunuz."

35. "(Bu adam) size, ölüp toprağa karıştıktan ve iskelete döndükten sonra yeniden dirileceğinizi mi vaat ediyor?"

36. "O tehdit edildiğiniz (öldükten sonra dirilmek) çok uzak, gerçekten çok uzak (olacak iş değil, size söylenen bu vaatler boş vaatlerdir)!"

37. "Bu dünya hayatımızdan başkası yoktur. (Kimimiz) ölürüz, (kimimiz) yaşarız. Biz tekrar diriltilecek değiliz."

Yani kimi ömrünü tamamlar yok olur gider, kimi de ömrünü tamamlamak üzere doğar hayata gelir ve bu hayat serüveni böyle sürer gider.

38. "O, Allah'a karşı yalan uyduran bir kimseden başkası değildir. Biz ona inanmayız."

39. (Resul) dedi ki: "Ya Rabbi! Bunların yalanlamaları karşısında bana yardım et."

40. (Allah:) "Yakın zamanda mutlaka pişman olacaklardır!" buyurdu.

41. Derken onları korkunç bir ses, kıskıvrak yakalayıverdi. Böylece onları çerçöp yığını hâline getirdik. Zalimler topluluğu, Allah'ın rahmetinden uzak olsun!

Yukarıdaki ayetler; Ad kavmine gönderilen Hz. Hûd için gelmiş olsa da pek çok peygamberin hayatında görülen ortak öğeleri dile getirdiği için genel bir anlam taşımaktadır. Allah, ibret olması bakımından, burada olduğu gibi Kur'an'ın daha pek çok yerinde peygamberlerin, peygamber olarak kavimleriyle yaşadıkları tecrübelerde tekrarlanan benzer yaşanmışlıkları tablolaştırarak insanlara sunmaktadır.

42. Sonra onların arkalarından (Salih, Lût ve Şuayb'ın kavimleri gibi) başka kavimler dünyaya getirdik.

43. Hiçbir ümmet/millet kendi süresini ne öne alabilir ve ne de geciktirebilir.

44. Sonra arka arkaya resullerimizi gönderdik. Hangi ümmete resul geldiyse onu yalanladılar. Biz de onları (yaptıkları yüzünden) birbiri ardından helâk ettik ve onları birer (ibretlik) efsane yaptık. İnanmayanlar toplumu, Allah'ın rahmetinden uzak olsun!

45-46. Sonra Musa ve (kardeşi) Harun'u ayetlerimizle ve apaçık bir delille Firavun ile kodamanlarına gönderdik. Fakat onlar iman etmeyi kibirlerine yediremediler. Zaten onlar büyüklük taslayan bir zümre idi.

47. Dediler ki: "Kendi kavimleri (olan İsrailoğulları) bize kölelik ederlerken şimdi kalkıp bizim gibi beşer olan bu iki adama mı inanacağız?"

Kur'an'da "Firavun" kelimesi sadece Hz. Mûsâ dönemindeki Mısır kralını ifade etmek için kullanılmıştır. Hz. Yusuf devrindeki kral için "rab" ve "melik" kelimeleri kullanılmaktadır Hz. Musa ve Harun'un mücadele ettiği ve ilahlık iddiasında bulunan Firavun, Musa'nın tanrısına ulaşmak için kuleler yaptıracak kadar taşkınlık gösteren, gerçeklere sırt çeviren, halkını küçümseyip zayıfları ezen, yaptığı katliamlarla insanlık tarihinin en büyük katillerinden ve zalimlerinden olan ve zulmü ana rahimlerine kadar uzanan bir kral olarak tasvir edilmektedir.

48. Böylece ikisini de yalanladılar, bu yüzden de yıkıma uğrayanlardan oldular.

49. (Daha sonra İsrailoğulları) doğru yolu bulsunlar diye Musa'ya kitabı (Tevrat'ı) verdik.

50. Meryem'in oğlunu (İsa'yı) da annesiyle bir sembol kıldık ve her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu yüksek bir yere yerleştirdik. Bkz. 19/24

51. Ey Resuller! Temiz olan şeylerden yiyin, güzel ve erdemli işler yapın! Gerçekten ben yaptıklarınızı hakkıyla bilenim.

Diğer resulleri de ihtiva eden "Ey resuller" hitabı, peygamberlerin de diğer insanlar gibi yiyip içen ölümlü varlıklar olduklarını vurgulamak ve böylece inkârcıların; "Allah, bizim gibi ölümlü birini resul olarak seçmiş olamaz" mealindeki karşı duruşlarını çürütmek içindir. Bir sonraki ayet de bu hitabın diğer peygamberleri de içine alan bir muhtevaya sahip olduğunu göstermektedir.

52. İşte bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir (tevhid dini, bütün nebilerde tek bir dindir). Öyle ise emirlerime uygun yaşayıp azabımdan sakının! Bkz. 21/92

Ayette geçen "ümmet" sözcüğünü "din" olarak alanlar da "ümmet" olarak alanlar da vardır. Her iki durumda da anlıyoruz ki; dinin esasını oluşturan vahiy aynı kaynaktan geliyor o mesaja iman edenler de tek bir ümmet olarak nitelendiriliyor. Bir olan dinin farklı şeriatlara ayrılması peygamberlere indirilen ilave ve özel hükümlerle gerçekleşmiştir. Bu durum dinin farklı olduğunu ve her millete ayrı bir dinin geldiğini göstermez. Tevhid dininin adı "İslam" dır ve bütün peygamberler ve onlara tabi olanlar Müslümandır. Aralarında din ve inanç ayrılığı yoktur. Bugün bu toplumların farklı adlarla anılmaları kendilerinin yakıştırmalarıdır. Hz. Musa zamanında Yahudilik diye bir şey yoktu, herkes Müslümandı. Hz. İsa ve havarileri Müslümandı, Yahudilik ve Hıristiyanlık daha sonradan icat edildi. Kur'an'ın Yahudiler için "Yahûdiyyen", Hıristiyanlar için "Nesrânîyyen" ifadelerini kullanması (A. İmran 3/67) ya da "Yahudileri "Hâdû", Hıristiyanları "Nesârâ" şeklinde anması (Bakara 2&62) o toplumların kökeninin ve etnik yapısının bilinmesi içindir.

53. Fakat insanlar bu inanç birliğini yıkarak çeşitli gruplara ayrıldılar. Her grup kendi inanç sistemi ile övündü. Bkz. 21/93

54. (Ey Resul!) Sen onları bir zamana kadar, gaflet ve şaşkınlıklarıyla baş başa bırak!

55-56. Kendilerine verdiğimiz mal ve evlatlarla onlara iyilik için can attığımızı mı sanıyorlar? Hayır, onlar ne yaptıklarının farkında değiller! Bkz. 9/55

Yani, kendilerine mal mülk ve çocuklar vermekle, Allah'ın onlara özel muamele ettiğini mi sanıyorlar? Bu nimetlerden bir gün gelip hesaba çekilmeyeceklerini ve istedikleri gibi savurganca yaşayabileceklerini mi düşünüyorlar? (Tekâsür 102/8) Verilen çocukların hangi mefkûreye göre

yetiştirildiğinin, hangi inanç sistemine göre hayat tarzlarının oluşturulduğunun ve hangi ahlaki meziyetlerle terbiye edildiğinin sorulmayacağını mı sanıyorlar?

57-58-59. Rablerine olan saygılarından dolayı kötülükten sakınanlar ve Rablerinin ayetlerine inananlar. Rablerine ortak koşmazlar.

60-61. Rablerine döneceklerini bildikleri için, verdiklerini kalpleri ürpererek/gönülden verenler, işte onlardır iyilikte yarışanlar ve bu yarışı önde götürenler.

62. Biz hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklemeyiz. Katımızda, doğruyu söyleyen (ve herkesin yaptıklarının kaydedildiği) bir kitap vardır. (Onun için) onlar haksızlığa uğratılmazlar. Bkz. 18/49

Yapılan bütün faaliyetlerin bireysel ve toplumsal olarak elektronik ortamda internet üzerinden kaydedildiği nasıl beşerî birtakım sistemler varsa; kıyası kabil olmayan, nasıl olacağını bilemeyeceğimiz bir şekilde bu sistemlerden çok daha gelişmiş olarak bireysel ve toplumsal anlamda etkinliklerin depolandığı ilahi bir sistem mutlaka bulunmaktadır. Bunun bireysel olanına "amel defteri", toplu olanına da ayette ifade edildiği gibi "Kitap" diyoruz. "Her insanın yaptıklarını kaydeden hayat defterini (Hard Diskini) boynuna taktık. Kıyamet günü herkes için onu, (önünde) açılmış olarak (dünyada yaptıklarını) bulacağı bir kitap (hayat filmi) halinde çıkaracağız." (İsra 17/13)

63. (Din ve inanç birliğini bozanlara gelince,) onların kalpleri bu (ilahi kayıt işlemine karşı) bütünüyle ciddi bir aymazlık içindedir! Onların bozgunculuktan başka (daha kötü) eylemlere kalkışma (eğilimleri) de vardır ve onlar bu tür eylemlere devam edip gideceklerdir.

"İnkârcıların bunlar dışında bir takım kötü işleri de vardır" ifadesi, inkârcıların, Allah'tan başkalarına tanrısal nitelikler yüklemek, servete, şöhrete tapınmak, kendi heva ve heveslerini din haline getirmek, bencillik, zulüm, sömürü, tefecilik, faiz, cinsel sapıklık gibi eğilimlere işaret etmektedir.

64. Nihayet (onların) refah ve bolluk içinde olanlarını azapla kıskıvrak yakaladığımız zaman, bakmışsın ki feryat edip duruyorlar.

65. Boşuna feryat edip durmayın bugün! Zira bizden yardım görmeyeceksiniz.

66. Vaktinde ayetlerimiz size okunduğunda siz onları hiçe sayıyordunuz (onları kabulden yüz çeviriyordunuz).

Bu âyeti sadece inkârcılar için düşünmek doğru olmaz. Vahye inanan herkes bundan ders çıkarmalıdır. Kişi her ne kadar "Elhamdülillah ben Müslümanım" dese de Kur'an'ın hükümlerini ciddiye almıyorsa ya da onlara göre bir hayat tarzı oluşturmayı düşünmüyorsa o da bu ayetin doğrudan muhatabıdır.

67. (Size bahşettiğim zenginlikle) ona karşı böbürlenerek geceleri toplanıp hezeyanlar savuruyordunuz. Bkz. 40/12

Kureyş Müşrikleri geceleri Kâbe'nin etrafında toplanarak tavaf yapmak yerine gelen vahiy hakkında ileri geri konuşuyorlardı. Bunun üzerine, bu âyet nâzil oldu.

68. Peki, onlar (Allah'ın) sözünü (Kur'an'ı) anlamaya hiç çalışmadılar mı? Yahut kendilerine, daha önce geçmişteki atalarına gelmeyen (azap görmeyeceklerine dair) bir şey mi geldi?

69. Ya da onlar henüz kendi resullerini tanımadılar da o yüzden mi onu inkâr ediyorlar?

70. Yoksa “onda delilik var” mı diyorlar? Hayır! O, onlara hakkı getirdi. (Ne var ki) onların pek çoğu Hak’tan hoşlanmamaktadır.

71. Eğer Hak onların istek ve arzularına uysaydı, muhakkak ki göklerin, yerin ve gökler ile yerde bulunan tüm varlıkların düzeni bozulurdu. Biz onlara şereflerine vesile olacak olan Kur’an’ı ulaştırdık, onlar ise kendilerine şeref verecek bu Kur’an’dan yüz çevirdiler.

72. (Ey Resul!) Yoksa sen onlardan (inanmaları için) bir vergi/ücret mi istiyorsun? Rabbinin vergisi daha hayırlıdır. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. Bkz. 6/90, 34/47, 36/21, 38/86, 42/23

73. Şüphesiz sen onları doğru bir yola çağırıyorsun.

74. Fakat ahirete inanmayanlar, ısrarla bu yoldan sapıyorlar.

75. Eğer onlara acıyarak başlarına gelen herhangi bir beladan kendilerini kurtarsak, saplandıkları inkâr bataklığında azgınlıklarına büsbütün devam edeceklerdi.

Bkz. 6/28-29, 8/23

76. Andolsun, biz onları azap ile kıskıvrak yakaladık da yine Rablerine boyun eğmediler ve (bağışlanmak için) yalvarıp yakarmadılar.

Bkz. 6/43

77. Sonunda, üzerlerine azabı şiddetli olan bir kapı açtığımızda, onlar bunun içinde şaşkına dönüp umutlarını kaybettiler.

78. Hâlbuki O, sizin için kulakları, gözleri ve gönülleri yaratandır. (Buna rağmen) ne kadar az şükrediyorsunuz!

79. Sizi yeryüzünde yaratıp türeten/yayan O’dur ve O’nun huzurunda (diriltilip) toplanacaksınız.

80. O, yaşatandır, öldürendir. Gece ile gündüzün birbirini takip etmesi de O’na aittir. Hâlâ aklınızı işletmeyecek misiniz?

81. (Bütün bunlara rağmen) onlar yine de öncekilerin söyledikleri gibi sözler ettiler.

82. Dediler ki: “Gerçekten biz, ölüp toza toprağa karışmış bir iskelet hâline geldikten sonra mı tekrar diriltileceğiz?

83. Yemin olsun ki, bu tehdit şimdi bize yöneltildiği gibi daha önce atalarımıza da yöneltilmişti. Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir.”

84. De ki: “Eğer biliyorsanız (söyleyin): Yeryüzü ve orada bulunanlar kimindir?”

85. Diyecekler ki: “Allah’ın.” De ki: “O halde ne diye hâlâ düşünüp anlamazsınız?”

86. De ki: “Peki, kimdir yedi kat göğü yerinde tutan ve yüce kudret tahtında hükümran olan?”

87. “Allah’tır” diyecekler. De ki: “Artık O’na karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?”

88. De ki: “Her şeyin yönetimini elinde tutan, koruyup kollayan ama kendisine karşı (kimsenin) korunup kollanamayacağı kimdir? Biliyorsanız, (söyleyin)!”

Bkz. 21/23

89. (Sana) “Bu yetki Allah’a aittir” diyecekler. De ki; “O halde nasıl oluyor da yanıltılıyorsunuz?”

Yukarıdaki ayetlerden anlaşıldığına göre, inkârcı ya da müşrik diye adlandırılan kesim Allah'ı inkâr etmiyor. O'na ve O'nun yaratıcılığına, kudretine, büyüklüğüne inanıyor ama Peygambere ve ona gönderilen vahye iman etmiyor. Demek sadece "Lâ ilâhe illellâh" (Allah'tan başka ilah yoktur) demek Müslüman olmak için yetmiyor. Kelime-i tevhidin içinde şirkten tamamen arındıktan sonra, ahirete iman, Hz. Peygamber'i kabul ve ona indirilen Kitab'ı tasdik olmalıdır. Başka bir deyişle, Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yakıştıran, Kur'an mesajını kısmen veya tamamen devre dışı bırakarak onun hayata müdahalesine karşı çıkan ve Hz. Peygamber'i dışlayan ya da görmezlikten gelen bir zihniyet, İslâm inanç ve tasavvuruyla asla bağdaşamaz. Kur'an inanç temelli mesajların ve evrensel ahlâkî değerlerin bulunduğu bir hayat kitabıdır, hayata geçirilenler Kur'an'ın tasvibinden geçmelidir. Hz. Peygamber bir modeldir, hayat rehberidir, ahlak örneğidir, yaşananlar ana hatlarıyla Hz. Peygamberin hayatıyla örtüşmelidir. O nasıl Kur'an ahlakıyla yani Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmışsa ona tabi olan Müslümanlar da öylece Kur'an ahlakıyla ahlaklanmalıdır. Hayatında Kur'an ahlakı olmayanların Müslüman olduğunu söylemeleri İslam adına bir şey ifade etmez ve sadece dil ile söylenen bir iddiadan ibaret kalır.

90. Aslında biz onlara gerçeği sunduk, fakat onlar hala yalan söylüyorlar.

91. Allah asla evlat edinmemiştir ve O'nun beraberinde bir başka ilah da yoktur. (Olsaydı) o zaman her ilah, kendi yaratıklarını otoritesi altına alıp bir yana gider ve biri öbürüne karşı üstünlük kurmaya çalışırdı. Allah onların bu asılsız yakıştırmalarından uzaktır. Bkz. 21/22

Yahudiler "Üzeyir Allah'ın oğludur" diyorlardı, Hıristiyanlar ise "Mesih (İsa) Allah'ın oğludur" iddiasında bulunuyorlardı. Bu âyet aynı zamanda onlara da cevap niteliğindedir.

92. (O,) insanların algı ve tasavvurlarının erişemediği şeyleri de onların akıl ve duyu yoluyla tanıklık edebildikleri şeyleri de bilir. O, müşriklerin koştukları ortaklardan çok yücedir.

93. De ki: "Ey Rabbim! Onlara vaad edilen o azabı bana mutlaka göstereceksen (ben hayatta iken onları cezalandıracaksan),

94. Rabbim! Beni o zalimler topluluğu içinde bırakma!"

95. (Ey Resul!) Bizim onlara vaad ettiğimiz azabı sana göstermeye elbette gücümüz yeter.

96. (Fakat onlar ne yaparlarsa yapsınlar, sen yine de onların işlediği) kötülüğü, en iyi yol hangisi ise, onunla sav! Biz onların asılsız yakıştırmalarını herkesten iyi biliyoruz.

"Kötülüğün en iyi yolla savulması" hoşgörülü ve bağışlayıcı olmayı, kötülüğe iyilikle mukabele etmeyi de işaret eder. Nitekim Allah kötülüklere karşılık vermeye, kısasa müsaade eder ama bağışlamanın daha erdemli bir davranış olduğunu bildirir ve bu konuda kendi ahlakına vurgu yapar. "Hoşgörülü ve bağışlayıcı olursanız, bilin ki Allah da tarifsiz bir bağışlayıcı, eşsiz bir merhamet kaynağıdır." (Teğâbûn 64/14) "Sen affetmeyi ve müsamahayı esas al! ..." (A'râf Sûresi,199) "… Sen kötülüğü en güzel şekilde savuştur! Bak gör o zaman, seninle arasında düşmanlık olan biri bile sanki sımsıcak bir dost kesiliverir. (Fussılet 41/34)

97. De ki: "Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden (telkinlerinden) sana sığınırım!

98. Ey Rabbim! Onların benim yanımda bulunmalarından da sana sığınırım!" Bkz. 7/200, 41/36

99. Sonunda onlardan biri ölümün eşiğine geldiğinde der ki: "Ya Rabbi, beni geri gönderin!

100. (Gönderin ki,) arkada bıraktığım yerde iyi bir iş yapayım." Hayır, hayır! Bu onun söylediği anlamsız bir sözdür. Çünkü dünyadan ayrılanların önünde, (kıyamette) tekrar diriltilecekleri güne kadar (geri gelmelerine mâni olacak) bir berzah vardır.

Ölüm vakti gelen kişi tam ruhunu teslim ederken gideceği yeri görecektir. İyi işler yapmış erdemli kişilere ruhları teslim alınırken melekler şu müjdeyi verir: "'Selam üzerinize olsun, yapmış olduğunuz iyiliklerin karşılığı olarak Cennete giriniz.' derler." (Nahl, 16/32) Fakat zulmederek ve kötülük yaparak ölenler için ise şöyle söylenir: "Meleklerin,

inkârcıların/vefasızların/zalimlerin canlarını alırken, yüzlerine ve sırtlarına vurarak (onlara): 'Yakıp kavuran azabı tadın bakalım! (dediğini) bir görseydin!'" (Enfal, 8/50) Demek iyi kimseler ölüm anıdan cennetle müjdelenecek, inkârcı kötü kimseler de cehennemdeki yerlerinden haberdar olacaktır.

İki şey arasında bulunan engel, geçit, mesafe anlamlarına gelen "berzah" terimi burada, ölüm ile başlayıp, yeniden dirilmeye kadar geçen süreyi ifade etmek için kullanılmıştır. Bu ayet aynı zamanda reenkarnasyon, yani ruhun tekrar bedenlendiğine inanan spiritüalistlerin inancını da reddetmektedir.

101. Ve sonra, (kıyamet için) sura üflendiği zaman, o gün artık ne aralarındaki kan bağları işe yarayacaktır ne de birbirlerine soru sorabileceklerdir.

102. O zaman kimin tartıları (iyilikleri) ağır gelirse, işte onlar zafere kavuşacaklardır.

Burada sadece bir emeklilik ve sonrası için 40-45 sene çalışan ve fakat ebedi hayatı ciddiye almayan insanlara da bir mesaj vardır. Garantisi olmayan 20-30 yıllık bir hayat için uzun yıllar sermaye biriktirmeniz gerekiyor da ebedi cennet için bir şey gerekmez mi? Dünyada ev araba gibi değerli şeyleri alabilmek için iyi bir kredi skoruna ihtiyaç duyuyorsunuz da ahirette iyi bir hayat yaşamanız için itibarlı bir kredi skoruna ihtiyacınız olmayacak mı?

103. Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar da kendilerini ziyana uğratanlardır. Onlar cehennemde kalacaklardır.

104. Ateş, onların yüzlerini yalayarak yakacak, bu yüzden, dudakları kasılacak ve dişleri sırıtacaktır. Bkz. 14/50, 21/39

105. (Onlara şöyle denilecek:) "Karşınızda (bu azabı haber veren uyarıcı) ayetlerim okunurken onları yalanlayan sizler değil miydiniz?"

106-107. (Onlar şöyle) diyecekler: "Ey Rabbimiz! Biz azgınlığımıza yenik düştük ve sapık bir toplum olduk. Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar. Eğer (tekrar günaha) dönersek şüphesiz kendimize zulmetmiş oluruz."

108. (Allah buyuracak:) "Kalın kaldığınız yerde! Ve benimle bir daha asla konuşmayın!"

109. "Hani vaktiyle kullarımın bir bölümü: 'Ey Rabbimiz! Biz sana inandık, bizi bağışla, bize merhamet et, sen merhamet edenlerin en hayırlısısın!' diye dua ediyordu.

110. Siz ise onlarla alay ediyordunuz. Bu yaptıklarınız size beni anmayı unutturuyordu. Onlara hep gülüyor (ve onlarla dalga geçiyor)dunuz.

111. Ama ben (vaktiyle hor gördüğünüz bu insanları) sabretmeleri sebebiyle, bugün mükâfatlandırdım. Şüphesiz onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."

112. (Allah inkârcılara:) "Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?" diye soracak.

113. (Onlar:) "Bir gün, ya da günün bir kısmı kadar kaldık, tam olarak hesap tutan (melek)lere sor (bizim gün sayacak halimiz kalmadı)!" diyecekler.

Bkz. 20/103, 30/55, 79/46

Azap görecek olan insanlarla Allah arasında geçecek olan bu temsili diyalog, Kur'an'ın başka yerlerinde de görülmektedir. Allah zamandan ve mekândan münezzehtir. Yani O'nun varlığı belli bir zamanla sınırlı olmadığı gibi belli bir mekâna da bağlı değildir. Zira zaman ve mekân yaratılmıştır, Allah ise her şeyi yaratandır. (En'am 6/102) Dolayısıyla O yaratılmışlara has özelliklerden beridir. Başka bir ifadeyle Allah, ezelde de ebedde de sonsuza dek bütün zamanların ötesinde bir varlıktır. Çünkü Allah varken ne zaman vardı ne de mekân. Bu itibarla Allah için yön, zaman, mekân mevzubahis değildir. Allah'ın yarattığı varlıklar zamana bağlı oldukları için

Kur'an'da verilen örnekler zaman kavramıyla ifade edilmiştir. Burada zaman konusundaki diyalogla verilmek istenen mesaj, ahirete kıyasla dünya hayatının kısalığıdır.

114. (Allah, şöyle) buyuracak: "(Dünyada) çok az bir zaman kaldınız. Keşke bunu (daha önce) bilmiş olsaydınız."

Bkz. 10/45, 20/104

115. "Sizi boşuna yarattığımızı ve bize döndürülmeyeceğinizi mi sanıyorsunuz?"

Demek insan keyfine göre yaşayacak, istediğini yapacak, iyi bir makama gelecek, şöhret olacak, yan gelip yatacak, istediği gibi gezip tozacak, evlenip çoluk çocuk sahibi olacak, lüks eşyalarla donatılmış villalarda saraylarda ikamet edecek, son model arabalara binecek, nefsinin arzuları istikametinde servet edinecek ve bu servet üzerinde istediği gibi tasarruf edecek; saygısı, sevgisi, sorumluluğu, gayesi, ilkesi, vazifesi olmayan boşuna yaratılmış bir varlık değildir. O dünyadaki diğer canlılar arasında vazifesi olan ve sorumluluk taşıyan yegâne varlıktır. İnsanın en önemli vazifesi; Yaratıcısına iman etmek, O'nu tanımak, O'na karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak, imanın gereklerini yerine getirmek, dünyadaki zorluklarla kemale ererek erdemli bir hayat ortaya koymak ve ebedi saadete ermektir.

116. Allah yüceler yücesidir, mutlak hüküm sahibidir. O'ndan başka ilah yoktur. Yüce arşın sahibi O'dur!

117. Kim kanıtlayıcı bir delile dayanmadığı halde Allah'ın yanı sıra başka bir ilaha kulluk ederse onun hesabını Rabbi görecektir. Şüphesiz inkârcılar asla kurtuluşa eremezler

118. De ki: "Ey Rabbim! Bağışla, merhamet et! Çünkü sen merhamet edenlerin en hayırlısısın!"

24- **NUR SÛRESİ**

Nur suresi Medine döneminde inmiş olup 64 ayettir. 35. ayette geçen ve Allah'ın, gökleri ve yeri aydınlatan "nur" undan bahsedildiği için "Nur suresi" adını almıştır.

Bireysel ve toplumsal hayatla ilgili çeşitli hüküm ve prensiplerin ve aile hayatına dair esasların yer aldığı sûrede zina edenlerle ilgili hükümlere yer verilmiş ve eşler arasında zina isnadı probleminin çözümüne dair açıklamalar yapılmıştır. "İfk Hadisesi" diye adlandırılan ve "Benî Mustalik Gazvesi" dönüşünde ihtiyacı sebebiyle İslâm Ordusundan kısa bir zaman geri kalan Hz. Ayşe'ye yapılan iftira konu edilmiş ve bunun büyük bir bühtan olduğu belirtilmiştir. Kadınların örtünmesinin de işlendiği sûrede iffetli kadınlara zina iftirasında bulunanların ispat yükümlülüğü, cezası ve lânetleşme usulü getirilmiş, ispat edemeyenlerin dünyada ve âhirette lânete uğrayacakları ifade edilmiştir. Mahrem olmayan kadınlarla erkeklerin birbirlerine karşı davranışlarında riayet edecekleri kurallara değinilmiş, evlenme arzusu kalmamış (çocuktan kesilmiş) cinsel arzu duymayacak kadar yaşlanmış kadınların dış giysilerini çıkarmalarında bir sakınca olmadığı belirtilmiştir. İman, küfür ve nifak konularına temas edilen sûrede; tabiatın işleyişinden misaller verilerek Allah'ın varlığı, birliği ve yetkin sıfatlarına atıfta bulunulmuştur. İman edip erdemli davranışlar ortaya koyanlar için hâkimiyet döneminin yaklaştığı ifade edilen sûrede Hz. Peygambere karşı Müslümanların uymaları gereken edep ve görgü kurallarına değinilmiş, peygamberin emirlerine muhalefet edenlerin elem verici bir azaba uğratılacağı uyarısında bulunulmuştur.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. (Bu) bizim indirdiğimiz ve (hükümlerinin tatbikini) farz kıldığımız bir suredir. Öğüt alasınız diye onda apaçık ayetler indirdik.

2. Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek (sopa) vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın hükmünü uygulamada acıma hissi sakın sizi etkisi altına (alarak bu cezayı uygulamadan) alıkoymasın. Onların cezalandırılmalarında mü'minlerden bir grup da şahit olsunlar (ki bu uygulamanın bir de caydırıcılığı olsun)!

3. Zina eden (ve bunu hayat tarzı haline getiren) bir erkek, (ancak kendisi gibi) zinakâr ya da müşrik olan bir kadınla nikâhlanabilir; zina eden (ve bunu alışkanlık haline getiren) bir kadın da (ancak kendisi gibi) zinakâr ya da müşrik olan bir erkekle nikâhlanabilir. Böyle (gayri meşru ilişkileri âdet haline getiren insanlarla evlenmek) mü'minlere yasaklanmıştır.

4. Namuslu kadınlara zina isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek (sopa) vurun! Artık (bundan böyle) onların şahitliğini asla kabul etmeyin! İşte bunlar yoldan çıkmış kimselerdir.

5. Ancak bunun ardından tevbe edip kendini düzeltenler bunun dışındadır. Çünkü Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

6-7. Eşlerini zina etmekle suçlayan ve bu konuda kendilerinden başka şahit gösteremeyen erkekler, eğer Allah hakkı için doğru söylediklerine ilişkin dört kez yemin ederlerse, tek başlarına yaptıkları bu şahitlik, dört şahit yerine geçer. Beşinci (yemin) ise, eğer yalan söyleyenlerdense, Allah'ın lanetinin muhakkak kendi üzerinde olması(nı kabul etmesi)dir ("Eğer yalan söylüyorsam, Allah'ın laneti üzerime olsun" demesidir).

8-9. Kadının da kocasının gerçekten yalancı olduğuna dair Allah'ı şahit tutarak dört defa yemin etmesi, kendisinden cezayı kaldırır. Beşinci defada kocasının söylediğinin doğru olması halinde, Allah'ın gazabının kendi üzerine olması(nı dilemesi)dir ("Eğer kocamın söylediği doğru ise, Allah'ın gazabı üzerime olsun" demesidir).

10. (Düşünsenize) Ya Allah'ın sizin üzerinizde fazlı ve merhameti bulunmasaydı (ne yapardınız)? Şüphesiz ki Allah tövbe edenlere ceza vermekten vazgeçen ve her şeye adaletle hüküm verendir.

"Geri dönmek" ve "yönelmek" anlamlarına gelen "tevbe", dini ıstılahta "Allah'tan uzaklaştıran yoldan dönmeye, günahtan dolayı vicdanın elem duymasıyla aynı fiili bir daha yapmamaya samimi bir şekilde karar vermek" demektir. Tevbenin kabulü için, bu ayette ve A. İmran 3/135'te buyrulduğu gibi pişmanlık ve karar esastır. Allah tevbeleri nasıl olsa kabul ediyor mülahazasıyla işlenen günahlar tövbelerin karşılık bulmasına mâni olur ve kişinin Allah katındaki itibarını sarsar.

11. (Resul'ün eşi Ayşe'yi) iffetsizlikle suçlayanlar (ona iftira atanlar) içinizden bir gruptur. Siz (ey bu iftiranın mağdurları)! Bunu kendiniz için kötü bir şey sanmayın! Tersine (iftiraya uğramanız) belki sizin için hayırdır! (İftiracılara gelince,) onların her biri (böyle yaparak) işledikleri günahın yükünü taşıyacaklardır ve onlardan bu (günahın) işlenmesinde başı çekeni vahim bir azap beklemektedir!

"Beni Mustalik Gazvesi" nden İslam ordusu ile birlikte dönen Hz. Ayşe, ordunun konakladığı sırada ihtiyaçtan dolayı konaklama yerinden uzaklaşmış ve dönerken de gerdanlığını kaybetmişti. Gerdanlığını ararken ordu hareket etmiş, Hz. Ayşe'nin devesini süren, onun devenin üzerindeki kapalı yerde olduğunu sanarak yola devam etmişti. Artçı olarak ordunun arkasında görevli bulunan Safvan Hz. Ayşe'yi devesine bindirerek orduya yetiştirmişti. Bu durumu gören başta Abdullah İbni Ubeyy olmak üzere bazı münafıklar Hz. Ayşe hakkında hoş olmayan dedikodular çıkarmıştı ve bu asılsız konuşmalar bir aya yakın bir zaman devam etmişti. Gönderilen bu ayetle hem atılan

iftiranın asılsız olduğu ortaya konmuş, hem de bu olaya çok fazla üzülen Hz. Muhammed teselli edilmiştir.

12. (Siz ey inananlar!) Bu iftirayı işittiğiniz zaman, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar olarak birbiriniz hakkında iyi zan besleyip: "Bu apaçık bir iftiradan başka bir şey değildir" demeniz gerekmez miydi?

Bu ayet, Müslümanların asla vurdumduymaz olamayacağını, araştırma yapmadan her söylenene inanmayacağını, dedikodulara kendilerini kaptırarak sorumsuz davranamayacağını, oyuna gelmeyeceğini, aldatılmayacağını ve her konuda duyarlı, hassas ve sorumlu davranması gerektiğini ortaya koyuyor. "Ey inananlar! Size fâsık birisi, bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın! Yoksa bilmeyerek bir topluluğa karşı kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz." (Hucurât 49/6)

13. Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Şahitleri getirmediklerine göre, artık onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir.

14. Eğer dünyada ve ahirette Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı, içine daldığınız dedikodudan dolayı büyük bir azaba çarpılırdınız.

15. O iftirayı dilden dile birbirinize aktarıyor, işin aslına dair bilginiz olmayan sözleri ağızlarınızda söylüyor ve bunu basit, önemsiz bir şey sanıyordunuz. Oysaki Allah katında o, çok büyük bir günahtır.

Bu âyet hem iftiranın hem de dedikodunun ne kadar büyük bir felâket olduğunu anlatıyor. İftira bir fitnedir, dedikodu bu fitnenin fesada dönüşmesidir, fitne ise adam öldürmekten daha büyük bir felâkettir. "… Fitne adam öldürmekten daha kötüdür…" (Bakara 2/191, 217)

16. Bu iftirayı işittiğiniz zaman: "Bu konuda söz söylemek bize yakışmaz. (Allah'ım) sen yücesin! Bu, büyük bir iftiradır" demeniz gerekmez miydi?

17. Eğer inanıyorsanız, o (iftira)nın benzerine bir daha ebediyen dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor.

18. Allah mesajlarını size apaçık bildiriyor. Zira Allah her şeyi tam bilen, her işi hikmetle yapandır.

19. Mü'minler arasında ahlâksızlığın ve edepsizliğin yayılmasını isteyenleri gerek dünyada ve gerekse ahirette acıklı bir azap beklemektedir. Allah her şeyi bilir ama siz bilmezsiniz.

20. Eğer Allah'ın sizin üzerinizdeki lütfu ve merhameti olmasaydı ve eğer Allah pek şefkatli ve merhametli bulunmasaydı (başınıza müthiş bir azap gelirdi).

21. Ey inananlar! Sakın şeytanın adımlarını izlemeyin (onun yolundan gitmeyin)! Kim şeytanın adımlarını izler (ve onun yolundan gider)se (bilsin ki), o edepsizliği, ahlâksızlığı ve çirkin davranışları (size) emreder (de sizin yoldan çıkmanızı sağlar). Eğer Allah'ın size yönelik lütfu ve merhameti olmasaydı hiçbiriniz asla kötülüklerden arınamazdınız. Ama Allah (kullarından) dileyeni kötülüklerden arındırır. Allah (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

22. İçinizden erdemli ve servet sahibi kimseler yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere sadaka vermeme hususunda yemin etmesinler. (Onları) affetsinler ve hoş görsünler. Allah'ın sizi bağışlamasını istemez misiniz? Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Hz. Ayşe'ye atılan iftiraya inananlardan biri de Hz. Ebu Bekir'in, himayesini ve bakımını üzerine aldığı çok fakir olan teyzesinin oğlu Mistah'tı. Mistah'ın iftira edenlerle beraber hareket

ettiğinin farkına varan Hz. Ebu Bekir, bir daha ona yardım etmeyeceğine dair yemin etmişti. Oysa Mistah'ın bu konuda kötü bir niyeti yoktu. Kendisi hem muhacirlerdendi ve hem de Bedir savaşına katılanlardandı. Bu sebepten dolayı bu ayet inmiş oldu ve Mistah gibi tevbe edenlerin affedilmesinin uygun olacağı ve aynı zamanda infak konusunda yakınları gözetirken onların ilgisine, tavrına, duruşuna ve saygısına bakarak değil, ihtiyaçlarına göre hareket etmek gerektiği bildirildi. Allah "infak etmeye yakınlarınızdan başlayın" diyor. "Size yakınlık edenlerden" değil. "Akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver…" (Rum 30/38) Onun için eğer yakınımızda ihtiyaç sahibi birileri varsa ve velev ki bizimle ilişkileri iyi de değilse, hatta bizim hakkımızda iyi de düşünmüyorlarsa infak etmeye yine de onlardan başlamak zorundayız. Zira Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak bunu gerektirir. Allah rızık verirken insanların imanına ve sevgisine göre verseydi insanların çoğu açlıktan ölürdü. Bu konu hakkında ayrıca Bakara 2/83, 177, Nisa 4/34, Nahl 16/90 âyetlerine de bakabilirsiniz.

23. Hiç şüphesiz, (haklarında uydurulan) fenalıklardan habersiz iffetli/namuslu, mü'min kadınlara (zina suçu) isnat eden (ve yaptıklarından dolayı tevbe etmeyen)ler var ya; işte onlar dünyada da ahirette de lanete uğramışlardır. Onlara büyük bir azap vardır.

24. O gün (kıyamette); kendi dilleri, elleri ve ayakları (dünyada) yapmış oldukları şeylere tanıklık edecektir.

Bkz. 36/65 ve dipnotu, 41/21-22

25. O gün Allah, onlara kesinleşmiş cezalarını tastamam verecek ve nihai gerçeğin yalnızca Allah olduğunu (böylece) bileceklerdir.

26. (Kural olarak,) kötü kadınlar, kötü erkekler için; kötü erkekler de kötü kadınlar içindir. İyi kadınlar, iyi erkekler için; iyi erkekler de iyi kadınlar içindir. Bunlar (Ayşe ve Safvan), o iftiracıların dediklerinden uzaktır. Ve onlar için (iftiraya uğradıklarından dolayı) bağışlanma ve (cennette) tükenmez bir rızık vardır.

27. Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, (sahipleriyle) yakınlık kurup (izin almadan) ve (ev halkına) selam vermeden girmeyin! Bu (konuda hassasiyet göstermeniz), sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böylece öğüt veriliyor.

İnsanların huzur ve güven içinde yaşadıkları meskenler onların aynı zamanda mahrem mekânlarıdır. Konut mahremiyeti ile ilgili gelen bu yasaklama tamamıyla bireyi ve aileyi korumaya matuftur. Kişilerin malları ve canları ne kadar önemliyse özel ve ailevi hayatlarının mahremiyeti de o kadar önemlidir. Cahiliye döneminde özellikle bedevi Araplar evlere sormadan ve ses çıkarmadan pervasızca girerdi. Bu ve bundan sonraki ayetler, cahiliye kültüründen kalan bu âdete son vermek için nazil olmuştur.

28. Eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin! Eğer size: "Geri dönün" denirse, hemen dönün. Çünkü bu, sizin için olması gereken daha nezih bir davranıştır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir.

29. Hayat olmayan (oturulmayan) ve içinde eşyanızın bulunduğu evlere izinsiz girmenizde bir sakınca yoktur. Allah, açığa vurduklarınızı da gizli tuttuklarınızı da bilir.

30. Mü'min erkeklere söyle, bakışlarını haramdan sakınsınlar, ırzlarını (iffet ve namuslarını) korusunlar. Bu onlar için en uygun arınma yoludur. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır.

31. İnanan kadınlara da söyle, (onlar da) bakışlarını haramdan sakınsınlar, ırzlarını (iffet ve namuslarını) korusunlar ve açığa çıkanlardan (el, yüz ve ayaklar) hariç, ziynetlerini (cazibeyi artıracak süslerini mahrem olmayan kimselere) göstermesinler ve (başlarına alacakları) örtülerini yakalarının üzerinden aşağıya doğru salsınlar. Süslerini kocalarından, babalarından, kayınpederlerinden, oğullarından, üvey oğullarından, kardeşlerinden, erkek kardeşlerinin ya da kız kardeşlerinin oğullarından, kendi (mü'min) kadınlarından yahut yasal olarak sahip oldukları cariyelerinden veya kendilerine bağlı olup cinsel isteklerden yoksun bulunan erkek hizmetçilerinden ya da kadınların mahrem yerlerinin henüz farkında olmayan çocuklardan başka kimsenin önünde açığa vurmasınlar. Gizledikleri süsleri bilinsin diye (dikkat çekmek için) ayaklarını yere vurmasınlar. Ey inananlar! Hepiniz topluca, günahkârca davranışlardan dönüp Allah'a yönelin ki kurtuluşa, esenliğe erişesiniz! Bkz. 33/32 ve dipnotu, 33/59

Bu iki ayette mü'min erkek ve mü'min kadının her ikisine de gözlerini haramdan sakınmaları ve ırzlarını (iffet ve namuslarını) korumaları konusunda uyarı vardır. İnsan uzuvlarının hareketinde gözün rolü çok büyüktür. "Göz görmeyince gönül katlanır", "Göz görür, gönül ister" gibi veciz sözler de bunu doğrular. Onun için Allah, korunmaya gözden yani bakıştan başlamak gerektiğini vurguluyor. Bu uyarılara bağlı olarak, kadına yapılan uyarının erkeğe nispetle daha fazla olduğunu görmekteyiz. Çünkü gerek yaratılışlarından gelen gerekse sonradan kazanılan özellikleri bakımından kadın erkeğe nispetle daha farklı konumdadır. Kadını farklı kılan bu özelliğin temelinde, ona karşı ilgisi bulunan erkeğin cinsel tacizinden kadını korumaktır.

"Himar" sözcüğü geniş anlamlı bir kelime olup örtü manasına gelir. Klasik müfessirlere göre "Himar" hem İslam'dan önce ve hem de İslam'dan sonra Arap kadınlarının geleneksel olarak başlarına örttükleri ve zaman zaman süs giysisi olarak da kullandıkları bir örtüdür. Eski Arap dilinde herhangi bir şeyi örtmek için yere konulan ve masaya örtülen örtü için de "Himar" sözcüğü kullanılırdı. Ayette geçen "Himar" da asıl olan Ahzab 33/59. ayetinde ifade buyrulduğu gibi "Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle: 'Tanınmaları ve eziyete uğramamaları için bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler!'" şeklinde kadının hür ve özgür olduğunu belli etmesi, cazibesini örtmesi ve rahatsız edilmemesi için tedbir almasıdır. Bugün bunun aksine bazı kadınlar kötü niyetli olmasa da daha cazip görünmek ve dikkatleri üzerlerine çekmek için farklı renklerde ve desenlerde örtüler kullanarak sözde İslam'ın emrini yerine getiriyorlar. Üstelik saçtan çok daha cazip olan vücutlarının diğer yerlerini dikkate şayan bir şekilde bütün cazibesiyle ortaya koyuyorlar. Sanki Kur'an örtünme emrini sadece baş için vermiş. Hâlbuki örtünmeye, karşı cinsin dikkatini çekebilecek ve şehevi hisleri tahrik edebilecek diğer uzuvlardan başlamak lazım. Bu manada günümüz Müslüman kadınının yaptığı vahyin gönderiliş amacına terstir ve asla İslami bir davranış değildir. Bilinmelidir ki Tesettür; cinselliği örtü ile daha cazip hale getirmek için değil, ortaya çıkan cazibeyi örtü ile gizlemektir.

Cahiliye döneminde ve İslam öncesi toplumlarda hiçbir hakkı, hukuku ve değeri olmayan, zilletin kaynağı ve günahın membaı olarak görülen kadın pazarlarda bir meta gibi alınıp satılırdı. Kim hür kim köle, kim sahipli kim sahipsiz, kim satılık kim değil bilinmezdi. Önüne gelen kişi, kadınlara saatlik, günlük, haftalık, aylık… birlikte yaşama teklifinde bulunurdu. Bu da kadını tamamen cinsel arzuların tatmini için kullanılan bir objeye dönüştürmüştü. İslam, kadının alınıp satılabilen bir meta olmadığını göstermek ve haddini ve edebini bilmeyen erkeklerin eziyetine maruz bırakmamak için onun örtünerek bir ailesi olduğunu ve ticari bir meta olmadığını göstermesini istiyor. Ancak dünyanın geldiği noktada bugünün kadını için böyle aşağılayıcı bir durum sözkonusu değildir. Dolaysıyla örtünmekle alakalı bu ve Ahzab 33/59. âyetlerini çok iyi analiz etmeli ve asla ifrat ve tefride düşmemeliyiz.

32. (Ey Müslümanlar!) İçinizden evli olmayan (dul veya bekâr olan)ları, kölelerinizden ve cariyelerinizden (fikrî ve ahlaki olgunluğa ulaşmış evlenmesi) uygun olanlara evlendirin. (Evlenmeye niyeti olanlar) yoksul iseler, (korkmasınlar, çünkü rızkı veren) Allah onları lütfuyla destekleyecektir (iradelerini güçlendirerek önlerini açacak ve onları hiç kimseye muhtaç etmeyecektir). Çünkü Allah, lütfu ve ihsanı geniş olandır, O, (her şeyi) bilendir.

33. (Bütün bunlara rağmen yine de) evlenmeye imkân bulamayanlar, (çalışarak) Allah'ın lütfu ile kendilerini zenginleştirinceye kadar namuslu kalmaya özen göstersinler (zinadan sakınsınlar)! (Ey köle sahibi Müslümanlar!) Ödeyecekleri belirli bir bedel karşılığında özgürlüklerine kavuşmak için sizinle sözleşme yapmak isteyen elinizin altındaki köle ve cariyelerle eğer onlar için bir hayır görüyorsanız hemen sözleşme yapın! Allah'ın size (emanet) verdiği mallardan onlara da verin! Namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi dünyalık çıkarlarınız uğruna fuhşa zorlamayın! Kim onları zorlar (zinaya mecbur eder)se bilsin ki, zorlanmaları sebebiyle Allah (onlar için) çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz. 4/25

Görüldüğü gibi İslam, sosyal bir vakıa olarak kölelik problemini çözmek ve köleleri hürriyetlerine kavuşturmak için birçok yol göstermiştir. Mü'minin kazaen bir mü'mini öldürmesi (Nisa 4/92), Kasten yapılan yeminin bağışlanması (Maide, 5/89), Eşlerine zıhar yaparak onlardan ayrılmaya kalkıp sonra söylediklerinden dönmesi (Mücadele, 58/3) gibi birçok günahın keffaretini köleleri azat etmeye bağlayan İslam dini, Bakara 2/177. ayette olduğu gibi zekâtın verilebileceği kişilerden birini de özgürlüğüne kavuşmak isteyen kölelerden seçmiştir.

"Allah'ın size (emanet) verdiği mallardan onlara da verin!" ifadesi, ellerinde bulunan servete ipotek koyan, değil paylaşmayı koklatmayı bile fazla gören zenginlere her şeyin mutlak sahibinin Allah olduğunu bir kez daha hatırlatıyor. Yani servetinizden onlara mutlaka verin çünkü o servetin gerçek sahibi siz değilsiniz, Allah'tır. Siz sadece bir emanetçisiniz, bekçisiniz. Allah'ın verdiği maldan vereceksiniz, kendi malınızdan değil. O halde size emanet edilen ve tamamı Allah'a ait olan mallardan verin, köleliği bitirin, eşitsizliği ortadan kaldırın, yoksulluğu azaltın, sosyal adaleti sağlayın, anarşiyi ortadan kaldırın ve insanca yaşamayı gerçekleştirin!

34. Andolsun ki, Biz size hakikati açık ve net olarak dile getiren mesajlar, sizden önce gelip geçenlerden örnekler (kıssalar) ve Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak isteyenler için öğüt(ler) indirdik.

35. Allah göklerin ve yerin nurudur (her şeyin aydınlığını verendir). O'nun nuru, içinde kandil bulunan bir oyuk(tan yayılan ışığa) benzer. O kandil ki bir cam içindedir. Cam sanki inci gibi parıldayan bir yıldızdır ki onun yakıtı, doğuda da batıda da eşine rastlanmayan mübarek/bereketli bir zeytin ağacından alınmaktadır. Ona ateş değmese bile neredeyse yağı ışık verecek. (Bu da) nur üstüne nurdur (ışığı pırıl pırıldır). Allah, dileyeni nuruna kavuşturur. Allah (gerçeği anlamaları için) insanlara örnekler verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

"Allah göklerin ve yerin nurudur" söylemi üzerinde çok farklı yorumlar yapılmıştır. "Allah, göklerle yeri güneşle aydınlatıp karanlık perdesini ortadan kaldırmıştır" şeklinde yorumlayanlar olduğu gibi, "Allah, göklerde ve yerde ne varsa hepsini kendi nuruyla doğru yola ileticidir" şeklinde fikir beyan edenler de olmuştur. Otoritelerin çoğuna göre bu ifade, ayetin kendi içindeki anlam bütünlüğüne bağlı olarak Allah'ın yaratma ve yönetmedeki kudretini anlatmaktadır. Ancak bir sonraki ayetle bağlantısı kurulduğunda görülüyor ki bu söylem, insanı aydınlatan ilahi gücün ortaya çıkmasından yani vahyin hayata müdahalesinden bahsediyor.

36. (İşte bu nur,) Allah'ın yüceltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde/mescitlerdedir. Bu evlerde sabah akşam O'nun sınırsız kudret ve yüceliğini tesbih ederler. Bkz. 4/174, 6/122, 39/22, 57/19

Ayetteki "evler" ifadesini sadece Allah'a ibadet edilen mescitler olarak değil aynı zamanda Kur'an evleri, sohbet mekânları, lokaller, dernekler, vakıf odaları hatta sohbet toplantılarının yapıldığı evler olarak da düşünebiliriz. Zira İslam'da ibadet mekânları sadece mabetlerden ibaret değildir.

37. (Öyle kimseler vardır ki) onları ne ticaret ne de alışveriş Allah'ı zikretmekten (O'nunla beraber olduğu bilinciyle yaşamaktan), namazı ikame etmekten ve zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar kalplerin ve gözlerin donakalacağı bir günün dehşetinden sakınırlar.

38. Allah, onlara yaptıklarına karşılık en güzel mükâfatı verecektir ve (üstelik) onların mükâfatlarını kendi lütfundan artırarak verecektir. Allah (hikmetine binaen) dilediğine hesapsız rızık verir. Bkz. 6/160, 16/31, 25/16, 39/34

"Allah (hikmetine binaen) dilediğine hesapsız rızık verir." Bu konuda kimse Allah'a hesap soramaz ve Onu neden verdin diye de yargılayamaz. Rızık takdir etmek ve ne kadar takdir edeceğine karar vermek tamamen Allah'ın iradesindedir. O, rızkı verirken kimsenin eğitim durumuna, aklı melekesine, bilgisine, ahlakına, idrakine, imanına, mefkûresine, vefasına, kabiliyetine, karakterine, kapasitesine bakmaz. Bakmayın serveti olanların "buralara kolay gelmedik, bu serveti kolay edinmedik" demelerine. Kimsenin kendiliğinden bir yere geldiği ve bir şey edindiği yok. Her şey Allah'ın takdiri ve dilemesiyle olmaktadır. Elbette ki çalışmadan bir yerlere gelinmez ama sadece çalışmakla olsaydı hamallar milyoner olurdu. Yine sadece zekâ ile zenginlik olunsaydı bilim adamları, filozoflar milyarder olurdu. "Onlar bilmiyorlar mı ki, gerçekten Allah, dilediğine rızkı genişletip yayar ve (dilediğine) de kısar. Şüphesiz bunda, inanan bir toplum için gerçekten ibretler vardır." (Zümer 39/52) İnanan bir toplum için bu işte ibret olması, Allah'ın takdirine imanın gereğidir. Bu konuda yorum yapamayız ve Allah'ı sorgulayamayız. Zira Allah'ın adil ve merhametli olduğuna inanırız. Demek "bizim bilemediğimiz ve mahiyetini kavrayamadığımız bir sebebi vardır" deriz ve çalışmaya devam eder, neticeyi Allah'a bırakırız.

39. İnkâr edenlere gelince; onların (iyi sandıkları) eylemleri ıssız bir çöldeki serap gibidir. Susamış kimse onu (uzaktan) su sanır, yanına geldiğinde hiçbir şey bulamaz. (İşte bunun gibi, inkârcı da kıyamet günü, yaptıklarından bir sevap bulamaz) yanında sadece Allah'ı bulur. O da onun hesabını eksiksiz görür. Allah, hesabı çabuk görendir. Bkz. 18/104, 88/2-7

40. Yahut (inkârcıların küfür içindeki eylemleri) derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. (Bir deniz ki) onu dalga üstüne dalga kaplıyor, üstünde de bulutlar var ve böylece karanlıklar üstüne karanlıklar (oluşmuş). (Orada bulunan kimse) elini çıkarsa neredeyse onu bile göremez. (İnkârcılar, kalplerindeki koyu karanlık sebebiyle hakkı göremez ve hidayete eremezler.) Bir kimseye (kötü niyet ve eyleminden dolayı) Allah nur vermemiş ise artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur.

41. Göklerde ve yerde bulunanlarla havada sürüler halinde (uçan) kuşların (kulluklarının bir gereği olarak) Allah'ın sınırsız kudret ve yüceliğini dile getirerek görevlerini icra ettiklerini görmüyor musun? Bu varlıkların her biri, Allah'a nasıl yönelip niyaz edeceğini, kendine özgü tesbihini/vazifesini bilir. Allah da onların ne yaptığını tam olarak bilir.

Hareket etmek ve çalışmak anlamlarına da gelen tesbih, bütün varlıkların hayatlarını kapsamaktadır. Her yaratılmışın kendine özgü duası ve kendine has bir görevi vardır. Allah'ın

verdiği vazifeyi kendi koşulları içerisinde icra eden her varlık tesbih etmektedir. Güneşin, Ay'ın ve yıldızların kendi yörüngelerindeki hareketleri ve bu hareketlere bağlı olarak faydalı işlevlerde bulunmaları bir tesbihtir. Atın, devenin, eşeğin, filin yük taşıması, köpeğin koruması ve sadakati, ineğin, koyunun, keçinin yün, et ve süt vermesi, arının bal yapması, tavuğun keneleri, böcekleri temizlemesi ve yumurtlaması, horozun ötmesi, akbabanın, sırtlanın leş yemesi, yılanın, akrebin zehir toplaması, solucanın toprağı temizlemesi hep birer tesbihtir. Kısacası tesbih fıtratın gereklerini yerine getirmektir.

42. Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır ve herkes Allah'a dönecektir. Bkz. 3/189, 4/126, 5/120, 57/2, 85/9

43. Görmüyor musun ki, Allah bulutları oradan oraya sürüyor, sonra birleştiriyor, sonra üst üste yığıyor (yoğunlaştırıyor). Arkasından aralarından yağmur yağdığını görürsün. (Yine Allah) gökten dağlar gibi yüklü bulutlardan dolu indirir de onunla dilediğine (hak ettiği için musibet) verir ve dilediğinden de (o musibeti) uzak tutar. (Bulutlardan çıkan) şimşeğin parıltısı, neredeyse gözleri kör eder.

44. Allah, (uzatıp kısaltarak) geceyi gündüze ve gündüzü geceye dönüştürür. Hiç kuşkusuz dikkatli gözlemcilerin bu olaydan alacakları dersler vardır.

Dünya güneşin etrafında dönerken aynı zamanda kendi ekseni etrafında da döner. İşte, bunun sonucunda gece ve gündüz meydana gelir. Dünyanın küresel bir şekle sahip olmasından dolayı dünyanın her yerinde aynı anda gece ve gündüz yaşanmaz. Dünya kendi etrafında döndüğünden güneşin önüne gelen kısım gündüzü yaşarken, güneşin arkasında kalan yerlerde geceyi yaşar. Dünya bu dönüşünü 24 saatte tamamladığı için bir gün 24 saattir. Bu 24 saatin ne kadarının gündüz ne kadarının gece olduğu ise mevsimden mevsime değişiklik gösterir.

45. Allah her canlıyı sudan (nutfeden) yaratmıştır. Onlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, bir kısmı iki ayak üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerinde hayatına devam eder. Allah dilediğini (dilediği şekilde) yaratır. Allah'ın her şeye gücü yeter.

Her canlının sudan yaratıldığı bilimsel araştırmalarla da ispatlanmıştır. Hayatın tamamı suda maddelerin bir eriyiği olan protoplazmada oluşur, bununla korunur ve bununla devamlılığını sağlar. Susuz hiçbir protoplazma olmayacağı gibi protoplazmasız da hayat oluşmaz. Onun için ayette sadece insanın değil, bütün canlıların sudan yaratıldığı ifade ediliyor. "… Biz her şeyi sudan yarattık…" (Enbiya 21/30) Küçük iyonlardan, aminoasitlerden ve ayrıca protein, lipit ve polisakkarit gibi makro moleküllerin karışımından oluşan protoplazmanın kaynağında da Allah'ın kudreti vardır. Bu kendiliğinden olmuyor yani herşey sudan yaratılırken suyu meydana getiren unsurları da Allah yaratıyor.

46. Andolsun ki biz gerçeği bütün açıklığıyla ortaya koyan ayetler indirdik. Allah dileyeni doğru yola iletir.

47. (Öyleleri de vardır ki:) "Allah'a ve resule inandık ve direktiflerine uymayı kabul ettik" derler. Fakat bazıları bu sözlerinden sonra sırt çevirirler. İşte onlar inanmış değillerdir.

Bunun örneklerini daha çok sadece kimlik Müslümanı olarak yaşayanlarda görmek mümkün. Bu ayet, inandığını iddia eden ve fakat neye inandığını bilmeyen, Hz. Allah'ın insandan nasıl bir hayat yaşamasını istediğini araştırmayan ve hayatına Allah'ın müdahalesini istemeyen, Hz. Kur'an'a inanan ama onun nelerden bahsettiğini, hangi konuları ihtiva ettiğini, muhatabından neleri istediğini merak etmeyen, Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul eden ama onun hayatını, misyonunu, mücadelesini, erdemli duruşunu düşünmeyen ve sadece "kelime-i şahadet"

le Müslüman olunacağını ve kafasına göre yaşayabileceğini zanneden insanlara bir hatırlatma yapmaktadır.

48. Aralarında hüküm vermesi için Allah'(ın mesajın)a ve resulün (davetine) çağırıldıkları zaman, bir de bakarsın ki içlerinden bir grup hemen yüz çevirip uzaklaşır.

49. Ama verilen hüküm, kendi lehlerinde ise, boyun eğerek ona gelirler.

50. Bunların kalplerinde bir hastalık mı var? Yoksa şüphe mi ediyorlar? Yahut Allah'ın ve Resulünün kendilerine haksızlık yapacağından mı korkuyorlar? Hayır, (kendilerine) haksızlık yapan onların kendileridir!

51. Aralarında hüküm verilmesi için Allah'a ve Resulüne dâvet edilen mü'minlerin söyleyeceği tek söz: "Duyduk ve itaat ettik" demeleridir. İşte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

Onların "duyduk ve itaat ettik" demeleri, duyduklarımızı kabul ettik ve hayata geçireceğiz demektir. Bir emre itaat, o emri layıkıyla yerine getirmekle olur. 53. Ayette de görüldüğü gibi Allah sadece itaat ettik demeyi değil, itaat edeceklerine dair yemin etmeyi bile doğru bulmuyor ve "sizden istenene münasip şekilde uyun" diyor.

52. Kim(ler) Allah'a ve Resulüne itaat eder, Allah'ın azabından korkar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar kurtuluşa ve mutluluğa erenlerdir.

53. (Ey Resul!) Senin kendilerine emretmen halinde savaşa çıkacaklarına dair var güçleriyle yemin ederler. De ki: "Yemin etmeyin! Sizden istenen münasip şekilde itaat etmektir. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."

54. De ki: "Allah'a itaat edin, resule itaat edin! Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona yüklenen sorumluluk yalnız ona aittir; size yüklenen sorumluluk da yalnızca size aittir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yola erersiniz. Resulün görevi ancak apaçık bir tebliğdir.

Hz. Muhammed'in görevi Allah'tan aldığı öğretileri, insanların anlayacağı dilden onlara aktarmak ve pratize etmek yani örnek olmaktır. "Açık tebliğ" diye adlandırdığımız bu çağrının muhatabı olan insanın sorumluluğu da aldığı emirleri pratik hayatta uygulamaktır. Allah'a ve resule itaatin temelinde yatan mana budur. Aldığı direktifleri yerine getirmeyen bir Müslümanın itaatinden söz etmek mümkün değildir. Çünkü insan sadece inanmakla değil aynı zamanda inandıklarını hayata geçirmekle de yükümlüdür. Resule itaat, onun hayatıyla övünmek, onu diğer peygamberlerle yarıştırmak, ona mucizeler isnat etmek ve isnat edilen mucizelerle insanüstü bir varlık olarak onu bulutların üzerine taşımak değil, onun beslendiği kaynaktan beslenerek onun gibi yaşamaya gayret etmek, örnek almaktır.

55. Allah, iman edip dürüst ve erdemli davranışlarda bulunanlara, tıpkı kendilerinden önce gelip geçen (bazı toplumları) egemen kıldığı gibi, onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına; onları üzerinde görmekten hoşnut olduğu dini onlar için kuvvetle kökleştireceğine ve çektikleri korkulardan sonra onları mutlaka güvenli bir duruma kavuşturacağına dair söz vermiştir. Onlar, yalnızca bana kulluk ederler ve bana hiçbir şeyi asla ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kim(ler) inkâr ederse, işte onlar günahkârların ta kendileridir.

Bu ayette, inandıktan sonra dürüst ve erdemli davranışlar sergileyenlere ciddi bir müjde var. Bu müjdeye mazhar olmanın yolu; ayetin muhatabının iman ettikten sonra ilahi direktifleri dikkate

alarak Kur'an yörüngeli bir hayat ortaya koymasından geçer. Bu ayete ne kadar muhatap olup olmadığımızı merak ediyorsak, Allah'ın verdiği söze mazhar olup olmadığımıza bakmalıyız.

56. Namazı ikame edin, zekâtı verin, resule itaat edin ki size merhamet edilsin.

Burada Allah'ın merhameti üç şarta bağlanıyor. Allah'ın lütfuna mazhar olmak, rahmet ve bereketinden faydalanmak, iyi bir insan olma yolunda Yaratıcıyla iletişime geçmek için namazı ikame etmek; sosyal sorumluluk gereği, gönülden gelerek, severek ve isteyerek başkalarının da mutluluğunu düşünerek -ki gerçek mutluluğun yolu başkalarını mutlu etmekten geçer- zekât vermek; tebliğ ettiği öğretilerin aydınlığından, evrensel ahlaki değerleri pratik hayatta uygulama modelinden, erdemli bir insan olmak yolunda örnekliğinden istifade etmek için Hz. Peygambere itaat etmek.

57. İnkârcıların (Allah'ı) dünyada aciz bırakacaklarını sakın zannetme! Onların varacakları yer ateştir. Gerçekten ne kötü bir sondur bu!

58. Ey inananlar! Ellerinizin altında olan köle ve cariyeler ve sizden henüz erginliğe ermemiş olan (çocuk)lar, günün şu üç vaktinde; sabah namazından önce (yataktan kalkarken), gün ortasında soyunup dinlenmeye çekildiğiniz zaman ve yatsı namazından sonra (yatmaya hazırlanırken) yanınıza girmeden önce sizden izin istesinler. Bu üç vakit mahremiyetinizin korunmasız olabileceği vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmanızda sizin için de onlar için de bir sakınca yoktur. Allah mesajlarını size işte böyle açıklamaktadır. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Ayet-i Kerimede bahsi geçen üç vakit, insanların uykuya çekilecekleri, dolaysıyla elbiselerini çıkaracakları vakitlerdir. Mahremiyete azami derecede ehemmiyet veren İslamiyet, ilerde ahlaki çöküntülere sebep olabileceği gerekçesiyle olgunluk çağına gelmemiş çocukların bile gelişigüzel büyüklerin özel mekânlarına girmesini yasaklıyor. Mahremiyetin korunması demek avret yerlerinin gösterilmemesi demektir. Avret yerleri, yetişkinlerin kocalarından ya da zevcelerinden ve hastalık halinde hekimlerden başkasına, hayâ ve iffet gereği göstermemeleri gereken yerlerdir.

59. Çocuklarınız erginlik çağına geldiklerinde, kendilerinden önceki (büyük)lerin yaptığı gibi onlar da (yatak odalarına girmek için) izin istesinler. İşte Allah, (ahlaki kuralları içeren) ayetlerini size böyle açıklıyor. Allah, (yarattığı insanı herkesten çok daha) iyi bilen ve buna göre hüküm verendir.

60. Evlenme arzu ve ümidi kalmamış (çocuktan kesilmiş ihtiyar) kadınların, ziynet yerlerini teşhir etmeksizin, dış giysilerini çıkarmalarında kendileri için bir günah yoktur. Bununla beraber sakınmaları (örtünmeleri), kendileri için daha hayırlıdır. Zira Allah (konuşulan) her şeyi işiten, (kalplerde olan) her şeyi bilendir.

Kur'an, toplumun çekirdeğini oluşturan kadın ve erkeği inançlarındaki ve ahlakî gelişimlerindeki mükemmelliği esas alarak namuslu, iffetli ve ahlaklı olmaları konusunda eğitmektedir. Her iki tarafı da "şehevi hisleri tahrik edecek ve cinsel arzuları harekete geçirecek davranışlardan uzak durmaları konusunda uyarmaktadır. Ayette, "evlenme arzu ve ümidi kalmamış (ihtiyar) kadınların" dikkat çekmeyecekleri için kılık kıyafet konusunda diğer kadınlara nazaran daha rahat olabilecekleri vurgulanmaktadır. Ziynet yerlerinden kasıt, kadınların cinselliklerini ön plana çıkaran ve erkeklerin şehevi hislerini tahrik eden uzuvlarıdır. Kadın, dişiliğine değil, kişiliğine önem vermelidir. İffetin muhafazası ve ırzın korunması Kur'ânî bir emirdir. Nur, 24/31. ayetine bakıldığında bu konu çok daha iyi anlaşılacaktır.

61. Kör için bir sorumluluk yoktur. Topal için de bir sorumluluk yoktur. Hastaya da bir sorumluluk yoktur. Evlerinizde, babalarınızın evlerinde, annelerinizin evlerinde, erkek kardeşlerinizin evlerinde, kız kardeşlerinizin evlerinde, amcalarınızın evlerinde, halalarınızın evlerinde, dayılarınızın evlerinde, teyzelerinizin evlerinde yahut anahtarları size bırakılıp sahip çıkmanız istenen yerlerde veya arkadaşlarınızın evlerinde yemek yemenizde mahzur yoktur. İster toplu olarak, isterse ayrı ayrı yemenizde de sakınca yoktur. Bu evlerden (herhangi birine) her girdiğinizde Allah katından bolluk, bereket ve esenlik dileyerek birbirinize mutlaka selam verin. İşte Allah, aklınızı işletesiniz diye ayetlerini size böyle açıklıyor.

Bkz. 58/8

Müslümanlar savaşa çıkarlarken evlerinin anahtarlarını özürleri sebebiyle geride kalan kör, topal ya da hasta olan kardeşlerine bırakırlardı. Bunlar da koruma görevini üzerlerine aldıkları evlerde yemek yemekten çekinirlerdi. Ayet, bunda bir sakıncanın olmayacağını ifade etmektedir.

62. Mü'minler ancak, Allah'a ve Resulüne gönülden inanmış kimselerdir. Onlar o resulle birlikte toplumu ilgilendiren bir işle meşgulken ondan izin istemedikçe bırakıp gitmezler. (Resulüm!) Şu senden izin isteyenler, hakikaten Allah'a ve resulüne iman etmiş kimselerdir. Öyle ise, bazı işleri için senden izin istediklerinde, sen de onlardan uygun gördüğüne izin ver. Onlar için Allah'tan bağış dile! Muhakkak ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz. 9/44

Burada hem sosyal meselelerde hem de Hz. Peygambere karşı saygıda inananların sorumsuz davranamayacağı vurgulanıyor. Hem Hz. Peygambere tabi olduğunuzu söyleyeceksiniz hem de onun konuştuğu, sorulara cevap bulmaya çalıştığı, problemlerin çözümü için gayret gösterdiği meclisinden haberi olmadan çekip gideceksiniz, hem sosyal bir sorumluluk gereği cihadın farz olduğunu söyleyeceksiniz hem de toplumu ilgilendiren meselelere kayıtsız kalarak alıp başınızı gideceksiniz. İşte mü'minin tanımında böyle bir rahatlık ve sorumsuzluk söz konusu değildir.

63. (Ey inananlar!) resulün (sizi) çağırmasını aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın (saygıyla davetine koşun ve size izin verinceye kadar yanından ayrılmayın). Allah, arkadaşlarını siper ederek gizlice resulün yanından sıvışanları iyi bilir. Onun emrini çiğneyenler ya başlarına bir bela gelmesinden ya da acıklı bir azaba uğramasından korkmalıdırlar.

Müslümanın hayatında Peygamberin yeri diğer insanlara nazaran çok daha farklıdır. "Resulün (sizi) çağırmasını aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın" ifadesi, Kur'ânî ilkenin bir uzantısı olarak, gerek Hz. Muhammed'i çağırmada, gerekse onun çağrısına icabet etmede Müslümanın hassas olması gerektiğini ortaya koyuyor.

Ayette geçen; "Onun emrini çiğneyenler ya başlarına bir bela gelmesinden ya da acıklı bir azaba uğramasından korkmalıdırlar" ifadesi Hz. Muhammed'in tamamıyla Kur'an'dan beslenen hayatını/sünnetini ciddiye almayanlar için uyarı niteliğindedir.

64. Bilmiş olun ki, göklerde ve yerde olan her şey şüphesiz Allah'ındır. O, içinde bulunduğunuz durumu (ne yaptığınızı ne yapmak istediğinizi, nasıl bir niyet taşıdığınızı) çok iyi bilmektedir. (Yaşayan herkes) bir gün O'na döndürülecek ve o zaman O, (hayattayken) yaptıkları her şeyi kendilerine haber verecektir. Çünkü Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

25- **FURKAN SÛRESİ**

Furkan Suresi, Mekke döneminde inmiş olup 77 ayettir. 68-70 ayetlerin Medine döneminde indiği söylenmektedir. Sure adını ilk ayette geçen ve "Hak ile batılı birbirinden ayıran" anlamına gelen "Furkan" kelimesinden almıştır.

Sûrede, kuluna Furkan'ı indiren Allah'ın aynı zamanda gökleri ve yeri yarattığını ve göklerde ayrı tanrılar, yeryüzünde ayrı tanrılar bulunmadığını ortaya koyarak inkârcıları kendisine inanmaya, öğretilerine itaat etmeye ve peygamberine tabi olmaya davet eder. İnkârcıların, inat ve inkârları yüzünden âhirette uğrayacakları âkibet hakkında bilgi verilerek uyarılarda bulunulur. Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu bildiren âyetlere yer verilir. Müşriklerin iftiralarına karşı Hz. Peygamberi teselli etmek maksadıyla geçmiş peygamberlerin de bu tür düşmanca davranışlara mâruz kaldıklarına dair misaller getirilir. "Rahman'ın kulları" diye taltif edilen Allah'ın has kullarının iman, ibadet ve ahlâka dair güzel hasletlerinden, israftan, Allah'tan başkasına boyun eğmekten, cana kıymaktan, zinadan, yalan söylemekten ve yalan yere şahitlik etmekten uzak durmalarından örnekler verilir ve bunların âhirette elde edecekleri mutluluktan bahsedilir. Kur'an'ın neden toptan indirilmeyip parçalar halinde âyet âyet nâzil olduğunun da anlatıldığı sûrede kozmolojik delillerden bazı örnekler verilerek dünyanın da âhiretin de tek hâkiminin Allah olduğu anlatılır. Allah'a inanmanın, O'na güvenmenin insana gerek bu dünyada gerekse âhirette neler kazandırdığına temas edilir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Âlemlere bir uyarıcı olsun diye kuluna Furkan'ı (Hak ile Batılı birbirinden ayıran Kur'an'ı) indiren Allah ne yüce bir bereket kaynağıdır.

2. Göklerin ve yerin egemenliği O'na aittir. Soy sop edinmemiştir. Egemenliğinde herhangi bir ortağı yoktur. Her şeyi yaratan ve her şeyi belli bir ölçüye göre düzene koyan O'dur. Bkz. 54/49, 55/7, 87/3

3. (Müşrikler Allah'a inanmakla beraber) O'ndan başka, hiçbir şey yaratamayan ve zaten kendileri de yaratılmış olan; üstelik kendilerine fayda ve zararları dokunmayan, öldürmeye, yaşatmaya ve ölüleri diriltip çıkarmaya güçleri yetmeyen varlıkları da ilâhlar edindiler.

4. O inkârcılar: "Bu Kur'an onun (Muhammed'in) uydurmasıdır, ona başka bir topluluk yardım etmiştir" diyerek yalan söyleyip zulmettiler.

Bkz. 2/78, 7/157-158

İnkârcıların alışılagelmiş iftiralarının en popüleri; "Kur'an mesajının Hz. Muhammed tarafından uydurulduğu ya da bir sonraki ayette de görüldüğü gibi onu birilerinin yardımıyla hazırladığı" iddiasıdır. "(Ey Resul!) Sen bundan önce herhangi bir ilahi kelamı okumuş ya da onu kendi elinle yazmış değildin (Ankebût 29/48)", "Andolsun ki biz onların, Kur'an'ı ona bir insan öğretiyor dediklerini biliyoruz. İma ettikleri kimsenin dili yabancıdır. Bu Kur'an ise gayet açık bir Arapçadır (Nahl 16/103)" ayetleri de onların bu iddialarına cevap vermektedir.

5. "Ve Kur'an ayetleri, öncekilerin masallarıdır. Onları kendisi yazdırmıştır. Bunlar (ezberlemesi için) sabah-akşam kendisine okunmaktadır" dediler.

Bkz. 16/24, 83/13

6. De ki: "Onu göklerin ve yerin bütün sırlarını bilen (Allah) indirdi! Doğrusu O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir."

Bkz.14/38, 20/7

7. (Yine onlar) dediler ki: “Bu ne biçim resuldür ki, (bizim gibi) yemek yiyor ve çarşıda pazarda geziyor? Ona, kendisi ile birlikte uyarma görevi yürüten bir melek indirilseydi ya!”

Bkz. 6/8, 17/92

İsra suresinin 17/94. ayetiyle bu ayetin muhtevası aynıdır. Peygamber hayatın içinde olmasaydı insanlara nasıl rehberlik ederdi? İnsanlarla aynı ortamı paylaşmayan, onların yediğinden yemeyen, giydiğinden giymeyen, onlarla beraber tasalanmayan, mutlu olmayan, vahyin uygulanmasında rol almayan bir insan nasıl peygamber olabilirdi? Peygamberlerin diğer insanlardan tek farkı elçi olarak seçilmiş olmaları ve Allah’tan vahiy almalarıdır. Peygamberler diğer insanlardan farklı olmamalı ki insanlara örnek olabilsin. Normal insanlardan farklı ya da üstün bir insan ümmetine nasıl örnek olabilir?

8. “Ya da kendisine bir hazine verilseydi veya ürünleri ile beslenebileceği bir bahçesi olsaydı!” (Ayrıca) bu zalimler, (müminlere:) “Sizler, büyülenmiş, akli dengesi bozuk bir adamın peşinden gidiyorsunuz” dediler.

Bkz. 17/93, 26/187

9. (Ey Resul!) Senin hakkında nasıl misaller getirdiler de doğru yoldan saptılar. Artık onlar, (inatları ve eylemleri yüzünden doğru) yolu bulamazlar!

Bkz. 17/48

Hz. Peygamber hakkında inkârcılar, kimi zaman büyücü, kimi zaman büyülenmiş, bazen düzenbaz, bazen şair, bazen kâhin bazen mecnun gibi birbirleriyle çelişen vasıflar uydurarak peygamberimizin moralini bozmaya çalışıyorlardı. Ama Allah bütün bu iftiralarına karşı: “(Ey Resulüm!) Sen (iftiralara aldırmadan) irşad ve nasihatine devam et! Sen Rabbinin ihsanı sayesinde kâfirlerin iddia ettikleri gibi kâhin de değilsin, deli de değilsin.” (Tûr 52/29) “Sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin! Hanginizin deli olduğunu yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler!” (Kalem 68/4-6) şeklinde Hz. Peygamberi teselli etmiştir.

10. Şanı yüce ve cömert olan (Allah), dilediği takdirde senin için bu (dediklerin)den daha hayırlı olan, altından ırmaklar akan cennetler var eder; yine senin için (orada) köşkler, yalılar inşa eder.

11. Hayır, onlar kıyameti de yalanladılar. Biz ise o kıyameti yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırlamışız.

12. (Bu ateş) onları uzak bir yerden görünce onlar onun gazaplı öfkesini ve uğultusunu işitecekler.

13. Elleri boyunlarına bağlanmış olarak cehennemin daracık bir yerine atıldıkları zaman orada, yok olup gitmeyi isteyecekler.

14. (Orada kendilerine:) “Bugün bir kere yok olmayı istemeyin, birçok kere yok olmayı isteyin!” (denecek). Bkz. 4/56, 14/21, 20/74, 52/16, 87/13

“Bugün bir kere yok olmayı istemeyin, birçok kere yok olmayı isteyin!” söylemi, vurguyu güçlendirmek için, tarifsiz acı ve kedere bağlı olarak nihai selamete duyulan özlemi dile getiren mecazi bir ifadedir. Tarifsiz acı bir taraftan cennete duyulan özlemi hatırlatırken, diğer taraftan da çaresizce ölme ve yok olma isteğini canlandıracaktır. Ama nafile. “Biz, gelmesi yakın olan bir azapla sizleri uyardık. O gün gelecek ve her şahıs ellerinin önden gönderdiği şeylere bakacak ve inkârcı (yaptıklarını gördükten ve azabı hak ettiğini anladıktan sonra): “Ah ne olurdu, keşke toprak olaydım!” diyecek. (Nebe 78/40)

15. De ki: “Bu mu daha hayırlıdır yoksa Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara bir mükâfat ve yerleşme yeri olarak vaad edilen ebedi cennet mi?”

16. Ebedî olarak kalacakları orada onlar için diledikleri her şey vardır. Bu, Rabbinin istenmeye değer bir vaadidir.

17. (Rabbin) onları ve Allah’tan başka taptıkları şeyleri de bir araya getireceği gün (kendilerine tanrısal nitelikler yakıştırılan bu varlıklara:) “Siz mi saptırdınız benim şu kullarımı, yoksa onlar kendileri mi saptılar” diye soracak.

“Şirk en büyük zulümdür…” (Lokman, 31/13). “Allah, kendisine ortak koşulmasını (başkalarının ilahlaştırılmasını) asla bağışlamaz.” (Nisa, 4/48). Tevhid inancı İslam dininin temelini oluşturur. İman ve tevhid fıtridir. Bu anlamda dış etkenlerden korunarak yaratılış safiyetinin muhafaza edilmesi gerekir. Tevhid huzurun ve güvenin kaynağıdır. Şirk ise korkunun ve ümitsizliğin membaıdır. Şirk insanlık için bir zillettir, zulümdür, sefalettir, fıtratından kopmaktır, değersizleşerek yok olup gitmektir. Şirkin olduğu yerde iman olmaz, imanın bulunmadığı yerde din olmaz, kalpler bir atmaz, birlik olunmaz, rahmet tecelli etmez. İttihadın ve ittifakın olması Allah’ın etrafında birleşmekle, tevhid dininde birlik olmakla ve şirkten bütünüyle arınmakla mümkün olur. Tevhid, Allah’ı birlemek değil, bir olan Allah’ta birleşmektir, Allah’ın belirlediği şekilde yaşam birliği oluşturmaktır.

18. Onlar şöyle cevap verecekler: “Sınırsız kudret ve yüceliğinle seni tenzih ederiz! Senin dışında başka dostlar edinmek bize yakışmaz. Fakat sen onlara ve atalarına o kadar bol nimetler verdin ki; (onlar azıtıp) sonunda seni anmayı unuttular ve yok olmayı hak eden bir topluluk oldular.”

19. (Bunun üzerine Allah müşriklere şöyle diyecek:) “İşte (sizin tanrı yerine koyduğunuz kimseler, geçmişte) ileri sürdüğünüz iddiaların yalan olduğunu ortaya koydular” diyecek, “artık ne (hak ettiğiniz azabı) başınızdan savabilirsiniz, ne de kendinize bir destek bulabilirsiniz! Çünkü içinizden her kim (böyle bir) kötülük işlemişse, ona büyük bir azap tattıracağız!”

20. Senden önce gönderdiğimiz bütün resuller de şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi. (Ey insanlar!) Sizi birbiriniz için imtihan aracı kıldık ki, (bakalım) sabredecek misiniz? Rabbin, (her şeyi) hakkıyla görendir. Bkz. 12/109, 18/110, 21/8, 46/9

“Sizi birbiriniz için imtihan aracı kıldık” Yani sizin bir kısmınızı, diğer bir kısmınızla denemekteyiz ki bakalım “Allah ne yaparsa en doğrusunu yapar” diyerek mahiyetini bilemediğiniz konularda sabretmesini bilecek misiniz? Bazınıza zenginlik bazınıza fakirlik veririz. Zengin kibir, bencillik ve cimrilik gibi duygulara kapılıp fakiri görmezden mi gelecek, yoksa; “ben sadece bir emanetçiyim” diyerek fakirin hakkını mı gözetecek? Fakir, isyan, haset, kıskançlık ve düşmanlık gibi duygulara mı kapılacak, yoksa; “Allah böyle murad ettiyse vardır bunda bir hayır” diyerek Allah’a olan teslimiyetini mi gösterecek? Bazınıza evlat veririz bazınıza vermeyiz. Evladı olanlar çocuklarıyla övünecek mi, yoksa “çocuklar bize emanettir, esas olan hayırlı ve erdemli olmalarıdır” diyerek çocuklarını Allah’ın emanetleri olarak mı görecek? Evladı olmayanlar da olanlara kem gözle mi bakacak, yoksa “tevhidi inanışta bütün çocuklar bizimdir yeter ki ahlaklı ve erdemli olsunlar” diyerek Allah’ın takdirine rıza mı gösterecek?

Daha pek çok konuda insanlar birbirleriyle denenmektedir. Peygamberler geldikleri toplumlarla imtihan olmuş ve sabrederek imtihanı kazanmışlardır. Hz. Meryem çevresiyle imtihan olmuş ve gördüğü ağır hakaret ve baskılara sabrederek imtihanı kazanmıştır. Firavun’un karısı Hz. Asiye inancı uğrunda gördüğü işkencelere sabretmiş ve imtihanı kazanmıştır.

İnsanların birbirleriyle sınanması sadece çevresiyle değil aynı zamanda aile içinde de devam etmektedir. Hz. Nuh karısıyla ve oğluyla imtihan olmuş, Nuh kazanmış, diğerleri kaybetmiştir. Hz. Lût karısıyla imtihan olmuş, Lût kazanmış, karısı imtihanı kaybetmiştir. Hz. Yakup oğlu Yusuf’la, Yusuf da kardeşleriyle imtihan olmuş, her ikisi de imtihanı kazanmıştır.

21. Bize kavuşmayı (hesap günü huzurumuza gelmeyi) ummayanlar: "Bize ya melekler indirilmeliydi ya da Rabbimizi görmeliydik" dediler. Andolsun ki, onlar kendilerini büyük görerek azgınlıkta son derece ileri gittiler. Bkz. 6/124, 15/7, 17/92

22. Melekleri görecekleri günde, o günahkârlara hiçbir müjdeli haber yoktur. Ve o gün (melekler onlara:) "Sevinmek size haramdır, haram!" diyecekler.

23. Onların (dünyada hayır namına) yaptıkları her işin üzerine varıp, hepsini toz duman edeceğiz (çünkü iman olmadan hiçbir şeyin değeri yoktur). Bkz. 2/264, 14/18, 24/39

24. O gün cennet halkının kalacakları yer çok huzurlu ve dinlenecekleri yer de pek güzel olacak.

25. O gün gök parçalanarak beyaz bulut kümelerine dönüşecek ve melekler gruplar halinde inecekler. Bkz. 2/210

26. O gün, gerçek egemenliğin (yalnızca) Rahman (olan Allah)'a ait olduğu (bütün açıklığıyla ortaya çıkacak) ve inkârcılar için çok zor bir gün olacak.

27. O gün; zalim kimse parmaklarını ısırarak: "Ne olurdu (bana), ben de Resul'le beraber bir yol tutsaydım diyecek.

28. "Yazıklar olsun bana! Keşke falanı dost edinmeseydim (diye vahlanacak)!"

29. "Andolsun ki, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı. Zaten şeytan, insanı (rezil ederek) yalnız ve yardımcısız bırakır (diyerek pişmanlığını dile getirecek ama bu pişmanlığı bir işe yaramayacak)". Bkz. 33/66-67

30. Resul de: "Ey Rabbim! Kavmim şu Kur'an'ı terk edilmiş/dışlanmış bir şey haline getirdi" diyecek.

Ayette geçen "terk edilmiş/dışlanmış" ifadesi, zamanın değişen şartlarına karşı Kur'an'ı, geçerliliğini yitirmiş bir kitap olarak düşünen ya da dünyalık tutkuların tatminine karşı çıkan ilahi bir öğreti olarak görenler için kullanılmıştır. Başka bir ifade ile "terkedilmiş" yakıştırması, itibar görmeyen, ilgi duyulmayan, danışılmayan, ciddiye alınmayan demektir ki bu konuda Kur'an'ı metruk bir eve benzetebiliriz. 1400 sene önce itibar görülen, danışılan, hayat prensiplerinden alabildiğine faydalanılan, kılavuz kabul edilen, hayat kitabı olarak görülen Kur'an asırlar sonra tarihi bir müze gibi sadece değer verilen, Mushaf'ıyla korunan, kutsanan, ziyaret edilen, baş tacı yapılan, toz kondurulmayan, abdestsiz dahi tutulamayan, hatta "Kur'an çarpsın" gibi yeminlere malzeme olan ama faydalanılmayan, aktif hale getirilmeyen bir esere dönüştürülmüş. Buradaki "kavmim" deyişi, Müslümanların tamamını değil, kimlik olarak Müslüman olup da gerçekte Kur'an mesajına olan inancını bütünüyle ya da kısmen yitirmiş kimseleri işaret etmektedir.

31. İşte (Ey Resûl, sana Mekkeli müşrikleri) böylece düşman yaptığımız gibi, (senden önce de) her nebinin karşısına suçlulardan bir düşman çıkarmıştık. Yol gösterici ve yardımcı olarak Rabbin (sana) yeter. Bkz. 6/112-113

"Her nebinin karşısına bir düşman çıkarmıştık" ifadesi, insanların iradesini ellerinden alarak, sadece peygamberi ve toplumunu sınamak için düşman haline getirdik demek değildir. Allah, insanlara özgür iradelerini kullanarak kendi tercihlerini seçme özelliği vermiştir. Zaten böyle bir irade vermeyip tercihi kendisine bıraksaydı kimsenin zalim olmasına müsaade etmezdi. Nitekim "(Kul kendine zulmetmedikten sonra,) Allah, kullarına asla zulmetmek istemez." (Mü'min 40/31) buyrulmuştur. "Düşman çıkarmak" söylemi, "her nebinin karşısına düşman olarak birileri mutlaka çıkmıştır" demektir. Çünkü nebi bozulan düzeni değiştirmek için gelmiştir. Bu da demektir ki nebi doğrudan ve ilk muhatap olarak düşmanın karşısına çıkarılmıştır. Yani düşman zaten vardı, hazır

olan düşmanın karşısına mücadele verecek ve gerekirse savaşacak bir elçi gönderilmiştir. Ayrıca bu elçinin işi o kadar zor ki, taraftarını da askerini de düşmanın içinden seçip çıkaracaktır.

32. İnkârcılar: "Kur'an ona bir defada toptan indirilseydi ya!" dediler. Oysa Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek (ve insanların kavramasını kolayca sağlamak) için tutarlı bir bütün oluşturacak şekilde ayet ayet, sûre sûre okuduk/indirdik. Bkz. 17/106

33. Onların sana getirdikleri hiçbir örnek yoktur ki, biz (ona karşı) sana hakkı/doğruyu ve çok daha güzel olan açıklamayı getirmiş olmayalım.

34. O yüzüstü (süründürülerek) cehenneme atılacak olanlar var ya; işte en kötü yer onların yeridir ve en sapık yol da onların yoludur.

35. Andolsun ki, biz Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik ve kardeşi Harun'u görevinde ona yardımcı kıldık.

36. Onlara: "Ayetlerimizi yalanlayan (Firavun'un önderlik ettiği) topluluğa gidin" dedik. Nihayet (inadına Hakka karşı direndikleri için) onları (suda) batırıp yok ettik.

37. Nuh kavmini de resullerini yalanladıkları zaman suda boğduk ve kendilerini insanlar için bir ibret yaptık. Biz zalimlere acı veren bir azap hazırlamışızdır.

38. Ad ve Semud toplumunu da Ress halkını ve bunların arasında (gelip geçen) daha nice (isyankâr) nesilleri de (yaptıkları yüzünden topluca cezalandırdık).

"Ad", Hz. Hud'un, "Semud" ise Hz. Salih'in kavmidir. "Ress" halkı konusunda farklı yorumlar yapılmaktadır. "Ress halkı", taşlarla örülmüş büyük kuyuların etrafında yerleşen topluluk demektir. Bunların Hz. Şuayip'in gönderildiği putperest bir kavim, ya da Yemâme yöresinde kendilerine gönderilen peygamberi öldüren azgın bir kasaba halkı olduğu söylenmektedir.

39. Bunların her birine (akıllarını başlarına alsınlar diye eskilerden) misaller getirdik. (Fakat öğüt almayarak inadına küfürde ısrar ettikleri için) hepsini kırıp geçirdik.

40. Andolsun ki, (Kureyş müşrikleri ticaret için Şam'a giderken) bela yağmuruna tutulan (Lût kavminin Sodom) şehrine de uğramışlardı. Peki, orada olup biteni (ibret için) fark etmediler mi? Doğrusu onlar öldükten sonra diriltileceklerini hiç düşünmezler.

"Bela yağmuruna tutulup yok edilen belde" büyük bir ihtimalle "Lût" kavminin yaşadığı kasabadır. Mekkeli müşrikler ticaret için gittikleri Şam seferleri esnasında helak edilen "Lût" kavminin kalıntılarını görmüşlerdi. Ayette, müşriklerin gördükleri bu tablodan ibret almaları gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

41-42. Seni gördükleri zaman, seninle yalnızca alay ediyorlar ve "Allah'ın, resul olarak gönderdiği bu mudur? Eğer onlara (putlarımıza) sıkıca sarılmasaydık, bizi neredeyse tanrılarımızdan uzaklaştıracaktı!" (diyorlar.) Fakat azabı gördükleri zaman (doğru) yoldan uzaklaşan kişinin kim olduğunu bilecekler!

43. Heva ve hevesini tanrı edinen kimseyi gördün mü? Şimdi onun üzerine sen mi vekil olacaksın (da onu Allah'ın azabından koruyacaksın)?

Bkz. 28/50, 45/23

Vahyin rehberliğine tâbi olmayanlar, kendi arzularına tabi olurlar. Yani zevklerini, arzularını, çıkarlarını, ihtiraslarını, duygularını hayatın merkezine taşıyarak onları kendilerine ilah edinirler. "Eğer senin bu dâvetini kabul etmezlerse, bil ki onlar sadece heva ve heveslerine uymaktadırlar."

(Kasas 28/50) Allah'a inanmak, Onu tanımak ve Onun istediği şekilde yaşamak fıtridir. Eğer insan bu konuda fıtrat bozulması yaşar da yaratılış safiyetinden uzaklaşırsa işte o zaman nefsin arzuları ilahlaşmaya başlar. Tarih boyunca insanların en büyük sıkıntısı Allah'ı gereği gibi tanıyamamak ve Onunla gerektiği gibi iletişime geçememek olmuştur. Böyle olunca da Allah'tan uzaklaşan insanlar Allah'ın yerini dolduracak Tanrı arayışına girmişlerdir. Putçuluğun doğuşundaki ana sebep de budur. Allah'a inanan ve Ona teslim olan asla arzularının kulu olamaz, Allah'tan başka varlıklara kulluk edemez, hele kendisi gibi ihtiyaç sahibi varlıkların önünde asla eğilemez ve bu zilleti kendine yaşatamaz.

44. Yoksa sen onların çoğunun (söz) dinleyeceklerini yahut akıllarını kullanacaklarını mı sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler, belki yol bakımından onlardan daha şaşkındırlar. Bkz. 7/179

Hayvanlar sadece tabii ihtiyaçlarının sevkine bağlı, ahlakî sorumlulukları olmayan varlıklar olduğu için böyle bir benzetmede bulunulmuştur. Yani nasıl ki hayvanlar ilkesiz, sorumsuz, statüsüz ve manevi ahlaki değerlerden yoksun varlıklarsa bunlar da hayvanlar gibi sadece gezip tozan, gününü gün eden, yiyip içen ama herhangi bir amacı olmayan sorumsuz varlıklardır. Ancak "yol bakımından hayvanlardan daha şaşkın olmaları" arzularının tatmininde hayvanlardan da öte doyumsuz olmalarındandır. Nefsini tanrı edinen insanların hiçbir konuda doyuma ulaştıkları görülmemiştir.

45-46. Görmez misin, Rabbin gölgeyi (koyduğu tabiat yasalarına bağlı olarak akşama doğru) nasıl uzatıyor. Eğer dileseydi, onu olduğu gibi bırakırdı (dünyayı durdururdu da yaşanmaz hale getirirdi). Sonra biz, güneşi de o gölge üzerine bir delil yaptık. Sonra onu (uzayan gölgeyi) yavaş yavaş (dünyanın dönmesiyle) kendimize çektik (kısalttık).

Her iki ayette de Allah'ın kâinata koyduğu tabiat kanunlarına işaret edilirken bir yandan da o yasaların arkasındaki İlâhî iradeye dikkat çekilmektedir. "Güneşin delil kılınması" ise, onunla yeryüzünde sayısız gölgeleri oluşturan, sınırsız varlığa hayat veren İlâhî kudret ve iradenin eserlerini insanın hayaline sunmaktır.

47. O, geceyi size bir örtü, uykuyu istirahat zamanı ve gündüzü de hareket ve çalışma vakti yapandır. Bkz. 28/73, 78/9-11

48. (Yağmur) rahmetinin önünden rüzgârları müjdeci olarak gönderen O'dur. Evet, böylece gökten tertemiz suyu biz indiriyoruz.

49. (Yağmuru yağdırmaktaki amacımız) bu su ile ölü (kupkuru) bir yöreyi canlandırmak, yarattığımız çok sayıda hayvanın ve insanın su ihtiyacını karşılamaktır.

50. Andolsun ki, o (yağmur)u, memleketler arasında taksim ettik ki, (insanlar) düşünüp ders alsınlar. Ama insanların çoğu nankörlükte direndiler.

51. (Ey Resul!) Dileseydik her memlekete/kasabaya bir uyarıcı gönderirdik (ve böylece yükünü hafifletirdik).

Yani isteseydik ve irademizin tecellisine de uygun olsaydı geçmişte olduğu gibi elbette her topluma ayrı bir peygamber gönderirdik. Bu ayet aynı zamanda evrensel doğruların ve ahlaki değerlerin kıyamete kadar birileri tarafından bütün toplumlara ulaştırılacağının bir işaretidir. İyilik ve doğruluk konusunda insanlara öncülük eden, rehber olan, zulmün ve haksızlığın önüne geçmek, hak ve özgürlükleri egemen kılmak için sorumluluk alan örnek insanların illa da peygamber olması gerekmiyor. Bu konuda önder olan insanları donanımlı yaratan ve onlara özel kabiliyetler lütfeden de yine Allah'tır. Nice peygamberler vardır ki bir kişiyi dahi imana getiremeden hayata veda etmiştir ama öyle erdemli insanlar vardır ki peygamber olmadığı halde binlerce insanı irşad etmiştir.

52. (Ama seni âlemlere rahmetimizin bir vesilesi olarak gönderdik) o halde sakın inkârcılara boyun eğme! (Kur'an'a dayanarak) olanca gücünle onlarla mücadele et!

53. O, birinin suyu lezzetli ve tatlı, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip aralarına da görünmez bir perde ve karışmalarını önleyici bir engel koyandır. Bkz. 16/14, 27/61, 35/12, 55/19-20

54. İnsanı (nutfe olarak) sudan yaratıp da ondan soy sop ve hısımlık meydana getiren O'dur. Senin Rabbin, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

55. (Ama yine de bazıları,) Allah'tan başka, kendilerine yarar sağlamayacak, zarar da veremeyecek şeylere de tapınıp dururlar. (Zaten gerçek) kâfir Rabbine karşı sırtını dönen kişidir!

Aslında Rablerine sırtlarını dönmeleri O'nu inkâr etmelerinden ya da O'na güvenmemelerinden değil, başkalarını araya sokarak yakınlıklarını artırmak ve ulaşmayı kolaylaştırmak düşüncesindendir. Oysa Allah'tan başka varlıkları aracı kılan ya da mutlak itaat makamına yücelten kişi, bunu Allah'a yaklaşmak ve O'nun rızasını kazanmak için yapıyor olsa bile gerçekte Rabbine karşı isyan etmiş demektir. "(O müşrikler) biz onlara sadece bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz (derler)." (Zümer 39/3) "Belki kendilerine yardım edilir diye Allah'tan başka ilahlar edindiler. Oysa o (kulluk ettikleri) onlara yardım edemezler. (Aksine) kendileri, o ilahlara hizmet eden ordular durumundadır." (Yasin 36/34-35)

56. Biz seni sadece müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Bkz. 2/119, 17/105, 33/45, 34/28, 35/24, 48/8

57. De ki: "Ben buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ancak, Rabbine doğru bir yol tutmak isteyen kimseler olmanızı istiyorum." Bkz. 6/90, 23/72, 34/47, 36/21, 38/86, 42/23

"Ben buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum" cümlesi, tebliğ hizmetinin bedelsiz ve karşılıksız olması gerektiğini anlatıyor. Şuara 26/109, 127, 145, 164 ve 180. ayetlerinde Hz. Nuh, Hud, Salih, Lût ve Şuayip peygamberlerin "Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." Söylemleri de Allah için yapılan hizmetin herhangi bir maddi karşılık olmadan yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Hiçbir peygamber, dini geçim kaynağı yapmamış ve peygamber oldu diye kendini maaşa da bağlamamış. Her peygamberin toplumun diğer fertleri gibi bir mesleği vardı. Peygamber olmadan önce hangi mesleği icra ediyordu ise peygamber olduktan sonra da tebliğ vazifesiyle beraber aynı mesleği icra etmeye ve geçimini o meslekten sürdürmeye devam etmiştir. Bu şekilde hayatın içinde olan peygamber vazifesini de kolayca icra etmiştir Hayatın içinde olmayan insanların, hayatın gerçeklerini bilmedikleri için Allah'ın dinini anlaması ve anlatması zordur. Onun için dini anlatmayı ve "Hayat Kitabı" olan Kur'an'ı tanıtmayı kendine vazife edinen kişiler hayatın içinde olmalıdır. Hayattan kopuk, toplumdan uzak ve sadece mektep sıralarında tedrisat görerek ve kitap okuyarak öğrenilen bir dinle topluma istikamet vermek ve örnek olmak mümkün değildir.

58. Öyleyse hiç ölmeyen, daima diri olan (Allah'a) güven ve O'nu övgüyle tesbih et (O'nun istediği gibi yaşa)! Kimse kullarının günahlarından O'nun kadar haberdar değildir.

59. Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı evrede yaratan, sonra da yarattıklarının kanununu koyarak hepsi üzerinde egemenlik kuran O'dur. O'nun rahmeti boldur. O halde sen her ne isteyeceksen her şeyden haberdar olan (Allah')tan iste! Bkz. 7/54 ve dipnotu, 10/3, 11/7, 32/4, 50/38, 57/4

60. Onlara: "Rahman (olan Allah)'a secde edin denildiği zaman; "Rahman da nedir/kimdir? Senin bize emrettiğine mi secde edeceğiz?" derler ve bu onların nefretini artırır.

61. Göğe burçlar (takımyıldızları) yerleştiren, orada bir ışık kaynağı (güneş) ve aydınlatıcı bir ay yaratan (Allah) ne yüce bir bereket kaynağıdır. Bkz. 15/16 ve dipnotu, 17/12, 28/71, 36/37

62. O, öğüt almak isteyen ve çok şükredici olmayı dileyen kimseler için geceyi ve gündüzü birbiri ardınca getirendir.

63. Rahman'ın has kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürürler (hayatlarını gösterişten uzak yaşarlar). Cahiller onlara laf attığı zaman (tartışmadan), "selâm!" der (geçer)ler.

64. Onlar, gecelerin(in bir kısmını) Rablerine secde ederek ve kıyama durarak (namaz kılarak) geçirirler.

"Yebîtûne" fiili geçtiği diğer yerlerde "gecenin bir kısmında" anlamında kullanılmıştır: "… O münafıklardan bir grubu yanından ayrıldıktan sonra geceleyin aleyhinde sana verdikleri sözle bağdaşmayan komplolar kurarlar." (Nisa 4/81) Burada münafıkların planı gecenin bir bölümünde yapılırdı sabahlara kadar değil. Çünkü ertesi günü planlarını uygulayacak zamanları ve takatları olmalıydı. "…Oysa Allah'ın razı olmadığı sözü, geceleyin planlarken Allah onlarla beraberdir…" (Nisa 4/108) Burada da planlamayı geçenini bir kısmında yaparlardı, tamamında değil. Yani burada bahsedilen münafıkların komplolarının ve palanlarının gecenin bir bölümünde yapılmasıdır.

Eğer bu ayeti "Onlar gecelerini Rablerine ibadet ederek geçirirlerdi" şeklinde yorumlayacak olursak; "Geceyi dinlenesiniz diye karanlık ve gündüzü de çalışasınız diye aydınlık olarak yarattığımızı onlar görmüyorlar mı?" (Neml 27/86) "O, içinde dinlenesiniz diye geceyi sizin için (karanlık); gündüzü ise (çalışıp kazanmanız için) aydınlık kılandır…" (Yunus 10/67) ayetlerini nasıl yorumlayacağız? Burada mü'minlerin hayatından bahsedilirken "onlar aynı zamanda gecenin bir kısmında da Rableriyle ilişkilerine devam ederek Ona secde ederler ve Onun huzurunda kıyama dururlar" ifadesiyle onların erdemli duruşlarından bahsediliyor.

65. Onlar, şöyle yakarırlar: "Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı ebedi bir felakettir!

66. Şüphesiz ne kötü bir durak ve ne kötü bir konaktır orası."

67. Onlar, harcadıkları zaman, saçıp savurmadıkları gibi, cimrilik de etmezler. İkisi arasında doğru olanı yaparlar. Bkz. 17/29

68. Onlar, Allah ile beraber başka bir ilâha kulluk etmeyen, haksız yere Allah'ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. (Allah'ın yasakladığı bu fiillerden) herhangi birini yapan kimse günahının cezasını bulur. Bkz. 17/33

69. Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve orada horlanmış olarak tek başına kalakalır.

"Azabın katlanarak artırılması", işlenen suçun/günahın büyüklüğüne bağlıdır. Kur'an'da "yapılan kötülükler misliyle cezalandırılır" (En'am, 6/160) diye bir hüküm vardır. Sevaplarda olduğu gibi günahlarda da az-çok, küçük-büyük ayırımı vardır. Bunların neye ve hangi kriterlere göre değerlendirildiğini biz bilemeyiz. Allah'a eş koşmak, adam öldürmek, iffetli bir kadının ırzına tecavüz etmek, aklı baştan çıkaran içki içmek, kumar oynamak, zulmetmek, hak yemek, iftira atmak, gıybet etmek, fesat çıkarmak, hile ve tuzak kurmak, kıskançlık, alay etmek, kibirlenmek, kendini beğenmek, bencil olmak, israf etmek, emanete ihanet etmek, başkalarını küçük görmek, kötü zanda bulunmak, vefasızlık etmek, başkalarının özel hayatına müdahale etmek, yalan söylemek, hırsızlık vb. büyük günahlardan olduğu için bunların cezası da o nispette büyük olacaktır. Yani katlanarak büyüyen günahın cezası da katlanarak verilecektir.

70. Ancak, (kötülüklerinden) tevbe edip doğru yola dönen, iman edip dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyan kimseler bunun dışındadır. Allah, böylelerinin kötülüklerini güzelliğe dönüştürür. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Burada güzelliğe dönüştürülen kötülükler değil, kötülüklerin yerini dürüst ve erdemli davranışların almasıdır. Yani Allah, böylelerinin kötü gidişatını iyi gidişata tebdil eder ve onlara tertemiz bir hayat nasip eder.

71. Her kim tevbe edip sorumlu davranır ve faydalı işler yaparsa, şüphesiz o, Allah'a, tevbesi kabul edilmiş olarak döner.

72. Onlar öyle kişilerdir ki, yalan yere şahitlik etmezler, boş ve anlamsız şeylerle (uğraşan kimselerle) karşılaştıkları zaman yanlarından vakarla geçip giderler. Bkz. 28/55

73. Onlar, kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığı zaman, onlara sağır ve kör kesilmezler (onları duymazlıktan ve görmezlikten gelmezler, onlara ilgisiz kalmazlar). Bkz. 2/18

74. Onlar: "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamak isteyenlere önder eyle!" diye dua ederler.

75. İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin yüksek makamlarıyla mükâfatlandırılacaklar ve orada esenlik dileğiyle ve selâmla karşılanacaklardır.

76. Onlar orada (ebedi olarak) kalacaklardır. Orası, ne güzel bir karargâh, (ne güzel) bir ikametgâhtır!

77. De ki: "(Allah'tan başkasına) kulluk etmezseniz (şirk koşmazsanız), Rabbim size ne diye (azap) etsin ki! Ama sizler (Allah'ın ayetlerini ve elçilerini) yalanladınız, inkâr ettiniz. Bunun için azap hiçbir zaman yakanızı bırakmayacaktır."

Bu ayette hitap tamamen inanmayanlaradır. Öyle sanıldığı gibi birinci cümlesi "Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin!" şeklinde mü'minlere, ikinci cümlesi "Sizler Allah'ın ayetlerini yalanladığınız için azap hiçbir zaman yakanızı bırakmayacaktır." Şeklinde inkârcılara. Bu doğru değildir. "Ya'be'u" kelimesi, "yapmak, etmek, harekete geçirmek" anlamındaki "ab'" kökünden türemiştir. Buna "değer, kıymet" manası vermek doğru olmaz. Doğru olan; "Şayet başkalarına kulluk etmezseniz Rabbim size ne diye azap etsin ki!" Yani "Allah size azap edecekse, şirk koştuğunuz için edecek" demektir. Bu ayetin, Nisa suresi 4/147 ayetiyle bağlantısını kurarsak konuyu daha iyi anlarız: "Eğer görevlerinizi yerine getirir ve inanıp güvenirseniz, Allah size niçin azap etsin? Allah, kıymet bilendir, her şeyi bilir." 70. Ayetten itibaren mü'minlerin vasıflarından ve elde edecekleri nimetlerden bahsedilirken sonunda şirkten uzak durmaları konusunda inkârcılara da bir hatırlatma yapılıyor.

26- ŞUARA SÛRESİ

Şuara suresi Mekke döneminde inmiş olup 227 ayettir. 224-227. ayetlerin Medine döneminde indiği söylenmektedir. Sure adını 224. ayette geçen ve "Şairler" anlamına gelen "eş-Şuara" kelimesinden almıştır.

Sûrede Kur'an ayetlerinin kendi içinde apaçık ve tutarlı oldukları ve gerçeği bütün açıklığıyla ortaya koydukları bildirilmiştir. Hz. Muhammed'e inkârcılar inanmıyorlar diye kendini yıpratmaması konusunda telkinde bulunulmuştur. Hz. Mûsâ ile kardeşi Harun'un Firavuna karşı verdikleri mücadelenin geniş şekilde anlatıldığı sûrede ibret alınması için zikredilen tarihi hadiseler kronolojik sıraya göre değil, muhataplarca daha çok bilinip ilgi gösterilen, yaşadıkları yakın bölgelerdeki olaylara göre sıralanmış ve Hz. İbrahim'in babasına ve kavmine, Hz. Nuh, Hûd, Sâlih, Lût ve Şuayb peygamberlerin toplumlarına davetine de yer verilmiştir. Hz. Peygambere, müminlere merhamet kanatlarını germesinin emredildiği sûrede, Müslüman oldukları halde eski hal ve yaşayışlarına devam edenlere karşı: "Ben sizin yaptıklarınızdan sorumlu değilim" demesi ve Allah'a güvenmesi telkin edilmiştir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1.Tâ, Sin, Mim.

Bu harflerle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Bunlar, kendi içinde apaçık ve tutarlı olan ve gerçeği bütün açıklığıyla ortaya koyan ilahi kelamın ayetleridir.

3. (Ey Muhammed!) Onlar inanmıyorlar diye neredeyse kendini tüketeceksin! Bkz. 15/97, 18/6, 35/8

4. Biz (onların zorla iman etmesini) murad etseydik, onlara gökten (dehşet verici) bir mucize indirirdik de ona (toptan) boyun eğmek zorunda kalırlardı (ama buna gerek duymadık).

5. Ama onlar, ne zaman Rahman'dan yeni bir öğüt gelse, kesinlikle ondan yüz çevirirler.

6. Onlar (Allah'tan gelen ayetleri) yalanladılar. Fakat alay konusu ettikleri şeyin (azap) haberleri ile yakında yüz yüze geleceklerdir.

7. Onlar, yeryüzüne hiç bakmazlar mı? Biz orada her çeşitten nice güzel bitkiler çıkarmışız?

8. Şüphesiz bunların her birinde (Allah'ın kudretine işaret eden, merhametini gözler önüne seren apaçık) bir delil vardır. Fakat yine de onların çoğu inanmamakta diretiyor. Bkz. 26/67, 103, 121, 174, 190

9. Muhakkak ki senin Rabbin, elbette O, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

10-11. Hani Rabbin, Musa'ya seslenmişti: "Zulmetmekte olan kavme git! Firavunun toplumuna git. Hâlâ Allah'a karşı gelmekten sakınmayacaklar mı (diye sor)?"

12. Musa, şöyle dedi: "Ey Rabbim! Onların beni yalanlamalarından korkuyorum.

13. (Bundan dolayı) içim daralır, akıcı konuşamam. Onun için, Harun'a da resullük ver (ve onu bana yardımcı yap)!

14. Bir de (genç yaşımda Kıpti'nin ölümüne sebep olduğumdan dolayı) onların bana isnat ettikleri bir suç var. Bu yüzden onların beni öldürmelerinden de korkuyorum." Bkz. 20/25-28, 28/14-15 ve dipnotu

15. Allah buyurdu ki: "Hayır (korkma)! İkinizde mesajlarımızla gidiniz. Çünkü (yapacağınız çağrıyı) izlemek ve (konuşulanları) dinlemek için Biz de sizinle beraber olacağız." Bkz. 20/46, 28/35

16-17. Gecikmeksizin Firavun'a gidin ve deyin ki: "Şüphesiz biz âlemlerin Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını bizimle beraber gönder!"

18. (Firavun:) "Biz seni çocukken yanımızda yetiştirmemiş miydik? Ve sen ömrünün pek çok yılını bizim aramızda geçirmemiş miydin?

19. Sonunda yapacağını yaptın (adam öldürdün) ve nankör biri olduğunu gösterdin!" dedi.

20. (Musa) dedi ki: "Ben onu, o vakit kendimi kaybetmiş bir hâlde (bir yumruk vurmakla adamın ölebileceğini bilemeden) yaptım. Bkz. 20/40, 28/15, 18

21. Sizden korktuğum için de hemen aranızdan kaçtım. Derken, Rabbim bana hüküm ve hikmet bahşetti de beni resullerden biri yaptı.

22. Başıma kaktığın o iyilik, İsrailoğullarını kendine köle yapman yüzündendir."

Yani: "İsrailoğullarını köleleştirip sömürdün ve onların sırtından zenginlik edindin. Şimdi de onları köle edinmiş olmayı bir lütufmuş gibi başıma kakıyorsun. Eğer İsrailoğullarının erkek çocuklarını öldürmeseydin, annem beni korkup Nil nehrine bırakmayacaktı ve böylece senin sarayında değil, kendi evimde büyüyecektim. Aslında her ne kadar sarayda yaşamış olsam da sen beni ailemden koparmakla bana iyilik değil zulmettin."

23. Firavun ona: "Âlemlerin Rabbi ne demektir?" diye sordu.

24. (Musa:) "Eğer gerçekten (doğruyu) öğrenmek ve (onu) yürekten benimsemek istiyorsanız (söyleyeyim;) göklerin, yerin ve bu ikisi arasında var olan her şeyin Rabbi demektir!" diye cevap verdi.

Allah'ın, göklerin, yerin ve bu ikisi arasında var olan her şeyin Rabbi olması, egemenliğin bütünüyle Allah'a ait olması demektir. Yani kâinattaki her şeyin tasarrufunu elinde bulunduran Allah'ın varlık âleminin sistemli işlemesi için kanunlar koyması, bu kanunlara göre canlılar yaratması, onlara ömür takdir etmesi, onları sahiplenmesi, terbiye etmesi, rızıklarını ve sorumluluklarını üzerine alması, yönetmesi, gelecek takdir etmesi demektir. Bu bakımdan Allah'ın İlahlığını kabul eden herkesin O'nun isteklerine göre hayatını düzene koyması ve O'nun direktiflerine göre yaşaması gerekir. Allah'ın yöneticiliğini kabul edip de dışarda efendi arayanlar, Onun hayata müdahalesine inanıp da kafasına göre takılanlar, Onun indirdiği Kitaba sadece saygı duyup sorumsuzca yaşayanlar, Onun gönderdiği resule şehadet edip de yolundan gitmeyenler vefasızlık etmiş olur ki bunun adı da küfürdür.

25. (Firavun,) çevresindekilere: "(Onun ne dediğini) duydunuz mu?" dedi.

26. (Ve Musa:) "O sizin de Rabbinizdir, göçüp gitmiş atalarınızın da Rabbidir!" dedi.

27. (Firavun etrafındakilere:) "Dikkat edin! Size gönderilen bu elçi kesinlikle bir delidir!" dedi.

"Size gönderilen bu elçi" ifadesiyle Firavun aklınca Hz. Musa ile alay ediyordu.

28. (Musa:) "O, doğunun da batının da ve ikisi arasındaki her şeyin de Rabbidir. Eğer aklınız varsa, anlarsınız" dedi.

29. (Firavun:) "Eğer benden başka bir ilah edinirsen yemin ederim ki, seni hapse attırırım" dedi.

30. (Musa:) "Sana apaçık bir delil getirmiş olsam da mı?" dedi.

31. (Firavun:) "Eğer doğru sözlü biriysen, haydi, çıkar ortaya o dediğini!" diye cevap verdi.

32. Bunun üzerine (Musa) asasını bırakıverdi, bir de (ne görsünler) o, açıkça kocaman bir yılan/ejderha oluverdi.

33. Ve elini (koynundan) çekip çıkardı ki bakanların gözlerini kamaştıracak kadar bembeyaz (olmuş)! Bkz. 7/108, 28/32

34. (Firavun,) çevresindeki ileri gelenlere: "Şüphesiz bu, bilgin bir sihirbazdır.

35. Sizi, yaptığı sihirle, yurdunuzdan çıkarmak istiyor. Ne dersiniz?" dedi.

36. (Onlar da:) "Onu ve kardeşini bir süre alıkoy, bu arada, şehirlere haberciler gönder.

37. Sana bütün usta sihirbazları getirsinler" dediler.

38. Böylece sihirbazlar, belli bir günün belirlenen bir vaktinde bir araya getirildiler.

39. Ve insanlara da: “Haydi siz de toplanın” denildi.

40. “Üstün gelirlerse herhalde sihirbazlara uyarız” dediler.

41. Sihirbazlar geldiklerinde, Firavuna: “Eğer biz üstün gelirsek, gerçekten bize bir ödül var mı?” dediler.

42. (Firavun:) “Elbette, hem o takdirde, gerçekten de bana yakın olanlar arasında yer alacaksınız” dedi.

43. Musa onlara: “Ne atacaksanız atın!” dedi.

44. Bunun üzerine onlar iplerini ve değneklerini attılar ve: “Firavun ’un gücüyle elbette bizler üstün geleceğiz” dediler.

45. Bunun üzerine Musa asasını bırakıverdi. Bir de (gördüler ki) o, bütün uydurduklarını yutuyor!

46-47-48. Bunu gören sihirbazlar secdeye kapanarak: “Âlemlerin Rabbine, Musa ve Harun’un Rabbine iman ettik” dediler.

“Âlemin” terimi hem maddî hem de manevî anlamdaki bütün varlık kategorilerini gösterir. “Bütün âlemlerin Rabbi” ifadesi, doğrudan doğruya var olan her şeyi Rububiyyeti ile talim, terbiye ve idare eden Allah’ı anlatmaktadır.

49. Firavun: “Ben size izin vermeden ona inanıyorsunuz, öyle mi?” diye çıkıştı. “Doğrusu o, size sihri öğreten büyüğünüzdür. Andolsun, yakında bileceksiniz, bana karşı gelip döneklik yapmanız yüzünden işlerinizi/mesleklerinizi ellerinizden alacağım, özgürlüğünüzü kısıtlayıp sizi tutuklayacağım ve (daha sonra da ibret olması için) hepinizi asacağım” dedi.

Bkz. 7/124 ve dipnotu, 20/71 ve dipnotu.

50. (O iman edenler) dediler ki: “Zararı yok, nasıl olsa, biz Rabbimize döndürüleceğiz.

51. Biz (Musa’ya) inananların öncüleri olduğumuz için Rabbimizin kusurlarımızı bağışlayacağını umarız.”

Daha önce Hz. Musa’ya meydan okuyan sihirbazlar, gördükleri hakikatler karşısında iman ederek onun safına geçtiler. Böylece Firavun ciddi manada güç kaybetti ve tamamen zıvanadan çıktı. Onun bu durumunu gören Allah inananlara daha fazla zarar görmesin diye Hz. Musa’ya vahiyde bulundu:

52. (Arkasından) Musa’ya: “Bana inanan kullarımı geceleyin yola çıkar; (şunu da bilin ki Firavun ve askerleri) mutlaka sizi takip edecekler” diye vahyettik.

Bkz. 20/77, 44/23

53. Firavun bütün şehirlere toplayıcılar (propagandacılar) gönderdi. (Şöyle diyorlardı:)

54. “Bunlar, (Musa’ya iman eden İsrailoğulları), muhakkak ki (bize nispetle) başıbozuk bir azınlıktır.

55. “Böyle olmalarına rağmen, onlar bize kin duyuyorlar, kafa tutuyorlar.”

56. Biz ise, onların yapacaklarına karşı, iyi donanımlı, uyanık bir topluluğuz.”

57. Biz de onları (Firavun ve kavmini yaptıkları yüzünden Mısır’daki) bahçelerden ve pınarlardan sürüp çıkardık.

58. Ve hazinelerden ve güzelim yerlerden ettik.

59. İşte böylece, İsrailoğullarını onlara mirasçı kıldık.

60. (Firavun ve adamları) gün doğarken (Musa ve ashabını yakalamak için) onları takibe koyuldular.

61. İki topluluk birbirini görünce Musa'nın adamları: "Eyvah yakalandık" dediler.

62. (Musa:) "Hayır! Rabbim şüphesiz benimle beraberdir, mutlaka bir çıkış yolu gösterecektir" dedi.

63. O sırada Musa'ya: "Değneğinle denize vur" diye vahyettik. Bunun üzerine (deniz) hemen yarıldı ve her parçası koca bir dağ gibi oldu.

64. Ötekileri de oraya yaklaştırdık (onlar da yarılan denize girdiler).

65. Musa ve beraberinde bulunanların hepsini (yarıktan geçirerek) kurtardık.

66. Sonra ötekileri (yaptıkları yüzünden) suda boğduk.

Bkz. 2/50, 8/54, 20/78

67. Şüphesiz bunda (alınacak büyük) bir ders vardır. (Buna rağmen) yine de insanların çoğu inanmamakta diretiyor.

Bkz. 26/8, 103, 121, 174, 190

68. Şüphesiz senin Rabbin elbette mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir.

69. (Ey Resul!) Onlara İbrahim'in haberini (kıssasını) da anlat!

70. Hani o, babasına ve kavmine: "Neye tapıyorsunuz?" demişti.

71. (Onlar da:) "Putlara tapıyoruz ve onlara tapmaya devam edeceğiz" demişlerdi.

72. İbrahim: "O putlar, kendilerini imdada çağırdığınızda sesinizi duyuyor mu?

73. Yahut (ihtiyacınız olduğu zaman) size faydaları olur ya da (kötülük yaptığınız zaman) zararları dokunuyor mu?" diye sordu.

74. (Onlar da:) "Hayır, ama biz babalarımızı böyle yaparken bulduk" dediler.

75-76. (İbrahim:) "Şimdi gördünüz mü, siz ve geçmişteki atalarınız neye kulluk ediyormuşsunuz?" dedi.

77. (İbrahim:) "Şüphesiz ki onlar benim için birer düşmandır. Ancak âlemlerin Rabbi (olan Allah) benim dostumdur."

78. "O (Rab ki), beni yoktan var eden ve bana doğru yolu gösterendir."

79. "O, beni yediren (doyuran) ve içirendir."

80. "Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur."

81. "Ve beni öldürecek, sonra (da) beni diriltecek olan, yine O'dur."

Burada Hz. İbrahim, karşıtlarının saygısızlıklarına karşı Allah'ın büyüklüğünü ve merhametini dile getiriyor. Bu işe, insanı yoktan var edenin ve ona doğru yolu gösterenin Allah olduğunu hatırlatarak başlıyor. İnsanı verdiği rızıklarla yediren ve içirenin Allah olduğunu, hastalandığı zaman -hekimler tıbbi müdahaleyi yapsa da- kuluna şifa verebilecek ve onun hastalığını

giderebilecek olanın Allah'tan başkası olmadığını ve yine insanın dünyadaki hayatına son verecek ve onun yeniden başka bir alemde dirilmesini sağlayacak olanın sadece Allah olduğunu anımsatıyor.

82. "Büyük hesap günü günahlarımı bağışlayacağını umduğum yine O'dur."

83. "Ey Rabbim! Bana (doğruyla eğrinin ne olduğuna) hükmedebilme bilgi ve yeteneğini bağışla ve beni dürüst ve erdemli insanların arasına kat!"

84. "Benden sonra gelecek ümmetler içinde, hayırla anılmayı bana nasip et!"

Hz. İbrahim "hayırla anılmak" konusunda dilekte bulunuyor ve onun bu duasını Allah bize aktarıyorsa demek bu konu da mutlaka dikkate alınmalıdır. Yalnız burada esas olan, Allah'ın rızasını gözetmeksizin sadece reklama ve gösterişe matuf çıkar ilişkileri kurarak, gönülleri hoş tutmak için gerçeklerden, îmânî ve ahlaki değerlerden taviz vererek yâd edilmek değil, tıpkı Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi Allah'ın istediği istikamette hakkın ve haklının yanında yer alarak, şirkin, zulmün ve zalimin karşısında dik durarak tevhidi inanışın egemen olması yolunda tavizsiz bir hayat sergileyerek anılmaktır. "Gerçekten İbrahim'de ve ona uyanlarda sizin için güzel bir örnek vardır." (Mümtehine 60/4)

85. "Beni nimetlerinle dolu cennetin mirasçılarından kıl!"

86. "Babamı da bağışla (ona tevbe ve hidayet nasip eyle)! Çünkü o gerçekten yolunu şaşıranlardandır." Bkz. 9/114, 19/47, 60/4

87. "(İnsanların) diriltilecekleri gün beni rezil etme!"

88. "O gün ne malın bir faydası olur ne de evlâdın.

Burada sadece mala ve evlada yatırım yapanlara ve onlarla övünenlere ciddi bir uyarı vardır.

89. (O gün) yalnızca Allah'ın huzuruna kötülükten korunmuş bir kalple çıkanlar (kurtulacaklardır)!"

90. (O gün) Cennet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yaklaştırılacak.

91. Cehennem de azgınların (Allah'tan başka varlıkları ilah edinenlerin) karşısına çıkarılacaktır.

92. Onlara şöyle seslenilecek: "tapınıp durduklarınız hani nerededir?"

93. "Allah'tan başka ilah edindiğiniz putlar şimdi size yardım edebiliyorlar ya da kendilerini kurtarabiliyorlar mı?"

94. Onlar ve azgınlar, tepe taklak oraya atılırlar.

95. Ve İblisin orduları da hep birlikte (cehenneme atılır).

96. Orada onlar (taptıklarıyla) çekişerek şöyle diyecekler:

97. "Allah'a Andolsun ki biz gerçekten apaçık bir sapıklık içindeymişiz.

98. Çünkü sizi, âlemlerin Rabbi ile bir tutuyorduk."

99. "Bizi yoldan çıkaran, o suçlulardan başkası değildi."

100-101. "İşte bu yüzden artık bizim için ne şefaatçiler var ne de yakın bir dost."

102. "Ah keşke (dünyaya) bir kere daha dönebilsek de mü'minlerden olabilsek."

103. Şüphesiz bu anlatılanlarda (alınacak büyük) bir ders vardır. (Buna rağmen) yine de onların çoğu inanmamakta diretiyor. Bkz. 26/8, 67, 121, 174, 190

104. Ve yine kuşku yok ki, senin Rabbin güçlüdür ve merhametlidir.

İman etmek için vakit geçmiş sayılmaz. Tevbe ederek ve inanarak Allah'ın rahmetine sığındıkları takdirde Allah onları bağışlayacaktır.

105. Nuh'un kavmi de resulleri yalanladı.

106. Kardeşleri Nuh onlara şöyle demişti: "(Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız?"

107. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir resulüm.

108. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

109. "Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi takdir etmek ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir."

110. "O halde, Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

111. Dediler ki: "Sana hep sıradan kimseler uymuş iken, biz sana inanır mıyız hiç?"

112. (Nuh) dedi ki: "Onların öteden beri yaptıkları hakkında benim bir bilgim yok.

113. Onlar hakkında yargıda bulunmak bana değil, sadece Rabbime düşer. Keşke bu gerçeğin bilincinde olsanız!"

Hz. Nuh'un inkârcılara verdiği cevaptan anlıyoruz ki; kimse kimsenin inancı ve inancında rol oynayan sebepler hakkında kafasına göre hüküm veremez. İnsanın iç dünyasını ancak Allah bilir. Toplum yalnızca zahire göre hükmeder ki, bu da kişinin ortaya koyduğu ifade ve davranış ile sınırlıdır. Bunun içindir ki, biri "inanıyorum" diyor ve sözleri ve davranışları inandıklarıyla örtüşüyorsa toplum o kişiyi mü'min olarak görmek zorundadır.

114. "Ben inananları kovacak değilim."

115. "Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

116. (Onlar:) "Ey Nuh! Eğer bu dediklerinden vazgeçmezsen taşa tutulup öldürülenlerden olacaksın!" dediler.

117. (Nuh,) şöyle yakardı: "Ey Rabbim! Kavmim beni yalanlıyor.

118. Artık onlarla benim aramda sen hükmet! Beni ve benimle birlikte olan inananları kurtar!"

119. Bunun üzerine biz, onu da beraberindekileri de o yüklü gemi ile kurtardık.

120. Sonra da geride kalanları (yaptıkları yüzünden) suda boğduk.

121. Şüphesiz bunda (alınacak büyük) bir ders vardır. (Buna rağmen) yine de onların çoğu inanmamakta diretiyor.

Bkz. 26/8, 67, 103, 174, 190

122. Ve yine kuşku yok ki, senin Rabbin üstün iradeli ve merhametlidir.

123. Âd kavmi de resulleri yalanladı.

124. Hani kardeşleri Hûd, onlara şöyle demişti: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?

125. Şüphesiz ben, size gönderilmiş güvenilir bir resulüm.

126. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.

127. Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi takdir etmek ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir."

128. “Sizler her yüksek tepede gösteriş amaçlı bir anıt (tapınak) dikerek boş işlerle mi uğraşacaksınız?”

129. “İçlerinde ebedî yaşama ümidiyle sağlam yapılar mı edineceksiniz?”

130. “Elinize her (fırsat) geçirdiğinizde, (başkalarının hukukuna) tecavüz edip zorbalık (mı) yapacaksınız?”

Bkz. 9/109

131. “Artık, Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!”

132. “Düşünebileceğiniz bütün (nimetleri) size sağlayan (Allah’)ın (azabından) sakının.”

133-134. “(O,) Size hayvanlar, çocuklar (vererek) yardım etti. Bağlar bahçeler ve pınarlar (lütfetti).”

135. “Doğrusu, ben sizin için büyük bir günün azabından korkuyorum.”

136. (Onlar) dediler ki: “Sen öğüt versen de öğüt vermesen de bizim için birdir (alışkanlıklarımızdan vazgeçmeyeceğiz).”

137. “Bizim bu (durumumuz), öncekilerin geleneklerinden başka bir şey değildir.

138. Biz azaba uğratılacak da değiliz.”

139. Böylece onu (Hud’u) yalanladılar; biz de (yaptıkları yüzünden) kendilerini helak ettik. Şüphesiz bunda alınacak bir ders vardır, fakat (buna rağmen) onların çoğu iman etmekte diretiyor.

140. Ve yine kuşku yok ki senin Rabbin, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

141. Semûd (kavmi) de, resulleri yalanladı.

142. Hani kardeşleri Salih, onlara şöyle demişti: “Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?”

143. “Ben size gönderilmiş güvenilir bir resulüm.

144. Öyle ise Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!”

145. “Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi takdir etmek ancak âlemlerin Rabbi olan Allah’a aittir.”

146-147-148. “Siz burada, bahçelerin, pınarların içinde, ekinlerin, salkımları sarkmış hurmalıkların arasında güven içinde kendi halinize bırakılacağınızı mı sanıyorsunuz?

149. “Bir de dağları maharetle oyup alımlı köşkler yapacağınızı (mı sanıyorsunuz)?”

150. “Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!”

151. “Yeryüzünde azıtmışların çağrısına uymayın!”

152. “Onlar barışa karşı durup fesat çıkarırlar”

153. Semûdoğulları dediler ki: “Sen ancak büyülenmiş kişilerdensin.”

154. “Sen de ancak bizim gibi bir beşersin. Eğer doğru söyleyenlerden isen haydi bize bir mucize getir!”

155. (Salih,) şöyle dedi: “İşte bir dişi deve! Onun (belli bir gün) su içme hakkı var, sizin de belli bir gün su içme hakkınız vardır.”

156. “Sakın ona bir kötülük dokundurmayın! Sonra büyük bir günün azabı sizi yakalar.”

157-158. Derken onu kestiler, fakat (çok geçmeden) pişman oldular. Sonunda azap onları yakaladı. Şüphesiz bunda (alınacak büyük) bir ders vardır. (Buna rağmen) yine de onların çoğu iman etmekte diretiyor.

Bkz. 7/78, 11/63

159. Şüphesiz senin Rabbin, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

160. Lût kavmi de resulleri yalanladı.

161. Hani kardeşleri Lût, onlara şöyle demişti: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

162. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir resulüm.

163. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

164. "Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi takdir etmek ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir."

165-166. "Rabbinizin, sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıyor da insanlar arasından erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Siz gerçekten haddi aşan bir topluluksunuz."

Bkz. 11/78, 15/71

167. Dediler ki: "Ey Lût! (İşimize karışmaktan) vazgeçmezsen (bu şehirden) mutlaka kovulacaksın!"

168. Lût dedi ki: "Doğrusu ben sizin bu sapık davranışınızdan tiksinenlerdenim."

169. "Ey Rabbim! Beni ve ailemi onların yaptıkları çirkin işten kurtar!"

170-171. Bunun üzerine biz de onu ve geri kalanlar arasındaki yaşlı bir kadın hariç bütün ailesini kurtardık.

Bkz. 66/10

"Yaşlı kadın" ifadesiyle Hz. Lût'un karısı kastedilmiştir. Bilindiği üzere, Hz. Lût'un karısı, kocasına ihanet ederek, kötü ve iğrenç alışkanlıkları olan Lût kavminden yana tavırlar sergilemişti. Hz. Lût ve Hz. Nuh'un karıları "ibreti âlem" kocalarına ihanet ettikleri için Allah'ın azabına uğramışlardır.

172. Sonra (Lut'un karısıyla) diğerlerini helâk ettik.

173. Üzerlerine (dehşetli) bir yağmur yağdırdık. Uyarıldığı halde yola gelmeyenlerin yağmuru ne kötüdür.

174. Şüphesiz bunda (alınacak büyük) bir ders vardır. (Buna rağmen) yine de onların çoğu inanmamakta diretiyor.

Bkz. 26/8, 67, 103, 121, 190

175. Ve yine kuşku yok ki, senin Rabbin, mutlak galiptir, çok merhametlidir.

176. Eyke halkı da resulleri yalanladı.

177. Hani Şuayb, onlara şöyle demişti: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

178. "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir resulüm.

179. Artık, Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

180. “Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecrimi takdir etmek ancak âlemlerin Rabbi olan Allah’a aittir.”

181. “Ölçüyü tam yapın. Eksik verenlerden olmayın.

182. Doğru terazi ile tartın.

183. İnsanların mallarına düşük değer biçmeyin! Yeryüzünde kargaşa çıkarıp düzeni bozmayın!”

184. “Sizi ve sizden önceki nesilleri yaratana karşı gelmekten sakının!”

185. Onlar şöyle dediler: “Sen ancak büyülenmişlerdensin!”

186. “Sen sadece bizim gibi bir insansın. Biz senin yalancılardan olduğunu düşünüyoruz.”

187. “Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi gökten üzerimize bir parça düşür (de görelim)!”

Bkz. 17/93, 25/7-8

188- (Bunun üzerine Şuayb:) “Rabbim, yaptıklarınızı en iyi bilendir” dedi.

189. (Eykeliler) Şuayb’ı yalanladılar. Bunun üzerine o gölge gününün azabı onları bastırıverdi. Gerçekten ne dehşet gündü o felaket günü!

Hz. Şuayb’ın kavmi yedi gün şiddetli ve dayanılmaz bir cehennem sıcağına maruz kalmıştı. Bu yakıcı sıcaklardan sonra gökte kara kara bulutlar belirmiş ve bu bulutların gölgelerine sığınmışlardı. Sığındıkları bu bulutları tam bir kurtarıcı olarak düşünmüşlerdi ki, Allah, bulutlardan üzerlerine ateş yağdırarak onları helak etmişti.

190. Şüphesiz bunda (alınacak büyük) bir ders vardır. (Buna rağmen) yine de onların çoğu iman etmediler.

Bkz. 26/8, 67, 103, 121, 174

191. Ve kuşku yok ki, senin Rabbin üstün iradeli ve merhametlidir.

192. Hiç kuşkusuz Kur’an, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

193. (Ey Muhammed!) Onu, güvenilir Ruh (adıyla da bilinen ve daha önceki bütün peygamberlere ilâhî mesajı getirmiş olan vahiy meleği Cebrail) indirmiştir.

194-195. Uyaran nebilerden olman için onu açık ve anlaşılır bir Arapça ile senin kalbine indirmiştir.

196. Şüphesiz bu (Kur’an’daki mesajlar), önceki (peygamber)lerin hikmet yüklü kitaplarında da yer almaktadır.

197. İsrailoğullarına mensup âlimlerin bunu bilmeleri onlar için delil olarak yeterli değil miydi?

198-199. Eğer biz Kur’an’ı yabancı (ana dili Arapça olmayan) birisine indirseydik de bunu onlara o okusaydı, yine ona iman etmezlerdi.

200. İşte böylece biz o Kur’an’ı (kendi dilleriyle okuyarak), o günahkârların kalplerine soktuk.

“Kur’an’ın müşriklerin kalplerine sokulması”, kendi dilleriyle onu anlamalarına, algılamalarına, idrâk etmelerine imkân sağlanması demektir.

201. Ama onlar yine de o can yakıcı azabı görünceye kadar ona iman etmezler.

202. İşte, hiç farkında olmadıkları bir sırada, o azap ansızın kendilerine gelecek

203. Ve o zaman: "Acaba bize mühlet verilecek mi?" diye soracaklar.

204. (Buna rağmen) hala bizim azabımızın çabuklaşmasını mı istiyorlar?

205-206. Ne dersin? Biz onları yıllarca yaşatsak da sonra tehdit edildikleri o azap başlarına gelse,

207. Kendilerine vaktiyle verilmiş olan fırsatlar onlara hiçbir fayda sağlamaz.

208-209. Biz, hiçbir memleketi uyarıcılar göndermedikçe helâk etmedik. Bu, bir hatırlatmadır. Yoksa biz kimseye zulmederek haksızlık etmeyiz.

Bkz. 17/15, 28/59

İnsan ne zaman ruhi hakikatlerden uzaklaşarak Allah'ın sisteminden sapmışsa, hayatın işleyişini kendi ihtiras ve bilgisizliğine bırakmışsa işte o zaman parçalanma, şiddet ve zorbalık baş göstermiştir. "Şüphesiz ki Allah insanlara bir şeyle zulmetmez. Fakat insanlar (Haktan uzaklaşarak) kendilerine zulmederler. (Yunus, 10/44)

210-211-212. O Kur'an'ı şeytanlar indirmemiştir. Bu onların harcı da değildir; zaten, buna güçleri de yetmez. Çünkü onların vahyi işitmeleri engellenmiştir.

213. Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilâha kulluk etme/başvurma! Sonra azaba uğratılanlardan olursun!

214. "Artık yakınlarından başlayarak (erişebildiğin) herkesi uyar!"

Öğüt vermeye en yakından başlamak gerekir ki uyarının diğer insanlara tesiri kolay olsun. Yakınların aldığı mesajla hayatlarında oluşacak değişiklik hiç şüphesiz çevredeki insanların dikkatini çekecek ve onların merakını artıracaktır. Bu da uyarının karşı tarafta kabul görmesini kolaylaştıracak ve insanların kısa zamanda hidayetine vesile olacaktır. Nitekim Hz. Peygamber de tebliğ işine en yakınlarından başlamıştır.

215. Sana uyan mü'minlere kol kanat ger!

216. (Müslüman oldukları halde eski hal ve yaşayışlarına devam ederek) sana karşı gelirlerse: "Ben sizin yaptıklarınızdan sorumlu değilim" de.

217. Ve bu yolda, çok acıyıp esirgeyen O yüceler yücesine güven!

218. O (Allah) ki, nerede olursan ol seni (Allah için ayakta kalmaya çalışırken) görüyor.

219. Saygı ile secde edenler arasında yer aldığını da (görüyor).

Bkz. 10/61, 52/48

220. Hiç kuşkusuz O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

221. Size o şeytani güçlerin kime indiğini haber vereyim mi?

222. Onlar nerede kendi kendini aldatan bir günahkâr ve yalancı varsa ona iner.

223. Onlar da şeytanlara kulak verirler. Onların çoğu ise yalancıdır.

224. (İslam karşıtı) şairler var ya, bunların peşine de sapkınlarla çapkınlar düşer!

225. Görmez misin onların her sahada (hayallerin peşinde) şaşkın şaşkın dolaştıklarını.

226. Ve yapamayacakları şeyleri söyleyip durduklarını?

227. Yalnız iman edip erdemli davranışlar ortaya koyanlar, Allah'ı çokça ananlar ve zulme uğradıklarında zalimlere karşı koyanlar böyle değildirler. Zalimler, ne acı bir akıbetle yüz yüze geleceklerini yakında anlayacaklardır.

27- NEML SÛRESİ

Neml suresi Mekke döneminde inmiş olup 93 ayettir. Sure adını, 18. ayette geçen ve "Karınca" anlamına gelen "Neml" kelimesinden almıştır.

Sûrede Kur'an'a inananlar; namazı ikame edenler, zekâtı verenler ve ahirete inananlar olarak tanıtılıyor. Peygamber kıssalarının yer aldığı sûrede Hz. Mûsâ'nın tebliğ hayatından kısa bir kesit veriliyor. Firavun ile taraftarlarına apaçık mucizeler gösterildiği halde sırf zulüm ve kibir yüzünden inkâr ettikleri anlatılıyor. Hz. Süleyman'ın peygamberlik ve hükümdarlığının anlatıldığı sûrede onun cinlere, insanlara ve kuşlara hükmettiğinden söz ediliyor. Ayrıca Sebe melikesi (Belkıs) ile olan haberleşmesi ve sonunda onun Süleyman'ın yanına gelerek hak dini kabul etmesi anlatılıyor. Hz. Salih ile Lût'un kendi kavimlerine yönelik tebliğlerine temas ediliyor. Her iki topluluğun ilâhî daveti kabul etmeyip peygamberlerine kötü muamelede bulundukları ve sonunda helâk edildikleri anlatılıyor. Allah'a şirk koşma saplantısının insan onuruyla bağdaşmadığının anlatıldığı sûrede tabiatın yaratılışı, işleyişi, insan hayatıyla uyumlu ve ona yararlı hale getirilişine dair örnekler veriliyor. Dağların bulutlar gibi yürütüldüğü yani dünyanın diğer gezegenler gibi döndüğü ifade ediliyor. Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceğinin dile getirildiği sûrede âhiret inancını reddedenlere uyarılarda bulunuluyor. Kur'an'ın, Kitap ehlinin anlaşmazlığa düştüğü konuların çoğunu açıklığa kavuşturduğu, inanmak isteyenler için hidayet ve rahmet vesilesi olduğu ifade ediliyor. Sûrede, ayrıca inanıp inanmamanın insanların iradesine bağlı olduğu ve Hz. Peygamberin sadece bir uyarıcı konumunda bulunduğu anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ta, sin. Bu (okuna)nlar Kur'an'ın ve (hakikatleri) apaçık (bildiren) Kitab'ın ayetleridir.

"Ta-Sin" harfleri ile ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. (O kitap) inananlar için bir yol gösterici ve bir müjdedir;

3. Onlar ki, namazı özenerek ikame ederler, zekâtı verirler ve ahirete gönülden inanırlar.

4. Gerçek şu ki; ahirete inanmayanların (kötü) amellerini biz, (yaptıkları yüzünden) kendilerine süslü püslü gösterdik. Bu yüzden onlar kalpleri körelmiş olarak şaşkınlık içinde bocalar dururlar.

5. Onlara çetin bir azap vardır. Ahirette en çok ziyana uğrayanlar yine onlar olacaktır.

6. Şüphesiz ki bu Kur'an sana, hüküm ve hikmet sahibi, (her şeyi) hakkıyla bilen Allah tarafından ulaştırılmaktadır.

7. Hani bir zamanlar Musa ailesine: "Bakın, gözüme ateş türü ışık gibi bir şey ilişti; belki ondan size bir haber veya bir ateş koru getiririm de ısınırsınız" demişti.

8. (Musa) oraya vardığında şöyle bir ses duydu: "Gerek ateşin yanındakiler ve gerekse çevresinde bulunanlar bereketli kılınmıştır. Tüm varlıkların Rabbi olan Allah her türlü noksanlıklardan uzaktır."

Burada ateşten kastedilen Allah'ın nurudur.

9. "Ey Musa! Kesin olarak bil ki, ben mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ım"

10. “Değneğini at.” (Musa değneğini attı.) Onu yılanmış gibi hareket eder görünce, dönüp ardına bakmadan kaçtı. (Allah, şöyle buyurdu:) “Ey Musa, korkma! Benim katımda resuller korkmazlar.”

11. “Kim zulmeder de sonra (yaptığı) kötülüğün yerine iyilik yaparsa bilsin ki şüphesiz ben çok bağışlayanım, çok merhamet edenim.”

12. (Ve şimdi de) elini koynuna sok, kusursuz olarak bembeyaz (parıl parıl) çıksın. (Bu da) Firavun ve onun kavmine (göstereceğin) dokuz mucize içindedir. Çünkü onlar gerçekten yoldan çıkmış bir toplumdur!”

Bu emir, peygamberlik süresi boyunca Firavun ve onun seçkinler çevresine karşı ortaya konan dokuz mucizeden sadece bir tanesini anlatmaktadır. Dokuz mucize ile ilgili olarak 17/101 dipnotuna bakabilirsiniz.

13. Mucizelerimiz onların gözleri önüne serilince: “Bu, apaçık bir büyüdür” dediler.

14. Ve vicdanları bunların doğruluğuna kesin bir kanaat getirdiği halde sırf gerçeği çarpıtma ve büyüklenmelerinden dolayı bile bile inkâra saptılar. Ama bir bak ki o bozguncuların sonu nasıl oldu!

15. Andolsun! Biz Davud’a ve Süleyman’a ilim verdik. Onlar da: “Bizi mü’min kullarından birçoğuna (bazı özelliklerle) farklı kılan Allah’a hamd olsun” dediler.

Hz. Davud ve Hz. Süleyman’ın “mü’min kullara farklı kılınma” ifadesi hem hükümdar ve hem de peygamber olan Hz. Davut ve Hz. Süleyman’ın kendilerine verilen hususi bazı özellikleri işaret etmektedir. Mesela, Hz. Davud’a geniş bir hükümdarlığın yanında ilim ve hikmetin verilmesi, onun için demirin yumuşatılması yani demiri işlemenin öğretilmesi (Sebe, 34/10-11), Demiri işleyip zırh yapması (Enbiya, 21/80) gibi farklı özellikleri vardı. Hz. Süleyman’ın da başta cinlere hükmetmesi, aşağıdaki ayetlerde de görüleceği gibi kuşlarla anlaşma mantığını kavraması ve cinlerden, kuşlardan ve insanlardan oluşan büyük bir ordu kurması, rüzgârı kullanması gibi birçok farklı özelliği vardı. Baba oğul olan Hz. Davut ve Hz. Süleyman burada sadece birkaçını saydığımız bazı özellikleriyle diğer mü’minlerden farklıydı.

16. Süleyman, Davud’un yerine geçince dedi ki: “Ey insanlar! Bize kuşlarla anlaşma mantığı kavratıldı ve her şey bolca verildi, kuşku yok ki, bu apaçık bir lütuftur.”

17. Ve Süleyman’ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan orduları onun önünde toplandı ve hep birlikte saflar halinde yürüyüşe geçtiler.

18. Nihayet karıncaların bulunduğu vadiye geldiklerinde, (dişi) bir karınca: “Ey karıncalar! Hemen yuvalarınıza girin ki Süleyman ve ordusu, farkında olmadan sizi ezip geçmesin!” diye bağırdı.

19. Süleyman, karıncanın sesini duyunca gülümseyerek dedi ki: “Ya Rabbi gerek bana ve gerekse ana babama bağışladığın nimetlere olanca gücümle şükretmemi ve hoşnut olacağın iyi işler yapmamı nasip eyle! Rahmetinle beni iyi kullarının arasına kat!”

20. Süleyman, ordusunun kuşlardan oluşan birliğini denetlerken dedi ki: “Hüdhüd’ü niçin göremiyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?”

21. “Geçerli bir mazeret ortaya koymadığı takdirde, onu şiddetli bir şekilde cezalandıracağım yahut boynunu keseceğim.”

22. (Hüdhüd) çok geçmeden çıkageldi ve dedi ki: “Senin bilmediğin bir şeyi öğrendim, sana Sebe’den çok önemli bir haber getirdim.”

"Sebe", Güney Arabistan'da Yemen'de milattan önce 11. yüzyılda kurulmuş olan büyük uygarlıklardan birisidir. Belkıs tarafından yönetilen ve Hz. Süleyman'a iltihak eden bir devlettir. Sebe halkı ise, Yemen'de yaşamış, dedelerinin ismiyle anılan bir kabiledir. Sebeliler, tarihte medeni bir kavim olarak bilinmişlerdir. Sebe hükümdarlarının yazıtlarında "onarma", "vakfetme", "inşa etme" gibi kelimeler ağırlıktadır. Bu kavmin en önemli eserlerinden biri Yemen'de bulunan Marib Barajı'dır.

23. "Ben, o yörenin halkını yöneten bir kadınla karşılaştım. Kendisine her şey bolca verilmiş, görkemli bir tahtı var."

24. "Onu da halkını da Allah'ı bırakıp güneşe tapınırken gördüm. Anlaşılan, şeytan onlara bu yaptıklarını güzel gösterip kendilerini yoldan çıkarmış. Onlar da bu yüzden doğru yolu bulamıyorlar."

25. "(Şeytanın amacı) onları, göklerde ve yerde gizli bulunan şeyleri meydana çıkaran, (nefislerinin) gerek saklı tuttukları ve gerekse açığa vurdukları tüm duygularını bilen Allah'a secde etmelerini engellemektir."

26. "O Allah ki, kendisinden başka hiçbir ilah yoktur, O en yüce hükümranlığın, arşın Rabbidir."

27. (Süleyman, Hüdhüd'e) şöyle dedi: "Doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın, göreceğiz! (derhal yazdığı mektubu Hüdhüd'e verip):"

28. "Al bu mektubumu onlara götür; sonra bir kenara çekilip onları kendi hallerine bırak ve bak bakalım, (kendi aralarında ne konuşacaklar ve) nasıl bir sonuca varacaklar?"

29. (Hüdhüd 'ün götürdüğü mektubu alan Sebe kraliçesi) dedi ki; "Ey devletin ileri gelenleri, bana çok önemli bir mektup bırakıldı."

30. Mektup, Süleyman'dan geliyor ve Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlıyor.

31. İçinde "Bana karşı büyüklük taslamayınız, boyun eğerek huzuruma geliniz." diye yazıyor.

32. "Ey ileri gelenler! Durumum hakkında bana görüş bildirin. Sizler yanımda bulunmadıkça (ve kararımı onaylamadıkça) hiçbir işe kesin olarak karar vermem (dedi)."

33. (Sebeliler) dediler ki: "Biz güçlü kimseleriz ve zorlu savaşçılarız. Emir senindir (istersen Süleyman'ın ordusunun karşısına çıkar, savaşın hakkını veririz). Ama yine de emir senindir (düşün taşın ve kararını bize bildir)!"

34. (Kraliçe Belkıs) şöyle dedi: "Krallar bir memlekete girdi mi, orayı harap ederler ve halkının ileri gelenlerini zelil hâle getirirler. İşte onlar böyle yaparlar!

"Kralların memlekete girmesi", ister istila yoluyla olsun ister ülke içinde elde edilen politik gücün marifetiyle olsun, zora başvurarak yönetimi ele geçiren ve halka baskı uygulayan her türlü despot ve zorbayı ifade ediyor. "Halkının ileri gelenlerini zelil hâle getirirler" ifadesi de zorbalığı doğrulayan bir söylemdir.

35. (Bu yüzden meseleyi barış yoluyla çözmek için) ben onlara bir hediye gönderip, elçilerinin getirecekleri cevabı bekleyeceğim!"

36. (Kraliçenin elçisi hediyelerle) gelince Süleyman (ona) dedi ki: "Beni mal ile mi kandıracaksınız? (Şunu iyi bilin ki,) Allah'ın bana bağışladığı ayrıcalıklar size verdiği (gelip geçici dünyalık zenginli)klerden daha üstündür. Siz bu hediyenizle övünebilirsiniz?

37. Sen (getirdiğin bu hediyeleri de al ve) onlara dön! (Ve onlara de ki; taşkınlıklarına devam ederlerse) Andolsun, Biz onların üzerlerine karşı koyamayacakları ordularla yürüyeceğiz ve hepsini aşağılık ve perişan bir hâlde oradan sürüp çıkaracağız!"

Hz. Süleyman'ın kudretini ve kararlı tutumunu gören elçi ülkesine dönüp durumu kraliçe Belkıs'a bildirdi ve "böylesine kararlı bir hükümdarla ve güçlü ordusuyla karşı karşıya gelmenin kendileri için büyük bir hezimet olacağını" söyledi. Bunun üzerine Kraliçe Hz. Süleyman'ın isteklerini görüşmek üzere Kudüs'e geleceğini bildirdi.

38. Süleyman: "Ey ileri gelenler! Onlar bana teslim olmadan önce hanginiz bana onun tahtını getirebilir?" dedi.

39. Cinlerin elebaşlarından bir ifrit (kuvvetli bir cin): "Sen şu oturduğun yerden kalkmadan önce o tahtı sana getiririm. Hem bu işi başaracak gücüm var ve hem de bu konuda güvenilir bir kişiyim (bana inanabilirsin)" dedi.

40. Kendisine vahiy ile bilgi verilen kimse (Süleyman, demek sen o tahtı ben yerimden kalkmadan bana getirebilirsin öyle mi?): "Gözünü açıp kapamadan o tahtı sana getireyim" dedi. (Süleyman daha sözünü bitirmeden) tahtı önünde kurulu bir biçimde görünce: "Bu, şükür mü edeceğim yoksa nankörce mi davranacağım diye beni sınavdan geçirmek isteyen Rabbimin bana yönelik bir lütfudur. Kim şükrederse kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de bilsin ki, yüce Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ve bağışı karşılıksızdır" dedi.

Hz. Süleyman'ın yaşadığı Filistin ile Sebe/Yemen arasındaki mesafe yaklaşık iki bin kilometredir. Allah bir mucize olarak kraliçenin tahtını o uzak mesafeden getirme imkânını ona lütfetmiştir. Kim olduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmayan vahiy ile bilgilendirilen bir zat, bugünün ses ve görüntü naklinin çok ötesinde bir hızla göz açıp kapayıncaya kadar tahtı getirmiştir.

Vahiy ile bilgilendirilen kişinin, kim olduğu hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Hz. Cebrail, Hz. Süleyman'ın Veziri olan Asaf b. Berhiya, ya da Hz. Süleyman'ın emrine verilmiş herhangi bir cin ya da melek olabileceği söylenmektedir.

41. (Süleyman, yanındakilere dönerek:) "Tahtı kraliçenin tanımayacağı şekilde değiştirin! Bakalım doğru yolu bulacak mı? Yoksa doğru yolu bulamayan kimselerden mi olacak?" dedi.

Ayette, "doğru yolu bulmak" anlamına gelen "tehtedî" kelimesinin kullanılması manidardır. Çünkü Belkıs için esas olan tahtını tanıyıp tanıyamayacağıdır. Buradaki anlatımdan anlıyoruz ki; Belkıs tedrici bir şekilde hidayete doğru yol almaktadır. Yani tahtını tanıdıktan ve olup bitenleri gördükten sonra hidayete erecektir.

42. (Kraliçe) gelince kendisine: "Bu senin tahtın mıdır?" diye soruldu. O da dedi ki; "Sanki odur. Zaten bu mucizeden önce bize bilgi verilmişti ve biz senin çağrına boyun eğmeye hazırlanmıştık."

43. (Bundan önce) onu (Kraliçeyi) Allah'tan başka tapmakta olduğu şeyler (Müslüman olmaktan) alıkoymuştu. Çünkü o da inkârcı toplumun bir üyesiydi.

44. Ona: "köşke gir" denildi. Köşkü görünce onu(n zeminini) derin bir su sandı ve eteklerini topladı. Süleyman, ona: "Bu, (zemini) billurdan döşenmiş bir köşktür" dedi. Belkıs: "Ey Rabbim!

(Senden başkasına kulluk etmekle) ben kendime zulmettim. Şimdi ise Süleyman ile birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum!" dedi.

45. Andolsun ki, biz, "Yalnız Allah'a kulluk edin (ve O'nun belirlediği ilkeler doğrultusunda hayatınızı düzenleyin!" desin) diye Semûd kavmine, soydaşları Salih'i resul olarak göndermiştik. Buna rağmen, onlar kısa sürede birbiriyle çekişen (inanan ve inanmayan) iki grup olmuşlar.

Bkz. 7/73-77, 11/61-68, 26/141-159

46. (Salih, onlara) dedi ki: "Ey kavmim! Niçin iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorsunuz? Merhamet edilmeniz için Allah'tan bağışlanma dileseniz ya!"

47. (Onlar Ey Salih!) "Sen ve beraberindeki (mü'min)ler yüzünden uğursuzluğa uğradık." dediler. (Salih ise:) "Sizin uğursuzluğunuzun sebebi Allah tarafından bilinmektedir. Aslında siz (başınıza gelenlerle) imtihan edilmekte olan bir kavimsiniz" dedi.

Bkz. 4/78, 7/131, 36/19

48. O şehirde (insanlar arasında) dokuz çete vardı ki, bunlar iyiliğe hiç yanaşmaz, ülkede bozgunculuk ve fesat çıkarıp dururlardı.

Zulüm düzenini sürdürmek ve halkı sömürmek üzere fikren ve fiilen iş birliği yapan servet ve iktidar sahibi, şehir eşkıyası da denebilecek bu dokuz kişi ya da çete ile ilgili herhangi kesin bir bilgi yoktur.

49. Aralarında Allah adına yemin ederek (gizlice) şöyle dediler: "Ona (Salih'e) ve yakınlarına geceleyin baskın yapıp (öldürelim), sonra da (intikamını almak isteyen) akrabalarına: 'Biz onun ve yakınlarının öldürülmesine karışmadık. (Bu konuda bize inanın, zira) biz kesinlikle doğru söyleyenleriz' deriz."

Semud toplumu, Allah'ın peygamberini ve o peygamberin yakınlarını öldürmek için Allah adına yemin ediyor. Bu da gösteriyor ki; bu insanlar Allah kavramıyla tanışıktır, ama bu kavram aşırı kibir ve küstahça eğilimlerle iyice örtülmüş ve manevî değerini bütünüyle yitirmiştir. Aşağıdaki ayetlerde görüldüğü gibi kurdukları tuzaklardan dolayı adına yemin ettikleri Allah tarafından yerle bir ediliyorlar. Demek ki Allah'a inanıyorum demek yetmiyor, O'nun resulüne ve ona gönderilen kitaba inanmak ve o kitapta Allah'ın belirlediği ilkeler doğrultusunda yaşamak gerekiyor.

50. Onlar (böyle) bir tuzak kurdular. Farkında değillerken biz de (kendilerini helak edecek) bir tuzak kurduk.

Yani "onların Hz. Salih ve yakınlarına kurduklarını zannettikleri tuzaklarını, kendi helâklerinin sebebi kıldık. Böylelikle farkında olmadan onlar, kendi sonlarını hazırlamış oldular."

51. Ve sonra, bak onların kurduğu bütün tuzakların sonu ne oldu? Onları ve kavimlerini topluca yerle bir ettik.

52. İşte onların yaşadığı evler, işledikleri haksızlıklardan ötürü (şimdi) bomboş! Bu (olayda), ibret anlamak isteyen bir toplum için mutlaka bir ders vardır.

53. (Öğretilerimize yürekten) inanan ve (inandıklarının gereklerini yerine getirerek) Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle hayatlarına devam eden erdemli kimseleri ise kurtardık.

54. Lût'u da (Sodom halkına resul olarak gönderdik.) Hani o, kavmine şöyle demişti: "Göz göre göre, (insanın yapısına ve yaratılışına aykırı olan) o çirkin işi mi yapıyorsunuz?"

55. “Siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere mi varıyorsunuz? Doğrusu siz ne yaptığını bilmez bir toplumsunuz!”

Bkz. 26/165-166, 29/28-30

56. Bunun üzerine kavminin cevabı ancak şöyle demek olmuştu: “Lût’un ailesini (kendisiyle beraber inananları) memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar (bizden uzak durup) temiz kalmak isteyen insanlarmış (!)”

57. Biz de onu ve ehlini (kendisiyle beraber inananları) kurtardık, yalnız karısının geride kalarak azaba uğrayanlardan olmasını takdir ettik.

58. Onların üzerine (taş gibi) bir yağmur yağdırdık. Uyarıldığı halde yola gelmeyenler üzerine inen yağmur da ne kötüdür!

Bkz. 26/161-173

59. (Ey Resul!) De ki: “Allah’a hamd olsun ve seçip beğendiği kullarına da selam olsun. Allah mı daha iyidir, yoksa onların Allah’a ortak koştukları şeyler mi?”

“Allah mı daha iyidir, yoksa onların Allah’a ortak koştukları şeyler mi?” Bu ifadeyle, sadece ilahlaştırılan canlı-cansız varlıklara, değil, aynı zamanda, âdet ve geleneklerin dinî bir kutsallık kazandırdığı toplumsal ve ahlakî değerlere de işaret edilmektedir.

60. (Allah’a ortak koştukları şeyler mi daha iyidir) yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indiren (Allah) mı? Biz o su sayesinde, bir tek ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmeyeceği alımlı bahçeler bitirdik. Allah’ın yanı sıra başka bir ilah mı var? Hayır, (böyle bir iddiada bulunan) onlar sapıklıkta devam eden bir toplumdur!

61. (Allah’a ortak koştukları şeyler mi daha iyidir) yoksa yeryüzünü dengeli bir yaşama alanı yapan, kara parçaları üzerinde nehirler akıtan, yeryüzünde köklü dağlar yükselten ve farklı yoğunluktaki iki deniz arasına set koyan (Allah) mı? Allah ile birlikte başka bir ilâh mı var? Hayır, onların çoğu (bu gerçekleri bilmedikleri için ne söylediklerini de) bilmiyorlar!

Bkz. 16/14, 25/53, 35/12, 55/19-20

62. (Allah’a ortak koştuklarınız şeyler mi daha iyidir) yoksa sıkıntıya düşene, kendisine yalvardığı takdirde cevap vererek sıkıntısını gideren ve sizi kuşaklar halinde yeryüzüne egemen kılan (Allah) mı? Allah’ın yanı sıra başka bir ilah mı var? Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!

Bkz. 2/30, 6/133, 165, 16/53, 17/67

63. (Allah’a ortak koştuklarınız şeyler mi daha iyidir) yahut karanın ve denizin karanlıklarında size yolunuzu gösteren ve (yağmur) rahmetinin önünden rüzgârları bir müjdeci olarak gönderen (Allah) mı? Allah ile birlikte başka bir ilâh mı var? Allah, onların ortak koştuklarından yücedir.

64. (Allah’a ortak koştukları şeyler mi daha iyidir) yoksa canlıları ilk kez yaratan ve ölüleri yeniden diriltecek olan, gökten ve yerden size besin kaynakları sağlayan (Allah) mı? Allah’ın yanı sıra başka bir ilah mı var? De ki: “Eğer doğru söylüyorsanız, delilinizi açıkça koyun ortaya!”

Bkz. 17/56,18/51, 34/22

65. (Onlara) de ki: “Göklerde ve yerde olan hiç kimse, yaratılmışların duyu ve tasavvur alanı dışında kalan gerçekleri bilemez. (Bütün bunları bilen ancak) Allah’tır. Onlar (ne zaman öleceklerini bilemedikleri gibi) öldükten sonra ne zaman diriltileceklerini de bilemezler.”

66. Ahiret hakkında bilgi (resuller aracılığı ile) onlara peş peşe gelmiştir. Fakat onlar bu konuda şüphe içindedirler. Daha doğrusu onlar ahiretten yana kördürler.

Bkz. 6/59, 7/187, 31/34

67. İnkârcılar dediler ki: “Sahi, biz ve atalarımız, toprak olduktan sonra, gerçekten (diriltilip) çıkarılacak mıyız?”

68. “Andolsun, bize ve atalarımıza bu vaad önceden de yapılmıştı. Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir.”

69. (Onlara) de ki: “Yeryüzünde (yaptıkları yüzünden helâk edilen medeniyetlerin yerle bir olmuş harabeleri) dolaşın ve suçluların sonunun nasıl olduğuna bir görün!”

70. (Ey Resul!) Onlar için (inanmıyorlar ve çirkin davranışlar sergiliyorlar diye) üzme kendini! İleri sürdükleri asılsız iddialardan ötürü de canını sıkma (sen sadece üzerine düşen tebliğ görevini yap)!

71. (İnkârcılar:) “Eğer doğru söyleyen (kimseler) iseniz, bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.

72. Onlara de ki: “Acele gelmesini istediğiniz (azab)ın bir kısmı belki de başınıza gelmek üzeredir.”

Acele gelmesini istedikleri azabın bir kısmı Bedir’de başlarına gelmiştir. Bu ayetten anlıyoruz ki; yapılan kötülüklerin karşılığı sadece ahirette değil dünya da gerçekleşecektir. İşin ahiret boyutu Allah’la alakalıdır. O’nun cezası ne kadardır, neye göre ve nasıl takdir edilecektir ona O karar verecektir. Allah’ın koyduğu kanunlar doğrultusunda zalim zulmünün bedelini ödemeden ölmeyecek. İnsanlar yaptıkları kötülükleri yaşamadan hayatları son bulmayacak. Alay eden alay edilmeden, hor gören hor görülmeden, küçümseyen küçümsenmeden, zarar veren zarar görmeden, fitne çıkaran fitneye kurban olmadan, iftira atan iftiraya uğramadan, haksızlık yapan haksızlığı yaşamadan ölüm gerçekleşmeyecek.

73. Doğrusu senin Rabbin, insanlara karşı büyük lütuf sahibidir. Fakat insanların çoğu O’na şükretmezler.

Allah’ın en büyük lütfu insanların bozulan fıtratlarını düzeltmek için onlara peygamber ve kitap göndermesidir. Peygambere ve kitaba rağmen insanların kötülüğe devam ettikten sonra onların tevbe etmelerine ve doğru yola dönmelerine fırsat tanıyarak azabı geciktirmesi ve tekrar tekrar ayetler göndermesi de ayrı bir lütuftur. Allah, büyük lütuf ve ihsan sahibidir.” (Ali İmran, 3/74), “Allah, kullarına çok lütufkârdır…” (Şûra, 42/19).

74. Ve şüphesiz, senin Rabbin, onların gönüllerinde gizli tuttuklarını da açığa vurduklarını da kesin olarak bilmektedir.

75. Gökte ve yerde saklı-gizli hiçbir şey yoktur ki, kâinatın kayıt sicilinde, (Allah’ın) kanunlar ve ilkeler kitabında Levh-i Mahfuz’da (bilgi işlem merkezinde) yazılı olmasın.

76. Kuşku yok ki, bu Kur’an, İsrailoğullarına hakkında anlaşmazlığa düştükleri konuların çoğunu açıkça anlatmaktadır.

77. Muhakkak ki o (Kur'an), inananlar (ve inanmak isteyenler) için gerçek bir yol gösterici ve bir rahmettir.

78. Şüphesiz senin Rabbin, onların arasında hükmünü verecektir. O, mutlak güç sahibidir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

79. Öyleyse, (yalnızca) Allah'a güven! Çünkü inandığın şey, doğruluğu besbelli gerçeğin ta kendisidir.

80. Bilmiş ol ki sen, ölülere işittiremezsin, arkasını dönüp kaçmakta olan sağırlara da daveti duyuramazsın.

Onların umursamazlıkları ölülerin duyması gibidir. Ölüye ne kadar anlatmaya çalışsan da işittiremezsin. Hem dönüp kaçan hem de sağır olana zaten duyuramazsın. Bu ayetin muhatapları sadece inkârcılar değil aynı zamanda Müslüman olduğunu söylese de Kur'an'ı umursamayanlar, onun mesajına sağır kesilenler ve sırtını dönüp gidenlerdir.

Bu ayette ayrıca kabre konan ölüye, sözde sorgu meleklerine vereceği cevabı öğretmek veya anımsatmak yani bir çeşit kopya vermek (telkin yapmak) isteyenlere de bir mesaj vardır. "Ey telkin yapan imam efendi! Kişi ölmeden neredeydin? Tebliğ vazifeni o kişi hayattayken yapman gerekmez miydi? Şimdi hangi yüzle Kur'an "sen ölüye duyuramazsın" demesine rağmen ona duyurmaya çalışıyorsun, kopya veriyorsun? Üstelik kopyayı bilmediği bir dilde veriyorsun. Bu saçmalığı daha ne kadar devam ettireceksin? Bir insana hayattayken anlayıp uygulamadığı şeyler öldükten sonra kelime tekrarı ile üstelik işitmediği halde nasıl fayda verebilir?

81. Sen (Hakkı görmek istemeyen) körleri de sapıklıklarından kurtarıp doğru yola iletemezsin. Sen ancak ayetlerimize inanan ve Rablerine boyun eğmiş Müslümanlara söz dinletebilirsin. Bkz. 7/179, 35/22

82. Ve (Kıyamet hakkında) onlara verilen söz gerçekleştiği zaman, onların karşısına yerden, kendilerine insanların mesajlarımıza gerçek bir imanla inanmadığını söyleyen bir yaratık çıkaracağız.

"Dâbbe" sözcüğü "hareket eden, debelenen, yeryüzünde yürüyen" demektir. Daha çok haşere türünden canlılar için kullanılan bu kelime dört ayaklı hayvanlar ve insanlar için de kullanılır. Bu âyette "dâbbe" kelimesi müteşabih bir kavramdır. "Dâbbeten mine-l-ardi", "yerden çıkan canlı" demektir. Burada esas üzerinde durulması gereken husus âyette de belirtildiği gibi "dâbbe"nin insanlara, "Allah'ın mesajlarına gerçekten iman etmediklerini" söylemesi ve onları uyarıp hakka davet etmesidir. Konuşma özelliğinden dolayı buradaki "dâbbe" nin insan olacağı söylenmiş olsa da mesajın illa da dille konuşarak verilmesi gerekmez. Yaşadığımız gezegendeki olağanüstü bir durumla da olabilir. Örneğin (Allah korusun!) Firavun ve kavmini istila eden bit, çekirge ve kurbağa felâketi gibi, Ebrehe ve ordusunu helâk eden kuşlar gibi insanların akıllarını başlarına getirebilecek herhangi doğal bir felâket de olabilir.

83. O büyük (buluşma ve duruşma) günü, her ümmetten ayetlerimizi yalanlayan birer zümre toplarız, onlar bir araya getirilip (hesap yerine) sevk edilirler.

84. Nihayet hesap yerine geldiklerinde (Allah şöyle) buyurur: "(Doğru düşünce ve) bilgi yoluyla üstesinden gelemeyince tutup mesajlarımızı yalanlamaya kalktınız, öyle mi? Yoksa yaptığınız, başka neydi ki?"

85. Zalimliklerinden dolayı hak ettikleri o (azap) sözü onlar üzerine kesinleşmiştir. Bu yüzden artık onlar konuşamazlar.

86. Geceyi dinlenesiniz diye karanlık ve gündüzü de çalışasınız diye aydınlık olarak yarattığımızı onlar görmüyorlar mı? İşte bunda, inanan (ve inanmak isteyen) bir toplum için elbette alınacak dersler vardır.

87. (Diriliş için) Sur'a (ikinci kez) üflendiği gün, Allah'ın dilediği (mü'min) kimseler dışında göklerde ve yerde bulunan herkes dehşete kapılır ve her biri boyun eğerek O'nun huzuruna gelir.

88. Sen dağları görünce onların yerlerinden hiç kımıldamadığını sanırsın. Oysa onlar bulutlar gibi hareket ederler (dünya ile beraber dönerler). Bu her şeyi özenerek yaratan Allah'ın ustalığıdır. Hiç kuşkusuz O, yaptığınız her şeyden haberdardır.

"Dağların bulutlar gibi hareket ettiği" ifadesi, dünyanın kendi ekseni etrafında döndüğünü anlatmaktadır. Kur'an'da, Nahl suresi 15. ayette "Sizi sarsmasın diye yeryüzünde sağlam dağlar yarattık", Nebe suresi 7. ayette "dağları birer kazık yaptık", Enbiya suresi 31. ayette "sabit dağlar yarattık" şeklinde dağların yerlerinde durduğunu anlatan ayetler bulunmaktadır. Dağların yerlerinde sabit olduğu açıkça anlatılırken, bu ayette "hareket ettikleri" ifade ediliyorsa, demek dağların bağlı bulunduğu dünya dönüyor ve hareket ediyor ki onlar da dünya ile beraber dönüyor ve hareket ediyor. Dünyanın döndüğüne işaret eden bu ayet aynı zamanda Kur'an'ın bilimsel mucizelerinden biridir.

89. Kim (Allah'ın huzuruna, ahiret yurduna) iyilikle gelirse karşılığında daha iyisini alır. Böyleleri o günün dehşetine karşı emniyet içindedirler.

Bkz. 4/40, 6/160, 28/84

90. Kim de (Allah'ın huzuruna, ahiret yurduna) kötülükle gelirse, (onlar) yüzleri üstüne ateşe atılırlar. (Onlara:) "Yaptıklarınızdan başkasıyla mı cezalandırılacaktınız?" (denir).

91-92. (Ey Muhammed de ki:) "Bana sırf bu şehrin Rabbine kulluk etmem emredildi. O bu şehri dokunulmaz kıldı. Her şey O'nundur. Yine bana, Müslümanlardan olmam ve Kur'an'ı okumam emredildi." Artık kim doğru yola girerse yalnız kendisi için girer. Kim de doğru yoldan saparsa (yine kendi aleyhine sapar). De ki: "Ben sadece uyarıcılardan biriyim."

93. Ve yine de ki: "Hamd olsun Allah'a! O size ayetlerini gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız. Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir!"

28- **KASAS SÛRESİ**

Kasas suresi Mekke döneminde inmiş olup 88 ayettir. 85. ayetin, Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicreti sırasında Cuhfe denen bir yerde nazil olduğu söylenmektedir. Sure adını 25. ayette geçen ve "Kıssalar (ibretlik hikâyeler)" anlamına gelen "Kasas" kelimesinden almıştır.

Sûrede, Kur'an'da anlatılan kıssaların anlatım amacına paralel olarak bazı önemli uyarılara ve öğütlere yer verilmektedir. Firavun'un gücü ve iktidarı karşısında Hz. Musa ve doğru yol temsilcilerinin inanmaları ve gayret göstermeleri halinde başarıya ulaşacakları anlatılmaktadır. Hz. Mûsâ ile Hz. Muhammed'in tebliğleri arasındaki ortak noktaya dikkat çekilen sûrede Hz. Mûsâ ile Firavun arasında meydana gelen çatışmanın benzerinin Hz. Peygamber ile Mekke müşrikleri arasında cereyan ettiğine temas edilmektedir. Dünya hayatının geçiciliğine vurgu yapılan sûrede kıyamet gününün bazı sahneleri tasvir edilmekte ve Allah'ın varlığıyla ilgili kevnî delillere yer verilmektedir. Sûrede ayrıca Hz. Mûsâ'nın kavminden olup büyük bir servete sahip olan Kârun'un zenginliğine güvenerek böbürlendiği ve sonunda servetiyle birlikte yerin dibine geçirildiği anlatılmaktadır. Dünya malının geçiciliğine vurgu yapılan sûrede Allah'ın vereceği mükâfatın dünya malından daha değerli olduğu bildirilmektedir. Yine sûrede iyilik yapanlara yaptıklarının daha güzeliyle karşılık verileceği, kötülük yapanların da işlediklerinin dengiyle cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Tâ, Sîn, Mîm. Bu harflerle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Bunlar, (barışın, huzurun ve kurtuluşun yollarını gösteren,) gerçeği bütün açıklığıyla ortaya koyan ilahi kitabın ayetleridir.

3. (Ey Resul!) İman edecek bir topluma aktarman için Musa ile Firavun'un arasında geçen olayların bir kısmını sana gerçek olarak anlatacağız.

4. Doğrusu Firavun, o yerde (Mısır'da) büyüklük taslayarak zorbalığa kalkmıştı. (Saltanatını sürdürebilmek için) halkını çeşitli sınıflara bölmüştü. Onlardan bir topluluğu (İsrailoğullarını) zayıflatıyor, oğullarını kesiyor, kızlarını sağ bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardan biriydi.

Bkz. 2/49, 7/141

Firavun'un yok etmek istediği topluluk İsrailoğullarıydı. Çünkü bir kâhin, Firavun'a Yakup'un oğullarından (İsrailoğullarından) bir erkek çocuğun peygamber olacağını ve onun eliyle saltanatının yıkılacağını söylemişti. Bunun için de Firavun kadın-erkek bütün casus ve ispiyoncularına İsrailoğullarının kadınlarını dikkatle izlemelerini, hamile kalmaları halinde doğumlarını takip etmelerini ve doğan çocuklar erkek olduğu takdirde öldürülmelerini emretmişti.

5. Biz de istiyorduk ki o yerde zayıf düşürül(mek isten)enlere ihsanda bulunalım, onları (hayır hizmetinde) önderler yapalım, onları (diğerlerinin yerine) mirasçı kılalım.

Bkz. 2/59

6. Ve onları güvenlik içinde iktidar sahipleri olarak yeryüzünde yerleştirelim. Firavunu, (veziri) Hâmân'ı ve onların ordularını da onların (İsrailoğullarının) eliyle korktukları şeye uğratalım (saltanatlarını onların elinden alalım).

Bkz. 7/137, 26/59, 29/39, 40/24

7. Musa'nın annesine: "Çocuğu emzir. Başına bir şey gelmesinden korkuyorsan (bir sandık içinde) suya (Nil'e) bırak! Korkma ve (ayrı kalmana) üzülme! Çünkü biz onu tekrar sana kavuşturacağız ve onu peygamberlerden biri yapacağız!" diye (ilham yoluyla) bildirdik.

Bkz. 20/38-39

"Evheyna" kelimesi, "ona vahyettik, değil de ona "ilham ettik/bildirdik" anlamı taşır. Çünkü İslami Istılahta vahiy, sadece peygamberlere has bir keyfiyet içerir. "Vahiy" terimiyle anlatılan "İlham" ise; insanın kalbine gelen ilham, meleklere yapılan ilham, hatta arıya yapılan ilham gibi daha umumi bir karakter taşır. İlham, Allah'ın iyilik telkin eden bilgileri, mana ve fikirleri insanın kalbine ulaştırmasıdır. İnsan kalbine bazı bilgilerin ilham edilmesi mümkündür ancak ilhama dayalı bilgiler kontrolü mümkün olmayan sübjektif bir nitelik taşıdığı için bunlar dini konularda delil olarak kullanılmaz. Kur'an'da "ilham" kelimesi sadece Şems 91/8. ayetinde geçer.

8. Nihayet (annesi Musa'yı Nil Nehri'ne bırakınca) Firavun ailesi kendilerine düşman ve dert kaynağı olacak olan o çocuğu bulup aldı. Şüphesiz Firavun, (veziri) Hâmân ve onların askerleri (kendileri için) hata yapıyorlardı.

9. Firavun 'un (kendisinden çocuğu olmayan) karısı (sandıkta bir çocuk olduğunu görünce kocasına) şöyle dedi: "Bana da sana da göz aydınlığı (bir çocuk)! Sakın onu öldürmeyin! Belki bize faydası dokunur, ya da onu evlat ediniriz." Hâlbuki onlar (işin sonunun) farkında değillerdi.

10. Musa'nın annesi, gönlü bomboş (olarak) sabaha kadar oğlunu düşündü. Eğer biz, vaadimize inananlardan olması için kalbini (sabırla) iyice pekiştirmemiş olsaydık, (saraya alınan çocuğun) kendi oğlu olduğunu açığa vuracaktı.

11. (Annesi, Musa'nın) ablasına: "Onun izini takip et!" diye talimat verdi. O da kimse farkına varmadan uzaktan (kardeşi) Musa'yı gözetledi.

12. Biz, (Musa'nın annesi gelmeden) onun, diğer sütannelerin sütünü emmemesini sağladık. (Musa'nın ablası onların yanına gelerek:) "Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?" dedi.

Mûsâ acıktığı için sürekli ağlıyor, fakat kendisini emzirmeye çalışan annesinden başkalarının sütünü kabul etmiyordu. Bu fırsatı çok iyi değerlendiren Mûsâ'nın ablası, ayette de ifade edildiği gibi annesini göstererek Allah'ın yardımıyla bebek Musa ile annesini buluşturuyordu.

13. (Böylece) onu annesine kavuşturduk ki gözü aydın olsun, tasalanmasın ve Allah'ın vadinin gerçek olduğunu, fakat insanların çoğunun bunu anlamadığını öğrensin.

14. Derken, (Musa) erginlik çağına ulaşıp (zihnen) iyice olgunlaşınca, kendisine güçlü bir muhakeme yeteneği ve ilim verdik. İyiliğe yatkın olanları işte böyle mükâfatlandırırız!

15. Musa, halkının haberi olmadığı bir sırada şehre girdi ve iki adamı kavga eder buldu. Biri kendi tarafından, (İsrailoğullarından) diğeri de düşman tarafından (Mısırlı bir Kipti) idi. Kendi tarafından olan adam, düşmana karşı Musa'dan yardım istedi. Musa da ona (düşman tarafından olana) bir yumruk vurdu, derken adam öldü. Musa: "Bu (olsa olsa) şeytanın işindendir. Şüphesiz ki o apaçık saptırıcı bir düşmandır" dedi.

Bkz. 20/40, 26/20-22

Hz. Musa, Firavunun görkemli sarayında Allah'ın takdiri ve planı doğrultusunda annesinin sütüyle yetişip büyüdü. Olgunluk çağına geldiği zaman kasıtlı olmaksızın Firavunun adamlarından Mısırlı bir kiptiyi öldürdü. Mısır'dan kaçmak zorunda kalan Hz. Musa, Sina çölünü aşarak Medyen şehrine geldi. Burada yaşayan Hz. Şuayb'ın kızlarından birisiyle evlendi. 28 yaşındayken kendisine peygamberlik vazifesi verildi. Hz. Musa, Firavun ve ordusunu İslam'a davet etmek için Mısır'a geri döndü.

16. (Musa:) "Rabbim! Şüphesiz ben nefsime zulmettim. Beni affet!" diye dua etti. Allah da onu affetti. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Hz. Musa haklı haksız bakmaksızın kendi soyundan olan kişinin tarafında yer almakla yani haklıya karşı haksızı savunmakla yanlış yapmıştır. Bir sonraki ayetten de Musa'nın yanında yer aldığı kişinin suçlu olduğunu anlıyoruz. Zira suçludan yana taraf tutmak ve suçluya yardımcı olmak da suçtur. Onun için Hz. Musa pişmanlık duyarak Allah'tan af talebinde bulunuyor.

17. (Musa:) "Rabbim! Bana verdiğin nimetlerin hakkı için, (kim olursa olsun) bir daha suçlulara asla yardımcı olmayacağım!" dedi.

18. (Musa) şehirde korku içinde etrafı gözetleyerek sabahladı. Bir de baktı ki dün kendisinden yardım isteyen adam, (başka bir Kipti 'ye karşı) yine kendisinden yardım istiyor. Musa ona: "Belli ki, sen (ona buna sataşan problem) bir azgınsın!" dedi.

19. (Musa, kavga edenleri ayırmak için) ikisinin de düşmanı olan adamı yakalamak isteyince adam: "Ey Musa! Dün birini öldürdüğün gibi, beni de öldürmek mi istiyorsun. (Demek) sen ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun, arabuluculardan olmak istemiyorsun!" dedi.

Buradan anlaşılıyor ki Musa'nın Firavun'un sarayında büyümesi pek bir işe yaramamış. Saraya bebek yaşta girmiş olsa da zaten köleleştirilmiş bir toplumdan geliyordu, o halde iyi bir terbiye alması için bir başka yerde eğitimden geçmesi gerekiyordu. İşte bunun için Firavun'un etki ve hakimiyet alanı dışında kalan Medyen'e gidiyor ve orada Hz. Şuayb'ın yanında uzun zaman kalıyor.

20. (O sırada) Şehrin en ileri gelenlerinden biri koşarak geldi: "Ey Musa! İleri gelenler seni öldürmek için aralarında senin durumunu görüşüyorlar. Şehirden hemen çık! Şüphesiz ben senin iyiliğini isteyenlerdenim!" dedi.

21. (Bunun üzerine Musa) korku içinde etrafı gözetleyerek şehirden çıktı ve: "Rabbim! Beni zalimler topluluğundan kurtar!" diye dua etti.

22. (Musa şehirden çıkıp) Medyen'e doğru yöneldiğinde: "Umarım Rabbim bana doğru yolu gösterir!" dedi.

'Medyen" Hz. Musa ve Şuayb'ın hayat hikayeleri dolaysıyla Kur'an'da pek çok yerde geçmektedir. Medyen, Arap yarımadasının güneyinden ve özellikle Yemen'den gelip kuzeye, Filistin ve Suriye'ye giden ticaret kervanlarının göç yolu üstündeydi. Kervanların geçtiği bir yer olduğu için halkı çok zengindi. Hicaz yarım adasının en zengin şehirlerinden birisiydi. Medyen halkı "Midianlılar-Midyânîler" adıyla anılan bir kavimdir. Bugünkü Suriye'nin güneyi ile Ürdün ve Hicaz'ın kuzeyine denk gelen bölgede yaşadıkları söylenmektedir.

23. (Hz. Musa, uzun ve tehlikeli bir yolculuğun ardından) Medyen('in meşhur) su kuyusuna vardığında, kuyunun başında insanların (hayvanlarını) suladıklarını gördü. Ayrıca onlardan başka, (hayvanlarını) sudan uzak tutmaya çalışan iki genç kıza tanık oldu. (Yanlarına yaklaşarak) onlara: "Derdiniz nedir (siz neden hayvanlarınızı sudan uzak tutuyorsunuz)?" diye sordu. Onlar da: "Çobanlar sulayıp çekilmeden biz onların içine sokulup hayvanlarımızı sulamayız (onlarla başa çıkacak gücümüz de yok). Babamız çok yaşlıdır (onun için bu işi biz yapıyoruz)" dediler.

24. Bunun üzerine (Musa) onların hayvanlarını suladı, sonra da gölgeye çekilip: "Rabbim! Bana göndereceğin her hayra muhtacım!" dedi.

Firavun'un sarayında bolluk ve zenginlik içinde yaşayan Hz. Musa günlerce durup dinlenmeden yol yürümüş, aç kalmış ve iyice bitkin düşmüştü. Ne verilse yiyecek ve ne istenirse yapacak durumdaydı. Ayrıca geldiği yerde hem barınacak bir yere hem de derdini anlatacak birilerine ihtiyacı vardı. Onun için "Rabbim! Bana göndereceğin her hayra muhtacım!" şeklinde Allah'a dua ediyordu.

25. (Musa kuyunun başında çaresizlik içinde beklerken) o iki kızdan biri utana sıkıla Musa'nın yanına geldi ve: "Babam (Şuayb) sulama ücretini ödemek için seni çağırıyor" dedi. (Musa, Şuayb'ın) yanına gelerek başından geçen olayları anlatınca, (Şuayb): "Korkma, (artık) o zalim kavimden kurtuldun!" dedi.

Hz. Musa, başından geçenleri Hz. Şuayb'e anlatınca, Hz. Şuayb, Mısır'da yaşanan kötülükleri anlamakta gecikmedi ve: "Korkma, o zalim kavimden kurtuldun" diyerek Hz. Musa'yı teselli etti. Böylece 21. ayette geçen: "Rabbim! Beni zalimler topluluğundan kurtar" şeklindeki Musa'nın duasının kabul olduğu anlaşılmış oldu. Hz. Şuayb yaşadığı süre boyunca damadı Musa'ya her zaman destek olmuş, birçok tavsiyelerde bulunmuş ve Musa da onun tavsiyelerini dikkate almış ve ona saygıda kusur etmemiştir.

26. Kızlardan biri: “Babacığım! Onu ücretle (çoban olarak) tut. Herhalde ücretle tuttuklarının en iyisi, güçlü ve güvenilir olanı bu adam olacaktır” dedi.

27. (Şuayb, Musa’ya dedi ki:) “Bak, seni sekiz yıl yanımda çalışmana karşılık bu iki kızımdan biriyle evlendirmek istiyorum. Şayet süreyi on yıla çıkarırsan, o da senin ikramın olur. Ben seni zahmete sokmak istemem. İnşallah benim dürüst bir insan olduğumu göreceksin.”

Bu ayetten; Hz. Şuayip’in şeriatında mehir olarak işçiliğin caiz olduğunu ve beğenilen bekâr erkeğe adamın kendi kızını nikâhlaması için teklifte bulunabileceğini de anlıyoruz.

28. (Musa) dedi ki: “Bu, seninle benim aramda bir antlaşmadır. Bu iki süreden hangisini tamamlarsam tamamlayayım bana kızıp darılmak yok. Allah, söylediklerimize vekildir.”

Hz. Musa, kayınpederi olacak Hz. Şuayip’in önerdiği teklifi kabul ediyor. Hiç kuşkusuz bütün bunlar Allah’ın bilgisi dâhilinde bir hikmet doğrultusunda oluyor. On yıl önce kovulmuş biri olarak geldiği yollardan geri dönen Hz. Musa yolda hiç beklemediği çok önemli bir olayla karşılaşıyor. Aşağıdaki ayetlerde de görüldüğü gibi Rabbi kendisine seslenerek bir görev yüklüyor. Demek Allah ona yükleyeceği sorumluluğun üstesinden gelmesi için onu Hz. Şuayip’in yanında korumaya alıyor, terbiye ediyor ve eğitiyor.

29. Musa, (aralarında konuşulan) süreyi tamamlayıp (evlenmiş olduğu) ailesiyle (Mısır’a doğru) yola çıkınca, Tur’un (sağ) tarafında ateş türü bir şey gördü. Ailesine: “Siz burada kalın, ben ateş gibi bir şey gördüm (oraya gidiyorum). Umarım oradan size bir haber ya da ısınmanız için ateşten bir kor getiririm” dedi.

Hz. Musa’nın Hz. Şuayb’ın yanında kaldığı sekiz yıllık zaman onun için tam bir tekâmül dönemi olmuştur. Adeta Hz. Şuayb’ın yanında eğitim görerek Mısır’da vereceği mücadelenin ön hazırlığını yapmıştır. Allah’ın surette tecelli eden nurunun bir ateş şeklinde gözükerek Musa’ya seslenmesi, keyfiyeti bilinmeyen, doğrudan kalbe inen ve ruha hitap eden bir sestir. Yaşananlar farklı olsa da vahyin başlangıcında Hz. Muhammed için Nur Dağı ne ise Hz. Musa için Tur Dağı da odur.

30. (Musa) ateşin yanına varınca, o mübarek yerdeki vadinin sağ yanında bulunan bir ağaçtan şöyle seslenildi: “Ey Musa! Şüphesiz ben, evet, ben âlemlerin Rabbi olan Allah’ım!”

Bkz. 20/10-14

“Allah, bir insanla ancak (mesajını doğrudan kalbine ileterek) vahiy yoluyla yahut perde arkasından (ona seslenerek) konuşur. Yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder…” (Şura 42/51) Bu ayetten anlıyoruz ki; Allah, hiçbir beşerle doğrudan konuşmaz. Burada anlatılan vahiy perde arkasından yani ağaç üzerinden yapılan vahiydir. İlahi vahyin önce ağaçta tecelli etmesi, Hz. Musa’yı vahye alıştırmak ve vahyin havasını tedricen yaşatmak için olabilir.

31. (Musa’ya:) “Asanı (yere) bırak!” (denildi). Bıraktığı asasının çevik bir yılan gibi hareket ettiğini görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. (Bu defa da:) “Ey Musa! Geri gel, korkma, sen güvende olanlardansın” denildi.

32. “(Şimdi) elini koynuna sok, kusursuz olarak bembeyaz çıksın! Korkudan (dolayı) açılan kanatlarını (kollarını) kendine çek (göğsünde birleştir ki korkudan emin olasın). İşte bu ikisi (yılana dönüşen asa ve parlayan el), Firavuna ve onun ileri gelenlerine karşı Rabbinin (sana) verdiği iki (büyük) mucizedir. Çünkü onlar (yaptıkları kötülükler ve işledikleri zulümler yüzünden) yoldan çıkmış ve yozlaşmış bir topluluk olmuşlardır.”

33. (Musa) dedi ki: “Ey Rabbim! Şüphesiz ben onlardan birisini öldürdüm. Onların da beni öldürmelerinden korkuyorum.

34. Kardeşim Harun’un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder. Çünkü ben, onların beni yalanlamalarından korkuyorum.”

Bkz. 20/26-30

35. (Allah) şöyle buyurdu: “Seni kardeşinle destekleyeceğiz, size öyle bir kudret vereceğiz ki ayetlerimiz sayesinde onlar size el uzatamayacaklar. Siz de size tâbi olanlar da mutlaka galip geleceksiniz!”

Bkz. 5/67, 40/51, 58/21

36. Musa, apaçık mucizelerimizle onlara geldiğinde: “Bu, ancak uydurulmuş bir sihirdir. Biz geçmişteki atalarımızdan böylesini duymamıştık” dediler.

37. (Buna karşılık) Musa dedi ki: “Onun katından hidayeti getirenin kim olduğunu ve hayırlı sonun kime nasip olacağını en iyi Rabbim bilir. (Bilinen bir şey vardır ki) Zalimler asla kurtuluşa eremezler.”

Hz. Musa verdiği bu cevapla sadece meseleyi işaret ediyor ve açıklama gereği duymuyor. Bu cevap, Hak-batıl mücadelesinde Hakkın mutlaka galip geleceğine güvenin bir göstergesidir. Zalimlerin mutlaka hüsrana uğrayacağı Allah’ın değişmez yasasıdır. Hz. Musa’nın bu edep ve güven dolu sözleri karşısında Firavunun cevabı ise sadece alay etmek oluyor.

38. Firavun: “Ey ileri gelenler! Sizin benden başka bir ilâhınız olduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için bir ateş yakıp tuğla pişir de bana bir kule yap! Belki Musa’nın ilâhına çıkar bakarım (!) Şüphesiz ben onun mutlaka yalancılardan biri olduğunu sanıyorum” dedi.

Firavunun yüksek bir kule inşa ettirmek istemesi, Hz. Musa ve onun anlattıkları ile bir istihza olduğu gibi, köleleştirdiği zavallı halkına, Musa’nın tanrısının yeryüzüne değil gökyüzüne egemen olduğunu ve yeryüzünün hâkimiyetinin kendisine ait olduğunu anlatmak içindi. Gerçi Firavunun tanrı olmadığını kendisi de zavallı halkı da biliyordu ama tuğyan içindeki zorba düzeninin bozulmasını istemiyordu. Ve hükmettiği insanların tek sorumlusunun kendisi olduğunu iddia ediyordu. Nitekim Nâziât 79/24 ayetinde buyrulduğu gibi (Firavun toplumuna;) “Ben, sizin en yüce Rabbinizim!” diyordu.

39. Böylece o (Firavun) ve kurmayları ülkelerinde haksız yere büyüklük taslayıp serkeşlik, zorbalık ederek iktidarda kaldılar. Bizim huzurumuza getirilerek hesaba çekilmeyeceklerini zannettiler.

40. Ve bu yüzden onu ve onun buyruğunda olanları kıskıvrak yakalayıp denize gömdük (orada boğuldular). Zalimlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak!

41. Böylece biz onları (Allah’a meydan okuyan zalimleri) ateşe (küfür ve şirke) çağıran öncüler (ve kötülüğün sembolleri) yaptık. (Onların yolundan gidenler de onlarla aynı sonu paylaşacak ve) kıyamet günü böylelerine asla yardım edilmeyecektir!

42. Bu dünyada onlar hep lânete anılacaklar. Kıyamet gününde de onlar nefret edilen kimselerden olacaklardır.

Bkz. 11/98-99

43. Andolsun ki biz, ilk devir nesillerini (Nuh, Hud, Salih ve Lut'un kavimleri gibi nice toplumları yaptıkları kötülükler yüzünden) helak ettikten sonra Musa'ya, düşünüp ibret alsınlar diye insanların kalp gözünü açan deliller ve bir hidayet rehberi, bir rahmet olarak Kitabı (Tevrat'ı) verdik.

44. (Ey Resul!) Musa'ya emrimizi vahyettiğimiz zaman, sen mukaddes vadinin batı tarafında bulunmuyordun, onu görenlerden de değildin.

Bkz. 3/44, 11/49, 12/102

Bu ayet, Hz. Musa kıssasının Kur'an'ın dışında herhangi bir yolla Hz. Peygambere intikal etmiş olmayacağını gösteriyor. Yani bu bilgiler sana tamamen vahiy yoluyla gelmiştir. Yoksa sen bunları nereden ve nasıl bilecektin? Ayrıca hüküm içerikli diğer ayetler nasıl şüphe götürmez ve tartışılmaz derecede vahiy ürünü ise bu kıssada anlatılanlar da aynı derecede şüphe götürmez vahiy ürünüdür.

45. Fakat biz (Musa'dan sonra) nice nesiller meydana getirdik. Üzerlerinden uzun çağlar geçti. Sen Medyen halkı arasında yaşıyor değildin, ayetlerimizi onlardan okuyup öğreniyor da değildin. Ancak (bu bilgileri sana) gönderen biziz.

46. Yine biz (Musa'ya) seslendiğimiz zaman Tur'un yan tarafında da değildin. Fakat Rabbinden bir rahmet olarak, senden önce kendilerine (uzun zamandır) hiçbir uyarıcı gelmeyen bir kavmi, düşünüp öğüt alsınlar diye uyarman için (o haberleri) sana bildiriyoruz.

47. Kendi yaptıkları (günahlar) yüzünden başlarına bir musibet gelip de: "Ey Rabbimiz! Bize bir resul gönderseydin de ayetlerine uysaydık ve müminlerden olsaydık" demesinler diye seni resul olarak gönderdik.

48. Fakat onlara katımızdan hakikat geldiği zaman "Niçin ona da Musa'ya verilmiş olan (mucize)lerin bir benzeri verilmedi?" derler. Fakat böyleleri, bundan önce, Musa'ya verilen (bütün mucizeler)i de inkâr etmemişler miydi? (Nitekim şimdi de) "Birbirini destekleyen iki aldatmaca örneği! Biz topunu birden reddediyoruz!" diyorlar.

Maksatları inanmak olmayan ve sadece Hz. Muhammed'i zor duruma düşürmek isteyen bazı sözde Yahudiler, Hz. Muhammed'e haber göndererek, Hz. Musa'nın gösterdiği mucize gibi bir mucize göstermesini istedi. Oysa onlar Hz. Musa'yı da yalanlıyordu çünkü hem Hz. Musa'nın mucizesini istiyorlar hem de her ikisi için yani Hz. Muhammed'in ve Hz. Musa'nın getirdikleri için "birbirini destekleyen iki aldatmaca" diyorlardı. Kur'an, Yahudilerin bu tip tutarsızlıklara son verip ciddi olmalarını ve Hakka dönmelerini öneriyor.

49. (Sen de onlara) de ki: "(Demek Kur'an'ı da diğer ilahi kitapları da inkâr ediyorsunuz) Eğer iddianızda samimi iseniz, Allah katından, bu ikisinden (Tevrat ve Kur'an'dan) hidayete götürecek daha doğru bir kitap getirin de ben ona uyayım!"

50. Eğer (bu tartışmadan sonra) çağrına (makul) bir cevap vermezlerse, artık bil ki, onlar sadece kendi iğreti arzularına uyuyorlar. Allah tarafından doğru bir delil olmaksızın sırf kendi arzularına uyanlardan daha sapık kim olabilir? Şüphesiz ki Allah zulmü kendine yol edinen toplumu doğru yola eriştirmez.

51. Andolsun ki biz, düşünüp öğüt alsınlar diye, sözü (vahyi) birbiri ardınca (kesintisiz bir şekilde) ulaştırdık.

Kur'an ayetlerinin zamana, şartlara ve gündeme bağlı olarak tedrici bir şekilde inmesi hem iyi anlaşılması hem hayata geçirilmesinin daha kolay olması hem de kıyamete kadar cereyan edecek hadiselere cevap verebilmesi bakımından çok önemlidir.

52. Kendilerine bu (Kur'an)dan önce kitap verdiğimiz kimselere gelince, onlardan samimi ve insaflı olanlar, bu Kur'an'a da derhal inanırlar.

53. Kur'an kendilerine okunduğu zaman: "Ona inandık, şüphesiz o Rabbimizden gelen gerçektir. Bu bize ulaşmadan önce de biz zaten O'na (Allah'a) yürekten boyun eğen kimselerdik (Müslümandık)!" derler.

"Bu bize ulaşmadan önce de biz zaten O'na yürekten boyun eğen kimselerdik!" ifadesi, Tevrat ve İncil'i iyi bilen, tevhid ilkesini bozmadan Allah'a inanan Hz. Musa'yı ve İsa'yı Allah'ın elçisi ve kulu olarak kabul eden Yahudi ve Hıristiyanları işaret etmektedir.

"Biz zaten Müslümandık" ifadesi "Müslüman" teriminin kendi zamanlarında tüm vahiylere iman etmiş kimseleri kapsadığını ve Allah'ın dininin tek ve adının "İslâm" olduğunu ve bu dine mensup kimselerin de "Müslüman" olduğunu göstermektedir. Ancak Müslüman olmanın şartının da Allah'a kayıtsız şartsız itaat etmek ve onun emirleri doğrultusunda yaşamak olduğunu bilmek gerekir. Onun için Müslüman olmanın şartını beşe indirgemek diye bir şey asla söz konusu bile olamaz. Vahiy ile emredilen bütün öğretilerin kabul edilmesi ve hayata geçirilmesi Müslüman olmanın şartıdır.

54. İşte onlara, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları iki kez verilecektir.

Onlar içinde yaşadıkları kültürün ve geleneksel yaşam tarzının etkisine rağmen Allah'ın gönderdiği önceki ve sonraki mesajlara yürekten inandıkları ve bu mesajların gereklerini yerine getirdikleri için mükafatları kendilerine iki kat verilecektir.

55. Onlar ki, boş ve anlamsız sözler işittikleri zaman ondan hemen yüz çevirip: "Bizim yaptıklarımızın hesabını biz vereceğiz, sizin yaptıklarınızın hesabını da siz vereceksiniz. Size selam olsun. Biz, (doğru ile yanlışı ayırt edemeyen) cahillerle arkadaşlık etmeyiz" derler.

"Size selam olsun" söylemi; "bizden uzak durun, yolunuz açık olsun, Allah size hidayet lütfetsin, siz yolunuza, biz yolumuza" demektir. Yani hırsıyla hareket eden, tutarsız ve saygısız davranan, Allah'tan uzak, doğrudan gafil olan kendini bilmezlerle bir arada bulunmak istemeyiz; siz kendi hayatınızı yaşayın, biz de kendi inandıklarımızı yaşayalım anlamındadır.

56. Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Fakat Allah, dileyen kimseyi (iyi niyet ve gayretine göre) doğru yola eriştirir. O, doğru yola erişecek olanları daha iyi bilir. Bkz. 42/52)

Hz. Peygamberin amcası Ebu Talip, son saatlerini yaşıyordu. Peygamberimiz onu ziyaret ederek tevhid inancı üzere ölmesini sağlamak için ondan Müslüman olmasını istiyordu. Fakat Ebu Cehil 'in baskısından ve Kureyş halkının kendini kınamasından korktuğu için Hz. Peygamberin bu talebini yerine getirememişti. Hz. Peygamber, çok sevdiği, zor zamanlarda ciddi desteğini gördüğü amcasının bu durumuna çok üzüldü. Bunun üzerine hem Sünnetüllah'ın hatırlatılması ve hem de Hz. Muhammed'in teselli edilmesi için bu ayet nazil oldu.

57. (Onlar:) "Biz seninle beraber hidayete uyacak olursak, yurdumuzdan atılırız" dediler. Biz onları, kendi katımızdan bir rızık olarak her türlü ürünün toplanıp getirildiği, güvenli, dokunulmaz bir yere (Mekke'ye) yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu (verilen bu nimetin kıymetini) bilmezler. Bkz. 2/272, 12/103

58. Oysa biz, varlık ve refahtan ötürü şımarıp azmış nice toplumları helak ettik. İşte, onların yaşadıkları yerler! Onlardan sonra oralarda pek az insanın dışında kimse yerleşmedi. Onların

tamamına biz varis olduk (çünkü herkes göçüp gittikten sonra, ebediyen kalacak olan yalnızca biziz).

59. Bununla birlikte, yine de senin Rabbin hiçbir memleketi/medeniyeti, ana merkezlerine kendilerine mesajlarımızı okuyup açıklayacak bir elçi göndermedikçe helâk etmez. Ve zaten Biz hiçbir toplumu, fertleri birbirlerine zulmetmedikçe helâk etmeyiz. Bkz. 17/15 ve dipnotu, 42/7, 46/27

60. Size verilen her şey, dünya hayatının geçimliği ve süsüdür. Allah'ın katında olan ise daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Hâlâ aklınızı işletmeyecek misiniz?

61. Kendisine güzel bir vaadde bulunduğumuz ve sonunda o vaade (cennete) kavuşan kimsenin durumu, kendisine dünya hayatının tadımlık hazlarını tattırdığımız ve sonra kıyamet günü (azap görmek üzere) huzura getirilen kimse gibi olur mu?

62. Allah, o gün onlara (şöyle) seslenecek: "Bana eş olarak kurguladığınız (beşerî otoriteler, himmetine güvendiğiniz, şefaatini umduğunuz önderler, servetiniz, şöhretiniz, evlatlarınız, yok olup gitmeyeceğini sandığınız saraylarınız, putlaştırdığınız makamlarınız) nerededir?" Bkz.2/167, 16/27, 34/22, 37/22-24

63. (Bunun üzerine) haklarında azap hükmü gerçekleşen (o saptırıcı önder)ler: "Ey Rabbimiz! İşte bunları sapıklığa sürükleyen biziz. Evet, biz kendimiz azdığımız gibi onları da azdırdık (fakat onlar da kendi iradeleriyle peşimizden geldi). Şimdi de onlardan uzaklaşıp sana döndük. Zaten (gerçekte) onlar bize tapmıyor (kendi istek ve arzularına tapıyor)lardı" diyecekler. Bkz. 25/43, 10/28

Yani; bizden öncekiler yanlış dini telkinlerle bizi nasıl yoldan çıkardılarsa, biz de atalarımızdan devraldığımız şekilde, hurafelerle ve yanlış dini telkinlerle onları öylece yoldan çıkardık. Üstelik onları yoldan çıkarabilmek için senin dinini de olduğundan farklı aktardık.

64. Sonra (Allah'tan başka varlıkları tanrılaştıranlara:) "(Allah'a koştuğunuz) ortaklarınızı çağırın (da sizi kurtarsınlar)!" denecek. Onlar da çağıracaklar fakat kendilerine cevap veremeyecekler ve (işte o anda karşılarında o korkunç) azabı görecekler. Keşke onlar (dünyada iken) doğru yola girselerdi!

65. O gün böylelerine seslenilip: "Size gönderilen elçilere nasıl bir tepki gösterdiniz?" diye sorulacak.

66. Ne var ki, o gün, geçmişte olup bitenler hakkında açıklama yapmak için önlerindeki bütün yolların kapalı olduğunu görecekler ve bu konuda birbirlerine de herhangi bir şey soramayacaklar.

67. Ancak kim (bu dünyada) pişman olup doğru yola döner ve inanıp dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koyarsa, böyle birinin kurtuluşa erenler arasında bulunması umulur.

Gerek Müslüman olmadan önce yaptığı kötülüklere Müslüman olduktan sonra tevbe ederek ve gerekse Müslüman olduğu halde yaptığı yanlışlardan dönüş yaparak samimi niyet ve gayretle faydalı işler yapan, iyiliğin ve adaletin hâkim olması ve kötülüğün engellenmesi için çalışan erdemli insanlar umulur ki kurtuluşa erecektir. "İnananlar (ve imanın gereklerini yerine getirenler) gerçekten kurtuluşa ereceklerdir." (Mü'minun 23/1)

68. Rabbin, dilediğini yaratır ve (elçi olarak) seçer. Onların (elçi) seçme hakkı yoktur. Sınırsız kudret ve yüceliğiyle Allah onların tanrısal nitelikler yakıştırarak ortak koştukları her varlığın mutlak olarak üstündedir!

"Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer." Yani, kimi yaratacağına ve yaratılanlardan kimin peygamber olacağına Allah karar verir. Peygamberler seçimle değil, atamayla gelir. Bu atama tamamıyla Allah'ın tasarrufundadır. Bu konuda insanların söz ve seçim hakkı yoktur. Hz.

Muhammed'in peygamberliği konusunda dedikodu yapan müşrikler kendi aralarında Mekke'nin zenginlerinden Velid b. Muğire veya Tâif'in ileri gelenlerinden Urve es-Sakafî gibi soylu ve itibarlı büyük adamlar dururken peygamberliğin Hz. Muhammed'e verilmesinin yanlış olduğunu konuşuyorlardı. "Bu Kur'an, iki şehirden (Mekke ve Tâif'ten) bir büyük adama indirilseydi ya!" dediler. (Zuhruf 43/31) Kaldı ki Hz. Muhammed soy itibariyle de onların ortaya attığı isimlerden çok ilerdeydi. Sadece anneden öksüz babadan yetim kalmıştı, onlar gibi zengin de değildi ama hem güvenilir hem de saygın bir kişiliğe sahipti. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

69. Ve senin Rabbin, onların içlerinde gizli tuttuklarını da açığa vurduklarını da bilir.

70. Allah odur ki; O'ndan başka ilah yoktur. Dünyada da ahirette de tüm övgüler O'na mahsustur. Nihai yargı sadece O'na aittir. Ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz.

71. De ki: "Hiç düşündünüz mü: Allah geceyi üzerinizde kıyamet gününe kadar sürekli kılacak olsa, Allah dışında size ışık getirebilecek başka bir ilah var mı? O halde, artık (gerçeğin sesine) (hâlâ) kulak vermeyecek misiniz?"

Gecenin karanlığını azaltmak için asırlardır insanlar çalışıyor. Allah'ın ilhamıyla icat edilen ampulden sonra aydınlatma teknolojisinde çok büyük gelişmeler yaşanmıştır. Ve elektrikle çalışan farklı aygıtlar yapılarak karanlığı aydınlığa dönüştürme konusunda ciddi başarılar ortaya konmuştur. Ancak Allah'ın yarattığı düzende jeotermik, güneş, hidrolik, nükleer, su, rüzgâr ve gelgit enerjileri gibi değişik doğal enerjilerden faydalanılmasına rağmen yine de dünyanın milyonda biri aydınlatılamamıştır. Üstelik bu aydınlatma işinde milyonlarca insanın emeği ve alın teri vardır. Dünyada açlık sınırının altında yaşayan insanların açlığını giderecek ve refah düzeylerini dengeleyecek seviyede milyarlarca para harcanmıştır. Bütün dünya ayağa kalksa ve sermayelerini birleştirerek bir bütçe oluştursa yine de sadece bir geceyi gündüze dönüştürecek enerji elde edemezler. Etseler bile enerjilerinin kaynağı yine Allah'ın yarattığı varlıklardan olacaktır. Onun için ayetin son cümlesinde "artık (gerçeğin sesine) (hâlâ) kulak vermeyecek misiniz?" buyruluyor.

72. De ki: "Ne dersiniz? Allah, üzerinize gündüzü kıyamete kadar sürekli kılacak olsa, Allah'tan başka hangi ilâh size içinde dinleneceğiniz bir gece getirebilirdi? Hâlâ gerçekleri görmeyecek misiniz?"

Bu konunun canlı örnekleri kutuplarda yaşanmaktadır. Gerek kuzey gerekse güney kutbunda senenin altı ayı gündüz, altı ayı gecedir. Kutuplarda olduğu gibi dünyanın her yerinde sadece gece ya da gündüz olsaydı elbette ki dünya da yaşanmaz bir yer olacaktı. Ayette belirtildiği gibi dünya sadece gündüz olsaydı bitkilerin fotosentez yapması zorlaşırdı. Gece olmayacağı için beyin dinlenemez ve sürekli bir yorgunluk hali olurdu. Hava her zaman sıcak kalır, tarım ürünleri sürekli güneş gördüğünden kurur ve zarar görürdü. Yıldızları göremezdik, ayın evrelerine tanık olamazdık. Dünya sıcaktan kavrulacağı için buzullar erir su seviyesi yükselirdi.

73. Rahmetinin eseri olarak gece ile gündüzü var etti ki, geceleyin istirahat edesiniz, gündüzün de hayatta kalabilmeniz için çalışıp Allah'ın lütfundan nasibinizi arayasınız ve O'nun nimetlerine şükredesiniz.

74. O gün (Allah) onlara seslenecek: "Benim ortaklarım olduğunu iddia ettiğiniz varlıklar hani neredeydi?"

75. (O gün) her topluluktan (peygamberlerini) birer şahit olarak çıkaracağız (ve onlara diyeceğiz ki): "(Geçmişte öne sürdüğünüz batıl iddialarınızı ispatlayan) delillerinizi getirin

(bakalım)!" O zaman, gerçeğin Allah'a ait olduğunu bilecekler ve uydurdukları şeylerin kendilerini yüzüstü bırakıp kaçtığını anlayacaklar.

76. Gerçek şu ki; Karun, Musa'nın kavminden (amcasının oğlu) idi. Ancak onlara karşı azgınlaştı. Biz, ona öyle hazineler vermiştik ki, sadece anahtarlarını/mal stokunu (taşımak bile) güçlü bir mangaya ağır gelirdi. Hani kavmi ona demişti ki: "Böbürlenme! Çünkü Allah böbürlenip şımaranları sevmez."

Ayette, çokluktan kinaye olarak "ağırlık" ifadesi mecazen kullanılmıştır. "Mefâtih" ismi hem "anahtar" anlamına gelen "miftah" kelimesinin hem de "mal stoku" anlamına gelen "meftah" kelimesinin çoğuludur ki, ayetteki anlam örgüsüne uygun düşen de mal stokudur.

77. "Allah'ın sana verdiklerinden yararlanarak ahiret yurdunda (iyi bir yer tutmanın) yolunu ara! Dünyadan da nasibini unutma! Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme! Çünkü Allah, bozguncuları sevmez!"

78. (Kavminin bu öğütlerine karşı Karun:) "Ben bu servete ilmim ve becerim sayesinde kavuştum." dedi. Peki, şunu da bilmiyor muydu ki Allah, daha önce kendisinden daha güçlü ve serveti daha fazla olan kimseleri (nankörlük ve vefasızlık yaptıkları için) helâk etmişti? Artık suçlulara günahlarının ne olduğu sorulmaz (cezaları verilir).

Bkz. 28/78, 30/9, 40/21, 40/82

Burada zengin diye tabir ettiğimiz kodamanlara da bir uyarı vardır. Kimse elinin altındaki varlıkları kendinin zannetmemeli. 20-30 saniyelik bir depremde ya da başka bir felakette insan bir anda dünyanın en fakir, en muhtaç ve en çaresiz kişisi olabilmektedir. Varlıkların tek sahibi Allah'tır. İnsanın elindeki geçici nimetler ne kadar çok olursa, o derece sadece sorumluluğu artar ve hesabı zorlaşır. Onun için varlıklı insanlar, savurganca yaşamak, modern villalarda hayat sürdürmek, pahalı ve lüks arabalara binmek, caka satmak ve fiyaka atmak yerine sosyal adaletin tesisi adına infak etmeyi ve paylaşmayı düşünmelidir. Ayrıca servet sahibi insanlardan en çok duyduğumuz; "bu işin eğitimini aldık, zekamızı, maharetimizi ortaya koyduk, dişimizden tırnağımızdan artırarak bugünlere geldik" gibi söylemler Kârun'un söyledikleriyle örtüşmektedir. Onun için varlıklı mü'minlerin özellikle bu tür söylemlerden uzak durarak Kârun'a özenmek yerine Harun gibi olmayı arzulamaları gerekir.

79. Derken (Karun, bir gün) bütün ihtişam ve şatafatıyla kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzu edenler: "Keşke Karun'a verilen (servet) gibi bizim de (servetimiz) olsaydı. Şüphesiz o büyük bir servet sahibidir" dediler.

80. Kendilerine doğru ve güvenilir bilgi verilmiş olanlar ise: "Yazıklar olsun size! İman edip de iyi işler yapanlara Allah'ın vereceği mükâfat daha hayırlıdır. Ona da ancak sabredenler kavuşturulur" dediler.

81. Sonunda (yaptıkları yüzünden) biz onu da sarayını da yerin dibine geçirdik. Allah'a karşı ona yardım edebilecek bir topluluk da olmadı (ve olamazdı da). O, kendisini kurtarabilecek durumda da değildi (zaten).

Kârun servetini sadece bir güç olarak Firavun'un kurduğu sistemin yaşaması ve muktedir olması için kullanıyor ve Allah'ın verdiği maddi güçle Hz. Musa ve Harun'a muhalefet ederek âdeta Allah'a karşı mücadele veriyordu. Dolaysıyla Kârun'un cezalandırılması serveti yüzünden değil, servetin verdiği şımarıklık ve taşkınlık yüzünden olmuştur.

82. Daha dün(e kadar) onun yerinde olmayı arzu edenler: "Vay canına! Demek ki Allah, kullarından (hikmetine binaen) dilediği kimselere rızkı bol verir ve (dilediğine) kısar. Allah, bize lütfetmemiş olsaydı, bizi de yerin dibine geçirmişti. Demek ki nankörler iflah olmayacak" demeye başladılar.

Son cümlede "inkârcılar" yerine özellikle "nankörler" olarak tercüme etmeyi uygun gördük çünkü Kârun Allah'ın verdiği servetle kendisine yapılan zenginliğe vefasızlık göstererek Allah'a nankörlük etmiş ve servetini kötü yolda kullanmıştır.

83. İşte ahiret yurdu. Biz, onu yeryüzünde büyüklük taslamayan ve bozgunculuk çıkarmayanlara veririz. Güzel sonuç, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlarındır.

84. Kim ki iyilik yaparak (Allah'ın huzuruna) çıkarsa, daha iyisini, daha üstününü bulacaktır. Kim de kötülük yaparak çıkarsa, (bilsin ki,) kötülük yapanlar yalnızca yaptıklarının karşılığını göreceklerdir.

Bkz. 4/40, 6/160, 27/89

85. Okumayı/Kur'an'ı sana farz kılan Allah, şüphesiz seni dönülecek bir yere döndürecektir. De ki: "Rabbim hidayetle geleni ve apaçık bir sapıklık içinde olanı daha iyi bilir."

İlk gelen ve "oku" emriyle başlayan Âlak suresinin ilk ayetindeki "ikra'" kelimesi ile "Kur'an" aynı kökten geldiği için buradaki "Kur'an" terimini hem "okumak" hem de "Kur'an" olarak alabiliriz. Her iki durumda da insana okumayı farz kılan bir emir söz konusudur. Zira Kur'an okunmadan anlaşılamaz. İnsan da okumadan tekâmül edemez. Bu "okuma"dan illa da yazı ile yazılanı okumayı anlamamalıyız. Ay'ın Güneş'i okuyarak ışık saçması gibi (Şems 91/2) hayatı okumak, varlık alemini okumak, insanın kendisini okuması, temaşa ettiği herşeyi okuması bu kapsamda değerlendirilebilir.

"Kur'an'ın Peygamberimize farz kılınması" demek, Allah'ın Kur'an'da öngördüğü hayat düsturlarıyla yaşam biçimi oluşturmak, hayatın pratik sorunlarını Kur'an'la çözmek; aymazlığa ve umursamazlığa düşmeden, hidayet yolunda dolu, doğru, adil, ilkeli, tutarlı ve istikrarlı bir hayat ortaya koymaktır.

86. Bu kitabın senin kalbine indirileceğini ümit etmiş değildin. (Bu,) ancak Rabbinden bir rahmet (olarak indirilmiş)tir. O halde (gevşeklik göstererek ya da ödün vererek) sakın inkârcılara arka çıkma!

87. Ve Allah'ın, ayetleri sana indikten sonra sakın seni onlardan alıkoymasınlar! Rabbine (Allah'ın dinine) davet et! Sakın Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yakıştıranlardan olma!

88. Allah ile beraber başka varlıklara yalvarıp yakarma! O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz! Bkz. 55/26

29- **ANKEBÛT SÛRESİ**

Ankebût suresi Mekke döneminde inmiş olup 69 ayettir. Sure adını 41. ayette geçen ve "Örümcek" anlamına gelen "Ankebût" kelimesinden almıştır.

Sûrede, yalnızca "iman ettik" demekle insanların kurtulamayacakları ve mutlaka imtihan edilecekleri, müminlerin dünya hayatında inançları uğruna çektikleri sıkıntılarının da birer imtihan

olduğu ve onlara amellerinin daha güzeli ile karşılık verileceği, kâfirlere ise yaptıklarının hesabının sorulacağı ve cezalandırılacakları bildiriliyor. Allah'ın yaratmaya nasıl başladığına, sonra onu nasıl tekrarladığına ve O'nun hükmünden kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığına dikkat çekiliyor. Hz. Nuh, İbrahim ve Lût gibi bazı peygamberlerin hayat hikâyelerine temas edilen sûrede mü'minlere güven ve ümit verilirken, inkârcılara ve zalimlere başlarına gelecek felaketler hatırlatılıyor. Müminlerin, Allah için çektikleri cefa ve baskıdan dolayı yurtlarından ayrıldıkları takdirde geçim sıkıntısı ve açlık korkusuna kapılmayacakları bildiriliyor. Allah'a ve âhiret gününe iman edenlerin bu dünyanın geçici olduğunu bildikleri için daima Hakk'ın rızasını gözeterek âhiret hayatına önem verdikleri; darda kaldıkları zaman Allah'a yalvaran, rahata kavuştukları anda Allah'ı bırakıp putlara tapanlara benzemedikleri anlatılıyor. Sûrede, Allah'a inanan ve Allah yolunda sıkıntılara göğüs geren gerçek müminlerin Allah'ın himayesinde oldukları ve Allah katında yüksek bir mevkiye sahip bulundukları müjdeleniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Elif, Lâm, Mîm.

Bu harflerle ilgili olarak Bakara suresinin birinci ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2. İnsanlar, (sadece) "İnandık!" demeleriyle bırakılacaklarını ve imtihan edilmeyeceklerini mi sanıyorlar? Bkz. 2/214, 3/142, 21/35

3. Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Elbette Allah, doğru davrananları (özü, sözü ve davranışı bir olanları) ortaya çıkaracak ve Haktan yana olduklarını söyledikleri halde batıldan yana olanların kim olduğunu da gösterecektir.

4. Yoksa (gizli de olsa) kötülük yapanlar, bizden kaçıp kurtulacaklarını mı sandılar. Ne kötü bir yargıya varıyorlar öyle!

5. Kim Allah'a kavuşmayı özlüyorsa, bilsin ki, (bu buluşma için) Allah'ın belirlediği vakit kesinlikle gelecektir. O (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

6. Yine, kim (Allah yolunda) üstün gayret gösterirse bunu yalnız kendi iyiliği için yapmış olur. Şüphesiz ki Allah, âlemlerden hiçbir şeye muhtaç değildir (kimsenin ameline, kulluğuna, ibadetine ihtiyacı yoktur. Kim ne yapıyorsa kendisi için yapıyordur)!

7. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanların (geçmişteki) kötülüklerini elbette örteceğiz ve mutlaka onları yaptıklarının karşılığı olarak (hak ettiklerinin) daha güzeliyle ödüllendireceğiz.

"Lenükeffirenne" terimi "örtmek, nankörlük etmek ve inkâr etmek" anlamlarındaki "kefere" fiilinden türemiştir. Kur'an'da "kefere" fiilinin ismi faili olan "kâfir" sözcüğü genelde "inkâr eden, gerçeğin üstünü örten, hakikati yalanlayan" anlamlarında kullanıldığı gibi bazen de "nankörlük eden" anlamında kullanılmıştır. Burada "kötülükleri örtmek" anlamında kullanılmıştır. Bu ayetten anlıyoruz ki; kötülükler salt bir istiğfarla temizlenmez. Kötülüğün tahrip ettiği güzellikler daha hayırlı çalışmalarla hayata geçirilmeli ki kötülükler egemen olmasın. Örneğin yakılan bir ormanın yerine yeniden ağaçlar dikilmeli ki zarar tazmin edilmiş olsun. Ormanı yakanın özür dilemesi ne o ormanı geri getirebilir ne de fonksiyonunu icra edebilir. Onun için "Kötülükleri ancak iyilikler ortadan kaldırır." (Hûd 11/114) buyrulmuştur.

8. Biz insana ana-babasına güzel davranmasını (ve iyilik etmesini) emrettik. Buna rağmen eğer onlar, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi bana ortak koşman için seni zorlarlarsa, (bu hususta) onlara uyma! (Unutma ki bir gün hesap vermek üzere) dönüşünüz ancak bana olacaktır ve işte o

zaman Ben, dünyadayken yapıp ettiğiniz her şeyi en ince ayrıntısına kadar size bildireceğim. Bkz. 31/15

9. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapmış olanları mutlaka dürüst ve erdemlilerin arasına koyacağız.

10. İnsanlardan öyleleri vardır ki: "Allah'a inandık" derler. Ama Allah uğrunda bir ezaya uğratılınca, insanlardan gördükleri baskı ve işkenceyi Allah'ın azabı gibi görürler (ve zalimlerin safında yer alırlar). Andolsun ki, (inananlara) Rabbinden bir yardım (ve zafer) gelecek olsa (münafıklar) mutlaka: "Biz (her ne kadar inkârcıların yanında yer almış gözüksek) de (aslında) sizinle beraberdik" derler (ve bu sözlerle sizi kandırmaya çalışırlar). Hâlbuki ki Allah, bütün yaratılmışların kalplerinden geçenleri en iyi bilen değil midir?

11. Allah, elbette (gönülden) iman edenleri de bilir, (samimi olmayan) münafıkları da bilir.

12. Ve İnkârcılar inananlara: "(Gelin) bizim (hayat) tarzımıza uyun, günahlarınızı üzerimize alalım!" derler. Hâlbuki onlar, (yanılttıkları kimselerin) hiçbir günahını yüklenemezler. Şüphesiz ki onlar yalancıdırlar!

13. Hiç kuşkusuz onlar, hem kendi yüklerini (günahlarını), hem de kendi yükleriyle beraber (inkârlarına ya da günah işlemelerine sebep oldukları) nice (kişilerin günah) yüklerini taşıyacaklardır. Uydurmakta oldukları şeylerden de kıyamet günü şüphesiz sorguya çekileceklerdir.

İlk bakışta bu iki ayet arasında tenakuz olduğu göze çarpabilir. Çünkü 12. ayette "onlar başkalarının günahını yüklenemezler", 13. ayette ise "onlar kendi yükleriyle birlikte başkalarının yüklerini de yüklenecekler" manasına gelen ifadeler bulunmaktadır. Elbette ki herkes yaptığının cezasını çekecek ve kimse bir başkasına herhangi bir sorumluluk transfer edemeyecektir. "Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. (Günah) yükü ağır gelen kimse (bir başkasını) onu taşımaya çağırsa, bu, onun yakın akrabası dahi olsa kendisine ondan hiçbir şey yükletilmez…" (Fâtır 35/18) Ancak eğer kişi işlediği günahı başkalarına sirayet ettirirse ve başkalarını da aynı günahı işlemeye zorlar ya da teşvik ederse veya insanların günah işlemesine sebep olacak eylemler ortaya koyarsa işte o zaman vesile olduğu günahların sorumluluğunu taşıyacak ve bunun da bedelini de ödeyecektir. "… Kim bir kötülüğe aracılık ederse, kendisi için ondan bir pay/vebal vardır…" (Nisa 4/85)

14. Andolsun ki, biz, Nuh'u kavmine (nebi olarak) gönderdik. Bin seneden elli yıl eksik (dokuz yüz elli yıl) onların içlerinde kaldı. Sonunda (onlar yola gelmeyip) zalimliklerini sürdürmeye devam ederken, tufan kendilerini yakalayıverdi.

15. Biz de onu (Nuh'u) ve gemide bulunanları kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret yaptık.

16. İbrahim'i de (nebi olarak) gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: "Allah'a kulluk edin ve O'na karşı gelmekten sakının! Eğer bilirseniz, böyle yapmanız sizin için daha hayırlıdır."

17. "Sizler Allah'tan başka birtakım putlara da tapıyor, düzmece iddialar ortaya atıyorsunuz. Allah'tan başka taptığınız putlar size rızık veremezler. Rızkınızı Allah katında arayınız ve O'na kulluk ediniz, O'na şükrediniz. Çünkü sonunda siz O'na döndürüleceksiniz."

18. "Eğer siz (resulümü) yalanlarsanız bilin ki, sizden önce geçen birtakım ümmetler de (resullerimi) yalanlamışlardı (fakat onların yalanlamaları bana değil onlara kaybettirmişti). (Şunu bilin ki;) Resulün görevi apaçık tebliğden başka bir şey değildir."

19. Peki, onlar, Allah'ın (varlıkları) yaratmaya nasıl başladığını, sonra onu nasıl tekrarladığını görmüyorlar mı? Hiç şüphe yok ki bu, Allah'a göre kolaydır.

"Yubdiu" fiiliyle ifade edilen "Allah'ın varlıkları yaratmaya başlaması" Allah'ın varlık âlemindeki eşyayı ve mevcudatı benzersiz ve modelsiz bir şekilde yoktan var etmesi demektir. Örneğin; insanın modelsiz ve benzersiz bir şekilde olduğu gibi yani onun yüzünün, göz renginin, parmak izlerinin, sesinin, ses tonunun, burnunun, kulaklarının, kollarının, ayaklarının, hatta saç yapısının yaratılmasıdır.

"Yaratmayı tekrarlamak" ifadesi, iki ayrı anlama gelebilir. Birincisi; kâinattaki yaratma olayının aralıksız devam etmesi. Yani belli surette yaratılan canlıların sürekli üremesi, hayatlarının sona ermesi, yerlerine başkalarının yaratılması, yeniden üreme süreci ve bu sürecin devam etmesidir. Örneğin; bir insanın suretinin ana hatları, yani vücudundaki aza ve organları bir kalıp ve model olarak devam eder. Aynı durum diğer canlılar için de geçerlidir. İşte bu, hayatın tekrar etmesidir ki bir sonraki ayette de görüleceği gibi buna "inşa" denmektedir. İkincisi ise; öldükten sonra insanların yeniden dirilmesi ve yeni bir hayatın başlamasıdır. Ancak, ayette geçen: "Yaratmayı nasıl tekrarladığını görmüyorlar mı?" ifadesi, öldükten sonra dirilme işini henüz yaşamamış olan insanlara hitap olduğu için birinci yorum daha doğru olur. İster yeniden dirilme inancını desteklemek için olsun, isterse yaratma ve yaratılanlarda hayatı devam ettirme eylemi için kullanılmış olsun, burada verilmek istenen mesaj, bir Yaratıcının varlığının ve büyüklüğünün anlaşılmasıdır.

20. Onlara de ki: "Yeryüzünde geziniz de Allah'ın canlıları ilk kez nasıl yarattığını görünüz." Allah bu yaratma işlemini ilerde bir kere daha tekrarlayacaktır. Hiç kuşkusuz Allah'ın her şeye gücü yeter.

21. (Allah,) dilediğine (yaptıkları yüzünden) azap eder, dilediğine de (yaşadıklarına bakarak) merhamet eder. (Hepiniz) ancak O'na döndürüleceksiniz.

22. Siz ne yerde ne de gökte (Allah'ı) aciz bırakacak değilsiniz (O'nun yapacaklarına engel olamazsınız). Ayrıca, kendinize O'ndan başka ne bir dost bulabilirsiniz ne de bir yardımcı!

23. Allah'ın ayetlerini (yalanlayan) ve (diriliş gününde) O'na kavuşmayı inkâr edenler var ya; işte onlar benim rahmetimden ümit kesmişlerdir. İşte onlar için acıklı bir azap vardır.

24. Kavminin (İbrahim'e) cevabı: "Onu öldürün veya onu (ateşte) yakın!" demekten başka bir şey olmadı. (Kavmi onu tam yakacaktı ki) Allah da onu ateşten kurtardı. İşte bunda inanacak bir toplum için ibretler vardır.

Bkz. 21/68 ve dipnotu.

25. (İbrahim onlara) dedi ki: "Sizler dünya hayatında birbirinizin hatırı için Allah'tan başka putları da ilah edindiniz. Ama ilerde kıyamet günü birbirinizi tanımazlıktan gelecek, birbirinize lânet okuyacaksınız. Varacağınız yer cehennem olacak ve orada size yardım edecek kimseler bulamayacaksınız."

Bkz. 3/28, 4/139, 144, 5/51, 57, 9/23, 19/81, 58/22, 60/1

26. Bunun üzerine (önce yeğeni) Lût, ona (İbrahim'e) iman etti. Ve İbrahim dedi ki: "Ben, Rabbime hicret ediyorum. Hiç kuşkusuz O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Hz. Lût, İbrahim peygamberin kardeşinin oğludur. Hz. İbrahim, amcasının kızı ve aynı zamanda karısı olan Sâre ve yeğeni Hz. Lût ile birlikte önce Harran'a, oradan da Şam'a hicret edip Filistin'e yerleştiği ve Hz. Lût'un da Sodom'a hicret ettiği rivayet edilmektedir.

Hz. İbrahim'in "Ben, Rabbime hicret ediyorum." demesi, rahat yaşamak ve menfaat elde etmek için herhangi bir bölgeye yerleşmek yahut ticari amaç gütmek için değil, sırf Allah'ın rızasını kazanmak ve O'nun Tevhid dinine hizmet etmek için her şeyiyle Rabbine yöneldiği anlamına geliyor.

27. Biz ona (oğlu İsmail'den sonra) İshak'ı da Yakup'u da bahşettik. Onun soyundan gelenlere peygamberlik ve kitap verdik. Dünyada ona mükâfatını da verdik. Şüphesiz o, ahirette de iyi kimselerden olacaktır.

Bkz. 2/130, 19/49, 21/7

Ayette de ifade buyrulduğu gibi Hz. İbrahim'in soyundan gelen pek çok peygamber bulunmaktadır. İki oğlu, Hz. İsmail ve İshak peygamberdir. Kardeşi Harran'ın oğlu yeğeni Hz. Lût peygamberdir. Torunları İshak'ın oğlu Hz. Yakup, Yakup'un oğlu Hz. Yusuf peygamberdir.

"Kitap verdik" ifadesi, Hz. İbrahim'den sonra gelen Tevrât, İncil ve Kur'an gibi kitapları işaret etmektedir.

28. Lût'u da (halkına nebi olarak) gönderdik. Onlara dedi ki: "Gerçekten siz, sizden önce geçen milletlerden hiç kimsenin yapmadığı pek iğrenç bir şey yapıyorsunuz."

Hz. İbrahim'in yeğeni olan Hz. Lût, İbrahim Peygamberle aynı dönemde yaşamış olup Hz. İbrahim'e komşu olan Sodom halkına elçi olarak gönderilmiştir. Kızıldeniz'in kuzeyinde yaşayan bu kavim, Kuran'da da belirtildiği gibi, o güne kadar dünya üzerinde görülmemiş bir iğrençliği, eşcinselliği uyguluyordu. Hz. Lût, onlara bu sapıklıktan vazgeçmelerini söylediğinde ona karşı çıktılar, onun peygamberliğini ve getirdiği öğretileri kabul etmediler ve sapıklıklarına devam ettiler. Bunun sonucunda da Kur'an'ın pek çok yerinde görüldüğü gibi Lût kavmi korkunç bir felaketle helâk edildi.

29. "Siz hâlâ (kadınları bırakıp) erkeklere yanaşacak, (neslin çoğalma) yol(unu) kesecek ve üstelik bu çirkinliği kamuya açık yerlerde güpegündüz gruplar halinde yapacaksınız öyle mi?" Kavminin cevabı: "Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi Allah'ın azabını getir bize!" demekten başka bir şey olmadı.

30. Lût: "Ey Rabbim! Bozgunculara karşı bana yardım et!" dedi.

31. (Bu arada insan suretinde birer melek olarak gönderdiğimiz) elçilerimiz, İbrahim'e (oğlu İshak ve torunu Yakup'u) müjdelemek üzere geldiklerinde: "Biz, (Lût'un getirdiklerine karşı çıkan) bu memleket halkını helâk edeceğiz, çünkü onlar zulüm, haksızlık ve fuhuşta gerçekten çok ileri gitmişlerdir" dediler.

32. İbrahim: "Ama orada Lût var" deyince, elçiler şöyle dediler: "Biz orada kimlerin olduğunu elbette ki çok iyi biliyoruz. Lût'u ve yakınlarını (Allah'ın emriyle) kurtaracağız. Yalnız karısı orada kalarak azaba çarpılanlardan olacaktır."

Bkz. 26/171

Bilindiği üzere, Hz. Lût'un karısı, Hz. Nuh'un karısı gibi kocasına ihanet ederek, kötü ve iğrenç alışkanlıkları olan Lût kavminden yana tavırlar sergilemişti. "Allah, inkâr edenlere, Nuh'un karısıyla Lût'un karısını misal gösterir: Onlar, kullarımızdan iki iyi kulun nikahı altında iken onlara ihanet etmişlerdi de iki peygamber Allah'tan gelen azabı onlardan savamamışlardı. O iki kadına: 'Cehenneme girenlerle beraber siz de girin' denildi." (Tahrîm 66/10)

33. Elçilerimiz Lût'a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı ve onlar(ın kimlikleri konusunda) çaresizlik içine düştü. Elçiler ona: "Korkma, endişe etme! Biz, karının dışında seni ve aileni kurtaracağız. Karın, geride kalıp helâk olanlardan olacaktır."

34. "Haberin olsun ki, biz bu kasaba halkı üzerine, yaptıkları çok çirkin ahlâksızlıktan dolayı gökten azap indireceğiz" dediler.

35. Andolsun ki Biz, aklını işletecek bir toplum için o (helak ettiğimiz) memleketten ibret alınacak apaçık bir delil bıraktık.

Saffat suresi 37/137-138 ayetlerinde de zikredilen ibret alınacak yer, Kuzeydoğusunda Sodom ve Medyen bulunan Ölü Deniz'in (Lût Gölü'nün) kıyısını izleyerek kuzeye, Suriye'ye doğru uzanan Kuzey Hicaz'daki bir yolun etrafındaki harabelerdir. Bu yolun varlığı Amerikan Doğu Araştırmaları Okulu (New Haven, Connecticut) tarafından yayımlanan hava fotoğraflarıyla da doğrulanmıştır.

36. Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (nebi olarak) gönderdik. Şuayb: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Ahiret günü(nün mükâfatına) umut bağlayın ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın!" dedi.

Bkz. 7/85-92, 11/84

37. Kavmi, onu yalanladı (zulüm ve taşkınlıklarına devam etti). Bunun üzerine kendilerini şiddetli bir sarsıntı yakaladı da yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar (öldüler).

38. Ad ve Semûd (kavimleri)ni de (yaptıkları yüzünden) helâk ettik. Bunu vaktiyle oturdukları evlerin yıkıntıları size açıkça göstermektedir. Şeytan onlara işledikleri kötülükleri güzel göstererek kendilerini yoldan çıkardı. Hâlbuki onlar (gerçeği görebilecek kadar) aklı fikri yerinde, gözü açık kimselerdi.

Hz. Hud'un gönderildiği Âd kavmi, Samed, Samud, Sada ve Heba adlı putlara tapıyor, zayıf ve kimsesizlere ağır zulümler yapıyorlardı. Zevklerinin tatmini için insanları yüksek binaların üzerinden aşağı atarak eğleniyorlardı. Elli seneden fazla bir zaman Hz. Hud, bu azgın kavmi imana ve insanca yaşamaya çağırdı. İman etmeye yanaşmadıkları gibi azgınlıklarına da devam ettiler. Bunun üzerine şiddetli bir rüzgârla helak oldular.

Hz. Salih'in gönderildiği Samud Kavmi de aynı Âd Kavmi gibi Allah'ın uyarılarını dikkate almamış, zulüm ve taşkınlıklarına devam etmiş ve bunun sonucunda da helak olmuştur. Ayette bahsedilen Âd ve Semud Kavimleriyle ilgili, bugün, birçok arkeolojik bulguya rastlanmaktadır.

39. Karun'u, Firavunu ve Hâman'ı da (yaptıkları yüzünden helâk ettik). Andolsun ki, Musa onlara apaçık deliller getirmişti de onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Hâlbuki (azabımızı aşıp) geçebilecek değillerdi.

40. Bunların her birini kendi günahları yüzünden yakaladık. (Yaptıkları yüzünden) onlardan taş yağmuruna tuttuklarımız var. Onlardan o korkunç sesin yakaladığı kimseler var. Onlardan yerin dibine geçirdiklerimiz var. Onlardan suda boğduklarımız var. Allah, onlara zulmetmiyordu, fakat onlar (yaptıkları kötülüklerle) kendilerine zulmediyordu.

Bkz. 3/117, 9/70, 10/44 ve dipnotu 16/33, 29/40

Hz. Lût'un kavmi üzerlerine taş yağdırılarak, Âd kavmi şiddetli kasırga ile, Semûd kavmi korkunç bir ses ve gök gürültüsüyle, Kârun ve toplumu yerin dibine geçirilerek, Nuh ve Firavun'un kavimleri ise suda boğularak helâk edilmiştir.

41. Allah'tan başka (varlıkları ve güçleri) dost/sığınacak tanrı edinenlerin durumu, kendisine (ağdan) bir ev edinen örümceğe benzer. Hâlbuki evlerin en çürüğü örümcek ağıdır. Keşke bunu bilselerdi!

42. Şüphesiz Allah, onların Kendisinden başka hangi varlıkları tanrılaştırıp yalvardıklarını elbette çok iyi bilir. Hiç kuşkusuz O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."

43. İşte biz, bu misalleri insanlar için (ibret alsınlar diye) getiriyoruz. Onların anlamını ancak ibret almasını bilenler kavrayabilir.

Kureyş'in ekâbir (!) takımı, "Muhammed'in Rabbi, gönderdiği kitapta sinekten, inekten, çiçekten, böcekten, örümcekten bahsediyor" diyerek Müslümanlarla alay ediyordu. Oysa ibret almasını bilenler için bu örnekler çok büyük manalar taşımaktadır. Varlık âlemini kudretiyle yöneten Allah'ın dostluğu ve yardımı dururken, insanın, kendisi gibi dünyada fani olan varlıklara sırtını dayaması, onlardan medet umması, onları Allah'a ulaşmak için aracı olarak kullanması yuvaların en zayıfı olan örümcek yuvasına sığınmaya teşbih ediliyor ki bu benzetme her kesimden insanın çok rahat anlayabileceği seviyededir.

44. Allah gökleri ve yeri, hak ve hikmetle, gerçek bir gaye için yarattı. Elbette bunda iman edecek kimseler için alınacak bir ders vardır.

45. (Ey Resul!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da ikame et! Çünkü namaz (doğru ve bilinçli eda edildiği takdirde), insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. (Namazı ikame ederek) Allah'la hasbıhal etmek en büyük (buluşma)dır. Allah, (sadece namazda değil, her daim) yaptıklarınızı biliyor.

Bilinçli bir şekilde eda edilen namaz insanı her türlü kötülükten ve her çeşit hayasızlıktan alıkoyar. Çünkü namazda insan Allah'la buluşur, Onun huzur ve rahmet alanına girerek Ona kötülük ve hayasızlık yapmayacağına dair defalarca söz verir ve bu sözü günün belli aralıklarında tekrar eder. Böyle bir insanın sözüne ihanet etmesi ve Allah'ı dikkate almaması düşünülemez. Tabii ki namazı ikame eden kişi, kıldığı namazdan bir şey anlıyorsa ne dediğini ve ne istediğini biliyorsa, verdiği sözün farkında oluyorsa, namazı niyaza dönüştürecek bir ahitleşme ortaya koyuyorsa yani namazın hakkını veriyorsa bu namaz koruyucu olur.

Kıldığımız namazlar bizi kötülüklerden alıkoymuyor ve Allah'a yaklaştırmıyorsa, filmlerde rol icabı namaz kılanlardan ne farkımız kalır? Anlamadan ve derinliğini kavramadan kıldığımız namazla biz de sadece verilen rolü oynamış ve "âdet yerini bulsun" demiş olmuyor muyuz?

46. Kitap ehli (Yahudi ve Hristiyanlar)la haksızlık ve taşkınlık etmedikleri müddetçe en güzel şekilde tartışın ve (onlara) deyin ki: "Bize indirilene inandığımız gibi size indirilmiş olana da inanıyoruz. Çünkü bizim ilahımız ile sizin ilahınız tek ve aynıdır ve biz (hepimiz) O'na teslim olmuşuz (siz de Müslümansınız, biz de Müslümanız)."

Yahudi ve Hıristiyanlarla dinî konuları tartışırken, dünyevi meseleleri mütalaa ederken, siyasi ve ticari mevzuları konuşurken kaba ve kırıcı davranmayı, nefreti körükleyecek ve düşmanlığın önünü açacak saygıdan uzak, incitici ve rencide edici tavır ve davranışlar sergilemeyi Allah yasaklıyor.

Burada "size indirilmiş olana da inanıyoruz" dan kastedilen, önceki vahiyler olgusuna ve o vahiylerin tahrif edilmemiş metinlerine inanmaktır. Yoksa Kur'an'da sıkça ifade edildiği gibi önceden vahyedilmiş kitapların asıl metinlerinin kapsamlı bir tahrifata uğramasının sonucu olan bugünkü şekillerine inanmak değil. Esas vurgulanmak istenen mesaj ayetin son cümlesi ile

veriliyor ki o da "bir olan Allah'a teslim olmak yani Müslüman olmak ve Allah'ın birliği etrafında hayatı şekillendirmektir."

47. İşte biz sana böyle bir Kitap indirdik. Bundan dolayı kendilerine kitap verdiklerimiz ona iman ediyorlar. Onlardan da ona iman edecek olanlar vardır. Hakkı inkâra şartlanmış olanlardan başkası bizim ayetlerimizi inkâr etmez.

Bkz.2/121, 3/199

48. (Ey Resul!) Sen Bundan önce herhangi bir ilahi kelamı okumuş ya da onu kendi elinle yazmış değildin. Şayet böyle olmasaydı (okumuş ya da yazmış olsaydın) o takdirde batıl peşinde koşanlar (o Kur'an'ı başka yerden okudun ya da yazdın diye) şüpheye düşerlerdi.

Bkz.7/158 ve "Ümmi" ifadesi ile ilgili dipnotu.

49. Hayır, o (Kur'an, doğrudan Allah tarafından gönderilen), kendilerine ilim verilen (mü'min)lerin kalplerinde (yer eden) apaçık ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi ancak (inatçı ve bencil olan) zalimler inkâr eder.

50. (İnkârcılar) dediler ki: "Ona Rabbinden mucizeler indirilseydi ya!" De ki: "Mucizeler ancak Allah katındadır ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım!"

Bkz. 6/109, 10/20, 13/7 ve dipnotları.

51. Kendilerine okunan (bu) Kitab'ı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Şüphesiz bunda iman edecek bir toplum için rahmet ve öğüt vardır.

"Kendilerine okunan (bu) Kitab'ı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu?" söylemi; "vahyin içeriği, ilahi kökeninden gelen şaşırtıcı kanıtları ve Kur'an ayetlerinin hadiselere ışık tutacak şekilde arka arkaya gelmesi senin elçiliğini kanıtlamaya yeterli olmuyor mu?" demektir. Bu ayet aynı zamanda Kur'an mucizesinin dışında Hz. Peygambere atfedilen uydurma mucizeleri de reddediyor. Ayrıca Hz. Peygamberin irtihalinden bin dört yüz sene geçtikten sonra Hz. Muhammed'e isnat edilen mucizelerin insanlığın hidayeti için nasıl bir katkısı olabilir? Olur olmaz mucizeler isnat ederek Hz. Peygamberi diğer peygamberlerle yarıştırmanın İslam'a ve Müslümanlara ne gibi bir faydası bulunabilir? Peygamberler hayattayken Allah'ın elçileri olduklarını kanıtlamak üzere Allah tarafından kendilerine mucize verilirdi. Bu mucizeler peygamberlerin büyüklüğünü değil düşmanların acizliğini ortaya koyacak Allah'ın fiilleriydi. Dolaysıyla peygamberleri mucizeleriyle yarıştırmak ve onlara mucizelerine göre büyüklük atfetmek hem şirktir hem de küfürdür.

52. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter! O, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. Batıla inanıp Allah'ı inkâr edenler var ya, işte hüsrana uğrayanlar onlardır!

53. Senden azabın çabucak gelmesini istiyorlar. Eğer önceden belirlenmiş bir süre olmasaydı, azap onlara mutlaka gelirdi. Fakat hiç farkında olmadıkları bir sırada elbette o (azap), ansızın kendilerine gelecektir.

54. (Evet) senden azabın çabucak gelmesini istiyorlar. Hâlbuki cehennem o inkârcıları kuşatıp durmaktadır.

Cehennemi sadece ahiretin azap yeri olarak düşünmemek gerekir. "Cehennemin inkârcıları kuşatması" daha dünyada iken azabın onlara yaklaşması demektir. Ve bu azabın illa da ateşten olması da gerekmiyor. Çok büyük servete sahip olmasına rağmen adam karısından, karısı kocasından çekmektedir. Evlatları kötü alışkanlıklarıyla, uyuşturucu belasıyla, kazandıklarını çarçur etmekle başlarına dert olmuştur. Bir gün çok iyi kazanmış, ertesi günü kaybetmiş, stresten

sıkıntıdan şekeri tansiyonu fırlamış, kalp spazmı geçirmiş krize yakalanmıştır. Borsada bir günde milyonları vurmuş ama bir gecede batırmıştır ve psikolojik tedaviye başlamıştır. Çocukları çok pahalı ve meşhur okullarda okumuş ama iyi bir üniversiteye girememiştir, hava atamadığı ve caka satamadığı için kahrolmuştur. Yani daha cehenneme gitmeden cehennemin azabını dünyada iken çekmeye başlamıştır.

55. (Ahiretteki cehennem azabına gelince;) o gün azap onları üstlerinden ve ayaklarının altından kaplayacak. Ve Allah onlara: "Yaptıklarınızı tadın bakalım!" diyecek. Bkz. 7/41, 21/39, 39/16

56. Ey inanmış kullarım! Benim yarattığım yeryüzü geniştir. O halde (Allah'ın istediği şekilde yaşamak için) güven içinde olacağınız yere gidip yalnız bana kulluk ediniz. Bkz. 39/10

Bu ayet, hicreti önermektedir. İnsan Allah'a kulluk etmek ve faydalı eylemler üretmek için yaratılmıştır. Eğer bulunduğu yerde ya da yaşadığı ortamda bunları icra edemiyorsa, icra edeceği bir yer bulmalı ve oraya göçerek yaratılış gayesine matuf çalışmalar ortaya koymalıdır. Bir sonraki ayette, "her canlının ölümlü bir varlık olduğu ve öldükten sonra Allah'a döndürüleceği" anlatılarak, insanın yaşadıklarını gözden geçirmesi ve hayatına çeki düzen vermesi istenmektedir.

57. Her nefis/can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz. Bkz. 3/185 dipnot, 21/35

58. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanları, içinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetteki köşklere yerleştireceğiz. Katma değer üretenlerin ödülü ne güzeldir!

59. Onlar zorluklara karşı direnirler ve yalnızca Rablerine güvenip dayanırlar.

60. (Bilmediğiniz ve görmediğiniz) nice canlılar vardır ki, hiçbir geçim endişesi taşımaz. Onların da sizin de rızkınızı Allah sağlar. O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir. Bkz. 11/6

Bu ayete tanık olduktan sonra, insanların hakkına tecavüz ederek, fakiri ve yoksulu görmezden gelerek yedi neslini bakacak kadar servet biriktirenlere sormak lazım; "sizler hangi hakla ve cesaretle rızık verme yetkisini Allah'ın elinden almaya kalkıyorsunuz? Sizin servet bırakmak için çırpınıp durduğunuz neslinize eğer Allah rızık takdir etmemişse bıraktığınız miras onların elinden çıkıp gidecektir. Çünkü 62. ayette de görüldüğü gibi kime ne kadar rızık verileceğine siz değil Allah karar verecektir. Size rızık veren Allah, unutmayın ki onlara da az ya da çok rızık verecektir. Sizin çok miras bırakmanızla Allah onlara çok rızık verecek değildir. Size düşen Allah'ın verdiklerinden vermek, fakirin, yoksulun ve ihtiyaç sahibinin hakkını teslim etmektir."

61. Andolsun, eğer onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim sundu?" diye soracak olursan mutlaka: "Allah" diyecekler. O halde nasıl (Allah'ın yanı sıra birtakım uydurma ilâhlara boyun eğerek Hak'tan) döndürülüyorlar?

62. Allah, (hikmetine binaen) kullarından dilediğine rızkı bol verir ve (dilediğine) kısar. Şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

63. Andolsun, eğer onlara: "Gökten yağmuru kim indirip de onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltti?" diye soracak olursan, mutlaka: "Allah" diyecekler. (Sen de) de ki: "Bütün övgüler Allah'a mahsustur." Fakat onların çoğu akıllarını kullanıp da bu apaçık gerçeği anlamaya yanaşmazlar.

64. Bu dünya hayatı oyundan ve eğlenceden başka bir şey değildir. Ebedî ahiret diyarı ise, hayatın ta kendisidir. Keşke bunu bilselerdi.

Kişi dünya hayatının geçici ve oyuncak olduğunu, gerçek ve kalıcı hayatın ölümle başladığını bildiği halde yatırımını sadece dünyaya yapıyor ve ölümden korkuyorsa tümden cahildir. Yapılması gereken dünya-ahiret dengesini sağlayarak ölümden sonraki hayata hazırlanmaktır. Korkulması

gerekense ölüm değil, yapılan kötülüklerin hesabının öldükten sonra verilecek olmasıdır. O halde hesabını veremeyeceğimiz işlere kalkışmayalım ve altından kalkamayacağımız kötülüklere bulaşmayalım. Unutmayalım ki; ölümden sonraki hayatımız, dünyada yaptıklarımızla şekillenecektir.

65. Gemiye bindikleri (ve bir tehlike ile karşılaştıkları) zaman, içten bir inançla yalnız Allah'a yalvarıp yakarırlar. Fakat Allah onları kurtarıp karaya çıkardığında, bir bakmışsın bazı hayali güçleri O'na ortak koşuyorlar.

66. Kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük etsinler ve bir süre daha faydalansınlar bakalım! (Yaptıkları yüzünden başlarına gelecekleri) ileride anlayacaklar!

67. Görmüyorlar mı ki, çevrelerindeki insanlar her tür saldırıya açık olmanın tedirginliğini yaşarken, Biz onların yurtlarını (Mekke'yi) güvenilir kıldık! Yine de onlar, batıla inanıp Allah'ın nimetlerine nankörlük mü ediyorlar?

68. Allah'a karşı yalan uyduran yahut kendisine Hak gelmişken onu yalan sayandan daha zalim kim olabilir? (Bu şekilde) hakikati inkâr edenler için cehennem (en uygun) yer değil mi?

69. Ama bizim uğrumuzda üstün gayret gösterenleri, elbette bize varan yollara eriştireceğiz. Allah, kuşkusuz, iyi ve güzel davrananlarla beraberdir.

30- **RÛM SÛRESİ**

Rûm suresi Mekke döneminde inmiş olup 60 ayettir. İkinci ayette, İranlılarla yapılan savaşta yenilmiş olan Rumların (Bizanslıların), tekrar galip gelecekleri anlatıldığından sureye "Rûm" adı verilmiştir.

Ehli Kitap olan Romalıların (Bizans'ın), putperest olan İranlılara (Pers İmparatorluğuna) Allah'ın yardımıyla galip geleceğinin müjdelendiği sûrede Allah'ın birliğine ve âhirete inanmanın önemi vurgulanır. Gökler ve yerin insan için, insanın da Allah'a kul olmak için yaratıldığı ve ahiretin varlığının zaruri olduğu üzerinde durulur. Tabiatın yaratılışı ve işleyişinden çeşitli örnekler verilerek tevhid inancı pekiştiriliyor. İnsan hayatı için elverişli olan güneş sisteminin düzeninin Allah'ın emrinde olduğu ve zamanı gelince bu düzeni bozup ikinci hayatı başlatacak olanın da Allah olduğu bildiriliyor. Hz. Peygambere hitap edilerek ondan müşriklere iltifat etmemesi ve Allah'ın insan türünün fıtratına yerleştirdiği dosdoğru dinin gereklerini yerine getirmesi isteniyor. İnsanın dünyaya gelişinden itibaren geçirdiği merhalelere işaret edilerek kıyametin geleceğinden bahsedilir. Kıyamet gününde günahkârların ve özellikle zalimlerin kabul edilecek hiçbir mazeretlerinin olmayacağı, hiçbir temennilerinin karşılık bulmayacağı bildiriliyor. Hz. Peygambere hitap dilerek hakkın galip geleceği konusundaki ilâhî vaadin bir gün mutlaka gerçekleşeceği, onun için sabretmesi ve düşmanların baskılarından etkilenmemesi gerektiği belirtiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Elif, Lâm, Mîm. Bkz. 2/1 dipnotu.

2. Rumlar (Doğu Romalılar/Bizanslılar, İranlılara/Pers İmparatorluğuna) yenildiler.

3. Ama onlar yeryüzünün en yakın/en alçak bir yerinde bu yenilgilerinden sonra galip gelecekler.

Şam ve Kudüs'ün İranlılara geçmesiyle sonuçlanan savaşın cereyan ettiği Lût Gölü bölgesi Araplara yakın bir yer olduğu gibi, karaların en alçak noktasını teşkil etmekte ve deniz seviyesinin 395 metre aşağısındadır.

4. (Ve bu galibiyet) birkaç yıl içinde (gerçekleşecektir). Karar yetkisi, bundan önce (olduğu gibi, bundan) sonra da Allah'a aittir. (Şimdi müşrikler sevindiği gibi) o gün de mü'minler sevineceklerdir.

5. (Her şey) Allah'ın yardımıyla(dır)… (Allah, iyi niyet ve eylemlerinden dolayı) dilediğine yardım eder. Çünkü O, mutlak güç sahibidir, (haksızlığa uğrayanlara karşı) çok merhametlidir.

Hicretten yaklaşık yedi yıl önce 615 veya 616 yılında ehli kitap olan Romalılar (Bizanslılar) ile Mecusi olan İranlılar (Pers İmparatorluğu) arasında kanlı bir savaş yaşanmış ve bu savaşta Romalılar yenilgiye uğramıştı. Mekke müşrikleri kendileri gibi putperest ve Mecusi olan İranlıların galip gelmesine sevinmişti. Romalılar ehli kitap olduğu için onların yenilmesine de mü'minler üzülmüştü. Müşrikler: "Eğer Allah, sizin inandığınız gibi güçlü olsaydı kendisine inananlara yardım eder ve onlar galip gelirdi" gibi sözler söyleyerek mü'minlerle alay ediyorlardı. Bunun üzerine Kur'an bir mucize olarak, birkaç yıl içinde bu iki devlet arasında tekrar savaş olacağını ve bu defa Romalıların galip geleceğini haber verdi. Nitekim Kur'an'ın haber verdiği gibi 622 yılında başlayan yeni savaş Bizanslılar lehine gelişti. 624 yılında Romalılar İran'a girerek Pers ordusunu bozguna uğrattı. Aynı dönemde mü'minler de Bedir'de önemli bir zafer elde etti.

6. (Bu zafer) Allah'ın vaadidir. Allah vaadinden asla dönmez. Ama insanların çoğu (bunu) bilmezler.

Doğa Romalılar yani Bizans İmparatorluğu, İranlılara karşı çok ciddi bir yenilgi almışlardı. Bizans İmparatorluğunun parçalanacağına kesin gözüyle bakılıyordu. Fakat bu ayetler geldikten yaklaşık 7-8 sene sonra Bizans ordusu yeniden toparlanarak Pers İmparatorluğuna karşı beklenmedik bir saldırı gerçekleştirdi. Bir yıl süren mücadelede Bizans İmparatorluğu galip gelerek İranlılardan kaybettikleri bütün toprakları geri aldılar. Böylece Allah'ın vaadi gerçekleşmiş oldu. Bu hadise de Kur'an'ın farklı bir mucizesidir.

7. Onlar dünya hayatının yalnız görünen yüzünü tanırlar, ebedi ve nihai olandan ise tamamen habersizdirler.

8. Allah'ın, göklerde, yerde ve bu ikisi arasında bulunan her şeyi hak ve hikmete uygun olarak, belirli bir süre için yarattığını onlar kendi kendilerine hiç düşünmezler mi? (Bırakın bunu düşünmeyi) İnsanların çoğu Rablerine kavuşacaklarını bile inkâr ederler.

"Göklerde, yerde ve bu ikisi arasında bulunan her şeyin hak ve hikmete uygun olarak yaratılması" demek, varlık âlemi mükemmel bir plan ve programa göre yaratılmış, kanunları konmuş ve her varlık tam bir uyum içinde yerini almış, sahip olduğu rol ve sorumlulukla amacına yönelmiş demektir. "Biz göğü, yeri ve ikisi arasında bulunanları boşuna yaratmadık." (Sâd 38/27) "Biz göğü, yeri ve bu ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık." (Enbiya 21/16) Varlık âleminde hiçbir şeyin boşuna yaratılmadığı ve her şeyin kendine has özel bir gayesi bulunduğu yapılan bilimsel araştırmalarla da tespit edilmiştir. O halde insan, makro âlemden mikro âleme kadar var olan her şeyi bütün derinliği ile düşünmeli, ibret almalı ve kendine tevdi edilen kulluk vazifesini olması gerektiği gibi icra etmelidir.

9. Yeryüzünde dolaşıp bir bakmıyorlar mı ki, nasıl oldu kendilerinden öncekilerin sonu? Onlar ki daha kudretliydiler, yeryüzünde daha derin izler bırakmışlardı ve dünyayı daha iyi imar etmişlerdi. Onlara da resulleri apaçık deliller getirmişti. Allah onlara zulmetmiyordu, fakat onlar (yaptıkları yüzünden) kendilerine zulmediyordu.

Bkz. 28/8, 40/21, 40/82

10. Sonra, Allah'ın âyetlerini yalanlayarak ve onlarla alay ederek kötülük yapanların sonu çok kötü oldu.

11. Allah, varlıkları ilkin yarattığı gibi, sonra bu (yaratışı) tekrarlayacak (dirilişi gerçekleştirecek). En sonunda hepiniz O'na döndürüleceksiniz.

Allah, varlık âlemini yoktan var ederek ilk yaratmayı gerçekleştirmiştir. Sonra da bu yaratılış olgusunu bütün canlılar için sürekli hale getirerek hayatı devam ettirmiştir. Kıyamet koptuktan sonra âhiret alemi için yeniden dirilişi gerçekleştirerek hayatı devam ettirecektir. Bu konuda ayrıca Ankebût suresi 29/19 açıklamasına bakabilirsiniz.

12. Kıyamet koptuğu zaman, suçlular ümitlerini bütünüyle yitirecekler.

13. Onlar, Allah'a ortak koştukları varlıkların hiçbirinden bir destek göremeyecekler; oysa ki onlar ortak koştukları varlıklar yüzünden kâfir olmuşlardı.

Demek Allah'tan başka varlıklara tanrısal özellikler yükleyerek hangi adla ve düşünce ile olursa olsun onlardan medet ummak hem küfürdür hem de şirktir.

14. Ve hesap günü geldiği gün, (ilâhi adâlet tam olarak tecelli edecek ve iyilerle kötüler birbirlerinden ayrılarak) gruplar halinde toplanacaktır.

15. İnandıktan sonra sâlih amel işleyenler cennet bahçelerinde, sevinç ve neşe içinde keyif süreceklerdir.

16. Ayetlerimizi inkâr eden ve ahirete kavuşmayı yalanlayanlara gelince, işte onlar azabın içine atılacaklardır.

17. Öyleyse akşam vaktine girdiğinizde (akşam ve yatsıda) ve sabah vaktine vardığınızda (sabahta) Allah'ın sınırsız şanını yüceltin (namaz ikame edin).

18. Göklerde ve yerde her türlü övgü ve yücelik, sadece O'nun hakkıdır ve yalnızca O'na yaraşır. İkindi vaktinde de öğleye girdiğiniz vakitte de (öğle ile ikindi namazını icra ederek Allah'ı tesbih edin).

Bkz. 2/238, 11/114, 17/78

Ayetin ilk cümlesindeki "övgü ve yüceliğin" sadece Allah'a has kılınmasının hatırlatılması, O'nun dışındaki varlıklara tanrısal niteliklerin yüklenmemesi konusunda uyarı niteliğindedir.

Her iki ayette de zikredilen hamd ve tesbih ifadeleri, genel mahiyetteki öğüdün dışında, günün belli bölümlerinde lütfedilen beş vakit namaza işaret etmektedir. 17. ayette geçen "akşam vaktine girdiğinizde" akşamla yatsı namazını "sabah vaktine vardığınızda" ise sabah namazını işaret etmektedir. 18. ayette geçen "ikindi vaktinde" ikindi namazını, "öğleye girdiğiniz vakitte" ise öğle namazını anlatmaktadır.

19. O, ölüden diriyi meydana getirir, diriden de ölüyü meydana getirir. Toprağı öldükten sonra yeniden canlandıran O'dur. İşte sizler de (ölümden hayata) böyle çıkarılacaksınız.

Bkz. 7/57, 22/5-7

Ayette, yeryüzündeki sürekli yenilenme olayına işaret edilerek yeniden yaratılışın nasıl gerçekleşeceği somut örnekle ve gerçek hayatla tasvir ediliyor. Bu konuda en küçük bir tereddüdü olan insanın sadece dört mevsimi gözlemesi, özellikle güz döneminde ağaçların yapraklarını dökerek çırılçıplak oluşunu, baharda yeniden yeşile bürünerek hayata dönmelerini yaz boyu hayatı dolu dolu yaşamalarını, kışın dünyanın pek çok yerinde karın yağmasıyla beyaza bürünmelerini izlemesi yeterlidir.

20. Sizi topraktan yaratması, O'nun mucizevi işaretlerinden biridir. (Yaratıldıktan) sonra, birer insan olarak yeryüzüne yayılırsınız (beşeriyet olursunuz).

21. Kendileri ile huzur bulasınız diye size kendi (cinsi)nizden eşler yaratması ve aranıza sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.

"Size kendi cinsinizden eşler yarattı" ifadesi, kadının, söylendiği gibi erkeğin sol kaburga kemiğinden değil, erkeğin kendi cinsinden yani insan cinsinden ve yaratıldığı maddeden yaratıldığını göstermektedir. Nisa 4/1, Fatır 35/11 ve Zümer 39/6. âyetlerinde erkek türü neden yaratıldıysa, kadın türünün de ondan yaratıldığı açıkça anlatılmaktadır. Kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılması inancı, tahrif edilen Kitab-i Mukaddes'in Tekvin bölümünden bize intikal etmiş, biz de bunu hiç sorgulamadan ve Kur'an ayetlerine bakmadan hemen sahiplenmişiz.

22. Göklerin ve yerin yaratılışı ile dillerinizin ve renklerinizin farklılığı da O'nun delillerindendir. Bilgi sahibi olanlar için bunda da ibretler vardır.

23. Hem gece hem de gündüz uyuyabilmeniz ve O'nun lütuf ve nimetlerini araştırıp bul(abileceğiniz imkân ve yeteneklere sahip ol)manız da O'nun sonsuz ilim, kudret ve merhametinin delillerindendir. Bunda kuşkusuz, dinley(ip anlamak istey)enler için mesajlar vardır!

24. Korku ve ümit kaynağı olarak şimşeği size göstermesi, gökten yağmur indirip onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi, O'nun delillerindendir. Şüphesiz bunda aklını işleten bir toplum için elbette ibretler vardır.

25. Göklerin ve yerin O'nun buyruğu altında sapasağlam durması da O'nun delillerindendir. Sonunda O sizi bir tek seslenişle yerden kalkmaya çağırdığında, hepiniz (yargılanmak ve hayatınıza kaldığınız yerden devam etmek üzere) ortaya çıkacaksınız. Bkz. 22/65, 30/25, 35/41

26. (Ama bilin ki) göklerde ve yerde olan her şey O'na aittir ve hepsi O'nun iradesine tabidir.

Dünyada iken sizin olduğunu düşündüğünüz ve kalıcı zannettiğiniz, sürekli artırmak ve genişletmek için mücadele verdiğiniz dünyalık mallarınız, servetiniz, çoluk çocuğunuz artık sizin için bir şey ifade etmeyecek. Çünkü her şey, dünyada olduğu gibi şimdi de Allah'a aittir.

27. (Mahlûkatı) yoktan var eden, (öldükten) sonra onu yeniden vücuda getirecek olan O'dur. Bu O'nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce örnekler O'na aittir. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Evet insanoğlu da dünyanın imarı ve toplumun refahı için Allah'ın verdiği yetenekle ve yine Allah'ın yoktan var ettiği imkânlarla bazı faydalı çalışmalar yaparak güzel örnekler ortaya koymuştur ama bunların hiçbiri Allah'ın yarattıklarına denk olamaz. "… Yaratanların en iyisi, en ustası olarak Allah ne yücedir! (Mü'minun 23/14)

28. (Allah, mülkünde ortaksız olduğunu anlatmak için) size kendinizden şöyle bir örnek getirdi: Elinizin altındaki köle ve hizmetçilerinizden, size verdiğimiz (kullanma ve harcama) konusunda sizinle eşit derecede (yönetim hakkına sahip) olan ve birbirinizi sayar gibi sayacağınız (ve sözünü dinleyeceğiniz) kimseler var mı? İşte biz aklını işleten bir toplum için âyetlerimizi böyle açıklıyoruz.

29. Fakat (inkâr ederek nefsine) zulmedenler hiçbir bilgiye dayanmaksızın kendi heveslerine uymuşlardır. (İnatları yüzünden) Allah'ın sapıklıkta bıraktığı kimseyi kim doğru yola iletebilir ki? Onların (Allah'ın azabından koruyacak) yardımcıları da olmayacaktır!

30. Sen, batıl olan her şeyden uzaklaşarak yönünü, istikametini tevhid dinine çevir. Allah'ın insan bünyesinde nakşettiği fıtrata uygun davran ki Allah'ın yarattığında bir bozulma meydana gelmiş olmasın! İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Ayette geçen “Hanif” terimi, “doğru hedefe yöneldi” anlamındaki “hanefe” fiilinden türetilmiş olup, İslam öncesinde tevhidi bir muhtevaya sahipti ve günahtan, dünyevi zevklerden ve bütün şüpheli inançlardan, özellikle de puta tapıcılıktan uzak duran bir insanı tanımlamak için kullanılırdı.

“İstikametin tevhid dinine çevrilmesi”; fıtrata uygun yasalar doğrultusunda hayatın tanzim edilmesi demektir. Çünkü İslâm, insan fıtratındaki değerleri korur, onların canlı kalmasını sağlar. Bozulmaya ve yozlaşmaya yüz tutan değerleri açığa çıkartarak yeniden üretilmesine ve hayatla bütünleştirilmesine katkıda bulunur.

“Fıtrata uygun davranılması”; insanın yaratılıştaki safiyetini koruması ve onun şer etkenler tarafından bozulmasına izin vermemesi ve doğuştan edindiği sezgisel yeteneği kullanarak özünde sahip olduğu değerler doğrultusunda ömrünü sürdürmesi demektir.

Bilgisayar programlarına sirayet eden virüsü temizlemek için nasıl format atmak gerekiyorsa, “fıtrat bozulması” yaşayan toplumlara da Allah peygamberler göndererek takviye kitapla/şeriatla format atmıştır. Onun için en sık peygamber gelen toplumlar -tarihteki İsrailoğulları örneğinde olduğu gibi- en çok fıtrat bozulması yaşayan toplumlar olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, dindar toplumlara nazaran daha az fıtrat bozulması yaşayan ve fakat evrensel ahlâkî değerlere saygılı deist toplumlar, yanlış dini telkinler yüzünden ahlakını kaybetmiş sözde dindar toplumlardan çok daha iyi durumdadır. İnsanın önünde iki seçenek vardır: Ya yaratılış safiyetini koruyarak Allah’ın dinini bozmadan yaşayacak ya da yaşadıklarını din olarak görecek. Dini yaşıyorsa ne âlâ, ama yaşadıklarını din olarak görüyorsa, işte o zaman inandığı dinin isminin bir anlamı kalmaz.

31. (O halde batıl olan her şeyden yüz çevirerek yalnızca) O’na yönelin! O’na karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun! Namazınızı ikame edin! O’ndan başkasına ilahlık yakıştıranlardan olmayın!

32. (Bir de birileri eliyle) inançlarının bütünlüğünü bozarak parçalara bölünen ve her grubun yalnız kendi sahip olduğu (ilkelerle) övündüğü kimselerden de olmayın!

33-34. İnsanlara bir zarar dokunduğu zaman, Rablerine yönelerek O’na yalvarırlar. Sonra Rableri, onlara kendinden bir rahmet tattırınca, içlerinden bir grup kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük ederek, başka güçleri Rablerinin ilahlığına ortak ederler. Haydi! Bir süre eğlenin bakalım, yakında (Allah’a ortak koşmanın ne olduğunu) göreceksiniz.

35. Yoksa Biz onlara, bizden başkasına kulluk yapmalarını söyleyen bir vahiy mi gönderdik?

36. İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler. Fakat kendi işledikleri (günahlar) yüzünden başlarına bir kötülük gelince de (Allah’ı unutup) ümitsizliğe düşerler.

Bkz. 11/9-10, 70/20-21

“Kendi işledikleri (günahlar) yüzünden başlarına kötülüğün gelmesi” ifadesi Sünnetüllah’ın kusursuz ve adil bir şekilde işlediğini, canlılar arasında hassas bir düzenin bulunduğunu ve bu düzenin ilahi kanunlarla korunduğunu ve bu sayede yapılan kötülüklerin sahiplerine kötülük olarak döndüğünü ve güzelliklerin de faillerine güzellik olarak geri döndüğünü göstermektedir.

37. Onlar, (hikmetine binaen) Allah’ın rızkı dilediğine bol ihsan ettiğini, dilediğine ölçülü ve idareli verdiğini görmezler mi? Bunda, kuşkusuz inanacak bir toplum için dersler vardır!

38. Öyle ise akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Bu, Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak isteyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.

39. İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekât böyle değildir. Zekât veren kimseler, (dünyada mallarının bereketini, ahirette ise sevaplarını) kat kat artıranlardır.

40. Sizi yaratan, sonra size rızık veren, sonra sizi öldürecek ve daha sonra da diriltecek olan Allah'tır. (O'na) ortak koştuklarınız içinde, bunlardan herhangi birini yapabilen var mıdır? O, onların ortak koştuklarından uzaktır ve yücedir.

41. İnsanların bizzat kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulmalar olmuştur. (Kötü yoldan) dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır.

Ayet, insanın yerküredeki tabii dengeyi bozacak bazı yanlışlar yaptığını ortaya koymaktadır. Yaşadığımız gezegende herşey bir denge üzerine kuruludur. Sürdürülebilir yaşam da sürdürülebilir bir ekolojik denge ile mümkündür. Dünyamızdaki teknolojik gelişmeler, para hırsı, rekabet ve lüks yaşama tutkusu, bencillik duygusu insanları fütursuz ve dengesiz bir yaşamaya ve çalışmaya itmektedir. Bunun bir neticesi olarak toprağın doğal yapısında bitkileri ve onlardan istifade eden canlıları tehdit edecek ciddi bozulmalar, nehirlerde ve denizlerde hayatı olumsuz yönde etkileyecek çok ciddi kirlenmeler görülmektedir. Çevrenin kirlenmesi, ekosistemin dengesini bozarak küresel ısınmaya yol açıyor. Topraklar, yanlış tarımsal uygulamalar, endüstriyel atıkların kullanımı gibi nedenlerden ötürü her geçen gün daha fazla kirlenirken, bu kirlilik hem toprak yapısının zarar görmesine hem de iklim değişikliğine neden oluyor. Bu da canlı türleri için tehlike arzediyor. Hava ve gürültü kirliliği, doğanın tahrip edilmesi ve çarpık kentleşme gibi insanlığın çevreye verdiği diğer zararların artması da canlı türlerinin nesli açısından ciddi riskler oluşturuyor. Bütün bu olup bitenlere hem öncülük eden ve hem de seyirci kalan insan, bugün dünyada genetik bozulmalara kadar giden çok daha büyük yıkımlara imza atıyor ve kendi sonunu da getirecek olan bu felaketi maalesef bir marifetmiş gibi görüyor.

42. De ki: "Yeryüzünde dolaşın da (yaptıkları yüzünden) önceki milletlerin sonlarının nasıl olduğuna bir bakın!" Onların çoğu Allah'a ortak koşan kimselerdi.

43. Öyleyse Allah tarafından, o geri dönüşü mümkün olmayan gün gelmeden önce, sen yüzünü (özünü) dosdoğru dine (İslam'a) yönelt! O gün insanlar gruplara ayrılacaklardır.

"O gün insanlar gruplara ayrılacaktır" yani, insanlar dünyada yaşadıklarına göre ya kötülere katılarak inkârcılar grubunda cehennem tarafına geçecek ya da erdemlilere katılarak mü'minler grubunda cennet tarafına geçecek. "Hesap günü geldiği zaman, (ilâhî adâlet tam olarak tecelli edecek ve iyilerle kötüler birbirlerinden ayrılarak) gruplar hâlinde toplanacaktır." (Rûm 30/14)

44. (İşte o zaman) kim inkâr ederse, inkârı kendi aleyhinedir. Kim de faydalı bir eylemde bulunursa kendileri için (cennetteki yerlerini) hazırlamış olurlar.

45. Çünkü (Allah), inanıp doğru işler yapanları kendi lütfuyla ödüllendirecektir. Şüphesiz O, inkârcıları sevmez.

46. Rüzgârları (yağmurun) müjdecileri olarak göndermesi de Onun ayetlerindendir. Böylece Allah size rahmetinden tattırır; gemiler Onun koyduğu yasalara uygun şekilde akıp gider ve siz de Onun lütfundan rızkınızı ararsınız. Ve umulur ki, bütün bunlara şükredersiniz.

47. Ve Andolsun ki, senden önce biz nice resulleri kendi kavimlerine gönderdik ve onlara apaçık mucizeler getirdiler. (Buna rağmen hakka karşı direnmeye devam ederek) suç işleyenlerden biz de intikam aldık.(Yaptıklarına karşılık) inananları desteklemek, bize düşen bir sorumluluktur.

48. Rüzgârları gönderip, bulutları yürüten, onları gökte dilediği gibi yayan ve yığan Allah'tır. Sen (sadece) aralarından yağmurun çıktığını görürsün. Sonra onu kullarından dilediğine ulaştırınca hemen sevinirler.

Burada, Allah tarafından verilen hizmetin hikmetleri anlatılarak insanların Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşamaları gerektiğine dikkat çekilmek isteniyor. Bütün bu hizmetler insanlar tarafından yapılmak zorunda olsaydı acaba bir bulutun oluşturulması, bir yerden bir başka yere nakli ve içindeki suyun doldurulması ve boşaltılması neye mal olurdu? Yapay yağmur için yağmur bombası ile mevcut buluttan yağış elde etmek bile büyük maliyetlere mal olurken Allah'ın lütfu ile aynı anda binlerce bölgede günlerce yağmur yağabilmektedir. Kar yağdırmak ve yağan karı günlerce yerde muhafaza edebilmek ne dersiniz kolay olur muydu? Karın hiç yağmadığı bazı sıcak ülkelerde milyarlar harcanarak suni kar yağdırıyorlar ve çok büyük bir marifetmiş gibi bununla da iftihar ediyorlar. Oysa Allah sadece bir "ol" emriyle dünyanın pek çok yerini aynı anda karla kaplayabiliyor. İnsan sormadan edemiyor: "Havanın yağmurlu ya da güneşli olup olmadığını bile tam olarak tahmin etmekte zorlanan insanı, Allah'ın sınırsız rahmeti karşısında binlerce defa secdeye götürmekten alıkoyan nedir?"

49. Oysa onlar daha önce kendilerine yağmur yağdırılmadan evvel kesin bir ümitsizliğe kapılmışlardı.

50. (Ey insanoğlu!) Allah'ın rahmetinin işaretlerine bir bak! Nasıl yeri ölümden sonra diriltiyor? Şüphe yok ki, O, ölüleri (de öyle) diriltecek. O, her şeye gücü yetendir.

51. Şayet (topraklarını kavuran) bir rüzgâr göndersek ve (böylece) ekinlerinin sararmaya başladığını görseler, hemen (kudretimizi ve rahmetimizi) inkâr etmeye kalkışırlar!

52. Şüphesiz, sen (manen) ölülere söz dinletemezsin; arkasını dönüp giden sağırlara da çağrını duyuramazsın.

Bkz. 10/42, 27/80-81, 63/4; 67/10

53. Ve sen, (kalp gözleri kapalı) körleri de sapıklıklarından çıkarıp yola getiremezsin. Sen ancak ayetlerimize (içtenlikle) iman edenlere dinletebilirsin. İşte Müslüman olanlar onlardır.

54. Allah, sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından bir güç takdir eden, sonra gücün ardından bir güçsüzlük ve yaşlılık verendir. O, dilediğini yaratır. O her şeyi bilendir ve sınırsız güç sahibidir!

İnsanın aciz bir varlık olarak dünyaya gelişine ve gelişerek büyüme safhalarına dikkat çekiliyor. İnsan, bebekliğinden ergenlik çağına, ergenliğinden olgunluk dönemine, olgunluğundan yorgunluk zamanına hele çocukluğundan daha beter olan aşırı ihtiyarlık dönemine şöyle bir göz attığı zaman, biyolojik anlamda çok aciz bir varlık olduğunu görecektir. İşte bu acziyetini ortadan kaldırarak izzete dönüştürecek ve en önemlisi onu varlık âleminin halifesi, saadet âleminin varisi yapacak olan tek şey, Allah'a iman ve o iman temeli üzerinde inşa edilen doğru ve faydalı hayat yaşamaktır.

55. Kıyamet koptuğu gün, suçlular dünyada bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. İşte onlar (dünyada da) aldatılıp haktan böyle döndürülüyorlardı.

Bkz. 20/103, 23/113, 79/46

56. Kendilerine ilim ve iman nasip olanlar ise onlara şöyle diyecekler: "Allah, Kitabı'nda ne kadar kalmanızı takdir buyurmuşsa, dirilme gününe değin o kadar kaldınız. İşte bugün de dirilme günüdür, fakat siz bu hususta hiçbir zaman (istemediğiniz için) gerçek bilgi sahibi olamadınız."

57. Zulmedenlere o gün mazeretleri bir fayda vermez, dertlerinin çaresine de bakılmaz.

58. Gerçekten biz, bu Kur'an'da insanlara her türlü misali verdik. Andolsun ki, eğer onlara (bu türden misal içeren) bir âyet getirsen, o inkâr edenler yine: "Siz düzmece iddialarda bulunmaktan başka bir şey yapmıyorsunuz!" derler.

Burada "ayet" sözcüğünü mucize olarak değil de doğrudan Kur'an ayetlerinden misal içeren bir "ayet" olarak almak daha doğru olur. Çünkü bir sonraki cümlede "düzmece iddialardan" bahsedilmektedir. Oysa mucize düzmece bir iddia değil, inkârı kabil olmayan doğrudan Allah'ın fiilidir. "Andolsun ki, biz, bu Kur'an'da insanlar için her türlü misali değişik şekillerde açıkladık. Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür." (Kehf 18/54)

59. Allah, (Hakk'ın kıymetini) bilmeyenlerin (ve bilmek istemeyenlerin) kalplerini (inatları yüzünden) işte böyle mühürler.

60. O halde (Ey Resul! Sıkıntılara ve inkârcıların direnmelerine karşı) sen sabret! Allah'ın (kıyamet günü ile ilgili) vaadi kesinlikle doğrudur. İmanı kemale ermemiş olanlar sakın seni gevşekliğe (ve tedirginliğe) sürüklemesin!

31- **LOKMAN SÛRESİ**

Lokman suresi Mekke döneminde inmiş olup 34 ayettir. Surede Hz. Lokman'ın kıssası anlatıldığı ve 12. ve 13. ayetlerde "Lokman" ismi geçtiği için bu adı almıştır. Sûrede Kur'an'ın iyi davrananlar için hikmet, hidayet ve rahmet kaynağı olduğu belirtildikten sonra iman edip doğru ve yararlı işler yapanlar cennetlerle müjdeleniyor. Hz. Lokman'ın oğluna; "Allah'a şirk koşma! Ona şirk koşmak büyük bir zulümdür, namaz kıl, sorumluluk al, iyilik için çalış, sabret, küçümseyerek insanlardan yüz çevirme, mütevazi ol!" gibi dinî ve ahlâkî konularda ödevleri yer alıyor. İnsana, anne babasına iyi davranmasının emredildiği sûrede Mekke müşriklerinin İslâm ve Müslümanlar karşısındaki karakteristik tutumları özetlenerek kendileri sapkın oldukları gibi başkalarını da Allah yolundan saptırmaya çalıştıkları anlatılıyor. İyilik yaparak kendini Allah'a teslim edenin en sağlam kulpa tutunmuş olacağı ifade ediliyor. Kıyamet gününde kimsenin kimseye fayda veremeyeceği belirtilen sûrede müminlere geçici dünya hayatının aldatıcılığına kendilerini kaptırmamaları yönünde uyarılar yer alıyor. Sûrede Allah'ın ilminin ve kudretinin mükemmelliği özetlenirken kıyametin kopuş saati, kimin ne zaman ve nerede öleceği gibi konularda Allah'ın bilgisiyle insan bilgisi arasındaki büyük farkı ortaya koyan ifadeler bulunuyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Elif, Lam, Mim.

Bu harflerle ilgili 2/1 ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2-3. Bunlar, güzel davrananlara bir hidayet ve rahmet olarak indirilmiş hikmet dolu Kitab'ın ayetleridir.

4. O (güzel davrana)nlar; namazı ikame ederler, zekâtı verirler ve onlar ahirete de kesin olarak inanırlar.

Ayetteki "Zekât" terimini, sadece, hukuksal boyutu ağır basan "asli ihtiyaçlar" dışında nisab miktarı mala sahip olan ve bu sebeple zengin sayılan kişinin yükümlülük gereği vermesi gereken zekât olarak almamak lazım. Bakara 2/3, Enfal 8/3, Hac 22/35, Kasas 28/54, Secde 36/16 ve Şua

42/38 ayetlerinde de ifade buyrulduğu gibi "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizi başkalarıyla paylaşırlar" söylemiyle anlam ilişkisi kurup, "karşılıksız yardım" olarak da düşünmek gerekir. Ayrıca "zekât" sözcüğü Kur'an'ın pek çok yerinde arınmak, aklanmak, daha temiz, daha iyi, yüceltmek anlamlarında da kullanılmıştır. Bu konuda 2/151, 3/77, 4/49, 9/103, 19/13, 20/76, 24/21, 35/18, 53/32, 62/2, 80/3, 91/9 ayetlere bakabilirsiniz.

5. İşte Rablerinin gösterdiği doğru yol üzerinde olan ve dolayısıyla nihai mutluluğa erişecek olanlar bunlardır.

6. İnsanlardan öyleleri vardır ki, bilgisizce (başkalarını) Allah'ın yolundan saptırmak ve onu alay konusu yapmak için (ilahi mesajlar üzerinden) kelime oyunu oynamaya kalkışır. İşte onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.

Bu âyette, sadece hurafelerle İslam'ı bozmaya kalkanlara değil aynı zamanda Kur'an ayetlerini anlamlarından uzaklaştırmak yoluyla Allah'ın dinini olduğundan farklı göstermeye çalışanlara dehşetli bir uyarı vardır. Onların maksadı kendi menfaatlerini korumak ve otoritelerini devam ettirmek için Kur'an'ı susturmak ya da onun doğru anlaşılmasının önüne geçmektir. Benzer ayetler için Bkz. 17/47, 21/3, 41/26

7. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman, sanki kulaklarında bir ağırlık varmış da onu hiç işitmemiş gibi büyüklenerek sırt çevirir. İşte onu can yakıcı bir azapla müjdele!

8. (Buna karşılık) iman edip doğru ve yararlı işler yapanlar nimetlerle dolu cennetlere kavuşacaklar.

9. Orada Allah'ın şaşmaz vaadine uygun olarak kalacaklar. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

10. O, gökleri görünür destekler olmadan yarattı. Sizi sarsmasın diye yeryüzünü sabit dağlar ile donattı ve orada her çeşit canlı varlığın çoğalmasını sağladı. Yine Biz, gökyüzünden yağmuru indiririz ve onunla yeryüzünde her türlü faydalı bitkiyi yetiştiririz.

Ayette geçen "zevc" terimi Şuara suresinin 7. ayetinde olduğu gibi "tür/çeşit" anlamında kullanılmıştır.

11. İşte (bunlar) Allah'ın yarattığıdır. Haydi, gösterin bana Allah'ın dışındakiler ne yaratmıştır? Doğrusu zalimler apaçık bir sapıklık içindedir.

12. Andolsun ki, biz Lokman'a: "(karşılığında) Allah'a şükret" diye hikmet verdik. Kim (Allah'ın nimetlerine) şükrederse, ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse, bilsin ki Allah her bakımdan sınırsız zengindir (kimsenin şükrüne ihtiyacı yoktur), övülmeye lâyıktır.

13. Hani Lokman, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: "Ey Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Çünkü O'na ortak koşmak şüphesiz büyük bir zulümdür."

14. İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: "Hem bana ve hem de anne babana şükret! Dönüş yalnız banadır."

Allah'a şükretmekle anne-babaya teşekkür etmenin aynı cümlede birlikte yer alması, anne-babaya hizmetin ne kadar ehemmiyetli olduğunu göstermektedir. Bu söylemden ayrıca anlıyoruz ki; kişinin hayata gelişinin sebebi olan anne babasına karşı şükran duyması, varlığının nihaî kaynağı olan Allah'a şükretmesinin bir benzeri olarak zikredilmiştir.

15. (Yine Allah:) “Şayet onlar (annen ya da baban), Ben’den başka ilâhın olamayacağı bilgine rağmen, herhangi bir şeyi Bana ortak tanıman için seni zorlayacak olurlarsa, bu hususta onlara itaat etme! Dünya işlerinde onlarla iyi geçin. Bana gönülden yönelenlerin yolunu tut! Sonra dönüşünüz yine banadır. O zaman ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim.” (buyurur)

16. (Lokman:) “Yavrucuğum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında da olsa, bir kayanın içinde yahut göklerde ya da yerin altında da bulunsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.”

17. (Lokman öğüdüne devam ederek şöyle demişti:) “Ey yavrucuğum! Namazını ikame et, doğru ve yararlı olanı hayata geçirmeye çalış (sorumluluk al), kötü ve eğriden vazgeçir, başına gelebilecek her belaya sabırla katlan! Doğrusu bütün bunlar, azim ve kararlılıkla yapılması gereken şeylerdir.”

“Doğru ve yararlı olanı hayata geçirmek” konusunda duyarlı olmak ve sorumluluk almak gerektiği vurgulanıyor. Bir insanın tek başına iyi olmaya çalışması doğru ve erdemli olmak için yeterli değil. Allah’ın emirleri doğrultusunda bir yol takip etmek, güvenilir olmak, ahde vefa göstermek, en önemlisi iyiliğin hâkim olması için sorumluluk almak, iyi bir çevre, güzel ve faydalı bir toplum için mücadele vermek, Hak'kın ve haklının yanında yer almak, adil ve özgür bir dünya için gayret göstermek gerekir.

18. “Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, büyüklük taslayıp böbürlenen kimseleri sevmez!”

“Böbürlenerek yürüme!” Yani, kibirli olma, insanlar üzerinde sahte bir imaj oluşturmak için farklı markalar giyinerek gösteriş yapma, pahalı ve lüks arabalara binerek caka satma, kendini olduğundan farklı göstermeye çalışarak yetersizlik duygusuna, aşağılık kompleksine kapılma! Böyle yaparsan Allah’ın sevmediği insanlardan olursun!

19. “Yürüyüşünde mütevazı ol, sesini yükseltme! Unutma ki, seslerin en çirkini eşeğin anırmasıdır.”

Ayetteki üslup çok manidardır. Allah, “sesinizi eşeklerin sesi gibi yükseltmeyin” demiyor. Sadece “sesinizi yükseltmeyin” buyuruyor. Ve “seslerin en çirkininin eşeğin anırması” olduğunu söyleyerek güzel bir benzetme ile bağırarak konuşan insanın, daha dikkatli ve sakin olması gerektiğine dikkat çekiyor.

20. Göklerde ve yerde ne varsa hepsini Allah’ın sizin hizmetinize verdiğini, açık ve gizli (görebildiğiniz ve göremediğiniz) nimetlerini üzerinizde tamamladığını görmüyor musunuz? Yine de öyle insanlar vardır ki hiçbir bilgiye, yol gösterici bir rehbere veya aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışıp durur.

21. Onlara: “Allah’ın indirdiğine uyun!” dense: “Hayır biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız” derler. Şeytan onları alevli ateşin azabına çağırmış olsa da mı (ona uyacaklar)?

Bkz. 2/170 ve dipnotu 43/22

22. Kim iyilik yaparak kendini Allah’a teslim ederse, şüphesiz en sağlam kulpa tutunmuştur. Bütün işlerin sonu ancak Allah’a varır.

23. Her kim de inkârda diretirse, onun inkârına üzülmen gerekmez. (Nasıl olsa) nihayetinde onlar bize dönecek. Biz de onlara yaptıklarını bir bir haber vereceğiz. Allah, (sadece yapılanları değil,) kalplerde saklı tutulan (niyet ve düşünceleri) de çok iyi bilendir.

24. Onlara kısa bir süre hayatın zevkini yaşatırız ama sonunda (yaptıkları yüzünden) onları şiddetli bir azaba sürükleriz.

Bkz. 3/178, 19/84

25. Andolsun ki, onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye soracak olsan, hiç tartışmasız: "Allah" diyecekler. De ki: "(O halde bilin ki) bütün övgüler yalnız Allah'a mahsustur!" Fakat onların çoğu (bunun ne demek olduğunu) bilmezler.

26. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'a aittir. Şüphesiz Allah zengindir (kimsenin övgüsüne muhtaç değildir ama) bütün övgüler yalnız O'na mahsustur!

"Şüphesiz Allah zengindir" yani, O hiçbir şeye muhtaç değil ve hiçbir zaman da olmayacaktır ama her şey her zaman O'na muhtaçtır ve muhtaç olmaya da devam edecektir. Bir insan günde ortalama yetmiş bin defa nefes alıp vermektedir. Demek sadece soluk alıp vermek için bir günde yetmiş bin defa Allah ihtiyacımızı karşılıyor. Diğer ihtiyaçları da buna kattığımız zaman kimin neye ne kadar muhtaç olduğunu çok iyi anlarız.

27. Yeryüzündeki bütün ağaçlar (birer) kalem, denizler de (mürekkep olsa), sonra (bunlara) yedi (kat daha) deniz (mürekkep olarak) eklense (bunlar yazmakla tükenir ama) Allah'ın (ilmini, kudretini, nimetlerini, merhametini, yazgılarını ifade eden) kelimeleri (yazmakla) tükenmez. Çünkü Allah mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

Bkz. 18/109

"Yedi kat deniz" ifadesi çokluktan kinayedir. Yani yeryüzündeki okyanuslar (mürekkep) olsa, sonra bunlara pek çok okyanus daha eklense yine de Allah'ı anlatmaya yetmezdi. "Allah'ın kelimeleri" deyimi; Allah'ın "ol emri" ile yarattığı her şeyi ve onların hayatlarının devam etmesi, koyduğu kanunları ve yaratma gücünü ifade etmektedir.

28. (Ey insanlar!) Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz, ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla görendir.

29. Bilmez misin gündüzü kısaltarak geceyi uzatan ve geceyi kısaltarak gündüzü uzatan Allah'tır. O, her biri belirlenmiş bir vade içinde (kendi ekseni etrafında) hareketini sürdüren Güneş'i ve Ay'ı (kendi yasalarına) tabi kılmıştır. Ve bilmez misiniz ki, Allah yaptığınız her şeyi en ince ayrıntısına kadar iyi biliyor!

Bkz. 22/61 ve dipnotu.

30. Gerçek budur. Yalnızca Allah, Mutlak hakikattir ve insanların O'nun dışında yalvarıp yakardığı her şey bütünüyle batıldır. Gerçekten Allah, çok yücedir, çok büyüktür!

31. (Allah'ın) âyetlerinden bazılarını size göstermesi (ve işlerinizi kolaylaştırması) için, Allah'ın lütfuyla denizde akıp giden gemileri görmüyor musun? Elbette bunda, sıkıntılara göğüs geren ve (Allah'a karşı) derin bir şükran duygusu taşıyan herkes için mesajlar vardır.

32. (Güvenli ortamlarda Allah'ı unutanlar, denizde gemilerle seyahat ederlerken) onları kara bulutlar gibi dalgalar kuşattığı zaman (o anda) bütün içtenlikleriyle yalnız Allah'a yalvarırlar. Fakat Allah onları karaya çıkarıp kurtardığı zaman, içlerinden bir kısmı yolun ortasında (inanmakla inkâr etmek arasında) bocalar. Zaten Bizim ayetlerimiz karşısında zulüm ve nankörlükte sınır tanımayanlardan başkası ayak diremez.

33. Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının! Hiçbir anne-babanın çocuğuna yarar sağlayamayacağı ve hiçbir çocuğun da anne-babasına fayda veremeyeceği günden sakının (ona göre hazırlık yapın)! Şüphesiz Allah'ın vadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın! O aldatıcı (şeytan) da Allah'ın affına güvendirerek sizi aldatmasın!

Bkz. 4/120, 14/22, 35/5, 57/14

"Kimsenin kimseye faydasının dokunamayacağı günden sakınmak" sadece o günün dehşetinden korkmakla ya da salt bir ahiret inancıyla olmaz. Kimseden şefaat ve medet devşirme imkânının olmayacağı, herkesin sadece kendi yaptıklarına göre değerlendirileceği bilinciyle o güne hazırlık yapmakla olur. "O gün kişi, kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacak!" (Abese 80/34-36) "… O gün artık ne aralarındaki kan bağları işe yarayacak ne de birbirlerine soru sorabilecekler!" (Mü'minun 23/101) Bu ayetler o gün, kişinin ne kadar yalnız kalacağını göstermeye yeter. Birileri ne kadar şefaat ve himmet reklamcılığı yaparsa yapsın mahşerde insan sadece yaptıklarıyla ve yalnız başına Allah'ın huzurunda olacaktır. Allah'tan başka ona hiç kimsenin yardım etmek hakkı ve yetkisi olmayacaktır.

"Şeytanın Allah'la aldatması"; "Allah affedicidir, Allah'ın rahmeti geniştir, O her türlü günahı bağışlar, nasıl olsa bir gün tevbe edersin" gibi aldatmacalarla şeytanın insanları günaha teşvik etmesidir. Daha özet bir ifade ile; şeytanın Allah'ın affediciliğini istismar ederek insanları aldatmasıdır.

34. Şüphesiz ki kıyametin kopuş saatiyle ilgili bilgi sadece Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Allah elbette her şeyi hakkıyla bilendir, her şeyden hakkıyla haberdardır.

Bunlara, "Mugayyebât-ı Hamse" yani "insanların bilemediği beş şey" denmiştir. "Kıyametin ne zaman kopacağını, yağmurun ne zaman yağacağını, rahimlerdekinin erkek mi dişi mi olacağını, kişinin yarın ne kazanacağını ve kişinin nerede öleceğini Allah'tan başka kimse bilmez" denmiştir. Oysa ayette, "yağmurun ne zaman yağacağını, rahimlerdekinin dişi mi erkek mi olacağını siz bilemezsiniz" demiyor. "Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir" diyor. Rahimlerdekinin bilgisi cinsiyet içerikli de değildir. Onun doğup doğmayacağı, doğarsa fıtrî yeteneklerinin ve vasıflarının nasıl olacağı, ayrıca hayatta nasıl bir rol alabileceği hususlarını da kapsıyor. Ama diğer üçüyle ilgili olarak; "kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi yalnızca Allah'a aittir", "hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez" ve "hiç kimse nerede öleceğini de bilmez" buyuruyor. Dolayısıyla havanın yarın nasıl olabileceğini tahminle ve rahimlerdeki çocukların cinsiyetlerini ultrasonografi yoluyla tespitle kimse Kur'an'ın aciz bırakılacağını düşünmesin! Dünya yaşlandıkça Kur'an gençleşecektir ve her geçen gün Allah'ın mucizesi olduğu daha da iyi anlaşılacaktır.

32- **SECDE SÛRESİ**

Secde suresi Mekke döneminde inmiş olup 30 ayettir. Sure adını, mü'minlerin Allah'a (c.c) secde etmelerini konu alan 15. ayetinden almıştır. Sûrede Kur'an'ın insanları uyarmak maksadıyla indirilmiş vahiy ürünü bir kitap olduğu, göklerin, yerin ve her ikisi arasında bulunanların altı evrede yaratıldığı anlatılıyor. İnsanın Allah'tan başka gerçek bir dostunun ve yardımcısının bulunmamasına rağmen Allah'a şükredenlerin sayısının pek az olduğu belirtiliyor. Allah'ın nimetleriyle dünyada refah içerisinde yaşayan fakat Allah'a kavuşmayı arzu etmeyen vefasızların âhirette karşılaşacakları kötü duruma temas ediliyor. Ancak Allah'ın âyetlerine iman eden, dinin hükümlerine karşı büyüklük taslamayan, ellerindeki imkânlardan başkalarını faydalandıran kimselerin tasavvur edilemeyecek nimetlere kavuşturulacağı ifade ediliyor. Müminle kâfirin eşit olamayacağı belirtilerek her iki zümrenin âhiret alemindeki hayatlarına değinilerek inkârcıların

âhiretin büyük azabından önce dünyada da sıkıntı ve yenilgiye uğrayacağı haber veriliyor. Sûrede ayrıca Hz. Mûsâ ve kavmi örnek gösterilerek geçmiş milletlerden ibret alınması gerektiği üzerinde duruluyor. Kupkuru yerlere ulaştırılan su ile insanların gerek kendilerinin gerekse hayvanlarının gıdasının sağlandığı, bitki ve ekinlerin çıkarıldığı hatırlatılarak Allah'ın kudretine vurgu yapılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Elif, Lâm, Mîm.

Bu harflerle ilgili 2/1 ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Kendisinde şüphe olmayan (bu) Kitab'ın indirilişi, âlemlerin Rabbi (olan Allah tarafı)ndandır.

3. Yoksa: "Onu (Muhammed) uydurdu" mu diyorlar? Hayır; o, senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş olan bir toplumu doğru yola gelsinler diye uyarman için Rabbin tarafından gelen bir haktır/kitaptır.

"Senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş olan bir toplum" ifadesi öyle iddia edildiği gibi 600 sene gibi bir zaman (fetret devri) peygamberin gelmediği anlamına gelmez. Öyle olsaydı "Ey Ehl-i Kitap! Peygamberlerin arası kesildiğinde: "(Kıyamette:): "Bize müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi" demeyesiniz diye, işte size, gerçekleri açıklayan, müjdeleyici ve uyarıcı elçimiz gelmiştir…" (Maide 5/19) buyrulmazdı. "… Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın." (Fatır 35/24)

4. Gökleri, yeri ve ikisi arasında ne varsa hepsini altı evrede yaratan ve yarattığı her şeyin kanununu koyarak onlar üzerinde egemenlik kuran Allah'tır. O'ndan başka bir dostunuz ve şefaatçiniz yoktur. (Hal böyleyken) hâlâ düşünüp öğüt almayacak mısınız? Bkz. 7/54, 13/2, 36/38

5. O, gökten yere kadar olan bütün işleri (kanunlarını koyarak) düzenleyip yönetir. Sonra da olup biten her şey bir günde/bir anda O'na ulaşır ki bu sizin saydığınız senelerden bin seneye denktir. Bkz. 22/47, 70/4

Buradaki "bin yıl" ifadesi, uzun bir zamandan kinaye olup, hesap gününün yargılanacaklar için hiç bitmeyecekmiş gibi uzun geçeceği şeklinde yorumlanmıştır. Mearic suresi 70/4. ayetinde de arşın büyüklüğü ve azameti anlatılırken, "Melekler ve Ruh (Cebrail) miktarı elli bin yıl olan bir günde oraya çıkarlar" şeklinde mecâzi bir ifade kullanılmıştır. Eski Arap deyimlerinde "uzun" gün, acıklı ve üzüntülü geçen günler için, "kısa" gün ise mutlu günler için kullanılır. Aynı deyimler bugün için de geçerlidir. Zor ve çetin geçen günler için "çok uzun bir gün oldu" ama güzel ve mutlu geçen günler için ise "hiçbir şey anlamadan geçti gitti" deriz.

6. O, yaratılmışların algı ve tasavvur alanının ötesindeki şeyleri de duyuları ve akıllarıyla kavrayabildiklerini de bilen, mutlak güç sahibidir, çok merhametlidir.

7. O, yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratan ve (ilk) insanı yaratmaya da çamurdan başlayandır.

8. Sonra onun neslini bir sıvıdan, hakir bir suyun özünden çoğaltandır.

9. Sonra ona biçim verip, kendi ruhundan üfleyen ve (böylece) sizi hem işitme ve görme (melekeleri) hem de düşünce ve duygularla donatandır. (Buna rağmen) ne kadar da az şükrediyorsunuz!

10. (İnkârcılar:) "Biz toprağa karışıp yok olduktan sonra yeniden mi yaratılacağız?" derler. Gerçek şu ki; onlar Rablerine kavuşmayı inkâr edenlerdir.

11. De ki: "Sizin için görevlendirilen ölüm meleği canınızı alacak ve sonra Rabbinize döndürüleceksiniz!" Bkz. 6/61, 16/32

Bu ayet, Kur'an'da ölüm meleği ile ilgili geçen tek ayettir. Kur'an'da Azrail diye bir melekten bahsedilmez, sadece ölüm meleği diye geçer ki bu da kişinin ölümü anında görevlendirilen

herhangi bir melektir. “Melek-ul mevt” ifadesindeki “melek” kelimesi ma’rife değil nekredir. Yani bilinen bir melek değil, herhangi bir melektir. “Melek” kelimesinin başında “el” takısı yani belirlilik takısı olmadığı için bunu “Azrail” gibi özel adla anmak ve başından beri bütün insanların canını aynı meleğin aldığını iddia etmek doğru olmaz.

Rabbe dönecek olan ruh olduğu için ruhu teslim almaya gelen melekler vardır ki bunların herhangi bir adları yoktur ve bunlar Kur’an’da Allah’ın elçileri diye geçerler. “Sizden birine ölüm gelince elçilerimiz onu vefat ettirirler.” (En’am suresi 6/61)

12. Suçluları, Rablerinin huzurunda başları öne eğilmiş olarak: “Rabbimiz! Gördük ve dinledik. Artık bizi dünyaya geri çevir de iyi işler yapalım. Gerçekten biz, kesin olarak inandık” derlerken bir görsen!

Bkz. 6/28, 7/53, 23/99, 63/10

13. Eğer dileseydik, her insanı (dünyada zorla) doğru yola ulaştırırdık (ancak iyilerle kötüleri ayırt etmek için herkesi kendi iradesine bıraktık). Fakat: “Mutlaka cehennemi görünmeyen varlıkların ve insanların (kötüleriyle) tıka basa dolduracağım” şeklindeki sözüm gerçekleşecektir.

Dünya hayatı sadece bir kemâle erme yeri değil, aynı zamanda bir imtihan âlemidir. Zorluğun, sıkıntının, acının, ıstırabın olmadığı yerde başarı olamaz, olgunlaşmadan söz edilemez. Yürüdüğünüz yolda barikatlar, hendekler ve bazı engeller yoksa o yol sizi başarıya götüremez. Ebedi nimetlerden yararlanmanın ve bu nimetleri ikram eden yaratıcının mülkünde söz sahibi olmanın bir bedeli olmalı. Herkes nihai kurtuluşa, esenliğe erebilecek iradeye ve özgürlüğe sahiptir. Allah, doğru yolu kullarına zorla empoze etseydi, o zaman, insanı doğru ile yanlış arasında tercih yapma yeteneğinden ve dolayısıyla bütün ahlakî sorumluluğundan alıkoymuş olacaktı. Ama öyle yapmadı, herkesi kendi özgür iradesiyle baş başa bıraktı. “(Kur’an) Rabbinizden gelen bir haktır. Artık dileyen iman etsin, dileyen küfre sapsın…” (Kehf 18/29)

14. (Onlara şöyle denilecek:) “O hâlde, bu gününüze kavuşmayı unutmanıza (umursamamanıza) karşılık azabı tadın. Biz de sizi unuttuk (umursamadık). Yaptıklarınıza karşılık ebedî azabı tadın!”

Ayette geçen “unuttuk” terimi umursamamak anlamında mecâzi bir ifadedir. Yani “nasıl siz ahirete kavuşmayı umursamadıysanız, biz de sizin azap görmenizi umursamıyoruz” demektir. Kur’an’da çokça tekrarlanan bu ifade; Allah’ın kulunu azaba terk etmesi, onun bu durumunu umursamaması demektir.

15. Bizim mesajlarımıza ancak, kendilerine tebliğ edildiği zaman önünde derin bir hayranlık ve saygıyla eğilenler, Rablerinin sınırsız ihtişamını hamd ile yüceltenler ve asla büyüklük taslamayanlar inanırlar.

16. (Onlar,) ibadet etmek için (geceleyin) yataklarından kalkarlar. Rablerine, (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua ederler. Verdiğimiz rızıklardan da (Allah için) karşılıksız verirler.

“Verdiğimiz rızıklardan karşılıksız verirler” ifadesi, halis mü’minlerin bir özelliği olarak vurgulanıyor. Hem sosyal bir sorumluluk olarak Allah için verirler hem de verdikleri kişilerden karşılık beklemezler. Yani ihtiyaç sahibinin hakkını teslim ederken ondan minnet beklemezler. Çünkü verdiklerinin kendilerine ait olmadığını, sadece Allah’ın emaneti olduğunu bilirler.

17. Yaptıklarına karşılık, onlar için (ahirette) nice sevindirici ve göz kamaştırıcı nimetlerin saklı olduğunu hiç kimse bilmez.

Bu ayet, cennet nimetlerinin sınırsızlığını ve güzelliğini anlatmaktadır. Hiç kimse kendisi için hazırlanan nimetlerin mahiyetini ve güzelliğini bilemez. Çünkü bu nimetler, dünya algısı ile tasavvur edilemeyecek kadar mükemmeldir. Kur'an zaman zaman bedevi toplumunun algısını da dikkate alarak dünyanın doğal güzellikleriyle cenneti tasvir eden tablolar sunsa da aslında dünya algısıyla cenneti gerçek manada anlamamız mümkün değildir.

18. Hiç inanan kimse yoldan çıkan kimse gibi olur mu? Elbette bunlar bir olmaz.

19. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanlara gelince; onlar için yapmış oldukları işlere karşılık olarak barınacakları cennet konakları vardır.

20. Yoldan çıkmış olanların varacağı yer ateştir. Her ne zaman oradan çıkmak isteseler, tekrar oraya geri döndürülürler ve onlara: "Yalanladığınız ateş azabını tadın bakalım!" denir.

21. Belki dönüp yola gelirler diye onlara (ahiretteki) büyük azaptan önce mutlaka daha yakın azabı da (dünyada açlık, korku, esaret, zillet, musibet, deprem, afet gibi) tattıracağız.

22. Kendisine Rabbinin mesajları aktarıldığında onlara sırtını dönenden daha zalim kim olabilir? (Bu şekilde) günaha batmış olanlardan mutlaka intikam alacağız (onlara hak ettikleri cezayı vereceğiz)!

Ayetteki ifadeye bakıldığında anlaşılıyor ki, Allah'ın mesajlarına sırt çevirmek yani ilahi direktifleri dışlayan bir hayat tarzı oluşturmak, Kur'an'ın öngördüğü kurallara uymayan bir yaşam biçimi ortaya koymak, nefsin istek ve arzularına uyarak, tâğûtî bir sistemin askeri olmak ve şeytanın safında yer almak en büyük zulümdür. Nitekim Kur'an'daki ayetler, insanın doğru, tutarlı, istikrarlı, düzenli, disiplinli ve âdil bir hayat yaşaması için gönderilmiştir. Zira Kur'an'ın egemen olduğu toplumlarda ezilmekten, sömürülmekten, hakların çiğnenmesinden, adaletsizlikten, çaresizlikten, açlıktan, yoksulluktan, sevgisizlikten, düşmanlıktan söz edilemez. Eğer bu olumsuzluklardan söz ediliyorsa o toplumun hayatında Mushaf vardır ama Kur'an yoktur. Unutmayalım ki İslam toplumlarında düzenlenen Kur'an ziyafetleri, Kur'an okuma yarışmaları, tecvid, kıraat ve tashih-i huruf çalışmaları tamamen Mushaf'ta yazılı bulunan ayetlerin manasıyla değil metinleriyle alakalıdır.

23. Andolsun ki, Biz Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) vermiştik. Hiç şüphen olmasın ki, sen de öyle bir kitaba kavuşacaksın. (Musa'ya verdiğimiz) o kitabı İsrailoğulları için bir kılavuz yapmıştık.

Yani, "daha önce İsrailoğullarına rehberlik etsin diye Musa'ya verdiğimiz gibi şimdi de inananlara rehberlik etsin diye sana kitap veriyoruz. Hiç şüphen olmasın ki vahiy aralıksız devam edecek ve Kur'an mutlaka tamamlanacaktır."

24. (İsrailoğullarından) sabrettiği ve (Tevrat'taki) ayetlerimize kesin olarak inandıkları müddetçe, Biz, emir ve irşadımızla onlardan (toplumlarına) doğru yolu gösteren önderler çıkardık.

Yani, "İşte Ey Muhammed ve ona tabi olanlar! Siz de aynı kararlılığı gösterir ve ayetlerimize sahip çıkarsanız sizi de tüm insanlığın öncüleri ve önderleri kılarız.

25. Şüphe yok ki Rabbin, kıyamet gününde, ayrılığa düştükleri şeyler hakkında, aralarında hükmedecektir.

26. Bugün yurtlarında dolaştıkları kendilerinden önceki nice kuşakları (yaptıkları yüzünden) helak etmiş olmamız, (yola gelmeleri için) onlara bir şey anlatmıyor mu? Hiç kuşkusuz bunda, aklını kullanan insanlar için nice ibretler ve deliller vardır; hâlâ gerçeğin sesine kulak vermeyecekler mi?

27. Görmüyorlar mı ki; biz çorak toprağa suyu gönderiyoruz da onunla hem hayvanlarının hem de kendilerinin yiyeceği ekini yetiştiriyoruz. Hâlâ (gerçekleri) görmeyecekler mi?

28. Bir de diyorlar ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, bu (bahsi geçen) kesin hüküm ne zaman verilecek?"

29. De ki: "Kesin hükmün verileceği gün (hayatları boyunca) inkârda ısrar edenlere ne iman etmeleri fayda verecek ne de kendilerine mühlet verilecektir."

30. Artık onları kendi hallerine bırak ve onların beklediği gibi sen de (hakikatin ortaya çıkmasını) bekle! Bkz. 11/93, 44/59, 52/30

33- **AHZAB SÛRESİ**

Ahzab suresi, Medine döneminde inmiş olup 73 ayettir. Sure adını 20 ve 22. ayetlerde geçen ve "Gruplar" anlamına gelen "Ahzab" kelimesinden almıştır. "Ahzab" "Hizb" kelimesinin çoğuludur. "Hizb" topluluk, grup, parti anlamlarına gelmektedir. Sûrede Hz. Peygamberin, kâfirlerin ve münafıkların dedikodularına değil, Allah'tan gelen vahye uyması, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşaması ve sadece O'na güvenmesi emrediliyor. Hz. Peygamberin mü'minlerin canlarından daha önce geldiği ve onun eşlerinin inananların anneleri durumunda olduğu anlatılıyor ve Müslümanların dost ve kardeş oldukları, birbirlerine karşı eşit ve aynı haklara sahip bulundukları ancak akraba olanların miras hususunda muhacirlerden ve Ensar'dan daha yakın olduğu belirtiliyor. Sûrede müttefik düşman kuvvetlerin Medine'ye hücumu, buna karşı münafıklarla korkakların tavrı ve müminlerin bu savaşla imtihan edilmeleri dile getiriliyor. Hz. Peygamberin örnek aile hayatının ortaya konduğu sûrede Hendek Savaşından sonra iktisadî durumları düzelen Müslümanların refah seviyelerini yükselttiklerini gören Peygamber hanımlarının bu refahtan nasiplerini almak istemeleri üzerine Hz. Peygamberin onları boşayıp istedikleri şeyleri kendilerine verebileceği belirtiliyor. Hz. Peygamberin Zeynep ile evlenmesinin ve bu evlilikten elde edilen sonuçların anlatıldığı sûrede müminlerin evlâtlıklarının boşadığı kadınlarla evlenebileceği anlatılıyor. Hz. Peygamber'in yalnızca iman ve ibadet konularında değil, aile hayatında ve sosyal ilişkilerde de örnek bir şahsiyet olduğuna işaret ediliyor. Sûrede mü'minlere, Hz. Mûsâ'yı üzen Yahudilerle münafıklara benzememeleri, Allah'ın emirlerine uygun yaşamaları ve her zaman doğruyu konuşmaları emrediliyor.

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey Nebi! Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşa! İnkârcıların ve münafıklar(ın dedikoduları)a uyma! Şüphesiz Allah (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

2. Rabbinden sana vahyolunana uy! Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

3. (Sadece) Allah'a güven! (Bil ki) koruyucu olarak Allah yeter.

4. Allah hiç kimseye tek bedende iki kalp yaratmamıştır. (Aynen böyle) kendilerine zihâr yaptığınız (vücutlarını annelerinizin vücudu gibi haram saydığınız) eşlerinizi de hiçbir zaman sizin gerçek anneleriniz kılmamış ve evlatlıklarınızı da sizin gerçek çocuklarınız saymamıştır. Bunlar ağızlarınızla söylediğiniz boş ve anlamsız sözlerden ibarettir. Allah (mutlak) doğruyu söyler ve (size) doğru yolu ancak O gösterir.

"Allah hiç kimseye tek bedende iki kalp yaratmamıştır" ifadesi, kalplerin sadece Allah'a has kılınması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bir kalpte hem Allah sevgisi hem dünya tutkusu hem Allah'a itaat hem şeytana bağlılık olamaz. İnsan dünyalık evleri bile iki ayrı kişiye kiraya veremezken kalbini nasıl aynı anda hem Allah'a hem şeytana tahsis edebilir?

"Zıhar", bir kimsenin eşine "Sen, bana anamın sırtı gibisin" demek suretiyle onu kendisine haram kılması demektir. İslam öncesi Arap geleneğine göre koca, eşini, sadece "Sen benim için artık annemin sırtı gibisin" demek suretiyle boşayabiliyordu. Müşrik Arap toplumunda bu boşama şekli kesin ve geri dönülmez görülürdü; üstelik bu şekilde boşanan kadın yeniden evlenemez ve ölünceye kadar eski kocasının kontrolünde kalmaya mahkûm olurdu. Bu ayet, cahiliye döneminden kalan bu tip saçmalıklara son vermiştir.

5. (Evlatlık aldığınız çocuklara gelince:) Onları (gerçek) babalarına nispet ederek çağırın. Bu, Allah katında daha (doğru ve) adaletlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Onları çağırma konusunda farkına varmadan düşebileceğiniz hatalardan dolayı size bir vebal yoktur. Fakat kasten yaptığınız şeylerde size günah vardır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Böyle yaparak onların soylarını ve gerçek kimliklerini koruyun ve kişiliklerini rencide etmeyin! Yani, evlatlıklarınızla aidiyetlerini ve neseplerini gizleyerek ilişki kurmaya çalışmayın!

6. Nebi, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de müminlerin analarıdır. Akraba olanlar miras hususunda Allah'ın kitabına göre birbirlerine muhacirlerden ve Ensar'dan daha yakındır. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir vasiyet bunun dışındadır. Bunlar kitapta yazılmıştır.

Bu ayet inmeden önce birbirlerini kardeş edinen Ensar ile Muhacirler yani Mekke'den hicret eden Müslümanlarla Medine'de onlara yardımcı olan ve birçok şeylerini onlarla paylaşan mü'minler birbirlerine mirasçı oluyorlardı. Bu ayetin gelmesiyle bu uygulamaya son verilmiş, mirasın sadece kan bağı olanların birbirleri arasında olması gerektiğini ortaya koymuştur.

7-8. Hani Biz (verdiğimiz elçilik görevini yapmak hususunda) bir zamanlar nebilerden söz almıştık. Senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan. Evet, biz, onlardan sapa sağlam bir söz aldık ki vakti gelince (Allah), hepsine bu görevlerini sadakatle yerine getirip getirmediklerini sorsun! Gerçekleri örtbas eden inkârcılara ise korkunç bir azap hazırlanmıştır.

9. Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın! Hani (Hendek savaşında sizi yok etmek için düşman) ordular size gelmişti de biz onların üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz (meleklerden) ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İlgili ayet, inananlara Hendek gününü hatırlatıyor. Hicretin beşinci yılında Kureyşliler, Gatafanoğulları, Kurayza ve Nadir Yahudileri müttefik bir ordu kurup Medine'yi kuşatmışlardı. İnananlar düşmana karşı koyacak güce sahip değildi. Düşmanın Medine'ye girmesini önlemek için şehrin stratejik bir yerine hendek kazmışlardı. İslam ordusunun çaresiz kaldığı böyle bir zamanda esen şiddetli bir rüzgârla savrulan toprak ve kumlar düşman birliklerini perişan etmişti. Ayrıca düşmanı püskürtmek ve inananların imanını ve sabrını artırmak için melekler yardıma gelmişti. Yaklaşık bir ay süren karşılıklı ok atışları sonrasında kuşatmanın etkisiz olması ve müşriklerinin yiyecek stoklarının bitmesi neticesinde, soğuk ve fırtınanın da etkisiyle müşrikler gerisin geri kaçmaya başladılar. Allah, bu ve bundan sonraki ayetlerle verdiği desteği hatırlatarak inananların ellerinden geleni yaptıktan sonra sabretmesini ve Allah'a güvenmesini istiyor.

10. Onlar yukarıdan (vadinin doğusundan) ve aşağıdan (vadinin batısından) üzerinize geldiklerinde ve gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Allah hakkında (yardım edip etmeyeceğine dair türlü) zanlarda bulunuyordunuz!

11. İşte orada müminler imtihan edilmişler ve şiddetli bir sarsıntıyla sarsılmışlardı.

12. Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık olanlar (birbirlerine): "Allah ve Resulü bize, ancak aldatmak için vaadde bulunmuşlar" diyorlardı.

13. Ve (hatırla) içlerinden bazısı: “Ey Yesribliler (Medineliler)! Burada düşmana karşı koyamazsınız, mevzilerinizi bırakıp evlerinize dönünüz!” diyordu. Onlardan bir başka bölük: “Evlerimiz korunmasız!” diyerek nebiden izin istiyordu. Hâlbuki gerçekte evleri tehlikeye maruz değildi, onlar sadece savaştan kaçmak istiyorlardı.

Müslümanların tarafında savaşan münafıklar, sürekli bahaneler uydurarak cepheden çekilmek istiyordu. Aslında onların maksadı, böyle kritik bir zamanda ordudan ayrılarak İslam ordusunu zayıf duruma düşürmek ve Müslümanlara yenilgi yaşatmaktı. Allah, gönderdiği bu âyetle münafıkların durumunu peygamberine haber veriyor.

Münafıkların bu tavrı Müslümanların moralini bozamamış, aksine gayretlerini daha da artırmıştı. Çünkü eninde sonunda Allah’ın yardımıyla galip geleceklerine inanıyorlardı. Onlara göre zamanın uzamasının mutlaka kavrayamadıkları bir hikmeti vardı. Sıkıntısız netice almanın mümkün olmayacağını ama Allah yolunda çekilen sıkıntıların kendileri için bereket olacağını biliyorlardı. Ancak diğer savaşlarda olduğu gibi bu savaşta da Müslümanlar şiddetli bir sarsıntıyla ciddi bir imtihandan geçmişti.

14. Eğer Medine’nin etrafından üzerlerine gelinseydi, sonra da (düşman tarafından) kendilerinden kent içinde fitne çıkarmaları istenseydi, (münafıklar) hiç tereddüt etmeden bunu yapacaklardı.

15. Hâlbuki onlar, daha önce (Müslümanlarla birlikte savaşacaklarına ve) geri dönüp kaçmayacaklarına dair Allah’a söz vermişlerdi. (Ama unutmasınlar ki) Allah’a verilen sözün hesabı mutlaka sorulacaktır.

16. De ki: “Eğer siz ölmekten ya da öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmak size asla fayda vermeyecektir. (Ne kadar yaşarsanız yaşayın zaten) pek az bir süre, (eceliniz gelinceye kadar) hayatta kalmanıza müsaade edilecektir.” Bkz. 2/148, 4/78, 33/16, 62/8

17. De ki: “Eğer Allah size bir kötülük dilese, Allah’tan sizi koruyacak kimdir? Yahut size bir rahmet dilese, buna engel olacak kimdir?” Onlar kendilerine Allah’tan başka hiçbir dost ve hiçbir yardımcı bulamazlar.

18-19. Allah içinizden bozgunculuğa meyledip savaştan alıkoyan (münafık)ları ve kardeşlerine: “Bize katılın (savaşa gidip ölmeyin)” diyenleri de elbette biliyor. Zaten bunlardan pek azı dışındakiler savaşa gelmezler. (Savaşa gelseler bile) size karşı pek yardım etmek istemezler ve sizi kıskanırlar. Öte yandan (savaşta) tehlikeyi hissettikleri zaman da sanki ölüm tarafından çepeçevre kuşatılmışlar gibi gözleri dönmüş bir halde sana (yalvarırcasına) baktıklarını görürsün; tehlike geçtiğinde ise, iyiliğe karşı kıskançlık edip sivri ve keskin bir dille size hücum ederler. İşte bunlar inanmamışlardır; Allah da onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır: zira bu Allah için oldukça kolaydır.

20. (Savaştan kaçıp evlerine saklanan bu münafıkların korku yüreklerine öylesine sinmişti ki, Medine’yi kuşatan birleşik) düşman kuvvetlerinin halâ (Medine’den) çekip gitmediklerini sanıyorlardı. Eğer o kuvvetler bir daha geri dönecek olsaydı, (Medine’yi savunmak yerine) gönülden isterler ki, çöldeki bedevîler arasında bulunsunlar ve savaştaki durumunuzla ilgili haberleri uzaktan sorup öğrensinler. Gerçi aranızda bulunmuş olsalardı bile, göstermelik bir iki hareket dışında asla savaşmazlardı.

21. Andolsun ki, sizden Allah’ın rızasını ve ahiretin saadetini arzu eden ve Allah’ı sürekli hatırda tutan (her an O’nunla beraber olduğu bilinciyle hayatına devam eden) kimseler için Allah’ın Resulü pek güzel bir örnektir.

Sünnet, bir hayat tarzını veya davranış biçimini ifade eder. İslam terminolojisinde, kendisine tâbi olanlara bir model (prototip) olan Hz. Peygamber'in hayat tarzı için kullanılmaktadır. Ayette, Allah'ın rızasını kazandıracak davranışlarda bulunmak isteyenlere, ömrünün hemen her karesini çile ve ıstıraplarla geçiren Hz. Muhammed'in sarsılmayan imanını, çalışkanlığını, dürüstlüğünü, cesaretini, cömertliğini, sabrını ve kararlılığını, tertemiz ahlakını, fedakârlığını, kısaca bir hayat boyu yaşadığı kulluğunu örnek almaları tavsiye ediliyor. Bu tavsiye, kendine özgü koşullarda o günün inananlarına seslendiği halde, aslında bütün durumlar ve şartlar için geçerli olan zamanlar üstü bir muhtevaya sahiptir. Çünkü Kur'an 23 yıllık peygamberlik süresi içinde farklı zamanlarda, farklı şartlara ve sebeplere bağlı olarak inmiş olup kıyamete kadar yaşanacak olan hadiselere akılla uzlaşarak cevap verecek bir özelliktedir. İşte bu hadiseler bu özelliğin bir parçasıdır. Ayette geçen "güzel bir örnek vardır" ifadesi, İslamî yaşam konusunda onun hayatının tümünü kapsamaktadır. Yani "onun hayatı sizin için güzel bir örnektir. Onun gibi yaşarsanız iyi bir mü'min, faydalı bir kul, erdemli bir insan olursunuz" demektir. Bu ayet, aynı zamanda Hz. Peygamber'in, Allah'tan aldığı vahiy ile Kur'an mesajını yaşanılır kılmak ve inananların onu pratik hayatta uygulayabilmelerini sağlamak amacıyla verdiği emirleri her Müslümanın yerine getirme yükümlülüğünü de ortaya koymaktadır.

Ancak bu ayet bağlamından koparılarak Hz. Muhammed'i putlaştırmak isteyenler tarafından maalesef suiistimal edilmiştir. "Nitekim kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her türlü kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik." (Bakara 2/151) Bunlar, Hz. Peygamberin Kur'an ayetlerini nasıl uyguladığını, bu ayetlerden nasıl hikmet çıkardığını, insanları kötülüklerden nasıl arındırdığını ve Kur'an ahlakıyla nasıl ahlaklandığını düşünmeleri gerekirken, onun kişisel davranışlarını, giysilerini, giyim biçimini, yiyeceğini, içeceğini, saçını sakalını, diş fırçasını, oturuşunu kalkışını, yürüyüşünü, yatışını ve hatta tuvalet adabını taklit etmeyi, kutsallaştırmayı tercih ettiler ve bütün bunları da dinin aslıymış gibi insanlara dayatmaya kalktılar.

22. Mü'minler, (Peygamberin kendilerine önceden haber verdiği düşman) birliklerini görünce: "İşte bu, Allah'ın ve Resulünün bize haber verdiği ve vaatte bulunduğu şeydir. Allah ve Resulü, verdikleri her haber ve yaptıkları her vaatte elbette doğruyu söylerler." Bu durum, onların (sadece) imanlarını ve teslimiyetlerini arttırmıştır.

23. Mü'minler arasında Allah adına verdikleri söze sadık kalan nice yiğitler vardır. Onlardan kimileri verdiği sözü yerine getirdi (canını imanına şahit tutarak şehit oldu), kimileri de (Allah için savaşmaya devam ederek şehid olmayı) beklemektedir. Onlar (verdikleri sözü) hiçbir şekilde değiştirmediler.

24. Allah, böylece sadık kalanları, doğruluklarına karşılık ödüllendirecek, ikiyüzlüleri de dilerse (yaptıkları yüzünden) azaba uğratacak veya tevbe nasip edip tevbelerini kabul buyuracak. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

25. Allah, (Hendek savaşında) inkârcıları hiçbir şey elde edemeden bütün öfke ve hiddetleri içinde yüzüstü bıraktı. Çünkü Allah'ın yardımı savaşta mü'minlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galiptir.

26. (Allah,) Ehl-i Kitaptan olup da (Hendek savaşında) saldırganlara arka çıkanları da kalelerinden indirdi ve kalplerine büyük bir korku saldı. (Öyle ki) siz (onlardan) bir kısmını öldürüyordunuz, bir kısmını ise esir alıyordunuz.

Buradaki "Ehl-i Kitap" o günün Yahudilerinden Kurayzaoğullarıdır. Bu kabile, müşrikler Medine'ye saldıracak olurlarsa İslam ordusunun yanında yer alıp düşmana karşı savaşacaklarına dair Hz. Muhammed'le bir antlaşma yapmışlardı. Ne zamanki müttefik düşman kuvvetleri

Medine'yi kuşattı Kurayza oğulları düşmanla iş birliği yaparak onların safına geçti. Hendek savaşının hemen ertesi günü Müslümanlar Medine'ye döner dönmez Hz. Peygamber, Müslümanlarla olan antlaşmalarını bozup hainlik eden Beni Kurayza adlı Yahudi kabilesine savaş ilan etti. Müslümanlar 25 gün kadar bir süre Kurayzalıların kalesini kuşattı. Sonunda kale Müslümanların eline geçerek zafer elde edildi.

27. (Böylece Allah,) sizi onların topraklarına, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız topraklara mirasçı yaptı. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

28. Ey nebi! Eşlerine söyle: "Eğer siz (yalnız) bu dünya hayatını ve onun cazibesini istiyorsanız, gelin size istediğinizi (boşanma bedellerinizi) vereyim ve (sonra da) sizi uygun bir şekilde salayım (boşayayım)."

İslamiyet bütün Arabistan'a yayılmış, Müslümanlar biraz daha evlerine çekilme ve dünyalık işlere yoğunlaşma fırsatı bulmuştu. Ayrıca savaş ganimetleri ve zengin tarımsal toprakların ele geçirilmesiyle İslam toplumu daha rahat bir safhaya ulaşmıştı. Böylece inananların iktisadi durumu bir nebze olsun düzelmiş, refah seviyeleri yükselmişti. Bunu fırsat bilen bazı Müslümanlar rahata ermiş, dünyaya ve dünyalıklara yönelmişti. Bu durum, Hz. Muhammed'in eşlerini de etkilemişti. Onlar da diğer Müslüman hanımların yaşadığı rahatlıktan ve bolluktan faydalanarak refah seviyelerini yükseltmek istiyorlardı. Bundan rahatsız olan Hz. Peygamber, her zaman olduğu gibi, kendisi ve ailesinin en sade hayatı sürdürmeleri gerektiğini, Allah'ın Resulü'nün ve ailesinin hayat standardının yoksul müminlerinkinden farklı olmaması icap ettiğini, dolayısıyla eşlerinin bu tarz taleplerinin karşılanmayacağını kendilerine bildirmişti. Bunun üzerine 28 ve 29. ayetler nazil oldu.

29. "Yok, eğer Allah'ı, Resulünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır."

30. Ey nebinin hanımları! Sizden kim açık bir edepsizlik yaparsa, onun cezası iki kat olur. Bu Allah için çok kolaydır.

Yani sizler hem peygamberin eşleri olmanız itibariyle sosyal statü bakımından farklısınız hem de mü'minlerin anneleri konumunda bulunmanız açısından örnek hanımlarsınız. Nasıl ki örfe göre kölelere nispetle hür insanlara uygulanan ceza iki katsa sizin cezanız da diğer insanlara göre iki kattır. Zira toplumun itibar ettiği saygın insanların yaptığı yanlış kötü örnek olması bakımından diğer insanları da yanlışa teşvik eder.

31. Fakat hanginiz Allah'a ve Resulüne samimiyetle itaat eder, doğru ve yararlı işler yaparsa onu iki kat ödüllendiririz ve onun için (cennette de) en muhteşem rızıkları hazırlamışızdır.

"Yararlı iş yapanların iki kat ödüllendirilmesi" ifadesi, En'am 6/160 "Kim Allah'a bir iyilikle gelirse ona on katı verilir" ifadesiyle örtüşen bir muhtevaya sahiptir. Ayrıca bu ayet, Nisa 4/85'te "Kim, bir iyiliğe aracılık ederse, kendisi için ondan bir nasip vardır" ayetiyle de destek görmektedir. Çünkü bu ayetten anlıyoruz ki; iyiliğin önünü açan ve iyiliğe destek veren bütün eylemler katlanarak kişinin hesabına kaydedilecektir.

32. Ey nebinin hanımları! Siz, (diğer) kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'a karşı gelmekten sakınıyorsanız (namahrem erkeklerle konuşurken) tatlı ve cilveli bir eda ile konuşmayın ki kalbinde (şehvetten arız) hastalık olan kimse (size) arzu duymasın! Daima yerinde ve uygun şekilde konuşun!

Hz. Peygamber'in eşlerine yapılan bu tavsiye aynı zamanda diğer bütün kadınlara yapılmış demektir. Kadınların sadece örtünmeleri yetmiyor, aynı zamanda konuşmaları, davranışları, ilişkileri ve en önemlisi iç dünyaları da vahye uygun olmalıdır. Hiçbir kadın, "onlar peygamberin eşleriydi" deyip kendi vakarını ve onurunu çiğneyemez. Nasıl ki Hz. Muhammed Müslümanlar için bir örnekse onun eşleri de Müslüman kadınlar için öylece birer örnektir. Hayatın İslami olması, Kur'an'la şekillenen bu örneklerin dikkate alınarak pratik hayatta karşılık bulmasına bağlıdır. Ancak bu ayetten kadın sesinin erkeklere tamamen haram olduğu anlamında bir sonuç çıkarmak doğru olmaz.

33. Evlerinizde vakarınızı (ağırbaşlılığınızı) koruyun! Önceki cahiliye döneminde olduğu gibi açılıp saçılmayın! Namazı ikame edin, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin! Ey (Peygamber'in) ev halkı, Allah sizden yalnızca kiri (günahı) gidermek ve sizi (günahlardan) temizlemek istiyor.

Yani "ihtiyaç için dışarı çıkmanız gerektiğinde İslâm öncesi Cahiliye dönemi kadınlarının yaptığı gibi açılıp saçılarak, süslerinizi ve ziynetlerinizi göstererek kırıta kırıta etrafta dolaşmayın!"

34. Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve (O'nun) hikmetini düşünün! Şüphesiz Allah, her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberi olandır.

"Allah'ın ayetlerini ve hikmetini düşünmek" Kur'an çalışması yapmak demektir. Bu ayet evlerde günün belli saatlerinde meal çalışması yapılması gerektiğini anlatmaktadır. Yani, "Kur'an çalışması yaparak dininizle tanışın, Allah'ın kanunlarını öğrenin, emir, ilke ve kurallarını görün, yasaklarını bilin. Hayatı nasıl yaşayacağınız ve nasıl erdemli kişi olup cennete varis olacağınızı anlayın!"

35. Şüphe yok ki, Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, itaatkâr erkekler ve itaatkâr kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar, Allah'ı sürekli hatırda tutan erkekler ve Allah'ı sürekli hatırda tutan kadınlar; işte Allah bunlar için bağış ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

36. Allah ve Resulü bir iş hakkında hüküm verdiği zaman, hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadının işlerini kendi isteklerine göre belirleme hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır. Bkz. 3/32 ve dipnotu, 3/132; 8/1, 20, 46 ve dipnotu, 58/13

Hz. Peygamber halasının kızı Zeynep Binti Cahş'ı azatlı kölesi ve evlatlığı olan Hz. Zeyd ile evlendirmek istemişti. Onlardan her ikisi de bu evliliğe sıcak bakmayarak bu karara karşı çıkmışlardı. Bunun üzerine, bu ayeti kerime nazil oldu ve onlar da evlendiler.

37. Hani sen Allah'ın kendisine nimet verdiği, senin de (azat etmek suretiyle) iyilikte bulunduğun kimseye: "Eşini nikâhında tut (onu boşama) ve Allah'tan sakın!" diyordun. İçinde, Allah'ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd o kadından ilişiğini kesince onu sana nikâhladık ki, evlatlıkları eşleriyle ilişkilerini kestiklerinde, müminler için o kadınlarla evlenmede bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir.

Kur'an'da adı geçen tek sahabe Hz. Zeyd b. Harise'dir. Hz. Muhammed Peygamber olmadan yıllar önce eşi Hatice, kabile savaşlarında esir düşen çocuk yaşta Zeyd adında bir köleyi satın alarak ona hediye etmişti. Daha sonra Hz. Peygamber onu azat edip evlat edinmişti. Hz.

Muhammed'e Peygamberlik verildiğinde, ona ilk inananlardan biri de Zeyd olmuştu. Müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra Hz. Peygamber, Zeyd'i kendi öz halasının kızı Zeynep binti Cahş ile evlendirmek istemişti. Oysa Zeynep, Hz. Peygamberi onun haberi olmadan çocukluğundan beri seviyordu. Onun için bu evlenme teklifine sıcak bakmamıştı. Ancak Hz. Peygamberin ısrarına dayanamayarak bu teklifi kabul etmiş ve Zeynep'in Zeyd ile evliliği sağlanmıştı. Fakat Zeyd'le Zeynep bir türlü anlaşamamışlardı ve Hicretin 5. yılında boşandılar. Kısa bir süre sonra da Hz. Peygamber, geçmişteki mutsuzluğundan dolayı üzerinde hissettiği ahlakî sorumluluğu telafi etmek ve değişmesi gereken bir âdeti ortadan kaldırmak için Allah'ın izniyle Zeynep'i nikâhına aldı. O günkü geleneklere göre, bir kişinin evlatlığı aynen öz evladı gibi kabul edildiği için evlatlığın boşadığı kadınla evlenmek çirkin bir davranış olarak görülüyordu. Ama Allah bu yanlış geleneği kökünden kaldırmak istiyordu. İşte bu ayetle İslâm'dan önce yerleşen bu gelenek de yıkılmış oldu.

38. Nebi üzerinde, Allah'ın onun için takdir edip gerekli kıldığı şeyde bir vebal ve sakınca yoktur. Daha önce gelip geçen (nebi)ler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın emri, kesinleşmiş bir hükümdür.

39. Daha önce gelip geçen o resuller, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan sayıp çekinen, başka hiç kimseden çekinmeyen kimselerdir. Hesap görücü olarak Allah yeter.

40. Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resulü ve nebilerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

Muhammed ismi bu ayetle beraber Kur'an'da dört yerde geçmektedir. (Ali İmran 3/144, Muhammed 47/2, Fetih 48/29) Ayrıca bu ayetle Hz. Peygamberin nebilerin en sonuncusu olduğu vurgulanmaktadır. "Hâtem" kelimesine ister "mühür" isterse "sonuncu" anlamı verilsin, her iki durumda da Hz. Peygamberin son nebi olduğu anlaşılmaktadır.

Hz. Muhammed evlatlığı Zeyd'in boşadığı Zeynep'le evlenince, münafıklar: "Muhammed oğlunun karısıyla evlendi" şeklinde dedikodu yaymaya başlamışlardı. Bunun üzerine yukarıdaki ayet nazil oldu. Bu âyete göre ne Zeyd Hz. Muhammed'in oğludur ne de Zeynep Hz. Muhammed'in gelinidir. Böyle olunca da Zeyd'in boşadığı kadınla evlenmesi haram değildir. Ayrıca aynı Sûrenin 4. âyetinde "…Evlatlıklarınızı da sizin gerçek çocuklarınız saymamıştır…" buyrulmaktadır.

41-42. Ey inananlar Allah'ı sürekli hatırda tutun! Ve sabah akşam (devamlı) O'nu tesbih edin (şanını yüceltin, noksan sıfatlardan tenzih edin).

Eğer Allah sürekli hatırda tutulursa O'na karşı sorumluluk bilinciyle hayat devam edeceği için kötülük yapılmaz, şeytana fırsat verilmez, gizli ve sakıncalı işlere bulaşılmaz.

43. O, sizi melekleri eşliğinde üzerinize indirdiği (vahiyle) destekleyip dimdik ayakta tutar ki, bu sayede sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın. O, mü'minler için sınırsız bir rahmet kaynağıdır.

44. (Gerçek mü'minler) Allah'a kavuşacakları gün: "Selâm!" iltifatı ile karşılanırlar. O, onlara pek değerli ve cömertçe bir mükâfat hazırlamıştır.

45-46. Ey nebi! Unutma ki biz seni (hakikatin) bir şahidi, bir müjdeleyici, bir uyarıcı hem de Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve (gönülleri) aydınlatan bir kandil olarak gönderdik.

Bkz. 2/119, 17/105, 25/56, 34/28, 35/24, 48/8

"Kandil olarak gönderdik" ifadesi mecazi olarak, Hz. Peygamberin Allah'tan aldığı öğütlerle insanlığı aydınlatacağı anlamındadır. Yani insanlığı aydınlatacak olan vahiydir, Hz. Peygamberin kendisi değil. Öyle olsaydı günümüz için kandilden söz edilemezdi. Ay ve Güneş örneğinde olduğu gibi. Ay verdiği ışığı güneşten almaktadır. "Ay Güneşi okuduğu zaman" (Şems 91/2) Güneş yoksa ayın ışığı da yoktur. Hz. Peygamber vahyin tebliğcisidir ve onun getirdiği ışık

Kur'an'dır. Hz. Peygamber kendi zamanında Kur'an'la insanları aydınlatmış ve ondan sonraki zamanlarda aydınlatma işi yine Kur'an'la bu misyonu üstlenen gerçek mü'minler tarafından yapılacaktır.

47. Mü'minlere kendileri için Allah'tan büyük bir lütuf olduğunu müjdele!

48. Kâfirlere ve münafıklara uyma! Onların eziyetlerine aldırma! Allah'a güven. Vekil olarak Allah yeter!

49. Ey inananlar! Mü'min kadınları nikâh-layıp da henüz dokunmadan onları boşarsanız, onları iddet müddetince beklemeniz gerekmez. Kendilerine bağışta bulunarak onları güzellikle serbest bırakın.

50. Ey Nebi! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana harp esiri olarak verdiği cariyeleri, seninle beraber (Mekke'den Medine'ye) hicret (ederek İslâm'a bağlılıklarını kanıtlamış) amca kızlarını, hala kızlarını, dayı ve teyze kızlarını, bir de (evlilik bedeli olan mehir hakkından feragat ederek) kendisini nebiye hibe eden ve nebinin de kendisini nikâhlamak istediği mü'min kadını da (sana helâl kıldık). (Bütün bu hükümler) diğer müminlere değil, sadece sana mahsus bir ayrıcalıktır. Biz eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri hakkında mü'minlere ne farz kıldığımızı biliyoruz. (Seni bu hususta istisna ettik) ki senin için hiçbir darlık olmasın. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

Olayların anlaşılması için cereyan ettikleri zamanı ve şartları kendine özgü koşullar içerisinde değerlendirmek gerekir. Ayette geçen ve sadece Hz. Peygambere has olan evlilik konusunu da kendi şartlarında ele almak gerekir. Nisa 4/3. ayetinde evlilik dörtle sınırlanmış ve aynı surenin 129. ayetinde "aralarında adaletin sağlanamayacağı" kaygısıyla bir hanımla evlilik önerilmiştir. Ayette geçen ve sadece Hz. Peygambere özgü olan hüküm, hukuki, içtimai, siyasi ve eğitim anlamında ve bizim de bilemediğimiz ve anlayamadığımız birçok sebep ve hikmetleri içermektedir. Ayrıca bütün öteki Müslümanlar, amca ya da dayılarının çocukları ile evlenmekte serbest oldukları halde Hz. Peygamber, bunlar arasından ancak kendisi ile birlikte Mekke'den Medine'ye hicret ederek İslam'a bağlılıklarını güçlü bir şekilde ispatlamış olanlarla evlenebiliyordu. Bu konuda da Hz. Peygambere sınır getirilmişti. Gerek Kur'an'ın indirildiği toplumda gerekse Yahudi ve Hıristiyan şeriatlarında, sınırsız kadınla aynı anda evlenme imkânının olduğu bir dönemde evliliğin dörtle sınırlandırılması ve Peygamberlik görevinin özellikleri nedeniyle Hz. Peygambere tanınan özel haklar ve ayrıcalıklar mutlaka ilahi bir hikmete dayanmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber kendisine tanınan bu özel haklardan yararlanmak yerine bir sonraki ayette de görüleceği gibi aktif ilişkide olduğu eş sayısını dönüşümlü olarak dörtle sınırlamış, diğerlerini mağdur olmasınlar diye himayesinde tutmaya devam etmiştir.

51. (Ey Muhammed!) Bunlardan (hanımlarından) dilediğini geri bırakırsın, dilediğini yanında tutarsın. (Ric'i talakla boşayıp) ayırdığını da tutmak istersen, bunda sana bir günah yoktur. Bu onların sevinmeleri, üzülmemeleri, yaptığın muameleden hepsinin hoşnut olmaları yönünden daha münasiptir. Allah kalplerinizde olan her şeyi bilir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir ve müsamahası bol olandır.

Yeniden nikâh akdine ve mehir tespitine gerek duymaksızın, kadının iddet müddetiyle sınırlı olarak, geri dönme imkânı veren talaka "Ric'i talak" denir. Talak-ı ric'i, açık boşamadır. Mesela seni boşadım denirse, talakı ric'i olur. Böyle bir boşamadan sonra istediği zaman, eski nikâhına dönebilir. Ric'i talakta, nikâh, iddet müddetinin sonuna kadar devam eder. Dolayısıyla kadın, iddet müddetinin sonuna kadar, kocasına haram değildir.

52. Bundan sonra, güzellikleri hoşuna gitse bile başka kadınlarla evlenmek, eşlerini boşayıp başka eşler almak sana helâl değildir. Ancak sahip olduğun cariyeler başka. Şüphesiz Allah, her şeyi görüp gözetleyendir.

Bkz. 33/28-29

Bu ayet geldiği zaman Hz. Peygamberin dokuz eşi bulunmaktaydı. Gelen bu ayetle evlilik ve boşama kapısı Hz. Muhammed'e kapanmıştır. Şartlar ne olursa olsun, ister güzelliği ön planda olsun, isterse çok iyi bir konumda bulunsun, Hz. Muhammed'in yeni bir kadınla evliliği yasaklanmış ve elinin altındaki hanımlarından herhangi birini -mehirini verse ve kendisini razı etse bile- boşaması uygun görülmemiştir. Hanımlarını boşayamamasının sebebi: Eğer hanımlarından herhangi birini boşayacak olursa, boşanan hanım ortada kalacak ve kimseyle evlenemeyecekti. Çünkü peygamberin hanımları müminlerin anaları sayıldığı için (Ahzab, 33/6) bir sonraki ayette de ifade edildiği gibi onlarla Müslümanların evlenmesi helâl değildi.

Kadına cinsel bir obje olarak bakılmadığı müddetçe bu konuların anlaşılması kolay olacaktır. Ancak kadına sadece cinsel bir obje olarak bakar ve onu cinselliği ile değerlendirirsek işte o zaman kadınla ilgili verilen hükümleri anlamakta zorlanırız.

53. Ey inananlar! Yemek için çağrılmaksızın ve vaktine de bakmaksızın (vakitli vakitsiz) nebinin evlerine/odalarına (rasgele) girmeyin. (Erkenden gelip peygamberi rahatsız edecek şekilde beklemeyin yemeğin hazırlanmasını ya da toplantının başlamasını beklemeyin!) Çağrıldığınız zaman girin ve yemeği yiyince de hemen dağılın, söze dalıp eğleşmeyin. Çünkü bu (davranışınız) nebiyi rahatsız eder, fakat o size (bir şey) söylemekten çekinir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. (Bir de peygamberin) hanımlarından bir şey isteyeceğiniz (kendilerine bir şey soracağınız) zaman perde arkasından isteyin (odalarına öyle gelişigüzel dalmayın). Böyle davranmanız hem sizin kalplerinizin hem de onların kalplerinin temiz kalması için en uygun davranış şeklidir. (Şunu iyi bilin ki) Allah'ın resulünü (herhangi bir şekilde) incitmeniz ve kendisinden sonra onun eşleriyle evlenmeniz de size asla helâl değildir. Böyle bir şey yapmanız Allah katında çok büyük bir günahtır.

54. (Yaptığınız herhangi) bir şeyi açığa vursanız da gizleseniz de (unutmayın ki Allah onun hesabını soracaktır). Çünkü Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

55. Onların (peygamber eşlerinin) babalarına, oğullarına, kardeşlerine, erkek kardeşlerinin veya kız kardeşlerinin oğullarına, kadın hizmetçilerine yahut ellerinin (altında) sahip oldukları (kadın köleleri)ne (serbestçe görünmelerinde) bir mahzur yoktur. (Ey Peygamber eşleri!) Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın! Çünkü Allah, her şeye hakkıyla şahit olandır.

56. Şüphe yok ki, Allah ve melekleri, Peygambere destek veriyor. Ey inananlar! Onu siz de destekleyin ve tam bir teslimiyetle onun rehberliğine teslim olun!

Ayette geçen "yusallûne" fiili "desteklerler" anlamında kullanılmıştır. "Allah ve melekleri peygamberi desteklediği gibi ey mü'minler siz de onu destekleyin, onun davasına omuz verin, onunla beraber Allah'ın dinini tebliğ edin, gelen vahyin hayata geçirilmesi ve diğer insanlara ulaşması için gayret gösterin" demektir. "Peygamberi övün, şanını yüceltin, onu tazim edin, onun adını anın!" demek değildir. 43. ayette mü'minlere hitaben; "O (Allah), sizi melekleri eşliğinde üzerinize indirdiği (vahiyle) destekleyip dimdik ayakta tutuyor…" buyruluyor. Burada da aynı kelime ("yusallî") destek anlamında kullanılmıştır. "Övgü, yüceltme, tazim ve anma" gibi anlamlar verilseydi bu ayet "O sizi melekleri eşliğinde övüyor, tazim ediyor, yüceltiyor ve sizi anıyor" demek olurdu ki bu Allah'ın şanına yakışmaz. Bu kelimeye "dua ediyorlar" anlamı da veremeyiz çünkü

duanın doğrudan muhatabı olan Allah'ın resulüne dua etmesi de düşünülemez. Dolaysıyla "salat" terimi burada destek anlamında kullanılmıştır.

Bu âyetin doğrudan muhatapları olan günümüz Müslümanları maalesef Hz. Peygambere salavat okumayı alışkanlık haline getirerek onun davasına verilmesi gereken fiili desteği dua desteğine dönüştürmüştür. Oysa Allah vahiy göndererek peygambere verilmesi gereken desteği zaten vermiştir, Müslümanların Allah'tan aynı desteği istemesi anlamsız bir tekrardır. Salavat diye adlandırdığımız cümlede Allah'ın mü'minlere peygamberlerine destek verme emri varken, mü'minlerin bu işi Allah'a havale etmesi ciddi bir saygısızlıktır. Mü'minlere düşen Hz. Peygambere salavat okumak değil, onun davasına destek vermektir. Nitekim ayetin son cümlesinde "tam bir teslimiyetle onun rehberliğine teslim olun!" buyrularak mü'minlerden desteklemeleri gereken davada Hz. Peygamberin rehberliğine teslim olmaları emrediliyor.

57. Hiç şüphesiz Allah'ı ve Resulünü incitenlere, Allah dünyada ve ahirette lânet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır.

Allah'ı incitmek tabiri, mecazidir. Bu ifade Allah hakkında ileri geri konuşan, Allah'ın hoşlanmayacağı işler yapan anlamında kullanılmıştır.

58. Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara hak etmedikleri (yapmadıkları) bir şeyden dolayı eziyet edenler ise, gerçekten bir iftira(da bulunmuş) ve açık bir günah yüklenmişlerdir.

59. Ey Nebi! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle, (dışarı çıkacakları zaman) bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemeleri için daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz. 24/31, 33/33

Bu ayetin anlaşılmasında kilit kelime "Cilbab" dır. "Cilbab", Arapçada gömlek, elbise gibi üste alınan ya da giyilen, vücut hatlarını örten giysileri ifade eden bir kelimedir. O günün toplumunda iffetli, edepli, vakarlı oluşu ifade eden bir dış kıyafet, bir çeşit üstlük demektir. Bunu özel bir kıyafet ya da üniforma olarak değerlendirmek doğru olmaz. Bu, başla beraber üste alınan bir örtü de olabilir, pardösü de olabilir, çarşaf da olabilir ve herhangi benzeri bir elbise de olabilir. Buradaki örtünme emri, zamanın ve sosyal çevrenin sürekli değişmesi karşısında uyulması gerekli ahlakî bir rehber anlamı taşıdığı için örtünmenin şekli, rengi, deseni de değişebilir. Önemli olan kadının incitilmemesini sağlayacak, ağırbaşlı ve saygın bir hanımefendi olduğunu zahiri anlamda ima edecek ve cinsel arzuları hedef almayacak ve cinselliği ön plana çıkarmayacak bir elbisenin giyinmesidir. Nitekim "Bu, onların tanınıp incitilmemeleri için daha uygundur." ifadesi örtünmenin gerekçesini ortaya koyuyor. Yani o günün toplumunda kadınların iffetli olduklarının bilinmesi ve sarkıntılık yapılarak incitilmemesi örtünmelerini gerekli kılmıştır. Bu konuda Nur sûresi 24/31. âyetin açıklamasına bakabilirsiniz.

60-61. Andolsun ki, eğer münafıklar, kalplerinde (ahlaksızlıktan) bir hastalık olanlar ve şehirde dedikodu yapa(rak fesat çıkara)nlar, (bu tutumlarına) bir son vermeyecek olurlarsa, gerçekten seni onlara saldırtırız, sonra orada seninle pek az (bir süre) komşu kalabilirler. Onlar lanete uğramışlardır. Nerede ele geçirilirlerse yakalanırlar ve hemen öldürülürler. Bkz. 2/191, 9/5 ve dipnotu, 47/4

62. Allah'ın daha önceki (münafık)lar için geçerli olan uygulaması budur. Ve sen Allah'ın sünnetinde hiçbir değişiklik bulamazsın. Bkz. 48/23

Allah'ın varlık âleminde mevcut olan her şey için koyduğu ve evrendeki bütün olaylarla beraber insanın eğilimlerinin tabi olduğu tabiat kanununa Kur'an terminolojisinde "Sünnetullah" denmektedir.

63. İnsanlar sana kıyametin vaktini soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi ancak Allah katındadır." Ne bilirsin, belki de kıyamet yakında gerçekleşir.

64-65. Allah kâfirlere lânet etmiş (rahmetinden mahrum bırakmış) ve onlara alevli bir ateş hazırlamıştır. Onlar, orada (cehennemde) ebedî olarak kalacaklar ve hiçbir dost, hiçbir yardımcı bulamayacaklardır.

66. Yüzleri ateşe çevrildiği gün: "Keşke Allah'a itaat etseydik, keşke resule itaat etseydik" diyecekler.

67-68. Yine şöyle diyecekler: "Ey Rabbimiz! Biz önderlerimize ve büyüklerimize uyduk da bizi yoldan saptırdılar. Ey Rabbimiz! Onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lânetle rahmetinden mahrum et!"

69. Ey inananlar! Siz de Musa'ya (iftira ederek) eziyet edenler gibi olmayın! Allah onu, onların dedikleri şeyden temize çıkardı. O, Allah katında itibarlı bir kimse idi.

İsrailoğulları çırılçıplak olarak bir arada yıkanırlardı. Hz. Musa ise tenha bir yere çekilir, üzerine peştamal benzeri bir şey alarak yıkanırdı. Hz. Musa'nın bu durumunu görenler onun uzvi bir hastalığı bulunduğunu ve kusurlu olduğunu söyleyerek onu incitirlerdi. Bir gün Hz. Musa tek başına yıkanırken peştamalını rüzgâr savurunca avret yerlerini taşla örterek kavminin yanına geldi ve onu görenler, uzvi bir hastalığının olmadığını anlamış oldu. Bu ayetin nüzulü ile ilgili farklı yorumlar yapılmıştır. Bazıları Hz. Peygamberin Zeynep'le evlenmesinden dolayı yapılan dedikodular üzerine nazil olduğunu söylemiş, bazıları da İfk hadisesiyle Hz. Aişe 'ye atılan iftira olayından sonra nazil olduğunu ileri sürmüştür. Her iki durumda da Hz. Peygamberi üzen söylentiler, dedikodular vuku bulmuş ve Hz. Peygamber incitilmiştir.

70-71. Ey inananlar! Allah'ın emirlerine uygun yaşayın ve (her zaman) doğruyu konuşun, doğru söz söyleyin ki, Allah işlerinizi yoluna koysun (değerli kılsın) ve günahlarınızı affetsin. Ve (bilin ki) kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse büyük bir zafere erişmiş olur.

72. Gerçek şu ki, biz emaneti (akıl ve iradeyi), göklere, yere ve dağlara sunduk; onu yüklenmekten kaçındılar, sorumluluğundan korktular. Onu, pek zalim ve cahil olduğu halde insan yüklendi.

Bkz. 59/21

Otoritelerin çoğu, "emanet"i, "muhakeme" yahut "akıl, bilinç ve irade" yani iyi ve kötü arasında seçim yapabilme yeteneği olarak değerlendirmiştir. Göklere, yere ve dağlara emanet teklifinin, ehemmiyetine ve ağırlığına binaen temsilden ibaret olduğunu da düşünebiliriz. Çünkü Kur'an'da, canlı veya cansız olsun, insan dışındaki varlıklara şuur izafe eden birçok âyet bulunmaktadır. Bu ayetle akıl ve irade sahibi olarak vahye muhatap olmanın ve onun gereklerini yerine getirmenin sorumluluğunu üstlenmenin ne denli önemli bir vecibe olduğu, farklı üstün yeteneklerle yeryüzünde Allah adına O'nun hükümlerini yayma ve egemen kılma mücadelesinin ne kadar ehemmiyetli olduğu anlatılmak istenmiştir.

73. Allah münafık erkeklerle münafık kadınlara, müşrik erkeklerle müşrik kadınlara azap edecek, mü'min erkeklerle mü'min kadınların da tevbelerini kabul edecektir. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

34- **SEBE SÛRESİ**

Sebe suresi, Mekke döneminde inmiş olup 54 ayettir. Sure, adını 15. ayette geçen ve Yemen'de bulunan Sebe halkını anlatan "Sebe" kelimesinden almıştır. Sûrede müşriklerin ahireti inkâr etmeleri, Hz. Davud ve Süleyman Peygamberlerin hayat hikâyeleri ve müşriklerin Hz. Muhammed'in peygamberliği hakkındaki bazı şüpheleri anlatılıyor. Ardından Sebe halkının müreffeh hayatı kısaca tasvir ediliyor, ancak şımarıklıkları ve hakka karşı direnmeleri yüzünden sel felâketiyle helâk edildikleri konu ediliyor. Tevhid inancının karşıtı olan şirk telakkisinin mâkul ve tutarlı bir dayanağının bulunmadığı, Hz. Peygamberin bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı bir elçi olarak gönderildiği belirtiliyor. Mal ve evlat zenginliğinin kişiyi kurtuluşa eriştirmeyeceği ve Allah'a yaklaştıramayacağı vurgulanıyor. Kur'an ayetlerini geçersiz kılmaya çalışanların çabalarına karşı elem dolu, çok kötü bir azaba çarptırılacakları anlatılıyor. Hz. Peygambere; risâlet görevine karşılık hiçbir bedel talep etmediğini ve hakkın eninde sonunda üstün geleceğini muhataplarına bildirmesinin emredildiği sûrede hakikati inkâr edenlerin kıyamet gününde korku ve telâş içinde ilâhî vahye inandıklarını söyleyecekleri fakat bunun kendilerine hiçbir fayda sağlamayacağı ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Bütün övgüler, göklerde ve yerde ne varsa kendisine ait olan Allah'a aittir. Ahirette de hamd O'na mahsustur. O, tam hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden hakkıyla haberdardır.

2. O, toprağa giren ve ondan çıkan, gökten inen ve ona yükselen her şeyi bilir. O, çok merhamet edendir, çok bağışlayandır.

"Toprağa giren ve ondan çıkan, gökten inen ve ona yükselen" söylemini farklı şekillerde düşünebiliriz. Toprağa giren tohumların nebatat olarak geri dönmesi, nebatatın tekrar toprağa dönerek kömür ve petrol gibi yeraltı maden zenginliklerine dönüşmesi; öldükten sonra insan ve hayvan cesetlerinin çürüyüp başka canlılar için beslenme kaynağı olması, başka canlıların da insana ve hayvana hizmet etmesi; yere giren yağmurun, nehirlerde akan, denizlerde biriken suyun buharlaşarak gökyüzüne çıkması ve oradan da tekrar rahmet olarak arza inmesi, böylece yeryüzünün neşv-ü nema bulması; İlahi vahyin semadan gelmesi ve bu yolla olgunlaşan insanın yüce yaratıcısına dua etmesi ve yapılan bu duaların Allah'a ulaşması…bütün bunlar Allah'ın ilmi dahilindedir.

3. İnkârcılar: "Kıyamet bize gelmeyecek" dediler. De ki: "Hayır, insan kavrayışının ötesindeki her şeyi bilen Rabbimin hakkı için o mutlaka sizi bulacaktır! Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey O'ndan gizli kalmaz. Ve bundan daha küçük veya daha büyük (mikro âlemden makro âleme) hiçbir şey yoktur ki (O'nun) apaçık fermanında (bilgisinde) yer almasın."

4. Çünkü (Allah, o gün) iman edip güzel ve makbul işler yapanları ödüllendirecektir. Onlar için bir bağışlanma ve onurlu bir rızık vardır.

5. Ayetlerimizi geçersiz kılmak için yarışırcasına çaba harcayanlar var ya; işte onlar için de elem dolu çok kötü bir azap vardır.

6. Bilgi ve kavrayış yeteneği ile donatılmış olanlar görüyorlar ki, Rabbinden sana indirilen (Kur'an), hakikatin ta kendisidir. O, kuvvetinde sınır olmayan, her türlü övgüye lâyık olan Allah'ın yolunu gösteriyor.

7. Buna karşılık, inkârcılar, (kendileri ile aynı zihniyette olanlara) şöyle derler:" Siz paramparça olup dağıldıktan sonra, size yeniden yaratılacağınızı haber veren bir adam gösterelim mi?

8. “Bu adam Allah adına yalan mı uyduruyor, yoksa deli midir?” Hayır, aslında ahirete inanmayanlar, koyu bir sapıklığın ve azabın pençesindedir.

9. Onlar gökten ve yerden ne kadarını önlerine serdiğimize ne kadarını da kendilerinden gizlediğimize (ibret nazarıyla) bakmazlar mı? Biz dileseydik onları (korkunç bir deprem, sel felâketiyle) yerin dibine batırır yahut göğü başlarına geçirirdik? Bütün bunlarda, (pişmanlık duyarak) O’na yönelen her kul için bir ders vardır.

Âyetin ilk cümlesi, Allah’ın bilgisinin kuşatıcılığına kıyasla insanın güçsüzlüğünü ortaya koymaktadır.

Bu ayet, Allah’ın sünnetinin yasaları içinde gökte ve yerde cereyan eden ve fakat önceden kestirilemeyen jeolojik ve kozmik olaylara bir atıf olduğu gibi her şeyi mükemmel bir sistem hâlinde düzenleyen Allah’ın insanı başıboş bırakmayacağını gerek dünyada ve gerekse âhirette yaptıklarının hesabını mutlaka soracağını, koyduğu kanunlarla iradesinin tecellisine uygun olarak hak ettiği taktirde onu yerin dibine batırabileceğini ya da gökten başına felâket yağdırabileceğini anlatmaktadır. Hesap sormak illa da karşılıklı olarak bir şeyin muhasebesini yapmak değil, yapılan bir şeyin karşılığının yaşanması hesabın görülmesi anlamına da gelmektedir.

10. Andolsun ki biz, Davud’a kendi katımızdan bir üstünlük verdik. “Ey dağlar ve kuşlar! O, Allah’ın yüceliğini terennüm ettikçe siz de edin (onunla beraber Allah’ın istediği gibi vazifenizi yapın)!” dedik. Ayrıca demiri onun için yumuşattık. Bkz. 21/79, 38/18

“Demiri onun için yumuşattık” cümlesindeki “hadid” kelimesini mecâzi anlamda kullanarak “ondaki sertliği yumuşattık” şeklinde tercüme etmek doğru olmaz. Zira hem bir sonraki ayette hem de Enbiya sûresi 21/78. âyette Hz. Davud’a demirden zırh yapma sanatı öğretilmiştir. Bu da gösteriyor ki; Allah Hz. Davud’a demiri kullanmanın yollarını öğretmiştir.

11. Ona: “İnsan vücudunu iyice saracak geniş zırhlar yap ve zırhların parçalarını birbirine ölçülü biçimde tak” dedik. “(Ey Davut hanedanı!) İyi işler yapın! Çünkü ben yaptıklarınızı görüyorum” diye (vahyettik). Bkz. 21/80

12. Süleyman’ın emrine de sabahleyin esince bir aylık uzağa giden, akşamleyin de bir aylık mesafeyi aşarak geri gelen rüzgârı verdik. (Onun için) erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Cinlerden bir kısmı (da) Rablerinin izniyle onun için çalış(maya mecbur kılın)dılar. Onlardan hangisi emrimizden çıkarsa, ona çılgın bir ateşin azabını tattırıyorduk.

Hz. Süleyman’a mucizevi bir şekilde Allah’ın yardımıyla o güne kadar, hatta belki de günümüze kadar kimseye nasip olmamış olan ilim ve teknoloji öğretilmiştir. Ona lütfedilen bu nimetlerden bir tanesi de deniz yolunu çok iyi kullanmasıdır. Rakiplerinin uzun zamanda ulaşabildikleri mesafeye o kendisine lütfedilen özel teknoloji ile ürettiği gemilerle rüzgârın gücünü de kullanarak kısa zamanda ulaşabiliyordu. Ayetin ilk cümlesi, Hz. Süleyman’ın inşâ ettirdiği deniz ticaret filolarına atıf olsa gerektir.

13. (Cinler, Süleyman’a) dilediği şekilde kaleler, heykeller, havuz büyüklüğünde çanaklar ve yerinden sökülmeyen kazanlar yaparlardı. “Ey Davud ailesi! (Allah’a) şükrederek çalışın!” Kullarımdan (layıkıyla) şükredenler azdır.

“Havuz büyüklüğünde çanaklar” ifadesinden anlıyoruz ki Hz. Süleyman uyduyu çok iyi kullanmış ve bu yolla zengin bir haber ağı kurarak uluslararası arenada gücünü kanıtlamıştır. Çanakların büyüklüğüne ve havuz şeklinde yapıldığına dikkat çekiliyor. Zira uydudan gelen sinyallerin belli bir noktada kaliteli bir şekilde kısa zamanda toplanması için çanağın büyüklüğü ve geometrisi çok önemlidir.

14. Sonra onun (Süleyman'ın) ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun ölümünü onlara ancak değneğini yemekte olan bir ağaç kurdu gösterdi. Artık o, yere yıkılıp düşünce, açıkça ortaya çıktı ki, şayet cinler gaybı bilmiş olsalardı böylesine aşağılanıcı bir azap içinde kalıp yaşamazlardı.

Ayette, cinler için kullanılan "aşağılayıcı azap içinde kalmamış olacaklardı" söylemi, kendi istekleri olmadan zor işlerde çalıştırıldıkları ve bu nedenle kendilerini aşağılanmış ve küçük düşürülmüş olarak gördükleri için kullanılmıştır. Yoksa onların yaptığı iş onları aşağılayıcı ve küçük düşürücü bir iş değildi. Cinler, Hz. Süleyman'ın ölümünü anlamadıkları için çalışmaya devam etmişlerdi. Ağaç kurdunun değneği yemesi ve değneğin kırılması sebebiyle Süleyman yere düşünce, anlaşıldı ki, eğer cinler Hz. Süleyman'ın öldüğünü bilmiş olsalardı o yorucu çalışmaya devam etmezlerdi. Ayetten de anlaşılıyor ki; Hz. Süleyman'ın öldüğünü bilemeyen cinler asla gaybı bilemezler.

15. Andolsun ki, bir vadinin sağında ve solunda uzayan iki ovadan oluşmuş (Yemen'deki) Sebe yurdundan da alınacak ibret vardır. Onlara şöyle denilmişti: "Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. (Beldeniz) güzel bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcı bir Rabdir."

"Sebe", Güney Arabistan'da Yemen'de milattan önce 11. yüzyılda kurulmuş olan büyük uygarlıklardan birisidir. Hz. Süleyman tarafından İslam topraklarına katılmıştır. Sebe halkı, Yemen'de yaşamış, dedelerinin ismiyle anılan bir kabiledir. Kendilerine birkaç peygamber gönderilmiş ise de refah düzeylerinin yüksek olması sebebiyle şımarmışlar, bozgunculuk yaparak insanlara zulmetmişlerdir. Kedilerini uyarmak için görevlendirilen peygamberlere de itaat etmemişler ve onlara karşı da isyanlarına devam etmişlerdir.

16. Ancak onlar (Allah'ın doğru yola davetini kabul etmeyerek) yüz çevirdiler, böylece biz de onlara (barajlarını yerle bir eden) Arîm selini gönderdik. Ve onların iki bahçesini, buruk (ekşi) yemişli, acı ılgınlı ve içinde biraz da sedir ağacı olan iki bahçeye dönüştürdük.

"Arim seli", şiddetli yağmur sularının su setlerini yıkmasıyla meydana gelen sel felâketi demektir. Topraklarının bolluğu, meyvelerinin çokluğu ve refah seviyelerinin yüksekliği sebebiyle şımaran, nankörleşen, sağa sola sataşan, fesat çıkaran, güçsüzlere zulmeden Sebe halkını cezalandırmak üzere meydana gelen şiddetli yağmurların sebep olduğu sel felaketine "Arîm" seli denmiştir. "Ma'rib Barajı" nın patlamasına da sebep olan bu "Arîm Seli" ile o güzelim evler yerle bir olmuş, bağlar bahçeler yıkılmış, her taraf tanınmaz hale gelmiş ve her şey enkaza dönmüştür.

17. (İşte) verilen nimetlere karşı nankörlük etmeleri sebebiyle onları işte böyle cezalandırdık. Biz (bu şekilde) ancak nankörleri cezalandırırız.

Onlar Allah'ın kendilerine verdiği nimetle Allah'a savaş açtılar, peygamberlerine meydan okudular, insanları sömürdüler, hak ve özgürlükleri kıstılar onun için azabı hak ettiler. Yoksa Allah sadece nimete nankörlük edeni helâk etmez. Nimetle zulmedeni, şımararak zıvanadan çıkanı, taşkınlık yapanı, yeryüzünü fesada uğratanı, isyan edeni, haksızlık yapanı helâk eder.

18. Kendileriyle, içlerinde bereketler kıldığımız memleketler arasında (biri diğerinden) görünebilen kasabalar var ettik ve orada yürüme (imkânlarını) takdir ettik. "Bu (topraklarda) hem geceleri hem de gündüzleri güven içinde gezin/dolaşın!" (dedik).

19. Fakat onlar (İsyankâr bir eda ile): "Ey Rabbimiz! (Çok kâr edebilmemiz için bulunduğumuz şehirle, mal getirdiğimiz o şehir arasındaki mesafeyi), seferlerimizin arasını uzaklaştır" dediler ve kendilerine yazık ettiler. Biz de onları, (kendilerinden sonra gelenlerin dillerinde dolaşan) masallara çevirdik ve kendilerini (başka yerlere göç suretiyle) dağıttık. Muhakkak ki bunda, çok sabreden ve çok şükreden herkes için ibretler vardır.

Bkz. 16/112, 28/58

Ticaretteki başarılarıyla öyle şımardılar ki; daha çok kazanma hırsıyla hem konaklama sayısını çoğaltarak oralardaki insanları soymak ve sömürmek hem de ticareti herkesin kolayca yapamayacağı bir duruma getirmek için ithalat ve ihracat yerlerinin arasındaki mesafenin daha da uzun olmasını istediler.

20. Andolsun ki, İblis, onlara ilişkin beklentisini gerçekleştirmiş ve bir grup mü'minin dışında hepsi ona uymuştu.

Bkz. 4/118-119, 7/16-17

Evet, şeytanın insanlardan beklentisi: "Ey Rabbim! Andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlaslı olan kulların hariç, onların hepsini azdıracağım. "Ancak içlerinden, Sana yürekten bağlanan samîmî kulların hariç!" (Hicr 15/39-40)

21. Aslında şeytanın onlar üzerinde hiçbir nüfuzu, hiçbir yaptırım gücü yoktu. Ama biz ahirete inananları, o konuda kuşku içinde olanlardan ayırmak istedik. Her şey, senin Rabbinin gözetimi altındadır.

22. (Müşriklere de ki:) "Allah dışında ilâh olduklarını iddia ettiğiniz putları imdada çağırınız bakalım! Onlar göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye sahip değillerdir. Onların bu ikisinde hiçbir ortaklığı olmadığı gibi, Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur."

Bkz. 2/167, 16/27, 28/62, 37/22-24

23. (Allah katında) O'nun izin verdiği kimseden başkasına şefaat yarar sağlamaz. (Şefaat bekleyenlerin) kalplerinden korku giderilince, diğerleri onlara, "Rabbiniz ne buyurdu (nasıl hüküm verdi)?" diye sorar. Onlar da "Her zamanki gibi gerçeği." diye cevap verirler. O, her şeyden yücedir, her şeyden büyüktür.

Bkz. 2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 20/109, 21/28, 53/26

"Şefaat" terimi en yanlış anlaşılan Kur'an kavramlarından biridir. Aracılık, arabuluculuk, tavassut, iltimas gibi anlamlara gelen şefaat; insanların cennete gitmesi için peygamberlere, "Allah dostlarına", Kur'an talebelerine ve şehitlere verilen bir yetki olarak yorumlanır. Bu yaygın inanç, insanlara ilahi buyruklarla hayatlarını inşa etmek yerine -sözde- ehil olan insanların şefaatine sığınarak kolay yoldan cennete girme rahatlığını verir. Oysa Kur'an iyi anlaşıldığı taktirde görülecektir ki; Allah'ın bağışlamasının dışında kişinin şefaatçisi kendi amelleridir. "Hiç kimsenin başkasına bir yararının olmayacağı, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği, hiç kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve onların hiçbir yerden yardım görmeyeceği günden sakının!" (Bakara 2/123) "Kendileri için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi bulunmaksızın, Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye, bu (Kur'an ile) uyar!" (En'am 6/51) Ayrıca Bakara 2/254 ve 255'te "ahirette hiçbir şekilde şefaatin olmayacağı ve bütün yetkinin Allah'ın elinde olacağı" açıkça anlatılır. İnfitar 82/19 "O gün kimse kimseye hiçbir fayda sağlayamayacaktır.", Secde 32/4 "Allah'tan başka bir dostunuz ve şefaatçiniz yoktur." Necm 53/39 "İnsan için ancak çalıştığı vardır", "Onların hepsi kıyamet günü O'na tek başına gelecek." Meryem, 19/95 öğretileriyle Kur'an, cennete gitmek için insanın şefaatçisinin kendi eylemlerinin olacağını açıkça belirtir. Ayrıca Şuara 26/86'da Hz. İbrahim'in babası için, Hud 11/45'te Hz. Nuh'un oğlu için yaptığı isteğin karşılık bulmaması da şefaat konusundaki yanlış algıyı ortadan kaldırmaktadır. "Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri; ancak Allah'ın izniyle, (O'nun) dilediği ve hoşnut olduğu kimselere yarar sağlar" (Necm 53/26). Bu ayetten de anlıyoruz ki şefaat; Allah'ın cennet ehline yapacağı yardımın melekler vasıtasıyla gerçekleştirilmesidir.

24. Söyle onlara: “Göklerden ve yerden size rızık veren kimdir?” De ki: “Allah’tır! O halde ya bizden yahut sizden biri doğru yolda, (diğeri ise) açık bir sapıklık içindedir!”

25. De ki: “Bizim işlediğimiz suçlardan siz sorumlu tutulmazsınız. Sizin işlediklerinizden de biz sorumlu tutulmayız.”

26. De ki: “Rabbimiz hepimizi kıyamet günü bir araya toplayacak, sonra da aramızda hak ile hüküm verecektir. O, gerçeği apaçık ortaya koyan, her şeyi hakkıyla bilendir.”

27. De ki: “Allah’a koştuğunuz ortakları bana gösterin bakalım! Olacak şey değil bu! Doğrusu O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.”

28. (Ey Resul!) Biz seni bütün insanlığa rahmetimizin müjdeleyicisi, azabımızın uyarıcısı olarak gönderdik. Ama insanların çoğu senin risaletinin onlar için ne büyük bir nimet olduğunu bilmezler.

Bkz. 7/119, 17/105, 25/56, 33/4, 35/24, 48/8

29. Onlar: “Eğer doğru söylüyorsanız, şu vaat ne zaman gerçekleşecek?” diyorlar.

30. De ki: “Sizin için belirlenen bir gün vardır ki, ondan ne bir saat geri kalabilirsiniz ne de ileri geçebilirsiniz.”

31. İnkârcılar: “Biz bu Kur’an’a da ondan önceki kitaplara da asla inanmayız” dediler. Rablerinin huzurunda durduruldukları zaman, o zalimleri birbirlerine laf atıp tutarken bir görsen! (Yeryüzünde) güçsüz olanlar (vaktiyle körü körüne itaat ettikleri) o büyüklük taslayan (patron)lara: “Siz olmasaydınız, biz mutlaka iman eden kimseler olurduk” diyecekler.

32. Büyüklük taslayanlar, güçsüzlere (Al-lah’ı bırakıp kendilerine kulluk edenlere): “Nasıl olur? Size doğru yolu açıkça gösteren (Kur’an) geldikten sonra (siz ona iman edecektiniz de) biz mi sizi (zorla) ondan alıkoyduk? Hayır, suçlu olan sizdiniz!” diyecekler.

33. Bunun üzerine güçsüzler, büyüklük taslayanlara: “Hayır, bizi hidayetten saptıran gece ve gündüz kurduğunuz tuzaklardı. Çünkü siz bize Allah’a nankörlük etmemizi ve O’na eşler koşmamızı emrediyordunuz” derler. Azabı görünce de içten içe pişmanlık duyarlar. Biz de inkârcıların boyunlarına demir halkalar geçiririz. Onlar ancak yapmakta olduklarının cezasını göreceklerdir.

34. Biz, ne zaman bir topluma bir uyarıcı göndermişsek oranın şımarık zenginleri: “Biz, sizin gönderdiğiniz şeyleri (Allah’ın emirlerini) inkâr ediyoruz.” demişlerdir.

35. Ve yine “Bizim malımız da evlâdımız da sizinkinden daha fazla, sizden daha güçlüyüz. Biz, öyle azap falan da görecek değiliz!” diye karşı çıkmışlardır.

Yani “biz gerek ekonomik gerek sosyal gerekse nüfuz ve nüfus bakımından sizden ilerdeyiz. Bu da gösteriyor ki doğru yolda olan biziz, siz değilsiniz. Siz doğru yolda olsaydınız bu nimetlere biz değil siz sahip olurdunuz.” diyorlar. İşte cevabı Allah veriyor:

36. De ki: “Rabbim rızkı kullarından dilediğine bol verir ve (dilediğine) kısar. Fakat insanların çoğu (Allah’ın yol ve yöntemlerini) bilmezler.”

Allah’ın, kullarına farklı oranlarda rızık vermesi, tamamen O’nun seçimi ve takdiriyle alakalı bir durumdur. Bu konuda bizim söyleyebilecek hiçbir sözümüz yoktur. Kişinin entelektüel seviyesi, kültürü, eğitimi, bilgisi, tecrübesi, mahareti, zekâsı, çalışkanlığı hangi seviyede olursa

olsun Allah takdir etmedikçe -toplum diliyle- zengin olamaz. Eğer bir insana Allah bol rızık takdir etmişse, – aptal da olsa- ona da kimse mâni olamaz. Bu demek değildir ki nasıl olsa Allah'ın takdir ettiği tecelli edecek, o halde insan yan gelip yatsın. Elbette ki insan sürekli çalışmalı, araştırmalı, buluş yapmalı, üretmeli, yetiştirmeli, istihdam sağlamalı ama bütün bunların karşılığını almada işi Allah'ın takdirine bırakmalıdır. Kişi çok kazanıyor diye şımarmamalı, yoldan çıkmamalı, aslını inkâr etmemeli, geçmişini unutmamalı, nimeti kendinden bilmemeli, Allah'a vefasızlık etmemeli, insanları küçük görmemeli.

Yine kişi zengin olamıyor, çok kazanamıyor, modern evlerde yaşayamıyor, lüks arabalar binemiyor, yazlıklar kışlıklar alamıyor, çocuklarını özel okullarda okutamıyor, uzun soluklu tatillere çıkamıyor diye de kahrolmamalı. Zira hayat sadece dünyadan ibaret değildir. Allah isterse, kırk sene çalıştırır bir yıllık verir, isterse bir yıl çalıştırır kırk yıllık verir. Bazen de kırk yılda verdiğini bir ayda belki bir anda geri alır. Ama her çalışana geçimini temin edecek kadar rızık mutlaka verir. Biz Allah'a neden böyle yapıyorsun diye de soramayız. Allah öyle takdir ediyorsa vardır onda bir hikmet ve hayır. "… Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için iyi, hoşunuza giden bir şey de hakkınızda kötü olabilir. (Hakkınızda neyin hayır neyin şer olacağını) Allah bilir, siz bilemezsiniz. (Bakara 2/216) Durum böyledir diye zenginliği ve yoksulluğu, asla Allah'ın lütfunun veya cezasının bir işareti olarak görmemek gerekir.

37. (Ey insanlar!) Sizi bize yaklaştıracak olan ne mallarınızdır ne de çocuklarınız. Yalnızca iman edip doğru ve yararlı işler yapanlar (bize yakın olabilirler). İşte onlar için yaptıklarına karşılık kat kat mükâfat vardır. Onlar cennet köşklerinde güven içinde olacaklardır.

38. Ayetlerimizi geçersiz kılmak (onları etkisiz hale getirmek) için çaba gösterenler var ya; işte onlar azapla yüz yüze bırakılacaklardır.

39. De ki: "Şüphesiz, Rabbim rızkı kullarından dilediğine bol verir ve (dilediğine) kısar. Siz (Allah yolunda hayır için) her ne harcarsanız, (Allah) onun yerine başka (daha iyi)sini verir. Zira O, her zaman en hayırlı rızk veren ve rızk vermede tam yetkili olandır."

40. (Allah) o gün (kıyamette), onların hepsini bir araya toplayacak, sonra da meleklere: "Bunlar mı size tapıyorlardı?" diyecek.

41. (Melekler de:) "Senin şanın yücedir. Bizim koruyucumuz onlar değil, sensin. Hayır, onlar bize değil, cinlere tapıyorlardı. Onların çoğu cinlere inanıyordu" diyecekler.

42. Derken (Allah şöyle buyuracak): "Bugün birbirinize ne faydalı olabilirsiniz ne de zarar verebilirsiniz!" Ve o gün (Allah'a ortak koşarak ve haddini aşarak kendilerine zulmetmiş olan) o zalimlere şöyle sesleniriz; "(Dünyada iken) yalanlayıp durduğunuz ateşin azabını tadın bakalım!"

43. Ayetlerimiz apaçık bir şekilde onlara okunduğu zaman: "Bu adamın tek istediği şey, sizi atalarınızın taptığı putlardan vazgeçirmektir" ve (yine): "Bu (Kur'an), düzmece bir yalandan başka bir şey değil" dediler. İnkârcılar, kendilerine ulaşan hakikat için, "bu açıkça büyüleyici bir sözden başka bir şey değildir" dediler.

44. Oysa biz onlara (Kur'an'dan önce), okuyup mütalâa ettikleri bir kitap vermedik (ki, Kitabın ne olduğunu bilip, Kur'an hakkında ileri geri konuşsunlar). Ayrıca senden önce onları uyarmakla görevli bir uyarıcı da göndermedik (ki, seni bir yalancı olmakla suçlayabilsinler).

45. Onlardan öncekiler de (hakikati böyle) yalanlamışlardı. (Sakın servetlerine, güçlerine güvenmesinler) Zira bunlar onlara verdiğimiz (güç ve kuvvetin) onda birine bile ulaşamamışlardır.

(Evet onlara bahşettiğimiz bunca nimete rağmen) resullerimi yalanladılar. Fakat sonunda, Bana meydan okumak nasıl olurmuş, gördüler!

46. (Ey Muhammed!) Onlara de ki: "(Ey müşrikler!) Size bir tek öğüdüm var: Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkın, sonra da iyice düşünün!" Arkadaşınızda cinnetten eser yok! O, şiddetli bir azap öncesinde sizi uyaran bir kişiden başkası değil.

Ayette geçen, "İkişer ikişer, teker teker kalkın, sonra da iyice düşünün" ifadesi, insanın hem sosyal sorumluluğunu hem de kişisel tavrını ihtiva eden ve tefekkürü ve muhakemeyi esas alması gerektiğine vurgu yapan bir söylemdir. Tefekkürün, muhakemenin sosyal ve psikolojik anlamda insan üzerinde çok büyük etkisi vardır. Eğer insan düşünürse, düşündükleri de vahiy eksenli ve vicdan yörüngeli olursa, nereden geldiğini, neden yaratıldığını, niçin yaşadığını, nasıl yaşaması gerektiğini ve nereye gittiğini, her şeyin onun emrine niçin verildiğini ve nihai nimetlerin onun için neden hazırlandığını mutlaka anlayacaktır.

47. De ki: "Sizden herhangi bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Benim mükâfatımı verecek olan ancak Allah'tır. O, her şeye hakkıyla şahittir."

Bkz. 6/90, 23/72, 25/57, 36/21, 38/86, 42/23

48. De ki: "Rabbim, kuşkusuz, (yalan ve sahte olana karşı) değişmez gerçeği ortaya koyacaktır. O, yaratılmışların bilmediği her şeyi hakkıyla bilendir."

49. De ki: "Değişmez gerçek, (bütün açıklığıyla) ortaya çıkmıştır (yalan ve sahte olan ise sönüp gitmeye mahkûmdur). Çünkü sahte ve yalan ne yeni bir şey getirebilir ne de (geçmiş olanı) geri döndürebilir".

50. De ki: "Ben eğer sapmışsam, ancak kendi aleyhime sapmış olurum. Eğer hidayete ermişsem, bu da Rabbimin bana vahyettiği sayesindedir. Şüphesiz O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, kullarına çok yakındır."

51. Onları bir de paniğe kapıldıklarında görsen! Kaçacakları hiçbir yer yok. (Cehennemin) yakınında yakayı ele vermişlerdir.

52. (Azabı gördükleri zaman:) "Biz O'na inandık" derler. Ama iyice uzağında kaldıkları (dünya hayatı gelip geçtikten sonra) imanı nasıl yakalayacaklar?

53. Hâlbuki daha önce onu inkâr etmişlerdi. O zaman insan kavrayışının ötesindeki (ahiret) hakkında uzaktan laf atıp tutuyorlardı.

54. Artık kendileriyle (dünyaya dönüş) arzularının arasına engel çekilmiştir. Nitekim bundan evvel emsallerine de böyle yapılmıştı. Çünkü onlar (azap ve kıyamet hakkında) derin bir şüphe içinde idiler.

Bkz. 35/37, 39/58

35- **FATIR SÛRESİ**

Fatır suresi, Mekke döneminde inmiş olup 45 ayettir. Sure, birinci ayette geçen ve "Yaratan, yoktan vareden" anlamlarına gelen "Fatır" kelimesinden almıştır. Sûrede meleklerin Allah tarafından yaratılmış özel varlıklar olduğu ve Allah'ın emirlerini yerine getirmek için görevlendirildikleri bildiriliyor. İnsanların kendilerini beğenmelerinin, geçici dünya zevklerine

düşkün olmalarının, şeytana uyup kötü işler yapmalarının Haktan yüz çevirmelerinden kaynaklandığı anlatılıyor. İnsanların ve diğer canlıların üreyip uzun veya kısa bir ömür sürmelerinin Allah'ın ilim ve kudretiyle gerçekleştiği ifade edildiği sûrede insanoğlunun Allah karşısındaki aczi ve her bakımdan O'na olan ihtiyacı dile getiriliyor. Mânevî arınmanın, her ferdin şahsî kararı ve iradesiyle Allah'ın istediği istikamete çevirmesiyle mümkün olabileceği ifade ediliyor. Sûrede ayrıca Allah'ın kitabını okuyanların, namazı ikame edenlerin, servetlerinden infak edenlerin Allah'ın lütuf ve keremine nâil olacakları müjdeleniyor. İnsanlar inanç, tutum ve davranışlarına göre mü'minler ve kâfirler olmak üzere iki gruba ayrılıyor ve her iki grubun âhiretteki hayatları özlü biçimde tasvir ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Her türlü övgü, göklerin ve yerin yaratıcısı olan ve melekleri ikişer, üçer ve dörder kanatlı elçiler kılan Allah'a mahsustur. O yarattıklarından istediğine dilediği kadar özellikler verir. Hiç kuşkusuz O'nun gücü her şeye yeter.

"Kanat" terimine, "Cenah" kelimesinin Arapçadaki farklı anlamları olan, güç, yön ve kuvvet manalarını verirsek daha doğru olur. Çünkü "Kanat sayılarının" çokluğunu ifade eden iki, üç, dört rakamları, gücü ve hızı sembolize eden misal kabilinden mecâzi bir söylemdir. Zira melekler bizim bildiğimiz cinsten maddî varlıklar değillerdir. Esas vurgu Rabbimizin güç ve azametinedir. Burada, Allah'ın vahyini peygamberlerine iletmedeki sürat ve güçlerini anlatan mecaz bir ifade kullanılmıştır.

2. Allah'ın insanlar için açacağı rahmet kapısını kimse kapatamaz ve O'nun kapattığını da kimse açamaz. O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

3. Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın! Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı? O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde nasıl oluyor da haktan çevriliyor (başka varlıkları kendinize ilah ediniyor)sunuz?

4. (Ey Muhammed!) Eğer (Kur'an'a çağırdığın kimseler) seni yalanlıyorlarsa (ümitsizliğe kapılma ve) bil ki, senden önce de nice peygamberler yalanlanmıştı. (Fakat sonunda kazanan hep peygamberler olmuştu. Unutma ki) bütün işler Allah'a döndürülecektir.

5. Ey insanlar! Şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın! Sakın çok aldatıcı (şeytan), Allah'ın bağışlayıcılığını ve merhametini ileri sürerek de sizi aldatmasın!

Bkz. 31/33 ve dipnotu, 57/14

6. Andolsun ki şeytan, sizin apaçık düşmanınızdır. Öyleyse siz de onu düşman olarak görün. Çünkü o kendi yandaşlarını ancak ateş ehlinden olmaya çağırır.

7. İnkâr edenler için gerçekten çetin bir azap vardır. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanları da bağışlanma ve büyük bir mükâfat beklemektedir.

8. Kötü işleri kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse de mi (iman edip faydalı işler yapanlar gibi olacak)? Şüphe yok ki Allah dileyeni şaşırtır, dileyeni de doğru yola iletir. O halde onların yaptıklarından dolayı içini parçalayarak kendini harap etme! Allah, onların bütün yaptıklarını hakkıyla bilendir.

9. Allah, rüzgârları gönderir, onlar da (yağmur yüklü) bulutları hareket ettirir. Derken biz onu ölü bir bölgeye sevk ederiz ve onunla ölümünden sonra yeri (yeşertir) canlandırırız. İşte ölümden sonra diriliş de böyledir.

Allah'ın yarattığı her varlığın ve varlıklar için koyduğu her yasanın bilimsel bir izahı vardır. Hiçbir şey oldu-bitti ile meydana gelmedi ve hiçbir şey de tesadüfen hayatına devam etmiyor. Her şey Allah'ın buyruğu ile var oluyor ve yine O'nun irade ve tasarrufu ile hayatına devam ediyor. Ayette anlatılan rüzgârların gönderilmesi ve yağmur yüklü bulutların farklı bölgelere sevk edilmesi tamamen meteorolojik olaylar sonucunda oluşuyor. Havadaki buhar taneciklerinin rüzgârların etkisiyle yerden kalkan toz parçacıklarına tutunarak su damlalarına dönüşmesi, bunların birleşerek bulutları oluşturması ve sonrasında bulut içerisinde önemli bir reaksiyonun meydana gelmesiyle yağmurun yağması tamamıyla Allah'ın koyduğu tabiat yasalarıyla gerçekleşmektedir.

10. Her kim şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref bütünüyle Allah'a aittir. Bütün güzel sözler O'na yükselir; bütün doğru ve yararlı işleri O yüceltir. Kötülük tasarlayanlar için ise şiddetli bir azap vardır. Öylelerinin tuzakları boşa çıkmaya mahkûmdur.

Bkz. 4/139, 10/65, 63/8

11. Allah, sizi (önce) topraktan, sonra bir damla sudan (meniden) yarattı. Sonra da iki cinsten birisi (erkek ya da dişi) yaptı. O'nun bilgisi olmaksızın, hiçbir dişi ne gebe kalabilir ne de doğurabilir. Dahası hiçbir hayat sahibi, O'nun kayıtlı yasası dışında ne ömrünü uzatabilir ne de kısaltabilir. Kuşkusuz bütün bunlar Allah'a göre çok kolaydır.

12. İki deniz aynı olamaz. Birisi tatlı, susuzluğu giderici, içimi güzel iken ötekisi tuzlu ve acıdır. Fakat her ikisinden de taze et (su ürünü) yersiniz ve (ikisinden de) süs takıları çıkarırsınız. İki denizin üzerinde de Allah'ın lütfundan nasibinizi aramanızı ve böylece şükredenlerden olmanızı sağlayan gemilerin dalgaları yararak ilerlediklerini görürsün.

Bkz. 16/14, 25/53, 27/61, 55/19-22

"Suyu tatlı ve acı olan iki deniz" örneği mü'min ve kâfiri anlatmak için verilebilecek en güzel örnektir. Zira denizler ve nehirler görüntüleri aynı olmakla beraber birbirine nasıl eşit değilse, inanan insanla inanmayan insan da dış görüntüleri itibarıyla birbirine benzese de temel özellikleri bakımından birbirlerine eşit değillerdir.

13. O, gündüzü kısaltarak geceyi uzatır ve geceyi kısaltarak gündüzü uzatır. O, güneşi ve ayı (kendi kanunlarına) tabi kılmıştır, her biri (O'nun) belirlediği bir zaman içinde akıp gider. İşte (bunların hepsini yapan) Rabbiniz Allah'tır. Mülk O'nundur. O'ndan başka yalvarıp durduklarınız ise bir hurma çekirdeğinin zarı kadar bile bir şeye sahip değillerdir.

14. Şayet onlara (el açıp) dua etseniz, duanızı işitmezler; işitseler bile size cevap veremez ve dileğinizi yerine getiremezler (çünkü böyle bir kapasiteleri yok). Kıyamet günü onlar, sizin (kendilerini Allah'a) eş tutmanızı asla kabul etmeyecekler. (Bu gerçekleri) sana, her şeyden hakkıyla haberi olan (Allah) gibi hiç kimse haber veremez.

15. Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise her bakımdan sınırsız zengindir (hiçbir şeye muhtaç değildir) ve övülmeye hakkıyla lâyık olandır.

16. Eğer Allah dilerse, sizi ortadan kaldırır ve (yerinize) yeni bir halk getirir.

17. Ve bunu yapmak, Allah için hiç de zor değildir.

18. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü kendi üzerine alamaz. (Günah) yükü ağır gelen kimse (bir başkasını) onu taşımaya çağırsa, (bu çağırdığı kişi) onun yakın akrabası dahi olsa onun hiçbir günahını üzerine alamaz. Sen ancak (gözleriyle) görmediği halde Rablerine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanları ve namazı ikame edenleri uyarabilirsin. (Zaten) her kim (şirk ve

günah kirlerinden) temizlenirse, sırf kendisi için temizlenmiş olur. (Unutmayın ki) sonunda dönüş yalnız Allah'adır.

Bkz. 6/164, 17/15, 39/7, 53/38

Bu ayetten anlıyoruz ki; bazı Hıristiyanların "Hz. Âdem'in işlediği günahtan dolayı onun soyundan gelenlerin de günahkâr olarak dünyaya geldiği ve Âdem'in suçundan bir miktar taşıdığı ve bu suçun nesilden nesile geçtiği ve insanlığı bu suçtan kurtaranın çarmıhta can vererek kendisini feda eden Hz. İsa olduğu" şeklindeki asılsız iddiası, hem Hz. İsa'ya atılan acımasız bir iftira, hem de Allah'ın adâleti konusunda insanları şüpheye düşüren bir aldatmacadır.

Ayetten anlaşıldığına göre, ahlakî sorumluluğun bir başkasıyla paylaşılmasının imkânsız olduğu hesap gününde, en yakın akraba bile olsa kimsenin kimseden bir şeyler transfer etmesi ya da birinin bir başkasının günah yükünü yüklenmesi mümkün olmayacaktır. İnsanların işlediği günahlar ve bu günahların sorumluluğu yalnız kendilerine aittir. Ancak işlenen günahlar başkalarının günah işlemesinin önünü açacak şekilde örnek teşkil edecekse o takdirde sorumluluk bir kat daha artacak ve günahlar da ikiye katlanmış olacaktır. Aynı şey güzellikler için de geçerlidir.

19. Kör ile gören bir değildir.

20. Karanlıklar ile aydınlık bir olmaz.

21. Gölge ile sıcaklık aynı değil.

22. Dirilerle ölüler de eşit olamaz. Allah, dileyene (gerçeği) işittirir. Sen, (cesetleri) kabirde bulunan (ölü)lere işittiremezsin.

Ayette geçen "kabirde bulunanlara işittiremezsin" ifadesi, hakkı inkâra şartlanmış olanların kabirlerdeki cesetler gibi ölü durumda olduklarına vurgu yapıyor. Yani ölüye nasıl ki -duyuramadığın için- bir şey yaptıramazsan onlara da inanmaları için bir şey anlatamazsın çünkü onlar seni duymuyor. Ayrıca bu ifadeden, kabirlerde bulunan insan cesetlerinin dışarıda konuşulanları duyamayacağı da anlaşılmaktadır. Ancak bazı din adamları cenaze gömüldükten hemen sonra ve -sözde- sual melekleri gelmeden hemen önce defnedilen insanın imanını kurtarmak için imdadına yetişerek ona telkinde bulunmaktadır. Hiçbir Kur'ânî ve İslâmî dayanağı olmayan bu tip uygulamaların ölen kişiye hiçbir faydası olmadığı gibi dinimizi de gülünç duruma düşürmektedir.

Ruhlarla ilgili İsra suresinin 17/85. ayetine bakabilirsiniz.

23. (Ey Muhammed!) Sen, sadece bir uyarıcısın!

24. Şüphesiz biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak Hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın. Bkz. 2/119, 13/7, 16/36, 17/105, 25/56, 33/45, 34/28, 48/8

25. Eğer onlar seni yalanlıyorlarsa bil ki, daha önceki milletler de peygamberlerini yalanlamışlardı. Oysa peygamberleri onlara açık kanıtlar, kutsal sayfalar ve aydınlatıcı kitaplar getirmişti. Bkz. 16/44

"Zubur"; Hz. Âdem, İdris, Şit ve İbrahim gibi peygamberlere gönderilen sahifelerdir. "Kitap" ise; Hz. Musa'ya indirilenlerin bütünü olan Tevrat, Hz. İsa'ya indirilen İncil ve Hz. Davud'a indirilen Zebur gibi kitaplardır.

26. Sonra ben o inkâr ede(rek zulmede)nleri tutup yakaladım. O zaman benim gözden çıkarmam/azabım nasıl oldu (gördüler)!

27. Allah'ın gökten su indirdiğini görmüyor musun? Derken o su ile türlü renkte meyveler yetiştirdik. Dağlarda da (toprağın durumuna ve bitki örtüsüne göre) beyaz, kırmızı, çeşitli renklerde ve kapkara katmanlar/damarlar meydana getirdik.

"Kapkara katmanlar/damarla meydana getirdik" ifadesi, farklı renklerde ve değişik özelliklerde jeolojik katmanlara ve arkeolojik kalıntılara bir işarettir.

28. İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır. İşte (Allah'a karşı kulluk da farklılıkta) böyledir. Allah'a kulları içinde yalnızca (yaratılışın, kulluğun amacını) bilenler hakkıyla saygı duyarlar. Hiç şüphe yok Allah, üstün güç sahibidir, bağışlayandır.

"Allah'a kulları içinde yalnızca (yaratılışın ve kulluğun amacını) bilenler hakkıyla saygı duyarlar." cümlesi insanı Allah'ı anlamak ve tanımak konusunda gayret göstermeye davet ediyor. İnsan bir şeyi ne kadar bilirse ona o kadar değer verir ve o derece saygı duyar. Allah'a hakkıyla saygı duymak O'nu tanımakla alakalıdır. Örneğin Kur'an'ın pek çok yerinde Allah'ın rahmetinden, bağışlayıcılığından, tevbeleri kabul edişinden bahsedilirken, sadece azap ayetlerine bakarak ve cehennemini hayal ederek Allah'ı tanımaya kalkarsak o zaman Allah'tan sadece korkar ve O'na ulaşmak için araya aracılar sokmaya kalkarız ve böylece iyice yanlışa düşeriz. Ama O'nun rahmetinin enginliğini düşünerek, dünya ve âhiret nimetlerini tefekkür ederek O'nu anlamaya çalışırsak işte o zaman O'nu severiz ve sayarız. O'na doğrudan ulaşmak ve O'nun istediği gibi bir hayat ortaya koymak isteriz. O'nun rızasını kazanacak çalışmalar yapar ve O'nun istediği gibi erdemli bir duruş sergileriz.

29. Allah'ın kitabını okuyarak ona uyanlar, namazı ikame edenler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık olarak (Allah için) verenler var ya; işte onlar, asla zarara uğramayacak bir kazanç elde etmeyi umabilirler.

30. Çünkü Allah, onlara mükâfatlarını eksiksiz vereceği gibi, lütfundan daha fazlasını da bahşedecektir. Hiç kuşkusuz O affedendir, şükredenlere karşılığını bolca verendir.

31. (Ey Muhammed!) Kitaplar içinde o sana vahyettiğimiz ilahi kelam, önceki vahiylerden kendisine kadar ulaşmış olanları doğrulayan hakikatin ta kendisidir. Muhakkak ki, Allah kullarından haberdardır, her şeyi görüp gözetendir.

32. (Resulden) sonra o Kitab'ı (Kur'an'ı) kullarımızdan (tebliğ için) seçtiklerimize miras olarak bahşettik. Onlardan bazısı (onun ilkelerine uymayı terk ederek) kendilerine zulmeder, bazısı orta yolu tercih eder, bazıları da Allah'ın izniyle (Kur'an'dan ilham alarak) iyilikte başı çekenlerden olur ki, işte bu en büyük fazilettir.

"İnsanın kendine zulmetmesi", kendine haksızlık etmesi demektir. Bir insan, isyan ederek, günah işleyerek ve fıtratıyla çelişen davranışlar sergileyerek Allah'tan uzaklaşır ve cehenneme yaklaşırsa bu insan kendine zulmetmiş demektir. Çünkü onu cehennemden uzaklaştıracak ve layık olduğu cennete varis kılacak irade ve bu iradeyi besleyen ilahi mesajlar kendine verilmiştir. Kur'an'ın öğretisine göre insan, Allah'ın özel olarak yarattığı cennete (ebedi nimetlere) layık bir varlıktır ve cennet de onun hakkıdır. Hakkı olan bir şeyi kendi iradesiyle kaybetmesi ve buna karşı kendisine cehennemi dayatması büyük bir zulümdür.

"(Kur'an'dan ilham alarak) iyilikte başı çekenlerden" olmak her Müslümanın hedefi olmalıdır. Zira bu iş doğrudan peygamberlerin işidir. Nitekim âyetin ilk cümlesinde de "Kur'an (kendisine hizmetle) seçkin hâle gelmiş erdemli insanlara miras olarak bırakılmıştır" buyuruluyor. Hz. Peygamberden sonra peygamber gelmeyeceğine göre bu görevi birileri üstlenmelidir. Hz.

Peygamberin son ve alemlere peygamber olarak geldiğini söylemek kolay ama onun mirasçısı olmak o kadar kolay değil. Doğru olan, kolay olmayan bu göreve talip olmaktır.

33. (İşte) bunlar sonsuz mutluluk cennetlerine girerler, orada altın bilezikler ve inciler takınırlar ve ipekten elbiseler giyerler.

34. (Ve şöyle) derler: "Bütün övgüler bize acı ve üzüntü tattırmayan Allah'a mahsustur. Rabbimiz gerçekten çok bağışlayandır, şükrün karşılığını anında verendir."

35. "O, bizi lütfuyla, içinde sürekli kalacağımız bir yurda yerleştirdi. Burada bize bir yorgunluk dokunmayacak ve bir bıkkınlık da gelmeyecek."

36. İnkârcılara gelince; onlar için cehennem ateşi vardır. (Orada) ne hayatlarına son vermek için hükmedilir, ne de içine atıldıkları o (ateşin) azabı hafifletilir. İşte biz nankörlük yapanları böyle cezalandırırız!

37. Onlar cehennemde şöyle feryat ederler: "Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar da daha önce yaptıklarımızdan farklı, iyi işler yapalım!" (Bu isteklerine karşı onlara şöyle denir:) "Düşünmek isteyenlerin düşünmelerine yetecek kadar uzun bir süre sizi (dünyada) yaşatmadık mı? Ayrıca size uyarıcı da gelmişti. Şimdi (yaptıklarınıza karşılık) azabı tadınız bakalım! Zalimlerin hiçbir zaman yardımcısı olmayacaktır."

Bkz. 34/54, 39/58

38. Şüphesiz ki, Allah göklerin ve yerin bütün sırlarını, (insanların göremediklerini ve bilemediklerini) bilir (ve) doğrusu O, (insanların) kalplerindekini de tam bilendir.

39. Yeryüzünde sizleri daha önceki kuşakların yerine geçirip egemen kılan O'dur. Kim inkâr ederse onun küfrü kendi aleyhinedir. İnkârcıların küfrü, yalnız Rablerinin kendilerine olan gazabını artırır ve yine inkârcıların küfrü onların sadece zararlarını fazlalaştırır.

40. De ki: "Bir baksanıza Allah'a ortak tutup, O'ndan başka ilâh diye yalvardığınız şu varlıklara! Gösterin bana, onlar yerden ne yaratmışlardır?" Yoksa onların göklerde mi bir ortaklığı var, ya da kendilerine bir kitap vermişiz de ondan açık bir delil mi var ellerinde? Hayır, o zalimler, birbirlerini aldatmadan başka hiçbir şey vaat etmezler!

41. Gökleri ve yeri dengede tutarak yörüngelerinden çıkmalarını önleyen sadece Allah'tır. Eğer onlar yörüngelerinden çıkacak olsalar onları O'ndan başka hiç kimse dengeye getiremez. Hiç kuşkusuz O, Halimdir (mühlet verendir, cezalandırmada aceleci değildir), çok bağışlayandır.

"Gökleri ve yeri dengede tutarak yörüngelerinden çıkmalarını önleyen sadece Allah'tır" ifadesi, Evrende var olan hareketin sadece Güneş sistemimizde veya üç-beş yıldızda değil tüm varlık âleminde bulunduğunu anlatarak Allah'ın kudretini ortaya koymaktadır. Tüm galaksiler galaksi olarak hareket ederken, bu galaksilerin yıldızları kendi yolunda giderken, gezegenler elips yörüngelerinde yıldızların çevresinde, uydular da gezegenlerin etrafında hareket ederken her şeyin muntazam bir şekilde hayatlarına devam etmesi sadece İlahi bir kudrete dayanmaktadır. Ayrıca varlık âlemindeki bu düzenin bu şekilde anlatılması da Kur'an'ın ayrı bir mucizesidir.

"Halim" Allah'ın sıfatlarından bir tanesidir. "Hiddetten uzak, sabırlı, yumuşak huylu, mühlet veren" demektir. "Halim" kelimesi Kur'an'da hem Allah'ın sıfatı olarak hem de bazı peygamberlerin vasfı olarak kullanılmıştır. Allah için kullanıldığında "ceza vermekte aceleci olmayan, mühlet veren, isyanlarla öfkelenmeyen", Peygamberler için kullanıldığında "yumuşak huylu ve anlayışlı" anlamlarına gelir. Peygamberler için kullanıldığı yerlere Bkz. Hud 11/75, 87, Tevbe 9/114, Saffat 37/101

42. Onlar, eğer kendilerine bir uyarıcı (ne-bi) gelirse, bütün topluluklardan daha çok doğru yol üzere olacaklarına dair en güçlü şekilde Allah'a yemin etmişlerdi. Ne var ki, bekledikleri uyarıcı gelince, bu, onların (Hak Din'e karşı) sadece nefretlerini arttırdı.

43. Bunun sebebi ise; yeryüzünde büyüklük taslamaları ve hileli düzen kurmalarıdır. Oysa kötülük planları, ancak onu kuranların ayağına dolanır (kişi kazdığı kuyuya kendi düşer). Onlar, evvelkilerin (başlarına gelen azap) kanunundan başka bir akıbet mi bekliyorlar? Allah'ın sünnetinde (toplumların hayatı için koyduğu kaideler, kanunlar bütününde) asla bir değişiklik göremezsin! Allah'ın yol ve yönteminde herhangi bir sapma da bulamazsın!

44. Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmazlar mı? Oysa onlar, kendilerinden daha da kuvvetli idiler. Göklerde ve yerde olan hiçbir şey, Allah'ı âciz bırakamaz. Hiç kuşkusuz O, (her şeyi) hakkıyla bilendir, gücü her şeye yetendir.

45. Eğer Allah, insanları yaptıkları (kötülükler) yüzünden (hemen hesaba çekip) cezalandıracak olsaydı, yer üzerinde hiçbir canlı bırakmazdı. Ne var ki, onları belirli bir süreye kadar erteliyor. Nihayet süreleri gelince (gerekeni yapacak). Çünkü Allah, kullarını hakkıyla görendir.

36- YÂSÎN SÛRESİ

Yasin Suresi Mekke döneminde inmiş olup 83 ayettir. Sure adını birinci ayeti oluşturan "Ya-Sin" harflerinden almıştır. Sûrede Hz. Peygamberi yalanlayan Kureyş kabilesi, Antakya halkına gönderilen elçiler, Allah'ın birliğini ve kudretini gösteren deliller, öldükten sonra dirilme ve insanın ahlâkî sorumlulukları konu ediliyor. İslâm akaidinin üç esasını teşkil eden tevhid, nübüvvet ve âhiret konuları işleniyor. Tabiatın mükemmel kuruluşu ve işleyişinden deliller getiriliyor. Hz. Peygamberin nübüvvetinin ispatı ve Kur'an'ın vahiy ürünü olduğu ve Kur'an'ın gafletten kurtulamayan kitleleri uyarmak amacıyla Allah tarafından gönderildiği ifade ediliyor. Kalplerini ilâhî gerçeklere açmak istemeyen insanların bütün uyarılara rağmen iman etmeyecekleri bildiriliyor. Ayrıca sûrede yeryüzünün besleyici özelliğine, gece ile gündüze, güneşle ay arasındaki düzene, yeryüzündeki bitki örtüsüne, canlılar arasındaki tozlaşma ve döllenmeye, gemilerin denizde batmadan yürütülmesine temas edilerek Allah'ın kudretine dikkat çekiliyor. Kur'an'ın ölüleri değil, hayatta olanları uyarmak için geldiği ve onun bir şair sözü değil vahiy ürünü olduğu zikrediliyor. Kıyametin ansızın kopacağı bildirildikten sonra cennetten bazı tasvirler veriliyor, cehennemliklerin bedbahtlığına dikkat çekiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Yâ, Sîn.

"Ya-Sin" harfleriyle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2-3-4. (Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'an'a yemin olsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere gönderilen (nebi)lerdensin.

5-6. Bu (Kur'an, yakın) ataları (ve kendileri) uyarılmadığı için doğru ile eğrinin ne olduğundan habersiz kalmış bir toplumu uyarman için, mutlak güç sahibi, rahmeti bol olan (Allah tarafından) sana indirilmiştir.

7. Andolsun ki, onların çoğu üzerine (inkârda diretmeleri ve isyana devam etmeleri yüzünden) o söz (azap emri) hak olmuştur. Artık onlar (uyarsan da uyarmasan da) iman etmezler.

8. Biz, (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) onların boyunlarına çenelere kadar dayanan halkalar geçirdik. Bu sebeple başları (ve burunları) yukarıya kalkıktır (küstahça böbürlenmeleri yüzünden Hakka boyun eğmezler).

9. Biz, onların (âdeta) önlerine bir set ve arkalarına bir set koyduk, böylece onları her taraftan kuşattık. Artık onlar (gerçekleri) görmezler.

Bu ayet, inkârcıların akıl tutulmasını ortaya koymaktadır. Yani inanmaya niyetleri olmayan inkârcılar ne tamamen geri dönebiliyorlar ne de geleceklerini görebiliyorlar. Tutarsız ve inatçı tavırlarıyla küfür bataklığında boğulup gidiyorlar.

10. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar.

Bkz. 2/6 ve dipnotu.

11. Sen ancak Zikr'e (Kur'an'a) uyan ve insan kavrayışının ötesinde bulunmasına rağmen Rahman (olan Allah')a yürekten saygı duyan kişiyi uyarabilirsin. İşte o kimseyi bir bağışlanma ve güzel bir mükâfatla müjdele!

12. Şüphesiz biz, ölüyü yeniden hayata döndüreceğiz ve onların gelecek için yaptıkları her türlü (eylemi) ve geride bıraktıkları bütün (iyi ve kötü) işleri kayda geçireceğiz. Zira biz, her şeyin kaydını tarifsiz ve emsali olmayan bir ana (bellek)te tutuyoruz.

Bu ayetten anlıyoruz ki; insan için, öldükten sonra da geride bıraktığı faydalı ve zararlı eserler, insanlığa örnek teşkil edecek olumlu ya da olumsuz davranışlar sevap ya da günah kaynağı olmaya devam ediyor. Yani arkada bırakılan eser; hastane, huzur evi, çeşme, okul, yurt, cami, yol, köprü vs. gibi insanların ihtiyaçlarına hizmet ediyorsa sevap kazandırmaya; kötülük ve şer üretiyorsa o takdirde de günah kazandırmaya devam ediyor.

13. (Ey Resûl!) Onlara, elçilerin geldiği o şehir halkını örnek ver.

14. Biz onlara iki (elçi) gönderdik, onları yalanladılar. Bunun üzerine (onları), üçüncü bir (elçi) ile destekledik. Bu (elçi)ler: "Bakın, biz size (Allah tarafından) gönderilen elçileriz" dediler.

Müfessirler, bu kasabanın kimliği konusunda çeşitli yorumlar yapmışlardır. Oranın Antakya olduğunu söyleyenler olduğu gibi, kıssanın tamamen bir temsil olarak anlatılmış olabileceğini yorumlayanlar da vardır. Kur'an'da mevcut kıssaların çoğunda olduğu gibi yerleri ve hitap edilen insanları bilinmeyen bu kıssadan amaç da tarihî bilgi vermek değil, içinde barındırdığı ve tüm insanlığa ışık tutacak ibret dolu mesajlardır.

15. Onlar şöyle dediler: "Siz de ancak bizim gibi insansınız. Rahman, hiçbir şey indirmemiştir. Siz sadece yalan söylüyorsunuz."

16. (Elçiler ise:) "Rabbimiz biliyor ki, hakikaten biz, (Allah tarafından) size gönderilmiş elçileriz.

17. Bizim üzerimize düşen, yalnızca apaçık tebliğdir" dediler.

18. (Bunun üzerine şehirliler) dediler ki: "Doğrusu biz sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer bu işe bir son vermezseniz, sizi öldüresiye taşa tutar ve sizi keyfimizce şiddetli bir biçimde cezalandırırız."

19. Elçiler de: "Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Size öğüt verildiği için mi (uğursuzluğa uğruyorsunuz)? Hayır, siz, haddi aşan bir kavimsiniz!" dediler.

20. Derken şehrin en ileri gelenlerinden bir adam koşarak gelip şöyle dedi: “Ey topluluk, bu elçilere uyunuz!”

21. “(Vazifelerine karşılık) sizden hiçbir ücret istemeyen (bu) kimselere uyun! Onlar doğru yoldadır.”

Bkz. 6/90, 23/72, 25/57, 34/47, 38/86, 42/23

Burada elçiler, elçilere karşı gelenler ve elçileri destekleyenler olmak üzere üç sınıf insandan bahsedilmektedir. Bu kıssadan anlıyoruz ki içinde yaşadığımız toplum Kur’an’ın mesajından habersiz yaşıyorsa derhal elçi görevi üstlenmeliyiz. Elçi olamıyorsak bu görevi üstlenenlere destek vermeliyiz. Birileri mutlaka düşman olarak karşımıza çıkacaktır ama bıkmadan, korkmadan, geri adım atmadan, kararlı ve tutarlı bir şekilde yolumuza devam etmeliyiz. Zira bu yol bize Hz. Peygamberden miras kalmıştır ve bu yolun en büyük destekçisi ve koruyucusu Allah’tır. O’nun desteğinin olduğu yerde kaybetme, geri adım atma, endişe, kaygı, hezimet yoktur.

Eğer doğru yolda olduğumuzu düşünerek hezimetler yaşıyorsak ya imanımızda ya gittiğimiz yolda ya da amellerimizde bir problem vardır. Unutmayalım ki; Hz. Peygamberin ve dava arkadaşlarının hayatında -yaptıkları ufak tefek hatalar yüzünden bazı kayıpların dışında- hezimet hiç olmamıştır. Ayrıca bilmeliyiz ki; her durumda haktan yana yer almamız gerekirken hakla batıl arasında bir çizgide yer alırsak işte o zaman hüsrana uğrayanlardan oluruz.

22. “Hem ben, ne diye beni yaratana kulluk etmeyeyim. Oysa siz de yalnızca O’na döndürüleceksiniz.”

23. “O’ndan başka ilâhlar mı edineyim? Eğer Rahman bana bir zarar vermek istese, onların arka çıkması bana hiçbir fayda sağlamaz ve (onlar) beni kurtaramazlar.”

24. “(Eğer böyle yaparsam) o vakit ben mutlaka açık bir sapıklık içinde olurum.”

25. “Doğrusu ben sizin Rabbinize inandım. Gelin, beni dinleyin!”

26-27. (Kavmi tarafından taşlanarak ölüme giden o kimseye:) “Cennete gir” denildi. (O da:) “Keşke, Rabbimin beni bağışladığını ve cennetle ikram edilenlerden kıldığını kavmim bilseydi!” dedi.

28. Ve o(nun öldürülmesin)den sonra kavminin üzerine (onları yok etmek için) gökten bir ordu indirmedik, indirme gereği de duymadık.

29. Sadece korkunç bir ses oldu, hemen sönüp gittiler (onlardan hiçbir eser kalmadı).

30. Yazıklar olsun şu kullara ki, kendilerine ne zaman bir resul gelecek olsa, onu alaya alırlardı.

31. Görmedi mi onlar, kendilerinden evvel nice nesilleri helâk etmişiz; gidenlerin de hiçbiri onlara geri dönmemiş.

32. Onların hepsi de mutlaka toplanıp (hesap için) huzurumuza çıkarılacaktır.

33. (İnsanın yeniden yaratılmasına) bir delil de şudur ki, (bitki örtüsü tamamen kuruyup) ölmüş olan yeryüzünü (yeniden) diriltiyor ve oradan canlıların besin kaynağı olan (çeşitli) ekinler çıkarıyoruz.

34-35. Ürünlerinden ve kendi elleriyle yaptıklarından yesinler diye biz orada hurmalıklardan ve üzüm bağlarından nice bahçeler var ettik; (onların) içlerinde de pınarlar fışkırttık. Hâlâ şükretmeyecekler mi?

36. Yerin bitirdiği bitkilerden, (hayvanlardan) insanların (bizzat) kendilerinden ve (evrende birbirini tamamlayan daha) bilemedikleri (nice) şeylerden, bütün çiftleri yaratan (Allah')ın şanı ne yücedir!

37. Gece de onlar için (Allah'ın kudretini kanıtlayan) bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır.

38. Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu da mutlak galip, (her şeyi) hakkıyla bilen (ve yöneten Allah')ın iradesinin ortaya koyduğu bir düzendir. Bkz. 7/54, 13/2

"Güneş, kendi yörüngesinde akıp gitmektedir" ifadesi, Güneş'in sadece kendi ekseni etrafında dönmediğini, Samanyolu ile birlikte döndüğünü ve aynı zamanda uzayda bir boşluğa doğru gittiğini haber veriyor. Güneş de diğer gök cisimleri gibi kendi ekseni etrafında dönmektedir. Fakat güneş bir gaz kütlesi olduğundan her bölgesindeki dönme hızı birbirinden farklıdır. Dönme yönü, yerin kendi ekseni etrafındaki dönme yönü gibi soldan sağa doğrudur. Kendi ekseni etrafındaki hareketinin ekvatorunda 24,65 gün, 40 ° enlemlerde 27,50 gün, kutuplarda ise 34 gün olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, yapılan gözlemler sonucunda Güneş Sisteminin Vega Yıldızına doğru 19,5 km/sn.lik bir hızla yaklaştığı tespit edilmiştir.

39. Ay'a da (dünyanın etrafında günlük seyri için) birtakım evreler tayin ettik. O, (her aylık seyrinin) sonunda (eski) hurma salkımının eğri çöpü gibi (hilal olur da geri) döner.

Ay bir ışık kaynağı değildir. Yani Ay'ın kendine özgü bir ışık kaynağı yoktur. Işığını tamamen Güneş'ten alır. (Şems 91/2) Güneş ise Ay'ın sadece bir tarafını aydınlatır ve bu durumda Ay'ın Güneş'e bakan kısmı aydınlık olur. Ay'ın evreleri, Güneş ve Dünya ile ilgili konumuna bağlı olarak değişkenlik gösterir. Ay, Dünya›nın etrafında hareket ederken, Ay'ın yüzeyinin parlak kısmı farklı açılarda görülür. Bunlara ise Ay'ın evreleri denir. Buna göre, Ay'a ait 8 evre bulunmaktadır. Ay'ın evrelerini tamamlaması süresi 29 gün 12 saattir. Ay Dünya gibi sürekli hareket eden bir yapıdadır. Bu bağlamda, Ay'ın üç hareketi bulunur. Kendi etrafında, Güneş'in çevresinde ve Dünya'nın çevresinde döner. Ay'ın Dünya ekseninde dönme hareketi ile kendi etrafında bir turu tamamlaması aynı anda biter. Ay, Dünya'nın etrafındaki bir turunu 27 gün 8 saatte tamamlar. Ay'ın Güneş çevresindeki bir turu ise Dünya ile aynı zaman diliminde tamamlanır. Yani Ay, 365 gün ve 6 saatte Güneş'in etrafındaki bir turun sonuna gelir.

40. Ne güneş aya erişebilir ne de gece gündüzü yok edebilir. Hepsi uzayda (İlahi yasalar doğrultusunda) bir felekte (yörüngede) akıp giderler.

41. Onların soylarını dolu gemilerde taşımamız da kendileri için (Allah'ın varlığına ve rahmetine) bir delildir.

42. Biz onlar için, gemiye benzer daha nice binekler yarattık.

"Daha nice binekler yarattık" ifadesini sadece hayvanlara has kılarak at, deve, fil, eşek, katır vs. gibi hayvanlar olarak yorumlamak doğru olmaz. Burada, gemiye benzeyen bineklerin, yolcu nakil vasıtalarından tren, otobüs, uçak gibi ulaşım vasıtaları olduğunu düşünmek lazım. Bunları doğrudan Allah yaratmamış olsa da bu araçları meydana getiren iradeyi, aklı, kabiliyeti, beyni veren, insana bu donanımı, kapasiteyi lütfeden, onu dünyanın egemen gücü yapan, yaratılanlar üzerinde otorite kılan Allah'tır.

43. Biz istesek onları suda boğarız da kendileri için ne imdat çağrısı yapan olur ne de kurtarılırlar.

44. Ancak bizden bir rahmet olarak bir süreye kadar daha yaşasınlar diye (hayatlarına devam edecekler).

45. Onlara: "önünüzden (dünyada Allah'a karşı gelmekten) ve geleceğinizden (ahiret azabından) sakının ki, belki merhamet olunursunuz!" dendiği zaman yüz çevirirler.

46. Ne zaman kendilerine Rablerinin ayetlerinden bir ayet gelse, ondan yüz çevirir (ve bunun yerine kendilerinin ve atalarının uydurduğu yolları izler)ler.

47. Onlara: "Allah'ın size verdiği rızıktan başkaları için harcayın" denilince inkâr edenler inananlara: "Allah dileseydi, doyurabileceği bir kimseyi biz mi doyuralım? Siz gerçekten sapıtmış kimselersiniz?" derler.

Bugün, bu anlamda insanları inkâra götüren en yaygın söylemlerden birisi de: "Allah'ın acımadığına sen mi acıyacaksın, yani Allah'ın vermediğine sen mi vereceksin?" ifadesidir. Bu ifade hem Kur'an'ın sosyal adaletin tesisi yolundaki direktiflerine ters düşer, hem de bir imtihan vesilesi olan rızık bakımından insanlar arasındaki farklılıkları ilahi bir merhametsizlik ya da adaletsizlik olarak görmek olur ki bu da küfürdür. Allah elbette ki herkesi eşit şartlarda rızıklandırırdı. Daha pek çok konuda olduğu gibi rızık dağılımı konusunda da insanların tekâmül etmesi için bir sistem getirdi. Bu sistemle insanları birbirleriyle hem denemek hem kaynaştırmak hem de sınavdan geçirmeyi murad etti. Bu konuda en zor sınav rızkı bol olanlarındır. Zira az olanlar isyan etmez ve Allah'ın verdiğine kanaat getirirse sınavı geçer ama rızkı bol olanlar elindekilerin ihtiyaçtan fazlasını vermezse -ki bu çok zordur- işte o zaman imtihanı kaybederler.

48. (Bir de şöyle) derler: "Eğer doğru söyleyenlerseniz, bu tehdit (yeniden dirilme ve yargılanma) ne zaman gerçekleşecek?"

49. Onlar, birbirleriyle çekişip dururlarken (aslında) kendilerini ansızın yakalayacak bir sesi bekliyorlar (fakat farkında değiller)!

50. Artık (o zaman) ne birbirlerine tavsiyede bulunabilecekler ne de ailelerine dönebilecekler!

51. Ve (sonra yeniden diriliş) Sur'una üfürülünce, mevzilerinden çıkıp Rablerine koşacaklar.

52. Şöyle diyecekler: "Vay başımıza gelene! Bizi bulunduğunuz yerden (ölüm uykumuzdan) kim diriltti? Bu, Rahman'ın vaad ettiği şeydir. Demek resuller doğru söylemişler."

53. Sadece korkunç bir ses/patlama olur. Bir de bakarsın, hepsi birden toplanıp huzurumuzda hazır olmuşlardır.

54. (Ve onlara şöyle denilecek:) "Artık bugün hiç kimseye en küçük bir haksızlık edilmeyecek. Sadece yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz."

55. "Kuşkusuz cenneti hak edenler, bugün yaptıkları her şeyden hoşnut olacaklar."

56. Onlar ve eşleri sedirler üzerinde mutlu bir şekilde yatıp uzanacaklar.

57. Orada her tür refaha sahip olacaklar ve arzuladıkları her şey onlara sunulacak.

58. (Bütün bunlardan daha üstün bir nîmet olarak,) Sonsuz Merhamet Sahibi olan Rab'(lerin)den, kendilerine bir "Selâm" sözü vardır.

59. (İnkârcılara ise şöyle denecek:) "Ey suçlular! Ayrılın bugün!"

60. "Ey Âdemoğulları! Ben size demedim mi, şeytana kulluk etmeyin, o sizin apaçık düşmanınızdır!

61. Bana kulluk edin, doğru yol budur" diye.

62. "Andolsun ki, o (şeytan) sizden pek çok nesli saptırmıştı. (Bunu gördüğünüz halde) neden aklınızı kullanmadınız?"

63. "İşte bu (dünyada iken elçilerim tarafından) uyarıldığınız cehennem."

64. "İnkâr etmenize (ve inatla fesat çıkarmanıza) karşılık bugün girin bakalım oraya!"

65. O gün biz onların ağızlarını mühürleyeceğiz. Elleri bize konuşacak, ayakları da (hayatta iken) yapmış oldukları her şeye tanıklık edecek. Bkz. 24/24, 41/22

"Ağızların mühürlenmesi" mecâzi bir ifade olup, inkârcıların kendilerini savunacak yüzlerinin ve güçlerinin kalmayacağı anlamındadır. İnsanın "ellerinin konuşması, ayaklarının tanıklık etmesi"; Fussılet 41/21 örneğinde görüldüğü gibi "derisinin şahit olması"; Nur 24/24 ayetinde "dillerin, ellerin ve ayakların yapılanları şahitlik ederek kanıtlaması", video kamera ile kasete çekilen bir insanın eylemlerinin daha sonradan seyredilmesi gibidir. Yani insanın hayat filminin kaydedildiği Hard Disk ortaya konacak ve bütün yaşananlar oradan seyredilecektir.

66. Eğer (insanların doğru ile yanlışı ayırt edememelerini) dilemiş olsaydık, onları görüp anlama melekesinden yoksun bırakırdık da (doğru) yoldan hep şaşarlardı. Fakat (o zaman) onlar (gerçeği) nasıl göreceklerdi?

67. Yine eğer (doğru ile yanlış arasında seçim yapma özgürlüğünden yoksun olmalarını) dileseydik, onları kesinlikle farklı bir tabiatta yaratırdık. Ve bulundukları yerde (sabitleştirirdik de) ne bir adım ileri gidebilir (ve herhangi bir arzularını gerçekleştirebilir), ne de önceki hallerine (ve ayrıldıkları yerlere geri) dönebilirlerdi.

68. Biz kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çevririz (yaşlandıkça güç ve yeteneklerini azaltırız). Hala akıllarını kullan(arak bütün bu anlatılanlardan ders al)mayacaklar mı?

69. Biz, o (nebiy)e şiir öğretmedik. Bu, ona yakışmaz da. Ona vahyedilen ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.

70. (Bu Kur'an, hakikati görenleri, kalben ve bedenen) diri olanları uyarması ve inkârcılar hakkındaki Allah'ın gerekçeli hükmünün gerçekleşmesi için indirilmiştir.

Daha çok cenazelerde ve cenaze evlerinde ölülere faydası olur ümidiyle okunan Yasin suresindeki bu ayet; Kur'an mesajının hayatta olanları uyarmak için gönderildiğini vurgulayan en etkili ayetlerdendir. Yasin sûresinde ölüleri ilgilendiren ve onlara fayda sağlayan herhangi bir mesaj bulunmamasına rağmen bu sûre asırlardan beri ölülere okunmaktadır. Bu ve bunun gibi ayetlerle tanıştıktan sonra anlıyoruz ki; İslâm toplumu bu tür yanlış gelenekler yüzünden Kur'an'ın gerçek yüzüyle tanışamamıştır. Yani Müslümanlar öğretileriyle istikamet bulması gereken ve ahlakıyla ahlaklanması icabeden ama kendi ellerinde âdeta esir hayatı yaşatılan bir kitabın sadece Arapça metinlerini okuyarak aldanmış ve oyalanmıştır. Böylece Müslümanlar hayat kitabı olan Kur'an'ın hayat hakkını elinden alarak onu ölülere teslim etmiştir.

71. Görmediler mi ki, biz onlar için, kudretimizin eseri olan hayvanlar yarattık da onlar bu hayvanlara sahip oluyorlar.

72. Onları kendilerine boyun eğdirdik. Onların bazısını binek olarak kullanırlar, bazısını(n etinden) besin olarak yerler.

73. Onlar için bu hayvanlarda (daha pek çok) yararlar ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmeyecekler mi?

74. (Ama bunca nimete rağmen) belki kendilerine yardım edilir diye Allah'la beraber (O'ndan) başka ilahlar edindiler.

Ayette kastedilen "Allah'la beraber başka ilahlar"; hayali güçler, çaput bağlanan ağaçlar, yatırlar, tanrılaştırılan kişiler, azizler, para, mal mülk, makam, evlat vb.dir. Bunun acı örneklerine maalesef günümüzde çok sık rastlanılmaktadır. Küçücük bir dünya menfaati için dininden taviz verenler, başkalarına tanrısal nitelikler yükleyerek onlardan medet umanlar, makam ve mansıp için kul köle olmaya hazır olanlar, derdine yatırda derman arayanlar; hastalığına şifa bulmak, seçimi kazanmak, imtihanda başarılı olmak, müşteri çekmek, para kazanmak, iyi bir makama gelmek, gelinen makamda kalmak ve başarılı olmak için türbelere akın edenler, ağaçlara çaput bağlayanlar; mal için, evlat için her şeyini feda edenler, her türlü yolsuzluğa, hırsızlığa başvuranlar bu ayeti düşünerek hayatlarını sorgulamalı.

75. Oysa o (kulluk ettikleri) onlara yardım edemezler. (Aksine) kendileri, o ilahlara hizmet eden hazır askerler durumundadır.

76. (Ey Resul!) Öyleyse onların sözü seni üzmesin! Çünkü biz, onların (içlerinde) gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz.

77. İnsan, bizim kendisini bir damla sudan (spermden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış (bize) apaçık bir düşman kesilmiştir.

78. Kendi yaratılışını unutarak ve "çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyerek bize örnek vermeye kalkışmıştır.

79. De ki: "Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her türlü yaratmayı bilir."

80. O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz.

Buradaki yeşil ağaçtan, sadece odunu ya da ağaçtan üretilen yakıtı değil, aynı zamanda toprak altında binlerce yıl kalarak kömüre veya petrole dönüşen ağaçları da düşünmek gerekir. Bu ayette ayrıca ağaçların yüzyıllar sonra kömür veya petrol olarak yanma olayı ile âdeta hayata dönmesi bir diriliş örneği olarak verilmektedir.

81. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratamaz mı? Elbette ki yaratır. O, (her şeyi) hakkıyla yaratandır, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Bkz. 17/99, 40/57

82. Bir şey(in olmasını) istediği zaman, O'nun buyruğu sadece: "Ol" demektir (olmasını dilemektir) ve (böylece) o şey hemen oluş sürecine girer.

Bkz. 3/47, 59, 6/73, 16/40, 19/35, 40/68, 54/50

83. Her şeyin hükümranlığı elinde olan (Allah')ın şanı ne yücedir. Ve hepiniz ancak O'na döndürüleceksiniz!

37- **SAFFAT SÛRESİ**

Saffat suresi, Mekke döneminde inmiş olup 182 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "Saflar halinde duran" anlamındaki "Saffat" kelimesinden almıştır. Sûrede kâinatın düzeni ve yönetimiyle ilgili meleklerden, cinlerden, kıyamet ve ahiret gününden söz ediliyor ve bütün evrenin

yaratıcısının ve yöneticisinin bir olduğu belirtiliyor. Gökyüzünün yaratılışına ve yıldızlara temas edilerek ilâhî mesajı iletmekle görevli meleklere hiçbir şekilde nüfuz edilemeyeceği bildiriliyor. Müşriklerin ilâhî vahyi alaya aldıkları, Kur'an'ın üstünlüğü karşısında acizliklerini gizlemek için onun bir sihir ürünü olduğunu söyledikleri ve ölüm sonrası hayatı gerçekleşmeyecek bir şey olarak telakki ettikleri belirtiliyor. Dünyada inkâr ve zulüm konusunda yardımlaşan kimselerin âhirette birbirlerini suçlayacakları, fakat bunun onlara hiçbir faydasının olmayacağı anlatılıyor. Cennet ehlinin mutlu hayatına dair bazı tasvirlerin yapıldığı sûrede Hz. Nuh, İbrâhim, Mûsâ, Harun, İlyas, Lût ve Yunus'un hayat hikâyelerinden bazı alıntılar yapılıyor ve Hz. İbrâhim ve İlyas'ın tevhid mücadelesinden örnekler veriliyor. Câhiliye Araplarının kız çocuklarını istememesine rağmen melekleri Allah'ın kızları diye telakki etmelerinin mantıksızlığına değiniliyor. Peygamberlerin ve dolayısıyla onların yolundan gidenlerin mutlaka galip geleceği ifade edilerek Hz. Peygambere inkârcıları kendi hallerine bırakması ve onları gözlem altında tutması emrediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Sıra sıra saflar halinde dizilmiş (melek)leri düşün! Bkz. 37/165
2. (Bulutları) sürükleyip götürenleri düşün!
3. Uyarmak için peş peşe gelen (ayet)leri de düşün!
4. Tartışmasız sizin ilahınız gerçekten tektir.
5. O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir, (Güneş'in) bütün doğuş yerlerinin de Rabbidir.
6. Muhakkak ki biz, dünya semasını (yeryüzüne en yakın göğü) yıldızlarla süsleyip donattık.
7. Onları her (isyankâr) şeytanın tasallutundan koruduk.
8. Onlar, Mele-i Ala'yı (yüce konseyi/ileri gelen melekler topluluğunu) dinleyemezler. (Dinlemeye kalksalar) her taraftan taşlanarak uzaklaştırılırlar.
9. Kovulmuş olarak, onlar için kesintisiz azap vardır. Bkz. 15/16-17 ve dipnotu, 67/5
10. Eğer (meleklerin konuşmalarından) bir söz kapan olursa, onu da delip geçen bir alev izler (ve yok eder).
11. Şimdi sen onlara sor bakalım: "Yaradılışça onlar mı daha güçlüdür yoksa yarattığımız (gökler ve oralardaki meleklermi)?" Şüphesiz biz onları (Adem'den, Adem'i de) yapışkan bir çamurdan yarattık.
12. Hayır, sen hayranlık ve şaşkınlık duyarken onlar (yalnızca) alay ederler.
13. Kendilerine öğüt verildiği zaman öğüt almazlar.
14. Bir ilahi mesajla muhatap olduklarında, onu alaya alırlar,
15. "Bu, büyü(leyici söz)den başka bir şey değildir" derler.
16. "Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını hâline geldikten sonra mı tekrar diriltileceğiz?
17. Önceden gelip geçmiş atalarımız da mı (diriltilecek)?" derler.
18. De ki: "Evet, hem de aşağılanmış kimseler olarak (diriltileceksiniz)."
19. O (diriliş anı) sadece şiddetli bir sesten (ikinci Sur'a üfürülüşten) ibarettir. Bir de bakarsın ki onlar (diriltilmiş, şaşkın bir şekilde etrafa) bakınıp duruyorlar.
20. (Ve o zaman:) "Eyvah bizlere! İşte bu hesap günüdür!" derler.
21. (Onlara:) "Bu, sizin yalanlamakta olduğunuz (iyiyi kötüden, haklıyı haksızdan, mazlumu zalimden, mü'mini kâfirden) ayırma günüdür."
22. (Allah, meleklere şöyle buyurur:) "Zalimleri, onların aynı yoldaki arkadaşlarını ve tapmış olduklarını toplayın!"
23. Allah'tan başka kulluk ettiklerine ve hepsine cehennemin nerede olduğunu gösterin!
24. Ve onları (orada) tutun! Çünkü onlara sorulacak: Bkz.2/167, 16/27, 28/62, 34/22

25. (Onlara orada) “Size ne oldu ki (şimdi) birbirinize yardım edemiyorsunuz?” denecek.

26. Doğrusu onlar o gün kayıtsız şartsız teslim olmuşlar (boyun eğmişlerdir).

27. (Onlar da) birbirlerine dönüp sitem etmeye kalkışacaklar.

28. (Kötülükte kendilerine uyanlar, uydukları kimselere:) “Siz bize hep haktan yana görünerek yaklaşırdınız.” diyecekler.

29. (Diğerleri de onlara) şöyle diyecek: “Hayır, siz zaten hiçbir zaman mü’min olmadınız ki.”

30. (Ayrıca) “Bizim sizin üzerinizde hiçbir yaptırım gücümüz yoktu. Ama siz (ta başından beri zaten) azgın bir topluluktunuz.”

31. “Artık Rabbimizin hakkımızdaki azap sözü gerçekleşti. Çaresi yok hep birlikte bu azabı çekeceğiz!”

32. “(Evet,) sizi azdırdık (yoldan çıkardık), çünkü biz de azgın kimselerdik.”

33. Şüphesiz o gün, onlar azapta ortaktırlar.

34. İşte biz, suçlulara böyle yaparız.

35. Çünkü onlara: “Allah’tan başka ilah yoktur” denildiği zaman büyüklük taslamışlardı.

36. Ve “deli bir şair için ilahlarımızı mı bırakalım?” demişlerdi.

37. Hayır! (O ne delidir ne de şair,) o, hakkı getirmiş ve (kendinden önce) gönderilmiş olan elçileri de doğrulamıştır.

38. Şimdi siz bu elem dolu azabı çekeceksiniz.

39. Siz sadece yaptıklarınızın karşılığını göreceksiniz.

40. Ancak Allah’a gönülden bağlı olan kullar bu cezanın dışındadır.

41. İşte onlar için ahirette özel hazırlanmış nimetler vardır.

42. 43-44. Onlar nimetlerle dolu cennetlerde, birbirlerine karşı tahtlar üzerinde (otururlarken) kendilerine sürekli ikramda bulunulur.

45-46. Aralarında bembeyaz, içenlere pek hoş gelen dupduru pınardan (doldurulmuş) bir kâse dolaştırılır.

47. Onda baş döndürme özelliği yoktur. Onlar, onu içmekle sarhoş da olmazlar.

48. Ve yanlarında da bakışlarını kendilerine çevirmiş (sadece onlardan emir bekleyen) güzel gözlü eşler vardır.

49. Korunmuş deve kuşu yumurtaları gibidir onlar (her türlü lekeden uzak, korunmuş ve kendilerine hiçbir el değmemiştir).

Bu cümle, deve kuşunun yumurtalarını korumak için kuma gömmesinden esinlenerek söylenmiş eski bir Arap deyimidir. Bu ayetlerle ilgi yorumları yaparken olaya sadece cinsel isteklerin tatmini penceresinden bakmamak gerekir. Cennet hayatıyla ilgili yorumlar sadece dünya algısıyla yapıldığı için yanıltıcı olabilir. Dolaysıyla cennete cinsel arzuların zirve yaptığı ve bu arzuların hurilerle giderildiği bir yer olarak bakmak saygısızlık olur.

50. Cennet ehli (geçmiş hayatları hakkında) birbirine dönüp soru soracaklar.

51. İçlerinden biri: “Benim bir arkadaşım vardı.” diyecek.

52. (Bana:) “Sen gerçekten onun doğruluğunu tasdik ediyor musun?”

53. “Biz, ölüp toprak ve iskelet haline geldikten sonra, dirilip yaptığımız işlere göre cezalandırılacağız” (öyle mi?) derdi.

54. Yanındakilere: “Siz onun nerede olduğunu biliyor musunuz?” diye sorar.

55. Cehenneme şöyle bir bakar ki onun ateşin tam ortasında olduğunu görür.

56. Ona şöyle der: “Allah’a andolsun, neredeyse beni de helâk edecektin.

57. Rabbimin lütfu olmasaydı şimdi ben de cehenneme götürülmüş olacaktım.”

Bütün bu tasvirli anlatımlar mecazî olup hem insanların nihai hayatla ilgili bilincini geliştirmek ve hem de bireysel şuurun ahirette de devam edeceğini vurgulamak içindir.

58. (Cennet arkadaşlarına yönelerek): “Biz bir daha asla ölmeyeceğiz, değil mi?”

59. “Önceki ölümümüzden başka. Artık biz azap da görmeyeceğiz değil mi?”

60. Şüphesiz bu (cennetteki nimetlere ulaşmak) büyük bir kurtuluştur.

61. Böylece çalışıp çabalayanlar, işte buna benzer bir akıbet için çalışmalılar.

62. Ziyafet olarak cennet ehli için anılan bu nimetler mi daha iyidir, yoksa Zakkum ağacı mı?

63. Gerçek şu ki, biz o (Zakkum ağacı)nı zalimler için (“ateşin içinde ağaç mı olur diye”) bir imtihan aracı kıldık.

64. Şüphesiz o, çılgınca yanan ateşin dibinden çıkar.

65. Onun tomurcukları tıpkı şeytanların başlarıdır (tiksinti vericidir). Bkz. 17/60, 56/51-52

66. Cehennemlikler ondan (zorla) yiyecekler ve karınlarını onunla dolduracaklar.

67. Sonra onlar için bunun üstüne kaynar sudan karışık bir içecek vardır.

68. Sonra onların dönecekleri yer, elbette (yine) çılgınca yanan ateş olacaktır.

69-70. Çünkü onlar, atalarını sapıtmış kişiler halinde bulmalarına rağmen kendileri de onların izinden gitmişlerdi.

71. Andolsun, onlardan önce gelip geçenlerin çoğu da sapmıştı.

72. Andolsun, biz onlara da uyarıcılar göndermiştik.

73. Şimdi bak, uyarılıp da yola gelmeyenlerin sonu ne oldu?

74. Ancak, Allah’a gönülden bağlı olan kullar o azabın dışında kaldı.

75. Andolsun ki, Nuh bize (dua edip) seslenmişti. Biz de ne güzel icabet etmiştik.

76. Zira onu ve (iman birliği yaptığı) ailesini büyük bir badireden kurtardık.

Bkz. 54/10

77. (Ve böylece onun) soyunu (yeryüzünde kıyamete kadar) kalıcı kıldık.

78. Ve böylece onun sonraki kuşaklar arasında (erdemli duruşundan ve tavizsiz mücadelesinden dolayı kıyamete kadar övgüyle) anılmasını sağladık.

79. “Bütün milletler arasında Nuh’a selâm olsun!”

80. İşte biz güzel davrananları böyle mü-kâfatlandırırız.

81. Çünkü o, bizim mü’min kullarımızdandı.

82. Sonra da (iman etmeyen) diğerlerini (yaptıkları yüzünden) suda boğduk.

83. (Nuh'tan yüzyıllarca sonra yaşayan) İbrahim de muhakkak ki onun yolunda olanlardandı.

84. Hani o, Rabbine temiz bir kalple gelmişti.

85. Hani babasına ve kavmine şöyle demişti: "Siz neye tapıyorsunuz?"

86. "Allah'la beraber şu uydurma ilâhlara da mı kulluk etmek istiyorsunuz?"

87. "(O halde söyler misiniz?) Âlemlerin Rabbi olan (Allah) hakkında düşünceniz nedir?"

Madem âlemlerin bir yaratıcısı olduğuna inanıyorsunuz, o halde yalnızca ona kulluk etmek dururken neden O'nun otoritesini başkalarıyla paylaşmaya kalkıyorsunuz? O'nunla ilgili detaylı bilginiz var mı? O'nun büyüklüğünü, gücünü ve kudretinin derinliğini biliyor musunuz?

88. Derken (İbrahim) yıldızlara bakarak kafasında bir şeyler tasarladı.

Bir şeyi tefekkür eden, derinden derine düşünen kimse elinde olmadan gökyüzüne bakarak kararını verir. Onun için ayetteki "yıldızlara bakma" deyimi düşünmeyi ifade etmektedir.

89. "Ben hastayım herhalde" dedi.

90. Bunun üzerine onu orada bırakıp uzaklaştılar.

91. (Ve İbrahim) onların tanrılarına gizlice yönelip: "Yemek yemiyor musunuz?" diye sordu?

Bu ifadeden anlaşılıyor ki; Hz. İbrahim haklılığını kanıtlamak için işe putlara yemek ikram etmekle başlıyor.

92. (İbrahim putlarla muhatap olmaya devam ederek) "Neyiniz var? (Niye) konuşmuyorsunuz?" dedi.

93. (ve arkasından) onların üstüne yürüyüp bütün gücüyle vurmaya başladı.

94. Kavmi (telaş içinde) koşarak ona doğru geldi.

95. "Siz kendi ellerinizle yonttuğunuz bu putlara mı tapıyorsunuz?

96. Oysa sizi de yaptığınız şeyleri de yaratan Allah'tır" dedi.

Allah meyveleri yaratırken tohumu, toprağı, ağacı vesile kıldığı gibi; arabayı, treni, uçağı, gemiyi, telefonu, televizyonu, bilgisayarı yaratırken de insanı vesile kılar. Ancak meyvelerde olduğu gibi hepsini Allah yaratır.

97. Puta tapanlar: (İbrahim'i nasıl cezalandırılacakları konusunda kendi aralarında görüştüler ve) şöyle dediler: "Fırın gibi bir yapı inşa edin (odunları tutuşturun) ve O'nu alevlerin içine atın."

Hz. İbrahim'in ortaya koyduğu bu apaçık deliller karşısında verecek cevapları olmayınca ya inanmak zorunda kalacaklardı ya da daha önceki peygamberlerde olduğu gibi Hz. İbrahim'i yalanlayıp cezalandırmaya kalkacaklardı. Onlar da ataları gibi cezalandırma yöntemine başvurarak derhal kurdukları bir mahkeme ile Hz. İbrahim'i yargılayıp ayetteki kararı duyurdular.

98. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de (onu kurtarıp) onları en alçak kimseler kıldık. Bkz. 21/68 ve dipnotu

99. (Allah O'nu ateşten ve müşriklerin tuzaklarından kurtarınca) kavmine şöyle dedi: "Ben Rabbim(in emrettiği yer)e gidiyorum; O bana yol gösterecek."

100. "Ey Rabbim! Bana dürüst ve erdemli bir evlat bağışla!"

101. Biz de onu akıllı, güzel huylu bir oğul ile müjdeledik.

102. Çocuk doğru ile yanlışı birbirinden ayırabileceği ergenlik çağına erişince de İbrahim ona: "Yavrucuğum, rüyamda seni kurban etmeye hazırlandığımı görüyorum, bir düşün bakalım bu işe ne diyeceksin?" diye sordu. Oğlu da "Babacığım! Rüyanda sana emrolunan şeyi yap, inşallah beni sabreden biri olarak bulacaksın" dedi. Bkz. 19/54

103. Sonunda o ikisi (ilâhi buyruğa) teslim olunca, babası onu yüz üstü yatırdı.

104-105. O sırada Biz de ona şöyle seslendik: "Ey İbrahim! Sen şimdi rüyanda (sana vahyettiğimiz buyruklara) bağlı kaldın! (Biz de bunun karşılığında, sana evladını bağışladık ve ikinizi de yüce bir makama yükselttik!) İşte Biz, güzel davrananları böyle ödüllendiririz!"

Bu ayetler, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail üzerinden imanın gerçek yüzünü, teslimiyetin büyüklüğünü, sadakatin güzelliğini ortaya koyuyor ve imanın ve teslimiyetin nasıl olması gerektiği konusunda mesaj veriyor. Yani Allah'a teslimiyet öyle olmalı ki insan en çok sevdiğini O'nun için verebilmeli ve verilenler de insanın en çok sevdiklerinden olmalı (A. İmran, 3/92). Nitekim Hz. İbrahim Allah'tan sonra en çok sevdiği ciğerparesi oğlunu gözünü kırpmadan, sükûnetle, hiçbir şey sormadan ve sorgulama yapmadan, keskin bir imanla Allah'a sunabiliyor ama Allah insanın kurban edilmesinin doğru olmayacağını ve onun yerine teslimiyetin, kurbiyetin yani Allah'a yakınlığın sembolü olarak hayvanların kurban edilmesi gerektiğini 107. ayetle bildiriyor.

106. "Şüphesiz bu apaçık ve zor bir imtihandı."

107. Biz ona (İsmail'in) kurtuluş fidyesi olarak büyük bir kurban verdik."

İşte o günden beri inananların her şeylerini Allah yolunda feda edebileceklerine dair kararlılıklarını göstermek üzere kurban kesiyorlar. Ancak bu iş sadece senede bir defa kurban kesmekle olmaz. Hz. İbrahim ve İsmail örneğinde olduğu gibi sevilen her şeyin yeri ve zamanı gelince Allah için verilebilmesiyle olur.

108. Biz geriden gelen herkesin zihninde ona ilişkin (örnek) bir hatıra bıraktık:

109. "İbrahim'e selam olsun!"

110-111. İyi davrananları işte böyle mükâ-fatlandırırız. Çünkü o, bizim mü'min kullarımızdandı.

Burada imanın, Hz. İbrahim'in imanı gibi gerçek ve katıksız olması isteniyor. Onun için kullanılan, "bizim mü'min kullarımızdandı" ifadesi, mü'min olmak için İbrahim peygamber gibi inanmanın ve teslim olmanın gerekliliğine vurgu yapılıyor.

112. Ardından (Biz) ona sâlihlerden bir nebi olacak olan İshak'ı müjdeledik.

113. Ayrıca hem (İbrahim'in) kendisine, hem de oğlu (İsmail'e ve) İshak'a katımızdan nîmet ve bereketler ihsan ettik. Onların soyundan gelenler arasında iyi insanlar olduğu gibi kendisine açıkça kötülük eden zalim kimseler de vardır.

Buradan anlaşılıyor ki; Peygamberlerin soyundan gelmek insanların Allah katındaki makamlarını, statülerini değiştirmez. Demek günümüzde en çok istismar edilen Hz. Peygamber soyundan gelmiş olmak imtiyazı diye bir şey yoktur. Yani Hz. Peygamberin torunları Hz. Hasan'ın soyundan gelenlerin "seyyid", Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlerin "şerif" olarak tanıtılması o insanlara bir ayrıcalık kazandırmaz. Bütün insanlarda olduğu gibi onlara da ayrıcalık kazandıracak olan amelleridir.

114. Andolsun biz Musa'ya da Harun'a da ihsanda bulunduk.

115. İkisini ve kavimlerini, büyük bir sıkıntıdan kurtardık.

116. Kendilerine yardım ettik de onlar galip gelenlerden oldular.

117. Biz onlara (hükümlerimizi) açıklayan Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik.

118. İkisini de dosdoğru yola ilettik.

119. Ve geriden gelen herkesin zihninde o ikisine ilişkin (örnek) bir hatıra bıraktık:

120. "Musa'ya ve Harun'a selâm olsun!"

121-122. İşte biz güzel davrananları böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o ikisi de bizim mü'min kullarımızdandı.

123-124. Şüphesiz İlyas da resullerdendi. Hani kavmine şöyle demişti: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

125. “Yaratanların en güzelini bırakıp Ba’l (adlı puta) mı tapıyorsunuz?”

“Ba’l”, Şam’da “Bekk” adındaki şehir halkının taptığı büyük bir altın putun adıdır. Bazılarına göre Güneş Tanrıçasıdır. Tarihçilerin tespitine göre, Şam dolaylarında bulunan “Ba’l Bekk kalesi” ismini bu puttan almıştır.

126. “Allah, sizin de Rabbiniz, önceki atalarınızın da Rabbidir.”

127. Fakat onu yalanladılar. Bu sebeple onlar (sorgulanmak üzere) huzura getirileceklerdir.

128. Yalnız Allah’a gönülden bağlı olan kullar bunun dışındadır.

129. Ve geriden gelen herkesin zihninde onunla ilişkin de (örnek) bir hatıra bıraktık:

130. “İlyas’a ve o’nun yolundan gidenlere selâm olsun!”

131-132. İşte biz güzel davrananları böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o bizim mü’min kullarımızdandı.

133. Şüphesiz Lût da resullerdendi.

134-135-136. Hani geride kalan yaşlı bir kadın (Lût’un karısı) hariç, onu ve bütün ailesini kurtarmıştık, sonra geride kalan (ahlaksız inkârcı)ları (isyanları yüzünden) yerle bir etmiştik.

137-138. Doğrusu siz (yolculuklarınız sırasında), onlar(ın harap olmuş yurtların)a hem sabahleyin hem de akşamleyin uğrayıp duruyorsunuz. (Onların bu durumundan) aklınızı kullanarak ders almayacak mısınız?

Her iki ayette de geçen “ticaret yolu”, Kuzeydoğusunda Sodom ve Medyen bulunan Ölü Deniz’in kıyısını izleyerek kuzeye, Suriye’ye doğru uzanan Kuzey Hicaz’daki bir yoldur. Bu yolun varlığı Amerikan Doğu Araştırmaları Okulu (New Haven, Connecticut) tarafından yayımlanan hava fotoğraflarıyla doğrulanmıştır.

139. Şüphesiz Yunus da resullerdendi.

140-141-142. Hani o kaçıp yüklü gemiye binmişti de gemidekilerle kura çekmişti ve kaybedenlerden olmuştu. (O, sahibinden izinsiz kaçan benim diyerek) kınanmış bir halde (kendisini denize atmış) iken balık onu hemen yutmuştu.

143-144. Eğer o, Allah’ın sınırsız şanını yüceltenlerden (tevbe edenlerden) olmasaydı, onun karnında insanların diriltilecekleri güne kadar kalacaktı.

Bkz. 21/87, 68/48

“Onun karnında insanların diriltilecekleri güne kadar kalacaktı” ifadesi, bir daha geri dönmeyecekti ve orada ruhu kabzedilecekti anlamı taşımaktadır. Yoksa kıyamet kopana kadar balığın karnında kalacaktı demek değildir.

145. Derken biz onu baygın ve bitkin bir halde ıssız bir sahile çıkardık.

146. Ve üzerine (gölge yapması için orada), kabak türünden geniş yapraklı bir nebat bitirdik.

147. Biz onu (bir kez daha) yüz bin hatta gittikçe daha da artan halkına (elçi olarak) gönderdik.

Hz. Yunus, Hz. Yakub’un oğlu Bünyamin’in kabilesindedir. Hz. Süleyman’dan sonra kendi kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Hz. Yunus’un, peygamber olarak gönderildiği yerin, Musul’da kalabalık bir nüfusa sahip Ninova Şehri olduğu söylenmektedir. Kendisini balık yuttuğu için Zinnûn ve Sâhib-i Hût adlarıyla da anılmaktadır.

148. Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik.

149. (Ey Muhammed!) Onlara sor: "Kız çocukları Rabbinin de erkek çocukları onların mı?"

150. Yoksa biz, melekleri dişi olarak yarattık da onlar buna şahit mi oldular?

151-152. Dikkat edin! Onlar, iftiralarının bir eseri olarak: "Allah çocuk doğurdu" diyorlar. Onlar, hiç şüphesiz yalancıdırlar.

153. (Yoksa Allah) kızları erkeklere tercih mi etti?

154. Size ne oluyor? Nasıl böyle (çirkin) hükümler veriyordunuz?

155. Hiç düşünmüyor musunuz?

156. Yoksa elinizde apaçık bir deliliniz, dayanağınız mı var?

157. Eğer doğru söylüyorsanız, getirin (Allah'tan gelmiş olması gereken) kitabınızı/dayanağınızı!

158. Allah'la cinler arasında soy bağı uydurdular. Andolsun cinler de kendilerinin (insanlar gibi) hesap yerine götürüleceklerini biliyorlar.

159. Hâşâ! Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan uzaktır.

160. Allah'a gönülden bağlı olan kullar, bunların yaptıklarından uzaktır.

161-162. (Ey inkârcılar!) Artık siz de tapmakta olduklarınız da kimseyi Allah'a karşı kandırıp yoldan çıkaramazsınız.

163. Siz ancak cehenneme girecek kişiyi (azdırabilirsiniz).

164. (Allah'ın kızları olduklarını iddia ettikleri melekler derler ki:) "Bizim her birimiz için belli bir makam (görev yeri) vardır.

165. Biz orada saflar halinde duranlarız.

166. Bizler elbette O'nun sınırsız şanını yüceltenleriz."

167-168-169. İnkârcılar (kendilerine kitap ve peygamber gelmeden önce) şöyle deyip duruyorlardı: "Eğer yanımızda öncekilerden bir zikir (kitap) bulunmuş olsaydı elbette biz de Allah'ın temiz kulları olurduk."

170. Fakat (kitap gelince) onu inkâr ettiler. Yakında (sonlarının ne olacağını) bilecekler.

171. Andolsun ki, resul olarak gönderdiğimiz kullarımız hakkında bizim bir sözümüz vardır (O da):

173. "Onlara mutlaka yardım edilecektir."

173. "Muhakkak ki bizim ordularımız galip gelecektir."

Bkz. 58/21

174. O hâlde, bir süreye kadar onlardan uzak dur!

175. Onları gözle! Yakında (başlarına nelerin geleceğini) görecekler.

176. Azabımızın çabucak gelmesini mi istiyorlar?

177. Fakat o (azap) bir kez başlarına geldiğinde, uyarılmış olanların uyanması kötü olacaktır!

178. Sen bir süreye kadar onlardan uzak dur!

179. (Onları) gözle! Yakında (başlarına nelerin geleceğini) görecekler.

180. Kudret ve izzet sahibi Rabbin, insanların her türlü tasavvurunun üstünde bir yüceliğe sahiptir.

181. Selam olsun O'nun bütün elçilerine!

182. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a da hamd olsun!

38- SÂD SÛRESİ

Sâd suresi, Mekke döneminde inmiş olup 88 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen "Sâd" harfinden almıştır. Kur'an'ın önemine dikkat çekerek başlayan sûrede inkârcıların Kur'an'ın kendilerinden olan birine değil de Muhammed'e gelebileceğine ihtimal vermedikleri anlatılıyor. Hz. Davud ile oğlu Süleyman'ın belli imtihanlardan geçtikten sonra Allah nezdinde yüksek bir makama ulaştıkları ifade ediliyor. Hz. Eyyub, İbrâhim, İshak, Yakup, İsmail, Elyesa ve Zülkifl peygamberlerin hayatlarından kesitler veriliyor. Yeryüzünde bozgunculuk yapanlarla mümin, sâlih ve takva sahibi kimselerin Allah nezdinde bir olmayacağı anlatılıyor. Allah'a, resulüne ve müminlere karşı saygılı olan kimselerin varacakları cennetin tasviri yapılıyor. Ardından haddi aşanların cehennemdeki durumuna temas ediliyor. Hz. Âdem'in yaratılışı ve İblîs'in ona karşı olan tavrı ayrıntılı biçimde konu ediliyor. Mekkelilerin Müslümanlara yaptığı eziyetlere karşı Müslümanların yumuşak bir üslûpla karşılık vermelerinin emredildiği sûrede ilahi dinin hak olduğunun yakın bir gelecekte herkes tarafından bilineceğine dikkat çekiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1-2. Sâd. Öğüt dolu olan Kur'an'a andolsun ki inkârda direnenler yersiz bir gurura kapılarak (doğru yolu bırakıp) yanlış ve eğri yollara sapmışlardır.

"Sâd" harfi "ile ilgili Bakara suresinin birinci ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

3. Onlardan önce nice nesilleri (yaptıkları yüzünden) helak ettik. Ve kaçmalarının mümkün olmadığını anladıklarında (bize nasıl) yalvarıyorlardı (bir görseydin)!

4-5. Aralarından bir uyarıcı gelmesine şaşırdılar. O inkârcılar dediler ki: "Bu yalancı bir sihirbazdır. O, bütün ilahları (reddedip) bir tek ilah olduğunu mu iddia ediyor? Doğrusu, bu çok tuhaf bir şeydir!"

Bkz. 7/69, 10/2

6. Onlardan önde gelen bir grup: "Haydi yürüyün (ve varın Muhammed'in üzerine)! İlâhlarınız(a ibadet) konusunda diretin, pes etmeyin ve ilahlarınıza sımsıkı sarılmaya devam edin. Yapılacak tek şey budur!"

7. "Doğrusu biz bu tevhid inancını çağdaş inanç sistemlerinin hiçbirinde duymadık. Bu sırf bir uydurmadır!"

8. “Ne yani! İçimizden (başka kimse bulunamamış da) Kitap ona mı inmiş?” Hayır, hayır! Onlar, (sırf kibir ve gururları sebebiyle) Benim mesajım konusunda şüphe içinde bocalamaktadır. Gerçekte onlar, henüz azabımı tatmadılar, (tatsalardı böyle yapmazlardı).

9. Yoksa mutlak güç sahibi ve çok bağışlayan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır?

10. Ya da göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı, onların elinde midir? Öyleyse (akıllarına gelebilecek) her türlü vasıta ile (göklere) yükselsinler (de Kur’an’ın sana indirilmesine mâni olsunlar) bakalım!

11. Onlar, burada ne kadar (sıkı şekilde) bir araya gelmiş olsalar da (hakikati kabule yanaşmazlarsa) bozguna uğratılacaklardır.

12. Onlardan önce Nuh kavmi, Ad kavmi ve (piramitlerle dünyaya) kazık çakan Firavun da yalanlamıştı.

13. Semud kavmi, Lût kavmi ve Eyke halkı da yalanlamıştı. İşte bunlar da (elçilere) karşı birleşen kabilelerdi.

14. Hepsi de resulleri yalanladılar ve bu yüzden azabı hak ettiler.

15. Ve o (hakikati inkâr ede)nleri, tek bir (bela) çığlığı beklemektedir. O, (vakti gelince) bir an bile gecikmeyecektir.

16. (Müşrikler alay ederek:) “Rabbimiz! Bizim azap payımızı hesap gününden önce ver” diyorlar.

17. (Ey Muhammed!) Onların söyledikleri her şeye sabırla katlan ve (bu konuda) güçlü bir iradeye sahip bulunan kulumuz Davud’u da hatırla! Çünkü o, tam bir teslimiyetle sürekli Allah’a yöneliş halinde idi.

Sabır sadece Hz. Peygambere değil, aynı zamanda bütün peygamberlere ve bütün inananlara tavsiye ediliyor. Allah, Hz. Davud örneğini verirken sabırla beraber teslimiyete de dikkat çekiyor. Teslimiyetin olmadığı yerde sabır külfet olur. Peygamberler başlarına gelen sıkıntıları, acıları teslimiyetle çözmüş, zorluklara sabırla göğüs germişlerdir.

18. Biz dağları onunla birlikte buyruk altına almıştık. Her sabah ve her akşam, onunla birlikte dağlar da kudret ve ihtişamımızı dillendirir (işlevlerini yerine getirirler)di.

Bkz. 21/79, 34/10

Güneşin doğuşunda ve batışında dağların fonksiyonu çok büyüktür. Sabah güneş doğarken dağın arkasından yavaş yavaş gökyüzüne doğru yükselmesi ve günün bütün ihtişamıyla ortaya çıkması, canlılarda hareketlenmeleri, koşuşturmaları başlatır ve hayat bütün canlılığıyla kendini gösterir. Akşam olunca da yine dağın tepesinden arkaya doğru yavaşça süzülmeye başlar ve günün aydınlığı yorgunluğuyla beraber karanlığa teslim olur ve bütün canlılar istirahate çekilmek üzere barınaklarına yönelir. Allah’ın kudret ve ihtişamını dağların dillendirmesi bu şekilde olur.

19. Kuşlar da toplu olarak onunla beraberdi. Bunların hepsi de daima O’na yönelmişlerdi (Allah’ın istediği şekilde görevlerini yapıyorlardı)!

20. Onun hükümranlığını kuvvetlendirmiş, ona hikmet ve güzel konuşma yeteneği vermiştik.

21. (Davud’un ibadet ettiği) mabedin duvarlarına tırmanan (iki) davacının kıssasından haberin oldu mu?

22. Hani Davud'un yanına girmişlerdi de Davut onlardan korkmuştu. Onlar: "Korkma! Biz, iki davacıyız. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adaletle hükmet! Haksızlık etme ve bizi hak yola ilet!" demişlerdi.

23. (İçlerinden biri şöyle dedi:) "Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken: 'Onu da bana ver' dedi ve tartışmada beni bastırdı."

24. (Davud) dedi ki: "Bu (adam) senin koyununu kendi koyunları arasına katmak istemekle sana haksızlık yapmıştır. Zaten, malda ortak pek çok kimse vardır ki, birbirlerinin hakkına tecavüz ederler. Ancak iman edip doğru ve yararlı işler yapanlar bunun dışındadır. Onlar da pek azdır." Davud, (bununla) bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken hemen Rabbinden af diledi ve baş eğip iki büklüm bir halde tevbe ederek O'na yöneldi.

Hz. Dâvud taraflardan sadece birini dinleyip diğerini dinlemeden karar vermekte acele davrandığı için yanlış yaptığını düşünerek Allah'a tevbe ediyor. Çünkü adalet tek tarafı dinleyerek sağlanamaz. Zira şikayetçi taraf yalan söylemiş ya da bazı detayları gizlemiş olabilir.

25. Biz de onun bu hususta hatasını bağışladık. Çünkü onun yanımızda yüksek bir değeri (kredisi) ve dönüp geleceği güzel bir makamı vardı.

26. (Ona dedik ki:) "Ey Davud! Gerçekten Biz seni yeryüzünde halife yaptık. Öyleyse insanlar arasında adaletle hükmet! Boş arzu ve heveslere uyma! Sonra onlar seni Allah yolundan saptırır. Şurası bir gerçek ki, Allah'ın yolundan sapanlar, hesap gününü unutmuşlardır ve bu sebeple de kendileri için çok çetin bir azap vardır."

27. Biz göğü, yeri ve ikisi arasında bulunanları boşuna yaratmadık. Bu (yaratılanların boş yere yaratıldığı iddiası) inkârcıların kuruntusudur. Vay o inkârcıların ateşteki haline! Bkz. 21/16, 44/38

28. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlarla bir mi tutsaydık? Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olanları yoldan sapmışlarla bir mi saysaydık? Bkz. 45/21, 59/20

29. (Bu Kur'an,) ayetlerini iyice düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz bereketli bir kitaptır.

30. Biz Davud'a (oğul olarak) Süleyman'ı bahşettik. O, ne güzel bir kuldu! O, her daim hayatını Allah'a göre yaşardı.

31. Hani, gün batımına doğru kendisine (cihad için beslenen,) durduklarında sakin, koştuklarında süratli safkan atlar sunulmuştu.

Atın üç ayağını basıp birinin tırnağını dikerek duruşuna "sufun" denilir. Bu duruşu gerçekleştiren ata "safin", çoğuluna da "safinat" denilir. "Ciyad" ise, "koşuda hızlı olan cins at" demektir. Dolaysıyla buradaki "safinat" duruştaki asaleti, "ciyad" da gidişteki sürati ifade etmektedir.

32. (Onları bir süre izleyen Süleyman), "Benim bu atlara olan sevgim Rabbimi hatırlattıkları (ve O'nun adını yaymaya hizmet ettikleri) içindir." dedi. Ve atlar, gözden kaybolunca kadar (onları izlemeye devam etti). Ardından:

33. "Onları bana geri getirin" dedi. (Atlar gelince de onların) bacaklarını ve boyunlarını şefkatle okşadı.

34. Andolsun, biz Süleyman'ı imtihan ettik, tahtının üstünde bir ceset bıraktık. Sonra tekrar tevbe ile önceki haline döndü.

Tefsir ulemasının çoğu, Hz. Süleyman'ın tahtı üzerine konan cesedin, bizzat kendi bedenine ve mecazî olarak krallık otoritesine işaret ettiğini iddia eder. Çünkü bu otorite, Allah'ın koyduğu ahlakî değerlerden beslenmediği sürece cansız bir bedenden faksızdır. Ayrıca, klasik Arapçada,

ahlakî değerlerden yoksunluğun zaafa uğrattığı kişi, "cansız bir beden" olarak da tanımlanır. Allah kimine çok vererek, kimine az vererek, kimini de verdiklerini geri alarak sınavdan geçirir. Hz. Süleyman da çoklukla sınavdan geçirildi. Ayetlerden anlaşıldığına göre ufak tefek tökezlemeler yaşadıysa da hiçbir zaman isyan derecesinde şımarıp haddi aşanlardan olmadı.

35. (Süleyman:) "Rabbim, beni bağışla! Bana, (Sen'in yolunda) hizmet için öyle bir hükümdarlık lütfet ki, benden sonra kimseye nasip olmasın. Şüphesiz ki Sen, bütün isteklere (dualara) karşılık verensin."

36. Biz de (duasını kabul ettik ve) rüzgârı hizmetine sunduk. Rüzgâr, O'nun emri altında ve dilediği yere tatlı tatlı eserdi.

37. Her biri bina inşa etsin ve (kıymetli taşlar çıkarmak için) dalgıçlık yapsın diye şeytanları (cinleri) de (emrimiz altında hizmetine verdik).

38. Ve (zarar vermemeleri için) zincirlerle birbirine bağlanmış (cinler gibi) başkalarını da (onun emrine verdik).

"Başkalarını" ifadesi, isyancı kabileler için kullanılmış olabilir. Protestoya ve bozgunculuğa meydan verilmemesi için zincirlerle bağlanarak kontrol altına alınmışlar.

39. (Ve ona dedik ki: Ey Süleyman!) "Bu Bizim sana lütfumuzdur. İstersen sen de (eksilir endişesine kapılmadan ve) hiçbir hesap yapmadan onlardan başkasına verebilirsin, istersen hiç vermezsin. Her iki durumda da sorguya çekilecek değilsin."

40. Kuşkusuz onun, yanımızda yüksek bir değeri (kredisi) ve dönüp geleceği güzel bir makamı vardır.

41. (Ey Muhammed!) Kulumuz Eyyub'u da hatırla! Hani o, Rabbine: "(Rabbim!) Doğrusu şeytan bana (tam bir) bıkkınlık ve azap hissi vermektedir!" diye seslenmişti.

Hz. Eyyub, malını, ailesini ve sağlığını kaybederek büyük bir imtihandan geçmişti. "(Rabbim!) Doğrusu şeytan bana (tam bir) bıkkınlık ve azap hissi vermektedir!" diyerek Rabbine dua etmişti. Hz. Eyyub yıllar süren dertlere, acılara karşı sabır ve metanetinden bir şey kaybetmemişti. Ancak Şeytan onun bu durumdan yararlanarak ona vesvese yoluyla çekilmez acılar yaşatmıştı. Hz. Eyyub yaşadığı bu acılardan değil şeytanın vesvesesinden bıkmıştı. İşte Hz. Eyyub bu ıstırabı dile getirerek azabı şeytana nispet etmişti.

42. (Bunun üzerine kendisine:) "Ayağını (yere) vur: İşte yıkanabileceğin ve içebileceğin bir soğuk su!" dedik.

43. Biz ona katımızdan bir rahmet ve akıl sahipleri için bir öğüt olmak üzere (kendisini terk eden) yakın çevresini ve onlarla beraber bir kat daha fazlasını bahşettik.

Bkz. 21/83-84

44. (Ve sonunda ona dedik ki:) "Eline bir deste (sap) al, böylece onunla vur ve yeminini bozma!" Gerçekten, biz onu sabredici bulduk. O, ne güzel kuldu. Çünkü O, tam bir teslimiyetle sürekli Allah'a yöneliş halinde idi.

Hz. Eyüp, gittiği yerden gelmek için geciken karısına çok kızıp, iyileştiği zaman yüz değnek vuracağına dair yemin etmişti. Hâlbuki gecikmeden dolayı karısı yüz değneği hak etmemişti ve üstelik kocasına karşı da hizmette ve saygıda kusursuzdu. Allah, yemininden dolayı günahkâr olmasın diye Hz. Eyüp'e kolaylık göstermişti. Yüz değneği (sapı) bir araya getirip eşine vurmakla yemin yerine gelecekti. Böylece, Hz. Eyüp'e gösterilen bu yol, ruhsat meselesi olarak içtihada dayanak olmuştur. Bazıları bu durumu Allah'a hile yapmayı yakıştırmak olarak değerlendirse de bu doğru değildir. Zira bu yol yeminleri yerine getirmenin farklı bir versiyonudur. Burada esas olan Hz. Eyyub'un şahsında olduğu gibi kişinin Allah'a karşı sorumluluğunda hassasiyet gösterdiğini ve insanî ilişkilerde duyarlı ve bilinçli olduğunu ortaya koymasıdır. Yeminlerdeki

maksat da zaten budur. Allah'ın koyduğu kurallar ceza vermeye değil, öğretmeye, eğitmeye, terbiye etmeye, kemâle erdirmeye matuftur.

45. Güçlü ve basiretli kullarımız İbra-him'i, İshak'ı ve Yakub'u da hatırla!

46. Samimiyetle ahirete odaklanmalarına karşılık onları bize karşı samimi kişiler kabul ettik.

47. Çünkü onlar, bizim katımızda seçkin ve erdemli kimselerdir.

48. (Yine sana örnek olarak,) İsmail'i, Elyesa'yı ve Zülkifl'i de hatırla. Çünkü onların hepsi de dürüst ve erdemli insanlardı.

49-50. İşte bu (mesaj), bir öğüttür! Doğrusu Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için elbette güzel bir dönüş yeri ve kapıları onlar için ardına kadar açık olan sonsuz mutluluk, esenlik cennetleri vardır.

51. Orada uzanıp dinlenecekler (ve) her tür meyveyi ve içeceği, (serbestçe) isteyebilecekler.

52. Ve yanlarında kendilerine denk, gözü başkasında olmayan (eşler) bulunacak.

53. İşte bunlar, hesap günü için size vaad edilenlerdir.

54. İşte bu, (size) vereceğimiz tükenmeyen nimetimizdir!

55-56. Bu (nimetler dürüst ve erdemliler içindir). Doğruluk ve dürüstlük sınırlarını aşanları ise en kötü bir akıbet beklemektedir. Onlar cehenneme girecekler. Orası ne kötü bir kalma yeridir!

57. İşte bu (böyleleri içindir)! Öyleyse bırak, yakıcı bir ümitsizliği ve iç karartıcı zehirli bir azabı sonuna kadar tatsınlar.

58. Ve daha bunlara benzer başka azaplar da vardır.

59. (İnkârda ve isyanda başı çekenlere cehennemde şöyle denecek:) "İşte (dünyada size uyup da peşinizden gelen ve) sizinle beraber (cehenneme) girecek olan bir topluluk." (Başı çekenler de şöyle diyecekler:) "Rahat yüzü görmesin onlar! Elbette onlar da (bizim gibi) ateşe girecek ve orada yanıp kavrulacaklardır."

60. (Kendilerine uyanlar da:) "Hayır, asıl siz rahat yüzü görmeyin! Bu cehennemi bizim önümüze siz sürdünüz. Orası ne kötü bir yerdir!

61. Ey Rabbimiz! Bunu kim başımıza getirdiyse, ateşte onun azabını kat kat artır" diyecekler.

Bkz. 2/165-167, 7/38

62. (Cehennemlikler inananları kastederek) şöyle diyecekler: "Dünyada kendilerini kötü (ve değersiz) saydığımız birtakım insanları (burada) neden görmüyoruz?

63. Aklımız sıra, onlarla alay ederdik. Yoksa gözlerimiz onlardan kaydı da onun için mi (kendilerini göremiyoruz)?"

64. İşte bu kesin gerçektir. Ateş mah-kûmları, aralarında gerçekten böyle çekişeceklerdir.

65. (Bütün insanlara) de ki: "Ben ancak bir uyarıcıyım! (İnanıp inanmamak size kalmış bir şey) Her şey üzerinde mutlak otorite sahibi olan tek Allah'tan başka (emrine kayıtsız şartsız uyulacak ve otoritesine boyun eğilecek) hiçbir ilâh yoktur."

66. "Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi olan Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır."

67. De ki: “Bu (Kur’an), muazzam bir mesajdır/haber kaynağıdır/öğretidir.

68. Siz ise ondan uzaklaşıp duruyorsunuz.”

69. (Ey Muhammed! Yine de ki:) “Aralarında (insanın yaratılışı konusunda) tartıştıkları sırada, yüce konseyde (ileri gelen melekler topluluğunda) olup bitenler hakkında benim hiçbir bilgim yoktur.”

70. “Bana ancak, benim sadece bir uyarıcı olduğum vahyediliyor.”

71. Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: “Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım.”

72. “Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman derhal ona secde edin!”

Bkz. 2/34 ve açıklaması, 15/29

73. Derken bütün melekler secde ettiler.

74. Yalnız İblis, büyüklük tasladı ve kâ-firlerden oldu.

75. Allah: “Ey İblis!” dedi, “kendi ellerimle (kudretimle) yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir? (Başkasına boyun eğmeyecek kadar) kibirli misin, yoksa kendini (herkesten) üstün görenlerden biri misin?”

76. İblis: “Ben ondan üstünüm. Beni ateşten, onu çamurdan yarattın” dedi.

Bkz. 2/34 ve dipnotu, 7/12, 17/61, 18/50, 20/116

77. Allah, şöyle buyurdu: “Öyle ise çık oradan (cennetten), çünkü sen kovuldun artık!”

78. “Hesap gününe kadar lanetim senin üzerinde olacaktır!”

79. İblis: “Ya Rabbi, o halde insanların diriltileceği güne kadar bana süre ver” dedi.

80-81. (Allah) buyurdu ki: “O halde sen, zamanı (yalnız benim tarafımdan) bilinen güne kadar (kendilerine) süre tanınanlardansın.”

82-83. İblis: “Senin kudretine andolsun ki, içlerinden sadece samimi olanlar hariç, onların hepsini mutlaka azdıracağım.”

“Samimi kulların hariç” ifadesinden anlaşılıyor ki şeytanın samimi mü’minler üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Nitekim “(Şeytanın) inanan ve yalnız Rablerine güvenen kimseler üzerinde hiçbir etkisi/hâkimiyeti yoktur.” (Nahl 16/99) buyrulmaktadır. Çünkü onlar bütünüyle Allah’a teslim olmuş, kalplerini O’na tahsis etmiş ve işlerinde O’nu vekil kılmışlardır. Kul Allah’ı terk etmedikçe Allah kulu terk etmez. Çünkü O, kulunu yarattığı zaman ruhundan ona üfleyerek onu bütünüyle himayesine almıştır. Günde beş vakit namaz gibi ibadetler Yaratanla yaratılan arasındaki himayeyi devam ettirmek ve ilişkiyi sağlamlaştırmak içindir. Allah’ın korumasında olan kişiyi şeytanın alt etmesi elbette ki düşünülemez. Onun için Allah her durumda “şeytanın şerrinden Allah’a sığın” diye uyarıda bulunuyor. Besmele de bu anlamda çok önemlidir. Çünkü “Bismillah” ile adım atan “ben Allah için yaşıyorum, O’nun rızası doğrultusunda hareket edeceğim ve hayatımı O’nun istediği gibi yaşayacağım” diyerek teslimiyette ki kararlılığını ortaya koyuyor.

84. (Allah, şöyle buyurdu:) “İşte bu doğru. (Şimdi dinle,) Ben de (bir başka) doğruyu söyleyeyim:

85. Andolsun ki, cehennemi seninle ve onlardan sana uyanlarla dolduracağım.” Bkz. 15/28-44

86. (Ey Resul!) De ki: “Bu (tebliğ görevi için) ben sizden hiçbir ücret istemiyorum ve ben kendiliğinden bir teklif getirenlerden de değilim. Bkz. 6/90, 23/72, 25/57, 34/47, 36/21, 42/23

87. “Bu (Kur’an, kıyamete kadar gelecek), bütün âlemler için ancak bir öğüttür.

88. Onun verdiği haberlerin doğruluğunu bir süre sonra mutlaka öğreneceksiniz.” Bkz. 6/67

39- ZÜMER SÛRESİ

Zümer suresi, Mekke döneminde inmiş olup 75 ayettir. Sure adını, 71. ve 73. ayetlerde geçen ve “Zümreler/gruplar” anlamına gelen “Zümer” kelimesinden almıştır. Allah tarafından indirilen Kur’an’ın dinî konuları ihtiva eden bir kitap olduğunun anlatıldığı sûrede Hz. Peygamberin şahsında bütün insanlara sadece Allah’a kulluk etmeleri emrediliyor ve kendilerini Allah’a yaklaştırır ümidiyle başka varlıkları araya sokanların inkârcı durumuna düşecekleri ifade ediliyor. İman konusunda kararsız insanların bir belâ ve sıkıntıyla karşılaşınca rablerine yalvardığı, fakat sıkıntısı giderilince tevhid inancından saparak başkalarını da yoldan çıkardığı anlatılıyor. Kur’an’ın çelişkilerden uzak, kendi içinde tutarlı, anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla tekrarlar içeren bir kitap olduğu ve düşünüp öğüt almak isteyenler için her türlü misali ihtiva ettiği bildiriliyor. Âhiret için bir işaret olan uykunun bir nevi ölüm hali sayıldığı, bu sırada eceli gelenlerin ölümü gerçekleştirilirken diğerlerinin ölümünün kendileri için belirlenmiş bir vakte kadar ertelendiği belirtiliyor. Kötü davranışları yüzünden kendilerine yazık eden insanların Allah’ın rahmetinden ümit kesmemeleri gerektiği ve Allah’ın bütün günahları affedebileceği vurgulanıyor. Her şeyin yaratıcısının ve yöneticisinin, bütün kâinatın hâkimi ve mâliki olan Allah olduğu ifade ediliyor ve Kur’an’ın her yerinde sık sık vurgulandığı gibi burada da şirkin her çeşidinden kaçınmanın gerekliliği üzerine duruluyor.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.

1. (Bu) Kitab’ın indirilmesi, mutlak galip, hüküm ve hikmet sahibi Allah (tarafın)dandır. Bkz. 26/192, 41/42

2. (Ey Resul!) Şüphe yok ki biz, o Kitab’ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini yalnız Allah’a has kılarak O’na kulluk et!

3. İyi biliniz ki, her türlü şirk ve dünyevi maksattan uzak iman ve itaat yalnız Allah’a mahsustur. O’ndan başka birtakım dostlar tutanlar da şöyle demektedirler: “Biz onlara sadece bizi Allah’a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz.” Şüphe yok ki Allah, onların aralarında ihtilaf edip durdukları şeyde hükmünü verecektir. Allah yalancılığı, nankörlüğü ve inkârcılığı tabiat haline getirenleri asla doğru yola yöneltmez.

Ayetteki “bizi Allah’a daha çok yaklaştırsınlar” söylemi, sadece putlaştırılmış kişilere değil aynı zamanda onlardan hayatta olmayan kişilerin mezarlarından, türbelerinden medet ummayı da kapsamaktadır. Bütün bu uygulamalar, kişinin kendisi ile Allah arasında “aracılık” umuduna dayandığı için Allah tarafından şiddetle reddediliyor.

Aracılık düşüncesi; “biz âciz ve günahkâr kullarız, Allah’ın huzuruna doğrudan çıkmaya çekiniyoruz, O’na bizden daha yakın olanlar aracılığıyla ulaşmak istiyoruz” mantığıyla oluşmaktadır. Oysa Allah, durumu, düşüncesi ne olursa olsun bütün insanlara eşit mesafede yakındır. Yeter ki kişi Allah’a inansın, güvensin, teslim olsun, kötülük yapmayacağına kararlı olduğunu göstersin. Allah’a karşı yapılabilecek en büyük saygısızlık, en büyük kötülük O’na aracı ile ulaşmaya çalışmaktır.

4. Eğer Allah bir çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından (elbette ki) dilediğini seçerdi. O, bundan uzaktır, yücedir. O, birdir ve her şey üzerinde mutlak otorite sahibi olan Allah’tır. Bkz. 43/81

5. O, gökleri ve yeri bir hikmete ve hakikate göre yaratmıştır. (O,) Geceyi gündüzün üstüne sarıp örtüyor, gündüzü de gecenin üstüne sarıp örtüyor (her birini uzatıp kısaltıyor). O, güneşi ve ayı da emri altına almıştır (ve insanların hizmetine sunmuştur). Her biri (O'nun tarafından) belirlenen bir süre içinde (uzay boşluğunda) akıp gitmektedir. İyi bilin ki; O, mutlak galiptir, çok bağışlayandır. Bkz. 13/2, 31/29, 35/13, 36/38 ve dipnotu

6. O, sizi bir tek canlıdan yarattı. Sonra ondan (onun yaratıldığı maddeden) aynı tür ve mahiyette eşini var etti. Sizin için hayvanlardan (erkek ve dişi olarak deve, inek, koyun, keçi gibi) sekiz çift yarattı. O, sizi annelerinizin rahimlerinde, üç katman karanlığın içinde (nutfeden başlayıp), çeşitli safhalardan geçirerek yaratmaktadır. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Mülk yalnız O'nundur. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde, nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?

Bkz. 22/5 ve dipnotu, 23/12-14

"O sizi bir tek canlıdan yarattı" ifadesi, Âdem olsun, eşi (Havva) olsun her ikisinin de aynı cevherden, aynı özden yaratıldığını göstermektedir. Kur'an'ın pek çok yerinde insanın yaratılışının su ve toprak karışımı olan çamurdan olduğu açıkça ifade edilmektedir. Burada da "tek bir canlıdan" diyerek aynı özden yaratılma gerçeğine atıf yapılmıştır. Ayrıca Havva'nın Âdem'in sol kaburga kemiğinden yaratıldığına dair söylenenlerin tamamı da uydurmadır.

"Üç katman karanlığın içinde" ifadesi, insanın anne rahmindeki aşamalarından habersiz olan bir toplum için Kur'an'ın bir mucizesidir. Ana rahminde oluşan ceninin üç kat, üç tabaka içinde korunduğu bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. "Üç karanlık", karın, döl yatağı ve çocuk kesesidir. "Çeşitli safhalar" ise, meninin ana rahmine düşmesinden çocuk olup dünyaya gelinceye kadar rahim içinde alaka, mudga (et parçası) ve cenin gibi geçirdiği safhaları anlatmaktadır. Bu safhalar Hac suresi 22/5 ayetinde geniş şekilde ele alınmıştır.

7. Eğer inkâr ederseniz, bilin ki Allah'ın siz(in iman etmeniz)e ihtiyacı yoktur. Fakat O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer şükrederseniz (vazifenizi yerine getirirseniz) O'nu memnun edersiniz. Hiçbir günahkâr, diğerinin günahını yüklenecek değildir. Sonra (ne kadar yaşarsanız yaşayın eninde sonunda) tümünüz Rabbinize döneceksiniz ve o zaman (hayatta iken) yaptıklarınızı size gösterecektir. Şüphesiz O, (insanların) kalplerinde olan (gizli niyet ve düşünceler)i de hakkıyla bilendir.

8. İnsana bir zarar dokunduğu zaman Rabbine yönelerek O'ndan yardım ister. Fakat O'nun rahmetiyle bir nimete kavuşunca da O'na önceden yalvarıp yakardığını unutur. Ve O'nun yolundan (kendisini) saptırması için Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yükle(yerek "bizi onlar kurtardı" de)r. (Ey Resul! Böyle kimseye) de ki: "Sen küfrünle/nankörlüğünle az bir süre oyalanıp geçin! Çünkü sen cehennemliklerdensin."

Bkz. 3/191, 4/103, 10/12, 17/67

İşte bu ayet bugünün modern müşriklerini ele alıyor. Hangi kimlikle olursa olsun, Allah'ın rahmetinin tecellisini birilerine bağlamak ve bu yolla birilerini kutsayarak aracı durumuna getirmek ve bazı olağanüstü durumları onlar üzerinden değerlendirmek şirkin en âlâsıdır. 3. ayetle bağlantı kurulduğunda işin vahametini anlamak daha da kolay olacaktır. "Evet, aslında bize yardım eden Allah'tır ama filan zatın sayesinde yardım etmiştir" gibi düşünmek şirktir. "Allah'tan isteyecek yüzüm olmadığı için falan zâtın aracılığıyla istedim ama isteğim karşılık buldu. Kaç yıldır bekliyordum filan türbeye gittikten sonra isteğim yerine geldi…" gibi ifadeler tamamen şirkin kendisidir, müşrik Arapların yaptığının doğrudan aynısıdır. Onlar da "putlarımız bizi Allah'a yaklaştırıyor, isteklerimizin yerine gelmesine aracılık ediyor" diyorlardı.

9. Yoksa o (sadece sıkıntılı zamanlarında dua eden kimse), gece vakitlerinde (namazda) secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahireti dikkate alarak Rabbinin rahmetini dileyen kimse gibi olur mu? De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Doğrusu sadece derin düşünebilen akıl sahipleri bunu anlayabilir."

10. (Ey Resul!) De ki: "(Allah şöyle buyuruyor:) Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun! Bu dünyada iyi şeyler için gayret edenleri güzel bir son beklemektedir. Allah'ın arzı geniştir. Elbette ki sıkıntılara göğüs gerenlere mükâfatları hesapsızca verilecektir!"

Bkz. 29/56 ve dipnotu.

11. De ki: "Ben her türlü şirk ve dünyevi maksattan uzak, içten bir inançla yalnızca O'na kulluk etmekle emrolundum."

12. "Ve ben, Müslümanların öncüsü olmakla emrolundum."

13. De ki: "Eğer Rabbime karşı gelirsem, şüphesiz ben, büyük bir günün azabından korkarım."

14. De ki: "Ben her türlü şirk ve dünyevi maksattan uzak iman ve itaatle sadece O'na kulluk ederim."

15. (Ey müşrikler:) "Siz de Allah'tan başka dilediğiniz şeylere kulluk edin!" De ki: "Şüphesiz hüsrana uğrayanlar, kıyamet gününde kendilerini ve yakınlarını hüsrana uğratanlardır. İyi bilin ki; apaçık hüsran işte budur."

16. Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında da (kızgın) tabakalar vardır. İşte Allah, kullarını (suç işlememeleri için) bununla tehdit edip korkutuyor. "Ey kullarım! O halde, Bana karşı sorumluluk bilinciyle Benim istediğim şekilde yaşayın!"

Bkz. 29/55

17-18. Tağûta (şeytâni güçlere) kulluktan uzak durup gönülden Allah'a yönelenlere bir müjde vardır. (Ey Resul!) O halde sözü dinleyip sonra da en güzelini tatbik eden kullarıma bu müjdeyi ver! İşte Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.

"Sözü dinleyip sonra da en güzelini tatbik eden" söylemi, her dinî yükümlülüğü vahiyle uzlaştırarak yerine Allah'ın yaratılıştan verdiği sezgisel ve zihinsel bütün yetenekleri kullanarak değerlendiren ve bu değerlendirme sonucunda akıllarının mümkün gördüklerini kabul edip görmediklerini reddeden kişileri tasvir etmektedir. Ayrıca bu cümleden anlıyoruz ki; insan her sözü mutlaka dinlemeli ve dinledikten sonra aklını kullanarak en doğrusuna ve en güzeline karar vermeli. Ve bu kararı verirken de aynı surenin 23. ayetini dikkate almalıdır!

Arapça bir terim olan "Tağût" kelimesi tekil ve çoğul, dişi ve erkek için kullanılan bir cins isimdir. Mastarı "tuğyân" olup, "isyan etmek, haddi aşmak, azgınlık ve sapkınlık" gibi anlamlara gelmektedir. "Tâğût", insanları azdırmak yoluyla inkâr ve isyana iterek Allah'tan uzaklaştıran, günaha ve kötülüğe sürükleyerek doğru yoldan koparan ve birer mâbud gibi değer verilip peşinden gidilen şeylere verilen genel isimdir.

19. Hakkında azap hükmü gerçekleşmiş olan kimseyle (kendisine Cennet müjdelenen) kimse bir olur mu? Şimdi, ateş (örtüleri) içinde kal(maya karar vermiş ol)an kimseyi sen mi kurtaracaksın?

20. Fakat Rabbine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için (cennette) üst üste yapılmış ve altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Allah'ın vaadidir bu. Allah, vaadinden asla dönmez.

21. Allah'ın, gökten su indirip onu yerdeki kaynaklara yerleştirdiğini, sonra onunla çeşitli renklerde ekinler yetiştirdiğini görmüyor musun? Sonra ekin kurur; onu sararmış görürsün. Sonra Allah onu bir çöpe dönüştürür. Şüphesiz bunlarda aklını işletenler için bir öğüt/ibret vardır.

Bkz. 10/24, 18/45, 57/20

Allah'ın gökten yeryüzüne indirdiği su, yeryüzünden yani denizlerden buharlaşarak yağmur haline gelen sudur. Denizlerden buharlaşarak yağmura dönüşen su bulutlar ve rüzgârlar vasıtasıyla deniz olmayan yerlere ulaştırılır. Bu şekilde tekrar temizlenmiş olarak yeryüzüne inen suyun üçte ikisi dereler, nehirler ve ırmaklar vasıtasıyla geldikleri yere (denizlere) geri döner. Kalan kısmı ise göl ve akarsular vasıtasıyla yeraltı kaynaklarına sızar. Bu işlemin detayını bilmeye gerek yok, sadece rüzgârlar ve bulutlar vasıtasıyla suyun farklı bölgelere naklini düşünmek Allah'ın kudretini anlamaya yeter de artar bile. Ama bunu anlamak için samimiyetle tefekkür etmek şarttır.

22. Allah kimin kalbini (iyi niyetinden dolayı) İslam'a açmışsa o, Rabbinden gelen bir nur üzere olmaz mı? Yazıklar olsun kalpleri Allah'ı hatırlayıp anmaya karşı kaskatı kesilmiş talihsizlere! Böyleleri, açık bir sapıklık içindedirler. Bkz. 6/122, 57/19

23. Allah, sözün en güzelini; ayetleri birbirine benzeyen ve (hükümleri, öğütleri, kıssaları) tekrarlanan bir kitap olarak indirmiştir. Rablerini saygı ile tazim edenlerin derileri onu okuyup dinlerken ürperir. Sonra bedenleri ve kalpleri Allah'ı anmakla ısınıp yumuşar. İşte bu (Kitap), Allah'ın dileyeni kendisiyle doğru yola ilettiği kimse için hidayet rehberidir. Ama Allah kimi (kötü niyetinden ve eyleminden dolayı) sapıklıkta bırakırsa artık, ona doğru yolu gösteren bulunmaz. Bkz. 4/88 ve dipnot, 6/39, 8/2-4, 13/33, 25/73, 42/46

Kur'an'daki ayetlerin birbirine benzemesi ve ifade ettiği manaların aynı yakınlıkta olması ve hatta aynı kelimelerden oluşan ve aynı anlamı içeren ayetlerin tekrarlanması, verilen direktifin ehemmiyetiyle alakalıdır. Kur'an'a bir düşünce tarzı olarak değil, bir yaşama biçimi olarak bakarsak birbirine yakın olan ayetlerin neyi anlatmak istediğini daha iyi anlarız. Ayrıca Kur'an'da aynı hadisenin değişik yerlerde farklı üslupla karakterize edilmesi, 27. âyette görüldüğü gibi gerek zihin ve fikirlerin o hadiseye motivasyonu, gerekse kıssaların anlatıldığı yerlerdeki espri ve ana temanın yakalanması bakımından da son derece önemlidir.

"Kur'an, Allah'ın dileyeni kendisiyle doğru yola ilettiği kimse için hidayet rehberidir" ifadesi, hem doğru yolu tercih etmenin insanın kendi özgür iradesiyle olduğunu hem de Kur'an'ın rehberlik etmesi için insanın doğru yolu bulmakta ve o yolun yolcusu olmakta kararlı olması gerektiğini göstermektedir. Allah, insanın iradesinin tecellisine göre karşılık vererek, doğru yolu tercih edeni doğru yola iletir, sapkınlığı tercih edeni de sapıklıkta bırakır. Yani hidayet de dalalet de tamamen insanın kendi sorumluluğundadır.

24. Kıyamet gününde (elleri bağlı olduğu için) azabın şiddetinden kendisini yüzüyle korumaya çalışan kimse, güven içinde olan kimse gibi olur mu? Ve (o gün,) zalimlere: "Kazandıklarınızın karşılığını tadın (bakalım)!" denecektir.

25. Onlardan öncekiler de (peygamberleri) yalanladılar, bu yüzden farkına varamadıkları bir yerden kendilerine azap geliverdi.

26. Böylece Allah dünya hayatında onlara zilleti ve aşağılanmayı tattırdı. Elbette ki ahiret azabı daha büyüktür. Keşke (bunu) bilselerdi!

27. Andolsun ki, düşünüp akıllarını başlarına alsınlar diye Biz, bu Kur'an'da insanlar için temsil ve kıssalar yoluyla her türlü dolaylı anlatım tarzını kullanarak deliller sunduk, her türden örnekler verdik.

28. Biz onu, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar (ve anlamakta zorluk çekmesinler) diye hiçbir eğriliği bulunmayan Arapça bir Kur'an olarak indirdik.

29. Allah, (birkaç ilaha kulluk edenle sadece Allah'a kulluk eden kimse için) birbiriyle çekişen ve ortak sahipleri bulunan bir (köle) adam ile yalnızca bir kişiye ait olan bir (köle) adamı örnek verdi. Bu iki adamın durumu bir olur mu? (Hayır,) bütün övgüler (yalnız) Allah'a mahsustur fakat çoğu bunu bilmez (ve anlamaya çalışmaz).

İlk bakışta bu örnek bazılarına biraz basit gibi gelebilir ama Kur'an'ın ilk muhatapları olan ve fertlerin pek çoğunu kölelerin oluşturduğu müşriklere ve bedevi toplumuna elbette ki onların anlayacağı dilden ve günlük yaşamlarından örnekler vermek gerekirdi. Bu anlamda köle örneği verilebilecek en etkili örnektir. Zira birçok efendisi olan köleye efendilerinden her birinin farklı bir iş koşması halinde köle başarılı olamayacak ve işler karışacaktır. Ama tek efendisi olan köle tek ağızdan emir alacağı için işini düzenli yapacaktır. Bu örnekte olduğu gibi eğer birden fazla ilah olsaydı, varlık âleminin düzeni bozulacaktı. "Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle göklerin ve yerin düzeni bozulurdu…" (Enbiya 21/22)

30. (Ey Muhammed!) Şüphesiz sen ölümü tadacaksın ve şüphesiz onlar da ölüp gidecek:

31. Sonra şüphesiz siz kıyamet günü Rabbinizin huzurunda (toplanarak) muhakeme edileceksiniz.

32. Allah hakkında yalan uyduran ve kendisine gelen doğruyu yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Cehennemde inkârcılara yetecek kadar yer yok mudur (zannediyorlar)?

33. (Allah'tan) doğruyu getiren (resul) ve onu (gereği gibi) doğrulayanlara gelince; işte onlar Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlardır.

34. Rableri katında dileyecekleri her şey onlarındır. İşte bu, iyilik yapanların ödülüdür.

35. Çünkü Allah, (onların geçmişte) yaptığı kötülükleri örter ve onları (hayatta iken) yaptıkları en güzel şeylere göre ödüllendirir.

Allah sınırsız lütuf sahibi olduğu için insanların ufak tefek kusurlarını bağışlar ve onların rahmetten mahrum kalmasını istemez. Yapılan iyiliklerin kat kat artırılarak kötülükleri örtmesi, tevbe kapısının sürekli açık tutulması, Allah'ın dualara icabet etmesi, yakarışlara mukabelede bulunması bundandır. İnananların yaptıklarının en güzellerine göre ödüllendirilmesi, Allah'ın rahmetinin büyüklüğünden ve kullarını layık olduklarından daha güzeliyle ödüllendirmek istemesindendir. "İşte, yaptıklarının iyisini kabul edeceğimiz ve günahlarını bağışlayacağımız bu kimseler cennetlikler arasındadırlar. Bu da (dünyada) kendilerine vaadedilen doğru sözün gerçekleşmesidir." (Ahkâf 46/16)

36. Allah, kuluna yetmez mi? (Ey Resul!) Seni O'ndan başkaları ile (kulluk yaptıkları hayali ilahlarla) korkutuyorlar! Allah kimi (kötü niyetinden ve eyleminden dolayı) sapıklıkta bırakırsa artık onu yola getiren bulunmaz.

"Allah kuluna yetmez mi?" cümlesi, insanı Allah'a yaklaştıracak en etkin ifadelerdendir. Buradaki soru inkârîdir. Yani "elbette ki yeter" demektir. Bu sorunun ilk muhatabı Hz. Peygamber olsa da onun şahsında bütün insanlardır. Zira ayette geçen "abd" kelimesi nekre olduğu için bütün kulları ifade eder. Bu soruyu doğrudan Allah soruyor ve Kendisinin kulunun bütün ihtiyaçlarını karşılamaya hazır olduğunu ifade ediyor ve kulundan sadece bilinilmek ve sorumluluk istiyor, yakınlık ve saygı bekliyor. Dolaysıyla durumu ne olursa olsun kişinin kapısını çalacağı ve kendisinden yardım dileneceği tek varlık Allah'tır. O varlığa gönlünü açtığı ve elini uzattığı taktirde boş dönmeyeceği ilahi bir hakikattir.

Hz. Peygamber, Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yakıştırmanın çok büyük bir felaket olduğunu, tapınılan varlıkların kendilerine bile faydalarının olamadığını, dolayısıyla insanların putlara tapınmaması gerektiğini her fırsatta anlatıyordu. Müşrikler, Hz. Muhammed'e; "tanrılarımıza dil uzatırsan, onlar seni çarpar" diyorlardı. Böylece ayette de ifade edildiği gibi Allah'tan başka taptıklarıyla Hz. Peygamberi korkutmaya çalışıyorlardı. Hâlbuki Hz. Peygamberi korkuttukları şey kendilerini çepeçevre kuşatmıştı. Çünkü putlara tapmakla sapıtan ve çarpılan Hz. Muhammed değil, bizzat kendileriydi.

37. Allah kimi (iyi niyet ve eyleminden dolayı) doğru yola yöneltirse onu saptıran olmaz. Nitekim Allah, her kötülüğe karşılık vermeye muktedir, dilediğinin hakkından gelen, mutlak izzet ve yücelik sahibi, her işte üstün ve galip değil midir?

38. Andolsun ki, onlara: "Gökleri ve yeri yaratan kimdir?" diye sorsan; "Allah'tır" derler. De ki: "Öyleyse bana bildirin; Allah bana zarar vermek isterse, Allah'tan başka taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun rahmetini önleyebilir mi?" De ki: "Allah bana yeter! Güvenmek isteyenler, yalnız O'na dayanıp güvensinler."

39-40. De ki: "Ey kavmim! (Hakka karşı direnmekte) elinizden geleni yapın! Ben de (Allah yolunda) gayret göstereceğim. Kendisini aşağılık kılan azap kime gelecek ve kesintisiz azap kimin üzerine çökecek yakında bileceksiniz!

41. (Ey Resul) Biz sana bu Kitabı (Kur'an'ı) insanlar için, hak olarak indirdik. Kim doğru yola girerse, kendisi için girmiş olur. Kim de saparsa, ancak kendi aleyhine sapar. Sen, onların üzerinde sorumluluklarını yüklenecek bir muhafız değilsin. Bkz. 11/12, 13/40

42. Allah, (ölecek) insanların ruhlarını ölümü sırasında, öl(üm vakti gel)meyenlerinkini de uykularında alır. Sonra ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye (ömürlerinin sonuna) kadar bırakır. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır. Bkz. 6/60

Ölen insanın ruhunun kıyamete kadar ne olacağı, nerede ve hangi şartlarda hayatını devam ettireceği konusunda kesin bir şey söyleyemeyiz. Ancak Nahl suresinin 16/32. ayetinde iyi kimselerin ruhlarının cennete, En'am suresinin 6/93. ayetinde kötü kimselerin ruhlarının cehenneme gideceği vurgulanmaktadır. Yukarıdaki ayetten ve En'am suresinin 6/60. ayetinden de anlaşıldığına göre, ölüm bir nevi uykudur, uyku da bir nevi ölümdür. Ölüm ameliyata alınacak olan hastaya uygulanan genel anestezi gibidir. Ölmekle insan sadece hayatını değiştirir ve bu âlemden âhiret âlemine adım atar. Dolaysıyla ölen kişi için âhiret hayatı başlamış demektir.

Kur'an'ın temel öğretisine göre insanın ruhu, onun bedeninin ölmesiyle ölmez ve sonsuza kadar yaşamaya devam eder. Beden sadece dünyaya gelen ruh için bir elbisedir, ölen kişi bu elbiseyi çıkarmış demektir. Onun için A. İmran 3/185, Ankebût 29/57 ve Enbiya 21/35 ayetlerinde "her nefis ölümü tadacaktır" buyrulur. Yani insan, ölümle yok olup gitmeyecek, sadece dünya ile ahireti birbirine bağlayan kapıdan geçecektir. Bu da ancak ölümle/anestezi ile mümkündür. Ayette, uyku ile ölüm arasında benzerlik kurulduğu gibi, uyanmakla dirilmek arasında da benzerlik kuruluyor. Yani ölümü tadan insan, ebedi olan bir âlem için dirilme yoluna girmiş demektir.

43. Yoksa (onlar) Allah'tan başka hayali şefaatçiler (aracı kuvvetler, şahıslar, otoriteler) mi buldular? De ki: "Onların hiçbir yetkileri olmasa, akıl ve şuurdan mahrum olsalar da mı onlara kulluk ve ibadet (etmeye devam) edeceksiniz?"

44. De ki: “Şefaat, tümden ve sadece Allah’ındır. Gökler ve yer üzerindeki otorite (yalnız) O’nundur ve sonunda yalnız O’na döndürüleceksiniz.” Bkz. 2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 20/109 ve açıklaması, 34/23 ve dipnotu; 53/26

45. (İlâh ve Rab) olarak Allah ne zaman tek başına (Allah’tan başka ilah yoktur şeklinde) anılsa, ahirete inanmayanların kalpleri hoşnutsuzluk içinde kasılır. Fakat O’nun yanı sıra başka (hayali) güçler de (O’nunla beraber) anıldığı zaman hemen (yüzleri gülüverir,) neşelenirler!

Modern çağın aydın müşrikleri, şefaatçiler olarak düşündükleri şeyhleri, mollaları, efendileri, gavsları Allah’ın adıyla anarlar ki karşılık bulsun. Yani “efendi hazretleri Allah’a şöyle mülaki olmuştu, Allah’la şöyle şöyle konuşmuştu, O’na şöyle nazlanmıştı, Allah’tan şunu isteyip yerine getirmişti, şöyle bir felaketi önlemişti…” gibi ifadelerle şefaatçilerini putlaştırırlar. Ve daha çok mürit toplayabilmek için onlar üzerinden cennete gitmeyi zorlaştıran barikatlar oluştururlar. Sırat köprüsü de bu barikatlardan bir tanesidir. Efendi hazretleri onun girişinde bekleyecek, gelen müridini hemen karşıya geçirecek. Bütün bu mülahazaların hiçbir karşılığı olmadığı gibi bütün bu inanışlar maalesef insanları felakette sürüklemektedir. “O gün (kıyamette/mahşerde) herkes kendi başının çaresine bakacak, herkese yaptığının karşılığı tam olarak ödenecek ve kimseye haksızlık yapılmayacaktır.” (Nahl 16/111). (Ve o gün ona şöyle diyeceğiz:) “(Şimdi) oku sicilini (seyret yaşadıklarını). (Çünkü) bugün kendi hesabını kendin göreceksin!” (İsra 17/14) İşte âyetler.

46. De ki: “Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan, yaratılmış varlıkların kavrayış alanı dışındaki şeyleri de yaratılmışların akıl ve duyularıyla görüp gözleyebildiklerini de bilen Allah’ım! Ayrılığa düştükleri şeyler konusunda kulların arasında sen hükmedersin.”

47. Eğer yeryüzünde olanların hepsi ve onunla birlikte bir misli daha zalimlerin olsaydı, kıyamet günündeki kötü azaptan kurtulmak için onu fidye olarak verirlerdi. Çünkü hiç hesap etmedikleri (ve çoktan unuttukları) şeyler Allah tarafından karşılarına çıkarılacaktır. Bkz. 5/36

48. Önceden işleyip bizzat kayıtlarına geçen kötülükler (kazandıkları günahlar o gün), önlerine konacak ve alay edegeldikleri gerçekler kendilerini her taraftan kuşatacaktır.

49. İnsana bir zarar dokunduğunda Biz'e yalvarır. Sonra ona tarafımızdan bir nimet (bolluk ve mevki) verdiğimizde, “Bu, bana ancak bilgim sayesinde verilmiştir” der. Hayır, o (verilen nimetlerin hepsi) bir imtihandır. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler.

Bkz. 28/78

Burada “Ben buralara bilgimle, zekâmla, tecrübemle, yeteneğimle, tırnaklarımla kazıyarak geldim” diyenlere bir mesaj vardır. İster servet olsun ister şan ister şöhret olsun ister makam hepsi 52. Ayette de buyrulduğu gibi Allah’ın elindedir ve kullarına imtihan için verilmişlerdir. Esas olan bu nimetleri iyi yolda kullanarak sınavdan Rabbimizin rızasını kazanmış olarak çıkmaktır.

50. Kendilerinden önce gelen (ve aynı tavır içinde olanlar) da böyle söylemişlerdi ama kazandıkları (dünyalık geçici) şeylerin (azaba karşı) kendilerine hiçbir faydası olmadı (ve olmayacaktır).

51. En sonunda işledikleri kötülüklerin cezası onları buldu. İşte bugün zulmeden kimseleri de kazandıklarının kötü sonuçları gelip bulacaktır. Ve onlar asla (Allah’ı) atlatamayacaklar.

52. Onlar bilmiyorlar mı ki, gerçekten Allah, dilediğine rızkı genişletip yayar ve (dilediğine) de kısar. Şüphesiz bunda, inanacak bir toplum için gerçekten ibretler vardır.

53. De ki (Allah şöyle buyuruyor:) “Ey kendi aleyhlerinde olmak üzere aşırı giden ve kendilerine verdiğim meleke ve kabiliyetleri yanlış yolda sarfederek günah işleyen

kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin! Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

İnsan, günaha meyilli olarak yaratılmış zayıf iradeli bir varlıktır. "Allah sizin yükünüzü hafifletmek ister, çünkü insan (sabır ve metanet bakımından) zayıf yaratılmıştır." (Nisa 4/28) Günah işlemekten, oyundan eğlenceden ve dünyalıklarla oyalanmaktan zevk alan bir karaktere sahiptir. Bunun yanında, ona bu hayatı bahşeden ve onu bu özellikleriyle dünyaya gönderen Allah da merhameti bol olan ve affetmeyi ilke edinendir. (En'am, 6/54). Bu ayette, vahiy ile çizilmiş olan kulluk çemberinin dışına taşarak nihai nimetleri tehlikeye sokan ve böylece kendi nefislerine zulmedenlere Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesmemeleri konusunda bir uyarı vardır. Ancak dikkat edilirse uyarının hemen devamında da Allah'ın sınırsız bağışlayıcılığı ve limitsiz merhameti müjdelenmektedir. Bu arada insan, "nasıl olsa Allah affedicidir" diyerek günah işlememeli. "… Sakın çok aldatıcı (şeytan), Allah'ın bağışlayıcılığını ve merhametini ileri sürerek sizi aldatmasın!" (Fatır 35/5) İnsan işlenen günahın kirini Allah'ın rahmetinden istifade edip samimi bir tevbe ile temizleyerek nihai âleme de bırakmamalıdır.

54. Öyleyse size (iman etmenin fayda vermeyeceği) azap gelip çatmadan önce, gönülden ve isteyerek Rabbinize yönelin ve O'na teslim olun! Yoksa hiçbir şekilde yardım göremezsiniz.

55. Hiç farkında olmadığınız bir sırada azap ansızın gelip çatmadan önce, Rabbiniz tarafından size indirilmiş olan en güzel (öğretiye) uyun!

56. Kişinin: "Allah'a karşı umursamaz davrandığım ve (hakikati) küçümseyenlerden biri olduğum için yazıklar olsun bana!" diyeceği (günden sakının)!

57. Yahut: "Allah beni doğru yola iletseydi mutlaka sakınanlardan olurdum!" diyeceği (günden de sakının)!

İnsan, kararlılığını ve iradesini ortaya koymalı, ondan sonra Allah'tan doğru yola girmeyi ve o yolda kalmayı dilemeli ve o yoldan asla şaşmamalıdır. Eğer Allah, insanların iradesini saf dışı bırakarak sadece kendi külli iradesiyle hareket etseydi o takdirde dünyaya gerek kalmazdı. Kimse, saraylarda, yalılarda, villalarda yaşamak; itibarlı, kazançlı, gözde bir meslek ve makam sahibi olmak için Allah dileseydi demiyor; bu uğurda gece gündüz koşuşturarak, helal-haram demeden haklı haksız bir şeyleri koparmaya ve aşırmaya çalışıyor. Ama Allah'ın Kur'an'daki öğretilerini pratik hayatta uygulamak konusunda gerekli gayreti göstermeyince hemen işi Allah'ın dilemesine bırakıyor.

58. Ya da azabı gördüğü zaman: "Benim için bir kere daha (dünyaya dönme fırsatı) olsaydı da iyilik edenlerden olsaydım" diyeceği (günden de sakının)!

Bkz. 34/54, 35/37

59. (O zaman ona Allah tarafından şöyle seslenilecek:) "Hayır! Mesajlarım sana geldi de sen onları yalanladın, onları kabul etmeyi (ve onlara göre yaşamayı) kibrine yediremedin, büyüklük tasladın ve kâfirlerden oldun."

60. Allah'a yalan uyduranların kıyamet günü yüzlerinin kapkara kesildiğini göreceksin. Onlar, cehennemde (Allah'a ve O'nun öğretilerine karşı) kibirlenenlere yetecek kadar yer yok mudur (zannediyorlar)?

61. Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanları, Allah yolundaki kazançları sebebiyle (cehennemden) kurtaracak ve onlara hiçbir fenalık dokunmadığı gibi, herhangi bir sebeple mahzun da olmayacaklardır.

62. Allah her şeyin yaratıcısıdır ve O, her şey üzerinde mutlak otorite ve tasarruf sahibidir.

63. Göklerin ve yerin anahtarları (mutlak hükümranlığı) O'ndadır. Allah'ın ayetlerini inkâr edenlere gelince, işte ziyana uğrayacaklar onlardır.

64. De ki: "Ey doğru ile eğriden habersiz olanlar! Allah'tan başkasına kulluk etmemi mi bana teklif ediyorsunuz?"

65. (Ey Resul!) Şüphesiz sana da senden önce gönderilen resullerin her birine de (insanlara iletilmek üzere) vahyolundu ki: "(Ey insan!) Eğer Allah'a eş koşacak olursan, yaptığın bütün içler boşa çıkacak ve mutlaka hüsrana uğrayanlardan olacaksın."

Bkz. 6/88

66. "Asla (Allah'tan başkalarına kulluk) etme! Yalnızca Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol."

67. Nitekim onlar, Allah'ı gereği gibi takdir edemediler. Oysa kıyamet günü yeryüzü, bütünüyle O'nun tasarrufunda olacak. Gökler de O'nun kudretiyle dürülecek. O, kudret ve egemenliğinde sınırsızdır ve onların (müşriklerin) ortak koştuklarından uzaktır.

"Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edemediler" cümlesi sadece müşrikler için söylenmiş bir ifade değildir. Allah'ı anlayamayan, O'nu gereği gibi takdir edemeyen, O'nun rahmetinden, davetinden istifade edemeyen ve O'nun gücünü kullanamayan herkes için söylenmiştir. Bugün Allah'ı dilinden düşürmeyen ama Allah'a göre bir hayatı olmayan, mü'min olduğunu iddia eden fakat imanının gereklerini yerine getirmeyen, Hz. Peygambere toz kondurmayan lakin onun hayatıyla örtüşen bir yaşam düşünmeyen, Kur'an'ı kutsal bir eser olarak gören ama onun öğretileri istikametinde bir yol belirlemeyen maalesef nice Müslüman vardır.

68. (Kıyamet için birinci defa) Sur'a üflenir. Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde kim varsa hepsi çarpılıp yere yıkılarak bayılır. Sonra Sur'a tekrar (ikinci defa) üflenir. Bir de bakarsın bütün insanlar, ayağa kalkmış, etrafa bakınıp duruyorlar!

Bkz. 37/19

"Sûr" la ilgili detaylı bir bilgiye sahip değiliz. Nasıldır ve nasıl bir ses çıkaracaktır ve bu ses nasıl bir etki yapacak ve dalga boyu ne olacak ki evrende her şeyin sonunu getirecek? Bütün bunlar Allah'ın bilgisi dâhilindedir.

Kıyametin kopmasından bahseden âyetler, evrende büyük bir kozmik değişime sebep olacak patlamanın sûra üflenmekle başlayacağını anlatır. Ancak bunun "İsrâfîl" adlı meleğin üflemesiyle gerçekleşeceğini söylemez. Dolaysıyla insanların sandığı ve inandığı gibi kıyametin kopmasını bekleyen İsrâfîl adlı özel bir melek yoktur. Yani "Allah özel bir melek yaratmıştır, üstelik de büyük meleklerdendir fakat sadece iki defa görev yapacaktır. Biri Kıyamet vakti gelince sûra üflemek, diğeri de tekrar diriliş için ikinci kez sûra üflemek." Bu çok tatmin edici durmuyor. Kur'an'a göre kıyametin kopması, daha önceden Allah'ın programladığı tarihte büyük bir gürültü/patlama ile gerçekleşir. Kur'an'ın öğretisine göre bu gürültü/patlama "sur'a üfürülme" diye ifade edilir. Nitekim göreceğiniz ayetlerde de "sura üfürülünce" deniyor, İsrafil sûra üflediği zaman denmiyor. "Artık sura üflendiği, yer ve dağlar kaldırılıp bir darbe ile birbirine çarpıl(arak darmadağın edil)dikleri zaman, işte o gün olacak olan olmuş (kıyamet kopmuş)tur!" (Hakka 69/13-15), "Ve sûra (ikinci defa) üfürülmüştür de bakarsın ki onlar mevzilerinden (kalkıp) Rablerine koşuyorlar!" (Yasin 36/51)

"Allah'ın dilediği müstesna" ifadesinden, mahiyetini bizim bilemediğimiz bazı melekler kastedilmiş olabilir.

"İnsanların ayağa kalkması"; insanlar için hayatın yeniden başlaması anlamındadır.

69. Mahşer Meydanı, Rabbinin nuruyla aydınlanır, amel defterleri (bütün yaşananların stoklandığı Hard Diskler) ortaya konur. Nebiler (davetçiler) ve şahitler getirilir ve onlar haksızlığa uğratılmaksızın aralarında adaletle hükmedilir.

Bkz. 10/47, 21/47

70. Herkese yaptığının karşılığı tam olarak verilir. Çünkü Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir.

71. İnkârcılar gruplar halinde cehenneme sevk edilir. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle der: "Size içinizden, Rabbinizin ayetlerini okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran kimseler gelmedi mi?" Onlar da: "Evet geldi" derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir.

72. (Onlara:) "İçinde yerleşip kalmak üzere cehennemin kapılarından girin!" denir. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!

73. Rablerine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar da gruplar halinde cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve (cennet) bekçileri onlara şöyle der: "Size selâm olsun, hoş geldiniz! Haydi, ebedî kalmak üzere girin buraya!"

74. Onlar da şöyle derler: "Bize verdiği sözünü yerine getiren ve böylece cennette dilediğimiz şekilde yerleşmemizi sağlayan Allah'a hamdolsun. Allah yolunda çaba sarf edenlerin mükâfatı ne güzelmiş!"

75. Melekleri de (Allah'ın) kudret tahtının çevresinde Rablerinin yüceliğini övgüyle anarken görürsün. O zaman herkes hakkında adaletle hükmedilir ve (şu) sözler telaffuz edilir: "Bütün övgüler âlemlerin Rabbi olan Allah içindir!"

40- **MÜ'MİN SÛRESİ**

Mü'min suresi, Mekke döneminde inmiş olup 85 ayettir. 56 ve 57. ayetler Medine döneminde inmiştir. Sure adını, 28. ayette geçen ve "İman eden" anlamına gelen "Mü'min" kelimesinden almıştır. Sûrede Allah'ın günahları bağışlayan, tövbeleri kabul eden, kötüleri şiddetle cezalandıran, iyilere lütuf ve ihsanda bulunan tek ilâh olduğu ifade ediliyor. Hz. Nuh'un kavmi ve ardından gelen diğer inkârcı grupların dünya ve âhiretteki akıbetlerinden söz edilen ve Hz. Musa ve Firavun mücadelesine de yer verilen sûrede azap haberi veren âyetlerin yanında ilâhî rahmet ve cennetten bahsediliyor, kâfir ve zalimlerin cehennemdeki durumlarına değiniliyor. Allah'ın peygamberlere ve onlara tabi olanlara dünya hayatında zafer vereceği, âhirette kendilerini mutlu kılacağı, zalimlere ise lânet edileceği ve onlar için kötü bir mekân hazırlanacağı ifade ediliyor. Allah'ın âyetlerine karşı direnenlerin hayal ürünü bir kibre kapıldıkları anlatılan sûrede insanlara tabiat içinde verilen üstün konuma ve lütfedilen imkânların bir kısmına temas ediliyor. Ayrıca sûrede Allah'ın âyetlerine karşı mücadeleye girişenlerin servet ve iktidar sahibi, kibirli, zorba ve şımarık kimseler olduğu bildiriliyor. Hz. Peygamber ve müminlerden her durumda sabır göstermeleri, Allah'tan af dilemeleri, içtenlikle

sadece O'na dua etmeleri, Allah'a güvenmeleri ve teslim olmaları, dünyada elde edilebilecek zafer ve muvaffakiyeti Allah'a bırakmaları isteniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1-2-3. Hâ Mîm. Bu Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi, (her şeyi) hakkıyla bilen, günahları bağışlayan, tevbeleri kabul eden, azabı ağır ve lütfu sınırsız olan Allah tarafındandır. Ondan başka ilah yoktur. Dönüş ancak O'nadır.

"Ha-Mim" harfleri ile ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

4. Allah'ın ayetleri hakkında inkârcılardan başkası tartışmaya girişmez. Fakat onların yeryüzünde keyif çatarak dolaşmaları seni yanıltmasın!

5. Onlardan önce Nuh'un kavmi ve onlardan sonraki topluluklar da (elçileri) yalanlamıştı. Öyle ki, her ümmet kendi resulünü yakalayıp cezalandırmaya (öldürmeye) azmetmişti. Hakkı yok etmek için batıl şeyler ileri sürerek tartışmışlardı. Bu yüzden onları kıskıvrak yakaladım. Benim cezalandırmam nasılmış (gördüler)!

6. Böylece Rabbinin, hakikati inkâra şartlanmış olanlar hakkındaki, "Onlar cehennemliklerdir" sözü gerçekleşmiş oldu.

7. Arşı yüklenip taşıyanlar ve onun çevresindeki şuurlular Rablerini hamd ile tespih ederler (O'nu güzel sıfatlarıyla anıp över ve Kendisine yaraşmayan her türlü sıfattan tenzih ederler, O'nun yüklediği sorumluluğu yerine getirirler). Ve sadece O'na inanır ve güvenirler. Diğer iman edenler için de şöyle af dilerler: "Rabbimiz, Sen'in rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde, tevbe ile Sana yönelen ve Sen'in yoluna uyanları bağışla ve onları kızgın alevli ateş azabından koru!" Bkz. 69/17

Bir kısım melekler/şuurlular için kullanılan "arşı yüklenip taşıyanlar" ifadesi, Allah'a yakın bulunmaları ve Onun iradesini hayata geçirmek konusunda vazifeli olmalarından kinayedir.

Arşı taşıyan ve onun çevresinde bulunan şuurluların/meleklerin; inandıktan sonra tevbe eden ve Allah yolunda olanlar için bağışlanma dileğinde bulunmaları, Allah'ın rahmetinin farklı bir tezahürüdür. Aşağıdaki ayetlerde de görüldüğü gibi, meleklere; inanan kullarının bağışlanması ve nihai azaptan korunması için dilekte bulunduran Allah, yarattığı varlıkları âdeta sosyal bir sorumluluk projesiyle dayanışma içerisinde yaşamaları için ayetlerini gönderiyor.

8. "Ey Rabbimiz! Onları da onların babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da kendilerine vaad ettiğin ebedi cennetlerine koy! Şüphesiz ki sen üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibisin."

9. "Onları kötülüklerden koru! Sen o gün kimi kötülüklerden korursan, o gün muhakkak ona rahmet etmiş olursun. İşte bu büyük kurtuluştur."

10. (Cehenneme giren) İnkârcılara (o gün) şöyle seslenilir: "Allah'ın size olan gazabı/öfkesi sizin şu anda, (cehenneme girmeye bizzat kendi iradenizle karar verdiğiniz için) kendinize olan öfkenizden daha şiddetlidir. Çünkü siz imana çağrıldığınız halde inkâr etmeyi tercih etmiştiniz."

11. (Onlar da) şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa da dirilttin. Günahlarımızı kabulleniyoruz. Şimdi (bu ateşten) bir çıkış yolu yok mu?"

Ayette geçen "İki defa öldürdün, iki defa dirilttin" ifadesindeki birinci ölümün, insanın dünyaya gelmeden yani ana rahmine düşmeden önceki yokluk hali; birinci dirilişin, ana rahminden

dünyaya gelişi; ikinci ölümün dünyadan gidişi ve ikinci dirilişin ise ahiretteki dirilişi anlattığı açıkça anlaşılmaktadır. Bazıları "Allah, (ölecek) insanların ruhlarını ölümü sırasında, öl(üm vakti gel)meyenlerinkini de uykularında alır. Sonra ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye (ömürlerinin sonuna) kadar bırakır…" (Zümer 39/42) ayetine dayanarak iki ölümden birinin vefat, diğerinin uyku olduğunu iddia ediyorlar. Oysa bu ayette "bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin" diyor. Buradaki ölümden uyku kastedilmiş olsaydı iki defa denmezdi çünkü insan binlerce defa uyumaktadır. Bir başkaları da bu cümledeki birinci ölümün dünyadan gidişi ve birinci dirilişin kabirdeki dirilişi ve arkasından ikinci kez ölmeyi anlattığını iddia ediyorlar ki bu tez, Bakara, 2/28. ayetiyle tamamen çürütülmektedir: "Allah'ı nasıl inkâr edebilirsiniz ki? Siz yokken, sizi var etti. Sonra sizi öldürecek ve sonra tekrar diriltecek. Sonunda dönüşünüz yine O'na olacaktır." Bundan da anlaşılıyor ki kabirde dirilmek, orada yaşamak ve tekrar ölmek diye bir şey yoktur.

12. Onlara şöyle cevap verilir: "Bu hale düşmenizin sebebi, Allah'ın birliğine inanmaya çağırıldığınızda reddederdiniz. Ama O'ndan başkalarına tanrısal nitelikler yüklendiğinde onlara inanırdınız. Artık (yapacak bir şey yok) şimdi ne yaparsanız yapın, her konuda hüküm verme yetkisi, yücelik ve azamet sahibi olan Allah'ındır!"

13. O (Allah, varlığına, eşsizliğine, benzersizliğine ve büyüklüğüne delalet eden) âyetlerini size gösteriyor ve sizin için gökten rızık indiriyor. (Bunlardan) ancak O'na yönelen düşünüp ibret alır.

14. O hâlde, (Ey mü'minler!) İnkârcılar hoşlanmasalar da dinini bütün yanlarıyla içten kabul ederek ve yalnız O'nun rızasını düşünerek Allah'a kulluk edin!

15. (İnsanların davranışlarına göre) dereceleri yükselten, arşın sahibi (Allah), buluşma günü hakkında uyarmak için emrinden olan ruhu (vahyi) kullarından dilediğine indirir.

16. O gün, insanların (özlerinin bulunduğu yerden yeniden yaratılarak dışarı) çıkacağı ve her hallerinin bütün çıplaklığıyla ortaya konacağı gündür. Onlarla ilgili hiçbir şey Allah'tan saklı kalmayacak (her şey olduğu gibi gerçek yüzüyle ortaya konacak ve şöyle bir ses duyulacak. "Ey zorba diktatörler, söyleyin bakalım:) Bugün hükümranlık kimindir?" (Aynı sesle cevap verilecek) "Bütün varlıklar üzerinde tek ve mutlak otorite Sahibi olan Allah'ındır" (olacak)

17. O gün herkes, ne yapmış ise onun karşılığını alacak ve o gün kimseye zerre kadar haksızlık edilmeyecek. Muhakkak ki Allah hesapları pek çabuk görendir.

"O gün herkes, ne yapmış ise onun karşılığını alacak" ifadesi, herkesi kendi geleceğini hazırlamaya davet ediyor. İnsan ne ekerse onu biçer. Kasanıza para koyarsanız alırsınız, hesabınıza para yatırırsanız çekersiniz. Herkesin hesabı kendine aittir. Kişi dünyada kredi çekerek, ödünç alarak ya da çalarak çırparak bir şeyler yapılabilir ama ahiret bütün bunlara kapalıdır. Orada sadece kişinin dünyada yaşadıklarına bakılır ve ona göre değerlendirme yapılır. Onun için ucuz ve kolay yoldan cennete gitmek için şefaate ve himmete gönül bağlayarak ebedi nimetleri başkalarının üzerinden devşirmeyi düşünmemeliyiz. "O gün kimsenin kimseye faydası olmayacak." (İnfitar, 82/19) "Onların hepsi kıyamet günü O'na tek başına gelecek." (Meryem, 19/95)

"Hesapları pek çabuk görendir" ifadesini, vahyin ilk muhataplarının algısıyla düşündüğümüz zamanki yorumla bugünün perspektifinden baktığımız zamanki yorum farklı olur. Nitekim yaşadığımız asırda insanların sicilini tutan, kredi skorunu oluşturan sistemlerde bir düğmeye bastığınız zaman anında istediğiniz konuda arzu ettiğiniz veriyi alabiliyorsunuz. Ayrıca bir parmak

iziyle kişinin bulaştığı bütün suçları, katıldığı bütün olayları çabucak görebiliyorsunuz. Ama On dört asır önce böyle bir imkân yoktu. Onun için Allah tarihin hangi döneminde yaşarsa yaşasın bütün toplumların idrakini dikkate alan bir ifade kullanıyor.

18. Yaklaşmakta olan (kıyamet) günü konusunda onları uyar! O gün yürekler gırtlaklara kadar gam ve tasa ile dolacaktır. Zalimlerin (onları azaptan kurtaracak) ne yakın bir dostu ne de (sözü) dinlenir bir şefaatçisi olacaktır.

19. (Allah,) gözlerin art niyetli bakışını da kalplerin gizlediği şeyleri de bilir.

20. Allah, hak ve adaletle hükmeder. O'ndan başka yalvarıp taptıkları varlıklar ise hiçbir hüküm veremezler. Şüphesiz Allah her şeyi işiten, her şeyi görendir.

Görüldüğü gibi Allah otoritesinin hiç kimse ile paylaşılmasını istemiyor. Bütün günahları affedeceğini ama kendi niteliklerini başkalarına atfedenleri asla affetmeyeceğini vurguluyor. "Allah, kendisine ortak koşulmasını (başkalarının ilahlaştırılmasını) asla bağışlamaz. Onun dışında, dilediği kimsenin günahını bağışlar. Kim Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yüklerse kesinlikle büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur." (Nisa 4/48)

21. Onlar yeryüzünde dolaşıp kendilerinden önce yaşamış olan inkârcıların sonunun ne olduğunu görmüyorlar mı? Onlar, (kendilerinden) hem daha güçlüydüler hem de yeryüzünde daha derin izler bırakmışlardı. Ama Allah, onları günahları sebebiyle yakaladı da kendilerini Allah'ın azabından koruyacak hiç kimse bulunamadı.

Bkz. 28/78, 30/9, 40/82

22. Çünkü onlar öyle kimselerdi ki, resulleri onlara açık belgelerle gelirdi de onu inkâr eder (ve kötülüklerine devam ederler)di. Bu yüzden Allah da onları kıskıvrak yakaladı ve cezalandırdı. O, mutlak kuvvet sahibidir, cezalandırması pek çetin olandır.

23-24. Andolsun, Musa'yı da ayetlerimizle ve apaçık bir kanıtla Firavun'a, (Veziri) Haman'a ve Karun'a göndermiştik de onlar şöyle demişlerdi: "(Bu) tam yalancı bir sihirbazdır!"

25. (Musa, Firavun'a ve tebaasına) tarafımızdan gönderilmiş hakikatleri getirince şöyle dediler: "İman edip, Musa ile birlikte olanların oğullarını öldürün, kadınlarını ise sağ bırakın (Kıptilerle evlendirerek, iman edenlerin nüfusunun çoğalmasını engelleyin!)" Ama inkârcıların tuzakları, neticede boşa çıkmaya mahkûmdur.

26. Firavun dedi ki: "Bırakın beni, şu Musa'yı öldüreyim de o varsın Rabbine yalvarıp dursun! Ben gerçekten, O'nun dininizi değiştireceğinden veya ülkede bozgunculuk çıkaracağından endişe ediyorum."

Firavun'un, halkına hitaben: "dininizi değiştireceğinden endişe ediyorum" ifadesi ve Yunus 10/78 ayeti, onların da kendilerine göre bir dinlerinin olduğunu göstermektedir. Eski Mısırlılar dindar insanlardı. Ancak dinleri Hak din değil, çok tanrılı sapkın bir dindi. Firavunların çok tanrılı dini benimsemeleri, bu din sayesinde kendilerini kolayca tanrılaştırmalarındandı. Halk, hükümdarlarına: "Ey biz canlıların tanrısı, yaşa, varol!" gibi tezahüratlar yaparlardı. Yani hükümdarlarına ilahlık atfetmek gibi çok yanlış bir inanca sahiplerdi. Bugün de bazı insanlara tanrısal nitelikler yüklenerek onlar üzerinden insanlar sömürülmüyor mu? Üstelik de Allah'ın dini kullanılarak bu sömürü işi yapılıyor. Olur olmaz insanlara büyüklük atfederek, onların karşısında el pençe durarak, kendilerine göre ihdas etmiş oldukları sahte dinleriyle Hz. Peygamberin sözde sünnetini ihya ederek insanlar putlaştırılmıyor mu? Hangi isimle olursa olsun Allah'ın otoritesini paylaşan, buna inanan, seyirci kalan, karşı çıkmayan Firavunun sünnetini ihya ediyor demektir.

27. Buna karşılık Musa da: (“Dinleyin, ey insanlar!”) “Ben, hesap gününe inanmayan bütün kibirli (ve küstah zorbalardan), benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan (Allah’)a sığınmışım!” dedi.

28. Firavunun yakın çevresinden olan ve imanını gizleyen bir adam da şöyle dedi: “Bir adamı, Rabbim Allah dediği için öldürecek misiniz? Hâlbuki o size Rabbinizden delillerle gelmiştir. Buna rağmen o eğer bir yalancı ise yalanı kendi aleyhinedir. Fakat eğer doğru söyleyen ise, (o zaman da) size vaadettiklerinin bir bölümü size isabet eder. Çünkü Allah, haddi aşarak Kendisi hakkında yalan söyleyen hiç kimseyi başarıya ulaştırmaz, doğru yola iletmez.”

Yani Musa yalan söylüyor da Allah’ın elçisi değilse onu öldürmenize gerek yok çünkü o zaten başarıya ulaşamayacaktır. Ama doğru söylüyor da gerçekten inandığınız Rabbinizden deliller getiren bir elçi ise ona ve getirdiklerine inanmak zorundasınız. İnanmazsanız o taktirde onun vaad ettiği azap size isabet edecektir.

29. (Musa) “Ey benim halkım! Bugün yeryüzüne hâkim kimseler olarak iktidar ve saltanat sizindir. Ama eğer Allah’ın cezasına maruz kalırsak O’nun azabından bizi kim kurtarır?” Firavun da şöyle dedi: “Ben size kendi görüşümden başkasını uygun görmüyorum ve ben size ancak doğru yolu gösteriyorum.”

30-31. İman etmiş olan (o kimse) dedi ki: “Ey kavmim! Doğrusu ben Nuh kavminin, Ad, Semûd ve onlardan sonra gelen toplulukların (Allah’tan gelen elçileri yalanlamaları ve insanlara zulmetmeleri yüzünden) başlarına gelen (azap) gününün sizin de başınıza gelmesinden korkuyorum! (Kul kendine zulmetmedikten sonra,) Allah, kullarına asla zulmetmek istemez.”

Yani, Allah’ın elçilerini yalanlamak ve insanların özgürlüklerini ellerinden almak yoluyla zulmeden günahkârlara Allah’ın bu dünyada verdiği ceza, onların yaşadıklarının dünyadaki karşılığıdır. Allah’ın koyduğu yasalarda karşılıksız hiçbir şey yoktur. Her iyiliğin ve her kötülüğün mutlaka karşılığı vardır. Yapılan iyilik iyi olarak, kötülük de kötü olarak döner. Bu şekilde yapılanların karşılık bulmasıyla adaleti ilahi tecelli etmiş olur.

32-33. “Ve ey kavmim! Doğrusu ben sizin için o feryat (edeceğiniz) ve arkanıza dönüp kaçmaya çalışacağınız günden korkuyorum. (O gün) sizi, Allah’(ın azabın)dan kurtaracak kimse yoktur. Allah, kimi (yaptıkları yüzünden) sapıklıkta bırakırsa artık onu doğru yola iletecek de yoktur.”

34. Bundan önce size delillerle Yusuf gelmişti. O zaman da onun size getirdikleri hakkında şüphe edip durmuştunuz. Nihayet o ölünce de: “Bundan sonra Allah asla peygamber göndermez” demiştiniz. İşte Allah, aşırı giden şüpheci kimseleri (yaptıkları yüzünden) böyle sapıklıkta bırakır.

Hz. Yusuf, lakabı İsrail olan (A. İmran 3/93) Yakup Peygamberin on iki oğlunun sondan ikincisidir. En küçüğü olan Bünyamin’in ağabeyidir. İsrailoğullarını meydana getiren on iki boydan birinin başıdır. Kur’an’ın 111 ayetten oluşan 12. suresi, Hz. Yusuf’un hayatını anlatmaktadır. Kur’an, Yusuf 12/3’de Hz. Yusuf’un kıssasını ihtiva ettiği derinlik ve içerdiği mesajlar bakımından “kıssaların en güzeli” olarak vasıflandırmıştır.

35. Bunlar, Allah’ın ayetleri üzerinde kendilerine gelmiş bir delil bulunmadan tartışırlar. Onların bu hareketleri hem Allah indinde hem de iman edenler nazarında pek kötü, pek çirkin bir davranıştır. Allah büyüklük taslayan her zorbanın kalbini (yaptıkları yüzünden) işte böyle mühürler.

36-37. Firavun (alayla) dedi ki: “Ey Hâmân! Bana görkemli bir kule yap! Belki böylece (amacımı gerçekleştirecek) araçlara ulaşırım da Musa’nın ilahını görebilirim. Çünkü ben onun

(elçilik davasında) yalancı olduğunu düşünüyorum. İşte böyle, yaptığı kötülükler Firavun'a güzel göründü ve bu nedenle (doğru) yoldan alıkondu. Firavun'un tuzağı hüsrandan başka bir şeye yaramadı.

38. (Firavunun kavminden) İman etmiş olan (kimse) dedi ki: "Ey kavmim! Bana uyun ki, sizi doğru yola ileteyim!"

39. Ey kavmim! "Bu dünya hayatı gelip geçici bir eğlenceden başka bir şey değildir. Ahiret (hayatı) ise ebedî olarak kalınacak yerdir."

40. "Kim bir kötülük yaparsa, ancak onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim, mü'min olarak doğru ve yararlı iş yaparsa, işte onlar cennete girecek ve orada onlara hesapsız rızık verilecektir."

Allah'ın merhametini bundan daha güzel özetleyen ne olabilir? Kötülük yapan ancak yaptığı kötülüğün büyüklüğü kadar ceza görecek –ki bu da Kur'an'ın diğer birçok yerinde ifade edildiği gibi Allah'ın bağışlanma çağrısına maksatlı olarak icabet etmeyen, fırsat bulduğu halde kötülüklerini iyiliklerle örtmeyen, günâh işlemeyi ve zulmetmeyi kasıtlı olarak devam ettiren kimseler içindir- ama kim iman ettikten sonra faydalı iş yapar ve erdemli bir tavır sergilerse ona hesapsız rızık verilecektir. Buradaki "hesapsız rızık" söylemi; dünyevi hayallerin ötesinde, insan tasavvuruyla algılanamayan sınırsız güzellikler, zihni ve ruhi zenginlikler anlamındadır.

41. "Ey kavmim! Nedir bu başıma gelen? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, siz ise beni ateşe çağırıyorsunuz!"

42. "Siz beni Allah'ı inkâr etmeye ve hakkında hiçbir bilgim olmayan şeyleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz, ben ise sizi, O kudret sahibi ve çok bağışlayıcı olan (Allah'ı tanımay)a çağırıyorum!

43. "Sizin beni çağırdığınız şeyin ne dünyada ne de ahirette çağrılmaya değer hiçbir tarafı yoktur. Sonunda hepimizin varacağı yer hiç şüphesiz Allah'ın huzurudur. Ve yine hiç şüphesiz, haddi aşan ve Allah'ın kendilerine verdiği ömrü boşa harcayanlar, evet onlar ateş halkının ta kendileri olacaklardır."

44. "Benim size söylediklerimi yakında hatırlayacak (ve bana hak verecek)siniz. Ben ise (üzerime düşeni yaparak) işimi Allah'a bırakıyorum. Çünkü Allah kullarının yaptığı her şeyi görmektedir."

45. Neticede Allah, (iman etmiş olan) o kimseyi (Firavun oligarşisinin) kurduğu tuzakların şerrinden korudu; buna karşılık, Firavun oligarşisinin helaki ise azabın en kötüsüyle oldu.

46. O, (mahkûm oldukları azap) öyle bir ateştir ki; onlar sabah akşam onun karşısına getirilir ve ona maruz bırakılırlar. Kıyamet çattığı ve hesapların görüldüğü gün ise: "Firavun oligarşisini adamlarını azabın en şiddetlisine atın!" denir.

"Onlar sabah akşam ateşin karşısına getirilirler" ifadesi kıyametten önceki bir zamana işaret etmektedir. Çünkü ayetin devamında, kıyametten sonraki zamandan ayrıca bahsediliyor. Buradan da anlaşılıyor ki, ölen insanın ruhunun, bizim bilemediğimiz ama Allah'ın belirlediği bir âlemde yine O'nun takdir edeceği bir şekilde azap görmesi olacaktır. Bu cezanın mahiyeti, süresi ve yeri konusunda -rüyada olduğu gibi bir kâbus şeklinde mi yaşanacak yoksa ruha doğrudan yapılan bir eziyet mi olacak- kesin bir şey söylemek doğru olmaz. Ama Kur'an'ın genel anlam örgüsü içinde konuyu değerlendirdiğimiz zaman anlıyoruz ki; nihai azap, kıyametten sonra ahiret hayatı başladıktan ve insanın dünyada yaşadıkları ortaya konduktan sonra gerçekleşecektir.

47. (Onlar kıyametten sonra cehennem) ateşin içinde birbirleriyle tartışırlarken, zayıf olanlar, (körü körüne güçlülere tâbi olanlar), büyüklük ve hâkimiyet iddiasında bulunanlara: "(Dünyada iken) biz size uymuş kimselerdik. Şimdi şu ateşin bir kısmını üzerimizden kaldırabilir misiniz?" diye yalvaracaklar.

48. Büyüklük taslayanlar ise şöyle diyecekler: "Biz hepimiz ateşin içindeyiz (Biz kurtarabilsek zaten kendimizi kurtarırız). Şüphesiz Allah, kulları arasında böyle hüküm vermiştir (artık bizim de yapacak bir şeyimiz yoktur)."

49. Ateşin içinde bulunanlar, bu defa cehennemin vazifeli meleklerine: "Ne olur, Rabbinize yalvarın da azabımızı (hiç değilse) bir günlüğüne hafifletsin" diye yalvaracaklar.

Bu ayet, olabilecek olanları tasvir ederek insana sunuyor ki, ölüm gelmeden insan hazırlığını yapsın. Başına gelebilecekleri şimdiden düşünsün ve ona göre kendine çeki düzen versin, kendine bir yol çizsin. İnsan için en zor şey bu azabı hak edecek bir hayat ortaya koymaktır. Allah'a karşı çıkmak, zulmetmek, çalmak, haksızlık yapmak, özgürlüğü kısıtlamak, hak yemek, insanları aldatmak, doğayı tahrip etmek, kötülük üretmek, başkalarının namusuna zarar vermek zor şeylerdir. Doğru olmak, sevmek, saygı duymak, doğru konuşmak, yardımlaşmak, çalışmak, iyilik yapmak, iyi düşünmek, erdemli olmak kolay şeylerdir. İnsan kolay olanı başaraıp cennete gitmek yerine zoru yapıp cehennemi tercih ediyorsa yapacak bir şey yok. Allah da kulunun tercihini kendi niyeti, samimiyeti ve eylemlerinin sonucuna göre belirleyecektir.

50. (Cehennem bekçileri) derler ki: "Size resulleriniz (hakikati ortaya koyan) apaçık belgeler/kanıtlar getirmemiş miydi?" Onlar, "Evet, getirmişti" derler. (Bekçiler:) "Öyleyse kendi kendinize yalvarmaya devam edin" derler. Şüphesiz inkârcıların yalvarışı boşunadır.

Bkz. 67/8-9

51. Biz resullerimize ve inananlara hem dünya hayatında hem de şahitlerin dinleneceği (ahiret) gününde (düşmanlarına karşı) elbette yardım edeceğiz.

"Şahitlerin dinleneceği" ifadesindeki şahitler, melekler olduğu gibi nebilerin tebliğine şahit olan mü'minler ve mü'minlerin mücadelesine tanık olan nebilerdir.

52. O gün zalimlere mazeretlerinin hiçbir faydası olmayacak. Onların payına her türlü iyilikten yoksun bırakılma ve korkunç bir yerleşim yeri (olan cehennem) düşecektir.

53-54. (Diğer taraftan) Biz, Musa'ya doğru yolu gösterdik ve İsrailoğullarına da aklını işletenler için bir hidayet ve bir nasihat olmak üzere Kitab'ı (Tevrat'ı) miras bıraktık.

55. (O halde Ey Muhammed!) Sen sıkıntılara karşı sabırlı ol! Zira Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşecektir. Günahların için bağışlanma dile! Rabbinin şanını sabah akşam yücelt.

Bu pasajın ilk muhatabı doğrudan Hz. Peygamber olsa da aslında bu onun aracılığıyla bütün mü'minleri kapsamaktadır. Kur'an'daki Hz. Peygambere yapılan hitapların çoğunda görülen emirler, yasaklar, örnekler genel bir muhteva taşımaktadır ve bütün insanlar için geçerlidir. "Günahların için bağışlanma dile!" emri; peygamber de olsa hiç kimsenin günahsız ve masum olamayacağı anlamına gelmektedir. Nitekim Hz. Âdem ile Havva'nın yasak olan meyveden yemeleri ve ceza olarak cennetten çıkarılmaları (Taha, 20/115), "… Böylece Âdem, Rabbinin emrine karşı gelerek günah işlemiş oldu." (Hud 20/121) Hz. Yunus'un Allah'tan izinsiz tebliğ bölgesini terk etmesi ve ceza olarak balık tarafından yutulması (Saffat, 37/139-145), Hz. Eyyub'un, gittiği yerden geç dönen karısına yüz sopa vuracağına dair yemin etmesi ve bunun

yanlış olduğunun Allah tarafından kendisine bildirilmesi (Sâd, 38/44) de bu gerçeği doğrulayan Kur'an örneklerindendir.

56. Kendilerine ulaşmış hiçbir belge ve yetki olmaksızın Allah'ın ayetleri hakkında ileri geri tartışanlar, içlerinde taşıdıkları ama hiçbir zaman ulaşamayacakları büyüklük ve üstünlük özentisi sebebiyle böyle yapmaktadırlar. Sen (onların şerrinden) Allah'a sığın. Şüphesiz O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla görendir.

57. (İnsanın yeniden yaratılacağına karşı çıkanlar bilmelidirler ki;) Göklerin ve yerin yaratılması, elbette insanların (yeniden) yaratılmasından daha büyüktür. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler.

Bkz. 17/99, 36/81, 46/33

58. Kör ile gören bir olmaz. İman edip doğru ve yararlı işler yapanlarla kötülük üretenler de bir değildir. (Çok düşünmeniz gerekirken) ne kadar da az düşünüyorsunuz!

59. Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

60. Rabbiniz şöyle dedi: "Bana dua edin, duanıza cevap vereyim! Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir."

Bkz. 2/153

"Bana dua edin, duanıza cevap vereyim" ifadesi, "yapmanız gerekeni yaptıktan sonra istediklerinizin mantîkî ve ilahi emirlere paralel bir temeli varsa duanızı kabul edeyim" demektir. Dua, insanın yaratıcısına karşı iman, güven ve tevhit telakkisinin bir gereğidir. Bir pazarlık ya da işi tamamen Allah'a havale etmek değildir. Çalışmadan, çabalamadan, gerekli önlemi almadan, elinden gelen tüm gayreti göstermeden Allah'a dua etmek saygısızlık olur. Bu arada ifade etmek gerekir ki; Allah'a inanmak ve Ona dua etmek kulluk için yetmez. Sınırlı ve aciz olarak yaratılan insan, sınırsız ve sonsuz kudret sahibi olan Allah'la birlikteliği hayatın gerçeği haline getirmeli. "Nerede olursam olayım O benimle beraberdir" bilinciyle davranışlarında ölçülü olmalı. Fıtratına üflenen ruhla, yaratılışta kendine lütfedilen hasletlerle yaşarken Kur'an'ın desteğini de alarak cennetin varisi olma yolunda gayret göstermelidir.

61. Dinlenesiniz diye geceyi, (işlerinizi) göresiniz diye de gündüzü sizin için yaratan Allah'tır. Gerçekten Allah insanlara karşı lütuf sahibidir. Buna rağmen insanların çoğu nankörlük ederler/şükretmezler.

62. İşte sizin Rabbiniz, her şeyi yaratan Allah'tır. O'ndan başka ilah yoktur. Öyle ise nasıl oluyor da böylesine aldanıyorsunuz/savruluyorsunuz?

63. İşte, (geçmişte) Allah'ın ayetlerini inkâr edenler de tıpkı böyle aldanmıştılar/savrulmuştular.

64. Allah, O'dur ki yeryüzünü sizin için bir yerleşme yeri, göğü de (onun üzerinde) bir kubbe yapmıştır. Ayrıca, sizi şekillendirmiş, hem de size en güzel, en uygun şekli vermiştir. Dahası sizi helâl, temiz ve sağlıklı nimetlerle rızıklandırmıştır. Bütün bunları yapan Rabbiniz olan Allah'tır. Âlemlerin Rabbi olan Allah, gerçekten ne yüce bir bereket kaynağıdır!

Bkz. 64/3, 82/7-8

65. O, daima diridir. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse, dini bütün yanlarıyla kabul ederek ve yalnızca O'nun rızasını gözeterek, samimi ve saf bir inançla sadece O'na dua edin (dualarınızda başkalarını araya sokmayın). Her türlü övgü âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur!

66. De ki: "Allah'tan başka dua edip yalvardığınız her ne varsa, ben onlara ibadet etmekten men olundum. Zira bana Rabbimden hakikatin apaçık delilleri gelmiş bulunuyor. Ve ben âlemlerin, Rabbine bütün varlığımla teslim olmakla emrolundum."

67. Sizi (ilk insanı) topraktan, sonra (her birinizi) sperm damlasından, sonra kan pıhtısından (embriyodan) yaratan, sonra bir bebek olarak (dünyaya çıkaran), sonra erginlik çağına ulaşmanız, sonra da yaşlanmanız için size belli bir ömür veren O'dur. Sizden kiminizin daha önceden hayatına son verilir, kiminizin ömrü belli bir vadeye kadar uzatılır. Olur ki (bütün bunlardan), düşünüp (öğüt alır ve) aklınızı işleterek ders çıkarırsınız.

68. O, yaşatandır ve öldürendir. Bir şeye karar verdiğinde, ona sadece "Ol" der (olmasını diler), o da hemen oluş sürecine girer.

Bkz. 3/47, 59, 6/73, 16/40, 19/35, 36/82

69. Allah'ın ayetleri hakkında mücadele edenleri görmüyor musun? Nasıl oluyor da Haktan uzaklaştırılıyorlar?

70. Bu ilahi kelamı ve elçilerimize daha önce gönderdiğimiz mesajları yalanlayanlar, (yaptıklarının yanlış olduğunu) yakında bilecekler!

Bütün ilahî kitaplarda ortaya konulan temel hakikatler, prensipler, direktifler, uyarılar, ahlaki değerler, hidayet içerikli öğretiler aynı muhtevaya sahip olduğundan; onların en sonuncusunun inkârı, daha öncekilerin tümünün de inkârı anlamına geleceği için böyle bir uyarıda bulunuluyor.

71-72. Boyunlarında demir halkalar ve (ayaklarında) zincirler olduğu hâlde kaynar suda sürüklenecekler, sonra da ateşte yakılacaklardır.

Burada da ahiret ahvalini tasvir eden temsilî mahiyette inkârcıların anlayabileceği dilden ince bir Kur'anî tasvir söz konusudur.

73-74. Sonra onlara: "Sizin şirk koştuklarınız nerede?" denilecek. Onlar da: "Bizden uzaklaştılar. Gerçekte biz, bundan önce (dünyada iken) birer hiç olan şeylere tapmış ve yalvarmışız!" diyecekler. (Ve onlara:) "İşte Allah, apaçık hakikati (bile bile) inkâr eden (sizin gibi zalim)leri böyle şaşırtır!" (denilecek).

Ayetteki sorulu cevaplı konuşmalardan, insanların dünyada, ilahlaştırdıkları varlıkların insan olduğu anlaşılmaktadır. Bir insana tapmak için illa da onu bir ilah, bir Tanrı olarak görmek gerekmiyor. Eğer insan, kendisi gibi aciz bir varlığı soyut olarak kendisine çok yakın hissediyorsa, onu kutsayarak kendi dünyasında müstesna bir yere koyuyorsa, ona yüklediği yüce vasıflarla onu insanüstü bir varlık olarak görüyorsa, namazların secdelerinde bile Allah'ı düşünemezken, hayalindeki bu kişinin önünde onlarca kez saygı ile eğiliyorsa o kişiye tapıyor demektir.

75. "(Allah'ın sizi saptırması ve azaba mahkûm etmesi) sizin, yeryüzünde hak etmediğiniz halde azıp şımarmanızdan, küstahça böbürlenmenizden, kendinizi beğenmenizden kaynaklanmaktadır."

Demek ki bu ayetle beraber Müminun 23/115; "Sizi boşuna yarattığımızı mı sanıyorsunuz?" ayeti bir uyarı olarak alınmalı; insan mal-mülk edinmek, hükmetmek, tüketmek, lüks yaşamak,

kariyer yapmak, makam kapmak, gündemde kalmak, prestij kazanmak, reklam olmak, övülmek, parmakla gösterilmek, pohpohlanmak için yaşamamalı. Onun yüksek idealleri, faziletli hedefleri erdemli çalışmaları ve diğer canlılardan onu ayıracak farklı bir hayat tarzı olmalı.

76. Onlara: "Ebedî kalmak üzere cehennem kapılarından girin. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür" (denilecek).

77. O halde (Ey Resul! İnkârcıların eziyetlerine ve Hakka karşı direnmelerine) sabret. Elbette Allah'ın verdiği (azap) sözü gerçekleşecektir. Artık onlara vaad ettiğimiz azabın bir kısmını sana göstersek de yahut seni (vefat ettirerek) kendimize alsak da sonunda onlar huzurumuza getirilecek (ve vaad ettiğimiz acı netice ile karşılaşacak)lardır.

78. Andolsun, senden önce de resuller gönderdik. Onlardan sana anlattıklarımız da var, anlatmadıklarımız da. Hiçbir resul, Allah'ın izni olmadan bir mucize gösteremez. Allah'ın emri gelince de hak yerine getirilir. İşte o zaman Allah'ın ayetlerini boşa çıkarmaya çalışanlar, hüsrana uğrarlar.

Bkz. 4/164

Kur'an'dan anladığımıza göre, her millete ya da kabileye, o toplumun durumuna göre peygamber gönderilmiştir. Fakat Kur'an, hikmetine binaen daha çok Arabistan Yarımadasıyla Mezopotamya (Dicle ve Fırat Nehirleri arasında kalan bölge)'da gönderilen peygamberlerin hayatlarına yer vermiştir. İbrahim 14/11 ve Ra'd 13/38'de olduğu gibi bu ayette de "Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamberin mucize gösteremeyeceği" ifade edilmektedir. Bundan da anlıyoruz ki; mucizeler tamamen Allah'ın takdirindedir ve O'nun fiilidir. O halde mucizeye göre elçilere büyüklük atfetmek ve mucizelerin farklılığından dolayı peygamberler arasında üstünlük kurmak ve ayırım yapmak doğru değildir.

Maalesef günümüz Müslümanları Hz. Peygamberi mucizeler ihdas ederek diğer peygamberlerin üstüne çıkarmaya çalışıyor. Üstelik uydurdukları mucizeleri kabul etmeyenleri kâfir ve peygamber düşmanı ilan ediyor. Oysa Hz. Peygambere verilen mucize ile ilgili olarak Ankebût 29/51'de "Kendilerine okunan (bu) Kitab'ı sana indirmiş olmamız onlara (mucize olarak) yetmez mi?.." buyrulmaktadır. Üstün olmak, takdir edilmek, yüksek bir makama ulaşmak, Allah'ın rızasını kazanmak tamamen imanla ve amelle alakalıdır. Kişi ister peygamber olsun isterse bir peygamberin ümmeti, onun Allah katındaki makamı ortaya koyduğu mücadele ile, üstlendiği vazifenin hakkını vermekle, aldığı misyonu icra etmekle, gösterdiği performansla ilgilidir. Durup dururken Allah kimseye özel bir makam tahsis etmez. Hele kendi fiili olan mucizelerle kimseyi kimseden ayırt etmez. Bu bakımdan Hz. Peygambere mucize isnat edenler boşuna yorulmaktadır. Oysa Hz. Muhammed, katıksız imanıyla, insani normları aşan mücadelesiyle, düşmanlara karşı tavizsiz duruşuyla, azimli ve erdemli çalışmasıyla, ahlakıyla, saygısıyla, sevgisiyle, merhametiyle, adaletiyle, tevazuuyla, hoşgörüsüyle ve daha pek çok örnek vasıflarıyla model bir insan ve örnek bir peygamberdir. Onun, insanların üreteceği mucizelere ihtiyacı yoktur. Ona inananların yapması gereken tek şey Hz. Muhammed'in mucizesi olan Kur'an'a sahip çıkmak, onu anlamak ve ona göre yaşamaktır.

79. Allah O'dur ki, bir kısmına binesiniz, bir kısmından da yiyesiniz diye sizin için hayvanları yarattı.

80. Onlarda sizin için daha birçok faydalar da vardır. Ayrıca (onlardan birçok) önemli ihtiyacınızı karşılarsınız. Onlarla (karada) ve gemilerle (denizde) seyahat eder, yüklerinizi taşırsınız.

Bkz. 16/7, 23/21-22, 43/12-14

81. Allah böylece size kudretinin delillerini gösteriyor. (Söyleyin bakalım,) Allah'ın bu muhteşem âyetlerinden/nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz?

82. Onlar hiç yeryüzünde dolaşıp kendilerinden önce yaşamış olanların sonunun ne olduğuna bakmazlar mı? Onlar kendilerinden daha kalabalık ve daha güçlüydüler ve yeryüzünde daha derin izler bırakmışlardı fakat başarılarının kendilerine hiçbir faydası olmadı.

Bkz. 28/78, 30/9, 40/21

Tarihten ders alarak karşılaştırmalar yapmak, insanın öğrenme sürecinin en önemli unsurlarındandır. Bir toplumun geleceğinin şekillenmesi, o toplumdaki bireylerin kendi geçmişlerinden doğru ve faydalı dersler çıkarmalarına bağlıdır. Onun için Kur'an çoğu zaman tarihten örnekler vererek kalpleri onlara doğru çevirir ve insanların geçmişten ders almalarına yardımcı olur.

83. Peygamberleri onlara apaçık deliller getirince, sahip oldukları bilgi ile şımardılar (ve onları alaya aldılar). Fakat sonunda alay konusu yaptıkları (ceza), onları çepeçevre kuşatıverdi.

84. Ve kahredici cezamızı (apaçık) gördükleri zaman "Tek olan Allah'a iman ettik ve O'na ortak koştuğumuz şeylere olan inancımızı reddettik!" dediler.

85. Fakat azabımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine bir fayda sağlamadı. Kulları hakkında geçmişten bugüne Allah'ın uygulaması budur. Nitekim hakikati inkârı tabiat haline getirenler, orada ve o anda hüsrana uğramışlardır.

Bkz. 2/50, 20/78, 43/55-56

41- **FUSSILET SÛRESİ**

Fussılet suresi, Mekke döneminde inmiş olup 54 ayettir. Sure adını üçüncü ayette geçen ve Kur'an ayetlerini niteleyen "Genişçe açıklandı" anlamındaki "Fussılet" kelimesinden almıştır. Sûrede müjdeleyici ve uyarıcı olan Kur'an'ın uydurulmuş bir kitap olmadığı Rahman ve Rahim olan Allah tarafından indirildiği belirtiliyor. İnat ve kibirleri yüzünden Allah'a şirk koşanların zekât vermeyen, infak etmeyen ve âhirete de inanmayan kimseler olduğu, ama inanan ve sâlih amel işleyenler için tükenmeyen bir mükâfatın hazırlandığı bildiriliyor. Allah'ın kudret ve azametinin delilleri gösterilerek O'na ortak koşmanın anlamsızlığı dile getiriliyor. Allah'ın bereket ve rızıkla dolu olan yeryüzüyle sırlarla dolu olan yedi kat gökyüzünü çeşitli aşamalardan geçirerek yarattığı ve her birine bir düzen ve işleyiş takdir ettiği anlatılan sûrede Allah'tan gelen âyetleri inkâr etmenin, O'nun öğretilerinden yüz çevirmenin Âd ve Semûd kavimlerinin başlarına gelen felâket gibi bir felâketi getirebileceğine vurgu yapılıyor. Allah'ın düşmanlarının uyarıldıkları halde gerçekleri kabule yanaşmadıkları ve zalimliklerine devam ettikleri için hem dünyada hem de âhirette hesaba çekilecekleri fakat âhiretteki hesaplarının dünyaya nispetle daha ağır olacağı, bu konuda kulaklarının, gözlerinin ve derilerinin kendi aleyhlerine şahitlik edeceği vurgulanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Hâ Mîm. Bu harflerle ilgili 2/1 ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2. (Bu vahyin) indirilişi Rahman ve Rahim (olan Allah')tandır.

3. (Bu öyle bir) Kitaptır ki, (taşıdığı) mesajlar, (aklını işleterek) anlama ve kavrama yeteneğini kullanan (her) bir topluluk için ayetleri belli bir sistem dahilinde dizilmiş Arapça bir kitap olarak apaçık beyan edilmiştir.

4. (İman eden ve sâlih amel işleyenler için) Müjdeleyici ve (inkâra ve inkârın sürükleyeceği azaba karşı) uyarıcı olarak (inmiş olmasına rağmen) onların çoğu (inkârdan yana olup Kur'an'dan) yüz çevirmiştir. Artık onlar (gerçeklere) kulak vermezler.

5. Dediler ki: "(Ey Muhammed!) Bizi çağırdığın şeye karşı kalbimizde (kavramamızı engelleyen) bir perde, kulaklarımızda (işitmemize mâni) bir ağırlık ve seninle bizim aramızda bir engel vardır. Şu hâlde sen (elinden geleni) yap, unutma ki biz de (elimizden ne geliyorsa onu) yapacağız!"

6. (Ey Resul!) De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyediliyor. O'na yönelerek kendinizi düzeltin! O'ndan af dileyin! (Hakikat ortada apaçık dururken) O'na ortak koşanların vay haline!"

7. Onlar zekâtı vermezler (karşılıksız infakta bulunmazlar). Onlar ahireti de inkâr ederler.

8. (Ama) inandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanlar için ise kesintisiz bir mükâfat vardır.

9. De ki: "Gerçekten siz, yeri iki evrede yaratanı inkâr ediyor ve O'na birtakım eşler mi koşuyorsunuz? Hâlbuki O, (tek başına bütün) âlemlerin Rabbidir."

10. O, (arzı yarattıktan sonra,) üzerine sarsılmaz dağlar yerleştirdi, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak (her mevsime ve bölgeye göre çeşit çeşit yetişen) rızıklar takdir etti. Bunların hepsi tam dört evrededir.

"Dört evre" ile beraber önceki ayette zikredilen "iki evre" yi de toplarsak, yerlerin ve göklerin yaratıldığı "altı evre" ortaya çıkmış olur (7/54, 10/3, 11/7, 25/59, 32/4, 50/38, 57/4). Sadece yeryüzünün iki evrede yaratıldığı ve sonra da birkaç evre geçirerek bugünkü duruma geldiği bilinmektedir. Bu iki evre, gaz halindeki kâinatın yoğunlaşarak bir araya gelmesi, sonra da parçalanarak göklerin ve yerin oluşmasıdır.

11. Sonra, (sadece) gaz/duman halinde olan göklere şekil verdi; ona ve yeryüzüne: "İkinizde İsteyerek veya istemeyerek (varlık alanına) gelin" buyurdu. O ikisi de "İsteyerek geldik/uyum sağladık" dediler. Bkz. 16/15, 21/30, 79/32

"Gaz hali" nden kasıt; evrenin bütün maddî unsurlarının kaynağını teşkil eden asal bir element olan hidrojen gazıdır.

"Allah'ın emrine göklerin ve yerin boyun eğmesi"; Allah'ın, varlık âlemindeki bütün yaratılmışlar üzerindeki sonsuz kudretinin sonuçlarını tasvir etmekten ibarettir. "İsteyerek veya istemeyerek" ifadesi ise, Allah'ın iradesinin mutlak bir şekilde tecelli edeceğini gösteren mecâzi bir anlatımdır.

12. Böylece onları iki evrede yedi gök (çok sayıda kozmik sistem) olarak yarattı, her göğe kendi işlevini yükledi. Biz, yere en yakın olan gökyüzünü kandillerle süsledik ve onları (çökmeye/düşmeye karşı) yıkılmaktan, (sesleri ve görüntüleri birbirine karışmaktan) koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve (her şeyi) hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir.

Bkz. 2/29, 17/44, 23/17, 65/12, 71/15-16

13. Eğer yüz çevirirlerse, onlara de ki: "Ben sizi Âd ve Semûd kavimlerini çarpan yıldırım gibi bir yıldırıma karşı uyarıyorum!"

İnkârcılara yapılan bu uyarılar bugünün insanı için ne ifade ediyor, buna da bakmak lazım. Ayetteki "yüz çevirme" söylemi, Müslüman kimliğiyle yaşayıp da Kur'an'dan yüz çeviren ve Kur'an yerine rivayetlere ve hurafelere itibar eden, akli değil nakli ve taklidi esas alan, bilimi değil yobazlığı ve bağnazlığı tercih eden, rızayı değil riyayı ve çıkarı düşünen kültürel şartlanmışlıkları ve algılarıyla hareket eden kişiler için bir anlam taşımıyor mu? Bu uyarılara muhatap olmak için illa da inkârcıların safında yer almak gerekmez herhalde.

14. Hani onlara, kendilerinden önce de kendilerinden sonra da resuller gelmişti de Allah'tan başkasına kulluk etmeyin demişlerdi. (Onlar da:) "Rabbimiz dileseydi (bize elçi olarak) melekler indirirdi. Onun için biz sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" demişlerdi.

15. (Sonra) Âd kavmi, yeryüzünde haksız olarak büyüklük tasladılar ve: "Bizden daha kuvvetli kim var?" dediler. Onlar kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha kuvvetli olduğunu (varlık âlemindeki eşyaya bakarak) görmediler mi? Onlar bizim ayetlerimizi kasten inkâr ediyorlardı.

16. Biz de onlara dünya hayatında zillet azabını tattırmak için o uğursuz günlerde üzerlerine soğuk bir rüzgâr gönderdik. Ahiret azabı elbette daha rezil edicidir. Onlara (orada) yardım da edilmeyecektir.

17. Semûd kavmine gelince, biz onlara doğru yolu gösterdik. Ama onlar doğru yolda gitmektense körlüğü (ve dolayısıyla sapkınlığı) tercih ettiler. Neticede, (işledikleri kötülükler ve kazandıkları günahlar yüzünden) üzerlerine yıldırım gibi inen alçaltıcı bir azap kendilerini kıskıvrak yakalayıverdi.

18. İnananları ve Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanları ise kurtardık.

19. Allah düşmanlarının (mahşerde) ateşe sevk olunmak üzere toplanacakları gün, işte onların hepsi, ateşe bölükler halinde sürülecekler.

20. Nihayet oraya vardıkları zaman, kulakları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları işler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik edecek.

Bkz. 24/24, 36/65 ve dipnotu

21. Derilerine: "Aleyhimize niçin şahitlik ettiniz?" diyecekler. Derileri: "Her şeyi konuşturan Allah bizi de konuşturdu. Sizi ilk defa O yarattığı gibi şimdi de O'nun huzuruna dönüp gelmişsiniz" diyecekler.

Bkz. 28/78, 30/9, 40/82

22. "Siz (günahları işlerken) kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin, aleyhinize şahitlik etmesinden sakınmıyordunuz. Yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz."

Bkz. 24/24, 36/65 ve dipnotu

23. "İşte Rabbiniz hakkında taşıdığınız bu düşünce sizi helak etti. Böylece kendinizi hüsrana uğrayanlar arasında buldunuz!"

24. İster sabretsinler ister etmesinler, (yaptıkları yüzünden) onların durağı ateş olacaktır. (Ahirette) kendilerini düzeltmelerine izin verilmesi için (Allah'tan özür dileyip) yalvarsalar da buna izin verilmeyecektir (çünkü geri dönüşü olmayan bir yola girmişlerdir).

25. Ve (inkâra ve isyana devam ettiklerinden dolayı) onlara (şeytanî dürtülerini) öteki kişilikleri (olarak) musallat ettik ve bunlar, onlara hem önlerindeki (dünya zevklerini) ve hem de arkalarındaki (ahiretin inkârı)nı süslü gösterdiler. Bu yüzden kendilerinden önce gelip geçmiş olan görünen ve görünmeyen tüm iradeli topluluklar hakkındaki azap sözü onlar için de kaçınılmaz oldu. Böylece onların hepsi de ziyana uğrayanlardan oldu.

26. İnkârcılar dediler ki: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin. Baskın çıkmak için o okunurken yaygara koparın!"

Bkz. 17/47, 21/3

Her vahiy geldikçe, insanlardan birileri Müslüman oluyor ve böylece her gün inananların sayısı çığ gibi büyüyordu. Bu durumdan rahatsızlık duyan Mekkeli müşrikler, gelen İlahi mesajları insanlara duyurmamak için hem şamata yapıyor hem de bugün olduğu gibi farklı söylemlerle gündem oluşturuyorlardı. Ama bütün bu engellemelere rağmen başta Allah'ın Resulü Hz.

Muhammed olmak üzere onun dava arkadaşları ve gönül dostları iyiliği yaşamaktan ve yaymaktan, kötülüğü engellemekten ve sakındırmaktan geri kalmıyordu.

27. İşte (buna karşılık biz de) o inkârcılara şiddetli bir azap tattıracağız ve onları, yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız.

İnkârcıların "Yaptıklarının en kötüsüyle cezalandırılması", işledikleri eylemin büyüklüğüyle ve etkisiyle alakalıdır. Onlar sadece inkâr etmiyordu, aynı zamanda Müslümanları inandıklarından vazgeçirmek ve Allah'ın mesajının insanlara ulaşmasını engellemek için ellerinden geleni yapıyordu. İnkârı düşmanlığa dönüştürerek dünyayı yaşanmaz hale getiriyordu. Fesat çıkarmaktan keyif alıyor, temel hak ve özgürlükleri çiğnemekten mutlu oluyordu. İnsan fıtratıyla örtüşmeyen ne varsa onu hayata geçirmekten zevk alıyor, hayvanları dahi utandıracak ve hayrete düşürecek bir yaşam ortaya koyuyordu. Allah'ın varlığını, varlıklar üzerindeki otoritesini, verdiği nimetleri hiç düşünmüyor, toplumu inançsızlığa sürüklemek için var güçleriyle çalışıyordu. Bu kötü davranışların da cezası elbette ki büyük olacaktır.

28. İşte Allah'ın düşmanlarının cezası ateştir. Ayetlerimizi bile bile inkâr etmelerinin cezası olarak, onlar için orada ebedî kalacakları cehennem yurdu vardır.

29. İnkârcılar cehennemde: "Ey Rabbimiz! Görünen ve görünmeyen varlıklardan bizi saptıranları bize göster de onları ayaklarımızın altına alalım ki en aşağılıklardan olsunlar" diyecekler.

30. Şüphesiz "Rabbimiz Allah'tır" deyip de sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler inecek ve onlara şöyle diyecekler: "Korkmayın, üzülmeyin, size vaad edilmiş olan cennetle sevinin!"

31. "Biz dünya hayatında (olduğu gibi), ahirette de sizin dostlarınızız. Cennette sizin için canınızın çektiği ve istediğiniz her şey vardır."

32. "(Bütün bunlar) çok bağışlayan, çok merhamet eden Allah'tan bir ağırlanma olarak (size lütfedilmiştir)."

33. (İnsanları kulluk için) Allah'a çağıran, doğru ve adil olanı yapan ve "Muhakkak ki, ben Allah'a teslim olanlardanım!" diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?

34. İyilikle kötülük bir olmaz. Sen kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir.

Düşmanın şerrinden emin olmanın bir yolu da ona iyilik etmektir. "İnsan iyiliğin kölesidir" diye veciz bir söz vardır. İnsan, fıtratı gereği yapılan iyiliğe karşı mutlaka pozitif anlamda karşılık verir. Böylece gönül kendine iyilik edene yumuşar, kin ve nefret ortadan kalkar, düşmanlıklar son bulur. Hz. Peygamberin ve sahabenin hayatında bu ayetin bereketini sık sık görmek mümkündür. Ayrıca tarihin hiçbir döneminde kötülükle çözülmüş bir soruna rastlamak mümkün değildir. Bütün savaşlar kötülükle, öfke ile başlamış, kinle inatla devam etmiş ama son bulması masa başında güzellikle uzlaşarak olmuştur. Bu da gösteriyor ki; kötülükle, kavga ile hayırlı netice beklemek beyhudedir.

35. Bu (kötülüğe iyilikle karşılık verme) davranışına ancak sabredenler kavuşturulur. Ayrıca buna ancak (hayırdan ve faziletten) büyük payı olanlar kavuşturulur.

Bkz. 23/96

36. Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni (anlamsız ve sebepsiz bir öfkeye) sürükleyecek olursa, hemen Allah'a sığın. Çünkü O, (her şeyi) hakkıyla işitendir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

Bkz. 7/200, 23/97-98

Bu konuda Allah'a sığınmak için sadece Arapça bir metin olarak "Eûzu billahi mineşşeytanirracîm" demek yetmez. İnsan, iradesini ortaya koyarak bütün içtenliğiyle Allah'a teslim olmalı, O'na güvenmeli, O'nunla birlikteliği içselleştirmeli, O'nun emirlerini hayata geçirmeye ve O'nun gölgesinde olmaya azmetmeli; şeytana ve şeytanın isteklerine karşı dik durmalı, ondan gelecek olan bütün dürtülere kapalı olduğunu göstermeli, şeytânî davranışlardan uzak durmaya çalışmalı ve ondan sonra Allah'a sığınmalı. Arı kovanına çomak sokan kişinin medet diye feryat etmesi gibi, şeytanla saf tutarak, onun adımlarını takip ederek ve isteklerini yerine getirerek onun şerrinden Allah'a sığınmak doğru olmaz. Olsa da bir şey ifade etmez. Hastalıkları yenmek için bile inanmak ve kararlı olmak gerekiyor. Bu konuda da kararlılığımızı Allah'a göstermeliyiz.

37. Gece, gündüz, Güneş ve Ay hep O'nun (kudret ve azametine delâlet eden) alâmetlerindendir. Siz eğer Allah'a kulluk etmek istiyorsanız, Güneş'e ve Ay'a secde etmeyin, onları yaratan Allah'a secde edin!

38. Eğer onlar, (Allah'a secde ve kulluk konusunda) büyüklük taslarlarsa, bilsinler ki Rabbinin huzurunda bulunan (melek)ler gece gündüz hiç bıkmadan, usanmadan aralıksız olarak O'nun sınırsız şanını yüceltiyorlar.

39. O'nun kudretine delalet eden âyet-lerinden biri de senin gerçekten yeryüzünü huşu içinde (solmuş, boynu bükülmüş ve kupkuru) görmendir. Ama biz onun üzerine suyu indirdiğimiz zaman o hemen harekete geçer ve kabarır. Şüphesiz onu dirilten, ölüleri de elbette diriltecektir. Çünkü O, her şeye gücü yetendir.

40. Ayetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli kalmazlar. O halde ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü tam bir güven içinde (korku ve endişe duymayacak) olan mı? (Bütün bu uyarılara rağmen yolunuza devam edecekseniz) istediğinizi yapın (ama ne yaparsanız ona göre muamele göreceksiniz, bunu bilin). Şüphesiz O, yaptıklarınızı görmekte (ve kaydetmekte)dir.

41. Kur'an kendilerine geldiğinde onlar, onu inkâr ettiler. Oysa o, şerefli ve gözardı edilemez bir kitaptır.

42. (Kur'an, öylesine şerefli ve öylesine sağlam bir kitaptır ki;) Bâtıl, ne (günlük itirazlarla) onun önünden giderek ve ne de (cahiliye âdetleriyle) ardından gelerek onu etkisi altına alamaz. Çünkü o, her yaptığını bir hikmete göre yapan ve övülmeye layık olan (Allah) katından indirilmiştir.

"Ne önünden" ifadesi, beşerî felsefelere dayalı olarak ileri sürülecek itirazlar ve günlük saldırılarla Kur'an'ın asla zarara uğratılamayacağı; "ne de ardından" söylemi ise, onun gerek vahye dayalı ama tahrif edilmiş eski kitaplardan gerekse hurafelerden ve rivayetlerden oluşmuş gelenekçi anlayıştan etkilenerek hiçbir şekilde değiştirilemeyeceği, bozulamayacağı müjdesini vermektedir. Yani hangi zaman ve şartlarda olursa olsun Kur'an ne ekleme veya çıkarmalar yoluyla ne de bilerek yapılan yanıltıcı yorumlarla kesinlikle tahrifata uğratılamayacaktır. Uğratılmaya çalışılsa da Allah Onu her zaman inananlar eliyle koruyacaktır (Hicr, 15/9).

43. Senin için söylenenler, mutlaka senden önceki resuller için de söylenmiştir. Elbette ki Rabbin, hem bağışlayandır hem de en şiddetli şekilde cezalandırmaya gücü yetendir.

44. Eğer biz Kur'an'ı (onların konuştuğu Arapça dışında) başka bir dille indirseydik, onlar bu sefer de: "Onun ayetlerinin (Arapça olarak) genişçe açıklanması gerekmez miydi? Başka dilde bir kitap, Arap bir peygamber ve muhatapları. (Bu nasıl iş?)" diyeceklerdi. De ki: "Bu (ilahi kelâm), iman edenler için bir rehber ve (mesajları gönüllere) bir şifa kaynağıdır." Ona inanmayanlara gelince; onların kulaklarında bir ağırlık vardır. Onun için Kur'an onlara kapalı ve anlaşılmaz gelir. (Sanki) onlara (duyamayacakları kadar) uzak bir yerden sesleniliyor (da anlamıyorlar)." Bkz. 9/125, 17/82

Arapçanın ve Arap harflerinin kutsal olduğunu söyleyenlere en güzel cevabı bu ayet vermektedir. Kur'an'ın muhatap olduğu ilk toplum ve peygamberleri Arapça konuştuğu için Kur'an Arapça gelmiştir. Allah'ın dili olmaz. Bütün dilleri yaratan Allah'tır. "… Dillerinizin ve renklerinizin farklılığı da O'nun (kudretinin) delillerindendir…" (Rum 30/22) Dil de harfler de sadece bir araçtır. Kur'an'ın ayet metinlerinin yazıldığı harflerle şirk ve küfür içerikli metinler de yazılmaktadır. Arap harflerinden başka Latin ve benzeri harflerle Kur'an metnini sağlıklı yazmak mümkün değildir diye Arapçayı kutsal görmek Arap milliyetçiliğinin bir ürünüdür. Zira diğer dilleri Arapça yazmak da çok sağlıklı değildir. "Biz, her peygamberi kendi milletinin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın buyruklarını) iyice anlatsın." (İbrahim 14/4) Arapça kutsal dil olsaydı diğer vahiyler de Arapça gelirdi. Ama onlar da Kur'an gibi geldikleri toplumun diliyle inmiştir. Nasıl ki bir ırkın başka bir ırka üstünlüğü kabul edilemezse bir dilin başka bir dile üstünlüğü de öylece kabul edilemez. Bazı Müslümanların Arapçaya kutsiyet atfetmesi, Kur'an'ın başka dillere çevirisini gölgelemektedir ki bu Kur'an mesajının anlaşılmasının önünde en büyük engeldir.

45. Andolsun ki, biz, Musa'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) vermiştik de onda ayrılığa düşmüşlerdi. Eğer (azabın ertelenmesi ile ilgili olarak ezelde) Rabbinden bir söz geçmemiş olsaydı, aralarında derhal hüküm verilirdi. Şüphesiz onlar, bu (Kur'an)'dan yana kuşku verici derin bir şüphe içindedirler.

Yani bütün bunlar senin başına gelmiyor. İşte Musa örneği. Ona da kitap gelince onun toplumu da ayrılığa düşmüşlerdi.

46. Kim doğru ve yararlı bir iş yaparsa, kendi iyiliği için yapmış olur ve kim de kötülük yaparsa kendi aleyhine yapmış olur. Allah hiçbir zaman kullarına haksızlık etmez.

47. Kıyamet saatinin bilgisi, ancak O'na aittir. O'nun bilgisi olmadıkça hiçbir meyve tomurcuklarından çıkmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. O gün (şirk koşanları ateşin karşısına getirecek ve) onlara (söyleyin bakalım;) "Neredeymiş bana ortak saydığınız putlar?" diye soracağız. (Müşrikler): "İtiraf ederiz ki (bugün) bizden (Senin ortağın olduğuna ve Senden başka bir otoritenin bulunduğuna) şahitlik edecek hiç kimse yoktur." diyecekler.

48. Böylece daha önceden kulluk ettikleri putlar kendilerini terk eder ve (o zaman) müşrikler de kaçacak yer kalmadığını anlarlar.

49. İnsan, hayır istemekten asla bıkmaz, kötü bir olayla karşılaşınca da endişeye kapılarak bütün ümitlerini kaybeder.

50. Andolsun ki, başına bir bela geldikten sonra kendisine rahmetimizden tattırsak, emin bir şekilde: "Bu zaten benim hakkımdır. Kıyametin geleceğini de sanmıyorum ama eğer (gelirse ve) ben Rabbime döndürülürsem, O'nun katında benim için mutlaka daha güzeli vardır" der. Andolsun ki, o inkârcılara yaptıklarını elbette göstereceğiz. Ve elbette onlara (yaptıklarının karşılığı olarak) pek ağır bir azaptan tattıracağız.

51. Ne zaman insana nimetlerimizi bahşetsek (Bizden) yüz çevirir ve uzaklaşır; ne zaman da başına bir musibet gelse, hemen dualar okumaya başlar.

Bkz. 17/83

Dünyalıklarla şımaran ve Allah'tan uzaklaşan bir toplumun, başına gelen felaketleri savması için, duaya sarılarak Allah'ın desteğini alması kolay olur mu? Yapmamız gereken: felaketlerle mücadele ederken, aklımızı başımıza devşirerek Kur'an'la yeniden dirilişi gerçekleştirmektir.

52. De ki: "Söyleyin bana, eğer o (Kur an), Allah'tan gelmiş olup da (ki buna zerre kadar şüphe yoktur) siz de onu inkâr ediyorsanız (başınıza neler geleceğini) hiç düşünüyor musunuz? (Soruyorum size:) Haktan ayrılarak derin bir çıkmaza giren kimseden daha sapık kim olabilir?"

53. (Varlığımızı ve mutlak birliğimizi apaçık ortaya koyan) bütün delillerimizi onlara hem dış dünyada (evrenin uçsuz bucaksız ufuklarında) hem de bizzat kendi içlerinde, öz benliklerinde (tam olarak) göstereceğiz ki, vahyin tartışmasız bir gerçek olduğu herkes için ortaya çıksın. Aslında, Rabbinin (her an) her şeye şahit olması yetmez mi?

Kıyamete kadar Allah'ın ayetlerinin işaret ettiği bireysel, sosyal, bilimsel ve tarihî gerçeklerin ortaya çıktığını, akıllara durgunluk veren hakikatlerin tecelli ettiğini insanlar hem biyolojik ve ruhî yapılarıyla kendi dünyalarında hem yaşadıkları bölgelerde hem de dış dünyada apaçık görecekler. Böylece insanlık, hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde, Kur'an'ın insan ürünü bir kitap olmadığını ve Allah tarafından gönderildiğini anlayacaktır.

"Allah'ın her şeye hakkıyla şahit olması", insanın Allah'a karşı sorumluluğunu hatırlatmaya matuf bir söylemdir. Yani Allah her şeyi görüyor ve duyuyor. Aynı zamanda görülenler ve duyulanlar bütün detayıyla en ince ayrıntısına kadar kayıt altına alınıyor anlamındadır.

54. Şunu bilin ki; gerçekten onlar, Rablerine kavuşmaktan yana derin bir kuşku içindedirler. Ama yine iyi bilin ki (onların kavuşmaktan kaçıp durdukları Rableri) olan Allah, her şeyi (ilim ve kudretiyle) çepeçevre kuşatmıştır.

42- ŞÛRA SÛRESİ

Şûra suresi Mekke döneminde inmiş olup 53 ayettir. Sure adını 38. ayette geçen ve "danışma" anlamında gelen "Şûra" kelimesinden almıştır. Sûrede göklerin ve yerin egemenlik ve yönetiminin Allah'a ait olduğu, O'nun benzerinin bulunmadığı, Hz. Peygambere indirilen Kur'an'ın insanları uyarmak için kendi dillerinde Arapça geldiği vurgulanıyor. Allah'ın birliği ve dinin temel ilkeleri konusunda görüş ayrılığına düşmemek için Hz. Nuh, İbrâhim, Mûsâ ve İsa'ya tavsiyelerde bulunulduğu gibi Hz. Peygambere de tavsiyede bulunuluyor. Kıyametin kopmasının ve âhiret hayatının konu edildiği sûrede ebedî hayatın gerçekleşeceğini müminlerin ciddiye aldığı, buna karşılık inançsızların bunu önemsemediği ifade ediliyor. Hz. Peygamberin vahyedilmeyen şeyleri hiçbir şekilde Allah'a nispet edemeyeceği, Allah'ın da buna izin vermeyeceği belirtiliyor. Kur'an mesajının sevgi ve yakınlıktan başka herhangi bir amaca dayanmadığının anlatılması, bunun irşad ve tebliğ görevi yapacak kimseler tarafından da dile getirilmesi isteniyor. Dünya malının iğretiliği hatırlatılarak Allah'ın rızasına yönelik davranışların değeri ve kalıcılığı vurgulanıyor. Sûrede ayrıca Allah'a tevekkül, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan sakınma, öfkesine hâkim olma, namaz kılma, infak etme, istişare ile iş yapma, haksızlığa karşı direnme, affedici ve barışçı olma, güçlüklere göğüs gerip sabır gösterme öneriliyor. Allah'ın insanla konuşmasının ancak vahiy yoluyla ya da perde arkasından duyurma veya bir elçi (Cebrâil) vasıtasıyla mümkün olabileceği anlatılıyor. Hz. Peygamberin önceden herhangi bir hazırlık ve birikime sahip olmadığı halde ilâhî vahye mazhar kılındığı ve Allah'a götüren doğru yola kılavuzluk ettiği ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1-2. Hâ Mîm. Ayn Sîn Kâf.

Bu harflerle ilgili 2/1 ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

3. (Ey Resul!) Mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi olan Allah, sana da senden öncekilere de buyruklarını işte şöyle vahyeder.

4. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O, pek yücedir, çok büyüktür.

5. Gökler neredeyse (müşriklerin Allah'a ortak koşmasından ya da ilahi kudretin azametinden) üzerlerinden parçalanacak gibi titreşir. Melekler de Rablerini O'na ait sıfatlarla över ve her türlü noksandan tenzih ederler. Ve O'ndan yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. İyi bilin ki Allah, gerçekten günahları çok bağışlayandır, rahmeti pek bol olandır.

6. Allah'tan başka (varlıkları) koruyucu edinenler var ya, Allah onları(n acınacak hallerini) daima gözetlemektedir. Sen, onların üzerinde sorumluluklarını yüklenecek bir muhafız değilsin (sadece tebliğcisin).

7. (Ey Muhammed!) Şehirlerin anası (durumunda olan) Mekke'de ve onun çevresinde bulunanları uyarman ve hakkında asla şüphe olmayan toplanma gününün dehşeti hakkında bilgi vermen için sana Arapça bir Kur'an vahyettik. O gün onların bir kısmı cennette, bir kısmı da alevli ateşte olacaktır.

Bkz. 11/105, 20/108, 78/38

8. Eğer Allah dileseydi onları (aynı inanç ve hayat tarzı üzerinde) tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dileyeni rahmetine kavuşturur. Zalimlerin ise ne bir dostu ne de bir yardımcısı vardır.

"Allah dileseydi onları tek bir ümmet yapardı" söylemi, "onların rahmetine kavuşmasını" dilemedi demek değildir. Allah, insanı iradeli bir varlık olarak yaratmıştır. Ona seçme ve seçtiğini hayata tatbik etme özgürlüğünü vermiştir. Bu bakımdan irade; insanı iki şeyden birine yani ya hidayete ya da dalalete götürmektedir. Allah, istese elbette ki, bu gücü Kendi küllî iradesiyle hidayete yönlendirirdi ama o zaman insan iradesiz bir varlık olurdu ve yaptıklarından sorumlu tutulmazdı.

9. Gerçek bu iken, Allah'tan başka koruyucular edinebileceklerini mi sanıyorlar? Oysa yalnızca Allah'tır gerçek dost, gerçek koruyucu. Ölüleri diriltecek olan da O'dur ve O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

10. Görüş ayrılığına düştüğünüz her konuda hüküm tamamıyla Allah'a aittir. (De ki:) "İşte benim Rabbim olan Allah budur! Ben sadece O'na güvenir ve bütün samimiyetimle yalnız O'na yönelirim."

11. O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendi (cinsi)nizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. O, sizi bu düzen içerisinde üretip çoğaltıyor. O'nun benzeri olan hiçbir şey yoktur. O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla görendir.

12. Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları (tasarruf yetkisi) yalnız O'nundur. O, dilediğine bol rızık verir, dilediğine az. Şüphe yok ki O, her şeyi hakkıyla bilendir.

Göklerde ve yerde var olan her şey, belli kanunlara göre yaratılmış ve o kanunlar doğrultusunda hayatlarına devam etmektedir. "Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nundur" derken rızkı ve serveti, koyduğu düzenin yasalarına uygun olarak, akıllı ve sorumlu varlıklara istediği gibi verebilmesine ve bu konuda tasarruf yetkisinin sadece Allah'ın kendisine ait olduğuna dikkat çekilmektedir. Talak 65/3'te: "Ona beklemediği ve tahmin etmediği yerden rızık verir. Kim Allah'a

dayanıp güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz ki Allah, istediğini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü (bir sınır) koymuştur" buyrulmaktadır. Ayrıca var olan her şey yalnız Allah'a aittir ve iradesinin tecellisine tabi, akıllı ve sorumlu varlıkların durumu, O'nun mülkünde sadece "intifa hakkı sahibi" olmaktan öteye geçmez.

13. "Dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin" diye, dinden Nuh'a vasiyet ettiğini ve sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya vasiyet ettiğimizi sizin için de (aynen) şeriat yaptık (hayat düsturu olarak öngördük). Fakat senin kendilerini çağırdığın şey (İslâm dini), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah, dileyeni buna seçer ve içten kendisine yöneleni de hidayete erdirir. Bkz. 5/48 ve "şeriat" la ilgili dipnotu ve 45/18

"Dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!" ifadesi, Kur'an'a sarılmanın ve onu dinin yegâne kaynağı olarak görmenin ehemmiyetini ortaya koymaktadır. Kur'an hem bizim hem de Hz. Peygamber için dinin tek kaynağıdır. "Hz. Peygamberin ahlâkı Kur'an ahlâkıdır" boşuna demeyişler. "Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak" Kur'an'ı yaşamaktır. Kur'an ayrı, sünnet ayrı değildir. Peygamberimizin sünneti Kur'an'dır ve Kur'an'ı yaşamaktır. Dinde ayrılığa düşmemenin en sağlam yolu Kur'an'ı ve onun uygulayıcısı Hz. Peygamberi hakem yapmaktır. "Eğer Allah'a ve ahiret gününe (gerçekten) inanıyorsanız anlaşmazlığa düştüğünüz konuları Allah'a ve Resulüne götürün. Bu (sizin için) en hayırlısıdır ve sonuç olarak da en iyisidir." (Nisa 4/59) Allah'ın sorunları çözmesi vahiyle olur, vahyin insanlara ulaşması da peygamber aracılığıyla gerçekleşir. Dolaysıyla burada hükmü veren doğrudan Allah'tır. Nitekim "(Ey Muhammed!) Sana ne vahyolunduysa ona uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret! ..." (Yunus 10/109) buyrulmaktadır. Bu da gösteriyor ki Hz. Peygamber vahiyle hüküm vermiş, hayatını vahiyle dizayn etmiş ve tebliğini sadece vahiyle yapmıştır. Yani dinin temel ilkeleri ve esasları konusunda söylediklerinin ve hayata geçirdiklerinin tamamının kaynağı sadece vahiy olmuştur. Ama kaynak sayısı artırılırsa işte o zaman isim sayısı kalır ama din sayısı da artar. Bugün olduğu gibi herkes kafasına göre adı İslâm olan fakat İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'an'la bağlantısı olmayan bir din ihdas eder ve bu dini de uydurma hadislerle Hz. Peygambere dayandırır. Ondan sonra mezhep savaşları üzerinden milyonlarca Müslümanın kanı dökülür, hayatı elinden alınır. Bu konuda örnek görmek istiyorsanız geçmişten günümüze İslam coğrafyasına bakmanız yeterlidir.

14. Onlar, kendilerine hakikatin bilgisi geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düştüler. Eğer (azabın) belli bir süreye kadar (ertelenmesi ile ilgili olarak) Rabbinden bir hüküm gelmemiş olsaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. İşte bakın, öncekilerden ilahi kelamı devralanlar (şimdi) onun öğretileri hakkında şüpheye varan büyük bir tereddüt içindeler.

15. (Ey Resul!) İşte bundan dolayı sen insanları Allah'ın dinine davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Onların isteklerine uyma ve de ki: "Ben, Allah, kitap olarak ne indirmişse ona iman ettim. Bana aranızda (zengin–fakir, Arap–acem, siyah–beyaz ayırımı yapmadan) adaleti gözetmem, eşit davranmam emrolundu. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size aittir. Bizimle sizin aranızda tartışmanın bir yararı yoktur. Nasıl olsa Allah, bir gün hepimizi bir araya toplayacak ve aramızdaki hükmünü verecektir. Nitekim dönüş sadece O'nadır."

16. Allah'ın çağrısına uyulduktan (dininin doğruluğu kabul edildikten) sonra Allah hakkında ileri geri konuşup tartışan (ve dinine karşı mücadele edenlere) gelince; onların itiraz ve tartışmalarının Rableri nazarında hiçbir değeri yoktur. (O'nun) gazabı onların üzerlerine çökecektir ve onları şiddetli bir azap beklemektedir.

17. Çünkü indirdiği vahiy ile hakikati ortaya koyan ve (böylece insana, doğru ile eğriyi tartacağı) bir mizan veren O'dur. Nereden bileceksin, belki de kıyamet saati çok yakındır.

Kur'an, insan için hakça düzeni gerçekleştirecek kuralları içeren, iyiyi ve güzeli öğütleyen, kötü ve zararlı olan şeyleri yasaklayan bir kitaptır. İnsan için temel davranış kurallarını en uygun şekilde ortaya koyan, hayatın pratik sorunlarını en zararsız şekilde çözen, mana ve anlam yumağı olan İslâmiyet'in temel kaynağıdır Kur'an. Enbiya 21/10 "Yemin olsun, size öyle bir Kitap gönderdik ki, şerefiniz yalnız ondadır" buyrulmaktadır. Ayrıca ayette geçen "adalet/ölçü" anlamındaki "mizan" kelimesinden de anlıyoruz ki; hayatımızın temel değerini belirleyecek, adaleti, dengeyi, hakkaniyeti, ölçüyü, disiplini yerleştirecek ilkeler Kur'an'dadır. Ayetin son cümlesinde Kur'an'la bağlantılı olarak "hesap gününe" yapılan atıf, Allah'ın nihaî yargılaması ile ilgili itirazda bulunanlara hesap gününün yaklaştığına dair bir hatırlatmadır.

18. Kıyamete inanmayanlar, (alay edercesine) onun çabuk kopmasını isterler. İnananlar ise, ondan ürperir ve onun bir gerçek olup mutlaka geleceğini bilirler. İyi bilin ki, kıyamet günü hakkında (şüphe ederek) tartışanlar derin bir sapıklık içindedirler.

Herkesin birinci kıyameti kopmaktadır. Kıyametten önce ölenler sadece ikinci kıyameti beklemektedir. Aksi taktirde kıyametten bahseden yüzlerce ayet, asırlardır muhataplarına kıyamet sahnelerini yaşatamadığı için anlamsız kalırdı. Zira ilk insandan günümüze kadar gelen bütün ilahi kitaplarda kıyametten bahsedilmektedir. İnsanların yaşamayacağı ve tanık olmayacağı bir şeyden, binlerce sene önce Allah niye bahsetsin ki? Demek ki ölen herkes bir şekilde birinci kıyameti yaşamaktadır.

19. Allah, kullarına çok lütufkârdır, dilediğini (dilediği tarz ve miktarda) rızıklandırır. O, sonsuz kuvvet sahibidir, her işte üstün ve mutlak galiptir.

20. Kim ahiret kazancını elde etmek isterse, onun bu alandaki yatırım (şevkini) arttırırız. Kim de dünya kazancını isterse, ona da istediğinden veririz, fakat (sadece dünyayı isteyenin) ahirette hiçbir payı yoktur.

Bkz. 11/15-16, 17/18

21. Yoksa onların, Allah'a ortak bazı rableri var da haklarında Allah'ın izni olmayan bazı (hukuki ve) ahlaki yükümlülükleri kendileri için din adına takip etmeleri gereken bir yol olarak mı tespit etmişler? (Bundan dolayı mı diledikleri şekilde hüküm veriyorlar?) Eğer (Allah'tan, insanların yeryüzünde belli bir vakte kadar kalacaklarına dair) konulmuş kesin bir hüküm olmamış olsaydı, aralarında karar çoktan verilmiş ve işleri bitirilmiş olacaktı. Ama bilsinler ki; zalimleri (ahirette) can yakıcı bir azap beklemektedir.

22. (Büyük hesap gününde) zalimlerin (dünyada) yaptıkları şeyler tepelerine inerken bu yüzden korku ile titrediklerini göreceksin. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanları ise cennetin çiçek dolu bahçelerinde bulacaksın. Onlar Rablerinin katında diledikleri her şeye sahip olacaklar. İşte bu da (mü'minlere) pek büyük bir lütuftur.

23. İşte bu, Allah'ın, inandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapan kullarına müjdelediği şeydir. (Ey Resul!) de ki: "Ben bu tebliğ hizmetinden ötürü, sizden Allah'a yaklaştıran sevgiden başka bir ücret istemiyorum." Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir.

Bkz. 6/90, 23/72, 25/57, 34/47, 36/21, 38/86

24. Yoksa onlar, "(Muhammed) kendi yalanlarını Allah'a isnat etmektedir" mi diyorlar? Eğer Allah dileseydi, senin kalbini mühürlerdi. Nitekim Allah batılı silip süpürür ve Hakkı sözleriyle ortaya koyar. Gerçek şu ki O, (insanların) kalplerinde olanı tümüyle bilendir.

25. Kullarından tevbe ile kendisine yönelişlerini kabul eden, kötülükleri affeden O'dur. Yaptıklarınızı bilen de yine O'dur.

26. (Allah), İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapanların dileklerine icabet eder, lütfuyla onlara (hak ettiklerinden) fazlasını verir. Ama inkârcılar için ise şiddetli bir azap vardır.

Demek ki iman edip etmediğimizi ve doğru yaşayıp yaşamadığımızı test etmek istiyorsak Allah'ın dileklerimize icabet edip etmediğine bakmalıyız. Asırlardır "Ya Rab! İslâm'ı ve Müslümanları aziz eyle!" diye dua ediyoruz ama aziz olan yok, hep sefaleti yaşıyoruz. "Doğru ve aydınlık yoldan bizleri ayırma!" diye dua ediyoruz ama gittiğimiz yolun adını bile bilmiyor ve karanlıktan etrafımızı dahi göremiyoruz. "Bizleri Kur'an'sız ve ezansız bırakma!" diye dua ediyoruz ama hayatımızda Kur'an'dan eser göremiyor ve ezandaki felaha bir türlü kavuşamıyoruz. "Peygamberimizin sünnetini yaşamayı nasip et!" diye dua ediyoruz ama Peygamberin sünneti olan Kur'an'ın düsturlarını hayata geçirmeyi ve onun ahlaklı ve faziletli duruşunu bir türlü yaşamayı beceremiyoruz. "Haramdan ve günahtan bizleri koru!" diye dua ediyoruz ama haram yemekten ve günah irtikâp etmekten maalesef bir türlü kendimizi alıkoyamıyoruz.

27. Allah, kullarına (tümüne birden) rızkı bolca verseydi, yeryüzünde mutlaka azar, taşkınlık ederlerdi. Fakat O, rızkı dilediği ölçüde indirir. Şüphesiz ki O, kullarının bütün hallerinden haberdardır, bütün yaptıklarını görendir.

28. O, (insanlar) ümitsiz (ve çaresiz) kaldığı bir anda yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. Övülmeye layık gerçek dost ve koruyucu yalnız O'dur.

29. Gökleri ve yeri yaratması ve canlıları (yaratıp) oralarda yayması, O'nun (kudretinin) delillerindendir. (Bunları yaratan Allah,) dilediği zaman onları (mahşerde) toplama gücüne de sahiptir.

Ayetin son cümlesi ve onunla aynı muhtevaya sahip Enam 6/38. ayetinin hükümleri hayvanların öldükten sonra toprak olacağı ve bir daha dirilmeyeceği konusundaki yanlış inancı ortadan kaldırmaktadır. Bazılarına göre de "bütün hayvanlar mahşer meydanında toplanacak, fakat bedenleri hesap safhasından sonra tekrar toprak olacaktır. Dünya hayatında kendilerine takdir edilen vazifeyi yerine getirdikleri için mükâfatlarını ruhani bir lezzet olarak tadacaklardır." Sormak lazım; madem ruhani bir lezzet olarak tatma imkânları olacak bedenleri neden yaratılacak? Madem yaratıldılar neden toprak olacaklar? Ahiretteki imkânlar, hayvanları barındırmaya yetmeyecek mi? Cennet ehli at binmek, köpek gezdirmek, kedi beslemek, koyun otlatmak, inek sağmak, bal yapmak isterse bu ihtiyacını ne ile karşılayacak?

30. Başınıza gelen her bir musibet kendi ellerinizin yaptığı işler yüzündendir. (O,) yine de çoğunu affeder.

"O, yine de çoğunu affeder" ifadesi, "aslında çok daha büyük felaketleri hak ediyorsunuz ama Allah'ın merhametinde sınır olmadığı için sizleri affederek daha büyük musibetlerin yaşanmasına fırsat vermez" anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Allah "Halim" dir yani müsamahakârdır, mühlet verendir, şefkat edendir; insanlar cezayı hak etse de tevbe kapısını açık tutarak onu erteleyendir.

31. Siz dünyada Allah'ın elinden kurtulamazsınız. (Ahirette de) sizi Allah'(ın azabın)dan koruyacak ve size yardım edecek kimse bulamazsınız.

32. Denizde dağlar gibi yüzen gemiler, O'nun varlığının delillerindendir.

33. Eğer (Allah) dilerse, (onları hareket ettiren) rüzgârı durdurur da (o gemiler denizin) üstünde durup kalırlar. Şüphesiz bunda, çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.

O zaman gemileri yürüten yelkendi ve bu da rüzgârın gücüyle hareket ederdi ama şimdi enerji üreten kömür, gaz, dizel, benzin gibi çok daha farklı enerji türleri vardır. "Dilerse rüzgârı durduran Allah" bu enerji kaynaklarını da yok eder, işlevsiz bırakır. Ama O, bütün bunları insanlığın faydasına sunmuştur ve onlardan istifade etmek için ona özel kabiliyet ve yüksek irade vermiştir.

34. Yahut (gemilerdekileri) işledikleri (gü-nahlar) yüzünden (fırtına ile batırıp) helak eder. (İçlerindekilerden) birçoğunu da bağışlar (kurtarır).

Titanic Gemisi bunun en somut örneğidir. 1912'de yapımı tamamlandığında dünyanın en büyük buharlı yolcu gemisiydi. 269 metre uzunluğuna, 28,2 metre genişliğine, 52,310 ton ağırlığa sahipti. Batışı 1.514 kişinin (yolcuların yarıdan fazlasının) ölümüyle sonuçlanmış ve en büyük deniz felaketlerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Hakkında "bu gemiyi tanrı bile batıramaz" denmişti. Ama öyle olmadı. Allah'ın orada beklettiği bir buzdağına çarparak su ile dolan gemi saatler içinde insanoğlunun kibri ve şımarıklığı ile suya gömülüp gitti.

35. Ayetlerimiz hakkında tartışanlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını bilsinler!

36. Size verilen herhangi bir şey, dünya hayatının kısa süreli faydalanmasıdır. Allah katında olan ise, daha hayırlı ve daha süreklidir. (Bu da) iman edip Rablerine güvenenler içindir.

37. (O inananlar,) büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınırlar ve öfkelendikleri zaman (karşıdakinin kusurlarını) affetme (erdemini) gösterirler.

Bkz. 3/134

38. Onlar Rablerinin çağrısına kulak verirler ve namazı ikame ederler. İşlerini istişare ile yürütürler. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden (karşılık beklemeden ve başa kakmadan) infak ederler (hak sahiplerini bulup haklarını teslim ederler).

Bkz. 3/159

39. Onlar, bir haksızlığa, zorbalığa uğradıkları zaman, birlik olup karşı koyarlar (zulme boyun eğmezler).

40. Kötülüğün cezası, yine onun gibi bir kötülüktür. Kim affeder, barışırsa onun mükâfatı Allah'a aittir. Doğrusu Allah zalimleri sevmez.

41. Her kim zulme uğradıktan sonra kendini savunup hakkını alırsa o kimse için kınama ve herhangi bir sorumluluk söz konusu olamaz.

42. Sorumlu tutulacak olanlar (cezayı ve kınamayı hak edenler), insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksız yere güç kullanıp saldırganlık yapan kimselerdir. İşte onlara şiddetli bir azap vardır.

Bkz. 5/33

43. Fakat kim de sabreder ve (kendisine yapılan kötülüğü) bağışlarsa, şüphesiz bu, azmedilip yapılmaya değer (hayırlı) işlerdendir.

“Yapılmaya değer işlerdendir” ifadesi, güzel olan, olması gereken budur demektir. Yani kim kötülük karşısında sabreder, anlayış gösterir ve affedici olursa erdemli bir iş yapmış olur ki Kur’an’ın önerdiği de budur. Allah’ın kısas gibi bazı konularda ruhsat vermesi, caydırıcılığı olsun ve o suçun tekrar işlenmemesi konusunda daha dikkatli olunsun diyedir. Aynı zamanda zulme ve haksızlığa maruz kalan tarafı teselli etmek ve haksızlığını telafi etmek içindir. Ama görüldüğü gibi bağışlamak en makbul olanı ve güzelidir.

44. Allah kimi (yaptıkları yüzünden bulunduğu) sapıklıkta bırakırsa artık onun hiçbir koruyucusu olmaz. Azapla yüz yüze geldikleri zaman zalimlerin: “Geri dönecek bir yol yok mu?” dediklerini göreceksin!

45. Ve yine sen onları, zilletten ezilip büzülmüş halde ürkek bakışlarla ateşe salınırken göreceksin! İnananlar ise (bu manzara karşısında) şöyle diyecekler: “En büyük kayba uğrayanlar hem kendilerini hem de yakınlarını kıyamet gününde hüsrana uğratanlardır.” İyi bilin ki zalimler, sürüp giden devamlı bir azabın içinde olacaklardır.

46. Onların Allah’tan başka kendilerine yardım edecek hiçbir dostları yoktur. Allah, kimi (yaptıkları yüzünden bulunduğu) sapıklıkta bırakırsa, artık onun için hiçbir kurtuluş yolu olmaz.

Bkz. 4/88 ve dipnot, 6/39, 13/33, 39/23

47. (O halde) Allah’tan gelen ve geri dönüşün mümkün olmadığı hesap günü gelmeden önce, Rabbinizin çağrısına uyun! (Çünkü) o gün ne sığınacağınız bir yer bulabileceksiniz ne de (yaptıklarınızı) inkâr edebileceksiniz.

48. Şayet onlar yüz çevirirlerse (bilesin ki), biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sadece tebliğdir. Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir, ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa, o zaman da insan hemen nankörleşir (inkâra düşer ya da şükürden uzaklaşır).

49-50. Göklerin ve yerin mülkü (ve hükümranlığı) yalnız Allah’a aittir. (O,) dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir. Yahut o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir. Dilediği kimseyi de kısır yapar. Şüphesiz O, (her şeyi) hakkıyla bilen, (her şeye) hakkıyla gücü yetendir.

51. Allah, bir insanla ancak vahiy/ilham yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz O yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Burada, Allah’ın insanla konuşmasının ancak vahiy yoluyla ya da perde arkasından duyurma veya bir elçi (Cebrâil) vasıtasıyla mümkün olabileceği anlatılıyor. Kur’an’ın muhtelif yerlerinde vahiyle ilgili ayetlere baktığımızda; Allah’ın resullere (Nisa, 4/163), meleklere (Enfal, 8/12), semaya (Fussılet, 41/12), Hz. Musa’nın annesine (Taha, 20/8 ve Kasas, 28/7), Hz. Meryem’e (A. İmran, 3/45, 46, 47), havarilere-Hz. İsa’nın arkadaşlarına- (Maide, 5/111), arıya (Nahl, 16/68) vahy ettiğini görürüz. Ancak bu vahiyler mahiyet bakımından birbirlerinden farklıdır. Ayette geçen “vahy” kelimesine “ilham etmek, bildirmek, işaret etmek” gibi manalar vermek daha doğru olur. Çünkü ıstılah anlamdaki vahiy, Allah’ın resullerine has bir keyfiyet iken, “ilham” daha umumî bir karakter taşır. Nitekim En’am 6/112’de bu görüşü doğrulayan ifadeler bulunmaktadır. Bilimsel araştırmalarla birtakım icatlar gerçekleştirenler hep Allah’ın ilham etmesiyle bunları gerçekleştirmektedir. İşte bu ayette geçen “vahy” terimi peygamberlerin dışındaki insanlar için “ilham” anlamında kullanılmıştır.

52-53. (Ey Resul!) İşte böylece sana da kendi buyruğumuzdan bir ruh (hayat veren Kur'an'ı) vahyettik. Sen (bundan önce) kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu (Kur'an'ı sizi aydınlatacak) bir nur yaptık. Kullarımızdan (iyi niyet ve eylemine göre) dilediğimizi onunla hidayete iletiriz. Ve şüphesiz ki sen, dosdoğru bir yola rehberlik ediyorsun. (O yol) göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin, bütün işler sonunda Allah'a döner (O'na havale edilir ve nihaî hükmü O verir). Bkz.7/158 ve "Ümmi" ifadesi ile ilgili dipnotu.

43- **ZUHRUF SÛRESİ**

Zuhruf suresi Mekke döneminde inmiş olup 89 ayettir. Sure adını 35. ayette geçen ve "çekici süsler" anlamında gelen "Zuhruf" kelimesinden almıştır. Sûrenin baş tarafında Kur'an'ın vahiy ürünü olduğu, fakat haddi aşan inkârcıların bunu kabul etmek istemedikleri ifade ediliyor. Geçmiş peygamberlerin hitap ettiği toplumlar içinde Allah'ın davetine rağmen tamamen şirkten ilham alan atalar kültüne sarılanların bulunduğu fakat bunların helâk edildiğinin bildirildiği sûrede Hz. İbrahim'in putçuluğu yıkıp tevhid anlayışını sonraki nesillere miras bıraktığı anlatılıyor. Hz. Peygambere mânen sağır olanlara sesini duyuramayacağı, körlere ve hak yoldan büsbütün sapanlara gerçeği gösteremeyeceği bildirilen sûrede Kur'an'ın hem peygamberin kendisi hem de iman edenler için öğüt ve şeref vesilesi olduğu belirtiliyor. Pek çok yerde olduğu gibi bu sûrede de Hz. Mûsâ'nın Firavun'la mücadelesine temas ediliyor ve Firavun ve taraftarlarının sonradan gelenlere ibret olacak şekilde helâk edildikleri anlatılıyor. Hz. İsa'nın tebliğine kısaca değinildikten sonra onun hakkında yanlış yola sapanlara elem verici azabın uygulanacağı bildiriliyor. Allah'ın âyetlerine iman edip emirlerine uyanların korkmayacakları ve üzülmeyecekleri belirtiliyor ve cennet nimetlerine kısaca temas ediliyor. Hz. Peygamberin müşriklerin iman etmeyişine yönelik Rabbine olan şikâyeti ve Rabbinin; onlara karşı sert davranmayıp kendilerine selâmet dilemesine dair sözleri anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Hâ Mîm.

"Ha-Mim" harfleri ile ilgili 2/1 ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2-3. (Gerçekleri) apaçık (gösteren) Kitab'a andolsun ki, aklınızı kullanarak iyice anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'an yaptık.

"Mubîn" sıfatı, burada hem "açık, aşikâr, belli" hem de "açıklayan, ortaya koyan" anlamlarında kullanılmıştır. Yani Kur'an hem açıktır hem de açıklayandır, her şeyi açık olarak ortaya koyandır.

4. Ve O (Kur'an), katımızda bulunan bütün vahiylerin kaynağından çıkmıştır. O, gerçekten yücedir, hüküm ve hikmet doludur. Bkz. 56/77-80, 80/11-16

Ayette geçen "umm" kelimesi Ra'd suresinin 13/39 ayetinde de olduğu gibi "kaynak" anlamında kullanılmıştır. Yani Kur'an da diğer kitaplar gibi bütün vahiylerin kaynağından (Allah'tan) gelmiştir. Ancak bu ifade ile Kur'an'ın ezelden beri kayıtlı olarak korunduğu yerden çıktığını düşünmek doğru olmaz. Çünkü Kur'an'daki farklı hadiselerde ismi ya da lakabı geçen kişiler görülmektedir. Eğer Kur'an ezelden beri bir yerde kayıtlı olarak bulunuyorsa o zaman bu hadiselerde yer alan kişiler daha dünyaya gelmeden iradeleri ellerinden alınmış olur ki bu doğru olmaz. Allah'ın insanların gelecekte ne yapacağını bilmesiyle, bildiklerini kayıt altına alarak o insanlar daha dünyaya gelmeden bir yerde muhafaza etmesi ve daha sonradan bir kitap haline getirerek elçisine göndermesi aynı şey değildir.

5. Siz, haddi aşan kimseler oldunuz diye, sizi Zikirle/Kur'an'la uyarmaktan vaz mı geçelim?

Her toplumun içinde haddi aşan, yoldan çıkan, toplumun düzenini bozan kişilerin olduğu ve bu kişilerle Kur'an'la ve Kur'an'dan çıkardığımız evrensel ilkeler ve doğrularla mücadele etmemiz, uyarıda bulunmamız gerektiği ifade ediliyor.

6. Hâlbuki daha önceki toplumlara da nice peygamberler göndermiştik.

7. Ama onlara hiçbir peygamber gelmedi ki onunla alay etmiş olmasınlar.

8. (Sonunda) şimdikilerden daha kudretli (oldukları halde) onları (yaptıkları yüzünden) helak ettik ve o eski toplumlar geçmişten sadece bir iz, bir hatıra oldular (ibret dolu hikâyelerle anılır oldular).

9. Andolsun ki, onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan: "Onları mutlak güç sahibi, her şeyi bilen Allah yarattı" derler.

10. O, size yeri beşik kılan ve doğru gitmeniz için yeryüzünde yollar gösterendir.

11. O'dur gökten gerekli bir ölçüye göre suyu indiren. İşte, biz (nasıl) onunla ölü toprağa hayat veriyorsak, siz de böyle (öldükten sonra) yeniden (diriltilip) çıkarılacaksınız.

12. Ve O, bütün çiftleri yaratan ve sizin için (denizlerde) gemilerden, (karada) ehlî hayvanlardan binekler var eden de O'dur.

13. Bu sayede sırtlarına/üzerlerine bin(ip yolculuk ed)esiniz ve onlardan her faydalandığınızda Rabbinizin nimetini düşünerek şöyle diyesiniz: "Bütün bunları bizim yararımıza bir yasaya bağlayan Allah'ın şanı ne yücedir. O lütfetmeseydi biz bunlardan istifade etmeye güç yetiremezdik.

14. "Ve şüphesiz biz, sonunda mutlaka Rabbimize döneceğiz."

15. Müşrikler tuttular ("melekler Allah'ın kızlarıdır" demek suretiyle) kullarından bir kısmını O'nun cüz'ü (parçası) saydılar. Gerçekten insan çok nankördür (şirk ve inkâr içindedir).

Bkz. 2/116, 5/17, 72, 9/30, 16/57, 43/15, 53/21

16. Yoksa O, yarattıklarından kızları (kendine) edindi de erkekleri size mi ayırdı?

17. Ama onlardan birine Rahman (olan Allah)'a layık gördüğü (kız çocuğu) müjdelenince, yüzü simsiyah kesilir ve içi öfkeyle dolar.

18. "Süsler içinde büyütülen ve düşmanla mücadelede kendisini (erkek gibi) savunamayanı mı" (Allah'a yakıştırıyorlar)?

Ayet, kadınların süslenme özellikleri bakımından erkeklerden daha farklı olduğuna -ki takı ve ziynet eşyalarının kadınlar için yapıldığını çok iyi biliyoruz- savaşta, kavgada, tartışmada ve herhangi bir mücadelede kadınların erkekler kadar güçlü, sabırlı ve mukavemetli olamadığına işaret ediyor. Ayrıca Cahiliye toplumunun gözünde değer taşıyan iki önemli şey vardı; "söz ve savaş". Bu ikisinde etkili olamayan kız çocuklarını, bu yüzden utanç vesilesi olarak görürlerdi. Burada, cahiliye toplumunun değer yargıları dile getirilerek onların kendi değerleri içinde de suçlu duruma düştükleri ortaya konmaktadır.

19. Onlar, Rahman'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Onların yaratılışına şahit mi oldular? (Elbette ki hayır.) Onların (bu küstahça) sözleri (amel defterlerine/hard disklerine) mutlaka yazılacak/kaydedilecek ve bunun hesabını (kesinlikle) verecekler!

20. Bir de tutup, "Eğer Rahman öyle dilemiş olsaydı, biz (ilâhlarımıza) tapmazdık." diyorlar. (Ama) onlar (Rahman'ın) böyle bir şey (istediği) hakkında bilgi sahibi değiller ki. Onlar sadece saçmalıyorlar.

Bkz. 6/148

21. Yoksa biz, onlara daha önceden bir Kitap vermişiz de ona dayanarak mı (Allah'tan başka ilahlar ediniyor ve onlara tapıyorlar)?

22. Hayır! Onlar sadece: "Biz atalarımızı geleneksel bir inanç üzerinde bulduk; kesinlikle biz de onların izinden giderek (onlar gibi) doğru yolda kalabiliriz" diyorlar.

23. İşte böyle, biz senden önce hiçbir memlekete/topluma bir uyarıcı göndermedik ki, oranın refah içinde şımarmış seçkinleri: "Biz atalarımızı geleneksel bir inanç üzerinde bulduk. Şu hâlde bize düşen onların izinden gitmektir" demiş olmasınlar.

24. (Her peygamber onlara:) "Ben size, atalarınızı üzerinde bulduğunuz inançtan daha doğrusunu getirmiş olsam da mı yine onların yolunu tutacaksınız?" deyince, dediler ki: "Doğrusu biz seninle gönderileni inkâr ediyoruz."

Bugün de maalesef buna benzer tepkileri görmekteyiz. Ne zaman Kur'an'ı anlamaktan ve ona gidilerek din adına önümüze konan hurafeleri sorgulamaktan bahsedilse cahiliye müşriklerinin itirazına benzer sesler yükselmeye başlıyor. "Asırlardır kimse yaşadıklarımızı Kur'an'a giderek sorgulamayı akıl edemedi de şimdi bunlar mı ediyor? Atalarımız bütün bunları düşünemedi de bunlar mı düşünüyor? Nice âlimler geldi geçti, onlar bilemedi de bunlar mı biliyor?" gibi aşağılayıcı ve dışlayıcı söylemlerle çalışmaların önü kesilmek isteniyor. Oysa Kur'an bütün aydınlatıcı öğretilerini çağın vitrinine taşıyacak içeriğe sahiptir. Birileri bildi ya da bilemedi, düşündü ya da düşünmedi o bizi ilgilendirmez. Bizi ilgilendiren; yaşadıklarımızın Kur'an'la örtüşüp örtüşmediğidir. Kur'an'la yüzleştiğimiz zaman yaşadıklarımızın Kur'an'da karşılığı yoksa İslâmî bir hayatımız olduğunu iddia edemeyiz.

25. Bunun üzerine biz de (yaptıkları yüzünden hak ettikleri cezayı vererek) onlardan intikam aldık (haklarını teslim ettik). İşte bak o (elçileri) yalanlayanların sonu nasıl oldu?

26-27. Hani İbrahim, babasına ve kavmine şöyle demişti: "Şüphesiz ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben, yalnız beni yaratana kulluk ederim. Bana, O, doğru yolu gösterecektir." Bkz. 6/74, 19/43

28. (Allah, Tevhid inancının ilanı olan İbrahim'in) bu sözünü, (insanlar Hak dine) dönsünler diye O'ndan sonra gelen nesillere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı.

29. Doğrusu ben, onların da atalarının da kendilerine hak olan (Kitap) ve (onu) açıklayan bir resul gelinceye kadar istedikleri gibi yaşamalarına izin verdim:

30. Fakat kendilerine hakikat (tüm açıklığıyla ortaya konan ayetlerle) gelince: "Bu (Kur'an sihirbazların uydurduğu) bir büyüdür, (bu yüzden) biz onu tanımayız" dediler.

31. "Bu Kur'an, iki şehirden (Mekke ve Tâif'ten) bir büyük adama indirilseydi ya!" dediler.

Onlara göre Kur'an ya Mekke'nin zengin ve itibarlı kişilerinden Kureyş'in büyüğü ve efendisi Velid ibn Muğîre'ye veya Tâif'in zenginlerinden Urve ibn Mes'ûd es-Sakafi'ye indirilmeliydi. Oysa Allah elçi seçerken kimsenin soyuna, eğitimine, servetine, itibarına, şöhretine bakmıyor. Kaldı ki soy bakımından Hz. Peygamber onların en şereflisi idi. Allah'ın peygamberliği kullarından dilediğine vermesi konusunda bkz. 28/68

32. Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için, kimini kimine, derecelerle üstün/farklı kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.

Hayatın devam etmesi için zorunlu olarak insanların farklı işlerde çalışması gerekir. İsra 17/84. ayette "Herkes kendi varlık yapısına/kabiliyetine/istidadına/mizacına göre iş yapar…" buyrulmaktadır. Ayetteki "kimini kimine, derecelerle üstün/farklı kıldık" ifadesi, bir sınıfın diğer bir sınıfa ya da bir ferdin diğer bir ferde egemenliği anlamında değildir. Hayat çarkı tüm insanları kendisiyle birlikte döndürüyor ve bu dönüşte insanların kabiliyetlerine göre ortaya koydukları çalışmalarla dünyanın dengesi sağlanıyor. Onun için Allah insanların kabiliyetlerini, isteklerini ve mesleklerini farklı yaratmıştır. İşveren mühendise ve işçiye iş kurar, işçi mühendise ve işverene çalışır, mühendis işçiye ve işverene hizmet eder. Böylece sahip oldukları farklı yetenek ve niteliklerle hayatın akışına katkıda bulunurlar.

33. Eğer insanların (inkârcıların dünyadaki refahına bakıp onlar gibi yaşamak isteyerek) küfürde birleşen tek bir ümmet olması (tehlikesi) olmasaydı, Rahman olan (Allah')ı inkâr eden herkese (öyle servet verirdik ki,) evlerinin tavanları ve üzerine çıkıp yükselecekleri merdivenler gümüşten olurdu.

34-35. (İnkârcıların dünyadaki) evlerinin kapılarını ve üzerine kuruldukları koltuklarını da (gümüşten) yapardık. Ve (daha nice) çekici süsler (de verirdik). Bütün bunlar sadece dünya hayatının geçici malından ibarettir. Ahiret nimeti ise, Rabbinin katında, Allah'ın azabından sakınıp rahmetine sığınanlara mahsustur.

36. Kim de Rahman'ın Zikri'ni (Kur'an'ı) görmezlikten gelirse, biz onun başına bir şeytan musallat ederiz. Artık o, onun ayrılmaz dostudur.

Kur'an'ı görmezden gelmek, ona inananlara has bir ifadedir. Nitekim bir sonraki ayette "onlar kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar" cümlesi bunu doğrulamaktadır. Kur'an'ı inkâr eden zaten onunla ilgili hiçbir şeyi kabul etmiyor ki onu görmezden gelsin. Ama kendini doğru yolda sandığı halde Kur'an'ın sesini duymak, mesajını görmek ve onun konuşan canlı haliyle tanışmak istemeyen sözüm ona nice Müslümanlar vardır. İşte bu tip Müslümanların başının beladan neden kurtulamadığını ayet anlatıyor. Çünkü Allah onların başına şeytanı musallat etmiştir. Bir sonraki ayette buyrulduğu gibi "şeytanın onları yoldan çıkardığını ve fakat onlar kendilerinin -ataları gibi- doğru yolda olduğunu sanırlar."

37. Şüphesiz ki bu (şeyta)nlar onları yoldan çıkarırlar. Onlar da kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar.

38. Sonunda bize geldiğinde, arkadaşı (olan şeyta)na: "Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı (da bu durumlara düşmeseydim)! Ne kötü arkadaşmışsın sen!" der.

39. Onlara: "(Bu pişmanlık ve temenniniz) bugün size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü (dünyada Hak yoldan saparak kendinize) zulmettiniz. Şimdi hepiniz azapta ortaksınız!" denir.

40. Sağırlara sen mi duyuracaksın yahut körleri ve apaçık bir sapıklık içinde olanları sen mi doğru yola ileteceksin?

41-42. (Ey Resul!) Biz seni onların arasından (vefat ettirip) yanımıza alsak da onlardan yine (yaptıkları kötülüklerin karşılığını vererek) intikamı alacağız. Yahut onlara vaad ettiğimiz azabı, dünyada sana göstereceğiz. Çünkü onlara karşı biz her zaman güçlüyüz.

43. Öyle ise sana vahyedilene sımsıkı sarıl! Şüphesiz sen doğru bir yol üzerindesin.

44. Muhakkak ki bu (Kur'an) senin ve halkın/kavmin için bir öğüttür. Zamanı gelince hepiniz O'na karşı, tutumunuzdan dolayı hesaba çekileceksiniz.

Kur'an'ın öğüt olması onun anlaşılmasına bağlıdır. Anlaşılmayan bir şeyin öğüt olması düşünülemez. Yani birilerine önemli konularda nasihat vereceksiniz ama bu nasihati onların anlamadığı bir dille yapacaksınız ve bunun onlar üzerinde de etkili olmasını bekleyeceksiniz. Bu

olacak şey değil. İslam dünyasının Kur'an'la olan münasebeti bu konuda en somut örnektir. Onun için Kur'an'ı ve açıklamasını mutlaka kendi dilimizle okumak ve anlamak zorundayız. "Kendi dilimizde okumaktansa onun dilini anlamaya çalışsak daha iyi olmaz mı?" ifadeleri sadece bir aldatmaca ve oyalamacadır. Çünkü Milyonlarca insan kendi diliyle Kur'an'ı okuyabilir ve bu yolla dinini öğrenebilir ama bunun yüzde biri Kur'an'ın dilini öğrenerek ondan dini öğrenemez. Zira bu iş öyle sanıldığı kadar kolay değildir. Her geçen gün daha da dünyevileşen insanın böyle bir gayrete girmesi oldukça zor ve uzak ihtimaldir.

45. Senden önce gönderdiğimiz resuller(in gerçek ve samimi takipçilerine) sor bakalım, biz, Rahman (olan Allah')ın dışında başka tanrılara tapılmasına hiç izin vermiş miyiz?

Bütün peygamberlerin getirdiği dinler incelendiği zaman anlaşılır ki, hiçbir peygamberin dininde Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yüklemek yoktur. Yani ilk peygamberden itibaren insanlığa sunulan Allah'ın dininin değişmez temeli tevhiddir. Hz. Peygamber kendisinden önceki peygamberlerin gerçek ve samimi takipçilerine soruyor; "Rahman olan Allah'tan başka tapılacak ilahlar var mıdır?" Bu soru karşısında sessizlik hâkim oluyor. Çünkü hiçbir peygamberin aldığı vahiy de tevhidi yaralayan en küçük bir ize rastlamak mümkün değildir.

46. Andolsun, biz Musa'yı (Allah'ın Rab oluşuna apaçık delil teşkil eden) âyetlerimizle Firavuna ve oligarşisine göndermiştik de o (onlara): "Şüphesiz ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim" demişti.

47. Musa onlara ayetlerimizi getirdiğinde onlar bu ayetlere gülüyorlardı.

48. Onlara (ayrıca) her biri diğerinden daha büyük olan mucizeler gösterdik. Doğru yola dönsünler diye onları (küçüklü büyüklü farklı şekilde) azaba uğrattık.

Bkz. 7/133-136, 17/101

49. (Bunun üzerine dediler ki:) "Ey büyücü! Sana verdiği söze dayanarak, bizim için Rabbine dua et. Çünkü biz artık doğru yola gireceğiz."

50. Fakat biz onlardan azabı kaldırınca sözlerinden döndüler.

51. Firavun, kavmine seslenerek dedi ki: "Ey kavmim! Mısır hükümdarlığı benim değil mi? Şu nehirler de benim altımdan akıyor (değil mi?) Hâlâ görmüyor musunuz?

52. Ben, şu zavallı, nerede ise maksadını anlatmaktan aciz olan adamdan daha hayırlı/iyi değil miyim?

53. Eğer o dediği gibi ise, üstüne gökten altın bilezikler atılmalı yahut beraberinde melekler gelmeli değil miydi?"

54. İşte Firavun bu şekilde kavmini küçümsedi ve sindirdi. Onlar da ona boyun eğdiler. Çünkü onlar doğru düşünme melekelerini kaybetmiş, bozguncu bir kavimdi.

55. Böyle Bize meydan okumaya devam edince, biz de onlardan (yaptıklarının cezasını vererek) intikam aldık. Sonunda onları toplu olarak (suda) boğduk.

Bkz. 2/50, 10/90-92, 43/55-56

56. Onları, sonradan gelecek inkârcılara, geçmiş bir ibret ve örnek kıldık.

Bkz. 10/92, 43/55-56

57. (Ey Resul!) Meryemoğlu (İsa), bir örnek olarak anlatılınca, senin toplumun buna karşı (seni susturacak bir delil buldukları düşüncesiyle) hemen yaygaraya başladı.

58. Ve dediler ki: “Bizim tanrılarımız mı daha hayırlıdır, yoksa İsa mı?” Bunu sadece seninle tartışmak için ortaya attılar. Şüphesiz onlar kavgaya ve düşmanlığa pek düşkün bir topluluktur.

Müşrikler Hz. Peygambere; “sen bizim ve bizimle beraber putlarımızın da cehenneme gideceğini söylüyorsun (Enbiya 21/98). Ama Hıristiyanlar da İsa’ya Allah’ın oğludur gerekçesiyle kulluk ediyor, ondan istekte bulunuyor, onu kurtarıcı olarak görüyorlar. O halde İsa da bütün Hıristiyanlarla beraber cehenneme gidecektir.” Bunun üzerine bir sonraki ayet nazil oldu.

59. Oysaki o (İsa), sadece, kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına örnek kıldığımız bir kuldur.

60. Eğer dileseydik, içinizden yeryüzünde sizin yerinize geçecek melekler yaratırdık.

Yukarıdaki ayetlerde, Hz. İsa’nın babasız dünyaya gelmesiyle, İsrailoğullarına ilâhî kudretin bir tecellisi olarak getirilen hem bir peygamber hem de diğer insanlar gibi bir kul olduğu, bazı Hristiyanların iddia ettiği gibi ibadet edilmesi gereken bir tanrı olmadığı anlatılmaktadır. Ancak doğru yoldan sapmış ve Hz. İsa’ya kulluk sunmayı ibadet olarak gören Hristiyanların durumundan o sorumlu değildir. “Allah (kıyamet günü) şöyle buyuracak: Ey Meryemoğlu İsa! “Sen mi insanlara, Allah’la beraber beni ve annemi iki ilah edinin, dedin?” (Bunun üzerine) İsa da şöyle diyecek: “Tenzih ederim Seni. Hak olmayan bir sözü söylemek bana yakışmaz.” (Maide, 5/116)

61. Şüphesiz o, kıyametin (kopacağının) bir bilgisidir. Artık onun hakkında asla şüphe etmeyin ve bana uyun. Dosdoğru yol budur.

“Kıyametin kopacağının bilgisi”, “kıyamet alametleri/işaretleri” olarak adlandırılır. Kıyametten onlarca sene önce belirmeye başlayacağına inanılan bu alametler çok farklı şekillerde yorumlanır. Oysa Kur’an’da zikredilen alametler, kıyametin başladığını gösterir. Yani onlarca sene önceden ortaya çıkarak kıyametin yaklaştığı haberini vermez. Nitekim En’am 6/158 ve bunun gibi daha pek çok yerde: “Bu saatten sonra iman etmenin kimseye bir faydası yoktur” şeklindeki ayetler de bu görüşü doğrulamaktadır. Kur’an’da bahsedilen alametler gerçekleştikten sonra iman kabul edilmiyorsa bu demektir ki; geleneksel inanıştaki kıyamet alametleriyle Kur’an’daki alametler birbirinden farklıdır. Kur’an’daki alametler kıyamet koparken gerçekleşir. Ayrıca kıyamet ansızın gelen demektir, ansızın gelecek olanın alametinin olmayacağı açıktır.

62. Sakın şeytan sizi (Allah’a giden) yoldan çevirmesin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır.

63. İsa, apaçık delillerle/kanılarla geldiği zaman şöyle demişti: “Ben size hikmeti getirdim ve hakkında ayrılığa düştüğünüz şeylerden bir kısmını size açıklamak için geldim. Öyle ise, Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!”

64. Şüphesiz Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse O’na kulluk edin! İşte dosdoğru yol budur.

65. Sonra (Yahudi ve Hıristiyan) gruplar (İsa hakkında) aralarında ihtilafa düştüler. Acı bir günün azabı karşısında vay o zulmedenlerin haline!

66. Onlar ancak beklenen o saatin (kıyametin), farkına varmadıkları bir halde ansızın kendilerine gelmesini bekliyorlar.

67. O gün Allah’a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dostlar birbirine düşman olurlar.

68-69. (O gün Allah şöyle buyurur:) “Ey ayetlerimize iman eden ve Müslüman olan kullarım! Bugün sizin için korku yoktur ve siz üzülmeyeceksiniz de.”

70. Onlara: “Siz ve eşleriniz sevinç ve mutluluk içinde cennete giriniz” denir.

71. Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Ve siz orada oturup kalacaksınız.

72. Geçmişte yaptıklarınıza karşılık mirasçı kılındığınız cennet işte budur.

Bir şeye mirasçı olmak için ondan sonra yaşamış olmak gerekiyor. Oysa cennet bizim henüz ulaşamadığımız bir âlemde bulunmaktadır. Demek Allah kulunu cennetteki ebedi nimetlere mazhar olsun diye halife olarak dünyaya getirmiştir. "Geçmişte yaptıklarınıza karşılık" demek, "dünyada yaşadıklarınıza mukabil" demektir. İnsan öyle bir hayat ortaya koymalı ki karşılığında miras olarak cenneti almalıdır. Geçici dünyalıklara varis olmak için bile kan bağı gerekirken, ebedî cennet nimetlerine varis olmak için kuru bir hayat yeterli olmaz. Cennete varis olmak amellerin güzel ve hayırlı olmasından, mücadeleden, çalışmaktan, dik durmaktan, doğrulara sahip çıkmaktan, Haktan yana olmaktan geçer. Ateşe varis olanlarla aynı hayatı yaşamak, onların zulmüne alkış tutmak, kötülüklerini görmezlikten gelmek, zararlı davranışlarına karşı susmak, hak ve özgürlükleri engellemelerine razı olmak, Allah'ın hayata müdahalesine karşı çıkan söylemlerine tepkisiz kalmak cennete varis olmaya mâni olur.

73. Orada (dünyada yaptıklarınızın) meyvelerini bolca görecek (ve) onları tadacaksınız!

74. Şüphe yok ki (Hakka karşı direnen) suçlular da cehennemde kalacaklardır.

75. Onların azapları hafifletilmeyecek ve onlar orada derin bir ümitsizliğe kapılacaklardır.

76. Onlara biz zulmetmedik, onlar (inkâr etmek ve Allah'ın dinini alaya almak yoluyla cehennemi hak ederek) kendilerine zulmettiler.

77. Onlar (cehennem bekçisine): "Ey Malik (melek)! Rabbin artık bizi öldürsün" diye seslenecekler. Malik de: "Siz böylece kalacaksınız (ölmeyeceksiniz)" diyecek.

78. Bunun üzerine (Allah tarafından onlara şöyle seslenilecek:) "Biz size hakkı getirmiştik. Fakat çoğunuz haktan hoşlanmamıştınız."

79. (Ey Resul!) Yoksa (Hakikatin) ne olması gerektiğine o (hakikati inkâr ede)nler mi karar verecek? Hayır, (hem hakikati belirlemeye ve hem de onları cezalandırmaya) kararı verecek olan Biziz.

80. Yoksa onların sırlarını ve gizli konuşmalarını duymadığımızı mı sanıyorlar? Hayır, öyle değil, yanlarındaki elçilerimiz (melekler, her şeyi) yazıyor.

81. De ki: "Eğer Rahman'ın bir çocuğu olsaydı, ona kulluk edenlerin ilki ben olurdum." Bkz. 39/4

82. Göklerin ve yerin Rabbi, kudret ve egemenlik tahtının Rabbi de olan Allah, onların isnat ettikleri her türlü vasıftan uzaktır.

83. Bırak onları! Kendilerine vaadedilen (azap) günlerine kavuşuncaya kadar dalsın, oynayıp oyalansınlar!

84. (O zaman anlayacaklar ki) gökte de ilâh olan O'dur, yerde de ilâh olan O'dur. O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

85. Göklerin, yerin ve her ikisi arasındakilerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın şanı yücedir. Kıyamet saatinin bilgisi sadece O'na aittir. Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz (ve hesabınızı da O'na vereceksiniz).

86. Allah'tan başka yalvardıklarının (onlara) şefaat/yardım etmeye güçleri yetmez. Ancak bilerek Hakkın şahitleri olan (melekler Allah'ın razı olduğu kuluna şefaat/yardım) eder. Bkz. Bkz.2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 20/109, 34/23 ve dipnotu, 53/26, 78/38

Eşlik etmek, yardımcı olmak ve arka çıkmak gibi anlamlara gelen "şefaat" dini ıstılahta; "bir kimsenin suçunun, günahının bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesi için Allah'la kul arasında yapılan aracılık" demektir. Şefaat konusunda Kur'an'da onlarca âyet bulunmasına rağmen Müslümanlar arasında asırlardan beri tartışma konusu olmuştur. Oysa Kur'an iyi anlaşıldığı taktirde görülecektir ki; Allah'ın bağışlamasının dışında kişinin şefaatçisi kendi amelleridir. "Hiç kimsenin başkasına bir yararının olmayacağı, hiç kimseden fidye kabul edilmeyeceği, hiç kimseye şefaatin yarar sağlamayacağı ve onların hiçbir yerden yardım görmeyeceği günden sakının!" (Bakara 2/123) "Kendileri için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi bulunmaksızın, Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye, bu (Kur'an ile) uyar!" (En'am 6/51) Aynı muhtevaya sahip daha pekçok ayet bulunmaktadır. Şefaat ancak cennet ehli için sözkonusu olacaktır. "Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri; ancak Allah'ın izniyle, (O'nun) dilediği ve hoşnut olduğu kimselere yarar sağlar" (Necm 53/26). "Rahman'ın huzurunda, söz almış olanlar dışında hiç kimseye şefaat edemeyecek." (Meryem 19/87) Bu ayetlerden de anlıyoruz ki şefaat; Allah'ın cennet ehline yapacağı yardımın melekler vasıtasıyla gerçekleştirilmesidir. Bu konuda Sebe suresi 34/23. Ayetin açıklama kısmına da bakabilirsiniz.

87. O müşriklere kendilerini kimin yarattığını sorsan, hiç kuşkusuz "Allah" diyeceklerdir. O halde nasıl oluyor da Haktan saptırılıyor ve batılın peşinden koşturuluyorlar?

88-89. Allah, (Elçisinin:) "Ya Rabbi! Bunlar inanmayan bir kavimdir" sözüne (şöyle karşılık verir): "(Ey Resul!) Sen onlara aldırma (yaptıklarını görmezden, söylediklerini duymazdan gel) ve kendilerine selamet dileyerek yoluna devam et! Çünkü onlar zamanı geldiğinde (hakikati) anlayacaklardır."

44- **DUHAN SÛRESİ**

Duhan suresi, Mekke döneminde inmiş olup 59 ayettir. Sure adını, onuncu ayette geçen ve "Duman" anlamına gelen "Duhan" kelimesinden almıştır. Sûrede başlıca, Kur'an'ın indirilişinin ilahi bir rahmet olduğu, Mekke müşriklerinin ona karşı söz anlamaz, ibret almaz ve ıslah olmaz tutumu, Firavun ve halkının başlarına gelen felâketler ve geride bıraktıkları servetlerinin başta İsrailoğulları olmak üzere başka kavimlere geçmiş olması dile getiriliyor. Kureyş'in Hz. Peygamberi yalanlaması ve ona karşı düşmanca tavır sergilemesi, öldükten sonra dirilmeyi ve âhirette hesap vermeyi inkâr edenlerin cehennemdeki azapları, Allah'ın emirlerine uygun olarak yaşayanların ise kendilerini emniyet içinde bulacakları anlatılıyor. Kur'an'ın ilk muhataplarının daha iyi anlaması ve düşünüp öğüt alması için onun kendi dillerinde kolaylaştırıldığı ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Hâ Mîm.

Bu harflerle ilgili olarak 2/1 ayetinin dipnotuna bakabilirsiniz.

2-3. (Hükümleri) apaçık olan Kitab'a andolsun ki, biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indir(meye başla)dık. Başından beri (insanları) vahiyle uyaran zaten Biziz.

"Mübarek bir geceden" kasıt, Kadir gecesi ya da berat gecesi olduğuna dair rivayetler olsa da burada vurgulanan gece değil o gecede indirilen Kur'an'dır. Hangi gece olursa olsun ister Pazartesi, Salı, Çarşamba… geceleri inmeye başlamış olsun isterse başka bir gece. Önemli olan

Hakla batılın ayrılması için Kur'an'ın inmeye başlamasıdır. O gece çok değerli ve bereketli olduğu için Kur'an inmeye başlamamış, Kur'an inmeye başladığı için o gece hem değerli hem bereketli olmuş. Yani bereketin kaynağı inmeye başlayınca bereketli bir gece geçmiş oluyor. Kur'an nasıl ki saadetin kaynağı olarak gönüllere şifa ise aynı zamanda ömürlere de berekettir. Ondaki ilahi düsturlar insan hayatını daha bereketli ve verimli kılar. İnsan Kur'an'la daha sağlıklı düşünür ve daha sağlam kararlar alır. Sabrı, metaneti, mukavemeti, mücadeleyi, çalışmayı hayat tarzı olarak görür ve dolu dolu Rabbimizin rızasına uygun bir hayat yaşar.

Bazıları Kur'an'ın bir bütün olarak bir gecede Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına indirildiğini iddia etmektedir. Eğer söylendiği gibi Kur'an bir bütün olarak bir gecede Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına indirilmiş ve oradan da 23 yılda parça parça nazil olmuş bir kitapsa o zaman insanın iradesinden söz edemeyiz. Zira Allah zaten kimin ne yapacağını önceden takdir etmiş ve bunu Kur'an'da kayıt altına almıştır. Oysa Kur'an'a göre ne Allah senaristtir ne Kur'an senaryo metnidir ne de Hz. Muhammed ve toplumu oyuncudur. Kur'an hem kendi zamanına hem de geleceğe ışık tutması bakımından tarihten pasajlar da sunarak hayatın bütün safhalarını kucaklaya kucaklaya, sorunlara cevap vere vere ve problemleri çöze çöze 23 (22) yılda nazil olmuştur.

4. O gecede (Kur'an'ın inmeye başlamasıyla) hikmetli ve önemli her iş batıldan ayrılmıştır.

5. Katımızdan konulan bir yasa gereği, hiç kuşkusuz Biz resuller göndermekteyiz.

6. Bunu Rabbinden insanlara bir rahmet olarak yapmaktayız. Şüphesiz O, (her şeyi) hakkıyla işiten, (he şeyi) hakkıyla bilendir.

7. Eğer kesin olarak inanıyorsanız (bilin ki Allah,) göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir.

8. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur, diriltir ve öldürür. (O,) sizin de Rabbinizdir, geçmiş atalarınızın da Rabbidir.

9. Ama onlar, (ahireti umursamadan) şüphe içinde eğlenip duruyorlar.

10. Öyleyse sen, gökyüzünde (son saatin yaklaştığını) haber veren bir duman tabakasının belireceği günü bekle!

11. Öyle ki; insanları kuşatıp saran, o (duman tabakası) inletici bir azaptır.

12. İnsanlar: "Rabbimiz! Bu azabı bizden kaldır, çünkü biz artık inanıyoruz" diyecekler.

13-14. Artık onlar nasıl düşünüp öğüt alacaklar? Öğüt alma zamanı geçti. Oysa kendilerine gerçeği açıklayan peygamber de gelmişti. Fakat ondan yüz çevirmişler ve: "Bu (kendisine birtakım şeyler) öğretilmiş delinin biridir!" demişlerdi.

15. Şimdi Biz, az bir süre için (bu) azabı (sizden) kaldıracak olsak, siz hemen eski halinize dönersiniz.

16. (Bütün suçluları) şiddetli bir hamle ile (cezalandırmak için) yakalayacağımız gün, (onlardan da yaptıklarının cezası olarak) intikam alacağız!

17. Andolsun, onlardan önce Firavun kavmini sınamıştık. Onlara değerli bir resul (Musa) gelmişti.

18. O resul onlara şöyle demişti: "Allah'ın kullarını (esaretiniz altındaki İsrailoğullarını) bana verin. Çünkü ben size gönderilmiş güvenilir bir resulüm!"

19. "Allah'a karşı büyüklük taslamayın! Zira ben size apaçık bir delil/kanıt getiriyorum."

20. "Şüphesiz ki ben, beni taşlayarak öldürmenizden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığındım."

21. "Bana inanmıyorsanız da benden uzak durun!"

22. (Firavun ve oligarşisi Musa'nın talebini reddedince, Musa:) "Bunlar (gerçekten) günaha batmış bir toplumdur!" diye Rabbine seslendi.

23. (Allah şöyle buyurdu:) "O halde kullarımı (İsrailoğullarını) geceleyin yola çıkar, çünkü siz (Firavun ve ordusu tarafından) takip edileceksiniz." Bkz. 20/77, 26/52

24. "Denizi yarıp (ashabını geçirdikten sonra) onu olduğu gibi açık bırak. Çünkü onlar boğulmayı hak etmiş bir ordudur."

25-26-27. Onlar (boğulunca) geride neler bıraktılar neler! Nice bahçeler, pınarlar, çiftlikler, güzel konaklar! Zevk ve sefasını sürdükleri nice nimetler!

28. İşte böyle! Onlara başka bir toplumu mirasçı kıldık. Bkz. 26/57-57

29. (Onların bu acıklı haline) gökyüzü ve yeryüzü (üzülüp) ağlamadı ve kendilerine mühlet de verilmedi (ve onlar kendi inat ve ihtiraslarıyla beraber boğulup gittiler).

30-31. Andolsun ki biz, İsrailoğullarını o alçaltıcı azaptan, Firavundan kurtardık. Çünkü o, haddi aşan, büyüklük taslayan bir zorba idi.

32. Musa'ya bağlı olan (İsrailoğullarını gönderdiğimiz vahiy ile) o devirdeki diğer bütün insanlara üstün kıldık. Bkz. 2/40, 47, 122, 45/16 ve dipnotu

33. Biz onlara (denizin yarılması, bulutların gölge yapması, kudret helvası ve bıldırcın gibi) her biri aşikâr bir imtihan vesilesi olan nice ayetler verdik.

34-35-36. (Mekkeli müşrikler diyorlar ki:) "Bu (önümüzde bulunan ölüm,) bizim ilk (ve tek) ölümümüzdür. Biz diriltilecek de değiliz. Eğer doğru söyleyenler iseniz atalarımızı getirin (de görelim)!"

37. Onlar mı daha güçlü kuvvetli, yoksa Tübba' halkı ve onlardan önceki toplumlar mı? Suç işledikleri için biz onların hepsini helak ettik.

"Tübba'", bütün Güney Arabistan'ı (Yemen'i) yüzyıllarca yönetmiş ve sonuçta M. S. 4. yüzyılda Habeşliler tarafından devrilmiş olan güçlü Himyer krallarına takılan bir addır. Babadan oğula intikal eden hükümdarlık uzun yıllar devam ettiği için onlara "Himyeri Devleti" denmiştir. Himyeri Devleti, Mekke ve çevresindekilerden her bakımdan çok daha güçlüydü. Onlar da küfür ve isyanları sebebiyle helâk edilmiştir.

38. (Ey insanlar bilin ki) Biz, gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları eğlence olsun diye yaratmadık. Bkz. 21/16, 38/27

39. Biz onları ancak yüce bir amacı gerçekleştirmek için yarattık. Ama onların çoğu bunu bilmezler.

İnsanın en büyük amacı Allah'ı tanımak, anlamak ve O'nun istekleri doğrultusunda yaşayarak rızasını kazanmak olmalı. Bunun için bütün güzelliklerin karşılığının noksansız verileceği ebedi saadet yurdunu her daim göz önünde bulundurmak gerekir. Ebedi hayatı yok sayarak ya da göz ardı ederek tutarlı ve dengeli bir hayat yaşayamayız. Yaratılanlar arasında sayılamayacak müstesna özelliklerle donatılmış olan insanın ahiret hayatını yok sayması, kendi varlığını önemsiz ve anlamsız hale getirir. Eğer ölümden sonra hayat devam etmeseydi bu hayatın da bir anlamı olmazdı. Onun için Allah ahirete imanı ve ahiret için çalışmayı çok sık aralıklarla vurgulamaktadır. Âhiret yurdu kötülük yapanları cezalandırmak için değil, yaratılışın gayesini bilen ve o yüce amaca hizmet ederek kemale eren erdemli insanların ebedi saadeti için vardır.

40. Şüphesiz bütün hesapların görüleceği o karar günü, hepsinin buluşacağı gündür.

41. O gün ne bir dostun diğer bir dosta yararı dokunacak ne de kendilerine yardım ulaşacak. (Herkes dünyada yaşadığının karşılığını alacak).

Bu ve Kur'an'ın muhtelif yerlerinde bu anlamdaki ayetleri gördükten sonra hâlâ birilerinden şefaat umarak günah işleme rahatlığını gösterenleri anlamak mümkün değil. Âyetler çok açıktır ve Allah'ın kararı çok nettir. Kimsenin kimseye bir faydasının olmayacağı çok kesin. Torpilin, kayırmanın, arka çıkmanın, sahiplenmenin işe yaramayacağı belirgin. Kişinin kendi amellerinden başka Allah'ın rahmetinin ve mağfiretinin dışında ona yardım edecek hiçbir gücün olmayacağı aleni. Buna rağmen birilerinin şefaatine, himmetine, kayırmasına güvenme rahatlığı nereden geliyor? Eğer Kur'an'daki bu ayetlere gerçekten inanırsak işte o zaman şefaatçi aramak yerine güvenebileceğimiz çalışmalar yaparız, daha doğru ve verimli bir hayat ortaya koyarız. Birilerine güvenmek, birilerinin gönlünü almak ve kapıkulu olmak yerine Allah'a itimat ederiz, O'nun rızası için çalışırız, O'na kul oluruz, O'na sığınırız, yaptıklarımızı O'na arz ederiz, her şeyi O'ndan bekleriz, O'nun rahmetine güvenir ve O'nun rızasını kazanmak için mücadele veririz. İşte o zaman kimsenin bize şefaat etmesini beklemeyiz, zaten gerek de kalmaz.

42. Yalnız, Allah'ın rahmet ettiği kimseler bunların dışındadır. Şüphesiz O, mutlak güç sahibidir, çok merhamet edendir.

43-44. Şüphe yok ki zakkum ağacı suçluların yemeğidir. Bkz. 17/60 ve dipnotu.

45-46. Erimiş maden gibidir o. Kaynar suyun fokurdadığı gibi karınlarında fokurdar.

47. (Allah, görevli meleklere şöyle der:) "Tutun onu, cehennemin ortasına atın!"

48. "Sonra da azap olarak başından kaynar su dökün."

49. (Deyin ki:) "Tat bakalım! Hani sen güçlüydün, şerefliydin!

50. İşte bu; doğrusu şüphelenip durduğunuz şeydir."

51. Allah'ın emirlerine uygun olarak yaşayanlar, kendilerini emniyet içinde bulacaklar.

52-53. Bahçelerde ve çeşme başlarında ince ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyinerek karşılıklı oturacaklardır.

54. İşte böyle. Biz onları keskin bakışlı/ceylan gözlü eşlerle/arkadaşlarla bir araya getireceğiz. Bkz. 52/20, 55/72, 56/22

Ayette geçen "Hurin-inin" ifadesi "keskin bakışlı/ceylan gözlü" anlamına gelen bir ifade olup Kur'an'da dört yerde geçmektedir ve bu ayetlerin tamamı Mekke döneminde nazil olmuştur. Bu ayet, birçok meal ve tefsirde "Onları iri gözlü, güzel kadınlarla evlendireceğiz" şeklinde tercüme edilmiş olsa da burada anlatılmak istenen cennetteki birlikteliklerdir. "Zevvece" geçişli fiili burada "bir kişiyi başka bir kişi ile birleştirdi, bir araya getirdi" anlamında kullanılmıştır. Ayrıca "Ezvac-zevc" terimi Saffat 37/22. ayetinde arkadaş anlamında da kullanılmıştır. Buradaki eşlerin/arkadaşların mahiyetini ve birleşmenin/birlikteliğin içyüzünü ancak Allah bilir.

Kadınların anlamakta zorlandığı "eşlerinin herhangi bir sınır konmadan hurilerle evlenmesi" ifadesi tamamen yanlış yorumlanmaktadır. Yoksa cennette Müslüman erkekleri olduğu gibi kadınları da üzecek bir durum söz konusu olamaz. Dünya algısıyla cenneti ve cennet nimetlerini tasvir ederken ölçüyü kaçırmamak gerekir. Zira aklı fikri nefisini tatmin etmek ve nefsin isteklerini yerine getirmek olan birileri cenneti nefsi terbiye olmuş olanların yeri değil de nefsi doymamış olanların yeri olarak düşünüyor olabilir.

55. Orada, güven içinde, (dünyada işledikleri fiillerinin) bütün meyvelerini (meşru şekilde) isteyip tadacaklar.

56. Ve orada (dünyadan ayrılırken tattıkları) ilk ölümden sonra (başka) bir ölüm de tatmayacaklar. Ayrıca Allah, onları yakıcı ateşin azabından da koruyacak.

57. (Bu nimetler kendilerine) Rabbinden bir lütuf olarak (verilmiştir). Asıl büyük kazanç ve kurtuluş işte budur.

58. (Ey Resul!) Biz o (Kur'an')ı (aklını işleterek anlamaya çalışanlar için) senin dilinle kolaylaştırdık ki, düşünüp öğüt alsınlar.

59. (Hala akıllarını kullanmazlarsa) artık sen (onların başına gelecekleri) bekle! Unutma ki, onlar da (senin anlattıklarının ne zaman boşa çıkacağını) beklemektedirler.

45- CÂSİYE SÛRESİ

Casiye suresi, Mekke döneminde inmiş olup 37 ayettir. Sure adını, 28. ayette geçen ve kıyamette diz çökenleri anlatan "Casiye" kelimesinden almıştır. Sûrede Allah tarafından indirilen vahyin önemine ve buna inanmanın gereğine dikkat çekiliyor. Kur'an ayetlerinin doğruluğunu kanıtlayan aklî ve naklî deliller sıralanıyor. Göklerde, yerde ve denizlerde Allah'ın kudretini gösteren olaylara dikkat çekiliyor. Zalimlerin birbirlerinin yardımcıları olduğu; ancak onların çabalarının peygamberi görevinden vazgeçirmeye yetmeyeceği ifade diliyor. Kur'an'ın bir rahmet olduğu ve hiçbir zaman inananlarla inanmayanların aynı değerde olmayacağı bildiriliyor. Âhirete ve hesap gününe inanmayanların düşünce tarzlarına ve zihniyetlerine yer verilen sûrede Allah'ın sözünün mutlaka gerçekleşeceği ve kıyametin kesinlikle vuku bulacağı işleniyor. İnsanların bütün fiillerinin kayda alındığı ve mahşer günü bu fiillerin karşılığının görüleceği, iman edip iyi işler yapanların ilâhî rahmete ve büyük mükâfata nâil olacağı, kibir ve inatları yüzünden Allah'ın âyetlerini alaya alanların ve inkâra sapanların ise cehenneme atılacağı anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Hâ Mîm. Bkz. 2/1 dipnotu.

2. Bu Kitab'ın indirilişi, kudret ve hikmet sahibi olan Allah tarafındandır.

3. Şüphesiz göklerde ve yerde inanan(mak isteyen)ler için (Allah'ın birliğine ve kudretine dair) nice deliller vardır.

4. Sizin yaratılmanızda ve canlıların yeryüzünde yayılmasında, kesin olarak inanacak kimseler için (ibret dolu) deliller vardır.

5. Gece ve gündüzün birbiri ardına gelmesinde (dünyanın kendi ekseni etrafında dönmesinde), Allah'ın gökten rızık (sebebi olarak yağmuru) indirip onunla ölümünden sonra yeryüzünü diriltmesinde ve rüzgârı (değişik yönlerden aşılayıcı olarak) estirmesinde aklını işleten kimseler için nice deliller vardır.

6. İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir. Onları sana gerçek olarak okuyoruz. Artık onlar, Allah'a ve O'nun ayetlerine inanmadıktan sonra daha hangi söze inanacaklar?

7. Kendini aldatarak günaha gömülenlerin vay haline!

8. Allah'ın ayetlerinin kendisine okunduğunu işitir de sonra büyüklük taslayarak sanki onları hiç işitmemiş gibi inkârda direnir. Onu, acı bir azapla müjdele!

Cahiliye dönemindeki Mekke müşriklerinin ortaya koyduğu bu tablo Kur'an'ın şiddetle karşı çıktığı bir durumdur. Ancak benzer manzaraya bugün de rastlamak mümkündür. Hem de Müslüman olduğunu iddia eden bazı kişiler Kur'an ayetleri kendilerine okunduğu halde işlerine gelmediği ya da kendilerini bir şey zannettikleri için onlardaki mesajı hiç duymamış gibi büyüklük

taslamaya, duyarsız, sorumsuz ve savurganca yaşamaya devam ederler. Hele biraz da servet ve şöhrete sahipseler, Kur'an'ı fakirlerin, dışlanmışların, mazlumların, işi gücü olmayan garibanların, biraz da cahillerin (hâşâ) kitabı olarak görürler. Unutmayalım ki; en büyük küfür Allah'ın mülkünde, Allah'ın verdikleriyle Allah'a meydan okumaktır.

9. (Onlar) ayetlerimizden bir şeyler öğrendiklerinde hemen onu hafife alıp alay konusu yaparlar. İşte böyleleri için alçaltıcı azap vardır.

10. (Yaptıklarından dolayı) cehennem onların peşindedir. Kazandıkları şeyler de Allah'tan başka edindikleri dostlar da onlara hiçbir fayda vermez. Onlar için büyük bir azap vardır.

11. İşte bu (Kur'an) bir hidayettir. Rablerinin ayetlerini inkâr edenlere ise elem dolu çok acı bir azap vardır.

12. Allah O'dur ki hem gemiler yüzüp gitsin hem de (siz) lütfundan istekte bulunasınız ve şükredesiniz diye denizi istifadenize sunmuştur.

13. O, göklerde ve yerde olan her şeyi, kendinden (bir lütuf olarak) emrinize vermiştir. Bunda düşünen bir toplum için (alınması gereken önemli) ibretler vardır.

Öyle ya, Allah göklerde ve yerde olan her şeyi insanın emrine niçin vermiştir. Düşünen ve aklını işleten bir insan bu sorunun cevabını aramaz mı? Madem insanın diğer canlılardan bir farkı olmayacaktı, onun hayatı da diğer canlıların hayatı gibi yemek içmek ve yatmaktan ibaret olacaktı o taktirde neden diğer canlılardan farklı kılınmıştır? Düşünmemiz gerekmez mi?

14. (Ey Resul!) İnananlara söyle: Allah'ın (inkârcıları cezalandırması için kendilerine göstereceği) günlerin gelip çatacağını beklemeyenlerin sözlerine ve davranışlarına aldırış etmesinler ve onların kusurlarını bağışlasınlar. Çünkü Allah, hangi topluluk ne kazanmış ise muhakkak karşılığını verecektir.

15. Her kim doğru ve güzel bir iş yaparsa kendi iyiliği için yapmış olur, kim de kötülük işlerse kendi aleyhine işlemiş olur. Ve sonunda hepiniz Rabbinize döndürüleceksiniz.

16. Andolsun Biz, İsrailoğullarına kitap, hükümranlık (kendi kendilerini yönetme gücü) ve nebilik verdik. Onları güzel ve temiz yiyeceklerle rızıklandırdık ve onları (İslam'la şereflendirerek dönemlerinin) bütün diğer topluluklarına üstün kıldık.

Bkz.2/40, 47, 122, 44/32

Hz. Musa ve Hz. Harun gibi peygamberlerin gelmesiyle İsrailoğulları Firavunun zulmünden kurtulmuş, kendi kendilerini yönetme özgürlüğüne kavuşarak hüküm ve hâkimiyetleri sağlanmış, Tevrat'ın hükümleriyle yani İslam'la şereflenmeleriyle de hayatları bir anda değişmişti. Böylece kendi dönemlerinin tek Müslüman topluluğu oldukları için diğer kavimlere karşı üstün duruma yükselmişlerdi. Ayette ifade edilen üstünlük budur.

17. Yine onlara din ve dünya işleriyle ilgili apaçık deliller verdik. Fakat onlar, kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki azgınlık ve kıskançlık yüzünden (tekrar) ayrılığa düştüler. Şüphesiz Rabbin, ayrılığa düştükleri konularda, kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.

18. Sonra (Ey Muhammed!) Sana da insanların uyacakları bir hayat sistemi (şeriat) verdik. O halde bu (yolu) izle ve (hakikati) bilmeyenlerin boş arzu ve heveslerine uyma!

Bkz. 3/19 ve dipnotu. 5/48 ve "şeriat" la ilgili dipnotu, 42/13

19. Allah'tan gelecek herhangi bir cezayı önleme hususunda, onlar sana hiçbir fayda sağlayamazlar. Zalimler sadece birbirlerinin dostları ve koruyucularıdır. Allah da kendisine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanların dostudur.

En büyük zenginlik Allah'a dost olabilmektir. Hayatta en zor şey insanla dostluk kurmaktır. Çünkü insan vefasızdır, acımasızdır, nankördür, menfaatçidir, kolaycıdır, bencildir. En kolay olan da Allah'a dost olmaktır. Çünkü Allah merhametlidir, affedicidir, vefalıdır, yardım severdir, iyiliğe mukabele edendir, dostluk için kapısını açık tutandır, kendisine güveneni yarı yolda bırakmayandır. Eğer insan gerçekten Allah'a inanıyor ve güveniyorsa Allah onun dostudur. "Allah inananların dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır…" (Bakara 2/257) İşte dostluk için inanmak ve güvenmek yetiyor. Zaten insan inanır ve güvenirse Allah onu karanlıklardan aydınlığa çıkaracaktır.

20. Bu (Kur'an), insanlara (kurtuluş yollarını gösteren ve kalp gözlerini açan) kanıtlar sunmaktadır; gönülden inananlar için de bir doğru yol rehberi ve bir rahmettir.

21. Yoksa o kötülükleri işleyenler, inandıktan sonra güzel ve faydalı işler gerçekleştirenlere yaptığımız muameleyi, kendilerine de göstereceğimizi, hayatlarında ve ölümlerinde onları bir tutacağımızı mı sanıyorlar? (Böyle sanmakla) ne kötü bir yargıda bulunuyorlar!

Bkz. 38/28, 59/20

22. Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. Ve (bu hakikatin devamı olarak ahiret âlemi de gelecek ki,) herkes dünyada ne kazanmışsa karşılığını görsün. (Ayrıca bilinmelidir ki;) orada kimseye (en küçük bir) haksızlık da yapılmayacaktır.

23. (Ey Resul!) Kendi arzu ve isteklerini tanrı edinen, bilgisi olduğu halde (yaptıkları yüzünden) Allah'ın şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünü perdelediği kimseyi gördün mü? Allah(ın onu terk etmesin)den sonra kim ona doğru yolu gösterebilir? O halde, hiç düşünüp ders almaz mısınız?

Bu ayet, değişken arzuların arkasına takılan, kendi heva ve hevesini tanrı edinen, anormal isteklerinin ve ihtiraslarının kölesi olan, menfaatin önünde eğilen ve böylece kişiliğini bütünüyle kaybeden insanla ilgili bir portre ortaya koyuyor. Böyle kimselerin gönüllerinde hidayete yer kalmadığı için kendi istekleri ve seçimleri doğrultusunda gerçekleri duymayacak ve hissetmeyecek şekilde kulaklarının ve kalplerinin mühürlendiği, hakkı görmeyecek ve doğruları kavramayacak biçimde gözlerinin perdelendiği ve basiretlerinin kendi amelleriyle bağlandığı anlatılıyor.

24. Ve dediler ki: "Dünya hayatımızdan başka bir hayat yoktur. Birilerimiz ölür, birilerimiz doğar (hayat böylece devam eder gider). Bizi ancak zaman yok eder (öldükten sonra da dirilmeyiz)." Oysa bu konuda onların hiçbir bilgisi yoktur. Onlar sadece delilsiz varsayımda bulunuyorlar.

Bkz. 6/29

25. Onlara ayetlerimiz açıkça okunduğu zaman onların delilleri/iddiaları ancak: "Doğru söyleyenler iseniz (ölmüş) atalarımızı geri getirin" demek olur.

26. De ki: "Size hayat veren ve sonra sizi öldüren Allah'tır. Sonunda kendisinde hiçbir kuşku olmayan kıyamet günü O sizi bir araya getirecektir. Fakat insanların çoğu bunu bilme(k isteme)zler."

27. Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Kıyamet kopacağı gün, işte o gün (hayatlarında anlayamadıkları) gerçekleri geçersiz kılmaya çalışanlar hüsrana uğrayacaklardır.

28. O gün bütün ümmetleri/insanları, bir araya toplanmış ve diz çökmüş vaziyette görürsün. Herkes, kendi hesabıyla yüzleşmeye çağrılır. (Onlara:) "Daha önce ne yaptıysanız bugün sadece onun karşılığını alacaksınız" (denir).

Bkz. 18/49

29. İşte bunlar Bizdeki kayıtlar; sizinle ilgili her şeyi bütün gerçekliğiyle anlatır. Çünkü dünyada iken yaptığınız her şeyin bir kopyasını alıyorduk."

Bkz. 17/14, 18/49

30. İnandıktan sonra faydalı ve güzel işler yapanları Rableri rahmetinin kapsamına alır. İşte apaçık kurtuluş budur!

31. İnkâr edenlere şöyle denir: "Ayetlerim size okunmuştu da sizler büyüklük taslamış ve günahkâr bir toplum olmuştunuz değil mi?"

32. "Gerçekten Allah'ın vaadi haktır. Kıyamet günü şüphe götürmez bir gerçektir" denildiği zaman siz demiştiniz ki: "Kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak birtakım tahminlerde bulunuyoruz. Onun hakkında kesin bir bilgi elde etmiş değiliz."

33. Derken yaptıkları bütün kötü işler karşılarına çıkmış ve alay edegeldikleri (Cehennem gerçeği) her taraftan kendilerini kuşatmıştır.

34. (Onlara) şöyle denir: "Bugüne kavuşacağınızı nasıl unuttuysanız, biz de bugün sizi (cennet nimetlerine kavuşturmayı) unutuyoruz. (Biliniz ki) varacağınız yer ateştir. Ve (sizi ateşten koruyacak) yardımcılarınız da olmayacaktır." Bkz. 32/14 ve dipnotu.

35. "Bunun sebebi, sizin, Allah'ın ayetlerini alaya almanız ve dünya hayatının sizi aldatmasıdır." Artık o gün ne ateşten çıkarılacaklar ne de Allah'ı hoşnut etmeleri (için dünyaya geri dönmeleri) kabul edilecek.

36. Bütün övgüler, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir.

37. Göklerde ve yerde azamet/büyüklük yalnız O'na mahsustur. Ve O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

46- **AHKÂF SÛRESİ**

Ahkâf suresi, Mekke döneminde inmiş olup 35 ayettir. Sure adını, 21. ayette geçen "Ahkâf" kelimesinden almıştır. "Kum tepeleri" anlamına gelen "Ahkâf", Yemen'de "Ad" kavminin yaşadığı bir bölgenin adıdır. Sûrede Kur'an'ın Allah tarafından indirilmiş bir kitap olduğuna, Allah'ın göğü, yeri ve diğer varlıkları belli aşamalar içinde ve bir gayeye bağlı olarak yarattığına dikkat çekiliyor. Allah'tan başka varlıklara tanrısal nitelikler yükleyerek kendilerine bile bir faydası olmayan bu varlıklardan yardım beklemenin saçmalığı ortaya konuyor. Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğu, ona indirilen Kur'an'ın şüphe götürmez üstünlüğü, iman davasının haklılığı ve buna rağmen müşriklerin inatla gerçeği kabule yanaşmadıkları anlatılıyor. İmanın iyilik ve ahlâkla, inkârın da kötülük ve ahlâksızlıkla ilişkilendirildiği sûrede hakiki mü'minin aile ve sosyal çevresiyle olan iyi münasebetleri üzerinde duruluyor. Allah'a ve âhiret gününe inanan insanın Allah'ın rızasını iyi davranışlarda araması ve iyiliğin her şeyden önce en yakınlara, özellikle ana ve babaya yapılması gerektiğine işaret ediliyor. Mekkeli müşriklerin öğüt almaları için kendilerine Âd kavminin uğradığı âkibet hatırlatılıyor. Allah'ın davetine uymayanların apaçık bir sapıklık içinde bulundukları ve âhirette cezalandırılacakları anlatılıyor. Hz. Peygambere kavminden gördüğü eza ve cefaya katlanmasının tavsiye edildiği sûrede, küfrün sonunun yakın olduğu ve inananların mutlaka başarıya ulaşacakları müjdeleniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Hâ Mîm.

Bu harflerle ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Bu Kitab'ın indirilişi, kudret ve hikmet sahibi olan Allah tarafındandır.

3. Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattık. İnkârcılar ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedir.

4. (Ey Muhammed!) De ki: "Allah'tan başka yalvardıklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana onlar yeryüzünde neyi yaratmışlar? Yoksa onlar göklerin yaradılışında (Allah'a yardım ettikleri için, O'nunla) bir ortaklıkları mı var? Eğer siz doğru söyleyen kimseler iseniz bana (Allah'tan başka varlıklara da tapmanızı haklı gösteren) bundan önce indirilmiş bir kitap veya ilimden bir eser getirin (göreyim)."

5. Allah'tan başka, kıyamet gününe kadar (çağrıldığında) kendilerine cevap veremeyecek (aciz) kimselere/şeylere yalvarandan/kulluk edenden/tapandan daha sapık kim olabilir? Oysa o tapınanlar, bunların yalvardıklarından habersizdirler.

Allah'ın dışındaki varlıklara tapmak, tanrısal nitelikler yükleyerek onlardan yardım dilemekle ve onların karşısında eğilmekle, sorgusuz teslimiyetle olur. Aslında insanlar doğrudan Allah'ın ortaklarının olduğunu iddia etmezler. Ancak Allah'ın otoritesini, tasarruf yetkisini, kudretini, hükümranlığını başkalarıyla paylaşarak onları da Allah gibi otorite olarak görürler. Örneğin dünyada olup biten her şey Allah'ın kudretiyle gerçekleşirken onlar bazı olağanüstü durumlarda başkalarının gücünden istifade ettiklerini söylerler ve zor zamanlarda Allah'tan yardım dilemek yerine "yetiş ya gavs!", "medet ya…" gibi söylemlerle başkalarından yardım dilenirler. Şefaat yetkisi tamamıyla ve sadece Allah'a ait olmasına rağmen (Zümer 39/44) bunu başkalarıyla paylaşırlar. Din gününün yani ceza ve mükâfat gününün tek hâkimi Allah olmasına rağmen (Fatiha 1/4) oradaki bağışlama yetkisini uyduruk adlarda andıkları kişilerle pay ederler.

6. Bütün insanlar (yargılanmak üzere kıyamet günü) toplandığında, (Allah'ın dışında) tapındıkları varlıklar kendilerine düşman olacaklar ve onların kendilerine tapındıklarını da ısrarla reddedecekler.

7. Ama ayetlerimiz onlara bütün açıklığıyla okunduğu zaman inkâr edenler kendilerine gelen gerçek için: "Bu, apaçık bir büyüdür" derler.

8. Yoksa: "Onu kendisi uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer ben onu uydurmuşsam, Allah'tan (bana) gelecek olan (ceza)ya karşı siz benim için hiçbir şey yapamazsınız. O, sizin, hakkında yaygara kopardığınız şeyi daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahit olarak O yeter! O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

9. De ki: "Ben (Allah'ın) resullerinin ilki değilim ve (onlar gibi) ben de bana da size de ne olacağını bilemem, sadece bana vahyolunana uyarım. Çünkü ben sadece açık bir uyarıcıyım."

"Ben Allah'ın resullerinin ilki değilim" ifadesi, Peygamberimizin de diğer elçiler gibi sadece bir elçi olduğunu, kendisinden önce nice peygamberlerin gelip geçtiğini ve dolaysıyla bu işi kendisinin başlatmadığını, elçilik bakımından da diğer peygamberlerden bir farkının bulunmadığını anlatmaktadır.

"Ben, bana da size de ne olacağını bilemem" söylemi, "ben de sizin gibi bir insanım ne kendime ne de size ne olacağını asla bilemem, gaybdan da gelecekten de haber veremem ve ben sadece Allah'ın bana bildirdiği kadarını bilebilirim" demektir.

"Ben sadece bana vahyolunana uyarım." Yani "ben yalnızca Allah'ın koyduğu sınırları gösteririm, kendime göre sınır getiremem, Sırat-ı Müstakim-i tanıtırım fakat yol yapamam,

Rabbimin belirlediği hükümleri anlatırım ama kafamdan hüküm veremem, ilahi kanunları söylerim ama kanun koyamam, şeriati tebliğ ederim ancak şeriat ihdas edemem, her konuda görüşümü söylerim ama vahiy ile çelişen hiçbir şey asla söyleyemem." anlamındadır.

10. De ki: "Eğer bu (Kur'an) gerçekten Allah'tan (gelen bir vahiy) ise (ki öyledir) buna rağmen onun gerçekliğini inkâr ediyorsanız (halinizin ne olacağını) hiç düşündünüz mü? Hatta İsrailoğullarından bir şahit, kendisi gibi birisi(nin ortaya çıkması)na şahitlik etmişken; siz de (o kişiye iman etmeyerek) büyüklük taslamışsanız (o zaman zalimlerden olmaz mısınız)? Şüphesiz Allah, zalim olan bir kavmi hidayete erdirmez."

Ayette zikredilen "şahit" Hz. Musa'dır. Çalışmalarıyla diğer peygamberlere nazaran daha çok övülmeyi hak edecek bir peygamberin geleceği ile ilgili iki Tevrat pasajı aynen şöyledir: "Rabbiniz, Allah aranızdan sizin kardeşiniz ve bana benzeyen bir peygamber çıkaracaktır." (Tesniye, xviii, 15) ve "Ben onlar için senin kardeşlerin arasından, sana benzeyen bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi o'nun ağzına koyacağım." (Tesniye xviii, 18) Bu pasajlardaki "kardeş" ifadesi iman kardeşliğidir. Aynı soydan (İsrailoğullarından) gelecektir demek değildir. Bu ayeti, Saff suresi 61/6 ayetinde Hz. İsa'nın söylemiyle ilişkilendirirsek daha kolay anlaşılır. "Bir zamanlar Meryem oğlu İsa: 'Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, övülmüş bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim' demişti…"

11. İnkâr edenler, inananlara şöyle dedi: "Eğer o (Kur'an) iyi bir şey olsaydı, (şu ayak takımı sefil insanlar) onu kabulde bizi geçemezlerdi." Bu söylemle amaçlarına ulaşamayınca da ister istemez şöyle diyecekler: "Bu eski bir masaldır."

12. Oysa ondan önce de bir rehber ve rahmet olarak Musa'nın Kitab'ı (Tevrat) vardı. Bu (Kur'an) da zulmedenleri uyarmak ve güzel davrananlara müjde olmak üzere, kendinden öncekileri doğrulayan Arap diliyle indirilmiş bir Kitap'tır.

13. "Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da (inançlarında ve işlerinde) sağlam duranlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır.

14. İşte onlar, cennet halkıdır, yaptıklarına karşılık olmak üzere, hep orada kalacaklardır.

15. Biz insana anne ve babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu (karnında) güçlükle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Onun anne karnında taşınması ile sütten kesilme süresi otuz aydır. Nihayet insan olgunluk çağına ulaşıp, kırk yaşına geldiğinde der ki: "Ey Rabbim! Bana ve anne babama ihsan ettiğin nimetlerine şükretmemi ve senin hoşnut olacağın faydalı işler işlememi nasip et! Benim neslimden gelenlere de iyilik bağışla! Doğrusu ben tevbe edip sana yöneldim. Ve ben gerçekten sana teslim olanlardanım."

Allah, anne-babaya iyilik etmeyi tavsiye ederken anne-baba da vazifesini hakkıyla yerine getirmelidir. Çocukları sadece doğurmak, onları emzirmek, bedenen gelişimlerini sağlamak, yemeklerini yapıp çamaşırlarını yıkamak "anne" olmak için yetmez! "Anne" çocuklarına öyle bir sevgi vermeli ve öyle bir ruh aşılamalı ki, o sevgi madde ile ölçülememeli ve o ruhun lügatlerde karşılığı olmamalı. Zira cenneti annenin ayaklarına kadar getiren sır maddede değil manadadır.

Babaya gelince; anneler kadar babalar da çocukların hayatında önemlidir. Baba olmak için biyolojik bağdan öte yakınlık ve ilgi gerekir. Öncelikle baba çocuklarının helal para ile büyümesini ve sağlıklı beslenmesini sağlayacak, onlara Allah bilincini, hakça yaşamayı, dürüst ve erdemli olmayı öğretecek. Çocukların ruh ve beden sağlığını düşünecek, iyi bir eğitim almalarına ve sağlıklı bir meslek edinmelerine yardımcı olacak, duygusal gelişimleri, manevi ve ahlaki anlamda

kemale ermeleri ve aile içi ilişkilerinin sağlıklı olması için onlara iyi bir rol model olacak. Onlara servet ve şöhret bırakmak yerine iyi bir ahlak, güzel bir terbiye bırakacak. Yani sağlıklı ve düzenli bir aile için, toplumun geleceği için çocukların hayatında aktif rol alacak.

16. İşte bunlar, cennet halkı arasında o kimselerdir ki, yaptıklarının en güzelini kabul ederiz, işledikleri hataları görmezlikten geliriz. Bu onlara verilmiş olan şaşmaz vaattir.

Ayette geçen "yaptıklarının en güzelini kabul ederiz" söylemi, "değerlendirme yaparken işlediklerinin en güzeline göre kıymetlendiririz" demektir. Yani "yapmaya devam ettikleri samimi ve halis niyete dayalı, inandıklarıyla örtüşen bilinçli amellerin en güzelini, en değerlisini ölçüt alarak diğer çalışmalarını ödüllendiririz. Bilinçli yapılmadan ve kötü niyete dayanmadan yapılan hataları da yokmuş gibi kabul ederiz."

17. Fakat (öyle insan da vardır ki) kendisine (âhirete) inanmayı her tavsiye ettiklerinde anne babasına: "Öf, bıktım sizden! Benden önce (bu kadar çok) insan gelip geçmişken (öldükten sonra) tekrar diriltileceğimizi mi söylüyorsunuz?" diye çıkışır. Onlar ise Allah'ın yardımı için dua eder ve: "Yazık ediyorsun kendine! Gel iman et, şüphesiz Allah'ın vaadi gerçektir" derler. O ise yine de: "Bu ahiret inancı eskilerin masallarından başka bir şey değildir" diye diretirler.

18. İşte onlar da kendilerinden önce görünen ve görünmeyen iradeli varlıklardan gelmiş geçmiş topluluklar içinde, haklarında azap hükmü kesinleşmiş olanlardır. Çünkü onlar hüsrana uğramış kimselerdir.

19. Herkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır. Amellerinin karşılığı (bu derecelere göre) eksiksiz olarak kendilerine verilecektir ve onlara asla haksızlık edilmeyecektir.

Bkz. 6/132 ve dipnotu.

20. Ateşe sunulacakları gün inkârcılara (şöyle denir:) "Siz dünya hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcadınız, (ahireti hiç düşünmeden) onlarla sefa sürdünüz. Yeryüzünde büyüklük tasladınız, haklı olan her şeye karşı mücadele ettiniz. Şimdi de yaptığınız bütün sapkınlıkların karşılığı olarak aşağılanma cezası ile cezalandırılacaksınız!"

"Bütün güzel şeylerinizi harcadınız." Yani "âhiret hayatını yok sayarak size verdiğim nimetleri sadece dünya için hoyratça harcadınız. Size bu nimetleri vereni hiç hesaba katmadan, O'nun direktiflerini dikkate almadan bütün çalışmalarınızı dünyanın zevki ve sefası için yaptınız. Allah'a kulluk etmeniz gerekirken, servete, şöhrete, eğlenceye, nefsin isteklerine, şeytanın arzularına kul köle oldunuz."

21. Kendisinden önce ve sonra uyarıcıların gelip geçtiği Âd kavminin kardeşini (Hûd'u) hatırla! Hani Ahkâf bölgesindeki kavmini: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, çünkü ben sizin adınıza büyük bir günün azabından korkuyorum" diye uyarmıştı.

"Âd kavminin kardeşi" nden maksat Âd kavmine gönderilen Hz. Hûd'dur. "Ahkâf", "yüksek kum tepesi" anlamında "hikf" kelimesinin çoğuludur. "Uzun ve yüksek kum tepeleri" demektir. Hz. Hûd'un peygamber olarak gönderildiği Âd kavmi Yemen'de denize nazır yüksek ve uzun kum tepelerinin bulunduğu bir yerde yaşıyorlardı.

22. Onlar ise: "Sen bizi ilâhlarımızdan alıkoymak için mi geldin? İddianda tutarlı olduğunu söylüyorsan bizi tehdit ettiğin şeyi (azabı) başımıza getir" dediler.

23. Hûd, dedi ki: "(Bu azabın ne zaman geleceği) bilgisi ancak Allah katındadır. Ben size, benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Fakat ben sizi cahillik eden bir toplum olarak görüyorum."

24. Nihayet (onlar) azabın ufukta geniş bir bulut halinde vadilerine doğru geldiğini görünce: "Bu, bize yağmur yağdıracak bir buluttur" dediler. (Hûd ise:) "Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde acı dolu azap bulunan bir rüzgârdır (kum fırtınasıdır)." (dedi)

Mekkeliler inkârda ve isyanda o kadar ileri gitmişlerdi ki, inananlar için her gün yeni bir işkence tekniği geliştiriyorlardı. Kur'an-ı ve kutsal değerleri alaya alıp Hz. Muhammed'i öldürme planları yapıyorlardı. Kur'an, Hz. Hûd'u alaya alan "Ahkâf" halkının da aynı sapıklıkları yaşadığını ve sonlarının çok acı olduğunu anlatarak kendilerini uyarıyor. "Ahkâf" halkı, bugün "hortum" diye tabir ettiğimiz benzer bir kasırgaya yakalandı. Bu kasırga/kum fırtınası öyle şiddetliydi ki, insanlar paramparça olarak havalarda uçuştu. Öyle ki, Hz. Hûd'un nebi olarak geldiği bölgede onun ve ona inananların dışında hiç kimse kurtulamadı.

25. "O (kum fırtınası), Rabbimin emriyle (oradaki) her şeyi yerle bir eder" (dedi). Derken (gelen kum fırtınasıyla) onlar öylesine çarçabuk silinip gittiler ki geride (kumlar altında kalan) evlerinden başka bir şey kalmadı. İşte Biz kötülüğe saplanmış olan bir toplumu böyle cezalandırırız.

26. Yemin olsun ki, biz onlara, size vermediğimiz imkân ve kuvveti vermiştik; kulaklar, gözler ve gönüller lütfetmiştik. Fakat ne kulakları ne gözleri ne de gönülleri kendilerine hiçbir fayda sağlamamıştı. Çünkü onlar bile bile Allah'ın ayetlerini inkâr etmişlerdi. Neticede alaya aldıkları o azap kendilerini her taraftan kuşatıvermişti.

27. Andolsun ki biz, (halkı kötülük üreten) çevrenizdeki kentleri de yok ettik. Ama (onları yok etmeden önce) belki dönerler diye (gerçeği apaçık gösteren) ayetlerimizi farklı üsluplarla, farklı şekillerde çok boyutlu olarak (onlara) açıkladık.

28. Allah'la beraber, O'na yakınlık sağlamaları için edindikleri ilâhlar kendilerine yardım etseydi ya! Yardımlarına gelmek şöyle dursun, onları yüzüstü bırakıp ortalıktan kayboldular. Bu onların kendi uydurdukları şeylerle kendilerini kandırmalarının sonucuydu.

"İlahları onları yüzüstü bırakıp kaçtı" ifadesi, ilahların elle yapılan putlardan değil, Allah'a yaklaştırır ümidiyle tanrısal nitelikler yükleyerek ilah konumuna getirdikleri bir kısım insanlardan olduğu anlamındadır. Zira bırakıp kaçmak insanın işidir.

29. Hani biz cinlerden bir grubu, Kur'an'ı dinleyebilsinler diye sana doğru yöneltmiştik ve onun mesajlarını fark eder etmez de (birbirlerine): "Susun (dinleyin)!" demişler ve (okuma) bittiğinde (aldıkları mesajlarla) kendi toplumlarına uyarıcı olarak dönmüşlerdi.

30. Onlar şöyle demişti: "Ey kavmimiz! Şüphesiz biz, Musa'dan sonra indirilen, kendinden önceki ilahi kitapları doğrulayan, gerçeğe ve doğru yola çağıran bir kitap dinledik."

31. "Ey kavmimiz! Allah'ın davetine uyun, ona iman edin ki, (Allah) günahlarınızı bağışlasın ve sizi elem dolu bir azaptan kurtarsın!"

32. Her kim Allah'ın çağrısına uymazsa bilsin ki, yeryüzünde (Allah'ı) aciz bırakacak değildir. Kendisinin O'ndan başka dostları da olmayacaktır. Onlar (Allah'ı dışlayarak başkalarını dost edinenler) apaçık bir sapıklık içindedirler.

33. Onlar, gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmakla yorulmayan Allah'ın ölüye yeniden hayat verme gücüne sahip olduğunu da anlamazlar mı? Evet, O, kesinlikle dilediği her şeyi yapma gücüne sahiptir!

Bkz. 17/99, 36/81, 40/57

34. İnkârcılar, ateşin karşısına getirileceği ve kendilerine: "Bu, gerçek değil mi?" diye sorulacağı gün: "Rabbimize andolsun ki öyledir!" diye cevap verecekler. (Bunun üzerine) Allah: "Öyleyse, hakikati inkâr etmenizin karşılığı olan bu azabı tadın (bakalım)!" buyuracak.

35. O halde, kalpleri azim ve kararlılıkla dolu olan azim sahibi resullerin sabrettiği gibi sen de sabret. Onlar hakkında acele etme! Onlar vaad edildikleri azabı gördükleri gün, sanki (dünyada) gündüzün sadece bir saati kadar kaldıklarını sanacaklar. Bu bir duyurudur! "Hiç yoldan çıkan fâsıklar topluluğundan başkası helak edilir mi, (elbette ki edilmez)!"

Hz. Muhammed, müşriklerin sınır tanımayan işkence ve hakaretlerine, toplumu birbirine düşüren fitne ve fesatlarına dayanamayınca onlar hakkında vaad edilen azabın bir an önce gelmesini istiyor. Bunun üzerine Allah, henüz takdir edilen zamanın gelmediğini ve "Ulu'l-azm" (azim ve kararlılık sahibi) peygamberler gibi sabretmesi gerektiğini hatırlatıyor. Ayette geçen "Ulu'l-azm" peygamberler; dinin tebliğinde büyük gayret sarf etmiş, zorluklara göğüs germiş, mücadeleden geri kalmamış ve en ufak bir bıkkınlığa kapılmadan azim ve kararlılıkla vazifelerini icra ettikleri için "Azim Sahibi" diye isimlendirilmişlerdir. Bunlar Hz. Nuh, İbrahim, Musa ve İsa'dır. (Ahzab, 33/7; Şura, 42/13).

"Gündüzün sadece bir saati kadar kaldıklarını sanacaklar" ifadesi, zaman kavramının ahirette yaşanacak nihaî realite ile ilgili hiçbir anlam ifade etmeyeceğinin mecâzi bir anlatımıdır. Dünya hayatı bir iki saniyede görülen bir rüya gibi hatırlanacaktır.

47- **MUHAMMED SÛRESİ**

Muhammed suresi, Medine döneminde inmiş olup 38 ayettir. Sure adını, Peygamber Efendimizin, ikinci ayette geçen "Muhammed" adından almıştır. Sûrede inkâr edip Allah yolundan alıkoyanların amellerinin boşa çıkacağı belirtiliyor. Kâfirlerle savaşın kaçınılmaz olduğu durumlarda inananların gevşeklik göstermemesi isteniyor ve esirlere yapılacak muamelelere temas ediliyor. Hak dinin yaşatılması uğrunda hayatlarını feda edenlerin çabalarının boşa gitmeyip Allah tarafından ebedî mutluluk mekânı olan cennetle ödüllendirileceği belirtiliyor. Hz. Peygamberin Mekke'den hicret etmeye zorlandığı ve önceki peygamberler döneminde de inkârcılar tarafından inananlara aynı durumun uygulandığı, fakat inkârcıların hepsinin helâk edildiği bildiriliyor. İnkârcıların Kur'an gerçeğiyle karşı karşıya bulundukları halde akıllarını kullanmadıkları, bu yüzden hem dünyada hem de âhirette hüsrana uğrayacakları haber veriliyor. Samimi Müslümanlardan Allah'a ve resulüne itaat ve Allah yolunda sabır ve maddi manevi destek isteniyor. İnkârda direnen, gerçeği anladıktan sonra hak yolun karşısında durmaya devam eden ve resule muhalefet eden kimselerin âhirette Allah'ın rahmetinden ve affından mahrum kalacağı vurgulanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. İnkâr edenler ve Allah yolundan (insanları) alıkoyanlar var ya; işte Allah, onların bütün (güzel ve iyi) işlerini (hesap gününde) değersiz kılacaktır. Bkz. 4/167

2. İnandıktan sonra doğru ve yararlı işler yapan ve Rableri tarafından Muhammed'e indirilen hakikate inananların (Allah, geçmişte işledikleri) kötü eylemlerini silecek ve kalplerini pekiştirip durumlarını düzeltecektir.

Muhammed ismi bu ayetle beraber Kur'an'da dört yerde geçmektedir. Ali İmran 3/144, Ahzâb 33/40, Fetih 48/29

3. İşte bu, inkâr edenlerin sahte ve yalanın arkasından gitmelerinden, inananların da Rablerinden gelen gerçeğe uymalarından dolayıdır. İşte Allah, onların örnek teşkil edecek durumlarını insanlara böyle anlatır.

4. (Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman hemen (onlar sizi öldürmeden siz onların) boyunlarını vurun. Onlara üstün geldiğiniz zaman yakaladıklarınızı sıkı bağlayın. Savaş bitince de onları ya karşılıksız olarak ya da fidye ile salıverin. Allah'ın emri budur. Eğer Allah dileseydi (yaptıkları kötülüklere karşılık) onlardan başka türlü de intikam alır (onları cezalandırır)dı. Fakat böyle olması (küfre karşı mücadelenizle) sizi birbirinizle denemek içindir. Allah yolunda öldürülen (şehit)lere gelince, Allah onların amellerini asla boşa çıkarmayacaktır. Bkz. 2/191, 4/91, 9/5

İslam dini, savaşı en son çare olarak görür. İslam'ı, bir savaş dini ve Müslümanları da bu savaş dininin askerleri olarak görmek çok büyük haksızlık olur. Zira 23 yıllık Asr-ı saadette 85 savunma (savaşı) harekâtı gerçekleşmiştir. Bunların 57'si seriyye (Hz. Peygamberin bizzat katılmadığı savaşlar), 28'i ise gazve şeklinde olmuştur. Bu savaşların toplamında 150 şehit, 250 müşrik toplam 400 kişi ölmüştür. Kaldı ki bu savaşların tamamı her toplumun doğal hakkı olan savunma amacıyla gerçekleşmiştir. İslam'ı savaş dini olarak görenler bugün bir bomba ile on binlerce kişiyi öldürebilmektedir.

5-6. (Allah,) o cihad edenleri, hidayete erdirecek, durumlarını düzeltip ıslah edecek ve onları, kendilerine (önceden) tanıttığı cennete koyacaktır.

7. Siz ey inananlar! Eğer Allah'a (O'nun dininin yayılmasına) yardım ederseniz, (O da) size yardım eder ve ayaklarınızı sağlam bastırır.

"Allah'a yardım etmek" ifadesi, "O'nun öğütlerini tutmak, dinine hizmet etmek, insan için gönderdiği vahyi toplumun saadeti için insanlara ulaştırmaktır. Yani insanın kendisine yardım etmesidir" Yoksa Allah'ın kimsenin yardımına ihtiyacı yoktur.

8. İnkâr edenlere gelince, onların hakkı yıkımdır. (Allah,) onların yaptıklarını boşa çıkaracaktır.

9. Bunun sebebi, (kendilerini yaratan ve ona göre kanunlar koyan) Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. (Allah da) onların amellerini heba edecektir.

10. Onlar yeryüzünde dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Allah, onları (yaptıkları yüzünden) yere geçirmiştir. (Ne zaman olursa olsun) Hakikati inkâr edenleri buna benzer (bir akıbet) beklemektedir.

11. Bu böyledir. Allah, (iyi niyet ve gayretlerinden dolayı) inananların yardımcısı ve koruyucusudur. İnkârcıların ise, hiçbir yardımcısı ve koruyucusu yoktur.

Yaşadığımız dünyada inananların durumuna baktığımız zaman Allah'ın yardımını pek göremiyoruz. Acaba Allah mı sözünde durmuyor (hâşâ) yoksa inananlar yardımı hak edecek duruşu mu gösteremiyor? Allah'ın sözünde durmaması söz konusu olmayacağına göre demek ki inananlar yardımı hak edecek durumda değil. O halde Müslümanlar imanlarıyla, inandıklarıyla, yaşadıklarıyla yüzleşmek ve Allah'ın rahmetinin neden tecelli etmediğini arayıp bulmak ve ona göre yaşamak zorundalar.

12. Doğrusu Allah, inandıktan sonra iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar, inkârcılar ise dünya hayatında zevklenir, (herhangi bir sorumluluk almadan) hayvanlar gibi yiyip içerler. (Ahirette ise) onların kalacağı yer ateş olacaktır.

13. (Ey Muhammed!) Seni (yurdundan) kovan bu toplumdan daha güçlü nice toplumları (yaptıkları yüzünden) yok ettik de onlara bir yardım eden de çıkmadı (çıkamazdı zaten)!

14. Rabbinden (aldığı) açık bir kanıta (Kur'an'a) göre davranan kimse, kötü eylemleri kendisine güzel gösterilen ve yalnızca kendi keyfine göre hareket eden kimse gibi olur mu?

15. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan ve O'na karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren (ama sarhoşluk vermeyen şarap) meyve suyu ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rablerinden de bağışlanma vardır. Bu cennetliklerin durumu ile sürekli ateşte olup da içirildiği kaynar su ile bağırsakları parçalanan kimse bir olur mu?

"İçenlere zevk veren şarap ırmakları" ifadesindeki "şarab" kelimesinden, bugün şarap diye adlandırdığımız sarhoş edici içeceklerin anlaşılmaması lazım. Kur'an'da geçen "şarab" terimi, içecek anlamındadır. Sarhoş eden ve içilmesi yasak olan içecekler "hamr (aklı örtmek)" terimiyle ifade edilmiştir. Sarhoş eden içkiler aklı örttüğü ve insan iradesini devre dışı bıraktığı için bunlara "hamr" denmiştir.

16. (Ey Muhammed!) O (müşrik)lerden seni dinlemeye gelenler de var. Sonra senin yanından çıktıkları zaman, (ashaptan) kendilerine ilim verilen kimselere alay yoluyla: "O demin ne söyledi?" diye sorarlar. İşte onlar, kalplerini (kötü niyetlerinden dolayı) Allah'ın mühürlediği, kendi heva ve heveslerine uyan kimselerdir.

17. Doğru yola ulaşmak isteyenlere gelince, Allah, onların doğru yolda kalma arzu ve yeteneklerini çoğaltır ve Allah'a karşı sorumluluk bilinçlerinin derinleşmesini sağlar.

18. O (inkârlarında ısrar eden)ler kıyamet gününün ansızın gelip çatmasını mı bekliyorlar? İşte onun belirtileri geldi. O uyarıldıkları saat kendilerine gelip çatınca öğüt almaları neye yarar?

19. Bil ki Allah'tan başka (O'nun otoritesini paylaşacak) hiçbir ilâh yoktur. Hem kendi günahın hem de öteki bütün mümin erkek ve kadınların (günahlarının) bağışlanmasını dile! Allah, (dünyada) dönüp dolaştığınız yeri de (âhirette) varıp duracağınız yeri de çok iyi bilir.

"Kendi günahın için af dile" ifadesi Hz. Peygamberin de yanlış yapabileceği ve bu yanlıştan dönünce Allah'tan af dilemesi gerektiği anlamındadır. Peygamberler Hz. Âdem ve Yunus örneğinde olduğu gibi kusursuz ve hatasız değillerdir. Onların diğer insanlardan farkı, yanlış yaptıklarında Allah tarafından vahiy yoluyla uyarılarak derhal yanlıştan vaz geçirilmeleridir. Aksi taktirde tebliğ ve temsil makamında oldukları için yaptıkları hatalar meşruiyet kazanır. Bu ayetteki "af dileme" emrinin gerekçesi Hendek Savaşında Hz. Peygamber de dahil, savaşa katılan mü'minlerin, karşılaştıkları zorluklara karşı "Allah'ın yardımı ne zaman gelecek?" şeklindeki çıkışları olmuştur. Nitekim Bakara suresi 2/214. âyetinde; "… Onlar (Hendek günü) öylesine sarsılmışlardı ki inananlarla birlikte resul de: 'Allah'ın (vaat ettiği) yardımı ne zaman (gelecek)?' diye feryat ediyordu. İyi bilin ki Allah'ın yardımı çok yakındır!" buyrulmuştur. Burada Hz. Peygamberin Allah'ın yardımının gelip gelmeyeceği konusundaki tereddüdü bir kusur ve hata olarak değerlendirilmiş, onun için Allah'tan af dilemesi emredilmiştir.

20-21. İman edenler: "Keşke (savaş hakkında) bir sûre (vahiy) indirilseydi ya!" derler. Fakat hükmü apaçık bir vahiy indirilip de onda savaştan söz edilince; kalplerinde (şüphe ve nifaktan) bir hastalık bulunanların, ölüm baygınlığına girmiş kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. Oysa (gerçek mü'minlere düşen) itaat etmek ve (Allah'ın emri karşısında) verilmesi gereken en uygun cevabı vermektir. Sonra savaşa karar verildiğinde, Allah'a verdikleri sözde dursalardı kendileri için daha iyi olurdu. Bkz. 4/77.

Savaşla ilgili inen ayetler "muhkem" ayetlerdir. Yani onların hükmü kesindir. Savaşla ilgili bu emir gelince, münafıklar ne yapacağını şaşırdılar. Çünkü oturdukları ve eğlendikleri yerden Müslümanlardan yana görünmek kolaydı ama savaşa katılarak Müslümanların safında yer almak

onlar için zordu. Çünkü inanmadıkları bir din ve sevmedikleri bir toplum için hayatlarından ya da rahatlarından olacaklardı. İşte bu ayet, münafıkla mü'mini birbirinden ayıran bir mihenk olmuştur.

Bir de "kalplerinde hastalık bulunanlar" var. Bunlar düşünsel ve duygusal alanlarda yeterli seviyeye çıkamamış, kabul edilebilir emin olma noktasına gelememiş kişilerdir. Bu durumdakilerin zihinlerinde şüphe ve belirsizlik, gönüllerinde isteksizlik ve kaçıp kurtulma duygusu vardır. Bunlar da imanla küfür arasında bir çizgide bulunmaktadır ki bunun dinde herhangi bir karşılığı yoktur. İnsan ya mü'mindir ya da kâfir, ikisinin arasında bir statü sözkonusu değildir.

Ayette geçen "sûre" terimini burada "vahiy" olarak çevirmek daha doğru olur, çünkü savaş meselesi ile ilgilenen tek başına herhangi bir sure yoktur. Ama birçok surede savaş konusunu işleyen ya da bu konuya çeşitli atıflar yapılan çokça ayet bulunmaktadır.

22. (Ey münafıklar!) Şimdi siz, savaşa sırt çevirirseniz, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmış, akrabalık bağlarınızı koparmış ve böylece (Allah'a) isyan etmiş olmaz mısınız?

Ayetteki "soru", İslam öncesi Arap dünyasının içinde bulunduğu karanlığa, zıvanadan çıkmışlığa ve anlamsız savaşlara bir işarettir.

23. Böyleleri, (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) Allah'ın, rahmetinden kovduğu, (hakikatin sesine karşı kulaklarını) sağırlaştırdığı ve (gerçeğe karşı) gözlerini körleştirdiği kimselerdir!

24. Bunlar, Kur'an'ı iyiden iyiye düşünmezler mi? Yoksa (Kur'an'ı anlamamak için) kalplerine kilit mi vurulmuştur?

Bu hitap doğrudan o günün inkârcılarına olsa da bugün için bu ayetin birinci muhatabı Müslümanlardır. Zira Müslümanlar Kur'an'ı sadece lafız tekrarı yaparak terennüm ediyor, onun Arapça metnini güzel sesli insanlara okutarak geçici bir rahatlama yaşıyor, onun harflerinin mahreçleriyle gırtlak ve diyafram egzersizleriyle zaman tüketiyor, değişik adlarla anılan bir sürü kıraat programlarına katılarak onun anlaşılmayan metni üzerinde çalışmalar yapıyor. Ama onun hükümlerini iyiden iyiye düşünecek, ondaki öğretileri hayata geçirecek ve onun ahlakî değerlerinden faydalanacak bir çalışmaya girmiyor, onun rehberlik edeceği ve ebedi saadet yurduna taşıyacağı bir yaşam geliştirmiyor. Oysa Kur'an hayata müdahale etmek için gelmiş, yaratılış safiyetinden uzaklaşan insanları fıtratına döndürmek için nazil olmuştur.

Ayetleri ve sureleri anlaşılmayan ve üzerlerinde düşünülmeyen bir kitap insanlar için nasıl yol gösterici olabilir? Asırlardır Kur'an'ın anlaşılması için gecesini gündüzüne katarak çalışma yapan erdemli insanların gayretine rağmen Müslümanların Kur'an'ı anlamak, onunla yaşamak ve onun ahlakıyla ahlaklanmak diye bir derdi olmuyor. Acaba âyetin soru cümlesinde olduğu gibi Kur'an'ı anlamak konusunda Müslümanların kalplerine amellerinin karşılığı olarak kilit mi vurulmuştur?

25. Şüphesiz ki kendilerine doğru yol belli olduktan sonra, ona arka dönenleri, şeytan süsleyip bezemiş ve onları sahte ve düzmece ümitlerle doldurmuştur.

26. (Evet, münafıklar ona arka dönerler) çünkü onlar, Allah'ın vahyettiğini beğenmeyenlere; "Bazı konularda size uyacağız" demişlerdir. Ama Allah onların gizledikleri düşüncelerini bilir.

Müslümanlarla o günün Yahudileri arasında savaşlarda birlikte hareket edileceğine dair anlaşma olsa da birçok konuda Yahudiler münafıklarla el altından anlaşmaya çalışıyorlardı. Gelen vahiylerle ilgili olarak Yahudiler münafıklara: "Biz, size Peygambere düşmanlık ve savaşlardan geri kalmak gibi bazı işlerde uyacağız siz de bize gelen vahiylere itaat etmemekle uyun" diyorlardı. Bunun için münafıklar da onlara uyarak gelen ayetlere arka dönüyorlardı. Oysa Allah, onların bu gizli konuşmalarını biliyordu. Nitekim ayetin son cümlesinde: "Allah, onların o gizli konuşmalarını biliyor" buyrularak, münafıklara karşı tedbirli olunması gerektiğine işaret ediliyor.

27. Peki, melekler, onların yüzlerine, sırtlarına vurarak canlarını alırken halleri ne olacak?

28. Bu, Allah'ın lanetlediği şeylere uydukları ve O'nun hoşnut olduğu şeyleri beğenmedikleri içindir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır.

29. Yoksa kalplerinde hastalık bulunanlar sandılar mı ki, Allah onların kinlerini meydana çıkarmayacaktır? Bkz. 9/64

30. (Ey Muhammed!) Eğer dileseydik, onları sana gösterirdik de sen onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun, sen onları konuşma tarzlarından (seslerinin tonundan) da tanırsın. Allah, bütün yaptıklarınızı biliyor.

31. Andolsun ki, içinizden, üstün gayret gösterenleri ve sıkıntılara göğüs gerenleri belirlemek için sizi imtihan edeceğiz. Ayrıca söz ve davranışlarınızın (örtüşüp örtüşmediğini de) deneyeceğiz.

32. Gerçek şu ki, hakikati inkâr edenler, (başkalarını) Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine doğru yol rehberliği tevdi edildikten sonra resule karşı gelenler Allah'a hiçbir şekilde zarar veremezler. (Allah,) onların bütün çalışmalarını değersiz kılacak, boşa çıkaracaktır.

Bkz. 4/167

Yapılan iyiliklerin Allah katında bir anlam ifade edebilmesi için temelinde iman ve samimiyet olması icap eder. Birinci ayette de görüldüğü gibi inkâr eden ve Allah yolundan alıkoyan kimsenin, durumu ne olursa olsun yapacağı hiçbir çalışma Allah nezdinde kabul görmeyecektir. Çünkü insanların öncelikli vazifesi Allah'a inanmak, O'nu anlamak ve O'na kul olmaktır. Bütün çalışmalar bu temel üzerinde inşa edilmelidir.

33. Ey inananlar! Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin. (İtaatsizlik ederek) çalışmalarınızı işe yaramaz hale getirmeyin.

34. İnkâr eden, (başkalarını) Allah yolundan alıkoyan, sonra da inkârcılar olarak ölenler var ya, işte Allah onları asla bağışlamayacaktır.

Bkz. 4/168

35. Sakın, (hak bir dava uğrunda mücadele ettiğinizde) korkup gevşemeyin ve siz daha üstün iken barış için (düşmanlarınıza) yalvarıp yakarmayın! Allah sizinle beraberdir. O sizin çalışmalarınızı asla boşa çıkarmayacaktır.

Müslümanlar her şeyden önce güçlü olmalıdır. Güçlü olmak için de çağın şartlarına göre inançla ve azimle çalışmalıdır. Ondan sonra inandıklarını asrın idrâkine sunmalı ve zulmün bertaraf edilmesi için mücadele vermelidir. İster zayıf durumda olsun ister güçlü durumda haklı olduğu davasından asla vazgeçmemeli ve barış için taviz vermemelidir. Ancak bu demek değildir ki; Müslümanlar barış istemeyecekler. Müslümanların her koşulda ilk istediği barış olacak ama barışa yanaşmayan taraf savaşı başlatıyorsa Müslüman savaştan geri duramaz, inandıklarından taviz vererek yeniden masaya oturamaz.

36. Doğrusu, dünya hayatı, bir oyundan ve eğlenceden ibarettir. Eğer (Allah'a) inanır ve O'na karşı gelmekten sakınırsanız (Allah) size her türlü mükâfatı verir ve sizden sahip olduğunuz bütün varlıkları (kendi davası uğrunda feda etmenizi) istemez.

37. Eğer (Allah) sizden (sahip olduğunuz) her şeyi isteyip de sizi zorlasaydı (onlara) cimrice sarılırdınız. (Bu da) sizin ahlâkî zaaflarınızı ortaya çıkarmış olurdu.

38. İşte sizler (Ey inananlar!) Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz; fakat içinizden kiminiz cimrilik ediyor. Kim cimrilik ederse o ancak kendisine cimrilik eder. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah'tır. Muhtaç olan sizlersiniz. Eğer (O'ndan) yüz çevirirseniz, başka toplumları sizin yerinize geçirir ve onlar sizin gibi yapmazlar!

48- FETİH SÛRESİ

Fetih suresi, Medine döneminde, hicretin altıncı yılında Hudeybiye Antlaşması dönüşünde Mekke ile Medine arasında inmiş olup 29 ayettir. Sure adını,1, 18 ve 27. ayetlerde geçen "Fetih" kelimesinden almıştır. Sûrede Hz. Peygambere Allah tarafından açık bir fethin ihsan edildiği bildiriyor. Hz. Peygambere inanmanın ve ona biat etmenin Allah'a biat etme manasına geleceği vurgulanıyor. Allah'ın göklerde ve yerde güçlü orduları bulunduğunun anlatıldığı sûrede mü'minler cennetle müjdelenirken müşriklerle münafıkların kötü bir âkıbete uğratılacağı bildiriliyor. Bedevi Arapların ganimet elde etmek için mi yoksa gerçekten inandıkları için mi savaşmak istedikleri bilinsin diye ciddi ve çetin bir savaşa davet edilip gerçekten inanıp inanmadıklarının anlaşılması gerektiği anlatılıyor. Sûrede din, devlet ve millet için savaşmanın farz olduğu vurgulanıyor. Hudeybiye'de Hz. Peygamber'e biat eden müminlerden Allah'ın razı olduğunun haber verildiği sûrede Hayber'in fethi gibi daha pek çok zaferin kazanılacağı müjdeleniyor. Mekkeliler cahiliye taassubuyla hareket ederken Müslümanların takvaya ve güvene lâyık ve ehil oldukları açıklanıyor. Evrensel bir dinle gönderilen Hz. Peygamberin tebliğ ettiği İslâmiyet'in bütün dinlere üstünlük sağlayacağı vurgulanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Gerçek şu ki (ey Muhammed!) Biz senin için apaçık bir zaferin önünü açtık. Bkz. 90/1-2

"Zaferin önünü açtık" ifadesi, Mekke'nin ve Taif'in fethi gibi, İslam'ın daha sonra kazanacağı zaferlere kapı açan Hudeybiye Antlaşması'nın sağladığı manevî üstünlüğün, yeni fetihleri arkasından getireceği müjdesini veriyor.

Burada fetihten kastedilen, savaşla ve kılıç zoruyla o bölgelerin ele geçirilmesi değil, İslam'ın ve Müslümanların kökünü kazımak için fitne yuvasına dönüşmüş, bütün düşmanların bir araya gelerek insanlığın önünde tehdit oluşturmuş olan bölgelerin fitneden temizlenerek İslam'la yaşanılır hale getirilmesidir. Nitekim Mekke'nin fethi herhangi askeri bir operasyon yapılmadan, bir kişinin dahi burnu kanamadan gerçekleşmiştir. Çünkü insanlar biliyor ki; İslâm barış, huzur ve kardeşlik için gelmiştir. Kimseyi savaş zoruyla inançlarından koparmak için gelmemiştir.

2. Böylece Allah, (müşrikler tarafından sana isnat edilen) geçmiş ve gelecek suçlamalardan seni kurtaracak, sana lütfedeceği nimetlerini tamamlayacak ve seni zafere götüren dosdoğru bir yola iletecektir.

Ayette geçen "zenb" kavramı hem burada hem de Muhammed 47/19 ayetinde "suç" anlamında kullanılmıştır. Hz. Peygamberin gerek Mekke'de ve gerekse Medine'de müşriklere muhalefeti, inkârcılar tarafından "suç" olarak değerlendirilmiştir. "Suçlamalardan seni kurtaracak" söylemi, "senin davanda haklı olduğunu ve onların yanlış yolda bulunduğunu ortaya çıkaracak" demektir.

3. Ve sonunda da sana muhteşem bir zafer kazandıracaktır.

4. O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah, hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

5. (Bütün bu lütuflar Allah'ın,) mü'min erkeklerle mü'min kadınları, içinde ebedi kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetlere yerleştirmesi ve onların kötülüklerini örtüp bağışlaması içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur.

6. (Bütün bunlar ayrıca,) Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklerle münafık kadınları, müşrik erkeklerle müşrik kadınları cezalandırması içindir. (İnananların başına gelmesini istedikleri) kötülük, kendi başlarına dönsün! Allah, onlara gazap etmiş, onları lânetlemiş ve onlara cehennemi hazırlamıştır. O (cehennem) ne kötü bir dönüş yeridir!

7. Göklerin ve yerin bütün orduları Allah'a aittir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.

8. Gerçek şu ki, biz seni (Haktan yana olanlarla inkârcıların tavırları hakkında dünyada ve ahirette) bir şahit, (iman edip sâlih amel işleyenleri ebedi saadetle) müjdeleyici ve (inkârcıları azapla) uyarıcı olarak gönderdik.

9. Allah'a ve Resulüne iman edesiniz, O'nun dinine destekçi olasınız, O'na saygı gösteresiniz ve sabah akşam (her daim) O'nu yüceliğini dillendiresiniz (Allah'ın istediği şekilde görevinizi yapasınız) diye (elçi gönderdik).

10. (Hudeybiye gününde Rıdvan biati ile) sana (samimiyetle) biat edenler (hayatları boyunca sana bağlı kalacaklarına dair söz verenler), gerçekte Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın kuvvet ve yardımı, o biat edenlerin vefa ve sadakatlerinin üstündedir. Artık kim (verdiği sözden) cayarsa, ancak kendi aleyhine caymış olur. Kim de Allah'a söz verdiği şeyi yerine getirirse, Allah da ona büyük bir mükâfat verecektir.

Bkz. 4/80

Hicretin üzerinden mücadelelerle, sıkıntılarla, savaşlarla dolu yaklaşık altı yıl gibi bir zaman geçmişti. Müslümanlar hem yaşadıkları toprakları hem de Kâbe'yi özlemişti. Hendek Savaşı'nda Müslümanlar galip gelince, savaşın üzerinden henüz bir yıl geçmemişti ki Hz. Muhammed Mekke'yi ziyaret etme kararı aldı. Hicretin altıncı yılında (Mart 428) Hz. Muhammed yaklaşık 1400 Müslümanla birlikte umre yapmak için Hudeybiye 'ye geldiler. Osman b. Affan Müslümanların umre yapabilmesi için Mekkeli müşriklere elçi olarak gönderildi. Ancak kısa bir süre sonra Hz. Osman'ı esir aldılar ve şehid edildiği haberi yayılınca Hz. Peygamber; sahabeleri toplayarak, kendisine biat edilmesini istedi. Müslümanlar da tereddüt etmeden biat ettiler. İşte böylece Rıdvan ağacının altında yapılan ve İslam tarihinde Rıdvan biati olarak adlandırılan biat gerçekleşmiş oldu.

11. (Hudeybiye Seferine katılmayan) bedeviler (göçebe Araplar) yakında sana: "Bizleri mallarımız ve ailelerimiz(e bakma mecburiyeti) oyaladı, bizim için Allah'tan af dile!" diyecekler. Kalplerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söyleyecekler. De ki: "Eğer Allah, sizin bir zarara uğramanızı dilerse yahut bir yarar elde etmenizi murad ederse Allah'a karşı kim bir şey yapabilir? (Her şeyden haberdar olan) Allah, sizin yaptıklarınızdan (sefere katılmayışınızın gerçek sebebinden) de haberdardır."

Müslümanların niyeti sadece umre yapmaktı. Zulümle, baskıyla çıkarıldıkları yurtlarını geri almak için savaş gibi bir niyetleri yoktu. Hz. Muhammed yanlış anlaşılmamak ve müşrikleri ürkütmemek için Müslümanların silahlanmasına dahi müsaade etmemişti. Ayrıca yeni bir savaşa meydan vermemesi için hac vesilesiyle Mekke'ye gidecek düşman topluluklarıyla karşılaşmamak için de Kâbe ziyaretini hacdan önce yapmayı planlamıştı. Zaten geleneklere göre o aylarda savaşılması da yasaktı. Fakat Hz. Muhammed'in bu kararına yeni Müslüman olmuş bazı göçebe Araplar, Mekkelilerin savaşa gireceklerini ve sonuçta silahsız Müslümanları şehit edeceklerini düşünerek uymak istememişlerdi. Ancak bunu doğrudan dillendirmek yerine ailelerini ve geçim sıkıntılarını bahane ederek ortaya koymuşlardı. İşte bu ayet onların durumuyla ilgili Hz. Peygamberi bilgilendirmek için nazil olmuştur.

12. Aslında siz, resulün ve inananların (göz göre göre ölüme gittiklerini ve) bir daha ailelerine geri dönemeyeceklerini sanmıştınız. Bu düşünce gönüllerinize hoş geldi ve bu yüzden de kötü düşüncelere kapıldınız, böylece de cezalandırılmayı hak eden bir topluluk oldunuz.

13. Kim Allah'a ve Resulüne inanmazsa/güvenmezse bilsin ki biz inkârcılar için alevli ateşler hazırlamışızdır.

14. Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'a aittir. O, dilediğini (hak edeni kendi lütfuyla) bağışlar, dilediğine (layık olduğu kadar) ceza verir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

"Dilediğine ceza verir" ifadesi, "cezayı hak ettiği halde isterse affeder, isterse hak edilen cezayı verir" demektir. Yoksa "istediğini yakar, istediğini cennete koyar" demek değildir. Yani kişi cezayı hak edecek bir suç işler, Allah da bu suçun cezasını isterse verir isterse vermez.

15. (Savaştan) geri kalanlar, siz ganimetleri almaya giderken: "Bırakın biz de sizinle gelelim" diyeceklerdir. Onlar Allah'ın (kendi aleyhlerinde olan) sözünü değiştirmek isterler. De ki: "Siz bizimle asla gelmeyeceksiniz. Allah, (ganimetleri kimin kazanacağını) önceden böyle bildirmiştir." Onlar: "Bizi kıskanıyorsunuz" diyecekler. Doğrusu onlar, anlayışları kıt olan kimselerdir.

16. (Hudeybiye seferinden) geri kalan o göçebe Araplara de ki: "Yakında çok güçlü bir topluma karşı (savaşmaya) çağrılacaksınız, onlarla (siz ölünceye) yahut onlar teslim oluncaya kadar savaşacaksınız. Ve sonra, (bu çağrıya) uyarsanız Allah size güzel bir mükâfat ihsan edecek ama şimdi olduğu gibi (yine) vazgeçerseniz sizi şiddetli bir cezaya çarptıracaktır."

17. (Ancak savaşa katılmak konusunda) köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur (bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir). Kim Allah'a ve resulüne itaat ederse, (Allah) onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu elem dolu bir azaba uğratır.

18-19. (Ey Muhammed!) O ağacın altında (Hudeybiye'de) sana biat ederlerken (bağlılıklarını bildirirlerken) Allah o mü'minlerden razı olmuştur. (Allah onların) kalplerinde olanı bildiği için, onların üzerine huzur ve güven indirip hem kendilerini yakın bir zafer (olan Hayber'in fethi) ile hem de elde edecekleri birçok (maddi ve manevi) ganimetlerle mükâfatlandırdı. Allah, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Ayette anlatılan biat, Hudeybiye' de "Semre" ağacının altında yapılan "Rıdvan Biati" dir. Toplanan Müslümanlar bu durum karşısında Allah için Kureyş müşriklerine karşı ölünceye kadar savaşacaklarına dair Hz. peygambere söz vermişlerdi. Müslümanların bu duruşu ve kararlılığı karşısında Allah'ın onlardan razı olduğunu anlatan bu âyetler nazil oldu. Allah, biat eden Müslümanların samimiyet ve sadakatlerine, sözlerine bağlılıklarına mükâfat olsun diye yakın bir fetih müjdeliyor ve bu da Hayber'in fethiyle gerçekleşiyor.

20. Allah, size (bundan böyle) elde edeceğiniz birçok (maddi ve manevi) ganimetler vaad etmiştir. Şimdilik bunu (Hayber'in fethini) size hemen vermiş ve insanların (düşmanlarınızın) ellerini üzerinizden çekmiştir. (Allah, böyle yaptı ki,) bunlar mü'minler için (Allah'ın yardım edeceğine dair) bir delil olsun, sizi de doğru bir yola iletsin.

Hudeybiye Barış Antlaşması üzerinden bir yıl geçince, antlaşma gereği Müslümanlar Kâbe'yi ziyarete gittiler. Müslümanların Mekke'ye gittiğini haber alan Yahudiler, müşriklerle yaptıkları anlaşma gereği Medine'ye saldırmak için harekete geçtiler. Bu durumu öğrenen Hz. Muhammed, Hayberli Yahudilere elçi göndererek geri adım atmalarını ve Müslümanlara saldırıdan vazgeçmelerini istedi. Yahudiler bu teklifi reddederek Müslümanlara saldırmak için Gatafanoğulları ile gizlice anlaştılar.

Bunun üzerine Hz. Muhammed, M. 629 yılında Hayber Kalesi'ni kuşatmak üzere topladığı 200'ü atlı ve 1600'ü piyade olmak üzere toplamda 1800 kişilik bir orduyla Hayber'i kuşattı. Kalelerin içinde toplamda 20.000 asker bulunuyordu. Kısa zamanda Müslümanların böyle bir

kuvvetle saldırıya geçeceğini beklemeyen Yahudiler hazırlıksız yakalandılar. Ne kadar direnseler de başarılı olamadılar ve 10 günlük kuşatmadan sonra teslim oldular.

Müslümanların Hayberli Yahudilerle zorunlu hâle gelen savaşları, muhataplarının Yahudi olmasından kaynaklanmıyordu. Sadece o günkü Yahudilerin fitnesinden, fesadından, entrikasından kaynaklanıyordu. Onların yerine aynı kötülükleri ortaya koyan başkaları da olsaydı, hattâ bunlar Müslüman kimliğiyle yaşayan farklı bir toplum da olsaydı, aynı tepkiyle karşılaşacaklardı. Çünkü ortada fitne vardı, zulüm vardı, fesat ve haksızlık vardı. İnsanlığa hizmet için bu kargaşanın mutlaka giderilmesi gerekirdi. Bu konuda Haşr suresi 59/2. âyetine de bakabilirsiniz.

21. Allah size henüz güç yetiremediğiniz ama kendisinin (ilim ve kudretiyle) kuşattığı (sizin bilmediğiniz) başka kazançlar da vaad etmiştir. (Onları mutlaka size verecektir çünkü) Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.

22. (Mekke halkından olan) o inkârcılar, (Hudeybiye' de antlaşma yapmayıp) sizinle savaşsalardı, mutlaka arkalarına dönüp kaçacaklardı. Sonra onları koruyacak bir dost, bir yardımcı bulamayacaklardı.

Mekkeliler, savaşı göze alan Müslümanların kararlılığını duyunca Hz. Osman'ı serbest bırakarak Hz. Muhammed'e barış yapmak için aracılar gönderdi. Derken Hudeybiye'de günlerce süren görüşmeler neticesinde her iki taraf belli maddeler üzerinde anlaşmaya vardılar.

23. Allah'ın öteden beri işleyip duran sünneti/kanunu böyledir. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.

24. (Ey mü'minler!) O (Allah ki), Mekke vadisinde, sizi onlara karşı üstün kıldıktan sonra, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir.

Mekke sınırları içerisinde, Hudeybiye' de Müslümanlar zafer elde etmişler ve bir grup düşman askerini esir alarak Hz. Peygambere getirmişlerdi. Hz. Peygamber de onları salıvermişti. Böylece Kureyşli müşriklerle Müslümanlar arasında barış sağlanmıştı.

25. Onlar (Mekkeliler), Mescid-i Haram'ı ziyaret etmenize ve (orada) bekletilen kurbanlıkların (kesim) yerine ulaşmasına engel oldular. Eğer kendilerini tanımadığınız (Mekkeli kâfirler arasındaki) bir takım mü'min erkeklerle mü'min kadınları bilmezlikten çiğneyip o yüzden size bir vebal gelecek olmasaydı (Allah, size, Mekke'nin fethi için savaşa izin verirdi). Allah, dilediğini (iyi niyet ve eyleminden dolayı) rahmetine erdirmek için (böyle yapmıştır). Eğer (inkârcılarla karışık yaşayan mü'minler) seçilip ayrılmış olsalardı, muhakkak içlerinden inkâr edenleri (hak ettikleri) acı bir azap ile cezalandırırdık.

Müslümanlardan bazıları, diplomatik alanda yenildiklerini düşünerek ilk etapta bu anlaşmaya karşı çıkmıştı. Çünkü Müslümanlar Medine'ye hareket etmeden önce Kâbe'yi ziyaret edeceklerine kesin gözüyle bakıyorlardı. Ancak Allah'tan gelen bir emirle ve bu emir doğrultusunda Hz. Muhammed'in talimatıyla imzalanan antlaşma gereği inananlar Kâbe'yi ziyaret edemeden ve anavatanlarını göremeden Medine'ye dönmek zorunda kalmışlardı.

Hudeybiye' de Kureyşliler, Müslümanların hem Mekke'ye girmelerini engellemişler hem de hazırladıkları kurbanların Mina'da kesilmesine mâni olmuşlardı. Buna rağmen Allah, savaşa izin vermemişti. Bunun en büyük sebebi; Müslüman olduğu halde Müslümanlığını açığa vuramamış birçok kadın ve erkeğin müşriklerle aynı yerde yaşamasıydı. Eğer savaş olsaydı, onlar da müşriklerle beraber Müslümanlar tarafından öldürüleceklerdi. Çünkü onların Müslüman olduğunu kendilerinden ve Allah'tan başka kimse bilmiyordu.

26. O zaman inkârcılar, kalplerine cahiliye çağının öfke ve gayretini koymuşlardı. Allah da Resulünün ve inananların üzerine huzur ve güven indirmiş ve onlara Allah'a karşı sorumluluk duygusu aşılamıştı. Zaten onlar da buna layık ve ehil idiler. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

Allah'ın sekinesinden sonra Müslümanlar bütün yorgunluklarını atarak rahata ve huzura kavuşmuşlardı. Çünkü inanıyorlardı ki Allah bir emir veriyorsa ve bu doğrultuda Peygamber bir karar alıyorsa mutlaka bir hikmeti vardır.

27. Andolsun ki Allah, Resulünün gördüğü rüyanın hak olduğunu ortaya çıkaracaktır. Allah dilerse, emniyet ve güven içinde, korkmadan, (kiminiz) başlarınızı tıraş etmiş ve (kiminiz) kısaltmış olarak Mescid-i Haram'a (Kâbe'ye) mutlaka gireceksiniz. Zira O, sizin bilmediğiniz nice hususları bilir. Bunun dışında (Mekke'nin fethinden) önce daha yakın bir fetih (Hayber'in fethini) lütfedeceğini bildirmektedir.

Hudeybiye 'den kısa bir süre önce Hz. Peygamber, rüyasında inananların Mekke'ye hacı olarak girdiklerini görmüştü. Ayet, bu rüyaya işaret ederek, inananların hacı olacaklarını müjdeliyor. Nitekim Hicretin 7. yılında yani bir yıl sonra, Müslümanlar hac ziyaretlerini yerine getirmek üzere Mekke'ye girdiler.

28. O, bütün dinlere üstün olduğunu göstermek için Resulünü hem hidayet (rehberi olan Kur'an) ile hem de hak din (olan İslam) ile göndermiştir. Buna şahit olarak da Allah yeter.

Bkz. 9/33, 61/9

29. Muhammed, Allah'ın Resulüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı kararlı ve tavizsiz, birbirlerine karşı ise çok merhametlidirler. Sen onları rükû ve secde halinde Allah'ın lütfunu ve hoşnutluğunu kazanmaya çalışırken görürsün. Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan özellikleridir. Onların bir de İncil'de anlatılan özellikleri vardır ki o da şöyledir: (Onlar) filizini yarıp çıkarmış (bir tohum gibidir ki ondan çıkan), onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir filiz gibidir. Allah, inkârcıları öfkelendirmek için onları (inananları) çoğaltır, sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden iman edip iyi işler yapanlara bağışlama ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir. Bkz. 9/73, 123, 66/9

Muhammed ismi bu ayetle beraber Kur'an'ı Kerim'de dört yerde geçmektedir. 3/144, 33/40, 47/2

Bu ayet, hem Hudeybiye Sözleşmesinde "Bu, Allah'ın elçisi Muhammed'in Mekkelilerle yaptığı anlaşmadır" ifadesini sildiren ve Hz. Peygamberin de yeni bir anlaşmazlığa yol açmasın diye itiraz etmediği Süheyl bin Amr'ın şahsında tüm inkârcılara verilmiş bir cevaptır hem de Müslümanları tanıtan özel bir açıklamadır. Kim ne dersin desin "Muhammed Allah'ın Resulüdür." Onunla beraber olanlar inkârcılara karşı korkusuz, kararlı, tavizsiz ve dirayetlidir. Ama birbirlerine karşı hoşgörülü, müsamahakâr, merhametli, anlayışlı ve yardım severdir. Onların bütün çalışmaları Allah'ın rızasını kazanmaya ve lütfunu elde etmeye matuftur.

"Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir." İfadesi Müslümanların tavrını, duruşunu, ahlakını, maneviyatını, kişiliğini, kararlılığını, tavizsizliğini, metanetini anlatmaktadır. Zira "vech" sözcüğü aynı zamanda "öz, hayat, benlik" anlamlarındadır. Örneğin; "… Kim işini güzel yaparak yüzünü (özünü, benliğini, hayatını) Allah'a teslim ederse…" (Bakara 2/112) buyrulmaktadır.

"Tohum ve filiz" benzetmesi ise, Müslümanların bir elçi ile filizlenmeye başlayıp gittikçe güçlenerek kocaman bir toplum olduklarını göstermektedir.

49- HUCÛRAT SÛRESİ

Hucurat suresi, Medine döneminde inmiş olup 18 ayettir. Sure adını, dördüncü ayette geçen ve "odalar" anlamına gelen "Hucurat" kelimesinden almıştır. Burada Hz. Muhammed'in aile fertleriyle birlikte kaldığı odalar anlatılmaktadır. Allah'a ve resulüne saygılı olmanın emredildiği sûrede bütün toplumların ahlâk anlayışında önemli bir yeri olan saygı konusu üzerinde duruluyor. İnsanların birbirlerinin mahremiyetine, haklarına ve özel hayatına saygılı olmaları gerektiğine dikkat çekiliyor. Güven vermeyen kişilerin aktardığı haberlerin mutlaka araştırılması gerektiği emrediliyor. Birbiriyle çatışan iki Müslüman topluluğun barıştırılması ve saldırganlığını sürdüren tarafa karşı gerekirse zor kullanılarak çatışmanın önlenmesi isteniyor. Alay etmenin yasaklandığı sûrede birbirini aşağılamanın, birbirine çirkin ve küçültücü lakaplar takmanın kötülüğü üzerinde duruluyor. İnsanlar hakkında kötü düşünmenin ve kusurları araştırmanın çirkinliği, arkadan çekiştirmenin ölmüş kardeşinin etini yemekten farksız olduğu vurgulanıyor. Bu uyarılara rağmen bu tür kötülüklerden vazgeçmeyenler "zalim" olarak niteleniyor. Bütün insanların eşit yaratıldığı, Allah katında en büyük değer ölçüsünün takva olduğu belirtiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Ey inananlar! (Söz ve davranışlarınızla) Allah'ın ve Resulünün (Kur'an'ın ve sünnetin) önüne geçmeyin (Kur'an'ı ve sünneti dışlayarak Müslüman olmaya çalışmayın)! Bu konuda Allah'a karşı gelmekten sakının! Şüphesiz Allah, (her şeyi) hakkıyla işiten, (her şeyi) hakkıyla bilendir.

2. Ey inananlar! Seslerinizi, peygamberin sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, peygambere yüksek sesle bağırmayın. Öyle yaparsanız, siz farkına varmadan yaptığınız (kabalık ve saygısızlık yüzünden) amelleriniz boşa gider.

3. Allah Resulünün huzurunda seslerini ayarlayanlar (edepli olup egosunu tatmin etmeyenler) var ya, işte onlar kalpleri, kendisine karşı sorumluluk bilinciyle doldurularak Allah tarafından sınananlardır. Onlar için ayrıca bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

4. (Ey Peygamber!) Seni evinin dışından çağıranlar var ya, işte onların çoğu aklı ermeyen cahil kimselerdir.

Medine'deki bedevi Araplar, Hz. Peygamber ile görüşmek ve ona bir şeyler sormak için gelip odaların arkasından yüksek sesle bağırırlardı. Yine bir gün Temimoğullarından bir heyet Hz. Muhammed'in istirahatte bulunduğu bir vakitte odaların arkasına gelerek ona yüksek sesle "Muhammed! Dışarı çık, seninle konuşmak istiyoruz" diye bağırmışlardı. Ayette onların edep ve nezaketle, saygı ve nezahetle bağdaşmayan bu davranışları kınanıyor.

5. Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Bununla beraber Allah çok bağışlayandır (böyle kusurları affeder), daima kullarına karşı şefkat ve merhamet edendir.

6. Ey inananlar! Size (herhangi bir kimse, özellikle de) güvenilir olmayan birisi, bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın! Yoksa bilmeyerek bir topluluğa karşı kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.

Hz. Peygamber Velid b. Ukbe'yi Beni Mustalik kabilesine zekât memuru olarak göndermişti. Aralarında önceden var olan özel bir sebepten dolayı Velid, korkuya kapılarak geri dönmüştü. Fakat Hz. Muhammed'e Beni Mustalik kabilesinin dinden ayrıldığını, dolaysıyla zekât alamadan

geri dönmek zorunda kaldığını söylemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Halit b. Velid'i göndererek durumu araştırmasını istemişti. O da gitmiş, Beni Mustalik kabilesini namaz ikame ederken bulmuştu ve zekâtlarını da alıp gelmişti. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

Buradan, "fasık kişinin getirdiği haberi araştırın ama diğerlerine araştırmadan itibar edin" gibi bir anlam çıkarmamak lazım. Zira ayetin ikinci cümlesinde araştırma yapmadan doğruluğuna itibar ettiğiniz yanlış haber yüzünden bir topluma zarar verebilirsiniz buyruluyor. Bazen doğruluklarına inandığımız insanlar da yanlış haber yüzünden çok büyük yanlışlar yapabiliyor. Çünkü onlara haber getirenler de doğru olmayabiliyor. Nitekim bugün dünyayı yöneten insanların en büyük hataları, güvenilirliklerinden emin oldukları yakın çevrelerindeki insanların yanlış haberleri ve bilgilendirmeleri yüzünden yanılgıya düşmeleridir.

7. Biliniz ki, aranızda Allah'ın elçisi bulunmaktadır. Eğer o, birçok işte size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize güzel göstermiş ve (buna karşılık) inkârcılığı, kötülüğü ve isyankârlığı size çirkin göstermiştir. İşte bu (özelliklere sahip olan)lar, doğru yolda olanların ta kendileridir.

8. (Böyle bir yolda olmak) Allah tarafından bir lütuftur ve bir nimettir. Allah ise (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

9. Eğer mü'minlerden iki topluluk birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. Eğer onlardan biri, hâlâ (Allah'ın hükmüne boyun eğmeyip) diğerine saldırmaya devam ederse, Allah'ın buyruğuna uyuncaya (ve savaştan vazgeçinceye) kadar, haksızlık yapan taraf ile savaşın. (Yaptıklarından) vazgeçerlerse adil bir şekilde aralarını bulun ve (her ikisine de) adil davranın çünkü Allah, adil davrananları sever.

Bu âyet, savaşın illa da Müslümanlarla inkârcılar arasında cereyan eden bir eylem olmadığını, hangi dinden ve toplumdan olursa olsun saldıran, fesat çıkaran ve huzuru bozan tarafa karşı birlikte savaşılması gerektiğini anlatmaktadır. İki Müslüman grup ya da ülke birbirleriyle herhangi bir sebep yüzünden çatışmaya girmişse ve böylece, birisinin diğerine karşı haddi aşmış olması ya da her iki tarafın birbirlerine hadsizlik yapmış olması ihtimaline karşın her iki taraf da savaşa devam ediyorsa, bu durumda her ikisine de ateşkes çağrısında bulunulur. Buna rağmen iki taraftan birisi işi azıtır ve doğruya dönmeyi kabul etmezse, o zaman mü'minlere düşen, saldırgan tarafla savaşmaktır. Saldırgan taraf savaşmaktan vazgeçerse o takdirde, mü'minlere yakışan her iki tarafa da âdil davranmaktır.

10. Mü'minler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin! Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayın ki size merhamet edilsin!

11. Ey inananlar! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler! Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar da kendilerinden daha iyidirler! Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın! İnandıktan sonra (kişinin) adının kötüye çıkması, fasık damgası yemesi ne kötü bir şeydir. (Böyle bir davranışın ardından) kim tevbe edip Allah'a yönelmezse, öyleleri zalimlerin ta kendileridir. Bkz. 104/1

"İnandıktan sonra (kişinin) adının kötüye çıkması, fasık damgası yemesi ne kötü bir şeydir" ifadesi, alay etmek, küçümsemek, çirkin lakaplar kullanmak gibi insanları küçük düşüren, onurunu kıran ve toplumda itibarlarını yaralayan fiilleri gerçekleştirenlerin fasık olacağı anlamındadır.

12. Ey inananlar! Zannın birçoğundan sakının! Çünkü zannın bir kısmı günahtır (farkında olmadan günaha girmiş olursunuz)! Birbirinizin gizli yönlerini araştırmayın ve arkanızdan birbirinizi çekiştirmeye kalkışmayın! Aranızdan, hiç ölmüş kardeşinin etini yemek isteyen kimse

çıkar mı? Hayır, siz ondan tiksinirsiniz. Bu konularda Allah'a karşı gelmekten sakının! Şüphesiz Allah, kendisine yönelenlerin tevbelerini çok kabul edendir (ve bu şekilde tevbe ile Kendisine yönelen kullarına karşı da) çok merhametlidir. Bkz. 17/36

"Zanda bulunmak", insanlar hakkında ön yargılı, mesnetsiz, tahminen ve evhama dayanarak suçlamada bulunmak ve buna göre cezalandırmaya kalkışmaktır. Yani su-i zan ederek insanları yargılamaktır.

Bu âyette hitap doğrudan mü'minlere yapılmaktadır. Ama burada sıralanan yasakların tamamı Müslümanların hayatında en çok bulunan kötülüklerdendir. Bu da Müslümanların Kur'an ahlakından ne kadar uzak yaşadığını göstermeye yeter. Ayetin içindeki "Bu konuda Allah'a karşı gelmekten sakının!" uyarısı, "eğer bu günahları işlerseniz Allah'a karşı gelmiş olursunuz" demektir. Bir taraftan beş vakit namazda Allah'ın huzuruna çıkıp sadece O'na kulluk edeceğine ve O'na asla karşı gelmeyeceğine dair söz vereceksin, diğer taraftan da bu kötülüklerle sadece bir günde onlarca defa O'na karşı geleceksin. İşte imanla küfür arasındaki çizgide yaşamak böyle bir şeydir.

13. Ey insanlar! Şüphe yok ki, Biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır.

14. Bedevi (göçebe) Araplar: "İman ettik" dediler. De ki: "(Siz gerçek manada) iman etmediniz. (Öyle ise: "iman ettik" demeyin.) Fakat "Boyun eğdik (teslim olduk)" deyin. Çünkü iman, henüz kalplerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve resulüne (tam) itaat ederseniz, (Allah da) yaptıklarınızdan hiçbir iyi şeyi karşılıksız bırakmaz. Allah, çok bağışlayandır (yürekten iman edenlerin günahlarını affedendir), kullarına karşı merhamet edendir."

Bedevi Araplar köyde ya da herhangi bir kasabada yaşamayıp çölde, ovada dolaşan ve toplumsal yaşama bilinci ve kültürü olmayan göçebe kimselerdir. Bunlar Müslümanların sadece gücünden istifade etmek için onların safına geçmiş ve onlara teslim olmuşlardı ama gerçek manada iman etmemişlerdi. Onun için âyette; "siz iman etmediniz, sadece İslâmî yönetimin idaresine girmeyi kabul etiniz" buyruluyor. Yani Müslüman olmakla kendinizi güvenceye aldınız.

Demek ki "ben Müslümanım" demekle kişi iman etmiş olmuyor. İmanın kalbe inmesi ve davranışlara yansıması gerekiyor. Kur'an'da anlatılan imanın en büyük göstergesi, Allah'a ve Peygambere itaattir. Bu itaatin nasıl gerçekleşeceği bir sonraki ayette anlatılmaktadır.

15. (Gerçek) mü'minler ancak, Allah'a ve Peygamberine inanan, sonra (inandıklarında zerre kadar) şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.

Kur'an'da iman ve İslâm birlikte kullanıldığında farklı anlamlara gelir. İslam, Müslüman kimliğine bürünerek teslim olmayı, iman ise kayıtsız şartsız samimiyetle inanmayı ve bunu dil ile ikrar etmeyi ifade eder. Fakat farklı yerlerde kullanıldıklarında aynı anlamı yani mü'min olmayı ifade ederler.

16. (Ey Resul!) De ki: "Siz dininizi (dindarlığınızı) Allah'a mı öğretiyorsunuz? Oysa Allah, göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Çünkü Allah, her şeyi hakkıyla bilendir."

Bu ayet, Göçebe Arapların "iman ettik" demekle Müslüman olduklarını sandığı gibi yalnızca iman etmekle ve kendilerine göre bir dini yaşamla Müslüman olacağını zanneden her dönemdeki bütün insanları kapsayan bir anlama sahiptir.

17. (Ey Muhammed!) Onlar Müslüman oldular diye, bunu senin başına kakıyorlar. (Sen onlara) de ki: "Müslüman olmanızı başıma kakmayın (benden minnet beklemeyin!) Tam tersine eğer doğru kimselerseniz, imana erdirmesinden dolayı sizin Allah'a minnet borcunuz vardır."

18. Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin bütün sırlarını bilir ve bütün yaptıklarınızı görür.

50- KÂF SÛRESİ

Kâf suresi Mekke döneminde inmiş olup 45 ayettir. Sure, "Kâf" harfi ile başladığı için bu adı almıştır. Sûrede Allah'ın kudretine işaret eden kozmolojik delillerden örnekler verilerek gökyüzüne, yeryüzüne, dağlara, gökten indirilen suya, bağlara, bahçelere, bitkilere dikkat çekiliyor ve böylece insanlar Allah'ın kudretini kavramaya teşvik ediliyor. İnsanların yaptıklarının en ince ayrıntısına kadar kaydedildiği anlatılıyor. İnkârcıların ölümden sonra dirilme konusundaki şüphelerine karşı insanın yaratılışına dikkat çekiliyor. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara âhirette verilecek nimetlerden de bahsedilen sûrede insanı yaratan Allah'ın ona aynı zamanda şah damarından daha yakın olduğu bildiriliyor. Hz. Peygamber'in kendisine inanmayanların sözlerine karşı sabırlı olması öğütlenerek günün değişik vakitlerinde Allah'ı saygı ve övgüyle anması isteniyor. Kıyamet ve mahşer sahnesine kısaca temas edilen sûrede, Hz. Peygamberin müşrikleri inandırmak gibi bir görevinin bulunmadığı anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Kâf. Şanlı ve şerefli Kur'an'a andolsun ki, (sen bir uyarıcısın).

"Kâf" harfi ile ilgili 2/1 dipnotuna bakabilirsiniz.

2. Fakat inkârcılar, içlerinden birinin uyarıcı olarak gelmesine şaştılar ve "Bu gerçekten hayret edilecek bir şeydir" dediler.

3. "Öldüğümüz ve toprak olduğumuz vakit mi (tekrar dirilecekmişiz)? Bu, (ihtimalden) uzak bir geri dönüştür."

4. Şüphesiz biz, toprağın onların bedenlerinden neleri eksilttiğini bilmekteyiz. Bizim katımızda, (istisnasız her şeyin ve bütün verilerin) kayıtlı bulunduğu ve (silinmekten, kaybolmaktan) korunan bir kitap vardır.

"Toprağın onlardan neleri eksilttiğini bilmekteyiz" ifadesi, Allah'ın yeniden diriltme vaadinin ve ölü bedenlerin dağılıp çürümesi, toprak olması gerçeğini işaret etmektedir. Toprakta çerçöp haline gelen bitkiler bahar yağmuruyla nasıl yeniden canlanıyorsa, insan da öylece yeniden yaratılacaktır. Kaldı ki, Kur'an'ın da çok defa ifade ettiği gibi, yaratılan bir şeyi yeniden meydana getirmek, ilk yaratmaktan çok daha kolaydır.

Ayetin son cümlesindeki "korunan kitap" tan maksat, insanın bütün yaptıklarıyla beraber, ölümü ve yeniden yaratılışı için gerekli olan kayıtlı bilgilerdir ki, genetik kodlar bu tanıma uymaktadır. Yeryüzünde çürüyüp gittiği zannedilen her şey en ince ayrıntısına kadar insanın eylemleriyle beraber Allah katında sağlam bir yerde koruma altına alınır. Öyle ki; orada onlar ne değişir ne bozulur ne de kaybolur. Hepsi orada muhafaza edilir. İşte Kur'an buna "Levh-i Mahfuz" diyor.

5. Doğrusu onlar, hak kendilerine gelince onu yalanladılar. Şimdi onlar şaşırmış bir haldedirler.

6. (İnkârcılar,) üzerlerindeki gökyüzüne bakmazlar mı? Onu nasıl kurduk, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur.

7. Yeryüzünü de genişletip yaydık, ona sağlam dağlar yerleştirdik. Orada görünüşü güzel her çeşit bitkiden çiftler yetiştirdik.

8. Bütün bunlar, Allah'a yönelen her kulun, gönül gözünü açmak ve ona ibret vermek içindir.

9-10-11. Biz gökyüzünden bereketli su (yağmur) indirip onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve biçilecek ekinler, taneler, tomurcukları birbiri üzerine dizilmiş uzun boylu hurma ağaçları bitirdik (yetiştirdik). Ve böylece onunla ölü bir memlekete hayat verdik. İşte (onların dirilip menzillerinden) çıkışı da böyle olacaktır.

12-13. Onlardan önce de Nuh'un kavmi, (Şuayb'ın kavmi) Ress'liler, (Salih'in kavmi) Semûd, Âd ve Firavun (kavmi) ile Lût'un yakınları da (resulleri) yalanlamıştı.

14. (Şuayb'ın gönderildiği, Medyen'in yemyeşil vadilerinin sakinleri olan) Eyke halkı ve (Himyer meliki olan) Tubba'ın kavmi de… Onların hepsi resulleri yalanladılar. Ve bunun üzerine (onları) uyardığım şey başlarına geldi (ve hepsi helak oldu).

15. Biz ilk yaratmada acze düşüp yorulduk mu ki (yeniden yaratmayı gerçekleştirmeyelim)? Doğrusu onlar, yeniden yaratılış konusunda şüphe içindedirler.

16. Andolsun insanı biz yarattık ve nefsinin (iç benliğinin) ona ne fısıldadığını yine biz biliriz, çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.

17. Onun sağında ve solunda yerleştirilmiş, her davranışı yakalayıp tespit eden iki kayıtçı vardır.

MOBESE kameralarını gördükten sonra -ki, bu teknolojinin en basit örneğidir- insanların yaşadıklarını kaydeden ve bu kayıtları takdir edilen bir yerde arşivleyen melekleri anlamak çok daha kolay olmaktadır. Birer veri toplama aracı olan "flash bellekleri/Hard Disk'leri" bir düşünün. Bütün çalışmalarınızı görüntülü ve yazılı olarak bu aygıtlarda çok rahat toplayabiliyorsunuz. Allah'ın gücü karşısında bunların bir hükmü var mıdır? Bu konuda farklı bir bakış açısıyla Hz. Lokman'ın oğluna nasihatini Kur'an şöyle aktarıyor: "Yavrucuğum, yaptığın bir iyilik veya kötülük bir hardal tanesi ağırlığınca bile olsa, üstelik bir kayanın içinde saklı olsa veya göklerin ve yerin derinliklerinde kaybolsa Allah onu ortaya çıkarır…" (Lokman 31/16)

18. İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında (yaptıklarını) gözetleyen bir kaydedici hazır bulunmasın!

19. (Bir gün) ölüm sarhoşluğu bir hakikat olarak insana gelir de ona: "İşte bu, senin öteden beri kaçıp durduğun şeydir" (denir).

"Ölüm sarhoşluğu" ifadesi, ölümün bir nevi genel anestezi gibi bir anlık bir geçiş olduğunu ortaya koymaktadır. Yani ölüm dünya hayatından ahiret âlemine geçiş esnasında dünyaya ait olan bedenin bütün uzuvlarıyla işlevsiz kalması ve görevinin sona ermesidir. Ama insanı insan yapan ruhu girdiği yolda hayatına başka bir âlemde devam etmektedir. Daha özet bir ifadeyle; ölüm, dünya hayatındaki enerjinin kesilmesidir. Elektrik (ruh) var olduğu müddetçe başka bir âlemde hayat yeni bir bedenle vücut bulmaya devam edecektir.

20. (Öldükten sonra tekrar diriliş için) Sur'a (ikinci kez) üfürülür. İşte bu, tehdidin gerçekleşeceği gündür!

21. (O gün Rabbin huzuruna) herkes beraberinde bir muhafız ve bir de tanık (yaptıklarının kayıtlı bulunduğu Hard Disk) ile gelir.

22. (Ona) "Andolsun ki sen bu hesap gününü umursamıyordun. Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün pek keskindir" (denir).

23. Beraberindeki muhafız şöyle der: "İşte, onun defteri (Hard Diski)! Her ne yapmışsa, burada kayıtlıdır!"

24. (Yaptıklarına bakılıp karar verildikten sonra Allah:) “Atın, cehenneme bütün inatçı hakikat düşmanlarını!

25. Hayra engel olanları, günahkâr saldırganları (ve insanlar arasında) güvensizlik ve şüphe yayanları atın cehenneme!

26. Allah ile beraber, başka ilahlar edinen (onların emir ve direktiflerine göre hayatını tanzim eden) o kimseyi atın şiddetli azabın içine!” buyurur.

27. (Dünyada iken yanından ayrılmayan) şeytanı, “Rabbimiz! Onu ben azdırıp yoldan çıkarmadım. Bilakis kendisi, hakkın pek uzağında geri dönülmez bir sapıklık içindeydi” der.

28. (Allah şöyle buyurur:) “Benim huzurumda çekişip durmayın. Ben size daha önce (elçiler aracılığıyla azabıma dair) kesin bir uyarı göndermiştim!”

29. “Benim tarafımdan verilen söz asla değiştirilmez ve (şunu da iyi bilin ki; Ben kullarıma asla zulmetmem.”

30. O gün cehenneme: “Doldun mu?” diye sorarız. O da: “daha var mı?” diye cevap verir.

31. O gün cennet de Allah’ın emir ve direktiflerine göre hayatlarını tanzim edenlerin görüş sahasına getirilir ve zaten (onlara) uzak da değildir.

32-33. (Onlara şöyle denir:) İşte size (dünyada iken) vaad edilen budur. Daima tevbe ile Allah’a dönen, O’nun buyruklarını koruyan, insan kavrayışının dışında olduğu halde Rahman’ın ürpertisini hisseden ve (O’na) yönelmiş bir kalp ile gelen (herkese bu mükâfat vardır).

34. Buraya (cennete) huzur içinde girin. Bu, ebedi hayatın başladığı gündür!

35. Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. (Biliniz ki) yanımızda daha fazlası da vardır.

36. Biz onlardan önce, kendilerinden daha kuvvetli nice nesilleri (yaptıkları yüzünden) helâk ettik de (ölmemek için) bölge bölge dolaşıp kaçacak delik aradılar. Ama kaçacak bir yer mi var?

37. Şüphesiz bunda kalpleri açık olan veya zihnini derleyip toplayarak can kulağıyla dinleyen kimseler için ibretlik bir uyarı vardır.

38. Andolsun ki (Biz), gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı evrede yarattık. Bize (bu yaratma işinden dolayı) bir yorgunluk da dokunmadı. Bkz. 41/9-12

Aşağıdaki 39 ve 40. Ayetlerde günün belli vakitlerinde eda edilen beş vakit namaz anlatılmaktadır.

39. O halde (Ey Muhammed!) Onların söyleyeceği her şeye karşı sabırlı ol ve güneşin doğuşundan önce de (sabah namazında) batışından önce de (öğlen ve ikindi namazında) Rabbinin sınırsız ihtişamını yücelt ve O’nu (namaz ikame ederek) övgüyle an!

40. Gecenin bir kısmında (akşam ve yatsı namazlarında) ve secdelerden sonra da O’nu tesbih et.

“Secdelerden sonra onu tesbih et” ifadesi, secdelerden sonra oturup tahiyyat ve benzeri dualar okumamız gerektiğini anlatmaktadır. Bazıları bu ifadeden namazlardan sonra kılınan nafile namazların ya da çekilen tesbihlerin kastedildiğini söylese de doğru olan selamdan önceki oturuşlarda (tahiyyatta) yapılan dualar ve tesbihlerdir. Çünkü ayet “namazdan sonra” demiyor “secdelerden sonra” diyor. Her rekâtta iki secde vardır, iki rekâtta dört secde olunca çoğul oluyor ve arkasında oturuş geliyor.

41. (Ey Muhammed!) Bir çağrıcının (meleğin) çok yakın bir yerden herkesin duyacağı şekilde çağıracağı o günle ilgili şu uyarıya kulak ver:

42. O gün insanlar diriliş gerçeği ile ilgili o müthiş sesi işiteceklerdir. İşte bu, bir (başka hayata) çıkış günüdür.

Ayette anlatılan "müthiş ses", ikinci Sur'a üfürülüştür ki, bu da insanların yeniden dirilişi için gerçekleşecektir.

43. Gerçek şu ki, hayatı veren de ölümü getiren de Biziz. Sonunda dönüş de yalnız Bize olacaktır.

Yani insanı kemale ersin diye imtihan dünyasına getiren de orada onu belli badirelerden geçirerek imtihana tabi tuttuktan sonra ölümle gerçek hayata götüren de Allah'tır. İnsanın varlığı Allah içindir ve dönüşü de O'na olacaktır. Dünya hayatı, insanın gerçek hayatının çok az bir cüz'ünü oluşturmaktadır ki o da sadece mücadeleden ve imtihandan ibarettir. Bir başka ifade ile dünya, ahiret hayatı dediğimiz gerçek hayatın başında geçici bir olgunlaşma yeri, küçük bir imtihan ve bekleme salonundan ibarettir.

44. O gün, yer yarılır ve onun içinden çıkan insanlar süratle (mahşer meydanına doğru) koşarlar. İşte (böyle) insanları (diriltip) bir arada toplamak Bizim için pek kolay olacaktır.

45. Biz onların, (inkârcıların diriliş konusunda) ne söylediklerini iyi biliriz. Sen onları hiçbir şekilde (inanmaya) zorlayamazsın. Ama sen yine de benim kesin tehdidimden korkanlara Kur'an ile öğüt ver. Bkz. 6/107, 88/21

51- ZÂRİYAT SÛRESİ

Zâriyat suresi, Mekke döneminde inmiş olup 60 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "rüzgârlar" anlamına gelen "Zâriyat" kelimesinden almıştır. Sûrede ceza ve mükâfat gününün mutlaka vuku bulacağı rüzgâr ve bulutlar gibi tabiat olaylarına yapılan yeminle anlatılıyor. Allah'a karşı gelmekten sakınanların dünyadaki niteliklerinden bahsedilen sûrede zihnini ve gönlünü ilâhî gerçeklere açanlar için hem tabiatta hem de insanın kendi varlığında gerçeğe ulaştıracak delillerin bulunduğu belirtiliyor. İnkârları ve zulümleri yüzünden helâk olan önceki peygamberlerin muhataplarının feci âkıbetlerinden örnekler veriliyor. Lût kavminin çamurdan pişirilmiş taşlarla, Mûsâ ile mücadele eden Firavun ve ordularını denizde boğulmakla, Hûd'un kavmi Âd'ın kasıp kavuran rüzgârla, Salih'in kavmi Semûd'un yıldırımla ve Nûh kavminin suda boğulmakla helâk edilişi anlatılıyor. Sûrede ayrıca gökyüzünün ilâhî kudretle inşa edildiği, yeryüzünün insan hayatına elverişli kılındığı, öğüt ve ibret almak için her şeyin çift yaratıldığı ifade ediliyor. Allah, görünen ve görünmeyen bütün varlıkları kendisini tanıyıp bilmeleri ve yalnız O'na ibadet (kulluk) etmeleri için yarattığını, onlardan rızık talep etmediğini ve bütün canlıların ihtiyaçlarını kendisinin karşıladığını bildiriyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Tozu dumana katıp savuran (rüzgâr)lara,
2. (Yağmur) yüklü (bulut)lara,
3. Kolayca akıp giden (yıldızlara, gemi)lere,
4. (Hayatın nimetlerini Allah'ın) buyruğu altında paylaştıran meleklere andolsun ki,
5. Size ne vaad edilmişse hepsi doğrudur.
6. (Hesap ve) ceza günü kuşkusuz gerçekleşecektir.
7. Yine (her biri kendi yörüngesinde bir düzen içinde akıp giden) yıldız kümeleri ile dolu olan gökyüzüne andolsun ki,
8. Siz (ey insanlar,) gerçekten neye inanılacağı konusunda farklı görüşlerdesiniz.
9. (Oysa) bu davetten, aldanarak yüz çeviren, (yalnızca) kendini aldatır!
10. Kahrolsun o kendi görüşlerini/kurgularını gerçek diye sunanlar!
11. Onlar, bir cehalet içinde bulunan gafil kimselerdir
12. (Onlar alaylı tavırlarıyla:) "Ceza günü ne zaman?" diye sorarlar!

13. O gün, onlar ateşin üzerinde azaba uğratılıp kıvrandırılacaklardır.

14. (Görevli melekler onlara şöyle diyecek:) "Tadın azabınızı! Çabuklaştırılmasını isteyip durduğunuz (azap) işte budur."

15. Ama (dünyada iken) Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar, kendilerini bahçeler ve pınarlar arasında bulurlar.

16. Rablerinin, kendilerine verdiği her şeyden istedikleri gibi alırlar. Çünkü onlar bundan önce iyilik yapan, hayır işleyen kimselerdi.

17. Onlar gecenin pek az bir kısmında uyurlardı,

18. Seherlerde (Allah'tan) bağışlanma dilerlerdi.

19. Ve sahip oldukları her şeyden, (yardım) isteyenlere ve (iffetlerinden dolayı isteyemeyen) sıkıntı içinde bulunanlara bir pay (ayırırlardı).

20. Yeryüzünde zihnini ve gönlünü ilahi gerçeklere açmak isteyenler için (Allah'ın kudretini anlatan nice) deliller vardır.

21. Kendi (yaratılışı)nızda bile (nice deliller vardır). Hala görmeyecek misiniz?

22. Gökte hem rızkınız hem de size vaad olunan (cennet ve cehennem) vardır.

Yeryüzünde yaşamamız için ihtiyaç duyduğumuz ve gökyüzünden gelen su, ısı ve ışık gibi unsurlar rızkımızın vesileleri olduğu için gökteki rızık olarak ifade ediliyorlar.

"Size vaad olunan" ifadesine gelince; bu ifadeden kastedilen cennet ve cehennemdir. Nitekim Kur'an'ın pek çok yerinde geçen "vaadolunan" ifadesi cenneti ve cehennemi anlatmaktadır. İnanan ve imanın gereklerini yerine getirenlere cennet vaad olunuyor, inkârda ısrar edenlere cehennem. Bize vaad olunanlar semada yani dünyanın dışında olduğuna göre şu anda cennet ve cehennem var demektir.

23. Gökyüzünün ve yerin Rabbine andolsun ki bu (ölümden sonraki hayat), sizin konuşmanız kadar kesin ve gerçektir.

24. (Ey Muhammed!) İbrahim'in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi?

25. Hani onlar, İbrahim'in yanına gelmiş ve şöyle demişlerdi: "Selâm olsun sana!" O da: "Size de selâm olsun" demiş ve içinden de: "(Bunlar) tanınmadık kimseler" diye geçirmişti.

26-27. Hemen (bir bahane ile) ailesinin yanına giderek, (pişirilmiş) besili bir dana getirmiş ve onların önüne koyup: "Buyurmaz mısınız?" demişti. Bkz. 11/69,-70, 15/52-62

28. (İbrahim, misafirlerin yemediklerini görünce,) onlardan endişeye kapıldı; (ama) onlar: "Korkma!" dediler ve (ona) derin bilgi ile donatılan bir erkek çocuk (sahibi olacağı) müjdesini verdiler.

29. Bunun üzerine karısı (Sâre) çığlık atarak (misafirlerin) yanına geldi ve (şaşkınlık içinde ellerini) yüzüne vurup şöyle dedi: "(Nasıl çocuğum olur,) ben kısır bir kocakarıyım?".

30. Onlar dediler ki: "Rabbin böyle buyurdu (takdir etti). Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyi) hakkıyla bilendir."

31. (İbrahim, onların melek olduğunu anlayınca:) "O hâlde sizin göreviniz nedir ey elçiler?" dedi.

32-33-34. (Onlar da:) “Biz, günahkâr bir kavme (Lût kavmine), üzerlerine çamurdan pişirilmiş taşlar yağdırmak için gönderildik. (Bunlar,) haddi aşanlar için Rabbinin katında damgalanmıştır” dediler.

35. Bu arada, (Lût’a) inananlardan orada (Sodom’da) kim varsa onları çıkardık.

36. Zaten orada Müslümanlardan, bir ev halkından (Lût ve iki kızından) başka kimse de bulamamıştık.

37. Ve böylece (o kenti taş yığını haline getirerek) şiddetli azaptan korkanlar için orada bir işaret, bir mesaj bıraktık.

38. Musa’(nın kıssasında) da (ibretler vardır). Hani biz onu açık bir delil ile Firavun’a göndermiştik.

39. O ise, bütün ordusu ile (imandan) yüz çevirmiş ve (Musa hakkında) şöyle demişti: “Bu, bir sihirbaz yahut bir mecnundur.”

40. Biz de onu ve ordularını yakalayıp denizin dibine geçiriverdik. O (boğulma esnasında), pişmanlıkla kendi kendini kınıyordu (ama iman etmek için iş işten geçmişti).

41. Âd kavminde de ibretler vardır. Hani onların üzerine (yaptıkları yüzünden) köklerini kesen bir rüzgâr göndermiştik.

42. O (rüzgâr), Üzerinden geçtiği hiçbir şeyi bırakmamış, ne varsa toz duman edip dağıtmıştı.

43. (Salih’in kavmi) Semûd’da da (ibretler vardır). Hani onlara: “Bir süreye kadar (dünyadan) faydalanın (eğlenin, alay edin) bakalım” denilmişti.

44. Onlar ise Rablerinin buyruğuna başkaldırmışlardı, bu yüzden bakıp dururlarken onları yıldırım yakalayıvermişti.

45. Artık ne ayağa kalkacak güçleri kalmıştı ne de yardım edenleri olmuştu.

46. Daha önce Nuh kavmini de (helak etmiştik). Çünkü onlar da yoldan çıkmış bir toplum idiler.

47. Göğü biz kudretimizle bina ettik. Şüphesiz onu genişleten de biziz.

Bu ayet, gökyüzünün sanıldığı gibi durağan bir yapıya sahip olmadığını ve sürekli genişlediğini anlatmaktadır. Yapılan incelemelerle uzaydaki galaksilerin hem bizden hem de birbirlerinden sürekli uzaklaşmakta olduğu görülmüştür. Bu da gösteriyor ki evren sürekli bir genişleme içindedir. Bu âyeti Enbiya 21/30 âyetiyle birlikte değerlendirdiğimiz zaman “evrenin genişlemesi” ile ilgili modern bilimin teorilerinin doğruluğunu daha kolay kavrayabiliriz.

48. Yeryüzünü de biz döşedik. (Biz) ne güzel döşeyiciyiz.

49. Düşünüp ibret alasınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki çift yarattık.

50. (Ey Resul, de ki:) O halde hemen Allah’a koşun (küfrü bırakıp imana gelin). Şüphesiz ben, size O’nun tarafından gönderilmiş açık bir uyarıcıyım!

51. Allah ile beraber başka ilahlar edinmeyin! Gerçekten ben, size, O’nun tarafından gönderilmiş açık bir uyarıcıyım!

52. İşte böyle! Onlardan öncekiler de kendilerine gelen her resule mutlaka; “o bir büyücüdür yahut bir delidir” dediler.

53. Onlar bu (düşünce tarzı)nı birbirlerine tavsiye etmiş gibi (nesilden nesile hep aynı şeyi söyleyip duruyorlar)? Hayır, böyle bir tavsiye yok ama onlar azgınlıkta müşterek oldukları için, böyle söylüyorlar.

54. Onun için (ey Resul), onlarla tartışmaya girme! Böyle yapmakla kınanıp suçlanacak değilsin.

55. Bununla beraber sen yine de öğüt vermeye devam et! Çünkü bu öğüt ve hatırlatmalar inananlara fayda sağlar!

Bütün peygamberlerin vazifesi baskı yapmadan, dayatmada bulunmadan usulünce öğüt vermektir. İnsanlar öğüt almıyor ya da bazıları inanmamakta direniyor diye vazgeçmek olmaz. Nitekim Zuhruf, 43/5. âyette "Siz haddi aşan kimseler oldunuz diye, sizi Kur'an'la uyarmaktan vaz mı geçelim?" buyrulmaktadır. Hidayet de dalalet de (insanın iradesine bağlı olarak) Allah'ın takdirindedir. Hz. Peygamber'in özel çabası elbette ki önemlidir ama karar Allah'a aittir. Kasas, 28/56. âyette "Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Dileyen kimseyi doğru yola eriştirecek olan ancak Allah'tır…" buyruluyor. Unutulmamalı ki Hz. Peygamberin yaptığı gibi güzel örnek olmak da nasihat etmek kadar önemlidir.

56. Ben görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen tüm iradeli varlıkları sadece (Beni tanıyıp bilsinler ve) Bana kulluk etsinler diye yarattım. Bkz. 1/4, 4/36, 9/31

57. Ben, onlardan bir rızık istemiyorum ve onların beni doyurup beslemelerini de beklemiyorum.

58. (Bilsinler ki) bütün rızıkları veren, erişilmez güç ve tam iktidar sahibi olan Allah'tır.

59. Muhakkak ki bu zulmedenlerin de geçmiş arkadaşlarının payı gibi bir azap payı vardır. O halde (o azabın gelmesi için) acele etmesinler.

60. Uyarıldıkları (azap) günlerinden dolayı vay o inkârcıların haline!

52- TÛR SÛRESİ

Tûr suresi, Mekke döneminde inmiş olup 49 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve Hz. Musa'ya Tevrat'ın indirildiği "Tûr" dağından almıştır. Sûrede Tûr-i Sina dağı gibi muhataplar için değerli olan şeylere yemin edilerek Allah'ın azabının mutlaka gelip çatacağı vurgulanıyor. Tabiatın düzeninin bütünüyle bozulup kıyametin kopacağı günde inkârcıların çok zor durumda kalacağı anlatılıyor. Başta şirk ve inkâr olmak üzere kötülüklerden korunanların ise cennet nimetleri içinde aile bireyleriyle birlikte hayat sürecekleri ifade ediliyor. Hz. Peygamber'in müşriklerle olan mücadelesinin anlatıldığı sûrede, Hz. Peygamberin öğüt vermeye devam etmesi, düşmanlarının kendisi için kâhin, mecnun, şair demelerinden etkilenmemesi ve Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabretmesi isteniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. (Musa'nın vahiy aldığı) Tûr (Sina) dağına,

2-3. Yayılmış ince deri üzerine satır satır yazılmış Kitab'a,

4. Bakımlı Ev (Kâbe'y)e,

5. Yükseltilmiş tavana (göğe),

6. Kabaran denize yemin olsun ki,

7. Rabbinin azabı kesin olarak gerçekleşecektir.

8. Ve onu önleyebilecek hiçbir güç de yoktur.

9. O gün gök, sarsılıp çalkalanır.

10. Ve dağlar (yerlerinden oynatan) bir yürüyüşle yürür.

11. Dini yalanlayanların vay haline o gün!

12. Onlar (bütün hayatları boyunca) tamamen boş şeylerle oyalanıp duranlardır.

13. O gün itilip kakılarak cehenneme atılırlar.

14. (Onlara şöyle denir:) "İşte sizin yalanladığınız ateş budur."

15. (Söyleyin bakalım:) "Bu da mı büyü? Yoksa bunu da mı görmüyorsunuz?"

16. "(Şimdi) girin oraya (bakalım)! İster dayanın ister dayanmayın, sizin için birdir. Size ancak yapmakta olduğunuzun karşılığı veriliyor."

17-18. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar da cennetlerde, bol nimet içinde Rablerinin kendilerine verdikleriyle sefa sürerler. Rableri onları (yaptıklarına karşılık), cehennem azabından korumuştur.

Kur'an'ın daha pek çok yerinde "inananlar" değil de "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" ifadesi kullanılıyor. Yani cennet nimetlerinden yararlanmak ve cehennem azabından korunmak için kuru bir iman yetmiyor, Allah'a karşı gelmekten sakınarak imanın gereklerini yerine getirmek ve imanda kemale ermek gerekiyor.

19. (Onlara:) "Dünya'da yaptıklarınızın karşılığı olarak, afiyetle yiyin için" denir.

20. Biz, onları keskin bakışlı eşlerle/arkadaşlarla bir araya getiririz.

Bkz. 44/54 ve dipnotu,55/72, 56/22

21. (Dünyada) iman eden ve soyları da iman konusunda kendilerinin yoluna uyanlar var ya; işte biz onların soylarını da (ahirette) kendilerine kavuşturacağız. Bununla beraber onların amellerinden hiçbir şey eksiltmeyeceğiz. Zira herkesin âkıbeti kendi kazancına bağlıdır (ona göre muamele görecektir).

Bkz. 13/23, 40/8

22. Biz onlara canlarının çektiği herşeyi, et ve meyve türünün her çeşidini sunacağız.

23. Orada içlerindeki bütün sıkıntıyı atarlar. Orada ne boş söz söylemek ne de kötü davranışta bulunmak vardır.

Ayette geçen "yetenâze'ûne" fiili ile A'râf suresi 7/43 ayetindeki "neze'na" fiili aynı kökten gelmektedir. Her ikisi de atmak/çıkarmak anlamında kullanılmıştır. "Onların (cennet ehlinin) içlerinde kinden ne varsa (hepsini) söküp atarız…" (Â'raf 7/43) buyrulmaktadır. Burada aynı fiilin humâsisi kullanılmış ve müşareket anlamı içermektedir. Yani onlar cennette içlerindeki sıkıntıyı atmış olarak hep beraber otururlar.

24. Hizmetlerine verilmiş, sedefte saklı inciler gibi pırıl pırıl gençler (hizmet için onların) etraflarında pervane olacaklar.

25. (O cennetlikler) birbirlerine dönüp ("Ne iyilik yaptınız da bu nimetlere ulaştınız?" diye) soracaklar.

26. Şöyle derler: “Biz, bundan önce (dünyada) ailemizle birlikte (azaptan ve Allah’a karşı gelmekten) sakınırdık.

27. Allah da bize lütfetti ve bizi iliklere işleyen cehennem azabından korudu.”

28. “Gerçekten biz bundan önce de (dünyada da) sadece O’na dua ederdik. Şüphesiz O, iyiliği ve merhameti bol olandır.”

29. (Ey Resul!) Sen tebliğ ve irşada devam et! Çünkü sen Rabbinin sana (elçilik) lütfettiği birisin. (Onların iddia ettiği gibi) ne kâhinsin ne de mecnun.

30. Yoksa onlar: “O (Muhammed) bir şairdir, zamanın onun aleyhine dönmesini gözlüyoruz” mu diyorlar?

31. Onlara de ki: “Bekleyin bakalım! Ben de sizinle beraber (başınıza gelecekleri) bekliyorum!”

32. Acaba bunu kendilerine saçma kuruntuları mı emrediyor? Yoksa bu onlar(ın bencil ve) azgın bir topluluk (olmalarının bir sonucu) mudur?

33. Ya da: “O Kur’an’ı kendisi uydurup söyledi” mi diyorlar? Hayır, (sırf inatlarından dolayı) inanmıyorlar.

34. Eğer doğru sözlü iseler, onlar da bu Kur’an’ın bir benzerini getirsinler de görelim!

35. Ne yani, onlar hiçbir şey olmaksızın mı yaratıldılar? Yoksa bizzat kendileri mi yaratıcıdır?

Yani onlar, kendilerinden önce yaratılmış hiçbir şey yoktu da anne baba olmadan ve diğer insanların meydana geldiği bir damla sudan değil de başka bir şeyden mi yaratıldılar? Ya da kendiliğinden mi meydana geldiler? Ve böylece kimsenin bilmediği şeyleri mi biliyorlar?

36. Ya da gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Hayır, onlar hiçbir şey hakkında kesin bir inanca sahip değiller!

37. Yahut Rabbinin hazineleri onların elinde de bundan dolayı mı bütün gücün kendilerinde olduğunu sanıyorlar?

38. Yoksa onların bir merdivenleri var da (onunla göklere çıkıp) orada konuşulanları dinliyor (ve duyduklarından dolayı mı böyle bir tavır takınma gereği duyuyorlar?) Öyleyse, haydi açık ve inandırıcı delillerle birlikte dinlediklerini getirsinler de görelim!

39. Yoksa (hoşlanmadığınız için) kız çocukları O’nun da erkekler sizin mi?

40. Ya da sen onlardan (tebliğ görevine karşılık) bir ücret istiyorsun da onlar, borçtan ağır bir yükün altında mı kalıyorlar?

41. Yoksa insan idrâkini aşan bilgiler kendilerinin elinin altındadır da (oradan onlar, istediklerini) yazıyorlar?

42. Yahut (seni çelişkilerin) tuzağına mı düşürmek istiyorlar? Oysa (kendilerini dünyada ve âhirette Allah’ın rahmetinden mahrum bırakan) inkârcılardır asıl tuzağa düşecek olanlar!

43. Ya da onların Allah’tan başka bir ilâhı mı var? Hâşâ! Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır.

44. (Onlar inkâra öyle şartlanmışlar ki;) eğer gökten bir parçanın düşmekte olduğunu görseler bile (inatlarından bu): “Üst üste yığılmış bir buluttur” derler.

45. Artık sen, çarpılacakları günlerine kadar onları kendi hâllerine bırak.

46. O gün, tuzakları kendilerine hiçbir yarar sağlamayacak ve onlara yardım da edilmeyecektir.

Hz. Peygamberi öldürme planları yapan Mekkeli müşrikler bir tuzak düşündüler. Her kabileden bir kişi katılarak bir grup oluşturacaklar ve bunlar aynı anda Hz. Peygambere saldırarak onu kılıç darbeleriyle öldüreceklerdi. Böylece onu kimin öldürdüğü tespit edilemeyecekti. Bu ayet, tuzak kuranların planlarının bir işe yaramadığını anlatıyor.

47. Şüphesiz zulmedenlere bundan başka bir azap daha var. Fakat onların çoğu bilmezler.

Zulümlerine Mekke'den başlayan ama bununla yetinmeyip yollara dökülerek tâ Medine'ye kadar giden müşrikler her hamlelerinde kaybetmeye mahkûm olmuştur. Yani azap üstüne azap yaşamışlardır. Bir de işin âhiret boyutu vardır ki esas büyük azap orada beklemektedir. Nitekim "Belki dönüp yola gelirler diye onlara (ahiretteki) büyük azaptan önce mutlaka daha yakın azabı da tattıracağız." (Secde 32/21) buyrulmaktadır.

48. Sen, Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret. Çünkü sen, Bizim himayemiz altındasın. Ve namaza kalktığında da Rabbini hamd ile tesbih et!

49. Gecenin bir bölümünde ve sabaha doğru yıldızların kaybolup gitmesinden sonra da O'nu tesbih et!

Ayette geçen "tesbih" ifadesi; akşam, yatsı ve sabah namazları olarak yorumlanmaktadır.

53 - **NECM SÛRESİ**

Necm suresi, Mekke döneminde inmiş olup 62 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve yıldız anlamına gelen "Necm" kelimesinden almıştır. Sûrede verilecek mesajın ehemmiyetine binaen hem doğrudan vahyin ilk muhataplarına hem de sonraki insanlara hitaben yıldıza yemin edilerek başlanıyor. Yakınlık vesilesi olması bakımından Hz. Peygamberle ilgili "arkadaşınız" ifadesi kullanılıyor ve onun tebliğ ettiği öğretilerin kendinden değil, Allah tarafından gönderildiği vurgulanıyor. Kız babası olmayı kendilerine yakıştıramayan müşriklerin Allah'ın kızları kabul ettikleri Lât, Menât ve Uzzâ adlı putlara ibadet etmelerinin mantıksızlığına değinilerek müşriklerin tutarsızlıklarından örnekler veriliyor. Varlık âleminin otoritesinin sadece Allah'a ait olduğu, insan türünü yaratan ve yasalarını koyan Allah'ın kişileri dünyada yaptıkları davranışlardan sorumlu tutacağı ifade ediliyor. Hz. Nuh'tan itibaren peygamberlerin Allah'tan getirdiği mesajlara karşı çıkanların helâke mâruz bırakıldığı anlatılan sûrede kıyamet gününün yaklaştığı fakat zamanını Allah'tan başka kimsenin bilmediği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Battığı zaman yıldıza/Allah'tan aşama aşama gelen mesaja andolsun ki,
2. Arkadaşınız (Muhammed Hak'tan) sapmadı ve (batıla inanıp da) aldanmadı.
3. O (Peygamber) keyfine göre konuşmaz.
4. O ancak kendisine vahyolunanı söyler (söylediği hüküm içerikli her şey vahye dayanır).
5. Bu vahyi ona melekeleri çok güçlü olan (Cebrail) öğretti.

6-7. (O,) etkileyici ve tam donanımlı (bir melekti) ki; (peygamber) en yüksek ufukta bulunuyorken (vahyetmek üzere) olanca haşmetiyle kendini (ona) gösterdi. Bkz. 81/19-21

"En yüksek ufuk" tan kastedilen Mekke ve bölgesine göre en yüksek ufuk olan ve Hz. Peygamberin ilk vahyi aldığı yer diye bilinen Hira Dağıdır.

8. Sonra (Cebrail, Hz. Peygambere) yaklaştı ve iyice sokuldu.
9. Öyle ki, (ikisi arasındaki uzaklık) iki yay mesafesi kadar, hatta daha da yakın oldu.

10.Böylece (Cebrail) vahyedeceğini (Allah'ın) kuluna vahyetti. Bkz. 81/20-21

11. (Peygamberin gözlerinin) gördüğünü, kalbi yalanlamadı.

12. Onun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?

13. Andolsun ki, onu (Cebrail'i), bir başka inişte daha görmüştü.

14. "Sidret'ül-Münteha" nın (en uzak noktadaki sidre ağacının) yanında.

"Sidre", Arabistan kirazı denen meyvenin ağacıdır. Bu ağaç Araplarca arazinin sınırlarını belirlemek için de kullanılırdı.

15. Me'va Cenneti (Sığınılacak bahçe) onun (Sidre'nin) yanındadır.

"Me'va Cenneti", Hira Dağı eteklerinde bulunan, Mekkelilerin çok iyi bildiği, gelip geçen yolcuların sığındığı ve dinlendiği bir bahçe olarak bilinir. Bu ayetleri Hz. Peygambere isnat edilen Mirac olayıyla ilişkilendirmek doğru değildir. Çünkü bu ayetler İsra hadisesinden çok önce nazil olmuştur.

16. O zaman sedir ağacını bütün heybetiyle öyle bir bürümüştü ki.

17. (Peygamberin) gözü (gördüğünden) kayıp şaşmadı ve (söylenenin dışına) sapmadı.

18. Andolsun ki, o, Rabbinin en büyük ayetlerinden birini (Cebrail'i) gördü.

19-20. Şimdi düşünün (ey müşrikler, hakikat bütün açıklığıyla ortadayken) şu Lât ve Uzza ve diğer üçüncü (put) olan Menat ne ifade eder (bunların herhangi bir güçleri var mı)?

21-22. (Evlât olarak sevdiğiniz) erkek sizin de (utanç vesilesi olarak gördüğünüz ve hoşlanmayıp diri diri gömdüğünüz) dişi O'nun mu? Öyle ise bu çok insafsızca bir paylaştırmadır. Bkz. 2/116, 5/17, 72, 9/30, 16/57, 43/15

23. O putlar hiçbir şey değil, sadece sizin ve atalarınızın uydurduğu isimleri olan ancak asılları olmayan şeylerdir. Allah, onlara ilişkin hiçbir kanıt indirmemiştir. Onlar sadece kuruntularına ve nefislerinin istediğine uyuyorlar. Oysa onlara Rableri tarafından doğru yol rehberi (Kur'an) gelmiştir.

24. Yoksa insanın, her dilediği şey hak mı olacak?

Yani hakikat insanın arzu ve isteğine göre değişmez. Allah'ın belirlediği ne ise gerçek odur. Onu ne kimse değiştirebilir ne de kimseye göre değişir.

25. Oysa ahiret de dünya da Allah'ındır.

26. Göklerde, (insanlara yardım etmek için bekleyen) ne kadar melek bulunursa bulunsun, Allah dilemedikçe ve rıza gösterip izin vermedikçe onların herhangi bir kimseye en küçük bir şefaatleri/yardımları olamaz.

Bkz. 2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 20/109, 34/23 ve şefaatle ilgili dipnotu, 78/38

27. Âhirete inanmayanlar, (Allah'ın kızları kabul ettikleri) meleklere dişi isimleri takmaktadır.

28. Hâlbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece hayal mahsulü temelsiz bilgilere uyuyorlar. Oysa hayal mahsulü temelsiz bilgi, hakikat namına hiçbir şey ifade etmez.

29. Onun için bizim zikrimizden (Kur'-an'dan) yüz çeviren ve iğreti dünya hayatın(ın geçici zevklerin)den başka hiçbir şey istemeyen kimselerden uzak dur!

30. Onların bilgilerinin erişebileceği sınır budur (sadece dünyalıkları kazanma bilgisidir). Hiç kuşkusuz Rabbin, yolundan sapan kimseleri de çok iyi bilendir, doğru yolda olan kimseleri de çok iyi bilendir.

31. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'a aittir. (Bütün bunların varlığındaki amaç;) kötülük yapanların (aynen) yaptıklarıyla cezalandırılması, iyilik yapanlara da iyiliklerinin daha güzeliyle karşılık verilmesi içindir.

32. İyilik işleyenler, küçük kusurlar hariç, büyük günahlardan ve çirkin davranışlardan uzak dururlar. Şüphesiz senin Rabbin, bağışlayıcılığı geniş olandır. O sizi gerek ilk başta topraktan yaratırken ve gerekse annelerinizin karınlarında cenin aşamasındayken (ne olduğunuzu) çok iyi bilendir. Öyleyse kendinizi (beğenip) temize çıkarmayın (günahsız, kusursuz ve tertemiz olduğunuzu iddia ederek övünmeyin)! Çünkü o kimin kötülüklerden sakındığını herkesten iyi bilendir.

33. Şimdi gördün mü (imandan) yüz çevireni?

34. Muhtaca, (fakire) birazcık verip, bir daha hiç vermeyeni?

35. O, insan kavrayışının ötesindeki şeyin bilgisine sahip (olduğunu) ve böylece (onu açıkça) görebildiğini mi iddia ediyor?

36-37. Yoksa o, Musa'(ya gelen Tevrat')ın sayfalarından ve görevini titizlikle yerine getiren İbrahim'e inmiş olan sayfaların içeriğinden haberdar olmadı mı?

38. Doğrusu hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez.

Bkz. 6/164, 17/15, 35/18 ve dipnotu, 39/17

39. İnsan için ancak çalıştığı vardır.

Cennet, toplu taşıma araçlarıyla ulaşılabilecek bir yer değildir. Dolaysıyla oraya başkasının kullandığı araçla değil, ancak doğru yoldan giden, kendi kullandığımız hayat arabamızla varabiliriz.

Çalışmadan ve irademizi ortaya koymadan sadece dua ile üstün olamayacağımızı bilmeliyiz! Üstünlük sadece dua ile olsaydı 14 asırdır dua eden Müslümanlar en önde olurdu…Üretmeden, araştırmadan, okumadan ve mücadele vermeden yalnızca laflayarak ve slogan atarak bir yere varamayacağımızı bilmeliyiz! Başarı slogan atmakla olsaydı seçim meydanlarında en çok nutuk atanlar iktidara gelirdi… Kaliteye ve eğitime önem vermeden sadece nüfusu artırmakla öne geçemeyeceğimizi idrak etmeliyiz! Öne geçmek nüfusla olsaydı nüfusu kalabalık olan milletler dünyaya hâkim olurdu…

40. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir.

41. Sonra da çalışmasının karşılığı kendisine tastamam verilecektir.

42. Kuşkusuz en son varış ancak Rabbinedir.

43. Ve elbet güldüren de O'dur, ağlatan da. Bkz. 9/82

44. Yine (yaşatıp) öldüren de (öldükten) sonra dirilten de O'dur.

45-46. (Döl yatağına) atılan bir damla meniden, çiftleri; erkek ve dişi (olarak), Yaratan yine O'dur.

47. Ve elbet (öldükten sonra) tekrar diriltmek de O'na aittir.

48. Ve şüphe yok ki, zengin eden de saygın hale getiren de O'dur.

49. Gerçekten (Huzaa kabilesinin tapındığı) Şi'ra yıldızının Rabbi de O'dur.

Şi'ra (Sirius) yıldızı gökyüzünün ihtişamlı ve en parlak yıldızı olup tarih boyunca pek çok hurafeye kaynaklık etmiştir. Cahiliye Araplarının da şans ve uğur kaynağı olarak gördükleri ve bahtlarını kendisine bağladıkları bu yıldız, Huzaa ve Himyer kabileleri gibi birçok toplum tarafından ilah kabul ediliyordu.

50. Eski dönemlerde yaşamış Âd kavmini (yaptıkları yüzünden) yok eden de O'dur,

51. Semûd'u da (helâk edip) geriye hiçbir şey bırakmayan yine O'dur.
52. Daha önce de Nuh'un kavmini (yaptıkları yüzünden) helâk etmişti. Şüphesiz onlar daha zalim ve daha azgın kimselerdi.
53-54. Lût kavminin şehirlerini de altüst edip yerle bir eden, onları gömdükçe yere gömen O'dur.
55. O halde (ey insan! Önceki isyancıların durumu ortada iken) Rabbinin nimetlerinin hangisi hakkında şüphe duyabilirsin?
56. İşte bu (resul) de önceki uyarıcılar gibi bir uyarıcıdır.
57. Yaklaşmakta olan (kıyamet iyice) yaklaştı.
58. Onu Allah'tan başka ortaya çıkaracak başka (hiçbir güç yoktur).
59. Şimdi siz bu sözü/Kur'an'ı tuhaf mı buluyorsunuz?
60. Ve (halinize) gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz!
61. Gaflet içinde eğlenip duruyorsunuz!
62. Haydi (bırakın bu gafleti de) şimdi Allah'a secde edin/O'na boyun eğin ve kulluğunuzu yerine getirin!

54- KAMER SÛRESİ

Kamer suresi, Mekke döneminde inmiş olup 55 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "Ay" anlamına gelen "Kamer" kelimesinden almıştır. Sûrede kıyamet saatinin yaklaşmasıyla gerçeklerin ay gibi ortaya çıktığı ifade ediliyor. Nûh, Âd, Semûd, Lût ve Firavun kavimlerinin yaptıkları kötülükler yüzünden uğradıkları cezalar etkileyici bir üslûpla anlatılıyor. Ayrıca sûrede "Andolsun ki Biz, Kur'an'ı öğüt almak için (aklını işleterek anlamaya çalışanlara) kolaylaştırdık. Hani var mı düşünüp öğüt alan?" âyeti dört defa tekrarlanarak Kur'an üzerinde düşünmenin ehemmiyeti vurgulanıyor. İnananlara, inandıkları, çalıştıkları ve doğru oldukları sürece Allah'ın yardımının devam edeceği konusunda güvence veriliyor. Sûrede bulunan; "O topluluk yakında bozguna uğratılacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır." âyetinin inmesinden kısa bir süre sonra Bedir Savaşında Müslümanların zafer elde etmesiyle Kur'an'ın bir mucizesi gerçekleşmiş oluyor. Sûrede, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ve O'nun emirlerini yerine getirenlerin cennet nimetlerine nâil olacakları bildiriliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
1. (Kıyamet) saati yaklaştı ve gerçekler (ay gibi) apaçık ortaya çıktı. Bkz. 16/1, 21/1, 33/63, 81/2
Ayetteki "inşikak-i kamer" ifadesi, meallerin çoğunda "ayın yarılması" olarak tercüme edilse de Arap edebiyatında bir işin gerçek yüzünün ortaya çıkmasına bir deyim olarak "inşikak-i kamer" denir. Yani ay gibi her şey bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı. Bu itibarla, surenin anlam akışı içinde bu söylemi, "ayın yarılması" olarak değil de kıyamet saatinin yaklaştığına işaret eden "gerçeklerin ortaya çıkması" olarak anlamak daha doğru olur. Zira peygamberimizin Kur an dışında bir mucizesinin olmadığını hepimiz biliyoruz. Bu konudaki sözde hadislerin tümü asılsız hatta iftiradır. "Kendilerine okunan (bu) Kitab'ı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Şüphesiz bunda iman edecek bir toplum için rahmet ve ibret vardır." (Ankebût 29/51) Bu ayet müşriklerin mucize talepleri sonrasında nazil olmuştur.
2. Onlar, imana sevk eden, bir ayet/mucize görseler, bu: "Eskiden beri devam edegelen, aklı etki altına alan bir aldatmaca, bir yalandır." diyerek yüz çevirirler.
3. Onlar (Resulü) yalanladılar ve nefislerinin arzularına uydular. Hâlbuki her iş, (Allah'ın takdirine göre) gerçekleşecektir (onlar yalanladılar diye resul görevini bırakacak değildir).

4-5. Andolsun ki, onlara (kendilerini şirkten ve bozulmalardan) alıkoyacak, anlamlı ve etkili nice haberler gelmiştir. Fakat (gelen) uyarılar (inanmak gibi bir niyetleri olmadığı için onlara) hiç bir fayda vermemiştir. Bkz. 10/101

6. O halde (ey Resul) sen onlardan yüz çevir (üzerlerine varma)! Gün gelecek o davetçi (melek) insanları benzeri görülmemiş bir şeye (yeniden dirilmeye ve hesap vermeye) çağıracaktır!

7. Onlar, (rüzgârın) dağıtıp savurduğu çekirgeler gibi ürkek bakışlarla mevzilerinden çıkacak (ve),

8. İnkârcılar, kendilerini çağıran görevliye doğru koşarlarken (içlerinden): "Bu çok çetin bir gündür!" diyecekler.

9. Onlardan önce Nuh'un kavmi de yalanlamış ve kulumuz Nuh'u yalancılıkla suçlayıp; ''O delinin biridir'' diyerek onun mesajını her yönden engellemişlerdi.

10. O da Rabbine: "Ey Rabbim! Ben yenik düştüm, (bana) yardım et!" diye dua etmişti. Bkz. 21/76, 71/28

11. Biz de göğün kapılarını açarak bardak-tan su boşanırcasına yağmur yağdırdık.

12. Ve toprağı göz göz yarıp, suları fışkırttık. Nihayet, (gökten boşalan su ile yerden fışkıran) su (birleşerek), takdir edilen işin gerçekleşmesi için yükselmesi gereken seviyeye kadar yükseldi. Bkz. 11/4044 ve Nuh Tufanının bölgesel olup olmadığı ile ilgili açıklama, 23/27

13. Biz onu (ve ona inananları), levhaları birbirine perçinlenmiş (bir gemi) üzerinde taşıdık.

14. (Kendisine karşı) nankörlük edilen kulumuz (Nuh)'a ödül olarak yaptırılan bu gemi, gözetimimiz altında akıp gidiyordu.

15. (Nihayet sular çekilince gemi dağa oturdu ve böylece) o (Tufan olayı)nı, bir ibret belgesi olarak bıraktık. Böyle iken, ibret alacak yok mudur?

16. Benim azabım ve uyarmam nasılmış (gördüler)!

17. Andolsun ki biz, Kur'an'ı öğüt almak için (aklını işleterek anlamaya çalışanlara) kolaylaştırdık. Hani var mı düşünüp öğüt alan? Bkz. 19/97, 38/29

Allah "öğüt almak için Kur'an'ı kolaylaştırdık" buyuruyor ve bu âyet aynı sûrede ehemmiyetine binaen dört defa tekrarlanıyor. Ama biz hâlâ Kur'an'ın anlaşılmaz bir kitap olduğunu iddia ediyoruz. Herkes Kur'an'ın bütün âyetlerini anlamayabilir ama dinin temelini oluşturan inanç ve ahlâk içerikli ayetleri çok rahat anlayabilir. Ayrıca Kur'an kendi kendini açıklayacağı için okundukça çok daha kolay anlaşılacaktır, yeter ki anlamak konusunda azimli olunsun. "… Bak, iyice anlasınlar diye, mesajları nasıl her yönüyle açıklıyoruz!" (En'am 6/65)

"Öğüt almak için" diyor ve arkasından bizi uyandırması ve ayağa kaldırması için soru cümlesi geliyor: "Hani var mı düşünüp öğüt alan?" Evet, Allah "Kur'an'ı öğüt almak için gönderdim" buyuruyor fakat biz; "bu, öğüt alınacak kadar kolay bir kitap değildir" diyor ve ondan uzaklaşıyoruz. Allah "Var mıdır düşünüp öğüt alan" diye soru soruyor ama biz öğüt almak yerine onun harfleri ve kelimeleri üzerinde talim ve tecvid çalışması yapıyoruz. Yani petekteki balı yemek yerine peteği tercih ediyoruz. Oysa peteğin vazifesi balı taşımaktır, esas olan baldır. Kur'an ayetlerinin metinleri vahyi insanlara aktarmak için aracıdır esas olan vahyin yani mesajın kendisidir. Biz, dünya ve ahiretimizi cennete dönüştürecek olan mesajı almak ve onunla terbiye olmak yerine maalesef onu taşıyan metinlerin lafız tekrarını yaparak sevap kazanmaya çalışıyoruz.

18. Âd (kavmi de kendilerine gelen Hûd'u) yalanlamıştı, fakat azabım ve uyarılarım nasılmış (gördüler)!

19. Biz onların üstüne o pek talihsiz günde, her şeyi söküp atan bir kasırga gönderdik.

20. (Öyle bir kasırga ki) insanları köklerinden sökülmüş hurma kütükleri gibi kaldırıp atıyordu.

21. (Sonra) Benim azabım ve uyarmam nasılmış (gördüler)!

22. Andolsun ki biz, Kur'an'ı öğüt almak için (aklını işleterek anlamaya çalışanlara) kolaylaştırdık. Hani var mı düşünüp öğüt alan? Bkz. 19/97

23. Semud (kavmi de Salih'le gönderdiğimiz) bütün uyarılarımızı yalanlamıştı.

24. (Onlar da:) "Biz kendi içimizden çıkan bir faniye mi uyacağız? O takdirde biz apaçık bir sapıklık ve çılgınlık etmiş oluruz.

25. Zikir (vahiy) aramızdan bir tek ona mı verildi? Hayır, o yalancı küstahın biridir" demişlerdi.

26. (Biz de Salih'e dedik ki:) "Küstah yalancı kimmiş yakında anlayacaklar."

27. "Şüphesiz biz, onlara bir imtihan olmak üzere, o dişi deveyi göndereceğiz. Şimdi onları gözetle ve sabret."

28. "Hem de onlara (kuyudan içecekleri) suyun, (deve ile) kendi aralarında kesin olarak pay edildiğini haber ver. Su alış sırası (kiminse, o) hazır bulun(up suyunu al)sın." Bkz. 26/155

Peygamberlerin gösterdiği mucizelerin tamamı Allah'ın fiilidir. Ancak bütün mucizeler toplumların kültürlerine, yaşamlarına ve anlayacakları işlerin cinsine göre gerçekleşmiştir. Örneğin sihirbazlığın yaygın olduğu Firavun toplumuna onların anladığı dilden mucize gösterilmiştir. Hz. Salih'in toplumunun uzmanlık alanı hayvancılık olduğu için onların mucizesi de onun üzerinden olmuştur ve peygamberlerinden mucize olarak bir deve istemişlerdir. Allah da isteklerini yerine getirmiş ve onları deve ile imtihan etmiştir.

Bu âyete göre, Allah'ın emriyle Hz. Salih'in gösterdiği şekilde, su bir gün devenin içmesine bırakılacak, bir gün de kendi ihtiyaçları için kullanılacaktı. Fakat onlar bunu birkaç gün böyle devam ettirdikten sonra dayanamayıp deveyi kestiler.

29. (Bir müddet bu böyle devam ettikten sonra) onlar (en azgın olan) arkadaşlarını çağırdılar. O da (gelir gelmez kötü bir işe) kalkıştı ve (deveyi) boğazladı.

30. (Sonra) Benim azabım ve uyarmam nasılmış (gördüler)!

31. Şüphesiz biz, onların üzerine korkunç bir ses gönderdik de onlar, hayvan ağılındaki kuru otlar gibi ufalanıp çer çöpe döndüler.

32. Andolsun ki Biz, Kur'an'ı öğüt almak için (aklını işleterek anlamaya çalışanlara) kolaylaştırdık. Hani var mı düşünüp öğüt alan? Bkz. 19/97

33. Lût kavmi de uyarıları yalanlamıştı.

34-35. Biz de hepsinin üzerine taş savuran bir fırtına gönderdik. Yalnız Lût'un ailesini (iki kızını) katımızdan bir nimet olarak seher vakti kurtardık. Şükredenleri (iyilik bilenleri) işte böyle mükâfatlandırırız.

36. Andolsun ki, (Lût) bizim cezalandırma gücümüz konusunda onları uyarmıştı, ama onlar bu uyarılara hep şüpheyle bakmış (onları ciddiye almamış)lardı.

37. Onlar onun (melek olarak gelen) misafirlerine karşı (cinsel anlamda) kötülük yapmayı planlamışlardı. Biz de onların gözlerini silme kör ettik ve (onlara): "Haydi, azabımın ve uyarılarımı(n kötü sonucunu) tadın (bakalım dedik)!"

38. Andolsun ki, sabahın erken vaktinde (etkileri) kalıcı bir azap onları yakaladı.

39. (Onlara:) "Haydi, azabımı ve uyarılarımı tadın (bakalım dedik)!"

40. Andolsun ki biz, Kur'an'ı öğüt almak için (aklını işleterek anlamaya çalışanlara) kolaylaştırdık. Hani var mı düşünüp öğüt alan? Bkz. 19/97

Bu ayet, ehemmiyetine binaen aynı surede dört defa (17, 22, 32 ve 40) tekrarlanmaktadır.

41. Andolsun, Firavun'un ailesine de uyarıcılar gelmişti.

42. Onlar ayetlerimizin hepsini yalanladılar. Biz de onları (yaptıkları yüzünden) mutlak galip, tam muktedir olan Allah'ın şanına yaraşır şekilde cezalandırdık.

43. (Ey Mekkeliler!) Sizin inkârcılarınız onlardan daha mı üstün? Yoksa sizin için (ilahi) kitaplarda bir kurtuluş belgesi (dokunulmazlık) mı var?

44. Yoksa onlar: "Biz yekvücut olmuş bir grubuz, üstünlük bizim hakkımızdır!" mı diyorlar?

45. O topluluk yakında (Bedir gazvesinde) bozguna uğratılacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.

Bu âyetin gelmesinden kısa bir zaman sonra Bedir Savaşında müşrikler bozguna uğratılarak arkalarını dönüp kaçtılar. Bu da Kur'an'ın açık bir mucizesidir.

46. Daha doğrusu, onlara vaad edilen (asıl) azap vakti o, kıyamet saatidir. Kıyamet saatinin dehşeti ise tarif edilemeyecek kadar müthiş ve acı olacaktır!

47. Şüphesiz günaha batmış olanlar, (o zaman, görecekler ki) sapıklıkta ve ahmaklıkta kaybolup gitmişlerdir!

48. O gün (onlar), yüzüstü ateşe sürüklenecekler (ve kendilerine): "Cehennemin acısını tadın!" denilecek.

49. Gerçekten biz, her şeyi (bir yasaya göre) ölçü ve dengede yarattık. Bkz. 25/2, 55/7, 87/3

Ayette geçen "kader" sözcüğü "ölçü ve denge" anlamındadır. Yani "evrendeki herşey Allah'ın koyduğu mükemmel ve kusursuz yasalara göre ölçülü ve dengeli bir şekilde varlığını devam ettirmektedir."

50. (Bir şeyin olması için) bizim emrimiz, göz kırpması kadar kısa sürede gerçekleşen bir iştir.

Bkz. 3/47, 59, 6/73, 16/40, 19/35, 40/68

51. Andolsun ki, (inkârda ve isyanda) sizin gibi olanları hep helâk ettik. Fakat var mı düşünüp öğüt alan!

52. Onların yaptıkları her şey kitaplarda kayıtlıdır.

53. Küçük, büyük (ne varsa) hepsi satır satır yazılmıştır.

54. Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınan ve O'nun emirlerine uyanlar cennetlerde, nehir kıyılarındadır.

55. (Onlar,) gücü her şeye yeten, mülkünün sonu olmayan Allah'ın yanında sadakat makamındadırlar.

55- **RAHMÂN SÛRESİ**

Rahman suresi, Mekke döneminde inmiş olup 78 ayettir. Sure adını, birinci ayeti oluşturan ve Allah'ın sıfatlarından biri olan "Rahman" kelimesinden almıştır. Sûre Kur'an'ın muhtelif yerlerinde onlarca defa tekrarlanan ve Allah'ın varlık âlemindeki her şeyi kuşatan rahmetini ifade eden "Rahman" ismiyle başlıyor ve insana verilen değere ve nimetlere vurgu yapılarak devam ediyor. İnsana pek çok nimetin verildiği ve verilen bu nimetler arasında güneş, ay, yıldızlar, gök ve yer, bitkiler, çeşitli meyveler ve bunların insan hayatı için sağladığı faydalar anlatılıyor.

Allah'ın dünyadaki ve ahiretteki daha pek çok nimetinden bahsedilen sûrede "Rabbinizin nimetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz" âyeti ehemmiyetine binaen 31 defa tekrarlanıyor. Yeryüzünde bulunan bütün canlıların bir gün mutlaka öleceği, sadece azamet ve kerem sahibi olan Allah'ın bâki kalacağı ifade ediliyor. Kıyametin kopmasına da değinilen sûrede inkârcıların kötü âkıbeti tasvir edildikten sonra, dünyada iken rabbinin huzuruna çıkma bilinciyle hayatını dizayn eden ve Rabbine karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan müminlerin cennet hayatı anlatılıyor. Sûrenin sonunda, Allah'ın azamet, kerem ve lütuf sahibi olduğu vurgulanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1-2. Sınırsız rahmetiyle varlık âlemindeki her şeye merhamet eden (Allah, Resulüne) Kur'an'ı öğretti.

3. İnsanı yarattı

4. Ona düşünmeyi ve konuşmayı öğretti.

5. Güneş de ay da kendileri için belirlenen yörüngelerde bir hesaba göre hareket etmektedir.

6. (Yaratılışları gereği) bitkiler de ağaçlar da (Allah'a) secde ederler (O'nun yasalarına uygun olarak hayat sürdürürler).

7. Gökyüzünü O yükseltti ve (her şeyde) ölçü (ve denge)yi (O) koydu.

Bkz. 25/2, 54/49, 87/3

8. (Allah'ın bu düzenini örnek alın ve) taşkınlık yapıp, ölçüyü kaçırmayın, haddi aşmayın!

9. Değerlendirirken ölçülü ve adaletli olun. Değerlendirmelerinizde adaletsizlik yapmayın!

10. (Allah,) yeryüzünü bütün canlı varlıklar için yayıp döşedi.

11-12. Orada meyveler ve salkımlı hurma ağaçları, filizlenip dal veren taneler, hoş kokulu bitkiler yarattı.

13. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini görmezden gelebilirsiniz?

Ayette muhataplar tesniye (ikil) olarak dile getirilmiştir. Bu da muhatapların ikil olduğunu göstermektedir. 14 ve 15. âyetlerde insanın ve cinin yaratılmasından bahsedilmesi, 31 ve 33. ayetlerde doğrudan insan ve cin (görünen ve görünmeyen) topluluklarına hitap edilmesi, muhatapların insan ve cin olduğu ihtimalini güçlendiriyor.

14. O, (ilk) insanı pişirilmiş kuru bir balçıktan meydana getirdi.

15. Cini de ateşin dumansızından (ışından) yarattı.

16. O halde Rabbinizin yaratma nimetini nasıl görmezlikten gelebilirsiniz?

17. O, iki doğunun ve iki batının Rabbidir. Bkz. 7/137, 37/5

"İki doğu ve iki batı" dan maksat, yerkürenin her 180 derecelik açısı itibariyledir. Yaz ve kış mevsimlerine göre doğma ve batmanın yerleri değiştiği için "iki doğu" ve" iki batı" tabirleri kullanılmış olabilir. Allah, koyduğu şaşmaz kanunlar sayesinde gündoğumu ve günbatımı noktalarına hükmederek karanlığı aydınlığa ve aydınlığı karanlığa nasıl dönüştürüyorsa aynen öyle gönderdiği Kur'an sayesinde de kötülük ve cehaletten kaynaklanan bütün karanlıkları aydınlığa tahvil ediyor.

18. O halde Rabbinizin büyüklüğünü nasıl inkâr edebilirsiniz?

19. (Suları acı ve tatlı olan) iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıverdi.

20. Ama aralarında birbirlerine karışmalarını önleyen bir engel vardır (Bir tarafın tuzlu suyu diğer tarafın tatlı suyuna karışmamaktadır). Bkz. 16/14, 25/53, 27/61, 35/12

21. O halde Rabbinizin kudretini nasıl görmezden gelebilirsiniz?

22. O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar.

23. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz?

24. Deniz(ler)de koca dağlar gibi yüzen gemiler de O'nundur.

25. O halde Rabbinizin azametini nasıl düşünmezsiniz?

26. Yer üzerinde bulunan her canlı fanidir (yok olacaktır).

27. Ancak azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin zatı baki kalacaktır. Bkz. 28/88

28. O halde Rabbinizin ezeli ve ebedi olduğunu nasıl inkâr edebilirsiniz?

29. Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi sadece) O'ndan isterler. O, (bütün bunları hayata geçirmek için) her an yeni bir ilâhî tasarruftadır (yeni bir şey yaratmaktadır).

30. O halde Rabbinizin yaratma ve hayatı devam ettirme tasarrufunu nasıl yalanlayabilirsiniz?

31. Ey (kendilerine sorumluluk yüklenmiş olan) iki ağırlık (insan ve cin) toplulukları! (Verdiğimiz nimetlerden sonra) yakında sizi de hesaba çekeceğiz.

32. O halde Rabbinizin sorgulamasını nasıl inkâr edebilirsiniz?

33. Ey görünmeyen ve görünen iradeli topluluklar! Göklerin ve yerin çevrelerinden geçip gitmeye gücünüz yeterse haydi gidin. Büyük bir güç ve ilim olmadıkça geçip gidemezsiniz.

Bu ayet, bilimsel çalışma yapanlar için çok önemli bir noktaya parmak basıyor. Yerin çekim kuvvetinin dışına çıkmanın ve böylece güneşin çekim etkisi altında kalan gezegenlere ve onların bilinen ve bilinmeyen uydularına ulaşılabilmenin özel bir vasıta ile akıl ve bilimle mümkün olabileceğinden bahsediyor.

34. O halde Rabbinizin her yere ve her şeye egemen olduğunu nasıl yalanlayabilirsiniz?

35. Üzerinize dumansız bir alev ve kıpkızıl (zehirleyici ve) bunaltıcı bir duman gönderilir de artık kendinizi koruyamazsınız.

36. O halde Rabbinizin azabını nasıl inkâr edebilirsiniz?

37. Sonra gök yarılıp da kızaran yağ gibi kırmızı gül hâline geldiği zaman (hâliniz ne olur?) Bkz. 70/8

38. O halde Rabbinizin Son Saatini nasıl umursamayabilirsiniz?

39. O gün ne insana ne de cine günahları hakkında bir şey sorulmaya (gerek kalmaya)cak (çünkü her şey kendiliğinden ortaya çıkacak)tır.

40. O halde Rabbinizin hesabını nasıl hafife alabilirsiniz?

41. (O gün) suçlular simalarından tanınacak ve (cehenneme atılmak için) perçemlerinden ve ayaklarından yakalanacaktır.

42. O halde Rabbinizin azabını nasıl gözardı edebilirsiniz?

43. İşte bu o suçluların yalanladıkları cehennemdir.

44. Onlar, cehennem ateşi ile yüksek derecede kaynar su arasında gider gelirler.

45. O halde Rabbinizin cezasını nasıl yalanlayabilirsiniz?

46. Rabbinin huzuruna çıkıp (hesap verme) korkusuyla yaşayan kimseye iki cennet vardır.

Ayetteki "iki cennet" ifadesi, sâlih kimseler için her tarafın cennet olacağı ve güzelliklerin katlanacağı anlamındadır.

47. O halde Rabbinizin cennet nimetini nasıl inkâr edebilirsiniz?

48. İki cennet de çeşitli güzelliklerle bezenmiştir.

49. O halde Rabbinizin vefasını nasıl görmezden gelebilirsiniz?

50. İkisinde de akmakta olan iki pınar vardır.

51. O halde Rabbinizin ahiret nimetlerinden hangisini inkâr edebilirsiniz?

52. İkisinde de her meyveden çiftler vardır.

53. O halde Rabbinizin cennet nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

54. Buralarda ağırlananlar, yüz bezleri yaldızlı atlastan minderlere yaslanırlar. Her iki cennetin bahçelerindeki meyveleri kolayca alınacak kadar yere yakındır.

55. O halde Rabbinizin cennet nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

56. O cennetlerde gözleri efendilerinden başkasını görmeyen, daha önce cin ve insanlardan hiç kimsenin dokunmadığı tatlı bakışlı eşler/arkadaşlar vardır.

Bkz. 37/48, 38/52

57. O halde Rabbinizin sizin için hazırladığı nimetlerden hangisini inkâr edebilirsiniz?

58. Onlar sanki yakut ve mercandır.

59. O halde Rabbinizin sınırsız nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

60. İyiliğin karşılığı, iyilikten başka bir şey olabilir mi?

61. O halde Rabbinizin iyilik nimetini nasıl görmezden gelebilirsiniz?

62. Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır.

Bu konuda Vakia sûresi 56/10-26 âyetlerine bakabilirsiniz.

63. O halde Rabbinizin cennetlerini nasıl inkâr edebilirisiniz?

64. Bu cennetlerin renkleri koyu yeşildir.

65. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?

66. İkisinde de durmadan fışkıran iki pınar vardır.

67. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini görmezden gelebilirsiniz?

68. İkisinde de (değişik) meyveler, hurma ve nar vardır.

69. O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisine nankörlük edebilirsiniz?

70. İçlerinde huyu güzel, yüzleri güzel hizmetçiler vardır.

71. O halde Rabbinizin ihsanını nasıl gözardı edebilirsiniz?

72. Onlar, çadırlarda sadece eşleri için ayrılmış eşlerdir/arkadaşlardır.

Bkz. 44/54 ve dipnotu, 52/20, 56/22

73. O halde Rabbinizin ikramını nasıl yalanlayabilirsiniz?

74. Onlara daha önce hiçbir insan ve cin dokunmamıştır.

75. O halde Rabbinizin hassasiyetini nasıl inkâr edebilirsiniz?

76. Cennetlikler yeşil atlastan yapılmış yastıklara ve güzel yaygılara yaslanırlar.

77. O halde Rabbinizin cennet nimetlerinden hangisini gözardı edebilirsiniz?

Aynı sure içerisinde bu ayetin 31 defa tekrar edilmesi, mesaj olarak bizim için çok şey ifade etmektedir. Bu ayetle, Allah'ın verdiği nimetlere karşı insanın nankörlük etmemesi gerektiği ısrarla vurgulanmaktadır.

78. Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin adı/şanı ne yücedir.

56- **VAKIA SÛRESİ**

Vakia suresi, Mekke döneminde inmiş olup 96 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "gerçekleşen/meydana gelen" anlamındaki "Vakia" kelimesinden almıştır. Sûrede kıyametin kopmasından önceki ve sonraki dehşetli haller anlatılıyor ve insanların amellerine göre üç gruba ayrılacağı bildiriliyor. Bunlardan birinci sınıfın "sağduyulu hareket edip Allah'ın istediği şekilde yaşayarak âhiret mutluluğuna erenler", ikinci sınıfın "Allah'ın emirlerini dikkate almayıp kötü davranışlar sergileyerek âhirette mutsuz olanlar", üçüncü sınıfın ise "dünyada iken imanda ve hayırda başı çekerek âhirette en önde gidenler" olacağı ifade ediliyor. Büyük bir lütuf olan Kur'an'ın mutlaka dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılan sûrede Kur'an'ın hayata müdahalesine karşı çıkılmasının hayret verici bir davranış olduğu anlatılıyor. Ölüme en etkili biçimde temas edilerek, "Can boğaza gelip dayandığı zaman, o vakit siz sadece bakıp duracaksınız. (O anda) Biz ona sizden daha yakınız. Fakat siz (Bizi) göremeyeceksiniz. Eğer yeniden diriltilip hesaba çekilmeyecekseniz ve (iddianızda da) doğru kimseler iseniz, o gırtlağa gelen canı geri çevirin bakalım!" buyruluyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Kıyamet koptuğu zaman,

2. Onun yalan olmadığı apaçık ortaya çıkacaktır.

3. O, (ortaya çıktıktan sonra, dünyadaki eylemlerine göre) kimini alçaltacak, kimini de yükseltecektir.

4. Yeryüzü şiddetli bir şekilde sarsıldığında,

5-6. Dağlar paramparça olup, toz toprak haline geldiğinde,

7. Siz o zaman üç sınıfa ayrılacaksınız.

8. (Birinci sınıf:) Sağduyulu hareket edip Allah'ın istediği şekilde yaşayarak âhiret mutluluğuna erenler, onlar ne mutlu kimselerdir!

9. (İkinci sınıf:) Sağduyulu hareket etmeyip Allah'ın emirlerini dikkate almayarak kötülüğe batanlar, onlar ne mutsuz kimselerdir!

10. (Üçüncü sınıf: Hayatta iken imanda ve hayırda) başı çekenler, (ahirette) en önde olanlardır.

11. İşte onlardır Allah'a en yakın olanlar.

12. Onlar esenlik ve mutluluk cennetlerindedir.

13. Onların birçoğu geçmiş ümmetlerdendir.

14. Birazı da sonrakilerdendir.

15-16. (Onlar) mücevherlerle işlenmiş tahtlar üzerinde karşılıklı olarak oturup yaslanırlar.

17-18. Sürekli genç kalan hizmetçiler, cennet şarabı doldurulmuş testiler, sürahiler ve kâselerle onların etrafında (servis için) dolanırlar.

19. İçtiklerinden ne başları ağrır ne de taşkınlık ederler.

20. Orada hoşlarına giden her türlü meyve vardır.

21. Canlarının çektiği kuş etleri de vardır.

22-23-24. (Onlar için, dünyada) yaptıklarına karşılık bir mükâfat olarak, (sedefteki) saklı inciler gibi, keskin bakışlı eşler/arkadaşlar (olacaktır).

Bkz. 44/54 ve dipnotu, 52/20, 55/72

25. Orada ne boş konuşmalar duyarlar ne de günaha yönelten bir çağrı.

26. Sadece "selâm!", "selâm!" ("Mutluluklar!", "Mutluluklar!") sözünü işitirler.

27. Sağduyulu hareket edip Allah'ın istediği şekilde yaşayarak âhiret mutluluğuna erenler var ya; ne mutlu o âhiret mutluluğuna erenlere!

28-29-30-31-32-33-34. (Onlar cennette) dikensiz ağaçlar, meyveleri sarkmış muz ağaçları, (kesintisiz) uzayan gölgeler, çağlayarak akan sular, tükenmeyen ve yasaklanmayan çok çeşitli meyveler içinde ve yüksek döşekler (sedirler) üzerindedirler.

35. Biz, onları yeni baştan (cennete lâyık güzellik ve karakterde) yaratırız.

36-37-38. Onları, ahiret mutluluğuna erenler için eşlerine düşkün ve yaşıt bakireler yaparız.

39. Bunların birçoğu önceki ümmetlerden,

40. Birçoğu da sonrakilerdendir.

41. Sağduyulu hareket etmeyip Allah'ın emirlerini dikkate almayarak kötülüğe batanlar ise ne mutsuz kimselerdir!

42-43-44. (Onlar) içlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde ve serinliği ve hoşluğu olmayan kapkara bir dumanın gölgesinde bulunurlar.

45. Çünkü onlar, bundan önce (dünyada varlık içinde) şımartılmış kimselerdi.

46. (Onlar) büyük günahları işlemekte ısrar ederlerdi.

Bkz. 4/31

Allah'a şirk koşmak, haksız yere adam öldürmek, faiz yemek, zina etmek, sarhoşluk verici içki içmek, kumar oynamak, yalan söylemek, hırsızlık yapmak, israf etmek, sihir yapmak, iftira atmak, gıybet etmek, verdiği sözü bozmak, yalan yere yemin etmek, hak yemek gibi Allah'ın yasakladığı fiilleri işlemekte ısrar edenlerin akıbetlerinin felâket olacağı vurgulanıyor.

47. Derlerdi ki: "Ölüp toprak olduktan ve çürüyüp kemik haline geldikten sonra mı biz diriltilecekmişiz?"

48. "Ölmüş gitmiş atalarımız da mı (diriltilecek)?"

49. De ki: "Hem öncekiler hem de sonrakiler,

50. Bilinen bir günün belli vaktinde mutlaka toplanacaklardır.

51. Sonra, siz ey yoldan sapmış ve hakikati yalanlamış olanlar!

52. Şüphesiz zakkum olan bir ağaçtan yiyeceksiniz.

53. Karınlarınızı ondan dolduracaksınız.

54. Üstüne de o kaynar sudan içeceksiniz.

55. Üstelik susamış develerin suya saldırışı gibi saldırarak içeceksiniz.

56. İşte bu hesap gününde onların ziyafetleridir.

57. (Ey inkârcılar!) Sizi biz yarattık. Hâlâ tasdik etmeyecek misiniz?

58. (Rahimlere) akıttığınız o meniye ne dersiniz?

59. Onu yarat(tıp insan haline getir)en siz misiniz, yoksa Biz miyiz?

60. Aranızda (farklı eceller belirleyerek) ölümü takdir eden biziz. Hiç kimse bizim önümüze geçemez (Bizi bu işten alıkoyamaz).

61. Amacımız benzerlerinizi yerinize geçirmek ve hepinizi bilmediğiniz bir âlemde yeniden yaratmaktır.

62. Siz, ilk olarak nasıl yaratıldığınızı, dünyaya nasıl geldiğinizi çok iyi biliyorsunuz. O hâlde (yeniden yaratılacağınızı) niçin düşünmüyorsunuz?

63. (Toprağa) ekmekte olduğunuz (tohum)u gördünüz mü?

64. Onu bitiren siz misiniz, yoksa Biz miyiz?

65-66-67. Dileseydik, onu kuru bir çöp yapardık da şaşkınlık içinde (şöyle) geveleyip dururdunuz: "Muhakkak biz çok ziyandayız (emeklerimiz boşa gitti). Hatta büsbütün yoksun bırakıldık!"

68. Ya içtiğiniz suya ne dersiniz?

69. Onu buluttan yağdıran siz misiniz, yoksa Biz miyiz?

70. Dileseydik onu acı ve tuzlu bir su yapardık. O hâlde niçin hâlâ şükretmiyorsunuz?

Yeryüzünün yüzde 70'ten fazlası su ile kaplıdır. Ve bu suyun yüzde 97'si de tuzludur. İnsanın hatta canlıların içmesi gereken suda mineral olması gerekiyor. Bulutlardan yağdırılan su toprağa düşünce mineraller topluyor ve böylece içilebilir hale geliyor. Allah denizlerdeki suyu bulutlarla taşıtmasaydı ve bulutlardan yağan su topraktaki minerallerle kaynaşmasaydı insanın su ihtiyacı nasıl giderilirdi? Düşünüp ibret almamız gerekmez mi?

71. Tutuşturduğunuz ateşe ne dersiniz!

72. Onun ağacını yaratan siz misiniz, yoksa Biz miyiz?

73. Biz onu hem düşündürücü, ibret verici bir uyarıcı (cehennemi hatırlatıcı), hem de ihtiyacı olanlar için bir yararlanma kaynağı (enerji) olarak yarattık.

74. Öyleyse kudret sahibi Rabbinin ismini/şanını tesbih et (Rabbin için çalış ve Rabbin için yaşa)!

75. İş onların sandığı gibi değil! Yıldızların yerlerine ve düşme noktalarına yemin ederim.

76. Doğrusu bu (yemin), eğer bilirseniz gerçekten büyük bir yemindir.

77. O, gerçekten değerli ve şerefli bir Kur'an'dır.

78. O iyi korunmuş bir kitapta, Levh-i Mahfuz'dadır. Bkz. 43/4

79. Ona ancak arındırılmış olanlar dokunabilir.

"Arındırılmış" anlamına gelen "mutahharûn" kelimesine birçok mealde "arınmış/temiz olanlar" yani "cünüplükten ve abdestsizlikten temizlenmiş olanlar" manası verilmektedir. Namazı ikame etmek için abdesti şart koşan Maide 5/6. ayeti Mekke döneminin sonlarına doğru nazil olmuştur. Bu ayet ise namazın farziyetinden çok önce inmiştir. Dolaysıyla "abdestsizlikten temizlenmek" olarak yorumlanması doğru olmaz. Ayrıca Kur'an'da abdest şartı, Maide suresinin 5/6. ayetiyle sadece namaz için zorunlu kılınmış. Kur'an okumak için ise Nahl suresinin 16/98. ayetiyle sadece Şeytan'dan Allah'a sığınma koşulu getirilmiştir. Müşrikler; "vahiy peygambere gelirken cinler ve kötü niyetli insanlar ona başka şeyler kattılar ve onu değiştirdiler" şeklinde iftira atıyorlardı. Bunun üzerine "Ona ancak arındırılmış (şirkten ve inkârdan) temizlenmiş olanlar dokunabilir" ayetini göndererek, Allah onların bu iftiralarına cevap vermiştir.

80. (Çünkü o,) âlemlerin Rabbi (tarafın)dan indirilmiştir.

81. Şimdi siz, bu sözü mü kirletip küçümseyeceksiniz?

82. (Ve böylece) hakikati inkâr ederek yalanla beslenmeyi alışkanlık haline getireceksiniz.

83. Ya o can boğaza gelip dayandığı zaman,

84. O vakit siz sadece bakıp durursunuz.

85. (O anda) biz ona sizden daha yakınız. Fakat siz (bizi) göremezsiniz.

86-87. Eğer yeniden diriltilip hesaba çekilmeyecekseniz ve (iddianızda da) doğru kimseler iseniz, o gırtlağa gelen canı geri çevirin bakalım!

88. Eğer ölen kimse Allah'a yakın olanlardan ise,

89. Artık onun için bir rahatlık, hoş bir rızık ve nimetleri bitmez, kedersiz bir cennet vardır.

90-91. Ve yine eğer (ölen kişi) sağduyu ile hareket edip Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşayarak âhiret mutluluğuna erenlerden ise, kendisine: "Selam olsun sana (ey) âhiret mutluluğuna eren kimse!" (denir).

92. Yok, eğer o, hakkı yalanlayan sapkınlardan ise,

93. Artık (onun için) kaynar sudan bir ziyafet (vardır),

94. Bir de cehenneme atılma vardır.

95. Şüphesiz bu, kesin gerçektir.

96. O halde kudret sahibi Rabbinin ismini/şanını yücelt (Rabbin için çalış)!

57- **HADİD SÛRESİ**

Hadid suresi, Medine döneminde inmiş olup 29 ayettir. Sure adını 25. ayette geçen ve "demir" anlamına gelen "Hadid" kelimesinden almıştır. Sûrede Allah'ın hükümranlığının büyüklüğü, kudretinin ve ilminin genişliği dile getirildikten sonra insanlar kendilerini imana davet eden ve hidayete götürmek isteyen Peygamberin davetine uymaya çağrılıyor. Dünya malının emanet olduğuna işaret edilerek infakın gerekliliği üzerinde durulan sûrede Allah yolunda infak etmenin O'na güzel bir borç vermek gibi olduğu vurgulanıyor. Her şeyin Allah'tan geldiği, dolayısıyla insanların kaybettiklerine üzülmemeleri, elde ettikleriyle de şımarmamaları gerektiği ifade ediliyor. Müslümanların zarar görmelerini ya da herhangi bir felâkete uğramalarını dört gözle bekleyen erkek ve kadın münafıkların âhiretteki acıklı durumları tasvir ediliyor. Hem insanlara çeşitli faydalar sağlayan hem de güç sembolü olan demirin nimet olarak yaratıldığından söz edilen sûrede hakkın ve adaletin ayakta durmasını sağlamak isteyenlerin gayelerini gerçekleştirebilmek

için de demirle sembolize edilen maddî güce sahip olmalarına işaret ediliyor. Müslümanların ilâhî emirlere uyup imanda sebat gösterdikleri takdirde Allah'ın kendilerine yardım edeceği ve yollarını aydınlatacağı müjdeleniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ı tesbih etmektedir (O'nun verdiği vazifeyi icra ederek O'na karşı sorumluluğunu yerine getirmektedir). O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

2. Göklerin ve yerin hükümranlığı O'na aittir. Hayat veren de öldüren de O'dur. O'nun gücü her şeye yeter. Bkz. 3/189, 4/126, 5/120, 24/42, 85/9

3. O, Evveldir (başlangıcı olmayandır) ve Âhirdir (sonu olmayan, ebedi olandır). Zahirdir (varlığı fiillerinin etki ve sonuçlarından bilinendir). Batındır (zatının hakikati ve mahiyeti gizli olup duyularla kavranamayan ve gözlerle görünemeyendir). O, her şeyi en güzel biçimde bilendir.

4. O, gökleri ve yeri altı evrede yaratmış, sonra da yarattığı her şeyin kanununu koyarak onlar üzerinde egemenlik kurmuştur. O, hem toprağa giren ve ondan çıkan her şeyi, hem de gökten inen ve ona yükselenleri bilir. Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir ve Allah bütün yaptıklarınızı görmektedir. Bkz. 32/4, 5; 34/2 ve dipnotu.

"Eyyam" terimine gün değil de evre manası verdik. Çünkü bizim bildiğimiz gün değil de günler yerkürenin kendi ekseni etrafında ve güneş çevresinde dönmesinden meydana gelen izdüşümleridir ki bu güneşin ve yeryüzünün yaratılmasından sonra ortaya çıkmıştır. Çağlar ise, başı ve sonu belli olan zaman parçalarıdır ki bunları da günler oluşturur.

"Nerede olursanız olun, Allah sizinle beraberdir" ifadesi hem yapılan bütün fiilleri Allah'ın gördüğü anlamına gelir hem de Allah'ın desteğinin, rahmetinin, koruyuculuğunun sürekli bizimle olduğu anlamına gelir ki bu insan için çok büyük bir lütuftur. Nitekim bu yakınlığı ifade eden Kur'an'da daha pek çok âyet bulunmaktadır. Bunlardan sadece birkaç tanesi: "Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara) yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm…" (Bakara 2/187) "… Bilin ki Allah kişi ile kalbi arasına girer (kişinin yöneleceği istikamete göre kalbini o tarafa çevirir ve eğilimlerini yönetir) ..." (Enfal 8/24) "… Biz ona şah (can) damarından daha yakınız." (Kâf 50/16) "Biz ona (insana) sizden daha yakınız. Fakat siz (bizi) göremezsiniz." (Vakia 56/85) Bu âyetlere baktığımız zaman sormadan edemiyoruz: "İnsan, Allah kendisine bu kadar yakınken hangi cüretle ve akılla Allah'tan başkalarına sığınır, onlardan yardım talebinde bulunur? Allah'ın sınırsız gücüne dayanıp sığınmak varken, ne diye aciz, zavallıları putlaştırarak onlardan medet umar? Üstelik böyle yaparak dünyasını da ahiretini de tehlikeye atar.

5. Göklerin ve yerin hükümranlığı O'na aittir. Her işin sonu Allah'a varır.

6. O, gündüzü kısaltarak geceyi uzatır ve geceyi kısaltarak da gündüzü uzatır. Ve O, kalplerde olanı eksiksiz bilir.

7. Allah'a ve Resulüne inanın ve O'nun size emanet olarak tevdi ettiği şeylerden başkaları için harcayın. Çünkü sizden iman edip de (Allah yolunda) sınırsızca harcayanlar büyük bir mükâfat göreceklerdir.

8. Size ne oluyor ki, Rabbinize iman etmeniz için Peygamber, sizi davet ettiği halde Allah'a iman etmiyorsunuz? Hâlbuki O, sizden kesin söz almıştı. Eğer cidden mü'min olmak istiyorsanız (sözünüze durun ve bu davete olumlu cevap verin)! Bkz. 5/7 ve dipnotu, 7/172 ve dipnotu

9. O, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kulu (Muhammed')e apaçık ayetler indirendir. Şüphesiz Allah, size karşı çok bağışlayan, çok merhamet edendir. Bkz. 2/257, 14/1

10. Ve size ne oluyor ki Allah yolunda har-cama yapmıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası (mülkü) Allah'ındır. İçinizden, zaferden (Mekke'nin fethinden) önce (Allah yolunda) harcayanlar ve savaşanlar, (diğerleri ile) bir olmaz. Onların derecesi daha sonra mal harcayıp

savaşanların derecesinden daha üstündür. Bununla birlikte Allah her iki gruba da en güzel ödülü vaad etmiştir. Allah yaptıklarınızdan bütünüyle haberdardır. Bkz. 4/95

11. Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse (malını Allah için harcarsa), Allah bunu kendisi için katlayarak artırır. Böyle birisi için ayrıca onur verici bir de ödül vardır. Bkz. 2/245, 57/11, 18, 73/20

"Kim Allah'a güzel bir ödünç verirse" ifadesi, sırf yardım maksadıyla, mali yükümlülüklerin dışında, Allah'ın verdikleriyle O'nun yolunda cihad edenlere ya da maddi sıkıntı içinde bulunanlara herhangi bir menfaat gözetmeden Allah rızası için karşılıksız yardımda bulunanlara işaret etmektedir. Bu cümle; "Allah için verilenin karşılığı alınacak" demektir. Çünkü borç, geri verilmek üzere alınan şeydir. İlginçtir ki; Allah her şeyin sahibi olarak pek çok nimeti lütfuyla insana emanet ediyor fakat emanet ettiklerinden infak edildiği taktirde bunu kendisine borç verilmiş olarak kabul ediyor. Teşbihte (temsilde) hata yoktur. "Birisine para emanet etmişsiniz, ondan sonra emanet ettiğiniz paranın tamamını almak yerine bir kısmını ödünç olarak geri istiyorsunuz." İşte insanın sahip olabileceği en büyük erdemlerden bir tanesi budur. Allah'ın yardımının ve yakınlığının sonsuzluğunu ortaya koyan "ödünç verme gerçeği" O'nun ne kadar hoşgörülü, merhametli, lütufkâr olduğunu göstermektedir. Burada Allah âdeta kulunu cennete varis kılmak için bütün kapıları ardına kadar açıyor. Yoksa bizim gibi aciz kulların Rabbimize borç vermesi söz konusu olamaz!

12. Mü'min erkeklerle mü'min kadınların (iman ve iyi amelleriyle kazandıkları) nurlarının, önlerinden ve sağlarından (aydınlatıp) gitmekte olduğunu göreceğin gün kendilerine şöyle denir: "Bugün size müjdelenen şey içlerinden ırmaklar akan, yerleşip mesken edineceğiniz cennetlerdir." İşte bu, büyük bir kurtuluştur.

13. O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar iman edenlere şöyle diyecekler: "Bize bakın da sizin nurunuzdan (ışığınızdan) istifade edelim!" Onlara: "Arkanıza (dünyaya) dönün de (burası için bir) nur arayın!" denilecek. Derken aralarına kapısı olan bir duvar çekilecek. Bu duvarın, (münafıklar pişmanlık içinde mü'minleri izleyecekleri) bir kapısı olup, onun (mü'minlerin bulunduğu) iç tarafında rahmet, (münafıkların bulunduğu) dış tarafında ise azap vardır.

Bkz. 7/46

14. (Münafıklar) mü'minlere şöyle seslenecekler: "Biz de (dünyada) sizinle beraber değil miydik?" (Mü'minler de) diyecekler ki: "Evet, fakat sizler (münafıklık ederek) kendinize yazık ettiniz. Başımıza musibetler gelmesini gözlediniz, daima şüphe içinde yaşadınız. Allah'ın (ölüm) emri gelinceye kadar kuruntular sizi aldattı. O çok aldatıcı (şeytan) Allah hakkında da sizi yanılttı."

Bkz. 31/33, 35/5, 83/29-35

15. (Ey münafıklar!) Bugün ne sizden ve ne de inkârcılardan (kurtuluş için) fidye kabul edilmez. (Yaptıklarınız yüzünden) varacağınız yer cehennem ateşidir. Size layık olan da odur. Orası varılacak ne kötü bir yerdir!

16. Allah'tan gelen öğütlerin ve O'nun indirdiği gerçeğin (Kur'an'ın) etkisi ile mü'minlerin kalplerinin yumuşayacağı, ürpereceği gün hâlâ gelmedi mi? (Mü'minler) daha önce kendilerine kutsal kitap verilenler gibi olmasınlar. Uzun zaman geçince onların kalpleri katılaştı ve çoğu yoldan çıkmış kimseler oldu.

Hicretten sonra bazı mü'minler, refah seviyelerini yükseltmek ve daha rahat yaşamak için ticarete yoğunlaşmaya başlamışlardı. Öyle ki infak etmekte cimrilik ediyorlar, namazlara bile zar zor gidiyorlardı. Oysa inandıkları dava devamlı fedakârlık istiyordu onlardan. Zira Kur'an gerçek mü'mini tarif ederken çok farklı nitelikler ortaya koyuyordu: "(O mü'minler) kendilerine

verdiğimiz Kitaba (Kur'an'a) hakkıyla uyanlardır…" (Bakara 2/121) "Mü'minler, ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, Allah'ın ayetleri kendilerine okunduğu zaman imanları artar/kuvvetlenir ve (her işlerinde) Rablerine güvenip dayanırlar." (Enfal 8/2) "Onlar ki, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen, başlarına gelen her türlü sıkıntıya göğüs geren, namazı dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah rızası için hayır yolunda) harcayanlardır." (Hac 22/35) İlgili ayetle, inananların bu derece rahat ve sorumsuz yaşamaları yeriliyor ve yaşamlarının Yahudi ve Hıristiyanların geçmişte kitaplarıyla çelişen hayatları gibi olmaması gerektiği vurgulanıyor.

17. Bilesiniz ki; Allah (nasıl) ölümünden sonra yeryüzüne hayat veriyorsa, (katılaşmış kalplere de aynı o şekilde hayat verebilir). Apaçık gerçekleri böyle (misallerle) açıklıyoruz ki, aklınızı kullana(rak ölmeye yüz tutmuş kalplerinizi canlandıra)sınız.

18. Gerçek şu ki, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar ile çıkar amacı gütmeksizin gönüllü olarak Allah'a ödünç verenler (O'nun rızası için dünyalık varlıklarla cennet nimetlerini barter yapanlar) var ya; işte onlar verdiklerini kat kat fazlasıyla geri alacaklardır. Onlar için (ayrıca) onurlandırıcı bir de ödül vardır.

Bkz. 2/245, 57/11, 73/20

19. Allah'a ve resullerine gerçekten inananlar var ya; işte onlar hem özü sözü doğru olanlar hem de Allah'ın huzurunda tanık olacak olanlardır (Allah'a verdikleri sözde duranlar ve hayatlarıyla gerçeğe şahitlik edenler olarak muamele göreceklerdir). Onların hem mükâfatları hem de nurları vardır. Ama inkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince; işte onlar da cehennemliklerdir.

Bkz. 24/35-36, 39/22

20. İyi bilin ki dünya hayatı, bir oyundur, bir oyalanmadır, bir süstür, kendi aranızda karşılıklı övünmedir, mal ve nesli çoğaltma yarışıdır. Tıpkı o yağmura benzer ki bitirdiği ürün, çiftçilerin hoşuna gider, ama sonra kurur, sen onu sapsarı görürsün, sonra da çerçöp haline gelir. (İşte dünya hayatı da böyledir. Kuruyup çerçöp olan nebatat gibi sonu gelecektir.) Âhirette inkârcılar için (yaptıkları yüzünden) şiddetli bir azap, mü'minler için ise Rableri tarafından bir bağışlanma ve hoşnutluk vardır. Evet, dünya hayatı aldatıcı bir hazdan başka bir şey değildir.

Bkz. 10/24, 18/45, 38/27, 39/21

Ayetin ilk cümlesi; dünya hayatını hiçe saymak ya da küçümsemek olarak asla anlaşılmamalıdır. "Dünya hayatı, yalnızca bir oyunun, eğlencenin, çoluk-çocuk sahibi olma zevkinin, aranızda itibar kazanma ve övünme vesilesinin, servet-makam-mevki sahibi olma yarışının yapıldığı bir yerdir. Buna göre dikkatli olun ve aklınızı işletin. Bütün bunlar Allah'la aranızı açmasın, ahiretinizi mahvetmesin" demektir. Sâd 38/27 ayetinde "Biz göğü, yeri ve ikisi arasında bulunanları boşuna yaratmadık" buyrularak dünya ve ahiret dengesini sağlama konusunda insanların daha bilinçli olmaları gerektiğine dikkat çekiliyor.

21. (O halde dünyaya kendinizi kaptırmadan) Rabbinizden bir bağışlanmaya ve Allah'a ve Resulüne inananlar için hazırlanmış, yerle gök arası kadar geniş olan cennete (girmek için) yarışın (koşuşun/koşuşturun)! İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine (faydalı amellerinden dolayı) verir (yeter ki siz dileyin ve gereklerini yerine getirin). Allah, büyük lütuf sahibidir.

Bkz. 3/133

22. Gerek yeryüzünde (kıtlık, kuraklık ve deprem gibi) görülen, gerekse (hastalık, koru ve açlık gibi) başınıza gelen her musibet tarafımızdan yaratılmadan önce kesinlikle bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) belirlenmiş (Allah tarafından bilinmiş)tir. Şüphesiz bu ayrıntılı planlama Allah için kolay bir iştir.

Bkz. 20/9

Başa gelen her musibetin Allah tarafından bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) belirlenmiş olması, o musibetin daha önceden Allah tarafından bilinmiş olması demektir. Yani Allah'ın iradesi ve bilgisi olmadan hiçbir hadisenin vuku bulması mümkün değildir. Yoksa insan önüne konan oyunu oynayan aktör ya da aktris değildir. Allah'ın bilgisi dahilinde, cüz'i iradesiyle gerçekleştirdiği fiillerle hayat filmini oluşturan ve ona göre âhiret hayatını şekillendirecek olan akıllı bir varlıktır insan.

23.Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye (böyle yaptık). Allah, kendini beğenip şımaran hiç kimseyi sevmez.

Ayetin son cümlesi Allah'ın sevgisine mazhar olup olmadığımızı görmek konusunda önemli bir tespit ortaya koyuyor. Yani diyor ki; "Eğer kendinizi üstün görüp başkalarını küçümsüyorsanız, Allah'ın verdiği nimetlerle olgunlaşmanız gerekirken şımarıyorsanız biliniz ki Allah sizi sevmiyor. Allah'ın sevmediği bir kişi olmak istemiyorsanız kendinizle övünerek başkalarını küçük görmeyin ve paylaşmanız gereken nimetleri sahiplerine teslim etmek yerine onları kendiniz kullanarak şımarmayın!"

24. Onlar hem kendileri cimrice davranırlar hem de başkalarına cimri olmayı önerirler. Kim hayır yapmaktan kaçınırsa bilsin ki, Allah hiçbir şeye muhtaç değildir (kimsenin yapacağı hayra, vereceği sadakaya ihtiyacı yoktur, aksine her varlık O'na muhtaçtır) ve O, övgüye (en) layık olandır.

25. Andolsun, biz resullerimizi apaçık delillerle/kanıtlarla gönderdik ve beraberlerinde kitaplar indirdik ve insanlar arasında adaleti ve hukukun üstünlüğünü sağlayacak değer ölçüleri koyduk. Ayrıca insanlar için çok faydaları bulunan ve güçlü bir madde olan demiri indirdik (yarattık ki insanlar ondan yararlansın). Böylece Allah, Kendisini görmedikleri halde hem Kendi davasına hem de resullerine yardım edenleri ortaya çıkarsın. Şüphesiz Allah, mutlak güç sahibidir, her işte üstün ve mutlak galiptir.

Ayette, "haleknâ" ya da "cealnâ" fiili yerine "indirdik" anlamına gelen "enzelnâ" terimi kullanılıyor. Bunun bir benzeri Zümer suresinin 39/6. ayetinde geçiyor "Sizin için hayvanlardan sekiz çift (indirdi) yarattı. Her iki ayette de bu deyimler ayetlerin anlam akışına uyarak nesneleri yaratmada Allah'ın iradesine ve planına işaret ediyor.

Âyette "demir" in gücüne ve faydalarına vurgu yapılarak ehemmiyetli bir metal olduğu anlatılmaktadır. Bilindiği gibi demir, tüm metaller içinde en çok kullanılan ve dünyada üretilen metallerin ağırlıkça %95'ini oluşturan bir maddedir. Demirin ilk kullanımı, mızrak uçları, bıçak ve süs eşyası şeklinde olup Sümerlere ve eski Mısırlılara, MÖ yaklaşık 4000'li yıllara kadar dayanır. Demir, sadece inşaat sektöründe ve kap-kacakta değil, aynı zamanda, insanın, makineyi insan varoluşunun temeli sayan ve insanın fıtratı ile bağlantılarını koparan yüksek teknolojinin gelişmesinde de kendini gösterir. Ve modern hayattaki bu makineleşme süreci, cemiyetteki manevî ve ahlakî değerlerin yozlaşmasına sebep olur. Kur'an, insanı bu tehlikeye karşı uyarmak için, yanlış kullanıldığı takdirde "demir" in taşıdığı potansiyel kötülüğe dikkat çekerek, insanın "demir"

i kullanarak bireysel ve sosyal mutluluk alanlarını yok etmesine yol açacak girişimlerden uzak durması ve ondan mutlaka hayır yolunda faydalanması gerektiğini anlatmaktadır.

26. Andolsun, biz Nuh'u ve İbrahim'i resul olarak gönderdik. Nebiliği ve kitabı onların soylarına da verdik. Onlardan kimi doğru yola ermiş, içlerinden çokları da doğru yoldan çıkıp sapmıştır.

27. Sonra bunların ardından peş peşe resullerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Ona İncil'i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanca riyazete (aşırı sofuluğa) gelince, biz onlara bunu emretmedik. Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla onu kendileri uydurdu. Ama sonra ona da gerektiği gibi uymadılar (teslis inancına ve riyakârlığa saptılar). Biz de içlerinden iman edenlere karşılığını verdik, fakat onların çoğu yoldan çıkmışlardı.

"Ruhbanlık", semavi dinlerde yeri olmayan, Hıristiyan din adamlarının icat ettiği bir anlayış ve yaşayış tarzıdır. Ruhbanlıkta, insanlar riyazete çekilerek dünyevi zevkleri terk eder ve ruhu yüceltmek maksadıyla kendilerini sadece ibadete verirler. Böylece Allah'ın dini yerine kendilerinden istenmeyen adeta Allah'a yaranma dini uydururlar. Günümüzde maalesef daha çok tasavvuf ekolleri insanlara bu hayatı tavsiye edip özendirmektedirler. Oysa İslâm'da insanın dünyadan el etek çekmesi ve dünyadaki ilahi nimetlerden uzak durması diye bir şey yoktur. Dünyada yaşayan insan, dünyanın şartlarına uymalı, hayatın gereklerini yerine getirmeli, çalışmalı, çalışmayı ibadete dönüştürmeli, mücadele vermeli, mücadeleyi hayat olarak görmeli, zorluklarla boğuşarak sabretmesini öğrenmeli ve kemale ermeli, Allah'ın helal kıldığı nimetlerden istifade ederek kulluğunu ortaya koymalıdır.

28. Ey inananlar! Allah'a karşı sorumluluğunuzun bilincine varın ve O'nun resullerine inanın ki O, size rahmetinden iki hisse versin, ayrıca sizin için aydınlığında yol alacağınız bir nur var etsin ve sizi bağışlasın. Zira Allah, günahları çok bağışlayandır, (bilhassa mü'min kullarına karşı) merhameti bol olandır.

29. Böylece kitap ehli (Yahudiler ve Hristiyanlar) bilsinler ki, Allah'ın lütfu onların tekellerinde değildir. Lütuf bütünüyle Allah'ın yetkisindedir, takdirindedir. O, onu dilediğine verir. Çünkü Allah, büyük lütuf sahibidir.

58- **MÜCÂDELE SÛRESİ**

Mücadele suresi, Medine döneminde inmiş olup 22 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "mücadele etmek/tartışmak" anlamına gelen "tücâdilü" kelimesinden almıştır. Sûrede Câhiliye döneminin âdeti olan zihâr adlı boşamanın kaldırıldığı ve bu tarzda boşama ifadesi kullanan kocanın kefâretle mükellef tutulacağı ifade ediliyor. Allah'a ve resulüne muhalefet edenlerin onur kırıcı yenilgiye mâruz kalacakları, işledikleri kötü fiillerin cezasının Allah tarafından mutlaka verileceği bildiriliyor. İnananlara lobicilik faaliyetleri için meclisler oluşturmaları konusunda tavsiyelerde bulunuluyor. "Şeytanın taraftarları" diye nitelendirilen münafıkların da inkârcılar gibi ziyana uğrayacaklarının ifade edildiği sûrede Hak-bâtıl mücadelesinde Allah'ın ve peygamberinin mutlaka galip geleceği belirtiliyor. Allah'ın kalplerine imanı nakşettiği müminlerin Allah'tan yana oldukları müddetçe Allah'ın onlardan razı olacağı, onların da Allah'tan hoşnut olacağı ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Resul!) Kocası hakkında seninle tartışan (hüküm için direnen) ve Allah'a şikâyette bulunan (kadın)ın sözünü Allah işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Çünkü Allah gizli açık bütün konuşmaları işitir, bütün yaptıklarınızı bilir.

Kocası "zihâr" yapan bir kadın, Hz. Peygambere gelerek kocasını şikâyet etmiş ve "zihâr" yoluyla kocasından boşanarak çocuklarından ayrılmasını ve yuvasının dağılmasını istememişti. Bilindiği gibi cahiliye devri geleneğinden olan "zihâr", bir adamın karısına: "Sen bana anamın sırtı gibisin/annem kadar haramsın" demek suretiyle kadının o erkeğe haram olması âdetidir. Hz. Peygamber de kadına: "Sen ona haramsın" deyince, yuvasının dağılmasını istemeyen kadın Hz. Peygamberle tartışmaya başlamıştı. Bunun üzerine gelen bu ayetlerle cahiliye devrinden kalan "zihâr" geleneği kaldırılmış oldu.

2. İçinizden "zihâr" yaparak (sen bana anamın sırtı gibisin/annem kadar haramsın demek yoluyla) eşlerinden ayrılmağa kalkışan kimseler bilsinler ki, o kadınlar onların anaları değildir. Anaları, ancak onları doğurmuş olanlardır. Bununla beraber onlar gerçekten çirkin ve asılsız bir söz söylüyorlar. Muhakkak ki Allah çok affedendir, çok bağışlayandır.

3. Eşlerinden zihâr yaparak (sen bana annem kadar haramsın diyerek) ayrılıp sonra da söylediklerinden dönecek olanlar, eşleriyle birbirlerine dokunmadan önce, bir köle azad etmeleri (tutsak bir insanı özgürlüğüne kavuşturmaları) gerekir. İşte (yaptığınız yanlışa karşı ceza olarak) sizden istenen budur. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

4. Ancak kim (köle azat etme imkânı) bulamazsa, eşine dokunmadan önce art arda iki ay oruç tutmalıdır. Kimin de buna gücü yetmezse altmış fakiri doyurmalıdır. Bunlar, (cahiliye âdetlerinden vazgeçerek) Allah'a ve Resulüne hakkıyla iman ettiğinizi ispat etmeniz için gereklidir. İşte bunlar Allah'ın çizdiği sınırlardır. (Bu sınırları) inkâr edenler için elem dolu bir azap vardır.

5. Allah'a ve Resulü'ne karşı gelenler, kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaklardır. Oysa (bu konularda) Biz apaçık ayetler indirdik. İşte (bu ayetleri) inkâr eden (ve Hakka karşı direnen)ler için alçaltıcı bir azap vardır.

6. O (kıyamet) gün(ü) Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine (bütün ayrıntılarıyla) haber verecektir. Kendileri yaptıklarını unutmuş fakat Allah (onların yaptıklarını) kaydetmiştir. Zira Allah her şeye ayrıntısıyla şahittir.

7. Göklerde olanları da yerde olanları da Allah'ın bildiğinin farkında değil misin? Üç kişinin gizli bulunduğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli bulunduğu yerde altıncıları mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, O, mutlaka onlarla beraberdir. Sonra, kıyamet günü, yaptıklarını onlara haber verecektir. Doğrusu Allah her şeyi bilendir.

8. Gizli konuşmaktan menedildikten sonra yine o menedildikleri şeyi yapmaya kalkışarak günah işlemek, düşmanlık etmek ve resule karşı gelmek hususunda gizlice konuşanları görmedin mi? Onlar sana geldikleri zaman seni, Allah'ın selamlamadığı gibi selamlıyorlar ("Es-selâmü Aleyküm" yerine, üzerine ölüm olsun manasına gelen "Es-Sâmü Aleyküm" diyorlar). Üstelik kendi aralarında; "söylediklerimizden dolayı Allah bize azap etse ya!" diy(erek de alay ediy)orlar. Cehennem onların hakkından gelecektir! Onların hepsi oraya (mutlaka) atılacaklardır. Ne kötü varış yeridir orası (bir bilseler)!

O günün Yahudilerinin ve münafıkların bir kısmı, Hz. Peygamber'le karşılaştıkları ya da yanına geldikleri zaman: "Size ölüm olsun" anlamına gelen "es-Samü-Aleyküm Ya Ebe'l Kasım" derlerdi ve böylelikle "es-Selâmü Aleyküm" ün telaffuzunu bozarak duyanların kendilerinin selam verdiğini zannetmelerini sağlarlardı. Hz. Peygamber de onların bu saygısız ve kaba davranışlarına karşı "size olsun" anlamına gelen "Aleyküm" şeklinde mukabelede bulunurdu. Yani "size de ölüm olsun" derdi. Onlar bu şekildeki çirkin kelime oyunlarını zaman zaman Hz. Peygamberin arkadaşlarına da yaparlardı.

9. Ey inandıklarını iddia edenler! Siz baş başa gizlice konuştuğunuz zaman, günahı, düşmanlığı ve resule itaatsizliği fısıldamayın! İyiliği konuşun ve takva üzere bir araya gelin. Huzurunda toplanacağınız Allah'a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun!

Bkz. 4/114

10. (Meşrû konularda olmayan) kulis ve toplantılar, mü'minleri üzmek için şeytanın telkin ettiği davranışlardır. Aslında (münafıkların fısıldamaları), Allah'ın izni olmaksızın mü'minlere asla zarar veremez. Onun için inananlar yalnızca Allah'a güvensinler.

11. Ey inananlar! Size: "lobicilik faaliyeti için meclisler oluşturun!" denildiği zaman faaliyete geçin ki, Allah da sizin önünüzü açsın (sizi desteklesin). Ve size: "(Hakka hizmet için) ayağa kalkın!" denilince de harekete geçin ki, Allah, sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin! Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

"Tefessahû fil-mecalis" cümlesine "meclislerde yer açın!" anlamı verirsek ayetin vermek istediği mesajın alanını daraltmış oluruz. Meclislerde yer açmaktan kasıt, lobicilik faaliyetleri için toplantı yerleri oluşturmaktır.

12. Ey inananlar! Resul'le baş başa (özel olarak) görüşmek istediğinizde, bu hususî görüşmenizden önce (çevrenizdeki muhtaçlara) bir sadaka verin. Bu sizin yararınıza olacak ve sizin (iç) temizliğinizi sağlayacaktır. Ama buna gücünüz yetmezse (bilin ki) Allah çok affedicidir, merhameti ve ihsanı boldur.

Yeni iman etmiş bazı varlıklı Müslümanlar, Hz. Muhammed'i gerekli, gereksiz meşgul ediyorlardı. Bundan hem Hz. Peygamber hem de diğer Müslümanlar rahatsızlık duyuyordu. Bu durumun önüne geçmek ve Hz. Muhammed'i rahatlatmak için bir tedbir olarak Allah Hz. Peygamber'le her özel görüşmeyi karşılıksız yardıma bağlamıştı. Çoğu zaman yanlış anlaşılmalara sebep olan ve fakat tatbik döneminde birçok hikmeti bulunan bu uygulama bir sonraki ayetle kaldırılmıştır.

13. Baş başa konuşmanızdan önce sadaka vermekten ürktünüz mü? Sizler bunu yapamayınca Allah da sizden bu yükümlülüğü kaldırdı. Şu hâlde namazı ikame edin, zekâtı verin ve Allah'ın ve Resulünün emirlerine uyun! Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.

14. Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler ne de onlardan. Bile bile yalan yere yemin ediyorlar.

Burada gazaba uğrayan toplum, müminlerle Yahudiler arasında söz taşıyıcılığı yapan, inananların sırlarını Yahudilere taşıyarak Müslümanların zayıf düşmesi için gayret gösteren münafıklardır.

15. Allah, onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür!

16. Onlar yeminlerini kalkan olarak kullanıp (insanları) Allah'ın dininden alıkoydular. Bunun için onlara alçaltıcı bir azap vardır.

17. Ne dünyalık servetleri ne de soy sopları onları Allah'(ın azabın)a karşı koruyamayacaktır. Onlar cehennemliktirler. Hem de orada devamlı kalacaklardır.

18. Allah'ın onların tümünü tekrar dirilteceği gün, (şimdi) senin önünde yemin ettikleri gibi, haklı oldukları zannıyla O'nun önünde de yemin edecekler. İyi bilin ki onların işi gücü yalan söylemektir.

Bkz. 6/22-23, 16/28

19. Şeytan onlar üzerinde egemenlik kurmuş ve onlara Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, şeytanın tarafında olanlar ziyana uğrayanlardır.

20. Allah'a ve Resulüne karşı (onların koydukları sınırları tanımayıp kendileri sınır koymaya kalkışmakla) meydan okuyanlar var ya, işte onlardır en zelil ve en alçak olanlarla aynı safı paylaşanlar.

21. Çünkü Allah: "Ben ve resullerim elbette galip geleceğiz" diye hükmetmiştir. Şüphesiz ki Allah güçlüdür, her şeyin mutlak galibidir.

Bkz. 9/33, 37/171-173

22. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir topluluğu, Allah'a ve Resulüne karşı duran hiç kimse ile isterse o kimseler babaları, çocukları, kardeşleri yahut akrabaları olsun, karşılıklı sevgi ve dostluk içinde göremezsin. Çünkü Allah inananların kalplerine imanı nakşetmiş ve onları katından bir ruh (vahiy) ile desteklemiştir. Onları, altlarından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecek ve onlar orada ebedi kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın tarafında olanlardır. Ve iyi bilin ki, kurtuluşa erenler de Allah'ın tarafında yer alanlardır.

Bkz. 3/28, 4/139, 144, 5/51, 57, 9/23, 19/81, 29/25, 60/1

Allah'a ve ahirete inananla Allah'a ve Resulüne karşı duran isterse birbirinin en yakını olsun aralarında dostluk ve sevgi göremezsin. Çünkü kan ve yakınlık bağları iman bağıyla örtüşmediği zaman kopuverirler. Ama kan ve yakınlık bağlarından soyutlanarak inanç bağına sarılanlar yani iman kardeşleri asla birbirlerinden kopmazlar.

59- **HAŞR SÛRESİ**

Haşr suresi, Medine döneminde inmiş olup 24 ayettir. Sure adını, "toplamak" anlamına gelen "Haşr" kelimesinden almıştır. Sûrede göklerde ve yerdeki bütün varlıkların Allah'ın yüceliğini dile getirdiği ve O'nun güçlü ve hikmet sahibi olduğu bildiriliyor. Malların yalnız zenginler arasında dolaşan bir şey olmaması gerektiğine vurgu yapılarak insanlar uyarılıyor. Medineli ensarın Mekkeli muhacirlere karşı beslediği kardeşlik duygularının anlatıldığı sûrede diğer Müslümanların da birbirlerine aynı duyguları beslemeleri gerektiğine dikkat çekiliyor. Ayrıca sûrede Kur'an'ın geneline hâkim olan sosyal dayanışma ruhunun karakteristik ifadeleri yer alıyor. En büyük kurtuluşun, insanın bencillikten uzaklaşması ile elde edilebileceği, inananların birbirine karşı yüreklerinde kin tutamayacakları bildiriliyor. Dünyadaki bütün kötülüklerin Allah'ı ve âhireti unutmaktan ileri geldiğine işaret edilen sûrede Müslümanların böyle olmamaları ve fâsıklardan uzak durmaları isteniyor. Cehennem ehliyle cennet ehlinin bir olmadığı, cennet ehlinin kurtuluşa erenler olduğu vurgulanıyor. Kur'an'da getirilen misallerin insanların düşünmesi ve

ibret alması için verildiği ifade edilen sûrede tevhid inancının özünü teşkil eden Allah'ın birliği, yüceliği, eşsizliği, rahmet ve merhameti, gücü ve kudreti dile getiriliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ı tesbih eder (O'nun istediği şekilde vazifelerini icra ederek hayatlarına devam ederler). O, dilediğini yapma kudretine sahiptir, her işinde ve her hükmünde bir hikmet vardır.

2. Ehl-i Kitap'tan (peygambere suikast tertipleyip) küfre sapanları, (savaş için) ilk toplanmalarında yurtlarından çıkaran O'dur. Siz, çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini (Allah'ın azabından) koruyacağını sanmışlardı. Fakat Allah onları ummadıkları bir yerden vurdu ve kalplerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle hem de mü'minlerin elleriyle yıkıp yok etti. Artık bundan ders alın, ey derin kavrayış sahipleri!

Hz. Muhammed Medine'ye geldiği zaman, Yahudilerden Nadiroğulları ile tarafsızlık konusunda antlaşma yapmıştı. Bedir savaşında Müslümanlar galip gelen taraf olunca Yahudiler Hz. Peygamber için "Bu Tevrat'ta geleceği haber verilen peygamberdir" diyerek sözde ona inandıklarını ve her konuda anlaşabileceklerini ortaya koymuşlardı. Fakat Uhud savaşında Müslümanlar geçici bir yenilgi alınca hemen değişerek imzaladıkları tarafsızlık antlaşmasını bozmuşlardı. Liderleri olan Kâ'b b. Eşref kırk süvari ile Mekke'ye giderek Müslümanlara karşı Ebu Süfyan ile iş birliği yapmıştı. Durumu öğrenen Hz. Peygamber Nadiroğullarının bulunduğu bölgeyi abluka altına aldı. Ablukaya dayanamayan Nadir oğulları göç etmek zorunda kaldılar.

3. Eğer Allah, (yaptıkları yüzünden) onların sürgüne gitmelerine hükmetmemiş olsaydı, elbette onları dünyada (başka şekilde) cezalandıracaktı. Ahirette ise onlar için cehennem azabı vardır.

4. Bütün bunlar, onların Allah'a ve Resulü'ne karşı gelmeleri sebebiyledir. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir.

Savaş sonunda Yahudilerin fesat yuvası yerle bir edilerek Hayber tamamıyla Müslümanların elince geçti. Hayber'lilerin hayatlarının korunması, çocuklarının serbest bırakılması şartıyla Hayber'den çekilip gitmeyi ve topraklarını, üzerlerindeki ziynet eşyaları hariç, silahlarıyla beraber bütün varlıklarını teslim etmeleri şartıyla Hz. Muhammed'le barış antlaşması yaptılar. Fakat Yahudiler ellerinden alınan topraklarından gitmek istemeyince Hz. Muhammed fitne çıkarmamak ve Müslümanlar aleyhine faaliyet göstermemek kaydıyla, kendi topraklarında yarıcı olarak çalışmalarına ve bu şekilde orada kalmalarına izin verdi. Ancak yapılan antlaşmaya göre Yahudiler fitne günlerine geri döndüğü takdirde Hz. Muhammed sorgusuz sualsiz onları oradan çıkaracaktı. Bu antlaşmadan sonra Hz. Muhammed'in hoşgörüsüyle bulundukları yerde kalmaya devam eden Yahudiler gördükleri bunca insanî muameleye rağmen haince davranışlarından vazgeçmeyerek Hz. Muhammed'i zehirlemeye kalktılar. Bazı arkadaşlarıyla birlikte davet edildiği yemekte kendilerine zehirli koyun eti sundular. Etin zehirli olduğu anlaşılınca Hz. Muhammed ve arkadaşları yemekten sarf-ı nazar ettiler. "…Allah, insanların saldırılarından, suikastlarından seni koruyor, korumaya alıyor…" (Maide, 5/67) Buna rağmen Hz. Muhammed hiçbir şey olmamış gibi Yahudileri cezalandırmadan haklarını vermeye devam etti.

5. (O ihanet eden Yahudilerin kendilerine siper edindikleri) hurma ağaçlarından her ne kesmiş veya kökü üzere bırakmış iseniz, hepsi de Allah'ın izniyle olmuştur. Ve (bu izin) yoldan çıkmışları rezil etmek içindir.

Müslümanlar, Nadiroğullarını abluka altına alınca, Yahudilerin kendilerine siper edindikleri hurma ağaçlarını kesmişlerdi. Oysa İslam'ın savaşlardaki prensiplerinden biri de savaşılan yerdeki

ağaçların kesilmemesidir. Bir savaş taktiği ve istisna olarak bu kuşatmada bu prensibe riayet edilmemişti. Bu durumdan rahatsızlık duyanlar olunca, Allah yapılan işlerin kendi izniyle gerçekleştiğini bildiren bu ayeti gönderdi.

6. (Nadiroğullarının) mallarından savaşılmaksızın resulüne kolayca kazandırdığı ganimetler için siz, at ya da deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, Resullerini (Hakka karşı direnen azgın ve isyankâr toplumlardan) dilediği kimselerin üzerine salıp onlara üstün kılar. Çünkü Allah'ın her şeye hakkıyla gücü yeter.

"Siz at ya da deve koşturmuş değilsiniz" yani, onun için savaşmak zorunda kalmadınız. Çünkü Nadiroğulları savaşa girmeden zaten teslim oldu. Dolaysıyla Nadiroğullarının bırakıp gittiği ganimetler için Müslümanların bizzat savaşarak kazanmış gibi bir hak talep etmesi doğru olmazdı.

7. Allah'ın, (idaresi Müslümanların eline geçen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın resulüne kazandırdığı mallar, Allah'a, resulüne, (ölen mü'minlerin) yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Bunu böyle yaptık ki, servet (sırf) sizden zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin. Resul size neyi verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir.

Bazıları "Resul size neyi verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin." ifadesinin Hz. Peygamberin de hüküm koyabileceği ve şeriat yapabileceği konusunda yetkili kılındığı anlamına geldiğini iddia etmektedir. Oysa burada ganimetlerin taksiminden söz edilmektedir, Hz. Peygamberin şeriatinden değil. Yani "ganimetlerden resul size neyi veriyorsa onu alın neyi de almayın diyorsa onu da almayın" demektir.

8. Bu (ganimet malları ayrıca), Allah'tan bir lütuf ve hoşnutluk ararken ve Allah'a ve resulüne yardım ederken yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılan fakir muhacirlerindir. İşte onlar (imanlarında ve eylemlerinde) doğru olan kimselerdir.

9. Kendilerinden önce o yurdu (Medine'yi) hazırlayıp imanı (gönüllerine) yerleştirenler, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları (muhacirleri) kendilerine tercih ederler. Her kim nefsinin hırsından ve mala düşkünlüğünden kendini kurtarırsa, işte onlardır kurtuluşa erenlerdir. Bkz. 8/75, 9/100, 76/8

10. Onlardan (Muhacirlerle Ensar'dan) sonra gelenler şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde, iman edenlere karşı kin ve kıskançlık gibi duygulara yer verme! Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"

Bu ayetten anlıyoruz ki; ölen geçmişlerimiz için yapabileceğimiz en güzel şey onlar için, Allah'tan af dilemektir. Nuh suresinin 71/28. ayetinde Nuh peygamberin; "Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla! …" ve İbrahim suresinin 14/41. ayetinde, Hz. İbrahim'in; "Ey Rabbimiz! Amellerin hesaplanacağı gün beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla!" şeklinde yaptığı dualar da bu konuda gerekli mesajı vermektedir.

11. Bakmaz mısın, şu münafıklık yapanlara? (Onlar) Ehl-i Kitaptan o küfre sapan kardeşlerine şöyle diyorlar: "Yemin ederiz ki, eğer siz (Medine'den) çıkarılırsanız, muhakkak biz de sizinle beraber (oradan) çıkarız ve sizin aleyhinizde hiçbir zaman kimseye itaat etmeyiz. Eğer size savaş açılırsa, muhakkak size yardım ederiz." Halbuki Allah şahittir ki onlar kesinlikle yalancıdırlar.

Bu ayetler, Yahudilerden Nadiroğullarının Medine'den sürgün edilmeleri sırasında nazil olmuştur. Hz. Peygamber Nadiroğullarına hazırlanıp eşyalarını toparlaması için bir süre vermişti.

Bu süreyi fırsata dönüştürmek isteyen Abdullah b. Übey gibi bazı münafıklar Nadiroğullarına haber göndererek kendilerine sahip çıkacaklarını, Medine'yi asla terk etmemeleri gerektiğini ve gerekirse birlikte savaşabileceklerini bildirmişlerdi.

12. Andolsun ki, eğer (kardeşleri olan Nadiroğulları Medine'den) çıkarılsalar (bile bunlar) onlarla beraber çıkmazlar. Eğer onlarla savaşılsa, onlara yardım etmezler. Yardım etmeye kalksalar bile zoru görünce arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra (Allah onları helak eder ve) kendilerine de yardım edilmez.

13. (Ey inananlar!) Onların kalplerine (dehşet ve yılgınlık uyandırma bakımından), Allah'tan daha çok sizin korkunuz sinmiştir. Çünkü onlar, Allah'ın kudret ve azametini gereği gibi kavramayan bir topluluktur.

14. Onlar sizinle toplu olarak savaşamazlar, ancak surla çevrilmiş kasabalarda yahut duvarların ardından savaşmak isterler. Kendi aralarındaki çekişmeleri şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın, ancak onların kalpleri dağınıktır. Bu ise, onların aklını işletmeyen bir topluluk olmalarındandır.

Eğer aynı dağınıklığı aynı inanç birliğine sahip olduğunu iddia eden ve üstelik bu inanç birliğini tevhid (birlik) olarak dillendiren Müslümanlar da yaşıyorsa ki yaşıyor. O halde aynı ifadeyi Müslümanlar için de kullanabiliriz: "Müslümanların tefrikası, akıllarını işletmeyen bir topluluk olmalarındandır."

15. Onların durumu, kendilerinden az bir zaman önce yaptıklarının cezasını (Bedir'de) tatmış olan (Mekkeli müşriklerin) durumu gibidir. Onlara (ahirette de) elem dolu bir azap vardır.

16. Münafıkların durumu ise tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana: "İnkâr et" der; (insan) inkâr edince de: "Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ın (azabından) korkarım" der.

Her zaman olduğu gibi şeytanın, körük çekerek günahkârı önce coşturması ve daha sonra yarı yolda bırakması hakkındaki bu temsili ifade, daha farklı bir üslup içinde Enfal suresinin 8/48 ayetinde de geçmektedir: "Hani şeytan (Bedir'de savaştan hemen önce) yaptıkları işleri kendilerine güzel göstererek (inkârcılara): 'Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yok, ben sizin arkanızdayım' demişti. Fakat iki ordu birbirini görünce, (şeytan) birdenbire geri dönerek: 'Benim sizinle hiçbir ilgim yok, ben sizin görmediğiniz (melekler)i görüyorum ve ben Allah'tan sakınırım, çünkü Allah'ın azabı çok şiddetlidir' demişti."

17. Nihayet ikisinin de (şeytanın da kandırıp inkâra götürdüğü kişinin de) âkıbeti, içinde yerleşip kalmak üzere Ateşe girmektir. İşte zalimlerin cezası budur.

18. Ey inananlar! Allah'a karşı sorumlu olun ve O'nun emirleri doğrultusunda yaşayın! Herkes yarın (âhiret) için ne gönderdiğine dikkat etsin. Allah'a karşı gönülden saygılı olun ve O'na karşı gelmekten sakının. Şüphesiz ki Allah, yaptığınız her şeyden hakkıyla haberdardır.

19. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerine öz benliklerini unutturduğu kimseler gibi olmayın! İşte onlar yoldan çıkan kimselerdir. Bkz. 63/9

"Allah'ı unutan" ifadesi, Allah'a inandığı halde, kendilerine yaratılıştan verilen aklî ve maddî nimetleri Allah'ın istediği şekilde kullanması yolundaki ahlakî sorumluluğu taşımayarak, Allah'ın Kur'an'da öngördüğü kurallar doğrultusunda vahiy yoluyla iletilen mesajlarda var olan hakikati idrâk edemeyen ve o mesajlardan nasiplenmeyi başaramayan ve böylece dünyaya ve dünyalıklara taparcasına bağlı kalanlar için kullanılmıştır. Ayette de görüldüğü gibi böyle kimselere Allah kendilerini de unutturmuştur. Yani varlıklı ve konforlu hayatları başkalarının dikkatini çekse de

özünde onlar, nefislerinin "deniz suyuna" benzeyen, -içtikçe harareti artıran- isteklerine esir olmuş yaşamlarıyla insan fıtratıyla çelişen bir hayata mahkûm olmuşlardır. Onlar, kendileri istediği için değil, başkaları gördüğü ve duyduğu için yaşayan, öz benliklerini kaybetmiş kimselerdir. İşte Allah, böyle bir tehlikeye karşı insanı uyararak, onun sürekli kendisiyle irtibat halinde olmasını istemektedir. İşte günde beş defa eda ettiğimiz namazlar bu irtibatın en güzel örneğidir. Bizi namazlardan daha fazla Allah'a yaklaştıracak başka bir ibadet şekli yoktur. Çünkü namaz Allah'ın kuluna özel bir lütfudur. Yaratanla yaratılanın irtibatının en canlı anıdır. Çalışmak, istihdam sağlamak, hakkı ve doğruyu savunmak, kötülüğü engellemek, infak etmek, erdemli davranışlar sergilemek, insanlara, doğaya ve diğer canlılara faydalı olacak çalışmalar yapmak… hepsi ibadettir ama hiçbiri namaz kadar özel bir ibadet değildir. Ancak burada kastedilen; cehennem korkusuyla ya da cennet sevdasıyla eda edilen içi boşaltılmış ve sadece günlük rutine dönüştürülmüş olan namaz değil, Kur'an'ın muhtelif yerlerinde sıkça önerilen, önceki peygamberlerin ve toplumlarının, Hz. Peygamberin ve ashabının hayatlarında çok müstesna yeri olan Allah'la sözleşme anlamında ikame edilen ve eda edenlerin hayatında tesirini gösteren namazdır.

20. Cehennem halkı ile cennet halkı bir olmaz. Cennet halkı kurtuluşa eren kimselerdir. Bkz. 13/19, 38/28, 40/58, 45/21, 47/14

21. Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağa indirmiş olsaydık, (onca cesametine rağmen) dağın ezilip büzülerek Allah('ın rızasını kazanamama ve mesajın sorumluluğunu yerine getirememe) korkusuyla paramparça olduğunu görürdün. İşte (bütün) bu örnekleri düşünsünler diye insanlara veriyoruz. Bkz. 33/72 ve dipnotu

Kur'an'ın dağa indirilmiş olması mecâzi bir ifadedir. Bu benzetme ile vahye muhatap olmanın ne denli bir sorumluluk taşıdığı anlatılmak istenmektedir. Akıl ve bilinç yeteneğiyle donatılmış olarak, özgür iradesiyle dünyaya gönderilen insan bir taraftan erdemli davranışlarla güzellikleri hayata geçirerek cennete doğru yol alırken diğer taraftan şeytanın ve nefsin etkisinde kalarak kötü ve zararlı davranışlarla azaba yaklaşmaktadır. Böyle aşılması zor bir süreçte Kur'an yol gösterici ve kurtarıcı olarak ona indiriliyor ama insan çıkmazda olmasına rağmen önünü açacak ve ona en doğru yolu göstererek ebedi saadeti kazandıracak olan kılavuzuna karşı olması gereken ilgiyi maalesef göstermiyor.

22. Allah O'dur ki O'ndan başka ilah yoktur. O, görülmeyeni (yaratılmışların kavrayış alanı dışındaki şeyleri) de görüleni de bilendir. O Rahman'dır (yarattıklarını esirgeyen ve koruyandır) ve Rahim'dir (yarattıklarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir).

23. O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir İlâh yoktur. Melik'tir (mülk ve saltanatı devamlı olandır), Kudüs'tür (her türlü eksiklikten uzaktır), Selâm'dır (barış ve esenliğin kaynağıdır), Mümin'dir (emniyet ve güvenlik verendir), Müheymindir (her şeyi gözetip koruyandır), Aziz'dir (kudreti her şeye üstündür), Cebbar'dır (iradesine asla karşı çıkılmayan, her dilediğini mutlaka yapandır), Mütekebbir'dir (azamet ve ululuk O'nun hakkıdır). Allah, (müşriklerin kendisine) koştukları ortaklardan uzaktır.

24. O, yaratan, (bir uygunluk içinde) yoktan var eden, (yarattıklarına) şekil veren Allah'tır. En güzel isimler/sıfatlar O'nundur. Göklerde ve yerde olan her şey O'nun şanını yücelterek vazifesini icra etmektedir. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

60- MÜMTEHİNE SÛRESİ

Mümtehine suresi, Medine döneminde inmiş olup 13 ayettir. Sure adını onuncu ayette geçen ve "imtihan eden" anlamına gelen "Mümtehine" kelimesinden almıştır. Sûrede Müslümanlardan,

kendilerini dinleri sebebiyle yurtlarından çıkaran Mekke müşriklerini dost edinmemeleri ve Müslüman toplumun sırlarından onlara bilgi vermemeleri isteniyor. Hz. İbrahim ve ona iman edenler örnek gösterilerek yakın akraba ve aile fertlerine olan sevginin inananları düşmanla iş birliği yapmaya sevk etmemesi gerektiğine vurgu yapılıyor. Medine toplumunun siyasî varlığının kabul edildiği Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Mekke'den gelip Medine'ye sığınan ve Müslüman olduğunu söyleyen kadınlara uygulanacak işlemler yer alıyor. Bu kadınların Allah'a ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, başkasından edinilen çocuğu kendi kocasına nispet etmemek ve Hz. Peygambere karşı gelmemek şartıyla Hz. Peygambere bağlılık taahhütlerinin kabul edileceği bildiriliyor. Sûrede ayrıca Allah'ın gazap ettiği insanlarla dostluk kurmamaları konusunda müminler uyarılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimseleri dost edinmeyin! Onlar size gelen gerçeği inkâr ettikleri ve Rabbiniz olan Allah'a inandığınızdan dolayı Resulü ve sizi (yurdunuz Mekke'den) çıkardıkları halde siz onlara sevgi(niz ve akrabalık bağları yüzünden) sır veriyorsunuz. Eğer gerçekten Benim yolumda mücadele etmek ve hoşnutluğumu kazanmak amacıyla yurdunuzu terk edip çıktıysanız, kâfirlere bilgi sızdırarak onlara karşı nasıl sevgi besleyebilirsiniz? (Unutmayın ki,) Ben sizin gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz her şeyi bilirim. Sizden kim bunu yaparsa (onlara sevgi gösterip sır verirse) doğru yoldan sapmış olur. Bkz. 3/28, 4/139, 144, 5/51, 57, 9/23, 19/81, 29/25, 58/22

Burada, Allah'a, Peygambere ve onun dava arkadaşlarına kasıtlı olarak düşmanlık edenleri akrabalık bağlarından ya da başka sebeplerden dolayı Müslümanların dost/sırdaş edinmemesi ve onlara sır vermemesi, mesafe konulması gerektiği konusunda uyarı yapılıyor. 9 ve 13. ayetlere bakıldığında da benzer bir muhteva görülecektir. Ancak, 7 ve 8. ayetlerde anlaşılıyor ki, inanmayanlarla diyalog kurmanın yasaklanması, sadece inananlara karşı aktif şekilde düşmanlık yapanları kapsamaktadır. Aksi takdirde tebliğ vazifesini icra etmek mümkün olmazdı.

Kureyşliler Hudeybiye Barış anlaşmasını bozunca Hz. Peygamber Mekke'ye baskın düzenlemek üzere gizlice hazırlıklara başlamıştı. Ancak bu durumdan haberdar olan Hâtib b Ebi Beltea, bu durumu Mekkeli müşriklere ulaştırmak üzere bir mektup yazdı. Hz. Peygamber bu mektubu daha müşriklere ulaşmadan ele geçirdi. Aslında kendisi de samimi bir Müslüman olan ve Bedir Savaşında da Müslümanlarla beraber müşriklere karşı savaşan Hâtib'ın niyeti kötü değildi. Hz. Peygamber mektubun sebebini sorunca, Mekke'deki akrabalarını müşriklerin saldırısından korumak amacıyla böyle bir şeye teşebbüs ettiğini söyledi. Bunun üzerine Hz. Peygamber gerekli uyarıları yaptıktan sonra Hâtib'i affetti. İşte bu durum üzerine İslam düşmanlarıyla samimi olmak konusunda Hâtib'ın şahsında bütün Müslümanları uyarmak amacıyla bu ayet nazil oldu.

2. (Unutmayın ki) onlar size karşı bir zafer kazanacak olsalar, size (dostluk göstermezler) düşman kesilirler. Size elleriyle ve dilleriyle her türlü kötülüğü yapmaktan geri durmazlar, tekrar küfre geri dönmenizi isterler.

3. (Kendilerini korumaya, kollamaya çalıştığınız) akraba ve çocuklarınızın kıyamet günü size asla faydası olmayacaktır. O gün yaptığınız işlere göre (Allah onlarla) aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

4. Gerçekten İbrahim ve ona uyanlar sizin için pek güzel bir örnektir. Onlar kendi toplumlarına şöyle seslenmişlerdi: "Kesinlikle biz sizden de Allah'tan başka bütün o taptıklarınızdan da uzağız. Sizin inandığınız her şeyi reddediyoruz. Sizinle bizim aramızda, tek Allah'a inanacağınız zamana kadar sürecek bir düşmanlık ve nefret olacaktır!" Yalnız İbrahim'in, (henüz men edilmemişken) babasına: "Senin (hidayete gelmen) için mutlaka bağışlanma dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez!" sözü

başka. Onlar şöyle dediler: “Ey Rabbimiz! Ancak sana güvenip dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır.” Bkz. 9/114, 19/47, 26/86

5. “Ey Rabbimiz! Bizi, inkâr edenlerin zulmüne uğratma! Bizi bağışla! Ey Rabbimiz! Şüphesiz Sensin mutlak üstün ve yüce olan, Sensin her hükmünde tam isabet kaydeden!”

6. Andolsun ki, sizden Allah’ın rızasını ve âhiretin saadetini arzu eden kimseler için, onlar (İbrahim ve beraberindekiler) pek güzel bir örnektir. Kim emrimizden yüz çevirirse, (bilsin ki) Allah hiç kimseye muhtaç değildir, bütün övgülere layık olandır.

7. (Müşrik akrabalarınızla ilişkinizin kesilmesine çok da üzülmeyin) gün gelir Allah, sizlerle onlardan kendilerine karşı düşmanlık beslediklerinız arasında bir sevgi bağı koyar. Çünkü Allah, her şeye gücü yetendir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

8. Ancak Allah, sizi, (dininizden olmayan ve) din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara âdil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah, âdil davrananları sever.

9. Allah, sadece sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanız için yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.

10. Ey inananlar! Mü’min kadınlar hicret ederek size gelirlerse, Allah onların inancından tam haberdar (olduğu halde) siz yine de onları deneyin. Eğer inandıklarına tam emin olursanız, onları inkârcılara geri göndermeyin, (çünkü) onlar (artık) eski kocalarına helal (değiller) ve onlar da bunlara helal (değildir). Ayrıca, onlar (hanımlarına mehir olarak) ne verdilerse hepsini iade edin! Ve siz bu kadınlarla mehirlerini verdikten sonra evlenirseniz bir günah işlemiş olmazsınız. Diğer taraftan, hakikati inkâr (etmeye devam) eden kadınlarla evlilik bağınızı sürdürmeyin ve onlara (mehir olarak) ne verdiyseniz (iade etmelerini) isteyin. Aynı şekilde ötekiler (hanımları size gelmiş olanlar da) harcadıkları her şeyi talep etme hakkına sahiptir. Bu, Allah’ın hükmüdür. Zira Allah her şeyi hakkıyla bilen, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

Bkz. 2/229

11. Eğer eşlerinizden biri (dininden çıkıp) sizden kâfirlere kaçar da sonra siz (o kâfirlerle savaşarak) ganimet alırsanız, zevceleri (kâfirlere) gitmiş olanlara (önceden bu zevcelerine) sarf etmiş oldukları mehir kadar (bu ganimetten) verin. Ve inandığınız Allah’a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun.

Karısı dininden çıkıp kâfirlere kaçtığı zaman, inananları yok etmek için fırsat kollayan inkârcıların, bu şekilde terk edilmiş olan bir Müslüman kocaya tazminat ödemeleri beklenemez. İster savaşta elde edilen ganimetlerle olsun isterse başka bir şekilde, sosyal bir sorumluluk olarak Müslüman toplumun bu yükümlülüğü yerine getirmesi gerekir. Asr-ı Saadet’te, dinden çıkarak kocasını terkeden ve düşman saflarına geçen sadece altı kadına rastlandığı söylenmektedir. Vuku bulan her olayda Müslüman kocaya, -yukardaki ayetin hükmü gereği- Hz. Peygamber’in emriyle, devlet hazinesinden karısına ödediği mehir kadar bir ödeme yapılmıştır

12. Ey Nebi! Mü’min kadınlar; Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, (kız) çocuklarını öldürmemek, elleri ve ayakları arasında hiç yoktan yalan uydurup iftira atmamak, (bulduğu bir çocuğu, kocasına isnat etmemek veya gayrı meşrû bir çocuk dünyaya getirip onu kocasına dayandırmamak) ve (bildireceğin) hiçbir hakikate karşı çıkmamak konusunda sana bağlılıklarını bildirirlerse, onların bağlılık taahhütlerini kabul et ve onlar için Allah’tan mağfiret dile! Çünkü Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

13. Ey inananlar! Allah'ın gazabına uğramış bir topluluğu dost edinmeyin! Çünkü (âhireti inkâr edenler) kabir ehliyle bir daha görüşüp bir araya gelmekten nasıl ümitsizse, onlar da (kalıcı ve aşağılayıcı azabı gerektiren suçları sebebiyle) ahiretten öyle ümitsizdirler.

61- **SAFF SÛRESİ**

Saff suresi, Medine döneminde inmiş olup 14 ayettir. Sure adını, dördüncü ayette geçen ve saf/dizi anlamına gelen "Saff" kelimesinden almıştır. Sûrede müminlere sözleriyle fiillerinin tam bir uyum içinde bulunmadığı, Allah katında en tiksinti verici şeyin hayata geçirilmeyen eylemlerin söylenmesi olduğu hususunda uyarı yapılıyor. Hz. Mûsâ'ya kavmi tarafından yapılan eziyet örnek gösterilerek Müslümanların da kendi peygamberlerini üzmemeleri gerektiğine işaret ediliyor. Hz. İsa'nın önceki ilâhî kitap olan Tevrat'ı tasdik ettiği ve kendisinden sonra gelecek olan övülmüş bir resulü müjdelediği belirtiliyor. Allah'ın hiçbir zaman sönmeyecek olan nurunu söndürmeye kalkışanların en büyük zalimler olduğu ifade edilen sûrede Allah'ın inkârcılar istemese de nurunu tamamlayacağı bildiriliyor. Mü'minlerin cihada çağrıldığı sûrede, bağımsızlıklarını elde ederek malları ve canlarıyla cihad ettikleri takdirde uzun bir zaman geçmeden Mekke'yi fethedeceklerinin müjdesi veriliyor. Ayrıca Allah'ın dinini yaymak için Hz. İsa ile havârileri arasındaki mânevî bağ örnek gösterilerek Müslümanların da bütün imkân ve gayretleriyle Allah'ın dinine destek olmaları isteniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

1. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder (O'nun verdiği vazifeyi icra ederek O'na karşı sorumluluğunu yerine getirir). O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

2. Ey inananlar! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?

Bu uyarı, daha önce Allah ve Resulü yolunda canlarını vermeye ve her türlü fedakârlığa hazır olduklarını söyleyen ve Uhud savaşında bozguna uğrayınca mevzilerinden geri çekilen Müslümanlara yapılmıştır. Ancak Kur'an'daki tarihsel referansların tümünde sıkça görüldüğü gibi bu ayet de genel bir muhteva taşımaktadır ve bu hüküm bütün zamanlar ve şartlar için geçerlidir. İnsanın söyledikleri ile yaşadıkları örtüşmeli. Ne söylüyorsa onu yapmalı ne yapıyorsa onu söylemeli yani bir türlü söyleyip, başka türlü yapmamalıdır.

3. Bilin ki, yapmayacağınız şeyi söylemeniz Allah nazarında en tiksinti verici şeydir!

İnsanın yaşamadıklarını başkalarına önermesi Allah' nazarında en tiksinti verici şeylerdendir. Tebliğin etkili olması, temsilin gücüne bağlıdır. Temsil ettiklerinizle ortaya koyduklarınız çelişiyorsa, faydalı olmayı bırakın gülünç duruma düşersiniz ve bugün olduğu gibi temsil ettiğiniz davaya zarar verirsiniz. Bu anlamda, bugün İslam'ın anlaşılmasında engel teşkil eden unsurlardan bir tanesi ve belki de en önemlisi Müslümanların ortaya koyduğu tutarsız hayattır yani söyledikleriyle yaptıklarının çelişmesidir. Ömrünün büyük bir kısmını Kur'an okuyarak geçiren ve fakat Kur'an'ı anlamaya çalışmayan ve yaşadıklarını Kur'an'a giderek sorgulamayan bir Müslüman temsil anlamında İslam'ın önünde bir engeldir. Bu konuda Bakara 2/44'e de bakabilirsiniz.

4. Doğrusu Allah, (taşları birbirine kenetlenmiş) kurşundan bir bina gibi, Kendi yolunda saflar halinde savaşanları sever.

Allah, mü'minlerin "birbirine kenetlenmiş kurşundan bir bina gibi" ümmet bilinciyle yeryüzünde Allah'ın dinini yaymak için sorumluluk alan Müslümanların, vahiy ile iç dünyalarını, ruhlarını ve vicdanlarını arındırarak, fiilleriyle inançlarının uyumlu olduğu bir toplum olmalarını istiyor. Çünkü kaliteli ve verimli insanlar ancak niteliği yüksek, ulvî hedefleri olan, faziletli amaçları bulunan bir toplum içinde yetişebilir. İslam'ın yeryüzünde varlık göstermesi, ancak kendi sınırları

içinde yaşayan, hareket eden, çalışan, üreten, sorumluluk alan, hayatını vahiy ile şekillendiren, sağlam bağları bulunan, sağlıklı ilkeleri olan, aynı zamanda toplumsal bir hedefi, ülküsü olan güvenilir bir toplumla mümkündür. İslam bir aksiyon dinidir. Aksiyon ve faaliyet yoksa İslam da yok demektir. Onun için İslam, bir kenara çekilmiş, her biri kendi başına bir mabette Allah'a ibadet eden tek tek bireylerin dini olamaz.

5. Bir zamanlar Musa kavmine: "Ey kavmim! Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde neden bana eziyet ediyorsunuz?" demişti. Onlar (Musa'ya itaat etmemekle) yoldan sapınca Allah da kalplerini (doğru yoldan) saptırdı. Çünkü Allah, hakkın sınırlarını çiğneyen toplumu (fasıklık yolunu tercih ettikleri müddetçe) doğru yola iletmez.

6. Bir zamanlar Meryem oğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, övülmüş bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim" demişti. Fakat (İsa) onlara akli ve nakli deliller getirince: "Bu, apaçık bir sihirdir" demişlerdi.

Yuhanna İncili'nde (16/7) Hz. İsa'dan sonra geleceği belirtilen ve "Faraklit" olarak geçen "daha çok övülmüş" anlamındaki "Ahmed" kelimesi, Türkçe'ye "teselli edici" olarak tercüme edilmiştir. Orada şöyle denilmektedir: "Size gerçeği söylüyorum. Benim gitmem sizin için hayırlıdır. Çünkü gitmezsem, teselli edici gelmez." Bu söylem, M.S. 496 yılına kadar kiliselerde okunan Barnabas İncili'nde yer almıştır. Ancak bu İncil'in orijinal metni şimdi ortada olmayıp sadece 16. yüzyılın sonlarındaki bir İtalyanca tercümesi bulunmaktadır.

Ayette geçen "Ahmed" kelimesini isim olarak değil de "övülmüş" anlamında sıfat olarak alırsak daha doğru olur. Çünkü Kur'an'da bulunan "isim" kelimeleri genelde sıfat olarak geçer. "Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin 'adı' ne yücedir" (Rahman, 55/78) derken, yüce olan Rabbin kendisidir, sıfatlarıdır. "Kudret sahibi Rabbinin 'ismini' tesbih et!" (Vakia, 56/74, 96, Hakka, 69/52) ayetlerinde tesbih edilen Allah'ın ismi değil, kendisidir. "Eğer O'nun ayetlerine iman ediyorsanız, Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanlardan yiyin." (En'am, 6/118) Ayette geçen; Allah'ın adından maksat Allah'ın şanıdır, kendisidir. Yani "Allah için kesilen hayvanlardan yiyin" demektir. "Rabbinin adını anıp namazı dosdoğru kılan kurtuluşa ermiştir." (Â'la, 87/15) Ayette "Rabbinin adını anmak" ifadesi "Rabbiyle beraber olmak" anlamındadır. "İsim" kelimesinin çoğulu olan "Esma" da Kur'an'da genelde "sıfatlar" olarak kullanılmıştır. "Allah, Âdeme bütün varlıkların isimlerini öğretti." (Bakara, 2/31) burada Âdeme öğretilen varlıkların adları değil, sıfatlarıdır, nitelikleridir, özellikleridir. "En güzel isimler/sıfatlar O'nundur." (Taha, 20/8) derken burada güzel olan Allah'ın sıfatlarıdır.

Nitekim Hz. Peygamberin adı "övülmüş" anlamında "Muhammed" dir. Muhammed ismi Kur'an'da dört ayrı yerde Hz. Peygamber için kullanılmıştır. Ali İmran 3/144, Ahzab 33/40, Muhammed 47/2 ve Fetih 48/29

7. İslâm'a çağrıldığı halde, Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir (söyler misiniz)? Allah, zalimler topluluğunu (zulme devam ettikleri müddetçe) doğru yola erdirmez.

8.Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla (boş laflarıyla) söndürmek isterler. Hâlbuki inkârcılar istemese de Allah, nurunu tamamlayacaktır.

9. Çünkü müşrikler istemese de dinini bütün dinlere üstün kılmak için resulünü hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Bkz. 9/33, 48/28

10. Ey inananlar! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak kârlı bir alışveriş göstereyim mi size?

11. Allah'a ve Resulüne inanır ve Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla gayret gösterirseniz (elem dolu azaptan kurtulursunuz). Eğer bilirseniz bu sizin için (her şeyden çok) daha hayırlıdır.

12. (Bunu yapınız ki) Allah, günahlarınızı bağışlasın, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel konaklara yerleştirsin. İşte bu en büyük kurtuluştur.

13. Sizi mutlu ve memnun edecek bir nimet daha var! Allah'tan bir yardım ve yakın bir zafer! (Ey Resul, bunları) İnananlara müjdele!

14. Ey inananlar! Allah'ın (dininin) yardımcıları (hizmetçileri) olun! Meryem oğlu İsa'nın havarilere: "Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kim (olacak)?" diye sorduğunda, havariler; "Allah'ın (dininin) yardımcıları bizleriz" dedikleri gibi (siz de öyle deyin ve Allah'ın dininin yardımcıları olun!). Sonuçta İsrailoğullarından bir kısmı iman etmiş, bir kısmı da inkârda direnmişti. Nihayet Biz de iman edenleri düşmanlarına karşı desteklemiştik de onlar düşmanlarına üstün gelmişlerdi. Bkz. 3/52, 5/111

Hz. İsa'ya herkesten önce inanan ve ona yardımcı olan on iki samimi insana "Havariler" denmektedir. Havariler bu ayetle beraber Kur'an'da üç ayrı yerde geçmektedir. "İsa onlardaki inkârcı ve inatçı tavrı sezince (etrafındaki mü'minlere): "Allah'ın dini için (zalimlere karşı başlattığım mücadelede) yardımcılarım kimlerdir?" dedi. Havariler: "Biziz Allah'ın dininin (ve elçisinin) yardımcıları. Allah'a iman ettik. Şahit ol ki, biz muhakkak Müslümanlarız/tüm benliğimizle Allah'a teslim olmuş kimseleriz." (Ali İmran 3/52) "Hani Havarilere: "Bana ve Resulüme iman edin" diye ilham etmiştim. Onlar da: "İman ettik, Hakk'a teslimiyet gösterdiğimize sen de şahit ol" demişlerdi." (Maide 5/111)

62- CUMA SÛRESİ

Cuma suresi, Medine döneminde inmiş olup 11 ayettir. Sure adını, dokuzuncu ayette geçen toplanma anlamına gelen "Cuma" kelimesinden almıştır. Göklerde ve yerde olan her şeyin Allah'ı tesbih ettiğinin ifade edildiği sûrede Allah'ın ümmî bir kavim içinden peygamber göndermesinin sebepleri ve görevleri Hz. Muhammed'in şahsında anlatıldıktan sonra önceki ümmetlerden Yahudilere gönderilen Tevrat'taki öğretilerin gereğini yapmayanların durumu, sırtında kitap yüklü eşeğin durumuna benzetiliyor. Sûrede, cuma vakti namaz için çağrı gelince işi gücü bırakıp Allah'ın zikrine/öğütüne koşma, namazdan sonra da tekrar işe dönme ve Allah'ın fazlından istifade etmek için çalışma yapılması emrediliyor. Ancak gerçek dindarlığın yalnız mâbed içinde ibadet etmekle değil aynı zamanda günlük hayatta da Allah'la birlikteliği devam ettirmek olduğuna işaret ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Göklerde ve yerde olan her şey, mülkün sahibi, eksiklikten ve noksanlıktan uzak, aziz ve hâkim olan Allah'ı tesbih eder (O'nun verdiği vazifeyi icra ederek O'na karşı sorumluluğunu yerine getirir).

2. O (Allah), ümmilere içlerinden, kendilerine (Allah'ın) âyetlerini okuyan, onları (şirk kirinden) temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir resul gönderendir. Hâlbuki onlar, bundan önce apaçık bir sapıklık içindeydiler. Bkz. 2/151, 7/158, 29/48

"Ümmi", kitap ile ilgisi olmayan/habersiz demektir. Ayette geçen "Ümmiyyin-ümmiler" terimi, okuma yazma bilmeyen Bedevi Araplar için kullanıldığı gibi, daha önce kendilerine ait vahyedilmiş kitapları olmayan toplumlar için de kullanılmıştır. Hz. Peygamber'in "kendi içlerinden" biri olarak ayette aynı karede yer alması, onun da onlar gibi "ümmi" olduğunu yani daha önce herhangi ilahi bir kitaba muhatap olmadığını, dolaysıyla, Kur'an mesajını "uydurmuş" yahut o düşünceleri eski metinlerden "çıkarmış" olmasının mümkün olmayacağını anlatmaktadır.

3. (Allah, bu son nebiyi) henüz kendilerine katılamayan başkalarına ve (gelecek nesillere de nebi olarak) göndermiştir. O (Allah), mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 21/107

4. İşte bu (nebilik), Allah'ın bir lütfudur ki, onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

5. Kendilerine Tevrat öğretildiği halde, onun gereğini yapmayanların durumu, sırtına kitap yüklü eşeğin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini anlamaktan geri duranların durumu ne kötüdür. Allah zalimler topluluğunu (kötü niyet ve eylemleri yüzünden) doğru yola iletmez.

Ayette, "Tevrat'ın gereğini yapmayan Yahudiler, sırtına kitap yüklü eşeğe" benzetilmektedir. O gün, Tevrat'a bakarak Hz. Muhammed'e inanması gereken insanlar, inandıkları kitabın hükümlerine göre bir tablo ortaya koymadıkları için bu şekilde eleştiriliyorlarsa, bugün aynı durumda olan yani Kur'an'a inandığı halde, onun öğretilerini ciddiye almayan ve ona göre bir hayat tarzı oluşturmayan Müslümanlara ne demeli? Ya da Kur'an'a imanı tam, saygısı kusursuz ama eşeğin sırtındaki kitap gibi sadece evi korusun diye duvarda asılıyor, işler iyi gitsin diye kasada tutuluyor, kazadan korusun diye torpidoda korunuyor, karı-koca arasındaki muhabbet iyi gitsin diye sandıkta muhafaza ediliyor. Ayetteki "eşek ve kitap" benzetmesinin hemen arkasındaki "Allah'ın ayetlerini anlamaktan geri duranların durumu ne kötüdür" cümlesi tek başına aklını işleten Müslümanların uyanması için yeterlidir. Ama bu ayeti Kur'an'da bulmak için yine de Kur'an'ın anlaşılır dilden okunması gerekmektedir.

6. De ki: "Ey Yahudiler! Siz diğer insanların değil de yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız. Eğer bu iddianızda da samimi iseniz, ölümü dileyin (de dostunuza bir an önce kavuşun) bakalım!" Bkz. 2/94

7. Ama onlar daha önce işledikleri günahlar yüzünden, ölümü hiçbir zaman isteyemezler. Allah zalimleri çok iyi bilir.

8. De ki: "Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm sizi mutlaka bulacaktır. Sonra da gaybı ve şahadeti (duyuların ötesini ve onların algı sahasına giren her şeyi) bilen (Allah'ın) huzuruna çıkarılacaksınız. Ve size (dünyada iken) yapıp ettikleriniz bir bir haber verilecektir." Bkz. 2/148, 4/78, 33/16, 62/8

Ölümü hayatın sona ermesi olarak düşünmek yanlıştır. Ölüm, organizmayı yaşatan biyolojik fonksiyonların durmasıyla insanın madde âleminden madde ötesi âleme (âhirete) geçişidir ve bu hayata başlaması için ölüm anestezisini almak zorunludur. Onun için insanın ölümden kurtulması imkânsızdır.

9. Ey inananlar! Cuma günü namazı ikame etmek (ve hutbeyi dinlemek) için çağrı yapıldığı zaman, alışverişi bırakarak hemen Allah'ın zikrine/öğütüne koşun! Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.

"Ey inananlar" ifadesi hem erkek hem de kadına yapılmış bir hitaptır. Nitekim aynı hitap; Bakara 2/183'te oruç için, 2/208'de İslam'a giriş için, A. İmran 3/102'de Allah'a karşı gelmemek için, Nisa 4/59'da Allah'a ve Resulüne itaat için, Maide 5/6'da abdest için ve daha birçok yerde farklı sorumluluklar için yapılmıştır. Verilen bu örneklerin tamamında kadın da erkek kadar sorumludur.

"Namaz için çağrıldığınız zaman" ifadesi, aynı zamanda namaz için okunan ezanın da bir delilidir. Ezan konusunda Maide 5/58 dipnotuna bakabilirsiniz.

Ayrıca, ayetin ilk cümlesinin sonunda "alışverişi bırakın" ve bir sonraki ayette "namaz bittikten sonra, Allah'ın lütfundan (rızkınızı) aramaya devam edin" ifadelerinden de anlıyoruz ki; Cuma, İslam Hukuku'nda zorunlu tatil günü değildir.

10. Ve namaz bittikten sonra yeryüzüne serbestçe dağılın ve Allah'ın lütfundan (rızkınızı) aramaya devam edin. Kurtuluşa ermek için de Allah'ı hatırınızdan hiç çıkarmayın (O'nunla birlikteliği hayatın gerçeği haline getirin)!

11. Durum böyle iken (kendilerini tümüyle Allah'a ve İslam'a teslim etmeyenler) bir ticaret ya da bir eğlence görünce, (hemen) ona sökün ettiler ve seni (hutbede) ayakta bıraktılar. De ki: "Allah'ın katında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

Medine'de kıtlık yaşanan bir zamanda, Hz. Muhammed Cuma hutbesi irad ederken oradan yiyecek yüklü bir kervan geçiyordu. Kervanın geldiği duyulunca cemaatin çoğu dışarı çıktı. Ayet bu olaya istinaden nazil olmuştur. Ayrıca bu mesajla gerçek mü'minlerin beşerî zaaflarını zapt-u rapt altına alarak geçici dünyevî menfaatleri uğruna dinî vecibelerini ihmal etmemeleri gerektiğine de vurgu yapılmaktadır. Ayette geçen "Eğlence" ifadesi ise, ticaret kervanını duyurmak için çalınan def olduğu söylenmektedir.

63- MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Münafikûn suresi, Medine döneminde inmiş olup 11 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "münafıklar" anlamına gelen "Münafikûn" kelimesinden almıştır. Sûrede münafıkların bir taraftan Hz. Peygambere; "Biz şehadet ederiz ki sen kesinlikle Allah'ın Resulüsün!" dedikleri, diğer taraftan ise yeminlerini kalkan yaparak insanları Allah'ın yolundan uzaklaştırmaya çalıştıkları anlatılıyor. Onlardan bazılarının Mekke'de iman ettiği halde Hz. Peygamber Medine'ye gelip âdil bir düzen kurunca tekrar küfre dönerek Müslümanları içten içe İslâm dininden uzaklaştırmaya çalıştıkları ifade ediliyor. Mü'minlerin mal hırsı ve evlât sevgisinin kendilerini Allah yolundan alıkoymaması konusunda uyarıldığı sûrede önlenmesi ve ertelenmesi mümkün olmayan ölüm gelmeden Allah'ın verdiği imkânlardan infak etmek hususunda da insanların dikkati çekiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Münafıklar sana geldiklerinde; "Biz şehadet ederiz ki sen kesinlikle Allah'ın Resul'üsün!" derler. Evet, Allah biliyor ki, elbette sen O'nun elçisisin. Bunun yanında Allah münafıkların yalancı olduklarını (samimi olmadıklarını) da biliyor.

2. Onlar yeminlerini kalkan yaparak insanları Allah'ın yolundan uzaklaştırırlar. Yaptıkları bu iş ne kötü bir iştir!

3. Bu, onların önce (dilleriyle) inandıklarını söylemeleri, sonra da (kalpleriyle) inkâr etmelerindendir. Böyle davranmaları yüzünden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar (gerçeği) kavrayamazlar.

4. Onları gördüğün zaman kalıpları (görünüşleri) senin hoşuna gider, onları beğenirsin. Konuştuklarında sözlerine kulak verir (onları samimi zanneder)sin. Gerçekte ise onlar, âdeta duvara dayatılan, ruhsuz kütüklere benzerler. (Bu dayanıksızlıklarından dolayı da) her çağrıyı kendileri aleyhinde sanırlar. Onlar (İslam'a ve Müslümanlara) düşmandırlar. Bu yüzden onlara karşı dikkatli olun! Allah onları kahretsin! Sürekli sapkınlık içinde bâtıl davalar peşinde nasıl da koşturuluyorlar. Bkz. 2/204

5. O münafıklara: "Gelin (iman edin ve özür dileyin de), Allah'ın Resul'ü sizin için (Allah'tan) af dilesin" denildiği zaman, sen onların başlarını döndürdüklerini ve büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün.

6. Onlar için bağışlanma dilesen de bağışlanma dilemesen de fark etmez. (İman etmedikçe) Allah onları asla bağışlamayacaktır. Şüphesiz ki Allah, ilâhî sınırı aşan sapıkları (kötü niyet ve eylemlerinden dolayı) doğru yola eriştirmez.

Bkz. 9/80

7. Onlar öyle kimselerdir ki (Medineli hemşehrilerine): "Allah'ın Resulü'nün yanında bulunan (fakir)lere yardımda bulunmayın ki dağılıp gitsinler!" derler. Oysa göklerin ve yerin hazineleri bütünüyle Allah'a aittir. Fakat münafıklar (bu gerçeği) anlamazlar.

Medine'deki münafıkların lideri olan Abdullah b. Ubeyy, Hz. Peygamber'in Medine'ye gelmesiyle liderliği kaybetmiş ve toplum içindeki itibarını yitirmişti. Tekrar eski günlerine dönebilmek için Hz. Peygamberin konumunu zayıflatacak ve onu gölgede bırakacak bir strateji geliştirmeliydi. Hz. Peygamber, siyasi gücünü, büyük ölçüde kendisiyle beraber hicret eden Mekkeli Müslümanlara yardımlarını esirgemeyen Medineli Müslümanlardan (Ensar'dan) alıyordu. Bundan yararlanmak isteyen Abdullah b. Ubeyy ve oligarşisi, hemşerilerini verdikleri desteği geri çekmeleri konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Yukardaki ayet akıllı ve dikkatli olmaları konusunda inananlara uyarı niteliğindedir.

8. Kalkmış bir de "Andolsun ki, Medine'ye döndüğümüzde izzetli ve şerefli olanlar zelil olanları oradan mutlaka çıkaracaktır." diyorlar. Hâlbuki asıl (şeref ve) üstünlük ancak Allah'a, Resulüne ve mü'minlere mahsustur. Fakat münafıklar bunu bilmezler.

Beni Mustalik seferinde iken "Müreysi" suyu başında Ensar'dan Sinan-ı Cüheni ile muhacirlerden Cehcah b. Said arasında kavga çıkmıştı. Olaydan haberdar olan münafıkların başı Abdullah b. Ubeyy, muhacirlere yardım edilmemesini istemiş ve "Medine'ye dönersek üstün olan zayıf ve düşük olanı oradan çıkaracaktır" şeklinde hezeyanda bulunmuştu.

9. Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ın istediği gibi bir hayat yaşamaktan alıkoymasın. Kim(ler) böyle yaparsa, işte onlar zarara uğrayanlardır.

Bkz. 8/28, 59/19

10. Herhangi birinize ölüm gelip de: "Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka versem ve iyilerden olsam!" demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah için harcayın!

11. Bir kimseye/canlıya ölüm gelip çatınca, Allah onun ecelini asla ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

Bkz. 7/34, 10/49, 16/61

64- TEGÂBÛN SÛRESİ

Teğâbûn suresi, Medine döneminde inmiş olup 18 ayettir. Sure, adını dokuzuncu ayette geçen ve "aldanma" anlamına gelen "Teğâbûn" kelimesinden almıştır. Sûrede evrendeki her şeyin her varlığın Allah'ı tesbih ettiği, (O'nun koyduğu yasalara boyun eğerek O'na karşı sorumluluğunu yerine getirdiği), mutlak otoritenin ve övgülerin O'na mahsus olduğu ifade ediliyor. Allah'ın evreni ve bunun içinde insanı en güzel surette yarattığı ve evrendeki her şeye hâkim olduğu belirtiliyor. Geçmiş dönemlerde doğru yolu gösteren elçiler gönderildiği halde inkâr yoluna sapanların çektikleri cezaları ve Kur'an'ın muhataplarının bu ibret verici olaylardan haberdar oldukları bildirilerek kendilerine çekidüzen vermeleri isteniyor. Allah'a, resulüne ve "nur" diye anılan Kur'an'a iman etmenin lüzumunun vurgulandığı sûrede inkârcıların ebedî hayatı inkâr ettikleri, ancak bunun mutlaka gerçekleşeceği ve dünyada sergilenen davranışların karşılıklarının verileceği anlatılıyor. İnananların âhiretin mutluluğu için dünya hayatında dengeli ve erdemli davranmaları gerektiğine dikkat çekilen sûrede Allah'ın lütfettiği malların ve çocukların (dünyaya

yönelme ve ahiretten uzaklaşma konusunda) birer imtihan vesilesi olduğu vurgulanıyor. Ayrıca sûrede cimrilikten kurtulup Allah rızası için harcama yapıldığı taktirde bunu Allah'a ödünç verilmiş gibi kabul edileceği Allah'ın nimetini kat kat artıracağı ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Göklerde ve yerde olan her şey, Allah'ı tesbih eder (O'nun koyduğu yasalara boyun eğerek, O'na karşı sorumluluğunu yerine getirir). Mutlak otorite O'nundur ve bütün övgüler O'na mahsustur. O dilediğini yapmaya gücü yetendir.

2. Sizi yaratan O'dur. Hal böyleyken sizden inkârcılar da var iman edenler de. Şüphesiz ki Allah her yaptığınızı hakkıyla görendir.

3. Gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak gerektiği gibi O yarattı. Size (birbirinin aynısı olmayan) şekil verdi ve şeklinizi de güzel yaptı. Dönüş yalnız O'nadır. Bkz. 40/64, 82/7-8, 95/4

4. O, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. O, gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilmektedir. Evet, Allah kalplerde olanı da hakkıyla bilendir.

5. Daha önce inkârda direnenlerle ilgili bilgiler size ulaşmadı mı? Onlar yaptıklarının dünyalık cezasını çekmişlerdi. Ahirette de onlar için elem dolu bir azap vardır.

6. Çünkü onlara resulleri apaçık delillerle gelmişti de onlar: "Bizi bir insan mı yola getirecek?" diyerek inkâr etmiş ve yüz çevirmişlerdi. Allah da (yaptıkları yüzünden onları helak ederek), imanlarına ihtiyacı olmadığını göstermişti. Çünkü Allah her bakımdan sınırsız zengindir (kimsenin imanına ihtiyacı yoktur), her türlü övgüye ve şükre lâyık Olandır.

7. İnkârcılar, öldükten sonra bir daha diriltilmeyeceklerini iddia ediyorlar. De ki: "Hayır, Rabbim hakkı için elbette diriltileceksiniz, sonra da (dünyada) yaptıklarınız bir bir önünüze konacak. Bu, Allah'a göre çok kolaydır."

8. "O halde Allah'a, O'nun Resulüne ve indirdiğimiz Nur'a (Kur'an'a) iman edin! Çünkü Allah (imana ve amele dair) yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır."

9. Toplanma gününde Allah sizi (mutlaka) bir araya getirecektir. O gün, aldanışın ortaya çıkacağı gündür. Kim Allah'a inanır, makbul ve güzel işler yaparsa, Allah onun günahlarını siler ve devamlı kalmak üzere içinden ırmaklar akan cennetlere koyar. İşte en büyük kurtuluş ve saadet budur.

Burada ahiretle ilgili geniş bir tablo ortaya konuyor. Kaçmanın ve kaytarmanın mümkün olmayacağı, insanların mutlaka bir araya getirilerek dünyada yaşadıklarına göre muamele edileceği vurgulanıyor ve böylece daha yolun başındayken akıllarını başlarına devşirerek hayatlarına çekidüzen vermeleri, makbul ve güzel işler yapmaları, erdemli bir hayat ortaya koymaları isteniyor.

10. İnkâr edenlere ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; işte onlar, içinde kalacakları ateşin yoldaşlarıdırlar. Ve orası, gidilecek ne kötü bir yerdir!

11. Başa gelen felâketler ancak Allah'ın koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleşir. Kim Allah'a inanırsa, (Allah) onun kalbini doğru yola iletir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

12. Allah'a itaat edin, resule de itaat edin. Eğer yüz çevirip uzaklaşırsanız, bilin ki elçimizin görevi, yalnızca bu mesajı açık bir şekilde (size) iletmektir.

13. Allah O'dur ki, O'ndan başka ilah yoktur. İnananlar yalnız Allah'a dayanıp güvensinler!

14. Ey inananlar! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlara karşı dikkatli olun! Bununla beraber (onların hoş olmayan davranışlarına karşı) müsamaha eder, kusurlarına bakmaz ve onları bağışlarsanız bu da sizin için bir fazilettir. Biliniz ki Allah affedicidir (onları affettiğiniz için O da sizi affeder) ve merhameti bol olandır.

Dünya bir sınav yeri olduğu için insan değişik zamanlarda farklı şeylerle imtihan edilmektedir. Bir sonraki ayette de görüleceği gibi bu imtihan, kişinin malıyla ve çevresiyle olduğu gibi aynı çatı altında yaşayan eşiyle ve çocuklarıyla da olabilmektedir. Hz. Nuh'un ve Hz. Lût'un eşlerinin iman etmeyişleri ve kocaları "peygamber" olmasına rağmen onlara karşı çıkmaları ve hatta kocalarının düşmanlarıyla iş birliği yapmaları onlar için zor bir imtihandı (Tahrim S. 66/10). Yine oğlunun, babasının itibarını sarsacak şekilde Hz. Nuh'a karşı çıkması ve imansızlıkta direnmesi oldukça güç bir imtihandı.

15. Mallarınız ve çocuklarınız (dünyaya yönelme ve ahiretten uzaklaşma konusunda) sizin için birer imtihandır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.

Bkz. 3/14, 18/46

İnsanın mal ve çocuklarla imtihanı en zor sınavlarından birisidir. Daha fazla kazanmak, daha güçlü olmak ve daha çoğuna hükmetmek için insan gerekli gereksiz yarışlara, haksız rekabetlere, boyunu aşan mücadelelere girer. Helal haram bakmadan, kanaat etmeden, paylaşmadan, yardımlaşmadan toplamaya ve stoklamaya devam eder. Çocuklarını özel şartlarda büyütmek, hususî okullarda okutmak ve lüks ortamlarda yaşatmak için daha çok kazanma ihtiyacı duyar. Bu ihtişamlı hayatın devamı için de sürekli kazanmak zorunda kalır. Böylece tamamen dünyaya ve dünyalıklara dalınca Allah'ı ve âhireti unutur. Oysa Şuara 26/88'de "O gün (ahirette) ne malın bir faydası olacak ne de evlâdın" buyruluyor.

16. O halde, elinizden geldiği kadar Allah'a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun! (Anlatılanları) dinleyin ve (dinlediklerinize de) itaat edin! Kendi hayrınıza (Allah yolunda ve ihtiyaç sahipleri için) infakta bulunun! Kim nefsinin hırsından ve cimriliğinden kendini kurtarabilirse asıl kurtuluşa ve saadete erenler işte onlardır.

Bkz. 2/261, 262, 3/92

17. Eğer Allah'a güzel bir ödünç verecek olursanız (malınızı O'nun istediği istikamette harcar ve başkalarıyla paylaşırsanız), onu sizin için kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Allah şükrü kabul edip çok ihsan eden fakat cezayı vermekte acele etmeyendir.

Bkz. 2/245, 57/11

18. O, yaratılmışların kavrayış alanının ötesindeki şeyleri de insanların duyuları ve akılları ile görüp gözleyebildiklerini de bilir (O'na hiçbir şey gizli kalmaz). O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

65- **TALÂK SÛRESİ**

Talak suresi, Medine döneminde inmiş olup 12 ayettir. Sure, boşamak anlamına gelen "Talak" konusunu ihtiva ettiği için bu adı almıştır. Boşanma hukukuyla ilgili bazı konuları ele alan sûrede Hz. Peygamber'in şahsında müminlere hitap edilerek eşlerini boşamaları durumunda bu sûre ile birlikte Bakara suresi 2/226-232'de belirlenmiş olan kurallara uymaları emrediliyor ve yaklaşık üç ay devam eden iddet (bekleme süreleri) içinde (âdet halinden temizlenmelerini) dikkate alarak

eşlerin evlerinden çıkarılmaması ve nafakalarının sağlanması isteniyor. Hamile eşlerin bekleme süresinin doğum yapıncaya kadar devam edeceği ve bu süre içinde nafaka yükümlülüğünün sürdürüleceği; ayrıca doğumdan sonra çocuğu emziren annelere ücretinin ödeneceği bildiriliyor. Sûrede ayrıca Allah'ın ve O'nun gönderdiği elçilerin emirlerini yerine getirmeyen geçmiş milletlerin akıbetlerinin çetin olduğu ve onların âhiret hayatında da şiddetli bir azaba çarptırılacakları bildiriliyor. Allah'a karşı saygılı olmaları emredilen mü'minlerin Allah'ın âyetlerini okumak suretiyle kendilerini karanlıklardan aydınlığa çıkaracak bir peygambere muhatap kılındıkları hatırlatılarak yararlı işler yaptıkları taktirde ebedî mutluluğa erişecekleri belirtiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey Nebi! (Son çare olarak) kadınları boşamak zorunda kaldığınız zaman, onları boşamadan sonraki iddet (bekleme süre)lerini (âdet halinden temizlenmelerini) dikkate alarak boşayın ve bu süreyi iyi hesaplayın (üç defa adet görmelerine kadar bekleyin). Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının! Boşanmış eşleri (zina gibi) açık bir edepsizlik yapmadıkça, iddet süresince (o ana kadar sizinle paylaştıkları) evlerinden çıkarmayın, kendileri de (izinsiz) çıkıp gitmesinler. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, kendisine yazık etmiş olur! Bilemezsin, olur ki Allah, bundan sonra (iddet süresi içinde) yeni bir durum ortaya çıkarır (gönülleri uzlaştırıp birleşme ortamı yaratır). Bkz. 2/226, 232

Evlenmek zor olduğu kadar evliliği sürdürmek de zordur. Şiddetli anlaşmazlıklar yüzünden hayatları çekilmez hale gelen iki insanı yaşamlarına birlikte sürdürmeye zorlamak doğru değildir. Allah kullarının mutluluğu için kapılar açar ve onların sürekli azap görmesini istemez. Kötü bir evlilik hayatın tamamının azaba dönüşmesi demektir. Allah bu anlamda hayatı kolaylaştırmak için bazı sühulet yolları göstermiş ve bu yollarla her iki tarafı koruma altına alarak hakkın ve adaletin yerine gelmesini sağlamıştır. Câhiliye döneminde kadının pek bir hakkı olmadığı için boşanma tamamen kadına zarar verecek cinsiyetçi şekilde uygulanırdı. Onun için evlenmeler kadar boşanmalar da çok sık görülürdü. Böyle bir dönemde nâzil olan Talâk sûresiyle ve Bakara suresi 2/226-232 ayetleriyle kadın hakları koruma altına alınmış, boşanmaya karar vermiş olan eşlerin adil olması gerektiği bildirilmiş ve Allah'ın belirlediği sınırların aşılmamasına dikkat edilmesi istenmiştir.

"Bilemezsin, olur ki Allah yeni bir durum ortaya çıkarır" ifadesi, eşleri uzlaştıracak ve yeniden bir araya gelmelerini sağlayacak sebeplerin oluşabileceği anlamına gelmektedir. Onun için Allah boşanmayı üç temizlenme/adet müddetine yani üç aya bağlamıştır. Eğer üç ay içerisinde hiçbir yumuşama olmaz ve eşleri uzlaşmaya yaklaştıracak bir işaret görülmezse bu evlilik bitmiş demektir.

2. İddet müddetlerini doldurduklarında (ayrı ayrı iki defa boşadığınız eşlerinizi) ya meşru ölçüler içerisinde (nikâhınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın ve (her iki durum için de) içinizden iki âdil kimseyi şahit tutun. Şahitliği Allah için dosdoğru yapın! İşte bütün bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanan kimselere verilen öğütlerdir. Kim Allah'ın koyduğu hükümler konusunda duyarlı ve bilinçli davranırsa, (Allah) ona (selamete) ulaşacak bir çıkış yolu açar. Bkz. 2/230

3. Ve ona beklemediği ve tahmin etmediği yerden rızık verir. Kim Allah'a dayanıp güvenirse O, ona yeter. Hiç kuşku yok ki Allah her emrini gerçekleştirir. Çünkü Allah her şey için bir ölçü belirlemiştir.

4. Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla (hastalıktan ya da adet düzensizliğinden dolayı) âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Hamile olanların bekleme süresi ise, doğum yapmalarıyla sona erer. Kim Allah'ın bu hükümleri konusunda duyarlı ve bilinçli davranırsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.

5. Bütün bu (anlatılan hükümler) Allah'ın size indirdiği emridir. Kim Allah'ın bu hükümleri konusunda duyarlı ve bilinçli davranırsa, Allah onun günâhlarını bağışlar ve ona büyük mükâfatlar verir.

6. (Boşadığınız ve sürelerini bekleyen) kadınları gücünüz nispetinde, (bekleme süreleri sona erinceye kadar) oturduğunuz evlerin bir bölümünde (ihtiyaçlarını karşılayarak) oturtun. Çıkıp gitmeleri için onlara baskı yapmayın! Eğer hamile iseler, doğum yapıncaya kadar onların geçimlerini sağlayın! Sizin için (çocuğu) emzirirlerse (emzirme) ücretlerini de verin ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın! Eğer (anlaşmakta) güçlük çekerseniz, çocuğu bir başka kadın emzirebilir.

7. Geniş imkânları olan, nafakayı genişliğine göre versin. Rızkı kısıtlı tutulan da artık Allah'ın kendisine verdiği kadarıyla versin. Allah, hiç kimseyi, ona verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, her güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır. Bkz. 2/185, 94/5-6

Bu âyet sadece boşanmada değil bütün alanlarda infak konusunda düsturdur. Yani infak ile mükellef bulunan kimse imkânına ve ihtiyacına göre infak etmelidir. "… Sana hangi şeyden ne kadar infak edeceklerini soruyorlar. De ki: "İhtiyacınızdan geri kalanı (verin)…" (Bakara 2/219) İhtiyaçta kesin bir ölçü yoktur, ancak mü'min savurganca bir hayat yaşamayacağına göre ihtiyacını da kendisi belirlemelidir. İnfak edecek kişi ticaret yapıyorsa istihdamı ve büyümeyi de dikkate alarak bir bütçe oluşturmalı ona göre infak etmelidir. İnfakta esas olan rakam değil orandır. Elimizdekinin yüzde kaçını verebiliyoruz? Bu konuda kemiyete değil keyfiyete bakmalıyız. Ne kadar verdiğimize değil ne kadarını ve hangi oranda verdiğimize dikkat etmeliyiz. Yüz kilo altının on kilosunu verenden, on kilo altının ikisini veren daha değerlidir. Bu arada infakla zekâtı birbirine karıştırmamak gerekir. İnfak, farz olan zekâtı da diğer sadakaları da ihtiva eden ve gönüllü olarak yapılan aynî ve nakdî bütün yardımları kapsayan bir ibadettir.

8. (Bu direktiflere karşı çıkmayın. Nitekim) yeryüzünde nice beldelerin halkları vardır ki, Rablerinin ve O'nun resullerinin emrine karşı gelip azdılar, böylece Biz de onları çetin bir hesaba çektik ve onları (yaptıkları yüzünden) benzeri görülmedik bir azapla cezalandırdık.

9. Böylece onlar kendi yaptıklarının cezasını tattılar ve yaptıklarının sonu (dünyada) yıkım oldu.

10. Allah, onlar için ahirette de (dünyada yaptıklarına karşılık) şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde ey inanan akıl sahipleri! Allah'ın emir ve yasakları konusunda bilinçli olun! Zira Allah, size öğütlerle dolu ve şeref kaynağı olan bir zikir (Kur'an) indirmiştir.

11. İnandıktan sonra güzel ve faydalı işler yapanları, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık ayetlerini okuyan bir resul göndermiştir. Kim Allah'a inanır, faydalı ve güzel işler yaparsa, Allah onu, altından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere koyacaktır. Ayrıca Allah, ona çok güzel rızıklar ihsan edecektir.

12. Allah O'dur ki, yedi (kat) sema ve yerden de bir o kadarını yaratmıştır. Allah'ın (yaratıcı) iradesi, bütün bu yarattıkları aracılığıyla kesintisiz tecelli eder ki Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve her şeyi yasalarıyla kuşattığını göresiniz. Bkz. 2/29, 17/44, 23/17, 41/12, 65/12, 71/15-16

Kur'an'da "sema" genelde çoğul olarak, "arz" ise tekil olarak ifade edilir. "Yedi kat sema" ifadesi hikmetine binaen Kur'an'da yedi defa geçmektedir. (Bakara, 2/29; İsra, 17/44; Müminun, 23/86; Fussilet,141/2; Talak, 65/12; Mülk, 67/3; Nuh, 71/15). Ancak yerin de "yedi" olmasına işaret eden tek âyet budur. Burada arzın çokluğu, "bir o kadarı" ifadesinden anlaşılmaktadır. Bundan semada, yerküreye benzeyen yedi gezegen ve onlar gibi başka arzların bulunduğu da anlaşılabilir. Yine bu ifadeden yerkürenin yedi tabakadan oluştuğunu da düşünebiliriz. Ayrıca "yedi kat sema" ifadesi, Allah'ın sonsuz ilmini ve kudretini anlatmak için de kullanılmış olabilir. Zira Kur'an'ın maksadı mesaj olduğuna göre onun kâinattan bahsetmesinin de asıl gayesi bu mesaja ve mesajın geldiği kaynağa

dikkat çekmek olabilir. Kur'an'da sıkça kullanılan "sema" terimi aynı zamanda "kozmik sistem" çağrışımına da sahiptir. Dolaysıyla "yedi sema" ifadesi, göğün yedi tane olduğunu ifade etse de çokluktan kinâye olarak da anlaşılabilir. Yani, gökler yedi ile sınırlı olmadığı gibi, yer de yedi ile sınırlı değildir. Bu ifade ile Allah sonsuz ilim ve kudretinin yansımalarını gözler önüne sermiş olabilir.

66- TAHRİM SÛRESİ

Tahrim suresi, Medine döneminde inmiş olup 12 ayettir. Sure adını Hz. Peygamber'in helal olan bir şeyi kendisine haram kıldığından bahseden ve "Tahrim" ayeti diye adlandırılan birinci ayetten almıştır. Sûrede Hz. Peygamber, eşlerinden bazılarının rızasını kazanmak için, Allah'ın helâl kıldığı şeyleri kendine haram kılması konusunda uyarılıyor. Ardından söz konusu olaya değinilerek huzursuzluğa sebep olan eşlerinin tövbe etmeleri öğütleniyor. Yapılan yeminin gerektiğinde bozulabileceği ve kefaretinin ödeneceği belirtiliyor. Cehennemin dehşetinden söz edilerek müminlere hem kendilerini hem de sorumlulukları altında bulunan yakınlarını ondan korumaları isteniyor. Hz. Peygambere kâfirlerle ve münafıklarla amansızca mücadele etmesinin ve onlara karşı sert ve tavizsiz davranmasının emredildiği sûrede inananların samimi bir tövbe ile Allah'a yöneldikleri takdirde günahlarının bağışlanacağı ve cennete girecekleri müjdeleniyor. İnkârcılarla uzun yıllar mücadele eden Hz. Nûh'un karısı ile ahlâksızlığa karşı savaşan Hz. Lût'un karısının kocalarına itaat etmediklerinin anlatıldığı sûrede, Firavun'un karısı ile Hz. İsa'yı babasız dünyaya getirmesi sebebiyle ağır ithamlara mâruz kalan Hz. Meryem'in gönülden Allah'a bağlılıkları ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey nebi! Eşlerinden bazılarının rızasını kazanmak için, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyleri niçin kendine haram kılıyorsun? Oysa Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Hz. Peygamberin Medine döneminin ikinci yarısındaki bir tarihte, bir ay süreyle eşlerinden hiçbirisi ile birlikte olmayacağına dair yemin etmişti. Buna bazı eşleri arasında ortaya çıkan kıskançlık mı, yoksa aile içinde yaşanan bir gerginlik mi sebep olmuştu bilmiyoruz. Ancak bildiğimiz o ki, Hz. Peygamber eşlerine kırgındı ve bu kırgınlığını onlardan uzak durarak belli ediyordu. Bunun üzerine Allah bu ayetle hem bağışlandığını ve hem de helal olan bir şeyi kendisine haram etmemesi gerektiğini bildirdi. Ayrıca bu ayetin hedefi biyografik olmayıp bütün insanî durumlarda uygulanabilecek bir ahlakî ders vermektir. Bu ders, zühd ve takva –hakka yönelmek için dünyadan ve dünyalık nimetlerden tamamıyla el etek çekmek- niyetiyle de olsa Allah'ın helâl kıldığı herhangi bir şeyi haram görmenin doğru olmayacağıdır.

2. Allah size yeminlerinizi (kefaretle) geri almanızı (bozmanızı) meşru kılmıştır. Allah sizin dostunuzdur (sahibinizdir). O, (her şeyi) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. Bkz. 5/89

3. Hani, Nebi eşlerinden birine (Hafsa'ya), gizli bir söz söylemişti. Fakat eşi (Aişe) o sözü (kumalarına) haber verip Allah da bunu ona (Resulü'ne) açıklayınca, o da bunun bir kısmını (hanımı Hafsa'ya) bildirmiş, bir kısmından da (fazla mahcup olmaması için) vazgeçmişti. Peygamber, bunu ona (sırrı açıklayan Aişe'ye) söyleyince (hanımı): "Bunu sana kim haber verdi?" dedi. (Peygamber de:) "Bunu bana, (her şeyi) hakkıyla bilen ve (her şeyden) hakkıyla haberdar olan Allah haber verdi" demişti.

4. (Ey Nebi'nin eşleri!) Eğer siz ikiniz (Hafsa ve Aişe) Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur. Eğer ona karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah onun yardımcısıdır. Cebrail de mü'minlerin iyi ve samimi olanları da (onun yardımcılarıdır). Ayrıca melekler de onun destekçisidir.

5. Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona, sizden daha iyi, kendini Allah'a veren, inanan, gönülden itaat eden, hatada ısrar etmeyen, yalnız O'na kulluk eden, hayır yolunda koşan dul ve bakire eşler nasip eder.

Hz. Peygamber'in hanımlarından sadece Hz. Aişe Hz. Peygamber ile evlendiğinde 22 yaşında bakire bir kızdı. Diğer hanımlarının tamamı onunla dul olarak evlenmiştir. Bir de Zeyneb binti Cahş, Hz. Zeyd'den, boşanmış genç bir kadın olarak onunla izdivaç etmiştir.

6. Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve (yanıcı) taşlar olan ateşten (cehennemden) koruyun! Onun başında bulunanlar, emrettiği hiçbir şeyde Allah'a karşı gelmeyen, ama (daima) kendilerinden isteneni yapan kararlı (ve) azimli meleklerdir. Bkz. 2/24 ve dipnotu, 74/30-31

7. (Yaptıkları yüzünden ateşi hak edenlere cehennemde:) Ey inkârcılar! Bugün boşuna mazeret ileri sürmeyin! (Dünyada iken) ne yapmışsanız, bugün onun karşılığını göreceksiniz" (denir).

8. Ey inananlar! Allah'a içtenlikle (bir daha yapmamaya karar vererek) tevbe edin! (Böyle yaparsanız) umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, nebiyi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Onların nuru (o gün), önlerini ve yanlarını aydınlatacak ve onlar hep şöyle dua edecekler: "Ey Rabbimiz! Bizim nurumuzu tamamla (cennete girinceye kadar sönmesin). Ve bizi bağışla! Çünkü sen her şeye gücü yetensin!"

Bkz. 57/12

9. Ey Nebi! Kâfirlerle ve münafıklarla amansızca mücadele et ve onlara karşı sert ve tavizsiz davran. Onların varacağı yer cehennemdir. Orası ne kötü bir varış yeridir.

Bkz. 9/73, 123, 48/29

10. Allah, inkârcılara, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara: "Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin ateşe!" denildi.

Bu ayetten anlıyoruz ki bir kadının kocasına ihanet etmesi için illa da zina etmesi gerekmiyor. "Haneta" kelimesi burada onların eşlerinin kocalarına rağmen düşmanlarıyla iş birliği yapmış olmalarıdır. Nisa 4/34 ayetindeki "nüşûz" kelimesiyle buradaki "hâneta" kelimesi muhteva bakımından birbirine yakındır. Onun için kötü niyetinden ve ihanet etmesinden korkulan kadının bütün uyarılara rağmen uslanmadığı takdirde dövülmesine cevaz verilmektedir. Kur'an, Hz. Lût ve Hz. Nuh'un karılarının kocalarına ihanetlerinden helâk olduklarını anlatmaktadır. Helâk olmak dövülmekten çok daha ağır olsa gerek. Ayrıca bu örneklerden anlıyoruz ki; ihanet edenler, peygamber eşi dahi olsa Allah'ın azabından kurtulamazlar.

11. Allah, inananlara, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o: "Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!" demişti.

12. (Yine inananlara) ırzını ve iffetini korumuş olan, İmran kızı Meryem'i de Allah örnek verdi. Biz, ona ruhumuzdan üfledik ve Meryem Rabbinin sözlerini ve vahyettiklerinin doğruluğunu kabul etmiş ve (Rabbine) gönülden bağlananlardan olmuştu.

Bkz. 15/29, 17/85

Burada "biz ona üfledik" ifadesindeki zamir müzekker (eril), (Enbiya 21/91)'deki zamir ise müennes (dişil) dir. Eğer "Biz ona ruhumuzdan üfledik" ifadesindeki "ruh" ile Hicr 15/29, Secde 32/9, Sâd 38/72 âyetlerinde olduğu gibi hayat soluğu kastediliyorsa zamirin doğrudan insana (Âdem'e) gittiği ve müzekker olması gerektiği anlaşılır. Ancak buradaki zamir müzekker olduğuna göre Hz. Meryem'in karnındaki cenini (erkek olan İsa'yı) gösteriyor. Eğer Meryem'in kendisine gitmiş olsaydı o takdirde Enbiya 21/91'deki gibi müennes zamiri olması gerekirdi.

Kuran ayetlerini incelediğimizde "ruh"un, "vahiy, bilgi, emir, can, güç" gibi anlamlara geldiğini görürüz. "Sana ruh hakkında soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir, onun hakkında size çok az bilgi verilmiştir." (İsra 17/85) Bu ayette de anlatıldığı gibi ruh konusunda çok geniş bilgiye sahip olmasak da Kur'an'ın genelinden anladığımıza göre; "Allah'ın insana ruhundan üflemesi" insanın yaratılışında Allah'ın öğretilerini içeren bir programın insan fıtratına yüklenmesidir. Onun için "…Allah'ın insan bünyesinde nakşettiği fıtrata uygun davran ki Allah'ın yarattığında bir bozulma meydana gelmiş olmasın!.." (Rûm 30/30) buyrulmaktadır.

Yukarıdaki ayetlerde sunulan örneklerden ciddi dersler almak gerekir. Hz. Nuh'un ve Lût'un karılarının kocalarına hainlik etmesi, Firavun'un karısı Asiye'nin onca zulüm ve haksızlığa rağmen Rabbine sadakati, Hz. İsa'nın annesi İmran kızı Meryem'in kocasız hamile kalması birer ibret vesikası olarak sunuluyor. İnananlar nerede ve hangi şartlarda olursa olsun vazifelerini yaptıktan sonra Allah'a güvendikleri takdirde Allah onları koruyacaktır.

67- **MÜLK SÛRESİ**

Mülk suresi, Mekke döneminde inmiş olup 30 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "mülk/hükümranlık" anlamına gelen "Mülk" kelimesinden almıştır. Sûrede varlık âleminin yaratılışı ve hükümranlığının tamamıyla Allah'ın elinde bulunduğu ve yaşanılan âlemin kimin daha güzel amel edeceğinin bilinmesi için bir imtihan yeri olduğu belirtiliyor. İlâhî kudretin evrene verdiği mükemmeliyetten bazı örnekler verilen sûrede Hakka karşı direnenlerin âhiretteki acıklı durumları tasvir ediliyor. Diğer taraftan görmedikleri halde Allah'tan (Allah'ın azabından) korku ve ürperti duyanlar için hem bir bağışlanma ve hem de büyük bir ödül olduğu ifade ediliyor. Yeryüzünün, insanın yaşamasına uygun hale getirilişiyle ilâhî lütuf ve kudrete temas edilen sûrede insana verilen maddi ve manevi yetenekler hatırlatılıyor. Ayrıca evrene hâkim olan ilahi yasaların aksaması durumunda insanın elinden hiçbir şey gelmeyeceği hatırlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O her şeyi yapmaya hakkıyla muktedirdir.

2. O, davranış ve eylem bakımından hanginizin daha güzel amel edeceğini sınamak için ölümü ve (ve her iki âlemde) hayatı yarattı. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır. Bkz. 18/7, 76/2

Dünya ile ahiret bir bütündür. Dünya, insanın eğitimi ve tekâmülü için geldiği bu bütünün çok küçük bir cüz'üdür. Dünyaya gelişin ana amacını Allah'ı anlamak ve O'nun verdiği fıtratla yaşarken, O'na karşı sorumluluk bilinciyle hayatı devam ettirmek oluşturmaktadır. Bu da ancak aklın işletilmesiyle ve uzlaşan akılla vahyin hayata müdahalesiyle mümkündür. Ayette geçen

"sınanmak" doğrudan Allah tarafından yapılmıyor. Allah'ın yarattığı dünyada O'nun verdiği imkânlarla yapılıyor. İnsan bu dünyada farklı badirelerden geçerken, değişik fırsatlarla test edilirken Allah onu sadece en üstten, objektif bir biçimde gözetliyor. Yani Allah'ın koyduğu yasalarla insanın her anı takip ediliyor. "…Ne yeryüzünde ne de gökyüzünde zerre kadar bir şey Rabbinden gizli kalamaz…" (Yunus 10/61) Bütün bunlar Allah'ın koyduğu kanunlarla, kurduğu sistemle gerçekleşmektedir. "İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında (yaptıklarını) gözetleyen bir kaydedici hazır bulunmasın!" (Kâf 50/17) Hatta bu sûrenin 13. âyetinde "Sözünüzü (ister) gizleyin, isterse açığa vurun (aynıdır). Çünkü O, kalplerde olanı bile hakkıyla bilendir." buyrularak ilahi sistemden gizli kalabilecek en küçük bir ayrıntının olamayacağı vurgulanıyor. İşte bu hassas takip sonucunda insanın hayata geçirdikleriyle, Mutlak Yaratıcının katında kazanacağı kredi, onun hem dünyadaki itibarını hem de âhiret hayatındaki durumunu belirliyor.

3. Yedi göğü birbiriyle tam bir uyum içinde yaratan O'dur. O Rahman'ın yarattıklarında herhangi bir uyuşmazlık, çelişme göremezsin. Bir kez daha bak! (Orada) bir çatlak ve kusur görüyor musun?

4. Sonra gözünü iki kez daha çevir bak. Göz aradığı -ki kesinlikle olmayan- kusuru, çelişkiyi bulmaktan umudu keserek yorgun ve bitkin olarak sana dönecektir.

5. Andolsun ki Biz yeryüzüne en yakın olan göğü kandillerle süsledik ve onları şeytanların boş ve anlamsız spekülasyonlarına aracı yaptık. Ve onlar için ateşli bir azap hazırladık. Bkz. 15/16-17 ve dipnotu, 37/6-10

6. Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. O ne kötü gidilecek bir yerdir!

7. (Onlar) oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı korkunç uğultuyu işitirler (ve şok olurlar).

8. (Cehennem, inkârcıların aptallığına) neredeyse öfkeden çatlayacaktır! Oraya her bir topluluk atıldıkça oranın bekçileri onlara: "Size bir uyarıcı gelmemiş miydi (ne diye cehenneme geldiniz)?" diye sorarlar. Bkz. 40/50

9. (Onlar:) "Evet, gerçekten bize (bu azabı haber veren) uyarıcı geldi. Fakat biz (o uyarıcıyı) yalanladık ve (ona) Allah hiçbir şey indirmedi, siz yalnızca büyük bir sapmışlık içindesiniz" dedik. Bkz. 40/49-50

10. Yine şöyle derler: "Eğer dinlemiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateşe müstahak olanlar arasında bulunmazdık."

11. Böylece (onlar) günahlarını itiraf ederler. (Onların yüzlerine karşı şöyle denir:) Çılgınca yanan ateşe müstahak olanlar (Allah'ın rahmetinden) uzak olsun!

12. Görmedikleri halde Allah'tan (Allah'ın azabından) korku ve ürperti duyanlar için hem bir bağışlanma ve hem de büyük bir ödül vardır.

13. Sözünüzü (ister) gizleyin, isterse açığa vurun (aynıdır). Çünkü O, kalplerde olanı bile hakkıyla bilendir.

14. Yaratan (yarattığını hiç) bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.

15. Yeryüzünü sizin (istifadeniz) için yaşamanıza elverişli kılan O'dur. O halde, arzın sırtlarında (dağlarında, tepelerinde, ovalarında) yürüyün de O'nun rızkından yararlanın. (Ve unutmayın ki) sonunda diriliş ve dönüş O'na olacaktır.

16. Gökte olduğunu zannettiğiniz (ama her yerde olan) Allah'ın, (yaptıklarınız yüzünden) sizi yerin dibine batırmayacağından emin misiniz? (Ey Mekkeliler!) O vakit bir de bakarsınız, arz çalkalanıp duruyor.

Bkz. 43/84

"Gökte olduğunu zannettiğiniz" ifadesi meallerde genelde "gökte olanın" yani "Allah'ın" şeklinde tercüme edilmiştir. Bu söylem Arapların o günkü Allah anlayışını yansıtmaktadır. Araplar ne zaman Allah'tan bahsetse: "Gökte olan Allah" gibi ifadeler kullanırlardı. Bugün bile "gökte olan görüyor, yukarda Allah şahittir ki" gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bütün bunlar cahiliye âdetinden günümüze kadar intikal etmiş yanlış ve sakıncalı ifadelerdir. Oysa Allah, zatında, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde ve mülkünde ortağı olmadığı gibi, cisim ve cevher değildir. Hem zamandan hem de mekândan münezzehtir. Ölçüye sığmaz, yer gök onu içine alamaz. O her yerde, her an yasalarıyla kaimdir ve her şeye hâkimdir. İnsana şah damarından daha yakın olan Allah onun için yukarda, gökyüzünde olamaz. O, onun her zaman yanında hazır ve nazırdır.

17. Evet o gökte olduğunu zannettiğiniz Allah'ın üzerinize taş yağdıran bir rüzgâr göndermeyeceğinden emin misiniz? (Siz o zaman) tehdidim nasılmış bileceksiniz!

18. Andolsun, onlardan öncekiler de yalanlamıştı. Beni inkâr etmenin (ve hakka inadına direnmenin) sonucu nasılmış (gördüler)!

19. Üstlerinde kanat çırparak uçan kuşlara bakmazlar mı? Onları (havada) ancak Rahman (olan Allah) tutuyor. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla görendir.

Bkz. 16/79

20. Yahut Rahman (olan Allah)'dan başka size yardım edecek şu ordunuz (taraftarlarınız) kimlerdir? İnkârcılar ancak aldanış içindedirler.

21. Peki, Allah rızkınızı keserse, size rızık verecek olan kimdir? Doğrusu onlar, azgınlık ve nefretle direnip duruyorlar.

22. Bir düşünün bir, yüzüstü sürünerek yol almaya çalışan mı daha doğru gider, yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüyen mi?

23. De ki: "O, sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!"

24. De ki: "O, sizi yeryüzünde yaratıp çoğaltandır. Ancak O'nun huzurunda toplanacaksınız."

25. "Eğer doğru söyleyenler iseniz, bu tehdit (edip durduğunuz azap) ne zaman gerçekleşecek?" diyorlar.

26. De ki: "Onu bilmek ancak Allah'a mahsustur. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım!"

27. Fakat azabı gördükleri zaman, inkârcıların yüzleri simsiyah kesilecek ve (kendilerine): "İşte sizin arayıp durduğunuz (azap) budur" denilecektir.

28. De ki: (Söyleyin bana: Farzedin ki) Allah beni ve benimle beraber olan müminlerin canını aldı veya bize lütfedip ömür verdi. Peki, (söyler misiniz) ya inkârcıları o acıklı azaptan kim kurtaracak?

29. De ki: "O (Allah), Rahmandır (varlık âleminde bulunan bütün yarattıklarına merhamet edip nimet verendir). Biz O'na inanmış ve O'na güvenmişiz. Siz kimin apaçık sapıklıkta olduğunu yakında öğreneceksiniz!"

30. De ki: "(Söyleyin bakalım): Suyunuz çekiliverse, size kim akarsu kaynağı getirecek?"

68- **KALEM SÛRESİ**

Kalem Suresi, Mekke döneminde inmiş olup 52 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen "Kalem" kelimesinden almıştır. Ayrıca "Nûn" suresi diye de anılır. Ehemmiyetine binaen kaleme ve yazıya yemin edilerek başlanan sûrede Hz. Peygamberin yüksek bir ahlâka sahip olduğu vurgulanıyor. Başkalarını çekiştirme, dedikodu yapma, ayıp arayıp kınama, insanlar arasında söz götürüp getirme, mal-mülk ve oğullarla şımarma, saldırganlık ve kabalık gibi ahlâkî zaaflara dikkat çekiliyor. Verilen nimetlere karşı şımararak nankörlük etmenin, iyiliğe engel olmanın ve başkalarının haklarına tecavüz etmenin kötü sonuçlarına değinilen sûrede mal ve evlâdın aslında bir iftihar vesilesi değil, imtihan vesilesi olduğu vurgulanıyor. İnsanların sadece yoklukla değil aynı zamanda varlıkla sınanmalarının da ilâhî bir kanun olduğu vurgulanıyor. Hz. Yunus'un tecrübelerine değinilen sûrede Hz. Peygamberin maruz kaldığı sıkıntılara karşı sabretmesi istenerek hem kendisi hem de ona inananlar teselli ediliyor. Sûrede ayrıca inkârcıların Kur'an'ı işittikleri zaman düşmanlıklarından ve hasetlerinden Hz. Peygamberi neredeyse gözleriyle devirecekleri anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Nûn. Kaleme ve satır satır yazdıklarına andolsun ki

"Nûn" harfi ile ilgili Bkz. 2/1 dipnotu.

2. Sen Rabbinin (peygamberlik) lütfettiği birisin. (Onların iddia ettikleri gibi) asla delirmiş birisi değilsin!

3. Ve senin için kesintisiz bir ödül vardır.

4. Ve gerçekten sen, (insanlığa örnek olacak) pek büyük bir ahlak üzerindesin.

Hz. Peygamberin güzel ahlakının kaynağını vahiy oluşturmaktadır. Onun değer yargıları ve hayat tarzı bütünüyle vahye dayanmaktadır. O halde Hz. Peygambere tabi olan Müslümanların da toplum içindeki davranışları ve birbirleriyle olan ilişkileri ve bu ilişkilerin düzenlenmesi amacıyla oluşturulan normlar, kurallar, ölçütler, adetler bütünüyle Kur'an'a göre belirlenmelidir. Yani "Hz. Peygamberin ahlakıyla ahlaklanmak isteyen daha doğrusu Müslüman olduğunu iddia eden herkes Kur'an'daki ahlakî değerleri hayatına taşımak zorundadır." İyi bir Müslüman olup olmadığımızı merak ediyorsak ahlakımıza bakmalıyız. Eğer yalan söyleyerek ve yemin ederek insanları aldatıyorsak, çalıp çırparak insanların hakkını yiyorsak, dedikodu yaparak topluma fesat sokuyorsak, gıybet ederek başkalarının itibar ve şerefiyle oynuyorsak, ayıp arayıp insanları kusurlarıyla kınıyorsak, laf taşıyıcılığı yaparak insanların arasını açıyorsak, mal mülk ve evlatla şımararak etrafımızdakileri küçümsüyorsak, hayrı engelleyip şerre seyirci kalıyorsak, infak ederken fakirlik korkusu yaşıyorsak Kur'an ahlakından uzağız demektir. İşte bu durumda Müslümanlığımızı yeniden gözden geçirmek zorundayız.

5. Yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler.

6. Kimmiş fitneye tutulup çıldıran!

7. Şüphesiz Rabbin, kimlerin kendi yolundan saptığını ve kimlerin doğru yolda olduğunu herkesten daha iyi bilendir.

8. O hâlde (seni ve Kur'an'ı) yalanlayanlara boyun eğme!

9. Onlar senin (kendilerine) yumuşak davranmanı (taviz vermeni) isterler ki kendileri de (sana) yumuşak davransınlar.

10. Şunların hiçbirine boyun eğip yakınlık gösterme: (Olur olmaz) yemin edip duran aşağılıklara,

11. Ayıp arayıp kınayanlara, dedikodu yapanlara,

12. Hayrı engelleyenlere, saldırganlara (hak hukuk tanımayanlara), olabildiğince günah işleyenlere,

13. Kaba, zorba üstüne üstlük şımarık soysuzlara,

14. Mal mülk ve oğullarla şımaranlara (sakın yakınlık gösterme!).

15. Ayetlerimiz kendisine okunduğu zaman: "Öncekilerin masalları!" der (burun kıvırır).

16. Yakında Biz onun burnunu sürtüp zelil ve rezil edeceğiz.

17-18. Şüphesiz biz, vaktiyle "Bahçe Sahipleri" ne (yaptıkları yüzünden) belâ verdiğimiz gibi, onlara da belâ vereceğiz. Hani o bahçe sahipleri, sabah erkenden bahçenin ürünlerini devşirmeye yemin etmişlerdi. (Bunu tasarlarken, Allah'ın iradesi ile ilgili "İnşaallah" gibi) hiçbir istisnai kayıt da koymamışlardı. Bkz. 18/23-4

"İstisnai kayıt" tan kastedilen "inşaallah-Allah dilerse" ifadesidir. Nitekim Kehf sûresi 18/23-24 âyetlerinde: "Hiçbir şey hakkında sakın: "Yarın şunu yapacağım" deme! (Bunun yerine:) "İnşaallah (ancak Allah dilerse yapacağım de). Böyle (İnşaallah) demeyi unuttuğunda ise Rabbini an ve: "Umarım ki, Rabbim beni şimdikinden daha doğru davranışa muvaffak kılar" de." buyrulmuştur.

"İnşaallah" ifadesi, "Allah dilerse olur, dilemezse olmaz" demektir. Yani bu ifade "bir isteğin gerçekleşmesi dileğini anlatır." İnsan kendi hür iradesiyle eylemlerini niyet ve amaçlarına göre belirleme gücüne sahiptir. Ancak ona yapma iradesini ve kabiliyetini veren Allah'tır. Onun için insan bir şeye karar verdiği zaman o işi yapacağını söylemeden ve o işe başlamadan önce "Allah dilerse yapacağım" demelidir. Sadece dille de söylemekle olmaz elbette, amellerimiz de Rabbimizin rızasına uygun olacak, iyilik ve hayır barındıracak ki "Allah dilerse" ifadesinin bir esprisi olsun.

19. Ancak onlar uyurken Rabbinden gelen bir âfet/salgın o bahçeyi sarıvermişti de

20. (Böylece bahçe) kökünden kuruyup kapkara kesilmişti.

21. Sabah vakti (olup bitenden habersiz) birbirlerine:

22. "Haydi! Hasat yapmak istiyorsanız, ürününüzü toplamaya erken çıkın!" diye sesleniyorlardı.

23. Derken, aralarında fısıldaşarak yola koyuldular:

24. "Bugün sakın oraya hiçbir yoksul girip de karşınıza çıkmasın!"

25. (Yoksulları) engellemeğe güçleri yetermiş gibi erkenden gittiler.

26. Fakat bahçeyi o halde görünce: "Biz mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız (yanlış yere geldik)!" dediler.

27 (Kendi bahçeleri olduğunu anladıklarında ise:) "Olamaz, biz (her şeyden ve bütün servetimizden) mahrum bırakıldık" (dediler).

28. İçlerinden aklı başına olanı: "Ben size, 'Rabbinizi unutmamalısınız, nimetlerine şükretmelisiniz' dememiş miydim?" dedi.

29. (Onlar:) "Rabbimizi tesbih ederiz, O'na şükrederiz. Doğrusu biz (Rabbimizi unutarak) kendimize zulmetmişiz" dediler.

"Tesbih" kavramı Kur'an'da pek çok yerde geçer ve Allah'a boyun eğmenin, emirlerini uygulamanın, yasalarına göre hareket etmenin bir ifadesi olarak kullanılır. Kur'an'da "sebbeha" fiili bazen geçmiş zaman kipiyle Hadid 57/1, Haşr 59/1, Saff 60/1 ayetlerinde olduğu gibi kullanılmıştır. Kimiz zaman da geniş zaman kipiyle, Cuma 62/1, Teğâbûn 64/1 bazen de gelecek zaman kipiyle Enbiya 21/20, Zümer 39/75, Mü'min 40/7, Fussılet 41/38, âyetlerinde olduğu gibi kullanılmıştır.

30-31. Bunun üzerine, "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kişilermişiz!" diyerek birbirlerini kınamaya başladılar.

32. “Umulur ki, Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Şüphesiz biz, yalnızca Rabbimize yönelen kimseleriz.”

33. İşte (Allah’ın) azabı böyledir! Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi (de ona göre yaşasalardı)!

34. Muhakkak ki, Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için Rableri katında mutluluk cennetleri vardır.

35. Öyle ya, Allah’a yürekten bağlı olanlarla günahkârları bir mi tutacağız?

36. Neyinize güveniyorsunuz? Nasıl hüküm veriyorsunuz?

37. Yoksa bu konuda ders aldığınız size ait bir kitap mı var?

38. İçinde, neyi isterseniz, o sizin olacak yazılı. (Bu saçma hükümleri) ondan mı okuyorsunuz?

39. Yahut: “Her neye hükmederseniz o yerine getirilir” diye kıyamete kadar geçerli olacak size yeminle verilmiş sözümüz mü var?

40. (Ey Muhammed!) Onlara; bu (iddiayı) onlardan hangisinin savunabileceğini bir sor!

41. Yoksa onların (bu sözlerini savunacak) ortakları mı var? Eğer (sözlerinde) doğru iseler, haydi getirsinler ortaklarını!

42. O ezici gücün kendini gösterip dizde dermanın kalmayacağı ve (bütün insanların) secdeye davet edileceği gün, (inkârcılar secde etmeye) güç yetiremeyecekler.

43. Gözleri düşmüş bir durumda, onları aşağılanma kaplar. Oysa onlar (dünyada) sağlam iken secdeye çağrılmışlardı.

44. (Ey Resul!) Bu sözü (Kur’an’ı) yalanlayanlarla beni baş başa bırak! Biz (kendilerine birtakım dünyalıklar versek bile, yaptıkları yüzünden) onları bilemeyecekleri yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız.

“Onları bilemeyecekleri yerden yavaş yavaş azaba yaklaştıracağız.” İfadesi, “onlara iyi olacağını zannettikleri mal mülk, evlat, makam, şöhret, aile saadeti, başarı gibi dünyalıklar vererek, kendilerinde herhangi bir hata ve yanılma olmadığını, elde ettiklerinin kendileri için bir lütuf olduğunu düşünerek günah işlemeye devam ederler ve böylece hiç farkında olmadan aşama aşama anlamayacakları yerden azaba yaklaştırılırlar.” demektir.

45. Ben, onlara süre tanıyorum. Unutmayın ki benim onları alt edecek planım (cezalandırmam) çok sağlamdır. Bkz. 3/196, 6/44, 23/54

46. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da onlar bu yüzden ağır bir borç altına mı kalıyorlar?

47. Ya da gaybın bilgisinin kendi kavrayış alanları içinde olduğunu ve böylece onu yazabileceklerini mi (sanıyorlar)?

48. Sen Rabbinin (inkârcılara mühlet vermesine dair) hükmünü sabırla bekle! Balığın yuttuğu (Yunus) gibi olma! O, balığın karnında (inanmayan kavmini rabbinden izinsiz terk ettiği için pişman olmuş) pek üzgün olarak Rabbine seslenmişti. Bkz. 21/87 ve dipnotu, 37/139-144

49. Eğer Rabbinden bir lütuf ona ulaşmasaydı, mutlaka yerilmiş ve çıplak bir durumda (karaya) atılmış olacaktı.

50. Fakat Rabbi (duasını kabul edip tekrar onu) seçti ve sâlih/erdemli insanlardan yaptı.

51. Küfürde direnenler, Kur’an’ı işittikleri vakit, (sana olan düşmanlıklarından dolayı) neredeyse gözleri ile seni devireceklerdi. Onlar Hâlâ da (senin için): “o delinin biridir” deyip duruyorlar.

Halk arasında “nazar” olarak bilinen kötü enerji; Türkçede “nazar değmesi”, Arapçada “isabet’ül-ayn” tabirleri kullanılarak anlatılır. “Kem göz” de denen “nazar” pek çok kültürde yer almış olmasına ve milyonlarca insan tarafından inanılmasına rağmen henüz pozitif ilimlerin ilgi alanına girmemiştir. Çevremizde bazı insanların bizi etkilediğini ve kötü bir enerji yaydığını düşünürüz ve buna karşı tedbirli olmaya çalışırız. Nazara karşı alınan tedbirler arasında nazar

boncuğu ve muska gibi pek çok şey bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de bu âyeti okumak ya da yazılı bulunduğu kâğıdı veya herhangi bir maddeyi üzerinde ya da çalıştığı yerde bulundurmaktır. Nazar vardır ya da yoktur bu konuda kesin bir şey söyleyemeyiz. Ancak ifade etmek gerekir ki; "bu âyetin nazarla bir işi yoktur." Zira burada İslam düşmanlarının Hz. Peygambere bakışlarından bir kesit sunuluyor. Sunulan bu kesitle nazardan korunmanın bağlantısını kurmak doğru olmaz. Ayrıca zaten ayette "neredeyse seni gözleri ile devireceklerdi" diyor yani gerçekleşmiş bir zarar verme söz konusu değil ki nazarla bir bağlantısı olsun.

52. Oysa (inkâr ettikleri bu Kur'an) insanlık için ancak bir öğüt ve şeref kaynağıdır.

69- HAKKA SÛRESİ

Hakka suresi, Mekke döneminde inmiş olup 52 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "mutlaka gerçekleşecek olan kıyamet" anlamına gelen "el-Hakka" kelimesinden almıştır. Semûd, Âd, Firavun ve Lût kavimlerinin kıyameti ve Allah'ın vahyini yalanlamaları yüzünden helâk edildikleri ve çekecekleri asıl büyük cezanın âhirette gerçekleşeceği vurgulanıyor. Arşını sekiz meleğin taşıdığı Allah'ın huzurunda herkesin hesaba çekileceği o günde insanoğlunun nasıl yalnız başına âciz ve yardımsız kalacağı anlatılıyor. Hesabını Allah'ın istediği şekilde verenlerin cennette mutlu olacakları, buna karşılık Allah'a karşı gelenlerin zincirlere vurulacakları, dostları bulunmadığı için de kimseden yardım göremeyecekleri bildiriliyor. Kur'an'ın sıradan bir söz olmadığı, ona araştırmadan ve düşünmeden "şair sözü" veya "kâhin sözü" demenin yanlışlığı ortaya konuluyor. Kur'an'ın Allah katından gönderilen bir vahiy olduğu bildirilerek, Allah'ın Peygambere kendinden böyle sözler uydurmasına asla izin vermeyeceği belirtiliyor. Kur'an'ın Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için bir öğüt, inkârcılar içinse bir pişmanlık sebebi olduğu vurgulandıktan sonra onun kehanet, zan ve tahmin gibi şüphe götürmez bir hakikat olduğu ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Geleceği ve gerçekleşeceği kuşkusuz olan (kıyamet).
2. Nedir o gerçekleşecek olan (kıyamet bilir misin)?
3. O gerçekleşecek olan (kıyametin ne yaman bir şey olduğunu) sen bir bilsen!
4. Vaktiyle Semûd ve Âd (kavimleri), yüreklerini hoplatacak olan o büyük felaketi yalanladılar.
5. (Yaptıkları yüzünden) Semûd kavmi korkunç bir sarsıntı ile helâk edildi. Bkz. 7/78; 11/67, 94; 15/74, 83; 41/13; 91/14
6. Âd kavmi de şiddetli bir rüzgâr ile helak olup gitti. Bkz. 41/16, 46/24, 54/19
7. Allah onların kökünü kazımak için o kasırgayı üzerlerine yedi gece, sekiz gün kesintisiz olarak salıverdi. Öyle ki sen (o zaman orada olsaydın), o halkı, içi boş hurma kütükleri gibi yerlere serilmiş görürdün.
8. Şimdi onlardan geri kalan (hiçbir şey) görebiliyor musun?

9. Firavun da ondan öncekiler de Lût kavminin kasabalar halkı da hep o hatayı (şirki ve isyanı) işlediler.

Bkz. 7/80, 9/70, 53/53

10. Öyle ki Rablerinin elçilerine karşı geldiler (isyan ettiler). Bunun üzerine Allah da onları şiddeti (gittikçe) artan bir azap ile yakaladı.

11. (Nuh tufanında) sular her tarafı kaplayınca sizi(n atalarınızı) o azgın sular üzerinde akıp giden gemide Biz taşıdık.

12. Taşıdık ki, onu sizin için (nesilden nesile aktarılan) bir ibret vesilesi olsun; can kulağı ile dinleyip ders alanlar onu belleyip kavrasınlar!

13. Artık Sur'a bir defa üfürüldüğü,

14. Yeryüzü ve dağlar yerlerinden kaldırılıp birbirlerine şiddetle çarparak paramparça olduğu zaman,

15. İşte o gün olacak olmuş (kıyamet kopmuş)tur.

16. Gök de yarılmış ve artık o gün o da çökmeye yüz tutmuştur.

Bkz. 14/48, 21/104

17. Melekler de o gün göğün etrafındadır. O gün Rablerinin tahtını/arşını, bunların da üstünde sekiz (melek) taşır.

Bkz. 7/54 ve dipnotu, 11/17

Ayette geçen, "Rablerinin tahtı/arşı" ifadesi tamamen mecazîdir. Yani Allah'ın kudretinin ahiretteki tezahürünün bir işaretidir. İnsanların anlayış ve kavrayış tarzına göre temsili bir anlatımdır. Tefsir otoriteleri ittifakla, "taht/arş" teriminin Kur'an'da geçen bu mecazi kullanımının, Allah'ın bütün yaratıkları üzerindeki mutlak otoritesini ifade ettiği görüşündedir. Çünkü "Taht/arş" tan söz eden ayetlerin hepsinde bu ifade Allah'ın âlemleri yaratmasına ilişkin bir açıklamayla bağlantılı olarak geçmektedir.

18. O gün, size ait hiçbir sır gizli kalmayacak ve (hepiniz hesap vermek ve hayatına devam etmek üzere Allah'ın huzuruna) arz olunacaksınız.

19-20. Amel defteri (Hard Diski) sağ tarafından verilen kimse, (iftiharla) haykıracak: "İşte defterim, okuyun (işte hayat filmim seyredin)! Çünkü ben, hesabımla karşılaşacağımı (yaşadıklarımla yüzleşeceğimi) zaten biliyordum" diyecek.

21. Artık o hoş bir yaşayış içindedir.

22. Yüksek bir bahçede (hayatına devam edecektir).

23. (Orada) meyveler ulaşılabilecek yakınlıktadır.

24. (Onlara:) "Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, afiyetle yiyin, için" denilecek.

25. Amel defteri kendisine sol tarafından verilen ise şöyle diyecek: "Keşke defterim bana verilmeseydi."

26. "Hesabımı (yaptıklarımı) bilmeseydim.

27. Keşke o (ölümle) her şey bitseydi (yeniden dirilmek olmasaydı)."

28. "Malım (servetim) bana hiçbir yarar sağlamadı.

29. Saltanatım (güç ve kudretim) yok olup gitti."

30. (Allah, cehennem görevlilerine şöyle emredecek:) "Onu yakalayıp bağlayın!

31. Sonra da onu cehenneme atın!"

32. "Daha sonra onu (cehennemde) uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun!"

33. "Çünkü o, yüce Allah'a inanmazdı

34. Ve yoksulu doyurmayı teşvik etmezdi."

Bkz. 107/3

35. “Bundan dolayı, bugün burada onun samimi bir dostu yoktur.”

36. “(Onlar için orada) irin ve kan karışımından başka bir yemek yoktur.

37. Onu (bilinçli) günah işleyenden başkası yemez.”

38-39. Hayır, (sandıkları gibi değil), gördüklerinize de görmediklerinize de de yemin ederim ki,

40. Şüphesiz o (Kur’an), şerefli bir elçinin (Allah’tan) getirdiği sözdür (vahiydir). Bkz. 53/4, 81/19-20

41. O, asla bir şair sözü değildir. İnanmaya meyliniz ne kadar azdır!

42. O, asla bir kâhin sözü de değildir. Muhakemeniz, araştırmanız ne kadar kıttır!

43. (O), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

44. Eğer o (elçi), bize karşı bazı sözleri uydurup söylemiş olsaydı.

45. Elbette biz O’nu kuvvetle yakalardık (onu cezalandırırdık).

46. Sonra onun can damarını keserdik (onu yaşatmazdık).

47. Sizden hiç kimse araya girerek bunu kendisinden engelleyip uzaklaştıramazdı.

48. Muhakkak ki bu, Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan herkes için bir öğüttür.

49. Elbette Biz, içinizde (Hakkı) yalanlayanların bulunduğunu biliyoruz.

50. Şüphesiz ki o (Kur’an), inkârcılar için bir pişmanlık sebebi olacaktır (ona inanmadıklarının cezasını çekeceklerdir).

51. Muhakkak ki o (Kur’an), şüphe götürmez bir gerçektir.

52. Öyleyse, O kudret sahibi olan Rabbinin adını yücelt (O’nun verdiği vazifeyi icra et)!

70- MEARİC SÛRESİ

Mearic suresi, Mekke döneminde inmiş olup 44 ayettir. Sure adını, üçüncü ayette geçen ve “yükselme yolları” anlamına gelen “el-Mearic” kelimesinden almıştır. Sûrede Allah’ın bildirdiği azabın mutlaka geleceği, buna karşı konulamayacağı bildiriliyor ve azabın gerçekleşeceği günün dehşeti etkileyici bir üslûpla tasvir ediliyor. Kıyamet günü herkesin yalnız kendisiyle meşgul olacağı, hiçbir dostun bir başka dosta yardım edemeyeceği, suçluların kendilerini kurtarmak için en yakınlarını bile gözden çıkaracağı ama bunun onlara bir faydasının olamayacağı bildiriliyor. İnsanın doymak bilmeyen bir mal hırsına ve bencillik duygusuna sahip olduğunun vurgulandığı sûrede inananların aşırı hırs ve bencillikten kurtulmalarını sağlayan bazı üstün özelliklerine yer veriliyor. Ayrıca inananların Haktan yana yer alma, mallarında ihtiyaç sahiplerinin hakları bulunduğuna inanma, Rablerinin azabından korkma, namus ve iffetini koruma, emanete riayet etme, verilen sözlere sadık kalma, şahitlikte dürüst davranma gibi bazı özellikleri sıralanıyor. İnkârcıların Hz. Peygamberden duyduklarını hayretle karşılayıp sağa sola koşuştuğunun anlatıldığı sûrede inkârcıların ayrıca âhirette içine düşecekleri acıklı ve alçaltıcı durumu anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

1. (Âhireti inkâra şartlanmış) birisi çıkıp, (alaylı bir şekilde) başlarına gelecek azabı sordu. Bkz. 8/32, 22/47, 38/16

2. İnkârcılar için hazırlanmış olan bu (azabı) geri çevirecek yoktur.

3. (Bu azap) yüce makamların sahibi olan Allah’tandır.

4. O'nun sahip olduğu yüceliklere, melekler ve Ruh (Cebrail), bir günde yükselirler ki; o bir gün (sizin hesabınıza göre) elli bin yıl sürebilecek bir zamandır. Bkz. 22/47, 32/5 ve dipnotu

"Miktarı elli bin yıl olan mesafe", arşın büyüklüğünü ortaya koyan mecâzi bir anlatımdır. Kur'an'daki "Zaman" ve "mekân" kavramlarının, Allah ile ilişkili olarak kullanılması tamamıyla mecazidir. İnsanın zamandan ve süreden anladığı şeyin Allah'a göre bir anlamı yoktur.

5. (Ey Resul!) Sen güzel bir şekilde (sıkıntılara) sabret!

6. Şüphesiz onlar, o (kıyameti/cehennem azabı)nı uzak görüyorlar.

7. Oysa biz, onun pek yakında geleceğini biliyoruz.

8. O gün gök, erimiş bir maden gibi olacak.

9. Dağlar da (etrafa uçuşmuş) rengârenk yün gibi dağılacak. Bkz. 101/5

10. (O gün) hiçbir dost, dostunu soramayacak. Bkz. 55/37

11-12-13-14. Onlar birbirlerine gösterilecekler (fakat birbirlerinden yararlanamayacaklar). Suçlu, o günün azabından kurtulmak için oğullarını, eşini, kardeşini, kendisini himaye etmiş olan bütün akrabalarını ve yeryüzündeki insanların tümünü fidye verip kendisini kurtarmak isteyecek.

Bkz. 23/101, 31/33, 34/54

15. Hayır, (hiçbiri kabul edilmeyecek). Doğrusu o (cehennem), cayır cayır yanmakta olan ateştir.

16. Derileri kavurur, soyar.

17. O ateş, imandan yüz çevirip de (Hakka) arka döneni çağırır.

18. Ve (servet) toplayıp biriktireni de (çağırır).

19. Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır.

20. Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır.

21. Ona bir hayır dokunduğunda da eli sıkıdır (cimrilik eder).

22. Ancak Hak'tan yana duranlar/Allah'a yönelenler bunun dışındadır.

23. Onlar ki, Hak'tan yana duruşlarını sürdürürler/devamlı Allah'a yönelerek hayatlarına devam ederler.

24-25. Onlar (bilirler) ki, gerek dilenen, gerekse (iffetinden dolayı dilenmeyip) yoksul kalan (fakire vermek) için mallarında (onların) belirli bir hakkı vardır.

26. Onlar hesap gününü içtenlikle doğrularlar (ve çalışmalarını bu bilinç üzerine inşa ederler).

27. Onlar, Rablerinin azabından korkarlar.

28. Çünkü Rablerinin azabı emin olunacak bir azap değildir (ona karşı hiç kimse kendini tam bir güven içinde hissedemez).

29. Ve onlar, iffetlerini korurlar.

30. Sadece eşleriyle ya da meşru şekilde hakkını vererek sahip oldukları kimselerle ilişkiye girerler. Bundan dolayı da asla kınanmazlar.

Bkz. 23/5-6

31. Fakat bunun ötesine geçenler (Allah'ın koyduğu) sınırı aşanlardır.

Bkz. 23/7

32. (Haktan yana olanlar öyle kimselerdir ki) onlar, kendilerine verilen emanete ve verdikleri söze riayet edenlerdir.

Bkz. 23/8

33. Onlar ki, şahitliklerinde dürüst davrananlardır.

34. Onlar, salatlarını/Hak'tan yana duruşlarını koruyanlardır.

Bkz. 23/9 ve dipnotu.

35. İşte onlar cennetlerde ikram görecek olanlardır.

36. Şimdi bu inkârcılara ne oluyor ki senin önünde şaşkın vaziyette oraya buraya koşturuyorlar?

37. Sağdan, soldan, ayrı ayrı gruplar halinde (gelip başına üşüşüyorlar)?

38. Onlardan her biri, nimetlerle donatılmış cennete gireceğini mi sanıyor?

39. Hayır (aldatıcı akıbetten kurtulamazlar onlar)! Biz onları (da diğer insanlar gibi) çok iyi bildikleri şeyden (meniden) yarattık.

40. İş onların sandığı gibi değil. Bütün gündoğumu ve günbatımı (güneşin doğduğu ve battığı) noktaların bütün hareketlerinin Rabbine yemin olsun ki, elbette Biz her şeye kadiriz.

41. Biz onların yerine kendilerinden daha hayırlı insanlar getirmeye de (kadiriz). Bizim elimizden kurtulan, gücümüzün yetmediği hiçbir şey yoktur.

42. Şu hâlde sen, kendilerine vaad edilen (azap) günlerine kavuşuncaya kadar onları bırak; dalıp oynasınlar, oyalansınlar.

43. O kıyamet günü onlar, sanki belirlenmiş bir hedefe koşturuyorlarmış gibi menzillerinden çıkıp süratle koşacaklar.

44. O gün, onların gözlerini korku bürüyecek, yüzlerini zillet kaplayacaktır. İşte, onlara vaad edilen gün bu gündür.

71- **NÛH SÛRESİ**

Nuh suresi, Mekke döneminde inmiş olup 28 ayettir. Surede "Nuh" peygamberin mücadelesi ve Nuh Tufanı anlatıldığı için bu adı almıştır. Sûrede Hz. Nûh'un peygamber olarak gönderildiği kavmini putlara değil Allah'a kulluk etmeye, O'na saygılı olmaya ve kendi peygamberliğini benimseyip yanında yer almaya çağırdığı anlatılıyor. Hz. Nûh'un gece gündüz, gizli aşikâr her fırsatta davete devam ettiği, fakat muhataplarının davete icabet etmemek için bütün yollara baş vurduğu ifade edilen sûrede Hz. Nûh'un muhataplarına bağışlanma istedikleri takdirde Allah'ın nihayetsiz lütfuna mazhar olacaklarını, dünyada da mal, evlât, bağ bahçe gibi nimetlere kavuşacaklarını haber verdiği anlatılıyor. Allah'ın insanın yaratılışı ve tabiatın işleyişine dair bazı lütuflarının da hatırlatıldığı sûrede Hz. Nûh'un kavmi hakkında Rabbine olan şikâyeti anlatılıyor. Hz. Nuh'un toplumunu uzun yıllar hakka davet etmesine rağmen onlar Vedd, Suva', Yeğûs, Ye'ûk ve Nesr diye isimlendirilen putlara tapmayı sürdürdükleri ve pek çok insanı saptırdıkları anlatılıyor. Sonunda Hz. Nûh'un, ıslah olmayacağı kanaatine vardığı toplumunun yok edilip

nesillerinin kurutulmasını Allah'tan talep ettiği, bunun üzerine onların tufan hadisesiyle suda boğulduğu ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Doğrusu biz Nuh'u, "Kendilerine can yakıcı bir azap gelmezden önce milletini uyarsın" diye kavmine (elçi olarak) gönderdik.

Bkz. 11/32-34

2. O da "Ey halkım!" dedi, "Şüphesiz ben, size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım.

3. "Yalnız Allah'a kulluk edin, O'na karşı gelmekten sakının ve bana uyun ki,

4. (Allah) Günahlarınızı affetsin ve sizi belirli bir vakte, yani ölüm anına kadar azap çektirmeksizin hayatta bıraksın. Çünkü Allah'ın takdir ettiği ecel (ölüm) gelince, asla ertelenmez. Keşke bunu bilseniz (de imam etseniz)!"

5. Nihayet, (uzun zaman süren tebliğin ardından Nuh) şöyle münacatta bulundu: "Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim.

6. Fakat benim davetim, onları daha da uzaklaştırmaktan başka bir işe yaramadı."

7. "Doğrusu ben senin onları bağışlaman için kendilerini her çağrışımda, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, (beni görmemek için) örtülerini başlarına çektiler, (hakka karşı) direndiler, büyük bir kibir gösterdiler."

8. "Sonra onları daha açık bir şekilde imana davet ettim."

9. "Daha sonra onlara hem açıktan açığa tebliğ ettim hem de gizliden gizliye (bir bir, yüz yüze) kendileriyle konuştum."

10. Dedim ki: "Rabbinizden günahlarınızın bağışlanmasını dileyin. Çünkü O, çok bağışlayandır."

11. "(Öyle yapın ki, Allah) üzerinize gökten sağanak (yağmur) yağdırsın.

12. Sizi mallar ve oğullarla güçlendirsin. Size (ürün yüklü) bağlar, bahçeler versin ve sizin için nehirler akıtsın."

13. "Size ne oluyor ki, Allah'a gereken saygıyı göstermiyorsunuz?

14. Hâlbuki O, sizi türlü türlü evrelerden geçirerek yaratmıştır."

15. "Görmüyor musunuz, Allah yedi göğü uyumlu bir bütün olarak nasıl yarattı?"

16. "Aralarında Ay'a aydınlık verdi ve Güneş'in ışık saçmasını sağladı."

Bkz. 2/29, 17/44, 23/17, 41/12, 65/12

17. "Allah, bitkilerde olduğu gibi sizi (Âdem'i) de yerden bitirdi (topraktan yarattı.)"

18. "Sonra sizi (ölünce) yine oraya geri döndürecek ve en sonunda tarifsiz bir çıkarışla yeniden çıkaracaktır."

19. "Allah yeryüzünü sizin için bir döşek (yerleşim yeri) yaptı."

20. Üzerinde gezip dolaşmanız için yollar ve vadiler oluşturdu.

21. Nuh devamla (Allah'a yönelerek); "Ya Rabbi!" dedi, "Hep bana başkaldırdılar. Malı ve evladı kendilerini hüsrana sürüklemekten başka işe yaramayan (servet ve güç sahibi kodaman)lara uydular.

22. "Üstelik (bana) büyük büyük tuzaklar kurdular.

23. Bir de (birbirlerine) şöyle dediler: "Sakın ilâhlarınızı (tapındığınız putları) bırakmayın! Hele (en büyükleri olan) Vedd'i, Suvâ'ı, Yeğûs'u, Ye'ûk'u, Nesr'i, asla bırakmayın!"

Ayette geçen ve hiçbir özellikleri olmayan putlar, Nûh Peygamberin kavminin taptığı en meşhur putlardı. "Vedd" Kudaa kabilesinin bir kolu olan Beni Kalûb bin Vebûre'nin ilahı idi. Bu put iri yarı gövdeli bir erkek şeklinde idi. "Suvâ'" Huzeyl kabilesinin tanrıçasıydı, bir kadın şeklinde yapılmıştı. "Yeğûs" Tay kabilesinin ve bu kabilenin bir şubesi olan Enum ve Mezhic'in bazı kollarının ilahı idi. Bu da dişi bir aslan suretindeydi. "Ye'ûk" Yemen'in Hemdan bölgesinde Hemdan kabilesinin bir kolu olan Heyvân'ın mabuduydu. At şeklinde yapılmış bir puttu. "Nesr" Himyer bölgesinde, Himyer kabilesinin bir kolu olan Al-i zul-Kulâ'nın mabudu idi. Bu put da bir akbaba şeklinde yapılmıştı.

24. "Onlar gerçekten birçoklarını saptırdılar. (Rabbim!) Madem öyle yaptılar, Sen de bu zalimleri hedeflerinden daha fazla saptır!"

25. Bunlar, hataları (inkâr ve isyanları) yüzünden (tufan ile) suda boğuldular, sonra ateşe sokuldular (cehenneme girdiler) ve kendilerini Allah'a karşı koruyacak bir yardımcı bulamadılar.

26. Nuh, duasını şöyle tamamladı: "Ey Rabbim! Kâfirlerden yeryüzünde orada mesken tutacak kimseyi bırakma!

27. "Çünkü sen onları bırakırsan, sana kulluk edenleri hep saptırmaya çalışırlar ve yalnızca fesada ve inkâra sebep olurlar.

28. "Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla! Zalimleri de tez elden helak et."

Bkz. 21/76, 54/9-10

72- CİN SÛRESİ

Cin Sûresi, Mekke döneminde inmiş olup 28 ayettir. Cinlerden bahsettiği için sûre bu adı almıştır. Sûrede Allah'ın birliği, peygamberlik ve öldükten sonra dirilmek gibi meseleler konu ediliyor ve cinler hakkında abartılmış bilgi ve inançların yanlışlığı ve asılsızlığı, Kur'an âyetlerinin cinler üzerindeki etkisi ve âhiret hayatının kesin olduğu gibi hususlar işleniyor. Hz. Peygamberden Kur'an'ı dinleyen ve onun mesajından etkilenip imana gelen cinlerin ilâhî vahye duydukları hayranlık dile getiriliyor. Cinlerin de inanç bakımından müminler ve kâfirler, eylem bakımından iyiler ve kötüler olarak ikiye ayrıldığı bildiriliyor. Mescitlerin sadece Allah'a ait olduğu ve oralarda Allah ile beraber başka hiç kimseye (hiçbir şeye, hiçbir varlığa) dua edilmemesi gerektiği vurgulanıyor. Hz. Peygamberin vazifesinin yalnızca Allah'tan gelen vahyi tebliğ etmek ve ona yüklenen elçilik görevini yerine getirmek olduğu ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Resul!) De ki: "Bana, cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinlediği ve (kendi toplumlarına gidip) şöyle dediği vahyolundu:

Burada geçen "cin" kavramı görünmeyen ve ateşten yaratılan "cin" anlamına gelebileceği gibi mecazen "bölgede bilinmeyen ve uzaklardan gelen, yabancı insanlar" anlamına da gelebilir. Çünkü cinler dumansız ateşten yani ışından/enerjiden (Rahman 55/15) yaratılmış varlıklardır. Madem cinler insan türünden değil, o halde onlara kendi cinslerinden peygamber gelmeli. Nitekim "(O gün Allah zalimlere soracak) Ey cinler ve insanlar (görünmeyen ve görünen akıl sahibi iradeli varlıklar)! Size ayetlerimi anlatan ve böyle bir günle karşılaşacağınızı (haber vererek) sizi uyaran içinizden resuller gelmedi mi? ..." (En'am 6/130) buyrulmaktadır. Bu ayetten de anlıyoruz ki cinlere kendi içerlerinden peygamberler gelmiştir. Ayrıca 16. ayette geçen "biz onların hepsine bolca su (bereket ve rızık) verirdik." ifadesi de buradaki muhatapların dünyalık varlıklar olduğu yönündedir. Zira ateşten yaratılan ve dünyalık nimetlerle alakası olmayan bir topluluğun yağmurla nasıl bir ilişkisi kurulabilir? Ancak semayı yoklayan ve orada çok güçlü koruyucuları ve ateşli savunma sistemlerini görenlerin ateşten yaratılan cinler olabileceğini düşünebiliriz.

2. 'Şüphesiz biz doğru yola ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık, Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız.'" Bkz. 46/29-32

3. "Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir. O asla eş ve çocuk edinmemiştir."

4. "Ve (şimdi anlıyoruz ki) içimizdeki aklı ermez (kişiler), Allah hakkında asılsız şeyler söylüyormuş.

5. "Biz ise, insanların ve cinlerin Allah hakkında asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk."

6. "Bir de şu gerçek var ki; insanlardan birtakım kimseler, cinlerden bazılarına sığınırlardı, bu da cinlerin taşkınlığını artırırdı."

Ayette geçen "ricâl" ifadesi, burada, "kişiler/kimseler" anlamında kullanılmıştır. İnsanlara "el-ins", cinlere de "el-cinn" diye yapılan hitap hem erkek hem de kadınları kapsamaktadır. Kur'an'da sıkça görülen "rical" kelimesi, Nur 24/37, Ahzab 33/23, A'râf 7/46 ve Ahzab 33/23 surelerinde olduğu gibi birçok yerde "kişiler" anlamında kullanılmıştır.

7. "Gerçekten onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi öldükten sonra tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı."

8. "Doğrusu biz (cinler topluluğu, meleklerin sözünü dinlemek için) semayı yokladık. Fakat onu güçlü/çetin bekçilerle ve yakıcı ışınlarla dolu bulduk." Bkz. 37/7-10

9. "Oysa biz (Peygamberin gönderilmesinden önce) haber dinlemek için göğün bazı yerlerine otururduk. Ama şimdi kim dinlemeye kalkışırsa, derhal kendini gözetleyip izleyen bir alevle karşılaşıyor."

10. "Biz kesinlikle bilmiyoruz, yeryüzündekiler hakkında şer mi murad edilmiş yoksa Rableri onları doğru yol bilincine ulaştırmayı mı murad ediyor? (Bunu tam kavrayamadık) Bkz. 27/65

Yani "gökyüzünün böyle sıkı denetim altına alınmasıyla yeryüzünde yaşayanlara bir ceza mı verilmek isteniyor, yoksa Rableri onları doğru ile eğriyi ayırt etme bilinciyle donatarak kemale erdirmek mi murad ediyor? Bunu bilemedik doğrusu."

11. "Nitekim bizden iyiler de var, bu düzeye erişememiş olanlar da var. Biz farklı yollara ayrılmışız (değişik inanç ve davranışlara sahibiz)."

12. "Biz (Kur'an'ı dinleyince) anladık ki; yeryüzünde (ne kadar güçlü olursak olalım) Allah'ı aciz bırakamayız, (evrenin başka köşelerine) kaçmakla da O'nun elinden kurtulamayız."

13. "Hiç şüphesiz biz, o yol gösterici (Kur'an'ı) işitince, ona inandık. Artık kim Rabbine inanırsa, o ne (mükâfatının) eksileceğinden korkar, ne de haksızlığa uğrayacağından."

14. "Kuşkusuz içimizde Müslüman olanlar da var, hak yoldan sapanlar da. Kim Müslüman olursa, işte onlar doğruyu arayıp bulmuşlardır."

15. "Hak yoldan sapanlara ve zulmedenlere gelince; onlar cehenneme odun olmuşlardır."

16. (Allah şöyle buyuruyor:) Eğer onlar, İslâm ve iman yolunda (diğerleri gibi) hep dosdoğru gitselerdi. Elbette biz onların hepsine bolca su (bereket ve rızık) verirdik.

17. Bu nimetimiz onları imtihan etmek içindir. Kim Rabbinin zikrinden (Kur'an'dan) yüz çevirirse Allah onu gitgide artan çetin bir azaba sokar.

Fakirlik bir imtihan olduğu gibi zenginlik de bir imtihandır. Allah'ın insana bolca nimet ihsan etmesi, bir imtiyaz olarak değerlendirilmemeli. Verilen nimetlerin şükrü eğer eda edilmezse ve o nimetler Allah'ın istediği istikamette kullanılmazsa imtihan kaybedilmiş demektir.

18. Şüphe yok ki mescitler, (yalnızca) Allah'a aittir. Öyleyse, (Oralarda) Allah ile beraber başka hiç kimseye (hiçbir şeye, hiçbir varlığa) dua etmeyin, yalvarmayın! Bkz. 22/40

Burada mescitlere has özel bir uyarı söz konusudur. "Mescid" ten kastedilen; sadece ibadet yeri olarak düşünülen, Allah'a karşı kulluk görevini yerine getirmek maksadıyla insanların cemaat olarak bir araya geldiği mabedler, camiler ve daha bu amaçla kullanılan pek çok yerlerdir. Allah, buralarda sadece kendisine ibadet edilmesini, kendi öğretilerinin müzakeresinin yapılmasını, ilahi vahye uygun programlar düzenlenmesini istiyor. Bu mekanların başkalarıyla paylaşılmasına asla müsaade etmiyor. Bu yasak, insanların başkasına duasından dikkatlerini dağıtacak süslemelere ve Allah'ın birliğine ve otoritesine gölge düşürecek duvar yazılarına kadar mekân içindeki her şeyi ihtiva eder.

19. Hal böyleyken Allah'ın kulu (Muhammed), tek olan Allah'a çağırdığında, o (hakikati inkâr ede)nler hep birlikte etrafını telaşla kuşatırlardı.

20. De ki: "Şüphesiz ben ancak Rabbime kulluk ederim ve O'na hiç kimseyi ortak koşmam."

21. De ki: "Şüphesiz ben, size ne zarar verebilir ne de fayda sağlayabilirim."

22. De ki: "(Eğer ben hak yoldan saparsam) hiç kimse beni Allah'(ın azabın)dan kurtaramaz ve O'ndan başka bir sığınak da asla bulamam."

23. "(De ki; benim görevim,) Benim görevim, Allah'tan gelen vahyi size tebliğ etmek böylece bana yüklediği elçilik görevini yerine getirmekten ibarettir. Kim Allah'a ve O'nun resulüne karşı gelirse, bilsin ki ona, içinde ebedi kalacakları cehennem ateşi vardır."

24. Onlar kendilerine yönelik tehditlerin somut olarak gerçekleştiğini (kıyameti/azabı) gördüklerinde hangi tarafın destek bakımından zayıf ve sayıca az olduğunu anlayacaklardır.

25. De ki: "Bilmiyorum, size vaad edilen (kıyamet ve azap) yakın mı, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koymuştur?"

26. Gaybı (yaratılmışların kavrayış sınırlarının ötesindekini) sadece O bilir. Erişilmez derinlikteki sırlarını hiç kimseye açmaz.

27. (Gaybı bilen Allah), bu sırları(n bazılarını) sadece hoşnut olup seçtiği elçisine bildirir. Bu durumda (mesajı korumak için) o elçisinin önüne ve arkasına gözetleyiciler/bekçiler yerleştirir.

Buradaki "elçi" ifadesinden kastedilen vahyi getiren "Melek Cebrail" ya da başka bir melek olabilir. Çünkü âyetin ikinci cümlesinde; "(mesajı korumak için) o elçisinin önüne ve arkasına gözetleyiciler/bekçiler yerleştirir." buyruluyor. Nitekim bir sonraki ayet de bunu doğrulamaktadır. Eğer bu elçiden kastedilen Hz. Peygamber olsaydı onun da etrafında muhafızlar olacaktı ama Hz. Peygamber için böyle bir durum söz konusu değildir. Hz. Lût'un kavmini helâk etmek için görevlendirilen melekler Hz. İbrahim'e geldikleri zaman (Hud 11/77-81) onlar da gaipten yani Lût'un kavmini helâk etmekten Hz. İbrahim'e ve daha sonra Hz. Lût'a bilgi vermişlerdi. Böylece Allah hem meleklere hem de meleklerin haber getirdiği elçilerine gelecekten bilgi vermişti. Allah'ın, gaybı razı olup seçtiği elçisine bildirmesi, gaybı O'ndan başkasının bildiği anlamına gelmez. Bilakis gaybın bilgisinin sadece Allah'a has olduğunu gösterir. Nitekim "… Allah, gaybı size bildirecek değildir. Fakat Allah, elçileri arasından dilediğini seçer…" (A. İmran 3/179) buyrulmaktadır.

28. O elçi bilsin ki Rabbi tarafından gönderilenleri, melekler ona tam olarak ulaştırmış, o da onlarda olanın hepsini almış ve her şeyi tek tek kavramıştır."

Halk arasında cinlerin insan türünü etkilediği ve onların sağlığına zarar verdiği inancı oldukça yaygındır. Bu bakımdan cin şerrinden korunmak ya da cin çarptığı sanılan insanları iyileştirmek için bazı yollara baş vurulur. Bunlardan bir tanesi de "Cin sûresi" ni okuyarak hastayı iyileştirmektir. Cin şerrine maruz kaldığı düşünülen hasta üzerine cin sûresi kırkbir defa okunur, sûre içinde beş defa âyet sonlarında tekrarlanan "ehadâ" kelimelerinden sonra hastaya üflenir. Ancak bu âdetin güvenilir en küçük bir dayanağı yoktur. Zira cin sûresi cinler hakkında abartılmış bilgi ve inançların yanlışlığını, Kur'an âyetlerinin cinler üzerindeki etkisini ve âhiret hayatının kesin olduğunu anlatıyor. Dolaysıyla bu sûrenin cinlerin bir şerri olduğu ve o cinlerin şerrinden korunmak gibi bir geliş amacı bulunmamaktadır.

73- MÜZEMMİL SÛRESİ

Müzzemmil suresi, Mekke döneminde inmiş olup 20 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "örtünüp bürünen" anlamına gelen "el-Müzzemmil" kelimesinden almıştır. Sûrede Hz. Peygamberin nübüvvet görevine hazırlanmasını sağlayacak ilkeler ortaya konarak kendisine zor bir görev yükleneceği ve sorumluluğu ağır bir mesaj gönderileceği onun için kendisini eğitmesi gerektiği vurgulanıyor. Kur'an'ı belli bir düzen içinde düşüne düşüne okuması ve Rabbinin şanını yücelterek O'na gönülden bağlanması emrediliyor. Hz. Peygambere, inkârcıların çirkin ve incitici sözlerine karşı sabırlı olması tavsiye edildiği sûrede inkârcıların kıyametin kopmasından itibaren karşılaşacakları azaba değinilerek Firavunun da ağır bir azaba yakalandığı örneği veriliyor ve bunların Rablerine ulaşmak isteyenler için bir öğüt olduğu ifade ediliyor. Elden geldiğince Kur'an okuyup ibadet edilmesi, namazın aksatılmadan ikame edilmesi, zekâtın verilmesi, Allah rızası için hayırlar yapılması, infak edilmesi ve Allah'tan af dilenmesi gerektiği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey vahye bürünerek takva elbisesi giyen (Nebi)!

2. Birazı hariç olmak üzere geceleyin kalk.

3. Gecenin yarısında veya ondan biraz eksilt!

4. Ya da buna biraz ekle. Ve Kur'an'ı belli bir düzen içinde düşüne düşüne oku! Bkz. 25/32

5. Çünkü biz sana sorumluluğu ağır olan bir mesaj bırakacağız.

6. Doğrusu gece vakti (motivasyon bakımından) zihin (gündüzden) daha zinde olur. Okunanlar daha da berraklaşır (derin anlamlara nüfuz eder).

7. Zira gündüz, senin uzun süre uğraşacağın işler olacaktır.

8. Rabbinin adını an (O'nu düşün) ve bütün benliğinle/varlığınla yalnız O'na yönel (O'na teslim ol)!

9. O doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka İlah yoktur. O halde sen yalnız O'na sığın, yalnız O'na güven!

O, bütün zamanların ve mekânların mutlak Hâkimidir. Ne Doğu tarihin ilk süper gücü olan Pers İmparatorluğunun ne de Batı Romalılarındır. Doğudaki ve batıdaki bütün devletler, ülkeler, milletler Allah'ındır ve oralardaki tek otorite de O'dur. Güneşin doğduğu ve battığı bütün yerlerin

sahibi Allah'tır ve her şey O'nun kudretiyle varlığını sürdürmektedir. "… Gerçek şu ki, yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona mirasçı kılar. Ancak, istikbal Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlarındır…" (A'râf 7/128)

10. Onların söyledikleri (çirkin, incitici, aşağılayıcı sözleri)ne karşı sabrederek mücadeleye devam et! İrtibatı tamamen kesmeden, anlayışlı ve hoşgörülü davranarak, onlardan uzak dur!

11. Nimet içerisinde yüzen o yalancıları bana bırak ve onlara biraz daha zaman tanı!

12. Hiç şüphesiz, bizim yanımızda ağır prangalar, boyunduruklar, yakıcı bir alev vardır,

13. Boğaza takılıp kalan ve öteye geçmeyen berbat bir yiyecek ve acıklı bir azap vardır.

14. O gün, şiddetli bir sarsıntıyla yeryüzü ve dağlar sarsılır ve hepsi de esintiyle tozan kum yığınlarına döner.

15. (Ey insanlar!) Gerçekten biz, Firavuna resul gönderdiğimiz gibi, size de örnek/model olacak bir resul gönderdik.

16. Firavun, gönderdiğimiz resule karşı geldi de kendisini sert bir azapla yakalayıverdik.

17. Hal böyle iken hala küfürde direnmeye devam ederseniz, çocukların bile ak saçlı ihtiyara çevrileceği bir gün(ün şiddeti)den nasıl korunacaksınız?

18. O günün dehşetinden gökler bile parçalanır ve Allah'ın sözü kesinlikle yerine gelir.

19. Bu (ayetler size) bir öğüttür, hatırlatmadır! Dileyen, (bu öğütten yararlanarak) Rabbine doğru yol tutar.

20. Senin ve bazı arkadaşlarının, gecenin ya üçte ikisine yakın bölümünü ya yarısını ya da üçte birini uyanık/ayakta geçirdiğini Rabbin biliyor. Gecenin ve gündüzün sürelerini yaratan ve belirleyen Allah'tır. O, sizin buna dayanamayacağınızı bildiği için yükünüzü hafifletti (farz kılmayıp onu kolaylaştırdı). Onun için Kur'an'dan kolayınıza geldiği kadar okuyun (gece ibadetini kolayınıza geldiği gibi yapın). Aranızda hastalar olacağını, bir bölümünüzün Allah'ın lütfettiği geçim payını elde edebilmek için yeryüzünde oradan oraya koşacağını, bir bölümünüzün de O'nun yolunda savaşacağını Allah biliyor. Öyleyse ondan kolayınıza gelecek kadar okuyun. Namazı aksatmadan ikame edin ve zekâtı verin. Allah'a gönül hoşluğu ile farz olandan başka hayırlar ve infaklar da yapın. Çünkü hayır olarak ne yaparsanız onu Allah yanında daha kıymetli ve mükâfatı daha büyük olarak bulacaksınız ve Allah'tan bağışlanmanızı dileyin. Hiç kuşkusuz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Bkz. 2/245, 57/11, 18

74- MÜDDESSİR SÛRESİ

Müddessir suresi, Mekke döneminde inmiş olup 56 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "örtünüp bürünen" anlamına gelen "el-Müddessir" kelimesinden almıştır. Sûrede Hz. Peygambere ve onun şahsında inananlara; şirke ve inkâra bulaşmamak, kötülüğe ve azaba yol açacak şeylerden uzak durmak, iyilikleri başa kakmamak, tebliğ ve irşad faaliyetlerinde karşılaşılacak olan güçlüklere Allah rızası için sabretmek tavsiye ediliyor. Kıyametin bir gün mutlaka kopacağına temas edilen sûrede güçlü, zengin, fakat gerçeğe karşı inatçı ve kibirli bir tip tasvir edildikten sonra, böylesinin alabildiğine sarp bir yokuşa sürükleneceği ve cehenneme atılacağı bildiriliyor. Şeytanın dayatmasından ve nefsin arzularından kurtulmak için en güçlü uyarıcı olan cehennemden söz edilerek Allah'a karşı çıkan her insanın dünyada yaptıklarının cezasını orada mutlaka çekeceği

belirtiliyor. Haktan yana olmamak, yoksullara fakirlere yedirmemek, günaha batmış olanlarla beraber olmak, hesap gününü yok saymak gibi cehennem ehlinin dünyadaki bazı kötü vasıfları ve inanışları sıralanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ey vahye bürünen (Peygamber)!

2. Kalk ve (insanları) uyar!

3. Ve sadece Rabbini yücelt!

4. Kendini (gönlünü, öz benliğini) temiz tut (şirke ve inkâra bulaşma)!

Bu âyete "elbiseni temiz tut" anlamı verenler olsa da biz en doğru olanın "özünü temiz tut" olabileceğini düşündük. Zira "elbise" anlamına gelen "siyâb" sözcüğü bazen giyen kişinin kendisinden kinâye olur. Örneğin "eteği belinde" ifadesi çok çalışkan, hamarat, her işi hızlıca ve iyi yapan kişi için kullanılır ki burada "etek" ten kastedilen kişinin kendisidir. Buna göre âyetin anlamı "kendini (şirkten ve inkârdan) temiz tut (onlara bulaşma)!" demek olur. Ayrıca önceki ve sonraki âyetlerin siyak-sibak ilişkisi kurulduğunda; vahye bürünmekle ve vahiy ile uyarmakla başlayan, Rabbi yüceltmekle devam eden ve ahlâki değerlere vurgu yapan âyetler arasında "elbiseni temiz tut" ifadesi uyumlu durmuyor.

5. Azaba ve kötülüğe yol açacak şeylerden kaçın!

6. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma (kendine kazanç aracı kılma)!

7. Rabbinin rızasını kazanmak için sabret (her şeye katlanarak mücadeleye devam et)!

8. (Kıyamet için) o Sur'a üflendiği zaman,

9. İşte o gün çok zor bir gün olacak,

10. İnkârcılar için (hiç de) kolay olmayacak.

11. Yarattığımda tek başına (yapayalnız) olan kişiyi sen bana bırak!

12. Ona ardı arkası gelmeyen servetler verdim.

13. Gözü önünden ayrılmayan evlatlar (lütfettim).

14. Ayrıca rahat yaşaması için her türlü imkânı önüne serdim.

15. Buna rağmen o, hala ihtirasla verdiğimden daha fazlasını istiyor (dünyalık nimetlerin ebedi olmasını arzuluyor).

16. Hayır, umduğu gibi olmayacak. Çünkü o, bizim ayetlerimizi inatla inkâra/yalanlamaya kalkıştı.

17. Onu alabildiğine sarp bir yokuşa süreceğim.

18. Çünkü o, (Kur'an'a nasıl karşı çıkacağını) düşündü ve plan yaptı.

19. Kahrolası nasıl da düşündü ve plan yaptı!

20. Yine kahrolası, nasıl düşündü ve uydurdu?

21. Sonra (Kur'an hakkında yeni dayanaklar bulmak için çevresine) baktı (düşündü).

22. Sonra (söyleyecek söz bulamayınca) suratını astı ve kaşlarını çattı.

23. Sonra da arkasını dönüp büyüklük taslayarak gitti.

Bu âyetlerin muhatabı kim olursa olsun, her devirde bu durumda olan herkes bu ayetlere muhataptır.

24. Ve "Bu Kur'an eskilerden aktarılan bir büyüdür

25. Ve bu, (Allah sözü değil) ancak insan sözüdür" dedi.

26. Ben de muhakkak onu "Sakar'a atacağım.

27. Sakar'ın ne olduğunu bilir misin?

28. O ne yaşatır ne de öldürür,

29. O, durmadan derileri yakıp kavurur.

30. Üzerinde on dokuz vardır onun.

"On dokuz" rakamının ne olduğuyla ilgili farklı yorumlar yapılmış olsa da bir sonraki âyete dayandırarak cehennemi koruyan meleklerle ilgili bir ifade olduğunu söyleyebiliriz. Ancak neden 20 değil de on dokuz? Bunun hikmetini ve kesin doğruluğunu ancak Allah bilir.

31. Biz o cehennemin muhafızlarını hep meleklerden ibaret kıldık. Sayılarını da ancak inkârcılar için bir sınav yaptık. Kendilerine kitap verilenler de Kur'an'ın hak olduğuna inansınlar (çünkü onların kitaplarında da bu meleklerin sayısı on dokuzdur). İnananlar da imanlarını artırsın. Kendilerine kitap verilenlerle mü'minler (böylece) şüpheye düşmesinler. Kalplerinde hastalık olan münafıklar ile inkârcılar da neticede: "Allah, bu örnek ile ne anlatmak istemiş olabilir?" desinler. Böylece Allah dileyeni sapıklıkta bırakır, dileyeni de doğru yola iletir. Rabbinin ordularını kendisinden başka kimse bilemez. Bu, insanlar için uyarıdan başka bir şey değildir.

32. Hayır (onlar öğüt almazlar)! Ay'a (yemin olsun)!

33. Çekilip giderken geceye,

34. Ağardığı zaman sabaha (söken şafağa) yemin olsun ki,

35. O (cehennem) gerçekten büyük (bir uyarı) dır.

36. (O cehennem) insan için (bir uyarıcıdır).

37. Sizden iyilikler yaparak önde gitmeyi veya küfür yüzünden cehennemde kalmayı seçen her biriniz için bir uyarıcıdır.

38. (İyi bilin ki; hesap günü) herkes (dünyada) yaptıklarının esiri olacaktır.

39. Yalnız dürüstlüğü ve erdemli olmayı başararak âhiret mutluluğuna erenler hariç.

40-41. Onlar cennetlerde olacaklar ve oradan suçlulara soracaklar.

42. "Sizi şu Sakar'a (cehenneme) sürükleyen nedir?" (diye soracaklar.)

43. Cehennemlikler diyecekler ki: "Biz Hak'tan yana olanlardan/kulluk edenlerden değildik."

"Musallin" kelimesini "namaz kılanlar" anlamında değil de "Hak'tan yana olanlar, insanca yaşamaya çalışanlar, sorumluluklarını bilinçli şekilde yerine getirenler" anlamında kullanmak daha doğru olacaktır. Çünkü bu sure peygamberliğin ilk yıllarında nazil olmuş ve namaz mü'minlere henüz farz kılınmamıştı. Namaz, bu sûrenin gelişinden yaklaşık on sene sonra farz kılınmıştır.

44. Yoksullara yedirmezdik."

45. "Kendilerini günaha kaptıran günah-kârlarla birlikte günaha dalardık."

46. Hesap gününü de yalan sayardık."

47. "(Ölüm ile) her şey açık seçik ortaya çıkıncaya kadar.

48. Artık şimdi onlara hiç kimsenin şefaati fayda vermeyecektir. Bkz. 2/48, 2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 21/28 34/23 ve şefaatle ilgili dipnotu, 53/26

49-50-51. Böyle iken onlara ne oluyor da aslandan korkup kaçan ürkmüş yaban eşekleri gibi (Kur'an'daki) öğütten yüz çevirip kaçıyorlar?

52. (Onlar bunca uyarıya rağmen hala) istiyorlar ki; her birine ayrı ayrı hitap eden birer kitap verilsin.

53. Hayır, hayır! Onlar ahiretten korkmuyorlar.

54. Evet, Muhakkak ki Kur'an (Allah'tan) bir öğüttür.

55. Artık kim dilerse ondan düşünür öğüt alır.

56. (Ne var ki) Allah dilemedikçe (kendileri de istemedikçe) ondan ders almazlar. Saygıyla direktiflerine itaat edilmeye layık olan ancak O'dur, affetmeye ehil/yetkili olan da O'dur. Bkz. 76/30 ve dipnotu, 81/29

75- KIYÂMET SÛRESİ

Kıyâmet suresi, Mekke döneminde inmiş olup 40 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "kıyâmet günü" anlamına gelen "el-Kıyâme" kelimesinden almıştır. Kıyâmet gününe ve kendini kınayan nefse yemin edilen sûrede insan kemiklerinin yeniden bir araya getirilemeyeceğini düşünen insanlara karşı Allah'ın parmak uçlarını bile yeniden yaratmaya gücünün yeteceği belirtiliyor. İnsanların kısa süreli dünya hayatına kapılıp âhireti gözardı etmeleri kınandıktan sonra Kıyâmet günü müminlerin sevinçten yüzlerinin parlayacağı ve Rablerinin kendilerine lütfedeceği nimetleri bekleyeceği, inkârcıların ise bellerini bükecek bir felakete uğrayacaklarının farkına vararak korkularının yüzlerine yansıyacağı bildiriliyor. Başıboş bırakılmayacağı vurgulanan insanın yaratılışındaki bazı safhalar anlatılarak onu bu aşamalardan geçiren Yaratıcının öldükten sonra da onu yeniden dirilteceği belirtiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Andolsun kıyamet gününe,

2. Kendini kınayan nefse (yaptığı yanlışları fark edip pişmanlığını yaşayan bilince) de andolsun (ki öldükten sonra diriltilip hesaba çekileceksiniz).

3. İnsan, kemiklerini yeniden bir araya getiremeyeceğimizi mi sanıyor?

4. Hayır, Biz, parmak uçları(na varıncaya kadar onun vücudunu tam olarak) yeniden kurmaya muktediriz.

Ayette özel olarak parmakların zikredilmesi, gerek "parmak ucu izleri", gerekse "parmak damar haritası" açısından çok büyük anlam ifade etmektedir. Parmak ucu izlerinin ve parmak damar haritasının bütün insanlarda farklı olması insanların kimliğini tespit bakımından çok önemlidir.

5. Fakat insan (dünyada istediği gibi yaşamak için) önünde duran (kıyamet ve âhiret) gerçeğini yalanlamak ister.

6. "O kıyamet günü ne zaman?" diye sorar.

7. Gözler korkudan şimşek çaktığı,

8. Ay tutulduğu

9. Güneş ile Ay bir araya getirildiği zaman.

10. O gün insan: "Kaçacak yer yok mu?" diyecek.

11. Hayır, (o günün dehşetinden kurtulmak için) sığınılacak hiçbir yer yoktur.

12. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur.

13. O gün insana, yaptığı ve (yapmak zorunda olduğu halde) yapmadığı her şey bir bir bildirilecektir.

14. Aslında insan bizzat kendinin gözeticisidir.

15. Birtakım mazeretler ileri sürse de (kendi yaptıklarına karşı şahit olacak).

16. (Yaşadıklarını görünce, heyecandan ne yapacağını şaşıracak ve ona denilecek ki:) Amel defterini okurken (yaşadıklarını seyrederken) telaşla dilini dolaştırıp durma (ne diyeceğini şaşırma)!

17. Şüphesiz bütün yaptıklarını bir araya getirmek ve onları sana okumak Bize aittir.

18. O halde, Biz sana o defterden (Hard Diskten) neleri okuyor (gösteriyor)sak, onları takip et/seyret.

19. Sonra (hatırlamadıkların olursa) onları açıklamak ve detaylandırmak bize aittir.

20. Hayır; (Ey insanlar boşuna mazeret ileri sürmeyin!) Sizler şu (kısa süreli) dünyayı seviyorsunuz

21. Ahireti gözardı ediyorsunuz (onu kazanmak için çalışmıyorsunuz).

22. O gün birtakım yüzler sevinçten parlayacak. Bkz. 3/106-107

23. Ve Rablerinin kendilerine lütfedeceği nimetleri bekleyecekler.

24. O gün birtakım yüzler de asık olacak.

25. Çünkü (onlar) bellerini bükecek bir felakete uğratılacaklarını anlayacaklar.

26. Aklınızı başınıza devşirin (ey insanlar!). Can boğaza gelip dayandığı zaman,

27. "Yok mu buna bir çare (ölümü engelleyecek birileri yok mu)?" diye feryat edilecek.

28. Artık (dünyaya veda etmesi gereken kişi) ayrılma vaktinin geldiğini anlayacak

29. Ve (ölüm heyecanıyla) bacakları birbirine dolaşacak.

30. O gün yalnız Rabbine doğru sevkiyat vardır.

31. İşte o, (Peygamber'in getirdiğini) tasdik etmemiş, Allah'tan (Hak'tan) yana olmamıştı (yönünü Allah'a dönmemişti).

32. Aksine (Hak adına her şeyi) yalanlamış ve (itaat etmekten) yüz çevirmişti.

33. Sonra da böbürlenerek ailesine gitmişti.

34. Yazıklar olsun sana, yazıklar (ey insan)!

35. Evet, yazıklar olsun sana, yazıklar!

36. İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanıyor?

37. O, (döl yatağına) akıtılan meninin içinden bir nutfe (sperm) değil miydi?

38. Sonra bu, bir "alaka" oldu (embriyoya dönüştü). Derken Allah onu yaratıp güzelce şekillendirdi.

39. Sonra ondan erkek ve dişi çiftler türetti.

40. Peki, (bunları yapan) Allah'ın ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?

76- İNSAN SÛRESİ

İnsan suresi, Medine döneminde inmiş olup 31 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen "İnsan" kelimesinden almıştır. Aynı ayette geçen "Dehr" kelimesinden dolayı "Dehr suresi" de denilmektedir. "Dehr", başı ve sonu belli olmayan uzun bir zaman dilimine denir. Sûrede insanın anılmaya değer bir şey olmadığı, üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra onun karmaşık olan bir damla spermden yaratıldığı ve yaratılış amacının ise imtihan olduğu bildiriliyor. İnsana doğru yolun gösterildiği, ancak o isterse şükreden ya da nankörlük eden biri olabileceği bildirilen sûrede insanın doğal yetenekleri sayesinde vahyin aydınlatmasıyla doğru yolu bulma imkânına sahip olduğu bildiriliyor. Ayrıca sûrede iradesini kötülük yönünde kullanan inkârcıların âhirette karşılaşacakları ceza şekillerinden örnekler verildikten sonra üzerlerine aldıkları sorumlulukları yerine getirerek, yiyeceklerini fakir ve yetimlerle paylaşan, karşılık beklemeden Allah rızası için infak eden ve böylece iradelerini iyilik yönünde kullanan müminler için hazırlanan âhiret nimetleri sıralanıyor. Hz. Peygamberden metanetini güçlendirmesi, dinî duyarlılığını geliştirmesi ve hüküm vermesi için parça parça indirilen ayetlerin gelmesini sabırla beklemesi isteniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Gerçekten insan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti. Bkz. 19/67

2. (Ve üreme safhasına geldiğinde) biz insanı, karmaşık olan bir damla sudan (döllenmiş yumurtadan) yarattık. Onu imtihan ediyoruz. Bundan dolayı onu işiten ve gören yaptık. Bkz. 18/7, 67/2

3. Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik. Artık o ya şükreden biri olur ya da nankörlük eden.

4. (Fakat unutmayın ki) Biz nankörlük edenler için zincirler, kelepçeler ve çılgın alevli cehennem hazırladık.

5. İyiler ise, (cennette) karışımı kâfur (hoş kokulu çiçekten tatlandırılmış) olan dolu bir kadehten (cennet şarabı) içerler.

6. (O cennet şarabı öyle) bir pınardır ki Allah'ın iyi kulları ondan içerler ve istedikleri tarafa onu akıtırlar.

7. (O iyi insanlar, o kimselerdir ki) üzerlerine aldıkları sorumlulukları yerine getirirler ve azabı salgın olan bir günden (kıyametten) korkarlar.

8. Ve kendileri ihtiyaç duydukları halde yiyeceklerini, fakire, yetime ve esire ikram ederler.

9. Ve (yedirdikleri kimselere şöyle derler:) "Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz, sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.

10. Çünkü biz, yüzleri asık duruma getiren çetin bir günde Rabbimizin azabından korkarız."

Bkz. 8/75, 9/100, 59/9

11. (Bu sebeple) Allah da onları, o dehşetli günün azabından korur ve bir aydınlığa ve sevince kavuşturur.

12. Sıkıntılara karşı sabrettikleri için (onları) cennetle ve ipek(ten giysiler)le ödüllendirir.

13. Orada sedirlere uzanırlar ve ne (yakıcı bir) güneş, ne de şiddetli bir soğuk görürler.

14. (Cennet ağaçlarının) gölgeleri üzerlerine sarkar, kolayca koparılabilen meyveleri onların istifadelerine sunulur.

15. (Hizmet için) gümüşten billûr kaplar ve sürahilerle (etraflarında) dolaşılır.

16. Gümüşten yapılmış bu kadehlerden istedikleri kadar içerler.

17. Ayrıca orada zencefille tatlandırılmış (dolu) kâselerde kendilerine (cennet şarabı) içirilir.

18. (Zencefil) cennette bir kaynaktır ki, o selsebîl diye anılır.

19. (Cennet ehlinin) çevrelerinde, gördüğünde saçılmış inciler sanacağın, hep aynı gençlik ve güzellikte kalacak hizmetçiler (garsonlar) dolaşır.

Bkz. 52/24, 56/17-18

20. Orada her nereye baksan, bir nimet ve pek büyük bir mülk (saltanat) görürsün.

21. Onların üzerinde hafif ipek ve ağır işlenmiş atlastan yeşil elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle bezenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek ikram eder.

22. (O Cennetliklere şöyle denir:) "İşte bu sizin çalışmalarınızın karşılığıdır. Çalışmalarınız böylece karşılığını bulmuştur."

23. Gerçekten biz, Kur'an'ı sana parça parça, ayet ayet indirdik.

24. Öyleyse, Rabbinin hükmünü sabırla bekle! Onların günahkârlarına da nankörlerine de boyun eğme!

25. Sabah akşam Rabbinin adını/şanını an (O'nunla beraber olduğunu unutma)!

26. Gecenin bir kısmında da O'na secde et (akşam ile yatsı namazını ikame et). Bir de geceleyin uzun bir müddet O'nun sınırsız şanını yücelt! Bkz. 17/79 ve dipnotu, 73/20

27. Doğrusu onlar, şu geçici dünyayı severler ve önlerindeki o zorlu günü gözardı ederler.

28. Onları biz yarattık ve eklemlerini (birbirine) biz bağladık. Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz.

29. Bu bir hatırlatmadır! İsteyen Rabbine giden yolu tutar!

30. Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz. Hiç kuşkusuz Allah her şeyi bilir ve her işi yerinde yapar. Bkz. 74/56, 81/29

Burada Allah'ın iradesinin her şeyin üzerinde olduğu ve O'nun bilgisi ve takdiri olmadan kimsenin hiçbir şey yapamayacağı vurgulanmaktadır. Ancak bilinmelidir ki; cüz'i (serbest) irade insanın emrindedir. Allah'ın insana vermiş olduğu bu irade sayesinde insan yaşadığı her saniyeyi nasıl kullanacağına kendisi karar verir, kendine dokunacak olan hayrı ve şerri yine kendi meydana getirir. Yani kendi hayat filminin aktörü-aktristi yine kendisidir. İnsan hayatında "nötr" zaman yoktur. Bütün zamanlar onun kendi iradesiyle doldurulur. Allah sadece diler ve takdir eder. Allah cüz'i iradeye sınır koymamıştır. Eğer koymuş olsaydı o zaman şer olmazdı.

31. Dileyeni (dilediği takdirde) rahmetine kabul eder. Zalimler için ise şiddetli bir azap hazırlamıştır.

77- MÜRSELÂT SÛRESİ

Mürselât suresi, Mekke döneminde inmiş olup 50 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "gönderilenler" anlamına gelen "el-Mürselât" kelimesinden almıştır. Kıyametin vuku bulacağına dair değerli bazı varlıklara yemin edilen sûrede kıyametin kopması sırasında vuku bulacak yıldızların ışığının söndürülmesi, gökyüzünün parçalanması ve dağların ufalanması gibi kozmik değişikliklere temas ediliyor. İnsan yaratılışı ve yaşayışının hassas ve sınırlı dengelere bağlı muhteşem bir şekilde düzenlendiği, yeryüzünün de bir düzen içinde seyrettiği ve dirilerle ölülerin toplanma yeri olduğu anlatılıyor. Âhiret hayatında suçlulara uygulanacak azap niteliğindeki işlemlere ve cehennemin kısa tasvirine yer verilen sûrede Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlara sunulacak nimetler hatırlatılıyor. Ayrıca sûrede inkârcıların âhiretteki azaplarının büyüklüğünü vurgulamak üzere; "İlahi gerçekleri yalan sayanların o gün vay haline!" cümlesi farklı aralıklarla on defa tekrarlanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Andolsun (emrimizle) iyilik için gönderilen elçilere,

2. Şiddetle eserek (zararlıları) savurup atanlara,

3. Tohumları/bulutları yaydıkça yayanlara,

4. (Hak ile batılı) birbirinden ayıranlara,

5. İlahi mesajı ulaştıranlara,

6. Arındırmak ve sakındırmak için

7. Vaad olunduğunuz, (kıyamet) mutlaka vuku bulacaktır.

8. Yıldızların ışığı söndürüldüğü,

9. Gök yarıldığı/parçalandığı,

10. Dağlar toz gibi ufalandığı

11. Ve peygamberlerin (Allah'ın mesajlarını ilettikleri kişi ve topluluklar aleyhine veya lehine şahitlik yapmaları için) tanıklık sıraları geldiği zaman (artık kıyamet kopmuştur).

12. (Bunları duyanlar şöyle derler:) Bütün bunlar hangi gün gerçekleşecek?

13. (Doğru ile eğrinin, hak ile bâtılın) birbirinden ayrılıp hükme bağlanacağı gün (gerçekleşecek).

14. Hüküm ve ayırım gününün ne olduğunu biliyor musun?

15. (Bunu) yalanlayanların o gün vay haline!

16. Biz, (peygamberlerini inkâr eden kavimlerden) evvelkileri, helâk etmedik mi?

17. Onların arkasından gelip, aynı şekilde davrananları da elbette onların peşine takarız (onlar gibi helâk ederiz).

18. Biz suçlulara işte böyle yaparız.

19. (Allah'ın ayetlerini) yalanlayanların o gün vay haline!

20. Biz sizi bayağı/basit bir sudan (meniden) yaratmadık mı (Hangi cesaretle yalanlamaya kalkışıyorsunuz)?

21. Ve onu sağlam bir yere yerleştirmedik mi?

22. Sonra o suyu, (doğum için) belirli bir vakte kadar (rahimde muhafaza etmedik mi?)

23. Biz, (insanın yaratılışını) işte böyle gerçekleştirdik. Ne mükemmeldir Bizim (bir şeyi) kudretimizle gerçekleştirmemiz!

24. (Allah'ın kudretini) yalanlayanların o gün vay haline!

25. Biz yeryüzünü bir toplanma ve kalma yeri yapmadık mı?

26. Hem dirilere hem ölülere.

27. Orada sabit yüce dağlar yaratmadık mı, size tatlı bir su içirmedik mi?

28. (Bütün bu nimetleri) inkâr edenlerin o gün vay haline!

29. (Kıyameti inkâr edenlere o gün şöyle denir): Haydi yalan saydığınız azaba gidin.

30. "Haydi gidin, üç kola ayrılmış (dumandan) bir gölgeye

31. (O) ne gölgelendirir ne de ateşten korur.

32. Şüphesiz o (cehennem), tomruk gibi kocaman kıvılcımlar saçar.

33. Sanki o kıvılcımın her biri sarı renkte birer halattır.

Ayette geçen "cimale" terimi "cemel" kelimesinin çoğuludur. "Cemel", kökü itibariyle hem halat hem de deve anlamına gelmektedir. Yukarıdaki ayetlerin genel muhtevasına bakıldığı zaman "deve" kelimesi edebi tasvire uygun düşmediği ve deve ile kıvılcım arasında bir münasebet bulunmadığı için "cimale" terimi "halat" olarak tercüme edilmiştir.

34. (Bu durumu) yalan sayanların, o gün vay haline!

35. Bu (gün, hakka karşı direnenlerin) konuşamayacakları gündür.

36. Onlara izin de verilmez ki, mazeret beyan etsin ve özür dilesinler.

37. Hakka karşı direnenlerin, o gün vay haline!

38. Bu (gün), sizi ve önceki ümmetleri topladığımız doğru ile eğrinin, Hak ile bâtılın ayrıldığı gündür.

39. Eğer (azabı kaldıracak) bir hileniz/numaranız varsa, haydi bana gösterin onu!

40. (Öldükten sonra dirilmeyi) inkâr edenlerin o gün vay haline!

41. Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar, (serin) gölgeler altında ve pınar başlarında olacaklar.

42. Arzu ettikleri her meyveyi hazır bulacaklar.

43. (Onlara şöyle denir:) "Yaptıklarınıza karşılık olmak üzere afiyetle yiyin için."

44. Şüphesiz biz iyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız.

45. (Cenneti) inkâr edenlerin, o gün vay haline!

46. (Ey inkârcılar!) Siz (bu cennet nimetlerine karşılık) dünya nimetlerinden yiyin ve bir süre daha sefanızı sürün bakalım. Fakat şunu iyi bilin ki sizler gerçekten suçlu günahkârlarsınız.

47. Allah'ın emirlerini ciddiye almayan (günahkârların) o gün vay haline!

48. (Dünyada) onlara: "Gelin Allah'a boyun eğin" denildiği zaman buna yanaşmazlardı (ve Allah'ın emirlerine itaat etmezlerdi).

49. Allah'ın emirlerini dikkate almayan isyankârların o gün vay haline!

Sûrede inkârcıların âhiretteki azaplarının büyüklüğüne dikkat çekmek için bu âyet farklı aralıklarla on defa tekrarlanmıştır.

50. Peki, onlar (hakikati tüm açıklığıyla ortaya koyan bu ayetlere de inanmayacaklarsa), ondan başka hangi söze inanacaklar!

78- NEBE SÛRESİ

Nebe suresi, Mekke döneminde inmiş olup 40 ayettir. Sure adını, ikinci ayette geçen ve "haber" manasına gelen "Nebe" kelimesinden almıştır. Sûrede öldükten sonra dirilme ve âhiretteki hayatın kısa tasviri yapılıyor. İnkârcıların kendi aralarında tartıştıkları kıyametin tartışmasız, su götürmez bir gerçek olduğu ifade ediliyor. Yeryüzünde görülen kozmolojik düzene ve buranın insan hayatına elverişli oluşuna temas edildikten sonra doğru ile yanlışın kesin çizgilerle ayrılacağı günün mutlaka gelip çatacağı bildiriliyor ve cehennemle ilgili kısa bir tasvir yapılıyor. Ayrıca Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşayanların gideceği cennetten bahsediliyor. Sûrenin sonunda, kıyametin mutlaka vuku bulacağı hatırlatılıp herkesin önceden yaptığının karşılığını bulacağı o günde inkâr yoluna saplananların toprak olmayı temenni edeceği bildiriliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Bu müşrikler) birbirlerine hangi şeyi sorup duruyorlar?

2-3. Üzerinde (hiçbir şekilde) anlaşamadıkları o büyük (kıyamet) haberi(ni) mi?

4. Hayır! Boşuna sorup durmasınlar! Yakında bilecekler.

5. Evet, evet. Yakında (hiçbir şeyin düşündükleri gibi olmadığını) bilecekler.

6. Biz yeryüzünü bir döşek yapmadık mı?

7. Dağları da (yeryüzünü tutan) birer kazık (sütun) kılmadık mı?

8. Sizleri (erkekli dişili) çiftler hâlinde yaratmadık mı?

9. Uykunuzu, dinlenmenizi sağlayıcı/ölümü hatırlatıcı kılmadık mı?

10. Geceyi bir örtü kılmadık mı?

11. Gündüzü de bir geçim vakti yapmadık mı?

12. Üstünüze sapasağlam yedi gök bina etmedik mi?

13. Ve oraya parlak kandiller yerleştirmedik mi?

14-15-16. Size tohumlar, bitkiler, sarmaş dolaş olmuş bağlar bahçeler yetiştirmek için rüzgârların sıkıştırıp yoğunlaştırdığı bulutlardan şarıl şarıl su indirmedik mi?

17. Şüphesiz ki, (doğru ile yanlışın, haklı ile haksızın ayırt edileceği) o ayrılma gününün (kıyametin) belirlenmiş bir vakti vardır.

18. O gün, Sur'a üflenir ve siz (menzillerinizden kalkıp mahşere) gruplar halinde gelirsiniz.

19. O gün gökyüzü açılır ve orada pek çok kapılar oluşur.

Gökyüzünün açılması, orada kapıları andıran kümlerin oluşması Kur'an'ın muhtelif yerlerinde geçen ayetlerle de anlatılmaktadır. "O gün, yer başka bir yere, gökler de başka göklere

dönüştürülür…” (İbrahim 14/48) “… Göklerin ve yerin (başlangıçta bir madde halinde) tek bir bütün olduğunu ve bizim sonradan onu (büyük bir patlama ile) ikiye ayırdığımızı görmüyorlar mı? ...” (Enbiya 21/30) “O gün gök parçalanarak beyaz bulut kümelerine dönüşecek…” (Furkan 25/25)

20. Dağlar yürütülür, serap haline gelir (yeryüzü dümdüz olur).

21. İşte o zaman cehennem (suçlular için) beklemeye başlar.

Bu ayetten anlıyoruz ki birinci ve ikinci kıyamet arasında çok fazla bir zaman olmayacaktır.

22. Orası taşkınlık edip azanlar için son varış yeridir.

23. Orada uzun zaman/asırlarca kalacaklar.

24. Orada ne bir serinlik ve ne de içecek bir şey tadacaklar!

25. Yalnızca kaynar su ve irin (içecekler).

26. (Bütün bunlar yaptıklarına) uygun bir ceza olarak (verilecek).

27. Çünkü onlar hesaba çekilmeyi ummuyorlardı.

28. Âyetlerimizi de alabildiğine yalanlamış (ve kendi kafalarına göre yaşamış)lardı.

29. Oysa biz, (yaptıkları) her şeyi bir bir kayda almışızdır. Bkz. 18/49

Recorderleri, video recorderleri, kameraları ve daha pek çok farklı ses ve görüntü kayıt cihazlarını ve bunların topladığı ses ve görüntüleri stoklayan aygıtları gördükten sonra insanın yaptıklarının kayıt altına alınması ve onlara göre ahirette muameleye tabi tutulacak olması konusunda artık kafalarda şüphenin kalmaması lazım.

30. (O inkârcılara şöyle denilecek:) “Şimdi tadın (bakalım azabı), artık size azap artırmaktan başka bir şey yapacak değiliz.”

31. Ama Allah’a karşı sorumluluk bilinciyle yaşayanlar için de büyük bir kurtuluş ve mutluluk vardır.

32. (Cennette) nice bahçeler ve üzüm bağları (vardır).

33. (Onlara hizmet vermek için orada) genç ve yaşıt eşler (vardır).

34. (Onlar için orada içildiğinde ferahlatacak) dolu dolu kâseler vardır.

35. Orada ne boş bir söz işitilir ne de bir yalan.

36. Bunlar Rabbinin katından yaptıklarına karşılığı verilenlerdir.

37. O, göklerin yerin ve ikisi arasında olanların Rabbidir. Rahman’dır; şefkat ve merhametiyle yarattıklarına nimetler lütfedendir. Ve o gün hiç kimse O’na karşı sesini yükseltme (itiraz etme) gücüne sahip değildir.

38. O gün Ruh (Cebrail) ve (diğer) meleklerin saf saf sıralandıkları gündür. Rahman’ın izin verdikleri dışında hiç kimse konuşmayacak ve (izin verilenler, yalnız) doğruyu söyleyecek. Bkz. 2/123, 255, 6/51, 70, 10/3, 11/105, 20/109, 34/23, 42/7, 53/26

39. İşte bu kıyamet günü, geleceği kesin olan bir gündür. Artık dileyen, Rabbine varacak bir yol edinsin (inansın ve Allah için faydalı işler yapsın).

40. Biz, gelmesi yakın olan bir azapla sizleri uyardık. O gün gelecek ve herkes, dünyada yapıp ettiği bütün işleri önünde bulacaktır. İşte o zaman inanmayan kimse: “Ah ne olurdu, keşke toprak olaydım!” diyecek. Bkz. 18/49

79- NÂZİÂT SÛRESİ

Nâziât suresi, Mekke döneminde inmiş olup 46 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "ruhları çekip alan melekler" anlamına gelen "Nâziât" kelimesinden almıştır. Konunun ehemmiyetini vurgulamayı amaçlayan yemin ifadesiyle başlayan sûrede dehşeti yürekleri titretecek olan kıyametin inkârcılar tarafından imkânsız görüldüğüne temas edildikten sonra onların bir anlık çığlığın ardından kendilerini mahşer yerinde bulacakları bildiriliyor. Firavun'un Mûsâ'nın davetine karşılık adamlarını toplayıp, "Ben sizin en yüce rabbinizim" dediği haber veriliyor ve onun Allah tarafından dünyada da âhirette de ibret verici bir cezaya çarptırıldığı zikrediliyor. Kozmik düzenin kuruluş ve işleyişine etkileyici cümlelerle temas edilen sûrede "büyük felâket" diye nitelendirilen kıyametin mutlaka gerçekleşeceği anlatılıyor. Dünya hayatını mânevî değerlere tercih eden kimselerin cehenneme gireceği, nefsânî arzularına yenik düşmeyenlerin ise cennete gideceği vurgulanıyor. İnkârcıların kıyameti gördükten sonra dünyada sadece bir akşam yahut kuşluk vakti kadar kaldıklarını sanacakları ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (İnkârcıların ruhlarını) şiddetle çekip alanlara,
2. (İnananların ruhlarını) kolaylıkla alanlara,
3. (Yörüngelerinde) yüzüp giden (gezegen)lere,
4. (Hizmet için) öncü olarak yarışıp geçenlere,
5. Ve işleri düzene koyanlara (yemin olsun ki kıyamet kopacak ve siz hesaba çekileceksiniz).
6. O gün (Sur'a) ilk üfürüş şiddetle sarsacak (ilk ölüm ve kıyametin birinci kopuşu gerçekleşecek).
7. Arkasından onu daha büyük bir sarsıntı izleyecek (ikinci kıyamet kopacak ve insanların dirilişi gerçekleşecek).
8. O gün birtakım kalpler (tedirginlik içinde) şiddetle çarpacak.
9. Gözler korkudan yere bakıp kalacak.
10. (O inkârcılar) diyorlar ki: Şimdi biz şu halimize geri mi döndürüleceğiz?
11. "Çürümüş kemikler haline geldikten sonra mı (biz eski durumumuza getirileceğiz)?
12. Öyle ise biz yanmışız (desenize) dediler."
13. Hâlbuki o (diriliş), sadece bir haykırıştan (Sur'un üfürülmesinden) ibarettir.
14. Bir de (bakmışsın onlar) kendilerini mahşer meydanında buluvermişler.
15. (Ey Muhammed!) Musa'nın haberi sana geldi mi?
16. Hani, Rabbi ona mukaddes Tuvâ vadisinde şöyle seslenmişti:
17. "Haydi, Firavuna git! Çünkü o azmıştır."
18. (Ona) de ki: "İster misin (küfürden) temizlenesin?
19. Rabbine giden yolu göstereyim ki O'na saygı duyup O'ndan sakınasın!"
20. Derken (Musa) ona, en büyük mucizeyi (asanın ejderha oluşunu) gösterdi.
21. Fakat o, (Musa'yı ve dinini) yalanladı ve isyan etti.
22. Sonra sırtını dönerek (iman etmekten) yüz çevirdi.
23. Hemen (adamlarını) topladı ve onlara (şöyle) seslendi:
24. "Ben, sizin en yüce Efendinizim!"
25. Allah da onu (herkese ibret olarak) dünya ve ahiret azabıyla cezalandırdı.

Bkz. 2/50, 20/78, 10/90,-92, 40/84-85

26. Şüphesiz bunda Allah'a karşı gelmekten sakınan bir kimse için bir ibret vardır.

27. (Öldükten sonra tekrar) sizi yaratmak mı zor, yoksa göğü (yaratmak) mı? Onu Allah bina etti.

28. (Allah gökyüzünü) yükseltti/genişletti ve onu (mükemmel yasalarıyla) düzene koydu.

29. O göğün gecesini karanlık yaptı, gündüzünü aydınlattı.

30. Ve onun ardından yeryüzünü döşeyip yaşamaya elverişli hale getirdi.

31. Orada sular fışkırttı ve otlaklar meydana getirdi.

32. Dağları da sağlam bir şekilde olması gereken yerlere yerleştirdi.

Bkz. 16/15, 21/32

33. Bütün bunları sizin ve hayvanlarınızın yararı için yaptı.

34. Her şeyi altüst eden o büyük felâket (kıyamet) geldiği zaman.

35. O gün insan, (dünya hayatında) yaptıklarını bir bir hatırlayacak.

36. Cehennem ehline gidecekleri yer gösterilecek.

37. Artık her kim azgınlık etmişse,

38. Ve dünya hayatını (ahirete) tercih etmişse,

39. Şüphesiz onun varıp barınacağı yer cehennem olacaktır.

40. Ancak kim Rabbinin huzurunda durup hesap vermekten ürkmüş ve nefsini kötü heveslerden uzak tutmuşsa,

41. İşte onun varacağı yer de cennet olacaktır.

42. Sana, kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar.

43. Sen nerede, onu(n vaktini) bilmek nerede?

44. Onun nihai bilgisi, yalnızca Rabbine aittir.

45. Sana düşen sadece ondan (kıyametten) korkanı uyarmaktır.

46. Onlar onu (kıyameti) gördükleri zaman sanki dünyada bir akşam veya onun kuşluk vaktinden fazla kalmamış gibi olacaklar.

Bkz. 20/103, 23/113, 30/55

80- **ABESE SÛRESİ**

Abese suresi, Mekke döneminde inmiş olup 42 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "yüzünü ekşitti" manasına gelen "Abese" kelimesinden almıştır. Sûrede Hz. Peygamber uyarılıyor ve nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendiriliyor. Ayrıca öğüt ve uyarının kimler için faydalı olacağı konusunda dikkati çekilerek, kalpleri öğüt almaya yatkın ve istekli kimselerle ilgilenmesi tavsiye ediliyor. Hz. Peygamberin, dünya nimetleriyle şımararak küstahlaşan kimselere karşı tebliğden başka bir sorumluluğunun olmadığı bildirilen sûrede Hakikatin apaçık ortada olduğu, dileyenin ona talip olabileceği, asıl ilgi gösterilmesi gerekenlerin hidayete ulaşmaya istekli kimseler

olduğu ifade ediliyor. Allah'ın nimetlerinden bahsedilerek insanın nankörlüğüne dikkat çekiliyor. Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı kıyamet gününe değinilen sûrede Allah'ın verdiği nimetlerin hakkını vermeyenlerin, Rabbinin emirlerini yerine getirmeyenlerin acıklı sonu anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Peygamber) yüzünü ekşitti ve çevirdi.

2. Kör adam yanına geldi diye.

3. (Ey Resul!) Nereden bileceksin belki de o (senden öğrenecekleriyle cehalet kirinden) arınacaktı?

4. Yahut öğüt alacak da bu öğüt kendisine fayda verecekti.

5. Fakat (senin öğüdüne) tenezzül etmeyen kimseye gelince;

6. Sen, bütün ilgiyi ona gösterdin.

7. Oysa onun arınmasından sen sorumlu değildin.

8. Ama sana koşarak gelen kimse var ya;

9. İşte o, Allah'a karşı gelmekten sakınarak sana gelmişken,

10. Sen ona aldırış etmeden oyalandın (onunla ilgilenmedin).

11. Dikkat et, bir daha böyle yapma! Çünkü o (Kur'an) bir öğüttür.

12. Dileyen ondan öğüt alır.

Bu âyetler öğüt almak için Hz. Peygambere gelen ve kendisiyle gerektiği kadar ilgilenilmeyen bir âmâ için nazil olmuştur. Rivayet olunur ki; Hz. Peygamber Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden birisiyle konuşurken bu sırada sahabelerden âmâ olan İbni Ümmi Mektûm Hz. Peygamberin yanına gelerek bir şey öğrenmek istedi. Hz. Peygamber Kureyş kabilesinden gelen ve maddi durumu da iyi olan kişiyle konuşurken âmâ sahabeye ilgi göstermedi. Sık sık sözü kesilen Hz. Peygamber de hoşnutsuzluğunu yüz ifadeleriyle açığa vurdu. Bu durumdan âmâ sahabe rahatsızlık duymuş olacak ki Allah bu âyetleri gönderdi ve böylece nasıl davranılması gerektiği konusunda hem Hz. Peygambere hem de onun şahsında bütün inananlara davranış dersi verdi.

13. O (Kur'an, Allah katında) çok değerli sahifelerdedir.

14. Yüce ve (her türlü çelişkiden uzak) tertemiz (sahifelerde)

15-16. (O Kur'an) şerefli, itaatkâr ve güvenilir meleklerin vasıtasıyla indirilmiştir.

17. Kahrolası (inkârcı) insan, ne kadar da nankördür.

18. Allah, onu hangi şeyden yarattı (hiç düşünmez mi)?

19. Bir nutfeden (spermadan) yarattı da ona (en güzel surette) şekil verdi.

20. Sonra da ona (yaşama ve kavrama) yolunu kolaylaştırdı.

21. Sonra (kısacık bir ömrün ardından) onu öldürecek ve (cesedini) kabre koyacak.

22. Sonra, dilediği zaman onu tekrar diriltecek.

23. Hal böyleyken o, Rabbinin emrettiğini yerine getirmedi (inanmadı ve Allah'ın istediği gibi yaşamadı).

24. Bir de insan, yiyip içtiği şeylerin nereden geldiğine bir baksın.

25. Biz, suyu (yağmuru) bol bol yağdırdık.

26. Sonra toprağı (bitkileri çıkarmak için) göz göz yardık.

27. Böylece onda taneler bitirdik.

28. Üzüm (bağları) ve yoncalar,

29. Zeytin (ağaçları) ve hurmalıklar,

30. Boyları birbiriyle yarışan sık ağaçlı bahçeler,

31. Meyveler ve çayırlar (yetiştirdik).

32. (Bütün bunları) sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için yaptık.

33. Kulakları sağırlaştıracak o kıyamet gürültüsü geldiği zaman.

34-35-36. O gün kişi, kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacak.

Bkz. 23/101, 31/33, 34/54

Burada verilmek istenen mesajın anlam bütünlüğü, Mü'minûn 23/101 "O gün kan bağları bile işe yaramayacaktır", Lokman 31/33 "Hiçbir anne-babanın çocuğuna yarar sağlayamayacağı ve hiçbir çocuğun da anne-babasına fayda veremeyeceği günden sakının!" Meryem 19/95 "Onların hepsi kıyamet günü O'na tek başına gelecektir" ayetleriyle sağlanırsa daha müessir olur.

37. O gün, onlardan her birinin kendine yetecek bir derdi vardır.

38. O gün birtakım yüzler vardır ki, parıldarlar,

39. Gülerler (ve) sevinirler.

40. O gün nice yüzler de vardır ki, toz toprak içindedirler.

41. Onları karanlık ve karalık kaplayacaktır.

42. İşte onlar, inkârcılardır, günaha dalanlardır.

81- **TEKVİR SÛRESİ**

Tekvir suresi, Mekke döneminde inmiş olup 29 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "dürmek" anlamına gelen "küvviret" fiilinin mastarından almıştır. Sûrede Kıyamet kopacağı zaman Allah tarafından konulan tabiat kanunlarının değiştirilerek güneşin, yıldızların, dağların, denizlerin tersine çevrileceği, vahşi hayvanların bir araya geleceği anlatılıyor. Hemen ardından büyük hesap gününün kısa tasviri yapılarak kişinin ebedî hayat için önceden neler hazırladığının bilincinde olacağı belirtiliyor. Yörüngelerinden akan gezegenlere, karanlık çöken geceye ve sabah vaktine yemin edilerek Kur'an'ın vahiy eseri olduğu ifade ediliyor. Ardından "arkadaşınız" diye nitelendirilen Hz. Peygamberin inkârcıların iddia ettiği gibi bir mecnun olmadığı vurgulanıyor. Sûrede sorumsuzca yaşayan insanlara; "Hak bütün açıklığıyla ortada dururken siz nereye gidiyorsunuz?" sorusu yöneltiliyor ve Kur'an'ın doğru yola girmek isteyen herkes için bir öğüt, hidayet rehberi ve uyarı olduğu vurgulanıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Güneş dürüldüğü (ve ziyası söndürüldüğü),

2. Yıldızlar kararıp döküldüğü,

3. Dağlar yürütüldüğü,

Bkz. 56/6, 101/5

4. Gebe develer kendi başlarına terk edildiği,

5. Vahşi hayvanlar (korkudan) bir araya geldiği,

6. Denizler kaynayıp birbirine karıştığı,

7. Ruhlar (yeni) bedenlerle birleştirildiği,

8. Diri diri toprağa gömülen kıza sorulduğunda,

9. "Hangi suçtan dolayı öldürüldüğü"

10. Amel defterleri (Hard Diskler) açıldığı,

11. Göğün örtüsü sıyrıldığı (her şeyin gün yüzüne çıktığı),

12. Cehennem (suçlular için) körüklendiği,

13. Cennet (inananlara) yaklaştırıldığı zaman,

14. Herkes, önceden (iyi ve kötü) ne hazırlamışsa (onu) görecektir.

15. Hayır (iş onların sandığı gibi değil)! Yemin olsun donup duran yıldızlara,

16. Yörüngelerinde akan ve kaybolan gezegenlere,

17. Karanlık çöken geceye,

18. Teneffüs eden (seher yeli esmeye başlayan) sabaha ki,

19. Bu Kur'an (Allah katında) kerim (şerefli) olan bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür.

20. O elçi, güçlüdür. Kudret ve egemenlik tahtının sahibi (olan Allah) katında çok itibarlıdır.

Bkz. 53/5-10

21. O, (bütün meleklerce) saygı gören ve güvenilen biridir.

22. (Ey Kureyşliler!) Sizin arkadaşınız (Muhammed) bir deli değildir (vahyi böyle güvenilir ve saygın bir melek vasıtasıyla almıştır).

23. Şüphesiz (Muhammed) onu (Cebrail'i) apaçık ufukta görmüştür. Bkz. 53/13-16 ve dipnotları.

24. Kaldı ki O (Cebrail), aldığı gayb bilgilerinin hiç birini gizlemez (bu konuda töhmet altında bırakılamaz). Bkz. 16/103, 25/4

25. O (Kur'an, iddia ettiğiniz gibi) asla kovulmuş şeytanın sözü değildir. Bkz. 22/52

26. O halde, (ey insanlar), hakikat buyken nereye gidiyorsunuz?

27. O (Kur'an), bütün âlemler için bir öğüttür.

28. Özellikle de içinizden dosdoğru olmayı dileyenler için (bir hidayet ve rahmet kaynağıdır).

29. Zaten siz ancak, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın iradesinin tecellisine uygun olması halinde, iradenizi ve tercihinizi kullanabilirsiniz. Bkz. 74/56, 76/30 ve dipnotu.

82- İNFİTAR SÛRESİ

İnfitar suresi, Mekke döneminde inmiş olup 19 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "yarılmak" anlamına gelen "İnfitar" kelimesinden almıştır. Sûrede kıyamet olayları tasvir edilerek

göğün yarılacağı, yıldızların dökülüp saçılacağı, denizlerin kaynayıp birbirine karışacağı, mezarların içindeki çürümüş, toz toprak olmuş ölü bedenlerin yeniden diriltileceği belirtiliyor. İnsana; "Ey insan! Seni ihsanı bol olan Rabbine karşı yanıltan nedir?" sorusunun yöneltildiği sûrede şükretmeyen insana kendisini en güzel şekilde yaratan rabbine karşı sorumlulukları hatırlatılıyor. Sûrede inkârcıların yalanlamalarına dikkat çekilerek âhiret sorumluluğu üzerinde duruluyor ve kaydedici meleklerin kişinin yaptıklarının hepsini kaydettiği ve bu kayıtlar neticesinde iyilerin cennete, kötülerin cehenneme gidecekleri ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Gök, çatlayıp yarıldığı,
2. Yıldızlar dökülüp saçıldığı,
3. Denizler kaynayıp birbirine karıştığı,
4. Kabirlerin içi boşaltıldığı zaman,
5. Herkes (dünyada) yaptığı ve (yapmak zorunda olup da) yapmadığı şeyleri bilecektir.
6. Ey insan! İhsanı bol olan Rabbine karşı seni aldatıp yanıltan nedir?
7. O, seni yarattı, düzgün hale koydu, en güzel ölçülerle birleştirdi.
8. Dilediği biçimde sana şekil verdi. Bkz. 40/64, 65/3, 95/4
9. Olacak şey değil! (Bütün bunlara şükretmediğiniz gibi) hesap gününü de inkâr ediyorsunuz.
10. Hâlbuki üzerinizde sizi gözleyen/takip eden kaydediciler vardır.
11. Kaliteli bir şekilde kaydeden ve (kaydettiklerini) koruyan (melekler) vardır.
12. Onlar yaptığınız her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilirler/kaydederler. Bkz. 6/61, 50/17-18
13. Sorumluluk bilinciyle yaşayanlar muhakkak ki bol nimetlere kavuşacaklar.
14. Kötüler de cehennemi boylayacaklar.
15. Onlar (o inkâr ettikleri) hesap günü oraya gireceklerdir.
16. Artık onlar, oradan asla kurtulamazlar.
17. Hesap gününün ne olduğunu sen bilir misin?
18. Evet, bilir misin nedir o hesap günü?
19. O gün kimsenin kimseye faydası olmaz. O gün bütün yetkiler sadece Allah'a aittir.

Hangi cemaatten, hangi tarikattan, hangi koldan, hangi ırktan, hangi soydan, hangi ülkeden, hangi ümmetten, hangi milletten, hangi toplumdan, hangi aileden olursan ol ahirette yalnızsın! Orada genetik test yok, DNA yok, biyolojik yakınlık yok, soy sop yok; sadece sen varsın. Yaşadıklarınla baş başasın! Ve hak ettiğini yaşayacaksın! "Onların hepsi kıyamet günü O'na tek başına gelecek." (Meryem, 19/95)

83- **MUTAFFİFÎN SÛRESİ**

Mutaffifîn suresi, Mekke döneminde inmiş olup 36 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "ölçüde ve tartıda hile yapanlar" anlamına gelen "Mutaffifîn" kelimesinden almıştır. Sûrede ölçüde ve tartıda hile yapanların, Yaratana ve yaratılmışlara karşı suç işleyip âhiret gününe inanmayanların durumu anlatılıyor. Onları bu tür davranışlara sevk eden en önemli faktörün hesap gününe

inanmamaları olduğu beyan ediliyor. İtaatkârların âhirette kavuşacakları mutlu hayatın tasviri yapılırken dünyada kendileriyle alay edenlerin âhirette aşağılanacağı bildiriliyor. Allah'a ve resulüne itaat edenlerin amel defterlerinin Allah'a yakın kulların tanık olduğu "illiyyûn" denen özel bir yerde muhafaza edildiği ve bunlar için cennette hazırlanan mutlu hayatın tasvirine yer veriliyor. Ayrıca cennet ehline sunulacak misk kokulu bir nevi meşrubattan söz edilen sûrede Allah'a yakın kullara mahiyeti bilinmeyen "tesnîm" katkılı bir içecek verileceği belirtiliyor. Dünyada servet ve şöhret sahibi inkârcıların zayıf durumda olan müminlerle alay ettikleri, kıyamet gününde ise müminlerin inkârcılarla alay edeceği bildiriliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline!

2. Onlar ki, insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler.

3. Fakat kendileri onlara bir şey ölçtükleri veya tarttıkları zaman (ölçü ve tartıyı) eksik yaparlar.

4. Yoksa onlar, (yeniden) diriltileceklerini düşünmüyorlar mı?

5. Büyük bir günde (kıyamette).

6. O gün insanlar, âlemlerin Rabbinin huzurunda toplanacaklar ve (O'na) hesap verecekler.

7. Hayır (hileye sapmayın, hesap gününü hafife almayın). Çünkü Allah'ın buyruğundan çıkanların kitabı muhakkak "siccîn"dedir.

8. Sen "siccîn" in ne olduğunu bilir misin?

9. O, (inkârcıların eylemlerinin) yazılı bulunduğu bir kütüktür (Hard Disk'tir).

10. O gün inkârcıların vay hâline!

11. Onlar ki hesap gününü inkâr ettiler.

12. O hesap gününü inkâr edenler, haddi aşan, günaha batan kimselerdir.

13. On(lar)a ayetlerimiz okunduğu zaman: "öncekilerin masallarıdır" dedi(ler). Bkz. 16/24, 25/5

14. Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini kirletti.

15. Muhakkak ki onlar, o kıyamet günü Rablerinin rahmetinden mahrum kalacaklar.

16. Sonra onlar muhakkak cehenneme atılacaklar.

17. Sonra (onlara) şöyle denilecek: "İşte (dünyada) inkâr etmiş olduğunuz (azap) budur."

18. Fakat iyilerin amel defterleri (Hard Diskleri) "İlliyyûn" da saklıdır.

19. Sen "İlliyyûn" un ne olduğunu bilir misin?

20. O, (silinme ve kaybolma ihtimali olmayan) her şeyin dökümünün yapıldığı bir sicildir.

21. O, (Allah'a yakın olan, Mukarrebûn adlı) meleklerin gözetimindedir.

22. İyiler cennet nimetlerine gark olacaklar.

23. Onlar tahtlar üzerinde (neşe ile etrafı) seyredecekler.

24. Onların yüzlerinde, cennet nimetlerinin sevincini görürsün.

25. Onlara ağızları mühürlü (kişiye özel, sarhoş etmeyen) saf bir içecekten içirilir.

26. Onun (içiminin) sonu bir misktir (ağızda misk gibi koku bırakır). İşte yarışacaklarsa insanlar, (Allah'ın rızasını kazanarak) bu cennet devletine konmak için yarışsınlar!

27. O içeceğin karışımında "tesnîm" vardır.

28. (O) öyle bir pınardır ki, ondan (Allah'a) yakın olanlar içerler.

29. Şüphesiz, o günah işleyenler, iman edenlere (dünyada) gülüyorlardı.

30. İnananlar yanlarından geçtiğinde, birbirlerine kaş göz ederek onlarla alay ediyorlardı.

31. Yandaşlarının yanına döndükleri zaman da (yaptıklarını anlatarak) eğleniyorlardı.

32. İnananları gördükleri vakit: "İşte bunlar sapık ve şaşırmış kimselerdir" diyorlardı.

33. Oysa kendileri, onların üzerine gözcü tayin edilmiş değillerdi.

34. Artık bugün de inananlar, inkârcılara bakıp gülerler.

35. (İnananlar) tahtlar üzerinde (inkârcıların durumunu) seyrederler (ver derler ki):

36. "İnkârcılar, yaptıklarının karşılığını tam olarak aldılar değil mi?"

84- İNŞİKAK SÛRESİ

İnşikak suresi, Mekke döneminde inmiş olup 25 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen ve "İkiye ayrılma, Çatlama, Yarılma" anlamına gelen "İnşikak" kelimesinden almıştır. Sûrede bazı kıyamet sahnelerinden bahsedilerek göğün parçalara ayrılacağı, yeryüzünün dümdüz hale getirileceği ve yerin içindeki her şeyi dışarı atacağı bildiriliyor. Sûrede insana; "Sen Rabbine kavuşuncaya kadar çalışıp didinerek ömrünü tüketeceksin! Sonunda (bütün yaptıklarında) O'na kavuşacaksın." hitabı yapılarak dünyada iken yaptığı işlerin kaydedildiği defteri sağ elinden verilenlerin hesaplarının kolay olacağı ve yakınlarına sevinçle dönecekleri, defterleri arka taraflarından verilenlerin ise yok olmayı isteyecekleri ve çılgın alevli cehenneme atılacakları bildiriliyor. Akşamın alaca karanlığına, geceye ve aya yemin edilerek insanların halden hale geçecekleri anlatılan sûrede insanların neden iman etmediği, Kur'an okunduğu zaman Allah'ın mesajı karşısında teslimiyet gösterip neden saygı ile secdeye kapanmadığı soruluyor ve onu yalanlayanlar için acı bir azap, inananlar için ise kesintisiz bir mükâfat olduğu ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Gök yarıldığında,

2. O'na yaraşır şekilde Rabbinin emrine boyun eğdiğinde,

3. Yer de dümdüz olduğunda,

4. (Yeryüzü) içindekileri fırlatıp attığında

5. Ona yaraşır şekilde Rabbinin emrine boyun eğdiğinde,

6. Ey insan! Sen Rabbine kavuşuncaya kadar çalışıp didinerek ömrünü tüketeceksin! Sonunda (bütün yaptıklarında) O'na kavuşacaksın.

Yani insan zahmetli ve meşakkatli bir çaba ile Rabbine doğru yol almaktadır. Bu yolun bittiği yerde yeniden dirilişle asıl hayat başlayacaktır. İşte bu hayatın başladığı yerde her şey değişecek.

Bir kısım insan dünyanın zorluğuna razı olarak geri dönmek isteyecek ama buna fırsat verilmeyecek. Bir kısım insan da öylesine güzel nimetlere erişecek ve öylesine muazzam bir ortama kavuşacak ki, bir çırpıda dünyayı ve dünyada yaşadıklarını unutacağı ifade ediliyor.

7. O zaman kimin kitabı (amel defteri) sağından verilirse,

8. O (hiçbir zorlukla karşılaşmadan) pek kolayca hesabını verecek,

9. Ve (cennetteki) yakınlarına sevinç içinde dönecektir.

10. Fakat kime de kitabı (amel defteri) arka tarafından verilirse,

11. (O da) derhal yok olmayı isteyecek,

12. (Fakat istese de olmayacak ve derhal) çılgın alevli ateşe atılacaktır.

13. Hâlbuki o, (dünyada) yandaşlarının yanında iken pek sevinçliydi.

14. Çünkü o Rabbinin huzuruna hiç dönmeyeceğini sanıyordu.

15. Oysa gerçek öyle değildi. Rabbi onu(n yaptıklarını çok iyi) görüyordu.

16. Hayır (boşuna yaratıldığınızı zannetmeyin)! Akşamın alaca karanlığına,

17. Geceye ve gecenin içinde barındırdığına,

18. Dolunay halindeki Ay'a yemin ederim ki,

19. Muhakkak siz biri diğeriyle bağlantılı olarak halden hale geçeceksiniz.

Bu âyet insan hayatının farklı devrelerine işaret etmektedir. Yani "anne rahminde belli aşamalardan geçerek beden elbisesi giyeceksiniz; doğumla dünyaya gelerek orada gençlik, ihtiyarlık, hastalık, sağlık, fakirlik, zenginlik gibi merhalelerden geçeceksiniz; ölümle âhirete ulaşacak ve orada da hesap verme ve dünyada yaşadıklarınıza göre değerlendirme gibi safhalardan geçeceksiniz."

20. Böyleyken onlara ne oluyor da hâlâ iman etmiyorlar?

21. Ve kendilerine Kur'an okunduğu zaman (Allah'ın mesajı karşısında) teslimiyet gösterip saygı ile boyun eğmiyorlar?

22. Tersine, inkârcılar (Kur'an'ı) inkâr ediyorlar.

23. Oysa Allah, onların içlerinde sakladıklarını çok iyi biliyor.

24. Artık sen onları elem dolu bir azapla müjdele!

25. Ancak, iman edip faydalı ve güzel işler yapanlar müstesnadır. Onlar için kesintisiz bir ödül vardır.

85- **BURÛC SÛRESİ**

Burûc suresi, Mekke döneminde inmiş olup 22 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "burçlar" anlamına gelen "Burûc" kelimesinden almıştır. Burçlarla dolu göğe, vaad olunan kıyamete ve kıyamet günü şahitlik edecek olanlara yemin edilerek başlanan sûrede, sırf Allah'a inandıkları için ashâbü'l-uhdûd (hendek halkı) tarafından kendilerine zulmedilen, ateşle dolu hendeklere atılarak diri diri yakılan mü'minlerin hazin durumu dile getiriliyor. Ancak sûrede Allah bu işkence ve zulmü yapanların hepsine hak ettikleri cezayı vereceği, Allah için sıkıntı çekenleri ise cennetle ödüllendireceği bildiriliyor. Güçlerine güvenerek inananlara zulmeden Firavun ve Semûd kavmi nasıl helâk olmuşsa onların izinden gidenlerin de aynı âkıbete uğrayacağı anlatılan

sûrede Kur'an'ın yüceliğine, değişmez özelliğine ve Allah tarafından korunduğuna vurgu yapılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Burçlarla (takımyıldızlarla) dolu göğe,

2. O vaad olunan (kıyamet) gün(ün)e,

3. Kıyamet günü şahitlik eden peygamberlere ve onların şahitlik ettiği ümmetlere andolsun ki;

4-5. (İnananları yakmak için) hendek kazıp (içini) ateşle dolduranlar kahrolmuş ve lanetlenmiştir.

Rivayet olunur ki; putperestler, mü'minleri kazdıkları uzunca hendeklere atıp oralarda diri diri yakarak onlara işkence ederlerdi. Ve bu işkenceyi de kenarda oturarak seyrederlerdi. Tarih ve tefsir kitaplarında "ashabü'l- uhdûd-çukurlar halkı" ile ilgili farklı yorumlar yapılmış olsa da bu olayın geçtiği zaman ve bölge hakkında Kur'an'da herhangi bir bilgi yoktur.

6-7. Hani kendileri (ateş hendeğinin) çevresinde oturmuş, (ateşe attıkları) mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.

8. Mü'minlerden öç almalarının tek sebebi mutlak galip ve övgüye lâyık olan Allah'a inanmaları (ve O'nun istediği şekilde yaşamaları)ydı. Bkz. 5/59, 7/126, 9/74

9. O (Allah) ki göklerin ve yerin mutlak mülkiyet ve hâkimiyeti Kendisine aittir ve üstelik Allah, olup biten her şeye şahittir. Bkz. 3/189, 4/126, 5/120, 24/42, 57/2

10. İnanan erkeklere ve inanan kadınlara işkence edip, sonra yaptıklarına tevbe etmeyenler var ya, işte onlar için cehennem azabı vardır ve yakıcı azap onlaradır.

11. İnandıktan sonra faydalı ve iyi işler yapanlar için de altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.

12. Gerçekten Rabbinin (zalimleri azapla) yakalaması çok şiddetlidir.

13. (İnsanı) yaratan da (sonra öldürüp tekrar) diriltecek olan da O'dur.

14. O, çok bağışlayandır, çok sevendir ve sevilendir.

15. O, ulu arşın sahibidir, evrenin mutlak hâkimidir.

16. O, dilediği her şeyi yapandır.

17-18. (Ey Resul!) Sana Firavun ve Semûd'a ait orduların (uğradıkları felâket) haberi geldi mi?

Bkz. 10/75-92, 11/61-68

19. Doğrusu (o felâket haberlerine rağmen), inkârcılar hala (Hakk'ı) yalanlamaktadır.

20. Oysa Allah, onları arkalarından kuşatmıştır.

21. Hiç şüpheniz olmasın ki bu kitap o, çok şerefli bir Kur'an'dır.

22. (O) Levh-i Mahfuz'da; ilahi ilmin koruması altındadır.

86- **TARIK SÛRESİ**

Tarık suresi, Mekke döneminde inmiş olup 17 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "delip geçen yıldız" anlamına gelen "Tarık" kelimesinden almıştır. Göğe ve Tarık Yıldızına yapılan yeminle başlayan sûrede insanın bir damla basit sudan yaratıldığı, yapıp ettiği her şeyin kaydedildiği, hiç yoktan nasıl yaratıldıysa öldükten sonra da öylece diriltileceği, doğruyu yanlıştan

ayıran Kur'an mesajının ehemmiyeti ve ilahi mesajı engellemek için inkârcıların kurdukları tuzakların bozularak mutlaka boşa çıkarılacağı işlenmektedir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Göğe ve Târık'a yemin olsun!

2. Târık'ın ne olduğunu bilir misin sen?

3. O ışıklar saçarak karanlığı delip geçen bir yıldızdır (Ona yemin olsun ki;).

4. Üzerinde gözetleyici koruyucu bulunmayan hiçbir kimse yoktur.

Bkz. 82/10-11

5. Artık insanoğlu neden yaratıldığına bir baksın!

6. O, (üreme organından rahme atılan) basit bir su damlacığından yaratılmıştır.

7. O, (erkeğin) bel kemiği ile (kadının) göğüs kemikleri arasından sıçrayarak çıkan (spermalı bir sudur).

8. (İnsanı bu şekilde yaratan) elbette onu (ölümünden sonra) yeniden diriltmeye de kadirdir.

9. Bütün sırların ortaya dökületeceği o kıyamet günü,

10. Artık insan için ne bir kuvvet vardır ne de bir yardımcı.

11. (Halden hale giren ve topladığı buharı yağmura) dönüştüren göğe

12. Ve (nebat bitirmek için) yarılan/çatlayan yeryüzüne andolsun ki;

13. Muhakkak, bu (Kur'an) doğruyu yanlıştan ayıran bir sözdür.

14. O, boş ve anlamsız bir lakırdı değildir.

15. Elbette o (Kur'an'ı kabule yanaşmaya)nlar, onu engellemek için tuzak üstüne tuzak kuruyorlar.

16. Ben de onların tuzaklarını bozarak bütün planlarını boşa çıkarıyorum.

17. Onun için, sen o inkârcılara biraz daha mühlet ver, onları kendi hallerine bırak (pek yakında desteğimiz sana gelecektir).

87- **A'LÂ SÛRESİ**

A'lâ suresi, Mekke döneminde inmiş olup 19 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen, "en yüce" anlamına gelen ve Allah'ı niteleyen "A'lâ" kelimesinden almıştır. Sûrede bütün tabiat olaylarını gerçekleştiren Allah'ın yasalarına uygun olarak hareket edilmesi, vahyin peygambere okutulması ve unutmamasının sağlanması ve Hz. Peygamberin tebliğ görevi anlatılıyor. Tebliğ sırasında insanların takındıkları tavırlara ve bunun ebedî hayattaki sonuçlarına değiniliyor. Vahye karşı gelerek kötülük işleyenlerin akıbetlerinin kötü olacağı, Allah'la birlikteliği hayatın gerçeği haline getirerek O'na kulluğu tercih edenlerin ise kurtuluşa ereceği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Yüce Rabbinin yasalarına uygun olarak hareket et!
2. O ki, (her şeyi) yarattı ve (insana) yaratılış amacını gerçekleştirecek bir donanım verdi.

3. Ve O ki (her şeyin) miktarını, biçimini belirleyip hedefini gösterdi.
4. O ki, tüm bitki örtüsünü çıkardı.
5. Sonra da onu (çürütüp) sellerin sürüklediği morarmış bir atık haline getirdi. Bkz. 25/2, 54/49, 55/7
6. (İnsanların hidayeti için Kur'an'ı kalbine yerleştirip) sana okutacağız ve (okuduklarından hiçbirini) unutmayacaksın!
7. Ancak Allah'ın (unutmanı) dilediklerî hariç; çünkü (yalnız) O'dur (insanın) kavrayışına açık olan her şeyi ve (hikmetine binaen ondan) gizli olanları bilen.

Yani "Allah dilediği taktirde bazı mesajları peygamberine unutturuyor ki bu da bir anlamda nesh oluyor. Nitekim; "Biz yürürlükten kaldırdığımız veya unutturduğumuz herhangi bir mesajı mutlaka daha iyisi veya benzeri ile değiştiririz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?" (Bakara 2/106) buyrulmaktadır.

8. Biz, (böylece nihai) huzura ve rahatlığa giden yolu senin için kolaylaştıracağız.
9. O halde, sen, öğüt verip hatırlatmanın fayda vereceği her durumda öğüt ver ve hatırlat!
10. (Bil ki;) Allah'a karşı derin saygı duyarak O'ndan sakınan öğüt alacaktır.
11. Ama asi ve kötü olan ondan kaçacaktır.
12. O en büyük ateşe atılacak
13. Sonra orada ne ölecek ne de hayat bulacaktır. Bkz. 4/56, 20/74
14. (Manevi kirlerden) arınma gayreti içinde olanlar kurtuluşa erecektir.
15. Rabbinin adını anan (O'nunla birlikteliği hayatın gerçeği haline getiren) ve O'na kulluk eden kimse de (kuşkusuz kurtuluşa erecektir).
16. Fakat (buna rağmen) sizler (sadece) dünya hayatını tercih ediyorsunuz.
17. Oysa ahiret (hayatı), hem çok daha hayırlı hem de devamlıdır.
18. Kuşkusuz (bütün) bu (öğütler) önceki sahifelerde/vahiylerde bildirilmiş (evrensel mesaj)ların aynısıdır.
19. İbrahim'in ve Musa'nın sahifelerinde de (dile getirilen mesajlardır).

88- ĞÂŞİYE SÛRESİ

Ğâşiye suresi, Mekke döneminde inmiş olup 26 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "kaplayıp bürüyen" anlamına gelen "Ğâşiye" kelimesinden almıştır. Sûrede kıyametten bahsedilerek cehennemliklerle cennetliklerin âhiretteki durumları tasvir ediliyor. Allah'ın varlığına ve kudretine dair deliller farklı örneklerle sıralanıyor. Hz. Peygambere nasıl tebliğ edeceği ile alakalı yöntem öğretiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Dehşeti her şeyi kaplayacak olan felaketin (kıyametin) haberi sana geldi mi?
2. O gün birtakım yüzler (korkudan) zillete bürünecek.
3. Yorgun ve bitkin (olacaklar).
4. Ve (onlar) kızgın ateşe atılacaklar.
5. Kaynar su pınarından içirilecekler.
6-7. Onlara, beslemeyen ve açlık gidermeyen kötü kokulu ve dikenli bitkiden başka yiyecek verilmeyecek.
8. O gün birtakım yüzler de vardır ki, nimet içinde mutlu olacaklar.
9. (Dünyada) yaptıklarından dolayı hoşnut olacaklar.
10. (Onlar) yüksek bir cennette (bulunacaklar).

11. Ve orada asla boş (ve kötü) bir söz işitmeyecekler.
12. Orada akan bir pınar vardır.
13. Orada yükseklerde kurulmuş, tahtlar da vardır.
14. (Önlerine) konmuş bardaklar,
15. Sıra sıra dizilmiş yastıklar,
16. Serilmiş yumuşak tüylü halılar vardır.
17. Bakmıyorlar mı deveye, nasıl yaratılmıştır!
18. Bakmıyorlar mı göğe, nasıl yükseltilmiştir!
19. Bakmıyorlar mı dağlara, nasıl dikilmişlerdir!
20. Bakmıyorlar mı yeryüzüne, nasıl döşenmiştir!
21. (Ey Resûl!) Sen (Allah'ın nimetlerini) hatırlat ve öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt verensin.
22. Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin.

"Zorba değilsin" ifâdesi, Hz. Peygamberin dayatma ve iradeye baskı yapma gibi bir görevinin olmadığını, zorla kimseye Allah'ın dinini anlatma gibi bir sorumluluğunun bulunmadığını gösteriyor. Kur'an'ın bu fermanı karşısında Hz. Peygamberin zorba olduğunu düşünmek ya peygamberlik sorumluluğunu bilmemektir ya da maksatlı bir çıkıştır.

23. Ancak, kim yüz çevirir ve inkâr ederse
24. (Bil ki) Allah, onu en büyük azap ile cezalandıracaktır.

İnsanlar dinden yüz çevirir ya da inkâr ederse ve bu inkârını diğer toplumlara yaymak isterse bunun karşılığında onlara verilecek olan ceza Allah'a aittir. Allah bu cezayı farklı şekillerde dünyada verir, ahirette verir; bu, O'nun bileceği ve takdir edeceği bir iştir. Senin onları cezalandırma gibi bir görevin yok. Olmadığı gibi verilecek cezayı beklemek gibi bir durumun da yok. Bu ayetten anlıyoruz ki; dinden çıkanlara, din değiştirenlere, dini inkâr edenlere insanların verebileceği herhangi bir ceza yoktur. Zira Hz. Peygamber nasıl bir zorba değildi ise ona tabi olanlar da dini konularda asla bir zorba olamaz.

25. Şüphesiz onların dönüşü ancak bizedir.
26. Sonra onların sorguya çekilmesi de sadece bize aittir.

89- **FECR SÛRESİ**

Fecr sûresi, Mekke döneminde inmiş olup 30 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "tan yerinin ağarması" anlamına gelen "Fecr" kelimesinden almıştır. Sûrede Mekke müşriklerine ve onların yolundan gidenlere uyarı niteliğinde Âd ve Semûd kavimlerinin ve Firavunun yaptıkları zulümler sebebiyle nasıl helâk oldukları anlatılıyor. Allah'ın olup biten her şeyi gördüğünün ve gözetlediğinin vurgulandığı sûrede insanoğlunun zaaflarına yer veriliyor. Rabbi ne zaman insanı hoşnut olacağı bir hayatla denese bunu Rabbinin cömertliğine ama ne zaman memnun olmayacağı bir hayatla denese o zaman da Rabbinin haksızlık ettiğine bağlayarak insanın Rabbine karşı vefasızlığına dikkat çekiliyor. Zulüm ve haksızlıkları sebebiyle helâk edilen kavimlere, varlıklı kesimin bencilliğine ve mal hırsına yer verilen sûrede kıyametin mutlaka gerçekleşeceği, o gün herkesin Allah huzurunda hesaba çekileceği ve inkârcı zalimlerin pişman olacağı, ancak son pişmanlığın kimseye bir fayda vermeyeceği bildiriliyor. Nefsinin isteklerine karşı çıkıp samimi bir imanla Allah'ın emirlerine itaat edenlerin has kulların arasına katılarak cennete girecekleri müjdeleniyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Karanlığı) yarıp çıkan sabahı düşün!

2. On geceyi düşün!

"On gece" Zilhicce ayının Kurban Bayramı'na kadar ki ilk on gecesi yahut Ramazan'ın son on gecesi veya Muharrem ayının ilk onu olabilir. Bundan ayrıca Allah'ın bize mahiyetini bildirmediği bir başka on gecede anlaşılabilir. Hz. Peygamberin ilk vahyi aldığı ve Âlak suresinin ilk beş ayetiyle Kur'an mesajının inmeye başladığı Ramazan'ın son on gecesi çok önemlidir. Zira Ramazan ayını rahmet ayı yapan Kur'an'ın o ayda inmeye başlamasıdır. Burada esas olan on gecenin hangi geceler olduğunu bilmek değil, bu gecelerle beraber daha başka değerlere de vurgu yapılarak hakikatin kanıtına dikkat çekmektir

3. Çift olarak yaratılan her şeyi ve tek olan (Allah')ı düşün!

4. Kendi yolunda akıp giden geceyi de düşün!

5. (Düşün ey insan!) Bun(lar)da, akıl sahibi olan(lar) için hakikatin bir kanıtı yok mudur?

Allah, varlık âlemindeki işleyişi anlatırken hitap olarak "insanlar" değil de "akıl sahibi olanlar" ifadesi kullanarak aklın işletilmesine vurgu yapıyor. Yani makro âlemden mikro âleme kadar her şeyi denetimi altında tutan, evreni ve onda harikalar halinde müşahede edilen hayat olgusunu yaratan Allah'ı anlamak için aklın çalıştırılmasına dikkat çekiyor.

6. Rabbinin, Ad kavmine (Hûd peygamberin toplumuna) ne yaptığını görmedin mi?

7. İrem topluluğuna,

8. Şehirler içinde benzeri kurulmamış sütunlarla dolu olan (İrem şehri insanlarına),

9. Vadide kayaları yontan (Salih'in kavmi) Semûd'a

10. Ve (piramitlerle dünyaya) kazık çakan Firavuna (neler yaptığını görmedin mi?)

11. Onların hepsi de memleketlerinde azgınlık eden kimselerdi.

12. Oralarda fesat çıkararak ahlâkî çöküntüye ve toplumsal yozlaşmaya sebep oldular.

13. Bu yüzden Rabbin onların üzerine azap kırbacını indirdi.

14. Şüphesiz ki Rabbin, (olup biten her şeyi) görüp gözetendir.

15. İnsana gelince, ne zaman Rabbin onu, cömertliğiyle ve hoşnut olacağı bir hayat bağışlamakla denese, "Rabbim, bana karşı (ne kadar) cömerttir!" der.

16. Ama ne zaman onu deneyerek, rızkını kıssa, (o zaman da); "Rabbim bana haksızlık etti" diye sitem eder.

İnsan bolluğa ve refaha kavuşunca "Allah cömerttir ama ben de çalışarak, tırnaklarımla kazıyarak bugünlere geldim" der ve servetinin varlığını kendi kapasitesine, bilgisine, emeğine, çalışmasına bağlar. Ama ne zaman ki elindeki varlıkları kaybeder o zaman da eksikliği Allah'a izafe ederek "Rabbim böyle taktir etmiş, veren de O, alan da O, yapacak bir şey yok" der. Ya da "Rabbim bana haksızlık etti" serzenişinde bulunarak küfre düşer. Böyle bir tehlikeye karşı insanın vahiy ile desteklenen sağlam bir imana ihtiyaç vardır.

17. Hayır! Doğrusu siz, (Allah'tan ikram bekliyorsunuz ama kendiniz) yetime karşı cömert davranmıyorsunuz.

18. Yoksulu yedirmek konusunda (gayret göstermiyor ve) birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

19. Sınır tanımaz bir biçimde (hak hukuk gözetmeden) mirası alabildiğine yiyorsunuz.

20. Zaten malı da çok seviyorsunuz.

21. Hayır (bu hep böyle gitmeyecek). Yeryüzü sarsılıp parça parça döküldüğü (zaman),

22. Rabbin(in emri) gelip melekler saf saf dizildiği (zaman),

23. O gün cehennem getirilip ortaya konur. İşte o gün insan yaptıklarını bir bir hatırlar. Ama bu hatırlamanın ona hiçbir faydası yoktur (çünkü iş işten geçmiştir)!

24. (İşte o zaman insan:) “Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım” der.

25. O gün, O’nun (Allah’ın) azabı hiç kimsenin azabına benzemez.

26. Ve O’nun vuracağı kelepçeler de başkalarının vurduğu kelepçelere benzemez.

27. O halde Ey nefs-i mutmainne (kâmil iman ve sâlih amelle huzura ermiş olan nefis)!

28. Rabbine, O’ndan memnun olmuş ve O’nu razı etmiş olarak dön!

29. Böylece katıl benim has kullarımın arasına!

30. Ve (onlarla beraber) gir cennetime!

90- **BELED SÛRESİ**

Beled suresi, Mekke döneminde inmiş olup 20 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve “şehir” anlamına gelen “Beled” kelimesinden almıştır. Sûrede bazı önemli varlıklara yemin edilerek insanın hayatında karşılaşacağı birtakım zorluklara, sıkıntılara dayanacak şekilde yaratıldığı, servetine güvenerek Allah’a karşı gelenlerin aldandığı, Allah’ın emirleri doğrultusunda yaşayanların ise âhiret mutluluğuna ereceği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla

1. Yemin ederim bu Beldeye (Mekke şehrine) ki (iş o inkârcıların sandığı gibi değil).

2. Sen de serbestçe bu beldede yaşıyorsun.

3. Ve o babaya ve ondan meydana gelen çocuğa yemin olsun ki,

Yani “insanın ilk atasına ve ondan meydana gelen soylara, milletlere ya da İbrahim ve oğlu İsmail’e veya her babaya ve oğluna” andolsun ki,

4. Biz insanı (hayatında karşılaşacağı) birtakım zorluklara, sıkıntılara dayanacak şekilde yarattık.

5. (Hal böyleyken) o sanıyor mu ki, hiç kimse ona güç yetiremeyecektir!

6. (O insan) “Ben, yığınla servet tükettim!” diyerek övünüp duruyor.

7. Kendisini hiç kimsenin görmediğini mi sanıyor?

8. Biz ona (görmesi için) iki göz vermedik mi?

9. (Konuşabilmesi için) bir dil ve iki dudak lütfetmedik mi?

10. Yine Biz ona (hak v e batıl, eğri ve doğru) iki yol göstermedik mi?

11. Fakat o, sarp yokuşu aşamadı.

12. Bildin mi, o sarp yokuş nedir?

13. O, köle âzad etmektir (tutsakları özgürlüğüne kavuşturmaktır).

Burada verilmek istenen mesaj sadece tutsak olan bir köleyi âzad ederek hürriyetine kavuşturmak değildir. İnsanların özgür iradeleriyle yaşamaları için mücadele vermek, nefsine esir olmuş, günah bataklığında boğulmaya yüz tutmuş kişilerin hidayetine vesile olmak ve onları nefsin esaretinden kurtarmak da bir nevi tutsağı özgürlüğüne kavuşturmaktır.

14. Yahut kıtlık ve yokluk zamanında aç kişiyi doyurmaktır.

Bolluk zamanında doyurmayan yokluk zamanında nasıl doyuracak? Günümüz insanı israf etmeyi, lüks ve gösterişli hayatı bir medeniyet olarak biliyor, bencil yaşamayı benimsiyor ve bunu bir hayat tarzı olarak görüyor, infak etmeyi, paylaşmayı büyük bir kayıp olarak değerlendiriyor,

insanları sosyal statülere ayırarak üst, orta ve alt sınıf olarak gruplara ayırıyor ve kendisini her zaman üst sınıfta görmek istiyor ve bunun için her yolun kendisine mubah olduğunu düşünüyor.

15. Yakındaki bir yetime (bakmaktır).

16. Barınağı olmayan, ezilmiş boynu bükük bir yoksula (sahip çıkmaktır).

17. Sonra, inananlardan ve birbirlerine sabır ve merhamet tavsiye edenlerden olmaktır.

18. İşte bunlar Allah'ın emirleri doğrultusunda yaşayarak âhiret mutluluğuna erenlerdir.

19. Ayetlerimizi inkâr edenler ise, sağduyulu hareket etmeyip Allah'ın emirlerini dikkate almayarak kötülüğe batmış kimselerdir.

20. Onlara (kapıları) üzerlerine (sımsıkı) kapatılacak bir ateş vardır!

91- ŞEMS SÛRESİ

Şems suresi, Mekke döneminde inmiş olup 15 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "güneş" anlamına gelen "Şems" kelimesinden almıştır. Sûrede evrendeki bazı varlıklara ve olaylara yemin edilerek insan tabiatına hem iyilik hem kötülük kabiliyetleri ilham edildiği bildiriliyor. Bu kabiliyetleri doğru kullananların ebedi mutluluğa ulaşacağı, kullanmayanların ise Semûd Kavmi örneğinde olduğu gibi helak edileceği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Güneşe ve onun aydınlığına,

2. Onu izleyerek/okuyarak (ışığını yansıtan) Ay'a,

3. (Güneşin) ışığını ortaya çıkarıp gösteren gündüze,

4. (Gündüzün) aydınlığını bürüdüğü zaman geceye,

5. Gökyüzüne ve onu bina edene,

6. Yeryüzüne ve onu yayıp döşeyene,

7. İnsana ve onu düzgün bir biçimde şekillendirene,

8. Sonra da ona kötülük ve iyilik kabiliyeti/eğilimi ilham edene andolsun ki,

Yani "insana doğru ile yanlışı ayırt etme yeteneği veren Allah, onu günah işlemek, zararlı düşünmek, mantıksız davranmak, vefasızlık etmek, haddi aşmak gibi kötü zaaflarla donatırken aynı zamanda merhamet etmek, sevmek, saygı duymak, yardımlaşmak, dürüstlük, doğru sözlülük, sadakat, kötülüğe karşı çıkmak, mazlumun yanında yer almak gibi güzel hasletleri de ona ilham etmiştir. Bununla birlikte hakikatin bütün güzelliklerini ortaya koyan kitaplar göndermiştir. Bu kitaplardaki öğretileri benimseme ve hayata geçirme, günahlardan arınarak sorumluluk şuuruyla şahsiyetini geliştirme, sosyal bir varlık olarak doğaya, insanlara ve diğer canlılara karşı bilinçli davranma kabiliyeti vermiştir."

9. Kim kendini geliştirip (manevi kirlerden) arındırırsa, o kesinlikle ebedi mutluluğa ulaşacaktır.

10. Kim de kendini geliştirmeyip (isyan ve günahla) kötülüğe gömerse, o kesinlikle kaybedecektir.

11. Hani (Salih'in kavmi olan) Semûd azgınlığı yüzünden elçilerini yalanlamıştı.

12. Onların en azgın olanı (deveyi boğazlayarak fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı.

13. Allah'ın resulü (Salih) onlara: "Allah'ın devesini kendi haline bırakın, su içmesine mâni olmayın!" demişti.

14. Fakat onlar elçiyi yalanlayarak deveyi kesmişlerdi. Bunun üzerine Rableri, suçlarından dolayı onların üzerine şiddetli bir azap indirmiş ve onları yerle bir etmişti.

15. Allah (yaptığı bir işin) sonucundan asla çekinmez (O'nun yaptıklarından dolayı hiç kimseye verecek bir hesabı yoktur).

92- LEYL SÛRESİ

Leyl suresi, Mekke döneminde inmiş olup 21 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "gece" anlamına gelen "Leyl" kelimesinden almıştır. Sûrede bazı kozmik olaylara yemin edilerek insanların çalışmalarının sonuçları itibarı ile farklı farklı olduğu anlatılıyor. İmanla cömertlik ve imansızlıkla cimrilik arasındaki ilişkiye dikkat çekilerek cömertlik eden kişi için huzura ve rahatlığa giden yolun kolaylaştırılacağından ama cimrilik eden kişi için ise zorluğa ve sıkıntıya giden yolun açılacağından bahsediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Yeryüzünü) karanlığa boğan geceye,
2. Bütün parlaklığıyla ortaya çıkan gündüze,
3. Erkeği de dişiyi de yaratan (Allah'a yemin olsun ki);
4. Sizin çalışmalarınız sonuçları itibarı ile farklı farklıdır (farklı hedefler peşinde başka başka işler yaparsınız).

Burada insanların farklı kabiliyetlerle ve bu kabiliyetlere bağlı olarak farklı iş yapma istekleriyle yaratıldığına dikkat çekilmektedir. Zira dünyanın ayakta durması, gelişmesi ve dünya hayatının düzenli ve sistemli bir şekilde devam etmesi için insanların kabiliyetlerinin ve mesleklerinin de farklı olması gerekiyor. Herkes aynı kabiliyette yaratılsaydı ve aynı mesleğe talip olsaydı dünya bugünlere gelemezdi. Bugün dünyada insanoğlunun icra ettiği binlerce farklı meslek vardır ve bu mesleklerin her biri insan için zorunludur. Allah'ın insanları farklı mesleklere yönlendirecek irade ve kabiliyette yaratması da Allah'ın bir lütfudur. Nitekim İsra sûresi 17/84. âyeti de bunu doğrular niteliktedir: "… 'Herkes kendi varlık yapısına/kabiliyetine/istidadına/mizacına göre iş yapar'…" (İsra 17/84)

5. Her kim (Allah için) verir ve O'na karşı muhtaç olduğunun bilinciyle yaşarsa
6. Ve en doğru olanı tasdik ederse,
7. İşte onun için huzur ve rahatlığa giden yolu kolaylaştırırız.
8. Fakat kim cimrilik eder, kendini zengin görüp Allah'a muhtaç görmezse,
9. Ve en doğru olanı yalanlarsa.
10. İşte onun için de zorluğa ve sıkıntıya giden yolu kolaylaştırırız.
11. O kimse aşağıya (cehenneme) düştüğü zaman (Allah için paylaşmadığı) malı mülkü ona hiçbir fayda sağlamayacaktır.
12. Şüphesiz bize düşen sadece doğru yolu göstermektir. Bkz. 16/9
13. Muhakkak ki ahiret de dünya da bizimdir.
14. İşte ben sizi alev saçan bir ateşe karşı uyardım.
15-16. O ateşe kötü olandan, (Hakkı) yalanlayandan ve (imandan) yüz çevirenden başkası girmeyecektir.
17. Buna karşılık, Yaratıcısına karşı sorumluluğunun bilincinde olan hep ondan uzak tutulacaktır.
18. O ki, malını Allah rızası için vererek (haktan) arındırır.
19. O, yaptığını kendisine yapılan bir iyiliğin karşılığı olarak yapmaz.
20. (Yaptığı iyiliği) ancak yüce Rabbinin rızasını kazanmak için (yapar).
21. Ve o (Allah'ın kendisine vereceği nimetlere kavuşarak) yakında hoşnut olacaktır. Bkz. 89/28-30, 98/8

93- DUHÂ SÛRESİ

"Duhâ" suresi, Mekke döneminde inmiş olup 11 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "kuşluk vakti" anlamına gelen "Duhâ" kelimesinden almıştır. Sûrede inkârcıların üzücü söz ve davranışlarına karşı Hz. Peygamber; "Rabbin seni terk etmedi ve sana darılmadı" gibi ifadelerle teselli ediliyor ve Allah'ın himayesi sayesinde çocukluğundan itibaren nice güçlükleri aşarak bugünlere geldiği hatırlatılıyor. Ayrıca bu hatırlatma ile kendisinin de yetime, yoksula, güçsüze, kimsesize iyi davranması emrediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Kuşluk vaktine,
2. Karanlığın dibini bulup sakinleşen geceye andolsun ki,
3. Rabbin seni terk etmedi ve sana darılmadı.

Bir müddet vahiy kesilince bunu duyan inkârcılar inananların itikadını bozmak için seferber oldular ve inananlarla alay ederek: "Göklerin ve yerin Rabbi, Muhammed'i ortada bıraktı!" şeklinde sözler yaymaya başladılar. Bunun üzerine bu ayetler nazil oldu.

4. Muhakkak ki (bundan sonraki hayat), senin için, evvelkinden (hayatının ilk bölümünden/peygamberliğin ilk yıllarından) daha iyi (olacak)tır.
5. Ve yakında Rabbin sana (istediklerini) verecek ve sen de hoşnut olacaksın!
6. (Nitekim daha önce de sana nimetler vermişti.) O, seni yetim bulup barındırmadı mı?

Hz. Muhammed daha doğmadan anne rahminde iken babası Abdullah'ın ölümüyle yetim kalmış ve dünyaya yetim olarak gelmişti. Henüz altı yaşındayken de annesini kaybederek öksüz kalmıştı. Hem anneden hem de babadan öksüz kalan Hz. Muhammed dedesi Abdülmuttalib'in yanına yerleşmişti. Sekiz yaşında dedesi Abdülmuttalib'i de kaybedince erginlik ve olgunluk çağına kadar amcası Ebu Talip'in yanında kalmıştı. Bu ayet muhtemelen bu serüveni anlatmaktadır.

7. Seni (din hususunda) yol bilmez iken, doğru yola yöneltmedi mi?
8. Seni ihtiyaç içinde bulup da refah seviyeni yükseltmedi mi?
9. Öyleyse sen de yetimi güçsüz, kimsesiz görüp, ona kötü davranma!
10. Yardım isteyeni asla azarlama!
11. Ve Rabbinin nimetini temsille ve tebliğle anlat!

94- İNŞİRAH SÛRESİ

İnşirah suresi, Mekke döneminde inmiş olup 8 ayettir. Sure adını "genişletmek" anlamına gelen "İnşirah" kelimesinden almıştır. Sûrede Hz. Peygamberin elçilik görevini icra ettiği sırada karşısına çıkan sıkıntıları ve bunlara karşı Allah tarafından gönderilen yardım anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Muhammed!) Biz senin kalbini ferahlatmadık mı?
2. Senden o ağır yükü, ("Sen sadece bir tebliğcisin" diyerek) hafifletmedik mi?
3. O yük belini çatırdatıp bükmüştü.

İnsanlığın içinde bulunduğu durum seni öylesine üzmüştü ki "neden vazifemde başarılı olamıyorum, niçin bu insanlar Hakkın karşısında oluyor?" diye neredeyse kahroluyordun. "Söyledikleri (karalayıcı) şeylerden ötürü kalbinin daraldığını kuşkusuz biz biliyoruz." (Hicr 15/97) "Şimdi onlar bu söze (Kur›an›a) inanmayacak olurlarsa arkalarından üzülerek âdeta kendini

tüketeceksin (öyle mi)?" (Kehf 18/6) "(Ey Muhammed!) Onlar inanmıyorlar ve Hakka karşı çıkıyor diye (üzüntüden) neredeyse kendini tüketeceksin!" (Şuara 26/3) Ama biz seni şu sözlerle teselli ederek rahatlattık: "Seni onlara bekçi kılmadık. Sen onların yaptıklarından sorumlu da değilsin." (En'am 6/107) "…Onların yaptıklarından dolayı üzülüp kendini mahvetme!" (Fatır 35/8) "(Ey Muhammed!) Sen, sadece bir uyarıcısın!" (Fatır 35/23) "Sen onların üzerinde bir vekil değilsin (sadece tebliğcisin)." (Şuara 42/6) "Sen, onları zorla inandıracak değilsin" (Ğâşiye 88/22)

4. Senin şanını yüceltmedik mi?
5. Muhakkak ki her güçlükle beraber bir kolaylık vardır.
6. Gerçekten her zorlukla beraber bir kolaylık mutlaka vardır.
7. Öyleyse (sıkıntıdan) kurtulduğun zaman yeni bir çalışmaya koyul (tebliğe devam et)!
8. Ve (her işinde) yalnızca Rabbine yönel!

95- **TİN SÛRESİ**

Tin suresi, Mekke döneminde inmiş olup 8 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "incir" anlamına gelen "Tin" kelimesinden almıştır. Sûrede bazı özel bölgelere yemin edilerek en üstün varlık olarak yaratılan insanın dünya hayatında gerçekleştirdiği iyi ve kötü amellerden ötürü sorumluluk sahibi olarak ahirette hesap vereceği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Andolsun (Filistin'de İbrahim'in vahiy aldığı) İncir (diyarına) ve (İsa'nın vahiy aldığı) Zeytin (dağına),

Burada "tîn" ve "zeytun" kelimelerine meyve değil de bölge manası verirsek daha doğru olur. Çünkü sonraki ayetlerde de Tûr-i Sina ve güvenli şehir Mekke gibi bölgelere yemin edilmektedir. Ama "zeytun" kelimesi Kur'an'daki diğer örneklerin tamamında (En'am 99, 141 ve Nahl 11) meyve çeşitleriyle bir arada kullanıldığı için zeytin olarak değerlendirilmiştir.

2. (Musa'nın, vahiy aldığı) Tûr-i Sina'ya
3. Ve bu güvenli şehir (Mekke'ye) ki,
4. Biz, insanı en güzel şekil ve en mükemmel kıvamda yarattık.
5. Sonra onu, (inkâr ve isyan edince) aşağıların aşağısına çevirdik.

"Kendisine verdiğimiz özgür irade ile onu, en düşük ahlâkî seviyeye inebilecek, sorumsuzluğun ve tutarsızlığın dibine vurabilecek, hayvanların bile yapmadığı vahşilik, her türlü ahlaksızlık ve fenalıklarla hem kendi cinsine hem de diğer varlıklara karşı zihnini ve cismini kötüye kullanmak suretiyle bayağılaştığı için Biz de onu alçalttık."

6. Yalnız iman edip sâlih amel işleyenler için kesintisiz bir mükâfat vardır.
7. O halde (ey insan!) Bütün bu gerçeklerden sonra sana hesap gününü yalanlatan nedir?
8. Allah hükmedenlerin en güzel hüküm vereni değil midir?

96- **ALÂK SÛRESİ**

Alak suresi, Mekke döneminde inmiş olup 19 ayettir. Sure adını ikinci ayette geçen ve "embriyo/yumurta/kan pıhtısı" anlamına gelen "Alak" kelimesinden almıştır. Okumanın

ehemmiyetine vurgu yapılan sûrede insanın neden yaratıldığına dikkat çekiliyor. Kendini her konuda yeterli gören insanın fütursuzca azdığı ve bunun acı sonuçları anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Yaratan Rabbinin adıyla oku!

Burada "okumak" tan kastedilen sadece yazılı bir metni ya da aktarılan bir pasajı okumak değil, insanın anlaması ve kavraması gereken bütün nesneleri, objeleri, etrafında olup bitenleri, kendini, kâinattaki varlıkları, varlıklardaki harikulade özellikleri idrak etmesi, algılaması, yorumlaması ve anlamasıdır. Ayette, sadece okumaya değil aynı zamanda yaratmaya da vurgu yapılıyor. Zira hem insandaki okuma yeteneğini ve imkânını hem de onun anlamaya ve kavramaya çalıştığı bütün varlıkları ve varlıklardaki muhteşem incelikleri Allah'n yarattığının bilinmesi isteniyor. Nitekim bir sonraki ayette de insanın yaratılış maddesine dikkat çekilerek Allah'ın yaratma mucizesine atıfta bulunuluyor.

2. O Rabbin ki, insanı embriyodan/yumurtadan yarattı.

3. Evet, oku! Senin Rabbin büyük lütuf sahibidir.

4. O, insana (bilgiyi) kalemle öğretti.

5. İnsana bilmediği şeyleri de öğretti.

6-7. Gerçek şu ki, insan ne zaman kendisini yeterli görse (kimseye muhtaç olmadığına kanaat getirse) fütursuzca azar (kendini tanrılaştırır).

İnsan, elindeki emanet varlıklar çoğaldıkça onların gerçek sahibinin kendisi olduğunu, onları kendi kudretiyle elde ettiğini ve Hümeze 104/3. ayetinde buyrulduğu gibi "malının kendisini ebedi kılacağını" sanır. Böylece bu varlıkları imtihan için kendisine emanet eden Allah'ı unutur. İşinde çalıştırdığı insanların rızkını kendisinin verdiğini sanır ve onları birer kul olarak görmeye başlar. Kendisinin, rızıkların taksiminde sadece bir aracı olduğunu ve fakat görev dağılımında farklı yerde istihdam edildiğini ve elindeki fani varlıkların her an bir başkasına devredilebileceğini düşünmez. Bu şımarıklıkla kendini firavunlar gibi tanrılaştırır.

8. Oysa dönüş yalnızca Rabbinedir.

9-10. Allah'a yönelen bir kulu engelleyeni gördün mü?

11. Gördün mü o (inkârcıyı)? Ya onun engellediği kimse doğru yolda ise?

12.Yahut kötülüklerden sakınmayı teşvik ediyorsa (-ki öyledir-)?

13. Hiç düşündün mü? Ya bu (adam, Hakkı) yalanlıyor yüz çeviriyorsa? (-ki öyle yapıyor- O zaman bu yaptığı kendisi için iyi olur mu?)

14. (Bu adam,) Allah'ın, her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?

15. Hayır hayır! Eğer bu adam tutumundan vazgeçmezse o yalancı günahkârı perçeminden (saçından) yakalayıp (cehenneme) sürükleyeceğiz.

16. Evet, o yalancı, ar damarı çatlamış inkârcıyı (saçından tutup sürükleyeceğiz).

17. O zaman da meclisini (yakın çevresini ve yandaşlarını) çağırsın da görelim.

18. Biz de o gün zebanileri (cehennem görevlilerini) çağıracağız.

19. Hayır! Sakın ha! Onun tehditlerine boyun eğme (çünkü onun yolu sapıktır)! Sadece (Rabbine) boyun eğ/teslim ol ve (O'na) yaklaş!

97- KADİR SÛRESİ

Kadir suresi, Mekke döneminde inmiş olup 5 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "azamet ve şeref" anlamlarına gelen "Kadir" kelimesinden almıştır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Şüphesiz, Biz o (Kur'an)'ı Kadir gecesinde indirmeye başladık.

Ayette geçen "Biz" zamiri ilahi kelamın inişine meleklerin katılımını, yani vahyin muhataba dolaylı iletildiğini gösterir. "İnzal" kelimesi ise, yağmurda olduğu gibi bir yasaya bağlı olarak indirme vurgusu taşır.

2. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin?

3. Kadir gecesi (Kur'an'ın o gecede inmeye başlamasıyla) bin aydan daha hayırlıdır/bereketlidir.

Ayette geçen "bin" rakamı çokluktan kinayedir. Ayla beraber kullanıldığında daha çok, daha derin, daha bereketli anlamı ifade eder. Dolaysıyla "bin aydan daha hayırlı" cümlesinde miktardan değil, derinlikten, değerden, bereketten bahsedilmektedir. Ayrıca o gecenin değeri inmeye başlayan vahye işaret etmektedir. Yani değerli olan gece değil, gecede inmeye başlayan ilahi kelamdır. Demek ki Kadir gecesi bir günah temizleme gecesi değildir. İnsanlar bu gecede günahlarını nasıl temizleyeceklerini değil, Kur'an'la hayatlarını nasıl inşa edeceklerini düşünmelidir.

4. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede Rablerinin izniyle (hayatın her alanına dair) her bir iş için bölük bölük inerler. Bkz. 44/4

5. (Melekler) o gece, fecrin doğuşuna (Hakikatin tecelli ettiği kaynağa dönünceye) kadar barışın, esenliğin, huzurun, bağışlanmanın formüllerini getirirler.

98- **BEYYİNE SÛRESİ**

Beyyine suresi, Medine döneminde inmiş olup 8 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "apaçık delil" anlamına gelen "Beyyine" kelimesinden almıştır. Sûrede Allah'ın Yahudi ve Hıristiyanlardan kâfir olanlarla müşriklerin kendilerine apaçık bir delil gelinceye kadar bekleyecekleri; ancak kendilerine apaçık delil ile Hz. Muhammed elçi olarak gelince onu ve getirdiklerini kendi beklentilerine uygun bulmadıkları için inkâr ettikleri anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ehli Kitap olan (Yahudi ve Hıristiyanlardan) kâfir olanlarla müşrikler, kendilerine apaçık bir delil gelinceye kadar (üzerinde bulundukları dinden) ayrılacak değillerdi.

2. (O delil de) Allah'tan gönderilmiş bir elçidir ki, o şaibelerden arındırılmış sahifeleri okumaktadır. Bkz. 3/105

3. O sahifelerde, (iman ve hayatla ilgili) mükemmel öğretiler (ve hükümler) vardır.

4. (Buna rağmen) kendilerine kitap verilenler, kendilerine hakikatin apaçık delilleri geldikten sonra ayrılığa düştüler. Bkz. 2/89

5. Oysa onlar, bâtıl dinlerden uzaklaşarak saf bir inançla, dini yalnız Allah'a has kılmak, O'na kulluk etmek, namazlarında dikkatli ve devamlı olmak ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. İşte en doğru olan din de budur.

6. Gerçek olan şudur ki; Kitap ehlinden küfürde direnenler ile Allah'a ortak koşanlar, cehennem ateşine girecek ve orayı mesken tutacaklardır. İşte onlar, bütün yaratıkların en kötüsüdür.

7. İman edip doğru ve yararlı işler yapanlara gelince; işte onlar yaratılanların en iyisidir.

8. Onların, Rableri katındaki ödülleri, içinde temelli ve sonsuz kalacakları, içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleridir. Allah onlardan razıdır. Onlar da Allah'tan hoşnuttur. Bu mükâfat, Rabbinin azabından sakınan ve O'na karşı sorumluluk bilinciyle yaşayan kimseyedir. Bkz. 89/28-30

99- ZİLZÂL SÛRESİ

Zilzal suresi, Medine döneminde inmiş olup 8 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "sarsıntı/deprem" anlamına gelen "Zilzal" kelimesinden almıştır. Şiddetli bir sarsıntıyla gerçekleşecek olan kıyametin kopmasının işlendiği sûrede kıyametten sonra insanların yeniden dirileceği ve dünya hayatında zerre ağırlığınca hayır işleyenlerin âhirette karşılığını alacağı ve zerre ağırlığınca kötülük yapanların da mutlaka bedelini ödeyeceği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Yeryüzü, şiddetli sarsıntı ile sarsıldığı,

2. İçindekileri dışarıya fırlatıp attığı,

3. Ve insan: "Ne oluyor bu dünyaya?" dediği zaman.

4-5. İşte o gün (yeryüzü), Rabbinin kendisine bildirdiği haberleri (olup biten her şeyi) anlatacaktır.

"Yeryüzünün, olup bitenleri haber vermesi" mecazi bir ifade olup, her insanın, yeryüzünde neler işlediklerinin ortaya çıkarılarak yüzleştirilmesi demektir. Yani "şu tarihte, yeryüzünün şöyle bir yerinde şunu işlediniz" denmesidir. Yeryüzünün dile gelmesiyle, insan uzuvlarının konuşması muhteva bakımından aynı şeydir. Bu ifadelerden anlıyoruz ki; insanın dünyada yaşadıkları bir film olarak ahirette karşısına çıkacaktır.

6. İşte o dehşet günü bütün insanlar, yaptıkları kendilerine gösterilmek üzere darmadağın bir halde ortaya çıkacaktır.

7. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlemişse, onun mükâfatını alacak.

8. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük yapmışsa, onun karşılığını/cezasını görecektir.

100- ÂDİYÂT SÛRESİ

Âdiyât suresi, Mekke döneminde inmiş olup 11 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "soluk soluğa koşanlar" anlamına gelen "Âdiyât" kelimesinden almıştır. Hakka karşı direnenlerin lânetlendiği sûrede insanın mala düşkünlüğü ve vefasızlığı anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Yazıklar olsun (Hakka karşı direnmek için) soluk soluğa süratle koşanlara,

2. Öfkeyle etrafı ateşe verenlere,

"Öfke ateşiyle etrafı tutuşturmak"; araştırma yapmadan, sağduyulu düşünmeden, istişare etmeden, kararın doğru ve adil olup olmadığına bakmadan, toplumun refahını, düzenini, sağlığını dikkate almadan, egoyu, bencilliği, ihtirası, öfkeyi, çıkarı aklın ve vicdanın önüne geçirerek fesadı, haksızlığı, bağnazlığı yaymaktır, bir bomba ile binlerce masum insanı öldürmektir, zorla insanların özgürlüklerini ellerinden almaktır, güç kullanarak toplumu hayatından bezdirmektir, kin ve nefretle bir topluma zulmetmektir, çıkar için ülkeleri işgal etmektir, masumların samimi duygularını yok etmektir, evleri, binaları yıkmaktır, ocakları yakmaktır, söndrmektir.

3. Kin ve öfke ile sabahlara kadar kıvrananlara,

4. Tozu dumana katarak anafor oluşturanlara,

5. Bir bütün olarak toplumun içine dalanlara ki;

6. Gerçekten (bu tip) insan(lar) Rab(ler)ine karşı çok nankördür.

7. Üstelik insanın kendisi de buna şahittir.

8. Zira o, servet hırsına kapılmıştır.

9. Fakat o insan bilmez mi ki, kabirlerdeki ölüler diriltilip çıkarıldığı

10. Ve içlerinde gizledikleri her şey ortaya konduğu zaman,

11. İşte o gün Rableri, onların yaptıklarını kendilerine bir bir bildirecektir.

101- **KARİ'A SÛRESİ**

Karia suresi, Mekke döneminde inmiş olup 11 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "gürültü koparan büyük felaket" anlamına gelen "Karia" kelimesinden almıştır. Sûrede kıyamet gününün dehşeti ve iyiler ile kötülerin akıbeti anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Gürültü koparacak olan büyük felaket!

2. O ne korkunç bir felakettir.

3. Bilir misin, nedir o büyük felaket?

4. O öyle bir gündür ki; o gün insanlar, çırpınarak etrafa yayılan küçük kelebekleri andıracak.

5. Dağlar da atılmış renkli yünler gibi savrulacak.

6-7. İşte (o gün) kimin tartı(da iyilik)leri ağır gelirse, işte o, hoşnut olacağı bir hayat içinde olacak.

Bkz. 18/47, 20/107

Bu ayetlerden anlıyoruz ki; birinci ve ikinci kıyamet diye adlandırdığımız, dünyanın son bulmasıyla yeniden diriliş arasında herhangi bir bekleme olmayacaktır. Yani kıyamet kopar kopmaz, Kehf 18/47-48 ve Taha 20/107-109 ayetlerinde ve daha birçok yerde görüldüğü gibi nihai hayat başlayacaktır.

8-9. Fakat kimin de tartı(da iyilik)leri hafif gelirse, onun yeri "Haviye"dir.

10. Bilir misin, nedir o "Haviye"?

11. O, yakıp kavuran bir ateştir.

102- **TEKÂSÜR SÛRESİ**

Tekâsür suresi, Mekke döneminde inmiş olup 8 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "çoğaltma tutkusu" anlamına gelen "Tekâsür" kelimesinden almıştır. İnsanın aldatıcı dünya hayatıyla ilgilenmesinden ve dünya malına olan düşkünlüğünden bahsedilen sûrede, insanın elindeki mal, mülk ve evladın çokluğuyla iyi ve sâlih amel işlemesi gerektiğine vurgu yapılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Mal mülk ve evladın çokluğuyla övünmek sizi oyalayıp durdu.

2. Öyle ki mezarlıklara varıncaya kadar onlarla övünüyorsunuz.

Günümüz insanının en bariz özelliklerinden birisi de servetle ve evlatla övünmektir. Oysa serveti veren de çocukları lütfeden de Allah'tır ve insanın bunlara katkısı sadece sebeplere başvurmaktır. "Bugünlere kolay mı geldim sanıyorsunuz?" soru ve cevabıyla insanlara caka satan nice iş adamımız var. Çocuklarını özel okullarda özel imkanlarla okuttuğunu ve çok iyi yerlere getirdiğini ballandıra ballandıra anlatan ne çok zenginimiz bulunmaktadır. Cenazesiyle iftihar eden ve mezar taşlarına unvanlar yazarak kabirdekilerle bile kıvanç duyan pek çok insanımız mevcuttur. Bütün bunların doğru olmadığına dikkat çekiliyor.

3. Hayır! (Bunun doğru olmadığını) yakında göreceksiniz!

4. Evet, evet! Siz, (bunun ne kadar kötü bir şey olduğunu) yakında bileceksiniz!

5. İş, sizin bildiğiniz gibi değil! Eğer siz bu övünmenin neye mal olduğunu tam kavramış olsaydınız (böyle yapmaz, mal mülk ve evlat gibi dünyalıklarla övünmezdiniz).

6. Elbette ki (siz bu yersiz övünmelerinizden dolayı) dünyayı cehenneme çevirdiğinizi göreceksiniz!

"Dünyayı cehenneme çevirdiğinizi göreceksiniz" ifadesi; "daha fazla servet edinmek ve daha çok konuşulmak için helal-haram demeden meşru olmayan yollarla kazanmak isteyeceksiniz. Çocuklarınızın iyi yerlerde okuması ve cazip makamlara gelmesi için torpil ve kayırma gibi yollarla etrafınızdakileri ezip geçeceksiniz. Adalete ve hakkaniyete dikkat etmeyeceksiniz, eşitliği ve liyakati önemsemeyeceksiniz. Böylece adil olmayan ve huzur bulunmayan bir dünyanın oluşmasına sebep olacaksınız," demektir.

7. Daha sonra, onu (cehennemi) kendi gözlerinizle kesin olarak (ahirette) göreceksiniz!

8. Nihayet o gün size verilmiş olan her nimetten sorguya çekileceksiniz!

103- **ASR SÛRESİ**

Asr suresi, Mekke döneminde inmiş olup 3 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "zaman/çağ/ikindi vakti" anlamlarına gelen "Asr" kelimesinden almıştır. İnsanın Allah'a katıksız ve samimi bir şekilde iman etmesi gerektiği anlatılan sûrede insanın Allah'tan uzak kaldığı taktirde ziyanda olduğu, ancak sâlih amel işleyerek, hakkı ve adaleti yaşayarak ve tavsiye ederek ziyana uğramayacağı ifade ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Asra (akıp giden zamana) yemin olsun ki,

2. (Kendine zulmeden) insan gerçekten ziyandadır.

İnsan, Allah'tan gelen ve dünya misafirhanesinde Allah için kısa bir müddet bekletildikten sonra yine Allah'a döndürülen bir varlıktır. Onun bu gezegene geliş amacı; Allah'ı ve kendini tanımak ve Allah'la nasıl birliktelik kuracağını anlamak, bu âlemde bazı sınavlardan geçerek kemale ermek ve fıtratına uygun erdemli bir hayat sergileyerek cennete varis olmaktır. İnsan, imanla güvene ve teslimiyete kavuşmadıkça, kin, nefret ve ihtiraslarını yenip yaratılış safiyetine dönmedikçe, zorluklara karşı sabır göstermedikçe, metaneti, mücadeleyi devreye sokmadıkça, âhiretteki nimetleri gözardı ederek geçici nimetlerle dünyevileştikçe, Allah'ın yerine şeytanla ve şeytânî hislerle hareket ettiği müddetçe ziyandadır.

3. Ancak iman edip sâlih amel işleyenler, birbirlerine hakkı, adaleti, iyiliği tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı öğütleyenler zarara ve ziyana uğramayacaklardır.

104- **HÜMEZE SÛRESİ**

Hümeze suresi, Mekke döneminde inmiş olup 9 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "arkadan çekiştiren kimse" anlamına gelen "Hümeze" kelimesinden almıştır. Sûrede insanları aşağılama, arkalarından çekiştirme ve onların haysiyetleriyle oynama gibi davranışlar eleştiriliyor. Servete güvenmenin, onu sayıp durmanın ve yanlış yolda kullanmanın kişiye kötü bir âkibet hazırlayacağı anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. İnsanları arkalarından çekiştirenin, onların haysiyetleriyle oynayanın vay haline! Bkz. 49/11

2. O kimse ki, sürekli servet biriktiriyor ve onu sayıp duruyor.

3. Gerçekten servetinin kendisini sonsuza kadar yaşatacağını sanıyor.

4. Hayır bunlar boş hayaller! Andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır.

Daha fazla üretmek için işini büyüten, daha fazla adam çalıştırmak için istihdama yönelik yatırımlar yapan, eşit ve âdil bir hayat için infak eden, çalıştırdığı insanların hakkını tam olarak veren servet biriktiremez. Sadece servet biriktirmeye odaklanmış insanların istihdam diye, infak diye bir derdi olmaz, paylaşmak, sosyal adaleti sağlamak diye bir sorumluluğu bulunmaz. Onun için servet yığanlar şiddetle yadırganıyor ve ateşe atılacakları vurgulanıyor.

5. Bilir misin, nedir o Hutame?

6. (O,) Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir ki,

7. (Onun) acısı yüreklere kadar işler.

8. O ateşin kapıları onların üzerine kapatılacaktır.

9. Uzatılmış direklere bağlanmış oldukları halde,

105- **FİL SÛRESİ**

Fil suresi, Mekke döneminde inmiş olup 5 ayettir. Sure, fillerle donanmış ordusuyla Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin helâkinden bahsettiği için bu adı almıştır. Sûrede Allah'ın Ebrehe'yi ve ordusunu nasıl helâk ettiği anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Resul! Kâbe'yi yıkmak için) fillerle gelen orduya Rabbinin ne yaptığını görmedin mi?

2. Rabbin onların kötü planlarını başlarına geçirmedi mi?

3. Onların üzerine, sürü sürü uçan varlıklar gönderdi.

4. Bunlar onlara pişkin balçıktan taşlar atıyorlardı.

5. Ve nihayet (senin Rabbin, bu atılan taşlarla) onları yenil(erek delik deşik edil)miş ekin yaprakları haline getirdi.

106- **KUREYŞ SÛRESİ**

Kureyş suresi, Mekke döneminde inmiş olup 4 ayettir. Sure adını, birinci ayette geçen "Kureyş" kelimesinden almıştır. Kureyş, Hz. Muhammed'in mensup olduğu kabilenin adıdır. Câhiliye döneminde verilen ticarî imtiyazlardan ve zenginliklerden bahsedilen sûrede Allah'a kulluk etmenin ve verdiği nimetlere şükretmenin önemine dikkat çekiliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Rabbin,) Kâbe'yi koruduğu için Kureyş Kabilesine birtakım imkânlar lütfetmiş,

2. Böylece onların Kışın (Yemen'e) ve yazın (Şam'a) yaptıkları ticari seferleri (Allah'ın yardımıyla) güven içinde devam etmiştir.

3. O halde onlar şu evin (Kâbe'nin) Rabbini layıkıyla tanıyıp O'na kulluk etsinler!

4. O Rab ki, onları açlığa rağmen doyurmuş, her tür tehlike ve tehdide rağmen güvende kılmıştır.

Mekke'nin en güçlü ve en itibarlı kabilesi Kureyşlilerdi. Onlara, Kâbe'ye verdikleri hizmetleri yüzünden bu imtiyazları nasip eden Allah, putlara tapmamaları için verdiği nimetleri hatırlatıyor. Ve bundan sonra da güvende olmaları için kulluğa çağırıyor.

107- **MÂUN SÛRESİ**

Mâun suresi, Mekke döneminde inmiş olup 7 ayettir. Sure adını son ayette geçen ve "yardım/zekât" anlamına gelen "Mâun" kelimesinden almıştır. Surede, biri Allah'ın nimetlerini ve hesap gününü yalanlayan nankör, diğeri ise amellerini gösteriş için yapan riyakâr olmak üzere iki tip insan tasvir ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Allah'ın dinini (ya da din günü olan ahireti) inkâr edeni tasavvur edebiliyor musun?

2. İşte odur yetimi (ortada kalmışı) itip kakan,

3. Yoksulun yiyeceği ile ilgilenmeyen. Bkz. 69/34

4. Vay, o ibadet edenlerin haline ki,

5. Onlar ibadetin hakiki amacından gafildirler.

6. Onlar öyle kimselerdir ki, (ibadeti çıkar amaçlı) gösteriye dönüştürürler,

7. (Ama yardım etmeye sıra gelince) basit şeyleri bile esirgerler.

Bkz. 2/264, 4/38, 8/47

Demek ki derinliğine nüfuz edilemeyen, mana ve sorumluluğu kavranamayan, şuuruna erişilemeyen yalın bir ibadetle Müslümanlık olmuyor. Maalesef günümüz Müslümanı basit şeyleri bile infak edemiyor.

108- **KEVSER SÛRESİ**

Kevser suresi, Mekke döneminde inmiş olup 3 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "bereket" anlamına gelen "Kevser" kelimesinden almıştır. Hazreti Peygambere dünyada verilen ve âhirette verilecek olan nimetlerden bahsedilen sûrede; sadece Rabbine ibadet etmesi ve dik durarak kimseye boyun eğmemesi emrediliyor. Ona düşmanlık edenlerin ve ondan nefret edenlerin her türlü iyilik ve güzellikten tamamen kopacakları bildiriliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Peygamber!) Biz, sana Kevser'i (iyilik, bereket, mutluluk, güzellik gibi bol nimet) verdik.

2. O halde, yalnız Rabbine ibadet et ve dik dur (kimseye boyun eğme)!

3. Gerçek şu ki; senden uzak duran, nefret eden (her türlü iyilik ve güzellikten) tamamen kopmuştur.

109- **KÂFİRUN SÛRESİ**

Kâfirun suresi, Mekke döneminde inmiş olup 6 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "inkârcılar" anlamına gelen "Kâfirun" kelimesinden almıştır. Sûrede imanla şirkin tamamen

birbirine zıt şeyler olduğu ikisinin birlikte bulunmasının mümkün olmadığı kesin bir dille anlatılıyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Resûl) De ki: "Ey inkârcılar!

2. Ben sizin tapındığınız şeylere asla ibadet etmem!

3. (Yaptıklarınıza bakılırsa anlaşılıyor ki) siz de benim ibadet ettiğime kulluk etmezsiniz."

4. (İyi bilin ki) "Ben sizin kulluk ettiklerinize asla kulluk edecek değilim.

5. Siz de (zaten) benim kulluk ettiğime kulluk edenlerden değilsiniz.

6. O halde sizin (batıl) dininiz size, benim (hak olan) dinim de banadır."

Bkz. 10/41

Tevhid dini, insanlara yaratılış gayesini ve varoluş hikmetini bildirir. İnsanların inanç sistemlerini, hukuklarını, değerlerini, eğitimlerini, hayat ve varlıkla ilgili tüm düşüncelerini belirler, onları iyi ve faydalı işler yapmaya teşvik eder, zararlı işlerden alıkoyar. Ama şirk dini insanları yaratılış gayelerinin ters istikametinde yönlendirir, onları kötüye ve kötülük işlemeye sevk eder. Onun için şirk dininin mensuplarıyla Tevhid dinin müntesiplerinin anlaşması imkânsızdır.

110- **NASR SÛRESİ**

Nasr suresi, Medine döneminde inmiş olup 3 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "yardım" anlamına gelen "Nasr" kelimesinden almıştır. Allah'ın Hz. Peygambere zaferi ve fethi müjdelediği ve insanların bu zaferden sonra bölük bölük İslam'a gireceğinin müjdesini verdiği bir sûredir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. (Ey Peygamber!) Allah'ın (vadettiği) zafer ve fetih (Mekke'nin fethi) gerçekleştiği zaman,

2. Ve insanları, Allah'ın dinine (İslâm'a) bölükler halinde girerlerken gördüğün zaman,

3. Rabbinin sınırsız şanını yücelt! O'na hamd et ve O'ndan bağışlanma dile! Zira O, her zaman tevbe eden kullarını bağışlayandır.

111- **TEBBET SÛRESİ**

Tebbet suresi, Mekke döneminde inmiş olup 5 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "kurusun/kahrolsun" anlamına gelen "Tebbet" kelimesinden almıştır. Sûrede Hz. Peygamberin, amcası Ebû Leheb ve karısı yeğenlerine karşı düşmanca tavır ve davranışlarından dolayı lanetleniyor. Onlar gibi servet ve gücüne güvenenlerin acı sonu tasvir ediliyor.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. Ebu Leheb'in çifte gücü kahrolsun. Zaten kahroldu-kahrolacak!

Ayette geçen "Ebu Leheb'in çifte gücü" nden, bir sonraki ayette de görüldüğü gibi onun dünyalık serveti, malı ve parası kastedilmektedir. "Yed" kelimesi Bakara 2/87, 253, Mâide 4/64, Fetih 48/10 ve Kur'an'ın daha pek çok yerinde "güç/kuvvet" anlamında kullanıldığı gibi burada da "güç" anlamında kullanılmıştır.

2. Serveti de kazandığı (parası) da ona bir fayda sağlamayacak!

3. O yakın bir zamanda alevli bir ateşe atılacaktır.

4. (Peygambere eziyet ederken kocasına destek veren) karısı da odun hamalı olarak (oraya girecektir).

5. Üstelik boynunda hurma lifinden örülmüş bir ip olduğu halde

112- İHLÂS SÛRESİ

İhlâs sûresi, Mekke döneminde inmiş olup 4 ayettir. "İhlâs" samimi olmak, dine içtenlikle bağlanmak demektir. Sûrede Allah'ın hiçbir ortağının olmadığı, hiçbir şeyin ona benzemediği, her şeyin O'na muhtaç olduğu ve O'nun hiçbir şeye muhtaç olmadığı bildiriliyor. Sûrede anlatıldığı gibi Allah'a inanan ve tevhit inancını tam olarak benimseyen kişi ihlâslı bir mü'min olacağı için sûreye bu ad verilmiştir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. De ki: O Allah tektir.

2. Allah Samed'dir (Herşey O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir. Öncesizdir ve Sonrasızdır, bütün evrenin asıl Sebebidir).

3. O'ndan çocuk olmamıştır (kimsenin babası değildir), kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu da değildir).

4. Hiçbir şey, (hiçbir konuda) O'na denk (ve benzer) değildir.

113- FELAK SÛRESİ

Felak suresi, Medine döneminde inmiş olup 5 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "sabah aydınlığı" anlamına gelen "Felak" kelimesinden almıştır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Ben (yokluk gecesini) yararak varlığı çıkaran felakın (şafağın aydınlığının) Rabbine sığınırım."

"Şafağın aydınlığı" anlamındaki "Felak" terimi, genelde mecazî olarak bir belirsizlik döneminden sonra hakikatin tecellisini anlatır. Bu nedenle, "Şafağın Rabbine sığınma" ifadesi, Allah'ın, hakikatin kaynağı olduğuna ve bir kimsenin O'na sığınmasıyla hakikate sığındığına işaret eder.

2. O'nun yarattıklarının şerrinden,

3. (İnsanlığın üzerine kara bulut gibi) çöken (şirk ve cehalet) karanlığının şerrinden

4. Düğümlere üfleyenlerin şerrinden,

"Düğümlere üfleyen" ifadesi, bir ipe birçok düğüm atıp ona üfleyen ve bu arada bazı sihir tekerlemeleri söyleyen büyücülerin/üfürükçülerin uygulamasından çıkarılmıştır. "Neffâsât"ın müennes olması, mutlaka kadınları kastettiği anlamına gelmez. Zira sihir yapanlar ve insanları azminden ve doğru kararlarından saptıranlar sadece kadınlar değildir.

5. Bir de kıskandığı zaman hasetçinin şerrinden (Allah'a sığınırım)!

114- **NAS SÛRESİ**

Nas suresi, Medine döneminde inmiş olup 6 ayettir. Sure adını birinci ayette geçen ve "insan" anlamına gelen "Nas" kelimesinden almıştır.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Ben insanların Rabbine sığınırım,

2. İnsanların Sahibine (sığınırım),

3. İnsanların (tek ve gerçek) İlahına (sığınırım),

4. Sincice fısıldayan vesvesecinin şerrinden

5. O ki, insanların kalplerine kötü düşünceleri fısıldar.

6. Görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen varlıkların bütün ayartmalarından (Allah'a sığınırım)."

Felak ve Nas Surelerinde, Hz. Allah kullarının kendisine sığınmaları gerektiğini vurguluyor. Bu surelerin ikisine birlikte "iki koruyucu" anlamına gelen "muavvizeteyn" denmektedir. Bu iki surede Allah, görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen bütün korkunç ve zararlı şeylerden, insanların hasedinden ve kötülüklerinden, cin ve şeytanın sataşmalarından, kötü dürtülerinden kendisine sığınmayı emretmiştir.